NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ, SIVE EXPLICATIONIS FABVLARVM,

Libri decem:

In quibus omnia propè Naturalis & Moralis Philosophiæ dogmata contenta fuisse demonstratur.

Nuper ab ipso autore recogniti & locupletati.

EIVSDEM LIBRI IIII. DE VENATIONE.

Cum Indice triplici, rerum memorabilium, vrbium & locorum à varijs heroibus denominatorum, ac plantarum & animalium singulis Diis dicatorum.

Opus cuiusuis facultatis studiosis perutile ac propè necessarium.

ACCESSIT G. LINOCERII MVSARVM MYTHOLOGIA, ET ANONYMI Obseruationum in totam de Diis Gentium narrationem Libellus.

TVRNONII,
APVD GVILLELMVM LINOCERIVM.
M. D. XCVI.

ILLVSTRISSIMO ATQVE REVERENDISSIMO DOMINO Ioan. Baptistæ Campeggio Maioricensi Episcopo S. P.

DICAVERAM libros hos Mythologicos Serenissimo Gallorum Regi Carolo Nono fel. mem. tanquam munus non planè regia celsitudine indignum, vt in quibus omnia sapiētiæ præcepta contineantur tam ad mores, quàm ad naturam huiusce vniuersi spectantia. Sed bellici tumultus de religione in vniuersa propè Gallia insurgentes ita illum Regem vexarunt dum imprimerentur, vt ad quiduis potiùs, quàm ad literarum cogni-

tionem oculos detorquere liceret. Inde effectum est, vt neque tunc missi sint ad Regem, vt importunè inter arma vbique obstrepentia: neque postea, vt res iam inueterata, & in manibus omnium diu versata. At nunc mortuo illo Rege cùm multis rebus aucti locupletatique denuo prodeant in lucem, vel vt antiquorum institutum seruem, qui sua opera viris illustrioribus suæ tempestatis, præstantioribúsque gloria, virtute, auctoritate consecrarunt, vel vt per hanc opportunitatem in gratiam amplitudinis tuæ admitterer, volui tibi opt. Ioan. Baptistæ Campeggi hanc Mythologiam reuocatam à frustra instituta dicatione regia consecrare. Neque existimo sanè meum consilium cuiquam non maximopere probatum iri, quoniam non est obscurum te regio animo, regiáque magnificentia inter mortales plurimum præstare, & non mediocriter præterea oblectari sapientiæ studiis. Quid enim te illustrius dici aut commemorari potest, qui præ te fers regiam quandam admirabilem magnificentiam ac bonitatem in omnibus dictis factísque tuis? Non dico hoc temere. Scio in his duobus omnem laudem humanæ vitæ contineri. Scio me hæc non supra animi tui bonitatem efferre. Nam vtriusque virtutis singulare argumentum dedisti, cùm maxi-

mos

mos prouentus episcopatus Maioricæ repulisti ob corporis tui imbecillitatem, quia sic & quod sit verè episcopi munus ostendisti, & te Dei cultum proprijs tuis commodis anteferre: cùm alioquin non minor sit aliquando in contemnendis, quàm in consequendis magistratibus dignitas. Reliquũ est vt pro singulari bonitate, amplitudinéque animi tui, meum hoc obseruantiæ in te meæ pignus beneuolo animo complectare.

Venetijs Calend. Septembris, Anno

1580.

Ampl. tuæ deditiss.

Natalis Comes.

CATALOGVS
NOMINVM VARIORVM SCRIPTORVM,
& operum, quorum ſententiæ vel verba in his libris Mythologicis citantur.

A

Aceſander,
Aceſilaus,
Aceſodorus,
Achæus in AEthone Satyrico,
Acuſilaus,
Adæus Mitylenæus de ſtatuariis,
AEſchylus in Prometheo,
Eumenidibus,
Perſis,
Bacchi nutricibus
Sacerdotibus,
Aetius
Agameſtor,
Agatharchides Cnidius in rebus Europicis,
in rebus Aſiaticis,
Agathias,
Agathocles de arte ferraria,
Agrætas in rebus Scythicis, Libycis,
Albertus Magnus,
Alcæus epigrammatographus,
Alcimus in rebus Siculis
Alcetas de depoſitis in Delphis,
Alcman melicus,
Alexander Myndius de iumentis,
Alexis epigrammatographus.
Alpheus Mitylenæus de laude Deli,
Anaxagoras Clazomenius,
Anaxandrides Rhodius,
Anaximander,
Anaximenes,
Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis,
Andro Teius in nauigatione, epitomis affinitatum,
Androtion de ſacrificiis,
Anticlides in rebus Deliacis, in reditibus,
Antigonus,
Antigonus Caryſtius in dictionibus,
in hiſtoricis commentariis,
Antimachus Argiuus in Argonauticis,
in Centauromachia,
Antimenides in hiſtoriis.
Antipater Sidonius,

Antipater

Dios-

I

L

Con-

Phæ-

Timonax in rebus Scythicis,
in rebus Italicis,

V

VAlerius Flaccus in Argonauticis,
Virgilius in Aeneide,
in Georgicis,
in Bucolicis.
Vitellio in Opticis,

X

XAnthus in rebus Aetolis,
Xenagoras de insulis,
Xenophon in conuiuio,

Z

ZEnodotus Cyrenæus,
Zenodotus Ephesius in cōpendiis,
in Linguis,
Zezes,

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER PRIMVS.

Quod sit totius operis argumentum. CAP. I.

CVM tantam esse perspicio cognitionis antiquarum fabularum vtilitatem Illustriss. atque optime Ioan. Baptista Campeggi, quas poëtæ veteresque sapientes suis scriptis inseruerunt; quantam nullo orationis genere cōplecti possem; admirabile quiddam profectò mihi videri solet, cur nullus ex antiquis scriptoribus ad hāc vsq; diem vniuersam insignium fabularum explicationem susceperit. Atq; id eò magis, quòd vniuersa philosophiæ præcepta sub his ipsis fabulis, antiquitus continebantur: quippe cùm non ita multis annis ante Aristotelis, & Platonis, & cæterorum philosophorum tempora, omnia philosophiæ dogmata non apertè, sed obscurè sub quibusdam integumentis traderētur. Græci enim cùm occultam philosophādi rationem ab AEgyptiis in patriam adduxissent, ne res admirabiles in vulgus ederentur, quòd illis malè perceptis ab religione & ab omni probitate plerúmq; id facilè desciscat: & ipsi per fabulas philosophari clàm cœperunt. Deinde, cùm sequentibus temporibus res fuisset denudata, omnisque recta philosophandi ratio ex his in lucem educta, pauci fabulas, antiquum philosophiæ domicilium, vt ita dicam, respexerunt: easque modò vanam theologiam stultorum hominum, modò aniles nugas, futiliáque mendacium poëtarum figmenta fuisse crediderunt. Præclarè idcirco sacri, integerrimique veræ theologię scriptores & orthodoxi patres abusus pluribus verbis

insectantur eorum, qui sequentibus temporibus per vanam superstitionem diuinos cultus, diuinosque honores in res naturales figmentaque antiquorum à vero, sempiterno, perfectissimo viuente Deo transtulerunt. Haec vna res fuit, vt ego quidem sentio, ignoratio fabularum artificii scilicet, cur nemo postea fabulas has explicandas susceperit: aut si quis nonnullas explicauerit, eam tantùm declarationem attigerit, quae pertinebat ad exteriorem corticem fabularum, hoc est ad simplicem & omnibus obuiam explicationem. Qui vero altissima & occultissima fabularum secreta denudauerit, qui philosophiae dogmata ex obscuris fabularum tenebris in lucem eduxerit, aut ad vires actionésque naturae patefaciendas pertinentia, aut ad mores informandos, vitamque rectè instituendam, aut ad vires motusque astrorum intelligendos, adhuc repertus est nemo, vt mihi quidem videtur, tolerabilis. Hoc autem eò magis est mirabile, quòd neque poetarum, neque philosophorum, neque vllorum scriptorum sententias sine hac diligenti fabularum inuestigatione percipere rectè possumus, cùm illius cognitionis praesertim vtilitas ad omnes non mediocriter pertineat. Quae cùm ita sint, ego dabo operam pro viribus, quantum mihi à diuina bonitate concedetur, vt illa quę ab antiquis scriptoribus in hanc cognitionem praetermissa fuerunt, aut certè ad nos non peruenerunt, conspicua sint scripta nostra legentibus, quod scriptionis genus plurimum & vtilitatis & voluptatis allaturum certò scio. Quis est enim per Deos immortales adeò disciplinarum contemptor, qui ea sapientiae praecepta scire non magnopere cupiat, quae ne exirent in vulgus, fuerunt sub variis figmentis ab antiquis sapientibus occultata? veruntamen ne quis illud à nobis expectet, quod scribentibus iniucundum, legentibúsque foret inutile, nullas hominum in arbores mutatorum, aut in corpora vel sensu vel ratione carentia, afferemus interpretationes: nisi quae vtiliter afferri poterunt, nullamque habebimus fabularum illarum rationem, quae insulsè fuerunt à nonnullis excogitatae. Neque portenta rursus, aut prodigiosa monstra adducere conabimur ad ingeniosum naturę opificium: cùm eas tantùm fabulas simus explanaturi, quae homines ad rerum coelestium cognitionem erigunt, quae instituunt ad probitatem; quae deterrent ab illegitimis voluptatibus: quae patefaciunt arcana naturae; quae vel ad scientias denique rerum necessariarum humanae vitae, vel quae ad integritatem perducant, & quę plurimum faciunt ad optimos quosque scriptores rectè intelligendos.

De fabularum vtilitate. CAP. II.

TANTA est sanè vtilitas quam ex fabularum cognitione percipimus, quanta nullis verbis explicari posset: quod tamen nemini

nemini ferè est perspicuum, nisi si quis præclaro ingenio sit ab ipsa natura præditus, multaque antiquorum scripta diligentiùs considerarit. nos igitur, sicuti solent medici, qui è venenatis etiam vel herbis vel animalibus vtilia pharmaca colligunt, & quod optimum sit secernunt è singulis, atque vel perniciosa temperamentorum beneficio, sanitati perquam accommodata reddunt, ita facere debemus. Nam altiora fabularum sensa rectè perscrutantes, quid vtile humanæ vitæ sub illis contineretur debemus inuestigare; è quo plurimum reportabimus vtilitatis, illis interim neglectis, quæ nihil nobis conferre videbuntur. Quòd autem plurimum commodorum ex hac cognitione consequemur, vel illud maximum est argumentum, quòd diuinus etiam Plato primam puerorum eruditionem ab honestis fabulis incipere iussit in libro secundo Reip. cum ita inquiat; τοὺς δ' ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν, τοῖς παισὶ, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί· *Selectas autem fabulas matres ac nutrices pueris narrare hortabimur, animosque illorum fabulis diligentiùs quàm corpora ipsa manibus informare.* Nam profectò quis nesciat, omnia propè Deorum gentium mysteria fuisse ab antiquis sub fabulis occultata? Cùm enim turbæ fœminarum & imperitæ multitudini religio, & Deorum metus, & fides, & probitas, & temperantia esset in animis inserenda, qui neque Dei naturam intelligerent, neque integritatem rapinæ ac libidini sine aliquo Deorum metu anteponerent, non solùm fabulosæ de Diis narrationes à sapientibus fuerunt excogitatæ: sed etiam fabulosæ imagines, & picturæ monstris propè similes introductæ. Sic fulmina Ioui tributa sunt, tridens Neptuno, sagittæ Cupidini, fax Vulcano; ac varia terrorum instrumenta Diis cæteris. Nam cùm minimè sit inexpugnabilis mortalium natura, neque validissimas machinas expectet, quippe quæ omnium calamitatum semina intra se contineat, si vel paululum oculos ab illius custodia Deus deflexerit: per se, sine aliis pugnæ instrumentis, continuò labefactabitur. Hanc tantam percipiendam esse ex fabulis vtilitatem apertè declarauit ita Dionysius Halicarnasseus libro 1. Rerum antiquarum; καὶ μηδεὶς ὑπολάβοι με ἀγνοεῖν ὅτι τῶν ἑλληνικῶν μύθων εἰσί τινες ἀνθρώποις χρήσιμοι· οἱ μὲν ἀποδεικνύμενοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα δι' ἀλληγορίας· οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συγκείμενοι τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν· οἱ δὲ ταραχὰς ἐξαιρούμενοι ψυχῆς καὶ δείματα, καὶ δόξας καθαιροῦντες οὐχ ὑγιεῖς· οἱ δ' ἄλλης τινὸς ἕνεκα συμπλασθέντες ὠφελείας: *Neque mihi obscurum esse quis existimet, quòd è Græcis fabulis nonnullæ sunt hominibus perutiles: aliæ siquidem sunt, quæ naturæ opera sub allegoriis contineant; aliæ humanarum calamitatum habent consolationem; aliæ terrores, animorumq́; perturbationes à nobis depellunt, opinionesq́; parum honestas destruunt, aliæ alterius cuiuspiam vtilitatis causa fuerunt in-*

uentæ. Nos idcirco vniuersam fabularum diuisionem ita faciendam censuimus; quòd aliæ fabulæ naturæ secreta continent; vt illa, quòd Venus è spuma sit genita, quòd Phœbus Cyclopas occiderit, quódque illi fulmina Ioui fabricarint. Aliæ fortunæ constantiam declarant, nosque ad eam forti animo ferendam instruunt, vt ea quæ de Phœbo dicta sunt, quòd armenta pauerit Admeti. Aliæ ab impuris opinionibus, & à crudelitate, atque ab omni perfidia & impura libidine nos retrahunt, vt Lycaonis fabula. Aliæ ad deterrendos homines à rebus turpibus sunt inuentæ, vt Ixionis supplicium apud inferos. Aliæ cohortantur ad strenuitatem, vt ea quæ tradita sunt de Hercule. Aliæ ex auaritiæ sordibus nos erigunt, vt sitis Tantali. Aliæ ad deprimendam temeritatem confinguntur, vt calamitas Bellerophontis & cæcitas Marsyæ. Aliæ ad virtutes nos alliciunt, ad integritatem vitæ, ad fidem, ad æquitatem, ad religionem, vt mirifica Elysiorum camporum amœnitas. Aliæ ab omnibus denique flagitiis reuocant, vt seuerissimi Triumuiri apud inferos singulorum animas defunctorum iudicantes, & grauissima consceleratorum supplicia. Equidem sic existimo, quasi suauissimum humanæ vitæ condimentum existere fabularum inuentionem, ac earum ærumnarum quas in vita patimur non mediocre solatium: quas etiam idcirco à sapientibus fuisse excogitatas censeo. Hinc enim cum singulari oblectatione ea percipimus vitæ rectè degendæ præcepta, quibus sine suauitate fabularum, terga continuò verteremus. Hanc tantam è fabulis vtilitatem capere minimè possunt ii, qui altiora fabularum sensa non inspexerint, quique primi corticis (vt ita dicam) mirabilitate irretiti nihil diuinius sub illo inesse crediderunt. Hi etenim tanquam parui pueri per brumam apud ignem sessitantes, aniles nugas fabellasq; è poëtis imbibunt, cùm interim de vtiliore sanctioreque sententia minimè sint solliciti.

De fabularum varietate. CAP. III.

SVNT autem plura fabularum genera, quæ nunc à locis in quibus inuentæ fuerunt, nunc ab inuentoribus, nunc ab argumentorum natura, nomen obtinuerunt. A loco quidem Cypriæ, Cilissæ, Sybariticæ. Cùm multi fuerint earum inuentores, obtinuit consuetudo vt omnes Aesopicæ dicerentur, ceteris inuentoribus silentio prætermissis, quia in confingendis fabulis Aesopus omnium aliorum fuit artifex ingeniosissimus. illæ, quæ Sybariticæ dicebantur, agebant de brutis: quæ Aesopicæ, de hominibus. Politicæ dictæ sunt, quibus vsi sunt sapientes ad demulcendos animos potentiorum, atque ad deducendam multitudinem ad humaniorem vitæ rationem. Aliæ rursus morales, aliæ rationales sunt vocatæ, aliæ ex his ambabus formis commi-

stæ

stæ. inter politicas fabulas argumenta comœdiarum & tragœdiarum sunt connumeranda, quia etsi ab agresti vita homines per hęc non euocantur, traducuntur tamen ab illegitimis voluptatibus & ab omni intemperantia ad vitę moderationem. Sed horum argumentorum varia sunt nomina, quia aliæ togatæ, à togis histrionum dicũtur; alię palliatę, à palliis Grecorum; alię tabernariæ; pro vestibus & conditione introductarum personarũ; aliæ planipedię, quòd neque soccis, neque cothurnis, vt in cæteris, horum argumentorum, histriones vterentur: alię Attellanæ à loco vbi fuerunt inuentæ, cùm tamen simplex sit tragœdiarum nomen. Aristoteles in Rhetoricis, Lybicas fabulas ab AEsopicis disiunxit, quia Libycę de hominibus, AEsopicæ de brutis agerẽt: id autem idcirco factum est, quia cum AEsopicis aliorum complures fuerunt commistæ. Fabularum nomine tam apologi, quæ figmenta sunt AEsopica, quàm fabulæ, quæ sunt poëtarum argumenta, continentur, vt formæ sub suis generibus. Illæ, quas explicaturi sumus, fabulæ, ac figmenta antiquorum sapientum, in nullum horum generum simpliciter incidunt, sed virtute cum omnibus his ferè commistæ sunt, atque ex omnibus generibus aliquo pacto constant. Quippe cùm vel generationem rerum naturalium contineant, vel agant de natura Deorum immortalium, vel de vi planetarum; vel de vita hominum rectè instituenda, quarum singularum natura paulo post à nobis explicabitur.

De apologorum, fabularum, aliorúmque differentia.

CAP. IIII.

SEd antè quàm poëticarum fabularum, & earum quas explanare instituimus explicationem aggrediamur, operæprecium me facturum esse censeo, si demonstrauero quæ sit inter hæc ipsa genera differentia. E fabulis igitur aliæ sunt, quæ logi siue apologi dicuntur à Græcis, aliæ vocantur μῦθοι, siue fabulæ simpliciter. Apologi vel de brutis fiunt solis, vel cum his homines colloquentes faciunt, apologorúmque illud est munus, vt pro exemplis sint in concionibus, sicuti testatur Aristoteles in Rhetoricis. Fabulæ illæ quæ μῦθοι dicuntur, cùm argumenta tragœdiarum & comœdiarum complectantur, & omnem vim denique poëseos quæ fit per imitationem, communi nomine poëticas etiam, quas tractaturi sumus, continent fictiones. Atque sicuti apologi vel agendarum rerum vel omittendarum sunt in concionibus exempla, ita fabulæ in scenis agitantur ad mores hominum vel corrigendos vel informandos: quod etiam testantur musicæ formæ singulis generibus pœmatum attributæ, vt comico generi Lydia, tragico Dorica, satyræ Satyrica. His prætereà generibus propriæ fuerunt saltationes, sicuti testatur Plutarchus in libel-

lo de Musica. Censuerunt enim ex maioribus nonnulli nihil omnino recte fieri posse, quod musicae rationi non conueniret, nihilque tantopere in moribus posse hominum informandis, quam numerorum concinnitatem, & vocum ac fidium harmoniam, ad quarum modulationem omnes & animi & corporis motiones componerentur. Sed quoniam summatim de generibus poëmatum mentionem fecimus, non erit fortasse iniucundum, si quae de his in mentem veniunt, paucis explicauero; vel quia cum his permistae sunt fabulae, de quibus tractabimus: vel certè quia non longè ab his dissident. Omnium igitur poëmatū fons est id quod poëma communi nomine appellatur ob suam praestantiam: hoc enim generibus reliquis impertit argumenta. Haec inter se differunt tempore vt ait Aristoteles in poëtica, quòd poëta dictus ob prestantiam longi temporis res gestas complectitur, cùm reliqua poëmata intra vnum diem suum negotium absoluant, vnamque tantùm contineant actionem. In hoc rursus hi poetae omnes conueniunt, quòd omnibus idem est scopus, & ad vnum finem omnes animum intendunt, vt homines meliores efficiant. Idcirco Homerus, vt prudentem atque omnibus virtutibus cumulatum Vlyssem effingeret, illi Phaeacum delicias, & blanditias Circes iniungit, & Cyclopum pericula proponit, & monstrorum marinorum terrores, à quibus eius socii perdantur, cùm tamen ipsum admirabili quadam prudentia ac diuino consilio haec omnia superantem faciat. Idem rursus Agamemnonem multis facit difficultatibus circumuentum, fortissimorum Heroum contentiones excitat, exercitum ira Apollinis probè labefactatum introducit, Troianis aliquando diuinam vim adesse, ac Deos illis praebere admirabilem strenuitatem, commemorat, quò ex his omnibus incredibilem fuisse Agamemnonis fortitudinem & constantiam declaret: quippe qui vel tot propositis difficultatibus, tamen Priamum debellarit. fuit enim gloriosum pro tuenda aequitate, & pro violato iure hospitii, non pro recuperanda meretricula forti animo pericula subire, cùm in arduis difficillimísque rebus gloria collocata sit, nihílque egregium ignauis & desidiosis hominibus sit expositum. Accedit propius tragoedia, quam prior inuenit Glaucus ad poëma ob maiestatem personarum, quòd in ea nihil non regium aut heroicum sit: quare nullum habent prologum tragoedię sicuti comoediae: cuius inuentor fuit Susario: quippe cùm rēs priuatas nemo nisi edoctus scire, publicas calamitates vel si velit, nemo ignorare possit. Quis enim Regnorum ruinas, fragorémque euersarum ciuitatum, ex quibus oriuntur tragoediae, non audiuit? aut quis incensarum vrbium & oppidorum caliginem è longinqua regione non prospexit? Differunt igitur ab excellenti poëta haec duo poëmata tempore, ac inter se personarum dignitate. Atque de his poëmatum argumentis satis. Differt

aenus

ænus ab apologis, quia nuda ſit in illis brutorum ſententia, niſi admonitum, quod ἐπιμύθιον vocant, addideris. in eo vnà cum ſententia admiſta eſt admonitio, vt ait in his Ariſtophanis interpres: αἶνος δὲ μύθου διαφέρει, τῷ τὸν αἶνον μὴ πρὸς παῖδας, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας πεποιῆσθαι· καὶ μὴ πρὸς ψυχαγωγίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ παραίνεσιν ἔχειν τινά. βούλεται γὰρ ἐπικρυπτομένως παραινεῖν τι καὶ διδάσκειν. *Differt ænus ab apologo ſcilicet, quia ſit ænus virorum cauſa, at non habetur ad pueros. neque delectationis tantùm ſit cauſa, ſed habet præterea admonitionem. nam conatur clàm docere & adhortari.* Neque apologus igitur ſimplex, neque fabulæ illæ, quæ ſunt poëmatum argumenta, dicuntur æni: ſed quod ex his vtriſque quodammodo compoſitum fuerit, cum admonitione intra ſe incluſa, atque hæc ſufficiant de apologorum, ænorum, fabularúmque differentia.

De partibus fabularum. CAP. V.

FABVLARVM partes, earum ſcilicet quæ apologi dicuntur, præcipuè duæ ſunt; rei explicatio, & id cuius cauſa: ſiquidem æni & poëmatum argumenta eam vim habent, vt inſitas partes has intra ſe contineant, quas nemo propè eſt, qui ſuopte ingenio non poſſit elicere. At quoniam apologi ſimplices ſunt plerúmque, omnéſque fabulæ probitatis & prudentiæ cauſa fiũt, neceſſe fuit ſingulis ſuos fines addidiſſe. Vbi igitur priorem orationis partem ad informandos mores accommodamus, præcedit προμύθιον appellatum, quaſi præcedens fabulæ admonitus. vbi extremam partem ad mores regendos deduxeris, fiet ἐπιμύθιον, ſequens ſcilicet admonitus fabulæ. Quæ fabulæ alteram harum partium nõ habuerint, ſed intra ſe incluſam, collocandæ ſunt in priore claſſe. Quæ fabulæ ſunt Deorum genealogicæ ſimpliciter, illæ quoniam his maximè vſi ſunt poetę ſuis poëmatis exornandis, poëticæ vocantur, quæ vel ad generationem elementorum attinent, vel ad res arcanas naturæ, vel ad motus & vim planetarum; omnes ſiquidem hæ haud ſimplicem habent narrationem. Cùm fabulas has ad veram interpretationem deducimus, eſſet interpretationi proprium nomen tribuendum, ſed adhuc ſine illo perſiſtit, niſi appellemus allegoriam. Sunt autem hæ ſolę propè fabulæ, quæ iucunda, quæ magnifica, quæ admirabilia fecerunt antiquorum poëmata, eáque locupletarunt. nam ſi fabulæ hæ de ſcriptis poëtarum eximerentur, nihil propè eſſet in iis admirabile, aut iucundum.

De fabularum ſcriptoribus. CAP. VI.

APOLOGORVM & fabularum poëticarum antiqui fuerunt ſcriptores complures: qui tamen ad ætatem noſtram peruenerint, non adeò multi. Fuit AEſopus Samius ingenioſiſſimus

confinget.dorum apologorum artifex, à quo omnes postea apologi dicti sunt AEsopici. Hesiodus præterea fabulosos Deorum ortus carminibus cecinit. Memoriæ prodidit Eusebius, Porphyrium etiam libros composuisse, in quibus fabulosas Deorum genealogias ad naturæ rationem & opificium perducere conatus est. Zeno, Cleanthes, Chrysippus vt ait Cicero in libris de Natura Deorum, fabularum antiquarum expositiones in suis voluminibus complexi fuerant, quæ tamen ad nos non peruenerunt. Istud ipsum fecit Orpheus, Musæus, Mercurius, Linus, antiquissimi poetæ, & Phurnutus, & Palęphatus Stoicus, Dorotheus, Euanthes, & Ponticus Heraclides, Silenus Chius, & Anticlides, & Euartes, & alii complures mythologi, quorum commentarii vnà cum scriptorum nominibus penè interciderunt, è quibus Ouidius sua in varias formas mutatorum corporum deprompsit argumenta. Nam in quibus voluminibus tot extabant figmenta, quantam aliarum fabularum fuisse mirabilitatem credibile est? ac tot de fabularum scriptoribus.

De Diis variarum gentium. CAP. VII.

ENIMVERO, quoniam vniuersa antiquorum religio & theologia sub fabulis occultabatur, pluraque sunt in illis ad generationes & res gestas creditorum Deorum spectantia, necessariò dicendum videtur quàm variæ fuerint diuersarum nationum de Diis ipsis sententiæ, antequàm ipsas fabulas explanandas aggrediar: quæ res quantum afferet vtilitatis & commodi ad susceptum laborem, omnibus postea fiet manifestum, vt censeo. Atque in primis ita facienda est Deorum diuisio. Ex antiquis Diis, alii cœlestes, alii terrestres, alii aquatici sunt crediti: & aquaticorum aliis maris, aliis fluuiorum, aliis fontium cura fuit commissa. è terrestribus rursus alii montani, alii syluarum & pastorum præsides, alii agricolarum fuerunt, atque hi in planis locis habitare plerunque putabantur. Cœlestium alii, summæ rerum humanarum præerant, alii consultores, alii præfuerunt tempestatibus & certis cœli regionibus: alii loca tantùm inferna habitare, & sceleratorum pręesse suppliciis putabantur: neque vlli præter hos, Dii posse esse crediti sunt. Nam tametsi omnes nationes Deos esse crediderunt, nullæque fuerunt tam feræ gentes, (vt insulsissimorum hominum, qui se sapientes dicere ausi sunt, opiniones taceam) quæ hunc mundum aut fortuitò genitum esse existimarint, aut sine aliqua incredibili prouidentia gubernari; cùm sit è tam variis reb. tam cōcinno ordine coagmentatus: tamen paucæ fuerunt, quæ Deos introducere ausæ sint, nisi ab aliis acceptos. Cùm enim suos Magos haberent Persæ, Prophetas AEgyptii, Chaldæos Assyrii, aliosque sacerdotes aliis nomi-

nominibus vocatos aliæ nationes, omnium propè religionum origo ab AEgyptiis in Græciam, & in Persas priùs, deinde ad alias nationes manasse credita est. Quamuis omnes isti vno ordine falluntur, quòd ante Aegyptios, primi omnium mortalium Hebræi non solum religionem, sed etiam verum Dei cultum acceperunt;& non humanis consiliis, sed diuinis præceptis ad veram religionem fuerunt instituti. Græcia postea sequentibus temporibus cùm bellicæ laudis gloria florere inciperet, paulatim & sacrorum ritus immutauit, & tantum Deorum numerum auxit, quamuis disciplinarum cognitionem acquireret, vt magnam Deorum coloniam ad cęteras ciuitates postea transmiserit. In hoc vnum tamen omnium propè populorum ac gentium sententiæ primùm conuenerant, vt diuina illa quæ videntur, superna corpora, Solem, Lunam, reliquáque astra cum perpetuo motu agitari conspicerent, ab ea celeritate & Deos appellauerint,& esse crediderint;vt Plato testatur in Cratylo. Neque vlla ferè gens inuenta est;quę aliud esse Deos, quam ipsa cœlestia corpora primùm crediderit. Hanc opinionem secutus videtur Homerus, cùm Solem omnia audire, omniáque videre inquiat, quod est, vt ait Plato libro secundo de legibus, solius Dei munus. ita verò se habet Homeri carmen,

ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, ϗ πάντ' ἐπακούεις.

Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus.

Huius opinionis autores fuerunt AEgyptii, à quibus & templorum extruendorum rationem, & imaginum, & rituum sacrorum, Græci in patriam reportarunt, sicuti testatur Herodotus in Euterpe his verbis, δυώδεκα θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι, ϗ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν βωμούς τε, ϗ ἀγάλματα ϗ νηοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, ϗ ζῷα ἐν λίθοισι ἐγγλύψαι. *Duodecim Deorum nomina primos AEgyptios existimasse, atque Græcos ab illis cepisse, eosque primos aras, & imagines, & templa Diis sibi erexisse.* Neque horum tamen solam rationem extruendorum in Gręciam AEgyptii transmiserunt, sed etiam ipsa nonnullorum Deorum nomina, vt idem scriptor testatur in eodem libro: σχεδὸν δὲ ϗ πάντα τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα: *omnia ferè Deorum nomina ex AEgypto in Græciam commigrarant.* ac deinde: ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος, ϗ Διοσκούρων, (ὡς ϗ πρότερόν μοι ταῦτα εἴρηται) ϗ Ἥρης, ϗ Ἱστίης, ϗ Θέμιος, ϗ Χαρίτων, ϗ Νηρηίδων, ϗ τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεί κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. *Nisi profectò Neptuni, & Dioscurorum, (sicut antea dictum à me fuit) & Iunonis, & Vestæ, & Themidis, & Charitum, & Nereidum, & aliorum Deorum nomina semper sunt in AEgyptiorum regione.* Neque solos hos Deos coluit AEgyptia simplicitas, sed monstra quædam, & animalia partim hominibus infensa, partim vtilia, vt canes, boues, anguillas, vt ait Herodotus in eodem libro; νομίζουσι δὲ ϗ τῶν

ἰχθύων τὸν καλεύμενον λεπιδωτὸν, ἱερὸν εἶ), καὶ τὴν ἔγχελυν, καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱερὸς, τῷ οὔνομα φοῖνιξ. *Existimarunt è piscibus squammosum sacrum esse, & anguillam, & ex auibus vulpanserem. est item alia auis sacra, cui nomen est phœnix.* cùm paulatim ab ipsa religione ad superstitionem lapsi essent, (est enim arctiori religioni superstitio, vt parsimonia auaritię, vitium propinquum. Nam, vt ait Diuus Paulus ad Rom. 12. rationi conueniens sit obsequium vestrum) iure Rhodius Anaxandrides comicus poëta, his carminibus ita AEgyptiorum deridet insaniam,

οὐκ ἂν δυναίμην συμμαχεῖν ὑμῖν ἐγώ.
οὔθ' οἱ τρόποι γὰρ ὁμονοοῦσ'. οὔθ' οἱ νόμοι
ἡμῶν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διέχουσιν πολύ.
βοῦν προσκυνεῖς, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς Θεοῖς.
τὴν ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα,
ἡμεῖς δὲ τῶν ὄψων μέγιστον παρὰ πολύ.
οὐκ ἐσθίεις ὕεια, ἐγὼ δέ γ' ἥδομαι
μάλιστα τούτοις κύνα σέβεις, τύπτω δ' ἐγὼ
τοὔψον κατεσθίουσαν ἡνίκ' ἂν λάβω.
Haud esse vobiscum queo commilito,
Concordibus nec moribus, nec legibus,
Per maxima interualla differentibus.
Bouem colis, Deis ego macto bouem.
Tu maximum anguillam Deum putas, ego
Obsoniorum credidi suauissimum.
Carnes suillas tu caues, at gaudeo
His maximè. canem colis quem verbero,
Edentem vbi deprehendo fortè obsonium.

Neque tamen his brutis Diis contenti fuerunt AEgyptii, sed multa herbarum genera in Deorum numerum retulerunt, sicuti testatur Iuuenalis, vbi AEgyptiam simplicitatē carpit hoc pacto.

quis nescit qualia demens
AEgyptus portenta colat? Crocodilon adorat. & alibi;
Porrum & cæpe nefas violare, ac frangere morsu,
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.

Atqui non hæc ab AEgyptiis monstra tam absurda acceperunt Græci in numerum Deorum, sed alia his non multo fortasse meliora. Qui Dii fuerint in Græciam primùm translati, declarauit Homerus in lib. 3. Iliadis, ita inquiens:

Ζεῦ πάτερ, Ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε,
ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις.
καὶ ποταμοὶ, καὶ γαῖα, καὶ οἱ ὑπένερθε καμόντας
ἀνθρώπους τίνυσθον.
Iupiter ex Ida clarissime, maxime, & vnà

Sol quę

Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus:
Fluminaque, & tellus, & sub tellure virorum
Crimina qui castigatis.

Atque infinita est prope illorum Deorum multitudo, quos Græcia postea ceremoniis, altaribus, ac templis magnificentissimis auxit. Persæ hos propè Deos existimarunt, quos antiqui Græci, qui non nati essent è mortalibus hominibus, vt asserit Herodotus in Clio his verbis, οἱ δὲ νομίζουσι, Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων, ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. θύουσι δὲ ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ γῇ, καὶ πυρὶ, καὶ ὕδατι, καὶ ἀνέμοισι. τούτοισι μὲν δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. *Istis verò sancitum est vt in altissimos montium vertices ascendentes Ioui sacrificent, Iouem vniuersum cæli ambitum appellantes. Sacrificant & Soli, & Lunæ, & Telluri, & igni, & aquæ, & ventis: his enim solis vt sacrificent, antiqua obtinuit consuetudo.* Hi cùm priscam tantùm Theologiam retinerent, nouos Græcorum Deos irridentes, vbi Xerxes in Græciam cum exercitu traiecisset, omnia Deorum Græciæ templa Magis autoribus inflammarunt, quòd nullum in locum dicerent Deorum numen esse includendum, quibus cuncta debent esse libera & patentia, vt testatur Cicero in libro secundo de legibus. Nam deridere consueuerunt Persæ eos qui res huiusmodi facerent, vt ait Herodotus in Clio in his verbis; Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοισίδε χρεωμένους· ἀγάλματα μὲν, καὶ νηοὺς, καὶ βωμοὺς, οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι. *Persæ, vt ego cognoui, his legibus vtuntur, imagines quidem, & templa, & aras non erigunt, pro suis institutis, sed & illos qui hæc faciunt, accusant insaniæ.* Atque Romani nullam Deorum effigiem per multos annos habuerũt: quia docuit Numa Deum esse mentem puram, minimè genitam, aut visui subiectam mortalium, quæque aliqua humana industria exprimi posset, cùm inquiat etiam Demosthenes contra Aristogitonem pectus mortalium esse templum Deo gratum, & optimum, & augustissimum, iustitia, verecundia, & obseruãtia legum communitum. Hæc ratio non esset magnopere fortasse improbanda, si vel omnes essent sapientes, vel si sapientum etiã mens semper oportunis temporibus ad res diuinas esset conuersa, neq; humanis cogitationibus ab instituto cultu distraheretur. Sed cum res aliter se habeat; & templa, quò ad diuinum cultum cõuenirent, & imagines Dei & sanctorum hominum, tanquam monumenta amicorum Dei, fuerunt instituendæ. Nam si statuæ clarorum virorum, & eorum qui pro patria fortiter occubuissent, iure apud Romanos & cæteras nationes tanquam præclara virtutis exempla erigebantur, quibus incitarentur posteri ad virtutem: quo pacto virorum bonorum, & amicorum Dei, & qui pro veritate, Christianáque rep. fortiter occubuerunt, tãquam præclara monumenta virtutis, & fidei, & constantiæ, quibúsque de-

precatoribus apud Deum vteremur, non erunt iure optimo vbi que imagines erigendæ? Est enim omnium templorum augustissimum pectus mortalium, fide, pietate, innocentia, sanctitate, mansuetudine, pro pulcherrimis aulæis institutum & communitum. Atque ne ita Deorum religio paulatim deficeret, quæ anima est ciuitatum, & omnis humanæ vitæ stabilimentũ, & templa, & imagines, & dies solennes, & sacrorum ritus, & publicæ ceremoniæ fuerunt in ciuitatibus prudenter institutæ. Scytharum Deos Herodotus in Melpomene ita recensuit, Θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται, Ἱστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ γῆν, νομίζοντες τὴν γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα: μετὰ δὲ τούτους, Ἀπόλλωνά τε, καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην, καὶ Ἡρακλέα, καὶ Ἄρεα. τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι. *Deos autem solos hos placant, Vestam quidem præcipuè, postea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis uxorem existimantes: post hos, Apollinem, cælestem Venerem, & Herculem ac Martem. Hos enim omnes Scythæ Deos putarunt.* Ac in eodem libro scribit, deinde Libyæ populos Soli ac Lunæ sacra facere, neque vllos præterea Deos putare. At Iudæi, vt memoriæ prodidit Cornelius Tacitus libro vigesimoprimo solam mentem antiquitus, vnúmque numen intellexere, profanósque esse putarunt eos qui Deorum imagines mortalibus materiis in species hominum effingerent: summum illud, & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla simulachra vrbibus suis nedum templis fuerunt. at Strabo libro decimoseptimo Geographiæ varios fuisse diuersarum nationum Deos ita tradidit, vt singulæ propè ciuitates suos proprios Deos haberent. Nam cum tria ex terrestribus animalibus vniuersa Aegyptus coleret, bouem, canem, felem; ex auibus accipitrem, ibim; ex aquaticis squamosum, oxyrinchum; tum Saitæ, vt inquit, & Thebani ouem colebant præcipuè; Latum piscem Nili, Latopolitani; lupum Lycopolitani; Cynocephalum Hermopolitani; cetum Babylonii qui colebant iuxta Memphim; aquilam Thebani; leonem Leontopolitani; capram & hircum Mendesii; murem & araneam Athribitæ. Longum esset omnium nationum ac populorum opiniones, vel potius delirationes de Diis recensere, qui cùm religionis originem ab Aegyptiis accepissent, vel antiquam non retinentes Theologiam deriserunt magistros posteas, vel ipsi in peiores superstitiones inciderunt. Hac igitur Deorum notionem cùm homines primùm habuissent, perspiceréntque quòd mundus prouidentia gubernaretur, neque tamen cuius intelligere possent; quippe cùm sidera in humanis rebus agere permulta intelligerent, neque tamen omnia pro illorum arbitrio gubernari, rem diutius inuestigantes & cognitionis desperatione capti; paulatim à religione in superstitiones delapsi sunt: atque alii alios Deos introduxere. Est enim ab ipsa natura comparatum, vt cùm

animo

nimio Deorum metu homines opprimūtur, ad humilia & sordida quæque declinent, nihilque posse committi tam paruum putent, quod Dii maxima cum iracundia ac supplicio nō vlciscantur. Hæc res fecit vt iidem Græci, qui Aegyptiorum, aliarúmque nationum acceptas ab iis superstitiones deriserāt, in multò maiores errores sint postea collapsi. Nam & adulteros, & latrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui multo erant brutis impuriores, pro Diis coluerunt. quare cùm de Diis loquerentur, adulteria, furta, parricidia, prælia, crudelitatémque illis iniunxerunt, quæ propria sunt latronum & sceleratorum hominum facinora, vt res Diis talibus conuenientes. Athenienses tamen cùm sapientiores essent, ac horum Deorum turpitudinem intelligerēt, neque vllum nisi sempiternum & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent, qui esset, ignorarent, aut etiam fateri ob cęterorum Gręcorum metum non auderent, ignoto Deo aram erexerunt. Hanc tantam Deorum multitudinem tot fabularum inuolucris postea implicarunt, cùm liceret omnibus quidquid de Diis collibuisset confingere, vt quamuis multi postea conati sint, nemo tamen hactenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhùc complures impliciti permanent, & in perpetuum fortasse nonnulli mansuri sunt. Qui enim omnia quæ de Diis ab antiquis dicta fuerunt, ad optimum finem se deducturum putarit, idem speret se omnia nauigia quæ vbique nauigant, sine vlla iactura in portum posse perducere. Non enim semper cum ratione insanierunt antiqui sapiētes vocati, aut poëtæ in his confingendis. Perdurauit huiusmodi de multitudine Deorum opinio vsque ad Platonis tempora, qui priscam Græcorum theologiam quodammodo immutauit, cùm vnum esse Deum crederet, & eum vniuersum assiduè gubernare, quem modò mundi animam, modò mundum ipsum appellauit; modò vim illam quæ esset in omnibus naturalibus corporibus diffusa ac permista, quam antea ad Monadem deduxerat Pythagoras. Atque horum vterque rectè, si diutius in eadem sententia permansissent. nam cęterorum qui se appellabant sapientes, nugas lubens prætereo. Romani postea Græcia subacta quasi captiuam Græcorum religionem in patriam transtulerunt, cùm & antea Græcorum sacrorum ritus permultos haberent, & si quid ad absolutam superstitionem deficeret, illud totum ex Hetruria sæpius acciuerint: donec omnium superstitionum euersor Christus, non modò tantam Deorum impurorum multitudinem profligauit, sed etiam veram, sanctam, & omnibus saluberrimā religionem introduxit: quæ nulla vnquam vel leuitate gētium, vel impuritate ac scelere populorum, vel sacerdotum auaritia, vel hæreticorum calumniis, labefactabitur. Vbique enim veritatem emergere necesse est. Atque tot breuiter dicta sint, de diuisione

Deorum variarum gentium.

Quòd vnus necessariò sit Deus. CAP. VIII.

ETSI res est, quæ ad veram theologiam potius quàm ad fabularum explicationem pertineat, num vnus, an plures esse possint Dii, inquirere: tamen quia non prorsus abhorret à theologia fabularum expositio, videtur, conuenire huic loco vt breuiter declarentur ea quæ de vno Deo ab antiquis sapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque vnquam Platonis illam sententiam probandam esse magnopere censui, qui nefas esse dicebat, vbi huiusce vniuersitatis parentem inueneris in vulgus proferre. quasi verò alia sit omnibus vtilior aut magis necessaria cognitio, quam omnium bonorum autorem Deum cognoscere, aut rem non cognitam conueniat venerari. Nisi fortasse ita inquiat, nulla oportere vulgus teneri Dei religione ac reuerentia, & nescio quid colere & beneuolentia prosequi, quando amare Deum maximè omnium opus est. Multæ sunt igitur rationes, quæ vnum esse, ac non plures Deos ostendunt. nam si plures sint Dii, hunc ipsum Deorum numerum ob singulorum imbecillitatem esse necesse est. Ii si sint imbecilli, quo pacto sunt Dii appellandi? fient enim eo pacto supplices potentiori, & aliquando deficient, quorum vtrunque cùm miserum sit, Dei naturæ quî conuenire poterit? videmus siquidem in omnibus animantibus eam esse naturæ prouidentiam, vt, quanto quæque sunt debiliora, citiúsque moriuntur, tanto plura ex his producantur, fœcundioráque sint. Quòd si tantus erat Deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & fœminæ, breui futurum erat vt tot Diis deficerent magistratus & imperia, & nisi otiosi ac desides viuere mallent, cerdones, & agricolas, & fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda nostris temporibus iam esset relicta. Sed quoniam repugnat Deos esse & plures esse, & esse mares ac fœminas, terra tota hominibus relinquitur. Præterea si plures sint Dii, necesse est eos esse vel pari vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si sint quidam impares, quo pacto debiliores sint Dii, ipsi viderint. Sin omnes pares existant, nolénsque alius volentem impediat; res iam neque fieri, neque non fieri poterit, quod non potest sine risu intelligi. Multa igitur odia & pugnæ assiduè inter hos Deos intercedent, quoniam sempiternæ intercedunt causæ, quæ nunquam cessabunt: neque enim per parem vnquam nisi fortuna profligabit. Alterum igitur horum necesse est, vel fortunam Diis etiam dominari, vel perpetuas esse inter Deos discordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire vllo pacto potest. Est igitur Deus vnus, sempiternus, potentissimus, optimus, felicissimus, quorum nihil potest esse cum animi perturbatione. Non sunt igitur antiquorum

rum

rum Dii, cùm plures ſint, cùm cœlum contentionibus ſit plenum, cùm multò ſint mortalibus miſeriores, cùm eos & dormire dixerint poëtæ,& potationibus atque conuiuiis indulgere, & Veneris ſtimulis mirificè exagitari. Quis enim neſciat ſomnum & epulas eſſe ob corporis debilitatem, cùm ille ad labores corpus reficiat, hæ ad naturæ vim conſeruandam requirantur? Inde effectum eſt vt Alexander Macedo ſe Deum eſſe adulatoribus prædicantibus reſponderit, ſe longè diuerſa à diuina natura experiri cùm & ſomnum & Veneris titillationes ſentiat. Quòd ſi horum Deorum natura deficiente nutrimento deficeret, & ad libidinem illi incitantur,quî poſſunt non eſſe mortales, aut quî poteſt eorum genus niſi reparetur non deficere?Non ſunt igitur Dii illi antiquorum, ſed fabulę illæ partim naturæ res occultas habent,partim mores informant, partim ſunt inania vulgi figmenta,vt dicebamus.

Quo pacto Dij antiquorum fuerunt ſempiterni. CAP. IX.

ATQVE vt pateat vera eſſe illa quæ dicta ſunt hactenus de Deorum antiquorum mortalitate, quid de Ioue ipſo principe omnium Deorum ſcriptum fuerit à poëtis, conſideremus, quem modò patrem, modò Regem omnium Deorum vocarunt, ſicuti Homerus in primo Odyſſeæ,

τοῖσι δὲ μύθων ἦρχε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Hos ita compellat hominum pater,atque Deorum.

modò ſempiternũ,vt Virgilius lib.1. AEneid.in his ſignificauit.

ô qui res hominúmque Deûmque

Aeternu regis imperiis,& fulmine terres.

& Orpheus in hymnis.

Ζεῦ πολύτιμε, Ζεῦ ἄφθιτε.

Iupiter ô venerande,Iupiter ſempiterne.

quem eundem facit rerum omnium autorem, vt ex his patet,

ὦ βασιλεῦ, διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε ῥεῖα,

Γαῖα θεὰ μήτηρ, ὀρέων θ' ὑψηχέες ὄχθοι,

καὶ πόντος, καὶ πάνθ' ὁπόσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε.

Iupiter alme tuo ſunt omnia munere nata:

Diua parens Tellus,præcelſo vertice montes,

Et maria,& quidquid cœlum complectitur altum.

Hunc tamen ſempiternum Iouem, & rerum omnium autorem, Virgilius in Dictæo monte Cretę nutritum exiſtimauit, quem etiam ab apibus educatum fuiſſe ſcribit lib.4.Georgicorum,vt patet in his carminibus,

Nunc age,naturas apibus quas Iupiter ipſe

Addidit,expediam:pro qua mercede canoros

Curetum ſonitus,crepitantiáque æra ſecutæ,

Dictæo cœli Regem pauere sub antro.

Sed illud magis mirum fortasse videbitur, quòd neque tamen certum est vbi educatus fuerit hic præclarus & illustris antiquorum Deorum pater. Messenii enim apud se natum & educatum fuisse Iouem contendebant, cuius ostendebant apud se incunabula, & à Neda Ithoméque nutricibus, & à Curetibus seruatum fuisse affirmabant, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Hanc ipsam de Iouis ortu contentionem ita attigit Callimachus in hymnis;

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι,
Ζεῦ, σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ. πότεροι πάτερ ἐψεύσαντο;
Iupiter Idæis aiunt te in montibus ortum,
Iupiter Arcadicis: vtri sunt falsa locuti?

Quòd si nutricum varietatem perspiciamus, si modò vera est sententia Aetii medici clarissimi, quòd ingenium & mores nutricum in lacte referuntur, nónne fera potiùs Iupiter quàm homo videbitur, qui tot brutorum lac suxerit? qui truculentissimas feras habuerit nutrices? qui ab apibus, à capris, ab vrsis fuerit educatus? atque quòd capræ lac hauserit, ita Ouidius in quinto fastorum libro ait;

Olenia surget sidus pluuiale capellæ
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Hanc Iouis capram idcirco nominauit Aratus in Phænomenis, vt est in eo carmine;

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.
Oleniam, caprámque Iouis dixere poetæ.

Atque de vrsis, cuius lac Iupiter suxerit, ita meminit idem Aratus in his:

Ἄρκτοι ἅμα τροχόωσι, τὸ δὴ καλέονται ἅμαξαι.
Αἱ δή τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν
ἀλλήλων· αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται,
ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. εἰ ἐτεὸν δή,
Κρήτηθεν κεῖναί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι
οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὅ μιν τότε κουρίζοντα
Δίκτῳ ἐν εὐώδει, ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο
ἄντρῳ ἐγκατέθεντο, καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτόν,
Δικταῖοι Κούρητες ὅτε Κρόνον ἐψεύσαντο.
Vrsæ vertuntur, quas dicunt nomine Plaustrum.
Alternè quarum semper caput ilia tangit:
Inque humeros versæ, his pronis illæ vsque feruntur.
E Creta, si vera ferunt, conscendere cælum
Consilio meruere Iouis, quia cùm puer esset
Dicto in odorifero vicino collibus Idæ
Deposuere Iouem, quem nutriuere per annum,
Fallere Saturnum Curetes cum potuere.

Hunc

Hunc ipsum Iouem, quem Hesiodus in Theogonia hominum patrem atque Deorum appellauit, mortuum ac sepultum fuisse apud Cretenses sermo vulgatus fuit; quamuis eam famam conatur frustra Callimachus refellere, vt patet in his carminibus;

καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο

Κρῆτες ἐτεκτήναντο, σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

tuum Rex magne sepulchrum

Cretes struxerunt: es semper, viuis & usque.

Quòd si fatorum necessitati subiiciebatur, vti testatur Aeschylus in Prometheo ita inquiens;

Προ. Μοῖραι τρίμορφοι, μνήμονές τ' Ἐρινύες

Χορ. τούτων ἄρ' ὁ Ζεὺς ἐστιν ἀσθενέστερος.

Prom. *Parcæ triformes, & memores Erinnyes:*

Chor. *His ergo cunctis Iupiter impotentior.*

quo pacto Deus, & pater, & Rex hominum ac Deorum dici poterat? Sed nō hominum sermones tantùm, at Deorum etiam ipsorum sententias de Ioue consideremus. hunc vel à Mercurio ipse finxit Plautus in proœmio Amphitryonis mortalem appellat his verbis;

Mirari non est æquum sibi si prætimet:
Atque ego quoque & qui Iouis sum filius,
Contagione meæ matris metuo malum.
Etenim ille quotus huc iussu venio
Iupiter, non minus quàm nostrum quiuis formidat malum,
Humana matre natus, humano patre.

Quare si ipse natus est, vt cæteri homines, & mortuus, & à mortalibus originem duxit, quo pacto sempiternus esse potuit? siquidem omnia quæ nascuntur, aliquando interire necesse est. At quo pacto Iupiter dictus est sempiternus? quia, vti dicetur, cùm de illo tractabimus, cùm gloriæ cupidus maximè fuerit, templáque sibi extrui vbique studuerit, fecit vulgaris opinio illorum qui magistratus & imperia admirantur, vt summus Deus putaretur. quare postea nunc vim fatorum, nunc prouidentiam Dei, nunc Deum ipsum, quam mundi animam appellarunt nonnulli, nunc æthera, Iouem nuncuparunt: quæ cùm sempiterna sint, Iouem etiam putarunt sempiternum sic, vbi pro vi diuina per aquas diffusa, Neptunus intelligitur, dicitur sempiternus, pro Vulcano ignis, pro Venere naturalis procreandi libido, pro Cerere, terræ feracitas. Nam si hoc pacto Dii antiquorum accipiantur, erunt sempiterni ex illorum sententia, qui mundum, eiúsque elementa sempiterna putarūt. sin eorum genealogiā inuestigemus, omnes fuerunt mortales, & ab hominibus procreati, vt patebit postea. Atqui absurdum fuit hominum nominibus res sempiternas appellare, diuinæque prouidentiæ splendorem sub his hu-

manis velare integumentis, quippe cùm minimè conueniat res admirabiles horum profanorum nominum colluuione inquinare. At quia viderent sapiétes animos multitudinis apertis rationibus ad eruditionem non posse adduci, horum figmentorum suauitate illos ad se allexerunt, quæ sola caussa fuit, cur tot postea fabulæ sint inuentæ.

De sacrificiis superorum Deorum. CAP. X.

VT autem pateat elementorum, rerúmque naturalium virtutes, & vires dæmonum eorum qui in iis habitarent, qui Dii à multitudine imperitorum fuerunt existimati, his nominibus vocatas fuisse à sapientibus; non erit absurdum si genera sacrificiorum Diis singulis attributorum breuiter explicauero, quippe cùm multa sacrorum genera fuerint ab antiquis pro singulorum Deorum natura instituta, & victimæ variæ, & varia suffimentorum ratio,& non idem habitus sacrificantium.Neque enim omnibus molæ offerebantur, neque omnibus accendebantur lumina, neque sacra fiebant semper super sublimibus aris, neq; semper per diem. Diuersa denique pro singularum nationum more, pro varietate temporum, pro creditorum Deorum natura, sacrificia vbique offerebantur;quòd alia cœlestibus, alia terrestribus,alia aquaticis, alia Diis inferis conueniebant, quorum alia priuatim, alia fiebant publicè Primùm igitur omnium scire conuenit non solùm in animalibus,aut in plantis,ad vires bonitatémque singulorum plurimum conferre ciborum vim, aërisq; temperiem,sed etiam in illis dæmonibus, quibus plenum esse hoc vniuersum,quod intuemur,tradiderunt sapientes. Qui enim in obscuris cauernis habitant, multum sunt magis & immites & feri, & crassiore quadam materia, quippe quę propius ad corpus accedat, sicuti testatur Psellus in iis libris quos scripsit de Dæmonibus,quàm illi sint dæmones, qui regionem ignis vel aeris incolunt;quod accidit ob habitationis naturam ac vim syderum.Quid enim mirum est astra in his plurimum posse,cùm & metallis, & durissimis lapidibus, & plantis dominari putentur? Aut quis nesciat alia metalla Soli, alia Lunæ, alia Veneri, alia Mercurio,alia aliis astris, propter quasdam proprietates ac similitudines, quod aliis etiam contingit corporibus, esse attributas? omnem igitur vim sacrorum, omnémq; Deorum ritè expiandorum rationem in cognoscenda dęmonum natura consistere arbitrabantur. Quare cùm cœlestia corpora ignea esse crederent, quæ opinio non solùm fuit Anaxagoræ & Empedoclis, sed multorum etiam aliorum philosophorum, in horum sacrificiis & lumina, & figuras, & multa ad visum spectantia addiderunt,

rant, quorum aræ sublimes struebantur, super quibus accendebantur lumina, & victimæ cæsæ imponebantur. Cùm igitur sacra fiebant superis, ac Ioui præcipuè, aræ in sublimibus locis extruebantur, vt inquit Melanthes in libro de sacrificiis hoc pacto; πᾶν δὲ ὄρος τοῦ Διὸς ὄρος ὀνομάζεται, ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὑψίστῳ ὄντι τῷ Θεῷ, ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖν. *Omnis autem mons Iouis mons appellatur, quoniam mos fuit antiquorum, vt altißimo Deo existenti, in loco sublimi sacrificarent.* Sic etiam è Iouis ipsius oraculo sacra fiunt in montibus apud Apollonium in lib. 2. Argonaut.

καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς ἰκμαίοιο,
ἱερά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ἀστέρι κείνῳ
Σειρίῳ, αὐτῷ τε Κρονίδῃ Διΐ, τοῖο δ' ἕκητι.
Ingentem Iouis humentis tunc extruit aram,
Et sacra imponit in montibus: hic quoq; sacra
Sirius accepit, sic Iupiter ipse volebat.

& vt est apud Herodotum in Clio, quem locum citaui, cùm de Diis variarum gentium loquerer. Quin etiam & Apollini aram in littore erexerunt Argonautæ, atq; cùm mons ibi nullus esset, sublimem illam fecerunt, vt in his ait idem poëta.

τὰ δὲ ῥέξομεν οἷα πάρεστι
βωμὸν ἀνασχόντες ἐπάκτιον.
Iustaq; soluentes in primo ereximus aram
Littore sublimem.

Huius rei vel illud argumento est, quòd etiam apud Latinos altare, quasi alta area, vocatum fuit. Erat præterea illa templorum erigendorum consuetudo vt non modò sublimia & ampla extruerentur, sed etiam quæ orientem solem statim exciperent, vt ait Plutarchus in Numa Pompilio, neque vlla re impedirentur, sed forent vndique libera, & minimè occupata, vt testatur Promachidas Heracleota, atque Dionysius Thrax his verbis in lib. 3. diæreseon, οἱ γὰρ ναοὶ τῶν παλαιῶν καὶ τὸν ἥλιον ὑπερκύψαντα εὐθὺς ὑποδέχεσθαι εἰώθεσαν, καὶ τοῦ φωτὸς εὐθὺς ἐμπιμπλᾶσθαι τῶν θυρῶν ἀναπεπταμένων, ὅπου καὶ τὰ ἱερὰ ἔρρεξαν. *Antiquorum enim tẽpla exorientem solem statim excipere solebant, & statim orto lumine fenestris ac foribus patefactis repleri, vbi sacrificia fiebant.* Neque illud sanè prætermittendum duxerim, quòd voluerunt antiqui genera etiam ædificiorum, Deorum illorum naturæ, quibus dicabantur, plurimum conuenire. Nam Ioui, Marti, Herculi non nisi Doricum; Baccho, Apollini, Dianæ, Ionicum; Corinthiacum virgini Vestæ conuenire præcipuè creditum est: quamuis aliquando omnibus his generibus in eodem templo vtebantur. Nam in delubro Aleæ Mineruæ, cuius architectus fuit Scopas Parius apud Tegeatas, cùm triplex esset columnarum ordo, primus ordo, qui ingredientibus sese offerebat, erat Dorici operis: secundus Corinthiaci; tertius qui iuxta templum fuit, erat Ionico artificio elabora-

tus. Iſtud autem fiebat cùm delubra eſſent Diis variis conſecrata, vel cùm Diis illis eſſent dicata, quorum multiplex eſſet facultas, & ad mares ac fœminas elementa ſpectarent. Nam cùm Ioui Olympio apud Eleos templum eſſet erectum Dorica exædificatione, cuius in exteriore parte columnæ cum Doricis epiſtyliis oſtendebantur, tum Iunonis etiam templum triphyliæ, quod fuit ab Oxylo artifice erectum, cum operis figura Dorica extructum fuit, columnis eiuſdem artificii circumquaque illud ambientibus, ad explicandam credo maximam vim aeris, & ad ſignificandum quòd Iuno Iouis eſſet ſoror, aer ſcilicet ab ignis natura non longo interuallo in ſuprema parte diſſentiens. atqui extruebantur ita ipſa templa, vt apertis feneſtris ſtatim ortum ſolem exciperent, ſicuti teſtatur Poſſidippus epigrammatum poeta in his carminibus;

ἦξε δ' αἰθεροδρόμοι πρῶτον λάβον ἠελίου φῶς
ναοὶ Ἀντολίδαο καὶ Ἡφαίστοιο θεοῖο.
Vulcani ac Phœbi radios cepere priores
Surgentis Solis foribus delubra recluſis.

Non inſcitè itaque Virg. lib. 12. Æneidos ſacrificantes inducit ad ſolem orientem conuerti, cum ita inquiat;

Illi ad ſurgentem conuerſi lumina ſolem.

Erat præterea conſuetudo vt Diis ſuperis manè ſacra fierent ſole oriente, ſicuti vita defunctis & inferis occidente ſole: velut ait Callixenus Rhodius in iis quæ ſcripſit de Alexandria, hoc pacto: τοῖς μὲν οὖν κατοιχομένοις περὶ τὰς ἡλίου δυσμὰς ἐναγίζουσι· τοῖς δὲ οὐρανίδαις ὑπὸ τὴν ἕω τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος ἱερεύουσι. *vita defunctis ſanè circa occaſum ſolis parentamus; at cœleſtibus Diis auroræ tempore ſub exortum ſolis ſacrificamus.* Coronabantur autem in ipſis ſacrificiis & victimæ, & altaria, & homines ſacrificantes, vt teſtantur hæc carmina oraculi Delphici, quæ ſunt in oratione Demoſthenis contra Mediam.

αὐδῶ Ἐρεχθείδαισιν ὅσοι Πανδίονος ἄστυ
ναίετε, καὶ πατρίοισι νόμοις ἰθύνεθ' ἑορτὰς,
μεμνῆσθαι Βάκχοιο, καὶ εὐρυχόρους κατ' ἀγυιὰς
ἱστάναι ὡραίων Βρομίῳ χάριν ἄμμιγα πάντας,
καὶ κνισσᾶν βωμοῖσι κάρη στεφάνοις πυκάσαντας.
Impero Erechthidis vobis Pandionis vrbem
Qui colitis, patrio & ſacitis ſolennia ritu,
Vt memores Bacchi ſitis, lateq; per vrbem
Primitias Bromio cuncti ſtatuatis, & iidem
Soluatis grates paſſim fumantibus aris
Tempora ſacratis redimiti ritè coronis.

Quod etiam ſignificauit idem Demoſthenes in oratione contra Neæram ſeruari in aliorum Deorum ſacrificiis in his; ἁγιστεύω, καὶ εἰμὶ καθαρὰ καὶ ἁγνὴ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν οὐ καθαρευόντων, καὶ ἀπ' ἀν-

δρὸς

ἁγνὸς συνουσίας. *sum enim pudica, & pura & casta ab aliis puritati aduersantibus, & à viri congressu.* Et quoniam aliæ arbores Diis aliis fuerunt consecratæ, idcirco Diis variis sacrificaturi sacerdotes variis coronis ornabantur: vt pote in Dionysiacis myrto, vt ait Timachidas in libro de Coronis & Aristophanes in Ranis in his attigit:

πολύκαρπον μὲν τινάσσων
ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
στέφανον μύρτων.

Fructiferam quidem quatiens
Circa caput tuum, virentem
Coronam myrtorum.

At in Cerealibus quercu coronabantur, ad perpetuam accepti ab illa Dea beneficii memoriam: vt significauit in his Virg. in primo lib. Georgicorum,

neque antè
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos &, carmina dicat.

In sacris Herculis populo coronabãtur, vt testatur idẽ lib. 8. AEn.

Populeis adsunt euincti tempora ramis.

In sacrificijs Apollinis lauro coronabantur, vt ait Apollon. lib. 2. Argon.

ξανθὰ δ' ἐρεψάμενοι δάφνῃ καθύπερθε μέτωπα;

Flauaq; sunt viridi redimiti tempora lauro.

Scriptum reliquit Andretas Tenedius in nauigatione Propontidis antiquos triplici ordine coronandi vsos fuisse in sacris: quem locum etiam declarauit enarrator Apollonii, cùm alii capiti superiùs coronas imponerent, alii ad tempora vsq; deprimerent, alii ad collum vsque detraherent. verùm non solùm coronabantur sacerdotes in sacris, aut sacrificantes, sed etiam vasa quibus vtebantur; & victimæ quæ fuerant immolandæ, quibus coronæ circa collum apponebantur, earumq; cornua inaurabantur, ac vittis coloribus Diis quibusq; gratis innectebantur, vt illud est Ouid. lib. 7. Metamorph.

feriuntq; secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.

Quòd autem vasa etiam coronarentur, ita testatus est Virgil. lib. 3. Aeneid.

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitq; mero, diuosq; vocauit.

Neque verò victimæ quæuis eligebantur in sacrificia, sed quæ præstantiores essent, multo antè reseruabantur: quare cùm è grege deligerentur egregiæ victimæ dictæ sunt; at cùm eximerentur ex armentis, quibus notæ inurerentur sacræ, eximiæ. Nam

B. iii.

trifariam armenta diuidebant antiqui, cùm aliam partem destinarent fœturæ, aliam laboribus, aliam reseruarent ad altaria, vt innuit Virg. lib. 3. Georg.

Continuóque notas, & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint summittere habendo,
Aut aris seruare sacris, aut scindere terram.

Erant autem singulari diligentia delectæ victimæ quæ Deorum sacrificiis dicabantur, non solùm ob eximiam pulchritudinem, sed etiam ob puritatem coloris cùm diuersi omnino reiicerentur, neque liceret mutilam, aut aliqua corporis parte carentem victimam ad aram adducere. atque hanc diligentiam ita breuiter attigit Lucianus in dialogo de sacrificiis: ἀλλ' οἵ γε θύοντες στεφανώσαντες τὸ ζῷον, καὶ πολύ γε πρότερον ἐξετάσαντες εἰ ἐντελὲς εἴη, ἵνα μηδὲ τῶν ἀχρήστων τι κατασφάττωσι προσάγουσι τῷ βωμῷ. *enimuero sacrificantes victimam coronant, multóque prius studio perquirunt num perfecta sit, ne quid inutile iugulent, atque ad aram deducant.* Deinde vestes sacerdotum puras, neque vlla macula inquinatas conuenire putarunt. quòd ita innuit Virg. lib. 12.

puráque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit, admouitque pecus flagrantibus aris.

Nam neque laboribus assuetas victimas, neque illas ex quibus aliqua vtilitas capta fuisset, Diis conuenire arbitrabantur. Deinde aliis Diis alius coloris vestes magis erant idoneæ. nam Diis inferis atræ vestes, cœlestibus purpureæ, vt ait Menander in libro de Mysteriis, conueniebant; quibusdam verò albæ, vt sacrificiis Cereris, sicut testatur Ouid. lib. 10.

Festa piæ Cereri celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea velata corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.

& lib. 4. Fast.

Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite; nunc pulli velleris vsus abest.

Deinde Diis aliis fœminæ victimæ tantùm, aliis soli mares immolabantur. in omnibúsque sacrificiis committebatur piaculum, si quis cæde pollutus, vel alio flagitio, ad aras accessisset, miniméque grata erant sacrificia, quæ ab impuris manibus sceleratorum hominum offerebantur. Idcirco per nouem dies noctésque, saltem oportebat ab omni libidine sacerdotes, aut mulieres æditituas, aut initiaturas abstinere, vt est in his;

Pérque nouem noctes Venerem, tactúsque virorum
In vetitis memorant.

Sic & Cybeles sacerdotes membrum genitale sibi quodam lapide abscindebant, vt casti viuerent. & Athenis alii bibebant cicutam, vt vim membri genitalis amitterent, & mulieres præterea

initia-

sniaturæ sibi lectos è vititis foliis substernebant, vt refrænarent libidinem. quare iure scripsit Demosthenes in oratione contra Timocratem hæc de præsidibus sacrorum; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι δεῖν τὸν εἰς ἱερὰ εἰσιόντα, καὶ χερνίβων καὶ κανῶν ἁψόμενον, καὶ τῆς περὶ τοὺς θεοὺς ἐπιμελείας προστάτην ἐσόμενον, οὐχὶ προειρημένον τακτὸν ἡμερῶν ἀριθμὸν ἁγνεύειν, ἀλλὰ τὸν βίον ὅλον ἡγνευκέναι τοιούτων ἐπιτηδευμάτων. *ego sanè sic existimo, eum qui ad sacra accedit, & res sacras sit tractaturus, aut res ad Deos spectantes curaturus, oportere non prædictum aut statutum dierum numerum esse castum, sed per vniuersum vitæ suæ cursum ab huiusmodi turpibus studiis abstinuisse.* Neque enim ad sacra accedere cuiquam licebat, nisi lotis manibus: quare AEneas sacra attingere ita vel per summam pietatis oportunitatem recusat apud Virg. lib. 2.

Tu genitor cape sacra manu, patriósque Penates.
Me bello è tanto digressum, & cæde recenti
Attrectare nefas; donec me flumine viuo
Abluero.

Et Homerus lib ζ. Iliad.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διὶ λείβειν ἄιθοπα οἶνον
ἅζομαι οὐδ' ἔπη ἐστὶ κελαινεφέϊ Κρονίωνι
αἵματι καὶ λύτρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.
Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisse; cruore
Turpatum me & cæde virum Diis fundere vota.

Existimabant enim antiqui eandem esse animi quam etiam corporis purgationem: vt cùm quis in flumine manus aut corpus abluisset post cædem, ille purus statim efficeretur: quare ita scribit Anticlides libro 74. redituum: ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὅπερ καὶ νῦν ἀκμάζει, ὅταν ἢ φόνον ἀνθρώπων, ἢ καὶ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν, ὕδατι ἀενάῳ τὰς χεῖρας ἀπονίπτειν εἰς τοῦ μιάσματος κάθαρσιν. *Erat enim mos antiquorum, qui nunc etiam seruatur, vt qui cædem hominum, vel aliorum animalium commisissent, perenni aqua manus abluerent, ad commissi piaculi lustrationem.* quare iussit Hesiodus nulli Deorum sacra fieri oportere antequam manus lotæ fuerint manè, cùm ita scribat in operibus:

μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
χερσὶν ἀνίπτοισι. μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι.
Nunquam vina Ioui, superisue rubentia libes,
Antè manus fluuij quàm pura laueris vnda.

Nam cùm purus sit Deus, & ab omni prorsus sorde immunis, non conuenire crediderunt illi ministro qui ad eius altare accederet, manus, aut aliquam corporis partem habere inquinatam aut impuram. Quare si quis neglecta purgatione ad sacrificia accessisset, illius preces Deos neque audire neque respicere arbitrabantur. Erat præterea non parua diligentia in eligendis li-

gnis, quæ conuenirent singulis sacrorum generibus: quoniam non ex quibusuis lignis ignis accendebatur, sed ex lignis in legibus sacrificiorum nominatis. Sic in sacris Bacchi antiquitus nulla ligna, nisi oporobasilidis, aut phibaleæ ficus, aut viticis cum foliis vitium vrebantur, vt ait Hegemon lib. 2. Georgicorū. in sacris Veneris myrtus vrebatur. at apud Sicyonios ignis non fiebat nisi è lignis iuniperi, quibus folia addebātur pæderotis, vt ait Pausā. in Corinthiacis. In Iouis sacris ilicis ligna, in Martis fraxinorum, in sacris Herculis albæ populi, cerri, aut æsculi, aut corni, vt scriptum est ab Ephoro lib. 2. de Ponderibus Asiæ, & ab Epigene in Heroina. Sūt autem huic rei argumento illa quæ scripta sunt à Timæo Siculo in libro secundo historiarum in hunc modum: μετὰ τῆς Τροίας ἅλωσιν πολλοὶ τῶν Λοκρῶν περὶ τὰς Γηρέας ναυαγησάντων ἀπεπνίγησαν· οἱ δὲ λοιποὶ σὺν Αἴαντι μόλις εἰς Λοκρίδα διεσώθησαν. φθορᾶς δὲ καὶ λοιμοῦ τὴν χώραν αὐτῶν μετὰ τὸ τρίτον ἔτος ἐπισχόντων, διὰ τὴν μῖξιν ἀθέμιτον Αἴαντος τῇ Κασσάνδρᾳ, ἔχρησεν ὁ θεὸς δεῖν εἰς ἔτη χίλια τὴν Ἀθηνᾶν τὴν ἐν Ἰλίῳ ἱλάσκεσθαι, πέμποντας δύο παρθένους ἐπὶ κλήρῳ καὶ λαχήσει. καὶ μετὰ ταῦτα ἔθος ἦν τοῖς Τρωσὶ τὰς πεμπομένας προϋπαντοῦντας καταχεῖν καὶ ἀναιρεῖν, καὶ τοῖς ἀκάρποις καὶ ἀγρίοις τῶν ξύλων καίειν. ὅπερ ἐποίουν μέχρι τοῦ φωκικοῦ πολέμου. τότε γὰρ ἐπαύσαντο ταύτης τῆς θυσίας, μᾶλλον δὲ ἀσεβείας. *Post captam Troiam multi ex Locris naufragium iuxta Gereas passi perierunt: reliqui verò cùm Aiace per summas difficultates in Locridem tandem euaserunt. At verò anno deinde tertio cùm fames & pestilentia eorum regionem inuasisset, quia neglecta religione Aiax cum Cassandra rem illegitimè habuisset, responsum est redditum ab oraculo oportere per mille annos placare Palladem Troianam duas virgines è suis quotannis sortitos Troiam mittentes. Mansit postmodo illa consuetudo Troianis vt missas virgines obuiy caperent ac iugularent, quas postea sterilibus & agrestibus lignis comburerent, qui ritus ad belli Phocensis vsque tempora perdurauit. Tunc enim immunitatem eius sacrificy, vel potiùs eius impietatis Locrenses obtinuerunt.* Est autem illud argumento, quòd summam diligentiam adhiberent antiqui in eligendis lignis ad sacrificia, quòd cum æditui, auguribus, fæcialibus, interpretibus, lignatores etiam vocati præerant sacrificiis, quibus id tantùm curæ erat, vt legitima ligna pararentur, & concinnè igni imponerentur. nam nisi omnia seruarentur legitima in sacrificiis, publicæ inde calamitates oriebantur: cuius rei vel illud est argumento, quòd si quis in Iouis Lycæi templum, aut etiam in aream, minimè peractis priùs lustrationibus legitimis, ingressus fuisset, intra annum omninò mori necesse erat, vt scripsit Hegesander lib 17. & Paus. in Arcadicis. idcirco scriptum est à Paus. in prioribus Eliacis, in Iouis Olympii fano, vbi magistratus nigro ariete faciebant, neque vlla portio victimæ dabatur vati, sed collum tantùm lignatori more maiorum, mandatum fuisse negotium lignatori vt ad sacro-

ſacrorum vſum ligna certo precio daret vel publicè ciuitatibus, vel priuatim cuilibet, quæ non erant ex alia arbore, quam ex alba populo: qui honor habitus eſt arbori, quòd eam Hercules e Theſprotide primus in Græciam portauit, quam ad fluuium Acherontem Theſprotidis reperit, cuius etiam lignis victimarum femora cremauit. Dicebantur eſſe in Lydiis Perſicis cognomento vocatis vrbes duæ, Hypæpæ & Hierocæſarea, in quibus vtriſque templum erat ampliſſimum cum cellis & aris, ſuper quibus erat cinis longè diuerſo colore à cinere communi. Huc ingreſſus ſacerdos lingua Græcis ignota aris ligna imponebat, caput tiara velabat, implorabat Dei ignoti cognomen; cum recitaſſet carmen ex libro lingua plane ignota Græcis ac peroraſſet, ſponte ſua è lignis, nullo igne admoto, puriſſima flamma omnibus procul abſiſtentibus emicabat, vt ait Theagenes in lib. de Diis, & Pauſ. in prioribus Eliacis. Tanta diligentia & in purgationibus, & in omni ſacrificiorum ratione vti oportebat. Summæ præterea obſeruantiæ & reuerentiæ Deorum templa fuerunt apud maiores. nam ſi quis ſupplex ad aras Deorum confugiſſet, eum inde diuellere per religionem non licebat, vt ſcribitur à Pauſ. in Achaicis. quare cum Athenienſium magiſtratus in eos ſæuiſſent, qui cum Cydone in arcem Mineruæ confugerant, & ipſi, & omnes eorum poſteri violatæ religionis Mineruæ pœnas dederunt. Sic Lacedæmonii cùm violaſſent eos qui ſupplices in templum Neptuni confugerant, tam ingentibus támque crebris terræ motibus Sparta concuſſa eſt, vt nulla propè domus expers tantæ ruinæ fuerit atque longum eſſet calamitates eorum memorare qui propter neglectam vel falſam antiquorum religionem, in ſummum capitis diſcrimen inciderunt. Erant præterea nonnullis in ciuitatibus quædam familiæ, quæ ſolæ nonnullorum Deorum ſacris initiarentur, ſicut Herculi Pinarii, vt eſt apud Virgil. lib.8. At Cereris ſacris apud Athenienſes ſoli initiabantur Eumolpidæ, quia primus Eumolpus illa ſacra celebrarit, vt teſtatur Aceſodorus his verbis: κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾶκας τοὺς μετ᾽ Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ᾽ Ἐρεχθέως πόλεμον. τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι, Δήμητρι καὶ Κόρῃ. *Habitaſſe in Eleuſine prius Indigenas narrant, at deinde Thraces, qui cum Eumolpo ſuppetias tulerunt per bellum quod fuit cum Erechtheo. at alij inquiunt, Eumolpum inueniſſe ſacrificia quæ fiunt anniuerſaria in Eleuſine Cereri & Proſerpinæ.* Androtio verò lib. 2. de ſacrificiis non eum Eumolpum inquit illa ſacrificia inueniſſe, ſed alium Eumolpum, qui fuit quintus à primo, qui pugnauit aduerſus Erechtheum. ſic enim inquit; Εὐ-

μέλπτυ γὰρ γενέσθαι κήρυκα, τοῦ δὲ Εὔμολπον, τοῦ δὲ Ἀντίφημον, τοῦ δὲ Μουσαῖον τὸν ποιητὴν, τοῦ δὲ Εὔμολπον τὸν καταδείξαντα τὴν μύησιν, καὶ ἱεροφάντην γεγονότα. Nam Eumolpum fuisse praconem, ex quo nascitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Musæus poeta, ex hoc Eumolpus. qui ritum sacrorum demonstrauit, atque functus fuit sacerdotio. Erat illa præterea consuetudo, vt victimæ inauratis cornibus ad aras candidæ adducerentur, vt testatur Valerius Flaccus in primo Argonauticorum:

Dabit auratis & cornibus ignis
Colla pater, niueique greges altaria cingent:

Neque parua adhibebatur præterea diligentia in obseruandis victimis, vbi ad aras adductæ fuissent, an libenter astarent: nam si reluctarentur, remouebantur ab aris, quia Diis minimè gratæ esse putabantur, quare ita scripsit Virg lib.2.Georg.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.

Experiebantur præterea voluntatem victimarum per molarum inspersiones, cùm illis & cultri & victimarum tergora conspergerentur, & cultrum obliquum à fronte ad caudam ante immolationem deducere solebant, quod innuit Virg. lib.12.

Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum.

Enimuero tantum erat in obseruandis victimis studium, vt non sufficere videretur si quietæ ad aram astitissent, nisi etiam annuerent sacrificiis, vt ait Myrti. lib.2. rerum Lesbicarum his verbis: *οἱ μὲν γὰρ ἱερεῖς τὸ ὕδωρ εἰώθασιν ἐμβάλλειν εἰς τὸ οὖς τοῦ ἱερείου, ὡς ἐπινεύῃ ταῖς τελεταῖς. Nam sanè sacerdotes aquam infundere in aurem victimæ consueuerunt, vt illa annuat illis sacrificiis.* Erant aquæ præterea propriæ singulis sacrificiis magis aptæ creditæ. nam in sacris & in nuptiis Athenis nulla aqua, nisi Callirhoes fontis vti mos fuit. In Delo aqua templi nulla alia in re, nisi in sacris vti solebant, ac neque fluuiorum quidem cæterorum omnium aquæ omnibus sacrificiis aptæ putabantur: siquidem Ioui Olympio aqua Alphei grata fuit, vt in Arcadicis rebus testatur Pausanias. At Amphiarai fontis vocati, qui erat in Oropiorum agro Amphiarai & Apollinis templo proximus, aqua neque ad lustrandum, neque ad lauandas manus vti fas esse censebant. tanta erat antiquorum in rebus sacris ritè peragendis industria ac diligentia. Obseruabatur præterea ex institutis sacrificiorum, vt ternarius numerus in sacris vsurparetur: nam, vt scripsit Porphyrius in lib. de sacrificiis, mos fuit antiquorum, vt cu floribus herbas & ramos arborũ & animalia dæmonibus priùs offerrent, cùm essent altissimo Deo immolaturi: quod quidẽ ter faciebãt, vt illi dæmones ipsi summo Deo vota ac preces hominũ sacrificantiũ asportarẽt, quos Dei supremi nuntios esse arbitrabantur. His enim & gratias agebant pro impetratis à Deo beneficiis, & salubria precabantur, & hos

hos venerabantur vt summi & excelsi illius Dei ministros. His ita obseruatis tum sacerdotes preces incipiebant, ac paucis præmissis vinum inter cornua victimarum effundebant, vt innuit Ouid.lib 7.Metam.

Admoti quoties templis tum vota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum.

Atque Virgil.non solùm sacerdotes,sed illos etiam quorum ergo sacra fiebant,vinum inter cornua fundere solitos ait libro 4. Aeneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.

Deinde paucis interiectis precibus farina hordei cum sale permisto primùm in tergus victimæ spargebatur; quæ ista de caussa tenui aqua,tanquam leui imbre,fuerat à ministro perfusa, atque illæ molæ dicebantur:quas Græci οὐλοχύτας vocarunt,cùm sit οὐλὰ hordeum, χέω fundo. Vbi igitur ita conspersæ victimæ aliquandiu stetissent,dum preces à sacerdotibus, sacrorúmque præfectis agerentur, cultri ad eas iugulandas aut secures parabantur, & hydria aqua plena ad lauandas manus ministrorũ. Deinde post nonnullas precationes aliam molarum partem cum villis è fronte victimæ euulsis in ignem super aram tunc accensum coniiciebant,quę prima libamina vocabantur. hoc ita significauit Hom. lib.3.Odyss.

χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο, πολλὰ δ' Ἀθήνῃ
εὔχετ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων.
Fudit aquas,fuditque molas,ac multa precatus
Pallada,dat flammæ euulsos de vertice villos.

atque postea idem poëta libro etiam ξ.

ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν
ἀργιόδοντος ὑὸς, καὶ ἐπεύχετο πᾶσι θεοῖσι.
Verùm hic sacra ferens dat flammæ fortè suillos
E capite euulsos villos, Diuósque precatur.

Sic Virg.lib.6.Aeneidos:

Et summas carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.

Erat illa præterea consuetudo, vt illi quorum causa fiebant sacrificia,altera manu cum precibus,dextra scilicet,aram tenerēt; quem ritum ita attigit Virg.lib.4.Aeneid.

Talibus orantem dictis,arámque tenentem.

Nec longo sanè interuallo peractis quibusdam precationibus victimas securi percutiebāt,vt patet ex lib.3.Odyss.vbi hæc sunt carmina;

πέλεκυν δὲ Νεοπτόλεμος θρασυμήδης
ὀξὺν ἔχων ἐν χερσὶ παρίστατο βοῦν ἐπικόψων.
Sumpta Neoptolemo est audaci deinde securis,

Ille bouem casurus erat quo proximus aræ.

Atque si sacra fiebant superis, nulla ratio sanguinis habebatur. Enimuero hunc fuisse ritum sacrorum apud Romanos etiã, eaque in sacris seruari quæ diximus, ita summatim complexus fuit Diony.Halicarnass.lib.7. rerum antiquarum: συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς ἐβουθύτουν εὐθὺς οἱ ὕπατοι. καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον, καὶ τῆς θυηπολίας τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν τῷ παρ' ἡμῖν χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοὶ, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι, καὶ Δήμητρος καρποὺς ἐπιῤῥάναντες αὐτῶν ταῖς κεφαλαῖς, ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον, τῶν δὲ οἱ μὲν, ἑστῶτος ἔτι τοῦ θύματος, σκυτάλῃ τοὺς κροτάφους ἔπαιον· οἱ δὲ πίπτοντος ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας· καὶ μετὰ τοῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες, ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους· ἃς ἀλφίτοις ἀναδεύσαντες ζέας προσέφερον τοῖς θύουσιν ἐπὶ κανῶν· οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιθέντες, ὑφῆπτον, καὶ προσέσπενδον οἶνον κατὰ τῶν ἁγιαζομένων. *Vbi transacta fuisset pompa, consules statim boues immolabant, & ex sacerdotibus aut ministris cuicumque munus illud conuenire putaretur, erat idem qui est apud nos ritus. Nam manus ipsi lauantes, puráque aqua victimas lustrantes, ac Cereris fructibus illarũ capita spargentes, postea precati, iubent ministris illas mactare. Ex ijs vero, alij stantis adhuc victimæ tempora scytale percutiebant, alij sub illam cadentem sigilla supposuerunt, ac postea corio nudantes, membratimque dissecantes, è singulis intestinis primitias capiebant, cæterorúmque membrorum: illas igitur farina hordei conspergentes in canistris ad sacrificantes afferebant. Illi super altare imponentes ignem accendebant, vinumque libantes in eas victimarum primitias effundebant.* Hæc summatim à Dionysio. Adhibebantur & alia lumina in sacrificiis Deorum cœlestium præter ignem vrendis sacrificiis necessarium: per quæ significabant vim clarissimam Deorum patere in rebus omnibus; atque per ipsa lumina puritatem etiam ipsorum Deorum demonstrabant, ad quorum sacrificia non liceret, nisi puros accedere. Vbi igitur purgatæ, & molis conspersæ, & dissectæ fuissent victimæ; antequam illarum membra incensis altaribus imponerentur, thus in flammas iniiciebatur, & in illud vinũ è pateris in flammas in Deorum honorem, quod ita innuit Ouid. lib.13. Metam.

Thure dato flammis, vinóque in thura profuso,
Cæsarúmque boum fibris de more crematis.

Postquam hæc egissent, elegisséntque partes victimæ, quas Diis offerrent, reliquas in conuiuia quæ per omnes solennitates in honorem Deorum fiebant, reseruabant. at illæ partes quæ electæ forent sacrificiis, vt ignem faciliùs admitterent, molis conspergebantur, sicut patet ex lib 8. Apollon.

Ἀγκαῖος δ' ἑτέρωθι κατὰ πλατὺν αὐχένα κόψας
χαλκείῳ πελέκει κρατεροὺς διέκερσε τένοντας.
ἤριπε δ' ἀμφοτέροισι περιῤῥηδὴς κεράεσσιν.

τοὺς

τοὺς δ' ἕταροι σφάξαν τε θοῶς, δεῖράν τε βοείας,
κόπτον δ' αἰτρεύοντε, καὶ ἱερὰ μῆρ' ἐτάμοντο.
κὰδ δ' ἄμυδις τά γε πάντα καλύψαντες πύκα δημῷ.
καῖον ἐπὶ σχίζῃσιν· ὁ δ' ἀκρήτους χέε λοιβὰς
Αἰσονίδης.

Tum bouis alterius percußit colla securi
Aerea ibi Ancæus, fortes neruósque cecidit.
Prolapsus ceciditque ingens in cornua humi bos.
Hos socij iugulare citi, his & tergora costis
Diripere: & coxas, & cædere singula membra:
Hæc adipe & tegere, & sacris imponere flammis
Aesonides, atque inde molas conspergere salsas.

Cùm ignis postea exarsisset, vt etiam magis extolleretur, supra hæc vinum effundebant, sicut ait Hom. 1. Iliad.

καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
λεῖβε.

Vßit ligna super senior: tum munere Bacchi
Libauit, fuditque merum.

In sacrificiis illorum Deorum qui aerii putabantur, præter ignẽ cantilenas etiam addiderunt, cùm illos harmonia delectari arbitrarentur, atque Dei huiusmodi credebantur omnes illi dæmones qui à terra & ab aqua omnem regionem vsque ad locũ stellarum supremum gubernarent. Nam ad triginta millia dæmonũ esse scribit Hesiodus, qui Iouis sint ministri, & obseruent quæ fiant à singulis hominibus: ita nihil quod Deo cognitum nõ sit, esse existimarunt. Sic enim inquit:

τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἀθάνατοι Ζηνὸς φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.
οἵ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα.
ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντῃ φοιτῶντες ἐπ' αἶαν.

Millia triginta terras habitantia Diuûm
Sunt Iouis hi obseruant hominum mortalia facta,
Obseruant pariter peragrantes fásque nefásque,
Aeris induti velamine.

At Iamblichus & Trismegistus, & Psellus, & reliquorum sapientum complures non solùm triginta millia dæmonum esse censuerunt: sed vniuersum aëra & cœlos plenos esse dæmonibus crediderunt, qui latè per aëra vagarentur, & ad nidores sacrificiorum accurrerent. His igitur dæmonibus aëreis cùm sacra fierent, præter lumina, & nidores cæsarum victimarum, cantus etiam, & odores multos, & thus adhibebant, vt testatur id Virgil. lib. 3. Aeneid.

Iunoni Argiuæ iussos adolemus honores.

sic lib. 5. *Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.*

Idcirco Medea vtpote venefica, sacrorum rituum peritissima,

cùm ventis ſacrificaret apud Apollonium Rhodium lib. 4. maximè odorifera ac ſuauia offert ſacrificia, vt eſt in his:

τοῖα παραιφαμένη θελκτήρια φάρμακ' ἔπασσεν
αἰθέρι καὶ πνοιῇσι, τάκαν καὶ ἄπωθεν ἐόντα
ἄγριον ἠλιβάτοιο κατ' ὄρεος ἤγαγε θῆρα.
Tantum effata leues mulcentia pharmaca ventos,
Aetheráque inſperſit, procul illa è montibus altis
Deduxere feram ſyluestrem, quo illa cupiuit.

& Hom. lib. 1. Iliadis pro depellenda peſtilẽtia nidores victimarum Apollini etiam obtulit in his;

αἴκέν πως ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων
βούλεται ἀντιάσας, ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι.
Si vult caprarum, ſi vult nidoribus ille
Obuius agnorum fieri, ac depellere peſtem.

Et quoniam cantus, & harmonia, muſicorúmque inſtrumentorum ſoni non ſine quadam voluptare aërea permouent; illa de cauſa cantu etiam delectari illi dæmones crediti ſunt. quare vt ait ibid. Hom.

οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
μέλποντες ἑκάεργον, ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.
Phœbeas iras placabant carmine Graij
Per luces totas pulchrum Pæana canentes,
Cantantes Phœbum: huic mulcebant gaudia pectus.

Sic in ſacris matris Deûm, vt nonnullorum Deorum, addebantur etiam muſica inſtrumenta. quare inquit Ouidius in libro primo de Ponto.

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis ſtipis æra neget?

Iſtud autem efficere putabantur, vt tibiis vterentur in ſacris, quo animi præſentium, hominum diuerterentur à priuatis cogitationibus ad Deorum immortalium reuerentiam, quia neſcio quid diuinum imprimit in animis noſtris vis muſica. Ioui, cùm mens illa ſuprema diuina credebatur, non adhibebantur niſi lumina in ſacrificiis; at cùm Iupiter pars eſſet ſumma aëris, tunc adhibebantur muſica inſtrumenta, vt cæterorum Deorum ſacris nonnullorum; quippe cùm ſimulatis ſacrificiis etiam paruus per illorum ſtrepitum paternæ crudelitati dicatur fuiſſe ſurreptus. In antiquis huius ſacrificiis ſtrophe & antiſtrophe moduli canebantur ad imitationem motuum ſtellarum, vt ait Ariſtoxenus, in libro primo de foraminibus tibiarum, & Bito in libro quem ſcripſit ad Attalum de muſicis inſtrumentis. Nam modò huc modò illuc inter illa ſacra ſaltantes voluebantur; atque per ſtrophen motum primum huius vniuerſi; per antiſtrophen, proprias ſingulorum planetarum motiones, ſignificabant. Erant autem cantile-

cantilenæ in ſacris nihil aliud quàm commemorationes eorum beneficiorum quæ Dii ipſi in homines benignè contulerāt, cum virium ipſorum Deorum,& clementiæ & liberalitatis amplificatione,& cum precibus vt benigni ac faciles precantibus accederēt;vt ait Philochórus in libro de ſacrificiis,vt ſignificant hymni Orphei, & iubet omnis ratio conſcribendorum hymnorum; quale eſt id Apol.lib.2.

ἀμφὶ δὲ δαιομένοις εὐρὺν χορὸν ἐστήσαντο,
καλὸν ἰηπαιήον' ἰηπαιήονα φοῖβον
μέλποντες σὺν δέ σφιν ἐὺς πάϊς Οἰάγροιο,
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς,
ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνασσοῖο
δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξε
κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνὸς,ἔτι πλοκάμοισι γεγηθώς. ἱλήκοις.

Incenſa ſtatuere choros altaria circum.
Cuncti ibi Iopæaona Phœbum
Cantantes;vnáque Oeagri filius Orpheus
Biſtonia ſumpta cithara canere incipit altè,
Horrendum vt fixit ſerpentem ritè ſagittis
Ad iuga Parnaſſi ſaxoſi paruulus infans
Phœbus adhuc,nudúſque,& gaudens crinibus aureis.
Sis placidus,faciliſque veni.

Sic apud Virgilium Euandrus accedenti Aeneæ commemorat poſt conuiuium, quæ cauſa ipſum compulerit ad illa ſacrificia inſtauranda:quippe cùm non ſolùm inter ſacrificia,ſed etiam in conuiuiis, & in omnibus ſolennitatibus antiquorum eſſent ſermones de rebus ab illis Diis geſtis. Laudes autem Deorum & hymni, dum vrerentur victimarum partes aræ impoſitæ, circa ipſam aram canebantur; at cùm vſtæ fuiſſent illæ, & quæ reſeruatæ erant in conuiuium coctæ,his veſcebantur. Deinde poſt conuiuium antequam diſcederent, gratias Diis agentes, quòd eos in conuiuium accepiſſent,vltimam ſacrificiorum partem linguas victimarum in ſacros ignes coniiciebant,& vini parum ſuper illas, vt teſtatur Apollon.lib.1.

τοῖος ὅθι τε γλώσσῃσι χέοντες
αἰθομέναις.

Interea accenſis fundunt libamina linguis.

Sic etiam Homerus lib.3.Iliad. γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον. *iniiciunt igni linguas.* Iſtud autem fiebat vbique in honorem Mercurii, cui linguæ erant cōſecratæ, atque poſt exuſtas linguas gratias Diis agentes vnuſquiſque læti ex illis ſacrificiis domum diſcedebāt. at nunc de ſacrificiis marinorum dicamus.

De ſacrificijs marinorum Deorum. CAP. XI.

AT verò quoniam dæmones illi qui mari præerant, pro natura loci craſſiores eſſe putabantur; idcirco in eorum ſacris

crassiora quædam corpora quàm essent vel nidores vel cantus offerebantur, quæ ad gustum pertinerent, corpúsque haberent magis solidum. Nam cùm vinum in sacrificiis Deorum superorum offerretur, & delectæ partes victimarum, tamen ex illis in ignem coniectis & concrematis nihil aliud ad eos Deos nisi nidor & vstulatorum animalium fumus perueniebat, vel odor thuris. At in sacrificiis marinorum Deorum res longè aliter se habere credita est. nam cùm taurus Neptuno mactabatur, tunc sanguis colligebatur in crateres, atque non percutiebantur securi victimæ, sed cultris iugulabantur. Erant autem nigræ illæ victimæ, quæ vel Diis inferis, vel tempestatibus, vel Diis marinis offerebantur, vt patet ex lib.3. Odyss. cùm semper in littore maris sacra fierent marinis.

τοὶ δ᾽ ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον.
ταύρους παμμέλανας Ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
Ad maris vndisoni faciebant litora sacrum,
Nigranti tauro Neptuno qui regit vndas,

atque cùm turbato Neptuno taurus immolaretur, tunc vbi esset placidus, mactabatur agnus, & aper aliquando: quæ etiam animalia cùm maris naturam variis temporibus indicarint, omnia simul aliquando cædebātur in Nept. sacrificiis, vt indicat Hom. lib.λ. Odysseæ;

ῥέξας ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι
ἀρνειὸν, ταῦρόν τε, συῶν τ᾽ ἐπιβήτορα κάπρον.
Legitime regi Neptuno sacra peregit,
Agno, tauro aproque sues qui sueuit inire,

Iugulatarum deinde victimarum in sacris marinorum, sanguis collectus in mare è patera fundebatur cum precibus, quod genus rituum à sacrificantibus in littore seruabatur. sin autem in naui initiarentur, victimas non in pateram, sed in mare cum precibus iugulabant, vt ait Apollonius lib.4. in his:

ἦ ῥ᾽, ἅμα δ᾽ εὐχωλῇσιν ἐς ὕδατα λαιμοτομήσας
ἧκε κατὰ πρύμνης.
Ille preces fundens iugulauit in æquoris vndam,
Mox de puppe iacit.

Cùm iugulassent igitur ac dissecuissent victimas, priùs exta cum precibus, deinde vinum in aquam deiiciebant, vt ait Virgilius lib.5. his carminibus:

Ipse caput tonsæ foliis ornatus oliuæ,
Stans procul in prora pateram tenet: extáque salsos
Proiicit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

& Valerius Flaccus lib.2. Argonauticorum qui ita scribit.

Tum pelago vina inuergens dux talibus infit.

Neque verò conuenire horum Deorum naturę videtur illud quod scribitur ab Ouid. lib.11. Metamor. qui thuris etiam odorẽ

Diis ma-

Diis marinis tribuit,cùm aeris tantùm numinibus,vt diximus,ac non etiam aquaticis, id genus sacrificii ad altiora tendentis conueniat:sic enim inquit;

Isq; Deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris,& fumo thuris adorat.

Apud Virgil. præterea lib.4. Georg. in sacrificiis Oceani, quæ fiunt à Nymphis vinum in flammas, at non in mare funditur; quod non fiebat contra ius sacrorum, cùm illæ essent sub aquis, quamuis mathematicus & philosophus acutissimus Hector Ausonius de antiquorum sapientum sententia ad chemicam artem hanc rem pertinere arbitratur. neque etiam ob eam causam parum conuenit is ritus Oceano, quia per Oceanum modò patrem omnium, modò humorem diuinitus in omnia naturalia corpora,omnemq; materiam diffusum, antiqui significarunt.sic autem ait Virgil.

Oceano libemus,ait simul ipsa precatur
Oceanumq; patrem rerum,Nymphasque sorores
Centum quæ syluas,centum quæ flumina seruant.
Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam:
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit.

Vtebantur autem ternario numero in sacrificiis, quoniam ille numerus perfectus est, non solùm ob dimensiones corporum vt ait Arist.in primo cœli, sed etiam quia Deus est omnium quæ videntur,& quæ videri non possunt,moderator:non aliter atq; paris & imparis vim habet trias, cùm omnes sint numeri pares aut impares: atq; sicut Deus est principium omnium quæ aguntur, ita primus ternarius numerus omnium reliquorum per se ipsum auctus triangulum constituit parium laterum, quę primà est earum figurarum quæ pluribus constant lateribus. Atqui quòd eo numero in sacris vteretur,ita testatur Valer. libr.primo Argon.

Ipse ter æquoreo libans carchesia patre.

Nam non quouis impare gaudere dictus est Deus à Virgilio, sed eo qui primus est numerorum imparium, & initium corporum solidorum constantium è pluribus areis. In sacrificiis etiam fluuiorum & patriorum Deorum ac heroum, si qui per flumen nauigarent(nam mos fuit antiquis, vt Diis eorum locorum ad quæ nuper accedebant, sacrificarent antequam de naui exirent,vt ii benigni ac fausti exciperent accedentes) idem ritus seruabatur, cùm vina in fluuios effunderentur cum precibus,vt ait Apollon. in lib.2.

αὐτὸς δ' Αἰσονίδης χρυσέῳ ποταμόνδε κυπέλλῳ
οἴνου ἀκηρασίοιο μελισταγέας χέε λοιβὰς
γαίῃ τ' ἐνναέταις τε θεοῖς, ψυχαῖς τε καμόντων
ἡρώων· γουνοῦτο δ' ἀπήμονας εἶναι ἀρωγὰς
εὐμενέας.

Ipse merum è cyatho libamen fudit, & auro,
AEsonides liquidum in fluuium: sic inde precatur
Tellurem, indigetesq́; Deos animasque sepultorum
Heroum, placidi vt veniant, facilesque profectu.

Nymphæ item cùm aquarum Deæ esse putarentur, crassiora quædam & ipsæ sacrificia requirebant: quibus mel & lac offerebatur, & mulsum. ac nunc de sacris inferorum.

De sacrificijs inferorum. CAP. XII.

SACRIFICIA illa quę Diis inferis fiebant, non solo tempore, sed etiam colore victimarum & ritu plurimum differebant: nam, vt diximus, hæc sacrificia non nisi per noctem fieri consueuerunt, vt ait Virg. lib. 6

Tum Regi Stygio nocturnas incheat aras.

quòd autem nigræ victimæ Diis inferis immolarentur, testatur ita idem poëta;

hüc casta Sibylla
Nigrarum pecudum multo te sanguine ducet.

vt autem victimæ quæ superis mactabantur, cùm iugularentur, cogebantur iugulum superius vertere: ita quæ mactabantur inferis, caput ad terram depressum tenebant: vt ait Cleon in primo Argonauticorum: & Myrtilus in secūdo rerum Lesbicarum, his verbis: *εἰώθασιν οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγιζόμενα ἐν τῇ γῇ ἀποτέμνειν τὰς κεφαλάς· οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς ὑποχθονίοις. τοῖς δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφοντες τὴν ἱερείων τὸν τράχηλον σφάζοντες. consueuerunt sacerdotes victimas quæ mactantur inferis, humi capita incidere: sic enim subterraneis sacrificant. At cælestibus immolantes colla sursum conuertentes iugulant.* in horum igitur Deorum sacrificiis victimę in effossas foueas iugulabantur, vt est in lib. 3 Apollon

πηχυῖον δ' αὖ ἔπειτα πέδῳ ἔνι βόθρον ὀρύξας
νήησε σχίζας, ἐπὶ δ' ἀρνειοῦ τάμε λαιμόν.
Inde in planitie foueam defodit in vlnam,
Atque agni iugulum ferro cultroq́; cecidit.

Sic etiam Ouid lib 7 Metamorph.

Aut procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosq́; in guttura velleris atri
Conicit, & patulas perfudit sanguine fossas.

Cùm iugulassent in foueam, vinum deinde cum precib. in sanguinem effundebant: quare ita inquit idem:

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi,
Alteraq́; inuergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit.

Lucianus tamen in Necyomantia videtur existimasse sanguine tantùm conspergi foueas, at non eo totum infundi. Colligebatur

tur aliquando ſanguis etiam victimarum iugulatarum in his ſacrificiis, non autem in foueas effluebat, vt eſt apud Virg. lib. 6.

Supponunt alii cultros, tepidumq́ cruorem
Suſcipiunt pateris: ipſe atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum, magnæq́ ſorori
Enſe ferit, ſterilemq́ tibi Proſerpina vaccam.

Cùm verò ſacra fierent Plutoni inferorum Regi, isq́ue mens diuina putaretur quæ in vniuerſam terræ molem eſſet diffuſa, omniaque gubernando penetraret, ſicut Oceanus per mare penetrare creditus eſt: eius ſacra non prorſus abhorrebant à ſuperorum ſacrificiis: quare addebatur ignis huius ſacris, & illi delectæ cæſarum victimarum partes imponebantur comburendæ, vt patet ex eodem:

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras:
Et ſolida imponit taurorum viſcera flammis,
Pingue ſuperq́ oleum fundens ſumantibus extis.

Nam oleum pro vino ſacrificiis Plutonis adhibebatur. omnino verò Diis illis qui erant benefici, & albę victimæ & placidę mactabantur: at maleficis, ne nocerent, & nigræ & ferociores putabantur conuenire: ea tamen lege ſeruata vt maribus mares, at fœminis fœminæ victimæ cæderentur. vinum præterea omnium prope Deorum ſacris erat accommodatum, at non in ſacris Cereris; nam in eius ſacrificia vinum inferri non oportebat, vt teſtatur Plautus in Aulularia;

Cererin' mi Strobile hi ſunt facturi nuptias?
Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

Verum qui ritus ſacrorum ſingulis generibus dæmonum conueniant, & quæ victimæ ſingulis fuerint dicatæ, atque omnia propè quæ ſeruabantur in his ſacris, non ſolum in legibus ſacrificiorum fuerunt diligenter perſcripta, ſed etiam ex oraculi mandàto ad vnguem ſeruare cogebantur antiqui, quorum omnium leges ita traduntur ab Apolline,

Ἐργάζευ φίλε τὴν δὲ θεόσδοτον εἰς τρίβον ἐλθὼν,
μηδ' ἐπιλήθεο τῶν μακάρων θυσίας ἐναρίζων,
τῇ μὲν ἐπιχθονίοις, τῇ δ' οὐρανίοις ποτὲ δ' ἄυρης
αὐτοῖσιν βασιλεῦσι, καὶ ἠέρος ὑγροπόροιο,
ἠδὲ θαλασσίοις, καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι.
πάντα γὰρ ἐνδέχεται φύσεως μεστώματι τῶν δέ.
ζώων δ' ὡς θέμις ἐστὶ τελευτῆσαι καθαρισμοὺς
ἀείσω, ὅ ἄλλοις δὲ χαράσσετε χρησμὸν ἐμοῖο.
τρεῖς μὲν ἐπιχθονίοις, τρεῖς δ' οὐρανίοισι θεοῖσι.
φαιδρὰ μὲν οὐρανίοις, χθονίοις δ' ἐναλίγκια χροιῇ.
τῶν χθονίων διάειρε τριχῇ θυσίας ἐναρίζων.
νερτερίων κατάθαπτε. καὶ εἰς βόθρον αἷμα ἰάλλε.
χεῦε μέλι Νύμφαισι Διωνύσοιό τε δῶρα.

ὅσσοι δ' ἀμφὶ γαῖαν ποτώμενοι αἰὲν ἔασι,
τοῖς δὲ φόνῳ πλήσας πάντῃ πυριπληθέα βωμὸν,
ἐν πυρὶ βάλλε δέμας θύσας ζώοιο ποτανοῦ,
καὶ μέλι φυρήσας δηνοὺς ἀλφίτῳ ἔνθεν,
ἀτμούς τε λιβάνοιο, καὶ οὐλοχύτας ἐπίβαλλε.
εὖτε δ' ἐπὶ ψαμάθοισιν ἴῃς γλαυκὴν ἅλα χεύας
κὰκ κεφαλῆς θυσίας τε, καὶ ἐς βαθὺ κῦμα θαλάσσης
ζῶον ὅλον προΐαλλε. τελευτήσας τάδε πάντα
ἐς πλατὺν ἠερίων χορὸν ἔρχεο οὐρανιώνων.
ἀστερίοισι δ' ἔπειτα καὶ αἰθερίοις ἐπὶ πᾶσιν
αἷμα μὲν ἐκ λαιμῶν κρουνώμασιν ἀμφὶ θυηλὰς
λιμνάζῃ, τὰ δὲ γυῖα θεοῖς ἐν δαιτὶ πονεῖσθαι.
ἄκρα μὲν Ἡφαίστῳ δόμεναι, τὰ δὲ λοιπὰ πάσασθαι.
ἀτμοῖσιν λαροῖσιν ἐνιπλήσαντας ἅπαντα
ἠέρα ῥευσαλέον· ἐπὶ δ' εὐχὰς πέμπετε τοῖσδε.

Hæc age qui nutu Diuorum ingressus amice es
Huius iter vitæ, mactanda est hostia cunctis
Multa Deis, seu qui terras seu qui mare vastum,
Aera seu qui habitant, latum seu qui æthera, seu qui
Alta tenent cœli, seu qui infima regna barathri.
Quæ quibus obseruanda modis sint singula dicam:
Tu memori percepta animo mea dicta teneto.
Terna quidem diuis cœlestibus hostia, & ipsa
Candida mactanda est, terna & terrestribus, atq;
Atra eadem gaudent porrò, & capiuntur apertis
Cœlestes aris foueas cum numina contrà
Exposcant atro imbutas inferna cruore.
Nec placeat, nisi quæ terra mandetur humata
Hostia. mel verò Nymphæ, atque liquentia vina
Offerri lætantur at ignem accendier aris,
Quæ circumuolitant terram sibi numina quærunt,
Imponiq; atrum corpus, tum thura simulq;
Inicier salsas fruges, & dulcia liba.
Hæc facito. verùm quibus est data cura profundi,
His ipso semper fer sacra in litore, totum
Porriceq; in fluctus animal. cœlestibus autem
Extremas reddes partes, atque igne cremabis.

Fuit autem illa causa cur Diis inferis sacrificaretur, quòd illi putabantur esse omnium malorum autores, vt significauit Sophocles in Electra ita scribens:

κακῶς ὄλοιο μηδέ σ' ἐκλύσαιντό ποτε
τῶν νῦν ἀπαλλάξειαν οἱ κάτω Θεοί.
Perdare pessime, è malis præsentibus
Nunquam Dei te liberent opto inferi.

His sacra fieri solebant ab iis qui ab aliquo morbo conualuissent.

ſent,tanquam peperciſſent,quod genus καθαρισμὸς,quaſi luſtratio nominabatur. Sola fuerunt Eumenidum ſacrificia, quæ illum præcipuum ritum habuerunt, vt à tacitis ſacerdotibus agerentur,qui Heſychidæ dicti fuerunt,ante quæ ſacrificia Heroi Heſycho aries immolabatur: vt teſtatur Polemò in iis quæ ſcripſit ad Eratoſthenem his verbis: τὸ δὲ τῶν γένος εὐπατριδῶν, οὐ μετέχει τῆς θυσίας ταύτης, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἡσυχίδαι. ὃ δὴ γένος ἐστὶ περὶ τὰς σεμνὰς Θεὰς, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καὶ προθύονται πρὸ τῆς θυσίας κριὸν Ἡσύχῳ ἱερὸν ἥρωϊ, τοῦτον οὕτω καλοῦντες διὰ τὴν εὐφημίαν, οὗ τὸ ἱερόν ἐστι παρὰ τὸ Κυδώνιον, ἐκτὸς τῶν ἐννέα πυλῶν. *At nobilioribus ad hæc ſacrificia accedere nefas eſt: ſed ſolis Heſychidis, quod genus eſt Deabus ſeueris gratum, principatúmque obtinet in illis ſacrificiis, ſolent immolare ante ſacrificia arietem Heſycho heroi ſacrum, quem ita nominant boni ominis cauſa, cuius ſacellum eſt iuxta Cydonium extra nouem portas.* Induebantur nigris veſtibus Diis inferis ſacrificantes, nigro hoc eſt nocturno tempore, vt patet ex his carminibus Apollonii lib. 3. Argonaut:

ἐπλάκι δ' ἐ Βριμὼ κουροτρόφον ἐγκαλέσασα,
Βριμὼ νυκτιπόλον χθονίην, ἐνέροισιν ἄνασσαν,
λυγαίῃ ἐνὶ νυκτὶ σὺν ὀρφναίοις φαρέεσσιν.
Tunc almam Brimo ſtans térque quatérque vocauit,
Brimo nocturnam, terreſtrem, quæ imperat vmbris,
Induta obſcuram per noctem veſtibus atris.

Mactabatur his ouis nigra prægnans, vt ſuo loco dicetur. neque vinum harum dearum ſacrificiis erat accommodatum, cùm Nephaliæ dicerentur. at nunc de ſacrificiis defunctorum dicamus.

De ſacrificiis mortuorum. CAP. XIII.

NEQVE verò Diis ſolùm qui res humanas gubernare putabantur ſacrificia fiebant ab antiquis, ſed etiam mortuis, tãquam dæmones quidam & ipſi exiſterent, ſacra offerebantur, ſiue cùm quis ad inferos deſcendere putaretur, ſiue cùm anniuerſariis ſolennitatibus, aut aliis de cauſis, ab inferis euocarentur, his parentabant. Cùm aliquis igitur propinquus mortuus fuiſſet, mos fuit antiquorum vt capillos deciderent, & lugerent in eius honorem qui mortuus eſſet, vt ſignificauit Hom. lib. 4. Odyſſ.

νεμεσσῶμαί γε μὲν οὐδὲν
κλαίειν ὅς κε θάνῃσι βροτῶν, καὶ πότμον ἐπίσπῃ.
τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι,
κείρασθαί τε κόμην βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν.
Illum nec enim reprehendere fas eſt,
Qui fleat hunc, cuius fregerunt ſtamina parcæ.
Solus honor ſequitur mortales ille miſellos,
Et tondere comam, & lachrymas in funere ſpargi.

Sicut etiam Alcæus epigrammatographus in his carminibus.

πᾶσά σοι οἰχομένῳ Πυλάδη κεκάρται Ἑλλὰς
ἄπλεκτον χαίταν ἐν χροῒ κειραμένη.
Extinctum luget Pylades te Græcia tota,
Ad viuam tonsis crinibus vsque cutem.

Hos verò capillos qui cædebantur, mos fuit tanquam inferias mortuis cònsecrare, & cum lacrymis in tumulum extremum donum coniicere, vt patet ex Iphigenia in Tauris apud Eurip.

τύμβον τε χῶσον, κἀπίθες μνημεῖά μοι.
καὶ δάκρυ' ἀδελφὴ, καὶ κόμας δότω τάφῳ.
Tumulúmque congere, & monumenta imponito:
Comas sepulchro det soror cum lacrymis.

Nam mos fuit antiquorum vt per triduum mortuos antè lugerent, quàm iusta persoluerent, sicuti testatur Apollonius libro 2. Arg. in his:

ἀμφὶ δὲ κηδείῃ νέκυος μένον ἀσχαλόωντες.
ἤματα δὲ τρία πάντα γόων. ἑτέρῳ δὲ μιν ἤδη
τάρχυον μεγάλως. συνεκτερέϊζε δὲ λαὸς
αὐτῷ ὁμοῦ βασιλῆι Λύκῳ. πὰρ δ' ἄσπετα μῆλα
ἣ θέμις οἰχομένοισι ταφήια λαιμοτόμησαν.
καὶ δή τοι κέχυται τοῦδ' ἀνέρος ἐν χθονὶ κείνῃ
τύμβος, σῆμα δ' ἔπεστι καὶ ὀψιγόνοισιν ἰδέσθαι.
At circumsteterant curantes funera tristes.
Assiduos luxere dies tres: lumine quarto
Magnificè exequias struxerunt, tota parentat
Vrbs cum rege Lyco. Iugulant in funera multas
Lanigeras pecudes, defunctis munera sueta.
Illa dies tumulum crexit regionibus illis,
Quem seri poterunt etiam monstrare nepotes.

Vbi præstantiores viri essent mortui & opulentiores, illis pyra struebatur insignis; & si essent in bello mortui, captiui pro victimis cum illis vrebantur, vt innuit Virg. lib. 11.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret vmbris
Inferias, cæso sparsuros sanguine flammas.

Veruntamen non solùm captiui, sed etiam res cariores in pyram vnà mittebantur, vel animalia, quibus maximè delectarentur viui, vt testatur Hom. lib. 23. Iliad.

ἐννέα τῷ γε ἄνακτι τραπεζῆες κύνες ἦσαν.
καὶ μὲν τῶν ἐνέβαλλε πυρῇ δύο δειροτομήσας.
δώδεκα δὲ Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλοὺς
χαλκῷ δηϊόων.
Námque nouem assueti mensæ huic catuli antè fuere.
Atque pyræ geminos iugulatos tradidit horum:
Magnanimum Troum bis senáque pignora ferro
Occidit.

Sic

Sic Virg. lib. 10.

Quatuor hic iuuenes, totidem quos educat Vfens,
Viuentes rapit inferias, quos immolet vmbris:
Captiuoque rogi perfundat sanguine flammas.

Vbi has inferias obtulisset, cadauer ad pyram afferebatur; quo pyræ imposito ignis à propinquiore subiiciebatur, in quam pyram vltima dona omnes amici congerebant vel ad odorem, vel ad gustum pertinentia, vel vt pyra faciliùs concremaretur, deinde cineres, & quod reliquum erat ossium colligebatur, vinóque rigabatur, vt cum suaui odore extingueretur, & in vasa modò aurea, modò argentea, modò ærea includebatur, vt ait Virg. lib. 6.

& subiectam more parentum,
Auersi tenuere facem: congesta cremantur
Thurea dona, dapes fuso crateris oliuo,
Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit,
Relliquias vino, & bibulam lauêre fauillam:
Ossáque lecta cado texit Chorineus aheno.

At vbi anniuersariæ fierent exequiæ, nihilominus munera super aras extructas deponebantur, vt est in libro quinto apud eundem:

Nec non & socij, quæ cuique est copia, læti
Dona ferunt, onerántque aras, mactántque iuuencos.

Erat tamen consuetudo vt sterilis vacca animabus mortuorum plerunque mactaretur, vt ait Homerus lib. 11. Iliad.

πολλὰ δὲ γουνούμην νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
ἐλθὼν εἰς Ἰθάκην, στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη,
ῥέξειν ἐν μεγάροισι, πυρήν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν.
Defunctorum animas supplex sum multa precatus:
Inque Ithaca sterilem vaccam mactare domi sum
Pollicitus, multisque pyram contexere donis.

Cùm colligerentur ossa & cineres mortuorum pyra exusta, non facilè intelligere possum cur potiùs cadaueris, quàm lignorum essent illi cineres, qui colligebantur, si corpus super pyra impositum cremaretur. quare facilè venio in eam opinionē vt credam aliquas fuisse lapideas arcas, in quibus inclusa cadauera vrerentur: cùm præsertim inquiat Theophrastus in lib. de Igne, omnia quæ intra lapidem circularem includerentur, in cinerem conuerti cadauera, cùm vsta alioquin deserant reliquias: καὶ πάλιν διὰ τί τὸ μὲν ἐν πυρὶ κατακαιόμενον νεκρὸν γίνεται λείψανον, ὁ δὲ κύκλῳ λίθος ἐξ οὗ τοὺς σωροὺς ποιοῦσι, καὶ ὅπου ἄλλοθι τοιοῦτος, ἀφανίζει πάντα, καὶ ἐν ἑαυτῷ τέφραν ποιεῖ; *ac rursus cur cadauer quod cōbustum sit in igne, reliquias deserit: at lapis circularis: ex quo struē faciunt, & vbi alibi talis extiterit, omnia cōsumit, & intra se inclusa vertit omnia in cinerem?* Sin domi mortui essent qui vrebātur, neque vlli essent captiui qui iugularētur in pyrā, res quæ cariores extitissent viuis vnà

comburebantur:quare Virg. Didonem facit inter cætera AEneæ res relictas secum in pyram deferentem. Sin exequiæ fierent pro iis qui mortui fuissent absentes, erigebantur illis tumuli pro aris, atque his vinum & sanguinem victimarum ad radices tumuli offerebant, & aliquādo lac cum sanguine, vt ait Lucianus in Necyomantia & in Charonte, animásque vocabant ad bibendum sanguinem; vt innuit Virg. lib. 3. AEneid.

Ante vrbem in luco falsi Simoentis ad vndam
Libābat cineri Andromache: manésque vocabat
Hectoreum ad tumulum.

Ornabantur autem aræ siue tumuli, quæ pro absentibus defunctis erigebantur, cupresso, quæ arbor funebris putabatur, & vittis nigris aut cæruleis: mulierésque adesse his exequiis non solebant, nisi solutis capillis: cuiusmodi exequiæ illę sunt apud Virg. lib. 3. AEneid.

Ergo instauramus Polydoro funus, & ingens
Aggeritur tumulo tellus. stant Manibus aræ
Cæruleis mœstæ vittis, atráque cupresso,
Et circùm Iliades crinem de more solutæ,
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras: animámque sepulchro
Condimus, & magna supremùm voce ciemus.

Hęc fieri consueuerunt pro absentibus, quę omnia facilè possunt è poëtarum scriptis à quouis cognósci. Erat etiam consuetudo vt fores illarum domorum in quibus aliquis mortuus esset, cyparisso ornarentur, ne quis nesciens ingrediens pollueretur: quæ arbor iudicata fuit funebris, quia semel cæsa non ampliùs repullulet. At cineres eorum qui vsti fuissent domi, sepeliebantur, vt testatur Sophocles in OEdipode tyranno. Cùm verò anniuersariæ fierent exequiæ, nigræ oues mactabantur, & sanguis earum in crateres collectus cum precibus in effossas foueas effundebatur: animæque vocabantur ad bibendum, vt significauit Euripides in Hecuba:

δέξαι χοάς μου τάς δε κηλητηρίους
νεκρῶν ἀγωγούς· ἐλθὲ δ', ὡς πίῃς μέλαν
κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὅ σοι δωρούμεθα.
Has mortuorum inferias meas cape
Mulcimen, adsis vt bibas hunc sanguinem
Castæ puellæ, quem tibi donauimus.

Sic Hom. etiam lib. 3. Odyss.

αὐτὰρ ἐγὼν αὐτοῦ μένον ἔμπεδον ὄφρ' ἐπὶ μήτηρ
ἤλυθε, καὶ πίεν αἷμα κελαινεφές.
Ast ibi ego mansi, genitrix donec mea venit,
Sanguinem & illa bibit atrum.

Neque verò sanguinem solùm, sed vinum etiam in terram effundebant,

debant, vt est Iliad. lib. 23.

οἶνον ἀφυσσόμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν,
ψυχὴν κικλήσκων Πατρόκλῆος δειλοῖο.
Ad terram fudit vinum, terrámque rigauit,
Patroclíque animam suprema voce vocauit.

His etiam fuit mos lac addere, vt superiùs patuit in exequiis Polydori. Quibus flores etiam addidit Virg. lib. 5. in his:

Ille è concilio multis cum millibus ibat
Ad tumulum, magna medius stipante caterua.
Hic duo ritè mero libans carchesia Baccho
Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro:
Purpureósque iacit flores, ac talia fatur:
Salue sancte parens, iterum saluete recepti
Nequidquam cineres animæque vmbræque recepta.

Mulsum præterea, & aqua, & molæ supra vinum & sanguinem in foueam iaciebantur, vt in his ait Hom. libro 11. Odyss.

ἔνθ' ἱερήϊα μὲν Περιμήδης Εὐρύλοχός τε
ἔσχον, ἐγὼ δ' ἄορ ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ
βόθρον ὄρυξα, ὅσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα,
ἀμφ' αὐτῷ δὲ χοὰς χεόμην πᾶσι νεκύεσσι,
πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ,
τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι. ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνον.
Sacra simul ducunt Perimedes Eurylochúsque.
Ast ipse eripui vagina protinus ensem:
Effodi foueam, quæ descendebat in vlnam,
Inferias in quam cunctis effudimus vmbris:
Ac primùm mulsum, plena hinc carchesia Bacchi,
Rursus aquam, niuea texíque deinde farina.

Omnino verò & res aliæ complures in foueam iaciebantur; & quod putabatur superfuisse mortuis, siue quæ res e fouea non euanuissent, post absolutas exequiarum ceremonias non longo tẽporis interuallo vtebantur: vt significauit Lucianus ita in Charonte; καὶ βόθρον τινὰ ὀρύξαντες καίουσί τε ταυτὶ τὰ πολυτελῆ δεῖπνα, καὶ εἰς τὰ ὀρύγματα οἶνον καὶ μελίκρατον, ὡς γοῦν εἰκάσαι, ἐγχέουσιν. *Atque foueam quandam excauantes magnificas istas cœnas vrunt, & in foueas vinum & mulsum, vt mihi quidem videntur, infundunt.* Vbi animas aduocarent supra congestum tumulum ascendebant, atque inde ter animas altissima voce vocabant ipsorum mortuorum, vt ait Euripides in Oreste:

μελίκρατ' ἄφες, γάλακτος οἰνωπόν τ' ἄχνην,
καὶ στᾶσ' ἐπ' ἄκρου χώματος λέξον τάδε.
Mulsúmque sparge, lactis atque aspergine m,
Tumulóque summo stans loquere talia.

Quòd si vocatæ animæ ad has exequias non accederent, inter

mortuos illi non numerabantur. quare ita ſcripſit Virg. lib.1. AEneid.

Spémque metúmque inter dubij ſeu viuere credant,
Siue extrema pati:nec iam exaudire vocatos.

Ac de mortuorum exequiis ſatis,nũc de luſtrationibus dicamus.

De luſtrationibus. CAP. XIIII.

ET quoniam omnis antiquorum theologia ad homines ad probitatem & ad metum Deorum deducendos ſpectabat;idcirco minimè grata Diis immortalibus illa ſacrificia fore tradiderunt, quæ ab impuris hominibus offerebantur: ſed leges ritè faciendorum ſacrorum omnem prius iniquitatem, omnémque crudelitatem deponere iubebant, cùm illi qui aliquo flagitio polluti ad aras acceſſiſſent,nullo pacto à Diis audiri, ſed magis etiã illorũ irã in ſe concitare, crederentur. Ea de cauſſa non ſolùm homines,ſed animalia etiam,& loca,& vaſa priùs purgabantur,quàm ad aram admitterentur.fiebant autem luſtrationes, ſiue expiationes, non ſimplici modo:nam antequam ad ſacrificia veniretur, lauabantur victimæ, ne vllam prorſus ſordem haberent, atque loca vel animalia vel vaſa à ſacrificaturis ſulphuris odore leuiter perfundebantur;ſicut teſtatur illud Iuuenalis:

cuperent luſtrari ſi qua darentur
Sulphura cum tædis.

Sic etiam apud Homerum in libr. 16. Iliad. poculum expiatur atque purgatur priùs ſulphure,quo vſuri ſunt in ſacrificiis, deinde aqua perennis fluuii lauitur,vt patet in his:

τό ῥ' ἄρα τότ' ἐκ χηλοῖο λαβὼν ἐκάθηρε θεείῳ
πρῶτον,ἔπειτα δὲ νίψ' ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι.
νίψατο δ' αὐτὸς χεῖρας ἀφύσσατο δ' αἴθοπα οἶνον.

Deprompſit theca:purgauit ſulphure primum,
Pòſt lauit puris lympha labentibus vndis,
Inde manus lauit,tunc hauſit munera Bacchi.

Enimuero fuerunt etiam propria Diis quibuſdam vaſa, ſicuti videtur innuiſſe Hom. lib.π. Iliad. ad vſum certorum Deorum reſeruata,cùm ita inquiat de Achille:

ἔνθα δέ οἱ δέπας ἔσκε τετυγμένον,οὐδέ τις ἄλλων
οὔτ' ἀνδρῶν πίνεσκεν ἀπ' αὐτοῦ αἴθοπα οἶνον,
οὔτε τεῳ σπένδεσκε θεῶν,ὅτε μὴ Διὶ πατρί.

Poculum erat promptum,vnde ardentia vina bibebat
Ex aliis nemo mortalibus,atque Deorum
Nulli libabat,niſi ad aram fortè Tonantis.

Addebantur à Romanis cæpæ etiã,& crines,& mœnides piſciculi,vt ait Plut.in Numa.accedebant oua etiam his luſtrationibus, quibus vnà cũ ſulphure vtebãtur,vt eſt apud Ouid.lib.2. de arte.

Et ve-

Et veniat quæ lustret anus lectúmque locúmque,
Præferat & tremula sulphur & oua manu.

Nam cùm aliqui sui purgandi caussa sacrificia instituisset propter commissum scelus, vel cædem, tunc porcellus paruus mactabatur à sacerdotibus, eiúsque manus sanguine illius porcelli luebantur, quo sanguine animarum quoque maculæ putabantur purgari: cuius consuetudinis ita mentionem fecit Apollonius Rhod. lib 4.

πρῶτα μὲν ἀτρέπτοιο λυτήριον ἥγε φόνοιο,
τεινάμενη καθύπερθε συὸς τέκος, ἧς ἔτι μαζοὶ
πλήμυρον λοχίης ἐκ νηδύος, αἵματι χεῖρας
τέγγεν ἐπιτμήγουσα δέρην.

Adduxit duræ, sæuæque piacula mortis
Porcellum tenerum tum matris ab vbere raptum,
Cuius abundabant etiam tunc vbera lacte.
Huius dissecuit collum, atro sanguine lauit
Inde manus.

In his lustrationibus parui porcelli vrebantur, quos nominarũt καθάρσια. Postea verò quàm loca sulphuris accensi fumo lustrauissent, mos erat salem in aquam coniicere, & ramo vel lauri vel oliuæ vel alterius arboris, quæ esset illi Deo cui sacra fiebant, consecrata, in illam aquam demerso locum leuiter irrorare. quod fiebat iure lustrationum, vt significauit Theocr. in paruo Hercule:

καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ
πρᾶτον, ἔπειτα δ' ἅλεσσι μεμιγμένον (ὡς νενόμισται)
θαλλῷ ἐπιρραίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.

Incenso purganda domus est sulphure primùm
Puro: tum sal (lex velut est) mittatur in vndam,
Atque coronatum decet hac perfundere ramo.

Neque vlla satis legitima putabatur fuisse lustratio, nisi quæ fieret ab iis qui ad orientem solem fuissent conuersi; veluti scriptum reliquit his verbis Cratinus in Chirone;

ἄγε δὴ πρὸς ἕω πρῶτον ἁπάντων ἵστω,
καὶ λάμβανε χερσὶ σχῖνον μεγάλην,
χέε τάσδε. τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν κρατήρων χέε.

Age verò ad auroram primum omnium consiste,
Et cape manibus iuncum magnum,
Funde hæc, aquam è crateribus funde.

Spargebantur autem ter illi qui lustrationis aqua irrorabantur, vt ait Virg. lib. 6.

Idem ter socios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ.

Cùm fierent etiam lustrationes aruorum, ter hostię circa fruges agebantur, vt ait idem in primo Georg.

Terque nouas circum felix eat hostia fruges.

Si quis igitur, vbi aliquis fuisset mortuus, vel in locum impurum ingressus esset, ille hac aqua ita perfundebatur: quare cùm Iuno descédisset ad inferos, ad superos reditura ita lustratur ab Iride, vt est lib. 4. Metam.

Læta redit Iuno: quam cœlum intrare parantem
Rorat.s lustrauit aquis Thaumantias Iris.

Veruntamen non sine quibusdam precibus hac aqua spargebantur, vt est apud Ouid. lib. 5.

Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
Incipit & solita fundere voce preces.

Et in septimo Metamorph.

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis: ternis & hiatibus ora
Soluit.

Ante omnia porrò lustrationum genera manus lauare ad aras accessuris hominibus erat necessarium: cùm aras ipsorum Deorũ precantes essent de more apprehensuri: neque liceret illotis manibus, aut aliqua sorde pollutis ad aras accedere: quare inquit Hector lib. 6. Iliad. apud Hom.

χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἔστι κελαινεφέϊ Κρονίωνι
αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisse: cruore
Turpatum me & cæde virûm Dijs fundere vota.

Nam non modò ad aras accedere pollutis non licebat, sed neq; Deos quidem precari, qui omnem iracundiam siue indignationem in impurè precantes conuertebant, quippe cũ Timarchidas in libro de coronis Asterium inquiat fulmine fuisse percussum, quia manibus impuris aram Iouis attigisset, vt patet etiam ex his carminibus:

χερσὶν ἀνίπτοισιν ῥέζων Διὸς ἥψατο βωμοῦ
οὕνεκά μιν πυρόεντι πατὴρ κατέφλεξε κεραυνῷ.
ἔξοχα γὰρ μάθαρὸν χρὴ θνητὸν θεῖα σέβεσθαι.

Illotu manibus libans Iouis attigit aram.
Quo pater hunc vßit flagrantis fulminis igne.
Egregiè purum fas est contingere sacra.

Erat illa præterea lustrationum differentia, vt qui superis sacrificaturi essent: toti lauarentur, si fieri posset; sin autem, saltẽ manus. at litaturi inferis, tenui aqua tantùm irrorabantur: vt patuit ex superioribus. Polluebantur etiam qui insepultum cadauer in itinere conspexissent, nisi tenuem puluerem saltem iniecissent, vt est apud Soph. in Oedip. Tyrãno. polluebatur etiam ager vel classis, quæ inhumatum cadauer haberet, vt illud est Virg. lib. 6.

Præ-

Præterea iacet exanimum tibi corpus amici:
(Heu nescis) totámque incestat funere classem.

Quod nisi sepeliretur, publicæ alicuius calamitatis caussa putabatur, nisi tamen impii, & Deorum inimici planè haberentur illi qui mortui essent; tunc enim publicarum calamitatum autores erant iis regionibus, in quibus essent sepulti: nisi id oraculi iussu factum fuisset: sicuti de Oedipode scriptum reliquit Lysimachus Alexandrinus lib. 13. rerum Thebanarum hoc pacto: Οἰδίπου δὲ τελευτήσαντος, καὶ τῶν φίλων ἐν Θήβαις θάπτειν αὐτὸν διανοουμένων, ἐκώλυον οἱ Θηβαῖοι, διὰ τὰς προγεγενημένας συμφορὰς, ὡς ὄντος ἀσεβοῦς. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας καλούμενον Κεὸν, ἔθαψαν αὐτόν. γιγνομένων δὲ τοῖς ἐν τῇ χώρῃ κατοικοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν οἰηθέντες αἰτίαν εἶναι τὴν Οἰδίπου ταφὴν ἐκέλευον τοὺς φίλους ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἀπορούμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, ἀνελόντες ἐκόμισαν εἰς Ἐτεωνόν. βουλόμενοι δὲ λάθρα τὴν ταφὴν ποιήσασθαι, καταθάπτουσι νυκτὸς ἐν ἱερῷ Δήμητρος, ἀγνοήσαντες τὸν τόπον. καταφανοῦς δὲ γενομένου, πέμψαντες οἱ τὸν Ἐτεωνὸν κατοικοῦντες, τὸν Θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῶσιν. ὁ δὲ Θεὸς εἶπε, μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς Θεοῦ· διόπερ αὐτοῦ τέθαπται. *Cùm mortuus esset Oedipus, eúmque amici illius Thebis sepelire pararent, Thebani ob præteritas calamitates, quia is esset impius, id facere vetuerunt. tunc illi in locum quendam Bœotiæ Ceum nomine asportantes illum sepelierunt. cùm verò quædam calamitates regionem inuasissent, loci eius incolæ rati sunt caussam illarum esse, quòd ibi sepultus esset Oedipus, quare iusserunt eius amicos ipsum efferre de regione. Illi ob illa quæ contigerant ambigui quid sibi agendum sit, eum capientes in Eteonum detulerunt: qui cùm vellent eum clàm sepelire, per noctem in loco sacrato Cereri humarunt, qui locus esset ignorantes. verum cùm res cognita fuisset, incolæ Eteoni miserunt ad oraculum qui percunctarentur, quid esset agendum: quibus responsum fuit supplicem Deæ non esse remouendum. quare ibi demum sepultus est.* at nunc de propriis ritibus qui apud nõnullas nationes quorundam Deorum fuerunt, dicamus.

De proprijs ritibus quorundam Deorum apud varios homines.

CAP. XV.

FVerunt præterea varii sacrificiorum ritus apud nõnullas nationes, vbi sacra quorundam Deorum solennia celebrarentur, quæ nullis cæteris Diis ex aliqua parte prorsus viderentur communia, quod quidem factitatum est partim stultorum hominum inscitia, & ignarorum quantum ratio & religio requirat, partim insidiis eorum sacerdotum, qui conabantur per varietatem ceremoniarum rem in precio retinere, cùm res ridiculæ potiùs iure videri possent, quæ fierent, rectè intuentibus, quàm vllã sanctitatem continere. Partim etiam fiebat hoc dæmonũ mali-

gnorum fraude, cùm esset adhuc potestas tenebrarum, qui per has ambages homines in seruitio retinere, & perpetuo falsæ religionis idololatriæque vinculo astringere nitebantur, neque vllam liberè respirandi animis illis superstitionibus oppressis concedebant facultatem, vt possent tantum fallaciarum secum parumper considerare, & aliquando cognoscere quàm absurdã, quàm vanam, quàm ridiculam, quàm omni scelerum genere contaminatam religionem complecterentur. atque vt facilius cognoscere possimus quam multiplex, quámque diligens esset illorum Deorum cultus, præter illas obseruationes Deorum, temporum, victimarum, lustrationum, templorum, rituum, ac cęterorum quæ superiùs fuerunt à nobis commemorata: illud etiam poterit rem demonstrare, quòd in illis sacrificiis anniuersariis, quæ Patrenses patrio ritu Dianæ Laphyræ cognomento instituerunt, mos fuit vt sexdecim cubitorum longitudinis ligna viridia in orbem circa aram illius Deæ digererentur, atque intra hæc ipsa aridissima & aræ propinqua. Tum cœno locum in morem septi vndique obstruere consueuerunt. quibus peractis pompam cum magnificentissimo apparatu Deę transmittebant. Per eam pompam virgo nubilis, quę foret omnium pulcherrima & sapiẽtissima iudicata, sacerdotio in his sacris perfungebatur, quæ sequebatur pompam postrema omnium, bigis inuecta, ceruis pro equis currum trahentibus. deinde die postero eius diei quo pompa ad templum transmissa fuisset, cum magno finitimorum omnium tum priuatorum tum etiam publico studio sacra ritè celebrabãtur, atque intra illud aræ septum multa viuentia animalia coniicere pro victimis mos fuit: apros scilicet & hinnulos ceruorũ, caprearum, luporum, & vrsorum, & aliquando feras iam prægrãdes, tum multiplicia auium adultarum genera quibusdam plumis detractis. His addebantur semina omnium propè frugiferarum arborum, quibus intra septum iniectis ignibus immissis aridiora ligna accendebantur. quòd si qua immissarum ferarum forte aufugisset ex illo septo, astantes studiose cursitabant ad eam capiendam, atque receptas feras intra ardens septum iniiciebãt, vti testatus est Porphyrius in lib. de sacrificiis, & Pausanias in rebus Achaicis. Neque verò in illis sacrificiis arcanis quæ in honorem Heræ Deæ vocatæ celebrabantur apud Arcades, quam Neptuni filiam fuisse nonnulli crediderunt, mos fuit victimas iugulare, sicut in aliorum Deorum sacris vsus obtinuit: sed cùm victimæ complures & peropimę illi Deæ mactarentur, pro suis cuiusque copiis artum victimarum, quem quisque primum apprehendisset casu & fortuito, præcidere iure illorum sacrorum iubebatur: quem solum artum Deæ sacrificiis offerre primum mos fuit. atque illo vsto pro primitiis, tum ad offerendas victimas accedebatur. In sacrificiis Isidis cognomẽto Tithoreæ apud Phocenses,

Phocenses, quæ fiebant anniuersaria, mos fuit vt horis pomeridianis homines opulentiores boues aut ceruos immolarent: qui verò magis tenui essent fortuna, offerrent anseres, aut aues meleagrides, aut alias huiusmodi tenues victimas, cùm capræ & sues tanquam impura animalia ad illa sacrificia omnino non admitterentur. Iubebantur autem legibus sacrorum rituum, & institutis illius Deæ, victimas illas quas offerrent, in pyram quæ fuerat extructa intra quendam adytum, demittere lineis aut byssinis vinculis ligatas. quæ quidem omnia efficiebantur cum pompa & musicis instrumentis strepentibus, vti traditum est in historiis ab Antimenide. Atqui Cereris sacrorum ritus is fuit apud Phigalenses, vt nullæ victimæ cæderentur, sed fructus consitarum arborum, & fauos, & succidam lanam ad aram porricerent, quæ ad quandam speluncam extruebatur, quibus oleum postea superinfusum accendebatur: quæ sacra fieri quotannis cùm publicè tum priuatim consueuerunt, vt scriptum est à Pausania in rebus Arcadicis. Huic eidem Deæ Chthoniæ cognomento siue indigenæ apud Argiuos, quanta adhiberetur diligentia in iis sacrificiis quæ statis diebus per æstatem agebantur, patet vel ex eo ritu, quòd non modò cum pompa sacrificuli qui annuis fungerentur magistratibus, agmen ducebant, quos viri ac fœminæ sequebantur, & pueri, omnes albis vestibus induti, coronas capitibus è multis hyacinthis intextas habentes, sed & in extrema deinde agminis parte boues sequebantur eximiæ præduris vinculis distentæ ac reluctantes, quæ ad templum attrahebātur. eò cùm venissent, vnam ipsarum boum immissis retinaculis intrò agere mos fuit, atque foribus adstantes vbi intromissam viderent, postes obiicere consueuerunt. Erant in eo tēplo aniculæ quatuor cum falcib. relictæ, quibus curæ erat bouē intromissam interficere, atque vna illarum, vbi casus tulisset, collum hostiæ præcidere iubebatur. Tū reclusis foribus alteram eodem ritu mactandā immittebant, atque singulatim quotquot offerebantur boues ab illis aniculis mactabantur. At ridiculus erat planè mos ille qui seruabatur in Iouis cognomēto Poliei sacrificiis, de quo scriptū fuit à Nicocrate Cyprio in rebus patriis & à Pausania in Atticis rebus. Nā fuit consuetudo in illis sacrificiis vt hordeū cum tritico permistū aræ imponeretur eius Iouis, neq; vlli sinerētur ibi esse custodes: atq; cū bos ad parata sacrificia ad arā accederet, eásque fruges super ara attingeret, vnus è sacerdotib. arreptā securim in bouē iaculabatur, ac statim fugiebat. Illi qui astiterāt, quasi nō viderint percussorē, securī in iudiciū vocabāt tāquā autorē ac reā eius cædis, quę cōdemnabatur vt infringeretur. victimā verò, quia nō posse viuere arbitrarētur, Ioui Polieo decernebāt immolari omnib. suffragiis, & cōmuni cōsensu. Atqui si velim quā varios ritus sacrificiorū antiqua insania in variis locis ac variis tēporib. introduxit

commemorare, longum esset & laboriosum opus nimirum, & quod magnum volumen posset explere: quare hoc argumento scribēdi relicto de hymnis antiquorū summatim verba faciemus.

De hymnis antiquorum. CAP. XVI.

NON erit inutile fortasse neque insuaue auditu, si summatim explicemus quibus precationum generibus in sacris vterentur antiqui, quippe quòd illud non mediocriter faciat ad cognoscendam illorum vel hominum simplicitatem, vel illorum Deorum naturam qui ab iis colebantur. fuit igitur illa hymnorum forma, vt Deorum laudes, & res præclarè ab illis gestas priùs inter sacrificia decantarent, & quibus beneficiis Dii ipsi affecissent mortales, qua benignitate ciuitates complexi ac tutati fuissent, qua clementia in supplices homines esse consueuerint. atque institutum componendorum hymnorum facilè ille hymnus nobis demonstrare poterit, qui scribitur à Callimacho in laudem Apollinis, qui priùs ita decantat eius Dei facultates:

τέχνῃ δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον, ὅσσον Ἀπόλλων
κεῖνος διστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν.
φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
κείνου δὲ τριαὶ, καὶ μάντιες, ἐκ δέ νυ φοίβου.
ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάβλησιν θανάτοιο.
φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo.
Sunt illi artifices cantus curæ; ille sagittas,
Ille arcus curat, pariterque oracula, vates,
Suffragia, ex illo didicerunt funera primùm
Differre, & gelidæ vitare pericula mortis,
Phœbum pastorémque vocabimus.

Tum paulò pòst.

Φοίβῳ δ' ἑσπόμενοι πόλιας διεμετρήσαντο
ἄνθρωποι. Φοῖβος γὰρ ἀεὶ πολίεσσι φιληδεῖ
κτιζομένῃς. αὐτὸς δὲ θεμείλια Φοῖβος ὑφαίνει.
τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια Φοῖβος ἔπηξε
καλῇ ἐν Ὀρτυγίῃ.

Vrbes metiri Phœbo didicere magistro
Mortales. structas vrbes nam Phœbus amauit,
Fundamenta prior Phœbus subtexuit vrbis
Quadrimus puer, Ortygiæ quæ mœnia cernas.

Deinde commemorat idem poeta quemadmodum Pythonē perniciosum serpentem, multísque mortalibus exitium afferentem, multis sagittis confecerit, qui agrum & pecudes & omnia propinqua populabatur, vt est in eodem hymno in his:

Πυ-

Πυθώδε τοι κατιόντι συνήντετο δαιμόνιος θὴρ,
αἰνὸς ὄφις, τὸν μὲν σὺ κατήναρες, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ
βάλλων ὠκὺν ὀϊστόν· ἐπηΰτησε δὲ λαός.

E Pythone tibi confestim bellua dira
Occurrit serpens.geminatis sæpe sagittis
Hanc occidisti;clamor sublatus ad auras.

Nam Orpheus eum seruauit ordinem in suis hymnis vt priùs virtutes & potentiam Deorum, pro quibus beneficia in homines conferre possint,commemoret per vim adiunctorum nominum. deinde precatur vt fausti felicésq; adsint,quod facilè vel ex illo perbreui hymno in Latonā colligere possumus qui ita scribitur;

Λητὼ κυανόπεπλε, θεὰ διδυματόκε, σεμνὴ,
κοιαντὶς μεγάθυμε, πολυλλίστη, βασίλεια.
εὔτεκνον Ζηνὸς γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,
γειναμένη Φοῖβόν τε, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.
κλῦθι θεὰ δέσποινα, καὶ ἵλεον ἦτορ ἔχουσα
βαῖν' ἐπὶ πάνθειον τελετὴν, τέλος ἡδὺ φέρουσα.

Diua gemellorum mater Latona,grauisq́,
Cyaneu induta,& amabilis,edita Cœo.
E Ioue felices quoniam perpessa dolores,
Editus vt Phœbus tibi,bellatrixq́; Diana est.
Edita in Ortygia hæc,in Delo est ortus Apollo.
Audito regina Dea,atq́; accede benigna,
Concedens lætum finem,ad conuiuia læta.

Fuit enim mos omnibus peractis sacrificiis parari conuiuia in honorem illorum Deorum quibus illa sacrificia fuissent instituta. Illud autem fiebat illo præcipuè die quotannis, quo eos liberatos fuisse contigit ab aliqua calamitate qui illa sacrificia instituissent, vt testantur Virg. carmina in lib.8.

Rex Euandrus ait: Non hæc solennia nobis,
Has ex more dapes,hanc tanti numinis aram
Vana superstitio,veterúm ve ignara Deorum
Imposuit.sæuis hospes Troiane periclis
Seruati facimus,meritosq́; nouamus honores.

atque idem poëta paulò post sacerdotes introducit ad aram Herculis laudes & res gestas canentes in classes iuuenum ac seniorum diuisos , eúmque denique post laudes aduocantes vt lætus faustúsq; accedat,cum ita inquiat:

Tum Salij ad cantus,incensa altaria circum,
Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus,ille senum;qui carmine laudes
Herculeas & facta ferunt:Vt prima nouercæ
Monstra manu geminosq́; premens eliserit angues:
Vt bello egregias idem disierit vrbes,

Troiamq; ,OEchaliamq; vt duros mille labores
Rege sub Eurystheo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit. Tu nubigenas inuicte bimembres
Hylæumq; Pholumque manu: tu Cressia mactas
Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem.
Te Stygij tremuere lacus; te ianitor Orci
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Non te vlla facies, non terruit ipse Typhœus
Arduus arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumstitit anguis.
Salue vera Iouis proles, decus addite Diuis;
Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

At enim cùm illos Deos aduocarent, sues Diis illis consecratas cantu Deorum aduentum significare dicebant, vt fecit Callimachus in hymno in Apollinem, vbi cygnos canentes facit Dei aduentum, aut mare, aut æthera tranquillum, atq; omnia tristia in iucundissima conuerti ob Deorum præsentiam introducit. nam neque Thetis Achillem aduentante Deo luget, nec Niobe filiorum multitudinem: at contrà infœcunda animalia fiunt prægnantia & fœcunda, & prægnantia gemellos pariunt, & omnia crudelia ob præsentiam Dei, feritatem deponunt: quare hymnicam naturam ac suauitatem imitatus Lucretius per Veneris aduentum terram flores effundere facit, & mare ait fieri tranquillum & omnes ventos mitigari, & omnia mirificè lætari, vt est in his:

Te Dea, te fugiunt venti, te nubila cœli
Aduentumq; tuum: tibi suaues Dædala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora Ponti,
Pacatumq; nitet diffuso lumine cœlum.

Atque vniuersa hymnorum natura ex his constabat (vt rem paucis absoluam) vt ita aduentum Deorum per hæc lætitiam vbique præ se ferentibus præpararēt, eorúmq; laudes & res gestas ad aras canerent, & beneficia quæ in homines contulissent, commemorarent, deinde precarentur vt faciles, benigni, felicesq; accederent ad illa sacrificia quæ sibi fierent. atque tot breuiter de hymnis dicta sint: nunc verba faciamus de victimis.

De victimis. CAP. XVII.

ERAT præterea non parua diligentia in eligendis victimis in singulorum Deorum sacrificia: cùm aliæ Deis bonis vt prodessent, aliæ malis ne obessent, cæderētur. Nam malis nigræ, bonis albæ conueniebāt, sterilibus steriles, fertilib. prægnantes; maribus mares, fœminis fœminæ. vt Telluri prægnans iuuenca mactabatur, Proserpinæ sterilis, Cereri non mas sue, sed fœmina res sacra fiebat; at Baccho non capra, sed hyrcus mactabatur. Præterea victimę ob aliquam similitudinē aliquādo mactabantur

tur, vt equus Soli ob celeritatem, vt est apud Ouidium lib. I. Fastorum.

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Cereri verò primitias frugum offerri mos fuit, sicuti testatur Philippus in his carminibus;

Δράγματά τοι χώρου μικραύλακος, ὦ φιλόπυρε,
Δηοῖ, Σωσικλέης θῆκεν ἀρουροπόνος.

Alma Ceres paruo, vt potuit, de rure maniplos
Hos tibi Sosicles dedicat agricola.

In eiusdem Deæ sacrificiis præterea aliquando porca offerebatur ac cædebatur, quòd esset id animal inuentis ipsius Deæ infestum, vt ait idem Ouid.

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas merita cæde nocentis opes.

Sic Bacchus, quia caper infestum sit animal suis inuentis, eius cæde lætari creditus est, vt ait Virg. lib. 2. Georg.

Non aliam ob culpam Bacho caper omnibus aris
Caditur.

At verò Marti furibundo taurus ferox animal immolari solitus est, & Apollini, cùm ob nimium caloré excitatet pestem, & frementi Neptuno, & implacabili Plutoni. qua re ita inquit Virg. lib. 6.

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo:
Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras,
Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Ioui verò nefas erat taurum immolari rerum omnium moderatori, siue furibundum aliud animal: quia rerum omnium gubernatorem minimè omnium furibundum, aut ferum esse conuenit, sed omnem suam præstantiam in consilio & humanitate & prudentia collocatam esse putare. Est enim Imperatorium humanitas & liberalitas munus, & in rebus administrandis prudentia: quorum si quid defecerit, quo pacto vel maiorum nobilitas, vel opes amplissimæ, vel alia omnia quæ sunt extra animum possint aliquem à vulgo secernere, non video: non nisi dicamus syluestres arbores, quæ plurimum fimum circa se habuerint, esse cæteris nobiliores, non quæ melioris succi fructus & mollioris produxerint. Putabatur igitur piaculum committi si quis taurum Ioui mactasset. mactabatur tamen bos arator aliquando vt Dodonæo, vti patet ex oratione Demosthenis in Midiam. Homerus in Iliade lib. τ. suem cicuré immolari facit Ioui & Soli, quod animal sanè non immite est, neque ferum. sic autem inquit.

κάπρον δ᾽ ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ᾽ ἠελίῳ τε.

Mactandumq́ suem Soliq́ Iouiq́ superno Præparet.

Sic & Theocr. in paruo Herc.

Ζωὴ δ' ἐπὶ ῥέξαι χθονὶ ... ἄρσενα χοῖρον.

Atque marem mactare Ioui decet è grege porcum.

Lucianus in dialogo Ganymedis ait arietem Ioui etiam immolari solitum. Hom. alibi Soli, & Telluri,& Ioui agnos obtulit in sacrificiis, cùm ita inquiat:

οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν

γῆ τε καὶ ἠελίῳ· Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον

Ferte agnum niueum, & nigram portabitis agnam

Telluri, Soliq́: Ioui portabimus ipsi.

Mactabantur tamē aliquandò Libero patri cū Apolline, & Cereri,& Iunoni iuuencæ iniuges, vt est apud Virgil.lib.4.AEneidos.

mactant lectas de more bidentes

Legiferæ Cereri, Phœboq́, patriq́, Lyæo,

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Illud non est visum silentio prætermittendum, quòd in rebus firmis ac stabilibus futuris, crescentes victimas adhibebant, at in parum firmis senescentes, quare ait Virg.lib.12.

Setigeræ fœtum suis, intonsamq́ bidentem

Attulit.

Dianæ cerua immolari solebat, vt ait Ouid.lib.1.Fastorum;

Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,

Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Fauno capra cædebatur, vt idem ait lib.2.

Capripedi Fauno cæsa de more capella.

quamuis aliquando res sacra illi fiebat agna vel hœdo, vt ait Horatius lib.1.carminum.

Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis,

Seu poscat agnam, siue malit hœdum,

Termino Deo apud Romanos frugibus in ignem iactis, & fauis, & vino,& agno litabatur, vt ait Ouid.in 2.lib.Fast.

Inde vbi ter fruges medios immisit in ignes,

Porrigit incisos filia parua fauos,

Vina tenent alij, libantur singula flammis,

Spectant, & linguis candida turba fauent.

Spargitur & cæso communis Terminus agno.

Nymphis verò lac & mulsum conueniebant, variáque sacrificiorum genera Diis variis offerebantur, vt suo loco pertractabitur cùm de singulis agemus. atque sacrificia vel ab iis fiebant, qui ab aliquo morbo conualuissent, vel ob cōmissum piaculum quæ victimæ animales vocabantur. Aliæ mactabantur consultādi gratia, quæ vocabantur Consultatoriæ. in his cæsis hepatis & fibrarum situs ab aruspicibus diligenter obseruabatur, ex quibus Deorum voluntatem prædicebant; nam pluribus de caussis antiquis Diis sacrificarūt: nunc, vbi gratias agerent, nunc vbi aliquid peterēt. nūc vbi iratos placarent: nunc autem honoris

gratia

gratia tantùm, vbi illos colerent. Fuerunt autem multi diuinandi modi; aut ab aspectu auium, vnde erant auspicia; aut à cibo, vnde solistimum ac tripudium; à garritu auguria, à cantu oscinæ, à volatu præterea vel dextero vel sinistro, ab afflatu diuino vaticinia, à fulgurum obseruatione, astrorúmque peritia, vt ait Virg. lib. 3 AEneid.

Troiugena interpres diuûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis;
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

Sic Ouid. primo Tristium:

Hoc mihi non ouium fibræ, tonitrúsve sinistri,
Linguáve seruatæ, pennáve dixit auis.

Diuinabant præterea inspicientes ignem, vel aquam, vel terrã, & visis ostentis, aut prodigiis, portentis, monstris, somniis, aliísque huiusmodi signis: diuinabant etiam vates, qualis fuit Amphiaraus, vnde Iophon Gnosius oracula vatum multa carminibus complexus est. Qui consulendi caussa ad templum accedebant, omnes prius lustrabantur, deinde arietes immolabant, quorum substratis pellibus dormientes nocturna visa expectabant. de quibus fit mentio à Pausan. in Atticis rebus, & à Virg. lib. 7.

Hinc Italæ gentes omnísque OEnotria tellus
In dubiis responsa petunt. huc dona sacerdos
Contulit, & cæsarum ouium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis somnósque petiuit.
Multa modis simulacra videt volitantia miris:
Et varias audit voces, fruitúrque Deorum
Colloquio.

Hæc vbi contigissent, opus esse deos placare per sacrificia crediderunt; aut eorum voluntatem inquirere. At de sacrificiorum ritibus & obseruationibus & victimis satis: nunc reliqua prosequamur.

Quòd quales Dij, talia fuerunt postea vota & preces. CAP. XVIII.

Poterat hæc tam varia, támque diligens sacrificiorum ratio quæ superiùs ex oraculi responsis variis temporibus editis tradita est, homines fortasse compellere ad credendum aliquid subesse diuinitatis in ipsis Diis; si vnà cum puritate hostiarum quæ mactabantur, animi potiùs, quàm corporis sordes expurgandas esse sacrificantium idem iussisset, atque pro munditie corporis, animi integritas & fides, & temperãtia requisita fuisset. Nam qui tam diligenter tradidisset qui ritus essent seruandi in sacrificiis singulorum Deorum; & quæ victimæ immolandæ; quo pacto potuit sine obliuionis aut auaritiæ nota illud prætermittere

quod erat magis Dei proprium, homines admonere scilicet, quòd Deus fere solum animum spectat sacrificantium, cùm reliqua terrestria munera parui faciat; nisi fortè parasiti & helluonis dæmonis non sit frequentibus hostiarum, rerúmque super altaribus ustarum nidoribus perfrui, nulla habita ratione num illæ victimæ ab impuris latronibus, vel à viris bonis sint oblatæ. Quòd si magis acceptæ Deo sunt virorum bonorum preces, vt sunt re ipsa; iucundioraque munera ab amicis manibus accipiuntur, illud in his prætermissum fuit, quòd erat magis necessarium, vitæ integritatem scilicet & æquitatem & temperantiam optimas esse, & Deo acceptissimas victimas: quibus si quis gratius vllum sacrificium arbitratur, vel profanus est & impius, vel prorsus ignorat Dei bonitatem. Nam si muneribus potiùs, quàm sanctitate & integritate vitæ Deus delectaretur, amicissimum Deum haberent opulenti; at pauperes & Deo & hominibus essent inuisi: sed quoniam nullum mendacium potest esse diuturnum, neque diutius capi pro veritate, cùm homines impuri fabularum figmentis postea induti pro Diis culti sint, necesse fuit diuinitus mandata esse obliuioni illa quæ erant fundamentum non veræ aut probandæ religionis, vt illa veræ posteà locum cederet. Atque cùm minimus error in principio fiat maximus in fine, inde effectum est vt impurorum Deorum aris & sacrificiis impuriores sacerdotes præficerentur, qui artificiosè homines deciperent, nullúmque fallaciarum genus prætermitterent vt superstitione oppressos in officio retinerent. Fuit enim legibus antiquorum sacrorum non leue supplicium illis propositum, vt ait Dionysius Thrax in secundo libro Diæreseon, qui vel alios Deos introducerent, vel eos non colerent: quare quos in sua religione impura retinere non poterant fallaciis, cùm altaria & templa tanquam lucri tabernæ vbique extruerentur, eos vel Deorum metu, vel legibus latis à sacerdotibus, vel metu concitati vulgi deterrebant. nulla igitur improbitas, nullum flagitiorum genus, nulla crudelitas ab aris & à templis horum Deorum, vt sequebatur ex his principiis abesse consueuit: cùm in animalia omnium scelerum expertia sæuirent, & eorum sanguine crudelissimè perfunderentur; & præclarè actum fuisset, nisi illa feritas in homines etiam prorupisset. Pauca horum ex infinitis propè, vt res apertior fiat, explicemus, quæ pertinent ad horũ Deorum crudelitatem cognoscendam. Scriptum reliquit Dionys. Halycar. libr. 1. magnam pestem aliquando ortam fuisse in Pelasgorum regione, atque omnia propè animalia Deorum ita intercidisse, & fœminas vel mutilos infantes peperisse, vel abortum fecisse. Istud verò contigisse, quoniam orta sterilitate agrorum, ab eâ vt liberarentur, vouerant quæ optima nascerentur, ea se Diis consecraturos; mox facti voti compotes non reddiderunt quod promisse-

miſerant, cùm multo precioſiora cæteris retinuiſſent. Deinde ſciſcitantibus quo pacto liberari poſſent hac tanta calamitate, reſpondit oraculu; ὅτι τυχόντες ὧν ἐβούλοντο, οὐκ ἀπέδοσαν ἃ εὔξαντο, ἀλλὰ προσοφείλουσι τὰ πλείστου ἄξια. οἱ γὰρ Πελασγοὶ, ἀφορίας αὐτοῖς γενομένης ἐν τῇ γῇ πάντων χρημάτων, εὔξαντο τῷ Διῒ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Καβείροις καταθύσειν δεκάτας τῶν προσγενησομένων ἁπάντων. *Quòd ea conſecuti quæ popoſcerant, non dediſſent omnia quæ promiſerant, ſed precioſiora retinuiſſent. Pelaſgi enim orta in ſua regione ſterilitate, vouerunt ſe Ioui & Apollini & Cabiris decumas omnium eorum quæ naſcerentur ſacrificaturos.* quod etiam teſtatur Euſeb. lib.4 Euangel.præpar. Mox hominum decumas fuiſſe ab ipſo oraculo petitas ita teſtatur Dionyſ. εἰσηγησαμένου δέ τινος γνώμην, τὸν θεὸν ἐπέρεσθαι εἰ αὐτῷ φίλον ἀνθρώπων δεκάτας ἀπολαμβάνειν, πέμπουσι τὸ δεύτερον θεοπρόπους· καὶ ὁ θεὸς ἀνεῖλεν οὕτω ποιεῖν. *Sententiam ferente quodam Deum eſſe interrogandũ an ſibi gratum eſſet hominum decumas perſolui, rurſus ſciſcitatum mittunt: quibus reſpondit oraculum ita eſſe faciendum.* Atqui omnium Deorum qui celebres fuerunt, antiquiſſimo propè Saturno, mos fuit hominem immolare, vt teſtatur idem Dionyſ. λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Κρόνῳ τοὺς παλαιοὺς, ὥσπερ ἐν Καρχηδόνι, τέως ἡ πόλις διέμεινε, καὶ παρὰ Κελτοῖς εἰς τόδε χρόνου γίνεται, καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν, ἀνδροφόνους. *Fama eſt antiquos Saturno, veluti Carthagine, antequam vrbs euerteretur, & vt fit apud Celtas hoc etiam tempore, & in aliis nonnullis locis apud Heſperias nationes, ſacra facere ſolitos, in quibus homines cæderentur.* nam vt ait Plut. in libello de ſuperſtitione, Carthaginenſes ſponte liberos huic Deo mactabant: qui verò liberos non haberent, a patribus emebant immolandos. aſtabant parentes, qui ſi lachrymaiſſent, aut ingemuiſſent, ſine honore vitam in poſterum degebant, ac nihilominus mactabantur filii. atque ante ſtatuam Saturni omnia tibiis & tympanis perſonabant, ne puerorum dum mactarentur exaudiri poſſet eiulatus & luctus. Hanc poſtea ſacrificiorum immanitatem Hercules cùm in Italiam acceſſiſſet aram Saturno erecturus, in manſuetiorem ritum commutauit, iuſſitque pro veris hominibus apud Italos hominum ſimulachra in Tyberim deiici, vt ait Ouid. in 2. Faſtorum. Siue nè prorſus tollere religionem videretur, ſiue quòd mitiorem Deum ſe habiturum putaret, ſi rem mitigaſſet, ac non penitus ſuſtuliſſet. Patuit igitur Ioui, Apollini, Saturno homines fuiſſe aliquando pro victimis immolatos, quod etiam fiebat in honorem Iunonis Carthagine. Dianæ verò, quæ nauigationem Græcorum ad Troiam impediebat, eóſque Aulide retinebat, quid expoſcebatur? an non neceſſe fuit Agamemnoni antè quàm à littore ſolueret, Iphigeniam illi mactare? aut nónne iuſſi ſunt id ex oraculo facere? rem autem ita breuiter attigit Virgil. lib. 2. AEneid.

Suspensi Eurypilum scitatum oracula Phœbi
Mittimus, isque adytis hæc tristia dicta reportat:
Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa,
Cum primùm Iliacas Danai venistis ad oras.

& Luc. lib. 1. meritò inquit;

Religio peperit scelerosa atque impia facta:
Aulide quo pacto Triuiai virginis aram
Iphianassæo turparent sanguine fœdè.

Euripides enim luculentissimam tragœdiam composuit, de ipsa Iphigenia in Aulide, in qua omnem hanc sacrificii crudelitatem declarat. Neque tamen prætermittenda duxerim hoc in loco, quæ de Iphigenia fabulantur, ad excusandam illorum Deorum crudelitatem ac feritatẽ. Scripsit Phanodemus historicus Iphigeniæ misericordia commotam Dianam illam in vrsam vertisse: at verò Nicander in iuuencam, alii in ceruam, alii in anum edentulam. quare cùm minimè cognita fuisset, in Scythiam profugit ad Dianæ templum, ibique in omnes Græcos hostilem animum exercens, illos eidem supplicii generi addixit, cui ipsa antè quàm fugeret, addicta fuerat. Hesiodus verò in eo libro quem scripsit de claris mulieribus, Iphigeniam neque cæsam fuisse, neque in belluam mutatam tradidit, sed à Diana Hecaten factam fuisse. in Sardo præterea insula, quæ non procul distat ab Herculis columnis, senes qui ad septuagesimum ætatis annum accessissent, à suis filiis ridentibus in Saturni honorem lignis cędi solebant, deinde è præcipiti loco deiiciebantur: vnde ductum est prouerbium risus Sardonici, sicuti scripsit Timæus historicus in rebus Deliacis. Neque tamen solis Diis, sed hominibus etiam, & manibus mortuorum homines cædebantur. Memoriæ proditum est in Taurica regione præterea, cui Thoas iis temporibus imperabat, eam fuisse sacrorum legem, vt quicunque eò delati maris tempestate fuissent, vel quicunque denique aduenissent, ii mactarentur prò victimis Dianæ Tauricæ; quod licet ex Iphigenia in Tauris Euripidis cognoscere: qui etiam impuram esse illam religionem inquit his versibus:

τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα,
ἥ τις βροτῶν μὲν ἤν τις ἅψηται φόνου,
ἢ καὶ λοχείας, ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν,
βωμῶν ἀπείργει μυσαρὸν ὡς ἡγουμένη.
αὐτὴ δὲ θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις.

Deæ probandam non puto sententiam:
Quæ si quis impetiuerit quem, vel thorum
Concusserit mœchus, vel attingat manu
Cadauer, arcet à suis altaribus.
At ipsa cæso gaudet in sacris viro.

Scriptum tamen reliquit Herodotus in Melpomene non Dianæ

sed

ſed Iphigeniæ Agamẽnonis filiæ naufragos in Tauris,qui eo appuliſſent, aut quicunque è Græcis capti fuiſſent, immolari ſolitos. Immolabantur Marti præterea homines apud Scythas,vt idem teſtatur hoc ritu: ὅσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσιν, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ ᾧ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ. ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος. *quoſcunque ex hoſtibus viuos ceperint,ſingulos è centum hominibus deligunt,quos non eodem modo quo pecudes mactant, ſed longè diuerſo. vbi enim vinum in capita effuderint, homines in quoddam vas iugulant ſanguinem eorum colligentes.* nã cùm Martem pręcipua religione colerent, id in Martis honorem faciebant. An verò humanior fuiſſe exiſtimandus eſt Neptunus? is enim Idomeneo in patriam è bello Troiano redeunti eam immiſit tempeſtatem, vt coactus ſit promittere ſe Neptuno ſacrificaturum quod primum ex animalibus ſibi exeunti è naui obuium fuiſſet:mox cùm filius primus occurriſſet,eum ſacrificare neceſſe fuit. Lunæ quoque in Albania,quæ regio non procul diſtat à mari Caſpio, homo immolari ſolebat, cùm maximè omnium Deorum Luna ibi coleretur:nam multi è ſeruis numine afflati ibi diuinabant, quorum qui plurimum numine correptus eſſet, ſolus per ſyluam errans ſacra catena comprehenſus à ſacerdotibus vinciebatur, ſumptuoſéque & opiparè per annum nutriebatur; deinde cum aliis hoſtiis ad Deę ſacrificia mactandus ducebatur:vt ait Str.libr. 11.Neque Lacedæmonii quidem,qui vitæ ſeueritate ac prudentia cæteros homines antecellere ſtudebant,hanc ſuperſtitionem effugere potuerunt. nam,vt ſcribit Pauſ.in Laconicis, Orthiæ ſiue Lygodeſmæ Deæ nuncupatæ, quæ eſſe Dianæ ſtatua putabatur è Tauris eò ab Oreſte & Iphigenia deportata,homines ſorte deſtinatos immolabant: quem poſtea ritum Lycurgus ad puberes transtulit.atque iidem Pherecydem ſapientem mactarunt,& pellem ob quoddam oraculi reſponſum aſſeruarunt regibus, vt ait Plut. in Pelopida.cùm à cædibus res incepta eſſet, quam commiſerunt Aſtrabacus & Alopecus Irbi filii vbi reperto Deæ ſimulacro mente capti ſunt, atque inter ſacra ipſius Deæ reſponſum mox eſt ab oraculo illam aram humano ſanguine aſpergi oportere.atque cùm priùs mactandi ſorte ducerentur, deuentum eſt tantùm ad plagas,vt ita ſanguine nihilominus imbueretur.præerat ſacris ſacerdos fœmina, quæ tamdiu paruam & leuem Deæ ſtatuam ſuſtentabat,dum pueri cæderentur: at verò ſi illi quibus datum erat negotium cædendi, miſericordia ducti ob formam aut claritatem epheborum parciùs aut leniùs hoc facerent, ita fieri graue ſignum dicebatur, vt ſacerdos illud non poſſet ſuſtinere,vt ait Silenus Chius in fabuloſis hiſtoriis. Huic eidem Deæ cognomento Triclariæ, virgo & puer mactabantur apud Achæos, vt eſt in Achaicis Pauſ. Quid opus eſt Leucadum ri-

tum commemorare? illi enim quotannis auertendæ Deorum & Apollinis præcipuè iræ impurum, aliquem hominem deligebant, quem mactare consueuerunt: sed postea mutatus fuit ritus, cùm è specula deiectum multis pēnis & auibus alligatis seruandum curarent, ita tamen vt extra patriam postea incolumis deportaretur, vt ait Strab. libro 10. nam Semnonum, Druidarum, Lycæarúmque & Pergæarum victimarum consuetudinem silentio præteribo, & aliarum nationum, qui homines Diis immolare solebant. Hoc vnum dicam, cum tanta Deorum crudelitate, támque impia religione, nullam omnino probitatem esse potuisse. quid enim feritatis ac sceleris ab horum Deorum impurissimis aris abfuisse putandum est? neque verò in singulos homines tantum aliquando sæuierunt, sed in vniuersos exercitus. nam cùm Brennus Gallorum imperator insignem cladem accepisset à Græcis, cum quibus acie dimicauerat, mox per noctem Panos furore cum reliquiis exercitus agitatus est, atque Gallicæ acies inter se ita dimicauerunt, vt penitus fuerint deletæ. Cùm igitur homicidiorum omnísque crudelitatis autores Deos haberent antiqui, non est mirum, si pro cædibus, & adulteriis, & rebus huiusmodi impuris vota concipiebant. Nam cùm crudeles essent illi Dii, tum auaritia maximo vitiorum omnium præcipuè laborabant: quare facilè muneribus ad omnem improbitatem, omniáque peccata hominibus dimittenda adduci posse censebantur. Idcirco præclarè dictum est ab Euripide in Medea:

πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.
Fama est Deos parere donis cœlites.

& id ab Ouid. lib. 2. de arte:

Munera (crede mihi) placant hominésque Deósque.
Placatur donis Iupiter ipse datis.

Sed quid opus est pluribus? Iupiter ipse cùm esset vrbem Troianam Græcis diripiendam concessurus, non crudelitatem quidem aut insolentiam victorum, neque Troianorum vel iustitiam, vel probitatem tanti facit, quanti sacrificiorum iacturam, quæ sæpius à Priamo & à reliquis Troianis capiebat, cùm ita inquiat in primo Iliad.

αἳ γὰρ ὑπ' ἠελίῳ τε καὶ οὐρανῷ ἀστερόεντι
ναιετάουσι πόληες ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
τάων μοι περὶ κῆρι τιέσκετο Ἴλιος ἱρὴ,
καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο.
οὐ γάρ μοί ποτε βωμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης,
λοιβῆς τε, κνίσσης τε. τὸ γὰρ λάχομεν γέρας ἡμεῖς.
Quæ sunt sub cælo, & splendentis lumine solis
Oppida culta viris mortalibus, omnibus vna
Troia fuit dilecta magis mihi: gratior vna.

Et Pria-

Et Priamus, Priamique domus, regnúmque: nec ara
Nidore aut libis caruit, quæ munera Diuûm.

Qui enim fieri poteſt, vt iuſtus & bonus ſit is Deus, qui bonam piam aliquam ciuitatem eſſe fateatur, & tamen illam euertẽdam concedat nulla ſatis honeſta ſui conſilii reddita ratione? Sic etiã Neptunus Aeneam ab Achille liberaturus nullam protulit Aeneæ probitatem, ſed verebatur ne muneribus & ſacrificiis in poſterum careret, vt eſt in lib. 7. Iliad.

κεχαρισμένα δ' αἰεὶ
δῶρα θεοῖσι δίδωσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.

gratiſsima ſemper
Dona Deis offert, qui cæli regna frequentant.

Non eſt igitur mirum ſi ſæpius eſt ad parricidia accerſitus Iupiter, cùm ita eſſet auarus, vt pro acceptis muneribus ad omnia ſcelera conniueret. quare iure propè optimo Diis omnibus crudelior appellatur à Philætio in lib. φ. Odyſſ.

Ζεῦ πάτερ, οὔ τις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος·
οὐκ ἐλεαίρεις ἄνδρας.

Iupiter haud quiſquam Diuûm mortalibus eſt te
Sæuior, atque ſerus magis: haud miſerere virorum.

Iure igitur Pallas eum & inſanum & malum vocat in lib. θ. Iliadis in his;

ἀλλὰ πατὴρ οὑμὸς φρεσὶ μαίνεται οὐκ ἀγαθῇσι,
σχέτλιος, αἰὲν ἀλιτρὸς ἐμῶν μενέων ἀπερωεύς.

Sed pater ipſe meus veſana mente maláque eſt,
Infelix, atque iniuſtus, mea numina vertens.

Atque Achilles libro vltimo Iliad. omnium malorum omniúmque calamitatum autorem Iouem eſſe demonſtrauit his verſibus:

οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο.
ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
ζώειν ἀχνυμένους, αὐτοὶ δέ τ' ἀκηδέες εἰσί.
δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
δώρων οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
ᾧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅ γε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

Nil proſunt lacrymæ, nec triſtia pellere poſſunt:
Fata Dei ſtatuere viris mortalibus iſta,
Vt viuant triſtes, ipſi mala nulla verentes.
Dolia bina iacent Iouis in penetralibus altis
Muneribus repleta, bona hic ſunt, ídque malorum
Plenum eſt. Iſta viris miſcens dat Iupiter ipſe,
Nunc mala multa haurit, nunc & bona plurima cepit.

Non ſolùm in his malorum autorem Iouem putauit Homerus, ſed etiam inconſideratum & temerarium, qui non conſi-

lio & ratione,sed vt sors obtulerit,bona cuique dispenset. sic igitur Euripides etiam in Hecuba illum malorum autorem facit:

οὐδ᾽ ὤλεσέν με Ζεύς, τρέφει δ᾽ ὅπως ὁρῶ
κακῶν κάκ᾽ ἄλλα μείζον᾽ ἡ τάλαιν᾽ ἐγώ.
Nec Iupiter me perdidit,seruauit vt
Peiora multo cernerem infelix ego.

Sed Venus non solùm Iouem, verùm Deos omnes inclementes vocat apud Virg.lib.2. Aeneid. quia Troiam propter inuidiã & ob accepta à Græcis munera euerterint:sic enim inquit;

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacenæ,
Culpatúsue Paris,verùm inclementia Diuûm
Has euertit opes,sternitque à culmine Troiam.

Idem Iupiter Iunonis illecebris ductus auctor fuit violandi fœderis quod percussum fuerat inter Græcos & Troianos, vt est in lib.4.Iliad.cùm Palladem iusserit in aciem Troianorum descendere,cósque impellere ad fœdus violandum.

ὣς ἔφατ᾽, οὐδ᾽ ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε, θεῶν τε;
αὐτίκ᾽ Ἀθηναίην ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.
Αἶψα μάλ᾽ ἐς στρατὸν ἐλθὲ μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιοὺς
πειρᾶν δ᾽ ὥς κεν Τρῶες ὑπερκύδαντας Ἀχαιοὺς
ἄρχωσι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια δηλήσασθαι.
Annuit his dictis hominum pater,atque Deorum,
Palladáque accersens ad sese hæc inde profatur:
Protinus in Troum & Græcorum castra recede.
Experiare volo Troiani,primi vt Achiuos
Marte petant,primi percussáque fœdera rumpant.

Atque cùm leuissimi hominis & impuri sit dicere mendacium neque hoc quidem vitio caruit Iupiter, qui ita fuit mendax ab Ilyrtacide vocatus,vt est in lib μ.Iliad.

Ζεῦ πάτερ, ἦ ῥά νυ καὶ σὺ φιλοψευδὴς ἐτέτυξο
πάγχυ μάλα;
Iupiter an mendax pater es;nec iam vlla loquenti
Danda fides?

Cùm fuisset Apollo etiam autor crudelitatis creditus,sæpius fuit ad cædes inuocatus, mortalésque ad cædes faciendas sæpius adiuuit,vt testantur illa carmina Virg.lib.6.

Phœbe graues Troiæ semper miserate labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manúsque
Corpus in Æacidæ. & lib.9.
Dextra mihi Deus,& telum quod missile libro,
Nunc adsint.

& Hom.lib.ζ.Iliadis;

νῦν δ᾽ αὖτ᾽ ἐμὲ φίλη Ἀθήνη,
δὸς δέ τε μ᾽ ἄνδρα ἑλεῖν, καὶ ἐς ὁρμὴν ἔγχεος ἐλθεῖν.
Rursus amica mihi concedito Pallas.

Cædere

Cadere dáque virum, ac forti concurrere telo.

Enimuero multò sunt etiam crudeliores Polynicis preces apud Euripidem in Phœnissis, cùm ita inquiat:

ὦ πότνι' Ἥρα, σὸς γάρ εἰμ', ἐπεὶ γάμοις
ἔζευξ' Ἀδράστου παῖδα, καὶ ναίω χθόνα,
δός μοι κτανεῖν ἀδελφὸν, ἀντήρη δ' ἐμὴν
καθαιματῶσαι δεξιὰν νικηφόρον.

Iuno verenda sum tuus: nam nuptijs
Iunxi ego Adrasti filiam, terram incolo,
Concede fratrem occidere, & victoria
Dextram cruentam ferre fratris sanguine.

Et quod peius est, non deterretur vel cognita turpitudine petitionis ab illis tam impuris precibus, cùm inquit:

αἴσχιστον αἰτῶ στέφανον, ὁμογενῆ κτανεῖν.

Occidere affinem peto, hæc turpissima est
Corona.

Aduocabantur ad furta etiam Dii antiquorum, qui latronibus & insidiatoribus fauere putabantur, cùm essent pleni omnis impuritatis. quare ita scripsit Horatius in epistolis:

Iane pater clarè cùm dixit Apollo,
Labra mouet metuens audiri pulchra Lauerna
Da mihi fallere, da iustum, sanctúmque videri,
Noctem peccatis, & fraudibus obijce noctem.

Multi denique ad cædes, ad flagitia complura, ad latrocinia, ad adulteria ab his Diis se adiuuari crediderunt, & non dubitarunt vt adiuuarentur precari: quippe cùm intelligerent vel innocentissimos homines per hos Deos grauissima supplicia subiisse, cùm vel vnus Hippolytus in mentem veniret. Enimuero, quia nihil diuturnum est, quod ad extremam improbitatem venerit: multò fuit tolerabilior, quàm hos pro Diis colere, illa Cyclopis sententia, quæ homines ad voluptates, vitæque suauitates percipiendas hortatur: quæ vniuersam illam religionem euertit. ita enim inquit apud Euripidem in Cyclope:

ἡ γῆ δ' ἀνάγκη κἂν θέλῃ, κἂν μὴ θέλῃ,
τίκτουσα ποίαν τἀμὰ πιαίνει βοτά,
ἁγὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοὶ, θεοῖσι δ' οὔ,
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων,
ὡς τοὐμπιεῖν γε κἀμφαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὐτόν.

Necesse terra sit volenti, siue non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus,
Nulli Deorum, sed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt solus est hic Iupiter prudentibus,

Bibendi, edendi vt lex diebus singulis
Viuendi & vsque suauiter.

Hoc autem consilium est non hominis, sed filii Neptuni, & Iouis ipsius nepotis, cui vanum fuisse illum Deorum cultum facilè credi potest. at contra fieri non potest, vt ille suauiter viuat, nulláque tristitia afficiatur, qui totus feratur ad voluptates, nulla habita ratione innocentiæ, cùm illa sola omnem vitæ suauitatem largiri possit. Sed quid opus pluribus? tanta fuit horum Deorum crudelitas, vt Læsionem, quam Aten vocarunt, Iouis ipsius filiam esse tradiderit Homerus lib. 7. Iliad. quamuis Dei sola proprium sit beneficentia:

πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται.
A te prisca Iouis proles, quæ læserit omnes
Mortales,

Patet ex iis quæ hactenus dicta sunt, vt arbitror, quod talia fuerunt hominum vota qualia Deorum sacrificia, & quales Dii ipsi credebantur, à quib. viuendi rationem acceperant, & quòd omnibus vitiis credebantur Dii illi fuisse contaminati, & quòd nulla vel religio vel ciuitas, quę ad summū malitię peruenerit, diuturna esse potest. nunc consideremus quales Dii inter se fuerunt.

Quales Dij inter se fuerunt. CAP. XIX.

NEQVE mirum est sanè Deos tam sæuos erga homines extitisse, atque omnia discordiæ, crudelitatis, & perfidiæ semina in homines à Diis ipsis manasse, cùm tanta fuerit iam inde ab initio inter hos Deos contentio, quantam neque cœlum, neque terra capere potuit. Quod si sceleratum est illum armis persequi, à quo aliquod magnum beneficium acceperis, profectò sceleratissimus fuit Saturnus, qui illum insecutus est, à quo huius lucis vsuram acceperat. Verùm non solum insecutus est, sed etiam captiuo virilia membra amputauit, vt testatur Ouid. in Ibim;

Saturnus vt illas
Subsecuit partes, vnde creatus erat.

Hoc paternum exemplum cùm sibi ante oculos ad imitandum Iupiter proposuisset, Saturnum patrem & ipse cum armis insecutus est, & in Italiam confugere compulit: à quo, cùm apud Ianum regem in Italia latuisset, quædam pars Italiæ Latium fuit appellatum, vt est apud Virg. lib. 8.

Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legesq́; dedit; Latiumq́; vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Iam

Iam verò quanta fuit Saturni feritas, qui suos filios vorabat? an potest is esse tolerabilis in alios, qui tam fuit ferus in suos filios? an potest aurea ætas, hoc est iustitiæ, humanitatis, pudicitiæ, æquitatis plena administratio sub hoc rege fuisse, qui tam impius in parentes & in filios suos extitisset? sed neque Iupiter quidem omnes contentiones patre de regno deiecto sustulit: neque regnum quietum possidere potuit, cùm Gigantes, quasi paternæ iniuriæ vltores, in illum conspirarint, eúmque penè de regno deiecerint. Enimuero cùm hæc quoque certamina absoluisset, victoriámque fuisset consecutus, non tamen regnum quietum possedit, sed omnes propè Dii in illum aliquando insurrexerunt, atque ab affinibus penè fuit in vincula coniectus, vt est apud Hom. lib. 1. Iliad.

> ὅτ' ἔφησθα κελαινεφέϊ Κρονίωνι
> οἴη ἐν ἀθανάτοισιν ἀεικέα λοιγὸν ἀμῦναι,
> ὁππότε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
> Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.
> *Dixeris, vt superos inter depellere pestem*
> *Te potuisse Ioui Saturni sanguine creto:*
> *Cælicolæ voluere Iouem vt vincire tonantem,*
> *Neptunus, Iunóque & Pallas.*

Præclarum sanè regnum, ac verè dignum, vt eius rex beatus appelletur, in quo neque coniux, neque soror, neque filia, nec frater fuit amicus. Neque tamen inter se solùm inimicitias hi Dii exercuerunt perpetuas, verùm etiam tãtum autoritatis ac virium hominibus alius in alium tradiderunt, vt sæpiùs ab hominibus fuerint vulnerati: sicut Iuno ab Hercule sagitta, vt ait Hom. lib. 4. 1. Iliad.

> τλῆ δ' Ἥρη ὅτε μιν κρατερὸς πάϊς Ἀμφιτρύωνος
> δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι βεβλήκει.
> *Perpessa est Iuno cùm filius Amphitryonis*
> *Percussit dextram mammam, petiitque sagitta.*

Vulneratus fuit etiam Pluto ab eodem, vt est in his:

> τλῆ δ' Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστόν,
> εὖτέ μιν ωὑτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
> ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.
> *Passus & est Pluto horrendus, cùm dira sagitta*
> *Intulit huic vulnus nati Iouis huius; & ille*
> *Inter defunctos duros tulit inde dolores.*

Quin etiam Mars ipse belligerantium Deus, mortalium arma effugere non potuit, vt est apud eundem Hom. in his:

> τῇ ῥά μιν οὖτα τυχών, διὰ δὲ χρόα καλὸν ἔδαψεν·
> ἐκ δὲ δόρυ σπάσεν αὖτις, ὁ δ' ἔβραχε χάλκεος Ἄρης.
> *Huic pulchrámque cutem lacerat, ferróque cecidit,*
> *Extrahit hinc hastam, Mars alta voce boauit.*

Idem postea ab Oto & Ephialte fuit in vincula coniectus. fuit Venus etiam vulnerata à Diomede. atque longum esset sanè cõmemorare quot incommoda Dii passi fuerint ab hominibus. facilè igitur adducor, vt durissima illorum hominũ ingenia fuisse credam, quibus erat religionis & Deorum metus in animis imprimendus, cùm virorum bonorum exemplis, & sapientum oratione eò adduci non possent: sed essent vel sceleratorum, quos ipsi admirabantur, autoritate vel implicitis fabularum figmentis ad Deorum cultum adducendi. nam hæc omnia tradita sunt ab antiquis nulla alia de caussa, nisi vt homines ad probitatem instituerent, & res naturæ aperirent obscuras, vt suis locis explicabimus.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ, LIBER SECVNDVS.

De vno rerum omnium principio & autore Deo.

EXPLICATA sunt à nobis superiùs nonnulla quæ ad antiquorum Deorum naturam cognoscendam pertinebant: & quales illi erga homines, & quales inter se fuerint patefecimus, & quòd nullus denique fuit illorum sempiternus, nisi cùm eorum nominibus pro rerum naturalium formis antiqui sapientes vterentur. Nunc autem consequens est vt demonstremus vnum fuisse rerum omnium principium, vnúmque autorem, per quem omnia procreata fuerint, & in lucem edita, cùm nullus ex iis Deus fuerit, vt dictum est; neque plures Dii simul esse possint. Sed hoc quoad fieri poterit quàm breuissimè explicemus, quoniam hæc vna disputatio vel magnum volumẽ posset implere, si quæcunque necessaria sunt, inuestigemus. Nam cùm rerum multarum sub eadem forma positarum numerus imbecillitatem arguat singularum, quia procreatione filiorum indigeant, & morti sint obnoxiæ, frustra in tanta Deorum multitudine colenda laborauimus, quia & illi nos aliquãdo deficiẽt, & semper noua vota Diis iunioribus erunt concipiẽda At quid aliud sexus significat quàm interitum? quod enim oritur, & intereat aliquãdo necesse est: quia omnia quæ oriũtur, constant ex quibus-

quibusdam principiis, in quæ denique soluuntur. Si omnes Dii sint mares, aut fœminæ, & ad procreandum apti, nihilq; producant, multo magis sequetur absurdum: frustra enim potest is qui nunquam vim suam exercet. quare vbi sit sexus, ibi procreare necesse fit, atque ibidem Dei natura sempiterni esse non potest. Erit igitur necessariò vnus Deus, qui neque genitus erit, neque generabit ex se alium, cuius substantia ab ipso dissideat. Nam veri piiq; theologi Deum generare Filium tradunt, sed eiusdem substantiæ: & idem immortalis existens, cùm ex nullis principiis constet, nullum sortitus est temporis principium. Rursus cùm sit principii expers, potentia existet infinita, quoniam finitorum corporum rerúmque omnium finitarum, finita est pro corporis ratione potentia & virtus: quare omnipotens fuit meritò ab antiquis appellatus. & cùm nullus ante Deum visus sit, cùm primus is extiterit, dictus est Protogonus siue primogenitus ac φανής, vt est apud Orpheum in Hymnis. erit is igitur rerum omniũ quæ sunt autor necessario existimandus. Enimuero cùm magna fuerit inter sapientes de naturalium corporum materia disceptatio, quòd alii vnum, alii plura rerum naturalium principia generationi subiicerent, nemo tamen adeò fuit inops consilii, qui plures Deos opifices introduxerit. Nam & Thales Milesius vnus è septem sapientibus, aquam rerum omnium principium ratus, mentem inquit cuncta ex illa formasse, & Anaxagoras Clazomenius cùm è similibus inter se particulis corpora naturalia consistere credidisset, inutilem earum præsentiam est arbitratus, nisi opifex ad eas inter se componendas, accessisset, quem diuinã mentem appellauit, cuius hoc celeberrimum carmen circumfertur;

νοῦς ἐςὶ διακοσμῶν τε πάντων αἴτιον.

Mens autor vna est omnium quæ cernimus.

Pythagoras Samius principia rerum omnium numeros ratus, cùm monadem ac binarium introduceret, materiam scilicet & opificem, Deum in medium protulit, quem per monadem significauit. Empedocles Agrigentinus post elementa quatuor, quæ tanquam generationis materiam introduxit, quòd videret ea esse per se segnia & inutilia, amicitiam opificem & conciliatricẽ, dissidium corruptionis caussam putauit. Socrates & Plato post materiam & ideam, quæ vt formæ exemplar intelligitur, Deum addiderunt generationis autorem. Zeno Citieus cùm formam nusquam sine materia posse consistere crederet, solam materiam & Deum cuncta efficere dixit, quòd ex iis forma oriretur cùm ad opus accederent. Anaximander qui infinitum, Anaximenes qui aerem, Heraclitus qui ignem, Epicurus qui corpora solida, non creata, sempiterna, mente percepta, quas atomos vocat, Aristoteles qui materiam & formam, principia

putarunt esse omnium, cùm nihil de opifice dixerint, aut simulantes de Deo quidpiam dixerunt, nullumq; crediderunt esse, aut eum res humanas non curare putarunt. Qui enim potest quod nusquam est existenti accedere sponte sua, & à nemine accersitum? aut id quod neque rationem in se habet, neque cognitionis initium, quomodo potest rem tam præclaram ad se accersire,& vt ad se veniat impetrare? An fieri potest vllo tempore poculum vel si sit argentum,nisi artifex ad poculi formam illud perducat? nunquã profectò forma sua spõte accedet ad argentum, neque argentum illam non audientem omnino vllo tempore aduocabit: quæ res vt in iis quæ sunt artis, ita in naturæ actionibus continet: nihil enim fieri potest, quod non fiat diuina prouidentia. Quare mihi valde ridiculi videntur illi qui omnia fortunæ attribuunt,mundumque ipsum ex minimis corporibus assiduè celeriterq; fortuito & temerario motu agitatis multis in vnum cõglomeratis coagmẽtatum fuisse censuerunt. qualis Epicuri & Democriti fuit opinio. Nam tametsi de Deo nescio quid balbutiebant, tamen in idem prope cum Diagora Milesio &Theodoro Cyrenensi,Eumeróque Tegeate reciderũt. Patet igitur neque sine opifice Deo quidquam fieri posse, nec Deos esse plures;sed vnum & eundem sempiternum, & cuius infinita sit potentia, & eum esse rerum omnium autorem,qui neque mas est,neq; fœmina, at num Iupiter is sit ab antiquis appellatus,an alius fuerit Iupiter,nunc perquiramus.

De Ioue. CAP. I.

AGE verò Iupiter is, quem patrem hominum,ac Deorum regem appellarunt antiqui, quid diuinitatis habuerit, aut quam originem nunc inuestigemus. Sed quoniam non vnus,at plures Ioues fuerunt, idcirco varia loca in quibus natus sit,variæque educationes, & variæ res gestæ Iouis à variis scriptoribus referũtur. Nam Iupiter, qui Saturni filius fuit,ad quem omnia propè aliorum facinora referuntur. modò in Creta, modò Thebis,modò in Arcadia, modò apud Messenios natus esse dicitur; cùm nullo pacto fieri possit vt hæc inter se tam diuersa consentiant. Nam tametsi multas educationes propter varios rerum euentus vni facilè quis accommodauerit, tamen vt idem multis in locis natus sit, fieri omnino non potest. Quòd autem multæ ac variæ fuerint nationes, quæ apud se natum Iouem gloriarentur, testatur Pausanias in Messeniacis, vbi longum & difficile fore inquit populos enumerare, qui Iouem apud se natum & educatum affirmarunt. Verùm cùm Ioues plures extiterint, tum omnes Reges Ioues appellabantur antiquitus, vt ait,

Isacius

Isacius his verbis, Δίας οἱ παλαιοὶ πάντας ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς. *Ioues Reges omnes vocarunt antiqui.* & Zezes in varia historia; τοὺς βασιλεῖς δ' αὖ ἐκάλουν Δίας ἐκάλουν πάντες: *Reges autē olim Ioues vocarunt omnes.* Ea causa factū illud est, quòd Iupiter is qui primus ita fuit nominatus, præclara in mortales beneficia, & in Athenienses præcipuè, contulit. Nam rudes adhuc populos legibus à se constitutis parere persuasit; certa matrimonia instituit; ferino more viuētes ad cultum Deorū erexit; omnia diuina prouidentia gubernari demonstrauit; arasque, & sacerdotes, & ceremonias illis instituit; qui cùm Arcas esset, & obscuro loco natus, pro animi virtutibus ignobilitatem corporis occultantes homines beneficiis affecti Aetheris illum & Diei filium esse tradiderunt: quod ego nihil aliud significare voluisse crediderim, quàm veritatis & sapientiæ. Vt igitur Cæsares omnes Romanorum Imperatores ad primi Cæsaris auspicium vocati fuerunt, ita Ioues Reges omnes ad Iouis Arcadis auspicium dicti sunt ab antiquis. Cùm verò omnia postea & Arcadis & cæterorum eius nominis facinora vni Saturni filio Ioui tertio attributa sint à poëtis, reliquis omissis, qui ortus & educatio ipsius extiterit, perquiramus. Scriptum reliquit Pausanias in Messeniacis, fontem fuisse in Ithomes iugo, cui nomen Clepsydræ, in quo ab Ithome & Neda nymphis nutricibus Iupiter, à Curetibus ob metum Saturno surreptus, lotus fuerit: atque cùm Iouis incunabula Messenii sibi vindicent, tum à furto Curetum fonti nomen datum, & à nutricibus fluuio & monti asserunt, sacráque solennia Ithomata in honorem ipsius Iouis apud se ostendere ad rem confirmandam solebant. Cùm hæc scripsisset in rebus Messeniorum Pausanias, mox in Arcadicis apud suos fontes fluuium illum inquit qui Cortinam præterlabitur, Lusium appellari, quòd in eo Iupiter recens natus lotus fuisse credatur. Hæc loca non parum inter se distabant, cum Messene ciuitas esset nobilis Peloponnesi, non parum distans ab Arcadia, quæ à dextra Patras vrbem respiciebat & ipsam non ignobilem, à fronte sinum Naupactium: at Arcadia propè esset in altera parte insulæ mari finitima. Mox idem Pausanias in Bœoticis, Saturno ereptum Iouem in Bœotia scribit, & supra Chæronæ mœnia præruptam esse montis crepidinem, qui mons vocatus est Petrarchus, vbi pro Ioue oblatum esse saxum Saturno à Rhea memorant; qui locus etiam non parum distat ab Arcadia, & à Messene non etiam parum. Neque credibile est nuper nati Iouis sanguinem, & reliqua immunda excrementa quibus nascentes infantes operiuntur, in tam longinquis fontibus lota fuisse qui si his non erat, vt cæteri cū nascuntur, inquinatus, quid opus erat omnino vel in Lusio flumine lauari? Sunt qui Thebis Bœotiæ natum esse Iouem autument, quod in his sensit Lycophron, apud quem Ca[illegible]

ſandra loquitur de Hectore, illa ſignificans quæ erant illi euentura: vt eſt in his:

σὺ δ', ὦ ξύναιμε πλεῖστον ἐξ ἐμῆς φρενὸς
στερχθεὶς, μελάθρων ἕρμα καὶ πάτρας ὅλης,
οὐκ εἰς κενὸν κρηπῖδα φοινίξεις φόνῳ
ταύρων, ἄνακτι τῷ δ' Ὀφίωνος θρόνων,
πλείστας ἀπαρχὰς θυμάτων δωρούμενος.
ἀλλ' ἄξεταί σε πρὸς γενεθλίαν πλάκα.
Frater mihi dilecte mente plurimum,
Tutela ſola qui domus & patriæ es,
Cruore taurino inquinabis crepidam,
Regi Ophionis ſedium cùm plurimas
Mactabis hoſtias. is inde duxerit
Petas vt eius ipſe patrium ſolum.

Fama eſt enim quòd cùm fames & annonæ penuria cæli vitio Græciam occupaſſet, reſponſum datum fuit ceſſaturam eam calamitatem, ſi Hectoris oſſa in Ophirno loco Troiæ iacentia in eam Græcam ciuitatem comportarentur, quæ Iouis eſſet patria, & ad Troiam non militaſſet. Hanc vrbem perquirentes ſolas Thebas Bœotiæ immunes fuiſſe ab ea militia inuenerunt. Atque id patrium ſolum Iouis dictum eſt, quòd is ibi natus eſſe à nonnullis credatur, vt teſtatur illud epigramma, quod adulans Thebanis dicit ibi eſſe Beatorum inſulas, quamuis Thebæ non fuerint omnino inſula:

αἵδ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι, τόθιπερ τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα Ῥέη τέκε τῷδ' ἐνὶ χώρῳ.
Inſulæ ibi fortunatæ ſunt, regem vbi Diuûm
Alma Iouem peperit Rhea, qui nunc fulmina torquet.

Alii in Creta Iouem natum educatum fuiſſe dixerunt, vt teſtatur Lucianus in ſacrificijs hoc pacto: οἱ δ' αὖ Κρῆτες, οὐ γενέσθαι αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον παρ' ὃ δεικνύουσι: *Rurſus autem Cretenſes non ſolùm natum eſſe apud ſe Iouem memorant, & ſepultum, verùm etiam ſepulchrum illius oſtendunt.* Illud etiam confirmauit Virg. lib. 4. Georgicorum, vt patet ex eo carmine:

Dictæo cæli regem pauere ſub antro.

Eſt enim Dicte mons Cretæ, vt ait Ptolemæus Aiunt in Creta Ioui dato nutriendo cecidiſſe vmbilicum apud fluuium Tritonem, qui locus conſecratus dictus eſt Omphalus, & propinqua planities Omphalium, cùm Græci omphalon vmbiculum appellent. Hunc in antro Dictæi montis habitaſſe teſtatur Apollonius Rhodius ita lib. 1. Argonaut.

ὄφρα Ζεὺς ἔτι κοῦρος, ἔτι φρεσὶ νήπια εἰδὼς,
Δικταῖον ναίεσκεν ὑπὸ σπέος.

Donec erat paruus, donec puerilia sensit
Iupiter, incoluit Dictaei montis in antro.

Eundem Idaeum appellauit Callimachus in hymno in Iouem, quòd in Ida sit natus & educatus:

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι,
Ζεῦ σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ.
Iupiter Idaeis aiunt te in montibus ortum,
Iupiter Arcadicis.

Est enim Ida mons Cretae, vt ait Dionys. in libello de situ orbis:

Κρήτη πιμελόεσσα Διὸς μεγάλοιο τιθήνη,
πολλή τε λιπαρή τε, καὶ εὔβοτος, ἧς ὕπερ Ἴδη.
Ἴδη κυκλοτερέσιν ἐπὶ δρυσὶ τηλεθόωσα.
Creta Iouis magni nutrix veneranda, feraxque
Et frugum & pecoris, nemorosa huic imminet Ida,
Ida frequens piceis & quercubus optima mater.

Sic Virgilius lib. 3. AEneid.

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idaeus vbi, & gentis cunabula nostrae.

Qui igitur Cretensem Iouem crediderunt, ab eo monte Idaeum appellarunt, vt illud;

Idaeumque Iouem, Phrygiámque ex ordine matrem.

Atqui in Arcadia, Olympium, quia Lycaeus dictus est Olympus, vt ait Pausanias in Arcadicis, cuius vertex Sacrum Iugum vocatum est, quod ibi Iouem vulgo credunt fuisse educatum. Cùm tantam igitur de Iouis patria contentionem videret Callimachus ita cecinit in Hymnis:

πῶς καί νιν Δικταῖον ἀείσομεν, ἠὲ Λυκαῖον;
ἐν δοιῇ μάλα θυμός, ἐπεὶ γένος ἀμφήριστον.
Dictaeum ne Iouem cantabimus, an ne Lycaeum?
Sum dubius, genus est quando certamine plenum.

Hunc igitur, quem hominum patrem & Deorum vocarunt, cùm recens natus esset, quia oraculum cepisset Saturnus, fore vt è regno à filio pelleretur, vel quod ita conuenisset cum Titanibus, vt filios omnes è se natos occideret, statim conatus est inhumaniter de medio tollere: sed eum Rhea, quam etiam Opim dixerunt vt memoriae prodiderunt quidam, primùm ipsa per aliquot dies clàm educauit, sed cùm diu se illum occultare non posse arbitraretur, Corybantibus, qui vocati sunt Curetes, & Dactyli Idaei, clā in Cretam transmittendum concessit: qui simulatis sacrificiis inter cymbalorum tympanorúmque strepitum infantis vagitum occultarunt. Opis verò, quia Saturnus filios omnes de medio tollere conaretur, pro Ioue dicitur saxum fasciis inuolutum illi obtulisse: quod ille continuò deglutiuit, vt scripsit in Arcadicis Pausanias. Illud autem contigit paulo supra Chaeronae moenia, vt idem ait in Boeoticis. Atqui cùm tantopere de Iouis patria dis-

ſentiant inter ſe antiqui ſcriptores, non minor eſt nutricum numerus & controuerſia quàm de locis in quibus ſit educatus. Nam alii ab apibus educatum putarunt, vt ait Virg. lib. 4. Georg.

Nunc age naturas apibus quas Iupiter ipſe
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum ſonitus, crepitantiaq́, æra ſecutæ
Dictæo cæli Regem pauere ſub antro.

Fama eſt ad eius beneficii memoriam quòd Iupiter apum colorem mutauit in aureum, cùm priùs eſſent ferrugineo. Aratus in Phænomenis Iouem à capra nutritum fuiſſe aſſerit in his:

αἲξ ἱερὴ, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν,
Sacra Ioui capra eſt; quòd præbuit vbera paruo.

Quod affirmauit etiam Lucianus in ſacrificiis. Illa cùm apud Olenum Bœotiæ ciuitatem, vbi poſt AEgarum euerſionem conditum fuit AEgium, nutrita fuiſſet, Olenia dicta fuit, vt ait idem Aratus in eo carmine:

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ᾽ ὑποφῆται.
Oleniam Iouis altricem dixere capellam.

Quam rem ita expreſſit Ouid. in ſecundo Faſtorum:

Oleniæ ſurget ſidus pluuiale Capellæ,
Quæ fuit in cunis officioſa Iouis.

Superiùs etiam de Neda & Ithone nutricibus Iouis mentionem fecimus, quas commemorauit Pauſanias in Meſſeniacis. Apollonius Rhodius de Adraſtea Iouis nutrice meminit lib. 3. Argon.

καί κέν τοι ὀπάσαιμι Διὸς περικαλλὲς ἄθυρμα,
κεῖνο τό οἱ ποίησε φίλη τροφὸς Ἀδρήστεια
ἄντρῳ ἐν Ἰδαίῳ ἔτι νήπια κουρίζοντι.
Perpulchrum tibi ludicrum iſtud munero, nutrix
Adraſtea Ioui paruo quòd præbuit antè,
Idæo latuit cùm paruus conditus antro.

Habuit enim præter ſupradictas Adraſteam & Idam nutrices Meliſſei filias ac ſorores Curetum, à quibus ſit educatus: cùm Lactantius in libro de falſa Religione ab Amalthea & Meliſſa filiabus Meliſſei Cretenſium Regis caprino lacte & melle nutritum ſcribat: Apollodorus Athenienſis grammaticus libro primo Bybliothecæ ab Adraſtea & ita nutritum quidem ſcribit, ſed lacte Amaltheæ. Cicero in ſecundo de Diuinatione ſcriptum reliquit, caſtiſſimè quodam in loco cultum fuiſſe Iouem, qui vnà cum Iunone in gremio Fortunæ ſedens mammam apprehenderet. at Pauſanias in Arcadicis nymphas quaſdam nutrices Iouis nominare ſolitos Arcades inquit; Thiſoam, Nedam, Hagnò: quarum prima in Parrhaſiorum finibus nomen dedit vrbi, ſecunda flumini, tertia fonti in Lycæo monte Arcadiæ, quæ mirum etiam donum à Ioue conſecuta dicitur. Nam cùm ſolum laboraret ſiccitate, re diuina ritè peracta, mactatíſque hoſtiis Lycæi Iouis ſacerdos cum

dos cum precatione ad aquam conuersus ramum è quercu in summam aquam deiiciebat, inde halitus ex fonte nebulæ similis collebatur, atque obducto cœlo conuocatis nubibus Arcadum fines vberrimis & optatis imbribus perfundebantur. Has in vrsas mutatas fuisse scribitur in commentariis in Apollonium Rhodium sed qua de causa, non inueni. ita enim scribitur ibi ταύτῃ οὖν τῇ χερρονήσῳ παρακεῖσθαι ἀρκτῶν ὄρος καλεῖ οὕτω λεγόμενον, ἐπειδὰν φασὶ τὰς τροφοὺς τοῦ Διὸς ἐκεῖ διατριβούσας εἰς ἄρκτους μεταβληθῆναι. *Huic igitur Cherroneso mons adiacet qui proprio nomine Vrsus appellatur quoniam Iouis nutrices aiunt ibi degentes in vrsas fuisse mutatas.* Non defuerunt qui à columbis & aquila illum educatum fuisse arbitrati sint, vti testatur Mœro in his:

> Ζεὺς δ' ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας, οὐδ' ἄρα τίς νιν
> ἠείδει μακάρων, ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.
> τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τρόφον ἄντρῳ.
> ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
> Νέκταρ δ' ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς αἰὲν ἀφύσσων
> γαμφηλῇ, φορέεσκε ποτὸν Διὶ μητιόεντι.
> τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον εὐρύοπα Ζεὺς
> ἀθάνατον ποίησε, καὶ οὐρανῷ ἐγκατένασσεν.
> ὣς δ' αὔτως τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμὴν,
> αἳ δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοί εἰσιν.
>
> *Iupiter in Creta nutritur, eumque Deorum*
> *Nouerat haud vllus: crescunt cum corpore membra.*
> *Hunc in spelunca sacra pauêre columbæ,*
> *Fluctibus oceani ambrosiamque tulere volantes.*
> *Ast Aquila huic nectar de petra dulce quod hausit*
> *Mox rostro sublime volans afferre solebat,*
> *Hanc patri altitonans mox regno victor adempto*
> *Esse immortalem voluit, cœloque locauit.*
> *Nec nullo timidas decorauit honore columbas*
> *Agrestes, gens hæc hyemis fit nuntia & æstus.*

Sunt autem illæ quæ Liuiæ vocabantur, agrestes scilicet columbæ, à quibus Iupiter fuit educatus, atque ad tanti beneficii memoriam fuit aquila inter sydera collocata. vtebatur Iupiter cùm paruus esset eorũdem Curetum tutela & familiaritate, quorum studio fuerat à Saturni voracitate protectus, vt testatur Apollonius lib. 2.

> ὁ δὲ Κρηταίῳ ἐνὶ ἄντρῳ
> Ζεὺς ἔτι Κυρήτεσσι μετετρέφετ' Ἰδαίοισι.
> *Inter Curetas Cretæo Iupiter antro*
> *Idæos etiam tum nutriebatur.*

& Lucret. lib. secundo.

> *Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum*
> *Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur.*

Cùm putri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum starent, pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra.

Atque vt summatim rem colligamus, incertum adhuc est & omni contentione plenum, vbi natus sit Iupiter, aut vbi, & à quibus educatus: neque quispiam eorum qui Deorum ortus & naturas inuestigarunt, quidpiam certi de loco aut educatione tradidit. Hic cùm primùm natus fuit, ab Opi matre, vt dictum est, Curetibus alendus in Cretam transmittitur: vt Eusebio placuit in Temporibus, etiam Creti, qui tunc imperabat in Creta, commendatur, & in Gnoso regia ciuitate educatur. Alii in Creta natum esse volunt, at non alibi natum eò transmissum: alii in Arcadia natum & educatum putarunt: alii Messenæ, alii alibi, quorum omnium longum esset opiniones recensere. Mox aiunt, cum occultandi vagitus gratia cymbala & tympana & alia tinnientia instrumenta pulsarentur, apes, ad tinnitum aduolasse, & illum educasse: alii dicunt à nymphis alendũ fuisse datum, alii capræ, alii vrsarum vbera suxisse, atque tot de Iouis incunabulis memorantur. Atqui Cicero libro tertio de Natura Deorum, principio tres inquit fuisse Ioues, ab iis numeratos qui Theologi nominabantur, quorum primus & secundus in Arcadia nati sunt: primus patre AEthere, secundus Cœlo. At tertius Cretensis Saturnum patrem habuit. Mox cùm ex primo Proserpinam & Liberum natos asseruisset, paulo pòst Dioscuros primos ex antiquissimo Ioue Athenarum Rége & ex Proserpina natos scribit: quare adductus sum vt alium fuisse Iouem etiam præter hos crediderim. Neque mirari conuenit si tam varii ortus & educationes fuerunt de tertio Ioue traditæ, cùm cæterorum omnium & ortus, & educationes, & res gestæ postea fuerint ad eundem à variis scriptoribus poëtísque præcipuè delatæ, vt diximus. Sic nos, quæ cæterorum communia sunt poëtarum secuti opiniones, huic vni concedentes, ea quo pacto instituimus persequemur. Iam verò cùm adoleuisset Iupiter, & capra mortua esset, eius pellem ad perpetuam memoriam ad suum scutum accommodauit, & ob acceptum lactis beneficium inter astra Capræ signum retulit; scutúmque AEgis à Græcis scriptoribus vocata est, cùm αἴξ capram significet, de quo meminit Virg. lib. 8.

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, cùm sæpe nigrantem
AEgida concuteret dextra, nimbósque cieret.

Atque Iupiter ipse dictus est AEgiochus, habens ægida scilicet, vt ait Homerus in lib. Iliad. ε.

κλῦθί μευ αἰγιόχοιο Διὸς τέκος Ἀτρυτώνη.
Audi me Iouis AEgiochi Tritonia nata.

Hic Iupiter duos habuit fratres, præter sorores, Neptunum & Pluto-

Plutonem, qui & ipsi per dolum fuerũt Saturni crudelitati subtracti. Fama est enim quòd cùm Titan maior natu Saturni frater cuperet imperare, Vesta & Opi & Cerere precantibus cessit fratri de Regno: cum quo ita pactus est, ne vllum ex maribus filiis educaret, si quem habiturus esset, sed omnes necaret, ne Regem procrearet sibi successorem, vt saltem post ipsum ad se regnum perueniret. Saturnus igitur ea causa quicunque ex se nascerentur, vorabat, vt significauit Lycophron in his:

> τὴν πρόσθ' ἄνασσαν ἐμβαλοῦσα Ταρτάρῳ,
> ὠδῖνας ἐξέλυσε λαθραίας γονῆς,
> τὰς παιδοβρῶτας ἐκφυγοῦσ' ἐμευσέτας
> θοίνας ἀσίνους, ἰδ' ἄβρωτον βορὰν.
> Νῦν αὖ, τὸν ἀπτοεπῆ ἐκλάψας πέτρον,
> ἐν γυιοκόλλοις σπαργάνοις εἰλημένον,
> Τύμβος γεγὼς κέκευθεν ὀμφόρου τροφῆς.
> *Regina prima pulsa ad ima tartari est,*
> *Mox ipsa partus à dolore soluitur*
> *Clàm, quod videre coniugis conuiuia*
> *Nefanda nollet, inuolutum fasciis*
> *Saxum ille deglutiuit; haud fit pinguior,*
> *Crudis sepulchrum quod fit ipse filiis.*

Quòd autem id fieret per iuramentum, patet ex illis Sibyllinis versibus. in quibus declaratur Titanes parturienti Rheæ semper assistere solitos: quod iuramẽtum datum fuit Saturno ante quàm susciperet imperium:

> ὅρκους δ' αὖτε Κρόνῳ μεγάλους Τιτὰν ἐπέθηκε,
> μὴ θρέψ' ἄρσενα, καὶ παίδων γένος, ὡς βασιλεύσῃ
> αὐτὸς, ὅταν γῆράς τε Κρόνῳ καὶ μοῖρα πέληται.
> ὁππότε καὶ δὴ Ῥεῖ' ἂν τίκτεν, παρὰ τῆν δ' ἐκάθηντο
> Τιτᾶνες, καὶ τέκνα διέσπων ἄρρενα πάντα.
> *Conceptis verbis Titan iurare coegit*
> *Saturnum, de se natum ne nutriat vllum:*
> *Quò possint regnare senis post fata nepotes.*
> *Cum paritura foret Rhea, tum Titania pubes*
> *Assedit marium lacerans crudeliter artus.*

Mox cùm sensisset Titan clàm Saturni filios contra iusiurandum, legésque capti imperii, educari, ipse vnà cum Titanibus filiis ira exarsit, atque Saturnum & Opim comprehensos in vincula & in custodias coniiciunt. Hæc vbi per nuncios accepisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium, externorúmque ibi exulantium manu, ad liberandos parentes è vinculis quàm citissimè traiecit, Titanibúsq; primo impetu debellatis patrem in regnum restituit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione. Sed huic antequam in bellum exiret sacrificanti in Naxo augurium

futuræ victoriæ aquila dedit: quare illam sibi sacram auem in posterum esse voluit, & in reliquis expeditionibus aquilæ effigiem pro signis militaribus habuit. Hic idem Iupiter cùm ad Cecropas, genus hominum fallax ac planè dolosum, aduentasset in insulam marimen, siue ad Arimos populos, illos ad stipendia inuitauit, cùm patrem e regno esset eiecturus illi acceptis stipendiis data fide ac iuramento obstricti, mox retentis stipendiis Iouem subsannabant, cùm pluribus fraudibus in omnes vterentur: Iupiter periuriis indignatus hos in simias conuertit, insulásque Pithecusas appellauit, vt ait Callimachus in insulis. Verùm post eam victoriam cùm Saturnus responsi oraculi meminisset, vt sibi à filio caueret; futurum enim vt ab eo è regno pelleretur, Ioui insidias parare clàm cœpit: quibus patefactis per vnum è familiaribus, rursus Iupiter expeditionem suscepit, collectáque priorum militum manu patrem de regno deiecit, laneóque vinculo ligauit, & in tartarum deiecit, vt ait Agathonymus in Perside, cùm regnandi cupiditate iam arderet, & superiores res feliciter gestæ ad id faciendum facilè inuitarent. Nulla sunt enim vel naturæ vel amicitiæ vel beneficentiæ satis firma vincula, vbi maiestatis & imperandi furiosum desiderium inuaserit: illa omnia siquidem facillimè conculcantur & prosternuntur. Cùm patrem igitur captiuum fecisset Iupiter primùm, dicitur virilia membra illi falce eadem amputasse, qua ille Cœlo patri amputauerat, quæ postea iacta fuit in insulam Phæaciam non procul à Corcyra: quod etiam significauit Lycophron in Cassandra in his:

νῆσον δ' εἰς Κρόνῳ συγγυιόφιν
Ἅρπην προχόσας.

Saturno vt inde venerit in insulam
Drepanum inuisam.

Nam Corcyram insulam, vbi Saturnum secuit Iupiter, ab eo tempore nominarunt Drepanum, vt ait Isacius. Ex eius virilibus membris amputatis, & in mate deiectis, & è spuma maris, dicitur nata esse Venus, quæ in concha marina in Cyprum nauigauit. Fabulati sunt antiqui post fugatum per arma Iouis è regnó Saturnum, Apollinem victoriam Iouis carminibus ad citharam cecinisse purpurea toga decorum & coronatum lauro, mirificéque Deos omnes qui accubuerant in conuiuio, delectauisse; vnde sumpserunt originem epinicia: quod innuit in secundo libro elegiarum Tibullus in his;

Sed nitidus, pulchérque veni, nunc indue vestem
Purpuream, longas nunc bene necte comas,
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Saturno igitur paulo pòst è vinculis fugiente, & ad Ianum Latii

Regem

Regem in Italiam profecto, Iupiter ipse regnũ occupauit: quod ita innuit Virg. lib. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.

Ferunt Iouem Vestæ proposuisse, per quam adeptus erat imperium, vt quod mallet eligeret; at hæc prius virginitatem poposcisse, deinde primitias omnium quæ Diis offerrentur ab hominibus. Enimuero placidissima omnia, & ab omni insidiarum genere libera sub Saturni administratione, atque adeò ætas aurea fuisse dicitur, cùm Ioue regnum obtinente omnes difficultates humanum genus inuaserint: nam

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.
Nec signare quidem, aut partiri limite campum
Fas erat: in medio quærebant, ipsaque tellus
Omnia liberius nullo poscente ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris,
Prædarique lupos iussit, pontumque moueri.

Quod equidem nihil aliud significare crediderim, nisi latronibus & sceleratis hominibus concessam fuisse licentiam multa iniqua faciendi, quibus sociis & adiutoribus in occupando regno paterno vsus fuerat, cùm bellorum licentia multos huiusmodi homines alere consueuerit, sicut pax legibus omnes obedientes facit. Quid enim aliud est aurea ætas, quàm communis omnium libertas in ciuitate bene legibus instituta; cùm feræ cum domesticis animalibus, cum canibus lepores scil. agni cum lupis, & cætera huiusmodi impune versantur? nam pacis tempore viri boni inter sicarios & impuros latrones legum patrocinio sunt tuti, nisi iudices ipsi propter auaritiã fiant latrones, aut propter desidiam viros bonos vexari æquo animo patiantur. id significare voluisse antiquos testatur Tibul. lib. 1.

Nunc Ioue sub domino cædes & vulnera semper:
Nunc mare, nunc lethi mille repentè via.

Neque tamen Iupiter, qui regno per vim potitus fuerat, insidiatoribus caruit: exemplum enim dederat posteris quo pacto regna per vim sint occupanda. Aegęon igitur Iouis exemplo inuitatus, vnà cum cæteris Gigantibus illum è Regno depellere conatus est: cui centum manus erant, capita quinquaginta, & magnitudine corporis reliquos omnes mortales antecellebat, ignemque ex ore eructabat, vt testatur Virg. lib. x.

Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem,
Pectoribusque arsisse: Iouis cum fulmina contra
Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.

Quem idcirco sub Aetnam montem fuisse à Ioue fulmine detrusum fabulantur, qui quoties latus moueret, Aetna flãmas ingẽtes

eructaret, vt ait Callimachus in lauacrum Deli;

ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ αἰτναίου ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
σείονται μυχὰ πάντα, κατουδαίοιο γίγαντος
εἰς ἑτέρην Βριαρῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο,
θερμαῦστραί τε βρέμουσιν ὑφ᾽ Ἡφαίστοιο πυράγρης,
ἔργα θ᾽ ὁμοῦ.

Monte sub Ætnæo veluti cùm conditus olim
Perpetuis flammis vsto vult vertere fessum
Ipse Gigas Briareus latus, interiora mouentur,
Fornacésque fremunt Vulcani, is forcipe massam
Vertit, opúsque simul.

Quamuis omnes hi venti sunt, & ventorum natura fabulosè ita explicata, vt suo loco dicetur: paucis tamen antè diebus idē Briareus Ioui aduersus Palladem, & Iunonem, & Neptunum, & reliquos Deŏs, qui in Iouis Tyrānidem coniurarant, fuerat auxilio, vt testatur Homer. in 1. lib. Iliad.

ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
Ἥρη τ᾽, ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη.
ἀλλὰ σὺ τόνγ᾽ ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσαο δεσμῶν,
ὦχ᾽ ἑκατόγχειρον καλέσασ᾽ ἐς μακρὸν ὄλυμπον,
ὃν Βριάρεων καλέουσι Θεοί.

Cùm vincire Dei reliqui voluere tonantem,
Et Iuno & Pallas Neptunúsque, inde tu ad illum
In cœlum Briareum, superi sic nomine dicunt,
Centimanum accersens soluisti fortia membra.

Hunc ideò vnà cum Gyge & Cotto Iouis custodes ac satellites Hesiodus nominauit in Theogonia in his:

ἔνθα Γύγης Κόττος τε, καὶ ὁ Βριάρεως μεγάθυμος
ναίουσι, φύλακες πιστοὶ Διὸς αἰγιόχοιο.

Hic Cotúsque Gygésque colunt, simul & Briareus:
Custodes Iouis æterni, quæ pectora fida.

Hic igitur Iupiter subactis nationibus Orientis, pluribúsque viribus se semper adiungentibus, vt mos est in prosperis successibus, Reges nonnullos regionum instituit: quare dictum est in Hymnis Homericis:

ἐκ γάρ τοι Μουσέων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπὶ χθονὶ καὶ κιθαρισταί·
ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες.

Cantorum Musis, & Phœbo munera curà,
Qui tractant plectro citharas aut pollice chordas:
Ab Ioue sunt Reges.

Mox ad cæteras nationes cum maxima accessione virium penetrans vniuersum propè terrarum orbem perdomuit & subiugauit. Tum Regibus illis qui ab ipso fuerunt instituti, & parendi sibi, & subditis nationibus imperandi leges tradidit. nam dictus est Iupiter

est Iupiter primus Cretensibus æquitatis leges & iniurias ostendisse, qui eos reuocauit à violētia, persuasitque vt iudicio & subselliis, nulloque animorum motu exagitatis iudicibus, res committerent diiudicandas. deinde prædones, cùm peragrauit orbē terræ, puniuit, æquitatem & iustitiam vbique introducens. inde dictus est Gigantes interemisse, quorum dux erat Typhon, qui aduersus Deos vel iustitiam insurgerent in Pallene Macedoniæ & in Phlegræis campis Italiæ, qui deinde dicti sunt Cumæi. idem ad iustitiam viris bonis honores & magistratus & præmia & præfecturas tribuit: quare vt principi sempiterno imperio digno diuinos honores illi tribuerunt, cæteros principes ad imitationem inuitantes. quare scitè scriptum est ab Homero in 1. Iliad.

ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵ τε θέμιστας
πρὸς Διὸς εἰρύαται.
In manibus gestant dicentes iura Pelasgi
Qui leges hausere Ioue.

Nam cùm Saturni tempore ante Iouem homines carnibus humanis vescerentur, Iupiter vetuit ne quis eo cibo vteretur, & ab humanis carnibus ad glandes conuertit; quæ arbor, vt ab eo primū monstrata, consecrata illi creditur. Post orbem subiugatum cùm duo fratres illi ab insidiis patris superessent, quos ita recensuit Homerus lib. 15. Iliad.

τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκε Ῥέα·
Ζεὺς, καὶ ἐγὼ· τρίτατος δ' Ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων.
Tres Rhea Saturno fratres nos edidit: vnus
Iupiter, alter ego, & defunctis qui imperat vmbris.

Inter hos vniuersus terrarum orbis ductis sortibus communi cōsensu, cùm communibus etiam armis subiugassent, diuisus fuit: atque mare Neptuno, inferorum imperium Plutoni, cœlum Ioui obtigisse dicitur, vt est apud Homerum in his carminibus:

τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.
ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ
παλλομένων· Ἀΐδης δ' ἔλαχε ζόφον ἠερόεντα·
Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν, ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι.
Omnia sunt partes in tres diuisa, & honorem
Quisque suum cepit, mihi parent æquoris vndæ:
At tristis Pluto defunctis imperat vmbris:
Mox æther, cœlúmque Ioui conceditur altum.

Atque cum istud factum fuerit in Cria, vt quidam tradiderunt, locus vocatus est Claros ἀπὸ τοῦ κεκληρῶσθαι, à sortiendo scilicet. Hæc fabulosè de Ioue dicta sunt primùm à poetis, qui vt potentiorum gratiam aucuparentur, nihil sibi non mentiri licere arbitrati sunt. Non est illud credendum, quòd cœlum, ac mare, & inferorū locos ita diuiserint, sed magis rationi cōuenit id quod

ſcribitur à Lactantio in libro de falſa religione his verbis: Ergo illud verum eſt, quòd orbem terræ ita partiti ſunt, vt oriẽtis regio Ioui cederet, Plutoni pars occidentis obtingeret, at Neptuno maritima omnia cum inſulis obuenerunt. Sic cùm orientis regio, vnde lux mortalibus exoritur, ſuperior ſit, occidentis inferior; dicitur inferorum imperium habuiſſe Pluto, at cœli Iupiter: qui cum ambitioſus eſſet ſupra modum, gloriámq; & existimationem plurimam ſibi apud homines comparare vellet, effecit vt magna cum reuerentia coleretur. quare illi Pudorem aſſeſſorem addidit Sophocles in Oedipode in Colono:

ἀλλ' ἔστι γὰρ καὶ Ζηνὶ σύνθακος θρόνων
Αἰδὼς ἐπ' ἔργοις πᾶσι.
In omnibus rebus Ioui ſed aſsidet
Pudor, thronóſque ſeruat.

Et quoniam nulla eſſe poteſt vera in malos homines reuerentia, ac vix ſimulata quidem, in eadem tragœdia Aequitatem quoque illi aſſidere facit idem poeta:

εἴπερ ἐστὶν ἡ παλαίφατος
Δίκη σύνεδρος Ζηνός.
Vetuſta ſi Ioui aſsidet modò Æquitas.

Fama eſt quòd Metim Oceani filiam vxorem duxit Iupiter, vt ſcriptum reliquit Athenienſis Apollodorus lib. 1. Bybliothecæ. Illa, vt aiunt, pharmacum poſtea bibẽdum Saturno præbuit, quo ille prius lapidem, deinde voratos filios euomuit: quod tamen factum fuit antequam filio Saturnus inſidias pararet, aut de regno pelleretur. quibus auxiliaribus poſtea vſus eſt aduerſus Saturnum & Titanes. Mox cùm decimo eius belli anno Tellus victoriam Ioui vaticinata eſſet, ſi in tartarum deiectos ſibi ſocios aſſumeret, is Campe cuſtode cæſa illos è vinculis liberauit, atque ita iis adiuuantibus victoria dicitur fuiſſe potitus. Neque minus ridiculum, ac monſtro ſimile eſt illud, quod dicitur, quòd Iupiter Metim vxorem, quam primam duxit, vt ait Heſiodus;

Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς πρώτην ἄλοχον θέτο Μᾶτιν.
Vxorem primam Metim ſibi Iupiter addit:

grauidam factam deglutiuit, vt ſcripſit Ioannes Diaconus his verbis: *καὶ ἔγκυον ταύτην ποιησάμενος, καταπίνει αὐτὴν, ἵνα μὴ ἄλλος τις τῶν θεῶν ἀποκυηθείη παρ' αὐτῆς ἀναιδὴς καὶ ἀτάσθαλος: quam cùm grauidam feciſſet, deglutiuit, ne quis alius Deorum naſceretur ex ea impudens ac fatuus.* Ex eo cibo mox ipſe Iupiter pro vxore grauidus factus Palladem armatam è capite peperit. quod quidem monſtrum tantopere contra naturæ conſuetudinem fictum, neſcio quo pacto primum æquis animis perferri potuit, neque fuerit cũ maximo omnium riſu exploſum; quippe cum mendacia & res ſupra credulitatem fictæ ſoleant etiã veris & probabilib. plerũque

que fidem detrahere. Postea Themim duxit, vt quidam tradiderunt, ac tertiam, quam cepit in regione Gnosia apud fluuiũ Therenum. Vxorem postea duxit Iunonem, quam semper tenuit, neque vt primam degluuiuit. Huius filiæ dicuntur fuisse Preces, sicut ait Orpheus in Argonaut.

> οὐ γὰρ ἄτιμοι
> ἱκεσίαι Ζηνὸς κοῦραι Λιταί.
>
> *non sine honore*
> *Conuenit esse Preces Iouis alto e semine natas.*

Hoc autem fictum est, quia Reges & potentiores homines magna semper rogantium aliquid frequentia circũsistit. Enimuero ita ab ipsa natura comparatum est vt animus hominum, sicuti sunt res omnes humanæ, nunquam in eodem statu cõsistere possit: qui nisi honorificis studiis teneatur, ad omnia vitiorum genera maxime fit propensus, quod etiam præstantioribus maximè conuenire necesse est. Nam sicuti fertilissimus optimarum frugũ ager, si cultura hominum & semina vtilia desinat, eximiam spinarum, & vrticarum, & inutilium herbarum copiam alit; neque nihil omnino potest producere: sic animum nostrum, vbi cessauit honesta virtutum exercitatio, tanto maiora vitia & scelera aggrediuntur, quanto maioribus virtutibus antea poterat exornari. Iupiter igitur qui terrarum orbe per imperatorias virtutes potitus fuerat, post insignes populorum victorias totus in libidines & in conuiuia vertitur: neque vlla fuit formosa mulier, quam quidẽ viderit, à qua abstinuerit, vt testatur Apollonius Rhodius lib. 4. Argonaut.

> ἀνηνατοῦν ὅταν σεῖο Διὸς ἱεμένοιο
> αἰ' ξεσθαι κείνῳ γδ' ἀεὶ τάδε ἔργα μέμηλεν,
> ἠὲ σὺν ἀθανάταις ἠὲ θνητῇσιν ἰαύειν
>
> *Aspernata Iouis quòd lectum sis cupientis.*
> *Semper enim cura est illi sibi iungere Diuas,*
> *Fœmineósve cupit complexus, munera amoris.*

Neque sorori suæ sanè pepercit, cuius concubitum cùm palam petere non auderet, se in cuculum vertit. (natura enim videbatur illum ab eo illegitimo desiderio deterrere) & in Corinthiorum agrum ad collem qui ea de causa Coccyx vocatus fuit, aduolauit. Nam illius nutu, vt fertur, maxima cœli tempestas exorta est, quare Iuno in collẽ Thronacem tũc dictum cõscendit: tũ cuculus ille tremens super genib. eius cõsidit, cuius illa miserta, ob frigoris enim iniuriã tremere existimabat, sub vestibus texit: qui postea Iupiter factus illam vitiauit, vt aiunt nõnulli. alii dicunt non prius sororem compressisse, quàm promiserit matri se vxorem illam ducturũ. quod & postea fecit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis At verò quã gloriosa sint illa trophæa, quæ ipse ambitiosè cõmemorauit apud Homerũ, lib. ξ. Iliadis, videamus.

Neque omnia tamen Græca carmina hîc ſcribenda putaui, cùm omnibus ſint in promptu, ſed ſententiam Latinis carminibus expreſſi. ſic enim illa incipiunt;

Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.
Ἥρη, κεῖσε μὲν ἔστι καὶ ὕστερον ὁρμηθῆναι.
Iupiter altitonans ſic eſt huic inde locutus:
Huc iterum rediſſe licet Iuno. Ipſi at amore
Iungamur, Dea nulla vnquam vel fœmina mouit
Corda mihi tantum, quantum nunc vris amore:
Non cùm Pirithoum peperit Ixionis vxor,
Non Danaa, peperit quæ mox mihi Perſea clarum,
Non Europa, tulit præſtantem quæ Rhadamanthum,
Et Minoa: nec aut Semele, aut Alcmena, ferocem
Altera cùm genuit Alciden, altera Bacchum:
Nec me flaua Ceres, nec me Latona, nec ipſa
Mouiſti tantum, quantum nunc vris amore.

Hic idem Deus cùm Ledam Tyndari regis filiam vitiare conaretur, dicitur in cygnum eſſe conuerſus, atque cùm aquilam ſe inſequi feciſſet, dicitur pre timore deterritus, vt ſimulabat, confugiſſe ad Ledam, vt illius miſertæ ope protegeretur, atque ita illam decepiſſe ex quo concubitu Leda duo oua peperit, quippe quæ cum aue concubuiſſet: è quorum altero gemini pulli nati ſunt Pollux & Helena, ex altero gemini item Caſtor & Clytemneſtra: ad cuius præclaræ rei memoriam dicitur cygnus inter aſtra eſſe collocatus, qui iuxta Cephei dextram manum cõuoluitur, vt ait Aratus Solenſis in Phænomenis;

ἤτοι γὰρ καὶ Ζηνὶ παρατρόχει αἰόλος ὄρνις.
Cum Ioue formoſa & cum cœlo voluitur ales.

Et paulo pòſt; *Αὐτὰρ ὅγ' εὐδιόωντι ποτώμενος ὄρνιθι εἰκώς,*
οὔριος εἰς ἑτέρην φέρεται κατὰ δεξιὰ χειρὸς Κηφῆος.
Hæc ales volucri ſimilis tranquilla volanti
Dextra petit Cephei.

Quod etiam planiùs explicauit Euripides in Helena his carminibus:

ἔστι δὲ δή
λόγος τις, ὡς Ζεὺς μητέρ' ἔπτατ' εἰς ἐμὴν
Λήδαν, κύκνου μορφώματ' ὄρνιθος λαβών.
ὃς δόλιον εὐνὴν ἐξέπραξ' ὑπ' αἰετοῦ
δίωγμα φεύγων, εἰ σαφὴς οὗτος λόγος. *fama eſt enim.*
Quòd Iupiter volauit ad matrem meam
Ledan, oloris alitis forma obſitus.
Fugáque, ficta quòd volucris nuntia
Iouis ſit inſecuta, mox compreſſit hanc.

Sed quid opus pluribus? Lucianus iure optimo ſanè in dialogo de Mercurio & Sole, Iouẽ exagitat vt adulteriorum autorẽ, cùm

antè

ante illum Saturni tempore magna esset temperantiæ & pudicitiæ dignitas & existimatio, vt significauit Iuuenalis in Satyra sexta ita scribens:

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, visamq́; diu, cùm frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignemq́; laremq́;.

Nam cum diuitiis & omnium cõmodorum facultate desidia, & remissio animi, & libido nasci consueuit. quare scitè dictum est ab eo Oratore; πλοῦτος γὰρ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκἀγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν. *diuitia scilicet improbitatis potius quàm probitatis sunt ministra.* idcirco elegans illud in Iouem dictum fuit eius poetæ, qui ita nonnulla Iouis adulteria connumerauit;

Ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος, χρυσὸς δι' ἔρωτα
Λήδης, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.
Fit taurus, cygnus, Satyrusq́; aurumque ob amorem
Europæ, Ledes, Antiopæ, Danaes.

Suscepit filios Iupiter ex Europa, à qua dicta est pars tertia mundi, Minoem ac Rhadamanthum, Arcadem è Callisto, Pelasgum è Niobe, Sarpedonem & Argum ex Laodamia, Herculem ex Alcmena vxore Amphitryonis, Taygetum è Taygete, a quo mons dictus fuit, & Saonem à quo Sauona, quamuis eum Mercurio quidam tribuunt, Amphionem & Zetum ex Antiope, Castorem & Helenam & Pollucem & Clytemnestram è Leda, Perseum è Danae, Deucalionem ex Iodama, Britomartim è Carme Eubuli filia. Megarum ex vna Sithinidum nympharum, AEthlium patrem Endymionis è Protogenia; & Epaphus eius filius fuit ex Ioue, Memphis AEgypriæ conditor, qui coniugem habuit Libyam à qua regio Africæ dicta est. AEginam quoque in insulam desertam è regione agri Epidauri portauit Asopi filiam, quæ insula cùm priùs OEnope vocatur, postea dicta est AEgina & habitata, vt ait Callimachus de conditis insulis. Et Arcesilaus & Carbius è Torrebia, & Colaxes ex Ora, & Cyrnus è Cyrno, de cuius nomine dicta est insula, cùm antea Therapne diceretur, & Dardanus ex Electra, qui profugus à patria in locis Hellesponto proximis Dardanum vrbem condidit, vniuersamque regionem Dardaniam appellauit, vt ait Archelaus in libro 12. de fluminibus. & Palici fratres e Thalia, quæ cùm se grauidam è Ioue cognouisset, verita Iunonis indignationem optauit sub terram ocultari. at partus tempore terra reclusa, cùm Thalia tamdiu latuisset, duo pueri non procul à Catanis eruperunt, ex quo locus factus est summæ venerationis apud incolas, vti scripsit Heraclitus Sicyonius in secundo de lapidibus. & Hiarbas è Garamantide, & Phyleus & Pilumnus, qui primus vsum pinsendi frumenti adinuenit, & Preces, & Titius, & Proserpina, & alii complures Iouis filii nati esse dicuntur ex variis adulteriis, quos omnes numerare longum

sanè esset opus. Quam enim in formam non mutatus fuit Iupiter, vt optatis amoribus potiretur? aut quis formosioris mulieris maritus domo securus discedere poterat? quàm multas dolo vitiauit? quàm multas stuprauit? quàm multas extra patriam asportauit? quid? num fuit is innumerabilium propè fœminarum complexibus contentus? nonne Ganymedem pulcherrimum suæ ætatis adolescentem in deliciis habuisse creditus est? tot impuris sceleribus Iouis vita dicebatur fuisse contaminata, quem tamen Deum appellare plerosque non puduit. at hic tamen & optimus & maximus, vt ait Cicero in secũdo de natura Deorum, & in oratione pro Domo sua, dictus fuit: quod nihil minus meruit. Tanta igitur fuit ambitione, quãta nemo per omnes ætates inuẽtus est, aut inuenietur; quare alii ipsius iussu, alii vt eius gratiã aucuparentur tẽpla & altaria Ioui instituerũt, & sacerdotes, & proprios ceremoniarũ ritus. Neq; id mirabile debet videri, cùm multis etiam Romanis Imperatoribus per tot simulatarum religionum annos aræ erectæ fuerint post mortem, & sacerdotes instituti, & publicæ ceremoniæ, & per illorum nomen iurare, & multa alia ad diuinitatem spectantia. Huius ambitionis præclarum habeo testimonium Attæ cædem, qui cùm Phrygius pastor esset, & inter pascendum matris Deorum laudes cantaret, & ab illa mirificè amari idcirco diceretur, id Iupiter ægrè ferens palàm quidem occidere ob matris reuerentiam deuitauit, at aprum per dolum illi dictus est in fabulis immisisse, à quo Attes fuit dilaniatus, vt ait Nicandri interpres, quod est in Alexipharmacis;

ἧχί τε Ῥείης
Λοβρίνης θαλάμαι τε, καὶ ὀργαστήριον Ἄττεω.

hic Rhea vbi sunt
Lobrina thalamiq́; Attæq́; ergastula prisca.

Quanquam Hermesianax elegorum scriptor Atten Calai Phrygis filium ad suscipiendam sobolem inutilem factum ab ipsa Dea scripsit: qui cùm adoleuisset, magnæ matris ceremonias in Lydia monstrauit. quare tanto in honore fuisse apud Deam dicitur, vt, Iupiter illud grauiter ferens immanem aprum in segetes, Lydorum immiserit, à quo & alii Lydorum complures, & ipse Attes fuerit interemptus. fama est præterea Atten in arborem pinum ab ipsa Dea conuersum fuisse, quare pinus matri Deũm fuit consecrata: quam Deam terram quidam putarunt, quamobrem vestem ex herbis & ramusculis arborum texuerunt, clauémque tribuerunt, quia clausa sit per hyemem, ac verno tempore aperiatur, & idcirco illi porca prægnante sacrificabatur vt animali fœcundo. At verò quid? nonne maximum ambitionis indicium est, quod scribitur à Lactantio in libro de falsa religione? quod in Olympo monte plerumque

rumque versabatur omnésque propositis præmiis, qui nouum aliquod inuentum humano generi vtile excogitassent, inuitabat, vt ad se primùm deferrent: cuius ipse inuentor postea creditus est, & idcirco huic, vt multis præterea rerum vtilium inuentoribus, diuini honores sunt habiti. Quòd verò in Olympo monte præcipuè habitaret, scripsit ita Pindarus in Olympicis.

ἀλλ' ὦ Κρόνιε παῖ Ῥέας,
ἕδος ὀλύμπου νέμων.
Sed o Saturni fili & Rhea,
Solum colens Olympi.

Hic quot annos imperauerit, nemo prorsus coniectura assequi potest: quoniam non mortuum esse contendunt antiqui. at quòd ad grandiorem ætatem peruenerit, & ad canitiem, facilè ex eo coniicere licet, quod scriptum est à Luciano in sacrificiis, quia cùm multorum Deorum formam describat, solum Iouem id præcipuum habere dicit, quòd sit barbatus. in concilio præterea Deorum cornua etiam illi iunxit arietis. colebatur Ammonius Iupiter in Lybia, quem diuinatorem appellabant sub arietis forma, vt in his declarauit Phestus ille qui res Macedonicas conscripsit:

Ζεῦ Λιβύης Ἄμμων κερατηφόρε κέκλυθι μάντι.
Iupiter hæc Ammon audi cornute Libumq;
Vates.

Hunc mortuum tamen & sepultum fuisse in Creta constat eiusdem Luciani testimonio, qui ita scribit: οἱ Κρῆτες οὐ γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι. *Cretenses non solum natum apud se, & sepultum Iouem testantur, sed etiam sepulchrum eius ostendunt.* Scriptum reliquit in suo Ancorato Epiphanius suis quoque temporibus in Iasio monte Cretæ sepulchrum Iouis monstrari solitum; quod etiam affirmat Callimachus in hymnis:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται. καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο· σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.
Cretes mendaces semper rex alme sepulchrum
Erexere tuum: tu viuis semper, & vsque es.

Post Iouis huius obitum tanta fuit eius nominis apud omnes nationes celebritas & reuerentia, vt nemo postea vocatus sit Iupiter: vel si qui vocati fuerunt, eius rerum gestarum memoria obruti, obscuri, miniméque illustres fuerint. Illud non parùm miratus sum, quo pacto ex oculis hominum Iouem euanuisse dicant nonnulli, qui illum in humanis fuisse affirmarunt, & postea sempiternum in cœlo regentem collocarunt, cùm neque mortuum fuisse inquiant, neque viuum in cœlum

Papæus, Parnetius, Pharius, Pisæus, Phratius, Promantheus, Synopyra, Stratius, Tarantæus, Triopæus, Trophonius, Xenius, & apud Latinos Latialis, Feretrius, Elicius, Viminius, Vltor, Stator, & multa alia præterea sunt cognomina, quæ possent numerari si quis hunc laborem perferre voluerit. Hæc ea sunt prope omnia quæ de Ioue fabulati sunt antiqui, quæque fuerunt ab illis pro variis successibus excogitata. At AEgyptii, alterum fratrem Atlantis Saturnum aiunt Rheam sororem duxisse, de qua susceperit Iouem Olympium vocatum, ac fuisse alium Iouem gloria rerum gestarum multò inferiorem, qui regnauit in Creta, qui decem filios Curetas vocatos habuit, atque insulam Ideam vocauit ab vxore Idea, vbi fuit sepultus. Cretenses tamen longè diuersa à cæteris scriptoribus tradiderunt, qui Saturnum Siciliæ ac Libyæ & Italiæ imperasse inquiunt, & ad occasum omnino firmasse suum regnum, cùm arces & munitiones haberet tanquam custodes ipsorum locorum. Iouem igitur mansuetudine & clementia insignem, aiunt quidam imperium à patre sponte concedente accepisse; alii ab inuito extorsisse per odium patris à populis electum. at Saturno cum Titanibus bellum aduersus illum gerente victoria dicitur fuisse penes Iouem, qui per illam rerum omnium potitus est. vniuersum igitur terrarum orbem peruagatus est de mortalibus optimè merens, qui cùm virtute & viribus præstaret, facile vniuersi orbis imperium subiugauit. atque cùm de malis supplicia sumeret, omnésque homines ad bene viuendum per vim legum conuertisset, Deus ab omnibus fuit appellatus & vniuersi orbis dominus. Alii tamen Iouem Olympium dictum fuisse tradiderunt, quòd ab Olympo magistro sit eruditus: Nam Dionysum aiunt post deuictos Titanas ac Saturnum & Rheam, cùm ex his natus esset Iupiter, eũ, cùm Dionysus in AEgyptum militaret, regem regionis instituisse. Sed cùm esset valde iuuenis, illius magistrum ac tutorem instituit Olympum, virum & rerum astronomicarum peritum, & prudentia clarũ. à quo Iupiter fuit eruditus, & Olympius appellatus. sic autem scriptum est ab iis qui res AEgyptias conscripsere. Cæterùm nunc reliquum est, vt quid per hæc senserint ii qui fabularum figmenta ad naturæ opificium accommodarũt, & qui Iouem sempiternum esse dixerunt, inquiramus.

¶Iupiter AEtheris ac Diei filius creditus est primùm, quia cùm is humanioris politiorísque vitæ cultum reperisset, vt diximus, omniáque demonstrasset diuina prouidentia gubernari, creditus est primus ex ignorantiæ tenebris emersisse, splendorémque attulisse rebus humanis. Nam ex aduerso qui vitæ humanæ vim omnem ex æterni Dei administratione & voluntate pendere ignorauerit, quo pacto nõ Noctis & Inscitiæ filius dici potest? Qui secundus item hoc ipso nomine vocatus fuit, pro diuinitate præ-

ſtantiáque ingenii dictus eſt Cœli filius, quoniam & ipſe plurimum genus humanum iuuerit, multis rebus vtilibus adinuentis, vnde etiam Ioui nomē apud Latinos poſtea fuit inditum, quamuis à vita potiùs Græci nominarunt. Tertius Saturni fuit filius, qui Saturnus cùm tempus eſſe putaretur, vt ſuo loco dicemus, quo pacto è tempore natus ſit Iupiter, ſi ſit Deus, omnino explicari non poteſt. Si pro elemento Iupiter nominetur, nihil fortaſſe ſequetur abſurdi pro illorum ſententia qui vniuerſitatem hanc rerum aliquando à Deo fabrefactam fuiſſe aſſerunt. Nam Iouem alii ex poëtis eſſe arbitrati ſunt aëra, vt illud eſt Horatii in primo Odarum, *Iacet ſub Ioue frigido.*
Et alibi; *Quod latus mundi nebulæ, malúſque Iupiter vrget.*
Sic etiam Theocritus æglogа quarta:

χὼ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ᾽ ὕει.
Iupiter & quandoque pluit, quandoque ſerenus.

Euripides non pro aëre ſolùm, ſed pro quadam aëris concitati motione Iouem intellexit in Cyclope:

οὐδ᾽ οἶδ᾽ ὅτι Ζεύς ἐστ᾽ ἐμοῦ κρείσσων θεός.
οὔ μοι μέλει τὸ λοιπόν. ὡς δ᾽ οὔ μοι μέλει,
ἄκουσον. ὅταν ἄνωθεν ὄμβρον ἐκχέῃ,
ἐν τῇδε πέτρᾳ στέγν᾽ ἔχω σκηνώματα.
Ignoro cur ſit Iupiter maior Deus.
Non eſt mihi curæ: quòd haud curæ mihi eſt,
Audito. quando fundit imbres deſuper,
In hac petra condenſa ſunt mî vmbracula.

Et Aratus in aſtronomicis:

τότε δ᾽ ἡ κρύος ἐκ Διός ἐστι
ναύτῃ μαλκιόωντι κακώτερον.
Torpenti nautæ peius tunc ab Ioue frigus.

Atque Stoicorum eadem fuit ſententia, quod hic aër per omnia penetraret, & idcirco dictus ſit Iupiter in omnia eſſe diffuſus. Alii aëra non Iouem ipſum, at Iouis oculum crediderunt, vt fuit illud Heſiodi cùm de aëre loqueretur: *πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός: cuncta videns oculus Iouis.* Alii Iunónem, potius aëra eſſe crediderunt, ſororem Iouis, cùm Iupiter ab iis ignis regio eſſe crederetur: quam eius vxorem putarunt, quia calefactus aër ab ignea vi Iouis, ſole adiuuante multa ex his oriuntur: quam ſententiam expreſſit Homerus in libr. ξ. Iliad. hoc pacto:

ἦ ῥ᾽ α, καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
τοῖσι δ᾽ ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.
Sic ait: vxorémque ſuam complectitur ortus
Saturno, tellus his herbas fundit vbique.

Nam quo pacto herbæ & animalium genera procreari poſſent, niſi per calorem, qui eſt architectus in omnibus naturæ negotiis? Neque alio tempore terra veſtitur herbis, niſi cùm caleſcit,

tit, quippe cùm frigus inutile sit vniuersis naturæ operibus. idcirco Hippasus & Heraclitus ignem rerum omnium autorem existimarunt: quare scitè in hanc opinionem dictum est in hymnis Orphicis:

ὦ βασιλεῦ διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε πάντα,
γαῖα θεὰ μήτηρ, ὀρέων θ' ὑψηλοὶ ἔχθοι,
καὶ πόντος. καὶ πάνθ' ὁπόσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε.
O rex per te creuerunt hæc omnia solum:
Diua parens tellus, montanáque flumina fontes,
AEquoráque, & quicquid complectitur altus Olympus.

Nec defuerunt qui æthera Iouem esse crediderint, quem patrem appellauit Lucretius libr. 1. ac terram matrem, quòd ex his omnia oriantur, vt dictum est:

Postremo pereunt imbres, vbi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit.

At Virgilius non solùm patrem, sed etiam omnipotentem vocauit æthera: quo nomine nullum neque elementum, neque Deum, neque mundi partem, præter vnum Iouem vocarunt antiqui: sic enim scribit lib. 2. Georg.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Atqui Cicero libr. 2. de natura Deorum scriptum reliquit ex Euripidis sententia AEthera summum Deum esse appellandum, vt ex his patet:

Vides sublime fusum, immoderatum æthera,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur:
Hunc summum habeto Diuûm, hunc perhibeto æthera.

Quid est autem aliud æther, quam vniuersa regio illa, quam Anaxagoras igneam esse credidit, & quia semper arderet, ita nominatam? alii perbenignum Iouis planetam ac stellam esse putarunt; quem idcirco crediderunt esse Deum, quia sidera pro Diis colebantur antiquitus Deorum verò maximum ob naturæ benignitatem, quippe cùm nihil magis quàm bonitas & munificentia diuinæ naturæ conueniat, cuiusmodi esse putatur Iouis stella. Id autem experiuntur ii qui sub dominante Ioue nati sunt. Hunc omnia videre, omniáque audire crediderunt antiqui, vt testatur Sophocles in Antigone ita scribens:

ἐγὼ γὰρ, ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὁρῶν ἀεί.
Ego quidem, tu Iupiter qui conspicis
Cuncta, hoc scias.

Et Apollonius libr. secundo Argonaut.

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται, οὐδέ μιν ἄνδρες
λήθομεν ἔμπεδον, οἵ τε θεουδέες, οὐδὲ δίκαιοι.
Nemo latere Iouem potuit, nam conspicit vnus

Omnia, siue bonus fuerit, siue impius idem.

Orpheus in hymnis videtur Iouem eundem putasse & solē, quod rectè carmen id intuentibus patet;

Ζεῦ πάτερ, ὑψίδρομον πυραυγία κόσμον ἐλαύνων.

Iupiter impellens ignitum protinus orbem,

Altáque currentem.

Sic diuinus Plato de Ioue scripsit in Phædro: ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος. τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη. μένει δὲ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. *Magnus sanè dux in cælo Iupiter volucrem impellens currum, primus incedit omnia coordinans atque curans, hunc sequitur Deorum ac Dæmonum exercitus in duodecim partes distributus: ac Vesta sola in atrio Deorum permanet.* Quis enim magnus est ille Dux Iupiter, nisi quem solem appellamus? is siquidem velocissimum currum impellit, & dum conuoluitur, sequitur illum stellarum exercitus, quæ Dii credebantur, in duodecim partes signiferi circuli distributarum. Vesta autem, siue terræ moles, in atrio harum stellarum, & in medio mundi immota consistit. Quare, vt ex his patet, Plato nihil aliud Iouem, quàm solem esse credidit. cui sententiæ assentitur & carmen eius poëtæ præclarum, quod ita inquit;

εἷς Ζεύς, εἷς Ἀΐδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος.

Iupiter est idem, Pluto, Sol, & Dionysus.

Qui Iouem æthera, aut aliquid prædictorum esse crediderunt, illum Parcis inferiorem putarunt. at Hesiodus in Operibus & Diebus cùm de tranquillitate maris loqueretur, Iouem fatum esse arbitratus in hæc verba prorupit:

εἰ μὴ δὴ πρόφρων γε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,

ἢ Ζεὺς ἀθανάτων βασιλεὺς ἐθέλῃσιν ὀλέσσαι.

Mergere ni cupiat promptus Neptunus in vndas,

Rex superûm magnus vel perdere Iupiter optet.

Nam quidam ipsum esse Iouem existimarūt, τὴν αἰθέρων καὶ στοιχείων κρατοῦσαν εἱμαρμένην. *fatum scilicet ventis & elementis imperans.* at omnium fatum esse sensit Homerus in libr. 1. Odyss.

οὔ νύ τ' ἀοιδοὶ

αἴτιοι, ἀλλά ποθι Ζεὺς αἴτιος, ὅς τε δίδωσιν

ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν, ἑκάστῳ.

Non tibi cantores caussæ, sed Iupiter ipse,

Qui miseris quæcunque viris vult, munera donat.

Ea de caussa efficitur vt Euripides in Supplicibus vanam esse sapientiam mortalium existimarit, cùm omnia humana fato & ineuitabili quadam necessitate traherentur, quam vim Iouem in his appellauit:

Ὦ Ζεῦ, τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς

φρονεῖν λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,

δρῶ-

δρῶμέν τε τοιαῦθ' ἃ σὺ τυγχάνῃς θέλων.
O Iupiter quid est misellos ut viros
Dicant sapientes? est necesse quod tibi
Libet facere, pendemus è nutu tuo.
& in Troadibus;
ὅς τις ποτ' εἶ σὺ δυστόπαστος εἰδέναι
Ζεὺς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεως, εἴτε νοῦς βροτῶν.
O Iupiter mortalibus non cognite
Quis sis, virumne mentis, an necessitas
Naturæ.

Meritò igitur fingit Homerus lib. 5. Iliad. Martem ægrè ferẽtem Palladis vim, eámque perniciosam appellantem, nõ solùm quia leges improbis & furiosis tanquam frænum equis molestæ sint, sed etiam quia fati virtutem sapientia aliquando impediat. Idcirco sapientissimus poëta Iouem introducit non reprehendentem quidem Palladem, quia Venerem ac Martem filios vulnerauerit, sed Martem, quia nimis sit insanus; quoniam sapientia resistit libidini & furori, & influxu ac vi aëris & stellarum facultate concitatis motibus, atque si quid malorum euenit, illud ex imprudentia totum fit eorum qui planetarum ductu abiecta trahuntur ratione, vt patet ex his;

τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς·
μή τί μοι ἀλλοπρόσαλλε παρεζόμενος μινύριζε.
ἔχθιστος δέ μοί ἐσσι θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.
αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη πόλεμοί τε μάχαι τε.
μητρός τοι μένος ἐστὶν ἀάσχετον οὐκ ἐπιεικτὸν
Ἥρης, τὴν μὲν ἐγὼ σπουδῇ δάμνημ' ἐπέεσσι.
τῇ σ' ὀίω κείνης τάδε πάσχειν ἐννεσίῃσι.
Affatur torue aspiciens sed Iupiter illum:
Ne iactes tua dicta mihi, quæ plena querelis:
Tu magis inuisus superis cœlestibus vnus.
Sunt pugnæ, rixæq́; tibi, sunt prælia grata,
Indomita est materna tibi vis haud toleranda
Iunonis, verbis ipse hanc & numine placo.
Consiliis eius credo quoque te ista subire.

Fuerunt alii qui Iouem opinarentur esse cœlum: vt sensit Cicero in secundo de Natura Deorum ex opinione antiquorum, qui dicebant Ioue tonante aut fulgente, idest cœlo; quem etiam omnipotentem Olympum vocarunt. vt Virg lib. 10.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Alii mundi animam Iouem esse crediderunt, quæ per omnia humana corpora esset diffusa, vt ait Aratus in principio Astronomicorum;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
ἄρρητον· μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί,
πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστὴ δὲ θάλασσα,

καὶ λιμένες· πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.
Ab Ioue principium: mortales tempore nullo
Prætereamus eum. loca sunt hoc plena viarum,
Sunt fora plena, simul sunt plena marmoris undæ,
Et portus: sit vbique Iouis nam copia cuique.

Atque Orpheus in quodam hymno idem significauit, qui vniuersitatem hanc rerum à Ioue & produci & gubernari inquit, vt ex his carminibus quæ sunt ex illius hymno translata in Latinam linguam apparet:

Iupiter omnipotens est primus & vltimus idem.
Iupiter est caput, & medium: Iouis omnia munus.
Iupiter est fundamen humi, ac stellantis Olympi.
Iupiter & mas est, & nescia fœmina mortis.
Spiritus è cunctis, validi vis Iupiter Ignis.

Quid enim esse potest idem mas ác fœmina immortalis, nisi mūdi anima, quæ habeat in se hæc omnia producendi facultatem? nam Deus omnino sexum non habet, vt diximus, cùm sexu omni sit magis perfectus. Neque spiritus quispiam ex his Deus est, neque vis ignis, sed omnibus his superior & omnibus imperans. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cecropem illum qui regnauit Athenis, qui & ipse Iupiter fuit appellatus, primùm omnium mortalium Deum Iouem cognomine Supremum vocasse, nihílque vita præditum illi immolandum duxisse, sed liba tantùm patria, cùm omnem crudelitatem à suis altaribus repellere diuinam naturam arbitraretur; cui nihil magis conuenit, quàm clementia & beneficentia. Idcirco Deum siue Iouem datorem omnium bonorum, hoc est δωτῆρα ἐάων vocarūt antiqui, & patrem omnium, quia viros bonos multis beneficiis prosequeretur; at temerarios & scelestos per calamitates & bonorum iacturam ad meliorem vitæ rationem aliquando reuocaret. Quod nisi fiat, quo pacto verum esse poterit id quod scriptum est apud Sophoclem in Trachiniis?

ὁ τῶν ἁπάντων Ζεὺς πατὴρ ὀλύμπιος.
Cœlestis omnium parens est Iupiter.

Quidam tamen censuerunt omnes hasce virtutes planetam Iouis illis largiri, quorum in ortu dominetur, quarum virtutum autorem fuisse Iouem recensuimus. Quem tamen non hominum solùm, sed etiam Deorum patrem appellauit Hesiodus in Theogonia; quia cùm omnium rerum humanarum administrationem exerceat, vt à munificētia pater, ita à sapientia in regenda vniuersitate rerū, vocatus est Rex, vt hæc carmina indicāt Theognidis:

ὃς δὲ γὰρ θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει
Ζεὺς Κρονίδης, θνητοῖς πᾶσιν ἀδεῖν δύναται.
Omnibus haud placuit Saturni Iupiter ille,
Imperio superos qui regit atque homines.

Hæc

Hæc igitur summi Dei bonitas vbi in regẽdis superioribus cõsi-
deratur, Iupiter Olymptus dicitur: vbi agit in elemẽta, varia no-
mina sortita est apud antiquos; vbi in subterraneas vires, Iupiter
infernus aut Stygius dicitur, de quo meminit Virgil. lib. quarto.

Sacra Ioui Stygio quæ ritè incepta paraui.

Et Homerus lib. 1. Iliadis.

Ζεύς τε καταχθόνιος, καὶ ἐπαινὴ Περσεφόνεια.

Iupiter infernus, simul & Proserpina diua.

Hanc triplicem Iouis potestatem, quòd in cœlo scilicet, in mari,
& in terris dominaretur, significarũt antiqui cùm tertium oculũ
Ioui in fronte addidissent, cuiusmodi fuisse signũ illud ligneum
dicitur, ad quod capta Troia fama est Priamum cõfugisse, vt te-
statur Agatharchides in Asiaticis, & Pausanias in Corinthiacis.

❡ Age verò nunc quid sub harum fabularum figmẽto occul-
tauerint antiqui, inuestigemus, rem, vt par est, ab initio repeten-
tes. Omnes antiqui sapientes in duas classes fuerunt distributi:
atque horum alteri hunc mundum sempiternum esse existima-
bant, alteri aliquando habuisse principium: atque hinc præstan-
tissima erant clarissimorum hominum ingenia, hinc diuini ho-
mines, & diuinitus edocti. Apud eos igitur qui mundi originem
de medio tollunt, nullum habet locum huiusce fabulæ explica-
tio. Apud aliam classem altissimam habebit significationem de
rerum vniuersarum origine. Saturnus enim, qui Iouis fuit pater,
è Cœlo natus est, qui Saturnus genitales partes patri abscidit.
Est siquidem Saturnus tempus, vt suo loco dicetur, quod non, ni-
si ex cœli creatione & ortu, natum est, vt ait Platonis Timæus:
quippe cùm ante cœlum nullum esset tempus. Hunc aiunt par-
tes genitales patri Cœlo abscidisse, quoniam vnum est tempus,
neque alium Saturno similem generare potuit, cùm vnus sit,
at non plures mundi. Neque aliud est quòd Titam ita cum Sa-
turno conuenerit, vt Saturnus filios omnes necaret; nisi id quod
sensit Empedocles Agrigentinus amicitiam & dissidium esse
potentissima duo rerum naturalium principia. Neque vlli du-
bium est, quin subitò atque cœlum fuit ab opifice Deo creatum,
& ab aliis corporibus inferioribus seiunctum, vt putarunt sapien
tes, statim nata sit lis & amicitia, quæ intra illam informem ma-
teriam delitescere credebantur. Mox ab eodem Deo procedente
iam tempore, quod nullum antè fuerat, creata sunt elementa:
quod illi significarunt, qui Iouem siue æthera, vniuersam scili-
cet illam regionem, quã igneam putauit Anaxagoras, ex Tẽpo-
re & Opi siue terra natam esse, & Iunonem aera, & Neptunum ac
Glaucam aquæ elementum, & Plutonem siue Cererem terrestres
Deos, vim terræ crediderũt. Nam hos à Saturno procreatos fuis-
se, quid aliud est, quàm primùm cœlum à Deo fuisse factum, mox
natum ex illo tẽpus, è quo nata sunt Deo summo è nihilo facien-

te elementa:quæ cùm Saturnus deglutiuisset, deinde coactus est rursus euomere: per quod significatur mutua secundum partes elementorum generatio & corruptio. Lapis ab eodem qui primus editus est per vomitum, significat compositorum corporum item generationem & interitum, quæ digerere nō potuit Saturnus,cùm elementa sint sempiterna, neque vllo tempore aut vlla vi labefactari possunt, nisi cùm opifici Deo euertere aliquando placuerit.Iupiter idcirco non voratus est à Saturno,quia nullam vim sentit temporis, nullámque iniuriam æretherea plaga lucida, & ab omni corruptione immunis. Dicitur datus fuisse Vestæ educandus, quoniam cùm animalia & plantæ ex terra procreentur,tum crebrior elementorum mutatio fit circa terram, circa quam existūt vapores, à quibus putauit Thales quòd ætherea regio aleretur.Illa autem regio cùm ob celeritatem motus harmoniam efficere putaretur à Pythagoricis, dictus est Iupiter inter cymbalorum tympanorúmque strepitum fuisse seruatus.Hunc ab apibus nutritum fuisse memorant,quia sine sexu maris & fœminę se inuicem gignunt elementa,quibus (vti dicebam) alitur regio ætherea: & à nymphis eadem de causa. Aiunt nonnulli à capra fuisse educatum,quia semper sublimia petat id animal:quam rem tamen ad inferiorem humiliorémque explicationem nonnulli traducunt: Aiunt enim Iouem à Melissa & Amalthea Regis Melissæi filiabus caprino lacte fuisse educatum: atque cùm Melissa dicta sit apis apud Græcos, locum esse datum fabulæ, quod apes ad Iouem infantem aduolauerint, eúmque nutriuerint, & quòd capræ lac suxerit. Qui contrà mundum non Dei summi & altissimi prouidentia gubernari,sed fortuna,& ab atomis fortuitò in vnum confluentibus procreatum censuerunt; illi Ioué æthercam regionem scilicet, & vniuersum denique orbem à fortuna nutritum putarunt,cuiusmodi fuit Epicuri & nonnullorum opinio: isli siquidem

Sunt,qui in fortunæ iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri.

Cuius impuri hominis opinio tam est nefaria, vt omnia humana diuináque iura subuertat ac funditus destruat ; quo nihil minus est non modò philosophicum,sed vel humanum. Memoriæ proditum est præterea Ioué Saturnum de regno depulisse, & in vincula coniecisse, quia Saturnus extra naturam agit regionis prædictæ; cuius vim ætherea regio obtundit. Huic partes genitalès abscidit Iupiter, quia nullo tempore alius mundus generabitur, cùm hic constet ex vniuersa materia. Atqui illud repugnare videtur, quòd scriptum est à nobis superius,quòd sub Saturno sanctissima legum maiestas viguerit,& vis ęquitatis:& quòd ipse vel naturæ ipsius vincula quibus homines inter se coniunguntur, tā nefariè violauerit,cùm filios suos necaret. At illud scire conuenit,

nit, homines tunc simplices, non ad Saturni exemplum viuere solitos, qui verè & filios regno priuauit, & fratrem Titanum, sed ad legum ab illo institutarum rationem. Semper enim fuit is regnantium furor, vt cùm vel filius, vel frater, vel coniunctus in aliquam suspicionem inciderit, corruant è vestigio omnia naturæ vincula, neque quidquam magis periculosum est aut minùs constans, quam regnantium amicitia. Huc accedebat quòd homines in imperio constituti seuerissimè cæterorum illa vitia præcipuè puniunt quibus ipsi sunt obnoxii, neque comites scelerum habere facilè patiuntur. tunc igitur ob acerbitatem pœnarum homines simplices, vtpote recentiores, & natura perhumani, facilè à vitiis refrænabantur: quo accidit vt omnia pacatissima, omnia tuta, omnia suauia essent mortalibus: quod viuendi genus aurea ætas, & incredibilis ferarum inimicissimarum cōcordia dicta est. Inde vulgatum fuit flumina lactis & nectaris plena defluxisse, damas impune cum canibus lusisse, feras crudelissimas cum domesticis animalibus stabulata fuisse: quod nihil aliud sanè significauit, quàm viros bonos legum patrocinio fuisse tutos à sicariis crudelissimis. Nam cùm cœpissent homines sub Ioue pristinam simplicitatem deponere, & impunitas propter adiutores Iouis dum patrem de Regno depelleret, data fuisset sceleribus; omnis pristina liberè viuendi licentia soluta est, via patefacta ad prædas impuris latronibus, ostia patuerunt adulteris, licentia data est sicariis: neque homines iam Regis instituta, sed vitæ lasciuiam ac temeritatem imitati sunt. Nam cùm Iupiter patrem de Regno deiiciēs prope parricidium commisisset, paternāmq; crudelitatem omnino superasset; quibus verbis eos coercere potuit, quos cum priuatis armis scelerum suorum socios habuisset? aut quibus verbis illos poterat ad æquitatem reuocare, quorum animos ad omnes iniurias incitasset? Inde sumpta est fabula à poetis, quòd Ioue imperante omnis antiquorum pigritia expulsa est & in omnes volucres, & feras, & pisces ab hominibus sæuitum. Et hæc fuerunt tantopere, tam mirificis laudibus, tanta cum admiratione à poetis decantanda? Quòd ab humanarum carnium esu homines absterruerit, id prope vnum præclarum est inter omnia quæ de Ioue commemorantur facinora: qui cùm ad esum glandium illos conuertisset, meruit iure optimo, vt sibi glandiferæ quercus consecrarentur: atque in Dodone monte, qui frequentissimis quercubus vestiebatur, in Chaonia Molossorum regione nobile fuit Chaonii siue Dodonæi patris oraculum, quod vel ex malorum dæmonum illusione vel sacerdotum fraudibus à petentibus sortes consulebatur, vbi columbæ duæ dicebantur dare responsa. Hæc ea sunt quæ ad naturalium rerum principia viresque pertinebant, inter illa quæ de Ioue ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt: quæ ab historia originem sumentia,

ad philosophicam rationem mox retorquentur. Nam si quis ea quæ dicta sunt de Ioue, rectè perpendat, vniuersa propè naturalis philosophiæ principia sub his occultari comperiet. ¶ Nunc quæ spectent ad humanæ vitæ institutionem, perquiramus. Fingebatur in Creta eius imago sine auribus, quia regibus non conueniat quasuis nugas audire. Cùm tamen ad diligentiam administrandi quatuor aures Lacedæmones iniungerent, & aquilam attribuerint antiqui Ioui propter perspicacitatem: quibus sensibus nunc plerique tamen principes non ad rectam administrationem, sed ad auaritiam & cumulandas opes, extorquendásque à subditis, acerrimè vtuntur; quibus & aquila ob rapacitatem meritò tributa est, & perspicacitas ob exploratores, ingeniosósque consultores imponendorum tributorum. Quòd Iupiter, cùm natus esset, fuerit Saturni voracitati & crudelitati surreptus; quid aliud significat, quàm diuitiis nullum locum esse tutum, ac neque inter suos quidem natura coniunctissimos? quippe cùm opulentia vndique sit insidiis circumuenta, neque vllum videre licet breuissimo tempore diuitem factum, qui sit idem vir bonus. Aegæona igitur aduersus Iouem etiam excitarunt poëtæ, vt ab externis & à coniunctis circumueniri demonstrarent Reges, vbi spes imperandi oblata fuerit. Nulla est enim vel fides, vel Deorum immortalium religio, vbi maximarum diuitiarum splendor enituerit, vel vbi fuerint vires eximiæ: quibus rebus qui maximè excellunt, vel Deos ipsos solent parui facere. Huic finxerunt antiqui assidere Pudorem & Aequitatem, cùm sapientem principem formarent, quia maxima erga sapientem virum est omnium reuerentia: quæ aduersus tyrannos nulla esse potest, cum illis assideat Iniuria & Timor. Id ita esse confirmatur vel ex eo, quòd Iupiter Μῆτιν siue consilium duxit vxorem, quæ prudentia est rebus domesticis conseruandis necessaria, quæ grauida est, quoniam è consilio res faciendæ nasci debent. hanc vxorem Iupiter deglutiuit, cuius caput grauidum factum est, quia vis ratiocinandi sedem præcipuam habet in capite ex ea ratiocinatione nascitur Pallas armata, quo tempore pluit auro in Rhodiorum insula: per quæ significatur imbibendum esse consilium bonorũ & perpendendum, vt inde nascatur sapientia quam sequitur felicitas, & defensio tutissima rerum singularum, & tranquillitas, quam sapientia tuetur in rebus humanis, cùm sapientem nemo fallere, aut imparatum vnquam inuenire possit. Quòd Iupiter cùm rex esset Deorum ac hominum, ad Danaen Acrisioneã aurum descenderit, & postea in tot alias formas brutorum ob amores mulierum fuerit mutatus; quid aliud significat, quàm auaritię & largitionibus omnia patere, nihilque tutũ esse quod ab insignib diuitibus oppugnetur? Deinde necesse est, vt is qui ad alienas vxores illegitimè accedit, cùm vel humanam vim, vel Dei vindictam,

vindictam, vel infamiam timeat, varios effectus induat belluarum nam modò timidus fit, modo furibundus; vnde illa de Ioue adultero sæpius sunt excogitata. Nemo enim potest retinere regiam dignitatem & illegitima eodem tempore perpetrare: quare scitè dictum est id ab illo poëta:

Non bene conueniunt, nec in vna sede morantur,
Maiestas & Amor.

Quo pacto aquila ad Iouem Ganymedem attulerit, non conueniunt inter se scriptores, nam cùm fabulati sint poëtæ, quòd illa quæ prima sacrata est Ioui ob auspicium, aduolans rapuerit: inquiunt ex historiographis alii cohortem fuisse quæ aquilam insigne haberet, alii maluerunt fuisse nauigium quod aquilam in prora haberet pictam, quod raptum Ganymedem ad Iouem detulerit: quæ res (vt aiunt) locum dedit fabulæ apud antiquos scriptores. nulla est enim fabula quæ ab historia initium non sumpserit. Manifestum esse sanè arbitror ex iis quæ hactenus dicta fuerunt, quòd Iupiter homo mortalis extiterit, at quòd inter Deos relatus sit, dictum fuit: cui tamen nullum certum officium, quemadmodum Diis cæteris, concessum est, sed modò huc, modò illuc peruagatur, multo magis miser, quàm Dæmones illi Empedoclei, qui nullibi possunt consistere.

Impellit æther námque eos in pontum atrum,
Pontus sub hinc in continentémque proijcit.
Tellus eos rursus agit solem in rapidum.
Hic ætheris dehinc implicat vertiginu.

Nam modò in cœlo est, modò in æthere, modò est aër, modò fatũ modò sub aquis, modò sub terra, modò in imbrem, modò in varia animalia se mutat; qua conditione quid dici aut excogitari potest miserius? Sed Iouem tam multiplicem ac per omnia vagantem relinquamus, & ad Saturnum orationem nostram conuertamus.

De Saturno. CAP. II.

SATVRNI qui parentes fuerint, non ita facilè est, quemadmodum fuit Iouis, inuenire: quoniam plurimum antiqui scriptores inter se dissentiunt. Nos tamen maiorem scriptorum partem, communiorémque sententiam in huius parentibus diiudicandis sequemur. Plato Saturnum Oceani & Tethyos fuisse filium scripsit in Timæo his verbis; γῆς τε καὶ οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανός τε καὶ Τηθὺς ἐγενέσθην. ἐκ τούτων δὲ Φόρκυς τε, καὶ Κρόνος, καὶ Ῥέα, καὶ ὅσοι μετὰ τούτων. ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας, Ζεὺς, Ἥρα τε, καὶ πάντες ὅσους ἴσμεν πάντας ἀδελφοὺς λεγομένους αὐτῶν. quæ verba ita sunt à Cicerone in libro de Vniuersitate Latinè dicta; *Sic igitur vt ab his est traditum, horum Deorum ortus habeatur atque dicatur, vt Oceanum Salaciámque Cæli*

satu, Terraq. conceptu generatos editósque memoremus: ex his Phorcyn, Saturnum, & Opim: deinceps Iouem, atque Iunonem, reliquos, quos fratres inter se, agnatósque vsurpare atque appellare videmus & eorum (vt vtamur veteri verbo) prosapiam. Non defuerunt tamen qui Doluncum etiam inter Saturni filios connumerarint. At Hesiodus in ortu Deorum, cùm Cœli vxorem Terram fuisse cecinisset his carminibus;

Θεῶν γένος αἰδοῖον πρῶτον κλείουσιν ἀοιδῇ

ἐξ ἀρχῆς, οὓς γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ἔτικτεν:

Diuinumq. genus celebrant hæ carmine Diuûm

In primis, quos Terra tulit, Cælumque supernum:

mox paulo inferiùs inter eorum filios Saturnum etiam commemorauit, vt patet ex his;

τοὺς δὲ μέθ' ὁπλότατος γένετο Κρόνος ἀγκυλομήτης.

Editus est iunior post hos Saturnus & ipse.

Et Orpheus hymno quodam in Saturnum composito ita inquit:

Γαίης τε βλάστημα καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

Progenies Terræ pariter Cælique nitentis.

Patet ex his modò Cœli, modò Oceani fuisse filium Saturnum, & modò Terræ, modò Tethyos siue Salaciæ, ne plures commemorem: quæ res tam diuersæ vt vno tempore verę sint, effici non potest. Cùm adoleuisset Saturnus, audiuissétque ex matre quòd Cœlus Cyclopas in tartarum vinctos deiecisset, id ægrè ferens, matre inflammante aduersus patrem Titanas præcipuè, & falcem Saturno suggerente, insidias Cœlo tetendit, vt ait Apollodorus lib. primo, atque fratres è tartaro eduxit, quibus etiam sociis vsus est in regno paterno occupando, quod accidit anno trigesimo secundo illius regni, vt ait Eusebius in Theologia Phœnicum. Illi igitur comprehenso genitales partes Saturnus amputauit, atque à fratribus facilè impetratum est vt expulso patri in regnum succederet. Quanquam non Cœlum, sed Saturnum primum omnium mortalium regnasse indicat illud carmen Sibyllæ Erythrææ, quod ita se habet;

πρώτιστος μὲν ἄνασσεν ἐπιχθονίων Κρόνος ἀνδρῶν.

Primus mortales inter Saturnus at olim

Regnauit.

Hic fratres habuit, præter Cyclopas, etiam Centimanos, Oceanum, Cœum, Crium, Hyperionem, Iapetum, Titanum: Sorores Rheam, Tethym, Themim, Phœben, Mnemosynem, Thiam, Dionem, vt ait idem Apollodorus; quibus tamen nonnulli Cicerem addiderunt. Ex his Titanus & Iapetus dicuntur aliquando communi consilio cum Saturno regnasse, quod patet ex his versibus;

καὶ βασίλευσε Κρόνος, καὶ Τιτὰν, Ἰαπετός τε·

γαίης τέκνα φέριστα καὶ οὐρανοῦ ἐξεκάλεσσαν.

Regnauit Titan, Saturnusq́, Iapétusq́:
Optima quæ Cæli dixere & pignora Terræ.

Deinde cùm regnum vnum tres reges perferre non posse videretur, à matre Vesta, sororibusque Ope ac Cerere precantibus, impetratum est, vt solus Saturnus imperaret; ea tamen conditione, ne Saturnus mares filios educaret; si qui nascerentur, satisque haberet quòd ipse regnaret; vt ad quos iure hæreditario post ipsum, regnum spectabat, perueniret. Tum Saturnus Opim sororé in matrimonium duxit, cúmque audisset futurum esse vt à filio è regno pelleretur, omnes mares necare statuit: quod grauiter ferens Opis siue Rhea in Cretum fugit, ibique Iouem peperit, vt dictum est. Alii dicunt propterea quòd iurasset Titanibus, se nullos mares educaturum, at non eo responso Saturnum filios necare solitum, tanta fuit & patrui crudelitas in nepotes, & patris feritas in filios, ob furiosam regnandi cupiditatem. Nullum fuit scelus, nullum latrocinium, nullum parricidium, à quo isti qui Dii habiti sunt, aborruerint, modò aliquam præ se tulerit commoditatem, alii neque à Titanibus laniari solitos Saturni filios arbitrati sunt, neque à Saturno cæsos, sed voratos ab ipso complures, vti significauit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Saturno in his;

Πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι,
καὶ κρατερῷ περ ἐόντι, Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς.
τῷ ὅγ' οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχεν, ἀλλὰ δοκεύων
παῖδας ἑοὺς κατέπινε, Ῥέην δ' ἔχε πένθος ἄλαστον.

Audiit ex terra dicto Cæliq́ nitentis,
Se fore vincendum à nato: sic fata reuolui.
Quare obseruabat natos non segniter, omnes.
Atque vorabat eos genitos: Rhea at ipsa dolebat.

Atque Lucretius eadem de causa ereptum Iouem inquit, vt patet in his;

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternumq́ daret matri sub pectore vulnus.

Vbi sensissent Titanes Saturni filios cõtra leges pactionésque superius factas clàm educari, Saturnum ac Rheam comprehendunt, & in vincula coniiciunt, muroq́; & custodiis circundant. Id cùm per exploratores cognouisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium manu (vt diximus, cùm de Ioue loquere-mur) arma mouit aduersus Titanas, iisque in fugam versis & profligatis liberatos parentes in regnum restituit: quod ita declarauit Erythræa Sybilla:

ἡνίκα δ' ἤκουσαν Τιτᾶνες παῖδας ἐόντας
λάθριον. οὓς ἔσπειρε Κρόνος τε Ῥέη τε συνεύνω·
καί ῥ' εἶχ' ἐν δεσμοῖσι Κρόνον τε Ῥέην τε σύνευνον.

κρύψεν δ' ἐν γαίῃ, καὶ ἐν ζωσμοῖς ἐφύλασσεν.
καὶ τότε δή μιν ἄκουσαν ἀεὶ κατὰ τέρπιο Κρόνοιο,
καὶ οἱ ἐπήγγελλον πόλεμον μέγαν ἠδὲ κυδοιμόν.
Ast vbi Saturni Titan de semine natos
Deq́ Rhea sensit, trahit hos in vincula vtrosque:
Condens sub terra vincliq́ coercuit illos.
Hoc vbi senserunt Saturni pignora fortis,
Protinus exarsit triste & lacrymabile bellum.

Saturnus in regnum per Iouem restitutus vt audiuit se pulsum iri de illo à filio, insidias Ioui parare cœpit: quod sentiens Iupiter (vt dictum est) illum in Tartarũ deiecit consilio Promethei vsus, vt ait AEschylus in Tragœdia Promethei his carminibus;

ἐμαῖς δὲ βουλαῖς ταρτάρου μελαμβαθὴς
κευθμὼν καλύπτει τὸν παλαιγενῆ Κρόνον
αὐτοῖσι συμμάχοισι.
Me consulente Tartarum nunc incolit
Saturnus, vnà cum suis sodalibus,
Auxiliisq́.

Deinde Saturnus è carcere elapsus classe in Italiam ad Ianum, qui tunc ibi regnabat vectus, comiter, ab illo hospitio excipitur, quem & viuendi rationem docuit, & cultum agrorum, vt aiunt. Huic Ianus pro accepta disciplina illa fertur dimidiũ sui regni remunerasse, & in pecuniis quę ex illius ingenio primùm sunt impressæ, nauim fuisse ex altera parte impressam, ex altera bifrontem effigiem, quia regnum scilicet communi consilio Iani & Saturni gubernaretur: quam rem expressit Ouidius lib. 1. Fastorum:

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regnis, nam Ioue pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta fuit Latium terra latente Deo,
At bona posteritas puppim signauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Fertur igitur Saturnus primus per id tempus in Italia plantationes & insitiones & educationes omnino arborum, & omnium fructiferarum rerum culturam docuisse: quare tanquam humanioris vitæ repertor cum coniuge Rhea pro Deo est habitus. Ab eo igitur edoctos fuisse Italos ita cecinit Virg. lib. octauo:

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis,
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legesq́ dedit Latiumq́ vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Nam, vt ait Trismegistus, tres omnino sapientes viri floruerunt Trismegisti tempore, Cœlus, Saturnus, Mercurius; quare etiam

Charon-

Charondas earum legum quas dederat Carthaginensibus,autorem Saturnum commemorabat,vt ait Marsilius Ficinus .Huiusce prudentiæ ac sapientiæ, cuius consultor & autor fuit Saturnus apud Ianum Regem , tanta fuit apud gentes Italas admiratio, tantaque omnium pax , & tranquillitas rerum propter æquitatem,vt aurea ætas sub illo fuisse dicatur à poetis : ac neque tum sollicitatum fuisse mare, nec vllam fuisse militiam , sed omnia propter vberrimam terræ feracitatem omnibus fuisse communia quod ita decantauit Tibullus;

Quam bene Saturno viuebant rege prius,quam
Tellus in longas est patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempserat vndas,
Effusum ventis præbueratq; sinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presserat externa nauita merce ratem.
Illo non validus subiit iuga tempore taurus,
Non domito frænos ore momordit equus.
Non domus vlla fores habuit,non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arua lapis.
Ipsa mella dabant quercus,vltroq; ferebant
Obuia securis vbera lactis oues.
Non acies,non ira fuit,non bella;nec enses
Immiti sæuus duxerat arte faber.

Verùm hanc sanctissimarum legum,iustitiæque reuerentiam non in libris notatam,aut incisam in ære,sed in animis hominum impressam,& consuetudine ciuitatum inueteratā esse oportere credidit,vt testatur Virg.qui ita scripsit lib.7.

ne ve ignorate Latinos
Saturni gentem haud vinclo,nec legibus æquam,
Sponte sua,veterisq; Dei se more tenentem.

Nam is certè quidem qui ob metum pœnarum solùm,aut ad scriptarum legum integritatem vitam suam accōmodare cogitur, at non sponte facit quæ recta sunt,vir bonus esse nullo pacto potest:quoniam qui nullum flagitium propter metum pœnæ committit, non is quidem vir bonus est , sed tantùm non malus. Ille solus vir bonus iure habetur,qui naturæ ductu ad ea quæ gloriosa,quæ honorifica,quæ honesta, quę decora sunt , contendit;at non metu pœnarum : ille integer , ille æquus , ille probus.Inde contigit vt scripserint poetæ Iustitiam è terris aufugisse,& in cœlum conuolasse : quæ naturæ fuit æquitas in animis hominum insita,quæ paulatim crescentibus scriptis legibus ob hominum malitiam ex animis mortalium deleta est:non illa è terris euolauit,quæ scripta est in tot tantisque iurisperitorū codicibus. Nam quanto simpliciores erāt homines,tanto iustiores erant natura : vbi legum volumina in ciuitatibus, quasi Astrææ

testamenta composita sunt, illa simplicitas paulatim ad rusticos homines extra ciuitatem recessit, & ad horum testamentorum ignaros, quare inquit poeta, quòd

Extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Quidam tamen fabulati sunt leges non esse Astrææ testamẽtum, sed hominum placita vel aduersus æquitatem per potentiã subditis imposita, & quædam propria ciuitatum instituta ad propriam ciuitatum & ferentium ea vtilitatẽ excogitata, quæ in varias etiam sententias possent distorqueri; quib. inspectis non ausa sit Astræa testamentum condere, cùm nullum propè inexpugnabile videretur sibi facere posse, tum ob multitudinem inter se pugnantium legum: tum etiam ne per lites euerteret carissimorum facultates quos erat heredes factura. Hanc hominum simplicitatem & innocentiam immensi bonorum cumuli sequebantur. nam tanta erat quies, tanta felicitas, tanta bonorum omnium copia, vt meritò ista suauissima carmina de illa ætate scripserit Pherecrates in actu metalla fodientib. inscripto.

πλούτῳ δ' ἐκεῖ ἦν πάντα συμπεφυρμένα,
ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς πάντα τρόπον εἰργασμένα.
ποταμοὶ μὲν ἀθάρης καὶ μέλανος ζωμοῦ πλέοι
διὰ τῶν στενωπῶν τονθολυγοῦντες ἔρρεον
αὐταῖσι μυστίλαισι, καὶ ναστῶν τρύφη.
ὥστ' εὐμαρῆ ἦν αὐτόματ' ἐς τὴν ἔνθεσιν
χωρεῖν λιπαρὰν κατὰ τοῦ λάρυγγος τοῖς νεκροῖς.
φύσκαι δὲ καὶ ζέοντες ἀλλάντων τόμοι
παρὰ τοῖς ποταμοῖς σίζοντες ἐκέχυντ' ἀντ' ὀστρείων,
καὶ μὴν παρῆν τεμάχη ὑφ' ἐξωπτημένα.
καταχυσματίοισι παντοδαποῖσιν εὐτρεπῆ.
Pluto simul permista erant ibi omnia,
Boniśq; prorsus plena cunctis, nam crua
Plena & farina, & iuris atri flumina
Fluxere per loca arcta murmurantia
Ob perleues panes calentes, qui cibus
Facillimè vel sponte sanè curreret
In ora mortui viri contritus haud.
Lucanicæ & tucceta bullientia
Loco ostrearum sparsa erant per flumina.
Piscésque conditi natabant vndique
Suaui parati iure simplicis haud modo.

tum paulo pòst:

ὀπταὶ κίχλαι γὰρ ἀνάβραστ' ἠρτυμέναι
περὶ τὸ στόμ' ἐπέτοντ' ἀντιβολοῦσαι καταπιεῖν
ὑπὸ μυρρίναισι καὶ ἀνεμώναις κεχυμέναι.
τὰ δὲ μᾶλ' ἐκρέματο τὰ καλὰ τῶν καλῶν ἰδεῖν

ὑπὲρ κεφαλῆς ἐξ ὄζων πεφυκότα.
Turdi volabant ora circum, quos bene
Conditi erant, coctique mire, supplices
Edi rogabant. pulchra per papauera
Myrtosque fusi: mala pendebant super
Caput decora maximè, nec arbore
Producta, nullo vel recenti germine.

Nam sine vlla sollicitudine curàque viuebant, sine laboribus, sine calamitatibus: neque corporis vigor vlla senectute minuebatur. Vbi mortis tempus aduenisset, sine aliqua difficultate, tanquam in suauissimum somnum deflectentes naturæ necessitati concedebant, quæ omnia Saturno regnante contingere solita dicuntur, vt testatur Hesiodus in operibus & diebus:

οἳ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν·
ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀιζύος, οὐδέ τι δειλὸν
γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων·
θνῇσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι.
Nam cum Saturnus cælo regnabat, habentes
Viuebant homines nulla in pectore curas,
Vt Dy felices. Nec vires curua senectus
Inflexit: similésque pedes, similésque fuere
Vsque manus illis, ibant conuiuia læta.
Vt somno domiti fatis cessere benignis.

Et profectò nulla maior est in senectute aut in morte consolatio sapienti viro, nihil quod leuiorem mortem efficiat, quàm rectè anteactæ vitæ recordatio, & per vniuersum vitæ cursum seruatæ integritatis memoria. Non enim illa est vera consolatio, quæ videtur insulsis nostræ tempestatis senibus, qui se æquo animo posse mori gloriantur, quia nullum voluptatum genus nescierint, vel quia multas viderint regiones, vel quia omnibus honoribus in patria sua perfuncti sint: quoniam nihil horum vel virum bonum efficit, vel animum sapientiorem ac beatiorem, aut ad omnia difficilia constantẽ. Qui cæteris rebus nihil ad probitatẽ pertinẽtibus potiti sunt, nullisq; voluptatibus pepercerũt, aut functi sunt honoribus, illi in difficillimam omnium mortem & curarũ plenissimam incidunt: quo tempore ob metum illarum pœnarum quæ viris nefariis post mortem proponuntur apud inferos, mirum in modum discruciantur, coguntúrque vniuersæ anteactæ vitæ rationem percurrere. Hi si nihil sanctum laudabiléque inueniant, non in somnum quidem suauissimum, sed in maximas incidunt molestias & difficillimas animi solicitudines; & quasi tunc discruciari incipientes decedunt. Iure igitur Orpheus Eunomiam quasi bonam legem vt nomen significat, siue iustitiam,

tanquã omnis felicitatis autorem apud thronum Iouis collocauit, vti testatur Demosthenes orator his verbis in oratione in Aristogitonem: πάντα τὰ τοιαῦτα ἔθη παριδόντας, τήμερον ὀρθῶς δεῖ δικάσαι, τὴν τὰ δίκαια ἀγαπῶσαν εὐνομίαν περὶ πλείστου ποιησαμένους, ἣ πάσας καὶ πόλεις καὶ χώρας σώζει· καὶ τὴν ἀπαραίτητον καὶ σεμνὴν δίκην, ἣν ὁ τὰς ἁγιωτάτας ἡμῖν τελετὰς καταδείξας Ὀρφεὺς παρὰ τὸν τοῦ Διὸς θρόνον φησὶ καθημένην πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾶν. *Omnes huiusmodi mores vbi cognoueritis, hodierno die vobis recte indicare conuenit, plurimi facientibus Eunomiam, æquitatis amicam, quæ omnes vrbes & regiones tuetur: & inexorabilem ac venerandam Iustitiam, quam Orpheus, qui nobis sanctissimas ceremonias ostendit, Iouis solio assidentem inquit omnia mortalium facta obseruare.* Fuerunt alii qui bifrontis Iani pecuniam impressam idcirco fuisse significarunt, quia Ianus post acceptũ hospitio Saturnũ mitiore viuẽdi ratione inuẽta, hominibúsq; è feris mãsuetioribus factis, duplicis vitæ Deus & autor habitus est, cùm vtraq; sub illo fuisset, vt testatur Plutarchus in Vita Numæ hoc pacto: ὁ δὲ Ἰανὸς ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς γενόμενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς, ἐκ τοῦ θηριώδους καὶ ἀγρίου λέγεται μεταβαλεῖν τὴν δίαιταν, καὶ διὰ τοῦτο πλάττουσιν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον, ὡς ἑτέραν ἐξ ἑτέρας τῷ βίῳ περιποιήσαντα τὴν μορφὴν καὶ διάθεσιν. *Ianus apud antiquos siue dæmon, siue rex vrbanus fuit & perbenignus, à ferina & agresti vita dicitur homines ad aliam meliorem reuocasse. quare eum bifrontem effingunt, tanquam qui alteram ex altera viuendi rationem instituerit.* Fuerunt tamen qui putarint Saturnum fuisse à Ioue comprehensum & in vincula traditum, non autem fugisse: quorum sententiam secutus est Plato in Euthiphrone: αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν ἄριστον καὶ δικαιότατον· καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν αὑτοῦ πατέρα δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπινεν οὐκ ἐν δίκῃ· κἀκεῖνόν γε αὖ τὸν αὑτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι' ἕτερα τοιαῦτα. *Ipsi enim homines arbitrantur Iouem Deorum optimum ac iustissimum esse: & tamen hunc patrem suum in vincula iecisse inquiunt, quòd filios iniquè voraret: illúmque rursus patrem incidisse ob alia his similia.* At Homer. in lib. 8. Iliadis non solùm Saturnum vinctum fuisse à Ioue memorat, sed etiam eius fratrem Iapetum, ambósque fuisse coniectos in tartarum, vt in his patet;

σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω
χωομένης, οὐδ' εἴκε τὰ νείατα πείραθ' ἵκηαι
γαίης καὶ πόντοιο, ἵν' Ἰαπετός τε Κρόνος τε
ἥμενοι, οὔτ' αὐγῇς ὑπερίονος ἠελίοιο
τέρποντ', οὔτ' ἀνέμοισι, βαθὺς δέ τε τάρταρος ἀμφίς.
Ipse tuam haud tanti facio quam concipis iram:
Nec si extrema petas terræ, pelagísque, vbi sentit
Lumina nec solis, nec ventos Iapetusque,
Saturnúsque senex, quos tartara dira coercent.

Memoriæ tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus, Saturnum neque

neque fuisse à Ioue vinctum, neque regno priuatum, sed libenter ac sponte regnum illi concessisse, vt dictum est, rerúmque omnium, vtpote ob ætatem impotentem, filio tradidisse administrationem: quippe cùm & alii fuerint complures reges qui istud ipsum fecerint. Neque tamen primus omnium mortalium Saturnus regnauit, vt voluit Sibyllæ carmen superiùs: cùm ante Saturnum & Rheam, Ophionem & Eurynomen Oceani filiam imperâsse constet, quos & ipsos Titanas vocarunt: quo tempore Saturnus post captum Ophionem & Eurynomen à Rhea in tartarum deiectos, Deorum imperio potitus fuisse dicitur. donec eam ipsam vim passus est & ipse à Ioue, vt ait Isacius. Huic falcis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniam (vt diximus) vitæ humanioris author fuit Italiam incolentibus, quos plantandi ac falce metendi rationem docuit. Alii dixerunt eam falcem sibi à matre fuisse datam, cùm aduersus patrem, & ad liberandos è vinculis fratres armatus fuit, qua etiam genitalia Cœlo abscidit, quæ postea decidit in Siciliam, vt ait Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὴς πίειρα κεραυνίη εἰν ἁλὶ νῆσος·
ᾗ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις, (ἵλατε μοῦσαι.
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος) ᾧ ἀπὸ πατρὸς
μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος.
Insula cæruleo nemorosa Ceraunia ponto
Cingitur hac celat falcem (mihi parcite Musæ
Inuitus nam prisca cano hæc) vt fama parentu
Saturnus qua olim genitalia membra cecidit.

Hæc insula ab ea falce postea Drepanum fuit dicta, cùm Græci *δρέπανον* falcem nominent. Quamuis alii maluerunt dictam fuisse ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cùm eos metere docuit. Timæus vero antiquissimus scriptor existimauit dictam fuisse Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incidit, quæ ibi occultata fuisse dicitur, cùm antea illa insula Macris à nutrice Bacchi diceretur, & postea Coryca ab Asopi filia, vt testatur Pausanias in Achaicis, & Lycophronis Apolloniique enarratores. Alii crediderunt falcem illam non à matre datam fuisse Saturno, sed Telchinem è Creta Rhodum venisse per Cyprum, indéque ferrum & æs laborasse, falcémque illam fabricasse Saturno, vt memoriæ prodidit Strabo libro decimoquarto Geographiæ. Ego verò magis illorum sententiæ accedo, qui neque hac, neque illa de causa Drepanum vocari putarunt, sed quia crebræ maris vndæ eò cum impetu irruentes ita terram corroserint, vt insulam in formam falcis excauarint. Fuit Saturnus ad res Venereas maximè propensus, quare illa fabula de illo circumfertur, quòd cùm Philiram Oceani filiam amaret, Opi superueniente

in equum se conuertit, vt sub ea forma amores suos occultaret: quod innuit Virgilius libro tertio Georgicorum his carminibus;

Talis & ipse iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus,& altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Huic sacra fiebant humanis hostiis, vt proditum est memoriæ à Platone in Minoe: καὶ τοῦ τε ἔνιοι αὐτῶν υἱεῖς τῷ Κρόνῳ (ὡς ἴσως καὶ ἀκήκοας) θύουσι. *Atque nonnulli ipsorum vel filios immolant Saturno, (vt fortasse audiuisti.)* Hic ritus sacrorum per multos annos & vsque ad Herculis tempora perdurauit in Italia, quod fiebat ad Saturni imitationem, ne solus is crudelissimus fuisse Deus videretur, qui suos filios omnes interimere conatus sit.

Saturni ara cereis accensis excolebatur, cereique mittebantur ditioribus: quia Saturnus quasi lumen fuit humanæ vitæ, quã è tenebris ad bonarum artium cognitionem excitarit. In huius Dei honorem, cùm celebrarentur Saturnalia apud Romanos, domini seruiebant seruis, ad memoriam pristinæ libertatis omnium quæ fuit sub illo rege, cùm nemo alteri seruiret. Qui voluerunt Saturnum esse dictum, quòd annis saturetur, quàm ridiculi fuerunt Dii boni? Nam qui ab annis dictus est, & à satietate apud Latinos, erit ne idem Κρόνος apud Græcos, an alius? aut malè ficta est & ridicula hæc etymologia, aut præclari isti nominum interpretes mihi dicant velim, cùm Κρόνος ἀπὸ τοῦ κορεῖν, hoc est à saturando, dicatur illud ὄνος quod asinum significat, num ipsi addendum putent in compositione. quod nisi addatur, videbitur nomen datum Saturno antè apud Latinos quàm apud Græcos: quod falsum est. si addatur, significabit Saturnum asinis saturari. qua etymologia quid magis ridiculum est? Sed post res à Saturno gestas ita summatim explicatas, quam sententiam occultauerint antiqui sub his narrationibus inuestigemus.

Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Ægypto, ac Rheam sororem duxisse in matrimonium, è quibus nati sint Iupiter & Iuno, qui ob virtutem, præstantissimáque animi ornamenta, vniuerso terrarum orbi imperarint; ex his natos esse quinque filios omnino memorant, Osirim, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem; atque Osirim esse Dionysum tantopere à Græcis celebratum, Isim autem Cererem. Saturnum è Cœlo & Rhea quæ terra est, natum esse, nihil aliud significat, quam illud idem quod diximus superiùs; tempus scilicet cum cœli astrorúmque agitatione & motu cœpisse, vt crediderunt illi qui Deum fuisse architectatum hunc mundum putarunt. Quidam cùm Ianum Solem ac Saturnum tempus esse crederent, eósque communi consilio imperantes; clauem & virgam tribuerunt, vt qui re-

bus

bus præesset. nam putabant clauem habere, quia per diem illa mundum aperiret,& mox vesperi clauderet. Alii claues tribuerunt,quod belli pacisque esset arbiter,quæ certè omnia pro prudentia sunt intelligenda. Hunc idcirco senem & falcatum, & detecto capite,& laceris vestibus, & porrigentem serpentem finxerunt, quem circumstabant duo pueri & duæ puellæ, pro quatuor elementis. in eius sinistra manu serpens erat, qui sibi caudam morsu apprehenderat, quòd omnia tempus & vicissitudines rerum hæc significarent. at cur patri genitalia membra abscidit? explicauit id Cicero in secundo de natura Deorum:nam cùm æther Saturnus esse ab antiquorum nonnullis crederetur, vt videtur putasse Orphæus in Argonaut.cùm inquiat,

καὶ Κρόνον, ὃς ἐλίχθη ἀπειρεσίοισιν ὑφ' ὅλκοις αἰθέρα:

AEthera Saturnum qui latè amplectitur altum:

hunc existimarunt patrem abscidisse, quoniam vnus est æther à Deo siue Cœlo procreatus ex vniuersa ætheris materia. neque alius æther procreari potest,qui si pro tempore capiatur,idem nihilominus continget. Conuenit ita cum Titano fratre vt filios omnes occideret; quod quid aliud est, nisi solem cum tempore coniurasse, vt omnia quæ nascantur properarent ad interitum? quippe cùm autor sit generationis & corruptionis rerum naturalium sol, quorum nihil fit sine tempore. cum igitur rerum sit omnium vicissitudo,omniaq; quæ quidem nata sunt, interire aliquando necesse sit, quia quæ composita sunt, denique in sua principia soluuntur,quorum omnium mutationis architectus est tempus, dictus est Saturnus filios vorasse. quòd saxum vomuerit Saturnus,& reliqua omnia quæ comederat,quid aliud est, quàm alias res in demortuarum locum sufficì ab ipsa natura & reparari? Sic enim ait Sophocles in Aiace;

ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.
Tantum valet tempus, vetustas vim hanc habet;
Ignota profert, celat inde cognita.

Quòd autem Saturnus sit tempus, ac nihil aliud, quòd omnia destruit, & omnia producit, indicat carmen illud Orphei in hymno Saturni,

ὃς δαπανᾷς μὲν ἅπαντα, καὶ αὔξεις ἔμπαλιν αὐτός.
Omnia qui profers,consumis & omnia rursus.

Et AEschilus in Eumenidibus,

χρόνος καθαιρεῖ πάντα γηράσκων ὁμοῦ.
Simul senescens cuncta tempus destruit.

Neque mirum est,cùm tempus esse Saturnum dicamus, illũ fuisse Deum existimatum,quando Sophocles in Electra tempus palàm Deum appellauit,

χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός.

Deus profectò tempus est facillimus.

Cùm enim sol nunc ad septentrionem, nunc ad meridiem declinet, quare nunc hyemes nunc æstates faciat, atque pro mutationibus temporum omnia quæ terra maríve nascuntur, initia causásque accipiant sui ortus, meritò dictus est Saturnus ab Orpheo pater & hominum & Deorum, vt est in hoc versu:

Αἰθαλὴς μακάρων τε θεῶν πάτερ, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Flammiger ô Saturne hominum pater atque Deorum.

Qui falcem quoque illi attribuerunt, nihil aliud putasse videntur Saturnum nisi tempus ipsum, à quo omnia inciduntur, prosternuntur & labefactantur, quippe cùm tempori etiam falcem antiqui tribuerint, vt patet ex his libri tertii Epigrammatum:

Ψήχει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος, οὐδὲ σιδήρου
φείδεται, ἀλλὰ μιῇ πάντ' ὀλέκει δρεπάνῃ.

Marmora discindit vis temporis, ac neque ferro
Parcit: inhumana cunctáque falce secat.

Falcem Saturni vel Iouis vel Cereris occultatam fuisse in Sicilia fabulati sunt, propter insulæ frumenti, rerúmque victui necessariarum fertilitatem: nam insularum omnium propè fertilissima est Sicilia, vt scripsit Polybius lib. I. historiarum. Est enim Sicilia omnium propè insularum optima & amplissima dignitate ac frequentia hominum, & in primis ab antiquis & recentibus scriptoribus celebrata. eius ambitus est stadiorum quatuor millium trecentorum & sexaginta, cùm à Peloro Siciliæ promontorio ad Lilybæum mille & quingenti stadii intercedant: inde ad Pachynum, Syracusanámque regionem mille & quingenti. reliquum latus (est enim triquetra insula) continet stadios mille & quingentos & sexaginta, de cuius insulæ feracitate ita scribit poetarum celeberrimus:

ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν
οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

Omnia sponte sua hæc sine aratro aut semine surgunt:
Hordea, frumentum, vites quæ mollia vina
Producunt, augétque Iouis gratissimus imber.

Nam putatur à plerisque frumentum in Sicilia priùs inuentum fuisse, cui rei argumento fuit, quòd in planitie Leontia Siciliæ frumentum syluestre sponte nasceretur. dicta est apud Ennam ab his rapta fuisse Proserpina in quibusdam pratis, vbi violæ & alii multiplices flores odoriferi sponte nascebantur, qui semper ita vigebant vt odorem canum venantium naturalem impedirent. Est illud pratum planum in medio, at circum cliui molles attolluntur ita vt vmbilicus insulæ iure dicatur. habet circum nemora & fontes & viridaria, & apud ipsa paludem, & propinquam spelúcam satis amplam, quæ habet hiatum subterraneum,

qua currum Plutonis cum rapta Dea descendisse ferunt. Sed cur fuit Saturnus à Ioue de Regno depulsus? cur ligatus? cur in tartarum deiectus? quia sublimiora corpora, quæ sunt supra elementa & corpora simplicia, omnem vim temporis ad inferiora, quæ patiuntur mutationem, relegarunt: cum ipsa sint ab omni vel senectute vel labore vel mutatione immunia, vt senserunt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarum locum hunc inferiorem corruptioni & perturbationi scilicet obnoxium. Sic igitur & se, & fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit: cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulæ corrumpuntur, vniuersa certè interire non possunt. Lucianus tamen in dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulæ locum inquit, quòd Saturnus fuerit ligatus, quia tardus segnisque sit planetæ illius motus: cùm tamen ligatus nunquam fuerit Saturnus, neque in tartarum deiectus, qui locum dedit fabulæ propter multas tergiuersationes & varietates, quæ contingunt illius motui. Idem cùm non facilis sit visui mortalium, dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quam tarditatem ac varietatem motus mirifica sanè elegantia orationis expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versu:

Frigida Saturni sese quò stella receptet.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuit appellata, illique sacra credita, quòd multorum bonorum autor Saturnus Italis hominibus fuerit, vt inquit Halicarnasseus Dionysius in libro primo; οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τοὺς παλαιοὺς ἱερὰν ὑπολαβεῖν τοῦ Κρόνου τὴν χώραν ταύτην. τὸν μὲν δαίμονα τοῦτον οἰομένους εἶναι πάσης εὐδαιμονίας δοτῆρα καὶ πληρωτὴν ἀνθρώποις, εἴτε Χρόνον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ὡς Ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, ὡς Ῥωμαῖοι. πᾶσαν δὲ περιειληφότα τὴν τοῦ κόσμου φύσιν, ὁπότερον ἄν τις ὀνομάσει. *Neque mirum est sanè si antiqui sacratam Saturno regionem hanc existimarunt: quippe cùm omnium bonorum, omnisque feracitatis autorem & largitorem hunc dæmonem crediderint, siue tempus ipsum nominari conuenit, vt arbitrantur Græci; siue Saturnum, vt Romani hic, vtrocunq; nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est.* Platonicorum præterea classis, cùm Cœlum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent; at non sublime istud corpus, quod omnia continet, mentémque illam diuinam, quæ cæteras complectitur: hanc mentem modò Iouem, modò Venerem, modò Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in cœlo præcipuè assignatur ab omnibus, cuius nutu cuncta gubernantur, idcirco Cœli filium Saturnum, siue mentis virtutem è cœlo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. Cum diuina illa mens æthereum regionem gubernans intelligitur, tunc vocatur Iupiter: ast vbi in inferiora corpora descendit ad ea ad generationem concitanda, tunc

appellatur Venus. hinc accidit vt is Saturnus mens superna aliquando intelligatur, in qua sit lex vniuersa rerum omnium atque prouidentia, quæ ad ordinem & vitam & mutationes omnium fortunarum pertineat. Alii tamen eius sphæræ cœlum, quæ aplanes nuncupatur, animam: at inferioris, Saturnum dixerunt. qui ordo postea seruatur in cæteris. Atque hæc ea sunt, quæ fabulosè de Saturno dicta ad physicas rationes detorquentur; quorum fundamentum res à Saturno gestas fuisse ego crediderim: quæ tum voluptatis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita formata. Nunc quid Astronomicè ista significent, explicandum est.

¶ Scriptum est à genethliacis Saturni sidus frigidum esse ac siccum, quare bilis atræ ferax est, hominesq; facit in quibus prævaluerit in ortu, inuidos, malignos, superbos, auaros & ad iram tardos, sed in ea diutius insistentes, atque iidem tamē plurimum pollent consilio & ingenio, audaces facit in periculis, senilíque sapientia. Hanc tamen planetæ malignitatem aiunt placari aut certè leniri Iouis coniunctione vel receptione, vel oppositione, vel trino, vel sextili aspectu. Sicut enim Mars cùm in angulis cœli, vel in secunda (vt aiunt) domo, vel in octaua fuerit, multa nascentibus portendit: cuius tamen malignitatem minuit Venus vel opposita, vel coniuncta, vel recepta, vel per sextam circuli partem distans ab eo, vel per tertiam, omnémque feritatem & rabiem propè compescit; sic accidit Saturno ob Iouis aduentum. quare dictus est á poëtis Saturnus à Ioue filio esse vinctus, qui sub ipso Saturni circulo est: & in tartarum deiectus, quoniam eius vires infringit & obscuras facit. Quod si vera sit illorum sententia, qui dicunt sidera significare tantum hominibus superarum mentium voluntatem, tanquam aues augurium, nullamque vim in nos habere ad commouendum, cur Venus dicta est à sapientibus Martis malitiam infringere, aut Saturni Iupiter retardare? Dictus est rursus in equum conuersus Saturnus animal in Venerem propensum ac penè furiosum, quia libidini deditos vis planetæ clàm facit, ac furorem Venereum penè concitat in iis corporibus, quibus plurimum dominatur. Eum multorum commodorum inuentorem fuisse asserunt, quia melancholici, & quibus in ortu dominatur Saturnus, plurimum valent ingenio & prudentia.

¶ Præterea cùm singulis planetis ob similitudinem quandam metalla singula sint attributa, metallorum tortores siue chemistæ artifices, hanc totam ferè fabulam ad suam artem retorserũt: cùm se Gebrum, Hermetem, & Raymundum Platonicos, imitari velle profiteantur. Dicunt enim fictum fuisse ab antiquis quòd Iupiter Saturno genitales partes absciderit acuta falce, eásque in mare deiecerit, ex quibus & è spuma nata sit Venus, quia Saturnus

turnus sal sit quidam, pater Iouis, præparati salis scilicet, qui fit ex eo præparato. Sed quoniam cum Iupiter in vase vitreo existit, in peracutam tenuémque aquam soluitur propter vim ignis, quæ sumitur etiam ab ipso Ioue, cùm viriles partes secum afferat, incidens ac separans sulphur intimum ac in sale latens, quæ recidunt in vas quod accipiendis apponitur; idcirco & Saturno amputatas viriles partes dicunt: & cum sal in aquam tanquam in mare decidat, ex illo sale ac sulphure gignitur Venus. Conantur enim metallorum tortores & has, & alias his similes artes excogitare, quibus possint metalla in alias formas transferre teterrima paupertatis forma perterriti, ac semper illā lepidissimi poetæ Timoclis sententiam in animo habentes qui ita inquit;

ψυχὴ βροτοῖσιν αἷμά τ' ἐστὶν ἄργυρος.
τοῦτον ὅσῳ δ' οὐκ ἀθροίζων ἀθρόον,
πλάζεθ' θανόντος ἄνδρος ἐν ζῶσις σκιά.
Est sanguis atque spiritus pecunia
Mortalibus: quæ nulla cui sit copia,
Vivos pererrat inter vmbra mortui.

Pingebatur autem ab antiquis Saturnus senex pallidus, curuus, altera manu falcem gestans, & draconem caudam sibi mordentem: altera filium paruum ori apponebat, ac vorabat: caput galea tegebatur, & super illa erat amictus. Habebat iuxta se quatuor filios, e quibus Iupiter virilia amputabat, ac in mare proiiciebat, è quibus Venus oriebatur. Senex is nimirum ob motus tarditatem ita fingebatur, & ob caloris inopiam, falcem habebat, quia retrogradus planeta, quòd per serpentem etiam significabant. vorabat filios, quia pauci viuunt qui nascentes habent Saturnum in horoscopo dominantem. Iupiter virilia amputat, quia coniunctus temperat malitiam, & de imperio deiicit. quia se exaltat in Saturni circulo, hanc enim & picturam & interpretationem Saturni tradiderunt antiqui nonnulli. Atque hæc physicè & astronomicè summatim dicta sint, nunc quo pacto possint eadem ad humanæ vitæ institutionem accommodari, vestigandum videtur. Saturnum deiecisse patrem suum è regno propter iniurias fratrum, quid aliud significat, quàm iniuriarum denique vindicem esse Deum? cùm nemo malus diu felix esse possit. At fuit idem Saturnus postea idem passus, quia nulla iniquitas iniquitatis est remedium: idcirco qui iniurias vlciscuntur, illud priùs videre debent quatenus viro bono procedendum sit: atque cædem iniuriæ quas in parentes contulerimus, sunt nobis à filiis postea expectādæ; cùm omnes domesticis exemplis maximè incitentur. Si quis rursus post datas pœnas suorum peccatorum sapiens extiterit, illud experitur denique apud omnes bene institutas & politicas nationes, apertum esse externæ virtuti locum, ac vbique viris bonis esse patriam, & vbique mortalium sapienti viro humanam

felicitatem quantulacunque est, patere. Ac de Saturno satis, nunc de Cœlo dicamus.

De Cælo. CAP. III.

COELVS, quem alii Cœlum, alii Vranum Græco nomine appellant, Aetheris & Diei filius fuisse dicitur, vt testatur Cicero lib. 3. de natura Deorum his verbis: Quod si ita est, Cœli quoq; parentes Dii sunt habendi Aether & Dies, eorúmque fratres & sorores. Huius vxor Vesta fuisse dicitur, quam nihil aliud esse quàm terram, suo loco dicetur. Scriptum reliquit tamen Hesiodus Cœlum è terra natum fuisse, vt patet ex his carminibus;

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι.
Terra sibi par stellatum Cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam.

Quæ mox cùm Cœlo nupsisset, coniunctáque fuisset, insignem filiorum multitudinem illi procreauit, Cœum scilicet, Crium, Hyperionem, Iapetum, Thian, Rheam, Themin, Mnemosynem, Phœben, Tethyn, Saturnum, Brontem, Steropen, Argen, Cottum, Briareum, Gygan, quos omnes commemorauit Hesiodus, in Theogonia, & Apollodorus Atheniensis in lib. 1. Bybliothecæ, vt dictum est superiùs. atque eadem terra postea è Tartari congressu Typhoeum genuit, vt ait idem Hesiodus. In hunc excitatus Saturnus natu minor ex omnibus Cœli filiis, accepta adamantina harpe à matre ob fratres vinctos patrem cepit, ac illi genitalia mẽbra præcidit, è quorum sanguine Alecto, Tisiphone & Megæra natæ fuisse dicuntur. Scriptum reliquit Lactantius in libro de falsa religione, Cœlum præstitisse potentia cæteris mortalibus, atque cùm reges antiquitus pro Diis colerentur, inde accidit vt Cœlus pro æthere cultus sit: & Saturnus ad extollendam generis claritatem, quòd glorię splendorísque generis desiderium omnibus mortalibus in altissimo fortunæ gradu constitutis, maximè est innatum, se è cælo Deorum omnium sede & è terra natũ esse gloriabatur. Attamen, si quis rectè consideret, idem nobilitatis genus & ranis, & muscis, & cæteris animalibus complurib. natura abundè largita ęst, quòd ex æthere siue calore siderum, & ex terra per imbres multa huiusmodi semina concipiuntur & producuntur, vt est in iis carminibus:

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit: & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Neque plura his fabulati sunt antiqui de Cœlo. ¶ Quod Aetheris ac Diei filius fuerit, videtur nihil aliud significare nisi naturæ ordinem in Cœlestibus corporibus collocandis: quæ puriora sunt

enim

enim, cæteris superiora sunt & in sublimiore loco: quare in coordinandis iis corporibus cùm à cæteris secessisset, dictus est natus ex Aethere & Die ob inferiorum siderum lumen. Alii è terra natum dicunt, qui mundum ab opifice Deo fabrefactum putarunt ex informi materia. Veruntamen idem cœlum pars est ætheris, atque cœlum æther fuit appellatus, vt testatur carmen illud Pacuuii apud Ciceronem in secundo libro de natura Deorum:

Hoc quod memoro, nostri cælum, Graij perhibent athera.

Sic Orphæus in hymnis nihil aliud esse cœlū existimat, nisi hunc æthera qui constat ex altissimis illis ignibus, vt patet ex hoc:

οὐρανὲ παγγενέτωρ, κόσμου μέρος αἰὲν ἀτειρές.

Omniparens cælum, pars & sanctissima mundi

Perpetua.

Vocatum est cœlum, quia concauum sit, quod κοῖλον significat apud Græcos. Quod autem exectus fuerit à Saturno filio, in neminem adhuc incidi, qui satis probabilem causam attulerit. nam ridicula est illa, quam affert Cicero in secundo de Natura Deorum hoc pacto: Nam vetus hæc opinio Græciam oppleuit; Cœlū exectum à Saturno filio, vinctum autem Saturnum ipsum à filio Ioue. Physica ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas: Cœlestem enim, altissimam, æthereámque naturam, id est, igneam, quæ per se omnia gigneret; vacare voluerunt ea parte corporis, quæ coniunctione alterius egeret ad procreandum. Hoc si ita sit, cur aliquo tempore eas partes habuerit æther declarandum fuit: aut si Saturnus pro tempore intelligatur, quòd saturetur annis. cùm dicantur omnia è tempore nasci, & rursus ab eodem labefactari; cur idem fuit exectus à Ioue filio? nunquid nihil aliud ab eunucho tempore nascetur? Aut nulla igitur vera est, & quæ seruari possit harum rerum interpretatio: aut hæc ad mundi procreationem (vti dicebam) respicit; quæ partim ab historiis, partim ab impositorum nominum natura sumpsit originem. Exectus fuit igitur Cœlus, vt ego quidem sentio, quia vnus sit æther, vnúmque cœlum; neque vllum tempus patietur posse alium æthera aut aliud cœlum procreari, cùm ex vniuersa constet materia. Nam cùm vnus sit mundus, at non plures, cùm neque esse possint, meritò dicunt Cœlum exectum à filio, quia sibi simile quidpiam tempus non sinet procreari. Vnum est igitur cœlum, & vnum tempus, quod nascitur ex illius motu: ambo execti, quia non plures esse possint: vnde hausta fuit Peripateticorum disciplina. Cœli res gestæ nullæ ad nostræ ætatis memoriam peruenerunt, quare facilè adducor, vt putem ob prudentiam probitatémque hominis principatum ad ipsum fuisse delatum. vnum de illo apud varios scriptores inuenio multorum testimonio comprobatum, quòd mortuus est in Oceania

(nam Creta, vt opinor, ita vocabatur) in oppidóque Aularia fuit sepultus, vt ait Lactantius. Nec me præterit nonnullos fuisse, qui Cœlum intellexerint animam esse supremi & stellati cœli, quàm modò Deum, modò Dei ipsius fœcunditatem putarunt. Atque cùm Iouem beneficam voluntatem Dei omnibus prouidentem existimarunt, aiebant eum execuisse Saturnum, hoc est ad Dei mentem peruenire: mox Saturnus execat Cœlum, quia mens ipsa plurima extorquet à Dei optimi fœcunditate, à quo ea quæ proueniunt, non integra & perfecta sunt, vt in Deo: sed à Ioue ligata & angustioribus naturæ limitibus accipientis vitio coarctata. Quæ ad mores attinent, similia propè sunt atq; in Saturno: nunc de Iunone dicatur.

De Iunone. CAP. IIII.

CVM de Saturno verba faceremus superiùs inter cæteros Saturni filios Iunonem etiam commemorauimus: nam duas tantùm fœminas è Saturno natas fuisse accepimus, Glaucã scilicet & Iunonem. Erat id fœdus Saturno cum Titanis (vt dictum est) vt mares omnes, si qui nascerentur è Saturno, interficeret; at filias, vt imperio minimè aptum genus, pro arbitrio ac voto educare licebat. Cùm eodem partu Iupiter & Iuno nati fuissent, Iupiter (vt diximus) clàm per Corybantes in Cretam deportatur; at Iuno, vt quæ sola eodem partu nata sit, Saturno oblata, quod facilè creditum fuit. Atenim de loco vbi nata fuit Iuno ambigitur, quòd ab aliis scriptoribus in alio loco nata esse dicatur. Strabo lib. 9. scriptum reliquit Iunonem Argis natam esse, quod videtur significasse Homerus lib. 4. Iliadis hoc versu:

Ἥρη τ' Ἀργείη, καὶ Ἀλαλκομενηὶς Ἀθήνη.

Iunóque Argiua, atque Alalcomenia Minerua.

Quam tamen Samiam Iunonem esse scribit Pausanias in Achaicis, cùm Samii Iunonem apud se natam esse dixerint apud Imbrasum fluuium sub quadam vitice. Atqui vt eadem in vtroque loco nata sit, fieri non potest: communior tamen sententia est quòd in Samo sit edita, cui sententiæ & Apollonius accedit, vt scripsit in primo Argonauticorum his verbis:

. ὃ δ' Ἰμβρασίης ἕδος Ἥρης
Παρθενίης Ἀγκαῖος ὑπέρβιος.

Ast hic Imbrasiæ Iunonis sede relicta,
Partheniæ præstans Ancæus,

Nam cùm Samus Melantheus & Anthemusa antea vocaretur, dicta fuit postea Parthenia, quia Iuno virgo in illa sit educata, vt scripsit Callimachus in lib. περὶ κτίσεων νήσων καὶ πόλεων καὶ μετονομασιῶν, hoc est, *de conditis & habitatis insulis, & ciuitatibus, & de illarum nominibus,* quam rem explicauit etiam Apollonii Rhodii enarra-

enarrator. Huius nutrices dicuntur fuisse Eubœa, & Porsymna, & Acræa Asterionis fluuii filiæ, vt memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Atque Olen poetam perantiquũ carmina quędam in honorem Iunonis composuisse accepimus, in quibus scriptum erat. Iunonem ab Horis fuisse educatam. Idem Pausanias in Arcadicis, Iunonem à Temeno educatam scribit. cuius etiam nutrices fuisse Oceanitides inquit Ouid. lib. 2. Metamorph.

At vos si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite ceruleo septem prohibete triones.

Nec defuerũt qui ab Oceano & à Tethye nutritã fuisse dixerint, quorũ sententiam secutus est Homerus lib. ξ. Iliadis vbi inquit:

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν·
οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐΰ τρέφον ἠδ' ἀτίταλλον.
Oceanum visura peto namque vltima terræ,
Vnde genus superu[illegible]nà Tethymq́ parentem,
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Habitauit igitur Iuno in Samo insula donec virgo fuit, cuiusce rei argumentum fuisse inquiunt, quòd anniuersaria sacrificia ibi fieri solebant in nubentis Deæ morem, vt scripsit Lactãtius. Quo autem pacto Iouis fratris facta sit coniux cùm ad nubilem ætatem adoleuisset, ita fabulosè narratũ est à nonnullis. Dicũt Iouẽ potiundæ sororis desiderio arsisse, quam cùm à cæteris Deabus seiunctam vidisset, cuperetq́; ex eius conspectu euanescere & occultari, sese mutauit in cuculum, & in montem, qui Thronax antea, postea Coccyx ab ipso cuculo dictus fuit, conuolauit. Iupiter igitur eo ipso die magnam tempestatem excitauit ad quem montẽ, Iuno cùm sola esset, accessit, ibique consedit: vbi Iunonis adultæ postea sacellum erectum fuit. Cùm tremens igitur ac frigens cuculus ad Iunonis genua aduolasset, ea illius miserta auiculæ, vestem continuò circumiecit. At Iupiter resumpta prima figura rem habere cum illa tentauit, quæ matrem verita, vbi se vxorem ducturum Iupiter promisisset & iurasset, assensit. quare apud Argiuos, qui maximo eam habent in honore, in Iunonis templo, eius statua sedens, in throno cum sceptro, & cuculo super sceptro, erecta fuit, vt ait Dorotheus in libro secũdo Metamorphoseon. Lucianus autem in mortuorum dialogis scriptum reliquit ex instituto Persarum & Assyriorum id fecisse Iouem, quibus mos fuit vel sanguine coniunctas vxores ducere. Postea Iuno nuptiis præfecta fuit, atque cùm Iunoni ante nuptias sacrificaretur, fel victimarum post altare abiiciebatur. Hæc filios Martem, Argen, Ilithyam, & Heben dicitur habuisse, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Atque Lucianus in iisdem dialogis Iunonem scribit citra vllum congressum maris è subuentaneo conceptu grauidam, Vulcanum peperisse. Fabulati

ſunt prȩterea fontem fuiſſe apud Argiuos, cui Canatho nomen fuit, in quo proditum eſt Iunonem, vbi quot annis ſe lauerit denuo virginem fieri: qui ſermo manauit ab arcanis initiorum & myſteriorum, quæ ſoleuni ritu apud illos fiebant, vt ait Lyſimachus Alexandrinus libr.13.rerum Thebanarum, & Pauſ. in Corinthiacis. Fabulantur Iunonem aliquando iratam Ioui in Eubœam receſſiſſe, quam cùm Iupiter placare nullo pacto potuiſſet, ad Cithæronem adiit Platæenſium regem, callidiſſimum tunc omnium mortalium, eius monitu Iupiter ſimulacrum è ligno fabricauit, quod veſtimentis egregiè indutum plauſtro impoſuit, famamque edidit ſe Platæam Aſopi filiam eſſe ducturum. id intelligens Iuno zelotypia capta ad plauſtrum irruit, veſtes diſcidit, fraudem cognouit: quare ridens facilè cum Ioue in gratiam rediit, vt ſcripſit Dorotheus in lib.2.narrationum fabuloſarum. Hæc eadem matrimoniorum præſes ab antiquis dicebatur, vt ſenſit Vir.lib.4.AEneid.

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Quæ idcirco quòd præeſſet matrimoniis, pronuba fuit appellata, vt ait idem poeta;

Dant ſignum prima & tellus, & pronuba Iuno.

& Ouid.in Phyllidis epiſt.

Iunonemq́; thoris quæ præſidet alma maritis.

Ferunt Iunonem lac Herculi infanti prȩbuiſſe, quo immortalitatem aſſequeretur, cùm illum idcirco Pallas ad illam attuliſſet: quod innuit Lycophron in eo verſu;

μύςῃ τροπαίας μαςὸν εὔθηλον θεᾶς.

Gratúmque cultori Tropææ vber Deæ.

Nam fabulantur Iouem aliquando dormientis Iunonis vberibus Herculem infantem admoniſſe, quo ab excitata reiecto pars lactis quæ in cœlum cecidit, viam inde vocatam lacteam fecit: at quod cecidit in terram, fecit candida lilia, cum prius eſſent crocea. Hæc Dea tria loca præcipuè dicitur habuiſſe, in quibus colebatur ſumma religione, quæ ipſa ſibi gratiſſima eſſe memorat apud Homerum lib.4.Iliad.

τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα βοῶπις πότνια Ἥρη·
ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες.
Ἄργος τε, Σπάρτη τε καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.
At Iuno contrà ſic eſt exorſa viciſſim:
Sunt mihi tres vrbes dilectæ, Sparta, Mycenæ,
Atque Argos, quæ ſacra ferunt mihi tempore in omni.

Enimuero cùm multis aliis in locis magna religione Iuno colebatur, tum apud Eleos, vt ait Pauſanias in Eliacis, quinto quoque anno matronæ ſexdecim ludos inſtituebant, qui Iunonia vocabātur, atque virginibus pro ætate in claſſes diuiſis certamen curſus proponebatur. Currebant primæ impuberes puellæ, mox grandio-

grandiores natu, postremæ natu maximæ, quæ ad Olympica certamina etiam accedebant, sed iis minora stadia proponebantur. Hypercheriæ Iunonis præterea delubrum extructum fuit apud Lacedæmonios, quo tempore Eurotas agrum Laconicum late diluit, ex oraculi responso. Hanc Iunonem Venerem etiam nominabant, cui vota facere matronæ pro filiarum nuptiis, vt pote pronubæ Deæ, consueuerunt. Colebatur etiam Lacinia Iuno cognomento in agro Crotoniate, sicuti testatur Dionysius in libello de situ orbis in his carminibus;

ἱμερτὴν πόλιν [illegible] Κρότωνος,
Ναυσίδρομον χ[illegible] Αἰσάρου [illegible],
Ἔνθα [illegible] Λακινίδος [illegible] Ἥρης.
Exigua vrbs colitur valde iucunda Crotonis;
AEsari vbi ad primas herbosi fluminis vndas,
Alta Laciniadis Iunonis templa videntur.

Hanc Deam cùm cælicolarum reginam putarent, cum sceptro & diademate fingere mos fuit antiquorum. Fama est Iunonem infensam maxime omnium mortalium Herculi fuisse, quod è pellice Alcmena natus fuisset, propter quam & vniuersum Thebanorum genus odio habebat; quare fuit etiam ab ipso Hercule vulnerata, vt testatur Homer in lib. 5. Iliad.

τλῆ δ' Ἥρη ὅτε μιν κρατερὸς πάϊς Ἀμφιτρύωνος
δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι βεβλήκει.
Passa fuit Iuno, cum filius Amphitryonis
Dextrum vber ferro percusit forte trisulco.

Veruntamen cum infinitas propè difficultates, multaque pericula illi proposuisset, effecit vt immortalis eius gloria apud homines vigeret. neque vllus propè fuit, quin per Iunonis odium gloriosus inter mortales euaserit, & illustris, quando gloria omnis & rerum gerendarum præstantia non nisi in arduo & difficili loco sit constituta. Neque vlla fuit omnium Dearum quæ magis pellicum multitudine infestata fuerit. Idcirco Numa apud Romanos lege sanciuit ne qua pellex Iunonis templum ingrederetur, his verbis: Pellex ædem Iunonis ne tangito: si tangat, Iunoni agnum fœminam crinibus dimissis cædito. Hæc, cùm Dii cæteri territi ob metum Gigantum in AEgyptum aufugerent, ac alii aliam formam sumpsissent, in vaccam se conuertit, vt est apud Ouid lib. 5. Mutationum;

Huc quoque terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris.
Duxque gregis dixit fit Iuppiter, vnde recuruis
Nunc quoque formatur Libycus cum cornibus Hammon.
Delius in coruo est, proles Semeleia capro,
Fele soror Phœbi, niuea Saturnia vacca.
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.

Credita fuit esse diuitiarum Dea ab antiquis, quod etiam sensit Ouidius, vt est in Epistola Paridis;

Tantaque vincendi cura est; ingentibus ardent
Iudicium donis sollicitare meum.
Regna Iouis coniux; virtutem filia iactat.
Ipse potens dubito, fortis an esse velim.

Huic Deæ candida vacca litari mos fuit, vt testatur Virg. lib. 4. AEneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Fuit anser auis consecrata Iunoni & Inacho flumini existimata, quia illud animal facillimè sentiat omnem vel minimum aeris motum. Fama est, quòd Iupiter hanc Deam aliquando altè suspenderit, pedibusque illius duas incudes appenderit, atque aureum vinculum iniecerit manibus. Tum verò cum Iuno penderet in æthere, Dii cæteri grauiter ferebant, neque soluere tamen potuerunt, vt testatur Homerus in lib. o. Iliadis his carminibus.

ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖιν
ἄκμονας ἧκα δύω, περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλα
χρύσεον ἄρρηκτον; σὺ δ' ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν
ἐκρέμω· ἠλάστεον δὲ θεοὶ κατὰ μακρὸν Ὄλυμπον,
λῦσαι δ' οὐκ ἐδύναντο παρασταδόν· ὃν δὲ λάβοιμι,
ῥίπτασκον τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ.

An subit vt te suspendi, pedibusque ligaui;
Incudes binas, manibusque vt vincula ieci
Aurea firma leui sublimis ab æthere at ipsa
Pendebas; grauiter superi doluere, sed vllus
Soluere non poterat. cœpi quemcunque propinquum
De cœlo ieci,

Istud ipsum significauit aurea Homeri cathena, è qua pendebant Dii omnes Iouem de cœlo detrahere conantes quorum tamen conatus fuit irritus, vt ait Homer. in lib. Iliad. θ.

σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι.
ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν' ὕπατον μήστωρ' οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε.

Aurea sit vobis superi suspensa cathena
De cœlo, hanc trahite ò Diui, cœtusque Dearum.
Sed non detrahere è cœlo, neque vincere summum
Vlla Iouem poterit vis: labor omnis inanis.

Per huiusmodi fictas ambages rerum naturaliũ seriem declararunt poetæ. nunc scientiam & præcepta, nunc naturalium vires & principia, nunc vitæ humanæ rectè instituendæ rationem sub his fabularum arcanis integumentis occultarunt, quæ non poterant nisi à sapientibus, aut quibus sapientes explicassent, intelligi.

ligi. Quid autem Iuno suspensa ita significet, & cur Iouem de Cœlo Dii omnes detrahere non possent, declarabitur paulo inferiùs. Attribuerūt antiqui nymphas quatuordecim Iunoni, quæ illius seruitio semper assisterent, vt ait Virgilius libro primo:

Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ.

Quarum omnium maximè Iridis seruitiō vtebatur. Huic Deæ sacer erat pauo, quia propter illam cæsus fuit Argus à Mercurio, & in illam auem mutatus, vt ait Theodorus in libro Metamorphoseon, vbi Io custodiret mandato Iunonis. Illius currum idcirco finxerunt antiqui à pauonibus trahi, vt indicauit Ouid. lib. 2. Mutationum:

Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus æthera pictis.

Idcirco Adrianus Romanorum Imperator in eo Iunonis templo, quod fuit in planiore Eubœæ parte situm, inter cætera memoratu digna, quæ visebantur, pauonem ex auro & lucidis preciosissimisque lapillis dicauit cum aurea corona & purpurea palla, vbi erant cælatæ Herculis & Hebes nuptiæ argenteæ, vt ait Alcetas in lib. 2. depositorum in Delphis, & Pausanias in Corinthiacis. Multa & huic Deæ tributa fuerunt cognomina, vel à locis in quibus colebatur, vel ab illis qui templa dicauerant, vel ab euentu rerum, vel à cæteris rebus huiusmodi: & ab officio Lucina, & Bellona: & à loco Argiua, & Samia. Sic quia Hercules illi capram mactasset, vocata est Ægophaga, cui apud Lacedæmonios hoc nomine mos fuit capram immolare. Sic Populonea, Lacinia, Hoplismia, Bunæa, Acrea, Hypercheria, Vnxia, Moneta, Calendaris, Februa, Fluonia, Domiduca, Cynthia, Interduca, Socigena, & alia complura his similia.

¶ Hæc illa sunt quæ de Iunone fabulosè ab antiquis sunt tradita. Nunc quid sub his fabulis contineretur, explicemus. Cur Iuno Saturni fuerit filia, dictum fuit cum de generatione elementorum superiùs de Ioue verba facientes loqueremur. Hæc elementum aeris esse putabatur, vt in hymno in Iunonem patefecit Orpheus his carminibus:

κυανέοις κόλποισιν ἐνιδρύν ἀερόμορφε
Ἥρα παμβασίλεια Διὸς σύλλεκτρε μάκαιρα,
ψυχοτρόφους αὔρας θνητοῖς παρέχουσα προσηνεῖς.
Aeriam ostentans faciem Iuno alma sinu quæ
Cyaneo resides, præbens mortalibus auras
Magna Iouis coniux faciles, ventosque salubres.

Quæ apud Virgilium etiam libro quarto se facultatem habere concitandorum imbrium & grandinum inquit hoc pacto;

His ego nigrantem commista grandine nymbum
Desuper infundam, & tonitru cælum omne ciebo.

Vbi enim Iupiter Iunonis amore incaluit, eamque cōplectitur,

omnium pullulant herbarum fructuúmque genera: aer enim nisi superiorum corporum calore commoueatur, generare omnino non potest, quod significauit Homerus in libr. ξ. Iliad.

ἦ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.

Sic ait: vxorem amplexus Saturnius huic est,
Sub quibus alma parit tellus cum gramine flores.

Et quoniam aer non solùm est per quem spiramus, per quem viuimus, per quem videmus, sed etiam qui nobis occultam vim naturalem in sanguinem præbeat, vt vel formidemus pericula, vel ea fortiter subeamus: idcirco Iunonem Timoris & Audentiæ potestatem habere crediderunt antiqui. vt Orpheus testatur in Argonauticis;

Δεῖμα δ' ἐνὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.
Terrorem his menti iniecit Saturnia Iuno.

Fertur in Samo insula nata & educata fuisse, quoniam saluberrimus ibi est aer. Hæc habuisse Horas nutrices dicitur, quia ita sibi vicissim succedunt elementa, vt assiduè & singulis horis corrumpántur secundum partes ac gignantur: quòd nisi contingeret, periret omnino aeris elementum. cùm tam facilis sit aer ad omnes mutationes. Educata fuit Iuno etiam ab Oceano & Tethye, vel à filiabus fluuii Asterionis, vel à nymphis Oceaninis, quoniam aer ex aquis præcipuè rarioribus factis gignitur, quemadmodum è densioribus terra. Hæc ideo ex Ioue peperit Vulcanum, quia ignem calefactus aer procreat, vt frigidior & densior aquam: quod ita expressit Lucretius in lib. I.

Et primum faciunt ignem se vertere in auras
Aëris; hinc imbrem gigni, terrámque creari
Ex imbri, rursúsque a terra cuncta reuerti:
Humorem primum, mox aera, deinde calorem.

Hæc eadem filios habuit Heben & Martem, tum quia temperies aeris causa est abundantiæ & vbertatis rerum omnium, tum etiã quia affectus quodammodo aer diuinitus bellorum & discordiæ semina imprimit in animis mortalium: eandemque lætitiæ & pubertatis Deam putarunt, quòd ea omnia bene affectus aer agat. inde dicitur:

Adsit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno.

Neque placet Zetæ sententia, qui Martem & Heben è Iunone natos putauit, quia frequentia bella propter salubria loca oriantur inter homines. Hinc Pronuba, hinc coniugiis præfecta putabatur, quòd aeris benignitas omnia in lucem euocet: quare etiam iure credita est diuitiarum Dea. Hæc Iouis coniux, quia in ipsum aera calor æthereus agit, & quia summa pars aeris propiùs accedit ad æthereum puritatem, vt ait Cic. in secūdo de natura Deorum. Aer autem, vt Stoici disputant, interiectus inter mare & cœlum

lum Iunonis nomini consecratur, quæ est soror & coniux Iouis, quòd & similitudo est ætheris,& cum ea summa coniunctio. Effœminarunt autem eum, Iunonique attribuerunt, quòd nihil est eo mollius. Ob eam mollitiem cùm Dii in AEgyptum propter Gigantum metum fugientes varias formas sumpsissent, in vaccā mutata dicitur, & à cuculo molli auicula decepta. Hæc ligata fuisse à Ioue dicitur, quia aer sit inferior vi naturali. cum superiore corpore coniunctus,vt ait Plato in Timæo. Incudes sunt aqua & terra, quæ videntur ex ipso aere pendere, cùm aer super his omnibus supernatet: neque Dii omnes possent ipsam Iunonē ab his vinculis liberare;quia tanta est Dei potentia, tantúmque artificium in his mundanis corporibus coniungendis, vt nulla vis vel humana vel diuina, quidquam horum dissoluere possit, nisi idem artifex qui ea fabrefecit.Idem significauit per auream cathenam:quæ est vis æthereorum & superorum corporum inter se diuinitus connexorum. Dicitur fuisse ab Hercule vulnerata, quoniam grauissima semper ferè est fortuna virtuti aduersaria, cùm raró vtrunque sidera in alicuius ortu coniungere consueuerint. Nymphæ complures Iunonis seruitio assistentes quid aliud significant,quàm varios in aere mutationum euentus? Sacer est illi pauo,quod superbum,quod ambitiosum,quod alta petens, vtpote aereo temperamento animal,quod variis coloribus ornatum,quod multos habet oculos: quia superbi sunt, ambitiosi. rerum arduarum appetentes ,qui diuitiarum Deam habent tutelarem, quos multos homines obseruare necesse est ad rerum suarum custodiam. neque tamen totum est corpus coloribus distinctum, sed quædam pars deformis,cùm nihil omnino felix possit contingere. varietates autem colorum quid aliud significant, quā facultatū iacturas, fortunæque multiplices vicissitudines, & insidias ab externis, & amicorū carissimorumq; mortem & calamitates,quæ omnia intimā animi partem eorum qui cæteris felices,videntur,infestant. Huic Deæ templum in ea via quæ ducebat è Phalero Athenas, sine foribus, aut tecto fuisse extructum scripsit Pausanias in Atticis:quod quidem nihil aliud significat, nisi Deam hanc nullum in locum esse includendam, cùm Dea sit per quam spiramus ac viuimus. Hæc illa sunt quidem,quæ physicè de Iunone ficta fuerunt ab antiquis.Nunc quid horum possit ad mores retorqueri,vestigandum est.

¶ Quod attinet ad auream cathenam,quòd omnes Dii Iouem de cœlo detrahere non possent, ego modò auaritiam,modò ambitionem esse auream cathenam crediderim; quæ etsi potentissima est,multósque à vera Dei religione ad falsa dogmata retraxit, multasque sectas falsarum religionum à Christo solo veridico,Dei summi,sapientiæq; summę filio deficiscentes,instituit, tamē virū bonum suo loco dimouere non poterit,neque veritatem

vllo tempore labefactare, quæ aduersus omnes iniurias inconcussa persistit. Qui enim vir bonus verè existit, ille neque auaritia neque ambitione vlla loco dimouetur, quare vnusquisque sui potest experimentum habere, an vir bonus nominari possit, cùm hæc sint tanquam indices lapides. Sic igitur neque Iupiter cùm in rebus ciuilibus pro lege capiatur, neque lex Christi, quæ est anima ciuitatum bene institutarum, neque iudices, vel præfecti vrbium, vel Imperatores, si viri boni sint, dimoueri possunt de recta sententia largitionibus, cùm possit ipsa lex, aut iudices, corruptores & sceleratos homines labefactare. Non potest igitur Iuno per suas opes, neque per eloquentiam Mercurius, neque blanditiis Venus, nec minis Mars, Iouem de cœlo deiicere, neque quantuscùmque fuerit reliquorum Deorum cœtus.

Chemici artifices præterea conati sunt nonnullas fabularum Iunonis partes ad suos ignes & ad sua vascula retrahere. Dicitur Iuno (inquiunt) Saturni & Opis filia, Iouísque soror & coniux, & ante Iouem nata eodem partu, Reginàque esse Deorum & diuitiarum Dea, partubus & matrimoniis præfecta: quæ nihil est aliud quàm aqua Mercurii, quæ Iuno nominatur. Saturni ea de causa est filia, quòd ab eo & eius terra distillat ac manat. Hæc terra dat opes, siue aurum chemicum, quòd vnà distillet Iuno & Iupiter siue aqua Mercurii, & sal in ima parte vasculi vitrei ac in fæce relictus. Cùm verò prius effluat aqua Mercurii è vasculo, nascitur Iuno ante Iouem. Preest eadem partubus, quòd cùm manat, Phœbum chemicum educit in lucem, vnde Lucina etiam vocata est. Præfecta connubiis putatur eadem, quoniam media est coniungendis sulphureis humoribus Venere ac Marte scilicet: quæ quòd antequam manet cum Ioue coniungatur, & ambo gignant solem chemicum, Iouis vxor vocata fuit. Regina deorum dicta est, quoniam illa regit, soluit, coniungit, separat ac reprimit metalla, quæ variis Deorum nominibus appellantur. Ac de Iunone satis, nunc de Hebe dicamus.

De Hebe. CAP. V.

CVM de Iunone loqueremur superiùs, dictum fuit Heben, quam Latini Iuuentatem vocarût, Iunonis fuisse filiam. Huius patrem fuisse Iouem alii crediderunt, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit lib λ. Odyss.

τὸν δὲ μέτ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην
εἴδωλον· αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
τέρπεται ἐν θαλίης, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην,
παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.

Post hunc, Alcidæ mihi nota accessit imago.
Is superos inter conuiuia læta frequentat.

Nata Iouis magni Iunonisque additur illi
Nunc Hebe coniux.

Alii magis fabulosum Hebes ortum memorarunt: dicunt enim Iunonem aliquando ab Apolline in domum Iouis ad conuiuium fuisse conuocatam, atque inter alias epulas lactucas agrestes appositas fuisse, quas vbi comedisset, cum antea esset sterilis, repente fit grauida, atque Heben filiam postea peperit. ea cùm pulcherrima esset, ac Ioui placuisset, iuuentuti præficitur ab ipso Ioue, & id præterea illi munus datum est, vt Ioui pocula ministraret, cui variis floribus compositum sertum capiti impositum fuit. Veruntamen cùm lapsa aliquando inter ministrandum fuisset, partésque pudendas omnibus præsentibus ostendisset, ab illo officio remouetur, & Ganimedes Laomedontis Troiæ regis ab aquila in cœlum Iouis iussu portatus, sufficitur. Quod Hebe pocula Ioui porrigere antea consueuerit, testatur Homerus ita lib. 4. Iliadis:

μετὰ δέ σφισι πότνια Ἥβη
Νέκταρ ἐῳνοχόει· τοὶ δὲ χρυσέοις δεπάεσσι
δειδέχατ' ἀλλήλους. *Hos Hebe venerabilis inter*
Fundebat nectar pateris: hi protinus aurum
Excipere è manibus, seque inuitare vicissim.

Cùm Ganymedes igitur ad id munus fuisset assumptus, tum Iuno grauiter tulit.

Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.

Quod testatur etiam Cicero in libr. 1. de Natura Deorum ita inquiens: At poetæ quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula ministrantem. Hanc fuisse aliquando Ganymedem vocatam ab antiquis testatur in Corinthiacis Pausanias: nam antiqui Heben oblectationem seu voluptatem quæ percipitur in conuiuiis, vocarunt: quare Homerus in conuiuiis ministerium illi attribuit. Apud Sicyonios & in Philiunte Dia nominabatur: quibus in locis fuit eximium illius fanum, & illa eximiè colebatur, vt ait Strabo lib. octauo. Memoriæ prodiderunt antiqui, Herculi post absoluta certamina, cùm in cœlum ascendisset, Heben datam fuisse à Ioue in matrimonium: quare in ea regiuncula, quæ Horti dicebatur apud Athenienses, aræ in communi templo Herculis & Hebæ consecratæ fuerunt, vt ait in Atticis Pausanias: quæ, vt ait Apollodorus lib. 2. illi Alexiarem filium & Anicetum peperit.

¶ Hæc breuiter de Hebe, nunc sententiam ex his eliciamus. Ego Ciceronis opinioni sinè facilè accedo. qui ita scribit in libro primo Tusculanarum disputationum; Non enim ambrosia Deos aut nectare, aut Iuuentate pocula ministrante lætari arbitror: nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur

Laomedōti tāta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus,& humana ad Deos transferebat. Quo pacto Hebe Iunonis filia dicitur? quoniā è feliciſſima aëris tēperie omnia herbarū, arborúmq; genera pullulāt,& pubeſcunt. Nam quomodo ſine parēte Ioue vel naſci vel Iunonis filia eſſe poterit?nulla eſt aëris teperies, quam non efficiat ætheris calor ex motu, cùm omnis inferiorum corporum actio ex agitatione ſuperiorum proueniat. Qui enim poteſt aër aliquid ad ortum euocare,niſi ſolis, æthereæque regionis calore concitatus iſtud ipſum efficiat? Quippe cùm litigium & amicitia non ſolùm principia ſint ortus & interitus rerum,vt ſapiens credidit,verùm etiam omnia nata conſeruent: quibus ſuas vires æquè impertiuerint. Martis ſoror Hebe eſſe dicitur, quoniam vbertas rerum omnium, & fertilitas agrorum ex eiuſdem aëris temperamento oriatur, ex quo etiam bella & illorum omnium deuaſtationes. Mars præterea bonitate regionum alitur, cùm nemo prope de ſterili & inope regione contendat. Quòd autem eſis lactucis agreſtibus Iuno facta eſt grauida, quid aliud ſignificat,quàm ex ipſa aeris temperie natam fuiſſe Heben? Iuno vbi eſt conuiuio accepta ab Apolline in domum Iouis, nimio calore ſolis exarſit ac ætheris:quare agreſtes lactucas,quæ frigidæ ſunt,comedit,ac fit prægnans.Quis non videat per hæc aeris tēperiem ſignificari?qui vbi plus æquo incaluerit,frigus expetit & ſymmetriam ad res generandas. Inde naſcitur Hebe,quæ iuuentuti tam plantarum quàm animalium præeſt. Hæc vbi lapſa fuiſſet dum miniſtraret,pudendáſque partes ſuperis oſtendiſſet, priuata eſt à Ioue eo munere quod propter pulchritudinem obtinuerat: hoc quid eſt aliud, niſi cùm folia deciderunt arboribus, iuuentutem & honorem plantis delabi? quæ ſi cum priore conditione comparentur,turpes ſunt,& parum decoræ. Eo tempore Ganymedes in eius locum ſubrogatur,qui nihil aliud quàm hyemem ſignificat,quæ dicta eſt etiam à pluuiis: quare & in Aquarium ſignum denique Ganymedes conuerſus eſt. Hæc ea ſunt, quæ mihi ſpectare videbantur ad naturales rationes.

¶ Quod attinet ad mores,ita intelligendum cenſeo, gratiam atque fauorem principum rem eſſe inconſtantiſſimam, quippe quibus aliud pulchrius alio tempore appareat: neque vlla res eſt, illis tantopere iucunda,cuius non breui tempore naſcatur ſatietas.Hęc leuitas in illis eſt præcipuè principibus,qui fortunæ ornamentis cæteris præſtant hominibus,at prudentia animi illorū vulgo adęquatur:nā facultatū copia multos facit inſipiētes.Apud ſapientes verò principes omnis turpitudo vel exterorū vel familiarium poteſt animum vel beneuolētiſſimum alienare:quia pulchritudo omnis ad integritatem morum & æquitatē & innocentiam transferēda eſt, ſine quibus virtutibus omnino eſt ex oculis viri boni remouēda.Ac de Hebe ſatis: nūc de Vulcano dicamus.

De

De Vulcano. CAP. VI.

VVLCANVS, sicuti dictum fuit, Iunonis fuit filius, vt testatur
Hesiodus in Theogonia;

Ἥρη δ' Ἥφαιστον κλυτὸν ἐν φιλότητι μιγεῖσα Γείνατο.
Vulcanum peperit Iuno coniuncta in amore Praestantem.

Hunc, vt dictum est, quidam voluerunt subuentaneu conceptu
fuisse genitum sine patre, quem tamen Homerus e patre Ioue Iu-
nonéque matre natu esse putauit. Neque enim fieri potest vt na-
tus sit sine matris desiderio, vt ostendetur, neque fieri potest rur-
sus vt frustra Iuno marem tantopere cupierit. Sed audiamus
quemadmodum incredibili propè furore & desiderio maris con-
citentur fœminæ, quę subuentaneos concipiunt:

Continuoque auidis vbi subdita flamma medullis.
Verè magis (quia vere calor redit ossibus) illae
Ore omnes versae in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptantque leues auras: & saepe sine vllis
Coniugiis vento grauidae.

Num tantum maris desiderium frustra Iunonem inuasit? ô in-
felicissimam Iunonem, si neminem neque Deorum, neque homi-
num inuenire potuit, cum adeò stimulis libidinis agitaretur, qui
suo desiderio satisfaceret. Fuerunt qui dixerint Vulcanum Iouis
fuisse filium, qui cùm deformis natus esset, fertur à Ioue in insu-
lam maris Aegaei Lemnum praecipitatus, vt ipse de se ipso testa-
tur apud Homerum in primo libro Iliadis;

ἤδη γάρ με καὶ ἄλλοτ' ἀλεξέμεναι μεμαῶτα,
ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.
πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι
κάππεσον ἐν Λήμνῳ, ὀλίγος δ' ἔτι θυμὸς ἐνῆεν.
Me quoque de caelo pede iecit Iupiter olim,
Contra illum auxilium misero vt mihi ferre pararem.
Ast ego cum caelo, Phoebóque cadente ferebar;
In Lemnum vt cecidi vix est vis vlla relicta.

Quod autem diu fuerit in Lemno Vulcanus Iunonis Iouísque fi-
lius, ita scripsit Cicero lib. 3. de natura Deorũ: Vulcani item com
plures; primus Caelo natus, ex quo Minerua Apollinem eum cu-
ius in tutela Athenas antiqui historici esse voluerunt: secundus
Nilo natus, Opas, vt Aegyptii appellant, quem custodem esse Ae-
gypti volunt: tertius ex tertio Ioue & Iunone, qui Lemni fabri-
cae traditur praefuisse: quartus Maenalio natus, qui tenuit insulas
propter Siciliam, quae Vulcaniae nominabantur. Verum Lucia-
nus in dialogo de Sacrificiis fabulã hanc nõ sine risu recitat, quod
Vulcanus ita fuerit e caelo praecipitatus; χωλευθῆναι γὰρ αὐτὸν ἀπὸ
τοῦ πτώματος, ὁπότε ἐρρίφθη ἀπὸ τοῦ Διός, ἐξ οὐρανοῦ· καὶ εἴ γε μὴ οἱ Λή-
μνιοι, καλῶς ποιοῦντες, ἔτι φερόμενον αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἐτεθνήκει ἂν ἡμῖν

ὁ Ἥφαιστος, ὥσπερ ὁ Ἀστυάναξ ἀπὸ πύργου καταπεσών. *Claudũ factum esse inquiunt ab eo casu, cùm de cælo fuit à Ioue præcipitatus: ac nisi Lẽnij, rectè facientes, cùm ferretur adhuc, illum excepissent, mortuus esset omnino nobis Vulcanus, tanquam Astyanax cùm cecidisset è turri.* Myrtilus libro primo rerum Lesbicarum memoriæ prodidit Lemnũ idcirco fuisse consecratam Vulcano existimatam, quia calida sit quædam vis terræ eius insulæ, quam etiam sigillatam vulgo medici appellant, cuius vsus vermes necat, si fiat ex ea lutum cum vino albo; atque non parum prodest illis etiam, qui venenum hauserunt, multásque alias facultates præterea obtinuit. nam non solùm res philosophicæ, sed etiam medicæ aliquando per fabulas ab antiquis explicabantur. At Homerus in hymno quem scripsit in Apollinem, non à Ioue, sed à Iunone Vulcanum præcipitatum fuisse de cælo memorat, ac in mare decidisse, fuisséque non à Lemniis sed à Thetide educatum, qui Iunonem ita narrantem factum introducit in his:

> παῖς τ' ἐμὸς Ἥφαιστος ῥικνὸς πόδας, ὃν τέκον αὐτή.
> ῥίψ' ἀνὰ χερσὶν ἑλοῦσα, καὶ ἔμβαλον εὐρέϊ πόντῳ·
> ἀλλά ἑ Νηρῆος θυγάτηρ Θέτις ἀργυρόπεζα
> δέξατο, καὶ μετὰ ᾗσι κασιγνήτῃσι κόμιζεν.
> *Ipse meus natus claudus Vulcanus, ego ipsa*
> *Hunc peperi, manibus capiens & in æquora ieci.*
> *Filia mox cepit Nerei Thetis alma marini,*
> *Germanásque adijt, quibus hunc portauit alendum.*

Alii dixerunt fuisse à simiis educatum. Neque mirari conuenit, si cùm de Ioue superiùs loqueremur, paucos filios illi tribuimus, cùm præter supradictos Mercurius quidam, & Venus, & alii nonnulli eius filii extiterint: quoniam ita obscuri fuerunt, vt eorum nomina penè deleta & extincta sint eodem quo vita die. Memoriæ prodidit in Atticis Pausanias, Vulcanum iniuriæ acceptæ à matre minimè oblitum auream sellam cum occultis quibusdam vinculis dono matri misisse; quæ Deam, cùm assedisset, statim implicauerunt: quod etiam Plato innuit in secundo de rep. καὶ τοὺς ποιητὰς ἐγγὺς τούτων ἀναγκαστέον λογοποιεῖν. Ἥρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱέος, καὶ Ἡφαίστου ῥίψεις ὑπὸ πατρός. *Atque poetæ cogendi sunt vt moderata vtantur oratione, vt Iunonis vincula à filio, & à patre Vulcanum deiectum.* Habuit vxorem Vulcanus Aglaiam vnam è Gratiis, vt ait Isacius. Communior tamen est hominum sententia, quòd Venerem è Lẽno duxerit: quare Virgilius eam vxorem Vulcani nominauit hoc pacto in octauo Aeneidos:

> *At Venus haud animo nequidquam exterrita mater*
> *Laurentûmque minis, & duro mota tumultu,*
> *Vulcanum alloquitur, thalamóque hæc coniugis aureo*
> *Incipit, & dictis diuinum inspirat amorem.*

Hunc Deum facem ferre in nuptiis inquit Euripides in Troa-

dibus

dibus cùm faces accensæ ad nuptias afferri solerent, vt patet ex
his;

Ἥφαιστε δᾳδουχεῖς σὺ ἐν γάμοις βροτῶν.
In nuptias mortalium Vulcane fers Faces.

Certamina currentium præterea cum accensis facibus in honorē
Vulcani celebrabantur, quæ dicebantur Lampadophoria, de
quibus ita mentionem fecit Herodotus in Vrania; καθάπερ Ἕλ-
ληνες ἡ λαμπαδηφορίην τῷ Ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσιν. *vt apud Græcos Lā-
padophoria, quæ in honorem Vulcani peragunt.* Erat horum certami-
num consuetudo vt currentes summo studio conarentur accen-
sas faces ad metam vsque deferre: at cui fax esset extincta, ille
cum infamia cessabat à cursu. Si quis cum accensa face fuisset à
sequente superatus currendo, lege certaminum cogebatur se-
quenti accensam lampadem tradere: quam rem indicauit Lucre-
tius in lib. 2. ita scribens:

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

Nam si quis rectè consideret, huic certamini simillima vniuersa
vita mortalium videbitur. Fuit autem ea de caussa certamē Vul-
cano cum igne institutum, quòd is ignem inuenisse à nonnullis
creditur, vt testatur Zezes in historia 335. decimæ chiliadis, his
versibus;

Ἥφαιστός τις Αἰγύπτιος ἐν χρόνοις τοῖς τοῦ Νῶε,
ὃς Νῶε καὶ Διόνυσος καὶ Ὄσιρις καλεῖται,
ἐφεῦρε πῦρ, καὶ τέχνας δὲ τὰς ἐκ πυρὸς ἁπάσας.
Vulcanus quidam Ægyptius temporibus Noe.
Qui Noe & Dionysus & Osiris vocatur.
Inuenit ignem, & artes ex igne quot sunt.

Veruntamen in Prometheis quoque & Panathenæis sacrificiis
lampades pari ratione ferebātur. Et quamuis multi fuerint Vul-
cani, nos, sicuti de Ioue loquentes fecimus, omnes vni res gestas
reliquorum tribuentes, communem scriptorum opinionem se-
quemur; qui solum ferè Iunonis & Iouis filium nominare solent.
Neque enim multum differre putamus ad suscepti laboris vtili-
tatem, hic ne an ille huius nominis hoc vel illud fecerit, modò
factum fuisse dicatur à Vulcano. Non enim historicas narratio-
nes, aut res gestas nunc scribimus: sed antiquorum fabulosa fi-
gmenta explicare contendimus. Veruntamen neque illud est si-
ne controuersia, quòd Vulcanus ignem primus inuenerit. cùm
illius inuentionem nonnulli Prometheo ascribant. ac Lucre-
tius multò his probabiliorem inuenti ignis rationem attulit in
libro quinto.

Illud in his rebus tacitus ne fortè requiras,
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus, inde omnis flammarum dicitur ardor,

Illud fortasse contigit, quòd igne ita inuento primus Vulcanus

eas artes quæ fiunt per ignem, inuenerit: qui cùm per ignem durissima metalla in varias formas diduceret; creditus est igni imperasse, & fuisse ignis Deus, quem tamen succedentibus temporibus ignem etiam esse putarunt, vt sensit Orpheus in eo hymno;

Ἥφαιστ᾽ ὀβριμόθυμε, μεγασθενὲς, ἀκάματον πῦρ,
λαμπόμενε φλογέαις αὔραις φαεσίμβροτε δαῖμον.
Vulcane & præstans, & fortis, flamma perennis,
Flammatis auris splendens peramabile numen.

Verùm quid opus pluribus? vt antiquorum consuetudinem intelligamus, & quòd iis variis nominibus Deorum, rem eandem nominarunt, huc ascribenda existimaui carmina quædam ex minore Cratere Orphei ad hanc rem valde spectantia: in quibus quid sint Dii nonnulli exprimitur;

Ἑρμῆς δ᾽ ἑρμηνεὺς τῶν πάντων ἄγγελός ἐστι·
Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ Ἥφαιστος, σῖτος Δημήτηρ.
ἡ δὲ θάλασσα Ποσειδάων μέγας, ἠδ᾽ Ἐνοσίχθων.
καὶ πόλεμος μὲν Ἄρης, εἰρήνη δ᾽ ἐστ᾽ Ἀφροδίτη.
οἶνος, τὸν φιλέουσι θεοὶ θνητοί τ᾽ ἄνθρωποι,
ὅς τε βροτοῖς εὗρεν λυπῶν καὶ ἤτορα παυσῶν,
ταυρογενὴς Διόνυσος εὐφροσύνην πόρε πᾶσιν
ἡδίστην, πάσῃσιν ἐπ᾽ εἰλαπίνῃσι πάρεστι.
καὶ Θέμις, ἥπερ ἅπασι θεμιστεύει τὰ δίκαια.
ἥλιος ὃν καλέουσιν Ἀπόλλωνα κλυτότοξον,
Φοῖβον ἑκηβελέτην, μάντιν πάντων ἑκάεργον·
ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιόν. ἓν τάδε πάντα.
Nuntius interpres Cyllenius omnibus ipse est:
Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis.
Est mare Neptunus canentia litora pulsans,
Mars bellum, pax alma Venus, mortalibus ipse
Taurigena, & superis animi, curæq; leuamen,
Corniger est Bacchus, conuiuia læta frequentans:
Aurea iustitiámque Themis, rectúmque tuetur.
Sol est mox idem contorquens spicula Apollo,
Eminus & peragens, & Diuinator, & Augur;
Morborum expulsor Deus est Epidaurius. Ista
Omnia sunt vnum, sint plurima nomina quamuis.

Sic etiam suauissimus poëta Menander stellas & elementa ex Epicharmi sententia Deum fuisse creditum inquit in his carminibus:

Ἐπίχαρμος ὕδωρ, ἄστρα, γῆν, πῦρ, ἥλιον,
ἀνέμους, σελήνην, ἡ θεὸν ποτ᾽ εἴμηται.
Aquam, Deum, terramq;, solem, sidera,
Ventósque, Lunam, ignémque Epicharmus asserit.

Atque Orpheus in hymnis Vulcanum, Solem, & Lunam, & astra, &

stra, & lumen purissimum atque æthera ipsum nominauit, vt est in his:

αἰθὴρ, ἥλιος, ἄστρα, σελήνη, φῶς ἀμίαντον.

Æther, Sol, lumen purum, idem sidera, Luna.

Neque minus luculenter sanè hoc explicauit præclarus ille & suauis poeta Hermesianax, vbi ita cecinit;

Πλούτων, Περσεφόνη, Δημήτηρ, Κύπρις, Ἔρωτες,
Τρίτωνες, Νηρεὺς, Τηθὺς, καὶ Κυανοχαίτης,
Ἑρμῆς θ' Ἥφαιστός τε κλυτὸς, Πὰν Ζεύς τε καὶ Ἥρη,
Ἄρτεμις, ἠδ' ἑκάεργος Ἀπόλλων, εἷς θεός ἐστι.

Pluto, Persephone, Ceres, & Venus alma, & Amores,
Tritones, Nereus, Tethys, Neptunus, & ipse
Mercurius, Iuno, Vulcanus, Iupiter, & Pan,
Diana, & Phœbus iaculator, sunt Deus vnus.

Cum igitur Vulcanus artes illas excogitasset quæ per ignem exercentur, ac Deus ignis fuisset creditus, Aetnæ montis cauernas, in quibus magna vis ignis subterranei exæstuat, Vulcani officinam esse crediderunt antiqui, vbi Ioui fulmina fabricaret. idcirco Agathocles in iis commentariis quos de arte ferraria Vulcani scripserat, duas fuisse insulas narrat apud Siciliam, quarum altera Hiera, altera Strongyla vocabatur, in quibus per diem ac noctem ignis assiduè emittebatur; cùm tamen in septimo Historiarum alteram fuisse Aeoli, alteram Vulcani dixerit. idcirco Apollonius etiam Rhodius in libr. 4. Argonaut. vbi de Lipara & Strongyla loquitur, ibi fuisse Vulcani incudes scribit his carminibus;

αὐτὰρ ἔπειτα
ἐλθεῖν εἰς ἀκτὰς, ὅθι τ' ἄκμονες Ἡφαίστοιο
χαλκείοις στιβαρῇσιν ἀράσσονται τυπίδεσσιν.

tum rursus adire
Littora, vbi resonant percussa pondere vasto
Vulcani incudes fumique exæstuat vnda.

Hanc eandem rem expressit Iuuenalis breuiter suauissimis his carminibus in Satyra tertia post decimam;

Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris:
Nulla super nubes conuiuia cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis vxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.

Fuit autem Lipara præpotens, imperiumque latè habuit, cùm coloniam Cnidiorum accepisset, quæ vocabatur prius Meligunis, & opima spolia multa deposuit in Delphis. Habebat autem terram feracem aluminis, & multas aquas calidas, tanquam Sicilia, & ignes erumpentes. Inter hanc & Siciliam fuit insula, quam Vulcano cõsecratam dixerunt, tota saxosa & deserta & ignifera.

habuit tres voragines tanquam tres hiatus ignis, quorum è maximo flammæ ignitas massas euomebant, sed postea sunt obstructi. ex illorum obseruatione cognitum est, quòd flammæ à ventis excitabantur, quæ & ibi erant & in Aetna. Neque hoc est absurdum credendum, quando venti gignuntur ac nutriuntur initium sumentes è marinis vaporibus tanquam à proxima materia & actu. Dictus est maior hiatus habere ambitum quinque stadiorum. quòd si Notus esset afflaturus, caligo turbida circa insulam dispergebatur tanta vt Sicilia prospici non posset: sin Boreas, flamma in altum efferebatur ab ipso hiatu, fiebántq; maiores fremitus: sin zephyrus, media quædam ratio seruabatur. Reliqui hiatus erant consimiles, at vi vaporum longè erant inferiores, atque è differentia fremituum & è loco vnde incipiunt flatus & flamma & nebulæ, significabatur mutatio ventorum flaturorum vel tertio antè die. cùm autem non esset è Lipara soluendum, prędicebatur futurus ventus à Vulcano vt quidam voluerunt, vt alii ab AEolo, neque cognoscebatur aliter euenire, inde proditum est memorię à fabulosa antiquitate Vulcanum fuisse ignis Deum, atque AEolum quæstorem regemq; ventorum: quod sub ænigmate proferebatur, vt scriptum reliquit Diocles in rebus fabulosis. scripsit etiam Posidonius circa solstitium ęstiuum inter Hieram & Euonymam per auroram mare aliquando visum esse in sublime elatum, atque sic aliquandiu constitisse assiduè tumefactum, ac postea resedisse. Qui ausi sunt adnauigare, & calore & fœtore repulsos ab vnda reiectósque refugisse, vidisséque pisces mortuos. multos post dies mare cœnosum apparuisse, exhalauisséque flammas & fumos & caliginem, atque postmodo coaluisse, fuisséque compactum simile lapidibus molaribus. Nonnulli voluerunt Vulcanum peritissimum fuisse illius diuinationis quæ fit per ignem quæ pyromantia à Gręcis nominatur, sicuti Nereus habitus est inuentor hydromantiæ, diuinationis per aquam scilicet. Hic Vulcanus creditus fuit in ea insula Lypara & diis multis arma fabricasse, & Ioui fulmina facere, vt dicebam: cuius famuli erant, Brontes, Steropes ac Pyracmon Cyclopes, vt scripsit Virgilius lib. 8.

Insula Sicanium iuxta latus, Æoliámque
Erigitur Liparen fumantibus ardua saxis:
Quam subter specus, & Cyclopum exesa caminis
Antra Ætnæa sonant: validique incudibus ictus
Audiri referunt gemitus, striduntque cauernis
Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
Huc tunc ignipotens cælo descendit ab alto,
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque, Steropésque, & nudus membra Pyracmon.

His in-

His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat;toto genitor quæ plurima cælo
Deiicit in terras.

Ex quibus patet vbi haberet officinam Vulcanus, & qui essent eius ministri, & quod esset eorum officium. scriptum reliquit Iulius Pollux lib.5. canem æneum eximiæ pulchritudinis à Vulcano fuisse fabricatum,quem cùm viuum fecisset postea,Ioui largitus est:Iupiter illum dono dedit Europæ, illa Procridi, quæ Cephalo: atque is canis postea fuit à Ioue in lapidem conuersus. Huic leones consecratós fuisse quidam tradiderunt propter vim ignis. Fabulantur præterea de Vulcano, quòd vbi arma Ioui aduersus Gigantes fabricasset, pro suæ diligentiæ laborisque mercede Mineruæ nuptias expetiuit. illi cùm Iupiter perpetuam incorruptámque virginitatem iuratus cessisset,neque tamē huic abnuere posset, quia per Stygiam paludē iurasset, se quidquid peteret esse daturum; Mineruam clàm monuit vt suam virginitatem defenderet, atque huic quod peteret, se concedere dixit. Deinde cùm Minerua Iouis monitu Vulcani desiderio ac libidini reluctaretur, Vulcani semen dicitur in terram cecidisse, vnde natus est Erichthonius, quod nomen & contentionis & terræ nomen intra se continet. Habuit communem aram cum Prometheo Vulcanus, quia crediderunt nonnulli ignem à Prometheo, at artes per ignem à Vulcano fuisse repertas. Huic insulam Lemnum tribuerunt, quòd in ea insula primùm & ignis & armorum faciendorum ars fuerit inuenta, sicuti scriptum fuit ab Hellanico in commentariis de ædificatione Chii. Nā cùm multo antiquior Vulcano fuisset Prometheus, is idcirco ignifer Titan à Sophocle dicitur in AEdipode in Colono;

ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς | Τιτὰν Προμηθεύς.
Intus ignifer Deus | *Titan Prometheus.*

Memoriæ prodidit Sophoclis enarrator de Lysimachidæ sententia multò antiquiorem fuisse Vulcano Prometheum,atque illius statuam cum sceptro effingi solitam, arámque communem fuisse vtriq; in base. Homerus præterea in hymno, quem scripsit in Vulcanum, illum fabricandi inuentorem vnà cum Pallade autorémque putauit,vt patet in his;

Ἥφαιστον κλυτόμητιν ἀείδεο μοῦσα λίγεια,
ὃς μετ' Ἀθηναίης γλαυκώπιδος ἀγλαὰ ἔργα
ἀνθρώπους ἐδίδαξεν ἐπὶ χθονὸς, οἳ τὸ πάροιθεν
ἄντροις ναιετάασκον ἐν οὔρεσιν ἠΰτε θῆρες.

Arte mihi clarum Vulcanum dicite Musæ,
Plurima mortales docuit cum Pallade vt olim
In terris,homines speluncas more ferarum
Incoluere prius vitantes frigora cæli,

Deinde cùm Iupiter pro igne à Prometheo rapto magnas calamitates hominibus machinaretur, hic Pandoram Iouis iussu formauit, vt ait Hesiodus in operibus & diebus, cùm aqua rigasset, vt est in his,

Ἥφαιστον δ' ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα,
γαῖαν ὕδει φύρειν.
Egregium iussit Vulcanum spargere lympha
Continuò terram.

Fabulantur Venerem huius vxorem fuisse; quæ cùm maritum ob deformitatem corporis & claudum non magnopere amaret, dum is esset fabrilibus operibus intentus, clàm cum Marte bellorum Deo congrediebatur, adulteriúmque committebat: Gallúmque iuuenem sibi dilectum adolescentulum secum Mars adducebat custodem, quem relinquebat ad ostium, vt aduentantes nuntiaret, obseruarétque Solem præcipuè, quẽ maximè omnium Deorum Mars metuebat ne rem Vulcano indicaret propter singularem inter illos amicitiam. at Gallus fertur in somnum versus fuisse: quare nemine præsciente Sol rem conspexit superueniens, Vulcanóque indicauit. Illud demum supplicii à Marte Gallo illatũ est, vt in animal sui nominis verteretur; quare nunc etiam solis exortum insigni vociferatione indicat, quasi Marti significaturus vt solem caueat. Vbi sol igitur rem persensisset, Vulcanóque indicasset; is tenuissimum rete ferreum confecit, & circa thorum ita tetendit, vt conspici non posset. Mox vtrosque nudos in illo rete implicatos omnibus Diis ridendos exposuit. quam rem explicauit Ouid. in lib 2 de arte amandi;

Fabula narratur toto notissima cælo,
Mulciberis capti Marsq; Venusq; dolis.

Quam rem etiam Hom. multis carminibus complexus fuit in lib. θ. Odysseæ. Ex hoc adulterio nata est Hermione tutelare numen, vt ait Plut. in Pelopida. Habuit Vulcanus filios Ardalum qui cellam fecit Musarum apud Trœzenios, & à quo tibiam inuentam ferunt: Brotheum, qui irrisus ab omnibus propter deformitatem oris in ignẽ se coniecit, vel morte infamiam deuitaturus: Corynetam Aethiopem, qui nomen dedit Aethiopibus, cùm ante illum Aetherii dicerentur, vt ait Arist. lib 4. de fluminibus: Olenum, à quo vrbs vocata est Bœotiæ: Albionem, Morgionem, Aegyptum, à quo dicta est Aegyptus: Periphemum Erichthonium, Acúmque, & alios complures ex variis fœminarum Dearúmque congressibus.

¶ Atque hæc ea sunt ferè quæ de Vulcano fabulati sunt antiqui. nunc quid sub his ambagibus verborum occultauerint antiqui perquiramus. Atque illud plurimum, quod è sola Iunone subuentaneo conceptu natus sit Vulcanus, vt ait Plato in Cratylo, qui φάεος ἵστωρ ἐστὶν siue luminis præses, fieri omnino

omnino non potest. nam præter id quod inauditus est in fœminis huiusmodi conceptus, quæ cùm Veneris titillationibus infestantur, facilè medicinam suo dolori inuenire solent: tum si sit ignis Vulcanus, qui ex aere procreatur, vt esse omnium elementorum naturam accepimus à sapientibus, quæ ex sese vicissim oriuntur; certè nulla fieri potest ignis ex aere generatio nisi per calorem, ac superiorum corporum motum, Neque Iuno si consistere possit, & à nulla vi externa calefiat, vllum Vulcanum vel Martem vel Heben è se gignet: quia calor artifex est, marísque locum obtinet in rerum naturalium generatione. quare cùm pro igne illo purissimo ac sublimi corpore, quod purissimum est elementorum omnium, capitur; Vulcanus ex Iunone & Ioue, siue ex aere superiorum corporum motu calefacto, nasci dicitur. Idem è cœlo deiectus à patre dicitur, vel (vt alii maluerunt) à Iunone propter deformitatem, quia ignis ille qui in nubibus cogitur, cùm è crassiore materia constet, si conferatur cum eo qui sublimis est, & in purissima supremáque regione constitutus, crassus est & deformis, & vix dignus vt ignis nominetur: & illa de caussa ad impuriorum corporum locum, tanquam ex illegitima possessione depellitur, & vi superiorum corporum, & ab ipsa superioris aeris natura. Alii maluerunt Lemnum illi fuisse dicatam, & illum collem, in quem præcipitatus fuit, propter calorem ac sterilitatem loci, qui cùm sit exusto similis, nullam omnino plantam producit. nam nimius calor loci comburit, at non procreat. Hic educatur à Thetide & à marinis nymphis exceptus, quoniam ex humore & cum illo vniuersa eius ignis materia colligitur. Enimuero cùm terra omnium sit diuitiarum mater, aurea sella fingitur, cui Iuno sit Vulcani artificio alligata: hoc quid significat, nisi partem illam aeris quæ propinquior est terræ, & impurior, superiorum corporum motu non agitari, quippe quòd intra montium vertices includatur, sed propè firmam esse & alligatam terræ? non enim facilè vi superiorum corporum extenuatur, sed tanquam aquarum stagnum consistit. Vxorem Aglaiam & Venerem habuisse dicitur, quia è calore & humore vniuersa rerum humanarum generatio fit, quorum omnium semper intelligenda est symmetria. Nihil est enim aliud Aglaia, quàm splendor & vbertas rerum quæ calorem ipsum consequitur, quod etiam nomen ipsum significat. Et quoniam nulla esse potest in rebus humanis naturalis procreatio sine calore, ea caussa fuit cur faces in nuptiis accenderentur, quibus præesse putabatur Vulcanus. Effectum est præterea vt qui currerent in Lampadophoriis, extinctis facibus cessarent à cursu, quia cùm cessauerit calor, rerum omnium vita extinguitur, & cessat.

At quòd si posterior priorem cursu superasset, ille prioris accensam lampada caperet, id ad successioné rerum omnium, vicissitudinésque ostẽdendas fictum fuit. Neque mirũ est si, cùm elementa & sidera pro Diis sint culta, hic quoque tanquam Deus cultus fuit, quippe cùm idem esse Sol, Luna, æther, astra, ignísque putaretur, vt diximus, hunc finxerunt diis cæteris arma fabricare, quia calor sit artifex omniũ operum naturæ, quippe cùm nulla alia res sit, quæ vel animantia aptius per excessum impellat ad interitum, vel per mediocritatem conseruet, vel ægrotantia sanitati restituat, quàm vis moderati caloris. nam & hæc concoquere, & innatum eorum calorem excitare vbi naturalis calor non potuerit, iam de eius animantis salute spes omnis abiecta est. Iure igitur arma seu vires Diis omnibus, vbi oporteret, dictus est Vulcanus ad singulorum conseruationem ac sui tutelam fabricare ac tribuere solitus. Fulmina dicuntur à Vulcano Ioui fieri solita, qui ignis est in sublime elatus, qui vbi à circumstante frigore comprimitur, vi erumpit; cuius famuli sunt βροντὴ, καὶ ἀστεροπὴ, καὶ πῦρ ἀκμάζον, Brontes, Steropes, Pyracmon. nam βροντὴ tonitrum significat, ἀστεροπὴ fulgur, πῦρ ἀκμάζον ignem multum. sic enim nomina ipsa rem per se significant. nam nisi multa sit ac densa vis ignis, fit fulgur tantùm & tonitrus, at non etiam fulmen. Hic igitur ignis cùm sit impurus, vt pote qui adhuc in materia, deorsum à Ioue depellitur cum incredibili impetu, quæ est fulminum natura. Nam neque lapis, neque ferrum, neque solidum aliquod corpus, meo quidem iudicio, putandum est fulmen, cuius tot tergiuersationes, tántámque vim, & tam mirabilem videmus; sed vis crassioris ignis frigore & antiperistasi magno cum impetu disruptâ, qui deorsum impellatur. Eum Vulcanum Minerua quæ purissima est pars ætheris, è qua nulla nascuntur animalia cùm perpetuã obtinuerit virginitatẽ, amore sui captum repellit, qui semen in terram effundit, ac inde monstrum nascitur, quid hoc est portenti Dii boni? quod monstrum ita horrendum? Natura illa ætheris superioris ad inferiora vsque corpora ita pura non descendit; sed calor ille qui generationem adiuuat impurus est, & in materia crassa commistus: quare semen Vulcani in terram decidens multiplicia gignit animalia, quæ res per variam Erichthonii formam indicatur. turbulentus enim ignis & in materia commistus vbique Vulcanus est intelligendus; qui aptus est rerum generationi. Hic formauit Pandoram, omnium Deorum donum, vt nomen ipsum significat, quoniam hic calor & Cereris, & Bacchi, & Palladis, & aliorum creditorum Deorum inuentiones adiuuat. Hanc omnes artes edocuit quoniam in quibus vis est ignea, quorúmque sanguis subtilior est, & rarius corpus, illi plurimum valent ingenio & pruden-

prudentia. Hic idem obscuris omnino retibus, & quæ videri non possent, Martem bellorum Deum cum Venere implicauit, & nudos omnibus Diis ridendos exposuit: quod quidem si ad rationes astronomicas transferatur, nihil aliud significat quam Martis & Veneris planetarum congressu adulterorum fieri ortus; sed si sol propius accesserit, minimè latebunt adulteria. Quamobrem dictus est Sol Veneris adulterium patefecisse, vt ait Plutarchus in libello de audiendis poetis. At Lucianus in astrol. quosdam filios Deorum ait dictos quòd sidera habuerint in ortu bona. Homerus per hanc fabulam videtur homines ad æquitatem adhortari, & ad integritatem vitæ, & ad innocentiam, cum facile Dii viam inueniant qua in sceleratos quamuis fortissimos & potentissimos homines animaduertant. ita enim scribit;

οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα, κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν
ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Ἄρηα
ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι,
χωλὸς ἐών, τέχνῃσι· τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει.

Si quid turpe facis, lento pede magna Deorum
Ira capit celerem. Sic nunc Vulcanus iniquum
Retibus implicuit Martem, tardissimus alter
Sit quamuis, superorum at velocissimus alter.

Quis enim vir malus, & iniqua faciens, diu felix esse poterit? non amplitudo diuitiarum, non amicorum stipantium frequentia, non nobilitas generis, non virium & imperii magnitudo, non armatorum numerus, possunt virum nefarium meritis supplicus & vindictæ Dei demum surripere. est enim verum quòd

ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας,
οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος.

Si quid turpe facis, mortales forte latebis.
Nemo Deum latuit turpia mente putans.

Nam sola est innocentia, vitæque integritas, quæ nullam vel à Diis vel ab hominibus vindictam expectat, quæque vbique tuta & tranquilla est. Finxerunt hunc Deum vxorium, qui relictis Iouis & Martis ministeriis ad optata Veneris se conuerterit. per quod innuunt, libidinosos esse honoris, facultatum virtutúmque contemptores, quódque omnes Deos relinquant pro arbitrio Veneris, vt finxit Virg. lib. 8. qui facit Vulcanum pro precibus Veneris omnia incœpta reliquisse. Nec me præterit illorum qui torquendis metallis per ignem student, esse opiniones nonnullas, quas suis vasculis accommodare conantur. Neque enim credibile est metallorum formas posse per artem inter se conuerti, non solùm quia ars naturæ est imitatrix & adiutrix ac ministra, quæ cùm formas non confundat, neque ars apparet illud posse efficere; sed etiam quia natura ad singula puriora perficienda in singulis formis, puriore indiget materia, puriotibúsque

quibusdam principiis, vt ait Theophrastus in libro de lapillis, quæ certe ipsa sibi pro arbitrio effingere semper non potest: nã non solùm propriis principiis indigent singulæ formæ ad suam generationem, quæ in plurimum diuersa non possunt referri, sed etiam iis ipsis purioribus opus est ad singula perfectiora peragenda. inde fit vt alia sint adamantis, alia smaragdi, alia sardonychis principia, alia marmoris; atque item alia ferri inter metalla, alia æris, alia auri, alia argenti, neque eadem horum omnium putanda sunt. quòd si contingeret omnia in omnibus esse generationis principia, non minùs saxa aut ligna, quàm metalla, in aurum possent per artem conuerti. Neque omnia esse in omnibus denique concludendum est, & certa esse rerum singularum principia, & ea non posse per artem inter se confundi, deinde in alterius naturam conuerti. Dicunt enim Vulcanum ob deformitatem deiectum de cœlo fuisse, nihil aliud esse, quàm aut sulphur, aut argentum cursitans: quod nihil, nisi suæ naturæ, in se recipit, sed ab omnibus separatur. Modò Mineruam dicunt amari à Vulcano, quia existimant sulphur id & ferrum amare aquam Mercurialem: quam nominant Mineruam: qui cùm simul sint, in putrefactione separantur, cùm diuersas naturas sint sortiti, quare dicta fuit Minerua fugere Vulcanum. Et ne persequar huiusmodi ineptias, quas tormenta & calamitates multorum loculorum fuisse certò scio, multorúmque etiam in posterum futuras, multi ad has suas inuentiones antiquorum fabulas detorquere conati sunt. quòd autem vanam esse artem chemicam putemus: & quid de arte illa sentiamus; ita in epistola quadam aliquando expressimus, quam aduersus fuliginosas chemicorum fallacias scripsimus, è qua nonnulla hic ascribenda putauimus.

Ars fallax, inuisa bonis, dulcedine captos
Iucundè vt perimis! dementibus improba siren.
Naturam superare putas te posse per ignem?
Stulta quid insanis? te longis paßibus illa
Deserit, ac tandem nil perficis. illa colorum
Te fallit, rerum te ludit mille figuris.
Sic fertur Protheus se in multas vertere formas,
Cùm fieret serpens dirus, cúmque vnda, vel ignis.
Vris opes properans quas fumus portat in auras.
Inde ardens miseris torquet præcordia virus,
Exitialis amórque auri, sæuique dolores,
Quos semel insanæ fallacia ceperit artis,
Occupat hæc nulli misero vesania mentem,
Ni pro peccatis hominum sator atque Deorum
Supplicia, ingentésque paret mox sumere pœnas.
Mendici fiunt: semper caligine barba
Squallet; & immodico turpantur pallia fumo.

Et noua

Et noua quærentes semper mendacia iactant,
Defecisse sibi vires. vbi noua reperta est
Mercurium ratio qua possint sistere in aurum,
Ad notos homines inde hæc contagia serpunt.
Si quenquam arripiant, qui stultus præbeat aures,
Non priùs effugiet, quàm sit perpessus eandem
Fortunam, scopuloque ratem confregerit vno.

Neque satis validam rationem illam vnquam fore putaui, qua nonnulli artifices suam artem confirmare conantur, quòd scribitur à Suida in hanc sententiam, artem illam aliquãdo apud AEgyptios floruisse: Chemia argenti aurique præparatio est; cuius libros aliquando conquirens Diocletianus concremauit propter illa quæ aduersus ipsum AEgyptii innouarunt. Hos enim crudeliter trucidauit, ac libros de Chemia auri & argenti ab antiquis conscriptos inquirens igni absumpsit: ne AEgyptii ex arte illa diuitias compararent, atque opum abundantia freti arma mouere Romanis auderent in posterum. Neque enim lex est diuina quidquid à Suida dicitur, & multa fabulosa de sapientia AEgyptiorum circumferuntur. Neque illud sanè prætermittendum videtur, quòd quidam primum Vulcanum regnasse in AEgypto, illúmque fuisse primum inuentorem ignis tradiderunt: quia cum fulmen ignem detulisset in arborem, dicitur Vulcanus hyberno tempore propiùs ad ignem accessisse, ac sensisse caloris beneficium, cessantique igni materiam iniecisse, atque sic naturam ignis cognouisse, & conuocatis aliis hominibus vtilitatem naturámque ignis ostendisse. At nunc de Marte.

De Marte. CAP. VII.

DICTVM est à nobis superiùs, quòd Mars Iunonis fuit filius: at quod nonnulli arbitrati sunt, hunc etiam sine patre fuisse natum, id omnino absurdum est, & portento simile. Neque enim omnium partium fabularum legitima expositio semper inueniri potest; quoniam aliæ additæ sunt ad fabulas ornandas, aliæ ad probabilitatem, aliæ continent veram rerum gestarum explicationem. Iupiter igitur cùm primam vxorem Metim, deinde Themim, tertiam Iunonem duxisset, ex ea suscepit Martem & Heben, vt in his testatur Hesiodus in Theogonia:

λοισθοτάτην δ' Ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν·
ἡ δ' Ἥβην, καὶ Ἄρηα, καὶ Εἰλείθυιαν ἔτικτε,
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι θεῶν βασιλῆι καὶ ἀνδρῶν.
Addita mox vxor post has est vltima Iuno,
Lucinam, Martémque parit, quibus est prior Hebe:
Iuno hominum Regi, Regi coniuncta Deorum.

Habuit Mars nutricem Thero, vt ait Pausanias in Laconicis. Hic cùm Halirrhotium Neptuni filium interemisset Alcippæ filiæ suæ vim inferre conantem, caussam capitis dixit audientibus duodecim Diis, de qua cæde meminit Pausanias in Atticis, atque omnibus suffragiis fuit ab ea accusatione absolutus. Locus verò in quo dicta est caussa, vocatus est ab illo Areopagus, atque inde caussę capitales ab Areopagitis iudicibus duodecim auditæ. Hic nullam certam ac legitimam vxorem habuisse dicitur, quod ego quidem meminerim, cùm quidam Nerienen siue Nerien putarint: cùm multos filios è diuersis susceperit, cum quibus congressus est. Nam & AEnomaus, & Ascalaphus, & Biston eius filii dicuntur, & Thespius, Ialmenus, Pylus, Parrhasius, Thereus, Molus, Parthaon, Thestius, Euannes, Zesius, Cupido, Hyperius, Chalybs qui populis nomen dedit, Otrera, Bythys è Seta, à quo Bithynia: Tlepolemus ex Astyochia & Thrace, à quo Thracia dicta est: Parthenopæus è Menalippe: Phlegyas Pangæus è Critobule: & Strymō illi natus est ex Helice: & Tmolus è Theogone, à quo mons dictus est, & Theogones alter: Oxylus, Etholus, Sethō, Euenus, Sinope, Calydon, Hermiona, & alii nonnulli è furtiuis congressibus. fabulantur hunc in curru vehi solitum, cuius auriga erat Bellona. sic enim ait Virgilius:

Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Nam Terror & Pauor equi vocati currum ipsum Martis trahebant. Hic cùm feroci & acri esset ingenio nullam certam habuit sedem, sed tanquam furiosus huc illuc pererrans, omnia luctu & calamitatibus replebat. Veruntamen neque ipse mortalium omnium iram deuitauit, cum fuerit aliquando à Diomede vulneratus, vt scripsit Homer. lib. 5. Iliad. Huic Deo lupus ob rapacitatem ac feritatem consecratus fuit vt ait Virg. lib. 9.

Quæsitum aut matri multis balatibus agnam
Martius à stabulis rapuit lupus.

Inter aues picus consecratus fuit Marti, qui etiam inde cognomen obtinuit vt Martius diceretur, atque gramen inter plantas, quia putetur plurimus nasci ex hominū sanguine. & apud Thraces eximiè colebatur Mars, vt in hoc carmine ait Lycophron:

ὀρκωμοτῆσαι τόν τε Κρηστώνης θεόν.
Sancte Deum iurare Crestones item.

Est enim Crestone Thraciæ ciuitas, ac Deus Thracum Mars, vt ait Lycophronis enarrator. Id ea de caussa dictum fuit ab Homero in lib. θ Odysseæ, quòd vbi solutus fuit à Vulcano cum Venere implicitus, hic in Thraciam, illa in Cyprum se contulit:

τὼ δ' ἐπεὶ ἐκ δεσμοῖο λύθεν κρατεροῦ περ ἐόντος,
αὐτίκ' ἀναΐξαντε, ὁ μὲν Θρῄκηνδε βεβήκει·
ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.
Hic vbi sunt illis durißima vincla soluta,

Disce-

Discedunt subito. Thracas mox ille petiuit:
Ipsa Venus Cyprum petit alma nata Dione.

Habuit hic Deus multa cognomina à locis in quibus templa erecta fuerunt, vel ab euentis, vel ab iis qui dicarunt templa. Sic Candæus, & Mamertus, & Rhacius, & Equestris dicitur: quem tamen nihil esse aliud quàm bellu putauit Heraclides Ponticus, vt patet ex his eius verbis: ὁ Ἄρης δὲ οὐκ ἔστιν ἄλλο πλὴν ὁ πόλεμος, παρὰ τὴν ἀρὰν ὠνομασμένος, ἢ παρὰ τὴν βλάβην. *Nihil aliud Mars est quàm bellum, ita ab imprecationibus nominatum, siue à detrimento.* & Orpheus in hymno in Martem, furorem belli ac rabiem in animis hominum Martem esse putauit, vt patet in his:

Ἄρες ἄναξ δολοδοῦπε, φόνοις πεπαλαγμένος αἰεί,
αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων, πολεμόκλονε, φρικτέ,
ὃς ποθέεις ξίφεσίν τε καὶ ἔγχεσι δῆριν ἄμουσον.

Mars Rex perpetua sanieque & cæde cruente,
Horrende, humano gaudens & sanguine numen,
Qui gladiisue hastisue cupis contendere semper.

Hic Deus in Lemno colebatur, cui fiebant sacra humanis hostiis: sed cum res crudelis videretur, mox ritus mutatus est, & modò sus castratus, modo verres illi mactabatur, quamuis propria fuit victima equus ob similem illi ferocitatem: lupus ob perspicacitatem; canis ob vigilantiam, & gallus, & picus, ac vultur. Neque illud prætermittẽdum sane hoc loco duxerim, quòd poetę bellorum Deum Martem existimantes illi Timorem & Iram & Clamorem comites addiderunt, qui Deum ipsum assiduè consequerentur: licuit enim omnibus poetis quidquid collibuisset pro suo ingenio de Diis confingere. Hunc Deum, quia nullam propriam haberet arborem, gramine coronabant, quam herbam, abductis per bellum agricolis, fouere videbatur, cùm pateretur illam late serpere. At nunc quæramus quid memoria dignum sub his figmentis occultaretur.

¶ Cur natus esse dicitur è Iunone? an quod Iuno sit diuitiarum Dea, ex quibus inuidentia & contentio exoritur, vt dictum est superiùs, & quòd nemo est opulentus cui non assiduè ab inuidia & maleuolentia bellum indicatur? Quis enim aduersus inopem bellum gerit? omnes qui exercitum cogunt, alias quidem bellorum caussas multas proferunt cur arma susceperint, at verum fateri palam pudet, vt per has caussas tanquam leues, exterarum gentium occupent ciuitates. Nam si pro æquitate tantum pugnaretur, supplicium sumeretur tantum de consceleratis, at res relinquerẽtur. Nutritus fuit apud barbaras nationes Mars sub septentrionis plaga, quæ gentes cum minimè digestum habeant sanguinẽ calore solis, plurimũ vi corporis & proceritate valent, at minimum consilio & prudentia. Hũc educauit Thero nutrix, quæ feritas est. Deinde cùm tyrãnus sit Mars, vt dicere solebat

Timotheus iuxta Plutarchũ, meritò murorũ percussor & euersor dictus fuit, cùm lex cõtrà ciuitatũ omniũ regina sit, vt ait Pindarus. Atq; Homer. Iouem omnium regem & patrẽ non bellica tormenta, neque rostratas naues, sed leges & æquitatem regibus dedisse scribit ad regna conseruanda, quæ his omnibus sunt potentiores. Istud ipsum fecit, vt nullum certum Mars haberet domicilium aut sedem, cùm Iupiter in cœlo omnibus & Diis & hominibus imperaret. Demosthenes idcircò in oratione contra Aristogitonem primas leges inquit tanquam optimum quiddam inuentum deorum, esse vniuersę vitæ mortalium ac ciuitatum moderatrices, quarum beneficio si quid deprauatum sit in rerum natura corrigitur apud viros bonos sponte: at malos cogunt vel inuitos ea quæ iniqua sunt euitare. sic enim inquit: ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι, κἂν μικρὰν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. τούτων δ' ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον καὶ ἀνώμαλον, καὶ κατ' ἄνδρα ἑκάστῳ ἴδιον τοῦ ἔχοντος· οἱ δὲ νόμοι, κοινὸν καὶ τεταγμένον τοῦτο πᾶσιν. ἡ μὲν οὖν φύσις, ἂν ᾖ πονηρὰ, πολλάκις φαῦλα βούλεται. διόπερ τοὺς τοιούτους ῥᾳδίως ἐξαμαρτάνοντας εὑρήσετε. οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον βούλονται, καὶ τοῦτο ζητοῦσι· καὶ ἐπειδὰν εὑρεθῇ, κοινὸν τοῦτο πρόςαγμα ἀπεδείχθη πᾶσιν ἴσον καὶ ὅμοιον· καὶ τοῦτ' ἐστὶ νόμος, ᾧ πάντας προσήκει πείθεσθαι διὰ πολλὰ, καὶ μάλιστα ὅτι πᾶς ἐστι νόμος, εὕρημα καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων, πόλεως δὲ συνθήκη κοινὴ, καθ' ἣν πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν πόλει. *vniuersa mortalium vita ò viri Athenienses, siue magnam siue paruam quis habitet ciuitatem, natura & legibus gubernatur: horum alterum, natura nimirum inordinata est & inæquabilis, atque pro ingenio cuiusque priuatorum. leges autem commune & institutum idem omnibus. natura igitur si mala sit, iniqua sæpius suggerit consilia, quare tales homines facilè peccantes inuenietis, at leges & iustum & bonum & vtile procurant atque hoc inuestigant: quod vbi repertum sit, illud mandatum omnibus proponitur æquum & sibi constãs: atque id lex est, cui conuenit omnibus parere cum multis aliis de caussis, tum præsertim quod omnis lex inuentum est & munus Deorum, atque institutum sapientum hominum, & correctio vel consultò vel inconsultò peccantium, communisque institutio ciuitatis, secundum quam conuenit omnibus ciuibus vitam degere.* Sed quoniam pro variis euentis variè fabulas interpretati sunt antiqui, ita vt aliæ ad res naturæ, aliæ ad astronomiam, aliæ ad mores spectarent, aliæ ad hæc simul omnia; quid Martis cum Venere adulterium significet, explorandum est. Quid est tam contrarium quàm occidere & procreare, expolire & deuastare, erigere & prosternere? At Mars tamen qui hæc omnia facit, vt ait Homerus;

ἄρες ἄρες βροτολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα.

Mars hominum occisor, qui agros popularis & vrbes.

Cum Venere, quæ omnia animalia plantásque in lucem producit,

cit, congreditur. Quid ex hac tam discordi coniunctione orietur? nihil omnino superueniente Vulcano præcipuè. Nam litigium & amicitia sunt Mars & Venus intelligendi, quorum vtrumque opprimit Vulcanus, siue calor immodicus, principiáque vincit, neque ita illa suis funguntur viribus. Ad exprimendum igitur quòd symmetria necessaria est rebus naturalibus, ista fabulosè confixerunt. Hunc eundem Deum & solem esse aliquando putatum superiùs expressimus, & apud Aquitanos Hispaniæ populos Martis simulachrum radiis ornatum eximia religione cultum fuisse memoriæ proditur. & ratio ipsa, naturáque videtur expetere vt corpora illa superna, quæ calorem rebus inferioribus inferunt, nominibus potiùs, quàm re ipsa sint diuersa. Et Homerus libro. o. Iliadis. Martem vim igneam videtur putasse cùm inquiat:

> Μαίνετο δ' ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ.
> *Insurgit veluti Mars strenuus, ignea vel vis.*

Bellonam aurigam Martis populatoris finxerunt, quia aer pestifer est mortis auriga, & artifex. Quidam memoriæ prodiderunt Martem bellorum Deum fuisse creditum, quòd is prior armare inuenerit, & in aciem instruere, & omnes bellicos vsus, cùm impios delere niteretur. Quod Mars omnium Deorum fortissimus & velocissimus arte Vulcani fuerit retibus implicitus, & debilis & claudicantis & tardi Dei, quid aliud significat, quàm sceleratos homines nullis viribus, nulla pedum celeritate fretos posse Dei vindicis omnium flagitiorum iram deuitare? quod etiam innuit Theognis his versibus:

> καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων,
> Κύρνε, σὺν εὐθείῃ θεῶν δίκῃ ἀθανάτων.
> *Vel celerem tardus comprendit Cyrne secutus*
> *Iniustum cursu, huic numina cuncta fauent.*

Et illa carmina:

> οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα· κιχάνει τοι βραδὺς ὠκὺν·
> ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Ἄρηα,
> ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι,
> χωλὸς ἐών, τέχνῃσι· τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει.
> *Si quod agis virtute caret, celerem capiet te*
> *Vel tardus, tardo Mars est comprensus vt ipsi*
> *Vulcano, superum cùm velocissimus esset:*
> *Ars etenim prodest cunctis animalibus ipsa.*

Atque tot de Marte dicta sint, nunc dicendum de Neptuno.

De Neptuno. CAP. VIII.

NEPTVNVS Saturni & Opis filius, vt dictum fuit, eandem sortem, patrisque crudelitatem expertus propè est, quam

etiam Iupiter. Nam cùm Rhea Neptunum peperisset, puerum in ouili absconditum opilionibus educādum inter agnos tradidit, atque pullum equinum, quem se simulabat peperisse, Saturno, vt fabulantur, vorandum tradidit. Isacius Neptunum educatū fuisse scribit ab Arno nutrice, quàm ita appellatam fuisse dicunt, quia quærenti Saturno Neptunum se non habere responderit, ac negauerit: ex quo etiam ciuitas Bœotiæ ita vocata fuit, quæ antea Sinousa dicebatur, vt scripsit Theseus lib. 3. rerum Corinthiacarum, cùm alii ab agnorum multitudine maluerint dictā fuisse, inter quos fuit Crato. Alii contra putarunt Neptunum à Iunone educatum fuisse. Hic cùm Iouis socius & adiutor fuisset in bellis post Saturnum è regno depulsum, iactis sortibus de totius mundi imperio, mare & omnes insulas, quæ in mari existunt, tenere cum imperio sortitus est Neptunus, cùm cœlum Ioui, infernus locus, vt diximus, Plutoni obtigisset, vxorem habuit Amphitritē, quam cùm deperiret, neque in amorem sui vllo pacto posset allicere, Delphinum misit, qui eam sibi cōciliaret, persuaderétque vt maritum Neptunum æquo animo ferret. Id cum Delphinus impetrasset, ad perpetuam tanti beneficii memoriam dicitur Delphini signum inter sidera relatum, vt ait Hyginius in fabulis stellarum: isque Delphinus est non longè à Capricorno collocatus, vt scripsit Aratus in Astronomicis;

> Δελφὶς δ' οὐ μάλα πολλὸς ἐπιτρέχει αἰγοκερῆι
> μεσσόθεν ἠερόεις· τὰ δέ οἱ περὶ τέσσαρα κεῖται
> γλήνεα παρβολάδην δύο πὰρ δύο πεπτηῶτα.

Quæ carmina ita sunt alicubi elegantissimè expressa:

> *Tum magni currens Capricorni corpora propter*
> *Delphinus iacet haud nimio lustratu' nitore:*
> *Prater quadruplices stellas in fronte locatas,*
> *Quas interuallum, binas disterminat vnum.*

Alii Veniliam fuisse Neptuni vxorem crediderunt. Scriptum reliquit Lucianus in Sacrificiis Neptunum nigros habuisse capillos, & oculos cæruleos, vt ait in primo Cicero de natura Deorū quem nudum cum tridente & concha aliquando introduxere poetæ: aut qui indutum putarunt, vestem habere cyaneam dixerunt, vt ait Phurnutus. Memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis Neptunum primum equitandi artem inuenisse, quod etiam Pamphi antiquissimi hymnographi testimonio comprobatur, qui Neptunum equorum, rostratarúmque & turritarum nauium Largitorem vocauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit Academia, Neptunum primùm iunxisse equos putasse, vt patet in his ex Oedipode in Colono:

> δῶρον τοῦ μεγάλου δαίμονος εἰπεῖν
> αὔχημα μέγιστον,

εὔιππον,

Εὔιπποι, εὔπωλον, θαλασσοῦν.
Ὦ παῖ Κρόνου· σὺ γάρ νιν εἰς
τόδ' εἷσας αὔχημ' ἄναξ Ποσειδᾶν.
ἵπποισι τὸν ἀκεστῆρα χαλινὸν
πρώταισι ταῖσδ' ἐκτίσας ἀγυιαῖς.
Munus magni dæmonis dicere,
Gloriam maximam,
Equis, pullis, mari bene imperitantem.
O fili Saturni, tu enim ipsum in
Hanc ducis gloriam, Rex Neptune
Equis moderans freno.

Apollonii verò enarrator Sesonchosem Aegypti Regẽ qui post Orum Isidis ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesosrim vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit & Dicæarchus in libro secundo rerum Aegyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Neptunum idcirco finxerũt poetæ in curru vehi super æquore, vt sensit Apollonius in lib. 4.

εὖτ' ἂν δή τοι Ἀμφιτρίτη
ἅρμα Ποσειδάωνος ἐΰτροχον αὐτίκα λύσῃ.
quàm mobilis Amphitrite
Neptuni celerem currum apto tempore soluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi solitum scribit, vt est in eo versu:

κυμοθαλὲς χαίρει τὸ πόντου, τετράορον ἅρμα διώκων.
Quadriiugum impellens currum, summo æquore labens.

Alii maluerunt eius currum trahi à vitulis marinis & cete quàm ab equis: quippe cum eo tempore equum inuenisse dicatur, cùm in Areopagum cum Minerua in contentionem descendit de nomine Athenis imponendo, cùm ipse equum hominibus, Minerua oliuam munus attulit, vt scripsit Plutarchus in Temistocle. fabulantur Theseum Phædræ vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse vt Hippolytum filium necaret, quem Phædra falsò accusauit tentatæ pudicitiæ, quia nouercæ libidini noluisset assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta litus maris vecto in curru immisit, quibus tanta trepidatio equis iniecta est vt in fugam versi illum è curru delapsum discerpserint. quare Phædra postmodo pœnitentia ducta, vt plerique senserunt, laqueo vitam finiuit. Aedificauit mœnia Troiana Neptunus, qui hac de caussa Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse dicitur: cùm Iouem ligare Dii voluerunt, id Iupiter cognouit è Thetide, ac in cæteros quidem Deos animaduertit; & Neptuno atq; Apollini iussit vt Laomedonti seruirent, dũ Troiam ædificaret. Laomedon diuinis honoribus prosecutus est Apollinẽ, at Neptunus vbi diu seruiuisset, nullámq; accepisset mercedẽ, indignatus hor-

rendum ac infestissimum cete immisit, quod mare euomens vniuersam regionem inundauit. illa de caussa & filiam Hesionem quam vnicè amabat, ac multo magis quàm vel Aethásam vel Astyochen vel Medicasten, quas cæteras filias habebat, ceto exponere iussus est ab oraculo Laomedon, & multa alia incommoda inde sunt consecuta. At Herodotus non verum esse inquit quod Laomedonti Neptunus & Apollo seruierint, sed datum esse locũ fabulæ, quia pecuniam Neptuni & Apollinis sacrificiis dicatam Laomedon ad extruenda mœnia ciuitatis conuerterit. atqui Virgilius Neptunum scribit suis manibus Troiam ædificasse, vt est in libro nono;

an non viderunt mœnia quondam
Vulcani fabricata manu considere in ignes?

Quamuis Ouidius in epistola Paridis mœnia Troiana Apolline lyram pulsante ædificata fuisse inquit his carminibus;

Ilion aspicies, firmatáque turribus altis
Mœnia Phœbeæ structa canore lyræ.

Cùm amphitritem vxorem, vt diximus, haberet, infinitus propè filiorum est numerus, quos ex variis nymphis & pellicibus suscepit. Phœnicem habuit enim è Libya & Belum & Agenorem; è Calęno vna Danaidum Calænum: Nauplium ex Amymone; è Pitane à qua vrbs Laconum dicta fuit, Euadnen, & Aonem, à quo vocata est Aonia regio, & herum Phæacem, à quo Phæacia dicebatur, quæ nunc Corcyra vocatur, Phœnicem à quo Phœnicia, & Athon, à quo mons, nam plerique vrbibus nomina imposuerunt eius filii. & Dorum, à quo Dorii, & ex Oti filia Laide Althepum; Ancæum ex Astypalæa & Periclimenum & Erginum: ex Alcyone Atlantis Anthamum: & Anthan & Hypereten, à quibus oppida condita nominatáque sunt pud Trœzenios, Bœotum ex Arne, Hippothoum ex Alope Certionis: Asopum è Ceclusa: Orionem è Brylle: Tritones alterum cum Euripilo è Celæno, alterum ex Amphitrite: Palæmonem & Neleum è Tyrrho: Cteatum & Euritum è Molione: Minyam è Chrysogone Almi filia: Delphum è Melantho: Minyum è Callirhoe; Erycem è Venere: Ogygum ex Alistra, Taphium ex Hippothoe: Cygnum alterum è Cayce, alterum è Scamandrodice: Minyas è Tritogenia filia Aeoli: è Midea nympha Aspledonem: Parnasum è Cleodora: Eurypylum & Euphemum è Mecionica; cui munus dedit vt super vndis tanquam super terra proficisceretur, vt ait Asclepiades. Neque verò hi solùm filii eius commemorantur, sed Euphemus præterea, qui proreta fuit in Argo naui: Amycis, Albion, Aello, Anthæus, Amphimanus, Aethusa, Aon, Alebius, Dercylus, Neleus & Pelias, & Astræus qui per inscitiam congressus cùm Alcippa sorore sequenti die cognita affinitate ex anulo mœrore captus se in fluuium præcipitauit, qui priùs dictus est Astræus ab ipso. mox

Caicus

Caicus à Caico Mercurij Ocyrhoésque filio, vt scripsit Leo Byzantius in lib.3.de fluminibus, & Melane à qua Melas priùs Nilus dictus est: Actorion, Borgion, Brontes, Busiris, Certion, Crocon, Cromus, Chrysaor, Cenchreus, & Chrysogenæa, Chius, Dorus, Euphemus, Irceus, Lelex, Lamia vates & Sibylla, Halyrrhotius, Læstrigone, Megareus, Mesapus, Ephialtes, Nycteus, Melion, Nausithous, Othus, Occipite, Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelasgus, Onchestus, Phæax, Pegasus, Phocus, Peratus, Siculus Sicanus, Steropes, Tarus, Theseus, Tarantus, Hyretus: vt alios infinitos propè prætermittam. nam plures quàm octoginta me legisse memini: quos tamen omnes non putaui hic esse numerandos. quod si verum est id quod scribitur à Zeze in historia 51. Chil.2. multo etiam plures fuerunt Neptuni filii. inquit enim:

τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους
υἱοὺς καὶ φίλους, καὶ ἐραστὰς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος.
Elatos animo enim omnes, & omnes strenuos,
Filios & amicos dicunt, & amatos à Neptuno.

Hunc aliquando venisse in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum, atque ea de caussa crediderunt posteri Neptunū primum equos domuisse. Quòd illi in orbis diuisione maris imperium contigit, iam dictum fuit superiùs. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia Thessalos dicere solitos Neptunum lacunam fecisse, per quam fluat Peneus; idque iure putari censuit ab iis qui Neptunum terram concutere existimant: nam loca distantia interiecto maris spatio sunt opus huius Dei terræmotus, quod etiam Neptunus fecisse dicitur. Hæc est Herodoti sententia, qui iuxta opinionem antiquorum vim aquarum caussam esse terræmotuum credidit, at non ventos sub terra inclusos, qui erumpere conentur, vt scripsit Aristoteles libro tertio meteororum, & Lucretius lib.6.in his;

Quòd nisi prorumpit, tamen impetus ire animai,
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Dispertitur, vt horror, & incutit inde tremorem.

Huius Dei duplex erat munus, & nauigantium curā habere scilicet, & equorum: vt in hymnis Homerus scriptum reliquit:

Διχθά τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν.
Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues, quæ marmora sulcant.

Quæ eadem scripta sunt & in hymno Orphei. idcirco Hippii siue Equestris Neptuni ædes fuit in Arcadia apud fluuium Milaōtem, vt ait Pausanias in Arcadicis, & Prosclystii siue inundātis

qui eſt ita appellatus, quia quo tempore Inachus, & qui cum eo erant in conſilio, terram Argiuorum Iunonis eſſe debere nunciarunt, maxima pars agri fuerit inundata atque ſummerſa. Dein de Iunone Neptunum precante vt mare deduceret, per quem locum refluxit, in eo Argiui Proſclyſtii Neptuni delubrum erexerũt, vt eſt apud Pauſ. in Corinthiacis. Ad huius rei memoriam fortaſſe factus fuit & dicatus Neptunus apud Athenienſes vndam proferens, vt eſt in Atticis. Multa ſunt denique cognomina, quæ propter varios euentus huic Deo ſunt attributa, vt Tænarius, Phitalmius, Heliconius, Temenius, Oncheſtus, Speculator, Natalius, Hippocurius, Creneſius, Gæouchus, Domatitis, pater, Rex, Aegæus, Taraxippus. Plutarchus commemorauit in vita Pompeii tria templa fuiſſe Neptuni opulentiſſima, vbi loca Deorum à piratis ſpoliata recenſet: quorum vnum in Iſthmo aliud in Tenaro. aliud fuit in Calabria. erat enim Calabria Neptuno cõſecrata. vt ſcriptum fuit à Philoſtephano in rebus Italicis, atque loca nõnulla recenſet Apol. lib. 3. quibus præeſſet Neptunus.

οἷος δ' Ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
ἅρμασιν ἐμβεβαὼς, ἢ Ταίναρον, ἢ ὅγε Λέρνης
ὕδωρ, ἠὲ κατ' ἄλσος Ὑαντίου Ὀγχηστοῖο,
καί τε Καλαύρειαν μετὰ δὴ θ' ἅμα νίσσεται ἵπποις,
πέτρην θ' Αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα Γεραιστόν.

Ad ludos properat qualis Neptunus in Iſthmum,
Quadrigis inuectus adit cùm flumina Lernæ,
Tenariumve ſolum, vel Hyantia rura, Geraſtum
Syluoſum, Æmoniámve petram fumantia colla
Cùm premit alipedum, Calabra idem vt rura reuiſit.

Huic Deo taurum immolare conſueuerunt, vt ait Homerus in libro quinto Odyſſeæ;

ταύρους παμμέλανας Ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
Cyaneos crines taurus mactetur habenti.

Sic Virgilius libro quinto;

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Quod genus victimæ illi mactari iuſſit oraculum, ferunt enim aliquando eueniſſe Corcyræ, vt multis bobus per bellum Perſarum relictis, taurus è paſtu rediens ſæpius in pelagus mugitus ediderit, ibique per totum diem conſtiterit: deinde cùm ad mare bubulcus deſcendiſſet, magnum atque infinitum propè thunnorum numerum conſpexit, quod ſignificauit Corcyræis. Illi tum capere thunnos conati operam luſerunt: quare ſciſcitantibus oraculum poſtea reſponſum eſt, Neptuno taurum mactari oportere: qua re peracta incredibilem piſcium numerum cepere, vt ait Pauſan. in Phocicis. quamuis thunnus aliquando mactari Neptuno conſueuit, vt ſcriptum eſt ab Antigono Caryſtio in lib. de Dictione. Atque Neptuno piſces illi cœleſtes conſecrati eſſe putabantur,

tabantur, vt scriptum est à Marco Manilio in libro secũdo rerum astronomicarum, vbi signa cœlestia, quæ sint diis quibusq; tributa, commemorat;

Lanigerum Pallas, Taurum Cytheræa tuetur.
Formosos Phœbus geminos, Cyllenie cancrum.
Iupiter & cum matre Deûm regit ipse leonem.
Spicifera est virgo Cereris, fabricataq; libra
Vulcano pugnax Mauorti scorpius hæret.
Venantem Diana virum sub partis equinæ,
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
Et Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitq; suos Neptunus in æquore pisces.

Neptunum magna Deorum marinorum ac nympharum manus comitabatur, quorum nonnullos ita numerauit Virg.

Tum variæ comitum facies, immania cete,
Et senior Glauci chorus, Inousq; Palæmon,
Tritonesq; citi, Phorcique exercitus omnis:
Læua tenet Thetis, & Melite, Panopæaq; virgo
Nesæe, Spioq;, Thaliaq;, Cymodoceq;.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatum scripsit Ouidius libro sexto maioris sui operis, atq; hæc ea sunt, aut certe non multo plura his, quæ de Neptuno fabulose dicta sunt ab antiquis scriptoribus: nunc quid ea significent perquiramus.

¶ Iam primum omnium quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libro de natura Deorum, de Chrysippi sententia: quique aer per maria manaret, eum esse Neptunum. Veruntamen non aër simpliciter per maria manans, sed ipsum aquæ elementum Neptunus plerunque nominabatur: aut aliquando spiritus ille ac mens diuina, quæ per maria esset diffusa, totamque aquæ naturam ac molem à corruptione præseruaret: quod quidem nihil aliud est, quàm anima per elementa diffusa, sicut in animalibus est, & in plantis. Vbi enim illa recesserit, siue harmonia sit & quædam symmetria, siue numerus seipsum mouens, siue diuina quædam & immortalis οὐσία, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. Quare etsi elementa nobis non viuere apparent, tamen diuina quadam virtute & potentia seruante ab interitu, ita sunt cõmista, itaque fermentata, vt ab ea seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in æthere Iouem, in aere Iunonem, in aqua Neptunum, & in singulis horum partibus variis Deorum nominibus appellarunt antiqui. Quod Saturno ereptus clàm fuit Neptunus, & quid Saturnus sit, & quo pacto crudelitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis vt arbitror, cùm de Ioue & de Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem præstandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud

antiquos,non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium & propè infestantium:nec vt ait Lucretius lib.5.

turbida ponti
Æquora lædebant naues ad saxa,virosque;
Nec temerè incursu fluctus mare sæpe coortum
Sæuibat,leuiterque minas ponebat inanes.
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.

Quid enim verius de mari dici potest, quàm nullam illi esse constantiam?nam cùm leuissimus ventorum flatus aliquando extiterit, tanta oritur tempestas , vt iratæ vndæ in cœlum minaces insurgere appareant , atque incredibilis earum fremitus vel è longinquis montibus exaudiatur.' Huic Deo taurus niger meritò immolabatur,quod tauri & furorem & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vxor dicebatur esse Amphitrite , quæ nihil aliud est, quàm ipsa aqua,vt in Cyclope ait Euripides.

ἄνω δ' ἐπ' ὄχθην εἶμι, καί περ ὢν τυφλὸς,
δι' ἀμφιτρίτης τῆσδ' ἀμφιβαίνων ποδί.
Ego vadum pertranseo cæcus licet,
Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

Quam Amphitriten glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis,cùm illa sint maris, at non alicuius Deę propriè adiuncta;

Γλαυκὴν δ' ἰχθυόεσσαν ἀπείριτον ἀμφιτρίτην.
Glaucam,piscosam,immensam simul Amphitriten.

Hæc cùm aqua sit,dicitur vxor Neptuni,cùm is sit spiritus,vti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus , & tanquam anima ipsius aquæ elementi : est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est,vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi , qui delphinum Neptuno amatam Amphitritem conciliasse fabulantur, quàm omnium marinorum piscium maximè ingenio & cognitione , corporisque celeritate Delphinum præstare ; cùm reliqua marina animalia amentia atque propè stupida sint, quæ profundius habitant in mari propter indigesti à sole humoris copiam.ita vt de nonnullis meritò dubitent an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit , vt homines hi fuerint ita vocati , ad quorum gratiam ista fuerint ficta,ita vt possint etiam ad rerum naturalium morumve rationem accommodari. Neptuni forma , quæ fingitur à poetis , quid aliud est quàm maris vel natura vel color ? quis enim dubitat cyaneum colorem esse aquæ marinæ ? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcium aquarum natura. Illę enim aquæ sunt saluberrimæ, quæ nullum habeant colorem , aut qualitatem apparentem. Tridens verò quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius osten-

ostendit potestatem, quòd habet facultatem scilicet tollendi æquoris & placandi & seruandi. quod alii fictum esse maluerunt, quia dulcibus, salsis, mediocribus aquis, quales sunt lacustres, imperet. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt qui ad nauigationem id referant, quoniam videntur nauigia super maris dorso quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore, comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris: quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinæ subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de caussa locum datum esse fabulæ de contentione Palladis ac Neptuni de nomine Athenis imponẽdo, quòd Neptunus equum, Pallas oliuam attulisset, & pro munerum præstantia iudicati sunt, quia *ἐκεῖνοι γὰρ (ὡς λέγεται) πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθίσαι ζῆν μὴ πλέοντας ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας, τὸν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς διέδοσαν λόγον, ὡς ἐρίζοντος περὶ τῆς χώρας τοῦ Ποσειδῶνος. δείξασα τὴν μορίαν τοῖς δικασταῖς, ἐνίκησεν. Illi sunt (vt ferunt) cum studerent ciues a mari retrahere, vt assuescerent viuere vel non nauigantes, sed regionem arboribus ornãtes, sermonem illum vulgarunt, quod Neptuno de regione contendente, Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit.* Qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse, quoniam is pecuniam horum Deorum sacrificiis dicatam in suam vtilitatem & ad extruenda mœnia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, vt promiserat. At calamitates, quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant quam Dei cultum sine calamitate non negligi? Ingens filiorum Neptuni numerus præterea quid nisi maris fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facile futurum erat vt mare piscibus orbatum haberemus; quippe cum vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Hæc ipsa caussa fuit cur crudeles Neptuni filii dicerentur omnes.

¶ Nunc quid sub his lateat ad humanæ vitæ institutionem spectans, explicemus. Ac primum cùm virtutum omnium princeps & Regina sit, vt ita dicam, liberalitas & munificentia, quæ nonnisi ad Deum vel ad reges pertinet omnium vitiorum grauissimum meritò iudicabitur acceptorum obliuio, quæ non nisi in sordidos animos cadere potest. Ea de caussa finxerũt antiqui quòd Neptunus gratias retulit Delphino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facinoris memoria, & ad beneficẽtiam adhortatio

ad posteros manaret, numerus & ordo quidam stellarum Delphini nomine in eius honorem fuit appellatus. Quòd autem ob neglectos Deos Laomedon pœnas persoluerit, multásque calamitates subierit, id etiam ad religionem Deorum immortalium homines impellit: quoniam qui piè sanctéque per probitatem & integritatem vitæ Deum coluerit, quiq; illa quę instituta sunt à sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatum in omne tempus habebit, multa incommoda deuitabit, & se in omni molestia rectorum consiliorum conscientia consolabitur. Qui verò beneficiorum omnium autorem, omniúmque patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bónus & temperans esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto non in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religionem, & ad memoriam acceptorum beneficiorum sempiternam per hanc Laomedontis fabulam sapientes antiqui adhortabantur: fortunæque inconstantiam ante oculos proponebant, cùm vel Dii inhumaniter agentes aduersus Ioué de cœlo expulsi coacti sint homini seruire. Imprudés est omnino Theseus, qui filio Hippolyto morté à Neptuno precatus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accusauerat, q eũ de stupro interpellasset, at id tamé Theseo cócessit Neptunus. Quid hoc est nequitiæ Dii boni carissimis illa concedere, quæ in omne tempus perniciosa futura sunt? nam phocas Neptunus in equos Hyppoliti iuxta mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discerptus fuit. Cui tamen Hippolyto Diomedes lucum eximia pulchritudine postea dicauit cum delubro & antiqui operis simulacro, ac rem diuinam primus omnium fecit, vt ait Pausanias in Corinthiacis: & apud Trœzenios virgines sibi succisum capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. voluerunt igitur antiqui per has ambages verborũ nos adhortari vt æquo animo essemus si quãdo ad nostra vota Dii surdi viderentur, quoniã perniciosa sæpius expetuntur ab ignaris hominibus, & quæ maximo detrimento impetrantibus in posterum sint futura. Sapienter ideo dictum est ab illo poëta:

Nil ergo optabunt homines si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus quid
Conueniat nobis, rebusq; sit vtile nostris.

Quod auté hæc huius rei caussa tãtùm ficta sint, vel ex eo patet quòd omnium mortalium imprudentissimum & crudelissimum finxerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui caussam ignotam iudicarit? aut qui pro vel carissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus, sed neque bonus quidem, aut iustus, si tam iniqua filio Theseo concessit: quæ de Deo dicenda omnino non sunt; cùm hæc solùm institutionis

ergo

ergo sint inuenta. Non defuerunt qui putarint imperium maris idcirco attributum fuisse Neptuno quia prior ille classem instruxerit, cui Saturnus commisit rerum maritimarum imperium, vnde datus est locus fabulæ. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone. CAP. IX.

PLVTO quem inferorum Deum putarunt antiqui, natus est ex Opi & Saturno, vt dictum est, isque vnà cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerúmque gestarum felices successus cum Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarum mundique totius (vt aiunt) imperium diuisit: cui Hispaniarum, & locorum omnium ad occidentem solem obtigit imperium. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis, Plutonis & Amphiarai statuas quodam in loco fuisse apud Athenienses, vbi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hunc claues habuisse pro insigni, sicuti sceptrum Ioui, & Neptuno tridês tribuebatur, vt idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonem idem affirmauit his verbis;

Πλούτων, ὃς κατέχεις γαίης κληῖδας ἁπάσης.

Pluto qui terræ claues & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentiæ Deum, & in Iberia apud Pyræneos montes habitasse memoriæ prodidit Strabo lib. 3. Geographiæ. Hunc defunctorum Deum esse crediderunt, quem appellarunt Iouem, siue Deum terrestrem, cui sacra faciebant pro defunctorum manibus, vt testatur Euripides in Phœnissis;

τοῖς γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα

τιμὰς διδόντα, χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν.

Cum iusta soluit mortuis viuus, decet

Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo verò tempore illi sacra hæc fierent, Februus vocabatur. Plutonem finxerunt antiqui in curru vehi atrorum equorum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto;

Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus

Exierat: curruq; atrorum inuectus equorum

Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Attribuerunt claues Plutoni, quia non datur reditus eius regiam ingressis, cui Deo narcissus & adianthum & cyparissus in coronas erant dicata, sicuti narcissus Parcis. Aiunt hunc Deum aliquando grauiter tulisse, quòd solus omnium Deorum cœlibem & filiis carentem vitam traduceret, cúm tanti imperii Deus esset, neque vllam inueniret quæ sibi nuptui daretur: quippe cùm & Iouis esset frater, & Deorum omnium opulentissimus. Nulla

enim Dea illum ob deformitatem & obscuritatem regni maritum esse suum pati poterat. Ille igitur hac opinione, vel (vt verius dicam) hoc animi furore agitatus, atrorum equorum currũ conscendit, & in Siciliam peruenit. Ibi forte Proserpinam Cereris filiam inter cæteras virgines flores colligentem visam adamauit, quippe cùm omnes illas & forma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit, & in curru ad fluuium Chemarum deportauit; vnde ad sua regna, quæ sub terris esse putantur, deportauit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis, & Claudianus rem totam carmine elegantissimo complexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto, templúmque eius ibidem magnificentissimum, vt ait Strabo libro octauo. Neque procul distat à Pylo mons qui vocatus fuit Mentes, à Menthe Plutonis pellice, quam dolo circumuentam Proserpina in herbam hortensem sui nominis mutauit. Testatur idem Strabo libro nono: ad ripas Coralii fluuii, vbi sacra fiebant Pambœotia, constructam fuisse ob mysticam quandam causam Plutonis ac Palladis aram communem. Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum:

Non si tricenis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo lib. tertiodecimo Plutonium os in Cybirensium regione apud Hierapolim in paruo quodam montis cliuo fuisse, in quod homo excipi poterat, idque fuisse miræ profunditatis, & admirabilis multo magis potentiæ. Nam huic oppositum fuit vallum quadratum, ambitu dimidii ferè iugeri, quod nebulosa crassáque caligine tegebatur: at propinquus aer erat innoxius. Quod si aliquod animal ingrederetur, continuò moriebatur, tauríque eò adducti statim concidebant. Fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cicer. in actione sexta in Caium Verrem: Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus venisse Ennam, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererem videretur. dictus est autem Pluto, quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo his verbis: τὸ δὲ Πλούτωνος, τοῦτο μὲν κατὰ τὴν τοῦ πλούτου δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κάτωθεν ἀνίεται ὁ πλοῦτος, ἐπωνομάσθη. *Plutonis verò nomen ob diuitiarum largitionem, quia diuitiæ è terra in lucem emittantur, dictum fuit*: quamuis Lucianus in dialogo postea de luctu, Plutonem dictum putat, διὰ τὸ πλουτεῖν τοῖς νεκροῖς, *quia abundet mortuis scilicet*. Dicebantur ad hunc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, ineuitabilibus vinculis coercebat, iudicibusque tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis vel pœnas, vel præmia dispensabat. Neque illi concessum est præterquam admo-

dum

dum paucis ad superam regionem reuerti,& id maximis de causis,vt fama est.Illius Dei regio turbidissimis & amplissimis fluuiis vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Defluit cum magno strepitu Cocytus, cum rapidissimis flammarũ vndis Phlegethon deuoluitur,ibidem cœno plena est profundissimo & grauecolenti Acherusia palus.Quid de squallore cymbæ,portitorisque animarum, deque tremenda illius voce tonitrui non dissimili dicam? Terret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos nauigantes Cerberus triceps: horrent viperinis capillis Furię, formidabilis est iudicum iustissimorum seueritas,ita vt nemo sit tam sanctus aut integræ vitæ, qui ad id iudicium accessurus non aliquantulum expauescat. Verùm de his in sequenti libro pertractabimus.

¶ Nunc huius fabulæ explicationem aggrediamur. Pluto siue elementum sit terrę,siue diuitiarum Deus, vtroque nomine filius est Saturni:nam primùm omnium architectatus est cœlum Deus, ex quo natum tempus, in quo reliquum quod erat ædificii expletum est.Si diuitiarum Deus rursus sit Pluto,nemini obscurum esse arbitror,ciuitates & regiones per diuturnam pacem opibus & hominum frequentia repleri: quare Pax illius meritò dicitur fuisse nutrix. Rursus quòd fuerit Saturni filius, & Iouis Iunonisque frater;quid aliud hoc est quam genus omne diuitiarum è tempore nasci,& cœli aerisque bonitate ac temperie procreari & adiuuari?Dicitur idcirco illi imperium inferorum obtigisse,quoniam apud occidentis nationes & in Hispania (vt diximus) regnauit, quæ fertilissima est propè omnium prouinciarum, & omnis generis frugum plenissima, præter loca illa, in quibus effodiebantur metalla, vt testatur Strabo libro tertio. Qui verò Plutonem elementum terræ esse putarunt, non solùm diuitiarum Regem, quæ omnes è terra oriuntur, esse crediderunt: sed etiam mortuorum omnium, quia omnia quæ nata sunt, in ea tandem principia soluuntur,è quibus sunt orta: quod etiam expressit Cicero libro secundo de Natura Deorum his verbis: Terrena autem vis omnis atq; natura Diti patri dedicata est: qui Dis,vt apud Græcos Πλούτων dicitur,quia & recidant omnia in terras, & oriantur e terris.Et quoniam quod semel mortuum est, nunquam idem reuiuiscit,inde dictum est ab antiquis quòd Pluto habet claues, à quo ita sedes inferorum clausæ sunt, vt exitus nemini pateat, sicuti testatur Pausanias in Eliacis Hic idem Proserpinam Cereris filiam rapuit quia (vt ait Cicero in secundo de Natura Deorum)ea est quæ Περσεφόνη Græce nominatur,& quam frugum semen esse volunt,absconditámque à matre quæri fingunt, vt ait Eusebius libro secundo Euangelicæ præparationis. Plutonem esse virtutem terræ, & aliquando terram ipsam,ita scripsit Or-

pheus in hymno in Plutonem:

πλουτοδοτῶν γενεὴν βροτέην καρποῖς ἐνιαυτῶν.

Nam facis ipse homines opulentos fructibus anni.

Attrahit igitur vis terræ ad se radices frugum inferiùs, quare dictus est Pluto sub terram rapuisse Proserpinam, quadrigis inuectam, cùm per tot mensium tempus ad inferiora crescant frugum radices. sic autem quadrigarum nomina expressit Claudianus in 1. lib. de raptu Proserpinæ;

Orpheus crudele micans, AEthónque sagitta
Ocyor, & Stygij crudelis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor:

Quæ cùm finguntur, & alicubi fieri necesse sit; scripsit Orpheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus:

ἁγνοπόλου Δημήτερος ὅς ποτε παῖδα
νυμφεύσας λειμῶνος ἀποσπαδίην διὰ πόντου
τετρώροις ἵπποισιν ὑπ' Ἀτθίδος ἤγαγες ἄντρον,
δήμου Ἐλευσῖνος, τόθι περ πύλαι εἴσ' Ἀΐδαο.

Pluto tibi castæ Cereris nam filia quondam
Cùm legeret flores in prato, rapta quadrigis
Imposita est, & Cecropium portata sub antrum:
Huc vbi Eleusis adest, vbi nigri ianua Ditis.

Enimuero non solùm de rebus gestis quæ Diis inferis tribuuntur hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores hominum, vitæque institutionem pertinent. Nam quibus curis torquentur, quantisque molestiarum fluctibus agitantur diuitum animi? cæcitas enim mentis priùs occupet mortalium animos necesse est, quàm opes acquirantur: pro quibus diu laborãdum est, cùm breuissima futura sit, aut etiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamen si quis breui comparare studeat, ad omnem probitatem & innocentiam conniueat oportet, omnémque impuritatem induat & crudelitatem, cùm primùm ingentiũ opum desiderio capitur. illud autem significatur per illorum equorum nomina, quibus vehebatur Pluto, cùm sine sceleribus nemo prorsus breui ditescere possit. quidam putarunt Plutonem esse dictum regem mortuorum, quia primus ille inuenerit sepulturas & exequias, cùm priùs cadauera sine vllo cultu passim vt contingebat sepelirentur. aut etiam inhumata feris relinquerentur, atq; de Plutone satis, nunc de Pluto pertractemus.

De Pluto CAP. X.

PLVTONEM sapientes antiqui vim ac naturam esse terræ crediderunt, quamuis illi diuitiarum etiam nonnulli tribue-

buerint imperium. At Plutoni nemo est quin omnibus suffragiis distribuendarum diuitiarum munus concessum esse sciat: quem Cerere & Iasione natum commemorauit Hesiodus in Theogonia:

Δημήτηρ μὲν Πλοῦτον ἐγείνατο δῖα θεάων
Ἰασίῳ ἥρωι μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότητι.
Alma Ceres Plutum peperit coniuncta in amore
Iasio Heroi Cretes in diuite regno.

Theocritus in tertia AEgloga significasse videtur dormientem Iasionem fuisse à Cerere adamatum, cum illum inter eos commemorauerit, qui dormiētes à Deabus adamati fuerunt, vt est in his:

ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων
Ἐνδυμίων· ζαλῶ δὲ φίλα γύναι Ἰασίωνα.
Endymiona velim sopitum posse profundo
Somno imitari, sum simul æmulus Iasioni.

Hunc Deum cæcum esse tradiderūt, & cuiusmodi ab Aristophane in comœdia introducitur; quod passus est à Ioue propter inuidiam: cum antea, dum acutissimè videret, ad viros bonos tantùm accederet, multique flagitiosi homines rerum necessariarum inopia perirent, vt ex his carminibus indicatur;

ὁ Ζεύς με ταῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.
ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον ἠπείλησ' ὅτι
ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους
μόνους βαδιοίμην· ὁ δ' ἐμ' ἐποίησε τυφλόν,
ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα.
οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.
Hu Iupiter me affecit inuidens viris.
Puer minatus ipse quod sum, me fore
Solis bonis, solis viris prudentibus
Domesticum. tunc ille me cæcum fecit,
Ne quem bonum, ne quem malum dignoscerem.
Sic is bonis sic inuidet prudentibus.

Hunc eundem Deorum omnium timidissimum finxerunt antiqui, sicuti testatus est Euripides in Phœnissis;

δειλὸν δ' ὁ Πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν.
Plutus timidus, vita suaque amans malum.

Quare ad hoc festiue allusit is poeta qui inquit;

Noctè iter ingressus gladium contúmque timebis,
Aut mota ad lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.

Quidam omnium Deorum maximè perniciosum esse crediderunt, in quem etiam Timocreon Rhodius epicus poeta scolium siue conuiuale carmen conscripsit, cuius est initium:

Ὤφελές σ' ὦ τυφλὲ Πλοῦτε μήτ' ἐν γῇ, μήτ' ἐν θαλάσσῃ,

μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανῆμεναί ποτε,
ἀλλὰ τάρταρόν τε ναίειν κ' ἀχέροντα.
διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.
Debebas cæce Plute neque in terra, neque in mari,
Neque in continente apparuisse vnquam,
Sed tartarum habitare, atque Acheronta:
Per te enim omnia inter homines mala.

Hunc Deum esse minimè cœcum existimauit Theocritus cùm dicat: τυφλὸς δ' ὁ αὐτὸς ὁ Πλοῦτος: *cæcus non ipse Plutus.* Sic etiam Plato primo de Legibus scribit Plutum non solùm non esse cæcum, sed etiam acutissimè cernere; τέταρτον δὲ ὁ ὁ Πλοῦτος, οὐ τυφλὸς, ἀλλ' ὀξὺ βλέπων ἅπερ ἂμ' ἕπηται φρονήσει. *Quartum autem Plutus, non cæcus, sed acutè videns quæ prudentia sunt adiuncta.* Hic Plutus Deus esse creditus est à nonnullis, maiorique honore cultus, quàm Dii cæteri: vt scripsit Theognis;

οὐ σε μάτην ὦ Πλοῦτε βροτοὶ τιμῶσι μάλιστα·
ἦ γὰρ ῥηιδίως τὴν κακότητα φέρεις.
Num meritò coluere viri te maximè Plute?
Nequitia facile est pondera ferre tibi. Et alibi,

Πλοῦτε θεῶν κάλλιστε καὶ ἱμεροέστατε πάντων,
Σὺν σοὶ καὶ κακὸς ὢν, γίγνομαι ἐσθλὸς ἀνήρ.
Optime cunctarum Plute & dulcissime rerum,
Vel prauus, secum vir bonus esse ferar.

Non tamen multo mitius est monstrum Paupertas, nisi voluntaria sit, quæ ad infimum vergat, in quam nos his Græcis carminibus aliquando lusimus:

Ἡ Πενία τίκτει μάλιστα δ' ἐλεήμονας ἄνδρας
Α' θανάτοισι πάντων ἀλγινόεσσα θεά.
Ὠ' χθὸς ἀεὶ δαίμων, πενῶν, ὁ ἀκέσσι γυγνᾶς.
Α' ρσινα δ' οὐ πάμπαν, σ' οὐδὲ γυναῖκα λέγοις.
Οὐδὲ μὲν οὐδὲ βροτῶν οὐδ' εὐλόγως ἐστιν ὁ οἶκος
Τῷ ὅτ' τέκες, πᾶσαν καὶ κακότητα φέρει.
Ταρτάρῳ ἐν φιλότητι μιγεῖσα μιν ἀμφότερος ἡ Νύξ
Ἡ' τίκτε δειλαίοις πῆμα κακὸν βροτοῖς.
Ἔ' σχε τιθηνάων δ' ἀκλειᾶν πολλὸν ἀριθμόν
Μαῖαν τῇ πρώτας ὁ κλαδὸν Α' φροσύνη.
Α' ργὴ δ' ἐξάλο τὸ βρέφος, ἐ τρέφεν, ἠδ' ἀτίταλλεν.
Ἐ' λλιχέτων Τρυφὴ μαζὸν ἐοῖο πόσε.
Σπαργάνισε δὲ Ρ' αθυμία ὥς εἶκος ἀτέχνες
Χειμᾶν ἐν κρυερῷ καὶ γὰρ ἔγειλο τότε.
Ἔ' νδειάν τε Φόβον τε φίλας καὶ Θρῆνον ἑταίρας
Α' μφιφόρους εἶχεν αἰὲν ἀτιμβουλίους.
Α' χος, Ε' ρημη ἕπεσ' αὐτῇ συμπαίστορε Σίγῳ·
Α' πορία τε ὀχνή, Α' φιλία τε χαρὴ,

Πῦ

Οὔ ποτε γέντο τέρας θνητοῖς φοβερώτερον ἄλλο,
Οὐδ' ἔχθιον μᾶλλον τοῖς μακάρεσσι θεοῖς.
Τοῦτο γὰρ ἐκφεύγειν χρὴ τὰ μεγακήτεα πόντου
Ἔμπορος, ἐς τέρμα βαίνεται, κ' ἐκ ἀνέμους·
Οὔτε ἰσχὺν μᾶλλον τόσον, ὡς καὶ τὰ πολλ' ἐπιορκεῖ,
Οὔτε πόνοις καὶ τὰ γλῶττα τὰ ἀλλοδαπῶν.
Ὅσσον τὸ Πενίας δυσφορεῖ μετ' ἄθροα καὶ γὰρ
Πρεσβύτερα πρὶν ἐκφεύγειν ἕνεκα δ' ἐστὶ κακῶν.
Δοῦλον, καὶ δύστηνον, ἀεικὲς, πᾶσι γέλοιον,
Νωθρὸν, ἄπιστον ὅπου ποιεῖται Πενία.
Ἄεργα, δύστηνον, καὶ ἀλήτην, αἶσχος, ἄυπνον,
Ἄθλιον, ἀγροῖκον, παίγνιον ὡς τε τύχης.
Πάσης ἀτυχίας βάθρον τὰ πλεῖστα παρέχουσι
Ἡ Πενίη ἀνθρώπων δακρυόεντα βίον.
Εἴαρος ἀρχομένοιο ὅσ' ἄνθεα γίνεται ὥρῃ,
Ἢ δ' ὅσους καρποὺς ἡ καλ' ὀπώρα φέρει,
Τόσσα πάρεστι κακῇ Πενίᾳ κακὰ, τόσσα βέβηλα,
Τόσσ' ἀλιτρά· αὐτὴ γάρ τις κατ' ἀριθμὸς ἔνι
Ῥᾷον ἀριθμήσαιο καὶ νιφετοῦ ψεκάδας ἢ χαλάζης,
Δένδρεσιν ἀποβρεχούσῃ ῥιζόθεν ἠκ' ἀνέμους.
Οὔ τις ἑταῖρος διδοῖ πενιχρῷ χάριν, οὔ τις ἀπήμων.
Οὔτε πένης ζώει ἐν λόγῳ, οὔτε θανών.
Οὔ ποτέ τις Πενίας σκοπιὴν καλὴν ἔπλετ' ἀνάμαιν
Οὐ μετὰ τὸν ὕπνον τὸν χαρίεντα θεόν.
Ἶσον ἑκατὸν τῶν ῥοφεῖ δίνη μήτε θάλασσα,
Μήτε Ποσειδάων πολλάκις ἰχθυφάγος.
Τῶν χιλίων χίλιοι κακοδαίμονές εἰσι πένητες.
Ἔχθιστον Πενία γίνετο πᾶσι βροτοῖς.
Ἐστὶ τέλος Πενίας ἐλεεινότερον οὐδὲν ἰδέσθαι,
Πλὴν τὸ Ἀδικίας, ὃ μάλα δ' ἐστὶ κακόν.

Improba Pauperies nocuit mortalibus vna
Plus superis cunctis, saeua, grauisque Dea.
Vestibus & gaudet laceris, & pallida semper
Ora fame est: nec mas, foemina & illa nec est:
Non est illa hominis similis, non illa animantis.
Hoc monstrum secum tristia cuncta tulit.
Tartarus hanc genuit Nocti coniunctus, at illa
Poena viris facta est, exitiumque graue.
Sordida nutricum fuit illi copia multa:
Nam fuit obstetrix improba Stultitia.
Segnities cepit, quam nutryt inde puellam-
Discinctumque dedit vbera Delicium.
Vilibus arte carens inuoluit Inertia pannis
Frigora per bruma; hoc tempore nata fuit.

Se comitem querulam mox illi iunxit Egestas,
Cui Pauor & ductus charus amicus erat.
Hinc Solitudo atque Pudor colludere fueti:
Et mala Formido, nulla & Amicitia,
Nec magis horrendum monstrum mortalibus ortum est,
Inuisum superis cœlicolis ve magis.
Hoc fugiens per monstriferum mare nauita ventos
Mercator spernit, nec maris alta timet:
Nec tanti superum facit, hos cum peteret, iram,
Non qua fert tellus, quæq; pericla mare,
Quanti Pauperie aspectum toruum. inde malorum
Aufugere hortatur plurima turba procul.
Iure quidem: infelix, seruusq; ridendus, inersque
Fit pauper, pudor huic excidit atque fides.
Insomnis, demens, querulus, mendicus, & error est,
Implacidus, ludus stantis in orbe Dea.
Pauperies est vna mali certissima sedes,
Vita superposita est qua lacrymosa virûm.
Quot flores verno nascuntur tempore vel quot
Vtilis autumnus dulcia poma tulit;
Tot mala Pauperiem, tot pone impura sequuntur,
Tot delira, quis hac dinumerare queat?
Sed citius quando conuellunt robora venti,
Percipias numerum grandinis atque niuis.
Præmia seruato donat pro paupere nemo.
Viuat, vel pereat, nulla inopis ratio est,
Pauperie illæsus scopulum nemo attigit vnquam;
Testificor, Pluti numina magna Dei.
Nauibus è centum haud sorbet Neptunus & vnda
Sæpe decem reliqua marmora tuta secant:
Sint in opes si mille, videbis mille misellos,
Pauperies cunctis denique dira lues.
Quæ pestis non vlla viros nocet acrius vrgens,
Est peior multo, sed tamen improbitas.

Hunc Deum, quem alii potentissimum putarunt, quidam crediderunt imbecillum ac debilem esse, quia sine virtute non posset homines ad honores extollere, aut elatos retinere. quare scitè dictum est;

οὔτ' ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἄνδρας ἀέξειν,
οὔτ' ἀρετὴ ἀφένοιο.
Tollere mortales nequeunt virtute carentes
Diuitiæ, aut inopem virtus.

Nam vtræque conspirent necesse est ad mortalium felicitatem. Filiam habuit Euribeã, de qua meminit Apollodorus lib. I.

Biblio-

Bibliothecæ. Sed insulsus est omnino qui Plutũ aut fuisse Deum, aut fuisse aliquid omnino putarit: quoniam antiqui singulis animorum motibus proprios Deos præfecerunt, ne quid diuina pro uidentia non gubernari crederetur.

Nunc quid hæc significent, perquiramus. Plutus è Cerere & Iasione natus esse dicitur, quoniam opes è prædiorum prouentu, & ex agricolarum diligentia nascuntur. Est autem dictus Iasion ἀπὸ τῆς ἰάσεως siue a medendo, quia Ceres medetur inopiæ mortalium. Quòd Plutus factus est cæcus à Ioue, quoniam viris bonis Iupiter inuideret: quid hoc tam scelestum & impium facinus significat? an potest bonitas diuina impuris fauere, ac bonos persequi? Cum Iupiter sit fatum, & vis illa mentis diuinæ quæ res humanas gubernat, cùm modò huc, modò illuc facultates pro arcano & inexplicabili Dei iudicio transferat, arbitrati sunt nonnulli illud temere fieri, quare cæcum diuitiarum Deum esse dixerunt. Hoc autem ita accidit, quia diuitiarum possessio illis non solum concedebatur, qui vel ingenio, vel robore, vel aliquo virtutis genere præstarent cæteris, ac seruatum fuit apud antiquos, sicuti testatur Lucretius libro sexto;

Et pecudes, & agros diuisere, atque dedere
Pro facie cuiusque, & viribus, ingenioque.

Neque tamen præmium virtutibus oportuit proponi diuitias, cùm virtus per se expetenda sit à viris bonis. Nam qui propter præmium virtutis, virtutem amplectitur, aut vitia relinquit propter metum pœnarum, is nõ est planè vir bonus: iure igitur Plutus factus est cæcus a Ioue. Hunc potentissimum existimarunt ac nobilem, quia & virtuti diuitiæ vulgo adæquentur, cùm tamen vera nobilitas sola sit virtus; at vulgus quod caret virtute, pro ea introduxit opes. Deinde cùm multitudo hominum creuisset, auctáque fuisset singulorum audacia & inertia, leges latæ sunt, prædia singulis assignata, & certi agrorum termini statuti. Inde rapinæ, latrocinia, rerum alienarum direptiones inceptæ. Cùm igitur alii pro comparandis opibus nulli labori parcerent, nullumque periculum deuitarent, quibus tamen repugnante fortuna nihil commodi accidebat, aliis contrà omnia succederent feliciter, nunc cæcam fortunam, nunc cæcum diuitiarũ Deum appellarunt. Atque ita ficta est fabula, quòd cùm Plutus antea fuisset perspicax, Iupiter viris bonis, ad quos prius solos accedebat, inuidit, & idcirco illum cæcum fecit, qui nullo postea delectu ad quoslibet accedere coactus est. Vulgus enim mortalium ea quæ fiunt, quorum certam causam non videant, non quidem diuina prouidentia gubernari, sed fortuitò accidere arbitrantur. Tantus honor postea diuitiis accessit, vel quòd ille non sine prudentia & industria parari cœperint, vel quòd multa commoda humanæ vitæ præberent, vt Plutus nullo Deorum fuerit habi-

tus inferior. Nunc verò virtus omnis, & ſcientia, & probitas ſanctiſſimæ diuitiarum Maieſtati cedere cogitur: maioremque honorem obtinet is, qui largiri poteſt cùm libeat, quamuis ſit amens, & ſicarius, & latro; quàm prudentiſſimus quiſque, & integerrimus, & qui multa beneficia in omnes ciues ſuos contulerit.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE, LIBER TERTIVS.

Quàm preclarè dicta de inferis excogitata ſint ab antiquis.

SApientissimi & optimi ſanè illi homines fuerunt, illuſtriſſ. Campeggi, qui primi inter mortales hanc opinionem introduxerunt, quòd anima noſtra immortalis exiſtens, poſtquam fuerit ex his corporum vinculis ſoluta, ad ſeueriſſimos iudices accedat, ibique pro meritis vel ingẽtia præmia vel grauiſſima ſupplicia ſortiatur. Nam ſi nulla eſſet veræ religionis, ſi nulla Chriſtianæ veritatis cognitio, poterat tamen vel ratio iſta ita homines ad probitatem informare, vt ſe potiùs præmiis dignos præberent, quàm vt vitare ſupplicia conarentur: quam ipſam veritatem Ieſus Chriſtus poſtea clariùs intelligere volentibus omnibus nationibus explicauit. Quid enim tam poteſt ab omnibus ſceleribus animos hominum retrahere, quam ſi ſibi perſuaſerint omnibus tum reddendam eſſe anteactæ vitæ rationem, cùm neque mentiri, neque tergiuerſari licebit; ſed omnia quæ fuerint nefarie in vita commiſſa, vniuerſis gentibus conſpicua, tanquam maculæ, aut putreſcentes puſtulæ in corpore apparebunt? Quæ leges ciuiles, quæ conſuetudo ciuitatum, quæ ſeueritas iudiciorum tantum poteſt in animis hominũ? His enim neglectis multa flagitia clàm committi poſſunt, & nonnulli tormenta parui faciunt, & mortem, ſi res ita poſcat, æquiſſimo animo perferunt. At vbi neque tunc tamen finem laborum & calamitatum ſibi adeſſe ſentiunt, mirum eſt quantopere ab ipſa conſcientia, & ab æternorum ſuppliciorum metu retardantur. hoc ita eſſe facilè fuit viris bonis & temperantibus perſuadere: at multitudini, quæ non niſi craſſiore quodam modo allicitur aut impellitur, non faciebant hæ rationes ſatis ad perſua-

dendum: sed multa apud inferos terribilia & vel dictu horrenda ficta sunt, multa ad voluptatem excogitata, quibus rudiores homines ad probitatem adducerentur. Quis enim non commoueretur magnopere, cùm sciret post mortem sibi adeundam esse paludem Acherontis, quæ prima excipiebat obuias animas? cùm terribilis animarum portitor Charon squallidus, barbáque promissa, ac rutilantibus oculis nigram nauiculam gubernaret, & nigro malo annexa caliginosa antenna velificaret? cùm Phlegethontem animo complecteretur frementibus flammarum vndis conuolutum? cum Cocytus subiret grauissimus & tristissimus amnis, cuius fremitus querularum animarum voces imitabatur; cùm Cerberus triceps, cum seuerissimi iudices, cùm Furiæ venirent in mentem, quæ singulos cogerent per varia tormenta cōmissa scelera fateri, quis intrepido animo aliquod flagitium aggrederetur? Accedebat ad terrorem terribilis inferorum tyranni vultus, stridularúmque cathenarum strepitus à vinctis animabus tractarum. sonabant plagarum verbera, quæ sontibus infligebātur. vndique exaudiebantur cruciatarum animarum lamentationes. Hæc tametsi à nonnullis parui fierent ac deriderentur; tamen nemo erat, qui extremum vitæ præsentis diem sibi adesse sentiret, quin magnopere formidaret, atque vniuersæ vitæ suæ rationem ad hæc non timenda, si fieri posset, quàm paratissimā esse non cuperet. Vnum est enim morituris bonum viaticum innocentiæ, rectéque præteritæ vitæ recordatio, quæ sola nos intrepidos ad omnium iudicum præsentiam, & ad omnia pericula perducit. Ex altera parte nos hortabantur sapientes ad probitatem ingentibus & iucundissimis voluptatibus propositis in campis Elysiis. Nam quicunque virorum bonorum instituta seruasset, sanctéque vixisset, hic in beatorum cœtum deducebatur, vbi omnis generis ferax erat tellus fructuum; aquæque de fontibus lympidissimis fluebant, ac prata variis floribus ver perpetuum agentia vestiebantur. ibi concilia erant philosophantium, ibi theatra poetarum, ibi cyclici chori, ibi musica oblectamenta, ibi concinna & elegantia conuiuia, voluptasque nulli molestiæ coniuncta. Neque enim calor immodicus, nec frigus sentiebatur, sed aer semper erat salubris & temperatus, neque vehementioribus solis radiis inflāmabatur. quod est enim suauissimarum auicularum genus, quod ibi non mirificos concentus exerceret? aut quæ arbores sunt odoriferæ, quæ non semper amœnissimis floribus vestirentur? hinc lites, hinc inimicitiæ, hinc odia, hinc latrocinia, hinc doli, hinc periuria, hinc inuidia exulabat. Hic felicissima vita, & ab omni molestia tranquilla sine mortis aut ægritudinis metu traducebatur, vt dicebant. Quod felicitatis genus illis solis expositum erat, qui sancte piéque vixissent, aut qui peccata quidem nonnulla, sed medicabilia & leuia commisis-

ſent;quæ quodam in loco non longè ab hoc expurgabantur. His rationibus ad corporis voluptates pertinentibus (alias enim voluptates vulgus non percipiebat) aliiſque ſimilibus conati ſunt antiqui multitudinis animos partim ſpe voluptatum, partim metu ſuppliciorum ad iuſtitiam,vitæque integritatem reuocare.Sed quoniam primus omnium mortalium Pluto iſtas rationes excogitauit, vt ſenſit Hecatæus, hunc eſſe locorum illorum Regem crediderunt: ſicuti ventorum Aeolum, quia mutationes ventorum prior obſeruaſſet: Lunæque amicum Endymionem,quia lunę curſum prior & mutationes percepiſſet. Et quoniam de Plutone verba fecimus, nũc quæ formidabilia fuiſſe crederentur in eius regno, inueſtigemus, ac primùm de Acheronte loquamur.

De Acheronte. CAP. I.

SCRIPTVM reliquit diuinus Plato in Axiocho, ſi modò legitimus eſt eius ſcriptoris dialogus, Opim & Apollinem tabulas quaſdam æneas in Delum ex Hyperboreis detuliſſe,in quibus ſcriptum erat,animam, poſtquam fuerit à corpore exoluta, in ignotum quendam ſubterraneum receſſum peruenire, vbi Regia ſit Plutonis,nihilo minor quàm Iouis ſit aula. Nam cùm mediũ globoſi orbis terra obtineat, ſuperius hemiſphęrium Iupiter & eius filii gubernant,cùm inferiori Pluto Iouis frater & nepotes dominentur. Sed antequam ad Plutonis regiæ veſtibulum peruentum ſit,vbi porta ferrea firmiſſimis peſſulis clauſtriſque offirmata excipit adeuntes,primus eſt Acheron fluuius, poſt quem Cocytus,ac alii deinceps, vt explicabitur. Hunc fluuium igitur Acherontem, qui primus accedentes ad inferos mortuorum animas excipit,ac traiiciendus eſt; nonnulli Cereris, alii Terræ filium eſſe fabulantur, quem alii alia de cauſa miſſum fuiſſe ad inferos dixerunt. Acherontem fluuium eſſe, qui in Acheruſiam paludem illabitur,ita ſcripſit Plato in Phędone; τούτου δὲ κατ' ἀντικρὺ καὶ ἐναντίως ῥέων Ἀχέρων, ὃς δι' ἐρήμων τόπων ῥεῖ ἄλλων τε καὶ δὴ καὶ ὑπὸ γῆν ῥέων, εἰς τὴν λίμνην ἀφικνεῖται τὴν Ἀχερουσιάδα, οὗ αἱ τῶν τετελευτηκότων ψυχαὶ πολλῶν ἀφικνοῦνται, καί τινας εἱμαρμένους χρόνους μείνασαι, αἱ μὲν μακροτέρους, αἱ δὲ βραχυτέρους, πάλιν ἐκπέμπονται εἰς τὰς τῶν ζώων γενέσεις. *At contrà, è regione huius fluit Acheron, qui per alia loca deſerta labitur, atque ſub terram occultatus in Acheruſiam paludem ingreditur: quò multæ mortuorum animæ perueniunt. Ibi tempora quædam diuinitus ſtatuta alia longiora, alia breuiora expectantes rurſus in animalium ortus relabuntur.* Alii contrà non ingredi,ſed egredi ex Acheruſia palude Acherontem fluuium putarunt, vt ſenſit Strabo libro 8.qui Acherontem ſcribit in portum Chimerium dulcem multis acceptis fluminibus intrare, atque eum ſinum dulcem efficere, qui non procul diſtat ab Ephyra Theſprotorum ciuitate, quem etiam Acherontem & Daulium inquit

quit in Alpheum irrumpere. Huic fluuio datum esse nonnulli inquiunt id nomen, quoniam Cereris, Proserpinæque ac Plutonis templa, quæ magno in honore apud Triphylicam Hypanam fuerunt, alluebat. Enimuero scire conuenit duo fuisse flumina variis in locis eodem nomine appellata, fuit Acheron fluuius in agro Brutio iuxta Pandosiam, vbi Molossorum Rex Alexander ab oraculo Dodonęo deceptus, trucidatus fuit, vt ait Strabo lib. sexto; cùm iuberetur Acherontem atque Pandosiam deuitare: isque arbitratus esset ea esse loca in agro Thesprotio, quæ erant eo nomine per id tempus celeberrima. Alius item fuit Acheron Epiri fluuius ex Acherusia palude defluens iuxta Pandosiam ciuitatem, qui multis fluminibus auctus, vt dictum est, in sinū Ambracium illabebatur. Erat autem Acherusia palus per quam sub terra dictus est Acheron in Mariandynorum regione defluere, vt ait Apollonius lib. 2.

κεῖθεν δ' οὐ μάλα πολλὸν ἔτ' ἐξ ἁλὸς ἀντιπέρηθεν
γῆν Μαριανδυνῶν ἐπικέλσετε νοστήσαντες.
ἔνθα καὶ εἰς Ἀΐδαο καταιβάτις ἐστὶ κέλευθος,
ἀκτή τε προβλὴς Ἀχερουσιὰς ὑψόθι τείνει,
δινήεις τ' Ἀχέρων αὐτὴν διὰ νειόθι τέμνων
ἄκρης ἐκ μεγάλης προχοὰς ἵησι φάραγγος.
Inde iter exiguum redeuntes per mare, terram
Ibitis ad Mariandynam è regione locatam.
Est ibi Tartarei descendens ianua Ditis
Atque alte tellus Acherusia prominet, inde
Hanc Acheron scindens sub terra vortice multo
Voluitur: atque specu de magno effunditur vnda.

Hæc palus Acherusia non multum a Cichyro oppido distabat, vt ait Pauſ. in Atticis. & Strabo libro quinto proximam fuisse scribit Miseno promontorio, quę deinde reducta profundum litus in sinu Baiano aperiebat, aquásque prębebat sanandis morbis accommodatas. Cùm essent igitur duę Acherusię, altera in agro Brutio, altera iuxta Pandosiam in agro Thesprotio, siue in Epiro apud vrbem Heracleam, non procul à Sinope: iuxta hanc Epiri Acherusiam Acherontem fluuium inferorum fluere scripserunt antiqui, quem sub terram immergi, & inferos vsque peruenire, paludémque ibi altissimam efficere crediderunt. Iuxta hanc Acherusiam fuit descensus ad inferos, vt scripsit his verbis Aretades Nidius in libro secundo rerum Macedonicarum, & reperiuit perdoctus Apollonii enarrator: *ἡ περὶ Ἡράκλειαν Ἀχερουσίας καλουμένη πάντη, ὅθεν ἐκ θαλάσσης ἐστὶν ὑψηλή τε καὶ ἀπόκρημνος. καὶ ἀποτείνει εἰς ὁμαλὸς εἰς τὸ πρὸ τῆς Βιθυνίας πέλαγος· καὶ περιέστραπται αὐτῇ τὸ κοῖλον [illegible] σφοδρὸς ἀποτελεῖ [illegible]. καὶ περὶ τῶν [illegible] [illegible] πλατεῖαν, καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῆς πεδίου καὶ [illegible] [illegible] καταβάσεις εἰς ᾅδου ὑπάρχει.* Acherusia vocata, quæ est

iuxta Heracleam, vbique alta est & praeceps supra mare, atque in occidentem respicit in mare Bithyniae: cui vnda incidens ingentes sonos efficit. Huius in summa parte nata sunt platani, & in eius planitie; ibiq; videtur esse ad inferos descensus. quod scripsit etiam Nymphis Samius in primo Heracleae. Nam apud eum fluuium speluncam fuisse, quae duceret ad inferos, creditum est, vti scripsit de praedictorũ scriptorũ sentẽtia Apollonius in secũdo Argonauticorum:

ἐκ δ' αὐτῆ εἴσω κατακέκλιται ἠπείρονδε
κοίλη ὕπαιθα νάπη, ἵνα τε σπέος ἐστ' Ἀΐδαο
ὕλῃ καὶ πέτρῃσιν ἐπηρεφές· ἔνθεν ἀϋτμὴ
πηγυλὶς, ὀκρυόεντος ἀναπνείουσα μυχοῖο
συνεχὲς, ἀργινόεσσαν ἀεὶ περιτέτροφε πάχνην.

Nec procul, interius prospectat terra propinqua,
Ad medium conuersa diem spelunca remittit
Frigida, vbi exhalat grauedolentes vsque vapores:
Semper & haec aluit se circum cana pruinam.

Ex hac palude Acheron fluuius in mare fluit, quod est orientem versus, de quo nunc loquimur: qui cùm sub terram occultetur, mox per quandam speluncam vallemque emergit, tanquam ab inferis, ad quos per multum spatium accedere creditur, vt est apud eundem poëtam;

ἔνθα δὲ καὶ προχοαὶ ποταμοῦ Ἀχέροντος ἔασιν.
ὅς τε δι' ἐξ ἄκρης ἀνερεύγεται εἰς ἅλα βάλλων
ἠῴην· κοίλη δὲ φάραγξ κατάγει μιν ἄνωθεν.

Hic Acherontaei vasti sunt ostia fluctus,
Qui summa de parte fluens prorumpit in aequor
Eoum: reuocat valles in luminis auras.

Fama est hinc & per hanc speluncam Herculem Cerberum in lucem eduxisse, vt in his scripsit enarrator Nicandri: Ἀχέρων δὲ ποταμὸς ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ Ποντικῇ, ἔνθα τὸν τοῦ ᾅδου κύνα Ἡρακλῆς ἐξήγαγε, καὶ ὁ λόφος Ἀκόνιτος λέγεται. *Acheron fluuius est Heracleae Ponticae, quà Hercules Plutonis canem eduxit, atque collis Aconitus dicitur.* Huius fluminis aquam insuauissimam fuisse, sicuti etiam Cocyti, scripsit Pausanias in Atticis, cuius alumna est alba populus, vt oleaster Alphei, populus nigra Eridani: quare cùm ad Cerberum Hercules per eam portam accessisset, dicitur fuisse alba populo coronatus, cùm ob caliginem tamen inferorum facta sit postea nigra illa corona, de qua apud Padum defossa nata est nigra populus, vt fabulantur. Hic Acheron dicitur è Gorgyra filium Ascalaphum habuisse, quem tamen quidam ex Orphne nympha Auerni suscepisse maluerunt, qui Proserpinã accusauit, quia ieiunium apud inferos soluisset; de quo ita scripsit Apollodorus Grammaticus libro primo: καταμαρτυρήσαντος δὲ αὐτῆς Ἀσκαλάφου τοῦ Ἀχέροντος καὶ Γοργύρας. *cùm testimonium aduersus ipsam posset Ascalaphus Acherontis & Gorgyrae filius.* Quare Ascalaphus vel

vel iustus accusator ob accusationis inuidiam fuit in bufonem mutatus. Dictus fuit Acheron ἀπὸ τῶ ῥεῖν ἄχεα, quia fluant vndæ molestiarum scilicet. nam vt ait Isacius ἀπὸ ἄχη καὶ λύπας τῶν τεθνηκότων συγχέειν: quia dolores scilicet & mœrores coniunctorum mortuis magnis vndis deuoluantur. Ego tamen illorum sententiæ potiùs accesserim, qui Acheronta dictum putarunt, ab Acheronte illo qui in iis locis regnauit, vt scripsit Andro Teius in sua nauigatione. Atque ex his patuit primum Acherontem descendentes ad inferos animas excipere solitum, & Cereris, vel (vt aliis magis placuit) Terræ fuisse filium. Hunc quia potum præbuerit Titanibus aduersus Iouem pugnantibus, ad inferos detrusum crediderunt, qui ex Acherusia deflueret per loca subterranea, atq; per vallem profundam rursus ederetur in lucem, aquámque haberet insuauissimam.

¶ Hæc illa sunt quæ de Acheronte fabulosè scripta inueniuntur, quæ cur ficta sint, nunc perquiramus. Cur Acheron primus excipit mortuorum animas? quia cùm morituri sunt homines, torpor quidam mentem animúmque ita labefactat, vt propinqua mors esse facilè sentiatur. tunc enim conscientia, rerúmque gestarum memoria animum perturbat: quæ palus est omnibus primùm traiicienda, vt fabulosè fingitur à poetis: neque enim in hac præteritæ vitæ inuestigatione potest animus non magnopere commoueri. Cereris autem siue Terræ filius hic fluuius dicitur, quoniam vniuersa animi molestia & perturbatio aut ex acquirendarum aut seruandarum diuitiarum studio nascitur. Hic fluuius potum Titanibus aduersus Iouem pugnantibus præbuit, quoniam multæ iniquæ cogitationes aduersus sacra Dei mandata insurgunt, quas si animus diutius aluerit, à vera Dei lege descisit, & in brutorum naturam delabitur. Vbi verò quis vir bonus vel etiam malus omnem spem in Dei clementia & benignitate collocauerit post hanc præteritæ vitæ ratiocinationem, tum mœror ille, qui Acheron dicebatur, per vallem profundam pectoris scilicet in lucem extollitur, atque lubens ad optimi iudicis Dei præsentiam contendit. Hic fluuius insuauissimæ aquæ esse dicitur, quoniam vitæ nostræ ratio, si diligenter perpendatur, multas habet insuauitates. Atque (vt rem paucis explicē) nihil aliud per hæc quæ sunt apud inferos ficta, significare voluerunt antiqui, quàm ita vitam nostram oportere comparare, vt recordatio præteriti tempori quam maxime animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur in morte, & intrepidos ad omnem iudicum seueritatem nos perducat. sub his enim fabulis omnes morituri hominis cogitationes exprimūtur. At nūc dicamus de Styge.

De Styge CAP. II.

STYX item inferorum fluuius post Acheronta ad inferos accessuris se offert, quam alii ex aliis parentibus ortam cre-

diderũt. Nam Hesiodus in Theogonia ex Oceano natam esse Stygem tradidit in his;

δ' αὐτὴ Στὺξ θυγάτηρ ἀψοῤῥόου Ὠκεανοῖο
πρεσβυτάτη· νόσφιν δὲ θεῶν κλυτὰ δώματα ναίει
μακρῇσι πέτρῃσι κατηρεφέ'· ἀμφὶ δὲ πάντη
κίοσιν ἀργυρέοισι πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται.
Styx grauis, Oceani reflui de semine nata:
Quæ procul à superis colit alta palatia, longis
Marmoribus suffulta: tenent vtrinque columnæ
Argento è puro, & cælum firmantur ad ipsum.

Atque Pausanias in Arcadicis hanc ipsam fuisse etiam Lini poëtæ opinionem scribit. Alii Acherontis, alii Terræ fuisse filiã crediderunt. Apollodorus Grammaticus è petra quadam apud inferos Stygem effluere inquit libro primo; *τὸ δὲ τῆς Στυγὸς ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐν ᾅδου ῥέον. Stygis enim aqua è petra apud inferos fluit.* Hanc Pallanti quidam nupsisse arbitrati sunt, quidam Piranti, vt ait Pausanias, cui peperit Hydram. habuit filiam Victoriam ex Acheronte patre, vt tradiderunt nonnulli. cùm huius filiæ, Victoria, Vis, Robur, Zelúsque Ioui aduersus Titanas opem tulissent, illi nobilitatẽ hanc & dignitatẽ Iupiter concessit, vt sanctissimũ iusiurandum per Stygem Dii haberent: quod testatur Hom. lib. 5. Odyss.

ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.
Hoc sciat & tellus, & vasti sidera mundi,
Quæq; Stygis de fonte fluit venerabilis vnda,
Quæ iuramentum est superis, numenq; beatis.

Sic etiam Apollonius in lib. 2. Irim per Stygiam aquam iurantem introducit.

Sic ait & Stygiam iurauit protinus vndam,
Quæ superis veneranda Deis: quam fallere terror.

Fingebant antiqui Victoriam huius filiam quidem fœminam esse super globo altero pede stãtem, sed nõ alatã, tanquã lubricam; cui primus alas addidisse dictus est pater Bupali & Athenidis, cùm alii dicant Aglaophontem pictorem istud primum fecisse, alii Pergamenum Carystium. Erat iis illa pœna proposita, qui per aquam Stygiam peierassent, vt per quoddam temporis spatium ab epulis Deorum abstinerent, & ab omni Deorum consuetudine, vt testatur Hesiodus in Theog.

ἡ δὲ μί' ἐκ πέτρης προρέει, μέγα πῆμα θεοῖσιν.
ὅς κεν τὴν ἐπίορκον ἀπολείψας ἐπομόσσῃ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
κεῖται νήϋτμος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν·
οὐδέ ποτ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
βρώσιος; ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος

στρωτοῖς ἐν λεχέεσσι, κακὸν δέ ἑ κῶμα καλύπτει.
αὐτὰρ ἐπὴν νοῦσον τελέσῃ μέγαν εἰς ἐνιαυτόν,
ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτερος ἄεθλος.
εἰνάετες δὲ θεῶν ἀπαμείρεται αἰὲν ἐόντων,
οὐδέ ποτ' ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται, οὐδ' ἐπὶ δαῖτας
ἐννέα πάντ' ἔτεα. δεκάτῳ δ' ἐπιμίσγεται αὖτις
εἴρας ἀθανάτων, οἳ ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
τοῖον ἄρ' ὅρκον ἔθεντο θεοὶ Στυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ.

Supplicium superis de petra profluit vnda.
Quam si quis Diuûm superorum peieret, horum
Queis domus incolitur praecelsa niualis Olympi,
Bis senos iacet infelix ex ordine menses:
Nectare & Ambrosia simul abstinet: inq; grabato
Decumbit mutus, oppressus membra veterno.
Ast vbi per longum morbum tolerauerit annum,
Tum grauiora manent miserum certamina semper.
Ille nouem procul a Diuis depellitur annos:
Concilio totidem Diuûmque abstinet, idem
Cum superis pariter conuiuia nulla frequentat.
Pristina conditio decimo eius redditur anno.
Tantus honor Stygiis iuratis additur vndis.

Tum idem poeta declarauit qui ritus in Deorum iuramentis seruaretur, dicitque Irim poculum aqua Stygia plenum mentientibus Diis afferre solitã, cũ Iupiter ita iuberet, vt est in his carminibus:

καί ῥ' ὅστις ψεύδηται ὀλύμπια δώματ' ἐχόντων,
Ζεὺς δέ τε Ἶριν ἔπεμψε θεῶν μέγαν ὅρκον ἐνεῖκαι,
τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ
ψυχρόν, ὅ τ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο
ὑψηλῆς, πολλὸν δὲ ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
ἐξ ἱεροῦ ποταμοῖο ῥέει διὰ νύκτα μέλαιναν
Ὠκεανοῖο κέρας· δεκάτη δ' ἐπὶ μοῖρα δέδασται.

Cùm quis de superis mendacia dixerit, Irim
Iupiter afferre hinc iuramentum sibi mandat
Aurato in cyatho lympham, celeberrima sensim
Quae fluit è petra, & paulatim labitur alta.
Sub terris fluit, & tenebras per noctis opaca
Flumine de sacro: cornu maris Atlantai,
Nam decima Oceani pars est Styx ipsa profundi.

Alii honorem illum datum fuisse Stygi dixerunt, quia coniurantium Deorum aduersus Iouem, cùm illum vincire voluerunt, insidias patefecerit, vt sensit Isacius. vbi fuerit Styx verè, multa est controuersia apud scriptores: nam alii nõ procul à Lucrino portu, Auernóque lacu in sinu Baiano existimarunt: quod fiebat fraude sacerdotum, qui vt fructibus amœnissimi loci potirentur, & multis fructiferis arboribus consiti, illum consecratũ inferis esse

dicebant, nullíque, nisi placatis per solennia sacrificia manibus, locus putabatur adeundus. Ibidem cùm fons esset scatens aquis fluuialibus, & in mare defluens, omnes ab eius aqua abstinebant, quòd aquam Stygiam e sermone sacerdotum esse opinarentur. At Herodotus, vbi de Nonacri ciuitate loquitur in Erato, ita de aqua Stygia scripsit: ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλι λέγεται εἶναι ὑπ᾽ Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ. καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι· ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει εἰς ἄγκος· τὸ δὲ ἄγκος, αἱμασιᾶς τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει οὖσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίας πρὸς Φενεῷ. *In hac autem ciuitate dicitur aqua esse Stygia ab Arcadibus. Est autem huiusmodi: apparet aqua exigua in vas quoddam defluens, quod sæpis cuiusdam circulus ambit. atque Nonacris, vbi fons ille existit, ciuitas est Arcadiæ parum distans a Pheneo flumine.* Hanc aquam memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis è prærupta rupe ad Nonacrim in præcelsum saxum guttatim cadere, ac inde fluuium Crathim delabi, cuius potus perniciosus est omnibus animalibus. Sed neque illis solùm perniciosa est aqua, verùm etiam omnia metallorum genera ab ea solui dicebantur, neque vllum erat vas quod aquæ vim sustinere posset. Declarauit Plato in Phædone non solùm quo pacto deflueret Stix apud inferos, sed etiã qui illi color adesset: ὁ δὲ τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ ἄγριον, ὡς λέγεται· χρῶμα δὲ ἔχοντα ὅλον οἷον κυανός· ὃν δὴ ἐπονομάζουσι Στύγιον καὶ τὴν λίμνην ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων Στύγα. *Quartus incidit prius in locum grauem ac ferum, vt aiunt: colorémque habet cyaneũ propè: quem fluuium Stygium nominant: & paludem, quam hic fluuius ingressus facit Stygiã.* Hic fluuius, quoniam fuit sub terra, aquámq; habet suauissimam, creditus est ad inferos vsque descendere, & esse fluuius inferorum, qui ob insuauitatem suam dictus est Styx, quasi στυγερὸς, quod odiosum significat apud Græcos. Hoc in flumine cùm alia complura monstrosa esse dicerentur, tum pisces ita graciles, vt magis piscium vmbris similes, quàm piscibus viderentur, vt ait Pausanias in Phocicis. Hic erant omnia animalia nigra, & ranæ nigræ, vt ait is poëta:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.

Nam cùm loquerentur poetæ de rebus fabulosis, illis omnia iniunxerunt, quæ res veras consequi solent, quo probabiliores viderentur, hæc ea sunt, quæ memoriæ prodita fuerunt de Styge. Nũc ex his veram sententiam eliciamus.

¶ Vbi de Acheronte loqueremur superiùs, diximus Acherontem esse mœrorem illum ac tristitiam quæ nasceretur in mente hominis morituri è consideratione rerum præteritarum; at Styx odium est illud erga transacta facinora, quod pœnitentiam consequitur. cùm enim peccata præterita odio habere incepimus,

tunc

tunc dicitur animę Stygiam paludem traiicere, quæ ex Acheronte esoritur. At qui ad fluminis ipsius ortum suam orationem conuerterunt, illi omnem vim aquarum Oceano concedentes eò flumina omnia confluere, & ex illo fontium imbriúmque materiam manare crediderunt. Rursus qui ex aere in locis cauis sub terra concreto & in aquam verso dulcium aquarum vim oriri putarunt, illi Terræ filiam Stygem, vt cætera flumina, arbitrati sunt: quare non est absurdum si res eadem aliis de caussis varios ortus apud fabularum inuentores sortita sit. Quòd autem honorem illum consecuta sit Styx, quia Ioui aduersus Titanas fuerit auxilio, vel quia Iouis insidias indicasset, nihil aliud significare voluerũt antiqui, nisi principes suos à singulis nationibus esse pro viribus in imperio retinendos, si viri boni sint præcipuè: atque principes ipsos munificos esse oportere erga illos, qui sceleratorum proditiones & insidias patefaciunt: qua re nihil esse potest neque sanctius, neque ad seruandas ciuitates accommodatius. ac de Styge satis, nunc de Cocyto dicamus.

De Cocyto. CAP. IIII.

COCYTVM quoque defunctarum animarum multitudini transeundum esse fabulati sunt antiqui, priusquam ad inferos deueniretur. hic fluuius & quò illabatur, & vnde oriatur, ita patefecit Plato in Phædone: ὁ δὲ ἐμπεσὼν ἐνταῦθα, καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι, δὺς κατὰ τῆς γῆς, περιελιττόμενος, χωρεῖ ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀχερουσιάδι λίμνῃ ἐξ ἐναντίας. καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὼν, ἐμβάλλει εἰς τὸν Τάρταρον, ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι. Ὄνομα δὲ τούτῳ ἐστὶν (ὥς οἱ ποιηταὶ φάσκουσι) Κωκυτός. *Hic verò huc delatus, magnásque vires ab aquâ assumens, terrámque ingressus ac circumuolutus contrarius fluit Pyriphlegethonti, illíque fit obuius in stagno Acherusia: neque huius aqua cum alia commiscetur, sed in gyrum circumuolutus in tartarum irrumpit Pyriphlegethonti aduersus, ipsius autem nomen est (vt aiunt poetæ) Cocytus.* Fabulati sunt antiqui Minthem nympham non indecoram fuisse Cocyti filiam, quam vbi Proserpina cum Plutone deprehendisset, iam diu indignationem dissimulauit, donec Pluto recederet. Deinde post grauem reprehensionem in mentham herbam conuertit, & de prisco nomine appellauit. Istud cùm in mõte Pylo propinquo accidisset, mons etiam nomen inde accepit vt ait Sostratus in secundo introductionis fabulosæ historiæ. Fratrem etiam spurium, qui furto conscius assensisset vel propter metum, vel propter reuerentiam Plutonis, in syluestrem herbam, propè similem odore & aspectu cõuertit. Scripsit Homerus in lib. λ. Odyss. Cocytum & Pyriphlegethontem in Acherontem perfluere, cùm sit Cocytus tanquam riuus Stygis, vt patet ex his

ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι,

Κωκυτός θ', ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατος ἐστιν ἀπορρώξ.

Atque Pyriphlegethon, Cocytusq; è Styge labens

Immensus Acheronta aquas mox fluctibus augent.

Neque plura ferè de Cocyto memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc veritatem ex his eliciamus.

¶ Dictus est autem Cocytus à querelis & lamentationibus, vt nomen ipsum significat,& veluti testatur P[illegible]to in tertio libro de rep. quia morituri pleriq; post commissorum pœnitentiam lamẽtãtur, quia illa contra Dei optimi omnium [illegible]rentis leges commiserint, Alii maluerunt dictum esse, quia queruntur & grauiter ferunt, quia res charissimas sint relicturi: alii ob lamentationes cõiunctorum dictum putant hunc fluuium, qui morituris est transeundus. Neque potest quispiam ad inferos accedere, nisi per hæc flumina, vel (vt veriùs dicam) per turbulentissimas has animi cogitationes, quas antiqui per suas fabulas significarunt. Qui quidem ita viuendum esse per hæc figmenta ostendebant, vt intrepidi essemus ad omnem post mortem fortunam. Nunc dicatur de Charonte.

De Charonte. CAP. IIII.

CHARON verò, cuius nomen lætitiã significat, qui fuit Erebi & Noctis filius, vt sensit Hesiodus, qui in Theogonia omnia prope inferorum mõstra ex iis nata esse affirmauit portitor animarum & trium horum fluuiorum nauta dicebatur. Erat quidem præter hos Phlegethon siue Pyriphlegethon, de quo cùm fabula in idem recidat cum Cocyto, plura dicenda non putaui. Hic Charon dictus est ab antiquis grandæuus, & à Polygnoto pictore senex pingebatur: qui Minyadem poesim fortasse secutus fuit, in qua erat de Charonte huiusmodi sententia:

Atque hic exangues longæuus portitor vmbras

Puppe vehit parula.

Sic etiam Virgilius libr. sexto Charontem senem esse demonstrauit, vbi illius formam describit:

Portitor has horrendus aquas & flumina seruat

Terribili squallore, Charon, cui plurima mento

Canities inculta iacet, stant lumina flamma:

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Hic erga omnes implacidus esse dicebatur, quos traiiciebat, neque Reges ac principes ciuitatum à reliqua multitudine putabat differre, cum omnes vno ordine nudos, & omnibus bonis spoliatos cerneret, vt testantur ea carmina:

κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλλαχε τύμβου.

ἐν δ' ἰῇ τιμῇ Ἶρος κρείων τ' Ἀγαμέμνων.

Θερσίτῃ δ' ἶσος Θέτιδος παῖς ἠυκόμοιο.

πάντες

πάντες ἴσοι ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
γυμνοί τε ξηροί τε, κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.
Mortuus est aeque tumuli qui haud cepit honorem,
Quique fuit nactus praegrandis pondera saxi.
Non Iro magis est Agamemnon clarus; & ipsi
Thersitae similis Thetidis pulcherrima proles.
Hi pariter nudi atque inopes per regna vagantur.
Vmbrarum, apta suis referentes praemia factis.

Testatur Lucianus in dialogo de luctu mortis id fuisse apud antiquos, vt obolum numisma perexiguum in os singulis mortuis includerent, quod naulum esse Charontis arbitrabantur, cum ita scribat: ὥς τε ἐπειδάν τις ἀποθάνῃ τῶν οἰκείων, πρῶτα μὲν φέροντες ὀβολὸν, ἐς τὸ στόμα κατέθηκαν αὐτῷ, μισθὸν τῷ πορθμεῖ τῆς ναυτιλίας γενησόμενον. *Quare cum quis e domesticis obierit, primum quidem obolum illi in os depositum naulum portitoris fore arbitrantur.* is autem nummulus Danace è Graecis dicebatur, sicuti testatur Callimachus his carminibus in Hecale:

τοὔνεκα καὶ νέκυες πορθμήιον οὔ τι φέρονται
μοῦνοι δὴ πτολίων, ὅτι μὴ θυμηδέα αὐτοῖς·
ἀλλ' ἐν κενοῖς στόμασιν ἐς Ἀχερουσίας ἱερὸν
βαθόντα, καὶ ὁ ἀσάκης δ' ἂν ἐῶσιν ἄτερ δανάκης.
Idcirco nulli naulum portare feruntur
Vrbe ex hac vita functi: nisi sacra feramus
Nos, & suffitus, adeunt Acherusia templa
Ore illi vacuo: danace non indiget vllus.

Aristophanes autem in Ranis duos obolos postea naulum eiusdem fuisse scripsit in his versibus:

ἐν πλοιαρίῳ τυννουτῳὶ σ' ἀνὴρ γέρων
ναύτης διάξει δύ' ὀβολὼ μισθὸν λαβών.
Mercede capta nauta te senex vehet
Binis obolis in naue parua protinus.

Neque tamen ea parua mercede semper contentus fuit, sed aliquando ab Atheniensium Imperatoribus, ne illi aequari multitudini cogerentur, auctum est Charonti stipendium, & vsque ad triobolum peruentum est. Tanta fuit antiquorum nonnullorum dementia, vt inferos etiam auaritia & nummorum desiderio vexari arbitrati sint. dicitur nonnullos Charon viuos ad inferos traiecisse: nam Hercules, Vlysses, Orphaeus, AEneas, Theseusque eo descendisse memorantur, quae omnia ficta sunt, vt singula suis locis explicabuntur. Soli ex omnibus hominibus Hermionenses nullum naulum mortuis in os includebant, quod sibi breuissimum esse ad inferos descensum dicerent, quamuis ille poeta vndique tantundem itineris esse ad inferos inquiat:

εἰς ᾍδην ἰθεῖα κατήλυσις, εἴτ' ἀπ' Ἀθηνῶν
στείχοις, εἴτε νέκυς νίσεαι ἐκ Μερόης.

μή σέγ' ἀνιάτω πάτρης ἄπο τῆλε θανόντα·
πάντοθεν εἷς ὁ φέρων εἰς ἀίδην ἄνεμος.

Vndique recta ibus sera tartara, siue ab Athenis
Mortuus accedas, seu magis è Meroe.
Nec doleas procul à patria quòd forte peribis,
Vndique nanque idem ad tartara ventus aget.

¶ Nunc quid hæc fabulosa significent explicemus. Charon Erebi & noctis filius dicitur, qui animas trans Acherontem, & Stygem, & Cocytum ac Phlegethontem traiicit, quoniam ex illa hominum mente, quæ prius erat confusa, peccatorúmque tenebris inuoluta, ac minime examinata conscientia, priùs illi motus qui superius nominati sunt, per illa flumina exoriuntur: deinde vbi innocentiæ opinio, aut innocentiæ proxima deliberatio in posterum integritatis seruandæ, surrexit, quæ per præteritorum scelerum pœnitentiam comparatur, cùm piget summi Dei voluntatem, per auaritiam, crudelitatem, impietatémve offendisse; tum spes de bonitate Dei exurgit, atque inde lætitia, quæ nós trans ea turbulenta flumina traiicit, & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidos nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuuat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare si quis rectè consideret, inueniet antiquos omnes animorum motus illos qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum figmentis fuisse complexos. Nam cùm senex sit Charon, quid aliud significat, quàm rectum consilium, & quæ ex illo concepto prouenit, lætitiam: aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quàm illa quæ nascitur ex opinione innocentiæ, aut è spe veniæ? Illa verò quæ ad obolos naulúmque portitoris attinent, ego ridicula esse censeo, & pro simplicium muliercularum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem admissa à sapientibus, si modò hæc ab illis manarunt. nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. CAP. V.

VBI superiora illa flumina mortuorum animæ traiecissent, tum Cerberus atrocissimus canis inferorum custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recumbebat: qui omnibus ingressuris humanissime blandiebatur; at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis & maximè horrendis latratibus deterrebat. Hic Cerberus è Typhone & Echidna natus est, vt scripsit Hesiodus in Theogonia. quòd autem seruaret inferorum sedes, ita testatur Virg. lib 6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.

Eius formam corporis cani persimilem fuisse dicebant, cujus tamen

meñ è capite angues densissimi pro villis pendebant, vt ait Horatius in lib.3.Odarum:

Cessit immanis tibi blandienti
ianitor aulæ
Cerberus; quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniésque manet
Ore trilingui.

Huius totum denique dorsum pro villis serpentes habuisse, & anguinea cathena vinctum fuisse videtur significasse Tibul.li.3.

Nec canis anguinea redimitus terga cathena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.

Tria capita illi fuisse testatur ita Sophocles in Trachiniis:

ᾅδου τρίκρανον σκύλακ', ἀπρόσμαχον τέρας.
Canémque Ditis efferum, huic trinum caput.

Quod etiam affirmauit Cicero in primo libro Tusculanarum disputationum. at Hesiodus in Theogonia quinquaginta capita illi tribuit, vt patet in his carminibus:

δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔτι φατειὸν
Κέρβερον, ὠμηστήν, ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον,
πεντηκοντακέφαλον ἀναιδέα τε κρατερόν τε.
Crudelem rursus catulum parit illa nefandum,
Cerberon, vmbrarum custodem, ferrea cui vox,
Quinquaginta simul capita: illi nilque pudoris.

Veruntamen Isacius illum centum capita habere scribit, quem & canem inferorum nominat, & eius diligentiam ita describit: *ἐκεῖ δὲ λέγουσιν εἶναι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς, ἃς φυλάττει ὁ κύων τοῦ ᾅδου, ὃς ἔχει ἑκατὸν κεφαλάς. καὶ λέγουσιν ὅτι τοὺς εἰσερχομένους μετὰ κολακείας προσδέχεται, τοὺς δὲ ἐξελθεῖν θέλοντας οὐκ ἐᾷ· εἰ δέ τις τολμήσῃ, τὸ ταχέως αὐτοῦ λαβέσθαι καταπίνει αὐτόν. Ibi hominum animas esse inquiunt, quas Plutonis canis custodit, qui centum habet capita. Aiunt præterea quod accedentes animal cum blanditiis excipit, at egredi conantes deturbat: quare si qua celeriter effugere conetur, illam repentè corripit acvorat.* Sic etiam Horatius illum centum capita habere scribit in 2.Carminum;

Demittit atras bellua centiceps
Aures.

De illius forma ita meminit Apollodorus libr.2. *Δωδέκατον ἆθλον ἐπετάγη Κέρβερον ἐξ ᾅδου κομίζειν. εἶχε δὲ οὗτος τρεῖς μὲν κυνῶν κεφαλάς, τὴν δὲ οὐρὰν δράκοντος, κατὰ δὲ τοῦ νώτου, παντοίων εἶχεν ὄφεων κεφαλάς. Duodecimum certamen impositum Herculi, Cerberum ab inferis educere. Habebat hic pro communi sententia tria canina capita, caudam draconis, at in tergore variorum serpentum capita.* Quem Hesiodus in Theogonia & blandiri adeuntibus (vt diximus) & vorare egredientes animas ita inquit:

δεινὸς δὲ κύων προπάροιθε φυλάσσει
νηλειής· τέχνην δὲ κακὴν ἔχει· ἐς μὲν ἰόντας
σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν.
ἐξελθεῖν δ᾽ οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν ἀλλὰ δοκεύων
ἐσθίει, ὅν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.
Hic canis horrendus nigrantia limina seruat,
Praditus arte mala.cauda blanditur & aure
Vtraque,accedat si quis.si euadere contrà
Conetur quisquam,hunc auidam mox condit in aluum.

Atqui cùm nullos esse inferos putarent antiquorum nonnulli, scriptum reliquit Pausanias in Laconicis non solùm nulla esse Deorum regna subterranea, quò animæ deuenirent, vbi è vita excesserint,sed Cerberum etiam tetrum ac immanem serpentem fuisse,qui lustrum haberet in spelunca quadam apud Tænarum: qui quemcunque momordisset,cótinuò vis veneni interimebat, vt sensit etiam Hecatæus Milesius, quare dictus est canis inferorum. Hunc serpentem prius omnium Homerus, vt ait Pausanias, canem appellauit, qui nihil tamen de illius forma fabulatus est, cùm posteri & cerberum nominarint, & tot illi belluæ capita iniunxerint. Alii fabulati sunt illum ab inferis eductum fuisse ab Hercule, per eam speluncam, quæ non procul distat à Tænaro,qui cum primùm lucem sensisset,vomuit;ex quo vomitu,spumaque oris natum est aconitum,vt asserit Strabo libro octauo.Lucretius Epicureus philosophus, quoniam hæc reuocare à voluptatibus videbantur, non solùm cerberum de medio ex Epicureorum sententia sustulit, sed omnia prorsus illa quæ supplicium aliquod nefariis hominibus apud inferos post mortem minitarentur:cùm ita scribat in libro 3. sui poëmatis.

Cerberus,& Furiæ iam verò,& lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus,
Hæc neque sunt vsquam,nec possunt esse profectò.

Fuerunt qui fabulas has conati sint ad historias veràsque narrationes traducere. Dicunt enim quòd cùm Theseus & Pirithous Helenam rapuissent,quæ obuenit Theseo,coactus est Theseus iurare se opem laturum Pirithoo, dum is quoque aliquam eximiã mulierem sibi raperet. Tunc in Epiro Aidonei Molossorum Regis eximia forma filiam esse audientes,eò contenderunt,vt illam raperent.Est autem idem Aidoneus, & Aides, & Orcus,& Pluto vocatus.huius filiæ nomen fuit Proserpinæ:matri,Cereri:caném que habuit acerrimum,qui Cerberus dicebatur.Iubebantur cum Cerbero priùs pugnare,qui Proserpinæ nuptias peterent: qui victi laniabantur. hanc Theseus cum Pirithoo per insidias rapere conati sunt, quos cùm non vt procos, sed vt raptores accessisse intellexit Aidoneus,in vincula coniecit, ac Pirithoum cani statim

tim vorandum exposuit. Theseo cùm sponte sua non accessisse
cognouisset, pepercit: at in custodias trâdidit, vt scripsit Zezes,
& Plutarchus in vita Thesei. Fabulati sunt postea poetæ The-
seum & Pirithoum ad inferos descendisse, Plutonisque vxorem
Proserpinam rapere voluisse: quod ita attigit Virgilius libro
sexto:

Nec verò Alcidem me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumque:
Diis quanquam geniti, atque inuicti viribus essent,
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis, traxitque trementem:
Hi Dominam Ditis thalamo deducere adorti.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Cerbero fabulati sunt poetæ: nūc
illorum sententia est exprimenda. Cur Cerberus Echidnæ & Ty
phonis filius dictus est? Nam si rem hanc ad naturæ vires confe-
ramus, nihil aliud erit Cerberus, quàm rerum naturalium gene-
ratio: cùm enim Typho ardens sit; frigidissimúmque animal E-
chidna, quæ viperam significat, ex harum qualitatum commis-
tione fit ortus rerum naturalium. hinc efficitur vt animalibus è
cælo ad inferos descendentibus, hoc est nascentibus, Cerberus
blandiatur: at contrà nitentes, morituras scilicet animas deter-
reat, quia natura reclamat: nec æquo animo interitum ferre po
test. Qui terram Cerberum esse putarunt, has easdem vires illi
dare nihilominus coguntur. Hunc in spelunca obscura habitare
dixerunt, ob ignorationem sui, & ob sordidas res, ex quibus sin-
gula oriuntur: alii propter sepulchrorum tenebras putarunt, cui
viperas tribuerunt pro villis, quoniam id animal in sepulchris
frequenter versetur. At pro vi occulta terræ, quæ sepulta cada-
uera absumit, & pro ratione temporum, quæ plurimum conferūt
ad celeritatem aut tarditatem corruptionis, illi tot capitum nu-
merum addiderunt. Ipsum siquidem nomen significat sepulchrū
esse Cerberum, quia κρέας caro est, βορῶ autem voro. Atque hæc
ad vim naturæ. Hunc extraxit Hercules, quia virtus nominis sui
perpetuitate & sepulchri & mortis vires infregit, & ab omni tem
porum iniuria se vindicauit. ¶ Qui ad mores, vitæque humanæ
institutionem hæc transtulere, Cerberum auaritiam esse, diui-
tiarúmque cupiditatem arbitrantur, quæ non nisi è malis cogi-
tationibus oritur: cùm nemo vir bonus diues breui euadat. est e-
nim auaritiæ proprium aduenientibus opibus blandiri; at vbi
vel in res necessarias faciendus est sumptus, grauiter ferre, dis-
cruciari, & propè præ mœrore insanire. quod si vlla necessitas o-
pes ipsas in lucē extraxerit, tū reclamat auarus, & nulla cum di-
gnitate vel iudicio ipsas profundit: quare visa luce Cerberus vo-
muisse dicitur. habet multorū capitum numerum, vel quia mul-
torū scelerum & flagitiorū principiū & fons est auaritia, vel quia

mortales in multas miserias inducit, cùm alii ferro, alii veneno, alii aliis insidiarum generibus propter diuitias opprimantur. quippe cùm nullus sit auarus, quem & filii, & vxor, & coniuncti omnes non quàm citissimè decedere cupiant. Dictus est Cerberus in obscura spelunca habitare, quoniam omnium propè vitiorum stultissimum sit auaritia: cùm neque sibi prosit, nec reliquis, nec sibi vel posteris gloriam comparare studeat, sed semper inter sordidos & obscuros homines versetur. At Hercules, quæ virtus est animi magnitudo, Cerberum in lucē extraxit, sibique perpetuam gloriam comparauit. Quis enim sine opibus facilem esse sibi viam ad perpetuitatem nominis affirmauerit? Illæ sanè nihil aliud putandæ sunt à viris prudentibus, quàm commodiores rationes rerum præclarè gerendarum. nunc de Parcis dicēdum.

De Parcis. CAP. VI.

ET quoniam nihil horum sine Parcarum imperio & volūtate fieri poterat, vt creditum est ab antiquis, tempus iam postulat vt de illis loquamur. Fuerunt autem parcæ sorores tres, ita concordes, vt nulla vnquam illarum dissensio, sicuti cæterorum Deorum audita fuerit. Has Iouis & Themidis fuisse filias scriptū reliquit Hesiodus in Theogonia hoc pacto;

> δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὥρας,
> Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν·
> αἳ τ' ἔργ' ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι·
> Μοίρας θ', ᾗς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα Ζεύς,
> Κλωθώ τε, Λάχεσίν τε, καὶ Ἄτροπον, αἵτε διδοῦσι
> θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.
> *Inde Themin duxit Saturnius: hæc parit horas,*
> *Eunomiámque, Dicénque Irenen deinde virentem:*
> *Omnia maturant miseris mortalibus ista:*
> *Parcas, quis multum mox Iupiter addit honoris,*
> *Clotóque, & Lachesin simul Atropon. Hæ bona cunctis,*
> *Hæ mala dant, nutúque suo res quæque geruntur.*

Idem tamen poeta in eodē libello Noctis filias & Parcas & Mortes, siue fata malueris nominare, fuisse scribit, cùm illas inter Noctis filias connumerauit, vt patet ex eo versu:

> καὶ Μοίρας καὶ Κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνους:
> *Et Parcas parit & Mortes mala multa ferentes.*

Cui sententiæ accessit etiam Orpheus, qui ita scripsit in hymno in Parcas;

> Μοῖραι ἀπειρέσιαι, Νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης.
> *Immensæ Parcæ, nigrantis pignora Noctis.*

Alii necessitatis, siue (vt aiunt Græci) ἀνάγκης filias esse Parcas crediderunt. Has in spelunca quadam sublimi habitasse scripsit

ffit Orpheus,atque inde ad humana opera,vbi libuerit,euolare solitas;

κλῦτέ μου εὐχομένου πολυώνυμοι, αἵ τ' ἐπὶ λίμνης
οὐρανίας, ἵνα λευκὸν ὕδωρ νυχίας ὑπὸ θέρμης
ῥήγνυται, ἐν σκιερῷ λαμπρῷ μυχῷ, εὐλίθου ἄντρου
ναίουσαι, πεπότησθε βροτῶν ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν.
Audite orantem,celebres audite sorores,
Quæ excelsum colitis stagnum,qua murmurat vnda
De Nychia tepida,vmbroso quæ habitatis in antro
Marmoreo,celeres hominumque per arua volatis.

Alii putarunt has ex illa confusa & informi materia cum Pane pastorum Deo natas fuisse, quæ Chaos ab antiquis fuit appellata:séque in illam speluncam recepisse, vnde quocunque liberet facile conuolarent.creditæ sunt ipsæ Parcæ esse Deorum scribæ, atque quidquid euenturum esset nascentibus iam tum hominib. impartiri,vt testatur Homerus in lib.η.Odysseæ:

ἔνθα δ' ἔπειτα
πείσεται ὅσσά οἱ Αἶσα κατακλῶθές τε βαρεῖαι
γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.
ille deinde
Cuncta feret,quæ Fata dabunt,Parcæq́ seuera
Nascenti neuere,parens quando edidit ipsum.

Non defuerunt qui & id munus habere Parcas crediderint, & è nulla necessitate natas, sed maris esse filias,sicut innuit Lycophron in his versibus:

γραῖαι γὰρ αὐτὰς ἅμματα μοιρῶν τριπλαῖς
στήμοσι κατεκλώσαντο ὁ νηρέως ἁλός.
Parcæ senis maris seueræ filiæ,
Filijs tribus iam destinant adulteros.

Has parcas triformes nominauit Aeschylus in Prometheo: quæ pro Diis summa religione colebantur apud Sicyonios, & eodem propè ritu, quo vocatæ Eumenides, vt testatur Pausanias in Corinthiacis.Harum Parcarum nomina varia fuerunt: nam vt scribit in Atticis Pausanias,Venus cœlestis vna fuit earum quæ Parcæ appellabantur, natu maxima. Idem scribit in Eliacis fœminam quãdam apud Eleos sculptam fuisse dentibus & vnguibus aduncis quauis fera immaniorem, quam inscriptio vnã fuisse è Parcis significabat Mortam nomine. Idem rursus in Achaicis Fortunam omnibus sororibus Parcis potestate præcellere. deinde in Arcadicis,Lucinam Εὔλινον,quasi Lanificam dixerim,vnam esse putauit è Parcis,quæ dicta est Pepromene;quæ Saturno multo fuit antiquior: quod etiam sensit Lycius Delius antiquissimus poeta, qui hymnos cùm in alios Deos,tum in Lucinam composuit. Patet ex his, e quibus genitæ sint Parcæ, & quot, & quod earum esset officium,& quæ illarum essent nomina; nunc quid

occultatum sit sub his, inquiramus.

¶ Existimarunt antiqui, quibus Christianæ sapientiæ semina nondum innotuerant, omnia quæ nascerentur siue animalia, siue essent plantæ, siue ædificia ac ciuitates, non solum proprium habere Genium à quò perpetuò gubernarentur: sed etiam sub Parcarum atque fati potestate esse sita, ita vt quoties nasceretur aliquid, illi post certum dierum numerum ex ordine fatorum vel ferro, vel igne, vel ægritudine, vel sideratione vel alio mortis genere esset pereundum: quam necessitatem nulla ratione, nulláque hominis prudentia deuitari posse putarunt: atque eandem vim in omnia sese extendere. Hanc vim Latini scriptores Fatum vel Parcam, at Græci *μοῖραν* vel *αἶσαν* dixerunt: de cuius fati necessitate ita scripsit AEschylus in Prometheo:

τὴν πεπρωμένην δὲ
χρὴ αἶσαν φέρειν.
Statutum verò
Opus est fatum perferre.

Id ipsum fatum ineuitabile esse dixit ita Euripides in Ione:

ἀνοίκτιον τάδ' ἐστὶ, καὶ τολμητέον.
τὰ γὰρ πεπρωμέν' οὐδ' ὑπερβαίη ποτ' ἄν.
Hæc sunt ferenda, conuenit confidere.
Decreta fa[illegible] præterire quis queat?

Sed hoc etiam apertiùs enucleauit Homerus in libr. ζ. Iliadis, qui non solùm multum tribuit fatis, sed etiam propriam esse Parcam singulorum credidit, quæ quid euenturum esset singulis cùm nascerentur, statueret.

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Non potuit Parcam quisquam vitare virorum,
Fortis, vel timidus: cùm visit luminis auras.

Et Apol. in I. Arg.

Μοῖραν ἀναπλῆσαι· τὴν γὰρ θέμις οὔποτ' ἀλύξαι
θνητοῖσιν πάντῃ γὰρ περὶ μέγα πέπταται ἕρκος.
Impleuit Parcam: mortalis vincere nullus
Quam potuit: circumuolitat septa omnia præpes.

Arbitratus est Herodotus fatum non hominibus solùm, sed etiam Diis ipsis dominari: qui ita scripsit in Clio: *τὴν πεπρωμένην μοίρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ: ipsum autem fatum deuitare nec Deus quidem vllo pacto potest.* Quid aliud tres Parcæ, quàm tria tempora, instans, elapsum, & venturum scilicet, existimatæ sunt? nam vt est in libr. de Mundo, siue Aristotelis sit, siue alius cuiuspiam: *τρεῖς αἱ Μοῖραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι. νῆμα ἀτράκτου τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς μία τῶν Μοιρῶν Ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτα· κατὰ δὲ τὸ μέλλον Λάχεσις· εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις.*

κατὰ

κατὰ δὲ τὸ ἐνεςὼς Κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα τὰ οἰκεῖα. *Tres ſunt Parcæ iuxta tria tempora diuiſæ , quarum alia res tranſactas , alia venturas , alia præſentes ſignificat. Nam vna Parcarum Atropos nomine res præteritas ſpectat, quia quæ præterierunt, nulla ratione poſſunt conuerti aut reuocari. Alia quæ futuri curam ſortita eſt, Lacheſis dicitur, quoniam qui rerum naturalium eſt euentus, ſtabilis eſt. At Clotho præſentia perficit, illaque abſoluit quæ ſui ſunt muneris.* Dictæ ſunt Parcæ ſtamina de colo naſcentibus detrahere, quibus vniuerſa vitę fortuna contineretur: quia pro primo aeris temperamento, quem naſcentes infantes imbiberunt, crediti ſunt à philoſophis & mores, & fortunam, & actiones, & vim etiam vitalem habere & haurire: quarum omnium rerum euentum ac finem Fatum ſiue Parcam appellarunt. illud ita eſſe teſtatus eſt Iuuenalis Satyra ſeptima in his:

diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Illud ſanè non negauerim plurimum poſſe in nobis aeris vim, quo naſcentes primùm imbuimur, tum ad vires corporis, ad temperamentum & ad fortunæ benignitatem, quam imprimit in nobis occulta vis ſiderum, tum etiam ad morum bonitatem, & animi magnitudinem: quod etiam expreſſimus ita in noſtro libello de Venationibus:

Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores genitale ſolum quæ ſidera ſpectent.

Nullam tamen vim aſtrorum eſſe putamus tantam, quę vim inferre vel nolentibus nobis poſſit, vel rationis conſiliique potentiam opprimere: ſi quidem corpus animi habenis, at non contrà, corporis animus paret & obtemperat. Neque me tamen prætcrit, quidquid ex anteactis rebus accidat, illud fatum à vulgo ſapientum vocari ſolitum, quod alii Fortunam vocarunt, cùm minimè viderent omnia diuino quodam ordine gubernari, ac nihil fruſtra accidere: neque è nullis antecedentibus principiis.

¶ At nunc, quid ad morum probitatē ſub his occultari ſenſerint antiqui, ex his diſcutiamus. Cùm Parcas Iouis & Themidis, quę iuſtitia eſt, filias eſſe dicerent: illud ſignificare voluerunt, quidquid vnicuique eueniret, illud & iure, & pro meritis, rerumque geſtarum dignitate contingere, & altiſſimi Dei conſilio. Qui verò minus erant perſpicaces, & in his magis cæcutiebant, illi non pro meritis ſingulorum, ſed ex inordinato fortunæ curſu mala & bona hominibus euenire putarunt: quare ex illa prima confuſa materia Parcas euocatas dixerunt. Qui ex inſcitia hominum mala contingere putarunt, ii Noctis filias Parcas appellarunt. illi verò etiam qui obtuſiore adhuc fuerunt ingenio, neque diuina prouidētia res humanas gubernari, neque quidquam

diuino consilio regi putarunt, sed solam suppliciorum acerbitatem considerantes, minimè perpendentes scelerum grauitatem, quia omnes maris filii crudeles & inordinati fuerunt, Parcas maris esse filias sunt arbitrati. Diuinus prçterea Plato Parcas Necessitatis filias nominauit in duodecimo dialogo de Rep. quoniam supplicia, quæ pro rebus gestis hominibus debentur, necessariò subeunda sunt, neque quispiam vir malus Dei vindictam iustam denique effugere potest. Hæ dictæ sunt in spelunca quadam obscura habitare solitæ, quoniam occulta sunt Dei iudicia, neque statim ad sceleratos homines conuolant supplicia; verùm vbi opportunum tèmpus vindictæ Dei accesserit, nulla neque arx munitissima, neque legio peditum, aut cataphractorum equitum præsidia possunt ab homine nefario Dei vindictam depellere, vel retardere. Atque hæc dicta sint de Parcis, pro quarum arbitrio animæ ad inferos accedere putabantur: nunc de iudicibus inferorum dicamus.

De Minoe. CAP. VII.

SED quoniam vulgus imperitorum non facilè intelligebat omnes animi nostri recessus, omnésque cogitationes Deo esse conspicuas, quare vel præmia vel supplicia singulis pro meritis tribuerētur: idcirco necesse fuit crassa quadā & populari ratione hominibus id fieri aliquo pacto persuadere: quare iudices & tortores animarum post mortem apud inferos constituti sunt, qui singulos confiteri sua scelera cogerent, vt singulis deinde vel præmia vel supplicia pro seuerorum iudicum sententia darentur. Inter hos iudices præcipuum locum obtinuit Minos Rex Cretæ Iouis filius; de quo ita scripsit Homerus in lib. λ. Odyss.

ἔνθ᾽ ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν
χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιςεύοντα νεκύεσσιν
ἥμενον· οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα
ἥμενοι ἑςαότες τε κατ᾽ εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ.
Hic vidi Minoa Iouis de semine natum.
Iura sedens vmbris dabat hic, sceptrumq́ tenebat.
Quem Regem stantes quem Regem iura sedentes,
Poscebant, aulam ditis quæ turba frequentat.

Natus est autem Minos ex Europæ, quam alii Phœnicis, alii Agenoris filiam crediderunt, & ex Iouis cōcubitu, quæ Sarpedonem etiam & Rhadamanthum peperit, vt ait Isacius. Hic cùm furtiuo partu natus esse crederetur, post Iouis Asterii obitum impediebatur à Cretensibus quo minus in paternum imperium succederet. Quare cùm persuadere Cretensibus niteretur se diuinitus regnum esse suscepturum, Neptuno se taurum immolaturum vouit, si sibi faustum signum ostenderet. Cùm taurus insignis

insignis repẽte è mari apparuisset. regnum illi à Cretensibus delatum est, vt scripsit Zezes in historia 19. primæ chiliadis. Reliqua quę ad labyrinthũ, Dædalumque pertinẽt, in Dædalo explicabimus. Fuerunt qui dixerunt Minoem fuisse insulæ hospitem Cretæ, alii putarunt fuisse indigenam, at non Iouis filium. Verùm difficillimum huiusce rei veritatem inuenire existimo, tum ob varias scriptorum sententias, tum etiam ob temporum interuallum. Ephorus autem Minoem Rhadamanthyos cuiuspiam antiquissimi, & propter iustitiam ac æquitatem celeberrimi viri imitatorem fuisse scribit, qui postea propter iustitiam Iouis filius fuit existimatus. Homerus in Odyss. non Iouis filium postea, sed ὀαριστὴν tantum, discipulum scilicet Minoem nuncupauit, quem per annos nouem scribit regnasse in Creta, vt patet in his:

Κρήτη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
καλὴ καὶ πίειρα, περίρρυτος. ἐν δ' ἄνθρωποι
πολλοὶ ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννήκοντα πόληες.
ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη. ἐν μὲν Ἀχαιοί,
ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες ἐν δὲ Κύδωνες,
Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε Πελασγοί.
τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις ἔνθα τε Μίνως
ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.
Creta mari medio iacet insula: fertilis illa est,
Et multis habitata viris. hanc vndique fluctus
Pulsant. sunt vrbes hic nonaginta: nec vnus
Est sermo, è cunctis sed mystus. sunt ibi Achiui,
Magnanimi & veri Cretes, pariterq; Cydones.
Martigenæ Dores, gens & diuina Pelasgi.
Has inter Gnosius præclara vrbs, ipseq; Minos
Discipulus Iouis hic nonum regnauit in annum.

Quamuis Eusebius & alii scriptores, non parum inter se de numero annorum, quos Minos in Creta regnauit, dissentiunt. Vsus est (vt aiunt) Minos Rhadamanthi opera viri quidem boni, sed qui tamen regias artes non prorsus fuerat edoctus, quem Minos in vrbe habuit legum custodem, cùm extra vrbem Talais opera vteretur, qui vocatus fuit Aereus, quia tabulas æreas per vicos circumferret. Fama est longè lateque Minoem mari imperasse, atque propter Androgei mortem bello Athenieñsib. illato illos tributarios fecisse, vt in Theseo scriptum est à Plutarcho, & nos suo loco declarabimus. Habuit Minos Androgeum, Glaucum Deucalionémque filios, & Phædram & Ariadnam. memoriæ prodidit Zezes 19. primæ chiliadis Minoem à filiabus Cocali per dolum fuisse ita necatum: cùm fugientem Dędalum insequens venisset in Siciliam, à Cocalo perbenignè hospitio accipitur, tum ab eius filiabus, bulliente aqua arte Dædali è laqueari

summoque fastigio domus repentè demissa, in balneum perfusus enecatur. fuit eius filius etiam ex Acacallide Oaxus, qui nomen dedit vrbi Cretensi. Verùm siue Iouis & Europæ fuit filius, siue ob suas virtutes Iouis filius dici meruit, iudex apud inferos fuit creditus, vt scripsit Plato his in Gorgia: Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἐγνωκὼς πρότερος ἢ ὑμεῖς, ἐποιησάμην δικαστὰς υἱεῖς ἐμαυτοῦ, δύο μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας, Μίνω τε καὶ Ῥαδάμανθυν· ἕνα δὲ ἐκ τῆς Εὐρώπης, Αἰακόν. *Ego sanè vel vobis prior cùm hæc ipsa cognouerim, filios meos iudices institui, duos quidem ex Asia, Minoem ac Rhadamanthum: vnum ex Europa, Æacum.* Atque ne omnia hîc ascribam, eorum quæ sequuntur hæc est sententia: hi ergo postquam mortui homines eò accesserint, iudicabunt in prato, & in triuio ex quo geminę procedant viæ, altera ad Tartarum, altera ad insulas beatorum. Asiaticos Rhadamanthus; eos verò qui ex Europa accedent, Aeacus iudicabit. Minoi illud erit muneris, vt si quid fuerit ambiguum diiudicet, vt quàm iustissimum fiat iudicium, ac legitimè in posterū animæ demittantur. Hæc sunt illa quæ traduntur de Minoe inferorum iudice ab antiquis, quæ spectant ad id, de quo agitur, negotium. Nunc de reliquis iudicibus transigamus.

De Rhadamantho. CAP. VIII.

RHADAMANTHVM etiam Iouis Asterii & Europæ filium ob singularem prudentiam & æquitatem animarum fuisse iudicem antiqui scriptores tradiderunt. Hunc aiunt omnium hominum suæ ætatis fuisse temperantissimum, cuius temperantiam admiratus Theognis, hæc de illo cecinit:

οὐδ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ,
πλείϛα δ' εἰδείης Αἰολίδου Σισύφου.

Quorum carminum sententia hæc est:

Non tibi si ipsius temperantia sit Rhadamanthi,
Pluraq́ cognoscas Æolide Sisypho.

Fuerunt enim, vt constat, legum latores Cretensium antiquissimi, viri optimi ac iustissimi, inter quos hi dicuntur excelluisse. Erat Rhadamanthus præfectus inquirendis criminibus præcipuè quæ quis in vita commisisset, vt testatur Virgilius libro sexto:

Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna:
Castigatq́, auditq́ dolos, subigitq́ fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Hic & Aeacus virgam tenere solebant dum iudicarent, vt scripsit Plato in Gorgia. Memoriæ prodidit Cicero lib. primo Tusculanarū Disputationū, quod dixit & Plato in Socratis Apologia, nō

eos solos fuisse iudices apud inferos, sed etiam Triptolemum iis fuisse additum. Sic enim scribit Cicero: Id multo iam beatius est, te, cùm ab iis qui se iudicum numero haberi volunt, euaseris, ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthum, AEacum, Triptolemum; conuenireque eos qui iustè & cum fide vixerint. Rhadamanthum tamen exulem è patria profugisse scribit Isacius, quia fratrem suum interfecisset: ita enim inquit: μετὰ γὰρ θάνατον Ἀμφιτρύωνος Ῥαδάμανθυς ἀνελὼν ἴδιον ἀδελφὸν, φυγὼν ἐκ Κρήτης, καὶ ἐν Ὠκαλέᾳ τῆς Βοιωτίας ἐλθὼν, γαμεῖ τὴν Ἀλκμήνην. *Post Amphitryonis mortem profugit Rhadamanthus, quia fratrem occidisset, è Creta: atque in Ocaleam Boeotiæ ciuitatem profectus, Alcmenan duxit vxorem.* Illud est proprium virtutis, vt viri boni patriam vbique inueniant: neque vllus est locus honorificus, quin pateat virtuti: quare qui se in aliquem locum, vt propriam patriam includendum putat; aut qui, nisi vbi natus est, se viuere non posse arbitratur, is omnino vel animi vel consilii est inops: cùm solis plantis natura propriam patriam tradiderit, vbi illas affixit. Nunc de AEaco dicamus.

De AEaco. CAP. IX.

AEACVS & ipse mortuorum iudex, ex AEgina Asopi filia & Ioue natus esse dicitur, quam in ignem conuersus compressit, vt innuit Ouidius in lib. sexto maioris sui operis, in his:

Aureus vt Danaen, Asopida luserit ignis.

Compressit enim illam in insula AEgina, quæ ita ab ipsa vocata est. Fama est AEginæ colonos aliquando vniuersos morbo fuisse absumptos, ita vt solus AEacus fuerit superstes: qui cùm (vt aiunt) grauiter ferret insulæ solitudinem, Iouem precatus est, vtpote Iouis filius, vt aliquo pacto homines repararet, cùm ita inquiat apud Ouid. lib 7.

Iupiter ô, dixi, si te non falsa loquuntur
AEginæ amplexus quondam sub Asopidos esse:
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem:
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulchro.

Iupiter illius precibus commotus formicas, quæ in annosa quercu & vacua vagabantur, in homines mutauit, vt testatur idem poeta, & Hesiod. in Theogonia, qui inquit:

μοῦνος ἐὼν ἤχαλλε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
τοὺς ἄνδρας ποίησε βαθυζώνους τε γυναῖκας.
οἳ δή τοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.

Solus tristis erat hominum sator atque Deorum:
Insula quas habuit formicas, protinus omnes
Has homines facit, vt mas est, aut fœmina in illis.

μὴ σύγ' ἀσχάλλω πάτρης ἀπὸ τῆλε θανόντα·
πάντοθεν εἷς ὁ φέρων εἰς ἀΐδην ἄνεμος.
Vndique recta ibus fera tartara, siue ab Athenis
Mortuus accedas, seu magus è Meroe.
Nec doleas procul à patria quòd fortè peribus,
Vndique nanque idem ad tartara ventus aget.

¶ Nunc quid hæc fabulosa significent explicemus. Charon Erebi & noctis filius dicitur, qui animas trans Acherontem, & Stygem, & Cocytum ac Phlegethontem traiicit, quoniam ex illa hominum mente, quæ priùs erat confusa, peccatorúmque tenebris inuoluta, ac minimè examinata conscientia, priùs illi motus qui superius nominati sunt, per illa flumina exoriuntur: deinde vbi innocentiæ opinio, aut innocentiæ proxima deliberatio in posterum integritatis seruandæ, surrexit, quæ per præteritorum scelerum pœnitentiam comparatur, cùm piget summi Dei voluntatem, per auaritiam, crudelitatem, impietatémve offendisse; tum spes de bonitate Dei exurgit, atque inde lætitia, quæ nós trans ea turbulenta flumina traiicit, & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidos nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuuat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare si quis rectè consideret, inueniet antiquos omnes animorum motus illos qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum figmentis fuisse complexos. Nam cùm senex sit Charon, quid aliud significat, quàm rectum consilium, & quæ ex illo concepto prouenit, lætitiam: aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quàm illa quæ nascitur ex opinione innocentiæ, aut è spe veniæ? Illa verò quæ ad obolos naulúmque portitoris attinent, ego ridicula esse censeo, & pro simplicium muliercularum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem admissa à sapientibus, si modò hæc ab illis manarunt. nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. CAP. V.

VBI superiora illa flumina mortuorum animæ traiecissent, tum Cerberus atrocissimus canis inferorum custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recumbebat: qui omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur, at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis & maximè horrendis latratibus deterrebat. Hic Cerberus è Typhone & Echidna natus est, vt scripsit Hesiodus in Theogonia. quòd autem seruaret inferorum sedes, ita testatur Virg. lib 6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro.

Eius formam corporis cani persimilem fuisse dicebant, cuius tamen

meri è capite angues densissimi pro villis pendebant, vt ait Horatius in lib.3.Odarum:

Cessit immanis tibi blandienti
ianitor aulæ
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniésque manet
Ore trilingui.

Huius totum denique dorsum pro villis serpentes habuisse, & anguinea cathena vinctum fuisse videtur significasse Tibul.li.3.

Nec canis anguinea redimitus terga cathena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.

Tria capita illi fuisse testatur ita Sophocles in Trachiniis:

ᾅδου τρίκρανον σκύλακ', ἀπρόσμαχον τέρας.
Canémque Ditis efferum, huic trinum caput.

Quod etiam affirmauit Cicero in primo libro Tusculanarum disputationum. at Hesiodus in Theogonia quinquaginta capita illi tribuit, vt patet in his carminibus:

δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔ τι φατειὸν
Κέρβερον ὠμηστὴν, ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον,
πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα τε κρατερόν τε.
Crudelem rursus catulum parit illa nefandum,
Cerberon, vmbrarum custodem; ferrea cui vox,
Quinquaginta simul capita: illi nilque pudoris.

Veruntamen Isacius illum centum capita habere scribit, quem & canem inferorum nominat, & eius diligentiam ita describit: *ἐκεῖ δὲ λέγουσιν εἶναι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, ἃς φυλάσσει ὁ κύων τοῦ ᾅδου, ὃς ἔχει ἑκατὸν κεφαλάς. καὶ λέγουσιν ὅτι τοὺς εἰσερχομένους μετὰ κολακείας προσδέχεται, τοὺς δὲ ἐξελθεῖν θέλοντας οὐκ ἐᾷ· εἰ δέ τις τολμήσει, τὸ τάχιστα αὐτοῦ λαβέσθαι καταδαπανᾷ αὐτόν. Ibi hominum animas esse inquiunt, quas Plutonis canis custodit, qui centum habet capita. Aiunt præterea quòd accedentes animal cum blanditiis excipit, at egredi conantes deturbat: quare si qua celeriter effugere conetur, illam repentè corripit ac vorat.* Sic etiam Horatius illum centum capita habere scribit in 2. Carminum;

Demittit atras bellua centiceps
Aures.

De illius forma ita meminit Apollodorus libr.2. *Δωδέκατον ἆθλον ἐπετάγη Κέρβερον ἐξ ᾅδου κομίζειν. εἶχε δὲ οὗτος τρεῖς μὲν κυνῶν κεφαλὰς, τὴν δὲ οὐρὰν δράκοντος, κατὰ δὲ τοῦ νώτου, παντοίων εἶχεν ὄφεων κεφαλάς. Duodecimum certamen impositum Herculi, Cerberum ab inferis educere. Habebat hic pro communi sententia tria canina capita, caudam draconis, at in tergore variorum serpentum capita.* Quem Hesiodus in Theogonia & blandiri adeuntibus (vt diximus) & vorare egredientes animas ita inquit;

δεινὸς δὲ κύων προπάροιθε φυλάσσει
νηλειής· τέχνην δὲ κακὴν ἔχει· ἐς μὲν ἰόντας
σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν.
ἐξελθεῖν δ' οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν ἀλλὰ δοκεύων
ἐσθίει, ὅν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.

Hic canis horrendus nigrantia limina seruat,
Praeditus arte mala, cauda blanditur & aure
Vtraque, accedat si quis, si euadere contrà
Conetur quisquam, hunc auidam mox condit in aluum.

Atqui cùm nullos esse inferos putarent antiquorum nonnulli, scriptum reliquit Pausanias in Laconicis non solùm nulla esse Deorum regna subterranea, quò animae deuenirent, vbi è vita excesserint, sed Cerberum etiam tetrum ac immanem serpentem fuisse, qui lustrum haberet in spelunca quadam apud Taenarum: qui quemcunque momordisset, cõtinuò vis veneni interimebat, vt sensit etiam Hecataeus Milesius, quare dictus est canis inferorum. Hunc serpentem prius omnium Homerus, vt ait Pausanias, canem appellauit, qui nihil tamen de illius forma fabulatus est, cùm posteri & cerberum nominarint, & tot illi belluae capita iniunxerint. Alii fabulati sunt illum ab inferis eductum fuisse ab Hercule, per eam speluncam, quae non procul distat à Taenaro, qui cum primùm lucem sensisset, vomuit; ex quo vomitu, spumaque oris natum est aconitum, vt asserit Strabo libro octauo. Lucretius Epicureus philosophus, quoniam haec reuocare à voluptatibus videbantur, non solùm cerberum de medio ex Epicureorum sententia sustulit, sed omnia prorsus illa quae supplicium aliquod nefariis hominibus apud inferos post mortem minitarentur: cùm ita scribat in Libro 3. sui poëmatis.

Cerberus, & Furiae iam verò, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus aestus,
Haec neque sunt vsquam, nec possunt esse profectò.

Fuerunt qui fabulas has conati sint ad historias veràsque narrationes traducere. Dicunt enim quòd cùm Theseus & Pirithous Helenam rapuissent, quae obuenit Theseo, coactus est Theseus iurare se opem laturum Pirithoo, dum is quoque aliquam eximiã mulierem sibi raperet. Tunc in Epiro Aidonei Molossorum Regis eximia forma filiam esse audientes, eò contenderunt, vt illam raperent. Est autem idem Aidoneus, & Aides, & Orcus, & Pluto vocatus. huius filiae nomen fuit Proserpinae: matri, Cereri: canémque habuit acerrimum, qui Cerberus dicebatur. Iubebantur cum Cerbero priùs pugnare, qui Proserpinae nuptias peterent: qui victi laniabantur. hanc Theseus cum Pirithoo per insidias rapere conati sunt, quos cùm non vt procos, sed vt raptores accessisse intellexit Aidoneus, in vincula coniecit, ac Pirithoum canistatim

tim vorandum exposuit. Theseo cùm sponte sua non accessisse cognouisset, pepercit: at in custodias tradidit, vt scripsit Zezes, & Plutarchus in vita Thesei. Fabulati sunt posteà poetæ Theseum & Pirithoum ad inferos descendisse, Plutonisque vxorem Proserpinam rapere voluisse: quod ita attigit Virgilius libro sexto:

Nec verò Alciden me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumque:
Dis quanquam geniti, atque inuicti viribus essent,
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis, traxitque trementem:
Hi Dominam Ditis thalamo deducere adorti.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Cerbero fabulati sunt poetæ: nūc illorum sententia est exprimenda. Cur Cerberus Echidnæ & Typhonis filius dictus est? Nam si rem hanc ad naturæ vires conferamus, nihil aliud erit Cerberus, quàm rerum naturalium generatio: cùm enim Typho ardens sit; frigidissimúmque animal Echidna, quæ viperam significat, ex harum qualitatum commistione fit ortus rerum naturalium. hinc efficitur vt animalibus è cælo ad inferos descendentibus, hoc est nascentibus, Cerberus blandiatur: at contrà nitentes, morituras scilicet animas deterreat, quia natura reclamat: nec æquo animo interitum ferre potest. Qui terram Cerberum esse putarunt, has easdem vires illi dare nihilominus coguntur. Hunc in spelunca obscura habitare dixerunt, ob ignorationem sui, & ob sordidas res, ex quibus singula oriuntur: alii propter sepulchrorum tenebras putarunt, cui viperas tribuerunt pro villis, quoniam id animal in sepulchris frequenter versetur. At pro vi occulta terræ, quæ sepulta cadauera absumit, & pro ratione temporum, quæ plurimum conferūt ad celeritatem aut tarditatem corruptionis, illi tot capitum numerum addiderunt. Ipsum siquidem nomen significat sepulchrū esse Cerberum, quia κρέας caro est, βορῶ autem voro. Atque hæc ad vim naturæ. Hunc extraxit Hercules, quia virtus nominis sui perpetuitate & sepulchri & mortis vires infregit, & ab omni temporum iniuria se vindicauit. ¶ Qui ad mores, vitæque humanæ institutionem hæc transtulere, Cerberum auaritiam esse, diuitiarúmque cupiditatem arbitrantur, quæ non nisi e malis cogitationibus oritur: cùm nemo vir bonus diues breui euadat. est enim auaritiæ proprium aduenientibus opibus blandiri; at vbi vel in res necessarias faciendus est sumptus, grauiter ferre, discruciari, & propè præ mœrore insanire. quod si vlla necessitas opes ipsas in lucē extraxerit, tū reclamat auarus, & nulla cum dignitate vel iudicio ipsas profundit: quare visa luce Cerberus vomuisse dicitur. habet multorū capitum numerum, vel quia multorū scelerum & flagitiorū principiū & fons est auaritia, vel quia

mortales in multas miserias inducit, cùm alii ferro, alii veneno, alii aliis insidiarum generibus propter diuitias opprimantur. quippe cùm nullus sit auarus, quem & filii, & vxor, & coniuncti omnes non quàm citissimè decedere cupiant. Dictus est Cerberus in obscura spelunca habitare, quoniam omnium propè vitiorum stultissimum sit auaritia: cùm neque sibi prosit, nec reliquis, nec sibi vel posteris gloriam comparare studeat, sed semper inter sordidos & obscuros homines versetur. At Hercules, quæ virtus est animi magnitudo, Cerberum in lucē extraxit, sibíque perpetuam gloriam comparauit. Quis enim sine opibus facilem esse sibi viam ad perpetuitatem nominis affirmauerit? Illæ sanè nihil aliud putandæ sunt à viris prudentibus, quàm commodiores rationes rerum præclarè gerendarum. nunc de Parcis dicēdum,

De Parcis. CAP. VI.

ET quoniam nihil horum sine Parcarum imperio & volūtate fieri poterat, vt creditum est ab antiquis, tempus iam postulat vt de illis loquamur. Fuerunt autem parcæ sorores tres, ita concordes, vt nulla vnquam illarum dissensio, sicuti cæterorum Deorum audita fuerit. Has Iouis & Themidis fuisse filias scriptū reliquit Hesiodus in Theogonia hoc pacto;

> δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὧρας,
> Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν·
> αἳ τ' ἔργ' ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι·
> Μοίρας θ', ἧς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα Ζεὺς,
> Κλωθώ τε, Λάχεσίν τε, καὶ Ἄτροπον, αἵτε διδοῦσι
> θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.
> *Inde Themin duxit Saturnius: hac parit horas,*
> *Eunomiámque, Dicénque Irenen deinde virentem:*
> *Omnia maturant miseris mortalibus ista:*
> *Parcas, quis multum mox Iupiter addit honoris,*
> *Clotóque, & Lachesin simul Atropon. Hæ bona cunctis,*
> *Hæ mala dant, nutúque suo res quæque geruntur.*

Idem tamen poeta in eodē libello Noctis filias & Parcas & Mortes, siue fata malueris nominare, fuisse scribit, cùm illas inter Noctis filias connumerauit, vt patet ex eo versu:

> καὶ Μοίρας καὶ Κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνους:
> *Et Parcas parit & Mortes mala multa ferentes.*

Cui sententiæ accessit etiam Orpheus, qui ita scripsit in hymno in Parcas;

> Μοῖραι ἀπειρέσιαι, Νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης.
> *Immensæ Parcæ, nigrantis pignora Noctis.*

Alii necessitatis, siue (vt aiunt Græci) ἀνάγκης filias esse Parcas crediderunt. Has in spelunca quadam sublimi habitasse scripsit

fsit Orpheus, atque inde ad humana opera, vbi libuerit, euolare solitas:

κλῦτέ μου εὐχωλῶν πολυώνυμοι, αἵ τ' ἐπὶ λίμνης
οὐρανίας, ἵνα λευκὸν ὕδωρ νυχίας ὑπὸ θέρμης
ῥήγνυται, ἐν σκιερῷ λεπτηρῷ μυχῷ. εὐλίθῳ ἄντρῳ
ναίουσαι, πεπότησθε βροτῶν ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν.
Audite orantem, celebres audite sorores,
Quæ excelsum colitis stagnum, qua murmurat vnda
De Nychia tepida, vmbroso quæ habitatis in antro
Marmoreo, celeres hominúmque per arua volatis.

Alii putarunt has ex illa confusa & informi materia cum Pane pastorum Deo natas fuisse, quæ Chaos ab antiquis fuit appellata: séque in illam speluncam recepisse, vnde quocunque liberet facile conuolarent. creditæ sunt ipsæ Parcæ esse Deorum scribæ, atque quidquid euenturum esset nascentibus iam tum hominib. impartiri, vt testatur Homerus in lib. η. Odysseæ:

ἔνθα δ' ἔπειτα
πείσεται ὅσσα οἱ Αἶσα Κατακλῶθές τε βαρεῖαι
γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.
ille deinde
Cuncta feret, quæ Fata dabunt, Parcæq; seueræ
Nascenti neuere, parens quando edidit ipsum.

Non defuerunt qui & id munus habere Parcas crediderint, & è nulla necessitate natas, sed maris esse filias, sicut innuit Lycophron in his versibus:

γραῖαι γὰρ αὐτῆς ἄμμορα μοιρόπλοκοι
πήνας κατεκλώσαντο ὁ ...
Parcæ senis maris seueræ filiæ,
Filijs tribus iam destinant adulteros.

Has parcas triformes nominauit Aeschylus in Prometheo: quæ pro Diis summa religione colebantur apud Sicyonios, & eodem propè ritu, quo vocatæ Eumenides, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Harum Parcarum nomina varia fuerunt: nam vt scribit in Atticis Pausanias, Venus cœlestis vna fuit earum quæ Parcæ appellabantur, natu maxima. Idem scribit in Eliacis fœminam quãdam apud Eleos sculptam fuisse dentibus & vnguibus aduncis quauis fera immaniorem, quam inscriptio vnã fuisse è Parcis significabat Mortam nomine. Idem rursus in Achaicis Fortunam omnibus sororibus Parcis potestate præcellere. deinde in Arcadicis, Lucinam εὔλινον, quasi Lanificam dixerim, vnam esse putauit è Parcis, quæ dicta est Pepromene; quæ Saturno multo fuit antiquior: quod etiam sensit Lycius Delius antiquissimus poeta, qui hymnos cùm in alios Deos, tum in Lucinam composuit. Patet ex his, è quibus genitæ sint Parcæ, & quot, & quod earum esset officium, & quæ illarum essent nomina; nunc quid

occultatum sit sub his, inquiramus.

¶ Existimarunt antiqui, quibus Christianæ sapientiæ semina nondum innotuerant, omnia quæ nascerentur siue animalia, siue essent plantæ, siue ædificia ac ciuitates, non solum proprium habere Genium à quò perpetuò gubernarentur: sed etiam sub Parcarum atque fati potestate esse sita, ita vt quoties nasceretur aliquid, illi post certum dierum numerum ex ordine fatorum vel ferro, vel igne, vel ægritudine, vel sideratione vel alio mortis genere esset pereundum: quam necessitatem nulla ratione, nulláque hominis prudentia deuitari posse putarunt: atque eandem vim in omnia sese extendere. Hanc vim Latini scriptores Fatum vel Parcam, at Græci μοῖραν vel αἶσαν dixerunt: de cuius fati necessitate ita scripsit AEschylus in Prometheo:

τὴν πεπρωμένην δὲ
χρὴ αἶσαν φέρειν.
Statutum verò
Opus est fatum perferre.

Id ipsum fatum ineuitabile esse dixit ita Euripides in Ione:

ἀνοιστέον τά δ' ἐστὶ, καὶ τολμητέον.
τὰ γὰρ πεπρωμέν' οὐδ' ὑπερβαίη ποτ' ἄν.
Hæc sunt ferenda, conuenit confidere.
Decreta fati præterire quis queat?

Sed hoc etiam apertiùs enucleauit Homerus in libr. ζ. Iliadis, qui non solùm multum tribuit fatis, sed etiam propriam esse Parcam singulorum credidit, quæ quid euenturum esset singulis cùm nascerentur, statueret.

Μοῖραν δ' οὔτινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Non potuit Parcam quisquam vitare virorum,
Fortis, vel timidus: cùm visit luminis auras.

Et Apol. in 1. Arg.

Μοῖραν ἀναπλήσειν· τὴν γὰρ θέμις οὔποτ' ἀλύξαι
θνητοῖσιν πάντη γὰρ περὶ μέγα πίπταται ἕρκος.
Impleuit Parcam: mortalis vincere nullus
Quam potuit: circumuolitat septa omnia præpes.

Arbitratus est Herodotus fatum non hominibus solùm, sed etiam Diis ipsis dominari: qui ita scripsit in Clio: *τὴν πεπρωμένην μοίρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ: ipsum autem fatum deuitare nec Deus quidem vllo pacto potest.* Quid aliud tres Parcæ, quàm tria tempora, instans, elapsum, & venturum scilicet, existimatæ sunt? nam vt est in libr. de Mundo, siue Aristotelis sit, siue alius cuiuspiã: *τρεῖς αἱ Μοῖραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι, νῆμα ἄτρακτον τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς μία τῶν Μοιρῶν Ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτα· κατὰ δὲ τὸ μέλλον Λάχεσις· εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις.*

κατὰ

κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς Κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα τὰ οἰκεῖα. *Tres sunt Parcæ iuxta tria tempora diuisæ, quarum alia res transactas, alia venturas, alia præsentes significat. Nam vna Parcarum Atropos nomine res præteritas spectat, quia quæ præterierunt, nulla ratione possunt conuerti aut reuocari. Alia quæ futuri curam sortita est, Lachesis dicitur, quoniam qui rerum naturalium est euentus, stabilis est. At Clotho præsentia perficit, illaque absoluit quæ sui sunt muneris.* Dictæ sunt Parcæ stamina de colo nascentibus detrahere, quibus vniuersa vitę fortuna contineretur: quia pro primo aeris temperamento, quem nascentes infantes imbiberunt, crediti sunt à philosophis & mores, & fortunam, & actiones, & vim etiam vitalem habere & haurire: quarum omnium rerum euentum ac finem Fatum siue Parcam appellarunt. Illud ita esse testatus est Iuuenalis Satyra septima in his:

distat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Illud sanè non negauerim plurimum posse in nobis aeris vim, quo nascentes primùm imbuimur, tum ad vires corporis, ad temperamentum & ad fortunæ benignitatem, quam imprimit in nobis occulta vis siderum, tum etiam ad morum bonitatem, & animi magnitudinem: quod etiam expressimus ita in nostro libello de Venationibus:

Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores genitale solum quæ sidera spectent.

Nullam tamen vim astrorum esse putamus tantam, quę vim inferre vel nolentibus nobis possit, vel rationis consiliique potentiam opprimere: si quidem corpus animi habenis, at non contrà, corporis animus paret & obtemperat. Neque me tamen præterit, quidquid ex anteactis rebus accidat, illud fatum à vulgo sapientum vocari solitum, quod alii Fortunam vocarunt, cùm minimè viderent omnia diuino quodam ordine gubernari, ac nihil frustra accidere: neque è nullis antecedentibus principiis.

¶ At nunc, quid ad morum probitatē sub his occultari senserint antiqui, ex his discutiamus. Cùm Parcas Iouis & Themidis, quę iustitia est, filias esse dicerent: illud significare voluerunt, quidquid vnicuique eueniret, illud & iure, & pro meritis, rerumque gestarum dignitate contingere, & altissimi Dei consilio. Qui verò minus erant perspicaces, & in his magis excutiebant, illi non pro meritis singulorum, sed ex inordinato fortunæ cursu mala & bona hominibus euenire putarunt: quare ex illa prima confusa materia Parcas euocatas dixerunt. Qui ex inscitia hominum mala contingere putarunt, ii Noctis filias Parcas appellarunt. illi verò etiam qui obtusiore adhuc fuerunt ingenio, neque diuina prouidētia res humanas gubernari, neque quidquam

insignis repēte è mari apparuisset, regnum illi à Cretensibus delatum est, vt scripsit Zezes in historia 19. primæ chiliadis. Reliqua quę ad labyrinthū, Dædalumque pertinēt, in Dædalo explicabimus. Fuerunt qui dixerint Minoem fuisse insulæ hospitem Cretæ, alii putarunt fuisse indigenam, at non Iouis filium. Verùm difficillimum huiusce rei veritatem inuenire existimo, tum ob varias scriptorum sententias, tum etiam ob temporum interuallum. Ephorus autem Minoem Rhadamanthyos cuiuspiam antiquissimi, & propter iustitiam ac æquitatem celeberrimi viri imitatorem fuisse scribit, qui postea propter iustitiam Iouis filius fuit existimatus. Homerus in Odyss. τ non Iouis filium postea, sed ὀαριστὴν tantum, discipulum scilicet Minoem nuncupauit, quem per annos nouem scribit regnasse in Creta, vt patet in his:

> Κρήτη τις γαῖ' ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
> καλὴ καὶ πίειρα, περίρρυτος. ἐν δ' ἄνθρωποι
> πολλοὶ ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννήκοντα πόληες.
> ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη. ἐν μὲν Ἀχαιοὶ,
> ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες ἐν δὲ Κύδωνες.
> Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε Πελασγοί.
> τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις ἔνθα τε Μίνως
> ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.
>
> *Creta mari medio iacet insula fertilis illa est,*
> *Et multis habitata viris. hanc vndique fluctus*
> *Pulsant. sunt vrbes hic nonaginta: nec vnus*
> *Est sermo, è cunctis sed mystus. sunt ibi Achiui,*
> *Magnanimi & veri Cretes, pariterq́ Cydones.*
> *Martigenæ Dores. gens & diuina Pelasgi.*
> *Has inter Gnosus præclara vrbs, ipseq́ Minos*
> *Discipulus Iouis hic nonum regnauit in annum.*

Quamuis Eusebius & alii scriptores, non parum inter se de numero annorum, quos Minos in Creta regnauit, dissentiunt. Vsus est (vt aiunt) Minos Rhadamanthi opera viri quidem boni, sed qui tamen regias artes non prorsus fuerat edoctus, quem Minos in vrbe habuit legum custodem, cùm extra vrbem Talais opera vteretur, qui vocatus fuit Aereus, quia tabulas æreas per vicos circumferret. Fama est longè lateque Minoem mari imperasse, atque propter Androgei mortem bello Athenienśib. illato illos tributarios fecisse, vt in Theseo scriptum est à Plutarcho, & nos suo loco declarabimus. Habuit Minos Androgeum, Glaucum Deucalionémque filios, & Phædram & Ariadnam. memoriæ prodidit Zezes 19. primæ chiliadis Minoem à filiabus Cocali per dolum fuisse ita necatum: cùm fugientem Dędalum insequens venisset in Siciliam, à Cocalo perbenignè hospitio accipitur, tum ab eius filiabus, bulliente aqua arte Dædali è laqueari

summoque fastigio domus repentè demissa, in balneum perfusus enecatur. fuit eius filius etiam ex Acacallide Oaxus, qui nomen dedit vrbi Cretensi. Verùm siue Iouis & Europæ fuit filius, siue ob suas virtutes Iouis filius dici meruit, iudex apud inferos fuit creditus, vt scripsit Plato his in Gorgia: Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἐγνωκὼς πρότερος ἢ ὑμεῖς, ἐποιησάμην δικαστὰς υἱεῖς ἐμαυτοῦ, δύο μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας, Μίνω τε καὶ Ῥαδάμανθυν· ἕνα δὲ ἐκ τῆς Εὐρώπης, Αἰακόν. *Ego sanè vel vobis prior cùm hæc ipsa cognouerim, filios meos iudices institui, duos quidem ex Asia, Minoem ac Rhadamanthum: vnum ex Europa, Æacum.* Atque ne omnia hîc ascribam, eorum quæ sequuntur hæc est sententia: hi ergo postquam mortui homines eò accesserint, iudicabunt in prato, & in triuio ex quo geminę procedant viæ, altera ad Tartarum, altera ad insulas beatorum. Asiaticos Rhadamanthus; eos verò qui ex Europa accedent, Aeacus iudicabit. Minoi illud erit muneris, vt si quid fuerit ambiguum diiudicet, vt quàm iustissimum fiat iudicium, ac legitimè in posterũ animæ demittantur. Hæc sunt illa quæ traduntur de Minoe inferorum iudice ab antiquis, quæ spectant ad id, de quo agitur, negotium. Nunc de reliquis iudicibus transigamus.

De Rhadamantho. CAP. VIII.

RHADAMANTHVM etiam Iouis Asterii & Europæ filium ob singularem prudentiam & æquitatem animarum fuisse iudicem antiqui scriptores tradiderunt. Hunc aiunt omnium hominum suæ ætatis fuisse temperantissimum, cuius temperantiam admiratus Theognis, hæc de illo cecinit:

> οὐδ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ,
> πλεῖστα δ' εἰδείης Αἰολίδου Σισύφου.

Quorum carminum sententia hæc est:

> *Non tibi si ipsius temperantia sit Rhadamanthi,*
> *Pluraq́ cognoscas Æolide Sisypho.*

Fuerunt enim, vt constat, legum latores Cretensium antiquissimi, viri optimi ac iustissimi, inter quos hi dicuntur excelluisse. Erat Rhadamanthus præfectus inquirendis criminibus præcipuè quæ quis in vita commisisset, vt testatur Virgilius libro sexto:

> *Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna:*
> *Castigatq́, auditq́ dolos, subigitq́ fateri*
> *Quæ quis apud superos furto lætatus inani,*
> *Distulit in seram commissa piacula mortem.*

Hic & Aeacus virgam tenere solebant dum iudicarent, vt scripsit Plato in Gorgia. Memoriæ prodidit Cicero lib. primo Tusculanarũ Disputationũ, quod dixit & Plato in Socratis Apologia, nõ

eos solos fuisse iudices apud inferos, sed etiam Triptolemum iis fuisse additum. Sic enim scribit Cicero: Id multo iam beatius est, te, cùm ab iis qui se iudicum numero haberi volunt, euaseris, ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthum, AEacum, Triptolemum; conueniréque eos qui iustè & cum fide vixerint. Rhadamanthum tamen exulem è patria profugisse scribit Isacius, quia fratrem suum interfecisset: ita enim inquit: μετὰ γὰρ θάνατον Ἀμφιτρύωνος Ῥαδάμανθυς ἀνελὼν ἴδιον ἀδελφὸν, φυγὼν ἐκ Κρήτης, καὶ ἐν Ὠκαλέᾳ τῆς Βοιωτίας ἐλθὼν, γαμεῖ τὴν Ἀλκμήνην. *Post Amphitryonis mortem profugit Rhadamanthus, quia fratrem occidisset, è Creta: atque in Ocaleam Boeotiæ ciuitatem profectus, Alcmenan duxit vxorem.* Illud est proprium virtutis, vt viri boni patriam vbique inueniant: neque vllus est locus honorificus, quin pateat virtuti: quare qui se in aliquem locum, vt propriam patriam includendum putat; aut qui, nisi vbi natus est, se viuere non posse arbitratur, is omnino vel animi vel consilii est inops: cùm solis plantis natura propriam patriam tradiderit, vbi illas affixit. Nunc de AEaco dicamus.

De AEaco. CAP. IX.

AEACVS & ipse mortuorum iudex, ex AEgina Asopi filia & Ioue natus esse dicitur, quam in ignem conuersus compressit, vt innuit Ouidius in lib. sexto maioris sui operis, in his:

Aureus vt Danaen, Asopida luserit ignis.

Compressit enim illam in insula AEgina, quæ ita ab ipsa vocata est. Fama est AEginæ colonos aliquando vniuersos morbo fuisse absumptos, ita vt solus AEacus fuerit superstes: qui cùm (vt aiunt) grauiter ferret insulæ solitudinem, Iouem precatus est, vtpote Iouis filius, vt aliquo pacto homines repararet, cùm ita inquiat apud Ouid. lib 7.

Iupiter ô, dixi, si te non falsa loquuntur
AEginæ amplexus quondam sub Asopides esse:
Nec te magno pater nostri pudet esse parentem:
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulchro.

Iupiter illius precibus commotus formicas, quæ in annosa quercu & vacua vagabantur, in homines mutauit, vt testatur idem poeta, & Hesiod. in Theogonia, qui inquit:

μοῦνος ἐὼν ἤχθαιρε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
τοὺς ἄνδρας ποίησε βαθυζώνους τε γυναῖκας.
οἵ δ᾽ ἤτοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.

Solus tristis erat hominum sator atque Deorum:
Insula quas habuit formicas, protinus omnes
Has homines facit, vt mas est, aut fœmina in illa.

Hi salsas primùm sulcarunt puppibus vndas.

Hi vocati fuerunt Myrmidones, quia Græci myrmicas formicas vocent. Cæterum tantæ fuit autoritatis & existimationis AEacus, vt cùm diuturna siccitate vniuersa Græcia laboraret, responsum sit à Pythia iis qui Delphos ea de causa legati accesserant, placandum esse Iouem: quod facilè impetrari posset, si deprecatore Aeaco vterentur: qua re impetrata Ioui Panellenio templum fuit erectum, vt diximus. Huic tres filii fuisse dicuntur è duabus mulieribus; Phocus è filia Nerei Psammathe, Telamon & Peleus ex Endaide filia Chironis, quam vxorem duxit vt testatur Isacius.

¶ Nunc quid significent hi iudices perquiramus. Vbi Parcæ alicuius stamina expleuerint, ac mortis instat dies, tunc animus morituri hominis, vti dicebam, id futurum præsagiens, vniuersam vitæ suæ rationem examinat: atque ad præsentiam & iudicium conscientię vt ita dixerim, omnia antiqua peccata reuocat. Nam cùm animæ nostræ partim rationem dominari dicant sapientes, partim rationi illam minimè obtemperare, rursus expers rationis pars in iracundiam propensa est, pars alia appetentia ducitur. Hi iudices igitur primi, si quid per iracundiam, aut per huiusmodi animi affectus perpetratum sit, aut si per appetentiam illegitimè, diiudicant. His accedit ratio ipsa pro Minoe, quæ rursus si quid à priorib. iudicibus non sit discussum, aut si quid sit ambiguum, examinat. Quare si quis se grauissima scelera aduersus sanctam Dei religionem, vel aduersus patriæ incolumitatem, vel aduersus eos quibus plurimum pro acceptis beneficiis debebat, commisisse inuenerit per iram, aut per auaritiam, aut alicuius libidinis explendæ causa, aut propter ambitionem, ille grauissimis animi cogitationibus ante extremum vitæ diem necessario discruciatur, suóque vel ipsius iudicio iam grauissimis suppliciis putatur dignus. Sin contrà leuissima sint peccata quæ commiserit; tristatur quidem animus, quia Dei voluntatem offenderit, at cùm diuinæ clementiæ venit in mentem, statim illi spes veniæ suboritur. Qui verò piè sanctéq; se vixisse inuenerit per vniuersum vitæ suæ cursum, maior hunc lætitia capit, quàm vllo orationis genere explicari possit. Quid enim tam iucundum, quid tam optabile, aut tam gloriosum cuiquam esse potest, quod tam pręclarum viaticum ante summi Dei tribunal, quàm conscientia ab omnibus sceleribus libera? aut quæ diuitiæ, quæ nobilitas, qui honores cum animi nullius turpitudinis sibi conscii felicitate, vel etiam præclarorum facinorum memoris, comparari potest? illi mœrores qui è conscientia multorum scelerum exurgunt, illi inquam sunt tartara, illi Phlegethontes, illi Styges, ill Acherontes. At lætitia quæ ex integritatis & innocentiæ memoria oritur, illi sunt campi Elysii, illæ beatorum insulæ, illa summa felicitas animarum, quam viris bonis antiqui sapientes

pientes proponebant. Hæc enim omnia futuram Dei vel vindictam, vel remunerationem præsagiunt: hæc illa sunt omnia quæ sapientes antiqui de inferis ad coercendam ab omni turpitudine multitudinem excogitarunt. Illa grauitas suppliciorum in sacris libris, quæ sceleratis proponuntur; aut præmiorum magnitudo, quæ viris bonis iam non amplius fabulosè, sed verè à summi Dei filio Christo est proposita, atque eadem nulla vi humana est explicabilis. Dicuntur ab antiquis inferorum iudices fuisse Iouis filii, quòd anima nostra, in qua sunt illæ prædictæ iudicandi facultates, diuina est, & ab anima mundi (vt voluerunt antiqui) tanquam aliqua eius portio, in hæc corpora profecta. At enim quid est hæc anima mundi, nisi Deus omnipotens, qui omnia curat, omnia gubernat, omnia quę veniunt in generationem dispertit ac distribuit? Quòd fabulati sunt AEaci precibus formicas in homines fuisse conuersas, quid per hanc fabulam significarent antiqui, explicauit Theagenes in rebus quas scripsit AEginetarum, lib. 3. quòd AEginetę perrari erant aliquando in insula, quia frequentibus piratarum, aliarúmque nationum incursionibus infestarentur: qui cùm minimè scirent resistere, in speluncis tanquam formicæ delitescebant. AEacus autem naues ædificare illos docuit, populósque ad rei militaris exercitationem euocauit: quare timore deiecto, externísque viribus paulatim resistere docti, è speluncis in apertum prodierunt: inde è formicis in homines dicuntur fuisse conuersi, vt scripsit Zezes historia 133. septimæ Chiliadis. At Strabo lib 8. fabulæ locum datum fuisse inquit, quia formicarum more terram fodientes vt agriculturæ locum haberēt, ad petras transferrent: fossásque incolerent, ne in ædificia sumptus facerent. alii dicunt eos priùs formicarum more ex illis fructibus qui sponte nascerentur, in speluncas congestis victitasse, ignaros prorsus agriculturæ aut nauigationis & omnis politioris victus, quæ omnia per AEacum edocti, dicuntur è formicis in homines fuisse conuersi. Hoc ipso vsi sunt Græci deprecatore: quia virorum bonorum & iustorum & temperātium preces possunt vel vniuersis ciuitatibus à Deo veniam & calamitatum finem impetrare. atque de iudicibus inferorum satis dictum est; nunc de Eumenidibus dicatur.

De Eumenidibus. CAP. X.

AT enim quia poterat nonnullos ea fallere opinio, quòd possent descendentes ad inferos sua crimina occultare; cùm & pauci homines multis peccatis testes adhibeantur, & si qui fuerint testes, illos non eodem tēpore esse perituros, cùm prius mortui iudicentur, quàm testes accesserint: necesse fuit persuadere multitudini imperitorum, quibus impressi iam erant in animo hi

iudices, & tortores esse, & suppliciorum ministros his iudicibus assistere. qui mirificis modis, variisque suppliciis reos confiteri quid turpe in vita egissent, cogerent. Additę sunt igitur illæ quas variis de causis modò Furias, modò Erinnyas, modò Eumenides nominarunt: quæ Iouis cœlestis & inferni mandata afficiendis meritis calamitatibus hominibus exequerentur, & quæ ministræ essent prædictorum iudicum in excutiendis cuiusque sceleribus. Dictæ sunt autem Furiæ à furore, quo sontes homines ob conscientiam scelerum exagitantur: Erinnyes ab ἐρινύω, quod indignari ac magnopere commoueri significat: Seueræ à quibusdam ob acerbitatem. Eumenides dictæ sunt ab Oreste, quia Palladis consilio illas Argos profectus placasset, à beneuolentia & mansuetudine, cùm prius ab indignatione Erinnyes dicerentur: vt scripsit Sophocles in OEdipode in Colono:

ὥς σφας καλοῦμεν εὐμενίδας ἐξ εὐμενῶν
στέρνων δέχεσθαι τὸν ἱκέτην σωτηρίους.
Ipsas vocamus Eumenidas, pectore
Quod supplicem seruauerint amabili.

Eumenidas fuisse Noctis filias testatur Lycophron in Cassandra his versibus:

ἧμος ξυναίμους παῖδας ἡ Νυκτὸς κόρη
πρὸς αὐτοφόντην στηνὸν ὥπλισαν μόρον.
Fratres vbi patris puella filia
Noctis, parauerunt graues in mutuas
Cædes.

Et AEschylus in Eumenid.

ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν Νυκτὸς αἰανῆς τέκνα.
Nos filia Noctis sumus grauissimæ.

Alii noctis & Acherontis filias fuisse Eumenides crediderunt. At Orpheus in hymno quem scripsit in Eumenides, illas Plutonis siue Iouis terrestris & Proserpinæ filias dixit in his:

Κλῦτέ μου Εὐμενίδες μεγαλώνυμοι εὔφρονι βουλῇ,
ἁγναὶ θυγατέρες μεγάλοιο Διὸς χθονίοιο
Φερσεφόνης τ' ἐρατῆς κούρης καλλιπλοκάμοιο.
Audite Eumenides me orantem mente benigna,
Terrestris Iouis, & casta, & dignissima proles
Inferna Iunonis.

Hesiodus in eo libro quem scripsit de Origine Deorum, è terra & Saturni sanguine natas esse Erinnyes putauit, cùm Iupiter patri pudenda abscidit, ac guttæ sanguinis in terram cecidissent, vt est in his:

ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
πάσας δέξατο γαῖα. περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
γείνατ' Ἐρινῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε Γίγαντας.
Tum quæ fluxerunt atro de sanguine guttæ,

Terra bibit cunctas: mox & labentibus annis
Edit Erinnyas hac tristes, magnósque Gigantes.

Epimenides poeta Cretensis scriptum reliquit illas Euonymes & Saturni filias fuisse, vt patet ex his versibus:

γείνατο δ' Εὐωνύμην θαλερὴν Κρόνος ἀγκυλομήτης·
ἐκ τῆς καλλίκομος γένετο χρυσῆ Ἀφροδίτη,
Μοῖραί τ' ἀθάνατοι, καὶ Ἐρινύες αἰολόδωροι.
Euonymen teneram Saturnus duxit, & illi
Nascitur alma Venus primùm. Parcæ inde decoræ,
Æternæq; simul nascuntur Erinnyes atræ.

At Sophocles in OEdipode in Colono, Terræ & tenebrarum filias illas esse scribit in his:

αἱ γὰρ ἔμφοβοι
θεαὶ σφ' ἔχουσι γῆς τε καὶ σκότου κόραι.
nam terribiles
Terræ & tenebrarum tenent natæ Deæ.

Has ait Hesiodus in libello de Diebus esse Rixæ filias, vindicésq; peierantium, in quos iussu Plutonis animaduertunt, & die quinto Lunæ natas esse:

ἐν πέμπτῃ γάρ φασιν Ἐρινύας ἀμφιπολεύειν,
ὅρκον τιννυμένας, τὸν Ἔρις τέκε πῆμ' ἐπιόρκοις.
Inde die quinto Eumenides versantur, & errant
Vltrices, quas Rixa peperit pœnam periuris.

Et Virgilius in primo Georg.

quintam fuge: pallidus Orcus,
Eumenidésque satæ.

Atque id quidē ex Pythagoricorum sententia, qui numerum illum in diebus lunaribus iustitiæ & æquitatis diem esse tradiderunt. Nam & exuperans adimit, & quod deficit, restituit æquitas, quorum vtrunque est iudicis munus. Istud ipsum efficit dies quinta, quæ prima addit deficienti, cùm altera quinta labentis & occidentis mensis adimat, quod est exuperans. Dicebantur Eumenides pro capillis angues contortos habere in morem cincinnorum, vt innuit Horatius in secundo Carminum:

& intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.

Sic & Catullus in Argonaut.

Quare facta virûm mulctantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras.

Et in primo Elegiarum Tibull.

Tisiphonéque impexa feros pro crinibus angues
Sæuit: & huc illuc impia turba fugit.

Fabulati sunt antiqui neq; has quidem seuerissimas Deas Cupidinis vim potuisse deuitare, quando scriptum reliquit Mænan-

der in rebus fabulosis Tisiphonem in amorem cuiusdam pueri formosi Cythæronis nomine incidisse, cuius desiderium cum ferre non posset, verba de congressu ad illum perferenda curauit. at is formidandum aspectum veritus, neque responso quidem dignam fecit, quo illa vnum è suis draconibus è capillis conuulsum in eum coniecit, quem serpens intra nodos constringens interemit, vbi Deorum misericordia mons ab illo dictus fuit, qui priùs Asterius dicebatur. Sophocles præterea in Electra sic Erinnym æripedem nominauit:

ἁ δεινοῖς
κρυπτομένα λόχοις χαλκόπους ἐρινύς.
Ingrauibus
Insidiis Erinnys æripes latens.

Licet autem ex libro τ. Iliadis cognoscere has Furias tanquã aues aeriuagas à poetis fuisse vocatas, quia volantes ad iussa sceleratorum supplicia conuolarent:

ἀλλὰ Ζεὺς, καὶ Μοῖρα, καὶ ἠεροφοῖτις Ἐρινύς.
Iupiter, & Parcæ, quæq; æera transit Erinnys.

Has in vestibulo inferorum habitare dixerunt poetæ, de quibus Virgilius cecinit libro sexto:

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci,
Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ;
Pallentésque habitant morbi, tristisque senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas;
Terribiles visu formæ; lethúmque, labórque.
Tum consanguineus lethi sopor, & mala mentis
Gaudia; mortiferúmque aduerso in limine bellum,
Ferreíque Eumenidum thalami.

Qui idem tamen postea in duodecimo illas & ad solium Iouis assistere scribit, & eius nutum obseruare si quando mortalibus calamitates velit immittere.

Dicuntur geminæ pestes cognomine Diræ,
Quas & Tartaream Nox intempesta Megæram
Vno eodémque tulit partu, paribúsque reuinxit
Serpentum spiris, ventosásque addidit alas.
Hæ Iouis ad solium, sæuíque in limine Regis
Apparent, acuúntque metum mortalibus ægris.

Harum nomina, & locum vbi habitabant apud inferos, atque adeo officium declarauit Orpheus in hymno quem scripsit in Eumenides:

κλῦτε θεαὶ πάντιμοι, ἐρίβρομοι, εὐάστειραι,
Τισιφόνη τε, καὶ Ἀλληκτὼ, καὶ δῖα Μέγαιρα·
νυκτέριαι, μύχιαι, ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί᾽ ἔχουσαι
ἄντρῳ ἐν ἠερόεντι, παρὰ Στυγὸς ἱερὸν ὕδωρ·
οὐχ ὁσίαις βουλαῖσι βροτῶν πεποτημέναι αἰεί.

Horrisonæ

Horrisona hæc audite Deæ, veneranda propago,
Tisiphone, & simul Allecto, & diuina Megæra:
Nocturnæ, arcanæ, vmbroso quæ habitatis in antro
Sacratas fluuij Stygij nigrantis ad vndas:
Consilia at non recta virûmque volatis acerba.

Ac deinde:

ἀλλ' αἰὲν θνητῶν πάντων ἐπ' ἀτειρέα φῦλα
ὄμμα δίκης ἐφορῶντε, δικασπόλοι αἰὲν ἐοῦσαι.
Iustitiæ quæ oculos gentes torquetis ad omnes,
Iustitiæ asseclæ semper, rectique ministræ.

Cùm grauissimæ scelerum vltrices haberentur Eumenides, magna fuit earum reuerentia apud omnes gentes: atque ita vt illarum nomina nemo propè auderet proferre. quare hæc inquit Electra apud Euripidem in Oreste:

ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεὰς
Εὐμενίδας, αἳ τόνδ' ἐξαμιλλῶνται φόβῳ.
nominare haud audeo
Eumenides, quæ istum pauore territant.

Orestes idcirco cùm suas calamitates quas passus fuerat ob matris cædem, Iphigeniæ in Tauris enarraret, vbi in mentionem Eumenidum incidisset, illas ἀνωνύμους θεὰς appellauit, hoc est Deas, quas nominare non liceret; quia propter seueritaté nemo illas nominare auderet. ita.e. scribit Euripides in illa tragœdia:

ὅθεν μοι πόδα
εἰς τὰς Ἀθήνας δεῦρ' ἔπεμψε Λοξίας
δίκην παρασχεῖν ταῖς ἀνωνύμοις θεαῖς.
hinc me pedem
Apollo ferre iussit Atticum in solum,
Anonymis iusta & Deabus soluere.

Tantus verò fuit earum timor, vt cùm cæcus Oedipus in Atticam ductus fuisset, Dearúmque Erinnyum nemus intrasset, nescius cui Deorum dicatum esset, aut quæ foret eius loci religio, magnus Atticorum colonorum concursus fuerit ad ipsum Oedipum, qui mirabantur illum eò ausum esse ingredi, cùm ipsi neque aspicere quidem lucum prætereuntes auderent, vt est in Oedipode Colonu apud Sophoclem:

πλανάτας τις ὁ πρέσβυς, οὐ
δ' ἔγχωρος. προσέβα γὰρ οὐ
κἄν ποτ' ἀστιβὲς ἄλσος ἐς
τᾶνδ' ἀμαιμακετᾶν κορᾶν,
ἃς τρέμομεν λέγειν,
καὶ παραμειβόμεσθ' ἀδέρκτως.
Erro nam quispiam senex at non
Indigena: non adijsset is vnquam
Lucum glabrum Erinnyum grauium,

Quas tremimus vel dicere,
Nec intuentes transimus.

Neque id sanè iniuria. cùm tantopere essent graues ac implacidæ, vt si quis spectandi causa vel cæde vel aliquo incesti aut impietatis genere pollutus in Eumenidum templum illud intrasset, quod illis Orestes in Cerynea Achaiæ oppido dicarat, continuò fieret mente captus, dirisque terroribus exagitaretur, vt ait Pausanias in Achaicis. Illas arbitrati sunt antiqui vestibus atris fuisse indutas, vt ait Isacius, ac nigras vestes Erinnyum vestes appellarunt, quas ἐρεμνῶν ἐσθῆτας vocauit Lycophron. Colebantur eximia religione Erynnies in Telphusia ciuitate Arcadię, vt ait Isacius, quibus ouis nigra prægnans mactabatur, totáque comburebatur in Carmia Peloponnesi, vt ait Sophoclis enarrator. fiebant verò illa sacra tacitè, & quietis tempore, neque quisquam è nobilibus his sacrificiis interesse iure religionis poterat, vt scriptum reliquit Polemo. Tum illi sacerdotes qui hęc sacrificia faciebant, Hesychidę nominabantur. Hinc & aries sacer Hero taciturno ante solennia immolabatur, quem boni ominis gratia appellabant, cuius sacellum fuit apud Cydonios extra nonem portas. Quòd verò in illis sacrificiis mulso pro libamentis meliceris etiam vterentur, testatur Callimachus in his carminibus:

νηφάλια τρίσιν αἰεὶ μελιηδέας ὄπτας
κηλήθεσι καίειν ἔλαχον Ἡσυχίδαις.
Mellitos succos semper ieiuna Sacerdos
Vrere perpetuis assolet Hesychidis.

Vtebantur floribus pręterea Sicyonii pro corollis, quo ritu etiã Parcis sacrificare solenne fuit, vt ait Menander in secundo libro mysteriorum, & Pausanias in rebus Corinthiacis. Magnus erat omnino labor has inuocare, magnáque opus erat veneficis mulieribus sacrificiorum multitudine, quę illas ad se allicerent, (nam & hę plurimum conferre ad veneficam facultatem putabantur) quod patet ex his carminibus Orphei in Argonauticis, vbi Medea sacrificat pro Iasonis incolumitate, veneficiisque conatur draconem sopire. Non enim illa sacrificia quęuis ligna admittebant, ex quibus ignis fieret, sed cedrum tantùm, & alnum, & iuniperum, & rhamnum: è quibus pyra fiebat ante foueã quandam triplici ordine excauatam, tunc victimarum illis sacrificiis conuenientium sanguis in foueam effundebatur: ac corporum membra super pyra vrebantur, cum quibus multę res, multáque herbarum genera miscebantur cum precibus, quorum magna pars continetur in his versibus:

σκύμνους παμμέλανας σκυλάκων τρισσοὺς ἱερεύσας,
αἵματι δ' αὖ χάλκανθον ἰδὲ στρούθειον ἔμιξα,
κνῆκόν τε σχιστήν, ἐπί τε ψύλλειον ἄδδε ς.

ἀγχυ-

ἄγχουσάν τ' ἐρυθρὴν, ἰδὲ χάλκιμον, αὐτὰρ ὄπειτα
νηδύας ἐμπλήσας σκυλάκων φέρτρισιν ἔθηκα
ὕδατι, σὺν δ' αἵμασι χολάδας χεύμην ἀεὶ βόθρῳ.
ἐφθηνα θ' ἱστάμενος φᾶρη, καὶ ἀπήχθεα χαλκὸν
κρούων, ἔπλησα μέλιν· αἱ δ' ὦτρα κλέως ὑπάκουσαν
ῥήξασαι κενεῶνας ἀμειδήτοιο βερέθρου,
Τισιφόνη τε καὶ Ἀλληκτὼ, καὶ δῖα Μέγαιρα,
αἰθαλέαις πεύκαις φόνιον σέλας αἰθύσσουσαι.
Mactaui catulos tres toto corpore nigro.
Purpura tum musta & lanaria sanguini eorum,
Scissilis & cnecus, pulicaria tristis & vnà
Additur his anchusa rubens, & chalcimus: inde
Oppletos ventres catulorum in vasa repono.
Funditur ad foueas lympha, atque omenta, cauatas.
Induor & nigras vestes, ediosaque pulsans
AEra vocans oro, quæ me audiuere repentè.
Rumpentes tetrici feralia monstra baratri
Accensásque tulere faces, crudeléque lumen,
Tisiphone, & simul Alecto, & diuina Megara.

Existimabatur vinum illis omnino nō placere in sacrificiis, quare OEdipus (vt diximus) cùm in illarum lucum accessisset, iubetur ab accolis eius loci aquam è perenni fonte afferre, deinde pocula quædam in hunc vsum parata coronare & labra & ansas lana iuuenis agnæ, vt scribit Theocritus in Pharma.ceutria. Deinde cùm steterit ad orientem solem inferias effundere mulsum, neque vinum vllo pacto afferre: sed post effusas inferias iubetur nouem ramos oleæ ambabus manibus ter ad terram cum precibus deflectere & deiicere. His Deabus creditis mos fuit Sicyoniis hominibus prægnantes oues mactare, ac mulso vti pro libamentis, floribúsque loco coronarum, vt traditum est à Mænandro in secundo Mysteriorum. Fiebant coronæ è narcisso, quibus coronabantur his Deabus sacrificantes, quæ planta illis erāt dicata: siue quia apud sepulchra plerúmque nasceretur, siue quia illæ torporis ac timoris essent Deæ, quod conuenit cum Nartissi nomine. Hanc fuisse plantam vnà cum croco coronis Eumenidum dicatam, testatur Sophocles ita in OEdipode Colono:

ὁ καλλίβοτρυς κατ' ἦμαρ ἀεὶ
νάρκισσος, μεγάλαιν θεαῖν
ἀρχαῖον στεφάνωμ', ὅ τε
χρυσαυγὴς κρόκος.
O pulchris racemus in dies semper
Narcisse, magnarum Dearum
Antiqua corona, simul &
Aureus crocus:

Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cererem aliquando

fuiſſe nominatam Erinnym, quia Neptunus, cùm illius filiam quærentis amore captus eſſet, illam conatus eſt vitiare: ſed cùm in equam ſe Ceres vertiſſet, & ad Oncium inter armenta paſceretur, à Neptuno cognita nihilominus compreſſa eſt, cùm is equi formam cepiſſet. Id cùm illa grauiſſime tuliſſet, quia furere Arcades ἐρινύειν dicunt, dicta fuit eo nomine. Apud eoſdem erecta fuit Erinnyis ſtatua, quæ manu ſiniſtra ciſtam, dextera facem præferebat. Plutarchus in libello quem ſcripſit de ſera numinis vindicta, vnam tantum Erinnym eſſe putauit, quæ Adraſtia Iouis ac Neceſſitatis eſſet filia, vindex & ſcelerum miniſtra, & quæ omnes animas huc illuc curſitantes & tergiuerſantes comprehẽderet, ad ſupplicium raperet, & in æternas, inauditas, profundiſſimáſque tenebras demergeret.

¶ Nunc quid hæc ſignificent perquiramus. Nullus ſtimulus vel acrior vel vehementior conſcientia homines ad confitendum impellere poteſt, quæ vel ſine teſtibus ſe prodit: quare illa eſt diligentiſſima iudicum inferorum miniſtra. Hi timores, qui traditi ſunt in fabulis, flagitioſis hominibus aſſiduè antè oculos obuerſantur. Nam (vt ait Cicero in oratione pro Roſcio Amerino) nolite putare, quemadmodum in fabulis ſæpenumero videtis, eos qui aliquid impie ſceleratéque commiſerint, agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus: ſua quemque fraus, & ſuus terror maximè vexat: ſuum quemque ſcelus agitat, amentiáque afficit: ſuæ malę cogitationes, conſcientiæque animi terrent. Hæ ſunt impiis aſſiduę, domeſticæque Furiæ, quæ noctéſque diéſque pœnas præteritorum peccatorum à conſceleratiſſimis hominibus repetunt. Atque Oreſtes nihil aliud eſſe, quàm conſcientiam, commemorauit apud Euripidem in ſua tragœdia, quæ ipſum pro Furiis aſſiduè torqueret & exagitaret, vt patet ex his:

> τί χρῆμα πάσχεις, τίς σ' ἀπόλλυσι νόσος;
> ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δείν' εἰργασμένος.
>
> Menel. *Quis conficit morbus? quid eſt tibi mali?*
> Oreſt. *Quòd multa feci turpia, hinc conſcientia.*

Quid enim aliud ſunt iſtæ Furiæ, quàm affectuum vindices, vel potiùs affectus commiſſorum ſcelerum cauſſa: omnia enim flagitia quorum nobis ſumus cõſcii, vel per inuidiam, vel per odium, vel propter ſpem alicuius commodi committuntur. Idcirco τίσις vltio, φόνος cædes eſt, quòd ſcelus per iram aut odium naſcitur, quod vlciſcitur Tiſiphone. μεγαίρειν verò inuidere ſignificat, qua Megæra per inuidiam commiſſa peccata punit. At ἄληκτος nunquam ceſſantem ſignificat, quæ titillatio eſt voluptatũ: per quas in peccantes Allecto animaduertit. Hæ dicuntur Noctis filiæ, propter

propter inscitiam mortalium, & ignorationem rerum futurarũ. Quis est enim omnium mortalium, qui non turpe putet, si rem diligentiùs perpenderit, se illa propter breuissimas voluptates committere, quæ mox æterna supplicia consequentur? aut quis non intelligat indecorum esse homini tanquam belluam huc illuc his impuris voluptatibus agitari? ex ignoratione sui igitur nascuntur hi affectus, qui vbi in aliqua scelera homines impulerint, discruciatur animus, quorum recordatio fit quasi crudelissimi & infestissimi in animo tortores. Alii Iouis terrestris & Proserpinæ filias illas esse tradiderunt, & id quidem iure optimo: nam cùm Pluto præsit diuitiis, Proserpináque sit vis frugum, vt patebit: quibus è Diis aptiùs oriuntur furiæ, quàm è diuitiis, aut vnde apertiùs originem capient? quippe cùm omnia scelera, omnésque voluptates è diuitiarum copia, tanquam ex vberrimo fonte manent. Quæ tamen si ad bonum & temperantem virum affluxerint, illum minimè à suo instituto possunt deturbare: quare videtur mihi Deus sapientissimus facultates tanquam viaticum ad probitatem optimis earum moderatoribus, aut tanquam duces ad æterna supplicia impuris latronibus, concessisse. Necesse est igitur aut eximiè bonum & Dei amicum esse virum opulentum, aut egregiè sceleratum, & Diis hominibúsque inuisum illum, qui multa possideat: quoniam nulla diuitiarum præstantia vel bonitatis vel malitiæ patitur mediocritatem. Idem sensisse mihi videntur, qui è turpibus partibus Saturni & ex terra natas esse Erinnyes putarunt. Quid enim Saturnus est, nisi tempus? aut quid pudendæ partes, nisi turpitudines quæ in ipso tempore committuntur? terra omnium diuitiarum parens est, ex quibus nascuntur. Sunt igitur illæ animi solicitudines, quæ ob diuitiarum facultatem exurgunt per temporis opportunitatem. Qui Saturni & Euonymes filias putarunt, nil diuersum ab his sentiebant. Hæc, & quæ dictæ sunt superiùs rationes, in idem recidunt: nam qui Saturni, qui Noctis, qui Terræ, qui Tenebrarum filias esse Erinnyes arbitrati sunt, solo inter se nomine differebant, re ipsa idem putarunt. Quidam Erinnyas dictas crediderunt, qui imprecationes exaudirent: nam ἀρὰς imprecationes significare inquiunt, ἀνύειν verò perficere & exaudire. Alii quia in terra habitent, cùm ἔρα sit terra, ναίειν habitare est. Dicuntur natæ Erinnyes die quinto Lunæ, ea ratione quæ dicta est superiùs. Aeripedes dictæ sunt, quia cùm Dei sint ministræ, scelerúmque vltrices, tardè ad impiorum supplicia mitterentur. non enim Deus repentè in sceleratos animaduertit, sed pro tarditate temporis grauitatem pœnarum plerumque compensat. Aeriuagæ dictæ sunt, quia citissimè ad impurorum pœnas conuolarent vbi Deus

aliquos vel publicè vel priuatim punire statuisset. Ego tamen aeriuagas ea de caussa fingi crediderim, quia vbi vel pestis, vel fames homines inuadit, vel bellorum motus excitātur in animis mortalium, id ex aere quodammodo affecto ita Deo iubente proueniat. Nam hæc tria morborum genera ita sunt inter se connexa, vt ex iisdem parentibus & eodem partu nata sint, quod ita expressit Virg. lib. 12.

Hæ Iouis ad solium, sæuique in limine Regis
Apparent, acuúntque metum mortalibus ægris,
Si quando lethum horrificum, morbósve Deûm Rex
Molitur, meritas aut bello territat vrbes.

Dicebantur habitare in vestibulo inferorum, quia solliciti sunt præcipuè animi morientium, grauiúsque torquentur recordatione præteritorum scelerum: quod etiam senserunt ii, qui dixerūt illas ad vndam Stygis in antro quodam habitare. Hoc antrum quid est aliud nisi obscurissimus cordis & conscientiæ recessus, in quo latēt hæ cogitationes, & animorum sollicitudines? Quod per hæc significare voluerunt antiqui soli viro bono omnia esse tuta, solámque integritatem & innocētiam homines intrepidos & tranquillos ad omnem fortunæ commutationem perducere: iam explicauimus superiùs; ac de furiis satis, nunc dicendum est de carcere impiorum.

De Tartaro. CAP. XI.

VBI sceleratorum animæ multis grauissimísque vitiis contaminatæ per tormenta fuerint cognitæ à iudicibus: quòd inter voluptates per cæterorum hominum iniurias vixerint, quòd patriam prodiderint, quòd multos ob diuitias fefellerint, quòd propter auaritiam vel amicos, vel viros bonos, vel parentes, vel benemeritos deseruerint, quòd Deorum immortalium religionē ob pecuniam cultúmve neglexerint, illę Furiis prædictis tradūtur in Tartarum deducendæ: qui locus est pœnarum, luce omnino carens, neque inde exire in perpetuum licitum est. Hic Tartarus quòd antiquissimus sit locus, omnes affirmāt: & Aristophanes comicus illum coætaneum cum Nocte, & confusa mundi materia existimauit, vt est in auibus:

Χάος ἦν καὶ Νὺξ Ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ τάρταρος εὐρύς,
Γῆ δ᾽ οὐδ᾽ Ἀὴρ, οὐδ᾽ Οὐρανὸς ἦν. Ἐρέβους δ᾽ ἐν ἀπείροσι κόλποις.

Chaos erat & Nox Erebúsque niger primum, & Tartarus amplus.
Terra nec aer, nec cælum erat: Erebique immensis finibus.

Hesiodus in Theogonia videtur Tartarum ex illa confusa mole, quæ Chaos vocabatur, genitum esse credidisse; vt ex his licet cognoscere:

ἤ τοι

ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου·
Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης.
Antè Chaos natum: post Tellus ampla, Deorum
Firma domus semper, colitur queis culmen Olympi:
Tartaráque obscura; hæc terra conduntur in ima.

Maximum sanè spatium fuit à Tartaro ad terram, & quanto tellus distat ab ipso cœlo, tanto à terra tartarum distare putarunt, vt expressit idem poeta in his carminibus:

τόσσον ἔνερθ' ὑπὸ γῆς, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.
Ἶσον γάρ τ' ἀπὸ γῆς ἐς Τάρταρον ἠερόεντα.
ἐννέα γὰρ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
οὐρανόθεν κατιὼν, δεκάτῃ ἐς γαῖαν ἵκοιτο.
ἐννέα δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
ἐκ γαίης κατιὼν, δεκάτῃ ἐς Τάρταρον ἵκοι.
τὸν πέρι χάλκεον ἕρκος ἐλήλαται, ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
τριστοιχεὶ κέχυται.
tum Tartarus ipse
Nam patet in præceps tantum, tenditque sub auras,
Quantus ad æthereum cœli suspectus Olympum.
Ferreo nam cœlo si incus mittatur ab alto,
Vix poterit decima terram contingere luce.
Ferrea mox si incus terra mittatur ab alta,
Tartara vix poterit decima contingere luce.
Ærea septa tenent isthæc: nox atra tenebris
Ordine mox cingit triplici.

Qui Tartarus quod obscurissimus sit indicauit in his versibus Homerus in libro Iliadis θ.

ἤ μιν ἑλὼν ῥίψω ἐς Τάρταρον ἠερόεντα,
τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον,
ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός·
τόσσον ἔνερθ' Ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.
Aut ipsum capiens obscura in Tartara mittam,
Sunt vbi sub terris vastissima regna barathri.
Ærea sunt ibi septa, solumque ex ære, sub ima
Tantum tellure, hæc quantum quoque distat Olympo.

Hunc autem & Erebum & Chaos esse locum, in quo scelerati homines excruciarentur, ita declarauit autor Axiochi; ὅσοις δὲ τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἠλάθη, ἄγονται πρὸς Ἐριννύων ἐπ' Ἔρεβος καὶ Χάος διὰ Ταρτάρου, ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρείαι ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος. *At illi quibus per scelera vita fuerit transacta, per Tartarum à Furiis ad Erebum Chaósque trahuntur, vbi impiorum locus est, & Danaidũ hydriæ nunquam saturæ, & sitis Tantali.* Atqui Plato cùm in Phædone Tartarum locum esse intellexerit

id quod ab Homero barathrum nominatum fuit superius, quem locum esse putauit sub terra prope centrum, è quo, & in quod omnes aquæ laberentur; sub finem demum dialogi de Rethorica scelestorum carcerem appellauit his verbis; τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως, εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι. *Qui verò iniustè ac impiè vixisse comperientur, in punitionis, iustique supplicii carcerem, quem tartarum appellant, accedere.* Ibi etiam animæ vinctæ tenebantur, vt his declarauit Aeschylus in Prometheo.

εἰ γάρ μ' ὑπὸ γῆν νέρθεν τ' Ἅιδου τοῦ νεκροδέγμονος
εἰς ἀπέραντον Τάρταρον ἧκε
δεσμοῖς ἀλύτοις ἀγρίως πελάσας.
Nam si me sub terram sub inferos mortuos capientes
In immensum Tartarum detrusisset,
Vinclu firmissimis aspereq́ alligasset.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Tartaro ab antiquis scripta inuenimus, nunc quid sub his lateat, perquiramus. Nonnulli antiquorum Tartarum locum esse crediderunt sub vtroque cardine, vt aiebat Crates, tum ob frigoris acerbitatem, tum etiam ob diuturnitatem tenebrarum. Verùm illi meo iudicio falluntur: quia multo maiores sunt tenebræ nocturnæ sub æquante circulo habitantibus, quàm prope cardines. Nam tametsi continui sunt sex menses vna nox sub Arctico cardine, dum sol à principio Libræ vsque in finem Pisciũ signa meridiei percurrerit, tamẽ non est adeò obscura nox vt literæ legi non possint. quare non videtur is locus obscuritatis caussa posse Tartarus appellari. Ego sanè potiùs accesserim Zezæ opinioni, qui Tartarum subterraneum incendium esse credidit, quia vapores ibi gignantur, quare & clamores & strepitus incerti, & tremores apparent, vnde Tartarus appellatus est à Græcis, quia multæ ibi ταραχαὶ siue perturbationes existant. Neque id nomen sortitus est is locus, quòd ibi præcipuè, ac nullibi præterea fiant res huiusmodi. Sed varia loca variis nominibus dicuntur: cùm in sublimi sit, æther: cùm sub terra, Tartarus vocatur. At nos quid dicemus esse Tartarum, in quem deducantur mortui, vnde non ampliùs datur reditus? terram ipsam nimirum, sub qua occultantur cadauera, quæ vbi semel deciderint in perpetuum carcerem, nũquam omnino resurgere possunt. vbi æstuantes igne plurimo lacus esse dicuntur, & alii rursus conglaciati, in quos vicissim animæ sceleratorum à dæmone merguntur, vt ait Plutarchus in libello de sera numinis vindicta. His fidem fecerunt loci ignibus subterraneis frementes & æstuantes propter varios vapores qui sub terra concipiuntur. Fuerunt igitur ista de inferis excogitata ad deterrendos homines à flagitiis: quæ si ita credita essent, pauci omnino scelerati homines, pauci sicarii, pauci latrones in omnibus ætatibus fuissent.

Atque

Atque vtinam iam non fabulis, non vanis inuentionibus, non figmentis poetarum ampliùs, sed soli veridico, soli sapienti, soli bonorum omnium autori Christo crederetur, vel saltem ab iis qui se Christi imitatores esse profitentur. Huic æterna supplicia consceleratis hominibus minitanti si crederetur, quis peieraret? quis prædaretur? quis vel fratrem, vel virum bonum pulsaret, aut falleret? quis homo ineptissimus, & omni plebecula rudior ac impurior intrepido animo alterius controuersias iudicaret, si crederet suorum iudiciorum rationem aliquando sibi esse reddendam? cùm nulla fides vel antiquorum dictis vel Christo denique summi Dei filio habeatur: inde accidit vt omnia fraudibus, omnia insidiis, omnia controuersiis plena sint omnia periuriis. atque plus potest in iudiciis opulenti hominis, quàm legum humanarum vel diuinarum autoritas. sed malos denique malè perdet. Hactenus de Tartaro satis dictum est, nunc de reliquis inferorum ministris dicamus, ac primùm de Nocte.

De Nocte. CAP XII.

NEQVE Nox quidem paruo in honore fuit apud antiquos, quam Deorum omnium antiquissimam crediderunt, cùm omnes locos ante Deorum ortus occupasset, & informem materiam, quæ Chaos dicta est. Hanc tamen nonnulli ex ipsa informi materia natam esse putarunt, sicuti testatur Hesiodus in Theogonia:

ἐκ Χάεος δ' Ἔρεβός τε μέλαινά τε Νὺξ ἐγένοντο.
Inde Chao est Erebus, Noxque tenebrosa creata.

Hanc antiquissimam vocarunt illi poetæ qui è Chao natam esse crediderunt, cùm neque illam quidem ante mundum in ordinem digestum vsquam fuisse intelligant. Sic igitur illam antiquam appellauit Aratus in Astronomicis:

ἀλλ' ἄρα καὶ περὶ κεῖνο θυτήριον ἀρχαίη Νὺξ
ἀνθρώπων κλαίουσα πόνῳ χειμῶνος ἔθηκεν
ἐναλίου μέγα σῆμα.
Nox antiqua suo curru conuoluitur aram
Hanc circum, quæ signa dedit certissima nautis
Commiserata virûm metuendos vndique casus.

Non iniuria igitur Orpheus in hymnis hanc Deorum ac hominum matrem appellauit, quòd omnia ex illa nata esse credantur, vt in his legitur:

Νύκτα θεῶν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.
Νὺξ γένεσις πάντων, ἣν καὶ Κύπριν καλέσωμεν.
Te canimus Nox alma parens hominumque Deûmque
Cunctorum alma parens, quam Cyprida dicimus esse.

Hæc vehebatur in curru, vt fictum est à poetis; cuius ante rotas astra nitescere dicebantur, ac prævia esse, sicut in his scripsit Theocritus:

χαίρετε δ' ἄλλοι
ἀστέρες εὐκύκλοιο κατ' ἄντυγα Νυκτὸς ἰόντες.
*Saluete*q*. Noctis*
Sydera, quæ capitibus tacitè præcurritis alta.

Finxerunt hanc Deam antiqui nigris vestibus indutam, nigróque capitis velamine, quam etiam sequerentur astra, at non solùm præcederent, sicut testatur Euripides in Ioue in his:

μελάμπεπλος δὲ Νὺξ ἀστείρωτον ζυγὸς
ὄχημ' ἐπαλλεν ἄστρα δ' ὁμαρτεῖ θεᾷ.
Induta nigris vestibus currum insilit
Nox: astra sunt Deam secuta protinus.

Vehebatur autem à bigis, vt ait Virgilius libro quinto:

Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.

Quamobrem Apollonius libro tertio Noctem venientem describens, illam dixit iugum equis imponere:

Νὺξ δ' ἵπποισιν ἔβαλλεν ἐπὶ ζυγά.
Nox iniecit equis iuga.

Quod genus incedendi in Nocte recentius est Homeri temporibus: nam ad Homeri vsque tempora nemo prorsus poetarum vectam fuisse in curru noctem scriptum reliquit. Alii alatam illam fuisse, sicut Cupidinem & Victoriam, tradiderunt: quam opinionem secutus Virgilius ita scripsit libro octauo:

Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis.

Alii prętereà voluerunt hanc ex Oceano consurgere decedente die, sicut idem poëta libro secundo Aeneidos:

Vertitur interea cælum, & ruit Oceano Nox,
Inuoluens vmbra magna terramq. polumq.

Quam tamen non vt ex Oceano, sed vt ex Erebo venientem ita Euripides inuocauit;

πότνια πότνια Νὺξ,
ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν,
ἐρεβόθεν ἴθι· μόλε μόλε κατάπτερος.
Verenda verenda Nox,
Quæ das somnia miseris mortalibus
Ex Erebo veni, cede cede volucris.

Et Orpheus ad inferos lucem mittere, ac rursus ipsam ad illos accedere scribit in eo carmine:

ἣ φάος ἐκπέμπεις ὑπὸ νέρτερα, καὶ πάλι φεύγεις
εἰς ἀΐδην.
Quæ lucem pellis sub terris, rursus & ipsa
Tartara nigra petis.

Huic vbi sacrificaretur, mos fuit vt gallus immolaretur, tanquam animal silentio aduersarium, vt ait in lib. secundo de Diis Theagenes. Multis Noctis filii fuisse commemorantur. nam & Rabiem eius filiam fuisse scripsit Euripides in Hercule insano:

θυγατρὶ

Σπαρτεῖτε Νυκτὸς τὴν δ' ὁρῶντες ἤκχρονν
λύσσαν γέροντες.
Rabiem senes hanc Nocte natam fidisse
Cuncti videntes.

Sic etiam Rixam siue Contentionem atque Inuidiam eius filias vocauit Hesiodus in Operibus & Diebus inquiens:
τὴν δ' ἑτέρην προτέρην μὲν ἐγείνατο Νὺξ ἐρεβεννή.
Namque illam primam parens Nox edidit atra.

& quæ in hanc sententiam sequūtur. Deinde idē poëta in Theogonia multos scripsit fuisse Noctis filios quasi subuentaneos, vt est in his versibus:
Νὺξ δ' ἔτεκε στυγερόν τε Μόρον, καὶ Κῆρα μέλαιναν,
καὶ Θάνατον, τέκε δ' Ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον Ὀνείρων,
οὔ τινι κοιμηθεῖσα θεὰ τέκε Νὺξ ἐρεβεννή.
Nox peperit Fatúmque malum, Parcámque nigrantem.
Et Mortem, & Somnum, diuersáque Somnia: natos
Hos peperit nulli Dea Nox coniuncta marito.

Cicero autem in tertio libro de Natura Deorum cùm omnes Noctis filios connumerauit, tum illos patre Erebo genitos fuisse tradidit, vt patet in his: Quod si ita est, Cœli quoque parentes Dii habendi sunt, AEther, & Dies, eorúmque fratres & sorores; qui à Genealogis antiquis sic nominantur, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ, Miseria, Querela, Gratia, Fraus, Pertinacia, Parcæ, Hesperides, Somnia; quos omnes Erebo & Nocte natos ferunt.

¶ Verùm de iis quæ fabulosè de Nocte dici solent, satis. Ex illa nuper commemoratæ pestes natæ esse dicuntur, quoniam inscitia & malitia mortalium, quæ Nox est mentis, omnium prope calamitatum quæ humanum genus inuadūt, parens est & altrix, cùm æquitas, tāquam Aquilo leuissimas nubes, has ex hominum conspectu possit propellere. Hæc enim omnia inscitiam consequuntur, cùm ea quoque quæ sunt naturæ possint nonnihil retardari sapientia, aut certè leuiora effici, vt senectus, amor, fatum, mors, & alia huiusmodi. Noctem antiquissimam appellarunt, quia antequam sol & cœlum fieret, nulla erat lux; quam ex Erebo & ab inferis venire finxerunt, cùm terram semper circumeat: nam sole inferiore cœli parte sub terra occultato, apud nos vmbrā esse terrę necesse est, cùm nihil aliud sit Nox, quàm vmbra terræ. Hāc ipsam Noctē tamē nonnulli Cupidinis filiam fuisse dixerunt, vt testatur Orpheus in Argonauticis in his carminibus:
καὶ διφυῆ περιωπέα κυδρὸν Ἔρωτα,
Νυκτὸς ἀειζωόντης παῖδ' ἔχε κλυτόν, ὄν ῥα Φάνητα
ὁπλότεροι καλέουσι βροτοί· πρῶτος γὰρ ἐφάνθη.
geminum præstantem dicite Amorem
Obscuræ noctis patrem; dixere Phanetem

Illam mortales, quod primùm apparuit ille.

Quod certè nulla alia de caussa fictum est, nisi quod amoris ratio plerunque reddi non possit, aut quòd eius caussam cõueniat plerunque nocte & silentio occultari. Hanc in curru vehi finxerunt antiqui, quia nihil cùm labore sit diuturnum, & ad narrationis voluptatem. Dicta est eadem mater omnium, quia rerum omniũ partum antecesserit. & à nocendo Nox dicitur, vt quidam voluerunt, quia noctis humor infestus sit hominibus, quod vel in laborantibus scabie, vel febre, vel aliis morbis patet: qui quidem grauiores fiunt, magísque infestant per noctem. nunc de Morte dicamus.

De Morte. CAP. XIII.

MORS cùm esset sola propè & potentissima omnium inferorum satelles, omnésque mortales ad Acherontem fluuium traiiciendos deduceret, nihil propè de se fabulosum audiuit: nisi quòd soror esset Somni, vt scriptum reliquit Homerus in lib. ξ. Iliadis:

ἔνθ' Ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ Θανάτοιο:

Tum Mortu fratrem Somnum conuenerat ipsa:

quódque à Nocte matre sua fuisset educata. Quare memoriæ prodidit Pausanias in Eliacis apud Eleos in templo quodam fœminam expressam fuisse, quę pueros sopitos sustineret, manu quidem dextra, album, at sinistra alterum nigrum, & hunc dormienti similem; ambos distortis pedibus: quorum inscriptiones indicabant, alterum esse Somnum, alteram Mortem. at fœmina quæ illos alebat, Nox erat. Mos erat Morti gallum gallinaceum, sicuti Marti & AEsculapio aliquando immolare, quòd ea victima Nox lætaretur vt silentium suum infestante, ac sæpius perturbãte. Hanc finxerunt antiqui alas habere nigras, vt ait Horatius in secundo libro sermonum in his:

Seu mors atris cùm volat alis.

& illud:

Et mors atra caput fuscis circumuolat alis.

Hæc ipsa mors omnium malorum, hæc omnium humanarum calamitatum, hæc omnium dolorum remedium optimum data est hominibus Dei sapientissimi beneficio, quod in illo epigrammate suauiter expressit Agathias:

τὸ θάνατον τί φοβεῖσθε, τὸ ἡσυχίης γενετῆρα,
τὸ παύοντα νόσους, καὶ πενίης ὀδύνας;
μοῦνος ἅπαξ θνητοῖς παραγίγνεται, οὐδέ ποτ' αὐτὸν
εἶδέν τις θνητῶν δὶς προσερχόμενον.
αἱ δὲ νόσοι πολλαὶ, καὶ ποικίλαι, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον
ἐρχόμεναι θνητῶν, καὶ μεταβαλλόμεναι.

Cur timor

Cur timor est vobis genitrix Mors alma quietis,
Quæ morbos placat, pauperiémque leuat?
Illa semel tantùm mortales visere suevit,
Nec quisquam vidit mox rediisse virum.
Sæpe recurrentes cùm vexent corpora morbi
Mutati, huc illuc & sine lege fluant.

Hæc vna durissima omnium Deorum, maximéque implacabilis habebatur: quæ cùm nullius precibus flecteretur, nulla etiam sacrificia, nec templa, nec sacerdotes, nec ritus sacrorum obtinuit. Huius duritiem & implacabilem voluntatem ita significauit Orpheus in hymnis:

οὔτε γὰρ εὐχαῖς οὔτε πείθει ἀῤῥος, οὔτε λιτῇσιν.
Nec prece, muneribus nec tu placabilis vlli.

Induta erat veste stellata, quæ erat atri coloris. Hanc miris laudibus antiqui sapientes extulerunt, vt solam portum sedémque tutissimam quietis. Hæc multis corporis morbis nos liberat, hæc tyrannorum crudelitati subtrahit, hæc principibus adæquat, hæc omnibus viris bonis iucundissima accidit, nisi quantum naturæ leges repugnant: neque quisquam est, quin eam lætissimo animo excipiat præter sceleratos, qui grauiora se passuros esse post mortem iam nunc viuentes augurantur & quasi præsentiunt. Huius laudandæ amplissimum & vberrimum argumentum habuit Alcidamus, qui orationem composuit de laudibus Mortis, hanc multis rationibus æquo animo ferendam esse demonstrauit Plut. in consolatoria. Et profectò nihil aliud est vita, quàm vsura lucis à Deo nobis mutuo concessa; quæ si repetatur, non ægriùs ferendum est, quàm si in domum amici profecti vesperi domum nostrã redire; aut instrumentum mutuò acceptum, reddere domino iubeamur. quare nulla certè nobis fieret iniuria, si à Deo quod suum est repetatur. de qua quoniam nihil mysticè dictum ab antiquis video, reliqua quæ de illa dicuntur fabulosè prætermittere decreui, & de Somno pertractare.

De Somno. CAP. XIIII.

QVOD Somnus ex Erebo Noctéque natus sit, dictum est iam superiùs: cui præter supradictas Mortem sororem etiam addidit Orpheus. Huic ἐλπίδας siue Spes sorores quidam ex antiquis iunxerunt. Hunc tamen non ab inferis, sed è cœlo missum fuisse ad Palinurum scripsit Virgilius lib. 5.

Cùm leuis æthereis delapsus Somnus ab astris
Aera dimouit tenebrosum, & dispulit vmbras
Te Palinure petens.

Hunc alatum esse tradiderunt poëtæ, quia celerrimè vniuersum terrarum orbem peragret, & leuissimus ac tacitus inopinantium

oculos aggrediatur, vt ait Tibullus in secundo Elegiarum:

Postq; venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.

Illud verò quod scribitur ab Homero in principio secundi libri Iliadis, non facilè intelligo, cur Somnus scilicet à Ioue mittatur ad excitandum Agamemnonem, quo armari iuberet multitudinem: cùm sit Somni munus vel magis etiam opprimere somno grauatos, quàm excitare: nisi tamen pro Somno Somnia ibi intelligantur. Hic Somnus facit vt vulnera, vt vincula, vt seruitutem, vt carceres, vt omnia incommoda mortales, dum adest, æquo animo ferant, vt omnium malorum obliuiscantur, vt omnes animi curæ sollicitudinésq; recedant, vt ait Euripides in Oreste:

ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,
ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.
ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ,
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός!
Somne ô leuamen dulce, & ægritudinis
Medela dulcis, vt venis mi optabilis.
Obliuio malorum, vt apto tempore
Nobis misellis aduenis iucundaq;.

Hic Somnus tanquam atrocissimus publicanus, vt dicere solebat Aristo, dimidium ætatis nostræ ad se rapit: quare & Lethes frater iure dictus est ab Orpheo, & rerum omnium quies, vt est in hymno in Somnum:

ὕπνε ἄναξ μακάρων πάντων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων,
λυσιμέριμνε, κόπων ἡδεῖαν ἔχων ἀνάπαυσιν,
καὶ πάσης λύπης ἱερὸν παραμύθιον ἔρδων·
καὶ θανάτου μελέτην ἐπάγεις, ψυχὰς διασώζων.
αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς Λήθης Θανάτου τε
Somne beatorum Rex, & Rex Somne virorum,
Quem fugiunt curæ, sequitur quem blanda quies: &
Solus habes grauium solamina certa malorum,
Qui mortis formam inducens animalia seruas.
Nam germana tibi cum Lethe pallida Mors est.

Sic Ouidius etiam in lib. xi. mutationum illum inter Deos ob beneficentiam collocauit, cùm tot beneficia in mortales conferat, vt patet ex his:

Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasq; labori.

Cuius mira elegantia poeticáque suauitate domum descripsit idem poeta, cui mille filios, vel potiùs infinitam filiorum multitudinem tribuit, sed tres præcipuè nominauit, Morphea, Icelum, & Phantasum. Est enim Somnus omnium propè rerum naturalium dulcissimus, optimus, ac vtilissimus, si moderatus existat, cui omnia a-

omniaq; animalia subiiciuntur: quare iure ob Orpheo Rex hominum & Deorum dictus est. Quàm misera sit eorum qui cæteris felicissimi videntur conditio, qui summæ rerum sunt præfecti, demonstrauit Homerus in lib. 2. Iliad. cùm omnes Deos & homines dormientes induxerit vno excepto Ioue. Idem poeta lib. ξ. ingentibus donis à Iunone solicitatum Somnum facit, vt Iouem consopiret, qui se id facere aliàs aggressum memorat, sed ea causa iratum Iouem ipsum in mare deiecisse: quem nisi Nox hominum ac Deorum domitrix seruasset, ad quam confugit, periisset omnino: quare se id nulla ratione ausurum contendit. tanta est regum summorúmque Imperatorum felicitas: qui, cùm vt Dii coli videantur, omnium etiam mortalium sunt miserrimi. Fabulosam Somni ciuitatem, in qua Somnia habitare dicebantur, non ineleganter descripsit in libro secundo verarum historiarum Lucianus: qui in amplissima planitie illam sitam esse inquit, circa quam sylua est frequentissimis procerísque arboribus, quæ papauera sunt, altissimæque mandragoræ, atque herbæ ibidem complures, quarum succi inducant soporem, quæ florent vbique in illa planitie. Magná vespertilionum copia est huc illuc ad illas arbores volitantium, & noctuarum, & bubonum, & nocturnarum auium: neque vllæ præterea aues ibi esse consueuerunt. Fluuius hanc vrbem alluit placidissimus Lethe nomine, quem alii Nyctiporum appellant, cuius cursus tacitus est, & oleo persimilis. Nascitur is è duobus fontibus in obscuro & nulli cognito loco scatentibus: quorum alter Pannychius, alter Negretus appellatur. Habet hæc ciuitas duas portas, alteram corneam miro quodam artificio constructam, in qua omnia prope expressa sunt tanquam in pictura, quæ dormientibus vera insomnia occurrunt: alteram ex ebore candidissimo; in qua & ipsa sunt Somnia, sed non expressa, at adumbrata tantùm. In hac ciuitate templum est Noctis augustissimũ omniũ, quod eximia religione colitur. Tũ aliud est Apates Deæ, & aliud Alethiæ delubrũ, in quibus vtrisq; & adytũ esse inquiũt & oracula. At Sõniorũ à quibus frequẽtissimis ciuitas habitatur, nulli eadem est forma; siquidem alia sunt gracilia & parua, & contortis cruribus & gibbosa, & monstris similia, alia procera suauíque facie & rubicunda, & aurea, vt ita dicam; alia sunt terribili aspectu, & alata, & videntur assiduè aliquam calamitatem minitari; alia sunt regali pompa luxuq; induta. Quam ciuitatem siquis mortalium ingrediatur, cõtinuò illi sunt obuia domestica Somnia, quæ blandè venientes excipiunt, atque aliquæ semper prædictarum formarum se illis offerunt, modò aliquid lætum modò triste nuntiantes, quæ modò fidem seruant, quod quidem perrarò accidit (mendax est enim magna ex parte illius ciuitatis multitudo, & subdola) modò contraria etiam loquuntur, atque in animo excogitauerint.

¶ Hactenus de Somno, nunc quæ conficta sint de illo explicemus. Somnum non ausum esse Iouem sopire idcirco fingitur, quoniam illi cui commissa est rerum omnium cura & administratio, dormire non conuenit, neque diuina natura Somno indiget, vt per illum vires recuperet, aut incrementum capiat, cùm nullum vel laborem vel incommodum patiatur. Lethénque Somni sororem illa de caussa faciunt, quia per Somnum omnium ærumnarum & malorum obliuiscimur. Qui cùm ad multa animalia eodem tempore veniat, & citissimus & alatus fingitur. & Noctis filius. Cùm enim noctis humor stomachi vapores ad supremas partes corporis ascendentes augeat, qui postea facti frigore cerebri frigidiores descendunt inferius, atque ita gignant somnum, iure optimo Somnus dictus est Noctis filius. Ab illo maximè plantarum & animalium omnium fit incrementum, quibus per ætatem id licet. quod accidit nocturni humoris beneficio: cùm vis diurni caloris interim tanquam occulta vis fermenti in corporibus lateat, dum nox superueniat. Ex iis igitur vaporibus nascuntur plures somniorum formæ pro ciborum, regionum, temporum, impressorũ in mente negotiorum, ac pro temperamentorum cuiusque varietate: quæ omnia consideranda sunt in explicandis somniis. Nam somnia sunt tanquam duces aut exploratores aliquando medicis ad dignoscendos morbos, cum fiant pro vaporibus diuersa, quamuis somnia aliquando formæ sint rerum optatarum quæ subministrantur ab ipsa phãtasia. vt enim ait Artemidorus in lib. 1. de somniis, ὄνειρός ἐστι κίνησις ἢ πλάσις ψυχῆς πολυσχήμων σημαντικὴ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν: *somniũ est motus vel figmentum animæ multiplex, significans vel bona vel mala futura.* Consimili ratione spes addiderunt sorores, quia sæpius in rebus dubiis, vanósque habentibus exitus, collocantur, quare euanescu nt tanquam somnia. Alii tamen humana, alii diuina esse somnia contenderũt. Ciuitas autẽ illa somniorum quæ descripta est superiùs, propter humorum abundantiam, ex quibus somnia oriuntur, apud Oceanum fuisse fingitur, vt patet ex his carminibus:

πὰρ δ' ἴσαν Ὠκεανοῦ τε ῥοὰς, καὶ Λευκάδα πέτραν,
ἠδὲ παρ' ἠελίοιο πύλας, καὶ δῆμον ὀνείρων.
Oceani fluctus petiere, & Leucada petram,
Et Solis portas, qua gens insomnia fertur.

Dicuntur esse duæ Somniorum portæ, vt diximus: atque per corneam vera somnia exire: quod ita fictum est, quia sicut ignis in laterna inclusus si cornea sit, & subtilis materia, facile lumen transmittit, atq; aliquo pacto videtur; ita si corpus hominũ fuerit per temperantiam ab omni sordidorum humorum colluuione expurgatum, facilè anima per id veritatem, & spectra sibi diuinitus oblata recipit, quæ somnia ἐκ Διός ἐστι. At si crassa fuerint corpora, & multorum ciborum, vel sordidorum humorum è

diuturna

diuturna crapula oppleta, tunc ea corpora animam tanquam in laterna cui eburnea sint latera & crassioris materiæ, inclusam veritatem somniorũ intueri non patiuntur: quod per somni portas Homerus explicauit &.Virgilius. Didymus tamẽ pelliculam primam oculorum corneam habere formam sensit, atque visa significare: ebur dentes sunt, quia falsa insomnia edunt. nam veriora certioráque sunt visa, quàm audita, & ab aliis relatã. ac de Somno hactenus, nunc dicamus de Hecate.

De Hecate. CAP. XV.

AT Hecate quibus è parentibus orta sit, non facilè affirmauerim: siquidem alii ex aliis natam esse tradiderunt. Bacchylides Noctis filiam esse dixit, cùm inquiat:

> Ε῾κάτα δαδοφόρου Νυκτὸς μεγαλοκόλπου θύγατερ,
> *Hecate facifera Noctis ampla filia.*

Musæus Iouis & Asteriæ, Pherecydes Aristæi Pæonis filii. Orpheus in Argonauticis Tartari filiam putauit, quam ita cum Eumenidibus ad sacrificia accedere scripsit:

> σὺν δ' αἰολόμορφος ἵκανε
> τρισσοκέφαλος ἰδεῖν, ὀλοὸν τέρας, οὔ τι δαντὸν,
> ταρταρόπαις Ε῾κάτη.
> *Cúmque illis Hecate properans horrenda cucurrit,*
> *Cui trinum caput est, genuit quam Tartarus olim.*

Atque idem Orpheus hanc ipsam Hecaten alibi Cereris filiam & Iouis fuisse scripsit, vt est in his;

> καὶ τότε δὴ Ε῾κάτην Δηὼ τέκεν εὐπατέρειαν
> ἐκ Διὸς αἰγιόχοιο.
> *De Cerere est Hecate sata nobilis atque tonante*
> *De Ioue.*

Hesiodus antiquissimi eius Persæ, qui fuit & Cœi filius, & Asteriæ filiam Hecaten scripsit:

> γείνατο δ' Α᾽στερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης
> ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
> ἡ δ' ὑποκυσαμένη Ε῾κάτην τέκε.
> *Edidit Asteriam pulchram, quam Persea dicunt*
> *Vxorem duxisse domum: quæ mox parit illi*
> *Natam Hecaten.*

Quod etiam testatur Ouid. in lib. 7. maioris sui operis in his:

> *Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,*
> *Quas nemus vmbrosum secretáque sylua tegebat.*

Et Apollodorus lib. 1. hanc eandem esse Proserpinam, & Hecaten, & Lunam credidit; quare Lucifera dicta est ab Euripide in Helena:

> ὦ φωσφόρ' Ε῾κάτη, πέμπε φάσματ' εὐμενῆ.

Lucifera Hecate benigna dat phasmata.

Hanc terribilem aspectu, proceritatéque corporis vel ad mensuram dimidii stadii accedere dixerunt: pedésque habuisse ad serpentis formam, cùm vultus & aspectus figura proximè ad Gorgonum naturam accederet. Pro coma densissimi dracones & viperæ, aliæ in cincinnorum morem contortæ, atque sibilantes visebantur; aliæ collum ipsum amplexabantur; aliæ spargebantur in humeros demissæ, vti testatur Lucianus in Philopseud. Dicta est etiam Brimo à fremitu, quoniam in Apollinem inter venandum, cùm illam vitiare conaretur, infremuisset: vel aduersus Mercurium potiùs, vt sensit Isacius. vocatam autem fuisse Brimo ita testatur Apollonius in libro tertio Argonauticorum:

δαῖε δὲ φιτρὰς,
πῦρ ὑπένερθεν ἱείς, ἐπὶ δὲ μιγάδας χέε λοιβάς,
Βριμὼ κικλήσκων Ἑκάτην παραρωγὸν ἀέθλων.
tum vasa cremauit
Ignibus impositis mistim libamina fundens.
Auxilio Brimóque vocans Hecaten sibi diuam.

Credebatur esse inferorum Regina, vt idem poeta testatur in eodem libro:

ἑπτάκι δὲ Βριμὼ κυροτρόφον ἐγκαλέσασα
Βριμὼ νυκτιπόλον, χθονίην, ἐνέροισιν ἄνασσαν.
Protinus hæc Brimo stans térque quatérque vocauit,
Brimo nocturnam, Reginam quæ imperat vmbris.

Hanc canes complures sequebantur, vt apparet in his:

ἀμφὶ δὲ τήνγε
ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο.
Hanc circum latrare canes latratibus altis.

At alii memoriæ prodiderunt illam querneo ramo coronatam apparere, quam etiam serpentes ingentes habere circa caput in his significauit Sophocles in radices cædentibus siue Rizotomis tragœdia inscripta:

ἥλιε δέσποτα, καὶ πῦρ.
ἱερὸν τῆς εἰνοδίας Ἑκάτης,
ἔγχος τὸ δι' Ὀλύμπου
καλὸν φέρει, καὶ γῆς ναίουσ' ἱερὰς τριόδους
στεφανωσαμένη δρυῒ καὶ πλείστοις
ὤμων σπειρήμασι δρακόντων.
O Sol, ô rex, & ignis
Sacer in via habitantis Hecates,
Hasta, quam per cœlum
Rectè fert, ac terra habitat sacra triuia
Coronata quercubus plurimis
Super humeris spinis draconum.

Idcirco

Idcirco cùm de venefica quadam muliere loqueretur Tibullus in primo Elegiarum, canes Hecates domuisse pro scientia veneficiorum & artis magicæ dixit, quia rabidi canes illam semper sequerentur:

Sola tenere malas Medeæ dicitur artes,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Dicta est etiam canicida Dea,& caniuora,quoniam illi canes immolarentur, vt scripsit in Mimis Sophron,& Lycophron:

Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς.
Zerinthon antrum mox caniuora stat Dea.

Quidam putarũt canes illi immolari, quia inuisum sit id animal, cuius latratu phantasmata quæ ab Hecate mittuntur, dissoluantur:nam cùm aer vel æris tinnitu,vel alicuius rei strepitu concutitur illa offenduntur grauissimè:quare non possunt, diutiùs cōsistere. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis, vnde etiam Triuia dicta est:quod ideo accidit, quia eadem Luna & Diana & Hecate sit,de qua sic Virgilius:

Tergeminámque Hecaten,tria Virginis ora Dianæ.

Alii dictam fuisse Triuiam arbitrati sunt, quia eadem sit Iuno, Diana,Proserpina. Alii triformem illam putarunt, quia nunc in cornua,& propè vacua surgit:nunc diuidua est, nunc orbe pleno. Alii quia dextrum caput equinum habeat, sinistrum caninũ, medium hominis,vel,vt alii maluerunt,suis agrestis. Non defuerunt,qui Triuiam vocatam Hecaten putarunt, quia in triuiis sit exposita,& à pastoribus inuenta ac educata. Alii, quia in cælo, in terra,& apud inferos polleat:alii,quia centum grana pro singulis tritici ferat:alii,quia centum hostiis placetur,Hecaten nominarunt:alii,quia centum annos insepultos errare faciat. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis apud Athenienses singulis mensib. in nouilũnio,quo tempore illi qui erant opulenti,cœnam in triuio exponebant,ac pauperes eò per noctem conuenientes vorabant, Hecaténque edisse dicebant: quam consuetudinem ita significauit Aristophanes in Pluto:

παρὰ τῆς Ἑκάτης ἔξεστι τοῦτο πυθέσθαι,
εἴτε τὸ πλουτεῖν,εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη,
τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προτιθέναι,
τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν πρὶν καταθεῖναι.

Ex Hecate licet id cognoscere:
An ditescere quàm famescere melius:iubet enim ipsa
Habentes & diuites cœnam singulis mensibus exponere,
At pauperes homines rapere vel antequam exponatur.

Vocabatur autem sordida propter id cœnæ genus,& par ca,quia vmbræ porro,malua,mænidibus,& triglis vesci creditæ sunt:atque in triuiis præcipuè colebatur,quòd ibi (vt diximus) exposita fuit, vt quidam putarunt,ab Aeolo & Pheræa parentibus, à bu-

bulcis Phereti fuerit educata. Hanc vestibula domorum tueri arbitrabantur, quare ante fores aras erigebant, vt in his testatur Aeschylus:

δέσποιν' Ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομος
μελάθρων.
Regalium atriorum prauia Hecate.

Huius vires & officia ita commemorauit Hesiod. in Theogonia;

τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα,
μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
ἣ δὲ καὶ ἀστερόεντος ὑπ' οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς.
ῥεῖα μάλ' ᾧ πρόφρων γε θεὰ ὑποδέξεται εὐχάς,
καί οἱ ὄλβον ὀπάζει, ἐπεὶ δύναμίς γε πάρεστιν.
ὅσσοι γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο,
καὶ τιμὴν ἔλαχον, τούτων ἔχει αἶσαν ἁπάντων.

nam super omnes
Iupiter ingentes illi largitur honores,
Muneráque, imperium terraq́, maríque profundi,
Cunctorúmque simul quæ cælum amplectitur altum,
Admittitque preces facilis Dea, prompta, benigna.
Diuitias præbet, quòd ei concessa potestas,
Imperat hæc cunctis, qui sunt è semine nati
Et terræ & cæli, cunctorum fata gubernat.

Præerat & veneficiis, quam magicas artes exercentes inuocare consueuerunt cum Luna, vt Theocritus scripsit in Pharmac.

τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι,
ἐρχομέναν νεκύων ἀνά τ' ἠρία καὶ μέλαν αἷμα.
χαῖρ' Ἑκάτα δασπλῆτι, καὶ ἐς τέλος ἄμμιν ὀπήδει.
Terrestrique Hecate, catulis quæ terror & horror,
Dum per defunctos ruit, & vim sanguinis atri.
Salue Hecate grauis, & nobis hæc perfice Diua.

Hac de causa maximè omnium Deorum illam se colere inquit Medea venefica in his apud Euripid.

οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν, ἣν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων, καὶ συνεργὸν εἱλόμην,
Ἑκάτην.
Non per Hecaten, ego colo quam maximè
Vnam omnium, quam ferre opem legi mihi.

Vocabatur autē septies. mox illi sacrificia fiebant, certis ac propriis ritibus, qui omnes propè sunt ab Apollonio expressi ita in lib. 3. Argonaut.

δὴ τότε μέσσην νύκτα διαμμοιρηδὰ φυλάξας,
ἀκηραμάτοιο ῥοῇσι λοεσσάμενος ποταμοῖο,
οἶος ἄνευθ' ἄλλων ἐνὶ φάρεσι κυανέοισι
βόθρον ὀρύξατο ἐν περιηγέα· τῷ δ' ἐνὶ θῆλυν

ἀρνειὸν

ἀρνειὸν σφάζειν, καὶ ἀδαέτον ὠμοθετῆσαι,
αὐτῷ πυρκαϊὴν εὖ νηήσας ἐπὶ βόθρῳ.
μουνογενῆ δ' Ἑκάτην Περσηίδα μειλίσσοιο,
λείβων ἐκ δέπαος σιμβλήια ἔργα μελισσῶν.
ἔνθα δ' ἔπειτα θεὰν μεμνημένος ἱλάσσηαι·
ἂψ ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο μηδέ σε δοῦπος
ἠὲ ποδῶν ὄρσῃσι μεταστρεφθῆναι ὀπίσσω,
ἠὲ κυνῶν ὑλακὴ, μή πως τὰ ἕκαστα κολούσας.
Obserua: medium vt nox fecerit humida cursum,
Fluminis ipse petas vndas: ibi lotus & vnus,
Cyanea veste indutus, fodere ipse memento
Mox foueam. Iugulata tibi sit protinus agna
Fœmina: & inde super fouea pyra structa cremetur.
Atque voces Hecaten Perseida, mellaque libans
Dulcia munera apum places hanc. hisque peractis
Rursus abire pyra moneo, conuertere nullus
Te retro strepitúsve pedum, fremitúsve caninus
Cogat: nam sacrifici labor irritus omnis.

His ita peractis sacrificiis quędam phasmata continuò apparebant, quæ solebant vocare Hecatæa, eáque in varias formas se conuertebant. Dicuntur moly, quam rutam agrestem esse nonnulli arbitrantur, & laurus, & pulicaria, & rhamnus, & salix, & stella marina, & Iaspis magicis artibus resistere, & alia complura plantarum, animalium & lapillorum genera: quæ nunc omnia non opus est recensere, de quibus scripsit & Albertus Magnus, & Orpheus in librò de Lapillis. Præcipuo in honore fuit Hecate apud Aeginetas & Bœotos, vti memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Cur inferorum Dea credita sit Hecate, Sophron fabulam huiusmodi recitauit, vt ait Theocriti enarrator: Cùm Iupiter Iunonem aliquando compressisset, nata est puella Angelus nomine, quæ nymphis educanda data fuit. illa cùm adoleuisset, vnguentum quo Iuno perungebatur, cùm fieri vellet splendida, occultauit: quod cum pyxide Europæ Phœnicis filiæ tradidit. Illud facinus cùm sensisset Iuno, velletque in illam animaduertere, primùm Angelus in domum mulieris, quæ nuper pepererat, confugit, atque inde ad efferentes mortuum, vnde abstitit Iuno: Iupiter Cabarnos illam expiare iussit, qui in Acherusiam portantes expiarunt; deinde mortuorum & terrestris Dea credita est: quæ ob prædictas causas post ea vocata fuit Hecate. Non defuerunt tamen, qui illam natam è Ioue & Cerere crediderunt, quæ cùm robore corporis & magnitudine excelleret, ad quærendam Proserpinam missa est, & postea regnis subterraneis præfecta. quæ dicta fuit Hecate ab illo tẽpore, vt quidam putarũt, quia procul absit à nobis: alii quia ab illa recedendum sit: alii, quia centum obeat munia in negotiis naturæ. At de fabulosis hactenus.

Quidam ex antiquis scriptoribus Hecaten fuisse Persæ filiam venatricem egregiam memoriæ prodiderunt, sed tamen immanem, quæ si feras non posset assequi, sagittas in homines coniiceret. Hæc Pharmaca lethifera inuenit quomodo componerentur, & in primis reperit aconitum, quare formidabilis Dea inferorum credita est. Experiebatur singularum herbarum vires in cibis, quos hospitibus exhibebat. Pharmaco patrem priùs è medio sustulit, accepit imperium, postea Dianæ erexit sacellum, vbi adnauigantes Deæ mactabat. deinde AEetæ nupta Circen & Medeam filias peperit, ac filium Aegialeum. Circe ad pharmaca instructa inuenit & ipsa varias vires herbarum, patréque venenis necato imperium suscepit: sed ob crudelitatem ex illo excidisse dicitur, fugisséque ad Oceanum in insulam desertam, vel (vt alii maluerunt) in Italiam ad promontorium ab illa vocatú Circęum. Medeę diuersum fuisse consilium inquiunt: quippe quę mirificè salutis omnium peregrinorum esset studiosa, cùm à sorore & à matre multa medicamina didicisset. sępius etiam fuit à patre reprehensa quòd per nimiam facilitatem regnum patriũ esset in magnum periculum coniectura, cùm patri moriendum esset pro oraculi responso cùm vir externus aureum vellus cepisset. Eius preces cùm nihil profecissent, aiunt AEetam veritum insidias illam in custodias tradidisse, quæ cùm fugisset in sacrũ lucum solis ad mare, mox accedentibus Argonautis omnia proposita pericula, & paternam crudelitatem narrauit, & vt per insidias omnes hospites mactare solebat. Deinde ab Argonautis exorata tulit opem Iasoni ad superanda pericula, quia Iason iurauit se illam virginem in stabile matrimonium ducturum. Nam & ingentia formidabiliáque pericula exteris proponebãtur antè quam vellus aureum caperetur, & curabat AEeta per famã crudelitatis omnes externos & aduenas homines ab illis litoribus absterrere. ¶ Quid igitur per has fabulas significare voluerunt antiqui? Aut cur noctis filia dicta est Hecate? quoniam fatorum cuiusque ordo ac vis est Hecate, vt patet è superioribus carminibus Hesiodi, quę diuinitus in mortalia corpora infunditur, illa Iouis est filia vel Persę: at quia nulli mortalium ordo ille est cõspicuus aut manifestus, ea causa Noctis filia dicitur. Illi qui Iouem rerum omnium moderatorem existimarunt, cùm omnia ab illo proficisci intelligerent, vim illam quę occultè per astra ad inferiora corpora agens descẽderet, Hecaten Iouis & Asteriæ filiam nuncuparunt. At qui solem omnia prospicere, omniáq; audire tradiderunt, & omnibus moderari, illi Persę filiam Hecaten, vim illam scilicet prędictam putarunt. Eam Luciferam dictam fuisse constat, quia per sempiternos illos astrorũ ignes descenderet. Eadem rursus inferorum Regina credita fuit, quia homines omnes fatorum necessitati, hoc est Dei voluntati, parent.

Quid

Quid aliud canes sunt rabidi illam comitantes, quàm calamitates & molestiæ quæ homines è fato assiduè infestant? eius item forma tam formidabilis varietatem ærumnarum præ se fert. Potest eadem rursus veneficiorum præfecta fluuiorum cursus conuertere, segetes aliò transferre, montes in profundum deiicere, astra deducere de cœlo, quod veneficæ facere dicebantur, quia fatorum necessitati ac voluntati diuinæ nihil est quod non pareat. Cùm vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenquam posse Deorum voluntatem effugere, aut ab illis statutum diem præterire, omniaque & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntateque Deorum, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciemus.

De Proserpina. CAP. XVI.

PRÓSERPINAM alii eandem esse voluerunt Hecaten. Quam Dæram etiam vocarunt, vt scripsit Demosthenes. alii cùm Hecaten è superioribus parentibus natam esse affirment, Cererem matrem Proserpinæ fuisse contendunt, quæ si è diuersis parentibus natæ sunt, eædem certè esse non possunt. Hanc Cereris fuisse filiam declarauit Hesiodus in Theogonia.

αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν.
ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός, ἔδωκε δὲ μητίετα Ζεύς.

Diuitis hic Cereris lectum conscendit, ab illo
Nascitur amplexu Proserpina: quàm rapit inde
Pluto, restituit matri sed Iupiter almus.

Apollodorus Atheniensis in primo libro Iouis & Stygis filiam esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit Strabo lib. 7. Valentiam, quæ Hipponium olim dicebatur, ciuitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, vbi floretissima prata esse cõsueuerunt, quo in loco cùm flores legeret Proserpina, à Plutone fuit rapta. Verùm quoniam rem totam luculentissimè expressit Cicero, & loci amœnitatem mirificè oratione pinxit, non grauabor ea ascribere, quæ sunt in actione sexta in Verrem ad hunc locum pertinentia; Vetus est hæc opinio Iudices, quæ cõstat ex antiquissimis Græcorum literis atque monimentis: insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. hoc cùm cæteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis, tam persuasum est, vt animis eorum insitum, atque innatum esse videatur. nam & natas esse has in his locis Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Ennensium nemore: qui locus, quòd in media est insula situs, vmbilicus Siciliæ nominatur. Quam cùm inuestigare, & conquirere Ceres vellet.

dicitur inflammasse tædas iis ignibus qui ex Aetnæ vertice erumpunt: quas sibi cùm ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autem, vbi ea, quæ dico, gesta esse memorãtur, est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planities, & aquæ perennes, tota verò omni aditu circumcisa, atque dirempta est. Quam circa lacus, luciq; sunt plurimi, & lectissimi flores omni tempore anni: locus vt ipse raptum illum virginis, quem iam à pueris accepimus declarare videatur. Etenim prope est spelunca quædam conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repentè cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse: ac subitò non longè à Syracusis penetrasse sub terras, lacumq; repentè in eo loco extitisse, vbi vsque àd hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo virorum mulierumq; conuentu. Pausanias tamen in Atticis ait locum fuisse apud Cephisum amnem, cui nomen fuit Caprifico, vnde fama est eum rapta Proserpina Orcum ad inferos descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chemarum fluuium septum fuisse è lapidib. vnde cum rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuenerit. Inde verò effectum est, vt cùm omnes è Sicilia raptam Proserpinam putent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare numẽ iurare consucuerint, vt est illud Aristophanis in Vespis: ναὶ τὰν κόραν, Sanè per Proserpinam. Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam non in specu à Plutone sed super mare latam fuisse, cùm ita scribat:

ὥς ποτε Φερσεφόνην, τέρεν' ἄνθεα χερσὶ δρέπουσαν
ἐξ ἀπαφον συνόμαι μοι ἀν' εὐρύτε καὶ μέγα ἄλσος.
αὐτὰρ ἐπειθ' ὥς μιν Πλούτος κυανότριχας ἵππους.
ζευξάμενος κούρην τεβήσατο δαίμονος αἴσῃ,
ἁρπάξας δι' ἔφερεν διὰ κύματος ἀτρυγέτοιο.

Vt teneros olim carpens Proserpina flores
Sit patrui decepta dolo, & portata frequentes
Per syluas, vt iunxit equos sua sub iuga Pluto
Terrificos, celeres, rapta vt Proserpina vasti est
Per dorsum portata maris, perq; æquoris vndas.

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptam fuisse à Plutone, cùm narcissum colligeret, his verbis: ὅτι πρὶν ἢ τὸ Πλούτωνα αὐτὴν ἁρπάσαι, τούτῳ ἐτέρπετο. συλλέγουσαν γὰρ φασιν αὐτὴν τὸ νάρκισσον ἁρπασθῆναι. *Nam vel antequam raperetur à Plutone, eo delectabatur. Aiunt igitur ipsam cum narcissum colligeret, raptam fuisse.* Obtinuit deinde Proserpina propter multas matris lacrymas & lamentationes, vt eiulatus, & capillorum lacerationes, & plagæ, quæ in funere familiarium & carissimorum fierẽt, in eius honorem ederentur, tanquam quædam sacrificia: quod ita expressit Euripides in Oreste:

κτύπον

κτύπον τι κρατὸς, ἣν ἔλαχ' ἁ κατὰ χθονὸς
νερτέρων Περσέφασσα καλλίπαις θεά:
Capitisque plaga, pulchra, subterranea,
Sortita quas olim Dea est Proserpina.

Quæ cùm mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in primo Carminum à Proserpina excipi in his:

Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Sæua caput Proserpina fugit.

Cùm rapta fuisset igitur Proserpina ac Ceres eius mater ieiuna illam quæreret, ab Hippothoonte Neptuni & Alopes Cercyonis filio, & à Meganira eius vxore quam alii Celei vxorem fuisse tradiderunt, in hospitium fuit accepta. Tunc Meganira illi & mensam parauit & vinum miscuit, at Dea mœrens recusauit, cùm diceret sibi non fas esse bibere vinum in filiæ calamitates at cinnum è farina sibi parari iussit, quem bibit. Erat Iambe muliercula quædam Meganiræ ancilla, vt tradidit Philochorus, Panos & Echus filia, quæ cum Deam mœstam videret, ridiculas narratiunculas, & sales Iambico metro, ad commouendam Deam ad risum, & ad sedandum dolorem, interponebat. quare genus id carminis non antè obseruatum, Iambicum ab illa dictum fuit, vt testatur Nicander in Alexipharmacis:

ἐμπλήδην κυκεῶνα πόροις ἐν κύμβεσι τεύξας,
νηστείρης Δηοῦς μορόεν ποτὸν, ᾧ ποτε Δηὼ
λευγαλέην ἔσβεσσεν ἀν' ἄστυρον Ἱπποθόωντος
Θρηΐσσης ἀθύρῃσιν ὑπαὶ ῥήτρῃσιν Ἰάμβης.
Ipse mihi reple spumantia cymbia cinno.
Ieiunæ Cereris potu multa arte parato;
Quo Ceres os olim penes Hippothoonta rigauit,
Ludicris salibus cùm lætaretur Iambes.

Atque cùm nusquam Proserpina inueniretur à Cerere, dicta est demum ab Arethusa Nympha à Plutone rapta fuisse, & ad inferos deportata. Tum verò Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti, promisit se facturum vt filia sibi restitueretur si ea conditione ad eam capiendam accederet, vt nihil eorum gustasset, quæ forent apud inferos. Verùm cùm illa tria grana mali punici, vel nouem, vt alii maluerunt, edisset indice Ascalapho, filiam liberam educere omnino non potuit. Veruntamen ad mitigandum Cereris dolorem statuit Iupiter vt alternè sex menses apud maritum, totidemque cum matre degeret Proserpina: sic enim ab omnibus qui de Deorum antiquorum natura scripsere, memoriæ proditum est. Scriptum reliquit Theagenes & Apollodorus Cyrenaicus in lib. I. de Diis, Iouem ad placandam Proserpinam, ipsi Siciliam donasse.

Idcirco fama est didita de Syracusis metropoli eius insulæ,

quòd futura esset vrbs opulenta. cùm enim Archias & Myscellus oraculum sciscitarentur de condendis vrbibus, responsum retulerunt:

χώρας καὶ πόλεως οἰκήτορα λαὸν ἔχοντες
ἤλθετ' ἐρησόμενοι Φοῖβον τίνα γαῖαν ἵκοισθε.
ἀλλ' ἄγε δὴ φράζεσθ' ἀγαθῶν πότερόν κεν ἕλοισθε·
πλοῦτον ἔχειν κτεάνων ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν.
Ductores populi culturi mœnia & agros,
Quaritis è Phœbo quas terras præstet adire,
Voluentes animu legite vtrum gratius horum,
Diuitias ne magis vultu, terras ne salubres?

Atque cùm Myscellus salubritatem, Archias diuitias potiùs elegisset, hic Syracusas regiam ciuitatem Siciliæ, ille Crotonem multorum athletarum patriam condidit. Fama est Pirithoum ac Theseum audita Proserpinæ pulchritudine, illam rapturos ad inferos descendisse: quippe cùm ita coniurassent, vt alter alteri in acquirenda muliere opem ferret, ac iactis sortib. vtri prima obueniret, Theseo rapta Helena contigit. Cùm verò Pirithous in Proserpinæ desiderium incidisset, iureiurando astrictum habuit adiutorem Theseum, qui ambo per Tænarum ad inferos descenderunt. Illi cùm super petra quadam consedissent, inde consurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum Cerberum præfectus, Theseum, vt qui coactus eo accesserat, liberauit: ac Pirithoum ibi reliquit quoniam consultò se in pericula coniecerat. quam rem ita scripsit Apollonius in primo Argonauticorum.

Θησέα δ' ὃς περὶ πάντας Ἐρεχθεΐδας ἐκέκαστο,
Ταιναρίην ἀίδηλος ὑπὸ χθόνα δεσμὸς ἔρυκε
Πειρίθῳ ἑσπόμενον κεινὴν ὁδόν.
Thesea, Erecthidas inter clarissimus omnes
Qui fuit, & celeber, durissima vincla tenebant
Tænariæ sub humo quoniam comitatus euntem
Illuc Pirithoum fuerat.

Et Virgilius lib. 6. ita de his querentem Charontem inducit:

Nec verò Alciden me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea, Pirithoumque:
Dis quanquam geniti, atque inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis, traxitque trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Proserpinæ mos erat modò canes, modò nigras & steriles victimas immolari. quare ita scripsit Virgilius:

ipse atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum, magnæque sorori
Ense ferit, sterilémque tibi Proserpina vaccam:

Hoc in

Hoc in loco non solùm varios ritus sacrorum, sed etiam aliam esse Hecaten, aliam Proserpinam obseruare conuenit: quoniam & Hecaten sororem Eumenidum, & Proserpinā poeta nominauit, cùm huic agnam, illi vaccam sterilem immolari dixit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Proserpinam adhuc paruulam ad capiendum anserem, quem inuita de manu dimiserat, in cauernosum antrum ingressam, quo ansere à lapide sub quo se occultauerat retracto, statim fluuius ex eo loco emersit, qui fuit nominatus Hercyna. Fuit in agro Phocensi Proserpinæ Venatricis templū, & Soteræ siue Seruantis siue Sospitæ apud Arcades apud Phliensses Primogeniæ. Nam & huius Deæ pro rerum euentis antiqui multa cognomina excogitarunt: atque cùm fabulas huiusmodi ex historiis rerum verarum finxerunt poetæ, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiunxerunt. Scriptum reliquit Zezes historia 41. Chiliad. 2. Theseum in Molossorum regionem vnà cum Pirithoo venisse, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres, filia Proserpina (nam mos fuit Molossorum omnes formosas mulieres Proserpinas appellare) canémque habebat Aidoneus eximiæ magnitudinis, qui Tricerberus vocabatur. Hi cum per insidias filiam Regis rapere conarentur, re patefacta in vincula coniecti sunt; atque quoniam Pirithous autor illarum insidiarum fuerat, Tricerbero proiectus ab eo laniatur & vorâtur: Theseus, quia non sponte, sed coactus & alieno ductu accesserat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules ab Eurystheo missus ad abducendum Tricerberum, illum è vinculis liberauit.

¶ At nunc cur fabulas has finxerint, explicemus. Cicero in libro secundo de natura Deorum vim omnem terrenam scribit esse Plutoni patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quòd omnia & recidant in terras, & oriantur è terris. Is igitur rapuit Proserpinam, quam frugum semen esse volunt, absconditamque quæri à matre fingunt. Illa Cereris filia nominatur, quia semina quę iaciuntur, e præteritis frugibus sunt excempta. At cur cùm flores colligeret, fuit à Plutone rapta? aut cur narcissum præcipuè colligens? quia per flores Siciliæ fertilitatem & aeris temperiem demonstrarunt scriptores: quippe cùm in Sicilia per omnes propè menses anni flores esse cōsueuerint: sicut de Lusitania scripsit Athenæus lib. 8. quòd ibi rosæ ac violæ per maius spatium trium mensium deesse non consueuerunt. Præterea cùm sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemē, quod in radices trahitur: quippe cùm à superiore frigore semen depressum excrescat in caput, radicésque in loco tepidiore dilatet, illud semen cùm impleatur nutrimento, in futuram æstatem semen colligit, quare colligens flores Proserpina sub terra detinetur à Plutone.

At quos flores? Narcissum præcipuè, quod nomen torporem & segnitiem significat. Non enim statim erumpit semen vbi nutrimentum collegit, ac florum materiam, sed in se continet: donec anni tepore illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta esse dicitur in Sicilia, quòd ea insula cæterarum omnium tritici feracissima sit, quę etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Hæc ab Arethusa, quę virtus est seminis, vt nomen ipsum significat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute, expellitur. Hæc latet sex menses apud maritum, dum sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non ampliùs semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarũ, & apud superos in locis editioribus. Dicta est vt quidam putarunt à Latinis à serpendo, quia semen per terram serpat quam alii ita dictam existimarunt, quia Luna sit, & modò ad dexteram, modò ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terrę. quam tamen Lunam esse sensit Orpheus in hymnis, vt in his apparet:

εὐφεγγὴς, κερόεσσα, μόνη θνητοῖσι ποθεινὰ,
εἰαρινὴ, λειμωνιάσιν χαίρουσα πνοῇσιν,
ἱερὸν ἐκφαίνουσα δέμας βλαστοῖς χλοοκάρποις.
Splendida, sola viris optabilis, vnaque vernam
Ostentans faciem, cornutáque frugibus almis,
Quæ sacrum corpus monstras ridentibus agris.

Qui igitur Lunam & Hecaten, & Proserpinam esse putarunt vnam, illam sex menses apud inferos esse alternè dixerunt, quia tantundem sub terra, quantum supra terram Luna in toto anno commoretur. Physici præterea ac Mythologi antiqui superius hemisphærium, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarunt: qua ratione Proserpinam à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderunt. atque de Proserpina satis, nunc de Luna dicamus.

De Luna. CAP. XVII.

AT verò Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam diuersorum parentum ratio patefacit: cùm Lunam alii Hyperionis filiam esse crediderint, alii Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium:

τάχα δ' ὄρθρος ἐγίγνετο δημιοεργός.
ἡ δ' ἐπίον σκοπιὴν προσεβήσατο δῖα Σελήνη,
Πάλλαντος θυγάτηρ μεγαμηδείαο ἄνακτος.
Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores,
Diuina ad speculum venit præsentia Luna.
Quæ Megamedeo fuerat Pallante creata.

At He-

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse Hyperionis & Thiæ putauit, cùm ita scribat:

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπεράν τε Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, Lunámque nitentem,
Quæ superu exorta, viru qua lumina pandit:
Auroram, rebus reddit quæ exorta colores,
Hæc parit amplexu coniuncta Hyperionis almi.

Alii Solis filiam, at non sororem, fuisse crediderunt, vt testatur in his Euripides in Phœnissis:

ὦ λιπαροζώνε θύγατερ
Ἀελίου Σελαναία χρυσεόκυκλον
φέγγος, ὡς ἀτρεμαῖα κέντρα
καὶ σώφρονα πώλοις μεταφέρων, ἰθύνεις!
O clarissimi filia
Solis Luna aurei circuli
Lumen: quàm certos stimulos
Et prouidos pullis addens regis!

Cùm verò Luna lucem à sole accipiat, eam & Phœben nominarunt, vt solem Phœbum, & in curru vehi finxerunt, vt scripsit Virgilius libro decimo:

Iamque dies cœlo concesserat, almáque curru
Noctiuaga Phœbe medium pulsabat Olympum.

Quæ cùm in Delo insula nata fuisset, Delia vocata fuit. atque vt Sol quadrigis, ita Luna bigis vehi solita fuit, sicuti testatur in libro quinto rerum astronomicarum Marcus Manilius in his:

Quadriiugis & Phœbus equis, & Delia bigis.

Quem currum tamen alii à mulo trahi finxerunt, alii ab equis discoloribus, albo & nigro, alii à iuuencis: at Ouidius fuisse albos Lunæ equos inquit in lib. I. de Remedio amoris in his:

Vt solet, in niueis Luna vehetur equis.

At hymnographus Homerus ille, qui hymnũ in Lunam scripsit, non solùm in curru vehi solitam Lunam scribit: sed etiam poetica quadam suauitate vestes splendidas induere, & exuere solitam inquit, cùm vellet: quippe cùm nunc lucida, nunc obscura sit pro vestium splendore, quam etiam in Oceano lauari inquit priusquã vestes sumeret, vt est in his:

εὖτ' ἂν ἀπ' Ὠκεανοῖο λοεσσαμένη χρόα καλόν,
εἵματα ἑσσαμένη τηλαυγέα δῖα Σελήνη,
ζευξαμένη πώλους ἐριαύχενας αἰγλήεντας.
Rursus Atlanten in lymphis membra lauata,
Vestibus induta & nitidis, Dea Luna micantes
Curru iunxit equos celeres, quibus ardua colla,

Quidam tradiderunt Lunam fuisse vxorem Aeris, è quo Rorem filium conceperit ac genuerit, vt ait Alcman Melicus in eo carmine:

Α᾽γρας τιν δρόσος αὔξει υἱὸ Μήνης τε κ᾽ Α᾽έρος ψάς.

Aeris & Lunæ soboles Ros gramina nutrit.

Fuerunt qui crediderint quoddam fuisse tempus quo nondum nata esset Luna, quæ iunior esse sole credebatur, cùm vel Arcades ante illam nati fuisse putati sint illi, qui non procul ab Apidano incoluerunt, vt testatur Apollonius libro quarto Argonauticorum:

οὐδ᾽ ἔπω Δαναῶν ἱερὸν γένος ἦεν ἀκοῦσαι
πευθομένοις· οἶοι δ᾽ ἔσαν Α᾽ρκάδες Α᾽πιδανῆες,
Α᾽ρκάδες οἳ κ᾽ προσθε Σεληναίης ὑδέονται
ζώειν φηγὸν ἔδοντες ἐν οὔρεσιν.

Nulli erat auditum Danaûm genus. Apidanenses
Arcades at soli fuerant olim: Arcades illi
Qui lunam superare ferunt se tempore & annis,
Cùm glandes ederent dispersi in montibus altis.

Nam Theodorus paulo ante bellum quod ab Hercule aduersus Gigantes gestum est, Lunam apparuisse scribit libro vigesimo nono. Aristo Chius & Dionysius Chalcidensis in primo suæ ędificationis idem confirmarunt. At Mnaseas ait Proselenum Orchomeni filium Arcadibus imperasse: quod etiam affirmauit Duris Samius in libro quintodecimo rerum Macedonicarum, qui inquit Arcadiam ab sese, ac fluuium Orchomenum à patre nominauisse, vnde & Mnaseas Arcades ante Lunam genitos fuisse dixit, vt scripsit Apollonii enarrator, qui etiam Arcades ipsos vocatos fuisse proselenos (quasi antelunares dixerim) ab Aristotele scripsit. Aiunt præterea Lunam ipsam esse cornutā, qualis Bacchus ab antiquis fingebatur, vt est in hymno Orphei:

κλῦθι θεὰ βασίλεια, φαεσφόρε, δῖα Σελήνη,
ταυρόκερως Μήνη, νυκτιδρόμε, ἠεροφοῖτι.

Audi luna Dea, & clarissima luminis autor,
Cornuta, & noctu incedens, quæ curris & altè.

Quam eandem marem esse & fœminam putauit idem, vt est eodem hymno:

αὐξομένη, κ᾽ λειπομένη, θῆλύς τε καὶ ἄρσην.

Aucta, & deficiens; eadem quoque fœmina másque.

Huic sagittas tribuerunt poetæ, quam Cynthiam à monte Deli celeberrimo & altissimo appellarunt, quo in loco Diana & Apollo nati creduntur, atque Diana eadem est Luna, vt suo loco explicabitur. Sic igitur sagittas illi tribuit Horatius in tertio Carminum:

Tu curua recines Lyra:
Latonam, & celeris spicula Cynthiæ

Summo

Summo carmine.

Credita est Luna præesse veneficiis, quare inuocatur apud Theocritum in Pharmaceutria cum Hecate, quas diuersas fuisse existimatas constat cum vtraque inuocetur. Hanc crediderunt antiqui è cœlo magicis artibus deduci. Quippe cùm antiquę veneficæ mulieres putarentur solem lunamque abolere, & ad Democratis vsque tempora vulgo Solis Lunęq; defectus abolitiones appellauerint: quod facilè colligi potest ex his carminibus Sosiphanis, quæ sunt in Meleagro:

μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα Θεσσαλὶς κόρη
(πάντες λέγουσι ὥς) καθαιρεῖ. κ̓ γδ̓ ἂν
ψευδὴς Σελήνης αἰθέρος καταίβασις.

Quæuis puella Thessalorum carmine, vt
Ferunt, abolet. Sed illa vana fama, quòd
Labatur alto Luna puro ex æthere.

Et velut illud carmen octauæ Aeglogæ Virg. declarat:

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam.

Atque Thessalæ mulieres præcipuè illam artē callere, & in ea excellere putabātur, vt innuit Aristophanes in Nebulis his versibus.

γυναῖκα φαρμακίδ᾽ εἰ πριάμενος Θετταλὴν,
καθέλοιμι νύκτωρ τὴν Σελήνην.

Veneficam si fœminam ipse Thessalam
Coemero, captabo Lunam noctibus.

Inde verò natam fuisse hanc opinionem scripserunt antiqui, quòd specula quædam rotunda ita parabantur, vt in his Luna omnino appareret è cœlo deducta. Atq; Pythagoræ ludicrum fuit quoddam Luna plena existente, vt quis in speculo quodam sanguine quæcunque collibuisset, scriberet: atque alteri prædicens à tergo illi assisteret, ea quæ scripsisset Lunæ ostentans: atque ille deinde intenta acie oculorum in Lunam, vniuersa quæ forent in speculo scripta perlegeret, tanquam in Luna scripta fuissent. Inde existimo artificium Cornelii Agrippæ originem cœpisse, qui in occulta philosophia videtur rationem quandam attingere, vt qui maximè à nobis distant, possint quæ volumus in Luna descripta perlegere.

Id eo tempore contigisse mihi narratum est, quo Franciscus præstantissimus Gallorum Rex bellum gerebat pro Mediolanensi principatu aduersus Carolum V. Romanorum Imperatorem vbi rediit Mediolanum. nam Roma in Insubriam, inde Venetias paruulus accessi cum patre, quo accidit vt plerique me Venetum esse crediderint. Nam non semel quæ perdiem agerentur Mediolani per noctem significata fuisse dicuntur Parisiis. Existimabantur igitur veneficiorum sciētia præstare Thessalæ mulieres quòd essent rerum Astronomicarū peritæ: atque inter cæteras Aglaonice Thessalorum Regis filia hac sciētia præstitisse dicitur,

quæ quoties immineret Lunæ defectus, se velle Lunam è cælo detrahere profitebatur. At enim quia multitudinem imperitorũ deciperet, cùm Deus nullam fraudem impune committi denique patiatur, in grauissimas calamitates incidit; quare id postea vsurpatum fuit apud posteros, vt, cùm quis ageret infeliciter, Lunam detrahere diceretur. Primus omnium mortalium ausus est Anaxagoras Lunæ defectum hominibus patefacere, vt scripsit Laertius Diogenes in eius vita: primúsque illius vitam aperuit, cùm antea Solis quidem defectum nemo admiraretur, cùm scirent omnes id interposito Lunæ corpore ita contingere: at Lunæ defectum aliquam grauissimam calamitatem minari arbitrarentur. Nam cuius caussa esset ignota, id diuinitus fieri semper putatum fuit ab antiquis: & de his rebus non tutum fuit Philosophis verba facere: cùm potiùs ad contemnendas vanas religiones, quàm ad illustrandam veritatem dicere crederentur, vt ait Plutarchus in Nicia. Anaxagoras verò spretis falsarũ religionum minis primus declarauit, quòd terra inter duos præstantiores planetas interposita, vmbram tanquam pyramidem facit, cuius basis sit in planitie, dorsóque ipsius terræ, conus verò vel ita extendatur vt Lunę regionẽ pertranseat. Non defuerunt tamen qui à Typhone, qui ab Endymione, & qui ab Atlante Lunæ circuitũ & mutationes priùs obseruatas fuisse putarint, inter quos fuit Anaxagoras. Vbi fuerint oppositi isti planetæ, ita, vt alterius centrum centro alterius ac centro terræ per rectam lineam opponatur, tunc Luna incidens in vmbram tota occultatur, ac deficit repente illius lumen, cùm nequeat tanquam speculum lumen ab eo accipere. At cùm centra vtriusque planetæ non opponuntur, tanto minùs obscuratur, quanto magis centrum eius à linea recta distiterit alterius. Quantus esset antiquorũ timor, quantáque trepidatio cùm Luna deficeret, declarauit Plutarchus ita in Paulo Aemilio: ἀφνίδιον ἡ σελήνη πλήρης οὖσα καὶ μετέωρος ἐμελαίνετο· καὶ τοῦ φωτὸς ἀπολιπόντος αὐτὴν, χρόας ἀμείψασα παντοδαπὰς, ἠφανίσθη. τῶν δὲ Ῥωμαίων (ὥσπερ ἐστὶ νενομισμένον) χαλκοῦ τε πατάγοις ἀνακαλουμένων τὸ φῶς αὐτῆς, καὶ πυρὰ πολλὰ δαλοῖς καὶ δᾳσὶν ἀνισχόντων πρὸς τὸν οὐρανὸν, οὐδὲν ὅμοιον ἔπραττον οἱ Μακεδόνες, ἀλλὰ φρίκη καὶ θάμβος τὸ στρατόπεδον κατεῖχεν. *Repentè verò Luna cũ plena esset & sublimis, facta est obscura: lumineque deficiente multiplicibus mutatis coloribus euanuit. Romanis (sicut est apud eos consuetudo) æris tinnitu lumen reuocantibus, ignésque multos, & faces, & tædas in cælum protendentibus nihil simile fecerunt Macedones: sed timor & trepidatio multa vniuersum habuit exercitum.* Atque Nicias dux Atheniensium ab hostibus circumuentus tanta trepidatione repletus est Luna deficiente, vt iussis suis à prælio abstinere cũ quadraginta millibus hominũ fuerit trucidatus, vt ait Plutarchus in libello de superstitione. Existimabãt enim antiqui æris tinnitu & luminibus altè sublatis Lunæ lumen in de-

fecti-

fectibus adiuuari: quare & Ouidius in libro 4. mutationum, æra Lunæ auxiliaria dixit, quæ pulsarentur:

Cùm frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.

Alii tubarum strepitu, musicorúmque instrumentorum Lunæ lumen reuocare conabantur, quod ita scribit Cornelius Tacitus in libro primo: Igitur æris sono, tubarúmque & cornuum concentu strepere: prout splendidior obscuriórue, lętari ac mœrere: & postquam ortæ nubes offecere visui, creditúmque conditam tenebris, vt sunt mobiles ad superstitionem perculsæ semel mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora auersari Deos lamentabantur. Arbitrabantur enim antiqui non solùm in defectu Lunæ, sed etiam in morte pereuntium vtilem esse æris tinnitum, quoniam purus esset, & cui nullum piaculum posset accedere; qua de caussa in omnibus lustrationibus & expiationibus illo vtebantur, quod scriptum fuit ab Apollodoro Cyrenaico in libro de Diis. Eximias esse vires Lunæ supra omnes planetas, ferè vno Sole excepto, facilè sentimus, quamuis magnitudine corporis sit illis inferior. Luna enim, vt ostendunt Mathematici, vix maior est dimidia parte terræ: cùm alia sidera conspicua, maiora vniuersa terra esse dicantur. Neque solùm illius forma mutatur tum crescendo, tum ad initia recurrendo: sed etiam regio, cùm modò ad Aquilonem, modò ad Austrum declinet à circulo animalium: atque in illa modò est quædam brumæ, modo solstitii similitudo. Multa denique ab illa manant, & fluunt quibus animantes alantur, & augescant, pubescant, & maturitatem assequantur, quæ oriuntur è terra. Ideirco Chaldæi dicere solebant Lunam ortus nascentium moderari, cùm sidera notent & animaduertant ea quæ Lunæ fuerint adiuncta. Sed carmina quædam huc ascribenda putaui: quibus vniuersa propè Lunæ natura in omnibus mutationibus explicatur:

ἐμοὶ τὸ λοιπὸν χρησίμως διδασκάλῳ
ἄκουε λεπτῶς τὴν σεληναίαν φύσιν,
φύσεις ἁπάντων τῶν χυμῶν κληρονομουμένην.
ὑγρὰ μὲν ἔστι δίχα τῆς πρώτης μάχης,
τὴν βρεφικὴν αὔξησιν ἐκμιμουμένη.
θερμὴ δὲ πανσέληνον αἰεὶ τρέχει δρόμον,
ἀκμαστικὴ γὰρ καὶ σφριγᾶν δοκεῖ τότε,
ἔπειτα λοιπὸν εἰς διχάδα δευτέραν,
ξηρὰ ταπεινή· πρὸς παρακμὴν γὰρ τρέχει.
ἔπειτα γηρᾷ, καὶ δοκεῖ τεθνηκέναι,
ψυχρά, δυσειδής, συγκρυβεῖσα τῷ γνόφῳ,
κἂν ἐξ ἀδήλου πάλιν ἔρχεται νέα,
πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,
ταυτὶ μὲν ἔτας εἰ δέ τις πλείω γράφει

κόμπτες ἀθελατὸς κὴ κενὴ ςωμυλία.
In posterum me visus magistro discito
Natura Luna qua sit aptè: hac omnium
Vim continet succorum, & hac potentiam.
Est vda primùm, donec illa creuerit,
Infantibus prorsúsque fit simillima.
Tepens at inde plena cursum perficit,
Vigere tum videtur, esse & florida.
Decrescere vt cœpit deinde, mox die
Vigesima remissus alla fit vigor,
Arétque sensim. longa nec fit hinc mora,
Senescit illa, mox videtur emori
Deformis, algens, atque operta nubibus.
Rursúsque fit noua hac prius quæ nulla erat,
Vultu decoro prodit, & repletur hinc.
Hæc sic habent. Si plura quis dicat tibi,
Nugas loquaces credito, atque fabulas.

Has autem mutationes sortita est Luna pro situ quem tenet Solem respiciens: nam cùm semper Lunæ dimidium illustretur, accidit in coniunctionibus eam Lunæ partem illustrari, quæ superior est, nec nobis conspicua: quæ semper propè cùm Sole supra terram consurgit. Illud autem longè aliter se habet in plenilunio, cùm sola pars nobis conspicua illustretur, Solíque opponatur, quippe cùm media sit nox vbi ad cœli medium peruenerit. Hæc autem tanto magis vel minùs contingunt, quanto magis Luna vel minùs recesserit à Sole. Cùm vero corpus Lunæ non sit ex aliqua materia densa vt terra est, aut ex ea composita, mirum videtur cur Xenophanes adductus sit, vt in Luna habitari dixerit, eámque locum esse multarum vrbium. Ego sanè illam caussam fuisse censeo, cur is eam sententiam introduxerit: quia sicut in frequẽtissimis ciuitatibus multi sunt rerum nouarum cupidi, ita in philosophia contingit: nonnulli enim ne nihil sciſſe videantur, aliqua noua monstra in Philosophiam introducunt, vt alicuius rei inuentores fuisse appareant. Sic etiam Nicetas Syracusius cœlum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia stare dixit, neque quicquam præter terram in mundo moueri: quia circa axem suum versa omnia illa contingere dicebat, quæ si cælũ stante terra moueretur, contingerent, vt testatur etiam Cicero in secundo quęstionum Academicarum, & Ptolemæus in primo Almagesti. Multæ fuerunt fabulæ de Luna fictæ, quòd dormientem Endymionem in Latmo Cariæ monte adamarit, & cum eo concubuerit, vt in his significauit Catullus:

Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio.

Sic Ouidius in ea epistola quam scribit ad Heronem Leander:

Luna mihi lumen tremulum præbebat eunti,
Vt comes, in nostras officiosa vias.
Hanc ego suspiciens, Faueas ô candida, dixi,
Et subeant animo Latmia saxa tuo,
Non sinit Endymion te pectoris esse seueri.

Et quòd Panos amore in arietem versi capta fuit, vt significauit Virg. lib. 3 Georgicorum:

Munere sic niueo lanæ (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.

Memoriæ prodidit Rhianus Cretensis in lib. 13. Heracleæ Lunã cum Endimyone dormiuisse in montibus apud Trachinem. Atque Nicander in rebus Aetolis mõtes illos vocatos fuisse Aselenos ait, quia Lunæ lumine per id tempus carere consueuerint, quo Luna dormiret cum Endymione. Scriptum reliquit Pausanias in Eliacis Endymionem filias quinquaginta ex ipsa Luna suscepisse. Ac præter cæteros mares Aetolum, qui cæso per imprudentiam Chærone Cleodori filio in Hyantim profugit, quæ postea ab ipso vocata fuit Aetolia, vt testatur Antigonus Carystius in Dictionibus. Lunæ & Dionyso mos erat sues immolari apud Aegyptios, vt ait Herodotus in Euterpe: τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὗς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι, τῷ αὐτῷ χρόνῳ, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ τοὺς ὗς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. *Cæteris quidem Dijs sues immolare nefas esse putant Ægyptij: at Soli, Lunæ & Dionyso eodem tempore, in ipso plenilunio scilicet sues mactantes, carnes conculcant pedibus.* quo in loco ritus multiplex sacrorũ, in quibus sues immolabantur apud Aegyptios, ostẽdit Herodotus. Erat tamen consuetudo apud alias nationes vt nulli Deorum, nisi Cereri, sus immolaretur: cùm Lunæ, cùm haberet cornua, taurus mactaretur, vt ait Lactantius in libro de Falsa religione.

¶ Ac de his quæ fabulosè de Luna dicta fuerunt, satis dictum est: nunc ex illis sententiam sapientum explanemus. Hæc filia fuisse Hyperionis, quoniam super nos assiduo & celerrimo motu conuoluantur superna corpora, dicta fuit. Alii non ab etymologia nominis, sed ab Hyperione viro rem deductã arbitrati sunt, quia primus Hyperion astrorum motus obseruauerit: qui etiam pater astrorum vocatus fuit, & Lunę Solísque pręcipuè. quod ita Homerus videtur significasse, in primo Odyss.

αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο
νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἡελίοιο ἤσθιον.
Stultitia periere suã, quòd cadere adorti,
Quòd Solis mactare boues Hyperionis ausi.

Cùm lumen à Sole accipiat, Solis filia dicta est. At eadem soror quòd ex Hyperionẽ cũ Sole nata creditur, vel quod eodẽ tẽpore,

nata ſit & ab eodem parente creatore rerum omnium Deo, vel quòd illi Sol tanquam ſórori lumen impertiat, vel quòd fraternè tempora inter ſe diuiſerint, cùm Luna nocti, Sol diei moderetur. nam cùm Sol per ſe ſit lucidus, Luna nullum habet proprium lumen, ſed tanquam ſpeculum corpus diaphanes exiſtens receptum à ſole lumen ad terram tranſmittit. Dicta eſt in curru vehi, propter celeritatem, quam ſine vehiculo vulgus intelligere non poterat, quod etiam attinet non mediócriter ad orationem poeticè exornandam. Quòd veſtes indueret variorum colorum, id excogitatum fuit ad explicandas multiplices mutationes: quódque in Oceano lauaretur, dictum eſt ad opinionem vulgi, cùm tantundem vndique diſtet à terra & ab aquis. Illud ſanè ridiculum eſt fuiſſe aliquod tempus, cùm Luna non eſſet, neque tamen vllum vel architectum, vel ferramenta proferri, vnde Luna fabricari cœperit. Ad exprimendam Lunæ naturam, ſiue ingenium multorum mortalium, qui mutantur in horas, fabulati ſunt antiqui lunam orauiſſe matrem vti ſibi aptam tunicam contexeret, quæ reſpondit nulla ratione iſtud fieri poſſe, cùm nunc plena ſit, nunc in cornua curuata, nunc vtrinque gibba; quare modò creſcenti tunica diſrumperetur, modò diſcederet è gracili corpore. Fuit eadem Lucina dicta, quia Luna per incrementum humorum ſemiplena faciliorem reddit nixum, atque partũ euocat in lucem quamobrem ſcitè ait Timotheus:

διὰ κυάνεον πόλον ἄστρων
διά τ' ὠκυτόκοιο σελάνας.
Per & cæruleum polum aſtrorum,
Per & citipara Lunæ.

Huic filiam natam eſſe memorant antiqui Erſam nomine, quam è Ioue conceperit. ſic enim ros dicitur à Græcis, qui pro Lunę potentia variatur. vnde non inſuauitur ſcripſit Alcman:

οἷα Διὸς θυγάτηρ Ἔρσα τρέφει καὶ Σελάνας.
Ros Iouis & Lunæ vt ſoboles gratiſsima nutrit.

Hæc eadem mas & fœmina putata eſt, quia humorem & nutrimentum præbeat animantibus, & quia maris vice nocturnum præbeat calorem, quo plurima ad putredinem & ad generationem adiuuantur, vt ait Ptolemæus in magna compoſitione. quare illi ſacrificabatur à maribus veſte muliebri: à mulieribus virili indutis, vt ſcripſit Philocorus. Deinde ſagittas Lunæ tribuerunt antiqui vel propter radios, quos ad corruptionem demittit, vel propter dolores parientium: cùm illi non valde ſint diſſimiles doloribus vulnerum, acerbitatem eorum exprimentes. Hanc idcirco parturientes ad leuandos dolores inuocabant, vt infantes faciliùs in lucem ederentur, Lucinam nominantes: atque cùm vna eſſet, varia nomina pro variis facultatibus ſortiebatur. Credita eſt plurimum conferre veneficiis, quoniam multæ ſunt admirabi-

admirabiles planetarum vires certo quodam ordine collocatorum. Nam alia vis est oppositorum, alia coniunctorum, alia in regionibus aliis existétium planetarum, cùm per tertiam vel quartam vel sextam partem circuli distiterint. Neque hoc mirum videbitur si quis cognouerit Mercurium Trismegistum in statuas certo ordine collocatas certis magnitudinum rationibus seruatis dæmones solitum accire, ita vt illæ mox loquerentur. At quoniam eadem est etiam Diana vocata, nunc de Diana verba faciamus.

De Diana. CAP. XVIII.

CVM eadem Luna sit, & Hecate, & Diana, tamen non omnes hæ vires, quæ per has intelliguntur, vno nomine dicuntur, etsi ab vno fonte manant. Cùm enim Hecate nunc Iouis, nunc Aristæi, nunc Tartari, nunc Persæ filia dicatur: Luna modò Hyperionis, modò Pallantis: quòd illa sit fatorum vis à Deo proficiscens, vt diximus, hæc velocissimus sit planeta, cuius multiplex est potentia in rebus inferioribus quæ quoniam maximè remouetur à vi primi motus, maximè sua natura vtitur. Hanc eandem esse Hecaten patefecit Callimachus in hymno in Dianam, qui illam Pheræam nominauit, cuiatem fuisse Hecaten constat, vt est in his:

> πότνια μουνυχίη, λιμενοσκόπε, χαῖρε Φεραία.
> *Salue Munychia, & portus tutela, Pheræa.*

Hanc filiam fuisse Latonæ Cœique Titani constat, quam Nicander in Theriacis ita Titanidem nominauit:

> τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
> χορπίον ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπῆχε,
> Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠρίωνι.
> *Grandine signatum Titanis at inde puella*
> *Scorpion immisit, qui cuspide surgat acuta,*
> *Bœoto meditata necem vt fuit Orioni.*

Alii ex Ioue & Latona natam esse dixerunt, de qua ita scripsit Cicero in tertio de natura Deorum: Dianę item plures: Prima Iouis & Proserpinę, quę pinnatum Cupidinem genuisse dicitur. Secunda notior, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus: Tertiæ pater Vpis traditur, Glauce mater: eam Græci sæpe Vpim paterno nomine appellant. Inter has omnes Iouis filia celeberrima fuit, quare omnia cęterarum illi vni tribuuntur à poetis. Hanc Deliam nominarunt, quia nata sit in Delo. sic enim vocauit Ouid. in Phædræ epist. ad Hippolytum:

> *Iam mihi prima Dea est, arcu præsignis adunco*
> *Delia, iudicium subsequar ipsa tuum.*

Hanc non solùm Iouis filiam, sed etiam χθονίαν vocauit Orpheus

in hymnis siue terrestrem, vt dictum est de Hecate. Hanc eandem Lunam esse demonstrauit in his Virgilius lib. nono:

Suspiciens altam Lunam sic voce precatur:
Tu Dea, tu præsens nostro succurre labori
Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.

Sic Ouid lib. 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturna forma Dianæ
Esse potest vnquam, sempérque hodierna sequente,
Si crescit, minor; est maior, si contrahit orbem.

Sic Cicero in secundo de natura Deorum: Dianam autem & Lunam eandem esse putant. Hæc cùm nata esset ante Apollinem, at eodem tamen partu: obstetricis munere postea apud matrem est functa nascente Apolline. Quod autem illa quæ Iouis & Latonæ filia fuit, fuerit celeberrima, patet vel ex eo hymno Homeri, qui ita se habet in Apollinem:

χαῖρε μάκαιρ' ὦ Λητοῖ ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα,
Ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν·
τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.
Salue Latona: vt peperisti pignora clara.
Venatrix Diana tua est, & clarus Apollo.
Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo.

Et Cornelius Tacitus in libro tertio; Primi omnium Ephesii adiere memorantes, non vt vulgus crederet, Dianam atque Apollinem in Delo genitos esse; apud se Cechrium amnem, lucum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleæ quæ tum etiam maneat adnixam, edidisse ea numina: Deorumque monitu sacratum nemus, atque ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram vitauisse. Hanc Cereris & Dionysi & ipsam & Apollinem fuisse filios scribit Herodotus ex AEgyptiorum sententia, at Latona fertur illorum fuisse nutrix, vt patet in his; Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἄρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσιν εἶναι παῖδας, Λητὼ δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. *Apollinem verò & Dianam Dionysi & Isidis filios esse inquiunt: at Latonam eorum nutricem & seruatricem fuisse asserunt.* quam opinionem secutum postea AEschylum inquit Herodotus Dianam Cereris filiam appellasse, cùm Ceres dicta sit Isis ab AEgyptiis, vt testatur Pausanias in Arcadicis. Alii Cœi Titanis & Phœbes filiam putarunt. Cùm mares omnes Diana auersaretur, quia viderat quæ passa erat mater, cùm obstetricata est, impetrauit à patre Ioue vt perpetuam virginitatem seruare posset, vt apparet ex his Callimachi carminibus:

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα φυλάσσειν,
Da mihi perpetuò vt sim virgo, da pater alme,

Arcus præterea & sagittas & puellas socias sexaginta Oceaninas, & alias viginti, quæ illi arcus cothurnósque & canes curarent. Iupiter postulanti tribuit; dedítque venationibus præesse, & viis. & por-

& portubus;quod patet ex his apud Callimachum:

καὶ ἀγυιαῖς
ἔσσῃ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος.
Nam præfecta viis & portubus ipsa fereris.

Quæ quoniam venationibus delectaretur, Dictynna vocata fuit à retibus:nam δίκτυον rete est apud Græcos. Sic enim illam nominari inquit à nymphis Callimachus in lauacrum Dianæ,& Ouidius lib.2.mutationum.

Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens,& cæde superba ferarum, Aspicit hanc.

Cuius etiam cognomen fuit ἰοχέαιρα apud Græcos, quia sagittis delectaretur, quibus insectaretur feras, vt eam nominauit Hesiodus in Theog.

Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων,
γείνατ' ἄρ, αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.
Nascitur hinc Phœbus gaudénsque Diana sagittis,
Pignora Latonæ.peperit clarissima Diuûm
Hæc Latona Ioui magno coniuncta in amore.

Fabulantur hanc per imprudentiam venando Cenchriam Pirenes nymphæ filium interemisse; quare cùm Pirene eum lugeret tantam vim lacrymarum profudisse,vt in fontem sui nominis sit conuersa.Cur venationibus præfecta credita sit Diana,caussa huiusmodi ab antiquis memoratur: Nympha quædam Britomartis, vel(vt alii maluerunt)Britimartys,cùm venaretur,in quędam retia cecidit, vnde cùm se explicare non posset fera superueniente præcipuè, Dianæ sacellum vouit si incolumis euaderet, quod postea erexit, & Dianę Dictynnæ ab iis retibus nominauit. vnde dicta est postea venantibus præfecta Dea,vt scripsit Dicæarchus, & Aristophanis enarrator. Alii tamen maluerunt Dianam ipsam venationibus præfectam fuisse; quòd venationibus mirum in modum delectaretur, quare eius imagini semper arcus adhiberi solitus fuit, vt scripsit Melanthus in libro de imaginibus Deorum.alii dicunt Britomartim Iouis & Charmes filiam carissimam fuisse Dianæ ob venandi studium, quæ cum Minoem insequentem fugeret.præ amore se in mare deiecit in retia,quę ad capiendos pisces erant in mare demissa, & à Diana in Deorum numerum delatam. Dictynnæ & Alpheiæ nomine culta est ab Aeginetis & à Cretensibus, vt ait Apollodorus Cirenaicus in libro de Diis.Hæc eadem Dea choris, & musicis instrumentis delectari solita creditur,vt ait Hom.in hymno in Venerem.

οὐδέ ποτ' Ἀρτέμιδα χρυσηλάκατον κελαδεινὴν
δάμναται ἐν φιλότητι φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.
καὶ γὰρ τῇ ἅδε τόξα, καὶ οὔρεσι θῆρας ἐναίρειν,
φόρμιγγές τε χοροί τε, διαπρύσιαί τ' ὀλολυγαὶ,

ἄλσεά τε σκιόεντα, δικαίων τε πτόλις ἀνδρῶν.
Diana haud potuit mentem peruincere amore
Alma Venus, quam circumstant risúsque iocique.
Huic arcus placuere, feras & cadere syluis;
Huic cithara atque chori, clamor concinnus; & vrbes
Iustorum huic hominum, vmbrosa super omnia sylua.

Cùm virginitatem perpetuam seruare, viis ac portubus præesse, à tot nymphis sociis obseruari impetrasset à Ioue, in syluis perpetuò fere degebat, vt marium consuetudinem deuitaret: quare & venatrix dicta est, & nemorum atque montium custos existimata; vt ait Horat. lib. 3. Carminum:

Montium custos nemorúmque virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimísque letho
Diua triformis. Et Virgilius lib. vndecimo:
Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo.

Præfecta fuit præterea parturientibus, vt intelligeret quantum malorum cumulum deuitasset, cùm virginitatem expetiuit: vt licet ex his Callimachi versibus intelligere, vbi se nunquam in vrbem adituram dicit, nisi cum à parturientibus vocabitur:

πόλεσιν δ' ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν
μοῦνον, ὅτ' ὀξείῃσιν ὑπ' ὠδίνεσσι γυναῖκες
τειρόμεναι καλέουσι βοηθόον.
Vrbes accedam solùm, ac sub tecta virorum,
Pressa dolore graui nisi cùm me fœmina partus
Auxilio accerset.

Multiplex denique officium fuit Dianæ, quippe cùm virgines pertæsæ iam virginitatis: vt eius Deæ, cuius hactenus in tutela fuissent, iram deuitarent, consueuerint in canistris sacrificia ad Deæ templum deportare, eius numinis veniam postulantes, quod à Græcis κανηφορεῖν dicebatur. neq; eos canistros, nisi illæ ferebant, quæ ad nubilem ętatem peruenissent, de qua consuetudine meminit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cùm ita vterus excreuisset grauidis puellis, vt sueta zona vti amplius non possent, eam zonam mos fuit in templo Dianæ λυσιζώνης cognomento zonam soluentis scilicet, quod fuit apud Athenienses, deponere. quare postea dictum est zonam soluere, pro eo quod est grauidam fieri, quod patet ex his carminibus Apollonii lib. 1.

μίτρην πρώτιστον ἔλυσα καὶ ὕστατον, ἔξοχα γάρ μοι
Εἰλείθυια θεὰ πολέος ἐμέγηρε τόκοιο.
Prima soluta mihi est postremáque Zona quòd ipsa
Inuidit multos natos Lucina misellæ.

Eam verò dicandæ zonæ consuetudinem, vt Veneri coronas ob nuptias, ita significauit Agathias in his carminibus;

τῇ Παφίῃ στεφάνους, τῇ Παλλάδι τὴν πλοκαμῖδα.

Ἀρτέ-

Ἀρτέμιδι ζώνην αὔθετο Καλλιρόη.
εὕρετο γὰρ μνηστῆρα, τὸν ἤθελε, καὶ λάχεν ἥβην
σώφρονα, καὶ τεκέων ἄρσεν ἔτικτε γένος.

Minerua crines posuit, Venerique corollas,
Diana Zonam candida Callirhoe.
Nacta procum fuit haec, quem tota mente petebat,
Atque maris mater facta fuit generu.

Cùm igitur obstetricis munere fungeretur, dicta est à Graecis Εἰλείθυια, à Latinis Lucina, quia nascentia omnia in lucem euocaret. Cùm verò venatum exiret, quo cultu corporis vteretur, expressum est in illo Epigrammate:

Ἄρτεμι, ποῦ σοι τόξα, παραυχένιός τε φαρέτρη;
ποῦ δὲ λυκαστείων ἐνδρομὶς ἀρβυλίδων;
πόρπη τε χρυσοῖο τετυγμένη, ἠδὲ πρὸς ἄκρην
ἰγνύην φοῖνιξ πέπλος ἑλισσόμενος;
κεῖνα μὲν εἰς ἄγρην ὁπλίζομαι· εἰς δὲ θυηλὰς
εἶμ' αὕτως, ἱρῶν αἰτουμένη θυέων.

Arcus vbi Diana iacet, vel plena pharetra?
Aut vbi Cretensis endromis arbylidus?
Fibuláque ex auro, fucatáque murice vestis,
Qua solita est summi poplitis ora tegi?
Arma ea sunt praeda: sed cùm mihi sacra parantur,
Vt cernis, lata ad pocula inermis eo.

Huic Deae currum aureum à ceruabus candidis tractum tribuerunt antiqui, vt ait in his Callimachus:

Ἄρτεμι παρθενίη τιτυοκτόνε, χρύσεα μέν τοι
ἔντεα καὶ ζώνη, χρύσεον δ' ἐζεύξαο δίφρον·
ἐν δ' ἐβάλευ χρύσεια θεὰ κεμάδεσσι χαλινά.

Aurea nam domitrix Tityi sunt arma Diana
Cuncta tibi, & Zona, & iuga quae ceruicibus aurea
Ceruarum imponis currum cùm ducis ad aureum.

Credita est Diana fuisse piscatoribus etiam praefecta, sicuti testatur in his Apollonidas:

τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοὶ λιθοφῦτιν
Ἄρτεμι δωροῦμαι Θῆρις ὁ δικτυβόλος.
καὶ ζωρὸν κεράσας ἰσοχειλέα, καὶ τρύφος ἄρτου
αὖον ἀποθραύσας, τὴν πενιχρὴν θυσίην.
ἀνθ' ἧς μοι πλησθέντα δίδου θηρεύμασιν ἄγειν
δίκτυα. σοὶ δέδεται πάντα μάκαιρα λίνα.

E pruna dono triglámque apuámque Diana
Piscator Theris hanc tibi litoream.
Pocula plena mero spumantia, siccáque frusta
Vrsi lata cape è paupere sacra manu.
Pro quibus alma mihi da praeda plena videre
Retia: sunt etenim retia sacra tibi.

Memoriæ prodidit Pausanias alatam fuisse Dianæ effigiem apud Eleos, quæ dextra pardum, sinistra leonem porrigeret. Ignifera præterea siue Lucifera Dea vocatur ab Euripide in Iphigenia in Tauris: qui eandem putauit esse & Lunam, vt diximus. Illam facultatem idcirco Dianæ tribuit Callimachus, vt grauissimis afficiat calamitatibus quos libuerit, vt est in his:

σχέτλιοι οἷς τύνη χαλεπὴν ἐμμάξεαι ὀργήν
κτήνεά σφιν λοιμὸς καταβόσκεται, ἔργα δὲ πάχνη.
κείρονται δὲ γέροντες ἐφ' υἱάσιν αἱ δὲ γυναῖκες
ἢ βληταὶ θνήσκουσι λεχωίδες.

O miseri: quibus ipsa grauem tu concipis iram.
Nam morbus depascit oues, segetémque pruina.
Orbantúrque senes natis, & fœminæ abortum
Mox pariunt.

Nam horum omnium facultas est Lunæ concessa. Scriptum reliquit, Plutarchus in vita Arati, Dianæ imaginem admirabilem quandam fuisse apud Pellenenses: quæ cæteris quidem temporibus neglecta iacebat, at vbi à sacerdote efferretur, neminem quidem respiciebat, sed omnium refugiebat intuitum in faciem. Illius enim aspectus non hominibus solum quos dementes faciebat, erat formidabilis ac grauis: sed etiam arbores vel faciebat, infœcundas, vel fructus deiiciebat, quacunque lata fuisset. Et Strabo libro duodecimo Castabalim fanum fuisse Dianæ Persicæ scribit, vbi sacræ mulieres illæsis pedibus super prunas ambularent. Legem fuisse in Tauris scribit Herodotus in Melpomene, vt omnes Græci, qui naufragi eò appulissent virgini Dianæ immolarentur, vel (vt alii maluerunt) præcipites è quodam sublimi loco deiicerentur. Alii id moris fuisse inquiunt vt caput eorū percuteretur, qui cùm essent mortui, eorum capita in crucem tollebantur, quæ alii tamen humari putarunt. Fuerunt qui putarint Tauricam illam Dianam Iphigeniam fuisse Agamemnonis filiam, de quá Diana talis refertur fabula à Pausania in posterioribus Eliacis. Fama est quòd Alpheus amore Dianæ captus, vbi neque gratia, neque precibus se quidquam ad nuptias proficere intelligeret fit ad vim conuersus: at illa fugiendo in sequentem Alpheum vsque ad Letrinos àd nocturnos choros protraxit, vbi interesse Nympharum lusibus consueuerat. Ibi Dea sibi suísque sociis os cœno obleuit, quam cùm dignoscere nō posset Alpheus elusus abiit: tum Letrini Dianę Alpheiæ templum dicarunt. Huic Deę mos erat boues immolare, quare apud Persas Persicæ Dianæ in traiiciendo Euphrate scribit Plutarchus in Lucullo obuias fuisse boues, quæ incustoditæ per regionem vagabantur lampadem Deæ notam habentes impressam. Quamuis Horat. verrem illi mactari dicit in his:

Immi-

Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verru obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

Alii dicunt omnium quæ nascerentur è terra primitias huic Deæ offerri solitas: vt apparet ex his versibus Euripidis:

ὅ,τι γὰρ ἐνιαυτὸς τίκτοι
κάλλιστον ἔθυξα φωσφόρῳ θύσειν θεᾷ.
Ego quod annus optimum produxerit,
Voui immolare Lucifera certè Dea.

Sic cùm ab OEneo neglecta fuisset, qui primitias Diis cæteris agrestibus obtulerat, illa aprum Calydonium eximiæ magnitudinis excitauit ob indignationē, qui vniuersum agrum OEnei infestaret, quod expressit Ouidius in libro octauo mutationum:

Huius opem Calydon, quamuis Meleagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece, caussa petendi
Sus erat infesta famulus, vindéxque Dianæ.
OEnea námque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.

Fuit consuetudo vt candida cerua Dianæ mactaretur, quæ sibi grata victima credita est, quòd eam pro Iphigenia substituerit. quare inquit Ouidius:

Candida quæ semel est pro virgine cæsa Diana,
Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Mos fuit apud Plateenses antequam nuptias celebrarent Dianam cognomento Eucliam placare sacrificiis, quòd cùm esset virgo, putaretur habere odio matrimonia, de qua consuetudine meminit Plutarchus in Aristide. Habuit celeberrimum omnium templorum & augustissimum Ephesium, quod totius Asiæ studio ducentis & viginti annis architecto Chersiphrone fuerat ædificatum, cuius erat longitudo pedum quadringentorum & quinque ac viginti, latitudo ducentorum & viginti, in quo fuerant centum & viginti septem columnæ à totidem Regibus erectæ admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nam ad sexaginta pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex fuerũt incredibili artificio & magnificè cælatæ, cum aptis tanto artificio columnarum epistyliis. Aderant & picturæ mirificæ, & pulcherrimæ statuæ magnificentiæ eius templi conuenientes. quæ omnia ab Herostrato viro Ephesio incensa fuerunt, vt hac ratione, cùm ingenii præstantia non posset, sibi perpetuitatem nominis compararet. Illud autem incendiũ accidit circiter Idus Sextilis, quo die

natus est Alexander Macedo cognomento Magnus, vt ait Plutarchus in eius vita. Ne potiretur autem Herostratus re per tantum scelus optata, sanxerunt Ephesii propositis grauissimis suppliciis ne quis in posterum Herostratum nominaret. Atque huius magnificentissimi templi sublimitatem & mirabilitatem præclarè expressit poeta in illo epigrammate, quod etiam ipsum templum Partheneonem vocauit, siue virginum thalamum:

τίς ποχ' ἀπ' οὐλύμποιο μετάγαγε παρθενεῶνα,
ἢ πάρος ἐρανίοις ἐμβεβαῶτα δόμοις;
ἐς πόλιν Ἀνδρόκλοιο θοῶν βασίλειαν Ἰώνων.
τὰν δορὶ καὶ μούσαις ἀστυ τάλαν Ἔφεσον;
ἦ ῥα σὺ φιλαμφὶ τιτυοτόνε μᾶζον οὐλύμπω·
τὰν τροφὸν, ἐνταυθοῖ, τὴν σὴν ἔθευ θάλαμον;

Quis tulit è cælo sublimem Partheneonem,
Qui fuerat superis cognitus antè Deis?
Mænia vbi Androcli, Imperiúmque extitit Ionum,
In claram Musis militiáque Ephesum?
An quia grata magis cælo tibi terra sit altrix,
Diana hic thalamum percupis esse tuum?

Scriptum reliquit Strabo in libro decimoquarto quòd cùm illud templum, quod affabre & multo artificio à Chersiphrone extructum fuerat, conflagrasset, aliud Ephesii non minùs magnificum construxerunt refectis prioribus columnis, detractis mulieribus aureis ornamentis, multísque opibus & publicè & priuatim vndique in vnum collatis. Hanc inuocare consueuerunt cùm fierent sacrificia venefica, vt est in libro Epodon apud Horatium, in his:

O rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis
Arcana cùm fiunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana, à locis in quibus culta est, ab iis qui templa dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Diis cæteris dictum est. Vt Tauropola siue Taurica, Persica, Minthia, Pergæa, Ephesia, Epione, Foresis, Orthosia, Istria, Hegemache, Isora, Limnæa, Lycea, Lucifera, Patroa, Pheræa, Propylæa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia, Hegemona, Hemeretria, Callista, Cnacalysia, Agrotera, Elaphiæa, Condyleatis, Alpheia, Hymnia, Agrestis, Pyronia, Laphria, Euclea, Stymphalia. Triclaria, Sciaditis, Philomirax. Chryselacate, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnea, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt nomina variæ nationes: nam Cretēses Dictynnam, Thraces Vpim, Arcades Orthosiam, parturientes Lucinam tantùm vocarunt.

¶Atque

¶ Atque tot de Diana dicta sufficiant, nunc sensa horum explicemus. Latonæ & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit potest etiam à λανθάνω, quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt, è confusa scilicet rerum natura. Horum pater fuit Iupiter qui ex illa materia euocauit: Deus scilicet omnium parens & moderator, vt diximus. Alii ad mores hoc referentes, Latonam iniuriarum obliuionem putarunt, vt sensit idem Plato. Alii quoniam illi, quibus est Lunæ temperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnopere. Hanc virginem dixerunt, quòd Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cùm illorum natura venationibus, aliisque exercitationibus naturalem calorem adiuuantibus maximè conseruetur ac vigeat. Alii Dionysi & Cereris filiam putarunt, alii Cœi, & Phœbes: cùm tamen omnes ad Lunæ naturam respicerent, scirentque Dionysum ac Cœum Titanem Solem esse: Cererem nunc terram vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi Lunæ corpus apparet. Atque cùm Luna lumine luceat alieno, iure Solis & crassioris materiæ filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos, quoniam viatoribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadem confert parturientibus, quia ob humoris copiam faciliùs partus oriuntur, & cùm maximè viget, in plenilunio scilicet faciliùs. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum grauitatem. Et quoniã humectandis rebus accommodata est eius natura, neq; vlla pestilentia sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiç autorem dixit esse Callimachus: cui pinus meritò dicatur, quia Lunæ temperamentum illa arbos obtineat. Illius velocitatem admirati antiqui alatam esse finxerunt, & in curru à ceruabus candidis velocissimis trahi, quia color albus Lunæ præcipuè tribuitur: qua de caussa argentum inter metalla est illi consecratum. At dicatur iam de campis Elysiis.

De campis Elysiis. CAP. XIX.

ATQVE quoniam superiùs locuti sumus de omnibus monstris quibus impiorum animæ torquendæ traderentur: nunc reliquum est, vt quæ præmia illis qui sanctè piéque vixissent, proponerentur, breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur: & in eos qui præstantes viri fuissent, atque optimè de patria, vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent, non illiberalis: cùm minimè æquam rationem ignaui & scelerati, atque viri boni post mortem sortirentur. Pro scelerum igitur grauitate vbi tãdiu

pœnas dediſſent animæ, vt eſſent ab omni humana colluuie & contagione corporis expurgatæ, tunc in Elyſios campos tranſmittebantur, ſi modò illa fuiſſent peccata, quæ aliqua ratione poſſent expurgari. idcirco Virgil. de antiquorum ſententia ita ſcripſit libro ſexto:

Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt: aliæ panduntur inanes
Suſpenſæ ad ventos: aliis ſub gurgite vaſto
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.
Quiſque ſuos patimur manes. exinde per amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arua tenemus.

Sed antequam ad cætera pergamus, videbimur operæ precium facturi ſi perquiramus vbi fuiſſe dicantur campi Elyſii, quoniam apud inferos non eſſe videbantur, cum purgatæ animæ eò tranſmitterentur. Alii igitur campos Elyſios eſſe circa aplanes ſphæram tradiderunt, vnde animæ ab antiquiſſimis per tria elementa deſcendere putabantur. Alii circa lunarem globum, vbi purior eſt aer, alii in medio inferorum, alii in Hiſpaniis, & in inſulis fortunatis. Iſacius non procul à columnis Herculis, vbi Gades eſt inſula, quæ prius Cotinuſa dicebatur, fluuiúſque Bætis campos Elyſios eſſe ſenſit: vbi dies non paulatim, ſed repentè tanquam fulgur decidit, quòd fit in extrema parte & in margine Europæ. ibi enim fuerunt inſulæ beatorum, & in illis regionibus, quæ mari Libyco dominantur. Fuerunt ſanè Herculis columnæ, quarum altera Alybe, altera Abena dicta eſt, in occidente ab ipſo Hercule ex ære extructæ: in quibus ſcriptum fuerat non eſſe vlterius progrediendum: quoniam nullum littus poſt illas columnas inuenire liceret, vt ipſe credidit, quia ampliſſimum & infinitum propè ſpatium Oceani nauigandum relinqueretur. At Caroli Quinti eius nominis Romanorum Imperatoris iuſſu vel alterius nauigatum eſt, multáque fertiliſſima loca, eáque tota Europa non minoris ambitus inuenta, in quibus more ferarum adhuc, ſicut ante Orphei tempora, homines viuebant. Non defuerunt tamen, qui non columnas, ſed montes fuiſſe arbitrari ſint colũnas Herculis: quorum alter in extrema Europæ à ſiniſtra, alter in extrema Africæ parte à dextera ex Oceano redeuntibus ſeſe offerebant; qui cùm eſſent altiſſimi, illis qui mare mediterraneum ingrederentur, columnis perſimiles è longinquo apparebant. Scriptum reliquit Clearcus Solenſis has beatorum inſulas fuiſſe iuxta Herculis Briarei columnas, ad quas in Gades & Tyrius & Græcus poſtea Hercules acceſſit. Plutarchus Sertorium inquit in extremã Iberiæ orã haud multum ſuper Betæ fluuii oſtia ad Gades tranſuectum, vbi Bætes in mare Atlãticum ingreditur, profectum eſſe: quo in loco obuios habuit quoſdã ex inſulis beatorũ redeuntes. Hi duas eſſe paruas inſulas referebãt mari inter ſe diuiſas, atq;

ventos

ventos ibi plurimùm suaues & odoriferos leniter spirare, tãquam per incredibilem florum varietatem & amœnitatem transeuntes. Nam qualis odor est multis rosis, violis, hyacinthis, liliis, narcissis, myrteriis, lauris, cyparissis, talis aspirantium ventorum est suauitas. Hinc in syluis mortuorum sensim folioru iucundissimi sunt susurri. Solum verò ita est pingue, vt non solùm facilè arari & plantari possit, sed etiam plurima sponte producat sua sine humana diligentia, ibíque multam & sine molestia hominum copiam alere potest: nam ter quotannis fructum producit. Hic semper est ver, neque vllus ventus præter Zephyrum aspirare solet, locúsque ipse omnibus florum generibus & mansuetis plantis vestitur. At vineæ fructum ferunt singulis mensibus. Aer sincerus & temperatus, qui nullam propè patitur mutationem temporum: nam Aquilo, & alii acerrimi venti priùs per inania spatia defatigantur, quàm eò ad insulas peruenire possint, ac deficiunt. Qui verò perueniunt Zephyri & Argestæ placidissimos imbres aliquando excitant: nam locus imbribus plerumque non indiget, cùm ipso aeris humore ac bonitate omnia & animalia & plantas ferè sustentare possit. Esse dicuntur ibidem mirificè variarum auicularum cantus huc illuc ad ramos domesticarum arborum volitantium. ibi cantilenæ suauissimæ exaudiuntur, choróśque ducunt virgines cum pueris, quibus peritissimi cantores cum musicis instrumentis accinunt: quales fuisse dicuntur Arion Methymneus, Eunomus Locrus, Stesichorus Himeræus, & Teius Anacreon. Epulæ, quæ ibi nascuntur, saluberrimæ sunt, nullísque noxiis succis refertæ: neque ibi senectus, neque ægritudo, neque vlla sentitur mentis perturbatio. Non auri, non diuitiarum cupiditas, non magistratuum ambitio mentes hominum infestat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam publicæ seruituti anteponunt. nam multis velle imperare, multis seruire ibi existimatur. Nam cùm sit pratum pulcherrimũ, circa illud nemus est omni arborum fructiferarum genere consitum. ibi fiunt conuiuia, ac nemus vmbram facit discumbentibus in campo Elysio, quibus flores plurimi substernuntur. ministrant viris puellæ formosissimæ, atque illis rursus pulcherrimi adolescentes, mutuis se poculis inuitantes. Tanta deniquè loci eius tranquillitas & aeris temperies in insulis fortunatis esse credita est, vt nullus neque aptior locus, neque accommodatior videretur, in quo virorum bonorum animæ post mortem habitarent, aut vbi campi Elysii collocarentur: quare ibi alium mundum esse dixerunt, alium solem, non hunc aliquando molestum, alium æthera, alia sidera, vt scripsit Plato in Gorgia, & Virg. in lib. 6.

Deuenere locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedésque beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit

Purpureo, solémque suum sua sidera norunt.

Fuerunt nonnulli qui Thebanorum agrum tantum habere fœlicitatis crediderint, quantum de campis Elysiis antiqui diuulgarunt, illo epigrammate decepti, in quo hi sunt versus:

αἵδ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι, τόθι περ τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα Ῥέη τέκε τῇδ' ἐνὶ χώρῳ.

Insulæ ibi fortunatæ sunt, Regem vbi Diuûm
Alma Iouem peperit Rhea.

Non enim insula fuit, vt diximus, ager Thebanus, quem & id epigramma, & Lycophrô postea ita beatorum insulas nominauit, vbi loquitur de Saturno:

τύμβος γεγὼς κἄκλαυστος ὠμόφρων ἀρᾶς.
νήσοις δὲ μακάρων ἐγκατοικήσεις μέγας.

Sæuum sepulchrum filiorum qui fuit.
Magnus beatorúmque habebis insulas.

Atqui cùm Thebanus ager neque insula quidem fuerit omnino, quo pacto beatorum insula esse potuit? aptiùs igitur credetur Homero; qui scripsit in libro quarto Odysseę iuxta Britanniam non procul ab Herculis columnis, & in Gaditana regione beatorum esse insulas, & campos Elysios:

ἀλλά σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς,
τῇ περ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν·
οὐ νιφετός, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολύς, οὔτε ποτ' ὄμβρος·
ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντος ἀήτας
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

Te verò Elysium ad campum, vel ad vltima terræ
Cælestes mittent, flauens vbi nunc Rhadamanthus,
Victus vbi facilis, non nix, non frigora, & imbres,
Stridula sed semper Zephyrorum sibilat aura,
Quam placidam Oceanus mittit per amœna vireta.

Tibullus propterea poetica quadam suauitate vniuersas camporum Elysiorum voluptates paucis carminibus summatim complexus est ita in primo libro:

Sed me, quòd facilis tenero sum semper amori,
Ipsa Venus campos ducet in Elysios.
Hic choreæ, cantúsque vigent: passimque vagantes
Dulce sonant tenui gutture carmen aues.
Fert casiam non culta seges, totósque per agros
Floret odoratis terra benigna rosis.
Ac iuuenum series teneris immista puellis
Ludit: & assiduè prælia miscet Amor.

Atque cùm fortunatæ insulæ, campíque Elysii in ea parte Britanniæ de communi omnium propè præstantiorum scriptorum sententia, quæ est inter occidentem Britanniam & Thulen ad

orcâm

ortum Solis, dicerentur: piscatores quidam fuisse in littore maris Oceani narrantur iuxta hanc Britanniam insulam: qui ab aliis rebus omnibus & tributis essent immunes, quia defunctorum animas ad se euntes eo traiicerent, vt aiunt. Hi homines per Noctem domi suæ dormientes voces audiebant, quibus vocarentur, & strepitum sentiebant circa fores: surgentes autem lembos quosdam non suos viatoribus plenos inueniebant, quos ingressi citissimè in Britanniam remigantes perueniebant, quo vix per totam noctem aptissimis vsi ventis in suis nauiculis nauigantes possent peruenire. eò igitur adeuntes educebant quos ferrent viatores nescientes, neminémque videntes. voces illos excipientium audiebant, qui singulos nomine & tributim & ex affinitate artéque appellabant, illósque pariter respondentes exaudiebant. Deinde ex eo loco citissimè domum redeuntes lembos leuiores factos sentiebant, quàm cùm illos ferebant. Huic rei addiderunt scriptores C. Iulium Cæsarem, cui multa felicissimè successerunt, in has insulas cum triremi, in qua centum erant milites, appulisse: atque loci amœnitate captum habitare decreuisse, sed inuitum ab iis qui erant in insula fuisse depulsum. Scriptum reliquit in secundo libro verarum historiarum Lucianus, homines qui ibi sunt, neque carnem, neque ossa, neque quidquam quod tangenti resistat, habere: sed solam esse corporis formam, & animas quasdam corpori simillimo velamine coopertas, quæ moueantur, intelligant, vocem emittant, ac cætera omnia faciant quæ viuentes solent, cùm nulla tamen temporis diuturnitate senescant, sed semper eandem ætatem, eundémque vigorem retineant: atque quales sunt ipsi homines, talia sunt omnium fructuum genera, quibus vesci dicuntur. Neque id admirabile videbitur illis, quibus fide digna videbuntur ea quæ scripta sunt ab Arriano in Libyca nauigatione Hannonis Imperatoris Carthaginensium, qui nauigauit vltra columnas Herculis, quam etiam nauigationem diligentissimè descriptam in templo Saturni depositam fuisse constat. Scriptum autem fuit ibi Hannonem in magnum sinum, qui Cornu Vesperis dicebatur, vt intellexit ex interpretibus, peruenisse: in quo sinu insula erat permagna, in qua stagnum mari simile. Erat in eo insula, in quam exeuntes per diem quidem nihil, nisi syluam densam, videbant: at per noctem multi ignes accensi erant, & tibiarum soni exaudiebantur, cymbalorúmque & tympanorum strepitus erat permultus. Sic autem scribit Arrianus: ἐν δὲ ταύτῃ νῆσος ἑτέρα, εἰς ἣν ἀποβάντες ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν ὅτι μὴ ὕλην· νυκτὸς δὲ, πυρά τε πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον, καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. *In hac autem alia erat insula, in quam exeuntes die quidem, nisi syluam, nihil*

videbamus: at per noctem multi erant ignes accensi, sonúmque tibiarum audiebamus, & cymbalorum tympanorúmque strepitum, clamorémque immensum. tunc autem timor nos inuasit. Territus igitur Hanno, & qui cum ipso erant, locum fugientes reliquerunt. Neque audiendi sunt illi qui nullos esse inferos tradiderunt, quam opinionem secutus est Pausanias in Laconicis, Cic. pro Cluentio, & Iuuenalis, qui de illorum sententia ita scripsit:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lauantur.

Et Lucretius libro quarto:

Cerberus, & Furiæ iam verò, & lucis egenus
Tartarus horrificos eructans faucibus æstus.
Hæc neque sunt vsquam, nec possunt esse profectò.
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerísque luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina tædæ.

Nam tametsi non illa sunt ad vnguem quæ de iis traduntur, tamen aliqua ratione puniri scelera impiorum necesse est: quia nisi improbis supplicia, & viris bonis præmia proposita sint, qui locus erit iustitiæ? aut quid reliquum erit in vita mortalium, quod nos ad probitatem adhortetur? aut quæ præmia magis sunt alliciendę ad honestatem multitudini accommodata, quàm illa quę per sensus capiuntur? aut enim Dei optimi iustitiam nullam esse necesse est, quod vel dictu nefarium est: aut cùm solus is id facere possit, in omnes sceleratos, animaduertat oportet, & viris bonis pro rebus præclarè gestis præmia impartiat. Nullus autem facilior modus est, neque verior quàm vt à malignis dæmonibus tanquam crudelissimis tortoribus improbi torqueantur. Cùm enim vera non esse dicantur ea quæ pertinent ad supplicia apud inferos: neque illa vera sunt, quæ spectant ad suauitatem ciborum & reliquarum voluptatum, vt in his scripsit Theognis:

οὐδεὶς ἀνθρώπων, ὃν ἐπεὶ ποτε γαῖα καλύψῃ,
ἔς τ' ἔρεβος καταβῇ, δῶμά τε Περσεφόνης,
τέρπεται οὔτε λύρης οὔτ' αὐλητῆρος ἀκούων,
οὔτε Διωνύσου δῶρ' ἐσαειράμενος.

Non vllus, quem terra tegat post funera, quique
Iuerit ad Ditis Persephonésque domum,
Mox cithara sonitúque tubæ lætatur: & illum
Non mulcent Bacchi dulcia dona Dei.

Sed quoniam mors est certus terminus creditus vitæ cuiusque statutus pro viribus temperamenti, non solùm illa est caussa vt viri boni cōmoda multa post vitā sortiātur, sed etiā mala multa deui-

deuitentur præsentis vitæ, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

τίπτε θεῶν δώροις θνητοὶ χαλεπαίνομεν ἄνδρες
 τοῦ θανάτου; δρεπάνῳ πάντα τέμνει μογερά.
οὗτος μὲν φοβερῶν θραύει καὶ συνεχῆ τυράννων
 δεσμά, κρατεῖ πάντων ῥεῖα θεὸς φιλόφρων.
καὶ γναμπτοῖσιν ὕπο στρωθέντ' ὀνύχεσσι λεόντων
 οὗτος ζῶα σώζει, καὶ κεράεσσι βοῶν.
οὗτος καὶ διεροὺς δήμους κήτεσιν ὑφαιρεῖ·
 οὗτος ἐλευθεροῖ τὰ πτερόεντα ζῶα.
οὐδὲ μὲν οὐδὲ σοφοὺς ποιητὰς γ' ὕστατον ἦμαρ
 δηλαίνει, καὶ χθὼν σώματ' ἔχησι μόνα.
σώματ' ἄρ' ἐστὶ πίθοι, ψυχῶν θ' ἕρματα θείων,
 αἷς ζωὴ θάνατος, καὶ μόρος ἐστὶ βίος.
εὐδία νηνεμίη τε πέλει, καὶ πορθμὸς ἄκαπτος
 τοῖς ἀνέμοις θάνατος, κ' οὐδὲν ἔνεστι βαρύ.
οὗτος ἐπεστήριξεν ἐν οὐρανῷ Ἡρακλῆα·
 οὗτος λαμπρύνει καὶ καλὰ τέκνα Διός.
οὐ θεὸς ἠελίου ποτ' ἐς αὐγὰς κηδομένας περ
 πέμπε φίλας ψυχὰς, ἐς κακὰ τῶν νεκύων,
εἰς πόνον, εἴς τε νόσους, καὶ ὀϊζύας, ἠδ' ὀδυνάων
 παντοδαπῶν πέλαγος, ἄθλιον ἄθλον ὅλως.
εἴπατε δ' ἤτ' ἀνθρωπίσκον δυσμηνὰ κάρηνα,
 τίπτε βροτῶν βίος; οὐ καλὸν ἄθυρμα τύχης;
κάλλος ἐπεὶ μογερὸν γήραός τε νόσος τε μαραίνει,
 οὐδὲ χρόνον πολλόν γ' ἔμπεδόν ἐστ' ἄφενος
καὶ σθένος ἠπεδανὸν γηράσκει, καὶ κλέος, οὐδεὶς
 πρὶν θάνατόν γ' ἐλθεῖν ὄλβιός ἐστι τέλος.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gottio in Latinam linguam conuersa, quem præcipuum inter amicos propter singularem morum bonitatem, modestiam, studium literarum, iudicium, & habeo & vnicè amo.

Cur grauiter ferimus superorum munere mortem
 Concessam? falce hæc cuncta odiosa secat.
Vna tyrannorum firmißima vincula fregit,
 Omnia cognouit vincere ritè Dea.
Vnguibus hæc seruat duris substrata leonum
 Corpora, & à sæuis cornibus vna boum.
Hæc madidas gentes ceto subtraxit, auésque
 Liberat è caueis, carceribúsque feras.
Sed neque diuinis nocuit suprema poetis
 Lux, quorum tellus corpora sola tegit.
Corpora sunt animis ergastula, vasáque diuis:
 Vita quibus mors est, mors quoque vita quibus,
Mors statio, quam nec venti, nec nubila cœli
 Concutiunt, tuta est: nil graue habere solet.

Hac duce & Alcides clara inter sidera fulget,
Hac illustrauit pignora bina Iouis.
Defunctas animas vel amatas Solis in auras
In mala non patitur rursus adire Deus,
In morbos, curásque graues, certamina prorsus
Tristia, in ærumnas, est ~ bi vbique dolor.
Dicite mortales, nisi vanum fortis habendum
Ludicrum vita est nostra, quid esse feram?
Abstulit aut morbus formam, aut morosa senectus:
Ipsarum haud vsus fit diuturnus opum:
Gloria fit senior, viréśque, ac nemo beatus
Supremum rectè dicitur ante diem.

Accedebat ad cæteras voluptates, quas viris bonis tribuebant antiqui in campis Elysiis, quòd vel mortui delectabantur iisdem studiis & exercebantur, quæ magis viuentibus placuissent. Ita vulgus suauissimorum conuiuiorum spe post mortem, multa scelera deuitabat. Sic Homerus in lib. λ. Odysseæ idolum Achillis inquit minitabundum sagittas feris intentare. Atque Virgilius rem totam pluribus verbis expressit, & quemadmodum eadem in campis Elysiis exercerentur, quibus delectabantur viuentes singuli, in his:

Pars in gramineis exercent membra palæstris:
Contendunt ludo, & fulua luctantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.
Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum,
Iámque eadem digitis iam pectine pulsat eburno.

Ac deinde paucis interpositis:

Arma procul, currúsque virum miratur inanes,
Stant terra defixæ hastæ: passimque soluti
Per campos pascuntur equi, quæ gratia currûm,
Armorúmque fuit viuis, quæ cura nitentes
Pascere equos; eadem sequitur tellure repostos.

Propterea cùm philosophis optimis hominibus summam felicitatem excogitare niterentur antiqui: nullam maiorem illis oblectationem inuenerunt, quam veritatis inuestigationem, & quàm illud quod scriptum reliquit Cicero libro 5. de Finibus, his verbis: Ac veteres quidem philosophi in beatorum insulis fingunt, qualis natura sit vita sapientum, quos cura omni liberatos, nullum necessarium vitæ cultum, aut paratū requirentes, nihil aliud esse acturos putarunt, nisi vt omnè tempus in quęrendo ac discendo, in naturæ inuestigatione consumant.

¶ Atque de campis Elysiis tot à nobis dicta sint. Quid significare voluerint antiqui per hos campos Elysios manifestū esse arbitror. Nam vbi vitæ nostræ ratio diligenter examinata fuerit, si

sanctè

ſanctè piéque vixerimus, incredibilis lætitia ſub extremum vitæ diem mentes noſtras capit, ſicuti mœrore afficimur ob multorum ſcelerum recordationem, & ad eos inferorum fluuios traiicimur intrepidi, omniáque monſtra horrenda & terribilia prætérimus, quæ quidem lætitia quantum valere debet ad homines ad probitatem adhortandos, nulla orationis copia explicari poteſt. Hæc ea ſunt quæ apud inferos vel bona, vel mala ab antiquis proponebantur, cùm ſimplex & magis vera ratio à ſummæ veritatis autore Chriſto propoſita ſit, ignis ſempiternus improbis ſcilicet, at viris bonis inexplicabilis bonorum cumulus. At nunc de Lethe fluuio dicamus.

De Lethe fluuio. CAP. XX.

POST huiuſmodi vitæ examinatæ diligenter conſiderationem exoritur paulatim omnium rerum obliuio, ſenſúſque amittuntur, neque vlla eſt ampliùs rerum præteritarum recordatio: quare effectum eſt vt antiqui ſcriptores multa de Lethe fluuio commenti ſint. Verùm nos pauca priùs ad hanc rem pertinentia inueſtigemus, deinde quid de Lethe ſenſerint antiqui, explicemus. Fuerunt quatuor fluuii Lethæi tantùm, qui ad Magneſiam non procul à Mæandro, qui ad Gortynen vrbem Cretæ, qui ad Triccam vrbem Theſſaliæ, vbi natus eſt Aeſculapius, & qui in Libya Heſperiæ. Illa fuit Pythagoræ, & nonnullorum philoſophorum opinio, non ſolùm quòd animę immortales exiſtant, verùm etiam ſempiternæ fuerint antequam in animalium corpora peruenirent. Huiuſce ſententiæ his ſimiles rationes afferebant: nam ſi immortalis exiſtet anima, & ex aliquo naſcatur, vel ex immortali, vel è mortali neceſſariò naſcetur. E mortali non orietur, quia ſic omnia fieri poſſent immortalia: neque ſempiternum quidquam in natura mortali rei commiſtum eſt ſuopte ingenio, niſi à Deo miſceatur aliquando ſecernendum. Neque rurſus ex immortali, quòd illud quod tale eſt, nihil è ſe gignit. Atqui cùm immortales animæ exiſtant, multáque tamen naſcantur animalia, illud contingere putabant, quia circuitum animę intra duodecim annorum millia peragant, per omnéſque ſphæras & choros dæmonum ac Deorum diſcurrant, quod Plato in Phædone, Gorgia, Phædro, & aliis in locis variis modis ſcripſit. Eſt autem per duodenarium numerum intelligendus numerus mundanarum ſphærarum apud antiquos, qui ſupra quatuor elementorum globos octo cœlos eſſe putarunt, per quos animæ à corporibus ſolutæ, ſatiſque purgatæ permeare, & circumuolui putabantur, donec ſuos circulos perfectè abſoluerent. tunc autem Deo ita iubente putabantur in corpora pro prioris vitę reb⁹ geſtis demitti. Nõnulli tamẽ credi-

derunt annum magnum, quo spacio anima hominis suum circuitum expleret, & in idem reuerteretur, duodecim horum annorum millibus comprehendi: cùm annus mundi magnus tribus annis huiusmodi absoluatur: nam & ipsa mundi anima per motum firmamenti eo spatio suum circuitum absoluit, quod efficitur intra triginta & sex millia nostrorum annorum. si quis enim firmamentum aut aplanes quæ vocatur sphæram, proprio motu contra motum diurnum cœli centesimo quoque anno per gradum vnum ferè secundum successionem signorum procedere intellexerit, numerúmque annorum collegerit, is facilè magnum annum mundi ex ambitu ipsius firmamenti intelligit. Hæc res quoniam ab imperitorum multitudine intelligi non poterat, excogitarunt permulta poetæ ad vtiliter adducendam multitudinem, quibus illam in hac sententia confirmarent, quòd immortalis anima existat, vt spe aliquando melioris vitæ, & præsentes calamitates æquo animo fortíque perferret, & ne nimium rebus prosperis tolleretur, cùm sciret omnibus reddendam esse anteactæ vitæ rationem, & quàm maximè se ad integritatem innocentiámque compararet, cùm iucundissima præmia harum virtutum post mortem à Deo esset relatura. Finxerunt igitur post diuturnas voluptates Lethen esse fluuium apud inferos, qui obliuionem significet, cuius aquam siquis bibisset, illi continuò rerum omnium præteritarum obliuio exoriebatur. Nam nulla ratio faciliùs eam dubitationem diluere poterat, cur quæ per tot annorum millia tam admirabilia animæ vidissent, nullo pacto prorsus recordarentur. Hic igitur fluuius Deus suauissimus & Somno simillimus ab Euripide putatur: quando Orestes cùm ab insania aliquantulum conquieuisset, vtrisque gratias egit Somno & Lethæ, siue Obliuioni, hoc pacto:

ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,
ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε!
ὦ πότνια Λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφή,
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν εὐκταία θεός!
Gratum leuamen Somnule ægritudinis
Quàm suauis aduenisti, & opportunus huc!
Et tu malorum Obliuio quàm dulcis es,
Optabilis viris misellis & Dea!

Solus ex omnibus hominibus dictus est Aethalides rerum præteritarum memoriam non prorsus deposuisse, vt scriptum reliquit Apollonius in primo Argonauticorum:

οὐδ' ὅτι νῦν περ ἀποιχομένου Ἀχέροντος
δίνας ἀπροφάτους ψυχὴν ἐπιδέδρομε Λήθη.
nondum illum ex Acheronte profectum
Verticibus rapidis Lethe perfuderat vnda.

Hunc

Hunc enim munus illud à patre Mercurio obtinuisse inquiunt, vt aliquando esset apud superos, aliquando apud inferos. Hunc aiunt Pythagorici, cùm anima sit immortalis, primùm Troianis temporibus reuixisse, atque fuisse Euphorbum Troianum Panthi filium, deinde Pyrrhum Cretensem, postea quendam Eleum, mox Pythagoram: quam rem planè expressit Ouidius in decimoquinto libro Mutationum;

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis
Materiem vatum, vastique pericula mundi?
Corpora siue rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non vlla putetis.
Morte carent animæ; sempérque priore relicta
Sede, nouis domibus viuuntque habitántque receptæ.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram.

Plato præterea in Menone non solùm animas esse immortales commemorat, sed postquam certú temporis spatium, & quædam munia absoluerint, à Proserpina in hominum corpora remitti. sic enim scribit: φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γίγνεσθαι, ἀπόλλυσθαι δ' οὐδέποτε. δεῖν δὲ διὰ ταῦτα, ὡς ὁσιώτατα διαβιῶναι τὸν βίον. οἷσι γὰρ ἂν Περσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος δέξεται, εἰς τὸν ὕπερθεν ἅλιον κείνων ἐνάτῳ ἔτει ἀνδιδοῖ ψυχὰς πάλιν· ἐκ τᾶν βασιλῆες ἀγαυοὶ, καὶ σθένει κραιπνοὶ, σοφίᾳ τε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται· ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἥρωες ἁγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλεῦνται. *Aiunt enim homini animam immortalem esse, ac tunc quidem decedere, cùm mori appellatur: atque iterum redire, interire verò & extingui nunquam. quare vita est quàm sanctissimè transigenda. Qui enim Proserpinæ pœnas antiquæ miseriæ iam dederint, eorum animas illa rursus ad supernum solem transmittit nono anno, atque reges fiunt gloria, potentia, sapientiáque præstantissimi, atque isti in numerum Deorum aut Heroum capiuntur.* Physici duos tropicos signiferum circulum secantes portas duas esse putarunt, per quas animæ è cœlo in terras ferantur, & ascendant. Cancer hominum porta putatur: Capricornus Deorum, quia per illum ad immortalitatem ascendant. hinc Pythagoras à lacteo circulo Ditis imperium incipere credidit, quòd animæ inde lapsæ à superis recesserint, inde in corpora lapsuræ. Hæ quandiu in Cancro sunt, nondum à superis recessisse creduntur, at ad Leonem profectæ vitæ exordium auspicari, cùm in corpora defluant. Plato in Phædone noua ebrietate trepidantem animam in corpus fluere ait, atque potum materiæ circunfusæ alluuionem intelligit: nam sicut obliuio comes est ebrietatis, ita huiusce alluuionis materiæ. Dicitur igitur Lethe obliuio, quoniam animæ in corpora lapsuræ originis diuinæ, fontísque, ac dignitatis suæ singulæ obliuisc.

cantur. Cùm ad inferos igitur animæ descenderint, diúque fuerint in campis Elysiis, vt ad communiorem opinionem reuertamus, antequam ad supernum solem transmittantur, dicuntur aquam fluminis Lethes bibere, vt omnium præteritorum obliuiscantur, vt ait Virgilius in sexto:

Animæ, quibus altera fato
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis vndam
Securos latices, & longa obliuia potant.

Bibebatur autem duplici de caussa aqua Lethæi fluminis, tum vt obliuiscerentur animæ illarum deliciarum quibus fruebantur in campis Elysiis, tum etiam vt fierent immemores earum molestiarum, quas antea in vita pertulissent: quarum rerum si perdurasset memoria, nemo reperiretur qui vellet reuiuiscere, aut qui cùm primùm posset, non vel sibi ipse manus inferret. Sed alterum Deos iubere dicebant, alterum quo minùs fiat repugnat natura. Quis enim eorum qui mortui sunt, vellet, si possit, in hanc vitam molestiarum plenam redire, in tot animi perturbationes, corporísque incommoda, nisi grauissimis supplieiis apud inferos vrgeatur? nam quanto diuturnior est hominum vita, tanto fit maior incommodorum cumulus. sunt filiorum vel amicorum vel propinquorum mortes, facultatum iacturæ, honorum repulsæ, infamia, morbi, vulnera, discordię, lites, quæ tanto plura videre necesse est, quanto diutius vixerimus. Duo igitur erant necessaria, alterum vt purgarētur animæ antequam in Elysios campos peruenirent, alterum vt post longissimum temporis spatium epota aqua Lethęa omnium præteritorum obliuiscerentur: quare dictum est.

exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purúmque reliquit
Ætherium sensum, atque aurai simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotas voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant:
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Quis enim, vti dicebam, in hanc plenam miseriarum vitam, nisi & antiquarum miseriarum priùs fiat immemor, & voluntati Deorum ac necessitati parere cogatur? nulla est adeò felix hominum conditio, quam non multo plura incommoda infestent, quàm bona consolentur, quamuis parum firmis & sub frigidis rationibus contra hanc sententiam scripsit Euripides in Supplicibus:

ἔλεξε γὰρ τις ὡς τὰ χείρονα
πλείω βροτοῖσιν ἐστὶ τῶν ἀμεινόνων.

ἐγὼ

ἐγὼ δὲ τούτοις ἀντίαν γνώμην ἔχω,
πλείω τὰ χρηστὰ τῶν κακῶν εἶναι βροτοῖς.
εἰ μὴ γὰρ ἦν τόδ', οὐκ ἂν ἦμεν ἐν φάει.

Quidam vir olim protulit mortalibus
Mala esse plura, quàm bona adsint: ast ego
Diuersa longè sentio: viris bona
Puto esse multo plura, quàm sint iis mala.
Quod ni sit, haud solem liceret cernere.

Hæc enim ratio mihi valde videtur absurda, quia non est tanquã frigoris & caloris, quorum symmetria omnino necessaria est viuentibus corporibus, calamitatum, & molestiarum, & incommodorum, natura: nam tametsi iactura filiorum, aut carissimorum, aut facultatum, aut dignitatis, rerumq; huiusmodi euentus animum perturbant, tamen non necessariò interimunt: nisi fortè hæc non esse mala, aut raró contingere, inquiat Euripides. Plura enim horum contingunt nonnullis quam bona in vniuersa vita, ad quæ iterum subeunda nullæ animæ omnino adduci possent, nisi fluminis Lethæi plenæ, ac propè ebriæ. Fuerunt igitur hæc partim ad persuadendum multitudini animas pro meritis in corpora denuo redire confic̄ta: partim etiam declarant morituri iam hominis conditionem, vt illi sanctiùs viuant: cùm sensus animique vigor paulatim post vitæ præteritæ considerationem deficit, omnésque cessant corporis actiones, atque illud demum extinguitur.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE, LIBER QVARTVS.

Cur Lucinam parturientibus præfectam antiqui putarint.

EXISTIMO me in superioribus libris ostendisse partim animorum affectus & cogitationes, quæ in moriturorum animis nascerentur, partim vires elementorum, cœlestiúmque corporum, quæ trãsfunderẽtur in hæc inferiora corpora, diuinis nominibus fuisse ab antiquis appellatas, & diuinis etiã honoribus cultas. Sed

quoniam eò ſcribendo perducti ſumus, vt res interire, & iterum poſt quoddam annorum ſpatium reuiuiſcere, & animas eaſdem in alia corpora tranſmitti diceremus, quæ res ſub Lucinæ tutelam primùm concidebant, videntur rationes illæ inueſtigandæ, quibus adducti ſunt ſapientes vt ſibi perſuaderent Lucinam præeſſe parturientibus. Hac in re illud horũ omnium debet eſſe fundamentum, quod ſuperiùs dictum fuit, quòd Græci, id quod ceperunt ab Aegyptiis, Solem, Lunam, cæteráque ſidera, quorum vires ac moderationes temporum apud nos eſſent conſpicuæ, Deos putarunt: quos ſuffimentis, & cantilenis, & cæſarum victimarum nidoribus placarunt, cùm res poſtularet. Cùm Lunam igitur plurimum conferre parturientibus arbitrarentur, illam alii à luce, alii à circumuoluendo núcuparunt. Aliæ ſimiliter rationes ſunt à rerum naturalium peritis traditæ, aliæ ab aſtronomis. Atqui Luna à rerum naturalium peritis partubus præeſſe credita eſt, quia illius ope propter vim propriam humoris fœtus adiuuetur, cùm illius beneficio is in vtero intumeſcat: ad quam rem & Solis & Lunæ ratio præcipuè conferre putatur. Nam manifeſtum eſſe arbitror omnibus vel mediocriter eruditis, quòd Lunæ beneficio augentur humores, cuius vis in multis eſt conſpicua, ſed in conchyliorum genere præcipuè, quæ cum Lunæ lumine augentur & decreſcunt. Hæc accedit quòd parturiendi tempore plurimus humor ſero perſimilis in membranis cum fœtu continetur in vtero, quare & vterus inſurgit ad expellendum cum fœtu humorem. cui rei cùm moderator humorum ſit Lunæ planeta, plurimum conferre putatur, & idcirco Luna parturientibus præeſſe credita eſt. Qui vero ex aſtrorum potentia omnia humana pendere cenſuerunt, has omnes cauſas ad aſtronomicas rationes retulerunt: nam ſenſerunt homines rerum cœleſtium periti, quòd ſeptimo menſe fœtus perficiatur & abſoluatur, qui menſis dicatus eſt Lunæ: quare iure optimo Luna præeſt parturientibus. Atque huiuſce rei talis eſt ratio & ordo. Primus menſis eſt Saturni, qui ſuo frigore ac ſiccitate facit vt ſemen, quod fluebat aquæ ſimile, denſetur & conſiſtat. Deinde ſequenti menſe Iupiter ſuo calore & humore nutrit, quibus indiget viribus vt augeatur & dilatetur; quippe cùm ſuperioris planetæ natura formationem lineamentorum impediret ſi perduraret diutius. Tertio deinde menſe Marti cura iſta committitur, qui per naturalem ſuum calorem humores ſuperuacaneos exiccat, fœtumque calefacit, & motum in illo procreat. eſt enim calida vis & ſicca maximè ad motum propenſa. Hunc eundem fœtum excipit mox Sol aſtrorum omnium & mundi princeps ac moderator, qui & vigorem plurimum adhibet, & non mediocriter confert ad vitam. Huic ſuccedit Venus Martis Soliſque calorem & ſiccitatem ſuis his aduerſariis

uersariis viribus temperans, multóque magis auget fœtum, & illius membra ad figuram homini conuenientem perducit. Negotium ipsum mox in manus tradere Mercurio putatur, qui superuacaneum quodque excicando temperiem & ipse inducit, vniuersásque corporis partes etiam magis distinguit, & clariorem formam exprimit. At septimus mensis Lunæ tribuitur, quæ ita fœtum suo humore nutrit, vt perfectus completúsque sit: possitque vel si tunc ex vtero exeat viuere. Quòd si humoris copia adhuc suppetat, & respiratio nondum sit præualida, quam per vmbilicum capit infans, ita vt oris respiratione non magnopere indigeat, natura optima horum alimentorum cellaria & moderatrix in nonum mensem partum prorogat: at si inops sit humorum, & non ampliùs satis magna aeris copia per vmbilicum trahatur, ac si vterus tractabilis mollísque sit, qualis esse solet ferè puerperarum, tunc septimo mense partus in lucem prodit & viuit. Quamobrem siue ad planetarum vires, siue ad physicas rationes quis respexerit, omnino Lunæ humor plurimum ad emittendos fœtus adiuuabit. Sed quoniam explicauimus quibus causis commoti antiqui Lucinæ tantum tribuerunt, nunc reliquum est, vt quæ de Lucina ab iis dicta fuerint, percurramus.

De Lucina. CAP. I.

LVCINAM filiã fuisse Iouis & Latonę, sororémq; Phœbi, iã dictũ est superiùs, cùm de Diana loqueremur. Atqui cùm re ipsa vna eademque sit Diana, Lucina, Hecate, Luna, quamuis varia sunt nomina, & res variæ, in quibus illæ suas vires exercent, tamen varii parentes earum siue Dearum, siue facultatum, siue eorum nominum, fuisse traduntur. Cùm enim Luna filia esse Thiæ, & Hyperionis, Diana Iouis & Latonæ, Hecate vel Iouis vel Aristæi, & Noctis vel Asteræi: ita Lucina Iouis filia fuisse dicitur, vt apparet in hymno Callimachi in Dianam. Iunonemque habuit matrem, vt memoriæ prodidit Pausanias in Atticis, qui illam in Gnosio agro apud Amnisum fluuium ex opinione Cretensium natam esse scribit. Qui Latonæ filiam esse dixerunt, hanc in Ortygia natam esse inquiunt atque statim natam obstetricis munere functam esse apud matrem, cùm mox Apollinem esset paritura, vt dictum est superiùs. Pausanias tamen in Atticis Lucinam ait in Delum ex Hyperboreis aduentasse, vt parturienti Latonæ adesset obstetrix. Hæc varia habuit nomina: nam Ilithyia in encomio Ptolemæi vocata est à Theocrito, quam Lysizonam appellat siue soluentẽ zonam. Solebãt enim antiqui, sed Græci in primis, vsurpare zonam soluere, pro eo quod est rem cum viro habere, quia prægnantes mulieres priorem zonã gestare non ampliùs possent, quam soluere cogebantur, cùm ob ven-

tris amplitudinem, tum ob molestiam, quàm affert grauidis zona ad respirandum. quare cùm venirent sub tutelam Lucinę, zonam soluebant. Sic autem ea sunt Theocriti.

ἔνθα γὰρ Εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον
Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένα ὠδίνεσσιν.
Hic Lysizonam Lucinam nata vocauit
Antigones, tristi partus oppressa dolore.

Nam & Horatius in secularibus carminibus multis nominibus vocatam fuisse innuit in his:

Ritè maturos aperire partus
Lenis Ilithyia tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Tanta fuit Lucinæ reuerentia apud antiquos, vt non solùm præesse parturientibus credita sit, cùm inuocaretur, illisque opem ferre: verùm etiam tanquam custodis, cui ortus & vitæ salutisque humanæ initia deberentur, illius imago ante fores domorũ ponebatur. quare ita hymnum scripsit Orpheus in eius laudem, quam Prothyræam nominauit:

κλῦθί μοι, ὦ πολύσεμνε θεά, πολυώνυμε δαῖμον,
ὠδίνων ἐπαρωγέ, λεχῶν ἡδεῖα πρόσοψι·
θηλειῶν σώτειρα. μόνη φιλόπαις ἀγανόφρον,
ὠκυλόχεια, παροῦσα νέαις θνητῶν, Προθυραία.
Audi me veneranda Dea, cui nomina multa:
Prægnantum adiutrix, parientum dulce leuamen:
Sola puellarum seruatrix, solaque prudens,
Auxilium velox teneris Prothyræa puellis.

Atque paulo post eandem esse & Dianam, Ilithyiam & Prothyræam apertè demonstrat in his:

μούνην γάρ σε καλοῦσι λεχοί, ψυχῆς ἀνάπαυμα.
ἐν γάρ σοι τοκετῶν λυσιπήμονές εἰσιν ἀνίαι.
Ἄρτεμις, Εἰλείθυια, καὶ ἡ σεμνὴ Προθυραία.
Solam animi requiem te clamant parturientes.
Sola potes diros partus placare dolores.
Diana, Ilythyia grauis, simul & Prothyræa.

Credita est autem fuisse à Parcis parturientibus præfecta, quoniam neque cùm illam mater gestaret in vtero, neque cùm pareret, vllos dolores sensit, vt in his ait Callimachus:

ἧσί με Μοῖραι
γεινομένην τὸ πρῶτον ἐπεκλήρωσαν ἀρήγειν,
ὅττι με καὶ τίκτουσα καὶ οὐκ ἤλγησε φέρουσα
μήτηρ, ἀλλ' ἀμογητὶ φίλων ἀπεθήκατο κόλπων.
hisce leuare
Vix bene me natam Parca statuere dolores,
Quòd me cùm pareret, vel cùm gestaret in alue

Mater

Mater non vnquam doluit, sine lata dolore
Deposuit quòd ventris onus.

Mos fuit apud antiquos vt Lucinam ipsam dictamo coronarent, quoniam id plurimum conferre videretur ad facilitatem pariendi: quam consuetudinem possumus vel ex hoc carmine Euphorionis colligere, vbi loquitur de Lucina:

στεφθεῖσα θαλεροῖσι συνήντετο δικτάμνοισι.
Obuia, dictamus teneru redimita sit illa.

Neque hominibus solùm præesse parturientibus hæc Dea putabatur, sed etiam brutis, & plantis: quoniam his omnibus lunæ humor vel nascentibus vel parientibus confert. quare ita Virg. inquit de bobus:

Ætas Lucinam, iustosque pati Hymenæos,
Desinit ante decem, post quatuor incipit annos.

Effingebatur imago Lucinæ, cuiusmodi fuit illa apud Aegienses: quæ alteram manum vacuam porrigebat, altera gerebat facem: ita enim & infantem suscéptura videbatur, in lucémque eductura; & dolores, quos inflammatio totius corporis consequitur, significare. At mihi magis huic loco conuenire illud Theophrasti videtur, quod scriptum est in secundo de causis plantarum, exuri maximè vires naturę fœcunditate fœtuum tum in animalibus, tum etiam in plantis. quare fax Lucinæ meritò assignabatur: nam qui minùs fœcunda sunt in singulis generibus, illa magis sunt diuturna. Scripsit in hanc hymnum quendam Lycius Delius, vt diximus, cùm loqueremur de Parcis: qui illam Eulinum, quasi lanificam appellauit: quam fati sororem esse credidit, vt est apud Pausaniam in Arcadicis. Maxima religione apud Eleos præcipuè colebatur Lucina. cuius ope victoriam Elei ex Arcadibus reportarunt. Nã cùm Arcades Eleorũ agrum hostiliter inuasissent, omniaq; incursionibus popularẽtur, in aciẽ aduersus illos prodierũt Elei. Tũ fama est mulierẽ, quæ puero mãmam præberet, ad Eleorũ duces accessisse, quæ se puerũ illum peperisse diceret, hortátáq; est, vt eũ eius belli sociũ sibi asciscerẽt, quòd ipsa ita fuisset per somnũ admonita. Tũ qui summæ rei præerant inter Eleos fidẽ mulieri præstantes puerũ nudum ante signa locãdum curarunt: deinde cùm facerent impressionem in hostes, puer is in serpentem vertitur in conspectu omnium. Eo prodigio territi Arcades in fugam vertuntur, atque Elei quo in loco sub terram ingressus est serpens vbique victoriam sunt adepti, templum illi puero erexerunt, quem Sosipolim, siue vrbis seruatorem, appellarunt: ibidemque sunt Lucinæ solennes honores decreti, quòd illam puerum illum peperisse & attulisse Elei interpretati sunt. Annua sacerdos ibi eligi solita fuit, quæ Lucinæ sacrificaret, ad quam omnibus erat aditus. Ad Sosipolim verò nemini accedere licebat, nisi vetulæ sacerdoti, quam etiam certo ritu or-

natam esse oportebat: nam & capite & facie velata candido textili ad illius simulachrum accedebat. In templo Lucinæ tum virgines tum etiam nuptæ remanentes hymnum in Sosipolim decantabant, atque quoduis odorum genus adolebant, cum vinum ex illis sacrificiis omnino exularet. Culta est apud Hermionenses etiam præcipuo quodam honore Lucina, quam summa religione & hostiis, & odoribus, & donis quàm plurimis decorabãt: neque illius signum cuipiam, nisi illis mulierculis quæ rem sacrã facerent, conspicere fas erat, vt ait Pausanias in Corinthiacis.

¶ Hæc illa sunt ferè omnia quæ de Lucina dicta sunt ab antiquis, quæ ex iis quæ dicta sunt superiùs, manifesta esse censeo: nisi illud fortasse non pateat cur Iunonis aut Iouis filia esse dicatur. Explicatum fuit superiùs Lucinam esse Lunam, humoréśque ab ipsa luna aliquando augeri, quod eùm fiat per aera, quem modò Iunonem, modò Iouem appellari ostendimus; iure Lucina, siue vis illa, quę agit per aera in inferiora corpora, Iunonis filia dicta est. vocata fuit luna Lucina, quia luceat per noctem, vel quia lucem præbeat fœtibus, qui nati ante septimum lunæ mensem hac solis luce perfrui minimè possunt, vel quia maturos fœtus in lucem ex vtero euocet. Dicitur eadem à Græcis Ilithyia, quia præsto sit parturientibus. reliqua nomina, quæ illi tribuuntur, sunt à contingentibus rebus à poetis ficta, & illi tributa. Nunc de Penatibus dicendum est.

De Penatibus. CAP. II.

IAM verò statim natos infantes, vbi Lucina suum munus expleuisset, Penates Dii suscipiebant, vt fuit opinio antiquorum: qui Penates qui essent, aut quod esset illorum munus, videtur esse inuestigandum. Fuerunt igitur nonnulli qui Penates Deos esse putarunt illos per quos spiramus, per quos cognoscimus, per quos viuimus, per quos solem intuemur: Iouem scilicet, Iunonem, & Mineruam, & Vestam: hanc etiam siquidem nonnulli addiderunt. Nam Iouem æthera medium, Iunonem aera imum, Mineruam summam ætheris partem quæ vis est diuina intelligentiæ, Vestam terram esse dixerunt. Hos & Deos patrios & familiares & ciuitatum præsides & priuatarum domorum custodes nominarunt & crediderunt, vt in his significare videtur Cicero in oratione pro domo sua: Vósque qui maximè me repetistis, atque reuocastis, quorum de sedibus hæc mihi proposita est contentio, patrii Penates, familiarésque, qui huic vrbi & reipublicæ præsides estis. Sic & Halicarn. in primo antiquitatum: τούσδε θεοὺς τούτους Ῥωμαῖοι μὲν Πενάτας καλοῦσιν· οἱ δ' ἐξερμηνεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν τοὔνομα, οἱ μὲν πατρῴους ἀποφαίνουσιν, οἱ δὲ γενεθλίους· εἰσὶ δ' οἳ κτησίους, ἄλλοι δ' ἑρκείους, οἱ δ' ὁ μυχίους. *Deos autem hos Romani Penates*

vocant

vocant atque nonnulli in Græcam linguam transferentes, genitales interpretati sunt: alij vocant Deos patrios, alij domesticos ac familiares, alij possessionum præsides, alij arcanos. At verò cur erant hi patrii, ac non potiùs communes omnium ciuitatum & domorum? Quoniam non modò singulas ciuitates, sed etiam singulas domos, atque adeò singulos homines & animalia & plantas certos ac peculiares habere Deos crediderunt, quorum essent illi tutelares. Idem propè sensisse videtur Cicero, vbi ita scribit in secundo de Natura Deorum: nam Vestæ nomen à Græcis: ea est enim quæ ab illis *ἑςία* dicitur. Vis autem eius ad aras & focos pertinet. itaque in ea Dea, quæ est rerum custos intimarum, omnis & precatio, & sacrificatio extrema est. Nec longè absunt ab hac vi Dii Penates, siue à penu ducto nomine, (est enim omne quo vescuntur homines, penus) siue ab eo quòd penitus insident; ex quo etiam Penetrales à Poetis vocantur. Erant igitur Penates Dii familiares, quibus vinum & thus in sacris offerebatur, penes quos nos nati essemus qui superiùs commemorati esse putabantur. Alii tamen voluerunt Penates esse Apollinem & Neptunum, qui Troiana mœnia extruxere, & Vestam: qui eximia religione apud Samothraces sculpti colebantur: mox à Dardano in Phrygiam, & è Phrygia in Italiam ab AEnea fuerunt delati quam rem expressit Virgilius lib. 2. vbi Hector AEneæ Penates Deos ita commēdat:

Sacra suósque tibi commendat Troia Penates,
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære:
Magna pererrato statues quæ denique ponto.
Sic ait: & manibus vittas, Vestámque potentem,
AEternúmque effert adytis penetralibus ignem.

Hæc si quis rectè consideret, nihil aliud esse Penates Deos existimabit, quàm elementa ipsa, penes quæ nati sumus. Qui enim Apollinem & Neptunum Penates putarunt, nonne duo generationis principia Deorum nomine appellarunt, cùm ex humore tanquam materia, & è calore tanquam artifice ad formam euocante, omnia nascantur? humor enim fœminæ, calor maris vice fungitur in rebus naturæ. His meritò Vestam comitem addiderunt, tanquam condensandi corporis, quod gignitur, fundamentum. Quod idem sensisse videntur illi qui corporis generationem elementis concedunt, & animi vim de cœlo deducunt, vt illi superiores, qui Iouem, Iunonem, Mineruam, ac Vestam censuerunt. Finxerunt nōnulli adolescētes duos esse Penates, qui sedētes pilā vtrinque tenerent: qui quidē nihil aliud esse putabant, quam propriam singulorum fortunā atq; euētus, cùm penes nos nascerentur. Hos Penates vocarunt, & magnos Deos, & bonos, & potentes, quòd penes illos vniuersam humanæ vitæ moderationem singulorúmq; esse arbitrarentur. Horum Deorum imagines quæ forent apud ciuitatum principes aut apud Reges, rerum vniuer-

sarum ciuitatum tutelam credebantur habere: at quæ forēt apud priuatos,priuatarum domorum:quippe cùm omnia serie quadam fatorum gubernari & seruari crederentur: quam etiam Genium nominarunt,quare nunc dicamus de Genio.

De Genio. CAP. III.

ENIMVERO Genius Iouis & Terræ filius fuisse dicitur,vt asserit Pausanias in Achaicis. Hic sine fœminæ congressu è semine Iouis in terram per somnum profuso natus esse dicitur, figura quidem humana,sed ambiguo sexu, quem postea Agdisten appellarunt. Huic cùm sacra fierent ab antiquis flores complures humi spargebantur, vinumque illi in pateris offerebatur, vt innuit Horatius in secundo Epistolarum:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt,
Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Inter arbores fuit platanus dicata Genio: atq; crediderūt singulos homines,statim atque nati fuissent,dæmones duos habere,alterum malum alterum bonum, quorum nos sub tutela essemus, quos ambos Genios vocarunt, & putarunt nobiscum esse natos. Eius formam descripsit Pausanias in prioribus Eliacis, atque ait quo tempore vnus ex Vlyssis sociis à Temessensibus cæsus fuit, illos iussos fuisse per assiduas patriæ calamitates vnam è virginibus, quæ esset formosissima, vouere quotannis manibus eius socii Vlyssis. cùm verò Euthymus ille, qui septuagesimam quintam olympiadem pugillatu vicerat,eo accessisset,ac postulans in templum fuisset admissus,puellæ misericordia ductus, & eius amore præterea inflammatus, quæ sese illi nuptui concessum iri promiserat, si eius virtute liberata fuisset ac euasisset periculum: fertur sumptis armis cum Genio eius socii Vlyssis cæsi, qui tunc illi apparuit, dimicasse. at Genius denique victus non solùm extra mœnia Temessensium, sed etiam extra Temessensium agrum profugisse dicitur, tandémque se in mare demersisse. dicitur is fuisse colore vehementer atro,reliqua forma magnopere formidabili,ac pelle lupina,vt aiunt,apparebat amictus.

¶ Dictus est autem Genius,vt placuit Latinis,à gignendo, vel quia nobiscum gignatur,vel quia illi procreandorum cura diuinitus commissa putaretur. Hic creditur nobis clàm nūc suadens, nunc dissuadens, vniuersam vitam nostram gubernare, esséque mentis & voluntatis nostræ propè moderator. Nam existimantur Genii dæmones rerum,quas voluerint nobis persuadere, spectra & imagines sibi tanquam in speculo imprimere, quod illis facillimum sit.In quæ spectra cùm anima nostra clàm respexerit, illa sibi veniunt in mentem,quæ si ratione perpendātur,tum recta sit animi deliberatio.At si quis posthabita ratione malorū spectrorum & visorum ductu feratur, ille in multos errores incurrat necesse

cesse est, si spectra fuerint, præcipuè à malignis dæmonibus oblata. Ita multi fiunt supra modum libidinosi, aut crudeles, aut auari, quæ omnia ad Genium referuntur. Inde factum est vt ita Socraticus crediderit Euclides, & Plato de Socratis dæmone cõsultore mentionem fecerit sæpius. Quòd verò Genius dæmon fuerit, testatur Plutarchus, qui illum Bruto per noctem apparuisse scribit ita in eius vita: ὁ δὲ συλλογιζόμενός τι καὶ σκοπῶν πρὸς ἑαυτὸν, ἔδοξεν αἰσθέσθαι τινὸς εἰσιόντος. ἀποβλέψας δὲ πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος καὶ φοβεροῦ, σιωπῇ παρεστῶτος αὐτῷ. τολμήσας δὲ ἐρέσθαι, Τίς ποτ᾽ ὢν (εἶπεν) ἀνθρώπων ἢ θεῶν, ἢ τί βουλόμενος ἥκεις ὡς ἡμᾶς; ὑποφθέγγεται δ᾽ αὐτῷ τὸ φάσμα, Ὁ σὸς ὦ Βροῦτε δαίμων κακός· ὄψει δέ με περὶ Φιλίππους. καὶ ὁ Βροῦτος οὐ διαταραχθείς, Ὄψομαι, εἶπεν. ἀφανισθέντος δ᾽ αὐτοῦ, τοὺς παῖδας ἐκάλει· μήτε ἀκοῦσαί τινα φωνὴν, μήτ᾽ ἰδεῖν ὄψιν φασκόντων. *Is igitur, cùm quiddam secum ratiocinaretur, visus est sibi ingredientem quendam ad se perspexisse: quare oculis ad ingressum conuersis monstrosam quandam & horrendam formam aspexit, quæ silentio sibi postea astitit. Hanc interrogare ausus est Brutus, & quis inquit hominum es, aut Deorum? aut quid tibi vis cur ad nos venisti? ad quæ submurmurans illa forma, Tuus sum, inquit, ô Brute malus Genius, me videbis postea in Philippis. Tum Brutus minimè exterritus, Videbo respondit. Cùm verò is dæmon euanuisset, pueros ad se intro vocauit Brutus, qui nullam neque vocem se audiuisse, neque quidquam vidisse responderunt.* Alii igitur crediderunt elementorum symmetriam, quæ corpora humana ac viuentia omnia conseruaret, Genii nomine fuisse vocatam. Alii occultam vim planetarum, qua ad singulas res gerendas impellimur. Nam dæmones illi primùm Geruli deinde Genii vocati sunt. Neque verò homines solùm Genios habere credebantur, sed etiam plantæ, & ædificia, & loca, vt in his ait Virgilius libro septimo:

Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat: & Geniúmque loci, primámque Deorum
Tellurem, Nympháſque, & adhuc ignota precatur
Flumina.

Sed quoniam symmetria elementorum mores pro sua bonitate in nobis imprimit, quod etiam putatur vis siderum efficere, illud inuito Genio facimus, quod ab alia externa necessitate, & nõ sponte facimus. Defraudamúsque Genium, vel illi indulgemus, cùm iucũda voluntati nostræ subtrahimus, vel concedimus. Dixerunt Genio frontem præcipuè esse dicatam, quoniam illa pars plerunque indicio est an inuiti, vel sponte quid faciamus: & an læti simus, vel tristes. Ac de Genio satis, nunc dicamus de Laribus.

De Laribus. CAP. IIII.

AT Laribus diuersa à Penatibus & à Geniis origo fuisse traditur: nam fama est è furtiuo Mercurii Laræque Al-

monis filiæ concubitu Lares geminos fuisse genitos. quia cùm Lara Iouis adulteria Iunoni indicasset, Iupiter iratus illi linguã præcidit, & ad infernam paludem relegauit; quã cùm Iouis mandato eò deduceret Mercurius, in itinere compressit, ex quo nati creduntur ii dæmones, qui Lares sunt vocati. Id significauit Ouid. lib. 2. Fastorum in his:

Iupiter intumuit: quáque est non vsa modestè,
Eripit huic linguam, Mercuriúmque vocat.
Duc hanc ad manes, (locus ille silentibus aptus)
Nympha, sed inferna Nympha paludis, erit.
Iussa Iouis fiunt, accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse Deo.
Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur,
Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitque grauis, geminósque parit, quia compita seruant,
Et vigilant nostra semper in æde Lares.

Hanc Laram, siue vt alii dixerunt, Larundam, nonnulli Maniam etiam appellarunt: cui vna cum Laribus compitalia ex oraculi responso sacra fiebant: atque pueri apud Romanos pro familiarum salute immolabantur. Nam credita est Mania siqua pericula familiis imminerent, ea depellere cùm fuisset expiata. sequẽtibus postea temporibus apud eosdem Romanos alliorum papauerúmque capitibus pro pueris immutato ritu sacrificatum fuit. Credebantur ab antiquis hi dæmones curam habere compitorum & ciuitatum, vt patuit è superioribus carminibus Ouid. Erant his dæmonibus canes præterea, veluti etiam Dianæ, dicati, quia communes familiarum custodes putabantur: quibus etiam focus erat consecratus, existimabantúrque tanquam penates domorum curam habere, quos etiam esse penates quidam crediderunt. quare effectum vt Laris nomine focum & vniuersam domum vocauerint. Alii agrorum custodes esse Lares censuerunt, vt ait Tibullus in 1. lib. Elegiarum:

Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis agri
Custodes, fertis munera vestra Lares.

Et quoniam penates esse Lares putabantur, quæcunque de Penatibus dicta sunt, Laribus etiam conuenire sunt putanda. Erat prætérea cõsuetudo, vti Laribus vinum & thuris odor offerretur, exornarentúrque variis florum coronis: quibus Diis etiam aliquando offerebantur soluti flores & primitiæ frugum. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade. CAP. V.

EXISTIMO sanè nos rem minimè absurdam esse facturos, si post eorum Deorum explicationem, qui notos infantes excipere

excipere putabantur, Deos illos expofuerimus, qui pueros erudiendos iis artibus excipiebant, ad quas Genius ipfe credebatur impellere: illis interim fabulofis ac ridiculis Diis Deabúfque prætermiffis, qui variis temporibus à vanis fuperftitionibus fuerunt introducti, vt Edulia, Potica, Cuba fiue Cunina, & reliquis Diis huiufcemodi autoritatis. Et quoniam Pallas fapientiæ præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ eft necessaria, eáque non inutilis Dea formandis credita eft adolefcentum ingeniis, de hac primùm verba faciamus. Scriptum reliquit Paufanias in Atticis Mineruam Neptuni & Tritonidis Africæ paludis filiam fuiffe, quæ Gygis temporibus floruit, de qua fic Herodotus in Melpomene: τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης. *Mineruam inquiunt Neptuni fuiffe filiam & Tritonidis paludis.* cui fabulæ faciunt fidem quòd per eius natalem diem virgines certare inter fe ludicris folebant apud eam paludem natalem Mineruæ celebrantes. eft enim eadem & Pallas. Fuerunt tamen qui è Iouis cerebro armatam Mineruam natam fuiffe memoriæ prodiderint, vt fcripfit Apollonius lib. 4. Argonaut. in his:

ἡρῷσσαι Λιβύης τιμήοροι, αἵ ποτ' Ἀθήνην,
ἦμος ὅτ' ἐκ πατρὸς κεφαλῆς θόρε παμφαίνουσα,
ἀντόμεναι Τρίτωνος ἐφ' ὕδασι χυτλώσαντο.
Egregiæ Libyæ Heroinæ, Pallada quondam,
Cùm patris è capite exiliit clariffima, paruam
Lauerunt Tritonis aqua, fordéfque puellæ.

Atqui primus omnium Stefichorus Mineruam è Iouis capite natam fuiffe dixit: quem fecutus eft Apollonius: & acerrimus derifor humanæ dementiæ Lucianus in dialogis Deorum Iouem parturientem introducit, & Vulcanum cum acutiffima & præualida fecuri, vt fibi caput diuidat, quod erat fibi pro caftris: nam ex illo in duas partes diuifo armatam virginem erupiffe inquit. neque Ioui, vt cæteris parturientibus, Lucina, aut obftetricum mulicularum turba abftabat, cùm nata fit Minerua fine matre: qua de caufa illi fuit feptenarius numerus confecratus à Pythagoricis. Illud autem idcirco contigiffe memorat, quia Iupiter, cùm Iunonem fterilem effe videret, grauitérque ferret orbitatem, cerebrum fibi percuffit, vt aliquem filium procrearet vnde nata eft Pallas. At Homerus libro 4. Iliadis, non à Tritonide palude, fed ab oppido Bœotiæ Alalcomenio Alalcomeniam nominauit, quòd apud fe natam fuiffe Mineruam dicerent Alalcomenii, vt ait Strabo libro nono, qui poftea libro decimoquarto fcriptum reliquit in infula Rhodiorũ aurum pluiffe cùm Minerua è capite Iouis nata eft. Apollodorus inquit libro primo Bibliothecæ Perfen, & Aftræum, & Palladem fuiffe Crii & Eurybiæ filios. Qui tamẽ videtur lib. 3. diuerfas Mineruã & Palladẽ

credidisse, cùm ita scribat: φασὶ γεννηθεῖσαν τὴν Ἀθηνᾶν, παρὰ Τρίτωνι τρέφεσθαι, ᾧ θυγάτηρ ἦν Παλλάς· ἀμφοτέρας δὲ ἀσκούσας τὰ κατὰ πόλεμον, εἰς φιλονεικίαν ποτὲ προελθεῖν. *Fama est natam Mineruam apud Tritonem educatam fuisse, cui filia erat Pallas: atque ambas cùm res bellicas exercerent, in contentionem venisse.* Verùm cùm Pallas Mineruam esset vulneratura, Iouem veritum illi ægidem obiecisse. Tum territa Pallas respexit ad ægidem, quo tempore à Minerua vulnerata obiit: quod ægrè ferens Minerua eius effigiem effinxit, thoracíque ac pectori suo ægidem, quam timuerat, iniunxit: quod Palladium postea sequentibus temporibus fuit ad Troianos delatum. Nam vt ait Apollodorus Pallas Tritonis filia fuit, at Minerua alumna. Alii dicunt, inter quos Athenodorus fuit Byzantius, Thetidem in varias formas versam denique compressam à Ioue fuisse: quæ cùm esset grauida, audiens Iupiter fore vt ex ea nasceretur, qui cœli imperio potiretur, illam absorbuit: quare ipse grauidus factus apud amnem Tritonem peperit. At verò ridiculum videtur, quòd modò è Ioue, modò è Tritonide palude, modò è Cranao, vt sensit Zezes, nata sit. Verùm illud accidit, quia plures fuerũt Mineruæ, de quibus ita Cicero in tertio de Natura Deorũ: Minerua prima, quam Apollinis matrem suprà diximus: Secunda orta Nilo, quam Aegiptii Saitæ colunt: Tertia illa, quã Ioue generatam suprà diximus: Quarta Ioue nata & Coryphe Oceani filia, quam Arcades Coriam nominant, & quadrigarum inuentricem ferunt: Quinta Pallantis, quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pinnarũ talaria affingunt. Atqui harum Mineruarũ omnium facinora ad vnam Iouis filiam tertiam referuntur, sicuti de Ioue & reliquis Diis dictum fuit. Ferunt natam Mineruam à Dædale nutrice educatam fuisse, muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnib. artibus ingenuis erudiit, vt scriptum reliquit Posidonius in libro de Diis & Heroibus. Callimachus in hymno in lauacra Palladis, non solùm eandem Palladem & Mineruam esse censuit, verùm etiam ostendit quidquid Mineruæ collibuerit, idem Iouis nutu comprobari, in his:

ὡς φαμένα κατένευσε· τὸ δ' ἐντελὲς ᾧ κ' ἐπινεύσῃ
Παλλάς, ἐπεὶ μώνᾳ Ζεὺς τό γε θυγατέρων
δῶκεν Ἀθαναίᾳ, πατρώϊα πάντα φέρεσθαι.

Annuit his dictis Pallas, quódque annuit illa
Perficitur. Natæ Iupiter hoc tribuit
Ipse Mineruæ vni, quæ sunt patris omnia ferre.

Sic etiam Herodotus in Melpomene cùm Mineruam Neptuni & Tritonidis paludis filiam nominasset, eandem Iouis filiam ascititiam rursus vocauit, vt est in his: καί μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ, δοῦναι ἑωυτὴν τῷ Διΐ· τὸν δὲ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. *Atque illam*

illam quadam de causa succensuisse patri, séque ipsam Ioui tradidisse, Iouémque suam ipsius asciuisse filiam. quare ita inquit Homerus:

> Διὸς θυγάτηρ κυδίστη Τριτογένεια.
>
> *Iouis filia gloriosa Tritonia.*

Neque Homerus, aut reliqui poetæ illam Tritoniam appellarũt, quia sit è palude genita; quod quidem foret ridiculum: sed quia vel à Tritone educata sit, vel quia apud amnem eius nominis sit nata, cùm ibi primùm apparuerit, vbi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Auses habitasse dicebantur: quorum virgines in turmas diuisæ, se inuicem per Mineruæ solennia fustibus & lapidibus cædebant. Harum siqua acceptis vulneribus obiisset, illam dicebant non fuisse virginem: quæ verò constantissima omnium fuisset, pluráque ac maiora vulnera pertulisset, illa cum Græco armorum apparatu, cistáque Corinthia in curru circa paludem cum magno suarum virginum applausu & & lætitia circumferebatur, domúmque quam lætissima deducebatur, vt scripsit Herodotus in Melpomene. Alii Itonii potiùs filiam fuisse crediderunt, & in Deorũ numerum relatam, quia bellicosissima extiterit, vt in his ait Isacius: ὅθεν αὐτὴν ἐθεοποίησαν Ἕλληνες, καθάπερ καὶ τὴν πολεμικωτάτην Ἀθηνᾶν, Ἰτωνίου μὲν ὑπάρχουσαν θυγατέρα. *Vnde ipsam in Deorum numerum Græci retulerunt, tanquam bellicosissimam Mineruam, quæ fuit Itonij filia.* Fuerunt qui Pallantis filiam fuisse dixerint, vt dictum fuit, atque Mineruam primùm fuisse vocatam; deinde Palladem, quia Pallantem patrem suum alatum sibi vim inferre, ac virginitatem rapere conantem obtruncarit: cuius pellem in ægidem composuèrit, aláque sibi talaribus adiunxerit, vt ait in his idem Isacius: ἢ Πάλλαντα τὸν ἴδιον πατέρα πτερωτὸν ὑπάρχοντα, καὶ βιάζοντα ταύτην, ὡς θέλοντα συγγενέσθαι· ἣ τὴν παρθενίαν τιμῶσα, τοῦτον ἀνεῖλε, καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ ὡς αἰγίδα περιεβάλετο, καὶ τὰ πτερὰ τούτου τοῖς ποσὶ ταύτης προσήρμοσεν. *Vel Pallantem patrem suum alatum, ipsámque violantem vt volentem cum illa concumbere: quæ virginitatem plurimi faciens ipsum cecidit, eiusque pellem vt ægidem gestabat, atque alas suis pedibus accommodauit.* quare illam Græci in Deorum numerum retulerunt, cùm tam præclarum suæ constantiæ ac temperantiæ argumentum edidisset, & Iodamam præterea ipsam impedire conatam interemisset. quare de illa ita scriptum fuit à Simonide Ceo in secundo Genealogiarum.

> ὑψηλῶν ὀρέων
>
> Πηλιάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
> ἔργον Ἀθηναίης Ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
> ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδάοντας ἐρετμά.
>
> *Pelsades timuere videntes montibus altis*
> *Palladis Itonidos factum, vel protinus ipsos*
> *Spumosa heroas ferientes æquora remis.*

Alii Palladem nominatam fuisse maluerunt, quia cùm aduersus Gigantes pro Ioue pugnasset, vt ait Callim.in lauacra Palladis,

οὐδ᾽ ὅκα δὴ λύθρῳ πεπαλαγμένα πάντα φέροισα
τεύχεα, τῶν ἀδίκων ἦνθ᾽ ἀπὸ Γηγενέων:

Non armis quando permulta cæde cruentis
Venit ab iniustis horrida terrigenis:

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, vt ait idem Isacius. Alii vocatam fuisse Palladem putarunt, à iaculis mittendis, cùm bellicosá sit Dea: alii, quia cor palpitans Dionysi ad Iouem detulerit. Nam Dionysus Iouis, & Proserpinæ filius statim à Titanibus fuit discerptus, cuius cor attulit ad Iouem Minerua, vt traditum est in fabulis. Huic Deæ cùm armata dicatur è capite Iouis exiliisse, mox arma & currum tribuerunt, vt testatur Horatius in primo carminum:

Iam galeam Pallas & ægida,
Currúsque & rabiem parat.

Et in his carminibus Stesichorus:

Παλλάδα περσέπολιν κλῄζω πολεμαδόκον, ἁγνὰν,
παῖδα Διὸς μεγάλου δαμνασιππον.

Pallada bellorum studiis cantamus amicam,
E Ioue progenitam magno, quæ destruit vrbes.

Callimachus iam tum illi currum fuisse, cùm pugnauit aduersus Gigantes, ait, & equos multo sanguine, multáque cæde conspersos: quia pugnabant antiqui è falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt à Pallade è bello redeunte in vndis Oceani loti, vt est in his:

ἀλλὰ πολὺ πράτιστον ὑφ᾽ ἅρματος αὐχένας ἵππων
λυσαμένα παγαῖς ἔκλυσεν ὠκεανῶ.

Sed priùs illa iugis fumantia soluit equorum
Colla, lauans alti fluctibus Oceani.

Mirificum fuisse huiusce Deæ clypeum, miróque artificio extructum inquiunt, cuius formam ita describit Virgilius lib. octauo:

Ægidáque horrificam, turbatæ Palladis arma,
Certatim squamis serpentum: auróque polibant.
Connexósque angues, ipsámque in pectore Diuæ
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Nam vbi illud scutum concuteret, mirificum terrorem illis incutiebat, aut contra quos in bellum prodibat. Dictus est is clypeus ideo Ægis, quòd ita vocaretur antè scutum Iouis, quia è pelle capræ factum fuerat: nam postea obtinuit consuetudo vt omnium Deorum scuta ægides vocarentur, quippe cùm Herculis scutum ægidem etiam vocauerit Hesiodus in descriptione ipsius scuti. Fuerunt qui dixerint Palladem fuisse belli inuentricem, quod testatur Cicero in tertio de natura Deorũ hoc pacto: Liberũ alterũ patre Cœlo, qui genuisse Mineruam dicitur, quam princi-

principem & inuentricem belli ferunt. quam etiam Virgilius lib.11.præfidem belli nominauit:

Armipotens, belli præses Tritonia virgo.

Nam & Arion Methymnæus omnibus mortalibus prior Orthria carmina in Palladem composuit & cantauit. quorum is erat rhythmus, vt eo animi hominum mirum in modum ad bellum inflammarentur, quibus postea modulis vsi sunt in castris Methymnæi. Hæc Dea semper virgo fuisse creditur, vt Diana, & Vesta. quas omnes Homerus in hymno in Venerem commemorauit. Ac ita de Mineruæ officio, virginitate & inuentis.

τρισσὰς δ' οὐ δύναται πεπιθεῖν φρένας, οὐδ' ἀπατῆσαι,
κούρην τ' αἰγιόχοιο Διὸς γλαυκώπιδ' Ἀθήνην.
οὐ γάρ οἱ εὔαδεν ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης.
ἀλλ' ἄρα οἱ πόλεμοί τε ἅδον, καὶ ἔργον Ἄρηος.
ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, καὶ ἀγλαὰ ἔργ' ἀλεγύνειν.
πρώτη τέκτονας ἄνδρας ἐπιχθονίους ἐδίδαξε
ποιῆσαι σάτινα καὶ ἅρματα ποικίλα χαλκῷ·
ἡ δέ τε παρθενικὰς ἁπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
ἀγλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν, ἐπὶ φρεσὶ θεῖσα ἑκάστῃ.

Sed tribus haud potuit suadere, aut fallere mentes,
E Ioue prognata, cui lumina glauca, Minerua,
Aurea non illi Veneris sunt munera cordi:
Prælia sed placuere feri sed munera Martis.
Sed cades, sed bella, sed & certamina, pugna.
Prima viros docuit currus, orbésque rotarum
Supposuisse, ligent quæ partes robora ferri.
Virginibusque eadem monstrauit prima domi quæ
Munera conueniant, animisque impressa notauit.

Hæc prima ædificandi viam inuenisse dicitur, vt testatur Lucianus in Hermotimo: φησὶ γὰρ ὁ μῦθος ἐρίσαι Ἀθηνᾶν καὶ Ποσειδῶνα καὶ Ἥφαιστον εὐτεχνίας πέρι· καὶ τὸν μὲν Ποσειδῶ ταῦρόν τινα ἀναπλάσαι, τὴν Ἀθηνᾶν δὲ οἰκίαν ἐπινοῆσαι. *Inquit enim fabula Palladem Neptunum ac Vulcanum de artificio contendisse: atque Neptunum taurum fabricasse, Palladem excogitasse domum.* Eiusdem inuentū est colus, vt ait Theocritus Aegloga trigesima quarta, & Virgilius libro septimo:

Non illa colo, calathisue Mineruæ
Fœmineas assueta manus.

Hæc eadem tubiarum vsum & musicam excogitauit, hæc acu pingere, telam texere, omne lanificium, leges, classicáque adinuenit. quorum inuentorum mentionem fecit Ouidius libro sexto Mutationum, & ita libro tertio Fastorum:

Pallade placata lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine densat opus.

Hanc cole qui maculas læsis de vestibus aufers,
Hanc cole velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam inuita faciet bene vincula planta
Pallade: sit Tychio doctior ille licèt.

Cultum præterea & plantationem oleæ inuenit, & fructus expressionem, cùm planta quidem antè nasceretur, sed ignota inter cæteras arbores. nam vt testatur Herodotus in Terpsichore, quibusdam temporibus apud neminē, nisi apud Athenienses, oliua inueniebatur. Atque cùm Epidaurii ex oraculo Apollinis Delphici statuas erigere Damiæ & Auxisiæ iuberētur, percūctati sunt æreas ne an lapideas erigerēt. Cùm respōdisset Pythia ex oliua domestica, ad Athenienses confugerunt. ἐδέοντο ὦν οἱ Ἐπιδαύριοι Ἀθηναίους ἐλαίην σφισὶ δοῦναι ταμέσθαι, ἱρωτάτας δὴ κείνας νομίζοντες εἶναι. λέγεται δὲ ὡς ἐλαῖαι ἦσαν ἄλλοθι γῆς, οὐδαμοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἢ Ἀθήνῃσι. *Rogarunt igitur Athenienses Epidaurij, vt sibi oliuam cædere permitterent, cùm maximè sacras illas arbitrarentur. Ferunt enim quòd per id tempus nullibi, nisi apud Athenienses, erant oliuæ.* quare etiam annua sacrificia mittere Athenas pro cæsis oliuis Epidaurii pepigerunt. Cùm verò oliuæ fructus ad omnes artes sit accommodatus. oleum scilicet, omnes denique artes Minerua inuenisse creditur. Nam profectò nulla est ferè ars, quæ non olei beneficio vtatur, aut aliqua ex parte adiuuetur; sicuti etiam ignis munere. quare non iniuria sensit Aeschylus, vt antiquorum scriptorum plerique, Prometheum omnes artes excogitasse, quòd ignem de cœlo ad mortales detulit, vt suo loco apertius à nobis & opportunius explicabitur, cùm pertractabimus illa quæ fabulosè dicta sunt à maioribus de ipso Prometheo. Fama est adeò virginitatis fuisse studiosam Mineruam, vt cùm fortè se lauans in fonte Heliconidis Hippocrenes cōspecta fuisset à Tiresia, illum cæcum fecerit, quoniam periniquum sibi videbatur, quòd mortalis aliquis gloriari posset se nudam lauantémque Mineruam vidisse. veruntamen Chariclo Tiresiæ mater ab eadem postea impetrauit, vt pro lumine corporis, mentis splendorem & artem diuinandi ab ipsa Minerua Tiresias obtineret, vt patet ex hymno Callimachi in lauacra Palladis. Quare illud non satis considératè dictum est à poetis, quòd Paris nudam Palladem cum reliquis deabus iudicarit. Nec defuerunt qui illam propè violatam fuisse inquiant à Vulcano, cùm ad illum accessit petens, vt sibi arma fabricaret, vt scribit Apollodorus libro tertio. Nam Vulcanum absente Venere constuprandæ Mineruæ cupido incessit: quæ cum reluctaretur, neque virum vllo modo pati vellet, fertur Vulcanus semen in eius femur denique effudisse, quod ab ea lana detersum & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis & terræ nomen continet, qui Pandrasi Cecropis filiabus in

cista

cista seruandus traditus fuit: quæ postea in furorem actæ quia contra Deæ mandatum cistam aperuissent, se ex arce summa præcipitarunt: vel, vt alus magis placuit, à serpente in cista cum Erichthonio latente fuerunt interemptæ. Neque prætermittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladii ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita fuerunt: appellata sunt Palladia, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes quæ forent è cœlo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineruæ celeberrimum Palladium. Id enim fuisse trium cubitorum fertur, & è cælo in Pessinuntem Phrygiæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit & Diodorus, delapsum. Quanquam non defuerunt historici qui ab alio casu circa Ganimedem raptum, cùm multi ibi in bello cecidissent, quo tempore Ilus frater Ganymedis aduersus Tantalum, quem rapuisse Ganymedem putabat, dimicaret, ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiocheus Palladium illud non quidem de cœlo cecidisse scribit, sed ab Asio quodam philosopho, ad cuius gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac mathematico per optimum horoscopum fabrefactum: ita vt illa ciuitas esset inexpugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatum seruaretur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quòd vbi Ilus Ilium condidit discolorem bouem secutus Deos precatus est, vt aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trium cubitorũ, quod sponte ambulare videbatur dextra hastam tenẽs, ac sinistra manu colum & fusum. Huic illo postea responsum fuit ab oraculo tamdiu ciuitatem Troiæ incolumen futuram, quamdiu inuiolatum illud Palladium in vrbe seruaretur. Quidam addiderunt difficultatibus capiendæ Troiæ sagittas Herculis, quæ dono datæ fuerant Philoctetæ, cui moriens Hercules in OEta monte inter Thessaliam & Macedoniam mandauit ne cui corporis sui reliquias indicaret, atque illud factum iuramento affirmari voluit, cùm donauit illi sagittas. Sed cùm postmodo Delphicum oraculum Græcos monuisset Troiam sine sagittis Herculis capi non posse aut sine reliquiis corporis, inuentus est Philoctetes, & de Hercule interrogatus negauit se quidquam scire. Sed cum maximè cogeretur ne iusiurandum violaret, tacuit quidem, sed pede locum ostendit. Fuerunt tamen nonnulli, qui non semper virginem fuisse Mineruam crediderint, quippe cum Pausanias in Atticis Hygiam Mineruæ & Aesculapii filiam fuisse scribat. Atque Minerua ipsa Hygia siue salubris cognomento fuit appellata. Sic & Laphria & Mamersa apud Athenienses, vt meminit Lycophron in his:

οἱ δὲ Λαφρίας

οἶκει Μαμέρσας ἠθαλωμένοι φλογί.

atque Laphriæ

Domus Mamersæ exusta flammis horridis.

Vocata est fortasse Laphria, quoniam spolia quæ de captiuis hostibus reportantur, Laphyra dicuntur & rursus Pyletis, quoniam pingebantur ab antiquis in portis ciuitatum, quam etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tanquam Martē in suburbanis. Hanc nominauit Budiam & Aethyam Lycophrōn, quia arantes & nauigantes protegere & seruare putabatur. Dicta est & Iconia à ciuitate Bœotiæ, vt ait Apollonii enarrator. Fuit eadem Ismenia & Aecea apud Thebanos, vel vt putarunt alii Alalcomenia, & Cadmea culta est, & Tritonia, & Telchinia, & Polias, & machinatrix, Pronœa, Zosteria, Panadæis, Halea, Ergana, Cydonia, Coria, Hippoletis, Pania, Tithrone, Sospita, Ergare, Ophthalamis, Alea, Axiopœna, Narcæa, Cyssæa, Promachorma, Saicis, Poliuchos, Chalciœcos, Equestris, Apaturia, Cyparissia, Prænatrix, Ambulia. Hospitalis, Perspicax, Pæonia, Scirias, Sunias, atque multa denique fuerunt illi variis de caussis iniuncta cognomina. Celebrabantur Lampadophoria in huius honorem Deæ, vt alibi dicemus, cui taurus candidus aliquando, aut indomita iuuenca immolari consueuit ab antiquis, vt testatur Ouidius libro quarto Metamorphoseωn:

Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est: mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus taurus tibi summe Deorum.

Atque tot de iis quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerua, dicta sufficiant.

¶ Nunc reliquum est, vt quid per hæc fabulosa significare voluerint antiqui perquiramus. Quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni & Tritonidis paludis filiam, quàm sapientiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita & in mari præcipuè experiuntur? aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assiduè, quasi Neptuni tēpestatibus, exagitari? nā qui maris est ignarus, vt ego quidem censeo, malorum est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è cœno tenebrarum mentis & inscitiæ nascitur sapientia: quæ quonium res est diuina & Dei munus, dicitur à nonnullis meritò Minerua è Iouis capite fuisse nata, quando memoriæ & sapientiæ sedes est caput, in quo diuinum est & incredibile Dei & naturæ opificium. Dicta est rursus Iouis filia, quia sapientia & peritia nascitur regibus ex assidua exercitatione ac varietate negotiorum. Nata est armata, quòd nunquam inermis est animus sapientis ad euētus fortunæ vel consilio, vel patientia superādos. Hanc Deā populatricē ciuitatū appellarūt, quia plurimū possit

sapientia

sapientia & consilium in rebus bellicis ad euertend im conscele-ratorum improbitat m, cùm graue sit sapientem hominem hostem habere. nam & Homerus non Aiacem au Achillem populatores vrbiū appellauit ob ferocitatem, sed Vlyss m ob sapientiam. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia perrara est in fœminis sapientia. Nec me latet sane illam dictam fuisse ab AEgyptiis sibi perpetuam virginitatem indixisse, quia præstiterit temperantiā; quæ cùm esset ingeniosa, multas artes inuenit, & in primis studiosa fuit rei bellicæ, cùm robore & fortitudine præstaret, cōfecit & alias res memorabiles,. & AEgida feram vocatam monstrum prope inexpugnabile obtruncauit. illud cùm è terra genitum esset, immensam flammam ex ore proflabat, primumque apparuit in Phrygia quam combussit, vnde Phrygia diutissimè vocata fuit vsta. Inde accessit ad loca monti Tauro proxima, omnésque syluas ad Indiam vsque in cineres conuertit. atque cùm ad mare descendisset apud Phœnicas, concremauit syluas ad montem Libanum, per AEgyptúmque in Libyam penetrauit, ac demum in nemora Ceraunia, qua regione concremata, hominibúsque vel extinctis vel fugatis è patria ob metum, Palladem inquiunt prudentia & robore præstantem monstrum interemisse, eiúsque pellem suo pectori gestamen adaptasse, partim ad propulsanda pericula, partim etiam vt gloriosum monumentum rerum gestarum. At terra mater monstri dicitur irata peperisse Gigantes Diis aduersarios. quos Iupiter adiuuantibus Pallade & Dionyso vnà cum Diis aliis debellauit. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertio die Lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies consecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt qui Trito caput dici apud gentes Ponticas existimarunt, cùm cranium in tres partes findatur, alii Lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à coniunctione apparere soleat; quamuis eodem die aliquando non nullis caussis cumulatis & vetus & noua prodeat. Nec defuerunt qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires, ratiocinandi, cupiendique, & qua ira concitetur. Alii aera esse maluerunt, qui tribus temporibus maximè immutatur & generatur vere, æstate, hyeme: cùm annus fuerit in hæc tria tempora diuisus. Hanc marem & fœminā esse inquit Orpheus in hymnis: ἄρσην μὲν καὶ θῆλυς ἔφυς, *fœmina másque eadem es*. quoniam sapientis est & cedere tempori, & vti opportunitatibus. Præclare sanè fictum est ab antiquis Iouem suas vires vni Mineruæ impertiuisse, quia Deus maxime amat sapientem virum, neque vlla esse potest sapiētia quæ à Deo dissideat. quæ eadem causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. AEgiptii hanc Iouis fuisse filiam & semper virginem tradiderunt, cum aer sit natura incorruptibilis, supremúmque locum habeat, vnde e capite Iouis nata dicitur. at

Tritonidem, quia ter mutat naturam quotannis, æstate, vere, hyeme Demonstrauit hæc præterea in bello Giganteo omnem vim humanam quæ aduersus Deum insurgeret, omnem temeritatem, omnemque arrogantiam esse vanam, cùm nonnullos ex iis nullo propè negotio trucidarit. Sed quoniam in bellis gerendis præcipuè necessaria est sapientia, hæc bellis præfecta est, cui scutum perlucidum, & multis anguibus circumtectum tribuitur. At enim quæ natura est anguium? vt acutissimè cernant, vnde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia & prudentia rebus vel longè prospiciendis Imperatorem castrorum decorauerit, quis non videat sæpius hostium insidias aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorum & ciuitatum prospicit rerum omnium moderatrix & Deo amica sapientia. Eius scutum quod præ se ferret, clarissimum & crystallinum effingitur: quoniam sapientis veritatem, & omnem vitæ rationem omnibus conspicuam esse, maximum est aduersus fortunæ iniurias propugnaculum, & in aduersis rebus consolatio Huic Deæ noctuam sacram auem esse voluerunt, quia vbiq; videat sapientia, & illa etiam diiudicet, quæ cæteris obscura videantur: cui gratus est draco eadem de caussa. at cornicem ob garrulitatem auersatur. Datur illi crista & galea: quia non solis viribus vti conueniat, sed etiam vrbanitate & moderatione quadam in rebus omnibus cum ornamento. Cuspis verò tribuitur propter necessarium acumen ingenii: nam qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, neque munus Dei clarissimum acceperit iudicium, hunc vel decem Mineruæ expolire nunquam poterunt. Insidebat cassidi huiusce Deæ gallus gallinaceus, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, quia pugnax sit id animal, vel potiùs, vt ego arbitror, quia præscia sit futurorum temporum illa auis & vigilantissima: Hæc amica Musarum & semper virgo existimata est, quoniam voluptates omnes grauissimæ sunt sapientiæ aduersariæ, ac Venus præcipuè, quæ memoriam, bonitatémque ingenii maximè debilitat. Neque aduersus hanc insurgere quisquam audet, cùm faciem horrendam Gorgonis gestaret in pectore, quæ viperas habebat pro capillis, quoniam maximè formidabilis est sceleratis hominibus vir sapiens, & vigilans, & moderatus, & in rebus agendis prouidus. Hanc vnam ex omnibus Diis proximum Ioui locum tenere putarunt poetæ quare ita scribit Horatius:

Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.

Est enim vir sapiens Deo similis tum ob rerum humanarum contemptum, quas longo interuallo sub se relinquit, tum etiam ob potentiam, & in negotiis transigendis felicitatem. Tanta est enim ipsius sapientiæ præstantia & splendor, vt Pallas artes

propè

prope vniuersas excogitasse dicatur. Hæc oleam inuenisse etiam dicitur, quoniam disciplinæ & præstantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant. Tiresiam idcirco cæcum fecisse dicitur, quòd ipsam nudam vidisset, quia qui dulcissimum sapientiæ fructum gustauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras cæcus lubens efficitur: vel, vt alii maluerunt, quia cùm diuinam sapientiam inspicimus, nos cæcos esse & nihil scire omnino cognoscimus. At si postea diuina ope adiuuante res inspiciamus, tùc quod demptum fuerat corporis, mentis, oculorum, & animi incredibile acumen recuperamus, résque futuras sapienter prædicimus. Neque videntur rem altiùs considerasse, qui Paridem nudas inquiût has Deas iudicasse, Venerem, Iunonem, Palladem: quia si diuinæ sapientiæ suauitatem semel percepisset, eámque paulo diligentiùs fuisset intuitus, omnes voluptates corporis nedum immundæ libidinis, omnémque humanam potentiam pedibus conculcasset. Nam illas indutas iudicauit, cùm non bene cognouisset, & donis potiùs, quàm conscientia commotus. Credita est portis ciuitatum, priuatarúmque domorum præfecta, vt ait Aeschylus in Eumenidibus:

κ᾽ κλῇδας οἶδα δωμάτων μόνη θεῶν.

Claues domorum sola Diu ex omnibus Noui.

Quia sapiêtia & omnibus ciuitatibus, & priuatis domibus moderatur: cùm illa sola ciuitas vel domus diu incolumis esse possit, quæ Mineruæ legibus obtemperarit, modestiæ scilicet, & parsimoniæ, & temperantiæ: cùm Martis opus sit Pernoctare extra ciuitatem, vrbésque ab hostibus defendere. Nam domi leges, & consilium in rebus deliberandis, foris industria & robore opus est, non segniter iis quæ deliberata sunt & cito peragendis. Erit igitur tamdiu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hostibus, quandiu inuiolatum in ea Palladium seruabitur. Quid hoc significabat Dii boni? an adeò stupidi sunt homines, vt nesciant neque lapideam, neque ligneam, neque æream statuam per hæc rectè significari? an credendum est statuarios esse in cœlo, è quorum officinis, vt primùm absolutæ sunt statuæ, id nos aufugiant? quid hoc est monstri Dii boni? Quis non intelligit mirificam quandam sapientiam sub hac fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus parui fiat, in qua sapientia desit in rebus publicis administrandis, in qua iustitia nulla fit, in qua nô viri boni, sed opulêti & gratiosi summæ rerû præficiâtur, diutiùs consistere non potest. At vbi sapienter omnia gubernantur, neq; vlli impune fit iniuria, tûc inuiolatû persistit Palladiû, neq; vlla vis est humana, quæ ciuitatê illâ vel possit vel cupiat euertere. Illud videtur significasse Aeschylus in Persis in eo carmine:

θεοὶ πόλιν σώζουσι Παλλάδος θεᾶς.

Vrbem Dei Deæ tuentur Palladis.

Quòd si Paris vel res alienas per iniuriam non attigisset, vel si Priamus malè ablatas reddidisset, & eādem rationem secuti fuissent posteri, nunc etiam staret amplissimum Troianorum Imperium. Dicitur Palladium è cœlo delapsum, quia res diuina sit sapientia, cuius initium est timor Dei; atque omnis humana sapientia originem habet à Deo: quare Palladium de cœlo cecidit. Hæc necessaria est terram colentibus, hæc nauigantibus, hæc artes exercentibus, cùm omnia sapientiæ pareant: quod ea Mineruæ cognomina significarunt. Non defuerunt tamen qui Mineruam esse crediderunt vim Solis, quæ mentibus humanis sapientiam infundat, qui multos angues tribuerūt ob flexum solis cursum in signifero circulo. Splendorem clypei clarissimam solis naturam putarunt. Gorgonis caput in pectore gestabat, quia nemo contra solis claritatem aut contra sapientiam aciem oculorum intendere impune potest. Hæc nata est è Iouis capite, è summa scilicet ætheris parte, quæ purissima est, paréq; sibi vires Iupiter impertiuit, quoniā post Deum ipsum omnium agentium in res humanas vis solis potentissima est, quæ facit vt aliæ res intereant, aliæ oriantur, sempérque mouetur præsentium rerum vicissitudo. Atque de Pallade satis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo. CAP. VI.

ATQVI Prometheum multorum artium inuentorem omnes consentiunt Iapeti fuisse filium, sed de matre magna est cōtrouersia, siquidem, vt aliis placuit, Asiæ Nymphæ filius fuit: alii ex Asope, alii ex Themide natū esse putarunt, Hesiodus in Theogonia Clymenes & Iapeti filium fuisse scribit in his:

κούρην δ' Ἰαπετὸς καλλίσφυρον Ὠκεανίνην
ἠγάγετο Κλυμένην, καὶ ὁμὸν λέχος εἰσανέβαινεν.
ἡ δέ οἱ Ἄτλαντα κρατερόφρονα γείνατο παῖδα·
τίκτε δ' ὑπερκύδαντα Μενοίτιον, ἠδὲ Προμηθέα
ποικίλον αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθέα.

Iapetus Clymenen duxit dehinc Oceaninen
Perpulchram, simul hique thorum pressere iugalem.
Mox Atlanta parit prudentem, deinde Menœti.
Te genuit, pariterque Prometheu callida cui mens.
Hinc Epimetheus exoritur, quem fallere promptum est.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus qui aduersus Iouem arma sumpserunt, qui ante bellum Giganteum filiam habuit Anchialen, à qua nominata est vrbs Ciliciæ, de quo ita Virg. in primo Georg.

tum partu terra nefando
Cœúmque, Iapetúmque creat, sæuúmque Typhoea.

Quare cùm herbas quas colligebat Medea, recenseret Apollonius,

nius,& inter illas quandam, cuius vires prior obseruarat Prometheus, vel (vt alii maluerunt) rem fabulosè explicantes, ex ipso Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit ita in libro tertio:

μυκηθμῷ δ' ὑπένερθεν ἐρεμνὴ σείετο γαῖα.
ῥίζης τεμνομένης Τιτηνίδος· ἔστενε δ' αὐτὸς
Ἰαπετοῖο παῖς ὀδύνῃ περὶ θυμὸν ἀλύων.
Terribili tremuit mugitu terra sub ipsa
Radice incisa Titanide: at ipse dolore
Filius Iapeti gemuit, tenuitque querelas.

Hic habuit vxorem Asiam, vt inquit Herod. in Melpomena & præterea Hesionem,& Axiotheam,vt Isacius meminit. Habuit sororem Ephyram, fratrem Epimetheum, Buphagum, Menœtium, Atlantem, & alios complures: nam ad triginta fratres fuisse dicuntur. filium habuit Deucalionem,de quo ita Apollon. lib. 3.

ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα,
ὃς πρῶτος ποίησε πόλεις, ϗ ἱδείματο νηοὺς
ἀθανάτοις.

Hic ipse Prometheus.
Filius Iapeti genuit mox Deucalionem.
Primus templa Deis, primus qui condidit vrbes.

Habuit filium prętorea Lycum & Chimareum è Celæno, Hellenem è Pyrrha, à quo dicti sunt Græci. Suscepit ex alia nympha etiam Theben, quæ nomen dedit Thebanæ vrbi, sicut eius soror AEgina AEginæ. Hic fertur homines primum è luto finxisse, & vniuersi generis hominum fuisse parens, vel potiùs artifex, quod ita testatur Ouid. in lib. 1. maioris operis:

Siue recens tellus, seductáque nuper ab alto
AEthere cognati retinebat semina cœli:
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Et Antipater in hisce carminibus:

χ' ἡ δάμαλις (δοκέω) μυκήσεται. ἦ ῥα Προμηθεὺς
οὐχὶ μόνος. πλάττει σ' ἔμπνοα ϗ σὺ Μύρων.
Mugiet ipsa (puto) bos olim. haud ergo Prometheus
Effinxit solus viua, sed inde Myro.

Nã fama est Prometheum cùm hominem fingeret, portiones captas è singulis elementis suo operi admiscuisse: atque pro ipsorũ elementorũ temperamentis non solùm vires singulis corporibus addidisse, sed etiã motus animorum & mores. Qui verò etiã magis fabulosè rẽ aggressi sunt explicare, dixerunt timorem leporis, astutiam vulpis, pauonis ambitionẽ, tigridũ feritatẽ, leonum iracundiam & magnitudinẽ animi fuisse hominibus ab ipso Prometheo iniunctas: quod ita significauit Horat. in primo Carminum:

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.

Nam memoriæ prodidit in Phocaicis Pausanias non procul à Panopensibus apud torrentem quendam saxa fuisse ingentia, reliquias creditas eius luti, è quo Prometheus vniuersum genus hominum finxit. Hunc poetica quadam cum suauitate reprehendit Propertius in lib. 3. quia cùm plurimum operæ in corpore hominum rectè formando consumpsisset, mentem neglexerit, in qua scitè & optimè formanda totum studium erat adhibendum: sic enim inquit:

O prima infelix fingenti terra Prometheo
Ille parum cauti pectoris egit opus.
Corpora disponens, mentem non vidit in arte:
Recta animi primum debuit esse via.

Dicitur Prometheus aliquando duos tauros Ioui immolasse, atque eorum carnes ab ossibus diuisisse: tum in alterā pellium carnes, in alteram ossa inclusisse, deinde Ioui dedisse optionem vtrū mallet taurum eligendi. Iupiter capta optione cùm dolos eius viri grauiter ferret, vt iustam opportunitatem vltionis nactus videretur, ossa elegit, atque illa fraude iratus ignem mortalibus eripuit, vt testatur his verbis Hesiodus in Theogonia:

τῷ μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονα δημῷ.
ἐν ῥινῷ κατέθηκε καλύψας γαστρὶ βοείῃ.
τῷ δ' αὖτ' ὀστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ
εὐθετίσας κατέθηκε, καλύψας ἀργέτι δημῷ.
δὴ τότε μιν προσέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Ἰαπετιονίδη πάντων ἀριδείκετ' ἀνάκτων,
ὦ πέπον, ὡς ἑτεροζήλως διεδάσσαο μοίρας.

Pelle sub hac bubula carnes, & pingula cuncta
Viscera composuit, rectéque ligauit in vnam.
Altera repleta est, quæ condidit arte dolosa,
Ossibus, iisque adipis tectis candore supernè.
Talia deinde refert hominum pater, atque Deorum:
Iapetoniade cunctorum maxime Regum,
Stulte, quid has partes componis ita arte dolosa?

Cùm verò iratus Iupiter illa de caussa ignem hominibus rapuisset, fertur Prometheus Mineruæ auxilio ascendisse in cœlum, ibique ferula ad currum solis admota ignem rursus in terras detulisse, quod inquit Horatius in primo carminum:

Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit,
Post ignem ætheria domo
Subductum, &c.

Id cùm

Id cùm resciuisset Iupiter, Vulcano imperauit vt fœminam è luto componeret, quæ cum astutissima esset & omnibus artibus à Diis donata, vocata fuit Pandora. Neque ante illam extitisse fœmineum sexum crediderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Hanc fabulantur missam fuisse à Ioue ad Prometheum cum omnibus malis in vasculo inclusis: quod munus cùm spreuisset Prometheus illa ad Epimetheum contendit, qui dempto vasculi operculo omnia mala euolare sentiens, vix vltimam & in imo residentem spem occlusit, cum qua vas illud seruauit. Cùm verò Prometheus Iouis munus reiecisset, quòd insidias formidaret, dicitur à Mercurio Iouis iussu ad Caucasum mõtem adductus, & in spelunca, quæ erat apud Paropamissadas, vinctus, vt testatur Strabo libro decimoquinto, ne tantum furtum videretur impune contra Iouis voluntatem commisisse. dicũt pręterea huic additã fuisse aquilam, Typhonis filiam, vt ait libro secũdo historiarum Pherecydes, & Echidnę Phorbantis, quæ iecur illius assiduè renascens laniaret ac deglutiret, vt ait Apollonius libro secundo:

καὶ δὴ Καυκασίων ὀρέων ἀνέτελλον ἐρίπναι
ἠλίβατοι, τόθι γυῖα περὶ στυφελοῖσι πάγοισιν
ἰλλόμενος χαλκέῃσιν ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθεὺς
αἰετὸν ἥπατι φέρβε παλιμπετὲς ἀίσσοντα.
Exoriebantur rupes, & grandia montu
Culmina Caucasis, vinclis vbi membra Prometheus
Praduru, ferróque miser sacer ipse ligatus,
Sæpius atque aquilam redeuntem pectore pascit.

Erat enim columnæ alligatus, neque vllo pacto se mouere poterat: cui quantum iecinoris per diem ab aquila consumebatur, tantundem per noctem excrescebat ne vnquam doloris materia deficeret, vt ait Hesiodus in Theogonia:

δῆσε δ' ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθέα ποικιλόβουλον
δεσμοῖς ἀργαλέοισι, μέσον διὰ κίον' ἐλάσσας.
καί οἱ ἐπ' αἰετὸν ὦρσε τανύπτερον· αὐτὰρ ὅ γ' ἧπαρ
ἤσθιεν ἀθάνατον, τὸ δ' ἀέξετο ἶσον ἁπάντῃ
νυκτὸς, ὅσον πρόπαν ἦμαρ ἔδοι τανυσίπτερος ὄρνις.
Implicat indomitis, nectitque Promethea vinclis
Astrictumque columna tenet medium. fera semper
Pascitur immortale iecur Iouis ales; at illud
Deficit haud vnquam: nam quantum luce volucris
Carpserit, huic misero tantum nox vda reponit.

Duris autem Samius scriptum reliquit non ob ignem raptum, sed quia Palladem amauerit, Prometheum coniectum fuisse in vincula, & ita excruciatum: euiusce rei facit argumentum, quia ad montem Caucasum habitantes populi soli Ioui & Mineruæ non sacrificabant, vt illius supplicii autoribus, cùm eximie colerent Herculem, qui Prometheum è vinculis liberasset. Fabulam

quandam attigit Nicander in Theriacis, quæ apud antiquos circũferebatur, quòd ingrati homines, ad quos ignem Prometheus detulerat, furtum Promethei Ioui indicarũt, pro qua accusatione prçmium perpetuam iuuentutem à Ioue impetrarunt. Hanc igitur cùm suo asello clitellario imposuissent redeuntes, asinúsq; graui siti in itinere laboraret, ad fontem quendam peruenit, vbi serpẽs ne ad aquam accederet prohibuit, nisi priùs pacto precio. Tum verò pactus est asinus se quodcunque haberet esse daturum, ne siti periret: inde senectutem exuunt quotannis serpentes, ac fiunt iuuenes. Sic fabulam describit Nicander:

Ὠγύγιος δ' ἄρα μῦθος ἐν αἰζηοῖσι φορεῖται,
ὡς ὁπότ' οὐρανὸν ἔσχε Κρόνου πρεσβύτατος υἱὸς,
νειμάμενος κασίεσσιν ἑκὰς περικυδέας ἀρχὰς
ἰδμοσύνῃ, νεότητα γέρας πόρεν ἡμερίοισι
κυδαίνων. δὴ γάρ ῥα πυρὸς ληίστορ' ἔνιπτον,
ἄφρονες. οὐ μὲν τῆς γε κακοφραδίης ἀπόναντο.
νωθεῖ γὰρ κάμνοντες ἀμορβεύοντο λεπάργῳ
δῶρα πολυσκαρθμος δὲ κεκαυμένος αὐχένα δίψῃ,
ῥώετο. γωλειοῖσι δ' ἰδὼν ὁλκήρεα θῆρα
οὐλοὸν, ἐλλιτάνευσε κακῇ ἐπαλαλκέμεν ἄτῃ,
σαίνων. αὐτὰρ ὁ βρῖθος, ὃ δή ῥ' ἀνεδέξατο νώτοις,
ᾔτεεν ἄφρονα δῶρον· ὁ δ' οὐκ ἀπανήνατο χρῇ.
Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, vt olim
Fratribus imperia diuisit maximus æuo
Vnus natorum Saturni: præmia honorísque
Indicium cepere domestica turba iuuentam.
Mortales preciosa Deum sed munera posthac
Dementes carpsere: nihil iuuere querelæ.
Nam tardi dorso imposuerunt pondus aselli
Dona Dei: cui sicca siti præcordia vbi essent,
Ad fontem properat. prægrandem hic repperit anguem:
Quem supplex orauit opem sibi ferre: sed ille
Quod gestet præcium lymphæ, pondúsque petiuit.
Ille siti pressus facilè annuit ista petenti.

Quare meritò Prometheus de hominibus ingratis queritur, vt scripsit Iulianus poeta in eo epigrammate:

τέχνης πυρσὸν ὅπασσα φερέσβιον ἐκ δ' ἄρα τέχνης,
καὶ πυρὸς, ἀλλήκτου πήματος ὄψιν ἔχω.
ἦ μερόπων ἀχάριστον ἀεὶ γένος, εἴγε Προμηθεὺς
ἀντ' εὐεργεσίης ταῦθ' ὑπὸ χαλκοτύπων.
Lumina sunt artis nobis inuenta: sed ignis,
Arsque repertori grandia damna ferunt.
Ingratum genus est hominum, si pœna Prometheo
Tanta repertori, pro meritísque dolor.

Nam si qui beneficium acceperant non tales fuissent quales diximus,

ximus, quo pacto ingrati poſſent appellari? Scripſit tamen Pauſanias in rebus Corinthiorum, non Promethei, ſed Phoronei cuiuſdam ignem fuiſſe inuentum: quare apud Corinthios templũ fuit Apollonis Lycii, in quo ſtatua erat Phoronei ignem accendẽtis. Torquebatur Prometheus ab aquila illa in Scythiam ſupra Caucaſum montem deportatus, vt ait Lucianus in Prometheo, & in dialogo de Sacrificiis. At Menander ſuauiſſimus poeta meritò torqueri Prometheum inquit, non quia ignem, ſed quia multo grauius malum, quia fœminam ſcilicet omnium humanarum calamitatum autorem, & ſceleſtum omnino animalis genus, inuenerit, vt eſt in his:

εἶτ' οὐ δικαίως προσπεπατταλευμένον
γράφουσι τὸν Προμηθέα πρὸς ταῖς πέτραις;
καὶ γίνετ' αὐτῷ λαμπάς, ἄλλο δ' οὐδὲ ἓν
ἀγαθόν; ὃ μισεῖν οἶμ' ἅπαντας τοὺς θεούς,
γυναῖκας ἔπλασ', ὦ πολυτίμητοι θεοί,
ἔθνες μιαρόν.

Ergo immerentem dilacerant Prometheum
Pendere fixum Caucaſi de rupibus?
Repertus ignis huic, aliud nihil boni;
Sed, quod Deos odiſſe cunctos credidi,
Inuenit idem fœminas, ò Dij boni,
Genus nefandum.

Huic ipſi Prometheo ara fuit in Academia cum Vulcano & Pallade communis, vt ait Sophoclis enarrator: fuitque; vt ſcripſit Lyſimachides, Vulcano multo antiquior Prometheus, cuius ſtatua cum ſceptro in dextra manu erigebatur. Scriptum eſt à Pauſania in Atticis non ſolùm aram illi fuiſſe erectam in Academia, ſed etiam Lampadiferorum curſus certamen inde incepiſſe, qui in vrbem accenſas faces deferentes decurrebant: in quo certamine ſtudebant vt accenſæ faces ſeruarentur. Nam cuius fax extincta fuiſſet, is victoriam ſuccedenti concedebat, atque hic eodem modo ſequenti ſi ſua extingueretur, & reliqui eodẽ ordine. Quòd ſi nemo accenſam facem tuliſſet, palma in medio relinquebatur. Atque hæc fiebant in honorem Promethei, quòd is omnium artium fontem & autorem ignem putabatur inueniſſe, vt ait Aeſchylus in eius nominis Tragœdia:

ναρθηκοπλήρωτον δὲ θηρῶμαι πυρὸς
πηγὴν κλοπαίαν, ἣ διδάσκαλος τέχνης
πάσης βροτοῖς πέφυκε, καὶ μέγας πόρος.

Artis magiſtrum ignem (fuit námque is viris
Magnum iuuamen, pluribus perutile)
Inueni.

Sed non ſolam inuentionem ignis Prometheo tribuunt, verùm etiam medicinæ, pharmacorúmque miſtiones, & leges diuina-

tionum, & somniorum interpretationes: primúsque Prometheus inuenisse auguria, quamuis alii ea quæ sunt auium à Cara rege Cariæ primùm inuenta fuisse putarunt, & obseruasse auium volatus, eorúmque qualitates, & quarum essent auium, & quid significarent. Inuenit idem extorum obseruationes, & colores, & situs, & quibus victimis, & quo ritu mactatis Dii singuli lætarentur: idémque fulgura, & signa de cœlo notauit, inuenítque metallorum vsum, & omnium denique artium est inuentor, vt ipse de se ipso apud Aeschylum testatur: cuius carmina, etsi plura sunt, tamen ob mirificam argumēti suauitatem huc ascribenda putaui:

τὰ λοιπά μου κλύουσα θαυμάσῃ πλέον,
οἵας τέχνας τε καὶ δόλους ἐμησάμην.
τὸ μὲν μέγιστον, εἴ τις εἰς νόσον πέσοι.
οὐκ ἦν ἀλέξημ' οὐδὲν, οὐδὲ βρώσιμον,
οὐ χριστὸν, οὐδὲ πιστὸν, ἀλλὰ φαρμάκων
χρείᾳ κατεσκέλλοντο, πρὶν γ' ἐγὼ σφισιν
ἔδειξα κράσεις ἠπίων ἀκεσμάτων,
αἷς τὰς ἁπάσας ἐξαμείβονται νόσους.
τρόπους δὲ πολλοὺς μαντικῆς ἐστοίχισα·
κἄκρινα πρῶτος ἐξ ὀνειράτων ἃ χρὴ
ὕπαρ γενέσθαι, κληδόνας τε δυσκρίτους
ἐγνώρισ' αὐτοῖς, ἐνοδίους τε συμβόλους,
γαμψωνύχων τε πτῆσιν οἰωνῶν σκεθρῶς
διώρισ', οἵτινές τε δεξιοὶ φύσιν,
εὐώνυμοί τε, καὶ δίαιταν ἥντινα
ἔχουσ' ἕκαστοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους τίνες
ἔχθραι τε καὶ στέργηθρα, καὶ συνεδρίαι.
σπλάγχνων τε λειότητα, καὶ χροιὰν τίνα
ἔχοντ' ἂν εἴη δαίμοσι πρὸς ἡδονήν·
χολῆς, λοβοῦ τε ποικίλην εὐμορφίαν,
κνίσῃ τε κῶλα συγκαλυπτὰ· καὶ μακρὰν
ὀσφῦν πυρώσας, δυστέκμαρτον εἰς τέχνην
ὥδωσα θνητούς· καὶ φλογωπὰ σήματα
ἐξωμμάτωσα πρόσθεν ὄντ' ἐπάργεμα.
τοιαῦτα μὲν δὴ ταῦτ'· ἔνερθε δὲ χθονὸς
κεκρυμμέν' ἀνθρώποισιν ὠφελήματα,
χαλκὸν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσόν τε τίς
φήσειεν ἂν πάροιθεν ἐξευρεῖν ἐμοῦ;
οὐδεὶς, σάφ' οἶδα, μὴ μάτην φλῦσαι θέλων,
βραχεῖ δὲ μύθῳ πάντα συλλήβδην μάθε·
πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Miraberis mage audiens at cætera,
Artes repertæ quæ mihi sunt, aut doli.
Illúdque primum, si quis ægritudinem

Sensisset

Sensisset, vllum non erat remedium,
Nulla vnctio, nullum fuit potabile
Hu pharmacum. arebant prius quàm ipsis ego
Commistiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus leuantur ægritudines.
Modósque multos vaticinandi repperi,
Quæ sint putanda vera dixi somnia,
Quæ sint - carum signa, quæ sint omnia.
Tum diligenter qui volatus dexteri
Sint, quæ sinistra nominentur alites:
Quis singulorum victus, & benignitas
Inter se, odiúmue, primus ipse comperi.
Tum qualia exta sint, colores quis Deis
Grati magis videntur immortalibus:
Bilis decora forma, quæ fibrísue sit.
Ostendi ego quo sacra ritu conuenit
Imponere aris, vrere atque victimas:
Artémque feci ex his ego mortalibus.
Hæc nota feci, quæ fuere incognita.
Hæc sic habent. quid proferam quod commoda
Educta per me sunt humi lâtentia?
Ferrum, vel argentum, vel aurum, vel quis as,
Ni mentiatur, repperit? quis me prior?
Nemo profectò, ni velit mentirier.
Vt cuncta dicam, pluribus ne te morer,
Artes repertæ quæque sunt Promethei.

Memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis inter cætera Herculis facinora illud quoque censeri, quòd aquilam sagitta trāsfixerit, Prometheúmque è vinculis exemerit: quod testatus est Pherecydes in libro decimo de nuptiis Iunonis, qui à sole Herculem poculū accepisse scribit, ac in eo nauigasse per Oceanum: qui est extra terras, cùm ad aurea mala Hesperidum contenderet: à quo etiam Prometheo, postquam fuit è vinculis liberatus, viam didicit eò tendentem. Lucianus verò in Dialogis Deorum Prometheum à Ioue solutum fuisse scribit, quoniam illi vaticinatus esset, quòd si rem cum Nerine nympha haberet, futurum erat vt filius nasceretur, à quo eadem Iupiter pateretur, quæ ab ipso passus fuerat Saturnus. Fuerunt Lycus & Chimæreus Promethei filii, quos ille è Celæno Atlantis filia suscepit, quibus alii Horæum & Alcimenen adiunxerunt.

¶ Atque hactenus fabulosa dicta sint de Prometheo: nunc quid illa significent, explicemus. Est autem Prometheus, vt sensit Zezes, mens, quæ res futuras multo ante præuidet: sicut Epimetheus cognitio quam acquirimus post rerum euentus, cuius filia est Pœnitentia. Orpheus tamen in hymno in Saturnum, Prome-

theum tempus esse, siue Saturnum putauit, cùm ita inquiat:

Ρ'έας πόσι, σεμνὲ Προμηθεῦ.

Rhea coniux, alme Prometheu.

Est enim tempus rerum omnium & artium magister & inuentor, vt dictum est de Prometheo. Dicitur fuisse filius Iapeti, qui nihil aliud est, vt sensit Proclus, nisi celerrimus motus cœli, & huius vniuersi: qui vocatus est Iapetus apud Græcos ἀπὸ τοῦ ἰέναι καὶ πέτεσθαι: *à motu scilicet & volatu.* cùm Prometheus igitur ex Iapeto matre Themide oriatur, erit optimus affectus in animis nostris, quæ ex impressione cœlorum nobis nascitur: mater iustitia atque æquitas, è quibus bona consilia & prudentia tum in rebus priuatis, tum etiam in publicis administrandis. & rerum humanæ vitæ necessariarum inuentiones exurgunt. Nam nisi sit ratio in nobis Prometheus diuinitus immissa, & ex æquitate iustitiáque exorta, ac quasi rerum futurarum præcognitio, quo pacto erit Prometheus, aut quo eorum parentum filius? Alii Clymenen matrem Promethei putarunt: quoniam, æquitas omnes ad se aduocet, vel quia ab omnibus audiatur, qua etiam de causa Clymenus dictus est Pluto. Qui aliarum filium putarunt, in eandem sententiam sensim delabuntur. Quòd Prometheus hominem finxerit, cui singulorum animalium particulas adiunxerit, quid aliud significat, quàm prudentiam multas mutationes animis nostris imprimere? alii rem hanc ad historiam magis transtulerunt, dicúntque illos è Græcis sapientibus, qui mundum aliquando cœpisse putarunt, humanæ vitæ initia per hanc fabulam explicasse. Nam cùm primùm aer & aqua & ignis secesserunt inuicem, terráque limosa ac tenera adhuc illis omnibus substitit, membranas quasdam ex ipsa terra natas autumant, ex quibus per diem à sole calefactis, Lunæque humoribus nutritis, varia animalium genera pullularunt. Ex his igitur post incrementum disruptis putantur homines exiisse. Verùm terra postea calore solis paulatim exiccata, cessauit & ipsa è terra generatio, & animalia ex mutuo congressu coniunctionéque sunt orta. Tunc verò homines simplices neque arandi viam neque artem vllam sciebant: neque morbos esse aut mortem opinabantur, sed in terram collapsi ignari quid sibi accidisset, expirabant: viuebántque ferarum more agrestium arborum fructibus aut oleribus vescentes, nudíque aduersus feras nudis manibus pugnabant. Hi cùm nullam omnino futuri temporis haberent rationem, nullis fructibus in hyemem reseruatis inedia per hyemem multi eorum absumebantur. At experientia paulatim necessitatéque magistra & cauatas arbores ingressi sunt, & speluncarum beneficio ab aeris iniuria protegebantur: quod genus vitæ degebant omniũ fraudũ & ignis expers: neque quid essent leges, quid Reges; quid

quid furta, quid cædes, quid militia cognorant. Verùm cùm diuturna incommoda illos prudentiores fecissent (nihil enim facit magis ingeniosos, quàm pericula & difficultates) dictus est Prometheus siue prudentia ignem inuenisse, & per illum postea omnes artes, quibus humana vita excolitur. Nulla enim propè est ars, quæ igne non egeat. Quòd verò Prometheus homines ad vrbaniorem vitam è syluis euocauerit, iisque domos extruxerit, quòd illorum linguam formauerit, quòd illos rationes syderum docuerit, quòd literarum compositionem inuenerit, ipse testatur ita apud Aeschylum;

οἳ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην,
κλύοντες οὐκ ἤκουον· ἀλλ' ὀνειράτων
ἀλίγκιοι μορφαῖσι, τὸν μακρὸν χρόνον
ἔφυρον εἰκῇ πάντα, κοὔτε πλινθυφεῖς
δόμους προσείλους ᾖσαν, οὐ ξυλουργίαν·
κατώρυχες δ' ἔναιον ὥστ' ἀήσυροι
μύρμηκες ἄντρων ἐν μυχοῖς ἀνηλίοις.
ἦν δ' οὐδὲν αὐτοῖς οὔτε χείματος τέκμαρ,
οὔτ' ἀνθεμώδους ἦρος, οὔτε καρπίμου
θέρους βέβαιον· ἀλλ' ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν
ἔπρασσον, ἔστε δή σφιν ἀντολὰς ἐγὼ
ἄστρων ἔδειξα, τάς τε δυσκρίτους δύσεις.
καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις,
μνήμην θ' ἁπάντων μουσομήτορ' ἐργάτιν.
κἄζευξα πρῶτος ἐν ζυγοῖσι κνώδαλα,
ζεύγλαισι δουλεύοντα σώμασίν θ', ὅπως
θνητοῖς μεγίστων διάδοχοι μοχθημάτων
γένοινθ'. ὑφ' ἅρματ' ἤγαγον φιληνίους
ἵππους, ἄγαλμα τῆς ὑπερπλούτου χλιδῆς.
θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ
λινόπτερ' ηὗρε ναυτίλων ὀχήματα.
τοιαῦτα μηχανήματ' ἐξευρὼν τάλας.

Videre frustrà qui videbant antea,
Nec audiebant audientes, somniis
Simillimi turpare cuncta nouerant
Stultè, indecorè nec domos effingere,
Dolare ligna nec sciebant arborum.
Formicæ vt antra nam colebant concaua,
Vmbrosa, luce solis & carentia.
Non vlla cogitatio nec frigoris,
Nec floridi veris fuit, nec vtilis
Æstatis illis, ast agebant omnia
Vt sors ferebat: donec ipse repperi
Signorum obitus ortusque qui mortalibus

Sint vtiles: & multitudinem artium
His repperi, componere inde literas.
Matrémque Musarum auxi ego Memoriam,
Perutilem cunctis ego iunxi prior
Iugo feroces belluas quæ pro viris
Ferrent labores: additi sunt curribus
Equi trahentes, quos habenæ flecterent.
I iniuola inde nauitæ vehicula
Inueni ego prior freto currentia.
Inuenta sunt mihi misello hæc omnia.

Fabulati inde sunt antiqui, quòd Iupiter ob ignis inuentionem iratus Prometheo omnia malorum genera demisit hominibus: quia nullum est malum quod nō ex voluptuaria vita, quę multas artes habet ministras, proueniat. Nam vnà cum artib. ipsis & Reges exorti sunt, & latrocinia, & bella, & solicitudines animorum eruperunt, omnia illa denique, quibus humna vita vndique vexatur. Dicunt præterea Ioui Prometheum carnes in alteram pellem inclusas, in alteram ossa obtulisse: quia cùm voluptaribus & deliciis nō solùm legum & æquitatis ob spem commodorum, sed etiā Deorū immortaliū contēptus in genus humanū irrūpit. Quis enim verè gloriari potest, aut certè quàm pauci sunt qui magis sint solliciti de vero & legitimo Dei cultu, quā de bonitate prædiorum, aut numero pecuniarum? Hæc vna contentio multas fecit hęreses: atque si auaritia & spes diuitiarum priuatorúmque commodorum de medio tollatur, collabentur omnes hæreses facillimè, eritque omnibus gentibus vnus Deus, vnà religio, vnus ritus, vnus pastor, vnum ouile. Verùm ob has fallacias sub forma relilligionis latentes, & bella intestina, & cædes, & calamitates è cælo, & perpetuæ animorum curæ oriuntur, & orientur in posterum, donec hæ auaritię radices in animis hominum insidebunt. Nam certè quidem omnes qui dissident à Christi legibus, & à sanctis Romanæ Ecclesiæ dogmatibus, præter illud quòd viri boni esse non possunt, tum id fateantur necesse est (si modò verum fateri velint) se vel auaritia, vel ambitione, vel odio quodam proprio, vel inscitia veritatis ductos, ab Ecclesia Romana, hoc est à Spiritu sancto & ab omnium bonorum cœtu desciuisse: non quòd ita sentiant. horum temeritatem & dementiam aliquando ita reprehendimus in quibusdam carminibus, quæ misimus ad clarissimum virum Valerium Faenzum hęreticæ prauitatis Quæsitorem prudentissimum apud Venetos, & ob singulares animi sui dotes Romano Pontifici gratissimum. Sic enim quædam ex illis carminibus se habent:

Improba Lutheri soboles: quæ dogmata Christi,
Iuráque naturæ pariter contemnis, & æquum,

Qua

Quæ tua ferre putas cœlestia numina mente
Delicta, erroresque: modò nos turpia quæque
Autore ac cogente Deo facere, inquis: eundem
Et modo segnitie aptum facis, ac nihil illum
Humanum curare putas, delira vagaris
Huc illuc, certaque nihil ratione, modóve
Conaris, de Diis plena inter pocula quæris,
Fortunæque regi credis moderamine cuncta.
Sic etenim sentis si, & fateare necesse est
Esse Deo, si forte putas mortalia curæ,
Respicere & res humanas: hæc accipe paucis.
Vna fides, vna est pietas, est vna colendi
Ritè Deum ratio: dementia cætera cuncta.
Quod si nostra videt summus clementia patris
Pectora, si exauditque preces diuina potestas:
Quo magis illa mouet mortalia tempore corda
Apte, quam populus cum sacris ritè peractis
Inspirare Deum delectis patribus orat,
Quas statuant leges Christi cultoribus, & quo
Lætetur ritu magis. Hac sententia cunctis
Quæ placuit, latam diuino numine reniur.
Adde quod æternus patris sine labe, carénsque
Sordibus humanis natus de virginis aluo,
Filius has leges primus tulit, vtque colendus
Sit pater omnipotens docuit, quia legibus orbem
Viuendi rectè instituit, scelerumque profundas
Radices tetigit, subijt sub Rege nefando
Dira supplicium mortis, prior edidit aras
Esse nefas posthac taurorum sanguine tingi,
Atque alios ritus idem mox protulit: illic
Nunc colimus sanctum numen, namque edidit esse
Cuncta Deo curæ mortalia, nullus auarus,
Nullus crudelis potuit quem fallere, nullus
Impius: huic notæ fraudes sub vulpe latentes.
Nunc quoque Pontifices oderunt impia sanctos
Sæcula, quòd leges curent seruarier illas:
Nec mirum. semper probitas inuisa figuris
Mille fuit scelerum, circumstant plurima namque.
F[illegible]na, & similis semper sibi viuida virtus.
Quos iuuat ebrietas & crapula, sobrius illis
Displicet: insanúmque vocant, solatia vitæ
Qui non gustarit. Quos vexat dira libido,
Quos [illegible] eneruis[illegible]us, quos immoderatus habendi
Vrget amor, stupidum dicunt, qui temperet istis.
[illegible]obrius at contra tutus, cùm sæua podagra

Articulos tumidos fecit, capitisque dolores
Infestant, tanquam nautas è litore ridet,
Qui se consultò turbantibus æquora ventis
Crediderint, quorum prædixit sibilus auras.
An quia diuitiis & nobilitate parentum
Te Latio præstare putas, populisque Latinis,
Idcirco Christi leges audire recusas
Vt magis obscuræ venientes gentis ab ore?
Fabula nobilitas maiorum & nomina picta.
Denique nobilitas sola est, atque vnica virtus.
Quid cum diuitiis & nobilitate parentum
Legibus est sanctis, & veræ relligioni?
Scilicet auratis donantur lancibus aræ,
Munera grata magis superis, iucundáque, quàm si
Fictilibus puris veniant de paupere tecto.
O vanas hominum mentes, ó pectora multo
Plena mero, quando cœlestia numina auara
Creditis, & pro opibus voces audire precantum.
Omnibus est idem Deus, est pater omnibus idem.
Siue decem vertas saxosæ iugera terræ,
Seu iuga mille boum tibi sudent pondere aratri,
Tantundem referes, nec gurges cuncta vorabit.
Munera grata Deo credas quæ pectore casto,
Quæ manibus sint lata piis, tolle ambitionem,
Tolle & auaritiam, quæ Diis inuisa beatis.
Cuncta regi dices diuino numine rectè.
Quòd si persistes in eadem mentis iniquæ
Stultitia, vt rectè viuendi spernere leges
Libertas sit visa tibi, nec iura, nec æquum
Esse putes, nisi quod libeat, si denique Christi
Dogmata, Pontificis si spernas iussa, piúmque
Consilium: quanto spargetur sanguine campus
Teutonicus? video splendentes ære cateruas,
Armorúmque grauem sonitum, radiósque tremisco.
Ista mouente Deo loquimur, iam dira bipennis
Credite adest sterilis radicibus addita plantæ.
Dum licet, & veniæ locus est, temeraria vitæ
Crimina corrigite, & vestras conuertite mentes
In melius, precibúsque piis orate tonantem
Vt cladem vertat mox relligionis in hostes,
Et donet vobis longam per sæcula pacem.

Dicta est Iouis aquila iecur Promethei assiduè lacerare: quia prudentioribus hominibus mens semper ad varias cogitationes distrahitur. Et quoniam nullus dolus, nullúmque latrocinium diuturnam sociam habere tranquillitatem consueuit, inde traditum est in

est in fabulis, quòd igne inuento Iupiter omnem prioris vitæ tranquillitatem mortalibus eripuit. Crescere per noctem tantum iecinoris solitum Prometheo dicitur, quantum aquila per diem deglutiuerit, quoniam natura alterna tempora quieti & animi curis cogitationibusque determinauit. Alligatus columnæ dicitur, quoniam corpori alligata est anima prudentiæ sedes & domicilium, quod ipsum per se est tanquam saxeum, cùm nullam habeat cognitionem. At hepar est rationis motus, quia nonnulli sapientes id cogitationibus mentis sedem esse crediderunt. Dicitur formasse Pandoram Vulcanus, quia calor & temperies apta cœli donet fertilitatem, quę vt ait Theophrastus in causis plantarum, magis quam vllus labor mortalium operatur. Sic illi omnes Diis sua munera concesserunt, & Horæ ac Dei siue elementa dederunt ventos, pluuias, calorem quibus semina aluntur. Quid verò significant Lampadophoria quæ in honorem Mineruæ, Vulcanique & Promethei celebrabantur, in quibus cursores accensis facibus currebant? nihil aliud sanè, quàm vniuersum præsentis vitæ cursum esse nobis molestiarum atque curarum plenum, quæ vbi cessauerint, à cursu ipsius vitæ cessandum est, & succedentibus lampades, lites, morbi, calamitates, animorúmque sollicitudines in manus tradendæ. Atque vt summatim colligam, significare voluerunt per hæc sapientes maximam esse vitę pręsentis perturbationem, auaritiam cuncta recta subuertere: viris bonis esse semper aduersus difficultates pugnandum, omnem mortalium vitam esse curarum plenam, neque vlli sperandam esse quietem dum viuimus. Hæc sub Promethei fabula, & alia his similia continebantur. Nonnulli tamen ad historiam hęc detorquenda putarunt: quippe cùm Cicero etiam libro quinto Tusculanarum Disputationum, Prometheum, Atlantem, Cepheum scribat aliósque nonnullos, ob rei astronomicæ peritiam locum fabulæ dedisse. Sic enim inquit: Nec verò Atlas sustinere cœlum, nec Prometheus affixus Caucaso, nec stellatus Cepheus cum vxore, genero, filia traderetur, nisi diuina cognitio nomen eorum ad errorem fabulæ traduxisset. At alii ad aliam historiam transtulerunt. Nam Herodotus memoriæ prodidit in eo libro, quem composuit de Vinculis Promethei, Scytharum fuisse Regē Prometheum; qui, cùm subditis populis res victui necessarias suppeditare non posset, quòd Aquila fluuius ita vocatus illius regionē inundaret, in vincula coniectus à Scythis fuit. At Hercules cùm eò diuertisset, fluuiúmque detorsisset in mare, ita vt non ampliùs inundaret regionem, dictus est interemisse aquilam, & ipsum Prometheum e vinculis liberasse. Scriptum est ab iis qui res AEgyptiacas memorię prodiderunt, & à Polycharmo in rebus Lyciis atque à Diodoro Siculo Nilum AEgypti fluuium aliquando sub exortum canis Sirii, quo tempore per Etesias maximè solet

intumescere, aggeres disrupisse, atque AEgyptum inundasse, & illam partem præcipuè cui imperabat Prometheus. Tanta verò facta esse dicitur inundatio vt omnes ferè homines perierint: quare propius periculo fuit, ne per desperationem Prometheus sponte vitam cum morte commutaret. Is autem fluuius ob celeritatem & vim cursus Aquila fuit vocatus, qui intima AEgypti deuastabat. Fama est Herculem gnauum continuò obturasse eruptionem, fluuiúmque in suum alueum conclusisse, quare Græci postea fabulati sunt quòd Hercules Aquilã occiderit iecur Promethei assiduè rediuiuum vorantem. Agrætas autem libro decimotertio rerum Scythicarum, quia Aquila fluuius optimam atque intimam partem Scythiæ, cui imperabat Prometheus, laniaret, locum esse datum fabulæ scripsit, quòd Aquila hepate Promethei vesceretur: idque Iouis iussu, quoniam imbres frequentes eius impetum & amplitudinem augerent. At Theophrastus in quibusdam commentariis scriptum reliquit Prometheum dictum fuisse ignem, ad homines è cœlo detulisse, quia rerum diuinarum & philosophiæ cognitionem primus omnium mortalium hominibus ostenderit, primúsque oculos illorum ad illa cœlestia & sempiterna corpora speculanda erexerit: cui sententiæ astipulantur ea quæ scripta sunt ab AEschilo: atque scripsit Duris Samius, quòd ita Prometheus torqueatur, quia Palladem amauerit. At nunc de Atlante dicamus.

De Atlante. CAP. VII.

DE Atlante verò quòd frater fuit Promethei, ac filius Iapeti & Clymenes, vel Asiæ, vel Asopes, vel Lybies, dictum fuit superiùs. Verùm ex hac matrum varietate facilè coniicere possumus diuersos fuisse Atlantes ac Prometheos, cùm tamen cæterorum res gestę omnes ad eius nominis celebriorem deferantur. Habuit Atlas vxorem Pleionem Oceani filiam & Tethyos, vt patet in libro quinto Fastorum apud Ouidium:

Duxerat Oceanus quondam Titanida Thetyn,
Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis:
Hinc sata Pleione cum stellifero Atlante
Iungitur, vt fama est, Pleiadésque parit.

Suscepit è Pleione septem filias, quas vnà cum matre cùm Orion per quinquennium insecutus esset, vt cùm iis congrederetur, illæ Deos tandem precatæ sunt, ne vim Orionis paterentur. Iupiter igitur earũ precibus commotus illas inter sidera, vt fama est, collocauit, quarũ nomina ita recensuit Aratus in Astronomicis:

ἑπτὰ δ' ἐκεῖναι ἐπιῤῥήδην καλέονται
ἐξ οἷαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν,
Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ', Ἠλέκτρη τε,

ϗ Στε-

καὶ Στερόπη, καὶ Ταϋγέτη καὶ πότνια Μαῖα.

septem illæ esse feruntur,
Quamuis sint oculis hominum sex obuia signa:
Alcyone, Meropeque, Electraque, diua Celæno,
Taygete, Sterope, præclaro lumine Maia.

Sic & ex illis carminibus patet has fuisse filias Atlantis:

Ταϋγέτη τ' ἐρόεσσα, καὶ Ἠλέκτρη κυανῶπις,
Ἀλκυόνη τε καὶ Ἀστερόπη, δίη τε Κελαινώ,
Μαῖά τε καὶ Μερόπη, τὰς γείνατο φαίδιμος Ἄτλας.

Taygete suauis, nigris Electraque ocellis,
Alcyone, Asterope, pariter diuina Celæno,
Et Maia, & Merope: genuit quas splendidus Atlas.

Quas etiam, cùm in capite sint tauri, ita vt duæ cornua, duæ nares, duæ oculos designent, aliæ in medio frontis, vbi pili vertuntur, collocatæ sint, Atlanditas appellauit Virgil. in primo Georgicorum, & sole cum scorpione exoriente, in vndas cùm oppositæ sint demergi inquit in his:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

Fuerunt tamen nonnulli, qui duodecim fuisse Atlantis filias dixerint, & Hyantem fuisse illarum fratrem: qui cùm à serpente ictus obiuisset, quinque illarum ita eius mortem defleuerunt, vt præ dolore denique mortuæ sint. At Iupiter illarum misertus, dicitur in Hyadas eas mutasse, quarum nomina hæc sunt apud Hesiodum:

Φαισύλη ἠδὲ Κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε Κλέεια,
Φαιώ θ' ἱμερόεσσα, καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος,
νύμφαι, ἃς Ὑάδας καλέουσιν φῦλ' ἀνθρώπων.

Phæsila siue Coronis, & hinc formosa Cleya,
Phæóque, Eudoréque implexis crinibus auro,
Quas Nymphas Hyadas mortales nomine dicunt.

Alii Ambrosiam siue Coronidem nominarunt, & Eudoram, & Dionen, & AEsilam, & Polyxo: alii Phileto, Thienen, & Prodylen his addiderunt, quas etiam Bacchi fuisse nutrices crediderunt, & Dodoninas à Dodono Europæ filio nuncuparunt: qui etiam non ex his, sed aliis parentibus natas arbitrantur, cum alii Erechthei, alii Cadmi filias fuisse putent. Quidam Calypso etiam filiam fuisse putarunt Atlantis. Ac neque numerus quidem Hyadum caret controuersia; quoniam Thales Milesius duas tantùm esse putauit, quarum altera Borealis, altera Australis nominaretur: Euripides in Tragœdia quam de Phaethonte scripserat, tres: Achæus autem quatuor, at Pherecydes, sex. Quidam Hyadas putarunt nominatas, quia Dionysum educauerint, qui Hyes dictus est, vt testatur illud Euphorionis.

Ὕῃ ταυροκέρῳ τε Διωνύσῳ κοτέσασα,
Hyæ cornuto Dionyso irata.

Alii à pluuia dictas putarunt. quòd illarum ortus imbrem vernis diebus excitet. Nam certissima sunt illa signa quæ ex ortu Hyadum colliguntur à nauigantibus, vti demonstrauit Euripides in Ione cùm ita scribat:

Πλειὰς μὲν ᾔει μεσοπόρου δι' αἰθέρος,
ὅ τε ξιφήρης Ὠρίων. ὕπερθε δὲ
Ἄρκτος στρέφουσ' οὐραῖα χρυσήρει πόλῳ.
κύκλος δὲ πανσέληνος ἠκόντιζ' ἄνω
μηνὸς διχήρης, Ὑάδες τε ναυτίλοις
σαφέστατον σημεῖον, ἥ τε φωσφόρος
ἕως διώκουσ' ἄστρα.

Pleias medium vadit secans per æthera,
Ensifer atque Orion. at desuper
Postrema cum polo aureo vrsa voluitur.
Ac luna plena mensis medij circulum
Oppleuit. Hyades nauitis clarissimum
Signum dedere, & proferens lucem simul
Aurora stellas assequens.

mentionem fecit Pausanias in Arcadicis de Mæra Atlantis filia, quæ nupsit Tegeatæ Lycaonis filio. Et Hom. de Calypso in 1. Odyss. in his:

θεὰ δ' ἐν δώμασι ναίει
Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης
πάσης βένθεα οἶδεν.

coilt atria Diua
Filia prudentis Atlantis, qui alta profundi
Omnia cognouit pelagi.

Fama est Atlantem nationibus Hesperiis imperasse, habuisséque responsum à Themide Parnasia futurum esse, vt à quodam Iouis filio regno priuaretur, quod testatur Ouid. libro quarto Metamorph.

memor ille vetusta
Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sortem:
Tempus Atla veniet, tua quo spoliabitur auro.
Arbor, & hunc præda titulum Ioue natus habebit.

Deinde cùm Perseus abscissum caput Medusæ reportaret, petiisséque ab eo vt in hospitium caperetur, reiectus fuit & vi depulsus ab Atlante; quia semper recens in memoria illud oraculi responsum haberet. Huic igitur Medusæ caput Perseus ostendit ita inquiens:

at quoniam parui tibi gratia nostra est,
Accipe munus ait: læuáque à parte Medusæ,
Ipse retrouersus squalentia protulit ora.
Quantus erat mons factus Atlas.

Alii dixerũt, quòd Atlas homo fuit Libycus, qui, vt faciliùs astrorum

rum cursus specularetur, in montem illum solebat ascendere: qui postmodo ab ipso Atlante in propinquum mare per errorem delapso ac mortuo Atlas fuit appellatus. Polyidus tamen dithyrambicus postea pastorem fuisse ait Atlantem, qui fuerit in montem sui nominis à Perseo conuersus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo libro 17. quem esse scribit in Libya extra columnas Herculis procedenti ad sinistram, qui fuit etiam Diris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti sunt, neque vllum proprium nomē habuerunt. Esse verò Atlantem montē altissimum ita testatur Herodotus in Melpomene: ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου, ὄρος, τῷ ὄνομα Ἄτλας. ἔστι δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερὲς πάντῃ. ὑψηλὸν δὲ οὕτω δή τι λέγεται, ὡς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἷά τε εἶναι ἰδέσθαι. οὐδέκοτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν νέφεα, οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. τοῦτο κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. ἐπὶ τούτου τοῦ ὄρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο. *Extat in hoc mari mons, cui nomen Atlas. est autem vbique perangustus & teres. ita vero sublimis esse dicitur, vt ad illius verticem oculi mortalium peruenire non possint. Neque ibi vnquam vel per æstatem vel per hyemem nubes deesse consueuerunt. Hunc incolæ cœli columnam esse dicunt, in quo monte habitantes homines, eodem nomine quo mons vocantur.* Hi populi sunt in extrema parte Libiæ ac Mauritaniæ, qui exorientem solem conuitiis insectabantur, quòd ipsos, ipsorúmque regionem radiis exureret. Sic etiam Pausanias in rebus Atticorum famam esse inquit, quòd mons Atlas vertice cœlum attingat, tanta est eius altitudo: qui ob frequentiam proceritatémque arborum, & ob aquarum defluentium copiam interclusus, nemini accessibilis dicebatur. Huius montis situm ac sublimitatē ita attigit Virg. libro 4. AEneidos:

Oceani finem iuxta, solémque cadentem,
Vltimus AEthiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Qui poeta in eo monte describendo omnia hęc & historicè & fabulosè, tanquam in descriptione alicuius hominis expressit:

Iamque volās apicem & latera ardua cernit
Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit:
Atlantis, cinctum assiduè cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbre,
Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vniuersus Oceanus qui vel extra vel intra columnas Herculis est in extrema parte Mauritaniæ, Atlanticum mare appellatur, quod idem & rubrum dicitur, vt Herodotus testatur in Clio: καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ ἐρυθρὴ μία τυγχάνει ἐοῦσα. *Atque mare illud, quod extra columnas Herculis est, Atlanticum vocatum idē est quod & rubrū* quamuis scri-

ptū reliquit Plato in Critia mare Atlanticū ab Atlante Neptuni filio fuisse vocatum. Huius finxerunt esse Oceanum socerum, aut alii fratrem, quoniam mare illud Atlanticum, & Oceanus multis nominibus pro differentiis locorum nominatur. Nam vt in Hesperiis regionibus Atlanticum, ita apud Septentrionem Boreæ expositum, glaciale dicitur; alii mortuum vocarunt, quoniam sol & tardos & imbecillos radios supra hoc mare transmittit. vbi verò priùs apparet exoriens, Eoūm vocatur aut Indicum. Quod ad Austrum est, AEthiopicum & rubrum nominatur. Cùm verò altissimus sit Atlas mons ille Mauritaniæ, ita vt vertex cerni non possit, ac cœlum attingere summo vertice appareat, locus datus est fabulæ, quòd Atlas is qui regnauit in Mauritania, cœlum sustineret, vt ait AEschylus in Prometheo, quem Oceani ita fratrem nominauit:

Ὠκεανὸς. οὐ δῆτ', ἐπεί με καὶ κασιγνήτου τύχαι
τείρουσ' Ἄτλαντος, ὃς πρὸς ἑσπέρους τόπους
ἕστηκε κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
ὤμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Ocean. *Non sit profectò, torquet infortunium*
Atlantis inde fratris, ille pondera
Solem ad cadentem sustinet prægrandia,
Cœli columnam, totius terræque onus.

Hunc montem etiam Homerus columnam nominauit in primo Odysseæ, & vnà cum illo alium montem, qui non procul distat à columnis Herculis, vt est in his:

ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς
μακρὰς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

habet ille columnas
Prælongas, cœlum ac terram fulcire valentes.

Huic Hesperum quoque fratrem nonnulli addiderunt, à quo dicta sit Hesperia, qui cùm montem fraternum ascendisset ad sidera speculanda, neque ampliùs apparuisset, creditus est in stellam lucidissimam mutatus de suo nomine vocatam. Alii dixerūt Hesperum fuisse filium Atlantis religione, iustitia, humanitate præstantem, qui à ventis repentè raptus è supremis partibus montis, nullibíque inuentus, fabulæ locum dedit, quòd in stellam sui nominis sit conuersus. Atque hæc ea sunt quæ de Atlante memoriæ produntur ab antiquis scriptoribus. Nunc quid hæc significent, explicemus.

¶ Atque illud primum nullo pacto fieri potest, vt Atlas cœlum sustineat, sicuti demonstrauit Arist. in 2. lib. cœli, quia si cœlum vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. Ipse præterea Atlas præ labore aliquando deficiet, quoniam nihil cum labore est sempiternum. Scriptū reliquit Zezes histor. I. quintæ Chil. Atlantem AEgyptium, qui

multis

multis annis Libyco Atlāte fuit antiquior, dictum fuisse cœlum humeris sustinere, quia rerum cœlestium & astronomicarum primus inuentor fuerit apud Aegyptios. Atque illa quæ de Hercule Aegyptio Atlanteque dicta sunt ab Aegyptiis, Græci ad posteriorem & Atlantem & Herculem Alcmenæ filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim cœlum sustentandum Herculi ab Atlante parumper datum fuisse, quia artes astronomicas & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Idcirco etiam Pleiades & Hyades filiæ Atlantis dicuntur, quod ille prior & ipsas stellas, & quas vires exerceant in rebus humanis obseruarit. Refert Pausanias in Bœoticis Polosum vicum fuisse non procul à Tanagris in quo Atlas consedisse, & ea quæ sunt sub terra, resque cœlestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt qui dicant Atlantem primum fuisse qui lunæ cursum obseruauerit: quod alii tamen tribuunt Arcadi Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia; quare Arcades ante lunam, vel potius ante lunæ obseruationem (vt ego quidem iudico) gloriantur se notos esse. Alii obseruationem lunæ Endymioni tribuunt, alii Typhoni, inter quos fuit Xenagoras Philosophus. Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, lunæque mutationes obseruauerit, quem postea secutus est Thales. Alii dictum esse in fabulis existimant, quod Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem: quod ait Arist. in libro de causis motuum animalium: quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam volueretur: nam per eam sedem transire intelligitur diameter, qui ea quæ supra nos sunt, ab inferioribus disterminat. Atlantem igitur & cœlestium & subterranearum rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita appellarunt, quod & nomen ipsum significat, dicitur n. Ἄτλας à particula incrementum aliquando significāte & τλάω *perfero & sustineo*, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas esse Atlantis Borealem & meridianum polum quidam censuerunt, quòd ab his cardinib. mundus sustineri videatur. Atlantis filiæ Hyades & Pleiades fuerunt, quia post cœli siue axis ortū & stellæ ipsæ natæ sunt. Has ita nominatas quidam putarunt à filiabus Atlantis Libyci peritissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorum filiorum astris indidit, quod & alii plerique fecerunt, & Conon Ptolemæi tempore Comam vocauit Berenices. Proclus in commentariis quos in Opera & Dies Hesiodi scripsit omnium sphærarum animas, viresque diuinas illas esse scripsit, quæ Pleiades vocantur: vt Celæno Saturni sit anima, Sterope sphærę Iouis, Merope Martis, Electra solis, Alcyone Veneris, Maia Mercurii, Taygete Lunæ: quarum aliæ cum suis planetis: aliæ cum aliis Diis rem habuisse dicuntur, quod Ouid. indicauit lib. 4. Fastorum:

Pleiades incipient humores releuare paternos,
Quæ septem dici, sex tamen esse solent:
Seu quod in amplexus sex hinc venere Deorum,
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt,
Neptuno Alcyonem, & te formosa Celæno;
Maiam, atque Electram, Taigetenque Ioui.
Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.
Pœnitet, & facti sola pudore latet.

Cætera multa quæ de his fabulantur antiqui, prætermittenda censui in præsenti, quia ad hanc partem suscepti negotii non attinent. Nunc de Endymione dicamus.

De Endymione. CAP. VIII.

ENDYMION autem fuit Aethlii filius & Calices, Hic vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, à Luna fuit amatus, ex qua filias quinquaginta suscepisse fabulãtur, cùm tamen alii tres tantùm filios inquiant, Pęonem, Epeũ, ac Aetolum, filiam Eurydicen ex Asterodia, vel Chromia, vel Hyperippe illũ suscepisse. Habuit filiam præterea Pisam, quæ Pisæ Olympicæ nomen dedit Habuit Endymion filium etiam Aetolum, à quo Aetolia dicta est, cùm antea Hyanthis diceretur, vt ait Demaratus in primo libro de mutatis nominibus prouinciarum & locorum, quamuis alii Mortis, alii Martis eum fuisse filium crediderunt. Huic alium filium addidit Isacius cùm ita scribat: ††

Alii dicunt quòd Phthir fuit Endymionis filius, quidam addiderunt illi filium Eleum, quem ex Eurycyda suscepit, qui imperauit Epeis, à quo postea vocati sunt Elei. Hunc aiunt Iouis fuisse nepotem, quippe cùm Aethilius Iouis & Protogenię fuisset filius; qui munus id à Ioue obtinuit, vt vitę mortísque sibi esset arbiter, vt traditũ est ab Hesiodo, Acesilao, Pisandro, Pherecyde, & Nicandro in secundo rerum Aetolicarum, & vt scripsit Theopompus in Epopæis, Fertur præterea Iupiter illum in cœlum accepisse: quem cùm Iunonẽ vitiare conatus esset, deceptũ ab idolo oblato ad inferos detrusit. Fuerũt qui dicãt Endymionẽ fuisse Elidis Regem atque ob iustitiam in Deorum numerum relatum, mox impetrasse à Ioue vt perpetuò dormiret: quem alii Spartanum, alii Eleum esse crediderunt. Fama est hunc in Latino Cariæ monte in antro quodam versari solitum, vbi ciuitas erat Heraclea, vt scripsit Nicander in secundo Europæ. Dicunt Lunam in illud antrum venire solitam, & cum Endymione congredi, quod ita attigit Ouidius in Epistola Leandri:

Non sinit Endymion te pectoru esse seueri.
Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen libro primo Tusculanarum disputationum perpetuò dor-

tuò dormientem Endymionem in Latmo Cariæ mõte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neque vnquam experrectum fuisse, cùm ita scribat: Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormiuit, qui mons est Cariæ, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes, cùm Luna laboraret, à qua consopitus putatur, vt eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiam Lucianus in dialogo Veneris & Lunæ. Theocritus fœlicem putauit Endymionem, quia semper dormiret, neque vllas sentiret molestias, cùm ita scribat in tertia Aegloga.

ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων
Ἐνδυμίων.
Inuideo dulci somno, sempérque grauato
Endymioni.

Atq; tot ferè sunt de Endymione fabulosè ab antiquis tradita.

¶ Nunc quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigemus. Atque primùm scire conuenit multa antiquos ad illustrium virorum perpetuam memoriam confinxisse, quę postea fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitæ vtilitatem & eruditionem fuerunt informata. Sic illa quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poetis fuerunt ficta. Qui verò magis historicè rem explicarunt dicunt Endymionẽ dictum fuisse in eo monte perpetuò dormire, & a Luna amari quia, cùm dormiret per diem, per noctem, quo tempore feræ exire solent de suis latebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur. Alii dicunt primum Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse, cui rei fabulę locum dedit Luna ob tam varias luminis formas & mutationes, cum de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus: qui cum noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia, Lunæ rationem mortalib. ostendit sicuti Phaethõ deprehẽdit solis cursum: quæ causa extitit cur Luna illum amasse dicta sit vt testatur Plinius in libro secundo. Non defuerunt tamen qui Endymionem hominem segnem, ac somno desidięque deditum fuisse putarint, vnde in illos qui sunt huiusmodi conuenit id dictum, Somnus Endymionis: in illos enim conuenit, qui negligenter adeò aliquid faciunt: vt dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus, diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cùm etiam Aeneas, quem nonnulli & tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabũdus ab Apolline carpatur apud Homerum in libr. vigesimo Iliadis:

Αἰνεία Τρώων βουληφόρε, ποῦ τοι ἀπειλαί,

τὰς Τρώων βασιλεῦσιν ὑπίσχεο οἰνοποτάζων;
Ænea, Troum ductor, quò grandia facta,
Quæ Reges inter, repletáque pocula lætus
Pollicitus fueras?

Quæ res fortè causa fuit cur Aeneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cùm alii pastores clausos greges in stabulis haberent: atque cùm huius greges magnopere pinguescerent, fabulæ datus est locus quòd Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepultum apud se testati sunt Elei, qui insigne sepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hæc significatur, quàm diligentiam omnibus in rebus esse vtilem, cùm maximè Dei auxilium iis præcipuè præsto esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud suppliciter implorauerint. Nam certè quidem Deus non fauet desidiæ. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna. CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maximè omnium Deorũ in quotidianis sermonibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omnéque facultatum, & honorum, & amicitiarum, & commodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi quòd rerum omnium sit inconstantissima, neque vllo in loco diutius potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuisse Oceani filiam innuit, & testatur Pausanias in Messeniacis, quippe cùm illam etiã cum reliquis filiabus Oceani cum Proserpina colludentibus cõnumerauit, quàm Tychen Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

Vnà omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe, Phænóque, Electraque, Ianthe,
Melobosisq; Tyche, Ocyrhoe præsignis ocellis

Orpheus in hymno quem scripsit in Fortunam, illam natam fuisse è sanguine ait in his:

αἵματος ἐκγεγαῶσαν, ἀπρόσμαχον ὄχος ἔχουσαν.
Sanguine prognatam, vi & inexpugnabile numen.

Quamuis scripsit quidam quòd antè Homeri tempora nemo de Tyche mentionem fecit antiquior poeta: neque Hesiodus quidem, qui Deorum omnium ortus conscripsit, de Fortuna meminit omnino. Est enim recens, vt ita dixerim, & Homeri inuentum, Fortuna, quam permulti scriptores post Homeri tempora nobilitarunt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit, nullum nomen obtinuit: siue ab Homero primo, certè post eius tempora vires assumpsit. Hanc ferunt res humanas sursum ac deorsum subuertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines

mines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cum libuerit, hanc omnia illa euersa & iacentia erigere, opulentia, hominúmque frequentia replere, & florentissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid felix ex obscuris causis eueniat: aut contra, si quid turbulẽtum, molestum, calamitosum contingat: id totum Fortunæ tribuitur, velut ex his carminibus [intelligere] licet, quæ sunt in Agamemnone actu apud Senecam Tragicum:

O regnorum magnis fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubioque nimis excelsa locas.
Nunquam placidam sceptra quietem,
Certúmve [sui]m tenuere diem.
Alia ex aliis cura fatigat,
Vexátque animos noua tempestas.
Non sic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus,
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, niuali
Vicina. vbi cæruleis
Immunis aquis lucida versat
Plaustra bootes.
Vt præcipites Regum casus
Fort[u]na [rot]at metui cupiunt,
Metuíque timent non nox il[lis]
Alma recessus præbet tutos,
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.

Atque vt vno verbo dicam, hæc vna rerum omnium domina fuit existimata, vt ait Euripedes in Hecuba:

ὦ Ζεῦ, τί λέξω; πότερα σ' ἀνθρώπους ὁρᾶν;
ἢ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην
ψευδῆ, δοκοῦντας δαιμόνων εἶναι γένος,
Τύχην δὲ πάντα τἀν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν;

Dicam viros te Iupiter ne cernere?
An frustra eos inuasit illa opinio,
Quod vspiam sit fortè dæmonum genus,
Fortuna cuncta cum regat mortalia?

Alii tantam vim facultatemque fortunæ tribuerunt, vt vitam omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderint, sicuti scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

παίγνιόν ἐστι Τύχης μερόπων βίος, οἰκτρὸς, ἀλήτης,
πλούτου καὶ πενίης μεσσόθι ῥεμβόμενος.
καὶ τοὺς μὲν κατάγουσα πάλιν σφαιρηδὸν ἀείρει
τοὺς δ' ἀπὸ τῶν νεφελῶν εἰς ἀΐδην κατάγει.

Vita hominum ludus Fortunæ est, & miser error,
Inter pauperiem nauigat, inter opes.
Atque pilæ in morem nunc hos ad sidera tollit,
Elatos & nunc tartara ad ima iacit.

Quamuis idem postea Euripides factus sanioris mentis, vel minùs insanam personam introducens in Electra, Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit, illámque Deorum ministram:

θεοὺς μὲν ἡγοῦ πρῶτον Ἠλέκτρα τύχης
ἀρχηγέτας δ᾽, εἶτα κἄμ᾽ ἐπαίνεσον
τῶν θεῶν τε, τῆς τύχης θ᾽ ὑπηρέτην.
Deos putato Electra fortunæ priùs
Istius autores fuisse, postea
Laudato Fortunæ ministrum me, & Deum.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Fortunam vnam esse è Parcis quæ potentia ceteras sorores antecelleret, quare & Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestatem & administrationem ita tribuit:

ἐν σοὶ γὰρ βίοτος θνητῶν παμποίκιλός ἐστιν.
Ipsa regis variam mortalem numine vitam.

Hanc potentissimam & rerum omnium moderatricem significauit Demosthenes in his in oratione ad epistolam Philippi: *μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον, ἡ Τύχη ἐστὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. Magnum enim quid est momentum rerum, vel potius totum est Fortuna ad omnia hominum negotia.* Cùm de illa mentionem fecisset Homerus, non tamen tantum autoritatis potentiæque tribuit: quantum posterorum plerique, quippe cùm Diis cæteris propria officia concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputari cœpit: quare Plutarchus in libello de fortuna Romanorum multa cognomina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contigit. quià multa fiunt fortuna sapientiæ persimilia, vt est apud Athenæum in carminibus Iouis, quorum hæc est sententia:

Longissimè à sapientia Fors dissidet:
Sed multa perficit tamen simillima.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarúmque & paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præclara Fortunæ Orpheus tribuerit: quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ,
ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ᾽ οὐδὲν ἔχειν,
Iupiter huc illuc interdum pondera flectit.
Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil,

Quare præclarè scriptum est à Iuuenale stultè inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potiùs, quàm temeritate

tate quadam & cæcitate mentis res humanæ gubernarétur, oblitesceret penitus e mentibus hominum Fortunæ nomen: fierétque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia siderum, vel de Dei clementia ac prouidentia, vel de occultis naturæ causis quereremur, cùm quis agit inconsideratè: multáque propter suam patiatur inscientiam, vt & nos aliquando lusimus in quadam epistola his versibus, ad clarissimum virum Petrum Sanutum missa:

Aut tam occulta via est prudentia, & alta futuri
Vt solu sit nota Deu series: ratione
Et trahitur certa venturi temporu ordo.
Aut si non flectit mentes vis atheris alti, &
Ingenium sit cuique suum Fortuna: misellis
Erramus caci terra caligine mersi.
Nec quicquam rectum certa ratione modóque
Conamur, velut in tenebris erramus, & ipsa
Inscitia à nobis fatorum creditur ordo.
Deteriora capit, contingit, at optima sordent,
Candida nigrescunt, migrantiáque alba videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum insidet, sæpius illi admonendi sunt, quòd

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus Fortuna Deam, cæloque locamus.

Sapientissimè igitur Bupalus opinionem hominum secutus, vt est in Messeniacis Pausaniæ, ædificandis templis fingendisque simulachris ingeniosus ac solers, Fortunæ signum apud Smyrneos omnium antiquorum primus effinxit: cuius capiti polum imposuit, cùm altera manu vocatæ Amaltheæ cornu teneret. Neque aliud Archilocus significare voluit, qui anum dextra flammas, at sinistra manu aquam gestantem effinxit, nisi fortunam eandem bonorum & malorum cellariam: quę donet felicitatem, eandem & calamitates afferre. Nam cùm perditis & omni flagitiorum genere contaminatis hominibus facultates plerumq; obueniant, multique viri boni sint inopes, Fortuna cæca, & inconsiderata, & inconstans, & ebria ac titubans dicta est, vt patet ex his apud Ouidium in lib. 2. de Ponto:

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo firma tenáxque loco.

Nam malus est dęmon planè credita Fortuna, cui omnia hominum stultorum deliria ab antiquis attributa sunt, quæ ad naturam ingeniumque brutorum propius accederent. Sic etiam Palladas inquit in his carminibus:

οὐ λόγον, οὐ νόμον οἶδε Τύχη μερόπων δὲ τυραννεῖ,
τοῖς ἰδίοις ἀλόγως ῥεύμασι συρομένη.
μᾶλλον τοῖς ἀδίκοισι ῥέπει, μισεῖ δὲ δικαίους,

ὡς ἐπιδεικνυμένη τὴν ἄλογον δύναμιν.

Improba non nouit leges Fortuna, modúmue,
Sed semper, quò fert impetus, illa ruit.
Illa odit plerumque bonos, blanditur iniquis.
Et monstrat quæ sint robora stultitia.

Qua de causa fuit existimata à poetis super rota quadã perpetuò circumuolui, ita vt nunquam in eodem loco diutiùs persisteret, vt in eo versu significauit Tibullus in 1. Elegiarum:

Versatur celeri Fors leuis orbe rota.

Et Ouidius secundo de Ponto:

Scilicet indignum iuuenum rarissime ducis
Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.

Quod ideo fictum est, quoniam non solùm ea quæ bona hominum sunt, assiduè subuertuntur: verùm etiam quia cõsiliorum incerta est ratio, cùm multa sint quæ nullo pacto prævidere possimus, vt nos in quadam epistola lusimus his versibus: quam ad clarissimum & integerrimum causidicum, singularísque eruditionis & integritatis virum Philippum Tertium cognomine aliquando misimus;

Nondum onerata ratis cùm staret vincta sereno
Æthere, & insani tacitè pellacia ponti
Alliceret puppes, quoties retinacula nautas
Inuitos tenuêre, suis vbi compedis arcta
Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis?
At contrà: quoties qui vincla frementibus vndis
Soluerunt, vastum nimbis tollentibus æquor,
Mitia pacatis sulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cùm cæcam finxissent antiqui, in curru vehi solitam dixerunt, qui ab equis cæcis trahebatur, vt ait Ouidius in epistola ad Liuiam:

Fortuna arbitriis tempus dispensat vbique,
Illa rapit iuuenes, corripit illa senes.
Quáque ruit, furibunda ruit; totúmque per orbem
Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamentationes, tot querelas mortalium in se audiat: quàm ab hominib. tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina administratione tam nefariè pro stultitia nostra quereremur, introductam fuisse iudico. Hanc cæcam, hanc stultam, hanc temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis perraræ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro calamitatibus contumeliæ & obiurgationes. Hæc eadem tantum existimationis, tantumque imperium ab Homeri temporibus accepit, vt Iupiter de cœlo ab ea propè fuerit detrusus, omnémque rerum administrationem & sceptrum ipsum

ipsum è manibus illa Ioui propè extorserit, sicut crediderunt insulsi homines.

¶ Atque vt summatim dicam, nulla alia de causa excogitatum fuisse Fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi vt hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen quod nusquã existeret, diuerterent. Nam cum quid aduersum accidit, illud diuino consilio euenire constat, cùm omnia à Deo proueniant. Quòd si homines omnes sapientes essent, facilè cum eo viro optimo dicerent, si bona de manu domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniam pauci sunt sapientes, cùm pro acceptis malis doleamus, nónne præstat de vano nomine Fortunæ, quàm de diuina prouidentia queri? inde fit vt quibus res è sententia succedunt fortunati dicantur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Atheniensis, quem dormientem fingebant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam pisces in retia impellentem. At de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline CAP. X.

FVIT Apollo, vt diximus, Latonę Iouisque filius, siquidem Latona à Ioue compressa vno partu Apollinem & Dianam peperit, vt ait Hesiodus in Theog.

Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων,
γείνατ' αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.
At Phœbum peperit, peperit Latona Dianam,
Pignora cunctorum quæ sunt clarissima diuum,
Cœlicolûm regi magno coniuncta tonanti.

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouidium, se è Ioue natum esse:

mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Panopæáq; regia seruit;
Iupiter est genitor.

Herodotus autem in Euterpe non Iouis, at Dionysi filios fuisse Apollinem & Dianam scribit in his: Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἄρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. *Apollinem ac Dianam Dionysi & Isidis filios esse aiunt: Latonámque illorum fuisse nutricem, cùm illos seruauerit.* Nam Latona cùm esset vna ex octo Dijs Aegyptiorum, a Cerere depositum apud se Apollinẽ seruauit, cùm in insula Plote siue natãte ab impetu Typhonis Osiridis filios quæreret protexisset. Hos filios qui Latonæ attribuunt, in Delo peperisse dicunt, vt testatur Cicero in actione 3. in Verrem. Postridie cùm spoliatum fanum viderent ii, qui Delum incolebant, grauiter ferebant: est enim tanta apud eos eius fani religio, vt in eo loco ipsum Apollinem natum esse arbitretur. Atque Homerus hymnographus in Delo palmæ arborem

T: n..

fuisse inquit, quę ostendebatur, cui innixa Latona Apollinem peperit, vt est in his:

κεκλιμένη πρὸς μακρὸν ὄρος, καὶ Κύνθιον ὄχθον.
ἀγχοτάτω φοίνικος, ὑπ' Ἰνώποιο ῥεέθροις.
In monte excelso deflexa, in vertice Cynthi,
Inopæ ad primas ripas, palmaque propinqua.

Et Ouidius in Epistola Cydippes:

Miror & innumeris structam de cornibus aram,
Et de qua pariens arbore nixa Dea est.

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocatas fuisse scribit, & tẽplũ Apollinis magnificẽtissimũ, & aras tergeminas, & arbores tũ fructiferas, tũ etiã sterilespermultas. Plutarchus in vita Pelopidę in ciuitate Tegyra natum fuisse Apollinem scribit, ibiq; esse duos fontes, quorũ alter Palma, alter Oliua dicitur: montemque Delum nomine, atque illa quæ de Tityo ac Pythone dicuntur, possunt omnia ad hunc ortum perduci. Sed vt res magis perspicua sit, verba Plutarchi adscribẽda duxi: μικρὸν δὲ ὑπὸ τὰ ἕλη, ναός ἐστιν Ἀπόλλωνος Τεγυραίου, καὶ μαντεῖον ἐκλελειμμένον οὐ πάνυ πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἄχρι τῶν Μηδικῶν ἤκμαζε, τὴν προφητείαν Ἐχεκράτους ἔχοντος. Ἐνταῦθα μυθολογοῦσι τὸν θεὸν γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πλησίον ὄρος, Δῆλος καλεῖται. καὶ πρὸς αὐτὸ καταλήγουσιν αἱ τοῦ Μέλανος καταχύσεις. ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ, δύο ῥήγνυνται πηγαί, γλυκύτητι καὶ πλήθει καὶ ψυχρότητι θαυμαστοῦ νάματος· ὧν τὸ μὲν φοίνικα, τὸ δὲ Ἐλαίαν ἄχρι νῦν ὀνομάζουσιν, οὐ φυτῶν μεταξὺ δυεῖν, ἀλλὰ ῥείθρων τῆς θεοῦ λοχευθείσης. *Nec longè hinc sanè distat Apollinis Tegyræi templum & oraculum non multo iam tẽpore euersum, quod vsque ad Medorum bellum cum præsideret summæ rerum Echerates vaticinijs ac responsis floruit. Hic fabulantur Deũ natũ esse, cui loco finitimus est mons Delus nominatus, ad cuius montis radices vndæ Melanis fluuij cessant. Post ipsum templum gemini fontes scatent, suauitate aquarum, & copia, & frigore mirabiles: quorum alterum Palmam, alterum Oliuam nominant his etiam temporibus. Neque verum quidem est quòd inter duas arbores, sed inter duo fluenta vteri pondus Dea deposuerit.* Multos fuisse Apollines scribit Cic. lib. 3 de natura Deorum his verbis: Apollinum antiquissimus is, quem paulo antè ex Vulcano natum esse dixi, custodem Athenarum. Alter Corybantis filius, natus in Creta: cuius de illa insula cum Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona: quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quòd ab eo se leges ferunt accepisse. Atque cùm tot Apollines fuerint, reliqui omnes silentur; omnesque res aliorum gestæ ad vnum Apollinem Latonę & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è varijs mulieribus: ex Aethusa Neptuni filia Eleutherum suscepit, è Corycia nympha Lycorũ, è Thyia, vel, vt aliis magis placet

è Mele-

è Melene filia Cephisi Delphum, ex Acachallide Phylacidem, & Philandrum & Naxum, è Cyrene nympha Aristeum: ex Euadne Iamum vatem, à quo Iamidæ apud Pisam vaticinabantur in Olympicis pelles victimarum, in ignem iacientes, quod alii maluerunt fieri e sectione, si recta fieret. Chæronem è Thyro Phylantis filia, è Crysorre Coronum. Eutnocum è Cyrene, ex Atria Cleochi filia siue AEgea Miletum, à quo dicta est vrbs, & Oaxũ, à quo Oaxia, & Arabum, à quo Arabia: ex Babylonia & Garamãtem, Ismenium, & Acrephum à quo Acrephia vrbs Bœotiæ; futurus erat pater etiam è Castalia, nisi in fontem euanuisset: è Syllide nympha, Xeuxippum: ex Asterie, Idmonem. è Sinope, Syrum: è Dia Lycaonis, Dryopem: e Manto, Mopsum: e Melia Oceani, Tænarum vatem ac diuinatorem & Ismenium: e Calliope, Orpheum, & Hymenæum & Ialemum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorum: ex Acachallide Delphum, qui nomen dedit Delphis vmbilico totius orbis terræ. nam fabulati sunt antiqui Iouem cùm vellet medium atque vmbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriente, alteram ob occasu pari velocitate emisisse, iussisséque illas recta & è regione conuolare, quæ cum in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternam facti memoriam aurea aquila dicata est. e Chione, Philãmonem. amauit etiam Rhodiam virginem, quæ nomen dedit insulæ. suscepit Megareum, à quo Megara: & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerandis diutius immorer, Linus, Philammenes, Iamus, Laphitus, Anius, Argeus, Ilaira, Psyche, Philemon, Pythaeus, Garamantes, Actous, Brãchus, Nomius, Eurynome, Dorus, Laodocus, Polypetes, aliique complures dicuntur fuisse Apollinis filii, & Chius ex Anathippe, à quo insula vocata fuit amauit & Bolinam nympham, quæ fugiens eius impetum se in mare proximum abiecit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promontorio. è Peneo Oceani & Tethyos, à quo fl. dictus est Thessaliæ, & Creusa natus est Hypseus & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithem & Centhaurum procreauit. Lapithes ducta Orsinome Phoroantem & Periphantem suscepit, qui cùm in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem AEsculapius omnium filiorum Apollinis celeberrimus, quem Iupiter fulmine confecisse dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauiter ferens Apollo cùm vlcisci non posset Iouis in se iniurias, omnẽ iræ impetũ conuertit in Cyclopas, quos, quia fulmina Ioui fecissent, sagittis confecit. Ea re indignatus Iupiter Apollinem è cœlo relegauit. Quod ita scripsit in Argonauticis Orpheus:

Ἀδμήτῳ δ' ἀφίκανε Φεραιόθεν, ὦ πότε Παιὰν
θητεύεν νεῖ πότε Ζηνὸς δ' ἀλεύατο μῆνιν,
οὕνεκά τοι Κύκλωπας ἀμαιμακέτους ἐνὶ χερσὶ

ἐκ Φθιτοῖσιν ὄπυξ', Ἀσκληπιοῦ εἵνεκα λώβης.
Inde Pheris Admetus adest: seruiuit Apollo
Huic olim, cuperet vitare is cum Iouis iram.
Cyclopas quoniam confecerat ille sagittis,
Atque neci dederat Asclepi pignoris ergò.

Inde demissus ac exul errabundus mortalium calamitatibus fa_ctus est obnoxius, vt testatur Lucianus in dialogis mortuorum Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium victum necessa. riarum mortalis omnium miserrimus factus operam suam Admeto Thessaliæ Regi pascendis armentis concessit. Vel, vt alii maluerũt, datus est in seruitutem Admeto, qui, quoniã oues pauit vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis,

καὶ ἀγρὸν Ἀπόλλων'
ἀνδράσι χάρμα φίλοις.
ἄγχιστον ὀπάονα μήλων.
Et clarum Apollinem
Viris lætitiam amicis,
Propinquum custodem ouium.

à quo magnopere dicitur fuisse amatus contracta postmodo nõ vulgari amicitia propter bonitatem ingenii & industriam ipsius Apollinis. Huic eodem die natus Mercurius vesperi boues surripuit, vt est in hymno Homeri in Mercurium:

ἠῷος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν·
ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.
Editus is mane est, citharam pulsauit eadem
Luce, boues Phœbo celauit vespere raptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriũmque minis terrere conaretur, vt boues per furtum raptas sibi restitueret, idẽ Mercurius pharetram etiam surripuit: qua re cognita coactus est ridere Apollo, vt ait Horat. in 1. Carminum:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Cùm Pindarus oues, alii boues pauisse Apollinem inquiant: Callimachus, tamen in hymno in lauacrum Apollinis equas illum pauisse asserit in his.

Φοῖβον καὶ Νόμιον κικλήσκομεν ἐξ ἔτι κείνου
ἐξ ὅτ' ἐπ' Ἀμφρυσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους.
Dixerunt Nomium Phœbum, ex quo tempore ad vndas
Amphrysi Deus egit equas pastum ille iugales.

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnà cùm Pale, vt ait Virgilius in Egloga quinta:

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tertio Georgicorum:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cum infestú sit animal gregibus & armentis, Apollinis tamen armento pepercerit. Ast ego crediderim, vt inimicum animal mactari solitum armentorum Deo, eadem causa qua sus Cereri & caper Baccho immolantur. Alii crediderunt ob rapacitatem sacratum fuisse, quia caloris rapacitas per illum significatur, sicut coruus eidem erat sacratus. ob diuinationem pluuiarum & serenitatis, cùm nunc clara, nunc rauca voce vteretur pro mutationibus temporum. Arati tamen enarrator ob præstantissimum oculorum acumen sacrum Apollini perspicaci existimari censet. Sic enim inquit: ὡς γὰρ ὀξυωπὲς μακρόθεν ὁρᾷν δύναται, οὕτω δὴ καὶ ὁ λύκος ὀξυδερκής· καὶ διὰ τὸ ὀξυδερκὲς εἶναι, πεφήμισται ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. *Vt enim ille cum procul extiterit, tamen potest perspicere, sic lupo magnum est acies acumen: qui etiam quoniam est perspicax, Apollini sacer putatur.* Hic idem Deus mox cum ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus disco certaret, Hyacinthum imprudens occidit, vt ait Ouidius libro mutationum 15. atque ita Nicander in Theriacis:

ψίλωθρον, καρπόν τε φιλοθρήνου Ὑακίνθου,
ὃν Φοῖβος θρήνησεν, ἐπεὶ ῥ' ἀέκοντος ἔκτα,
παῖδα βαλὼν προπάροιθεν Ἀμυκλαίου ποταμοῖο
πρωθήβην Ὑάκινθον, ἐπεὶ σόλος ἔμπεσε κόρσῃ.
πέτρης ἀφαλλόμενος, νέατον δ' ἤραξε κάλυμμα.

Psilothrum, fructum miserabilis atque Hyacinthi,
Quem Phœbus luxit, quòd nolens forte cecidit
Inuadens puerum prima lanugine malas
Florentem gelidas Amyclai ad fluminis vndas.
Hic etenim saliens percussit tempora discus,
Temporis & fregit puero ferus ossa tenelli.

Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiā confugisse, qui tum fortè mœnia ciuitatis extruenda curabat: ibi Apollo vnà cum Neptuno, cùm ambo rerum necessariarum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Non tamen tantam mercedem ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouidius non manibus Apollinis extructa fuisse mœnia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyræ: quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait concinnè accommodasse. Ita enim inquit:

Ilion aspicies, firmatáque turribus altis
Mœnia, Apollineæ structa canore lyræ.

Neque solùm extruendis muris Troianis cæmentum & lateres Apollo contrectauit, sed etiam opem tulit Alcathoo in extruendis muris labyrinthi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium

Megarensium opinione. Vbi etiam saxum ostendebatur, super quod citharam deposuit Phœbus, cùm esset opus aggressurus: quod saxum si lapide perculeretur, citharæ sonum emittere per aliquod tempus consueuisse dictum est. Non defuerunt sanè qui dixerint Apollinem fuisse Arcadum Regem: qui cùm seueriùs imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperii dignitate ad priuatam vitam tanquam è cœlo in terram deiectus, ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit: qui illi concessit, vt iis populis, qui circa Amphrysum fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum amnem Admeti fuisse dicitur, cùm Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum ποιμένες siue pastores dicerētur, ad custodum pecudum similitudinem: quia non minus vtilitatē suorum Reges antiqui procurabant, atq; vel pastores pecudū, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorum, ποιμένας λαῶν vocat. Hæc igitur nominis consuetudo cùm ab eis qui curant armenta translata sit, postea locum dedit fabulæ Herodotus in Euterpe, omnes illos qui ab AEgyptiis Dii habiti sunt, regnasse apud AEgyptios ostēdit, atque inquit eorum omnium postremum Orum Osiridis, quem Apollinem Græci vocarunt, imperasse, vt est in his: τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι. καὶ τούτων ἀεὶ ἕνα τὸν κρατέοντα εἶναι· ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὧρον τὸν Ὀσίριος παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι, τοῦτον καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου. *Atque prius horum hominum Deos fuisse illos, qui regnauerant in Ægypto, qui non ampliùs inter mortales degerent: inter quos vnus fuit semper, qui reliquos autoritate anteiret. Postremus autem omnium regnauit Orus Osiridis filius, quem Græci vocarunt Apollinem.* Est enim Osiris Bachus, vt dictum est. Dictus est Apollo, cum boues Admeti custodiret, ocii pertæsus citharam inuenisse, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, cùm lyram Mercurius inuenerit, vt dicetur. Fertur idem fuisse musicæ & vaticiniorum inuentor, vt est in primo Metamorphoseωn Ouidii:

Iupiter est genitor: per me quod eritque fuitque,
Estque patet: per me concordant carmina neruis.

Perutile sanè & præclarum inuentum fuit Apollinis musica, quę tanquam solatium quoddam, & ad obliuionem humanarum calamitatum remedium, quibus vita hominū vndiq; septa est, fuit inuēta. verùm illā nunc magis effœminarunt quàm conueniebat, vt chromati cum melos adhibuerunt ad demulcendos animos: nunc magis virilem fecerunt: nunc ex his ambobus modulis fecerunt permistam: sicuti requirebat rerum pręsentium ratio. Nec rudis omninò aut inurbanus habitus est, qui musicæ non fuisset ignarus. Alius fuit musicæ modus, cùm per numeros animi in bellū essent incitandi, alius modulus fuit in conuiuiis, alius inter

Deorum sacrificia. Qui enim modulos rectè cognouerit, & quibus ex numeris componantur singuli, ille facilè ad omnia tempora musicã rationem accommodabit. Fuerũt hac ipsa de causa Musæ in eius tutela creditæ, quarum & dux & pater Apollo fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimaro Neptuni filio & Vrania genitum fuisse: qui cum omnes mortales gloria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui se cantu conferebat, fuit extremo supplicio affectus, cui etiam parentant ante sacra Musarum. Fuit etiam Linus Apollinis & Terpsichores filius: vel, vt alii maluerunt, Vraniæ & Mercurii, qui fuit ab Hercule cithara occisus, cuius discipuli fuisse memorantur Thamyras, Orpheus, Hercules. Hic natus est Thebis, vt in primo libro disciplinarũ scripsit Hermodotus Platonicus, qui cùm fuisset poeta præstantissimus, scripserat de mũdi generatione, cuius in initio dixit omnia simul esse genita: atque idẽ scripsit de lunę & solis cursu. deq; generatione animamalium scriptum reliquit Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline & Psammate nympha, quam alii neptem, alii filiam fuisse Crotopi asserebant: quæ cum ex occulto combitu apud Nemeum fluuium peperisset infantem, illum Linum appellauit, quod antiqua Argiuorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alii ob timorem patrui canibus expositum ac laniatum fuisse memorant, alii ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus. Fuit & alius Linus, qui lamentationes ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mentionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam & palmam natus sit, vt quidam putarunt. ego verò crediderim, quod illa planta solem maximè amet, cùm in locis frigidis non nascatur. Quòd illi sacer sit, ita Theocr. ait in Hercul. Leonicida:

> *χλωρή τ' ἀγρειέλαιος Ἀπόλλωνος νομίοιο*
> *ἱερὸν ἀγνὸν ἔχει, τελειοτάτοιο θεοῖο.*
> *Atque virens oleaster Apollinis ipse sacratus,*
> *Ac purus, coma sacra Deo frondescit adulto.*

Et quoniam musica fuit Apollinis inuentum, illi consecratas etiam cicadas, canorum omnino animalis genus existimarunt, & sidiculam piscem, vt bocam Mercurio, triglem Hecati, phalandem siue apuam Veneri, fusaneos Dionyso, & vitulum marinum, pompilum Neptuno, mulum Dianæ, vt ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & ciuitatis defensor creditus fuit ab antiquis Atheniensibus, ad cuius Dei memoriã mos fuit priscis Atheniensibus comam nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, vt his verbis testatur Thucydides: *καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. Atq; antiquis, qui inter illos diuitiis præstiterũt, nec longũ intercedit*

temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt, & aurearum cicadarum corymbos è capillis capitum dependentes. Verum rem hanc apertiùs patefecit Aristophanis enarrator in his: *οἱ ἀρχαῖοι τῶν Ἀθηναίων τέττιγας χρυσοῦς ἐν ταῖς τῶν τριχῶν πλέγμασιν εἶχον, διότι οἱ τέττιγες μουσικοὶ ὄντες, ἀνάκεινται τῷ Ἀπόλλωνι, ὅς ἦν πατρῷος τῇ πόλει. Antiquissimi Atheniensium aureas cicadas capillis implicitas gestabant, quoniam cum musicæ sint cicadæ: sacratæ sunt Apollini: qui patrius est Deus illius ciuitatis.* Hic Deus etiam celeberrimus fuit ob diuinandi artem & vaticinia, eóque maximè omnium Deorum ab omnibus ferè gentibus in honore habebatur: cuius taberna quædam & officina responsorum diutissimè patuit in Delphis præter cætera loca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Astrologia, virginem quandam apud Delphos prædicendi munere functam fuisse: cùm tamen draco esset sub tripode, qui vocem emitteret. Fabulantur tamen nonnulli Apollinē vaticinandi artem à Pane didicisse, vt ait Apollodorus libro primo in his: *Ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ τοῦ Πανὸς τοῦ Διὸς καὶ Θύμβρεως, ἧκεν εἰς Δελφοὺς χρησμῳδούσης τότε Θέμιδος. ὡς δὲ ὁ φρουρῶν τὸ μαντεῖον Πύθων ὄφις ἐκώλυεν αὐτὸν παρελθεῖν εἰς τὸ χάσμα, τοῦτον ἀνελὼν, τὸ μαντεῖον παραλαμβάνει. Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis & Thymbris Nymphæ filio percepta Delphos se contulit, quo tempore Themis dabat responsa. At vbi illum Pytho serpens impediret quo minùs penetraret ad hyatum, eo cæso Apollo loco oraculi ipse potitus est.* Erat enim, vt quidam antiquorum tradiderunt, tripos aureus: sub quo serpens in adyto templi Apollinis Delphici, è quo loco responsa dabantur: atque hic tripos hac de caussa illi dicatus fuit. Fama est, vt testatur Plutarchus in Solone, Milesios hospites nonnullos à Cois piscatoribus aliquando emisse retium iactum, & certa mercede conuenerunt Coi vt quidquid eo iactu cepissent, id esset hospitum Milesiorum. Aureum itaque tripodem reti annexum traxerunt: quem ferunt Helenam, cùm Troiam nauigaret, iussu oraculi in eo loco deposuisse. Deinde cùm nata esset controuersia de illo tripode inter piscatores & Milesios, ciuitates ambæ caussam illam publicè susceperunt, donec ad arma ventū est. Deinde cùm vtrique Pythiam consuluissent, responsum tulerunt sapientissimo omnium tripodem illum mitti oportere: tum omnibus assentientibus Cois, qui pro illa antea decertauerant, tripos ad Thaletem Milesium defertur, vt ait Laertius in eius vita: quem tamen Thales ad Biantem, vt se sapientiorem remisit: & ab eo rursus ad alios eodem pacto transmissus, demum ad Thaletem denuò remittitur: quem ille tandem Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quòd Bianti primùm fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mox ad Biantem denuò remissus Apollini Delphico consecratus fuerit.

Fuit autem tripos: vt est in libr. 4. Iliad. vas vel æneum, vel aureum, quod tribus pedibus fulciebatur, ansásque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum vsus erat in sacrificiis. Horum alii seruabantur ab igne intacti atque τρίποδες ἀκάθμαντοι dicebantur, oblati siue depositi tripodes scilicet: quorum formæ ita fecit mentionem Homerus:

καὶ τρίποδ' οὐατόεντα φέρειν.
Et tripoda auritum ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni, & quibus vtebantur in sacris, dicebantur ἐμπυριβῆται: hoc est igni impositi. de quibus ita meminit idem poeta:

τῷ μὲν νικήσαντι μέγαν τρίποδ' ἐμπυριβήτην,
τὸν δὲ δυωδεκάβοιον ἐνὶ σφίσι τῖον Ἀχαιοί.
Impositumque igni victori dat tripodem, quem
Bis senis superare boues rebantur Achiui.

Sunt qui dicant tripodes mensas fuisse in Apollinis Delphici téplo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiam mensas cortinas vocarunt, à corio Pythonis ita dictas, cùm eo tripos Delphicus tegeretur. Alii tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phœbas vaticinatura. Alii sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quod videtur testari Callimachus in lauacrum Dianæ:

ἔπω μοι Πυθῶνι μέλει τριποδήιος ἕδρης.
Nondum cura mihi sedes tripodis fuit antè.

Alii vas pulueribus plenum, vt sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriæ proditum est à Musæo libr. 3. Iuniperum spinosam arborem consecratam fuisse, cui laurus prætereà dicata putabatur, quòd nympham Daphnen ab Apolline amatam in hanc ferunt mutatam, cùm fugeret Apollinem: quia magis Leucippo iuuene imberbi ac præualido delectaretur. ferunt Leucippum fuisse inuitatum cum cætero cœtu virginum vt se lauaret in fluuio Ladone, cùm esset indutus veste muliebri, idque impulsu Apollinis inuidentis eius felicitati, quod cùm recusasset Leucippus, fuit denique protractus, ac deprehensus virginem ementitus, à socus Daphnes iaculis & pugionibus confossus interiit. Atqui laurus Apollini sacra putabatur, non solùm quia Ladonis filiam ab Apolline amatam in illam arborem conuersam esse fabulantur, vt testatur Ouidius libro primo Metamorph. sed etiam quia naturæ ipsius Apollinis conuenit, cùm arbor sit natura calida, cuius folia & fructus siccant & calefaciunt vehementer, vt ait Aetius in libro primo, atque magis etiam ipse fructus. Hæc eadem causa fuit cur Lunæ simulacrum laureum ramum teneret, per quem calorem vnà cum lumine illam à Sole accipere significabant, vt sensit

Ptolemæus in Almagesto, hæc vna est arbor, quæ fulmine minimè tangitur, quare fuit ἀλεξίκακος dicta, siue arcens ac repellens mala. neque timet anni iniuriam, sed semper frondet, neque vnquam senex apparet. eius odor ad vitādam pestilentiam commodus est, vt ait Herodianus: atque non mediocriter confert diuinationibus, siquidem eius folia sub puluinari dormientum posita vera somnia gignere putantur. Huius arboris coronæ Apollinis templis appendebantur, & vates coronabantur, dicebantúrque lauri foliis vesci, quòd vtilia vaticinia capientibus significantes munera & sumptus in victum reportabant, résque omnes humanæ vitæ necessarias, vt testatur Isacius. Nicander Aetolus, is qui Alexipharmaca scripsit, quíque Apollinis Clarii fuit sacerdos, scriptum reliquit in Aemonia primùm apud Tempe laurum fuisse inuentam, quod innuit in his:

πολλάκι δ' ἢ οἴνης ἀμυγῆ πόσιν, ἢ ἀπὸ δάφνης
Τεμπίδος, ἢ σταφύλοιο φέροις ἐκ καυλία κόψας.
Vel purum vitis potum fer, vel dato lauri
Æmoniæ, pastinacámque, aut caulia cædens.

Apollinis Ismenii diuinatio non fiebat per responsa, sed per illa animalia quæ comburebantur, sacerdotes futura vaticinabātur, vt ait enarrator Sophoclis. Magi præterea & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & per alias multas aliorum arbustorum virgas: quod genus vaticinii à Medis etiam seruari solitū scriptum fuit à Dione libro primo tertiæ cōpositionis: sicuti Iamidæ per pelles cæsarum victimarum ignibus impositarum, si rectè inciderentur: cùm aliâs astragalis super mensis impositis Deorum vaticinari mos fuisset. In Lesbo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomē ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit à Lesbiis. Scriptum reliquit prēterea Archeus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanatide ac de bello Erythræo. Apollinem apparuisse in somnis Archagetæ summo eius expeditionis imperatori, qui ramū gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratam putarunt. Metrodorus prēterea in quodam libello quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricam putasse videtur, qua etiam Aegyptii per pompam Iouis coronarentur. Verùm hanc sententiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis:

καὶ μυρίκης λάζοιο νέον πανακαρπέα θάμνον
μάντιν ἐνὶ ζώοισι γεράσμιον, ᾗ ἐν Ἀπόλλων
μαντοσύνας κορυπαῖος ἐθήκατο, καὶ θέμιν ἀνδρῶν.
In nouum fruticem sterilis tu sume myricæ,
Quæ vates veneranda viros est inter, Apollo
Iura virûm huic tribuit, venturáque dicere clarus.

Fama est Democritum non solùm solita auguria intellexisse, sed etiam certo nomine aues quasdam nominare solitum, è quarum sanguine

ſanguine commiſto anguis naſceretur, ex quo ſi quis ediſſet, auium omnium intelligeret idioma. atque Melampo memorant angues quoſdam aures lambentes viſos, quare ille poſtea ſermones auium dicitur intellexiſſe. fama eſt Apollonium Thyaneum auium omnium voces intelligere ſolitum, quem aiunt aliquando paſſeres lætantes intuitum, dixiſſe præſentibus non paucis, illos ſignificaſſe cæteris aſinum collapſum, milium quod portabat, diſrupto ſacco, effudiſſe, quare eſſe vnde vberrimè paſcerentur. Illud cum viſum eſſet miraculum audientibus, aiunt nonnullos ſtudioſe ſpectatum accurriſſe an vera eſſent, quæ nunciarentur, atque inueniſſe ſicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hāc diuinationem Romani cùm ad libros Sibyllinos & exta Tyrrhenorum & auguria & ſigna de cœlo retuliſſent, cęteras omnes diuinationes aboleuerunt. Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, ſiquidem vel volatus auium, vel obſeruationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus auium, vel exta victimarum, vel ſigna de cœlo, vel prodigia, vel portenta, vel reſponſa Deorum, vel ſomnia, vel aſtra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant ac præmonſtrabant, vel alii modi, quos omnes recenſere foret ſuperuacaneũ. Nam multa horum fuerũt ab Orpheo deſcripta in Argon. vt patet ex his.

ἀμφὶ δὲ μαθήσιν ἐδάην πολυπείρονας οἴμους,
θηρῶν τ' οἰωνῶν τε, καὶ ἣ σπλάγχνων θέσις ἐστὶν
ἠδ' ὅσα θεσπίζουσιν ὀνειροπόλοισιν ἀταρποῖς
ψυχαὶ ἐφημερίων, ὕπνῳ βεβολημέναι ἦτορ.
σημείων τεράτων τε λύσεις, ἄστρων τε πορείας.

Perdidici leges multas, ac munia vatum,
Quæ volucréſque, feráſque docent, quo conuenit exta,
Eſſe modo: quæ diuinent inſomnia mentes
Mortales vt habet ſopor, & leuis irrigat artus.
Prodigiis quæ conueniat, monſtríſque medela,
Parentiſque Deûm, quid nobis ſidera monſtrent.

Nam & Virg. quoſdam numerauit in 3. Aeneid. hoc pacto:

Troiugena interpres Diuûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui ſidera ſentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

Non iniuria idcirco vates, rerúmque futurarum coniectores Apollinis filios antiqui eſſe exiſtimarunt: quippe cùm Theſtor, qui fuit pater Calchantis, Apollinis & Aglaiæ filius ſit creditus. & Mopſus eiuſdem Dei, & Mantus, à quo etiam Mopſo victus Calchas diuinandi peritia præ mœrore diem ſuum obiit. Dicunt enim oraculi reſponſum datum fuiſſe Calchanti, tunc eſſe ſibi pereundum, cùm in vatem peritiorem incidiſſet, qui in Colophonem cum Amphilocho, vel vt alii voluerũt cum Antilocho, Perolypæte, Leõteo, aliiſq. quibuſdam ducibus profectus poſt euer

ſum Ilium, incidit in Mopſum. Hi cùm ambo in contentionem veniſſent de ficu agreſti quot nam ficus haberet, reſpondit Mopſus decem millia, medimnam vnam, & ficum præterea. quam rem attigit Heſiodus his carminibus:

θαῦμά μ' ἔχει κατὰ θυμὸν, ἐρινεὸς ὅσσος ὀλύνθους
οὗτος ἔχει, μικρός περ ἐὼν εἴποις δ' ἂν ἀριθμόν;
Quot grossos hæc ficus habet miror, licet illa
Parua ſit: an numerum poſſes mihi dicere eorum?

Reſpondit autem illo tacente:

μύριοί εἰσιν ἀριθμόν. ἀτὰρ μέτρον γε μέδιμνος·
εἷς δὲ περισσεύει, τὸν ἐπενθέμεν οὔ κε δύναιο·
ὣς φάτο· καί σφιν ἀριθμὸς ἐτήτυμος εἴδετο μέτρου.
καὶ τότε δὴ Κάλχανθ' ὕπνος θανάτοιο κάλυψεν.
Mille quidem decies numero: menſura medimni eſt:
At supereſt vnus, quòd non percurrere poſſes.
Sic ait, eſt numerus verè hinc compertus eorum.
Calchanti æterno clauſit mors lumina ſomno.

Illis verò collectis ita reipſa numerus, vti dictum fuerat, inuentus eſt. at contrà interrogatus Calchas de ſue prægnante prætereunte quot geſtaret in vtero, & quando eſſet paritura, & quibus ſignis, obmutuit: dicente Mopſo decem, & inter hos vnum tantùm marem geſtare in vtero, & eſſe cras parituram initio horæ octauæ, & marem totum nigrum, ac tres fœminas tranſuersè albam lineam ſupra humeros habituras, è reliquis duas roſtrum album ad oculos vſque, reliquas poſteriora crura ſiniſtra ab vngula ad genu vſque. Calchas, vbi res poſtridie eius diei ita eſſe fuiſſet cóperta, mœroris impatiens vitam finiuit. quamuis hæ diuinationes, vt ait Apollonius Atalicus in libro ſecundo compoſitionis, tanquam infidæ ac plerumq; vanæ relinquendæ ſunt, & in primis quæ fiunt per phyſionomiã, aſtragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignem, peluim, aquam, manum, caſeũ, ac mortuos euocatos. Sed aliquando tamen oracula veritatem expreſſerunt quæ non ſemper fallere mortales potuerunt, vt etiam veridicæ fuerunt Sibyllæ. ſic enim Apollo Chriſti mortem expreſſit, & Sibylla eiuſdem miracula, quæ ante mortem erat facturus. atque Apollo quidem ſic:

θνητὸς ἔην κατὰ σάρκα, σοφὸς τερατώδεσιν ἔργοις·
ἀλλ' ὑπὸ Χαλδαίων κριτῶν ὅπλοις συναλωθεὶς
γόμφοις, καὶ σκολόπεσσι πικρὴν ἀνέτλησε τελευτήν.
Namque caro mortalis erat, diuinaqúe facta,
Chaldæis ſed iudicibus per tela retentus
In ligno, clauiſqúe, tulit poſt funus acerbum.

Sic autem Sibylla inquit:

νεκρῶν δὲ ἀνάστασις ἔσαι.
καὶ χωλῶν δρόμος ἔσ' ὠκὺς, καὶ κωφὸς ἀκούσει.

καὶ

καὶ τυφλοὶ βλέψουσι, λαλήσουσ' οἱ λαλέοντες.
Consurgent extinctorum mox corpora, claudis
Cursus erit velox, surdusque exaudiet, atque
Prospicient longe caci, mutique loquentur.

Fuerunt autem duo Dei tantùm, quorum celebrarentur respon-sa, Iupiter & Apollo; quorum ita fecit mentionem Aeschylus in Eumenidibus:

κἀγώ τε χρησμοὺς, τοὺς ἐμούς τε καὶ Διὸς,
ταρβεῖν κελεύω.
Oracula ipse cum Ioue, tum deìn mea,
Considere impero.

Veruntamen idem Aeschylus testatur in Sacerdotibus Apollinē à Ioue priùs accipere responsa solitum, deinde eadem dare pe-tentibus, vt est in his carminibus:

στέλλειν ὅπως τάχιστα. ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθεῖ Λοξίᾳ.
Citissimè huc venire: namque talia
Apollini pater loquenti suggerit.

Quamuis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi ar-tem filium edoctum fuisse inquit, nam idem est Orus Aegyptiis, qui Græcis Apollo: cùm Isis siue Ceres, vt quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnam partem medicinæ empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo Ἀμοιβεὺς à Del-phicis, quia cùm priùs Neptunus Delphis coleretur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem; sic enim illum vocauit Ly-cophron:

τῶ τειχοποιοῦ γαπέδων ἀμοιβέως.
Locum Dei mutantis atque mœnia Condentis.

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moriturus sit, & quasi præ lætitia cantet, cùm prospiciat quantus bonorum cumulus sit in morte, vel certè quantam mo-lestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit reli-cturus: quam causam & cantus, & cur dicati sint Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tusc. disput. Itaque commemorant, vt cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt: sed quòd ab eo diuinationem habere videantur, quia prouidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur. Fuit autem templo-rum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cùm vel mille aureos lateres Crœsus ille ob insignes diuitias celeber-rimus aliquando dono miserit, vt testatur Zezes hist. 1. vt aurea tota ara Apollini ex iis strueretur. Fuit & alius infinitus propè Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, vt videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes:

Et modo porticibus spatior; modo munera Regum
Miror, & in cunctis stantia signa locis

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum scitè emittendarum peritia, quod his verbis significauit Ouidius libro primo Metamorph.

Inuentum medicina meum est, opiféxque per orbem
Dicor; & herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach. hymno in Apollinem,

τέχνη δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον, ὅσον Ἀπόλλων,
κεῖνος ὀϊστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν.
Φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
κείνου δὲ θριαὶ, καὶ μάντιες· ἐκ δέ νυ Φοίβου
ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάβλησιν θανάτοιο.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo.
Sunt illi artifices cantus curæ: ille sagittas,
Ille arcus curat, paritérque oracula, vates.
Suffragia ex illo didicerunt funera primùm
Differre, & gelida vitare pericula mortis.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia propè aurea habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: & semper esse iuuenem, neque vnquam pubescere, aut lanugine prima barbæ vestiri, vt est in his versibus:

χρύσεα τὠπόλλωνι, τό τ' ἐνδυτὸν, ἥ τ' ἐπιπορπὶς,
ἥ τε λύρη, τό τ' ἄεμμα τὸ Λύκτιον, ἥ τε φαρέτρη.
χρύσεα καὶ τὰ πέδιλα. πολύχρυσος γὰρ Ἀπόλλων,
καί τε πολυκτέανος. Πυθῶνί τε τεκμήραιο.
καὶ μὲν ἀεὶ καλὸς, καὶ ἀεὶ νέος· οὔποτε Φοίβου
θηλείαις οὐδ' ὅσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.

Aurea sunt Phœbo hæc: vestisque, & fibula in illâ,
Tum lyra, tum chorda, ex humero pendénsque pharetra:
Calcei & ex auro vtrique auri diues Apollo est;
Possidet is multa, quod Pytho ostendit. & idem
Formosus, semper, semper iuuenísque: nec illi
Fœmineæ quantum nigrent lanugine malæ.

Scripsit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ipsum vocatum fuisse Pythium, quia Typhonem sagittis interemerit: qui solis calore postea correptus Apollini Pythio nomē dedit. Nam πύθεσθαι putrescere significat, vt est in his carminib.

ὁ δ' ἐπηύξατο Φοῖβος Ἀπόλλων,
ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ.

sic inde precatus Apollo est:
Putrescas tellure iacens, campoque feraci,

Tum idem paulò pòst:

οἱ δὲ ἄνακτα
Πύθιον καλέουσιν ἐπώνυμον. οὕνεκα κεῖθι
αὐτοῦ πῦσε πέλωρ μένος ὀξέος ἠελίοιο

inde vocarunt

tho'

Pythion hunc regem cognomine putruit illic
Quod monstrum radiis, & claro lumine solis.

Fabulati sunt antiqui hunc è terra à Iunone pugno percussa natum esse, quem serpentem fuisse crediderunt, at non Typhonem, vt scripsit de illo Nicander Colophonius in his:

ὣς ἄρα φωνήσασ' ἱμάσσε χθόνα χειρὶ παχείῃ.
κινήθη δ' ἄρα γαῖα φερέσβιος.
Sic effata grauis percussit robore dextra
Tellurem: motumque solum est tum fertilis agri.

Cæsus fuit hic Python serpens non procul à Cephiso flumine qui fluit ad radices mõtis Parnasi, vt ait Dionysius in libello de situ orbis. Scriptũ reliquit Ouid. in 1. lib. Metamorph. Pythia postea in honorem Apollinis fuisse instituta, quæ non à Typhone putrefacto, sed à serpente fuerunt instituta, vt in his scribitur:

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.

Celebrabantur autem hi ludi vere ineunte ab omnibus Cycladum incolis, sicuti tradidit Dionysius in lib. de situ orbis in his carminibus:

ῥύσια δ' Ἀπόλλωνι χορὸς στήσαντο ἅπασαι
ἀρχομένου γλυκεροῦ νέον εἴαρος, εὖτ' ἐν ὄρεσσιν
ἀνθρώπων ἀπάνευθε κύει λιγύφωνος ἀηδών.
Instituere choros omnes, victoria quando
Grata fuit, cum iucundum ver incipit, & cum
Arboribus dulces nidos subtexit Aedon.

Omnes enim insulæ etiam, quæ fuerunt circa Delum ludos pro illa victoria instituerunt. Scripsit tamen Pausanias in Corinthiacis Diomedem à Troia redeuntem cùm effugisset tempestatem, quæ Græcis ab Ilio redeuntibus immissa est, apud Trœzenios templum Apollinis Incensoris dicauisse, & Pythicos ludos in eius honorẽ instituisse. Erat antiquissimus mos vt pulchrior ex omnibus hymnis qui offerrentur, in honorem Apollinis caneretur: postea verò cantus ad citharam fuit institutus, & aulœdorum atque tibicinum certamina: & præmia ab Amphictyonibus de medio sublata, & coronarium duntaxat fuit propositum: & quadrigis exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum studia, in hæc recepta certamina. Deinde paulo post repudiata fuit ars aulœdorum, & ex his ludis exclusa, quia iniucundum quiddam & triste præ se ferrent, cùm elegi, funebrésque lamentationes his tibiis conuenirent. Mox aditus est equorum cursui, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ: atque variis temporibus & pullorum binorum iniugum cursus, & singulorum instituti, quorum nonnullorum mentionem fecit Ouid. lib. 1. Metamorph.

Hic iuuenum quicunque manu pedibúsve, rotáve

Vicerat, æsculeæ capiebat frondis honorem,
Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua consuetudo iam tum à Thesei temporibus è Creta reducis incepta, vbi ludos Deli instituit, vt victores palma coronarentur. Mox coronis mutatis mansit tamen consuetudo, vt omnes victores vbicunque esset, palmam manibus gestarent, vt ait Paus. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphico præmiorum, idque cùm ob perpetuum vigorem, tum quia arbor ipsa Apollini sit dicata. Verùm de his ludis alio loco plurib. fortasse pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob serpentem ab Applline cæsum institutos fuisse, sed ob incolam quẽdam Pythũs (sic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum sagittis, qui ibi extabuit. Atque per id temporis ita nominabantur ea quæ corrumperentur, vt in Phocicis inquit Pausanias. Scriptum reliquit Ephorus, quo quidem tempore Apollo in terras deuenit, homines syluestribus fructibus viuentes ac ferarum more, mansuefecisse: atque id cõtigisse in Delphis primùm, mox ad Panopeam vrbem profectum crudelissimum & violẽtum tyrannum Tityum interemisse, audisséque è Parnasiis hominibus alium esse tyrannum non minùs hominibus infestum Pythonem nomine atque cognomine draconem, quem & ipsum sagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandũ cùm Io Pæan clamitatum esset, quod mitte Apollo significat, mãsit postea cõsuetudo vt in Pæanibus & in epiniciis, & in omni lætitia alicuius victoriæ, Io Pæan conclamaretur, vt est illud Ouid. in secundo de Arte:

Dicite Io Pæan, & Io bis dicite Pæan,
Decidit in casses præda petita meos.

Inde Pęanes dicti sunt hymni, qui in laudem Apollinis compositi canebantur: erat autem rhythmus eorum, ille plerumque qui à Sophocle seruatur in hoc carmine in OEdipode Tyranno:

ἰήιε Δάλιε Παιάν. *Ieie Delie Pæan.*

Quamuis duo fuerunt Pæanum genera, quorum vsus erat etiam in bellis: nam horum alterum genus Marti ante bellum erat dicatum: alterum Apollini post victoriam. Cùm cœpissent igitur Pæanes in Apollinem cantari, cœpit & Apollo vocari Ieius, vt Eueius Bacchus. Alii igitur ἰὴ ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, hoc est à medendo, alii ἰε ἀπὸ τοῦ ἱέναι, à mittendo scilicet dixerunt: quippe cùm radii solis cum moderato calore demissi vitam mortalium conseruent, at contrà lethiferi sunt iidem radii si immoderatus calor extiterit. Alii vtrunque coniunxerunt, dixerúntque ἰήιε, Ieius deinde dictus fuit. Quòd autem Pæanes vocarentur cantilenæ in Apollinem compositæ, declarauit id Homeri in 1. Iliadis:

οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
μέλποντες ἑκάεργον· ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.

Phœbeas iras placabant carmine Achiui
Per totas luces pulchrum Pæana canentes,
Cantantes Phœbum; ille mulcebant pectora cantus.

Fuerunt tamen, qui putarint Pæanas dictos fuisse non quidem ἀπὸ τῦ παίειν, vel a feriëdo, sed potius ἀπὸ τῦ παύειν, quod placare significat: quoniam canebantur istæ cantilenæ vbi vel famem, vel pestem cessare precabantur, vel aliquod imminens malum diuertere diuino implorato auxilio. Inde Aesculapius Pæon dictus fuit ab Aristoph. in Pluto, quia Morbos mitiget ac cessare faciat:

Α'σκληπιοῦ Παιῶνος εὐμενοῦς τυχεῖν.
AEsculapium nactus benignum quòd fuit
Paonem

Eius Dei laudes & res gestæ canebantur idcirco ad illum placãdum, quòd iis delectari putaretur, cùm primùs is, vt famá est, Iouis victoris laudes Saturno de regno depulso cecinisset carminibus, cithara sumpta magnificisque vestibus indutus, & coma mirificè ornata, vt ait in secundo Eleg. Tibullus:

Sed nitidus, pulchérque veni; nunc indue vestem
Purpuream, longas nunc bene necte comas:
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Hic Deus eximie colebatur in Soracte Phaliscorum monte, cuius sacerdotes nudis pedibus ad simulandam sanctitatem prunas ac censas calcabant illæsi: sed illud fiebat quibusdam additis medicamentis & antidotis, quæ rem multitudinem hominum in summam admirationem & superstitionem adducebat. Id ita fuisse testatur Virg lib. xi. in his:

Summe Deûm, & sancti custos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, cui pineus arbor acerno
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna.

Habuit Apollo multos locos in quibus colebatur: nam Homerus in primo Iliad. Chrysen, Tenedum, Cyllámque ciuitates cõnumerauit, in quibus præcipuè Apollo colebatur. nam, vt de Ioue dictum est, & de Diis reliquis, vel à ciuitatibus, in quibus sunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus templorum cognomina obtinuerunt. vt Delphinius dictus est Apollo, quia Delphino similis in mari aliquando Gnosiis nautis apparuerit, sibíque aram erigi in litore iusserit, vt est in hymno Hom. in Apoll.

ὡς ἐμοὶ ἐγὼ τὸ πρῶτον ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ
εἰδόμενος δελφῖνι θοῆς ἐπὶ νηὸς ὄρουσα.
Sic mihi Delphino simili super æquoris vndas
Cæruleas primum in nauim fuit impetus olim.

At Heliodorus Delphinium vocatum fuisse scripsit, quia in Py-

chone Delphinum draconem Latonæ vim inferentem sagittis confecerit: cuius hæc sunt carmina:

ὁππότε πετραίης ὑπὸ δειράσι Παρνησοῖο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.
Vel cum saxosis Parnasi in collibus arcu
Serpentem horrendum confecit u,atque sagittis.

Fuerunt qui dixerint ita dictum fuisse, quia Castalium Creten sem in coloniam Apollo deduxerit, à Delphino vectus: alii quia Delphino similis nauis fuerit dux vsque ad sinum Crissæum, & in Phocidem. alii quia sub forma delphini nauim conscenderit, & vsque ad eum locum per mare deuenerit, mox exilierit illuc, vbi Delphi postea sunt vocati. Verùm nos has fabulosas, variásque opiniones, & fabulosa cognomina prætermittentes, illa tantum summatim percurramus, quæ cognitu necessaria sunt nostro huic suscepto negotio. Colebatur hic Deus & in Mileto & apud Mæonios, ab iis caussis, quas superiùs recensuimus, dictus Abæus ab vrbe Lyciæ, Acrita, Actius, Accesius, Agræus, Alexicacus, Argenetes, Agyræus, Aegyptius, Boidromius, Cerdous, Curator, Carneus, Carinus, Carnias, Carmeus, Clarius, Delius, Didymeus, Diradiotes, Epicurius, Grynæus, Hylatus, Horius, Ismenus, Latous, Læmius, Loxias, Libystinus, Lycius, Maleates, Nomius, Nepæus, Orchieus, Pastor, Pythius, Ptous, Phanæus, Pataræus, Patrous, Plataniſtius, Parnopius, Philesius, Præsagus, Præstes, Phyllæus, Sithalcus, Smyntheus, Spodius, Sciastes, Theoxenios, Thyræus, Thymbræus, Telpulsius, Lilius, Zosterius, aliáque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerare longum esset. Fertur hic Deus in varias formas ob amores fuisse mutatus in leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolari, vt testatur Homerus libro quarto Iliadis:

εὔχετο δ' Ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ κλυτοτόξῳ,
ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.
Ipse roga Lycium Phœbum, qui est clarus ob arcum,
Et voue agnorum tenerorum sacra referre.

At Virg. in lib. 3. Aenidos taurum illi immolari solitum scribit his versibus:

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Testatur Pausanias etiam in Bœoticis Thebanos taurum Apollini immolare solitos, at postea immutatum fuisse morem vt bos domitus mactaretur: quòd ii qui missi fuerunt aliquando ad capiendum taurum cùm nimis tardi fuissent, & cædendæ victimæ tempus instaret, bos à transeunte plaustro solutus fuerit, & pro tauro mactatus, quæ postea mansit consuetudo. Memoriæ prodidit Euarthes in Fabulosis, accipitrem fuisse sacratum Apollini, vnde illud est Homeri:

κίρκος

κίρκος Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος.

Nam celer accipiter fit Phœbi nuntius ales.

Atque hæc ea sunt fere quæ de Apolline fabulosè tradita sunt ab antiquis.

¶ Nunc quid per hæc senserint, vestigemus. Appellarunt antiqui vt sæpius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel siderum, vel summi Dei in res humanas actiones variis Deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebant, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declarauit id Cic. libro 3. de Natura Deorum: illa autem, Balbe, quæ tu à cœlo, astrísque ducebas, quàm longè serpant, non vides: Solem Deum esse, Lunamque; quorum alterum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Et Plato in Cratylo, vbi nominis rationem perquirit, quæ ad quatuor facultates illius extēditur, ad musicam, diuinationem, medicinam, peritiámque mittendarum sagittarum: Apollinem, nunc quia non plures sint, nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc à rerum simplicitate dictum contendit, quæ Soli conueniunt omnia, ac nulli præterea. Quid enim veritatem magis aperit quàm Sol, & omnem tenebrarum caliginem ex humanis rebus dispescit? aut quid magis confert medicorum pharmacis? siquidem herbæ quæ in apricis locis nascuntur, multo magis rei medicæ conferunt, quàm in vmbra aut in humidioribus locis nutritæ. Hic est generationis rerum & corruptionis vnicus autor, vt in lib. de iis sensit iure Arist. Hic longissime è cœlo in terras radios suos minimè debilitatos iaculatur: vnde dictus est à poetis ἑκάεργος *è longinquo operans* scilicet; & Loxias, quod obliquum habeat incessum sub Ecliptica; & Phœbus à splendore luminis, & Delius, quia occulta manifestet: & ab huiusmodi caussis multa nomina obtinuit, quæ nulli certè, nisi Soli, conuenire possunt. Hic pestis & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salúsque continetur. Hic medius inter cæteros planetas tanquam dominus cæterorum collocatur: quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatem crediderunt Pythagorici: quare musicæ autor putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septem chordis priùs muniebatur, vt ait Virgilius libro sexto:

Necnon Treicius longa cum veste sacerdos

Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Qui chordarum numerus planetarum numero conueniebat: cùm plurium chordarū instrumenta musica recentiora sint vel Pythagoræ temporibus vel Orphei. Hic Iouis & Latonæ filius fuisse creditur, & in Delo natus, quia post illā cōfusam mūdi, vt vocāt, materiā, ex qua vniuersa quæ sunt creata credūtur, quę Λητὼ quasi Λαθὼ, vt ait Plato, à latēdo & ab inscitia fuit vocata, ab omniū rerum opifice Deo lux prima omnium prodierit. Nam primùm

solem & lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omnipotens. Nati dicuntur Apollo & Diana in Delo, quia continuò exorta luce res cognosci & videri posse cœperint, cùm priùs inconfusa & informi materia omnia delitescerent. Qui Dionysi filios putarunt esse, vim & actiones solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionysum esse solem ipsum, cuius filia sit luna, cùm à sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione qua calor mediocris confert omnibus animantibus, putatur Aesculapius, qui medendi artem callet, Apollinis esse filius. Huic Apollini vt mitior esset, pestémque leuaret, vt à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerunt instituti, cuius cùm duæ sint potestates nimio calore & intemperie aeris perdendi, ad eam vim placandam, Pæan in hymnis cantabatur. In imprecationibus contrà Ieium vocabant ab immittendis sagittis, at non à medendo, vt quidam putarunt. Huius filiu Aesculapius à Ioue irato fulmine percussus interiit: quia cùm benignitas Solis & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aere pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa Solis clementia vertitur: quare grauior fit pestilentia mediis temporibus, quàm per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in malè affectis corporibus idem contingit: nam quæ firmis conferunt, eadem ægrotantibus plerunque solent obesse, vel propter imbecillitatem concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert quò naturalis potentia humorúmque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerum vniuersitate aliquando astrorum quorundam concursus: vnde concitetur aeris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modò fit ex abundantia, modò ex inopia nimia humoris: quam necessariò sequitur annonæ penuria, cùm omnia inferiora gubernentur à superioribus, & illa omnia nonnisi Dei supremi & altissimi nutu quidquam agant. Apollo dicitur mortem filii grauiter ferens, Cyclopas Iouis ministros, fulminúmque artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi Solis beneficio rabiem illam vaporum qui pestem excitauerant, fuisse extinctos. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerti: & è vaporibus fulmina Ioui confici, cùm illi sint fulminum artifices. Cùm enim Aesculapius sit Apollinis filius medicus peritissimus, isque sit aeris optimè affecti temperies, hanc temperiem eximius calor destruit, per quem vapores absumuntur, neque vsquam possunt consistere. Cùm aliquid simile fortasse superioribus temporibus contigisset, vt fabulati sunt de Phaethonte, ita ob hanc rem datus est locus fabulæ, quia ab fulmine occisum filium Apollo Cyclopas, quòd fulmina faciebant, occiderit. E cœlo igitur descendisse per id tempus putatur, quia benignior & quasi humanior quàm antea Solis natura sentiebatur. Id cùm ita contigisset, cognouerunt mortales solem es-

ſe omnium rerum moderatorem: quare cùm tepor illius conferat animantibus, pauiſſe armenta Admeti putatur, & inter Deos agreſtes non vltimum locum ſortitus eſt.

¶ Fuerunt nonnulli qui Phorbantem, Hyacinthum, Admetum ab Apolline amatos fuiſſe fabulati ſint, vt ait Plutarchus in Numa. quod Deus amet ſapientes, ſicuti memoriæ proditum eſt, Pindarum, Archilochum, Heſiodum Diis fuiſſe gratos. Laurus illi tum ob innatum calorem conſecrata eſt, cuius ex attritu lignorum facile ignis eliditur, tum etiam ob diuinationem: quia eius folia ſub puluinari dormientis poſita creduntur vera ſomnia gignere. Præterea illi quibus natura Solis plurimum dominatur, (nam alii aliorum planetarum naturę magis clàm adhæremus) multa facilius præſentiunt, quare diuinationem & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & cerui ob ſimilem vim præſentiendi dicati ſunt. Huius imago ab antiquis fingebatur, quæ dextra manu gratias geſtaret, at ſiniſtra ſagittas & arcum, quia multo plura ſunt eius in humanum genus beneficia, quàm incommoda quæ inferuntur. Hunc Deum ſemper iuuenem finxerunt, quia ſempiterna illa ſublimia corpora nullam ſentiunt ſenectutem, & quia ſemper eadem vis eſt Solis, quamuis minime appareat nonnullis ob ſigniferi circuli obliquitatem: capillos illi tribuerunt prælongos, ad explicandam vim radiorum, quem etiam intonſum vocauit Horatius in his carminibus:

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonſum pueri dicite Cynthium.

Sic is poeta in his verſibus:

ὑμνείω Παιᾶνα, μέγαν θεὸν Ἀπόλλωνα,
ἄφθιτον, ἀγλαόμορφον, ἀκιρσεκόμην, ἀβροχαίτην.

Cantamus Pæana Deum, qui eſt magnus Apollo.
Perpetuum, pulchrum, intonſum, ſempérque comantem.

Erat illi ſacer etiam accipiter propter rapacitatẽ & hyacinthus flos, qui dicitur fuiſſe puer Amyclæus ab Apolline & Zephyro vno tempore amatus: at enim cùm propenſior in amorem Apollinis appareret, Zephyri odium & indignationem in ſe concitauit. quare cùm Apollo diſci iactu ſe exerceret, Zephyrus diſcum ab Apolline miſſum in pueri caput conuertit, quem cæſum Apollo in florem ſui nominis commutauit, & ex cruore colorem indidit. Huic Deo antiquiſſimis temporibus ſacram comam ephebi nutrire ſolebant, quam eo tempore deciſam Apollini dicabant & deponebant, cùm ſimiles eſſe Apollini ceſſarent: hoc eſt cùm labra vel malæ prima lanugine veſtiebantur. Eam fuiſſe conſuetudinem teſtatur Plutarchus ita in Theſeo. ἔθους δὲ ὄντος ἔτι τότε, τοὺς μεταβαίνοντας ἐκ παίδων, ἐλθόντας εἰς Δελφοὺς ἀπάρχεσθαι τῷ θεῷ τῆς κόμης. *Cùm mos eſſet etiã tũc, vt qui ex ephebis exceſſerãt, Delphos venirẽt, atq; comæ primitias Deo offerrẽt:* ſicuti zonã Dianę cõſecra-

bant mulieres,cum virginitatis pertæsum esset. Lucianus tamen in Dea Syria morem fuisse apud Syrios scribit, vt barbatum Apollinem fingerent: cùm reliqui homines eum iuuenem & imberbem formarent. Istud autem ea de causa efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrii, cùm neque ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum præteritarum experientiam prudentia muniretur. At verò qui dicunt,quòd Pythonem serpentem sagittis confecerit,cùm paruus adhuc esset, quid aliud significant, quàm Solis naturam, & mundi nuper nascentis? cùm enim sol nuper natus esset, & post illum omnia sidera, cœpit sol vapores è terra,qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere: quo tempore pro natura infantium plena humoribus terra,multísque nebulis ex illis procreatis tecta,cùm recens à cæteris elementis fuisset diuisa,omnia putredine plena erant, quæ ex humoris abundantia, aut certè sine humore, non contingit. Tum verò sol suis radiis nouam terram assiduè illustrando,quasi sagittis quibusdam ipsam putredinem feriens,paulatim exsiccauit,salubrémque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem aut causam fingendarum harum fabularum putauerim,nisi quòd modò vires elementorum,modò sidera pro Diis colentes, suorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt.Nam fabulæ quæ de Diis finguntur, ad rerum naturalium aut astronomicarum considerationem spectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertẽdam. Sed de Apolline satis,nunc de AEsculapio dicatur.

De AEsculapio. CAP. XI.

AESCVLAPIVM quidam Apollinis & Nymphæ Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homerus hymnographus in his:

ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιὸν ἄρχομ' ἀείδειν,
υἱὸν Ἀπόλλωνος, τὸν ἐγείνατο δῖα Κορωνὶς.
Δωτίῳ ἐν πεδίῳ, κούρη Φλεγύος βασιλῆος.

Morborum medicum canto, quem diua Coronis
E Phœbo peperit, Phlegyæ olim filia Regis,
Dotius est vbi latus, agérque, Amyníque fluenta.

Pausanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit Phlegyam Coronidis patrem Peloponesum ingressum filiam prægnantem ex Apolline,quod tamen ille non senserat,secum adduxisse.Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa,illum in monte exposuit, qui ab eo euentu Titthias postea fuit vocatus, quamuis alii hoc in agro Thelphusio accidisse memorant. Ibi capra dicitur lac infanti præbuisse,quam canis,à grege quẽ custodiebat, discedẽs obseruabat.Hos cùm deesse gregi pastor cognouisset,vniuersum

pascuum

pascuum peragrans, puerum tandem & capram,& canem inuenit:veruntamen cùm ignis e capite infantis emicuisset, diuinum quiddam ratus eius rei famam per vniuersam regionem diuulgauit. Fama est,hunc qui AEsculapium susceperit, filium fuisse nothum Arcadis, Autolaum nomine,in agro Thelpusio expositū, vt ait in libro de Dijs & Heroibus Cyrenaicus Apollodorus. Deinde fama dissipata est,quòd quouis morbo laborantes homines ab illo Deo genito possent sanari. Fuerunt qui dixerint Coronidem prægnantem cum Ischye Elati filio concubisse, quod grauiter ferens Diana illam interemit,quia fratris contumeliam perferre non posset.Illa postea cùm rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuæ Aesculapium extraxit, vel Phœbus ipse: vt testatur Ouidius libro secundo Metamorp.in his:

Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina:sed natum flammis,vteroque parentis
Eripuit,geminique tulit Chironis in antrum.

Alii dicunt non e nympha Coronide natum,sed ex ouo corniculæ:quia Coronis vtramque significat, & nympham ita vocatam, & corniculā,vt asserit Lucianus in dialogo de falso Vate, à quo res ita commemoratur. Fertur quidam ex antiquis sacerdotibus serpentem perexiguum in ouum vacuum corniculæ inclusisse, ceráque studiosè oblitum in luto in loco quodam occultasse:mox ara extructa populum in concionem ad eum locum aduocasse, cùm nuntiaret omnibus palam se Deum esse ostensurum. Post concionem incognitis quibusdam vocibus vsus, Apollinem & Aesculapium inuocauit, vt dexter ac felix illi ciuitati accederet. Deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa ouum illud vnà cepit,quod præsentibus multis fregit,pullumque recentem serpentis inueniens cunctos homines in admirationem rei induxit.Postea verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus elapsis in loco subobscuro ostendens artificiosè se mentientem,illum ita creuisse aiebat, ac Deum esse Aesculapiū Apollinis filiū.Inde verò serpentes in eius tutela,sicuti Trophonio & Hercynnæ dicabantur,crediti sunt,& eius gestamen putatus fuit baculus serpente inuolutus,vt scripsit Dercylus. Atque Ouidius libro decimoquinto Metamorph.Aesculapiū inquit aliquādo fuisse in serpentem mutatum. Pausanias autē in Messeniacis natum fuisse Aesculapium ex Arsione Leucippi filia,at non è Coronide, memorat de nonnullorum sententia : cùm tamen in Corinthiacis contendat illum Epidauri natum, & omnem eius Dei cultum ex Epidauro acceptum. Hunc natum esse apud Lacercam ad ripas Amyni fluminis testatur Apollonius libro quarto hoc pacto:

χρύσεον ἀμφὶ παῖδι, τὸν ἐν λιπαρῇ Λακερείῃ
δῖα Κορωνὶς ἔτικτεν ἐπὶ προχοῇς Ἀμύροιο.

Ob natum iratus prope pinguem quem Lacercam
Ad ripas Amyni peperit diuina Coronis.

Huius nutricem fuiſſe Trigonem ſcripſerunt nonnulli, ſicuti teſtatur Pauſanias in Arcadicis. quem apud Chironem Centaurum educatum fuiſſe conſtat, & ab eodem eruditum cùm adoleuiſſet, ſicuti dictum eſt ab Ouidio in his:

Geminique tulit Chironis in antrum.

Lactantius in libr. de Falſa Religione AEſculapium lacte canino nutritum,& Chironi traditum artem medendi ab ipſo Chirone doctum fuiſſe ſcribit. Fuit AEſculapius priùs Apius vocatus, quare cùm Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit:

ἀρωγὸν αὐδήσωσιν Ἤπιν γόνον
ἀστοῖσι καὶ ποίμναισι πρευμενῆ μολεῖν.
Opem ferentem concinent ſatum Apio
Gregibus venire, ciuibúſque commodum.

Scripſit Zezes chil. 10. non ſolùm à Centauro Chirone AEſculapium fuiſſe edoctum, ſed cùm Apius primùm duceretur ob facilitatem & manſuetudinem, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret (ἤπιος enim blandum ſignificat) mox quia Aſclen quendam Epidauri tyrannum ſanauerit, dictum fuiſſe AEſculapium vtroque nomine coniuncto: nam Ἀσκληπιὸς ex Aſcle & Apius componitur: ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alii non Aſclen, ſed Aunem tyrannum Dauniæ, qui ex oculis laborabat, ab illo ſanatum fuiſſe malunt, qui eum nominatum fuiſſe contendunt ab artis præſtantia, quia homines mori non pateretur: nam σκέλλεσθαι mori ſignificat, at α litera priuationem adiungit. Dictus eſt igitur eo nomine, quòd homines non ſineret morbo aut dolore abſumi: quamuis inuentionem medicinæ alii aliis inuentoribus tribuerunt. Ouid. vt diximus, Apollini illam tribuit; Pindarus in tertia Ode Pythiorum & Nemeorum Chironem Aeſculapii magiſtrum inuentorem medicinæ putauit; AEſchylus illam omnium primum Prometheum ait inueniſſe. Homerus in libro quarto Odyſſ. videtur inuentionem medicinæ Pæoni tribuiſſe, vt eſt in his:

ἰητρὸς δὲ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων
ἀνθρώπων· ἦ γὰρ Παιήονός εἰσι γενέθλης.
Eſt medicus prudens cunctis præſtantior vnus
Ille viris, cui Pæoniæ ſit gentis origo.

Hunc ſororem habuiſſe Eriopen ſcriptum reliquit Myrleanus Aſclepiades. Cicero multos fuiſſe AEſculapios inquit in tertio de Natura Deorum his verbis: AEſculapiorum primus Apollinis quẽ Arcades colunt: qui ſpecillũ inueniſſe, primúſq; vulnus obligauiſſe dicitur: Secũdus ſecũdi Mercurii frater: is fulmine percuſſus dicitur humatus eſſe Cynoſuris: Tertius Arſippi filius & Arſinoæ, qui primus alui purgationẽ dẽtiſq; euulſionẽ, vt ferũt, inuenit:

cuius in Arcadia non longe à Lusio flumine sepulcrhum & lucus ostenditur. Hunc lucum scribit Pausanias in Corinthiacis fuisse montibus vndique præcinctum, in quo ambitu quenquam vel mori vel nasci religio fuit, sicuti in Delo insula. Enimuero pauca prorsus morborum remedia protulit in medium vel Aesculapius, vel eius filii: vel quia moderatior diæta non afferebat tantam morborum varietatem, vel quia res medica nondum satis validum ceperat incrementum. Nam ad Troiana vsque tempora perexigua fuit medicorum peritia: quando vel Aesculapii filii Eurypylo vulnerato farinam & tritum caseum mulierem commiscentem, potumque præbentem cum vino Pramnio, non reprehendunt, vt ait Plato in tertio de rep. Dialogo. cum illa omnia maximè inflammare vulnus, at non sedare dolores vllo pacto possent. Fertur fuisse primus Herodicus palæstræ magister, vt scripsit Paniasis; qui cùm esset valetudinarius, se ipsum ad certam viuendi rationem accommodauit, adhibitisq; medicamentis medicæ artis dogmata inuenit, quibus & se, & alios postea diutiùs sustentauit. Obtinuit tamen postea consuetudo propter aliqua, vt arbitror quæ feliciter illi obuenerunt, vt peritissimi medici. qualis fuit Hippocrates, Aesculapii dicti sint: vt testatur Zezes decimæ Chiliadis hist. 349. Fabulantur præterea Hippolytũ ab equis laniatu Aesculapii arte reuixisse. quare fertur Iupiter iratus ob inuentam artem qua homines in vitã reuocari possent, repertorem artis fulmine confecisse, vt ait Virgilius libro septimo in his:

Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte nouercæ
Occiderit, patriasque explerit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis: ad sidera rursus
Aetheria, & superas cæli venisse sub auras,
Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab vmbris
Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,
Ipse repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad vndas.

Fertur Apollo grauiter tulisse mortem filii, ac magnopere luxisse: cuius lacrymæ in electrum dicuntur fuisse conuersæ, vt testatus est Apollonius libro quarto Argonautic. his carminibus.

Κελτοὶ δ' ἐπὶ βάξιν ἔθεντο
ὡς ἄρ' Ἀπόλλωνος τάδε δάκρυα Λητοΐδαο
ἰμφιπέλῃ δίναις, ἅτε μυρία χεῦε πάροιθεν.

Celtæ famam fecere, quòd illi
Latoidæ Phœbi lacrymæ voluuntur in imo
Flumine, quas multas in nati funere fudit.

Epione dicitur Aesculapii fuisse vxor, cuius filius fuit Machaon vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritissimus, qui vnà cu

cæteris Græcis militauit ad Troiam, de quo ita meminit Homerus libro quarto Iliadis:

Ταλθύβι, δεῦρο τάχιστα Μαχάονα δεῦρο κάλεσσον
φῶτ', Ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος.
Talthybi ades, celeremque Machaona ducito nobis
Præstantis medici natum, huic Asclepius olim
Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Aesculapii & Epiones filius, fraterq; Machaonis, vt ait Pausanias in Messeniacis. atque in Eliacis prioribus multas illi filias tribuit, inter quas Iaso & Hygiæa fuisse memorantur, vt ait Aratus: præterea Orpheus in hymno quodam in Aesculapium, nō filiam, sed vxorem fuisse Aesculapii censuit Hygiæam, cùm ita scribat:

φοίβου Ἀπόλλωνος κρατερὸν θάλος, ἀγλαόμορφον,
ἐχθρὲ νόσων, Ὑγίειαν ἔχων σύλλεκτρον ἀμεμφῆ.
Stirps Phœbi præclara, thori cui splendida consors
Est Hygiæa, grauis morborum pulsor & hostis.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto luco Aesculapii, die nono post Isthmios, ante Megarenses tamen incipiente vere, iique apud Epidaurios, penes quos natus fuisse dicebatur in Aesculapii honorem. Hunc Deum alii imberbem, alii barbatum putarunt. Lucianus in Ioue tragœdo prægrandem barbam fuisse Aesculapio tradidit his verbis: *ὥστε μὴ μειρακιεύου πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ λέγε θαῤῥῶν ἤδη τὰ δοκοῦντα, μὴ αἰδεσθεὶς εἰ ἀγένειος ὢν δημηγορήσεις, καὶ ταῦτα βαθυπώγωνα, καὶ εὐγένειον οὕτως υἱὸν ἔχων τὸν Ἀσκληπιόν. Quare ne te adolescentulum erga nos geras, sed quæ tibi videntur, ea loquere animo intrepido: nec vereare quod imberbis concionem habeas, cùm habeas filium tam ingentis ac promissæ barbæ Aesculapium.* Pausanias tamen in Corinthiacis imberbis Aesculapii statuam erectam apud Phliasios fuisse inquit. Scripsit Lucianus in Icaromenippo celeberrimum templum Aesculapii fuisse Pergami, sicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib. 8. fanum fuisse Aesculapii insigne scribit Tetrapoli, quæ ciuitas ab Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & variis morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis vbique tecti, in quibus scripti erant morbi & nomina eorum qui se ab illo Deo sanatos fuisse credebant, sicut in Co insula, & in Trica. Somniauerat enim insulsa antiquorū multitudo, quòd si quis ex aliquo morbo conualuisset, cui contigisset Aesculapium inuocare, illud Aesculapii opera factum fuisset, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorum, & alia nuncupata vota persoluebant, tāquam præmia illorum beneficiorum quæ diuinitus accepissent. Huic Deo capram immolare in sacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, vt ait Pausanias, & Didymus scripsit libro tertio: vel quia à capra nutritus fuisset, vel quia sanitati aduersarium animal capra videatur.

dicatur, cum laboret perpetua febre. Socrates tamen in Phædone Platonis se gallum debere Aesculapio medicu inquit, cùm gallus illi mactari consueuerit. Nam gallus gallinaceus etiam isti ob vigilantiam fuit sacratus. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quibus illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis causis: vt Aulonius, Medicus, Oncæata, Leuctricus, Cortynius, Corylæus, Agnitas, Boonetas. Nam, vt ait Cicero libro secundo de Legibus, Aesculapius, veluti Dii cæteri, propter beneficia quæ in genus humanum contulisse dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: sic enim inquit, Diuos, & ollos qui cœlestes semper habiti, colūto: & ollos quos in cœlum merita vocauerint, Herculem, Liberum, Aesculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum.

❡ Atque hactenus ea explicata sunt, quæ de Aesculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui: nunc eorum sententiam ex his eliciamus. Dicitur fuisse Apollinis & Coronidis filius. Quid ita? aut quæ fuit Coronis Phlegyæ filia? Est enim Phlegyas calor solis, vt nomen ipsum videtur significare: φλέγειν enim comburere est. Huius filia fuit Coronis, aeris temperamentum scilicet, & vis illa aeris modicè humectata, quæ solis accipit salubrē impressionem. Nisi enim solis calor aera purget ac rariorem faciat, & nisi vis quędam humoris in ipso aere relinquatur à calore, nulla esse potest salubritas. Cum igitur è calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis, quasi ἀπὸ τοῦ κεράννυσθαι. Aesculapium inquit Pausanias in Achaicis nihil esse aliud quàm aera. Cuius fuit filia Hygiæa: quæ nihil est aliud quàm bona valetudo. Est siquidem aeris temperies non hominibus solùm, sed cūctis animalibus, atque etiam plantis salubris. Iure optimo igitur antiqui Apollinem Aesculapii patrem finxerunt, atque ipsum Aesculapium salubrem vim de sole animis corporibusque mortalium subuenientem: hoc est sanitatis artificem, quia Solis calor vniuersis elementis dominatur. Ex ipsa igitur vi Solis aer assiduè mouetur & generatur, quare Aesculapius Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quandam mistionem ipsius aeris, idcirco mater eius fit Coronis. Ex hoc aere ita affecto nascitur salubritas, quare illa dicta est Aesculapii fuisse filia, & is sanitatis artifex, medicinæque inuentor. Dicuntur fuisse multæ filiæ Aesculapio præter prædictam, inter quas fuit etiam Iaso, quia multa commoda proueniunt mortalibus ex aeris temperamento, inter quæ facilitas est conualescendi & medendi. nam Iaso ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι à medendo scilicet dicta est. Hæc autem omnia Sol per anniuersarias sui cursus conuersiones, vicissitudinesque frigoris & caloris, hanc ipsam inquam & salubritatem, & hæc commoda hominibus impertit: quare Titane quod oppidum fuit Sicyoniorū, signum Aesculapii Apollinis filii salubritatis signum fuit vocatum. Fuit Aesculapio

dicatus draco, cuius baculum duo amplectebantur, quia Sol, è quo ipse nascitur, quasi senectutem deponens, incipit à principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat, atque cum illo multa & herbarum, & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorum quæ maximè Soli conuenit, quoniam ὄφις ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modò draconem, modò serpentem vocamus. Sol enim cui ille dicatus est, omnia videre existimatus fuit, quæ non sola ratio fecit vt coruus illi sacer putetur, sed etiam illa, quòd hæc auis sit auspiciis accommodata. nam non solùm artis medendi peritus fuit Aesculapius, sed etiã diuinandi: quæ ad medendi artem tamen pertinent, quoniam nõ solùm præsentia, sed præterita etiam quæ acciderunt ægrotantibus, & quæ mox euentura sunt, debet laborantibus medicus prædicere, quæ res nõn mediocriter fidem medico comparat, & plurimum postea cõferet vniuerso negotio, vt ait Hippocrates. Hinc effectum est vt illi etiam gallum attribuerint ob vigilantiam, vel potiùs ob diligentiam erga aliquo morbo laborantes: baculùs erat eius gestamen cum serpente inuoluto, quia medicina sit quasi fulcimentum humanæ vitæ sensim labentis; atque anguis multis remediis sit accommodatus. Hæc ea sunt quæ de Aesculapio memoriæ prodita sunt ab antiquis, quę partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de Diis finxerũt antiqui, id habuit historiam tanquam suarum narrationum fundamentum.

¶Non defuerunt qui locum datum fuisse fabulæ de Aesculapio tradiderint, quòd mortuos ab inferis reuocaret, quia nonnullos quorum conclamata esset spes vitæ, sanitati restituerit per vim medicamentorum: vnde fabulati sunt antiqui Plutonem apud Iouem conquestum fuisse, quòd suum imperium Aesculapius exinaniret. Idcirco fulmine percussum fuisse à Ioue inquiunt, quod accidit paulo ante Troiana tempora. Verùm de Aesculapio satis, nunc de Chirone eius magistro dicamus.

De Chyrone. CAP. XII.

CHironem Aesculapii magistrum alii ex aliis parentibus natum esse tradiderunt. Ouid. libr. 6. Metamorphoseωn, Saturni filium putauit, vt est in hoc versu:

Vt Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius libro primo Argonauticωn, Philyræ filium fuisse dixit In his:

αὐτὰρ ὄ[illegible]ξ ὑπάτης ὄρεος κίεν ἄγχι θαλάσσης
Φείρων [illegible]λυρείδης.

Ad mare descendit montis de parte suprema
Chiron Phillyrides.

Nam

Nam fama est Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyreide cópressisse, qui veritus ne à Rhea superueniente in adulterio deprehenderetur, sese in equum mutauit. è quo concubitu natus est Chiron ab vmbilico superiores partes corporis habens hominis, inferiores equi, vt testatur Apollonius lib. 2. his carminibus:

νυκτὶ δ' ἐπιπλώοντες φιλυρηίδα νῆσον ἄμειβον.
ἔνθα μὲν Οὐρανίδης Φιλύρῃ Κρόνος, εὖτ' ἐν Ὀλύμπῳ
Τιτήνων ἤνασσεν, ὁ δὲ Κρηταῖον ὑπ' ἄντρον
Ζεὺς ἔτι Κουρήτεσσι μετετρέφετ' Ἰδαίοισι,
Ῥείην ἐξαπαφὼν παρελέξατο. τοὺς δ' ἐνὶ λέκτροις
Τέτμε θεὰ μεσσηγύς. ὁ δ' ἐξ εὐνῆς ἀνορούσας
ἔσσυτο χαιτήεντι φυὴν ἐναλίγκιος ἵππῳ.
ἡ δ' αἰδοῖ χῶρόν τε καὶ ἤθεα κεῖνα λιποῦσα
Ὠκεανὶς Φιλύρη, εἰς οὔρεα μακρὰ Πελασγῶν
ἦλθ', ἵνα δὴ Χείρωνα πελώριον, ἄλλα μὲν ἵππῳ,
ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον, ἀμοιβαίῃ τέκεν εὐνῇ.

Aequora sulcantes adeunt Philyreida tandem:
Huc, vbi cælestu Saturnus, cum puer esset
Iupiter, Idæis & nutriretur in antris
Curetes inter, regeret Titanas at ipse,
Congressus Philyra est formosa. Sed Rhea nullo est
Capta dolo. in lecto hos ambos inuenit, vt ille
Diffusis ceruice iubis hinniuit equinus.
Ipsa pudore locum, montes, collesque reliquit
Oceani Philyra, ac montes petit inde Pelasgos.
Hic Chirona parit, cuius pars altera Diuis
Persimilis fit, equus rursus pars altera turpis.

Suidas tamen Chironem vnà cum reliquis Centauris Ixionis filium fuisse censuit. Hic vxorem habuisse Chariclo memoratur Apollinis filiam, vel Oceani, vel Persæ, sicut alii maluerunt, quæ accedentib. ad littus Argonautis, in quo habitabat Chiron, vnà cum Chirone Achillem, quem educandum & erudiendum acceperat, vt ait Pausanias in Laconicis, secum attulit, vt scribit Apollonius in primo Argonauticorum:

σὺν καί οἱ παράκοιτις ἐπωλένιον φορέουσα
Πηλείδην Ἀχιλῆα, φίλῳ δειδίσκετο πατρί.

Peliden vxor paruum portabat in vlnis
Dulce onus, id charo properans ostendere patri.

Memoriæ prodidit Staphylus in lib. de Thessalia, quòd Chiron astrologiæ peritissimus, ac vir sapientissimus fuit, qui cùm vellet Peleum esse virum celeberrimum, Actoris Myrmidonis filiam ad se aduocauit, famamque dissipandam dixit, quòd Peleus Aeaci & nymphæ Daidis filius, ac Telamonis & Phoci frater, Thetidem, Ioue ita concedétente, vxorem esset ducturus, ad quas

nuptias Dii cum ingentibus imbribus & tempestate accedent. Ea cùm dixisset, tempus obseruauit, in quo multæ fierent pluuiæ ac venti de cœlo: quo etiam tempore Peleo Philomelam dedit, atque inde fama increbuit, quòd Peleus Thetidem duxerit. Quamuis scribit Dailochus ac Pherecydes, quòd Peleus posteaquam purgatus fuit á fratris Phoci cæde, quem disco percussit cùm exerceretur, ab Euryto Actoris filio, eius filiam Antigonen, at non Thetidem vxorem duxit. Alii dicunt Antigonen priùs nupsisse Peleo, deinde illa mortua ductam fuisse Thetidem. Deinde cùm adoleuisset Chiron, in syluas abiisse dicitur, viresque herbarum primus obseruasse: qui etiam ob peritiam postea chirurgiæ, & ob leuitatem manuum in tractandis vulneribus Chiron fuit nominatus. Est enim maximum peritiæ ferè argumentum in dignoscendis chirurgis, si manus habeant leuissimas in vulneribus tractandis. Habuit Chiron è Chariclo nympha Ocyrhoen filiā, quæ ita fuit appellata, quia ad ripas fluminis celerrimi nata sit, vt testatur Ouidius libro secundo Metamorphoseon:

Ecce venit rutilis humero protecta capillis
Filia Centauri, quam quondam nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit Ocyrhoen.

Habuit & Endeidem è Philyra vxore, suscepit pręterea Caryclum è Pisidice nympha. Fertur idem Chiron cùm primùm se in syluas contulisset, fuisse à Diana venandi rationem edoctus, vt nos in lib. 4. Venationum nostrarum scripsimus.

Quis primus tulit ista virum? hominúmne, Deúmne
Ingeniis inuenta? dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyriden primum Chirona fugaces
In sparsos per rura greges, syluásque vagantes
Armauit, fecitque vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, citharæque potens, cœlique perite.

Nam pręter cognitionem herbarum, rerúmque cœlestium, fertur Chiron mirificè fuisse citharæ pulsandæ peritus. qua etiam ratione nonnullos morbos sedauit, vt ait Staphylus libro 3. rerū Thessalicarum, & Boetius in Musica. Ab hoc Hercules astrologiam percepisse dicitur, vt suo loco dicemus. Cùm postea Herculis sagittas veneno Lernęæ hydræ perlitas Chiron sequentibus temporibus tractasset, in alterum pedem eius vnam illarum cecidisse affirmant: qui dolore vulneris diu discruciatus, cùm natus esset ex immortali patre, mori non poterat: quare Deos precatus est, vt sibi mortali esse liceret, vt testatus est Acusilaus, & Cratinus, qui huius argumenti actum composuit. Id verò cùm Iouis misericordia obtinuisset, inter sidera relatus fuit, vt testatur Hyginius in lib. de Stellis. Illud autem ita futurum esse vaticinata patri suo fuerat Ocyrhoe, vt est in his apud Ouid. quamuis

cum mortuum fuisse dicat:

Tu quoque chare pater nunc immortalis, & aui
Omnibus vt maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cùm cruciabere dira
Sanguine serpentis per saucia membra recepto.
Teque ex aeterno patientem numina Mortis
Efficient, triplicésque Dea tua fila resoluent.

Conuersus est igitur Chiron in signum illud cœleste, quod nunc etiam à sagitta illa nomen retinet, atque ita formatur vt videatur sagittam è vulnere extractam ostentare. Cùm verò eximiè fuisset pius & Deorum immortalium cultor, fertur illi ara ante oculos collocata inter sidera, qua eius religio & pietas in perpetuũ demonstretur. At Mnesagoras non vulneratũ fuisse, sed longioris vitæ pertæsum censuit mortem à Diis immortalibus precatum fuisse: quare etiam Theocritus in Thalysia illum senem ac longæuum nominat in his:

ἆρά γέ πα τοιόνδε Φόλω κατὰ λάϊνον ἄντρον
κρατῆρ' Ἡρακλῆϊ γέρων ἐστάσατο Χείρων;
Talia nonne Pholi saxoso rupis in antro
Alcidæ statuit longæuus pocula Chiron?

Atque hæc ea sunt quæ de Chirone ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc vnde deducta fuerint, perquiramus. Dicitur Chiron Saturni & Philyræ filius, quia cùm artis medendi & chirurgiæ peritiam inuenisse putetur, illa cognitio è tempore & experientia nata fuerit. Est enim φίλη amica, πεῖρα verò experientia: quare inuentionis chirurgiæ mater φιλύρα, quasi φιλόπειρα dicta est. Nam si à πείρας dictione prima littera abiiciatur, id nomen existet. Nam prior fuit empirica quàm theorica medicina Eius filia fuit Ocyrhoe, quoniã hæc ars necessariò viã aperit corruptis humoribus: qui quò citiùs & cõmodiùs defluxerint, eo citius vulnus sanari potest. Atque vt summatim dicam vniuersum ferè chirurgiæ negotium in scitè eliciendis malis humoribus consistit: quæ in re primum est, vt per diætam & viuendi moderationem quàm maximè vacuum his humoribus corpus habeamus, quod quanto magis expurgatum fuerit, quasi faciliorem vitę nostrę decursum transibimus: proximum verò vt malè affecto corpori facilis exitus malis humoribus pateat. Fuit Chiron altera parte homo, altera equus: quia idem chirurgiæ beneficium non ad homines solùm, sed etiam ad alia animalia, & ad vsum iumentorum extenderat. Hũc ex immortalibus parẽtibus natũ esse dixerunt, quia infinita propè videatur illa cognitio, quæ nũquam satis percepta aut absoluta ab humanis ingeniis fuerit. Fabulati sunt post longum annorum numerum à Ioue hunc impetrasse vt aliquando mori posset, quia sæpius rerum omniũ scientiæ & cognitiones sine per temporum vicissitudines immutatæ, quæ cum ad summum

excreuerunt,mox,vt res cæteræ humanæ, decrescunt & relabuntur. Dicitur inter sidera Chiron fuisse relatus, non solùm quia hominibus de reliquis bemeritis aræ erigerentur ab antiquis, quos inter Deos, aut inter sidera collocabant: sed etiam quia per hæc hominum religionem & pietatē non à Deo negligi volebāt ostendere, vt cæteros homines ad probitatem hortarentur, cum viri boni & integri calamitates tandem Deus leuet, & pro iis magnam ac perpetuam felicitatem & gloriam denique largiatur. Non defuerunt tamen qui Aesculapium paternis inuentis chirurgiam addidisse putarint, & radicum quarundam herbarum cognitionem, & mistiones pharmacorum, qui eò rem medicam deduxit, vt princeps & inuentor & Deus medicinæ creditus sit. At de Chirone satis, nunc de Venere rerum omnium parente dicatur.

De Venere. CAP. XIII.

VENEREM illam, quam vulgus mortalium, deliciarum, voluptatúmque omnium, & blanditiarum, & elegantiæ Deam esse putauit, natam esse fabulantur è Cœli genitalibus partibus à Saturno cæsis, & in mare proiectis, sine matre, ex illa spuma scilicet, quæ ex illarum iactu in summa aquæ parte exorta est. Hanc, ne furere turpiter, & iumentorum in morem libidine agitari viderentur homines, vnà cum filio Cupidine introduxerunt, & pro Diis coluerunt: quorum in potestate esse dixerunt omnia commoda ad libidinem spectantia largiri. Nam si de medio Veneris & Cupidinis nomina tollantur: aut, si non Dei, sed desideria & impetus naturæ, illi esse credantur, vt re ipsa sunt, quid reliquum erit nisi fœdissimum & turpissimum libidinis, effrenatæque lasciuiæ nomen? fecit igitur apud imperitos homines horum nominum creditorum Deorum inuentio, vt minus turpe facinus coitus, & animalium coniunctio putaretur. Hæc res sanè vt necessaria propè est animalibus, ita frequens & immoderatus eius vsus in multa adducit illegitima, corpúsque & animum labefactat. quare vt honestior culpa libidinosorum videatur, & currus triūphantium, & castra, & insignia Veneri & Cupidini tribuerunt. Verùm quod turpe est, cùm nullo nomine fieri honestum possit, nos libidinum furorem impuris hominibus, & immundis suibus ac equis relinquentes, quæ de Venere fabulosa dicta sunt ab antiquis inuestigemus, Tibullus lib. I. Elegiarum hanc è spuma maris & sanguine Cœli, vt dictum est, natam arbitratur in his:

Nam fuerit quicunque loquax, is sanguine natam,
Is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Sic etiam Musæus in Leandro:

ἀγνώσσεις ὅτι Κύπρις ἀπόσπορός ἐστι θαλάσσης;

ἢ κρα-

καὶ κρατέει πόντοιο, καὶ ἡμετέρων ὀδυνάων.

An nescis Venus orta maris de semine quòd sit?
Imperat hæc vndis, nostrisque doloribus vna.

Cùm nuper nata fuisset Venus, hanc ex vndis maris egredientem ambabus manibus è capillis & e facie aquam marinam expressisse inquiunt: quare omnium pictorum facilè princeps Apelles Cous celeberrimam illam Venerem emergentem, quæ diuinum propè opus creditum fuit, pinxit: cuius mirabilitatem & præstantiam ita expressit Sidonius Antipater:

τὰν ἀναδυομέναν ἀπὸ ματέρος ἄρτι θαλάσσας
 Κύπριν Ἀπελλείου μόχθον ὅρα γραφίδος:
ὡς χερὶ συμμάρψασα διάβροχον ὕδατι χαίταν,
 ἐκθλίβει νοτερῶν ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων.
αὐταὶ νῦν ἐρέουσιν Ἀθηναίη τε, καὶ Ἥρα,
 οὐκ ἔτι σοὶ μορφᾶς εἰς ἔριν ἐρχόμεθα.

Egressam nuper Venerem de marmoris vndis
 Aspice, præclari nobile Apellis opus.
Exprimit æquoream manibus de crinibus vndam,
 E longis spumas exprimit illa comis.
Hac visa Pallas sic cum Iunone locuta est:
 De forma Veneri cedere iure decet.

Fertur in concha margaritarum feraci fuisse concepta, in qua etiā nauigauit in Cyprū: quare cùm de formosa muliere loqueretur Venus apud Papiniū, illam dignam esse inquit quæ sua esset soror, & in eadem concha nauigaret, vt patet ex his carminibus:

Hac & cærulеis mecum consurgere digna
Fluctibus, & nostra potuit considere concha.

Hanc verò fuisse ab Horis educandam susceptam, postquam in Cyprum super vndis à Zephyro fuit delata, testatur Homerus in hymno quodam in Venerem his carminibus:

αἰδοίην χρυσοστέφανον καλὴν Ἀφροδίτην
ᾄσομαι, ἣ πάσης Κύπρου κρήδεμνα λέλογχεν
εἰναλίης, ὅθι μιν Ζεφύρου μένος ὑγρὸν ἀέντος
ἤνεικεν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
ἀφρῷ ἔνι μαλακῷ. τὴν δὲ χρυσάμπυκες Ὧραι
δέξαντ' ἀσπασίως, περὶ δ' ἄμβροτα εἵματα ἕσσαν.

Formosam canto Venerem, cui tempora sertis
Aureis cinguntur, cui Cypri terra marina
Florida paret, eam Zephyrus quo dulcis & aura
In molli spuma pepulit super æquoris vnda.
Molliter hanc Horæ ceperunt, vestibus illam
Diuinis texere: quibus nodantur in aurum
Crines, reticulúmque legit capitis decus ingens.

Hic enim poeta non in concha, sed vnà cum spuma delatam fuisse in Cyprum sensit. Dicta fuit postea ab ipsa Cyprus, & Venus

Cypria, vel quia in vtero ferre præbeat, quod dicunt Græci κύειν πόρειν; quippe cùm Cyprus, antequā Venus eò appulisset, diceretur Sphecia ab habitantibus ibi populis Sphecibus vocatis, vt scripsit Philostephanus in rebus Cypriis. Deinde dicta Cerastia, vt inquit Xenagoras in libro secundo de insulis, quòd illam homines habitarent, qui multos tumores, tanquam cornua quædam in capitibus habere viderentur, cùm cornua κέρατα dicta sint à Græcis, & κεράσται cornuti. alii voluerunt illam insulam vocatam fuisse Macariam, quasi beatam ob fertilitatem. at postquam Venus illuc appulit, vocata fuit Cyprus. Huic ipsi Deę fuit concha quæ vocabatur lingua consecrata, & conchę Cytheriacę: quia illa Venerem excitet hæ quia pertineant ad mundum muliebrem. Scriptum reliquit Cicero libro 3. de Natura Deorum ita, & plures Veneres fuisse, & illas è diuersis parentibus fuisse ortas: Venus prima Cœlo & Die nata: cuius Elide delubrum videmus. Altera, spuma pocreata, ex qua & Mercurio Cupidinem secundum natum accepimus. Tertia, Ioue nata & Dione, quæ nupsit Vulcano. Sed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Veneres tres fuisse scripsit Pausanias in Bœoticis, quarum vna Cœlestis, altera Popularis, altera Apostraphia dicta est. At diuinus Plato in Conuiuio duas esse Veneres & duos Cupidines inquit in his: πάντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ Ἔρωτος Ἀφροδίτη. ταύτης δὲ μιᾶς μὲν οὔσης, εἷς ἂν ἦν Ἔρως. ἐπεὶ δὲ δύο ἐστὸν, δύο ἀνάγκη καὶ Ἔρωτε εἶναι. πῶς δὲ οὐ δύο τὼ θεά; ἡ μέν γέ που πρεσβυτέρα, καὶ ἀμήτωρ, Οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ Οὐρανίαν ἐπονομάζομεν· ἡ δὲ νεωτέρα, Διὸς καὶ Διώνης, ἣν δὴ Πάνδημον καλοῦμεν. *Omnes enim scimus quòd nulla est Venus sine Cupidine: quæ si vna sit, vnus erit etiam Cupido. At cum sint duæ, binos esse Cupidines necesse est. At quo pacto non duæ sint Deæ? altera siquidem antiquior & sine matre Cœli filia existit, quam Cœlestem nominamus: altera iunior, Iouis & Diones, quam vocamus popularem.* At Orpheus tamen in hymnis eandem & Cœlestem & maris filiam nominauit in his:

> Οὐρανία πολύυμνε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη,
> ποντογενὴς, γενέτειρα θεά.
> *Cœlestis genetrixque, sonori filia Ponti*
> *Lætitiæque parens Venus.*

Hanc alii nominatam fuisse putarunt à spuma, cùm ἀφρὸς spuma sit apud Græcos dicta: alii ab Aprile mense, quòd eo mense nata fuerit, vt testari videtur Horat. in quarto Carminum:

> *Vt tamen noris quibus aduoceris*
> *Gaudiis, idus tibi sunt agenda,*
> *Qui dies mensem Veneris marinæ*
> *Findit Aprilem.*

Ferunt eam perpulchris vestibus ornatam in cœlum ab Horis ductam postea fuisse, cuius Dii omnes dextram complexi sunt, ac singuli

singuli vxorem sibi dari ob formæ præstantiam cupierunt, vt ait Hom. in hymn. cum igitur hanc Diones filiam esse dixerit Theocritus in Syracusiis hoc pacto:

> Κύπρι Διωναία, σὺ μὲν ἀθανάταν ἀπὸ θνατῶν
> ἀνθρώπων, ὡς μῦθος, ἐποίησας Βερενίκην:
> *Nunquam posse mori mortalem tu Beronicen,*
> *Fabula vt est, olim dederas Venus orta Dione:*

Sic Virgilius illam Iouis filiam dixit:

> *Olli subridens hominum sator, atque Deorum,*
> *Vultu quo cœlum, tempestatésque serenat,*
> *Oscula libauit natæ: dehinc talia fatur:*
> *Parce metu Cytherea.*

At Epimenides Cretensis Saturni & Euonymes filiam fuisse Venerem ita inquit:

> γήματο δ' Εὐωνύμην θαλερὴν Κρόνος ἀγκυλομήτης
> ἐκ τοῦ καλλίκομος γένετο χρυσῆ Ἀφροδίτη.
> *Euonymen teneram Saturnus duxit, ab illa*
> *Nascitur alma Venus sparsis per colla capillis.*

Communior tamen sententia fuit, quòd è mari & è spuma nata fuerit, quódque ad Cytherum montem primùm appulerit, atque inde in Cyprum, sub cuius pedibus flores oriebantur, vnde dicta fuit Cytherea, vt testatur Hesiodus pluribus verbis in Theogonia. Verùm de prima Venere Cœli ac Diei filia nulla est propè mentio apud antiquos scriptores: at de posteriore nulla habita generis differentia permulta scripserunt poetæ. Enimuero cùm è mari nata putaretur, inter sidera vel Deos nautis salubres ita numeratur ab Horatio:

> *Sic te diua potens Cypri,*
> *Sic fratris Helenæ lucida sidera*
> *Ventorúmque regat pater.*

Huius Deæ armiger Bacchus fuisse dicitur. Hanc primam artem meretriciam exercuisse & inuenisse inquiunt, quare amantium Dea credita est. Numeratur hæc eadem inter Deos nuptiis præfectos, vt ait Pausanias in Messeniacis, & Plutarchus in problematibus, qui præfectos esse nuptiis, Iouem adultum inquit, Iunonem adultam, Venerem, & Suadelam, & Dianam. hæc eadem quia ridens, vt ait Hesiodus, nata est, lætitiæ omnis & risus amica, quibus amor conciliatur & delectatur, credita fuit, vt innuit in his Horatius:

> *Siue tu mauis Erycina ridens,*
> *Quam Iocus circumuolat, & Cupido.*

Quare effectum est, vt φιλομμειδὴς fuerit à poetis sæpius nominata. Atque cùm certa munia sint Diis singulis, certáque officia concessa, meritò à Ioue reprehenditur cùm vulnerata fuisset in Martis officium irrumpere ausa, hortatúrque illam Iupiter ma-

trimonia curare, vt est apud Hom. in lib. 4. Iliad.

καί ῥα καλεσσάμενος προσέφη χρυσῆν Ἀφροδίτην.
οὔ τοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήια ἔργα
ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο·
ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

Tum Venerem alloquitur, tum soluit talibus ora:
Filia, non ars est tibi bellica tradita, sed tu
Virgineas rixas, sed tu connubia cura.
Hæc Mars, hæc teneat communia munera Pallas.

Cùm his præesset muneribus Venus, illi meritò baltheum iniunxerunt, siue cestum discolorem, in quo suauitas, & dulcia colloquia, & beneuolentia, & blanditiæ, suasiones, fraudes, veneficiáq; includebantur; de quo ita scripsit Homerus Iliad. ξ.

ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα,
ποικίλον· ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο·
ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς,
πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.

Sic ait, & lorum cesti de pectore soluit:
In quo blanditiæ plures mortalia corda
Mulcentes inerant, sermo iucundus, amores,
Gratia, quæ mentem falsam dulcedine fucant.

Scriptum est ab Herodoto in Melpomene Enaries & Androgynos populos dicere solitos se per virgas salignas vaticinandi artem à Venere accepisse, vt est in his: οἱ δὲ Ἐνάρεες καὶ οἱ Ἀνδρόγυνοι, τὴν Ἀφροδίτην σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι. *Fatentur Enaries & Androgyni Venerem sibi artem vaticinandi tradidisse.* Hæc Dea cùm amores blanditiásque curaret, ita blanda fuisse dicitur, vt vel iuramenta eorum qui per ipsam peierassent, riderent; vt asserit Tibullus in primo Elegiarum hoc pacto:

Nec iurare time: Veneris periuria venti.
Irrita per terras & freta longa ferunt.

Hanc Deam finxerunt antiqui in curru vehi, quem à cygnis trahi autumarunt, vt ait Ouid. lib. 10. Metamorph. his verbis:

Vecta leui curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Idem postea poeta lib. 15. eiusdem operis illum à columbis trahi inquit in his:

Perque leues auras iunctis inuecta columbis
Litus adit Laurens.

Sapho tamen eius currum à passeribus salacissimis auibus trahi finxit. alii putarunt passeres esse Veneri consecratos: quia στρουθοὶ vocantur, quo nomine aliquando membrum virile vocatum fuit, vt testatus est Pherecydes. Hanc Deam finxerunt rosea corona insigniri, quam de suo sanguine colorem accepisse fabulati sunt. Tribuerunt illi sagittas præterea, vt significauit Euripides in

Medea

Medea his carminibus:

μήποτ' ὦ δέσποιν' ἐπ' ἐμοὶ
χρυσέων τόξων ἐφείης,
ἱμέρῳ χρίσασ' ἄφυκτον οἰστόν.
Nunquam Regina mihi
Ab aureo arcu dimittas
Dulcedine vngens certam sagittam.

Et Iulianus AEgyptius in his:

αἰεὶ μὲν Κυθέρεια φέρειν δεδάηκε φαρέτρην
τόξα τε, καὶ δολιχῶν ἔργον ἑκηβολίης.
Vsque Venus plenam didicit portare pharetram,
Atque arcus, longè spicula quæ feriunt.

Atqui cùm variæ essent Veneres, varii fuerunt illarum cultus, & ritus sacrorum: nam Veneri illi quæ cœlestis dicta est, vinum offerre in sacrificiis minimè licuit, vt testatur Polemo in illo libro quem scripsit ad Timæum his verbis: Ἀθηναῖοί τε γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἐπιμελεῖς ὄντες, καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ὅσιοι, νηφάλια μὲν ἱερὰ θύουσι, Μνημοσύνῃ, Μούσαις, Ἠοῖ, Ἡλίῳ, Σελήνῃ, Νύμφαις, Ἀφροδίτῃ οὐρανίᾳ; *Athenienses harum rerum obseruandarum studiosi, & in sacrificiis Deorũ faciendis diligẽtes ac pij, Nephalia sacra faciunt Mnemosynæ, Musis, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri cœlesti.* quãuis Pythiũ oraculũ postea iussit mel atque liquentia vina, vt dictum est, Nymphis offerre. vocata sunt Nephalia illa sacra à sobrietate, quoniam vinum omnis propè intemperantiæ fundamentum in illis nesciretur, tum ligna quoque illa Nephalia dicta sunt, vt sensit Philochorus, quæ neque è genere ficuum, neque vitium essent, neque mori quæ in sacrificiis Deorum vterentur. Lucianus in Dialogis meretriciis videtur aliam Cœlestem putasse Venerem, aliam Popularem, quam publicam vocauit, aliam Hortensem: atque Publicæ capram candidam mactari significat, Hortensi & Cœlesti iuuencam. Alii tamen putaruut iuuencam Mineruæ mactari oportere, quòd illi esset sacra, vt fuit agnus Iunoni, Isidi anser, Veneri columba, vt ait in libro de Diis Apollodorus. Sed Strabo libro nono sues etiam admissos aliquando fuisse ad Veneris sacrificia scribit, quòd eius victimæ morte lætaretur ob cædem Adonis, quamuis aliquando lacte, melle, ac vino tantùm litabatur. Quòd alius esset ritus popularis Veneris, alius cœlestis, testatus est Pausanias in Atticis, qui etiam primum Theseum popularis Veneris & Suadelę cultum apud Athenienses induxisse refert. Dicta est Venus à Latinis quòd ad omnia veniat, vt ait Cic. in secundo de Natura Deorum: Quæ autem Dea ad res omnes veniret Venerem nostri nominarunt. Maximam eius potestatem fuisse significauit Sophocles ita in Trachiniis, cùm semper victoriam reportet:

μέγα τι σθένος ἁ

Κύπρις, ἐκφέρεται νίκας ἀεί.
Magnum quoddam robur
Venus refert victorias semper.

Idcirco præclarè Leonidas inquit in armatam Venerem frustra illam armari in homines, cùm vel Martem ipsum bellorum Deū nuda vicerit, hoc pacto:

Ἄρεος ἔντεα ταῦτα τίνος χάριν ὦ Κυθέρεια
ἐνδέδυσαι, κενεὸν τοῦτο φέρουσα βάρος;
αὐτὸν Ἄρη γυμνὴ γὰρ ἀφώπλισας, εἰ δὲ λέλειπται
καὶ θεὸς, ἀνθρώποις ὅπλα μάτην ἐπάγεις.
Hæc Martis sunt arma, Venus cur cingeris istis?
Cur Cytherea geris tam graue pondus iners?
Mars est à nuda victus cùm cesserit ipse
Vel Deus, hæc frustra num geris arma viris?

Tantæ verò eius vires dicuntur esse, vt nullus propè sit Deorum, qui Veneris imperio non cesserit, quæ cœlo, & terris, & omnibus elemētis credita est dominari. quare omnia ab illa produci scripsit Euripid. in Coronifero Hyppolito, omniáque illius imperio parere. vt est in his carminibus:

Κύπρις γὰρ οὐ φορητὸς, ἢν πολλὴ ῥυῇ·
ἣ τὸν μὲν εἴκονθ' ἡσυχῇ μετέρχεται·
ὃν δ' ἂν περισσὸν καὶ φρονοῦνθ' εὕρῃ μέγα,
τοῦτον λαβοῦσα, πῶς δοκεῖς καθύβρισε!
φοιτᾷ δ' ἀν' αἰθέρ', ἔστι δ' ἐν θαλασσίῳ
κλύδωνι Κύπρις. πάντα δ' ἐκ ταύτης ἔφυ,
ἥδ' ἐστὶν ἡ σπείρουσα καὶ διδοῦσ' ἔρον,
οὗ πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθόν' ἔκγονοι.
Non est Venus ferenda, si multa afflat.
Cedentibus quæ sit benigna, quæ leuis.
At si superbum reperit quem, quo putas
Tractauit illum more, quáve iniuria?
Percurrit æthera illa, rursus in maris
Vndis pererrat: inde nata cuncta sunt.
Hæc vna Amorem seminauit, hæc dedit,
E cuius ortis semine omnes adsumus.

Idcirco Homerus in hymno in Venerem omnes feras, & volucres, & animalia, & omnes denique Deos illius ductu gubernari & frænari inquit in his carminibus:

μοῦσά μοι ἔννεπε ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης
Κύπριδος, ἥτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε,
καί τ' ἐδαμάσσατο φῦλα καταθνητῶν ἀνθρώπων,
οἰωνούς τε διϊπετέας, καὶ θηρία πάντα.
ἠμὲν ὅσ' ἤπειρος πολλὰ τρέφει, ἠδ' ὅσα πόντος.
Musa refer Veneris formosæ munia, Diuæ
Quæ superis olim teneros immisit amores,

Quæ genus humanum domuit, pictásque volucres,
Atque feras omnes, quæ pascunt æquora ponti,
Quęque errant campis, quæ latis fluctibus errant.

Hanc vel Ioue ipso potentiorem esse scribit Theocritus in Europa his verbis:

θυμὸν ἀνωίστοισιν ὑπὸ δμηθεὶς βελέεσσι
Κύπριδος, ἣ μούνη δύναται καὶ Ζῆνα δαμάσσαι.
Perdomitus Veneris iaculis, lenibúsve sagittis,
Quæ domuisse Iouem valet vna, Deósque supernos.

Hanc, vnam denique mundum procreasse, & procreatum nutrire & conseruare crediderunt: quem nullo pacto sine Veneris opera existimarunt coagmentari potuisse, vt ait Orpheus:

πάντα γὰρ ἐκ σέθεν ἐστίν, ὑπεζεύξω δὲ κόσμον.
καὶ κρατέεις τρισσῶν Μοιρῶν, γεννᾷς δὲ τὰ πάντα,
ὅσσα τ' ἐν οὐρανῷ ἐστὶ καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ,
ἐν πόντῳ τε βυθῷ τε.
Omnia iunxisti, per te stant pondera mundi,
Imperitásque tribus Parcis, atque omnia gignis,
Quæ mare, quæ cœlum latè terrámque pererrant.

Fabulantur poetæ Venerem Adonidis desiderio captam fuisse, qui natus fuerat Rege Cynira & Myrrha eius filia, qui pastor fuit, vt testatur Virgilius in Gallo. Enimuero postea Martis inuidia ab apro immisso cæsus est, vt ait Ouidius lib. 10. Metamorph. cùm iuuenis esset & prævalidus, plurimum Venus delectabatur: quare eius mortem grauissimè tulit, vt ait Theocritus in Epitaphio Adonidis, neque vllam tamen de illo stirpem suscepit. cum Anchise congressa AEneam peperit, quem alii dicunt libertatem à Græcis post captam Troiam obtinuisse, & facultatem quidquid vellet efferendi, qui patrem, vxorem, filium, Deos penates capiēs Atho montem conscendit, ibíque vrbem condidit, quam de suo nomine AEneadem appellauit. Alii dicunt AEneam captiuum vnà cum Andromache datum fuisse Neoptolemo Achillis filio, & in patriam Achillis Thessaliam deportatum, vt scriptum fuit his carminibus ab illo Lesche qui paruam Iliadem composuit.

αὐτὰρ Ἀχιλλῆος μεγαθύμου φαίδιμος υἱὸς
Ἑκτορέην ἄλοχον κατάγαγεν κοίλας ἐπὶ νῆας·
παῖδα δ' ἑλὼν ἐκ κόλπου ἐϋπλοκάμοιο τιθήνης,
ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ πύργου· τὸν δὲ πεσόντα
ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ Μοῖρα κραταιή.
ἐκ δ' ἕλετ' Ἀνδρομάχην ἠΰζωνον παράκοιτιν
Ἕκτορος, ἥν τε οἱ αὐτῷ ἀριστῆες Παναχαιῶν
δῶκαν ἔχειν, ἐπίηρον ἀμειβόμενοι γέρας ἀνδρί·
αὐτόν τ' Ἀγχίσαο κλυτὸν γόνον ἱπποδάμοιο
Αἰνείαν ἐν νηυσὶν ἐβήσατο ποντοπόροισιν
ἐκ πάντων Δαναῶν ἀγέμεν γέρας ἔξοχον ἄλλων.

Vxorem Hectoream naues deduxit in atras,
Magnanimo ac forti quondam generatus Achille.
Atque è complexu raptum nutricis, ab alta
Turre iacit natum mox Hectoris: húncque cadentem
Purpureum cepit lethum, nigraque tenebræ.
Mox capit Andromachen, fuerat namque Hectoris vxor,
Quam sibi donarunt virtutis præmia Achiui.
Anchisæ clarum natum domitoris equorum
Protinus in naues duxit, quæ marmora sulcant.
Æneam, fuit egregium quod munus Achiuum.

Ex illo celebri Martis adulterio suscepit Harmoniam, vt testatur Hesiodus in Theogonia, quam tamen alii Iouis & Electræ filiam fuisse putarunt. è Mercurio suscepit Hermaphroditum, vt nomen ipsum significat: quod ita ait Ouid. lib. 4. Metamor.

Mercurio puerum & diua Cythereide natum
Naiades Ideis enutriuere sub antris:
Cuius erat species, in qua matérque patérque
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.

Concepit Erycem è Bute: vel vt alii maluerunt, è Neptuno, quem Hercules palæstra suffocauit, vt ait Isacius. Fertur etiã Meligunis fuisse Veneris filia. Fama est præterea quòd Venus Dionysum amauit, quo ad Indicam expeditionem militante Venus Adonidis consuetudine fruebatur; mox coronata redeunti Dionyso occurrens, & ipsum coronauit, & rogauit, vt se sequeretur, quia iam nupsisset. mox in Lampsacum profecta est, quia ibi vellet parere, quod gestabat in vtero. At Iuno zelotypia capta illius vterum per dolum contrectauit, fecítque vt deformem puerum pareret, qui ingentia maximè haberet pudenda, quem postea Priapum nominauit, vt ait Posidonius in libro de Heroibus & Dæmonibus. Non defuerunt qui Suadelam quoque Veneris filiam fuisse dixerint, quæ sententia etiam fuit Sapphûs. at Hesiodus in Theogonia è congressu Martis & Veneris Timorem & Pallorem natos esse scribit in his:

αὐτὰρ Ἄρηϊ
ῥινοτόρῳ Κυθέρεια Φόβον καὶ Δεῖμον ἔτικτεν.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, vnáque Timorem.

Suscepit Rhodum filiam præterea è Neptuno, vt sensit Herophilus: quam tamen Epimenides Oceani fuisse scripsit. Dicitur & Electryonem & alios quinque filios è Sole peperisse. At cùm Vulcanum maritum haberet, nullus ex illo filius cõmemoratur, cùm multos è variis congressibus, diuersísque adulteriis à scriptoribus natos fuisse Veneris acceperimus. Sortita est autem Venus multa cognomina vel à locis, vel conditorib. vel euentis rerum, nam dicta est Salaminia, Acidalia, Paphia, Idalia, Cytherea, Erycina,

Gnydia

Cyllenia, Melanis, Migonitis, Aseræa, Colias, Epistropha, Euplœa, Ambologera, Olympia, Speculatrix, Pontica, & multa alia præterea quæ numerare mihi videtur superuacaneum. Multa fuerunt loca, in quibus eximiè Venus coleretur, quorum quædam ita recensuit Ouidius libro decimo Metamorph.

Capta viri forma non iam Cythereia curat
Litora: non alto repetit Paphon æquore cinctam;
Piscosámque Cnidon, grauidámque Amathunta metallis.

Et Virgilius libro decimo:

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,
Idaliæque domus.

Et quoniam Venerem rerum omnium genitricem esse diximus superiùs, non est mirum si ad exprimendam eius potentiam Canachus Sicyonius illam ex ebore & auro ita fecit, vt capite polum gestaret, atq; altera manu papauer, altera malum punicum, vt scripsit Eratosthenes libro tertio. In hujus Deæ sacrificiis id moris fuit vt femora victimarum omnium, præterquam suum, consecrarent, cùm alias partes Sicyonii iuniperi lignis adolerẽt. verùm cùm torrerentur femora, cum illis folia herbæ pæderotis incendebantur, vt ait Pausanias in Corinthiacis. Hæc Dea, veluti etiam cæteri, sua sacrificia prætermitti non æquo animo ferebat: quare cùm Lemniæ mulieres Veneris sacrificia spreuissent, Deæ maximè iram in se concitasse creditæ sunt, quod etiam non impunè putantur fecisse. Nam tantum fœtorem illis excitasse fœminis Dea perhibetur, vt à suis maritis contemnerentur. Earum mariti cùm bellum aduersus Thraces per id tempus suscepissent, sæpiusque captiuas inde abducerent, ac proprias vxores aspernarentur, decreuerunt mulieres homines omnes per noctem iugulare: atque non id solùm fecerunt, sed etiam captiuas vna cùm illis trucidarunt. deinde veritę, ne cùm filii adoleuissent patrum iniurias vlciscerentur, illos etiam ad vnum obtruncarunt, atque vniuersum genus de medio sustulerunt. illud autem effectum est ob Veneris indignationem, quæ leuiter ferre non solet, nec neglectum sacrificiorum honorem obliuisci, si ab aliquo paruifiat, vt ait Euripedes in Hippolyto Coronifero in his

πολλὴ μὲν ἐν βροτοῖσι, κ' οὐκ ἀνώνυμος
θεὰ κέκλημαι Κύπρις, οὐρανοῦ τ' ἔσω,
ὅσοι τε πόντου, τερμόνων τ' Ἀτλαντικῶν
ναίουσιν εἴσω, φῶς ὁρῶντες ἡλίου.
τοὺς μὲν σέβοντας τἀμὰ πρεσβεύω κράτη·
σφάλλω δ' ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα,
ἔνεστι γὰρ δὴ κἀν θεῶν γένει τόδε
τιμώμεναι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.

Inter viros permulta, non ingloria
Venus vocata sum: poli intra circulum,

Pontúmve quisquis incolit, vel terminos
Atlanticos, spectátque Solis lumina,
Si me colit, vires, decúsque prabeo.
Superbientes rursus in me deprimo.
Hoc est Deis commune, quòd mortalium
Honoribus lætantur, & coli à viris.

Dicitur hæc Dea vnà cum Iunone & Pallade de formæ præstantia contendentes ad Paridis iudicium venisse, quæ cùm iudici Helenæ adulterium ad illum corrumpendum promisisset, victoriam ex illo iudicio reportauit. Veruntamen dolosum illud iudicium vniuerso Troianorum imperio postea fuit calamitosum, quoniam stulta sunt omnia iniqua, sed omnium maximè Veneris opera quæ fiunt, vt ait Euripides in Troadibus: quippe cùm non solùm à spuma, sed etiam ab insania Veneris nomen deduci possit, vt est in his carminibus:

τὰ μωρὰ γὰρ πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς·
καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.
Mortalibus nam stulta cuncta sunt Venus:
Rectéque cepit nomen hoc insania.

Nam cùm animorum motus qui nos ad aliquam deformitatem morum, vitæque turpitudinem inducunt, maximè vitandi sunt, tum Veneris titillationes præcipuè, omnemque lasciuiam conuenit aspernari: quibus nihil neque turpius, neque minùs honestum, neque magis calamitosum cuiquam contingere potest. Nã quis se hominem esse verè audeat dicere, qui se effrenata illa belluarum libidine in Venerem rapi patiatur? omnium sanè voluptatum quibus homines vexantur, maxima & deterrima est libido rei Venereæ, quæ opes dilapidat, obest memoriæ, vim oculorum labefactat, stomachum frigidiorem & imbecilliorem efficit, cùm vim illam semen genitale secum auferat, qua cibus in stomacho concoquitur: ex quo plurima rerum redundantium copia fit, malorumque humorum abundantia in stomacho procreatur. Præclarum est igitur illud medicorum præceptum, semperque ad seruandam sanitatem in ore habendum: VESCI citra satietatem, IMPIGRVM esse ad laborem, VITALE semẽ conseruare, res esse saluberrimas. Quare scitè dictum est ab eo poeta,

οἶνος, καὶ τὰ λουτρά, καὶ ἡ περὶ Κύπριν ἐρωή,
ὀξυτέρην πέμπει τὴν ὁδὸν εἰς ἀΐδην.
Vina, lauacra, Venus, mortalia corpora frangunt,
Et citius Ditis tartara adire iubent.

Quod si vehemens sit Veneris pruritus & titillatio, facilia sunt & omnib. eiusce rei remedia, victus moderatio in primis: vnde præclarè illud defluxit: Sine Cerere & Baccho friget Venus. Neque id parum confert mandatum medicorum secundum, quod

etiam

etiam ita recitauit Ouidius in lib. de remedio Amoris:

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Memoriæ prodidit Plutarchus in Sympofiacis problematis rutam quoque, quam πήγανον ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι vocarunt à cogendo, non mediocriter cōferre ob insitam illi à natura siccitatem, quam habet propter vim caloris. Nam genitale semen cogit & coagulat. quare etiam de illa ita scripsit Ouid. de remedio:

Vtilius sumes acuentes lumina rutas.

Prodest lactucarum etiam vsus ad sedandam Venerem ob naturæ frigus. Id autem significare voluerunt antiqui poetæ, qui mortuum Adonim inter lactucas à Venere depositum fuisse inquiunt. Scripsit præterea Nicandri enarrator cunilæ vsum, cùm illa frigida sit, Venerem sedare. quare in Thesmophoriis, in quibus sacrificiis castos esse sacerdotes, & adeuntem populum oportebat, vt scripsit Hegesander, herba illa substernebatur. Fuerunt etiam loca huic rei accommodata, sicut Silemnus fluuius non procul à Pataris, vt refert Pausanias in Achaicis, in quo viri vel fœminæ lotæ priscorum amorum obliuiscebantur. & Sappho apud Ouid. sublimem esse locum apud Nicopolim in Leucadia inquit, è quo se in mare præcipitantes, amoris obliuiscebantur. sic enim inquit:

Constitit, & dixit, quid nunc non ignibus aequis
Vreris? Ambraciæ est terra petenda tibi.
Phœbus ab excelso quantum patet aspicit æquor,
Actaum populi, Leucadiumque vocant.
Hinc se Deucalion Pyrrhæ succensus amore
Misit, & illæso corpore pressit aquas.
Nec mora, iussus amor fugit latissima mersi
Pectora: Deucalion igne leuatus erat.
Hanc legem locus ille tenet: pete protinus altam
Leucada, nec saxo desiluisse time.

Primus omium Phocus ex ea petra sese præcipitauit, vt ait Plut. in claris mulieribus. Hoc omnium remediorum vltimum, & nonnisi furiosis hominibus adhibendum censuerim, vt è præcipiti loco in mare non sine maximo periculo desiliant. Quamuis Cicero etiam libro quarto Disputationum Tusculanarum meminit de hoc loco. vtpote è quo multi se præcipitarint: qui modum igitur vitio quærit, similiter facit vt si posset, putet eum, qui se è Leucade præcipitauerit, sustinere se cùm velit. Huic Deæ rosa & myrtus arbor consecrata fuit, quoniam vtraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem: rosa inter flores scilicet, myrtus inter arbores, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis, & Virg. AEgloga septima:

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho,
Formosa Veneri myrtus, sua laurea Phœbo.

Non defuerunt tamen qui myrtum sacratam esse Veneri putarint, quòd illa ornata Venus sit ad iudicium de forma cum Deabus profecta, atque victoriam reportarit, quod innuit Nicand. in Alexipharmacis in his:

πρὸς δ' ἔτι σοὶ Δίκτυννα θεᾶς ἐχθήρατο κλῶνας,
Ἥρης τ' Ἰμβρασίης μούνης στέφος οὐχ ὑπέδεκτο,
κάλλεος οὕνεκα Κύπριν ὅτ' εἰς ἔριν ἠερέθησαν
δαίδαλα, κοσμηθεῖσαι Ἰδαίοισιν ὄρεσσι.
Praeterea Dictynna tua est ex arbore ramos
Aspernata, tuam nec cepit Iuno coronam,
Quòd Venus Idais est illa in montibus olim
Compta comas, vbi de forma contentio nata est.

Alii sacratam crediderunt, quia nascatur in litore maris, vnde nata est Venus.: alii, quia multis morbis muliebribus conueniat. non tamen soli Veneri sacra putabatur, sed etiam Dionyso, vt Aristophanes testatur in Ranis:

Ἴακχ' ὦ Ἴακχε,
ἐλθὲ τόνδ' ἀνὰ λειμῶνα χορεύσων
ὁσίους ἐς θιασώτας·
πολύκαρπον μὲν τινάσσων
ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
στέφανον μύρτων.
Iacche ò Iacche,
Veni per hoc pratum tripudians
Sacros ad initiantes:
Fructiferam concutiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

Huic Deae Gratiae dicuntur esse dicatae, quòd nihil iis ignaris faciat: nam cùm pomum à Paride esset captura, Hymenaeum, & Cupidinem, & Amores, & Gratias iussit aduocari, vt ait Pausanias. Quas etiam Veneris & Liberi patris filias quidam dixerunt.

¶ Atque haec ea ferè sunt quae de Venere ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc quid ea significent perquiramus. Nihil est autem aliud Venus, quàm occultum coitus desiderium à natura insitum ad procreandum, quod nos non ineptè (vt arbitror) alicubi ita expressimus, illam amorem appellantes:

Nil amor est aliud Veneris quàm parua voluptas,
Quae simul expleta est, inficit ora rubor.

Et Lucretius libro quarto:

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur,
Seu mulier toto iactans è corpore amorem:
Vnde oritur, eò tendit, gestitque coire,
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.

Namque

Namque voluptatem præsagit multa cupido.
Hæc Venus est nobis: hinc ductum nomen Amoris.

Est autem permagnum huiusce rei argumentum, quòd omnia verno aeris tepore ad procreationem excitantur: quippe cùm idem poeta Zephyri auram suauissimam Veneris nuntium appellarit, vt in his ait idem poeta:

It ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.

Nata esse dicitur e spuma maris, quoniam semen genitale animalium nihil est aliud, quàm spuma sanguinis, & supernatans, vt est in secundo de Generatione animalium apud Arist. quare locus datus est fabulæ, quòd à spuma genita sit: Nata esse dicitur ex ipso mari propter salsedinem, quæ non parum confert ad fertilitatem, cuiusce rei argumentum est copia murium, quæ nascitur in nauigiis sale onustis ac illud sæpe vectantib. Venerem amorum Deam credidit Lactantius putatam, quia læna fuerit, quæ prima meretriciam artem instituerit. Ducuntur verò similia similium desiderio, vt canes canum, equi equarum, leænarum leones: quoniam dissimilium formarum prorsus nulla est inter se coniunctio. Efficitur istud ipsum naturæ ductu, quæ spectra quædam a valde diuersis abhorrentia indidit singulis animalibus, vt irritum & inutilem coniunctionis laborem deuitent. Vt enim è magnopere differentibus arboribus surculos arbores non recipiunt, ita neq; mariũ fœminæ plurimum differentiũ congressu delectantur. Nã tametsi viperæ anguillarum attritu demulcentur, canes luporum coniunctionem non omnino respuũt, cum è similibus propè corporibus simile semen profundatur, quod plurimum confert ad procreationem, tamen, ex anguillis & auibus, aut dissimilib. plurimum animalib. nihil nasceretur, si coniungantur: quare e consimilib. omnino aut parum differentib. fieri debet & solet generatio. Sunt igitur in singulis animalib. spiritus quidam ad conciliandos amores præpotentes, quibus temperies aeris pro lęna est, atque eorundem spirituum alii ad id munus tardiores sunt, alii promptiores & magis ingeniosi: quare accidit aliquando vt mas fœminam vel non visam amauerit, aut marem fœmina. Alii naturam sapientissimam rerum harum parentem similium & animorum & temperamentorum conciliatricem crediderunt, quæ radios quosdam occultos è toto corpore mitteret: quos tamen alii ex oculis manare maluerunt, atque alterius animum percutere, atque illum, qui sit ictus, conuersum eò vnde percussus fuit quandam voluptatem diuinantem, & quasi præsentientem, similisque coniunctionem appetentem, in eius desiderium delabi, quod desiderium Amor, & proprio nomine Cupido appellatur. Cùm tamen eueniat aliquando vt ex altero tantùm illi radii manent, cùm ad scopum ob dissimilitudinem hi

peruenire non possint, nullam se facere impressionem sentiunt: quare neque ita intenduntur, neque sunt diurni, & à suscepto negotio facilè recedunt. Nihil enim natura frustra fieri diutius patitur. Est igitur Venus voluptas illa quam animus è similium coniūctione futuram præsentit, quare Dea credita est conciliandorum animorum. Alii motum illum animorum, qui fit ab ipsa natura per aeris temperiem, Venerem vocarunt. Quòd nata sit è spuma, vt diximus, illud fit, quia ex puriore sanguinis parte genitale semen secernitur: cuius rei indicium est, quòd non minùs stomacho, & memoriæ, & aciei oculorum obest vsus Veneris, quàm venarum incisio. Alii natam è Ioue & Dione crediderunt, quoniam cupiditas procreandi è calore concipitur, & ex illa materia, quæ est inferior: nam Dione corruptibilis vniuersa mateteria nominari potest elementorum. Qui Cœli & Diei filiam tradiderunt, ii cum Theologis Christianis consenserunt, quoniam cùm Deus omnipotens cœlum & lucem & sidera creasset, mox rebus omnibus imprimendi amoris ad procreandum vim addidit: quare creatis animalibus & herbis, statim inquit, Crescite & multiplicamini. Hæc eadem causa fuit cur fuerit præfecta nuptiis. Hæc risus amica dicta est, vel quia per lætitiam amor conciliatur, vel quia tum maximè vigent animalia, cùm apta sunt generationi, quod efficit apta elementorum symmetria: qua etiam ratione dicta est vxor Vulcani. Hanc in adulterio cum Marte deprehensam nudam ac retibus implicitam Vulcanus ridendam exposuit, neque, vt inter homines lex Iulia de adulteriis permittit, interfecit, vel quia fieri non poterat vt Dii occiderentur, vel quia tam crudele facinus committere turpe iudicauit, parúmque viro bono, nedum Deo conueniens, cùm vanam & temerariam illam esse hominum opinionem conaretur demōstrare, quæ apud vulgus increbuit, quòd libidinosæ vxoris lasciuiâ viri boni existimatio & integritas possit contaminari, nisi tamē vir ad vxoris turpitudines libens volensque conniueat. Nemo enim alienorum peccatorum pœnas dare meritò debet. Præclarè igitur statutum fuit apud Lacedæmonios, vt adulterorum, siqui deprehensi fuissent, pudendæ partes publicè in foro per tortorem vellicarentur, deinde ad quoddam tempus ex agro Lacedæmoniorum exularent. quod fiebat sine maritorum ignominia, vti scripsit Sosiphanes. Quare non insulsè vir sapientissimus Stilpo, cùm illi à Metrocle Cynico obiiceretur vt opprobrium, quòd sua filia esset impudica, ita Metroclem arguit percunctatus, num peccatum meum est, an filiæ? filiæ, is inquit, peccatum, at tuum infortunium. quî fieri potest? ait Stilpo. an non peccata sunt lapsus? sanè. an non lapsus eorum qui lapsi sunt, fuerunt etiam aberramenta? & hoc inquit. nonne aberramenta eorum qui aberrarunt infortunia? his verbis vir sapiens demonstrauit nemini esse crimini

crimini alterius peccata oportere. Dicitur vulnerata fuisse à Diomede, vt est apud Homerum: quoniam illi quorũ in ortu Venus dominatur, facie sunt decora, animo elato, voluptatibus dediti: at corpora debilia & res bellicæ minimè accommodata. quare cum illa in ortu Paridis dominata fuisset, ita inquit Ouid. in epist Helenæ:

Atque magis Veneri, quàm sint tua corpora Marti,
Bella gerant fortes: tu Pari semper ama.
Hectora quem laudas pro te pugnare iubeto.

Huic Deę non cõuenire aliorum Deorũ officia dixit Iupiter, cùm singuli Dii singulis officiis sint præfecti, quia nulla est tanta potentia, quæ per se satis valida sit, nulliúsque alterius indigeat auxilio. Hoc enim maxime faciebat ad deprimendam mortaliũ arrogantiã & temeritatem, cùm vel Dii ipsi non omnia posse, sed mutuis auxiliis indigere dicerentur. Qui omnia animalia ab ea domari inquiunt, & Iouem amori parere, ac Venerẽ mundũ procreasse & conseruare, atq; omnia ex illius nutu pendere visi sunt per hoc diuinam bonitatem, & incredibilem Dei in humanum genus amorem diuinitus somniasse. Fabulati præterea sunt antiqui Venerem amantium periuria ridere, quia illi qui aliquo insigni animorum motu ad has res cõcitantur, non sunt sui compotes, sed eo affectu quò fert impetus rapiuntur. Nihil enim differt his rebus deditum iurare, ac siquis insanus se cum ratione in posterum velle insanire iurauerit: quippe cùm vterque horũ quò fert impetus, at non quò ratio, trahatur. Dixerunt præterea Veneris currum ab oloribus trahi, quia mundities & corporis ornatus mirificè confert ad amorem conciliandum: est enim omnium ferè auium candidissima & maximè munda olor. Alii tamen ob salacitatem columbas ac passeres illius currum trahere finxerunt. Atque cum tres esse Veneres dicantur, diuersi erunt & Amores siue Cupidines illarum filii. Illa quæ Cœlestis est Venus appellata siue Vrania, purum significat, & sine corporis cupiditate, amorem, qualis est erga Deum & patriam, & viros bonos ob aliquam virtutem, aut erga benemeritos. qui amor cœlestis, & purus, & diuinus, cùm humana labe careat, potest appellari. Popularis Venus naturæ coniunctiones animalium quærit. At Venus cognomento Apostraphia, dicta fuit ab Harmonia, cui etiam erexit templum; quia, cùm multa turpiter per nefarios congressus fieri apud barbaros animaduertisset, leges ad coercẽdas cupiditates parum honestas tulerit, & de stupris incestis homines auerterit, vt nomen ipsum significat. Atque cùm cœlestis illa Venus, non nisi ab animo temperantissimo procedere possit, meritò in eius sacrificiis obseruatum fuit ab antiquis ne vinum omnium deliramentorum, omnísque intemperantiæ causa offerretur. Illa Venus quæ popularis est, neque vinum neque

temulentiam reiicit, cùm vulgi & turbulentorum motuum multitudinis Dea sit. Hanc Venerem, cùm ex aeris temperie gignatur, omniáque animalia ad procreandum impellat, rerum omnium procreatricem dixerunt antiqui, cùm illa sit præcipuè verni temporis benignitas: quam ita expressit Virgil. in 2. Georg. libro.

Ver adeò frondi nemorum, ver vtile syluis;
Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.
Auia tum resonant auibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus,
Parturit almus ager, Zephyriique tepentibus auris
Laxant arua sinus, superat tener omnibus humor.

Nam physicas rationes in his complexus est Virg. quibus efficitur vt eo tempore præcipuè animalia in Venerem concitentur. quam rem ita mira quadam poetica suauitate etiam Lucretius, cùm de Venere loquitur, complexus est;

Æneadum genitrix, hominum Diuûmque voluptas
Alma Venus, cæli subterlabentia signa,
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras; per te quoniam genus omne animantum
Exoritur, visitque exortum lumina solis.
Te Dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
Aduéntuque tuo suaues tibi Dædala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora Ponti,
Paccatúmque nitet diffuso lumine cælum:
Nam simul ac species patefacta est verna diei,
Et reserata viget genitabilis aura Fauoni,
Aeriæ primùm volucres te Diua, tuúmque
Significant initum perculsæ corda tua vi,

At grauissimus & suauissimus scriptor Euripides multò etiam clariùs demonstrauit rerum omnium procreationem ex elementorum esse symmetria: atque vim illam siue diuinam quæ nascitur è motu cœlestium corporum, siue naturalem vocemus, quæ facit vt in hanc commistionem elementa ipsa deducantur, vel potiùs deducit, Venerem appellauit; quam ita de se dicentem is introducit, quemadmodum patet ex his:

οὐχ ὁρᾷς ὅση θεός;
ἣν οὐδ' ἂν εἴποις οὐδὲ μετρήσειας ἂν
ὅση πέφυκε, κἀφ' ὅσον διέρχεται.
αὕτη τρέφει σὲ κἀμὲ, καὶ πάντας βροτούς.
τεκμήριον δὲ μὴ λόγῳ μόνον μάθῃς,
ἔργῳ δὲ δείξω τὸ σθένος τὸ τῆς θεοῦ.

ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ', ὅτε ξηρὸν πέδον
ἄκαρπον αὐχμῷ, νοτίδος ἐνδεῶς ἔχει.
ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
ὄμβρου, πεσεῖν ἐς γαῖαν, Ἀφροδίτης ὕπο.
ὅταν δὲ συμμιχθῆτον ἐς ταὐτὸν δύο,
φύουσιν ἡμῖν πάντα, καὶ τρέφουσ' ἅμα,
δι' ὧν βρότειον ζῇ τε καὶ θάλλει γένος.
Non sentis ipse quanta sit Venus Dea?
Nam nec referre, nec queas metirier,
Sit quanta, quantum possit immortalibus.
Te nutrit ipsa, méque & omnes hæc viros.
Considera: sermone ne solo scias,
Enucleabo robur ipse re Deæ:
Amauit imbrem terra, cum siccum solum est
Non est ferax squallore, postquam humidum:
Amátque cœlum pluribus plenum imbribus
Ob hanc Deam terris deorsum cedere.
Vbi duo miscentur ista, vnumque fiunt,
Nascuntur inde cuncta quæ nos nutriunt,
Ob quæ viret, vigétque vis mortalium.

Hinc Deam iure Adonim amasse dicunt, qui Adonim solem esse arbitrati sunt: quoniam sine vi Solis, nulla esset Venus. Hunc per brumam extingui dicunt, quia cessat eo tempore herbarum, & rerum multarum generatio: nam cum Sol obtusos angulos facit, minor fit eius virtus, ac frigora sunt omnibus naturæ actionibus maximè aduersaria. Nam cur illum mortuum inter lactucas deposuit? propter frigus hyemis nimirum. atque per id tempus fiebant sacra Adonia: cui fabulæ addiderunt per Adonia fluuium Adonim vocatum è Libano monte defluentem sanguinolentum fluere solitum. Addiderunt & Gratias illi filias, quæ Cœlesti conueniunt, ob debitam omnibus bonis liberalitatem. Harum vna auersa est, cùm duæ Venerem respiciant, quia liberalis & magnamini est imitari bonos agros, quod est maiori mensura reddere, quàm acceperit. Sorores illæ dicuntur manibus implicitis se tenere inuicem, virginésque esse & ridẽtes: quia nulla spe motos oportet dici liberales, cùm mercatores sint potius qui ob aliquam spem benefaciunt. atque quæ in aliquem extat beneficentia, tum demum grata est, quæ ex hilari animo minimeque inuito aut renitenti procedit. traditum est in fabulis Venerem iudicatam à Paride fuisse pulchriorem Iunone ac Pallade, quia multo sunt plures qui corporis voluptates, quàm qui animi; qui vitia, quam qui virtutem; qui turpitudinem, quàm qui gloriam sectantur. nam multi fuerunt qui dignitatem, qui gloriam, qui preclaras gerendarum rerum opportunitates pro impuris voluptatibus reliquerunt, & amplissimas opes in eas profuderunt; qui

tandem facti omnium hominum infelicissimi propter libidinem in maximas miserias sunt delapsi. At verò quid sit Venus,& quas vires illi antiqui præbuerint, & quæ de illa fabulosè dicebantur, iam ferè explicauimus, quo in negotio si quid reliquum est, id in Cupidine eius filio pertractabitur.

De Cupidine. CAP. XIIII.

DE Cupidine verò, quibus ortus sit parentibus, non parua dubitatio est apud scriptores: quoniam alii vnum esse Cupidinem, alii plures senserũt. Plato in Symposio Phædrum inducit ita de Cupidinis origine dicentem: ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ Ἔρως, καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν. τὸ γὰρ ἐν τοῖς πρεσβυτάτοις εἶναι τὸν θεὸν, τίμιον, ἦ δ' ὅς. τεκμήριον δὲ τούτου· γονεῖς γὰρ Ἔρωτος οὔτ' εἰσὶν, οὔτε λέγονται ὑπ' οὐδενὸς, οὔτε ἰδιώτου, οὔτε ποιητοῦ. *Quod magnus Deus sit, & hominibus Deisque admirabilis Cupido, id iam compertum est sæpius cùm in aliis, tum in iis quæ ad eius originem spectant præcipuè. Neque enim me præterit esse quidpiam præclarum, inter antiquissimos Deos recenseri. Cupidinis autem parentes neque sunt, neque ab vllo vel priuatorum, vel poetarum fuisse dicuntur.* Hesiodus in sua Theogonia videtur Amorem siue Cupidinem ante omnia ex illa informi materia, quæ Chaos dicta est, in lucem eduxisse, cùm ita scribat:

ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης·
ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
λυσιμελὴς, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων
δάμναται ἐν στήθεσι νόον, καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

Ante Chaos natum: superûm firmissima sedes,
Inde solum terræ latæ: tum tartara nigra
Intra adytum terræ, & feralia claustra barathri:
Inde ortus superos inter pulcherrimus omnes.
Dulce Deûm pariterque virûm, gratúmque Cupido
Solamen, qui corda domat, mentésque feroces.

Nam statim post terram natum esse Cupidinem inquit, eúmque eductum ex illa informi materia. At Aristophanes in Auibus Noctem Zephyrium ouum peperisse scribit, è quo natus sit Cupido, qui cum Chao mistus omne Deorum genus ex illo excitauerit: ita verò se habent carmina Aristophanis:

χάος ἦν, καὶ νὺξ ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον καὶ τάρταρος εὐρύς·
γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ, οὐδ' οὐρανὸς ἦν· ἐρέβους δ' ἐν ἀπείροσι κόλποις
τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠόν·
ἐξ οὗ περιτελλομέναις ὥραις, ἔβλαστεν Ἔρως ὁ ποθεινὸς,

στίλβων

στίλβων νῶτον πτερύγοιν χρυσαῖν.

Chaos erat, & nox, Erebusque niger primùm, tum tartarus altus;
Terræ nec aer, nec cœlum erat: Erebique in finibus amplis
Parit priùs Zephyrium nox alis nigrescentibus ouum.
Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido,
Splendens tergum aureis alis.

Quare & Orpheus his similia de illius natiuitate tradidit, quem, vt est in his carminibus, ante omnia natum putauit:

πρωτόγονον καλέω διφυῆ μέγαν, αἰθερόπλαγκτον,
ὠογενῆ χρυσέαισιν ἀγαλλόμενον πτερύγεσσι.
ταυροβόαν γένεσιν μακάρων θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
AEthere labentem, geminum, magnúmque vocamus,
Qui prior est natus, qui ex ouo, qui nitet aureis
Alis lætatus, per quem superúmque virúmque.
Est genus exortum tenues in luminis auras.

At idem Plato qui nullos parentes Cupidinis superiùs esse dixit, mox fabulam quandam huiusmodi in Symposio de Cupidinis ortu memorauit: fama est Deos aliquando natalicia Veneris celebrantes in cœlo mensis accubuisse: tum Porus consilii & abundantiæ Deus fertur nectare paulo copiosiùs hausto ebrius fuisse, ac Peniam Deam paupertatis in horto Iouis inuenisse, quam etiam compressit: ex eo igitur congressu Penia Cupidinem postea peperit, quem Veneris famulum tradiderunt, cuius nutum mandatáque obseruaret; quare postea creditus est Veneris filius. Theocritus in Hyla è Diis quidem parentibus illum natum esse arbitratur, at è quibus non affirmat, propter variam ac difficillimam cognitu eius originem, vt ex his patet:

οὐχ ἁμῖν τὸν Ἔρωτα μόνοις ἔτεχ', ὡς ἐδοκεῦμες
Νικία, ᾧ τινι τοῦτο θεῶν πόκα τέκνον ἔγεντο.
Non solis natus nobis est ipse Cupido
Vt patet: è superis quicunque fuere parentes.

Non defuerunt qui Cupidinem Saturni filium fuisse dixerint, vt sensit Orpheus quod ex illo carmine significatur:

αὐτὰρ Ἔρωτα Κρόνος καὶ πνεύματα πάντ' ἐτέκνωσε.
Sunt Amor & venti Saturni è semine nati.

At Sappho poetria Cupidinem cœli ac terræ filium existimauit. Simonides Martis & Veneris, Acusilaus Noctis & AEtheris. Alcæus Contentionis & Zephyri. idem Orpheus tamen omnes Amores, quos plures esse sensit, è Venere ortos scribit in alio hymno, hoc pacto:

ὑμνεῖ' σεμνὴν πολυώνυμον Ἀφρογένειαν
καὶ πηγὴν μεγάλην βασιλήϊον, ἧς ἄπο πάντες
ἀθάνατοι πτερόεντες ἀνεβλάστησαν Ἔρωτες.
Cantamus Venerisque genus, fontémque perennem,
De quo immortales nati dicuntur Amores.

Pausanias in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentem à Cupidine fuisse exceptam,& à Suada coronatam.qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium Deorum natu minimum vulgo creditum dixit, & Veneris filium. Cicero libro tertio de Natura Deorum plures Cupidines è diuersis parentibus facit, vt in his scribit: Cupido primus Mercurio & Diana prima natus dicitur: Secundus Mercurio & Venere:Tertius quidem est Anteros, Marte & Venere tertia. Hi etsi plures extiterunt,diuersisque parentibus geniti, tamen ad vnum Veneris filium omnia propè quæ de Amore dicta sunt,transferuntur. Præclarè igitur Arcesilaus statuarius leænam è marmore fecisse dicitur, circa quam ludentes fecit Cupidines, quam alii è cornu bibere cogebant, alii soccos illi inducebāt,alii saxo alligatā fune tenebāt, cùm multos fuisse Cupidines vellet significare. Horū quę vires sint,aut quę facultates,& qui habitus illi tribueretur, ita patefecit Orpheus in hymnis:

Κικλήσκω μέγαν, ἁγνὸν, ἐράσμιον ἡδὺν Ἔρωτα,
τοξαλκῆ, πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον ὁρμῇ,
συμπαίζοντα θεοῖς, ἠδὲ θνητοῖς ἀνθρώποις·
εὐπάλαμον, διφυῆ, πάντων κληῖδας ἔχοντα,
αἰθέρος οὐρανίου, πόντου χθονὸς, ἠδ᾽ ὅσα θνητοῖς
πνεύματα παντογένεθλα θεὰ βόσκει χλοόκαρπος·
ἠδ᾽ ὅσα τάρταρος εὐρὺς ἔχει πόντος θ᾽ ἁλίδουπος.
μοῦνος γὰρ τούτων πάντων οἴηκα κρατύνεις.

Iucundum,magnum,gratum cantamus Amorem,
Arciferum,alatum,celerem,flammísque potentem,
Ludentem pariter cum diisque virisque,gemellum.
Tu maris & terræ claues,túque ætheris alti
Sceptra tenes:tu quot ventos Dea parturit alma
Frugifera,aut pontus tumidus,vel tartarus ipse,
Et regis,& cuncta flectis moderamine solus.

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, cuiusmodi illum Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum,rosis coronatum: nam & Cupido & Victoria alati fingebantur, quam primum omnium Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt: de quibus, vt alatis, ita meminit Aristophanes in Auibus:

αὐτίκα νίκη πέτεται πτερύγοιν χρυσαῖν, καὶ νὴ Δί᾽ Ἔρως γε.
Statim victoria volat alis aureis, & per Iouem Cupido simul.

Idcirco cùm victoriæ simulaclirum de cœlo tactum fuisset, quod erectum fuerat apud Romanos in Capitolio,eiúsque solæ alæ decidissent,illud prodigium faustum esse interpretatus est Pompeius, quòd inde auolare victoria ampliùs non posset. quare Pompeius ipse duo hæc carmina in eum euentum conscripsit:

Ῥώμη παμβασίλεια. τεὸν κλέος οὔποτ᾽ ὀλεῖται,
Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.
Roma potens alis cur stat Victoria lapsis?

Vrbem

Vrbem ne valeat deseruisse tuam.

Deinde addita sunt non solùm nomina, sed insignia Cupidini, illius Dei potentiam, & animorum motus significantia, qualia Palladas descripsit in his carminibus:

> γυμνὸς Ἔρως· διὰ τοῦτο γελᾷ καὶ μείλιχός ἐστι.
> οὐ γὰρ ἔχει τόξον καὶ πυρόεντα βέλη.
> οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος·
> τῇ μὲν γὰρ γαῖαν, τῇ δὲ θάλατταν ἔχει.
>
> *Nudus Amor ridet, lætatur & ille: nec arcus,*
> *Nec flammata gerit spicula, vel pharetram.*
> *Iure quidem recto florem, delphináque gestat:*
> *Continet hac terras, hac maris alta manu.*

In huius Dei facultate situm fuisse fabulati sunt vt ea quæ turpia essent ac deformia, faceret videri honesta & decora: & illos beatos arbitrarentur amantes, qui amata re potirentur, & omnes sensus denique obstupescere faceret. cuiusmodi sunt ea, quæ scripsit Sappho in hisce carminibus:

> φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θεοῖσιν
> ἔμμεν' ὤνηρ, ὅστις ἐναντίος τοι
> ἰζάνει, καὶ πλησίον ἁδὺ φωνού-
> σας ὑπακούει,
> καὶ γελώσας ἱμερόεν· τό μοι τὰν
> καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
> ὡς ἴδον σ', ὡς βρόγχον ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
> οὐδὲν ἔθ' ἥκει·
> ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ' ἔαγ', ἂν δὲ λεπτὸν
> αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
> ὀμμάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦσι δ'
> ἀκοαί μοι.
> κὰδ δ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται· τρόμος δὲ
> πᾶσαν αἱρεῖ, χλωροτέρα δὲ ποίας
> ἔμμι, τεθνάναι δ' ὀλίγω δέουσα,
> φαίνομαι ἄπνους.
>
> *Ille par Diuis superis videtur*
> *Esse, qui contrà sedet intuens te.*
> *Haurit Hyblæo magis & liquore*
> *Dulcia verba.*
> *Dulce risisti, mihi quòd misella*
> *Corda transfixit grauiter videnti.*
> *Spiritus pressus fuit, & mihi vox*
> *Faucibus hæsit.*
> *Facta tum lingua est tacita, & repentè*
> *Paruus in membris calor est relictus,*
> *Lumina haud cernunt, resonat susurrus*
> *Multus in aure.*

Labitur sudor gelidus, tremórque
Occupat totam: viridis magis sum
Gramine: extinctæ simili retentus
Spiritus est vix.

Tantam illi potestatem antiqui poetæ, tantúmque audaciæ Cupidini tribuerũt, vt omnes Dii antiqui ab Amoribus spoliati fuerint suis insignibus: vt Philippus quidam poeta in his luculentissimis carminibus expressit:

συλήσαντες ὄλυμπον ἴδ' ὡς ὅπλοισιν Ἔρωτες
κοσμοῦντ' ἀθανάτων σκῦλα φρυασσόμενοι.
Φοίβου τόξα φέρουσι, Διὸς δὲ κεραυνὸν, Ἄρηος
ὅπλον καὶ κυνέην, Ἡρακλέους ῥόπαλον,
Εἰναλίου τε θεοῦ τριβελὲς δόρυ, θύρσα τε Βάκχου,
πτηνὰ πέδιλ' Ἑρμοῦ, λαμπάδα δ' Ἀρτέμιδος.
οὐκ ἄχθος θνητοῖς εἴκειν βελέεσσιν Ἐρώτων,
δαίμονες οἷς ὅπλων κόσμον ἔδωκαν ἔχειν.

Exuuiis superûm læti decorantur Amores,
Alta quibus cœli est iam spoliata domus.
Extorsére Ioui fulmen, Phœbóque sagittas,
Alcidæ clauam, Mársque caret galea,
Mercurio desunt talaria, fáxque Dianæ,
Sic Baccho thyrsus, sic pelagóque tridens.
Nec mirum est iaculis homines quoque cedere Amorum,
Queis sua vel superi sceptra dedere Dei.

Cùm tanta fuerit igitur potentia Cupidinis, iure optimo illum Deorum omnium felicissimum, & cui Dii omnes subiicerentur appellauit ita Plato in Symposio: φημὶ οὖν ἐγὼ, πάντων θεῶν εὐδαιμόνων ὄντων Ἔρωτα (εἰ θέμις καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν) εὐδαιμονέστατον εἶναι αὐτῶν, κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον. *Ego sanè ita sentio, omnibus Diis felicibus existentibus, Cupidinem (si fas est, ac sine reprehensione licet dicere) omnibus illis esse feliciorem, cùm & pulcherrimus sit, & optimus.* Atque in his cùm duos esse Cupidines dixisset, alterum Cœlestem, alterum Vulgárem appellat: ἀναγκαῖον δὲ δὴ καὶ Ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν, πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ οὐράνιον. *Necesse est igitur & Cupidinem hunc quidem alterum sequentem & adiutorem, vulgarem rectè vocari, hunc verò cœlestem.* Addita fuerunt & alia insignia præter superiora, siquidem hũc puerum finxerunt, & cæcum, & illi comites adiunxerunt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones, & multas huiusmodi pestes, quas omnes recensere molestum est, nedum experiri: quæ cùm breuissimè, tum elegantissimè in eo Maruli Epigrammate sunt expressa:

Quis puer hic? Veneris. plenæ qua caussa pharetræ?
Non bene prouisus certa quòd arma mouet.
Cur sine veste Deus? simplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quòd facit ille senes.

Quis

Quis pennas humeris dedit? inconstantia. quare
Nulla Deo frons est? signa inimica facit.
Quae fors eripuit lucem? immoderata libido.
Cur macies? vigiles cura dolórque facit.
Quis caecum praeit? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus.
Qui comites? Rixa, Bella, Odium, Opprobrium.
Qui caelo dignati homines. qua caussa coegit?
Mitior autore est credita culpa Deo.

Hunc e crapula deliciarúmque copia nasci denique tradiderunt antiqui, cùm nihil sit, quod magis morum probitatem, vitámque humanam, quàm deliciæ, labefactet. Sic enim de Amoribus inquit Phocylides:

οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ·
ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκετ' ἔρωτας.
Vtiliter nulli nimia est data copia victus,
Hoc stimulo in turpes homines pelluntur amores.

Atque præclarè idcirco scriptum fuit à Pallada, quod nihil magis repugnat diuinę naturæ quàm immodica victus copia, quæ facillime ad omnes turpitudines impellit, quippe cum humanitas, & iustitia, & temperãtia, & omnes virtutes sint frugalitatis, at non crapulæ asseclæ, vti optimè per hæc carmina docemur:

γαστέρα μισοῦσιν θεοὶ, καὶ βρώματα γαστρός.
εἵνεκα γὰρ τούτων σωφροσύνη λύεται.
Iure inuisa Deis hæc ventris vasta vorago est.
Temperat à nullis turpibus illa sibi.

Atque vt summatim dicam, tot insignia, tot vires, tot spolia, tam sęui comites, tam deformis oculorum cæcitas, & ætas minime apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poetis, ad exprimendam libidinis hominum insaniam, vt nihil tantopere abhorrere videatur ab ingenuo & bene instituto homine; quę tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum voluptates, vt etiam cum quadam animi suauitate recenseantur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo morbo laboranti contigisse videtur cui propter stomachum pessimè affectum, vel in deterrimos humores pharmaca ipsa vertuntur. Hunc igitur ad deterrendos homines à turpitudine introductum, pro Deo coluit vulgus mortalium: cum non intelligat Deum beneficentiæ, liberalitatis, temperantiæ, & omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidinem hunc vulgarem Deum bella, rixas, contentiones, dolos, iniurias, honoris facultatúmque iacturam habere perpetuos comites. Quare pręclarè scripsit poeta ille in his versibus:

τίς θεὸν ἔτευξεν Ἔρωτα; θεὸν κακὸν οὐδὲν ὁρῶμαι
ἔργον· ὁ δ' ἀνθρώπων ἅμα τι μειδιάει.
ὁ θοὸν ἐν παλάμαις κατέχει ξίφος, οὐδ' ἄπιστος
τοῦ θεοῦ πάντα σκῦλα μιαιφονίης.

Quis prior esse Deum mortalis dixit Amorem?
Sanguine lætatur; sunt bona grata Deo.
Nónne ensem manibus præacutum sustinet? ecce
Cædibus è multis quot tulit exuuias.

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem & originem Cupidinem putauit, quia propter lasciuiam iustitia contemnatur, omnésque exoriantur iniuriæ, vt est in his libr. 4.

σχέτλι᾽ Ἔρως μέγα πῆμα, μέγα στύγος ἀνθρώποισιν,
ἐκ σέθεν οὐλόμεναί τ᾽ ἔριδες, στοναχαί τε γόοι τε,
ἄλγεά τ᾽.

Supplicium crudele viris, ac pœna Cupido,
E te sunt rixæ, certamina, bella, querelæ,
Et dolor.

Quid est enim nostris temporibus, quod non per scorta, & lenones, & meritorios pueros obtineatur? multæ sunt ciuitates, multa regna, multæ prouinciæ per hunc insanorum & furiosorũ Deum deuastatæ. Nam quot ciuitates arma ceperunt ob raptas mulieres? quot fœminæ patriam & parentes hostibus prodiderũt propter hunc furorem? quot mariti vxoribus, aut contrà illæ maritis ob hunc ipsum præclarum Deum insidias tetenderunt? quot filii à matribus fuerunt trucidati? atque vt vno verbo dicam, nihil est propè nefarium, impium, temerarium, cuius Cupido non sit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat: nemo non infelix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quippe cùm talia consilia plerumque suggerat stultis hominibus, qualia Medeæ aliquando aduersus parentes & patriam & seipsam in mentem intrusit, cum illa ita secum diceret conquerens de futuris Iasoni periculis:

τότε δ᾽ αὖ κακὸν ἄμμι πέλοιτο
κεῖνος ὅτε ζωῆς ἀπαμείρεται· ἐρρέτω αἰδώς,
ἐρρέτω ἀγλαΐη.

Quid mihi tunc animi cùm vita excesserit ille?
Cede decus, discede pudor, procul omnis honestas.

Nam Cupido re ipsa multorum malorum discordiarúmque occasio fit imprudentibus exterarum & domesticarum, velut ostendit Sophocles in Antigone in his:

Ἔρως ἀνίκατε μάχαν,
Ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις,
ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς
νεάνιδος ἐννυχεύεις,
φοιτᾷς δ᾽ ὑπερπόντιος, ἔν
τ᾽ ἀγρονόμοις αὐλαῖς.
καί σ᾽ οὔτ᾽ ἀθανάτων
φύξιμος οὐδείς,
οὔθ᾽ ἁμερίων ἐπ᾽ ἀν-

θρώπων

θρώπων. ὁ δ' ἔχων, μέμηνεν.
σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ.
σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν
ξύναιμον ἔχεις ταράξας.
νικᾷ δ' ἐναργὴς βλεφάρων
ἵμερος εὐλέκτρου
Νύμφας, τῶν μεγάλων
πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς
θεσμῶν. ἄμαχος γὰρ ἐμ-
παίζει θεὸς Ἀφροδίτα.
Amor insuperabilis pugna,
Amor, qui opibus incidis,
Qui in mollibus genis
Puellae pernoctas,
Incedísque super mare, &
Per pastorales aulas:
Te neque immortalium fugerit quisquam,
Neque mortales inter
Viros: habens verò insanit.
Tu & iustorum iniustas
Mentes facis per detrimentum.
Tu & hanc contentionem virorum
Consanguineam contines perturbans.
Vincit palam cilior um
Desiderium pulchrae
Nymphae magnarum assessor in imperijs
Legum, invictus enim illudit Deus Venus.

Quamuis illud magis verum est, quòd non malus est Cupido, sed occasio potiùs facinorosis & perditis hominib. malè agendi, qui suopte ingenio mali sunt, vt scripsit Archias in his carminibus:

οὐχ ὁ Ἔρως ἀδικεῖ μερόπων γένος, ἀλλ' ἀκόλαστος
ψυχαῖς ἀνθρώπων ἔσθ' Ἔρως ἡ πρόφασις.
Nullum Amor offendit, prauis occasio sed fit
Mentibus ille hominum, quos mala multa iuuant.

Neque enim vllus est animi affectus à Deo optimo inutiliter cōcessus hominibus, sed vel ad exercendas virtutes, vel ad res naturae necessarias: quare vt praeclarè ille inquit poeta, cùm quis modum excesserit in animi motibus, illísque nimis obsequitur, ipse sibi fit hic Deus, cùm voluntas cuiusq; inordinata, & inconsiderata cupiditas, fiat Cupido, vt est in libro nono:

Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an sua cuique Deus fit dira cupido?

Amoris sedes oculus creditus est praecipuè, quòd per eum tanquam per fenestram animus spectra & imagines concipiat, &

interius admittat, quibus perculsus incidit in rei spectatæ desiderium. Quod ita Musæus clarissimè expressit:

κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν, ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.
Si mulier fuerit pulcherrima, forma sagittis
Corda virûm figit velocius: est via ocellus.
Ex oculi iactu paulatim labitur vlcus
In mentes, illásque domat, séque imprimit altè.

¶ Atque de fabulosis ad Cupidinem spectantibus satis: nunc quid sub his lateat serii, vestigemus. Quod omnium Deorum antiquissimum Cupidinem crediderunt, id significare visi sunt, quod sensit Empedocles, quòd res priùs inter se confusas amicitia & odium inuicem discreuerint, cùm illæ per se sine his nihil gignere possint. Nam tametsi Thales aquam rerum omnium principium posuit, aptissimam sanè gignendis rebus & accommodatam materiam, tamen nihil ex illa simpliciter gignitur sine hoc artifice, siue amicitiam, siue marem, siue maris vice fungentem, siue calorem quis appellauerit, vim diuinam scilicet res ad ortum euocantem. neque illud sanè verum est. quod dicitur ab eo poeta:

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
Vos aqua, vos tellus fiatis protinus omnes.

Fieri enim non potest vt hæc sola sint elementa, in quæ composita dissoluantur: vel ex his solis composita sint omnino inutilibus, sed diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, vt dicebam, esse Cupidinem antiqui senserunt, nisi illud quod Empedocles, vim similium diuinam coire & coalescere cupientium: vel, vt meliùs dicam, mentem diuinam, quæ has ipsas motiones ipsi naturæ inducat. Idcirco alii multos parentes tribuerũt Cupidini: alii cùm primùm illum apparuisse in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alii Veneris filium crediderunt, cùm Venus sit desiderium (vt diximus) procreandi in rebus naturalibus, quòd nascitur è symmetria corporum, & ex aeris temperie. Nam quod de Poro & Penia fabulosè dicitur, quòd è tam diuersis parẽtibus natus sit Cupido, etsi potest ad has ipsas res accommodari, tamen ad mores magis videtur spectare; siquidem auaritia non magis ex insignibus opibus fit, cùm à viro parum prudenti & propè ebrio possidentur, quàm ex inopia, & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuersa rerum natura ob effrænatam singulorum appetẽtiam quasi personatus inductus est. Hunc alatum finxerunt ob inconstantiã mortalium in rebus eligendis, ac meliùs alatus dicitur, quia diuina bonitas velocissima conuolet ad res naturales gubernandas.

Vel si ad animorũ affectus libidinisq; desideria trãsferatur, huic Deo neq; vllam leuitatem, neq; vllas alas antiqui iure tradiderunt, quippe cum suauissimus poeta Eubulus illi mirificam quãdam constantiam tribuat in Campylione, ita scribens:

τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα
ἢ κηροπλαστήσας Ἔρωθ' ὑπόπτερον;
ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν,
ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ.
ἔστι γὰρ οὔτε κοῦφος οὔτε ῥᾴδιος
ἀπαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον,
βαρὺς δὲ κομιδῇ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερά;
τοιοῦτο πρᾶγμα λῆρος ἦν, κἂν φῇσί τις.

Quis omnium prior virorum pinxit, aut
Alatum Amorem finxit in cera prior?
Hirundines solum sciebat pingere,
Non ille mores norat, aut mentem Dei.
Nec est enim leuis, nec est is, qui celer
Morbum ferentis euolet præcordiis,
Illi nec alæ sunt, sed hæ nugæ leues.

Hinc sagittas tribuerũt, ob supplicia quæ insani patiuntur, cùm potiùs ob mirificam diuinæ mentis celeritatem quæ per omnia transfunditur, & acutissimè penetrat, magis illæ conueniant. Tunc cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quæ ab hominibus dignitatis suæ oblitis committuntur: cùm illud potiùs ad diuinorum consiliorum mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est & infans prorsus humanum genus, cùm nulla vis humani ingenii possit rationem diuinę administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissimè excogitata est? aut quo pacto non paruus infans is est existimandus, qui neglecto consilio rationeq; & glorię splendore, omnium iniquitatum & turpitudinum autorem sectetur? aut qui omissis rebus diuinis, & legibus naturæ posthabitis, ad impuras voluptates stultè feratur, quæ visum debilitant, nónne & stultus & cæcus & infans est existimandus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinem libidinosorum: quod tamen ad res diuiniores translatum immensam summi Dei liberalitatem & munificentiam significat, quia sine fuco & fallaciis mens diuina prouidet rebus humanis, cùm nihil omnino inde expectet se commodi relaturam. Cum igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putarunt, meritò optimum & pulcherrimum Deum esse dixerunt & antiquissimum, cùm Dei benignitas sempiterna sit: at tunc primùm nobis cognita est, cùm mundum creauit, quare cum chao mistus fuisse dicitur: hanc ab hominum cupiditatibus secernẽtes, cœlestem Cupidinem appellarunt. At qui in parte animi nostri rationis experte sit, cur non

erit potiùs furor & insania quàm Deus vocandus? nam Phocylides etiam illum Deum esse negauit, affectúmque humanum existere asseruit, cùm ita inquiat:

οὐ γὰρ Ἔρως θεός ἐστι, πάθος δ' ἀίδηλον ἁπάντων.

Non Deus est Amor, at cunctorum noxia cura.

At nunc de Gratiis dicamus.

De Gratiis. CAP. XV.

GRATIAE, quæ vocatæ sunt à Latinis, à Græcis Χάριτες, aliorum parentum filiæ ab aliis scriptoribus creditæ sunt. Hesiodus in Theogonia illas ex Eurynome Oceani filia, & è Ioue natas esse tradidit in his versibus:

τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους,
Ὠκεανοῦ κούρη πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
Ἀγλαΐην, καὶ Εὐφροσύνην, Θαλίην τ' ἐρατεινήν.

Tres sibi & Eurynome Charitas parit, edita magno
Oceano forma præstanti & corpore Nympha,
Euphrosynen, atque Aglaiam, Thaliámque decoram,

Orpheus verò in hymno quodam in laudem Charitum composito non Eurynomes, sed Eunomiæ & Iouis filias esse ait in his:

κλῦτέ μοι ὦ Χάριτες μεγαλώνυμοι, ἀγλαότιμοι,
θυγατέρες Ζηνός τε καὶ Εὐνομίης βαθυκόλπου,
Ἀγλαΐη τε, Θάλεια, καὶ Εὐφροσύνη πολύολβε,
χαρμοσύνης γενέτειραι.

Huc agite ó Charites celebres, veneranda propago,
De Ioue prognatæ, Eunomiáque parentibus olim:
Aglaia, Euphrosynéque, Thaliáque splendida: claræ
Lætitiæ matres.

Alii Iouis & Autonoes illas filias esse tradiderunt, nominarúntque Pasitheam, Euphrosynen, & Aegialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Aegles & Solis filias esse censuit. Has alii duas tantùm putarunt, Clitan & Phaenam: Alii Auxò & Hegemonen, vt ait Pausanias in Bœoticis. Fuit Suadela etiam à nonnullis inter Gratias numerata. At communior tamen fuit sententia quòd tres fuerint, vt in eo versu testatur Meleager:

τρισσαὶ μὲν Χάριτες, τρεῖς δὲ γλυκυπάρθενοι Ὧραι.

Sunt triplicei Charites, tres Horæ: castæ & vtraque.

Iunguntur vnà ferè semper à poetis, vt iunxit Horatius in quarto carminum:

Grat æ cum Nymphis, geminísque sororibus audet
Ducere nuda choros.

Harum vnam cæteris sororibus iuniorem Aglaiam Vulcani aiũt fuisse vxorem, vt eo versu indicatur:

Ἀγλαΐαν δὲ ὁ Ἥφαιστος ποιήσατ' ἄκοιτιν,

Aglaiam facit vxorem Vulcanus at ipsam.

Omnes

Omnes tamen ſcriptores Veneris aſſeclas putarunt Gratias, quarum de habitu non parua fuit diſputatio, ſiquidem alii nudas, alii indutas fuiſſe voluerunt. Pauſ. in Bœoticis Gratias antiquitus tam à ſculptoribus quàm à pictoribus, & à poetis cum veſtibus introductas fuiſſe teſtatur: quarum artifices Pythagoras Parius, & Bupalus, & Apelles extitere; & Socrates Sophroniſci F. illas indutas in veſtibulo arcis Athenienſium collocauit. His comas pulchras tribuerunt antiqui, vt in hoc carmine teſtatur Homerus in hymno in Apollinem:

αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι Χάριτες, καὶ ἐΰφρονες Ὧραι.

Pulchricomæ Charites, & lætæ protinus Horæ.

Horatius præterea in libro primo carminum illas ſoluiſſe zonas inquit, cùm fruſtra zona ſine veſtimentis portari ſoleat, quæ cingulum eſt veſtium, cùm inquiat:

Feruidus tecum puer & ſolutis
Gratiæ zonis, properéntque Nymphæ.

Illæ igitur cum veſtibus operirentur antiquitus, vel quia turpe eſſet aſpectu nudas mulieres ſine veſtibus conſpici, vel quia brumæ frigora formidarent, inciderunt in recentiores tanquam in latrones, à quibus ſpoliatæ ſint: & aufugere denique ex orbe terrarum ſunt coactæ, vt præclarè inquit ille poeta:

ᾤχετο μὲν Πίστις μεγάλη θεὸς, ᾤχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη. Χάριτές τ' ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.

Ipſa fides periit magnus Deus, ipſa virorum
Et probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratiis templum erexit Eteocles quidam Rex Orchomeniorum: nam ſæpius ad Orchomenios has lotum ire ſolitas ad fontem Acidalium dixerunt antiqui, vt teſtis eſt Strabo libro nono. atque de Gratiis hactenus fabuloſè.

¶ Dicuntur Gratiæ filiæ eſſe Iouis & Eurynomes, quod nihil aliud ſignificat, quàm fertilitatem agrorum, frugúmq; abundantiam: nam εὐρὺ latè ſignificat, at νόμος legem. hæc nimirum agrorum vbertas non niſi pacis beneficio prouenit, quod ipſum ſignificat etiam Eunomia. vbi enim leges & æquitas dominantur, ceſſatq; vis, & latrocinia, & direptiones alienarum rerum; tunc agri rident, domus lætantur, templa Deorum immortalium iucunda ſunt, omnibusque rebus ornamentum accedit. hoc tamen munus non eſt ſolius Eurynomes, aut Eunomiæ, aut Autonoes, quod nomen prudentiam ſignificat, ſed etiam Iouis. nam humanæ facultates nullæ ſufficiunt ad Gratiarum procreationem, cùm diuina clementia opus ſit, & aeris temperie optimè affecti. Id enim ſenſerũt illi qui Solis & Aegles Gratias filias putarũt, cùm nihil ſine diuina bonitate, Soliſq; calore naſci poſſe crediderint. Eſt enim profectò Sol omnium elemẽtorum gubernator, è cuius vi radiorũ

vbertas agrorum & omnium rerum nitor exoritùr. Sunt illæ res coniunctæ forores creditæ, quia triplex est vtilitas agriculturæ, è cultu agrorum scilicet, arborum, & animalium: quare illa nomina meritò data sunt Gratiis. Est enim θαλία amœna arborum pullulatio, quippe cùm θάλλειν pullulare significet, vnde Thalia ducta est. Aglaia splendor est, & Euphrosyne lætitia, quę ex agrorum cultu & vbertate dominum afficit. Hanc Aglaiam Vulcani vxorem dixerunt, quia splendor etiam fit è singulis artibus proueniens. alii Pasitheam vnam Gratiarum pro Aglaia esse dixerunt, quod ad gregis aut iumentorum huc illuc cursitantium lætitiam spectat: nam θέειν, currere significat, πάντη quouis. Istæ dictæ sunt beneficiorum Deæ, quoniam sine fertilitate agrorum nemo diues, nemo munificus esse potest. Duæ illarum nos respiciunt, cùm vna auertatur, quia multiplex est messis & terræ liberalitas, quæ tantum frugum aceruum pro exiguo seminum cumulo reddiderit, si cœli clementia ita patiatur. Neque placet illorum sententia, qui dicunt pro acceptis beneficiis duplicem gratiam referri conuenire: quoniam viri boni multiplicem referunt: at mali non modò nullam, sed iniurias plerunque pro acceptis beneficiis facessunt. quidam enim cùm gratias referre nolunt, tum demum se liberos fore arbitrantur, si aliquam iræ simulationem inueniant. atque is non vir bonus planè est, sed gratiarum venditor & mercator, qui facit beneficium vt duplex referat. Has virgines putarunt, quia honestissimum est lucrum è rebus prædictis, neque tamen nudas omnino illas esse concesserim, quia nemo nisi insanus, aut Deus optimus, & omnium pater, nulla spe oblata est munificus. nam quæ in Deo laudabilis est munificentia & liberalitas, illa stultitia est in homine, nisi cum prudentia fuerit coniuncta. Vocatæ postea sunt Charites non solùm illæ superiores; sed omnia quæ iucunda viderentur, gratiùs continere, quasi lętitiam, dicta sunt: vt in his inquit Musæus:

πολλαὶ δ' ἐκ μελέων Χάριτες ῥέον. οἱ δὲ παλαιοὶ
τρεῖς Χάριτας ψεύσαντο πεφυκέναι. εἷς δέ τις Ἡροῦς
ὀφθαλμὸς γελόων, ἑκατὸν Χαρίτεσσι τεθήλει.
Tres Charites prisci falsò dixere, fluebant
Nam Charites plures è membris: vnus ocellus .
Ridens florebat centum, vel pluribus, Herus.

Quid igitur sibi per Gratiarum inuentionem voluerunt antiqui? homines ad pacem & ad probitatem hortabantur, quoniā ex his per diuinam bonitatem, quæ semper viris bonis est propensa, omnia commoda, omnes diuitiæ, omnis tranquillitas in humanum genus manaret. atque ita homines ad studium honestissimum agriculturæ hortabantur. Verùm cùm iniuriæ & auaritia omnia recta consilia subuertissent, omnémque vitæ tranquillitatem, & agriculturæ studium profanassent, has terram reliquisse inquiunt poetæ:

poetæ. quas cum ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostenderunt, multisque iniuriis affecerunt, & ridicula quædam de illis confinxerunt, quæ illis explananda reliquimus. Nunc vero dicamus de Horis.

De Horis. CAP. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus nulla est dubitatio, aut certe perexigua: cum omnes prope scriptores consentiant illas e Ioue & Themide natas esse, inter quos fuit Hesiodus qui in Theogonia ita scribit:

Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὥρας,
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν
αἵ τ' ἔργ' ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι.
Inde Themim rursus duxit sibi quæ parit Horas
Eunomiámque Dicenque, Irenen deinde vigentem;
Maturare quibus cura est mortalia facta.

Orpheus non solùm ex iisdem parentibus, sed etiam vernæ tempore natas esse dixit in his carminibus:

Ὧραι θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἄνακτος,
Εὐνομίη τε, Δίκη τε, καὶ Εἰρήνη πολύολβε,
εἰαριναὶ, λειμωνιάδες, [illegible]
Et Iouis & Themidis Horæ de semine natæ,
Eunomia, atque Irene diuæ, & [illegible]
Florentes, verna, prati [illegible]

Pausanias in Bœoticis non hæc, sed alia Horarum nomina attulit longè diuersa: vocauitque aliam Carpo, aliam Thallo[illegible], alterius nomen non dixit: nam *καρπὸς* fructum significat, [illegible] pullulare: quas idcirco *ἐπικαρπίους* siue fructiferas vocat [illegible] his carminibus:

ἐν τοῖς δ' ἥλιος φέρεται δυοκαίδεκα πᾶσι
πάντ' ἐνιαυτὸν ἄγων καί οἱ αἰεὶ τοῦτον ἑλίσσει
κύκλον, ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι Ὧραι.
Per duodena redit mundi sol aureus astra,
Deducens annum, dum circlo labitur illo,
Fructiferæ semper crescunt, augentur & Horæ.

Has portas cœli seruare dixit Ouidius in primo Fastorum:

Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis.

Has & molles babere pedes, & omniũ Deorum tardissimas, & noui semper aliquid afferre ita dixit Theocritus in Syracusiis:

μηνὶ δ' ὑωδεκάτῳ μαλακαὶ ποδὰς ἄγαγον Ὧραι.
βάρδισται μακάρων Ὧραι φίλαι, ἀλλὰ ποθειναὶ
ἔρχονται πάντεσσι βροτοῖσ' αἰεί τι φέροισαι.
Mollibus hinc Horæ pedibus venère
Post decimum me[illegible]na, at illæ

Pausanias in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentem à Cupidine fuisse exceptam,& à Suada coronatam.qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium Deorum natu minimum vulgo creditum dixit, & Veneris filium. Cicero libro tertio de Natura Deorum plures Cupidines è diuersis parentibus facit, vt in his scribit: Cupido primus Mercurio & Diana prima natus dicitur: Secundus Mercurio & Venere: Tertius quidem est Anteros, Marte & Venere tertia. Hi etsi plures extiterunt, diuersisque parentibus geniti, tamen ad vnum Veneris filium omnia propè quæ de Amore dicta sunt, transferuntur. Præclarè igitur Arcesilaus statuarius leænam è marmore fecisse dicitur, circa quam ludentes fecit Cupidines, quam alii è cornu bibere cogebant, alii soccos illi inducebãt, alii saxo alligatã fune tenebãt, cùm multos fuisse Cupidines vellet significare. Horũ quę vires sint, aut quę facultates, & qui habitus illi tribuerentur, ita patefecit Orpheus in hymnis:

κικλήσκω μέγαν, ἁγνόν, ἐράσμιον, ἡδὺν Ἔρωτα,
τοξαλκῆ, πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον ὁρμῇ,
συμπαίζοντα θεοῖς, ἠδὲ θνητοῖς ἀνθρώποις·
εὐπάλαμον, διφυῆ, πάντων κληῗδας ἔχοντα,
αἰθέρος οὐρανίου, πόντου χθονός, ἠδ' ὅσα θνητοῖς
πνεύματα παντογένεθλα θεὰ βόσκει χλοόκαρπος·
ἠδ' ὅσα τάρταρος εὐρὺς ἔχει πόντος θ' ἁλίδουπος.
μοῦνος γὰρ τούτων πάντων οἴακα κρατύνεις.

Iucundum, magnum, gratum cantamus Amorem,
Arciferum, alatum, celerem, flammisque potentem,
Ludentem pariter cum diisque virisque gemellum.
Tu maris & terræ claues, tuque atheris alti
Sceptra tenes: tu quot ventos Dea parturit alma
Frugifera, aut pontus tumidus, vel tartarus ipse,
Et regis, & cuncta flectis moderamine solus.

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, cuiusmodi illum Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum, rosis coronatum: nam & Cupido & Victoria alati fingebantur, quam primum omnium Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt: de quibus, vt alatis, ita meminit Aristophanes in Auibus:

αὐτίκα νίκη πέτεται πτερύγοιν χρυσαῖν, καὶ νὴ Δί' Ἔρως γε.
Statim victoria volat alis aureis, & per Iouem Cupido simul.

Idcirco cùm victoriæ simulachrum de cœlo tactum fuisset, quod erectum fuerat apud Romanos in Capitolio, eiúsque solæ alæ decidissent, illud prodigium faustum esse interpretatus est Pompeius, quòd inde auolare victoria ampliùs non posset. quare Pompeius ipse duo hæc carmina in eum euentum conscripsit:

Ῥώμη παμβασίλεια, τεὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται,
  Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.
Roma potens alis cur stat Victoria lapsis?

Vrbem

Vrbem ne valeat deseruisse tuam.

Deinde addita sunt non solùm nomina, sed insignia Cupidini, illius Dei potentiam, & animorum motus significantia, qualia Palladas descripsit in his carminibus.

γυμνὸς Ἔρως· διὰ τοῦτο γελᾷ καὶ μείλιχός ἐστι.
οὐ γὰρ ἔχει τόξον καὶ πυρόεντα βέλη.
οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος·
τῇ μὲν γὰρ γαῖαν, τῇ δὲ θάλατταν ἔχει.

Nudus Amor ridet, lætatur & ille: nec arcus,
Nec flammata gerit spicula, vel pharetram.
Iure quidem recto florem, delphináque gestat:
Continet hac terras, hac maris alta manu.

In huius Dei facultate situm fuisse fabulati sunt vt ea quæ turpia essent ac deformia, faceret videri honesta & decora: & illos beatos arbitrarentur amantes, qui amata re potirentur, & omnes sensus denique obstupescere faceret. cuiusmodi sunt ea, quæ scripsit Sappho in hisce carminibus:

φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν᾽ ὠνήρ, ὅστις ἐναντίος τοι
ἰζάνει, καὶ πλησίον ἁδὺ φωνού-
σας ὑπακούει,
καὶ γελώσας ἱμερόεν· τό μοι τὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
ὡς ἴδον σε, ὡς βρόγχον ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
οὐδὲν ἔθ᾽ ἥκει·
ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ᾽ ἔαγ᾽, ἀνδὲ λεπτὸν
αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
ὀμμάτεσσιν δ᾽ οὐδὲν ὅρημι, βομβεῦσι δ᾽
ἐνδ᾽ ἀκοαί μοι.
καδδ᾽ ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται· τρόμος δὲ
πᾶσαν αἱρεῖ· χλωροτέρη δὲ ποίας
ἔμμι· τεθνάναι δ᾽ ὀλίγου δέουσα,
φαίνομαι ἄπνους.

Ille par Diuis superis videtur
Esse, qui contrà sedet intuens te.
Haurit Hyblæo magis & liquore
Dulcia verba.
Dulce risisti, mihi quòd misellæ
Corda transfixit grauiter videnti.
Spiritus pressus fuit, & mihi vox
Faucibus hæsit.
Facta tum lingua est tacita, & repentè
Paruus in membris calor est relictus,
Lumina haud cernunt, resonat susurrus
Multus in aure.

Labitur sudor gelidus, tremórque
Occupat totam: viridis magis sum
Gramine: extinctæ simili retentus
Spiritus est vix,

Tantam illi potestatem antiqui poetæ, tantúmque audaciæ Cupidini tribuerũt, vt omnes Dii antiqui ab Amoribus spoliati fuerint suis insignibus: vt Philippus quidam poeta in his luculentissimis carminibus expressit:

συλήσαντες ὄλυμπον ἴδ' ὡς ὅπλοισιν Ἔρωτες
κοσμεῦντ' ἀθανάτων σκῦλα φρυασσόμενοι.
Φοίβου τόξα φέρουσι, Διὸς δὲ κεραυνὸν, Ἄρηος
ὅπλον καὶ κυνέην, Ἡρακλέους ῥόπαλον,
Εἰναλίου τε θεοῦ τριβελὲς δόρυ, θύρσα τε Βάκχου,
πτηνὰ πέδιλ' Ἑρμοῦ, λαμπάδα δ' Ἀρτέμιδος.
οὐκ ἄχθος θνητοῖς εἴκειν βελέεσσιν Ἐρώτων,
δαίμονες οἷς ὅπλων κόσμον ἔδωκαν ἔχειν.

Exuuiis superûm læti decorantur Amores,
Alta quibus cæli est iam spoliata domus.
Extorsêre Ioui fulmen, Phœbóque sagittas,
Alcidæ clauam, Mársque caret galea,
Mercurio desunt talaria, fáxque Dianæ,
Sic Baccho thyrsus, sic pelagóque tridens.
Nec mirum est iaculis homines quoque cedere Amorum,
Queis sua vel superi sceptra dedere Dei.

Cùm tanta fuerit igitur potentia Cupidinis, iure optimo illum Deorum omnium felicissimum, & cui Dii omnes subiicerentur appellauit ita Plato in Symposio: φημὶ οὖν ἐγὼ, πάντων θεῶν εὐδαιμόνων ὄντων Ἔρωτα (εἰ θέμις καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν) εὐδαιμονέστατον εἶναι αὐτῶν, κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον. *Ego sanè ita sentio, omnibus Diis felicibus existentibus, Cupidinem (si fas est, ac sine reprehensione licet dicere) omnibus illis esse feliciorem, cùm & pulcherrimus sit, & optimus.* Atque in his cùm duos esse Cupidines dixisset, alterum Cœlestem, alterum Vulgárem appellat: ἀναγκαῖον δὲ δὴ καὶ Ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν, πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δὲ οὐράνιον. *Necesse est igitur & Cupidinem hunc quidem alterum sequentem & adiutorem, vulgarem rectè vocari, hunc verò cœlestem.* Addita fuerunt & alia insignia præter superiora, siquidem hũc puerum finxerunt, & cæcum, & illi comites adiunxerunt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones, & multas huiusmodi pestes, quas omnes recensere molestum est, nedum experiri: quæ cùm breuissimè, tum elegantissimè in eo Maruli Epigrammate sunt expressa:

Quis puer hic? Veneris. plenæ quæ caussa pharetræ?
Non bene prouisus certa quòd arma mouet.
Cur sine veste Deus? simplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quòd facit ille senes.

Quis

Quis pennas humeris dedit? inconstantia. quare,
Nulla Deo frons est? signa inimica facit.
Quæ sors eripuit lucem? immoderata libido.
Cur macies? vigiles cura dolórque facit.
Quis cæcum prait? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus.
Qui comites? Rixæ, Bella, Odium, Opprobrium.
Qui cælo dignati homines, quæ caussa coegit?
Mitior autore est credita culpa Deo.

Hunc è crapula deliciarúmque copia nasci denique tradiderunt antiqui, cùm nihil sit, quod magis morum probitatem, vitámque humanam, quàm deliciæ, labefactet. Sic enim de Amoribus inquit Phocylides:

οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ·
ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκεν ἔρωτας.
Vtiliter nulli nimia est data copia victus,
Hoc stimulo in turpes homines pelluntur amores.

Atque præclarè idcirco scriptum fuit à Pallada, quod nihil magis repugnat diuinę naturæ quàm immodica victus copia, quæ facillimè ad omnes turpitudines impellit, quippe cum humanitas, & iustitia, & temperãtia, & omnes virtutes sint frugalitatis, at non crapulæ asseclæ, vti optimè per hæc carmina docemur:

γαστέρα μισοῦσιν θεοὶ, καὶ βρώματα γαστρὸς.
εἵνεκα γὰρ τούτων σωφροσύνη λύεται.
Iure inuisa Deis hæc ventris vasta vorago est.
Temperat à nullis turpibus illa sibi.

Atque vt summatim dicam, tot insignia, tot vires, tot spolia, tam sęui comites, tam deformis oculorum cæcitas, & ætas minimè apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poetis, ad exprimendam libidinis hominum insaniam, vt nihil tantopere abhorrere videatur ab ingenuo & bene instituto homine; quę tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum voluptates, vt etiam cum quadam animi suauitate recenseantur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo morbo laboranti contigisse videtur, cui propter stomachum pessimè affectum, vel in deterrimos humores pharmaca ipsa vertuntur. Hunc igitur ad deterrendos homines à turpitudine introductum, pro Deo coluit vulgus mortalium: cum non intelligat Deum beneficentiæ, liberalitatis, temperantiæ, & omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidinem hunc vulgarem Deum bella, rixas, contentiones, dolos, iniurias, honoris facultatúmque iacturam habere perpetuos comites. Quare pręclarè scripsit poeta ille in his versibus:

τίς θεὸν εἶπεν Ἔρωτα; θεοὶ κακὸν οὐδὲν ὁρῶσιν
ἔργον· ὁ δ' ἀνθρώπων ἤματι μειδιάει.
οὐ θοὸν ἐν παλάμαις κατέχει ξίφος; ἀλλὰ δ' ἄπιστος
τοῦ θεοῦ ἀλλήτο σκῦλα μιαιφονίης.

Quis prior esse Deum mortalis dixit Amorem?
Sanguine lætatur; sunt bona grata Deo.
Nónne ensem manibus præacutum sustinet? ecce
Cædibus è multis quot tulit exuuias.

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem & originem Cupidinem putauit, quia propter lasciuiam iustitia contemnatur, omnésque exoriantur iniuriæ, vt est in his libr. 4.

σχέτλι᾽ Ἔρως μέγα πῆμα, μέγα στύγος ἀνθρώποισιν.
ἐκ σέθεν οὐλόμεναί τ᾽ ἔριδες, στοναχαί τε γόοι τε,
ἄλγεά τ᾽.
Supplicium crudele viris, ac pœna Cupido,
E te sunt rixæ, certamina, bella, querelæ,
Et dolor.

Quid est enim nostris temporibus, quod non per scorta, & lenones, & meritorios pueros obtineatur? multæ sunt ciuitates, multa regna, multæ prouinciæ per hunc insanorum & furiosorũ Deum deuastatæ. Nam quot ciuitates arma ceperunt ob raptas mulieres? quot fœminæ patriam & parentes hostibus prodiderũt propter hunc furorem? quot mariti vxoribus, aut contrà illæ maritis ob hunc ipsum præclarum Deum insidias tetenderunt? quot filii à matribus fuerunt trucidati? atque vt vno verbo dicam, nihil est propè nefarium, impium, temerarium, cuius Cupido non sit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat: nemo non infelix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quippe cùm talia consilia plerumque suggerat stultis hominibus, qualia Medeæ aliquando aduersus parentes & patriam & seipsam in mentem intrusit, cum illa ita secum diceret conquerens de futuris Iasoni periculis:

τότε δ᾽ αὖ κακὸν ἄμμι πέλοιτο
κεῖνος ὅτε ζωῆς ἀπαμείρεται, ἐρρέτω αἰδώς,
ἐρρέτω ἀγλαΐη.
Quid mihi tunc animi cùm vita excesserit ille?
Cede decus, discede pudor, procul omnis honestas.

Nam Cupido re ipsa multorum malorum discordiarúmque occasio fit imprudentibus exterarum & domesticarum, velut ostendit Sophocles in Antigone in his:

Ἔρως ἀνίκατε μάχαν,
Ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις,
ὃς ἐν μαλακαῖσι παρειαῖς
νεάνιδος ἐννυχεύεις.
φοιτᾷς δ᾽ ὑπερπόντιος, ἔν
τ᾽ ἀγρονόμοις αὐλαῖς.
καί σ᾽ οὔτ᾽ ἀθανάτων
φύξιμος οὐδείς,
οὔθ᾽ ἁμερίων ἐπ᾽ ἀν.

θρώπων

ἀνθρώπων δ᾽ ἔχων, μέμηνεν.
σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ.
σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν
ξύναιμον ἔχεις ταράξας.
νικᾷ δ᾽ ἐναργὴς βλεφάρων
ἵμερος εὐλέκτρου
Νύμφας, τῶν μεγάλων
πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς
θεσμῶν. ἄμαχος γὰρ ἐμ-
παίζει θεὸς Ἀφροδίτα.
Amor insuperalibus pugna,
Amor, qui opibus incidis,
Qui in mollibus genis
Puellæ pernoctas,
Incedisque super mare, &
Per pastorales aulas:
Te neque immortalium fugerit quisquam,
Neque mortales inter
Viros: habens verò insanit.
Tu & iustorum iniustas
Mentes facis per detrimentum.
Tu & hanc contentionem virorum
Consanguineam contines perturbans.
Vincit palàm ciliorum
Desiderium pulchræ
Nymphæ magnarum assessor in imperijs
Legum, inuictus enim illudit Deus Venus.

Quamuis illud magis verum est, quòd non malus est Cupido, sed occasio potiùs facinorosis & perditis hominib. malè agendi, qui suopte ingenio mali sunt, vt scripsit Archias in his carminibus:

οὐχ ὁ Ἔρως ἀδικεῖ μερόπων γένος, ἀλλ᾽ ἀκόλαστος
ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐστ᾽ Ἔρως ἡ πρόφασις.
Nullum Amor offendit, prauis occasio sed fit
Mentibus ille hominum, quos mala multa iuuant.

Neque enim vllus est animi affectus à Deo optimo inutiliter cōcessus hominibus, sed vel ad exercendas virtutes, vel ad res naturæ necessarias: quare vt præclarè ille inquit poeta, cùm quis modum excesserit in animi motibus, illísque nimis obsequitur, ipse sibi fit hic Deus, cùm voluntas cuiusq; inordinata, & inconsiderata cupiditas, fiat Cupido, vt est in libro nono:

Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an sua cuique Deus fit dira cupido?

Amoris sedes oculus creditus est præcipuè, quòd per eum tanquam per fenestram animus spectra & imagines concipiat, &

interius admittat, quibus perculſus incidit in rei ſpectatæ deſiderium. Quod ita Muſæus clariſſimè expreſſit:

κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν, ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.

Si mulier fuerit pulcherrima, forma ſagittis
Corda virûm figit velocius: eſt via ocellus.
Ex oculi iactu paulatim labitur vlcus
In mentes, illáſque domat, ſéque imprimit altè.

¶ Atque de fabuloſis ad Cupidinem ſpectantibus ſatis: nunc quid ſub his lateat ſerii, veſtigemus. Quod omnium Deorum antiquiſſimum Cupidinem crediderunt, id ſignificare viſi ſunt, quod ſenſit Empedocles, quòd res priùs inter ſe confuſas amicitia & odium inuicem diſcreuerint, cùm illæ per ſe ſine his nihil gignere poſſint. Nam tametſi Thales aquam rerum omnium principium poſuit, aptiſſimam ſanè gignendis rebus & accommodatam materiam, tamen nihil ex illa ſimpliciter gignitur ſine hoc artifice, ſiue amicitiam, ſiue marem, ſiue maris vice fungentem, ſiue calorem quis appellauerit, vim diuinam ſcilicet res ad ortum euocantem. neque illud ſanè verum eſt. quod dicitur ab eo poeta:

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Vos aqua, vos tellus fiatis protinus omnes.

Fieri enim non poteſt vt hæc ſola ſint elementa, in quæ compoſita diſſoluantur: vel ex his ſolis compoſita ſint omninò inutilibus, ſed diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, vt dicebam, eſſe Cupidinem antiqui ſenſerunt, niſi illud quod Empedocles, vim ſimilium diuinam coire & coaleſcere cupientium: vel, vt meliùs dicam, mentem diuinam, quæ has ipſas motiones ipſi naturæ inducat. Idcirco alii multos parentes tribuerũt Cupidini: alii cùm primùm illum apparuiſſe in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alii Veneris filium crediderunt, cùm Venus ſit deſiderium (vt diximus) procreandi in rebus naturalibus, quòd naſcitur è ſymmetria corporum, & ex aeris temperie. Nam quod de Poro & Penia fabuloſè dicitur, quòd è tam diuerſis parẽtibus natus ſit Cupido, etſi poteſt ad has ipſas res accommodari, tamen ad mores magis videtur ſpectare; ſiquidem auaritia non magis ex inſignibus opibus fit, cùm à viro parum prudenti & propè ebrio poſſidentur, quàm ex inopia, & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuerſa rerum natura ob effrænatam ſingulorum appetẽtiam quaſi perſonatus inductus eſt. Hunc alatum finxerunt ob inconſtantiã mortalium in rebus eligendis, ac meliùs alatus dicitur, quia diuina bonitas velociſſima conuolet ad res naturales gubernandas.

Vel ſi

Vel si ad animorũ affectus libidinisq; desideria trãsferatur, huic Deo neq; vllam leuitatem, neq; vllas alas antiqui iure tradiderunt, quippe cùm suauissimus poeta Eubulus illi mirificam quãdam constantiam tribuat in Campylione, ita scribens:

τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα
ἢ κηροπλαστήσας Ἔρωθ' ὑπόπτερον;
ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν.
ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ.
ἔστι γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥάδιος
ἀπαλλαγῆναι τῷ τρέφοντι τὴν νόσον,
βαρὺς δὲ κομιδῇ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερά;
τοιοῦτο πρᾶγμα λῆρος ἦν, κἂν φῇσί τις.

Quis omnium prior virorum pinxit, aut
Alatum Amorem finxit in cera prior?
Hirundines solùm sciebat pingere,
Non ille mores norat, aut mentem Dei.
Nec est enim leuis, nec est is, qui celer
Morbum ferentis euolet præcordiis.
Illi nec alæ sunt, sed hæ nugæ leues.

Hinc sagittas tribuerũt, ob supplicia quæ insani patiuntur, cùm potiùs ob mirificam diuinæ mentis celeritatem quæ per omnia transfunditur, & acutissimè penetrat, magis illæ conueniant. Tunc cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quæ ab hominibus dignitatis suæ oblitis committuntur: cùm illud potiùs ad diuinorum consiliorum mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est & infans prorsus humanum genus, cùm nulla vis humani ingenii possit rationem diuinę administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissimè excogitata est? aut quo pacto non paruus infans is est existimandus, qui neglecto consilio rationeq; & glorię splendore, omnium iniquitatum & turpitudinum autorem sectetur? aut qui omissis rebus diuinis, & legibus naturæ posthabitis, ad impuras voluptates stultè feratur, quæ visum debilitant, nónne & stultus & cæcus & infans est existimandus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinem libidinosorum: quod tamen ad res diuiniores translatum immensam summi Dei liberalitatem & munificentiam significat, quia sine fuco & fallaciis mens diuina prouidet rebus humanis, cùm nihil omnino inde expectet se commodi relaturam. Cùm igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putarunt, meritò optimum & pulcherrimum Deum esse dixerunt & antiquissimum, cùm Dei benignitas sempiterna sit: at tunc primùm nobis cognita est, cùm mundum creauit, quare cum chao mistus fuisse dicitur: hanc ab hominum cupiditatibus secernẽtes, cœlestem Cupidinem appellarunt. At qui in parte animi nostri rationis experte sit, cur non

erit potiùs furor & insania quàm Deus vocandus? nam Phocylides etiam illum Deum esse negauit, affectúmque humanum existere asseruit, cùm ita inquiat:

οὐ γὰρ Ἔρως θεός ἐστι, πάθος δ' ἀΐδηλον ἁπάντων.

Non Deus est Amor, at cunctorum noxia cura.

At nunc de Gratiis dicamus.

De Gratiis. CAP. XV.

GRATIAE, quæ vocatæ sunt à Latinis, à Græcis Χάριτες, aliorum parentum filiæ ab aliis scriptoribus creditæ sunt. Hesiodus in Theogonia illas ex Eurynome Oceani filia, & è Ioue natas esse tradidit in his versibus:

τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρῄους,
Ὠκεανοῦ κούρη πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
Ἀγλαΐην, καὶ Εὐφροσύνην, Θαλίην τ' ἐρατεινήν.
Tres sibi & Eurynome Charitas parit, edita magno
Oceano forma præstanti & corpore Nympha,
Euphrosynen, atque Aglaiam, Thaliámque decoram,

Orpheus verò in hymno quodam in laudem Charitum composito non Eurynomes, sed Eunomiæ & Iouis filias esse ait in his:

κλῦτέ μοι ὦ Χάριτες μεγαλώνυμοι, ἀγλαότιμοι,
θυγατέρες Ζηνός τε καὶ Εὐνομίης βαθυκόλπου,
Ἀγλαΐη τε, Θάλειά, καὶ Εὐφροσύνη πολύολβε,
χαρμοσύνης γενέτειραι.
Huc agite ô Charites celebres, veneranda propago,
De Ioue prognata, Eunomiáque parentibus olim:
Aglaia, Euphrosynéque, Thaliáque splendida: claræ
Lætitiæ matres.

Alii Iouis & Autonoes illas filias esse tradiderunt, nominarúntque Pasitheam, Euphrosynen, & Aegialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Aegles & Solis filias esse censuit. Has alii duas tantùm putarunt, Clitan & Phaenam: Alii Auxò & Hegemonen, vt ait Pausanias in Bœoticis. Fuit Suadela etiam à nonnullis inter Gratias numerata. At communior tamen fuit sententia quòd tres fuerint, vt in eo versu testatur Meleager:

τρισσαὶ μὲν Χάριτες, τρεῖς δὲ γλυκυπάρθενοι Ὧραι.
Sunt triplices Charites, tres Horæ: castæ & vtraque.

Iunguntur vnà ferè semper à poetis, vt iunxit Horatius in quarto carminum:

Gratia cum Nymphis, geminísque sororibus audet
Ducere nuda choros.

Harum vnam cæteris sororibus iuniorem Aglaiam Vulcani aiũt fuisse vxorem, vt eo versu indicatur:

Ἀγλαΐαν δὲ ὁ Ἥφαιστος ποιεῖται ἄκοιτιν,
Aglaiam facit vxorem Vulcanus at ipsam.

Omnes

Omnes tamen scriptores Veneris asseclas putarunt Gratias, quarum de habitu non parua fuit disputatio, siquidem alii nudas, alii indutas fuisse voluerunt. Pauf. in Bœoticis Gratias antiquitus tam à sculptoribus quàm à pictoribus, & à poetis cum vestibus introductas fuisse testatur: quarum artifices Pythagoras Parius, & Bupalus, & Apelles extitere; & Socrates Sophronisci F. illas indutas in vestibulo arcis Atheniensium collocauit. His comas pulchras tribuerunt antiqui, vt in hoc carmine testatur Homerus in hymno in Apollinem:

αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι Χάριτες, καὶ ἐΰφρονες Ὧραι.

Pulchricomæ Charites, & lætæ protinus Horæ.

Horatius præterea in libro primo carminum illas soluisse zonas inquit, cùm frustra zona sine vestimentis portari soleat, quæ cingulum est vestium, cùm inquiat:

Feruidus tecum puer & solutis

Gratiæ zonis, properéntque Nymphæ.

Illæ igitur cùm vestibus operirentur antiquitus, vel quia turpe esset aspectu nudas mulieres sine vestibus conspici, vel quia brumæ frigora formidarent, inciderunt in recentiores tanquam in latrones, à quibus spoliatæ sint: & aufugere denique ex orbe terrarum sunt coactæ, vt præclarè inquit ille poeta:

ᾤχετο μὲν Πίστις μεγάλη θεὸς, ᾤχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη. Χάριτές τ' ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.

Ipsa fides perijt magnus Deus, ipsa virorum
Et probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratiis templum erexit Eteocles quidam Rex Orchomeniorum: nam sæpius ad Orchomenios has lotum ire solitas ad fontem Acidalium dixerunt antiqui, vt testis est Strabo libro nono. atque de Gratiis hactenus fabulosè.

¶ Dicuntur Gratiæ filiæ esse Iouis & Eurynomes, quod nihil aliud significat, quàm fertilitatem agrorum, frugúmq; abundantiam: nam εὐρὺ latè significat, at νόμος legem. hæc nimirum agrorum vbertas non nisi pacis beneficio prouenit, quod ipsum significat etiam Eunomia. vbi enim leges & æquitas dominantur, cessatq; vis, & latrocinia, & direptiones alienarum rerum; tunc agri rident, domus lætantur, templa Deorum immortalium iucunda sunt, omnibusque rebus ornamentum accedit. hoc tamen munus non est solius Eurynomes, aut Eunomiæ, aut Autonoes, quod nomen prudentiam significat, sed etiam Iouis. nam humanæ facultates nullæ sufficiunt ad Gratiarum procreationem, cùm diuina clementia opus sit, & aeris temperie optimè affecti. Id enim senserũt illi qui Solis & Aegles Gratias filias putarũt, cùm nihil sine diuina bonitate, Solisq; calore nasci posse crediderint. Est enim profectò Sol omnium elemẽtorum gubernator, e cuius vi radiorũ

poetæ. quas cùm ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostenderunt, multisque iniuriis affecerunt, & ridicula quædam de illis confinxerunt, quæ illis explananda reliquimus. Nunc verò dicamus de Horis.

De Horis. CAP. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus nulla est dubitatio, aut certè perexigua: cùm omnes propè scriptores consentiant illas è Ioue & Themide natas esse, inter quos fuit Hesiodus qui in Theogonia ita scribit:

δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὥρας.
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν·
αἵ τ' ἔργ' ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι.
Inde Themim rursus ducit, sibi quæ parit Horas
Eunomiámque Dicénque, Irenen deinde vigentem:
Maturare quibus cura est mortalia facta.

Orpheus non solùm ex iisdem parentibus, sed etiam vernæ tempore natas esse dixit in his carminibus:

Ὧραι θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἄνακτος,
Εὐνομίη τε, Δίκη τε, καὶ Εἰρήνη πολύολβε,
εἰαριναὶ, λειμωνιάδες, πολυάνθεμοι
Et Iouis & Themidis Horæ de semine natæ,
Eunomia, atque Irene diues, & omnes
Florentes, vernæ, prati velamine læta.

Pausanias in Bœoticis non hæc, sed alia Horarum nomina attulit longè diuersa: vocauítque aliam Carpo, aliam Thalloten, alterius nomen non dixit: nam καρπὸς fructum significat, θάλλειν pullulare: quas idcirco ἐπικαρπίους siue fructiferas vocauit Aratus in his carminibus:

ἐν τοῖς ἠέλιος φέρεται δυοκαίδεκα πᾶσι
πάντ' ἐνιαυτὸν ἄγων καί οἱ περὶ τοῦτον ἰόντι
κύκλον, ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι Ὧραι.
Per duodena redit mundi sol aureus astra,
Deducens annum, dum circlo labitur illo,
Fructiferæ semper crescunt, augentur & Horæ.

Has portas cœli seruare dixit Ouidius in primo Fastorum:

Præsideo foribus cœli cum mitibus Horis.

Has & molles habere pedes, & omniũ Deorum tardissimas, & noui semper aliquid afferre ita dixit, Theocritus in Syracusiis:

μηνὶ δυωδεκάτῳ μαλακαίποδες ἄγαγον Ὧραι.
βάρδισται μακάρων Ὧραι φίλαι, ἀλλὰ ποθειναὶ
ἔρχονται πάντεσσι βροτοῖσι ἀεί τι φέροισαι.
Mollibus hinc Horæ pedibus venêre
Post decimum me[illegible]na, at illa

Sunt superum, ac noua ferre solent mortalibus vsque.

Homerus libro quinto Iliadis non solùm portas cœli seruare, sed etiam nubes inducere, & serenum facere cùm libuerit, inquit: quippe cùm apertum serenum cœlum nominent poetę, at clausum tectum nubibus. sic enim inquit:

αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον Ὧραι,
τῇς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς οὔλυμπός τε,
ἠμὲν ἀνακλῖναι πυκινὸν νέφος, ἠδ' ἐπιθεῖναι.
Sponte fores cœli patuerunt, numine seruant
Quas Horæ: queis cura polus, regióque superna est:
Nubila quæ pellunt, quæ inducunt nubila cœlo.

Nam Horæ dictæ sunt ἀπὸ τοῦ ὠρεύειν, quod custodire significat: illæ enim & cœlum, & humanam diligentiam seruare dicuntur, & fauere diligentioribus ac studiosis.

¶ Dicuntur Iouis & Themidis filiæ, quoniam cùm hilaritas & lætitia ex agrorum fertilitate sint Gratiæ, Horæ fructus ipsi sunt, quas semper ferè poetæ vnà cum Venere, at cum Gratiis semper certè coniunxerunt. Hæ igitur iisdē artibus quibus & Gratiæ nascūtur, cùm Themis sit æquitas, vt νόμος lex. Nam & Leges, & Iustitia, & Pax, quæ nomina sunt Horarum, si Latinè proferantur, cultum agris inducunt: cùm bella, iniuriæ, contentiones omnia populentur. Hæ igitur nascuntur ex obseruatione rerum diuinarum ac legum ciuilium, quoniam cùm Themis sit æquitas, in animis hominum ab ipsa natura insita, diuinum est principiū, vnde leges originem ceperunt. tum Iupiter aeri temperiem impertit, diuina clementia viris bonis scilicet. nam rerum omnium abundantia comes est probitatis, vt annonæ penuria scelerum & impietatis est assecla: neque vllum ferè est speculum illustrius malitiæ vel bonitatis hominum, aut diuinæ in nos iræ quàm temporum vicissitudines. Id significare voluerunt antiqui cùm Horas cœli portis præesse dixerunt, quæ pro arbitrio & nubes inducerent, & cœlum serenum facerent, & omnibus temporibus moderarentur. atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significabant antiqui, nisi quia propter peccata veniunt aduersa. Verum quid essent Horæ, & quòd semper cum Gratiis coniunctæ sint, & cur Venerem sequerentur, ex his manifestum esse arbitror, & quòd per has proposita rerum omnium copia, quam à diis immortalibus consequemur, ad probitatem nos hortabantur, & ad Deorum cultum: de quibus hæc dicta sufficiant.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE, LIBER QVINTVS.

Cur Olympica, aliaque certaminum genera fuerint instituta.

PRAECLARE sane antiqui fecisse mihi videntur, qui cùm humanam vitam viderent multis calamitatibus miseriisque circumuẽtam, multisque incõmodis assiduè vexatam, permulta ad excitandos animos iacẽtes prope ac defessos ad hilaritatem excogitarunt, vt a quotidianis curis aliquantulum relaxarentur, quibus tamen cum voluptate mores informarentur, & exercerentur vires corporis, & ad religionis cultum vnà excitarentur. Nã & comœdiæ, & tragœdiæ, & multa ludorũ genera inuẽta sunt, quibus non solum ad corrigendos animi mores instituerentur, sed etiam allicerentur homines ad corporis vires exercendas cũ quadam voluptate. Ita enim fiebat vt populus qui spectatum conuenerat; eruditus cum voluptate discederet, cùm vitæ moderationem non sine delectatione imbibisset. Atque cùm illa fierent animi relaxandi caussa, tum in honorem Deorum immortalium multa certamina fuerunt instituta, quibus & ad cultum rerum diuinarum, & ad exercendas vires corporis homines excitarentur. Conueniebat igitur ex vniuersa Græcia ingens ad certamina partim spe victoriæ, partim spectandi desiderio, multitudo: vbi post peracta certamina de rebus ciuitatibus vtilibus, & ad salutem vel gloriam totius Græciæ spectantibus, consultabatur. Et quoniam illa certamina ad religionem antiquorum Deorum pertinebant, me operæ precium facturum existimo, si quib. de caussis, & vbi, & quando illa instituta fuerint, & quo pacto agerentur, explicauero. Fuerunt igitur quatuor certaminum genera, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quæ celeberrima fuerunt, de quibus singulatim dicemus: ac primùm de Olympicis.

De certaminibus Olympicis. CAP. I.

FVERVNT Olympica certamina, quibus cum voluptate ad immortalium Deorum cultum, & ad exercendas corporis vires homines excitabantur, à Dactylis Idæis vocatis primùm

instituta, vt fama est. Nam ferunt illos fuisse quinque, qui ab Ida Cretæ monte in Elidem venerunt, vbi vnus eorum natu maximus Hercules nomine, certamē cursus per ludum fratribus proposuit: quorum nomina fuerunt ista, Pæonæus, Ida, Iasius, Epimedes: atque victorem oleastro coronauit: quæ arbor ab ipso Hercule primùm fuit eò ex Hyperboreis deportata. Hercules igitur Idæus primus autor fuit certaminum Olympicorum, & cùm quinque fratres fuissent, placuit quinto quoque anno, & quinque certaminum genera diuersis modis celebrari. Quæ quòd quinto quoque anno in plenilunio fierent, ita testatus est Aristophanes in Pluto:

ὁ Ζεὺς δήπου πένεται· καὶ τοῦτ' ἤδη φανερῶς σε διδάξω.
εἰ γὰρ ἐπλούτει, πῶς ποιῶν αὐτὸς τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα,
ἵνα τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ἀεὶ δι' ἔτους πέμπτου ξυναγείρει,
ἀνεκήρυττεν τῶν ἀθλητῶν τοὺς νικῶντας στεφανώσας
κοτίνου στεφάνῳ· καίτοι χρυσῷ μᾶλλον ἐχρῆν, εἴπερ ἐπλούτει.
Iupiter sanè pauper est: quod palàm profectò docebo:
Nam si diues sit, quo pacto faciens is certamina Olympi
Illic, quò Græcos omnes quinto quoque anno coegit,
Per præconem pronuntiaret athletas victores, vbi coronasset,
Oleastri corona? nam magis auro decuit, si diues is esset.

Fuerunt qui victis Titanibus Iouem ipsum hæc certamina instituisse putarint, in quibus Apollo Mercurium cursu superauerit, cùm Mars vicisset pugilatu: cuius rei indicium faciunt Pythicos tibiarum modos, qui salientibus quinquertionibus accinebantur, quod carmen consecratum fuit Apollini, vt memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis. Fuerunt variis temporibus varii modi certaminibus Olympicis seruati; nam præter homines pueri etiā, & pulli equorum, & fœminę, & varia vehiculorū genera in hos ludos admissa fuerunt: & iudices in singula certaminum genera delecti, pro quorum arbitrio præmia darentur victoribus. Postea verò institutum fuit vt grauioris armaturę cursus peditum admitteretur, quòd eum ad rem bellicam non inutilem fore existimabant, in quo certamine primus victor declaratus est Demaratus Heræensis. Quòd enim armati currerent, facilè licet ex epiniciis cognoscere. Alii singulos ex Idæis Dactylis singulos ludos instituisse putarunt, qui quòd quinque essent, à digitorum numero sunt vocati. Erant autem ista quinque ludorum genera: cursus, palæstra, discus, saltus, ars pugilumde. quibus ita meminit in eo epigrammate Simonides:

Ἴσθμια καὶ Πυθοῖ Διοφῶν ὁ Φίλωνος ἐνίκα,
ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.
Isthmia deuicit Diophon & Pythia, disco,
Et saltu, & pugnis, & leuitate pedum
Atque palæstra.

In his præmia victoribus coronæ proponebantur, atque ingens honor

honor illis habitus est, vt testatur Xenophanes Colophonius in his carminibus:

ἀλλ' εἰ μὲν ταχυτῆτι, ποδῶν νίκην τις ἄροιτο.
ἢ πενταθλεύων ἔνθα Διὸς τέμενος
πὰρ Πίσαο ῥοῇς ἐν Ὀλυμπίῃ, εἴτε παλαίων,
ἢ καὶ πυκτοσύνην ἀλγινόεσσαν ἔχων,
εἴτε τι δεινὸν ἄεθλον, ὃ παγκράτιον καλέουσιν,
ἀστοῖσίν κ' εἴη κυδρότερος προσορᾶν,
καί κε προεδρίην φανερὴν ἐν ἀγῶσιν ἄροιτο.
καί κεν σῖτ' εἴη δημοσίων κτεάνων
ἐκ πόλεως, καὶ δῶρον ὅ οἱ κειμήλιον εἴη,
εἴτε καὶ ἵπποισιν ταῦτά γ' ἅπαντα λάχοι.
Quòd si quis leuitate pedum certamina tentet,
Pentathlum si quis, est vbi sylua Iouis,
Hic prope Pyseas vndas vbi surgit Olympus,
Seu grauis ars pugilum, siue palaestra iuuat,
Seu graue bellum quod dicunt Pantration illi,
Ciuibus ad summum mox venerandus erit.
Huic dabitur sedes inter certamina prima.
Impensa hinc illi publica victus erit.
Ex vrbe accipiet mox munera plurima, opésque:
Atque haec vel celeri consequeretur equo.

Scriptum reliquit Isacius Herculem Alcmenae filium, at non Idaeum Dactylum, Olympia instituisse in honorem Iouis, vt videtur in his attestari Pindarus in Olympicis in epinicio Theronis Agrigentini:

ἢ τοι Πίσα μὲν Διός.
ὀλυμπιάδα δ' ἔστα-
σεν Ἡρακλέης
ἀκρόθινα πολέμου.
Nam Pisa sanè Iouis:
Olympiadem statu-
it Hercules
Praeludia belli.

Ferunt enim Herculem post debellatum Augiam Elidis Regem, qui Solis & Iphiboae filius dicebatur, quoniam sibi promissam mercedem ob fimi boum purgationem non accepisset, ex Elidis populationibus & praeda certamen Ioui instituisse Olympio, atq; illud Olympicum nominasse. Agebatur illud certamen quinto quoque anno, vt dictum est, vel vt meliùs dicam, quinquagesimo quoque mense, & eo mense, qui Parthenius fuit vocatus, aut Ἀπολλώνιος, vt ait Pindari enarrator. Id vbi Hercules instituisset, dicitur omnes volentes ad palaestram prouocasse; quò nemo cùm prodire auderet, fama est Iouem in palaestritam conuersum cum Hercule fuisse colluctatum. tùm verò pugna diu anceps fuisset;

Iupiter, qui esset, se ostendit, atque ita id certamen Ioui gratum fuisse creditum est. Incipiebant Olympia die Lunæ decimo quinto transacto, peractis ante solennibus, vt mos erat, sacrificiis, atq; per dies quinque agebantur: cùm ante id tempus per dies triginta exercerentur Athletæ. Scribit Strabo libro octauo, Olympia certamina post Troiana tempora incepisse, cuius rei illud facit argumentum, quod nullam de Olympicis mentionem fecit Homerus, cum meminerit tantùm de nonnullis certaminibus funebribus. Agebantur igitur hi ludi in regione Eliensium non procul à Pisa ciuitate, & Alpheo flumine, vt testatur Virgil. in tertio libro Georgicorum in his:

Sin armenta magis studium, vitulósque tueri:
Aut Alphæa rotis prælabi flumina Pisæ.

Erat proposita victoribus corona ex oleastro (nam multa coronarum genera fuerunt in diuersis temporibus & locis: neque omnes ex eadem arbore coronabantur: cùm alii gramineis, alii salignis, alii oleaginis, alii laureis vel myrteis, vel quernis coronis, vel apio, vel palma coronarētur) vt patuit è superioribus carminibus Aristophanis, & Plutarchus in Catone Vticensi meminit. Nam Faonius factus ædilis, vt is ait, spectaculum in theatro edidit, ac certantibus non ex auro coronas proposuit, sed quemadmodum in Olympicis fieri solet, ex oleastro. Herodotus in Vrania Xerxem Persarum Regem Græciam inuasisse scripsit, quo tempore agebantur Olympia, qui cùm Arcadas nonnullos percunctatus esset, quæ præmia proposita essent victoribus, illique coronam ex oleastro respondissent, miratus est magnopere. Ita se habent Herodoti verba: εἷς δέ τις πρὸ πάντων ἦν ὁ ἐρωτῶν αὐτοὺς ταῦτα· οἱ δέ σφι ἔλεγον ὡς Ὀλύμπια διάγουσιν, καὶ θεωρέοιεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν. ὁ δὲ ἐπείρετο ὅτι τὸ ἄεθλον εἴη σφι προκείμενον, περὶ ὅτευ ἀγωνίζοιντο. οἱ δ᾽ εἶπον, τῆς ἐλαίας τὸν διδόμενον στέφανον. *Vnus præ cæteris illos interrogauit de his: qui responderunt, quod agerent & spectarent gymnica & equestria certamina. Tum rursus quæsiuit ex, quod præmium illis esset propositum, de quo cōtenderent: qui responderunt, coronam oleaginam, quæ dabatur.* Tum dicunt Tigranem Artabani filium silentium continere non potuisse, quin tanquam timidus, ac parum strenuus miles diceret, Papæ Mardoni in quorum hominum regionem nos adduxisti, qui non pro diuitiis, sed pro gloria decertant! Nam præter superiora ludorum genera mox additi sunt equites armati, qui cursu certarent, vt ait Pindarus in Psaumide Camerinæo, & multa alia à primis differentia. pro temporibus enim & negotiorum contingentium opportunitatibus ludicra sunt immutata, cùm semper vsus fuerit optimus rerum gerendarum magister. Enimuero non è quouis oleastro tamen coronæ victoribus dabantur antiquitus, sed e vocata Callistephano, vt his verbis testatur enarrator Aristophanis de Aristotelis sententia:

ἐστὶ

ἐν τῷ Παντεθείῳ ἐστὶν ἐλαία, καλεῖται δὲ καλλιστέφανος. ταύτης δὲ ἔμπαλιν τὰ φύλλα ταῖς λοιπαῖς ἐλαίαις πέφυκεν, ἀφίησί τε τοὺς πτόρθους ὥσπερ ἡ μύρτος, εἰς τοὺς στεφάνους συμμέτρους. ἀπὸ ταύτης λαβὼν Ἡρακλῆς ἐφύτευσεν Ὀλυμπίασιν, ἀφ᾽ ἧς οἱ στέφανοι τοῖς ἀθληταῖς δίδονται. ἔστι δὲ αὐτὴ περὶ τὸν Ἰλισσὸν ποταμὸν, σταδίους ξ΄ τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα. περιῳκοδόμηται δὲ, καὶ ζημία μεγάλη τῷ θίγοντι αὐτῆς ἐστίν. ἀπὸ ταύτης ἔφερον λαβόντες Ἠλεῖοι τὴν ἄθλησιν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς στεφάνους. *Oliua quadam est in Pansterbio, qua vocatur Callistephanus, cuius folia è contrario se habent ipsa natura, atque folia caterarum oliuarum. Demittit ramos tanquam myrtus conficiendis coronis accommodatos. Ex hac cepit Hercules, atque in Olympicis plantauit, è qua dantur corona Athletis. Est verò ipsa circa Hilissum flumium sexaginta stadiis distans ab ipso flumine, atque circumsepta est. Proposita est magna pœna si quis illam attigerit; è qua capientes Elei Athletis coronas in Olympicis proponebant.* Hanc & ab Hercule fuisse ita portatam, & ea coronari in Olympicis Athletas consueuisse, ita significauit Pindarus in epinicio Theronis Agrigentini:

Αἰτωλὸς ἀνὴρ ὑψόθεν
ἀμφὶ κόμαισι βάλῃ γλαυ-
κόχροα κόσμον ἐλαίας, τάν ποτε
Ἴστρου ἀπὸ σκιεροᾶν παγᾶν ἔνεικεν
Ἀμφιτρυωνιάδας,
μνᾶμα τῶν Οὐλυμπίᾳ κάλλιστον ἀέθλων.

AEtolus vir altè
Circa comas ponat vi-
rens ornamentum oliua, quam olim
Istri ab vmbrosis fontibus tulit
Amphitryoniades,
Monimentum in Olympicis pulcherrimum certaminum.

Non erit fortasse iniucundum, si summatim & breuiter quantum natura rei patietur, complexi fuerimus varia certaminum genera, quæ diuersis temporibus in numerum celebritatémque olympicam fuerunt admissa, quantum tamen aciem oculorum nostrorum intendere potuimus.

¶ Prima igitur olympiade Mars pugilum victor renunciatus est, & Apollo de cursu victoriam reportauit, pro illorum sententia, qui hæc ipsa certamina à Diis primùm fuisse instituta tradiderunt: in quibus Dii prius se exercuerint, atque in ipsis quinque ludorum generibus. Alii tamen maluerunt vnicum priùs fuisse de stadio certamen apud Eleos, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Primus fuit omniũ mortaliũ Corœbus Eleus, qui victor de cursu renũciatus est in Olympicis certaminibus, quæ cursus consuetudo dicitur aliquandiu perdurasse: quippe cùm olympiade quarta Polycrates Messenius vir cæteroquin minimè obscurus olympica palma nõ parũ fuerit nobilitatus, atque eadem ratione

sexta olympiade palma de stadio data est OEbotæ Dimęo. deinde cùm Pisęi Eleos vehementer irritassent, quia cupidiùs contenderent condendi olympicos ludos autoritatem sibi vendicare, atque exitium illis struxissent, Elei accitis auxiliis Phidonis Argiui Tyranni cunctę Grecię inuidiosi, ac eius pręsidiis subnixi ludos octaua olympiade commiserunt, qua victor de stadio declaratus est Agamedes Tanagręus, at sequenti olympiade renuntiatus est victor de stadio Xenophon Messenius. Perdurauit sicut instituta fuerat olympicorum ludorum consuetudo ad decimam & quartam vsque olympiadem: nam decimaquarta additus est duplicati spatii cursus, qua olympiade renuntiatus est victor primus Hypenus Pisęus, ac sequenti Acanthus Lacon. decima octaua deinde olympiade cùm quinquertiona ars paulatim abolita esset, & luctæ cæteráque ludicra tum denuò fuerunt instaurata; quo anno præmium reportauit de quinquertio Lampidius, & de lucta Eurybatus Lacedæmonii, & de stadio Demaratus Heręensis. Tertia post vicesimam olympiade, qua palmam tulit de stadio Icarus Hyperesiensis, institutum fuit cæstuum ludicrum, cuius victor declaratus est Onomastus Smyrneus: victoriam tulit de stadio proxima olympiade Damon Corinthius. At vigesima quinta currule certamen etiam institutum fuit, & integræ ætatis equarum cursus, è quo certamine curru victoriam reportauit Pagondas Thebanus, quo etiam tempore fœminæ ad equestrem victoriam aspirare ausę fuerunt. Nam cùm equestrem victoriã prima omnium mulierem Cynisca Archidami regis filia consecuta fuisset, de quadrigis vndeuicesima olympiade, qua iterum vicit de stadio Chionis Lacon, qui vesima septima quoque vicerat, & de pugilatu Xenophõ Corinthius, deinde reliquæ Macedonũ mulieres equos alere in certamina cœperũt: ad quod ludicrũ & currus institutus fuerat decima sexta. Postmodo cùm equi desultorii fuissent prætermissi, qui nona olympiado fuerãt instituti, eadẽ olympiade in certamina olympica redierunt, qua palmã de Pancratio adeptus est Lygdamis Syracusanus, at equorũ desultoriorũ victor declaratus est equa Cranonia Creusidas. sunt autẽ equi desultorii, quibus cum ephippiis exercebantur antiqui celeriter insilire ad vsum bellorũ. Quarta & tricesima deinde olympiade, quarta nimirum ab ea qua tertiam palmã tulit Chionis Lacõ, Pisæi cõparatis vndique finitimorum auxiliis regem suum Pantaleontẽ secuti submotis Eleis ipsi ludis olympicis præfuerũt, cùm etiam de ea re non leuis ambitio & controuersia inter nonnullos Græcos fuisset exorta: quod accidit anno quinto, postquã currulem victoriam reportauit de quadrigis Myron Sicyoniorum tyrannus. tricesima septima olympiade Elei pro sua sententia, nullo veteris memoriæ exemplo, puerorũ certamina cursus & luctæ instituerunt, & præmia proposuerunt, qua olympiade palmam
cursus

cursus accepit Eleus Polynices, at luctæ Hipposthenes Lacedæmonius. atque horum quinquertium postea receptum fuit olympiade tricesima octaua, qua palmā tulit de puerili palæstra & de quinquertio Eutelidas Lacedæmonius. Nam tunc luctatorū priùs, deinde quinquertionum ludicrum committebatur. at illud postea ita reiectum est, vt postero dein tēpore nulli pueri quinquertiones sint admissi. Prima post quadragesimā olympiade, qua fuit renuntiatus victor Philetas Sybaritanus, admissi fuerunt pueri etiam in ludum cęstuum, cùm cęstus nominaretur claua, quę plumbeas quasdam pilas loris bubulis pręlongis haberet appēsas, quibus decertabatur omni industria, robore, arte, constantia. de sequēti quinquertio palmam olympicam reportauit Gorgus Eleus, cùm tertiam ante istud obtinuisset. cùm tibicines & citharœdi & & aulœdi recepti fuissent quadragesima octaua olympiade, qua declaratus est victor de pancratio Clauclas Crotoniates, reportauit palmam de tibicinibus Sacadas Argiuus, de citharœdis Cephalo Lampi filius, de aulœdis Echembrotus Areas. quinquagesima postea olympiade, qua palmam tulit de stadio Epitelidas Lacon, iudices de communi nonnullarum Græcarum ciuitatum consensu delecti res olympicas iudicare iussi sunt, idque muneris duobus iudicibus Eleis sorte ductis, ex ipsa Eleorum ciuitate demandatum est, vt illis curæ esset, quò res iuste aptéque succederet, darentúrque præmia quibus legitimè & pro meritis conuenirent, qui iudices Hellanodicæ dicti sunt, quod idem est ac si dicas iudices Græcorum, cùm antea soli Lacones aut soli Athenienses iudicarent, atque ille quidem binorum designatorum numerus ad multos annos perdurauit. Hi statuerunt primùm vt cursores pueri ante solis ortum suos ludos inciperēt, quia opus esset illos ante meridiem omnino esse absolutos. Nam cùm esset iā meridies, mos fuit vti quinquertiones exercerentur, & illa certamina, quæ dicebantur grauiora. Arrachion quarta post hanc olympiade, qui duas alias de superioribus pācratiastis reportauerat, victoriā est adeptus magna virtute: quippe cùm victis aliis aduersariis vnus relictus sit, cum quo de oleastro certaret, ille eodem impetu pedibus Arrhachionem cinxit, & collum obstrinxit manibus sed cùm Arrhachion digitum pedis illi infregisset, iam propè strangulatus, animámque efflans, corruit aduersarius præ dolore digiti, Elei cadaueri tamen Arrhachionis palmam per præconē detulerunt. Octaua supra quinquagesimam olympiade palmam tulit Diognetas Crotoniates, cùm sequenti cœperint primi athletarum omnium statuas suas dicare Diis, Praxidamas AEgineta, qui cæstibus vicit olympiade vna de sexagesima, & Opūtius Rhexibius, qui pancratiastas superauit olympiade sexagesima prima, at quarta post hanc grauis armaturæ cursus, de quo palmam tulit Demaratus Heræensis, acceptus est in stadium cū magno applau-

ſu,quia curſus ille videretur eſſe rebus bellicis peraccommodatus, cùm mos eſſet vt cum ſcutis etiam decurreretur: vicit idem Demaratus ſequenti etiam olympiade,qua Elei & Græci ſuſtulerunt curſorum ocreas & ſcutum, atque vicit de curſu equorum Cleoſthenes Epidamnius,qui non ſolùm ſuum,ſed etiam equorum nomē ſtatuæ adſcripſit, cùm primus de victoribus equorum ſtatuam ſibi erigi curarit. tulit palmam curſus poſtmodo Theopompus Demarati filius,& huius poſtea filius eodem nomine de quinquertio,ac de curſu puerili Lycinus Heræenſis, Epicradiúſque Mantinenſis de pugilatu, ſequenti olympiade Theagenes Thaſius de pancratio palmam tulit, cùm antea Dromeus Mantinēſis primus fuerit, qui ſine puluere palmam ſit adeptus:conſecutus eſt idem Theagenes tres Pythicas coronas de pugilatu,nouémque Nemiacas, & de miſtis pugilatus & pancratii certaminibus decem in Iſthmo. Renuntiabantur autem victores iudicum decreto per præconem in celeberrimo totius Græciæ conuentu cum magno ſuorum & ciuium & amicorum omnium applauſu, atque ſeptuageſima olympiade rheda etiam & carpentum fuit introductum ad cætera ludicra. Sequenti poſtea Cleomedi Aſtypalęenſi erepta fuit palma ab Aedilibus, quòd ille in pugilatu mentis impotens factus Iccum Epidaurium interemiſſet. inde Cleomedes Aſtypalæā reuerſus pueros ad ſexaginta in ludo literario oppreſſit, cōuulſa colūna robore brachiorum ædificium fulciēte:mox inſequentibus cū lapidibus Aſtypalæenſibus in Mineruæ ſacellū confugit,in arcámque ſe incluſit,qua vi recluſa nemo fuit inuentus, vt memoriæ proditum eſt à Plutarcho, & Dioxippo Corinthio in rebus patriis.Nam parum decorū videbatur iudicibus aduerſariū iam victu & proſtratum ac ſupplicem occidere, quòd iā plurimum fallaciarum & crudelitatis in hos ludos introduci cœperat. introductū fuit deinde lata lege vt athletę omnes, eorúmque parentes,fratres,gymnaſii magiſtri,cōceptis verbis ſuper exacti ſuis teſtibus iurarēt ſe nihil fraudis eſſe cōmiſſuros, quò minus olympici ludi rectè legitiméq; procederēt:quin etiā iurabāt ſe decē mēſes in ludicris perdiſcēdis ante cōſumpſiſſe.Secunda poſt ſeptuageſimam coronatus eſt de ſtadio Tiſicrates Crotoniata, poſt quē palmā tulit Gelō Gelous, poſt quem Cæcini fluuii filius creditus Euthymus,vt ait Silenus Chius in fabuloſis hiſtoriis.idem Euthymus cæſtibus ſequenti olympiade victus fuit à Theagene Thaſio, qui tamē oleaginā non accepit,quia iudicatus ſit aduerſariū fraude circūueniſſe, cùm pugilatus & pācratii palmā appeteret: quin etiam vnum talentū Ioui ſacrā multam Aediliū ſententia, alterū Euthymo ad luendam contumeliæ noxam iuſſus eſt pēdere: quæ olympias inſignis eſſe potuit clade illa memorabili, qua euerſæ ſunt res Perſarum duce Mardonio. Sed quoniam qui virtutę non poterat, virtutis inſignia aliquando & victoriam ipſam corru-

ptis

pris iudicibus largitione reportabat, statutum fuit hac ipsa septuagesima quinta olympiade, communi omnium Græcorum sententia, vt nouem iudices Hellanodicæ res olympicas diligenter curarēt. Illa, quæ secuta est, olympiade Theagenes Ioui quod erat imperatum talentum dissoluit, at cùm aduersario enumerare recusauisset, in pugilatum non descendit, quare & hac & altera Euthymo pugilatus corona est decreta. Septuagesima septima olympiade instituta sunt facta, vt mactatis Deo victimis quinquertionum primùm & cursus certamina, deinde equorum committerentur, cum antea & homines & equi eadem die inducerentur; qua olympiade declaratus est victor de pancratio Callias Atheniensis. Panciatiastę sub noctem prodibant, cùm non possent antè accersiri, quia dies equitiis & quinquertio absumebatur enimuero non solùm curabant horum certaminum præfecti iudices vt omnia ratione & sine fraude procederēt, sed etiā ne cui vel ab aduersariis, vel à iudicib. fieret iniuria: idcirco solēne fuit iudicibus pronunciaturis sententiā de certatoribus iurare se nullā capturos esse pecuniam ob rem iudicandam, sed tamē quibus rebus adducti probarint aut improbarint nō esse in vulgus prolaturos. ex iis autem qui fraudem commisissent collecta mulctatitia pecunia in vsus templorum vertebatur. Idcirco octaua supra septuagesimam olympiade Pherias Aegineta de medio recedere iussus est, quòd esset adhuc adolescentulus, neque vllo pacto par aduersario in certamine luctandi videretur, qui tamen sequenti admissus omnes pueros lucta vicit. qua olympiade decimus iudex additus est, cum tres de cursu, totidem de quinquertio, reliqui de cæteris ludicris priùs iudicarent. Quinta post hanc carpentum & rheda in omne tempus posterum fuit exclusum, cum vtrunque vehiculum fuisset in curriculum septuagesima olympiade receptum. Sexta & octogesima palmam tulit de stadio Ocbotas Cyreneus, at Philes Eleus de lucta puerorum. Nona supra octogesimam olympiade obtigit palma de puerili pugilatu Hellanico filio, de virili verò patri eius Alcæneto Lepreatæ, cum Theantus etiam filius olympiade sequenti victor de pugilatu sit renunciatus, qua Taurosthenes Aegineta à Chæmone quidem in lucta fuit prostratus, sed sequenti omnes deiecit, qui in certamen luctę descenderūt. Olympiade deinde nonagesima tertia biiugorū equorum integræ ætatis cursus denuò receptus fuit in curriculum, qua vicit Euagoras Eleus. Tertia deinde victor de stadio euasit Eupoleus Eleus. Ac nonagesima octaua cum Eupolus Thessalus vnus ex iis qui ad pugilum certamen conuenerāt corrupisset, pecunia Phormionem Halicarnassensem, Prytanim Cyzicenum, & Argetorem Arcadem, qui superiore olympiade de pugilatu victoriam fuerat adeptus, & ipse & qui pecuniam ceperant condēnatus est, quòd primi illa corruptela ludorum religionem pol-

fuissent. Eorum itaque mulctam exegerunt acriter Elei. Vnadecentesima olympiade iunctis ad currum pullis decertatum est, de quo coronam tulit Sybariadas Lacedęmonius, longioris curriculi victor euasit Sotades Cretensis, sic enim fuit publice renuntiatus. idcirco illa, quæ consecuta est, cùm accepta publicè ab Ephesiis pecunia victor se Ephesium prodi maluisset, perpetui exilii condemnatus est à Cretensibus. fuit enim eximiæ fortitudinis ac roboris Sotades, vt ait Echemenes in rebus Cretensibus, non minùs quàm Leontiscus aut Sostratus pancratiastæ, qui dicti sunt acrochersitæ, quòd summas manus aduersariorum tam fortiter apprehendebant, vt non prius dimitterent, quàm elisis digitis cōfectos & victos dolore intelligerent. omnium tamen athletarum maximè admirabile fuit robur Milonis Crotoniatæ, qui sex palmas olympicas de lucta fuit adeptus, ac totidem pythicas. aiunt Milonem malum punicum ita manu compressa tenuisse, vt neque qui conaretur posset extorquere, neque id tamen elideret. ita peruncto super disco insistebat, vt omnes, qui impetu facto detrudere ipsum conarentur, haberet ludibrio. caput neruo tanquam redimiculo incingebat, deinde interclusu spiritu cōpressis labiis quanta vi maximè posset, cùm venæ capitis plurimo intumuissent sanguine, neruum disrumpebat. vbi cubitum lateri admouisset porrecta dextera ac sublato pollice, reliquos digitos si iunctim intendisset, nemo erat tam fortis, vt vllo conatu minimum posset à cæteris seiungere. Eodem tempore in tribus duodecim Elei descripti sunt, atque tribus singulæ suum dedere ludorum cognitorem. olympiade sequenti renunciatus est victor de Pancratio primùm Damon Thurius, ac postea Pyrrhus ludis præfectus præmia tulit de equitiis. Troilus bigis equorum integræ ætatis, vicitque pullorum curru. lege postea ab Eleis cautum est post Pyrrhi victoriam, ne quis è præfectis ludorum equos in certamen mitteret in posterum: de stadio iterum renunciatus est victor idem Damon Thurius. fuerunt tamen nonnulli qui octauam, tricesimam, & centesimem quartam olympiadas vacuas meminerent, vocentque anolympiadas, quòd propter dissensiones Eleorum & Pisæorum ludicra fuerint intermissa. at quinta post centesimam olympiade palmam de stadio meruit Prorus Cyrenæus. at enim cùm afflictæ fuissent res Eleorum postmodò Arcadum bello, & ii parte agri mulctati amissis omnib. curiis quæ in in hostium potestatem venerant, quarta & centesima olympiade in octo tribus redacti sunt Elei, decretumque vt totidem Hellanodicæ eligerentur: sed octaua supra centesimam, qua de stadio Polycles Cyrenæus victor est renuntiatus pristinus numerus Aedilium decem scilicet vsurpatus fuit. Quarta ab hac iam agebatur olympias, cum Callippus Atheniensis quinquertii coronam precio ab aduersariis auertit. petita est mulcta tum à Callippo, tum

rum etiam ab iis qui cum Calippo consensissent, quam Elei per Hyperidem Athenas missum postularunt: quod nisi fieret, vetabantur lege sacra omnes Athenienses ad olympica ludicra accedere. at Athenienses exoratum miserunt Eleos, quòd cùm impetrari non potuisset, non priùs decreuerunt dissoluere, quàm responsum sic ab oraculo Delphico non responsurum esse antequam Eleis satisfuisset ab iis factum: vigesima tertia post centum victoriam de stadio accepit Idæus Cyrenæus, cùm sequenti Ladas Aegiensis patria palmam tulerit de stadio, qua deletæ sunt Græcorum virtute Gallorum acies, ac penitus profligatæ, ita vt nec vnus quidem saluus domum redierit. nam Brennus sollicitatis animis Gallorum ad expeditionem contra Græcos suscipiendam ad centum & quinquaginta millia peditum, equitum sexaginta millia & amplius amisit. Dux certè ipse copiarum vltro hausto mero post accepta vulnera dicitur mortem oppetiisse. Cùm receptæ deinde bigæ pullorum & desultorius pullus fuissent, bigarum palmam tulit vicesima octaua Belistiche fœmina ex ora maritima Macedoniæ, & tricesima prima post centesimā desultorii pulli Tlepolemus Lycius. quadragesima post centesimam olympiade palmam adeptus est de Pancratio & pugilatu Clitomachus patria Thebanus, qui de palæstra & pugilatu ad Isthmum antea tulerat, & tres palmas de Pancratio Pythico. quarta ab hac olympiade puerile institutum est pancratium, in quo vicit P[illegible]dimus Aeolensis ex vrbe Troade: sed illud mox fuit ab Eleis repudiatum. sexagesima post centesimam victor de stadio Diodorus Sicyonius est declaratus. decimaquarta, post quam Eleus, & post hunc Aristomenes Rhodius, & post hunc Protophanes Magnesius palmam tulerunt, atque post hunc octaua supra centesimam & septuagesimam vicit coronatusque est de lucta & pancratio eodem die Strato Alexandrinus, secunda & nonagesima supra centesimam Polyctor Damonici Elei, & Sosander Sosandri Smyrnæi filii descenderunt in luctæ certamen: sed cùm Damonicus impensiùs optaret filio suo victoriam obtingere, dictus est Sosandrum data pecunia impulisse, vt se facilè vinci pateretur. sed vtrorumque parentibus mulcta indicta est & exacta, cùm ab illis noxa fuisset commissa. irrogata fuit mulcta Serapioni etiam pancratiastæ prima post ducentesimam olympiade, qui condemnatus fuit timiditatis pridie quàm pancrantium committeretur, quia metu aduersariorum solum verterit, quod vni ex omnibus vndenis athletis per omnem hominum memoriam accidisse memorant. Vndecima post ducentesimam oleastrum tulit Xenodamus pancratiasta Anticyrensis, cùm sequenti coronatus sit Artemidorus Trallianus. Condemnatus est olympiade decimaoctaua post ducentesimam Apollonius pugil Alexandrinus, quia ad statutum diem non adiit. neque illi

profuit quòd vento ad Cycladas se detentum causatus esset, cùm ad statum diem conuenire oporteret, quorum nomina athletarú legitimè data fuissent. Heraclidi igitur coronam intacto Elei ac sine puluere partam decreuerunt. cùm id grauiter ferret Apollonius, in Heraclidem coronam iam capientem impetum fecit, & ad ludorum præsides vsque persecutus est, quæ insania illi magni stetit. octaua post hanc condemnati sunt pugiles deprehensi de eadem palma inter se pacta pecunia societatem coisse, quare illis mulcta est imposita: ii fuerunt Didas & Garapammon qui pecuniam dedit, ambo ex Arsinoite tribu Aegypti. olympiade verò quinta ac tricesima post ducentesimam, qua Mnesibulus de cursu victor palmam tulit, duplicati sunt cum clypeo curriculi, cùm & alias Mnesibulus Eleata cursor cæteros cursores olympicos superasset. Atque res olympica ita miram varietatem diuersis temporibus sortita est, & quemadmodum res humanæ omnes sortiuntur, quæ nunquam in eodem statu diutius possunt consistere. Veruntamen ex iis perspicuum esse posse censeo, quæ genera ludicrorum, & quibus temporibus singula fuerint instituta vel instaurata, & quid iudices spectare oporteret, & quæ præmia proponerentur victorib. Atq; de Olympicis certaminibus hæc breuiter dicta sint. nunc de Pythiis dicatur.

De Pythiis. CAP. II.

FVERVNT & Pythia multis annis ante Isthmia instituta, post Olympia tamen, & ea in honorem Apollinis agebantur, cœptaque sunt eo tempore, quo Apollo latronem in Delphis sagittis confixit, qui postea insepultus ibi contabuit, quem tamen draconem quidam esse crediderunt, vt dictum est. Alii instituta dixerunt, quia cùm artem vaticinandi sit à Pane doctus, qui scitè Arcadibus leges dedit, mox ad vaticinium venit, vbi Nox, deinde Themis responsa dabat, Pythone præside tunc tripodis prophetici cæso ipse vaticiniorum locum occupauerit. Cùm cœpti essent igitur celebrari ludi Pythici, antiquissimum omnium fuit certamen, vt hymni in Apollinem cum tibiis ad citharam canerentur, & ab ipsis aulœdis. atqui variis temporibus & hæc ipsa certamina multam varietatem sortita sunt: quia priùs fuit institutum pancratium, siue quinquertium, quoniam fama est prima Pythiade, in qua certarunt Dei, vicisse Castorem stadio, Pollucem pugilatu, cursu Galaim, armatum Zetem, disco Peleum, lucta Telamonem, Herculem pancratio, qui ramo lauri coronati sunt, vbi primum Pythia sunt ab Apolline instituta, vt quidam putarunt. alii tamen vocata fuisse Pythia crediderunt à loco Pytho nominato; alii ab interrogatione, cùm πύθεσθαι sit percunctari. in qua vicit Pythiade Achmæas Parapotamius cæteros omnes

nes pueros pugillatu: ea fuit prima, in qua homines decertarunt, vt aiunt Pausanias. Altera deinde Pythiade Amphictyones, qui fuerunt his ludis præfecti ab Amphictyone Deucalionis filio nominati, vel (vt alii maluerunt) ab Amphictyone Heleni filio, qui hunc conuentum instituit: quod accidit quadragesima octaua olympiade, omnem artem aulœdorum repudiarunt, quia nescio quid triste & insuaue auditu, minimeque iucundi ominis canerent. nam elegi & funebres modi magis hisce tibiis conueniebant, quam vllum lætitiç genus, vel ludorum festiuitas qui celebrabantur. institutum fuit coronarium dúntaxat certamen vt submotis præmiis relinqueretur, cùm primùm pecunia esset præmium victorũ. Additus est etiam equorum cursus, qua Pythiade renūtiatus est victor Clisthenes Sicyoniorũ tyrannus, eadémque certamina indicta sunt Athletis, quæ & in Olympia erãt, lata lege vt soli pueri tum longiore, tum etiam repetito cursu manè certarent. nam sicuti dictum fuit, curru etiam in olympicis decertabatur. Octaua Pythiade lege ludorum comprehensi qui assis fidibus canerent, qua coronatus fuit Agelaus Tegeates. Quadragesima Pythiade octaua cœptum est certari bigis, è quo certamine victor euasit Phocensis Execestiades. Quinta postmodo ab illa Pythiade pullis ad currum adiunctis decertari cœptum est, in quo certamine cæteros omnes quadrigis superauit Orphōdas Thebanus. Postea verò sexagesima Pythiade admissũ est inter pueros pancratiũ, & biiuges atque iniuges pulli, serius quàm ab Eleis, quo tempore victor declaratus est Laidas Thebanus: cùm pulli postea etiam singuli fuissent admissi. septima post hãc Pythiade bigæ receptæ sunt, & pulli singuli ad currũ, qua singulari pullo Lycormas Larissæus, at bigis Ptolemæus Macedo victor fuit declaratus. In omnibus his carminibus laurea corona donabatur, sicuti patet è Pindari epiniciis, quæ corona propria fuit illorũ ludorũ existimata. nã credebatur esse grata Apollini, quia fabulati sunt amatã fuisse ab Apolline Ladonis filiam in illã arborẽ conuersam: sed tamen fuerũt nonnulli qui existimauerint quòd multo antè quã Apollo Daphnen amaret, instituta sunt Pythia, & antequã laurea reperiretur, vel ex palma, vel ex æsculo coronæ dabatur victoribus, vt ait Ouid. lib. 1. Metamorph. in his:

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomita serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunque manu, pedibusve, rotáve
Vicerat: æsculeæ capiebat frondis honorem;
Nondum laurus erat.

Nam primis Pythiorum temporibus non erat adhuc inuenta laurus, qua postea inuenta & locus datus est fabulæ, & coronæ victoribus Pythiorum ex illa confectæ. apparet autem ex Ouidii carminibus non Amphictyones, neque filium Deucalionis, sed

Apollinē ipsum præ lætitia victoriæ eius certaminis, in quo Pythonē ceciderat. Pythicos ludos instituisse, atque eadē propè ludicra fuisse in Pythicis, quæ erant etiam in Olympicis. alii dixerunt neque palmam, neque æsculum, neque laurum præmium fuisse Pythiorum, sed poma quædam Deo consecrata victoribus donari solita, vt scripsit in libro de coronis Ister: Verùm istud accidit, quia & ludicra, & præmia victorum, & tempora, quibus agebantur Pythia, sæpiùs immutata sunt: nam cùm nono quoque anno primùm agerentur Pythia, perducta sunt postea ad quinquennium, quia tot Nymphæ dictæ sunt Parnasides dona Apollini, cùm feram trucidasset, obtulisse. at de Pythiis satis, nunc de Nemeis dicamus.

De Nemeis. CAP. III.

CELEBRABANTVR Nemea in sylua quadam ita vocata, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas Achaiç ciuitates, in Archemori Lycurgi filii honorem, quoniam in illa sylua dicitur à serpente morsus interiisse. Alii dicunt quòd septem duces Argiui opem ferentes Polynici, militantes ad Thebas in Lemnum Thraciæ profecti, siti correpti in Hypsipylen Lemniam inciderunt, quę Lycurgi sacerdotis Iouis & Eurydices filium Opheltam ferebat, Hæc rogata tanquam perita eius regionis vt aquam ostenderet, dux fuit illis ducibus ad fontem, relicto puero in quodam prato, quem serpens repertum & spiris circa collum conuolutus necauit. Duces eò profecti re visa serpentem interemerunt, atque in triennium quodque certamen funebre instituerunt, certabant in illis milites aut militum filii tantùm priùs, quamuis vulgus postmodo fuit admissum. Dicitur à Theagene in rebus Ægineticis illa de causa è Lemno in Nemeam confugisse, quòd statutum fuerat apud Lemniades, vt omne genus marium de medio tolleretur, atque cùm mares omnes fuissent trucidati, sola Hypsipyle Thoantem patrem in arca seruauit. Illud cùm patuisset Lemniis, vbi argonautæ essent abnauigaturi, ipsum demerserunt in arca inclusum, at Hypsipylen propter pietatem erga parentem capitis condemnarunt. illa his auditis fugit, atque capta à piratis in itinere Lycurgo diuendita fuit. Eurydice igitur Lycurgi vxore volente Hypsipylen interimere ob mortem filii, atque Hypsipyle latente in quodam loco occulto hac ipsa de causa, Amphiaraus vaticinatus est, eamque indicauit Thoanti ac Eunęo quærentibus filiis, quorum opera & ducum Argiuorum beneficio fuit seruata. Fuerunt verò eadem ludicra in his, quæ etiam in superioribus instituta: at victores apio coronabantur, quæ funebris erat planta: idq; ad perpetuam Archemori memoriam. Alii Nemea instituta fuisse maluerūt ab Hercule, quia Nemeæum

mæum leonem ibi occiderit. alii ob Opheltam(vt diximus)qui per propriam mortem in Thebas militantibus Lacedæmoniis vaticinatus fuit: erat enim certamen epitaphium siue funebre, in quo milites aut militum filii solùm primùm certabant, quamuis & populus in id postea fuit admissus. alii non ob illum prædictum Opheltem, sed ob Opheltem Creusæ & Euphetæ instituta fuisse Nemea crediderunt, qui ictus fuit à dracone absente Hypsipyle nutrice, cùm illa aquatum iuisset, quòd ab illa aquam Argiui petiuerant. Instituta verò sunt illi Nemea ad Hypsipylæ consolationem, quæ etiam à nigris vestibus & lugubribus indutis iudicibus iudicabantur. Dictus postea fuit hic Opheltes Archemorus, quia illi mortem Amphiaraus vaticinatus esset à principio vitæ. nam ἀρχὴ principium, μόρος mortem significat. Coronabantur (vt fama est) antiquitus oliua victores Nemeorum, sed post cladem à Medis captam in honorem cæsorum apio funebri planta coronari cœptum est. Dicta fuerunt Nemea à bobus, quæ Argiuæ Iunoni erãt consecratæ, quæ in ea sylua pascebantur. Alii maluerunt Nemeam vocatam fuisse quandam regionem. Argiuorum à bobus Iouis & Lunæ ibi pascentibus. Alii à Danai filiabus, quoniam regio fuisset illis in capita distributa. His ludis enim Argiui & Corinthii & Cleonæi homines præerant. Lucianus in dialogo de Gymnasiis ita mentionem fecit de singulorum horum certaminũ præmiis: Ὀλυμπίασι μὲν στέφανος ἐκ κοτίνου, Ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν Νεμέᾳ δὲ σελίνων πεπλεγμένος, Πυθοῖ δὲ μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ θεοῦ. *In Olympicis quidem ex oleastro, in Isthmiis è pinu, in Nemeis ex apio corona connexa, at in Pythiis mala Deo consecrata victoribus erant proposita.* Atque huic certaminum generi apium iure conuenire censebatur, quoniam ex occisi à serpente pueri sanguine apium herba nata esse credatur. Non defuerunt qui in honorem Archemori primùm instituta fuisse dixerint Nemea, at ab Hercule fuisse in melius correcta, cùm leonem Nemeæum, occidisset: qui illa postea Ioui consecrarit; & post triennium tempus peragendis statuit diem duodecimum eius mensis, qui πάνεμος à Corinthiis, ab Atheniensib. autem βοηδρομιὼν dicebatur, quia eo mense Theseus Amazonas debellauit, atque Cretenses demum iudices sunt electi. at nunc de Isthmiis dicamus.

De Isthmiis. CAP. V.

SCRIPTVM reliquit Plutarchus in vita Thesei, Theseum ipsum Isthmia in honorẽ Neptuni, ad imitationem Herculis, qui Olympia Ioui consecrauit, instituisse: quippe cùm illa quæ in honorem Melicertæ fierent, noctu agerentur, & magis initiandi, quàm spectaculi causa constituta viderentur: quæ instituta fuerant à Sisypho Aeoli filio, vbi Melicertæ sui propinqui cadauer

agnouisset, Athamantísque filium honore illo prosecutus est. Nō defuerunt tamen qui in Scironis honorem Isthmia celebrari crediderint, & ea putarint à Theseo inuenta ad mortem ipsius Scironis expiādam. Alii ob Sinnin Procustē Neptuni filiū à Theseo cæsum, alii aliis de causis instituta fuisse Isthmia, omnes tamen à Theseo consensere. Quæ dicta sunt Isthmia ab Isthmo Peloponnesi, cuius in faucibus ad Neptuni templum ibi celeberrimum quinto quoque anno celebrabantur. Archias autem poeta non in Neptuni, sed Palæmonis honorem Isthmia fieri solita scribit, in illo igrammate:

τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱεροί.
οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων·
Ζηνὸς, Λητοίδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο.
ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Quatuor in Græcis certamina, quatuor illa
Sacra: duo superis, sunt duo sacra viris.
Sunt Iouis hæc, Phœbique Palemonis, Archemorique
Præmia sunt oleæ, pinea, mala, apium.

Nam tametsi in omnibus his certaminibus coronabantur victores coronis superiùs commemoratis, tamen mos omnib. fuit vt vbique locorum palmam altera manu gestarent redeuntes, vt ait Pausanias in Arcadicis. ac tantus honor victoribus habebatur, tātáque erat victricium ciuitatum lætitia, vt multa milia passuum victores ita manib. suorum ciuium portarentur, ne omnino terram contingerent: neque ingrederentur per portas ciuitatum, vt reliqui homines, sed pontes illis tumultuarii fierent supra mœnia ciuitatum eorúmque nomina in foro publico sumptu columnis inciderentur. Primus autem fuisse dicitur Teseus, qui cùm venisset in Delum palmam victoribus proposuerit, vt ait Plutarchus. Alii non illis de causis instituta fuisse illa certamina memorant, sed ob insepultum Melicertam cùm in Isthmum appulisset, atque ita rem sese habuisse memoriæ prodiderunt. Fuerunt Inûs & Athamantis filii Learchus & Melicerta. Athamas furore percitus Learchum excidit, quem mater in lebetem bullientis aquę iecit, atque ipsa quoque mente capta verita iram Athamātis per Germaniam montem Megarensium fugiens è petra Moluride vocata denique cum Melicerta in mare desiliuit. Facta est Ino vna è Nereidibus, quę Leucothea vocata est, at Melicerta Deus Palæmon. Nereides tripudiantes visæ sunt Corinthi Regi Sisypho qui Melicertæ corpus à delphino delatum vidit, atque hæ iusserunt Isthmia celebrari in honorem Melicertæ. Alii dixerunt cadauer Melicertæ in Isthmum delatum tumulo, & exequiis caruisse, quare exorta pestilentia in Isthmo respondit Deus nullum esse mali remedium, nisi exequiæ ac funebre certamen instituerentur in Melicertæ honorem. illud cum per aliquod tempus fecissent Corinthii,

rinthii, rursus morbus inuasit, atq; respōdit Deus oportere honorē eius herois perpetuū instituere, atque illi apium plantam funebrem ac subterraneā proponere. Statutum est postmodo vt pinu coronarentur ob affinitatem plantæ cum mari. captum est itaque & sepulturæ datum Melicertæ corpus apud Schœnountiam ab Amphimacho & Donacino viris Corinthiis, vt proditum est memoriæ à Theseo in rebus Corinthiis: alii dixerunt in honorem Neptuni hæc ipsa certamina consueuisse celebrari. at Musæus in eo libro quem scripsit de Isthmiis, duo certaminum genera in Isthmo celebrari solita scribit, alterum in Neptuni, alterum in Melicertæ honorem. Fuerunt & alia ludorum genera apud Græcos, vt apud Athenienses Hydrophoria, Delphinium Pytheæ. Fuerunt & alia alibi prēmia victoribus vt phialæ argenteæ in Sicyone in Pythiis. in Pellene vrbe Achaiæ præmium erat vestis Theoxeniis, vel, vt alii maluerunt, vocatis Mercurialibus in Aegina Aeacia bos præmium fuit dithyramborum poetis, qui præclariùs in Dionysum cecinissent: quod certamen dictum fuit Amphorites. quæ quoniam non erant valdè illustria, raróque de his mentio fit à scriptoribus superioribus, abundè vt arbitror explicatis, in præsenti omittemus, nunc reliqua ad institutum opus pertinentia persequamur.

De Mercurio. CAP. V.

MERCVRIVM omnium Deorum antiquorum vigilantissimum, ac maximè negotiis implicatum, quippe quem neque per noctem quidem dormire negotiorum multitudo pateretur, Iouis & Maiæ Atlantis filium fuisse scribit ita Hesiodus in Theogonia:

Ζηνὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαίη τέκε φαίδιμον Ἑρμῆν,
κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβᾶσα.
Et Ioue Mercurius, Nymphâque Atlantide cretus,
Est præco superûm: compressit Iupiter illam.

Sic & Orpheus & Homerus in hymnis tradiderunt, à quibus præclarè Virgilius, ea capiens quæ ad genus Mercurii attinent, illum in Cyllene Arcadiæ monte natum esse inquit in his:

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum culmine fudit.

At Pausanias in Bœoticis non procul à Tanagris in monte vocato Corycio Mercurium natum esse scribit, quem postea in Arcadicis scripsit lotū fuisse in Tricrena, vbi tres erāt fontes in agro Pheneatico, à nymphis accolis eius mōtis: quare fōtes illi summa religione colebantur, vtpote fontes Mercurio sacrati. Hunc educatum fuisse in Cyllene monte præterea testatus est Dydimus his verbis; Ἑρμᾶς ὁ ἐν Κυλλήνῃ τῆς Ἀρκαδίας ἀνατραφείς: *Mercurius in*

Cyllenio Arcadiæ monte educatus. Hunc educatum fuisse inquiunt sub arbore portulaca, quæ andrachne dicta est à Græcis, quare illi fuit consecrata. Scripsit Pausanias in Arcadicis ex antiquo Arcadum sermone Mercurium educatum fuisse non procul ab Alpheo fluuio in ciuitate quæ Acacesium vocabatur ab Acaco Lycoonis filio. Alii Iunonem lac præbuisse Mercurio putarunt, & per quoddam tempus apud illam nutritum fuisse per inscitiam, atque cùm lac Iunonis ex eius ore excidisset, dicitur esse facta via lactea, quę inde galaxia dicitur à Græcis, cùm gala lac sit. Alii tamen maluerũt illud accidisse cùm Hercules lac sugeret: alii quia tantum hausisset, quantum non potuisset retinere. Alii maluerunt Opim iussam lac infanti præbere: illud in saxum expressisse quod Saturno obtulerat, vt significauit M. Manilius in his versibus, quo in cœlum delapso lactea via facta sit:

Nec mihi celanda est fama vulgata vetustas
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm, cælúmque liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.

At enim plures fuerunt Mercurii, vt ait Cicero in libro tertio de Natura Deorum in his: Mercurius vnus Cœlo patre, Die matre natus: cuius obscœniùs excitata natura traditur, quòd aspectu Proserpinæ commotus sit. Alter Valentis & Phoronidis filius, is qui sub terris habetur, idem Trophonius. Tertius Ioue tertio tus, & Maia, ex quo & Penelopa Pana natum ferunt. Quartus patre, quem Aegyptii nefas habent nominare. Quintus, colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemisse, ob eam am Aegypto præfuisse, atque Aegyptiis leges & literas . Hi etsi plures Mercurii extiterunt, tamen ad vnum Io ilium omnes cæterorum res gestæ referuntur: de quo nem ita fecit Ouidius in Paride, cùm illum fingeret

culos actus velocibus alis
Plejonesque nepos.

quæ propria sint singulorum minimè soliciti aut quæ educationes, quia negotium ob antiquita m difficillimum, vt incęteris fecimus, ita in rum persequemur, scriptũ reliquit Lucianus & Vulcani, hunc insignem fuisse furem. fans à Vulcano susceptus, instrumẽta fa cina. Cupidinem eodem die natus pa quæ ipsum ob victoriam complexa fue Ioui sceptrum sustulit, fulmen quoque t flammarum. Hunc Mercurii alatũ it, quę in suasoria Galenus antiquos inquit

inquit pictores & plastas iuuenem formosum sine fuco, ac sine aliquo comptu, vultu hilari, atque acribus oculis formasse. Hunc finxerunt antiqui aurea cathena aurib. hominum annexa, mortales quocunque collibuisset trahere solitum, sicuti de Hercule dicitur. Qui quoniam præesset gregibus in via, qua Lechæam accedebatur apud Corinthios, æreus sedens expressus est cum astāte ariete. Multa porro officia Mercurio fuerunt iniuncta, vt testatur Lucianus in dialogo Maiæ & Mercurii, siquidem Deorum cœnaculum verrere solitus dicitur, & sternere curiā Deorum, & Iouis mandata per diem circumferebat, & huc illuc cursitabat, & ante raptum Ganymedem victum Ioui subministrabat, & per noctem mortuorum animas ad inferos deducebat, & modò palæstris, modò concionibus illum adesseq́ oportebat, ita vt nullo tempore posset quiescere: quidam iniunxerunt illi etiam bellicas caduceatorum legationes, cùm fœderum & induciarum illum inuentorem fuisse inquiant, & ponderum ac mensurarum, rerum venalium, & omnium vsuum mercaturæ ad lucrum, cùm res alienas etiam vsurparit: horum negotiorum quandam partem ita attigit Virgilius in quarto Aeneidos:

Dixerat: ille patris magni parere parabat
Imperio. & primum pedibus talaria nectit
Aurea quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flumine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque & lumina morte resignat.

Huius simulacrum AEgyptii partim atra facie, partim aurea & clara confinxêre, quia modò ad superos, modò ad inferos adiret. caduceus illi dabatur cum anguibus geminis mare ac fœmina scilicet mutuo connexu circunuolutis & concordibus, quorum caudæ demittebantur ad capulum caducei, qui concordiæ securitatem significabant. Aiunt præterea hunc eodem die natum boues Admeti Regis pascenti Apollini surripuisse, & irato eidem ob furtum, sagittásque in eum iaculari paranti pharetram euacuasse, vt ait Homerus in his:

ἠῷος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν.
ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.
Editur hic manè, hinc citharam pulsauit: & idem
Surripuit Phœbo vaccas mox sole cadente.

Istud autem ita fictum fuit, quia Mercurii planeta, quibus dominatur in horoscopo, homines facit ingenio quidem promptos & eloquentes, at callidos tamen & astutos & ad furta propensos. Fabulatur Batto pastori cuidam Mercurium vaccam largitum esse, vt taceret, qui solus furtum illud cognouerat. Deinde cùm hominis fidem vellet experiri, mutatis vestibus, duplici præmio

pro indicando furto proposito inconstantiam ac perfidiam Batti cognouit, eúmque in saxum indicem conuertit, vt ait Ouid. lib. 2. Metamorph. in his carminibus.

At senior, postquam est merces geminata sub illis
Montibus, inquit, erant: & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: periuráque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur index.

Alii dixerunt vocem tantùm ademptam fuisse Batto, atque illum ad oraculum Delphicum accessisse an liberari posset, sciscitaturum, & vbi habitaret, cui respondit oraculum:

Βάττε πρόσθε κακὸν, τὸ δὲ δεύτερον ἐσθλὸν ἐρεῖνα.
ἔρχεο, λεῖψ' ἁλίαν χώραν ἤπειρος ἀμείνων.
ἠῶος πρότερον δόλον ἔκβαλε πείθει πείθων
στερρὸν γῆν ὅπως, ἣν μισεῖ πολλὰ ἀθεμίστως
οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.
Batte malum priùs, inde bonum à me Batte require.
Linque mari vicina, pete & longinqua locorum.
Manè dolum linquens primùm mea numina serua
Praeduram terram sanctè, multam odit iniquè.
Qualia quisque facit, finem nascitur idem.

Hunc Deum postea, quia surripuisset armentum tanquam pastorum Deum coluerunt antiqui, vt asserit Pausanias in Corinthiacis, quem & greges seruare, & augere posse putabant. Quia verò alia permulta furatus est, habitus est Deus latronum, vt ait Homerus in hymnis:

τοῦτο γὰρ οὖν καὶ ἔπειτα μετ' ἀθανάτοις γέρας ἕξεις.
ἀρχὸς φηλητέων κεκλήσεαι ἤματα πάντα.
Hunc superos inter post haec retinebis honorem.
Latronum princeps diceris tempus in omne.

Memoriae prodidit Zezes histor. 202. chil. 8. Autolycum Laertae patrem, qui fuit auus Vlyssis, omnium propè mortalium pauperrimum artem furandi à Mercurio didicisse, quare ditissimus postea euasit aiunt hunc tam peritum fuisse latronem, vt cùm optimum equum furatus esset, asinum scabie corrosum pro illo restituerit, effeceritque vt eum recipientes minimè id sentirent: atque cùm alteri pulcherrimam sponsam rapuisset, anum edentulam, mucosam & laruam propè restituerit. atque in cōmutandis mercibus eandem seruabat rationem: nam fuerunt qui praestigiatorum artem à Mercurio excogitatam dixerint. Hunc primum fuisse inquiunt, qui lyram inuenerit, vt ait Pausan. in Eliacis prioribus, quam etiam Apollini, cùm pax inter illos post furtum orta esset, largitus est. vnde lyra quasi lytra dicta fuit, praemium. s. pro redimendis. Erat autem testudo, quae χέλυς à Graecis vocatur, in hūc modum formata, vt ait Lucianus in dialogo Apoll. & Vul. cùm testu-

testudinem mortuam ad ripas Nili inuenisset, Brachia adaptauit, ac iugum induxit, calamósque postea agglutinans, & fundo subiecto quodã, ac nouem deinde chordas super calamis, tãquam ansulis intendens, iucundum quid modulatus est. Alii dicunt tetrachordum priùs inuenisse, ac linum pro chordis tetendisse, quia chordæ nondum essent inuentæ, quam dedit Apollini pro furto, à quo accepit caduceum. hanc septem chordarum fecit Apollo accommodans ad Panos fistulam Iouis & Thymbris filii. nam hic lino soluto & adempto chordas intendit, vnde dictus est linum inuenisse.

¶ Id verò cùm in monte Cyllene proximo fecisset, mons Chelydorea vocatus fuit, vt ait Pausanias in Arcadicis. Atque de hac re ita breuiter meminit Nicander in Alexipharmacis:

αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
Ἑρμείης· σαρκὸς γὰρ ἀπονόσφισε χέλειον
αἰόλον, ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πήχεις.
Multa prius fuerat, vocalem reddidit illam
Mercurius: dempta carne è testudine, fundo
Brcahia bina locat, super his chordásque tetendit.

Quod etiam affirmat Homerus in hymno in Mercurium eo carmine:

Ἑρμῆς σοι πρώτιστα χέλυν τεκτήνατ' ἀοιδόν.
Mercurius prior ipse chelyn facit arte canoram.

Cùm lyram accepisset Apollo, postea virgam illam Mercurio donauit, vt diximus. illam vim habentem, vt facilè pax inter quosuis ea virga interposita conciliaretur: eius cùm vellet facere experimentum Mercurius, inter duos angues acerrimè inter se dimicantes coniecit, qui repentè facti sunt amici, vnde virga Mercurii fuit postea geminis anguibus circumuolutis insignita. Primus enim Mercurius tres fidium tonos, acutum, grauem, medium reperisse dicitur. Primus astrorum ac siderum cursus obseruasse, diésque & annum ad certum ordinem redegisse: cum astronomię & philosophiæ autor & religionis Thebanis sacerdotibus extiterit, qui maximè has disciplinas exercuerunt, vt testatur Strabo libro decimoseptimo Geographiæ, & Marcus Manilius in primo libro rerum astronomicarum in hisce carminibus:

Tu princeps, auctórque sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cælum interius, iam sidera nota.
Sublimes aperire vias, vnúmque sub orbem
Et per inane suis parentia finibus astra.

Atque ne plura hîc scribam, multa sunt carmina quibus ille poeta conatur ostendere vniuersum fundamentum religionis apud AEgyptios à Mercurio priùs fuisse inuentũ vnà cum ritibus sacrorũ, rerúmque naturaliũ causis. Idcirco fortasse dies lunę quartus Mercurio fuit cõsecratus, sicut primus & septimus Apollini,

octauus Theseo. Eadem de causa inter arcanos illos Samothracum Deos Mercurium à Mnasea connumeratum cẽsuerim, quòd astrorum cognitio necessaria sit nauigantibus. Scripsit Apollonii enarrator solennia quædam apud Samothraces celebrari solita, quibus si quis fuisset initiatus, inter turbulentissimas tempestates seruabatur omnino. Atque Vlyssem initiatum in Samothracia ferunt, sed vitta alba pro tæniis vsum fuisse: quippe cùm initiantes tænias purpureas circa ventrem innexuerint. Erat autem mos initiandi in Cabiris, atque Deorum nomina, quos nominare nefas erat, ista fuerunt: Axioerus, Axiocersa, Axiocersus. Erat autem Axioerus Ceres, Axiocersa Proserpina, Axiocersus Pluto, quibus quartus accedebat Casmilus; qui erat Mercurius, vti scripsit Dionysiodorus. Hic idem Mercurius Deorum immortalium cultus & sacra prior instituit, hominésque ad humaniorem vitam reuocauit, quare ità cecinit Horatius lib. 1. Carminum:

Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti cantus, & decora
More palæstra.

Hunc vnà cum Hercule palæstritis præfectum esse crediderunt: quia cùm prudentissimus existeret, non mediocriter conferre ad palæstram putabatur, quoniam cum viribus vbique coniuncta esse debet prudentia. quæ quoniam multa in explicatione insomniorum requiritur, somnia Mercurio consecrata creduntur, vt in his carminibus videtur testari Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀλλ᾽ ὅτε δὴ καὶ κεῖθεν ὑπεύδια πείσματ᾽ ἔλυσαν,
μνήσατ᾽ ἔπειτ᾽ Εὔφημος ὀνείρατος ἐννυχίοιο,
ἀζόμενος Μαίης υἷα κλυτόν. εἴσατο γὰρ οἱ
δαιμονίην βῶλαξ ἐπιμάστιος ᾧ ἐν ἀγοστῷ
ἄρδεσθαι λευκῇσιν ὑπαὶ λιβάδεσσι γάλακτος.

Ast vbi soluerunt illo de litore funem,
Nocturna in mentem veniunt insomnia, clarum
Ille colit Maia genitum. namque vbera visus
Est sibi mulgere, & glebam stillantibus albis
E mamma guttis miscere, & lacte rigare.

Quod etiam inquit Homerus in hymno in ipsum Mercurium composito:

ληϊστῆρ᾽, ἐλατῆρα βοῶν, ἡγήτορ᾽ ὀνείρων,
νυκτὸς ὀπωπητῆρα, πυληδόκον.

Prædonem, furémque boum, cui somnia certa
Lege patent, seruásque fores, noctémque gubernas.

AEschylus in Persis ipsum inter terrestres Deos numerauit, quem aduocat cum inferorum Rege, & mortuorum in his:

ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοί,

Γῆ τε,

Γῆ τε, καὶ Ἑρμῆ, βασιλεῦ τ' ἐνέρων,
πέμψατ' ἔνερθεν ψυχὰν ἐς φάος,
Terrestres casti dæmones,
Tellus, Mercuri, & inferûm
Rex, in lucem animam remittite.

Hunc ipsum Deum tricipitem vocarunt, ob triplicem potestatem quam habere creditus est. nam marinus & terrestris & cœlestis vocatus fuit, quod illi accidit vel propter triplices vires, quas obtinebat, naturalem scilicet, moralem & rationi obtemperantem facultatem: vel quia cum Hecate congressus tres ex illa filias suscepisset.

Neque credebatur quis posse mori, nisi Mercurius animã hanc diuinitus corpori alligatam, à mortali vinculo soluisset: quare ita scripsit Sophocles in OEdipode in Colono:

τῇδε γάρ μ' ἄγει
Ἑρμῆς ὁ πομπὸς, ἥ τε νερτέρα θεός.
Hac enim Mercurius
Dux est mihi, sic inferum ducit Dea.

Quamobrem & Hom. lib ω Odyss. non potuisse priùs procos interire inquit, quàm Mercurius animas ex illorum corporibus euocasset, vt patet ex his:

Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
ἀνδρῶν μνηστήρων, ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
καλὴν, χρυσείην, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.
Euocat hic animas Atlantides ipse procorum
Mercurius, manibúsque tenet virgam: euocat orco
Hac animas, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

At Ouidius Fastorum lib. 5. hunc pacis & belli arbitrum & autorem nuncupauit in his;

Pacis & armorum superis, imísque Deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.

Scripsit Philochorus diem festum agi solitum apud Athenienses die decimotertio lunæ Nouembris, quo tempore Choes vocata solennia celebrabãtur terrestri Mercurio consecrata: atque morem fuisse, vt ex omnibus generibus semina, vt nomen significat, in olla miscerentur, atque coquerentur ab iis qui per diluuium fuissent seruati, qui Hydrophoria etiam aliàs agebant. At nemini tamen ex ea olla gustare licitum erat. Credebatur hic idem Deus animas quæ suum tempus in Elysiis campis expleuissent, Lethénque bibissent, in noua corpora inducere, vt diximus. Huic Deo sacra faciebãt quicũq; periculo capitis fuissent liberati, vt ait Pausanias in Atticis. Hic Iouis mãdato Argũ occidit, qui Io in vaccã versam seruabat. Huic statuę pro foribus domorum ab antiquis

erigebantur, quia fur credebatur cæteros fures arcere, vt ait Aristophanes. Huius filium Pana fuisse scripsit Anyres in his:

Ἑρμείαν γὰρ ἄνακτα τέκεν νεφεληγερέτα Ζεύς.
αὐτὰρ ὅγ' Ἑρμείας Πᾶνα τὸν αἰγιλάτην.
Mercurium peperit supremum Iupiter, ipse
Pastorem peperit Panáque Mercurius.

Suscepit Erycem ex Aglauro Cecropis filia, ex Daira Oceani Eleusinem, Bunum ex Alcidamea, è Philodamea Danai filia Pharim, Caicum ex Ocyrhoe, qui se in fluuium Zaureum deiecit, & dedit nomen Caico Mysiæ flumini, vt scripsit Chrysermus Corinthius in Peloponnesiacis. Polybũ è Rhihonophyla, Myrtilũ è Cleobula filia Aeoli, è Nymphia Ladonis filia Euandrum, ex Erythea Geryonis Noracem, Cydonem ex Acacallide, ex Issa Nympha Prylim, Lycaonem, Cupidinem, Endorum, Dolopem, Lares, Auctolium, Erythum, Echionem, Aetalidem. Suscepit ex Hieria Gigantem præterea, cuius filiæ Angeliæ etiam mentionem fecit Pindarus in Alcimedonte. Multos præterea ex variis mulieribus habuit filios, ne singulos recenseam. Huic Deo vitulus mactabatur, vt ait in 4. Metamorph.

Dijs tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Leuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. Mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Erat illi lac & mel præterea offerri solitum, vt in his carminibus scripsit Antigonus:

βουκόλος Ἑρμείας ὁ ποιμένες ἐν δὲ γάλακτι
χαίρων, καὶ δρυΐ νω σπενδομένοις μέλιτι.
Mercurius facilis pastores: munere lactis
Lætatur, mox & dulcia mella capit.

Scripsit Callistratus linguas victimarum solitas fuisse Mercurio in sacris offerri, vt testatur etiam Homerus in his: *γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον, linguas in ignes iecerunt.* Erat autem vltima pars sacrificiorum & finis cùm linguas in ignem iacerent, quam consuetudinem primi Megarenses inceperunt. Nam scriptũ reliquit Direchidas in rebus gestis Megarensium Alcathoum Pelopis filium ob Chrysippi cædem exulem Megaris in aliam ciuitatem habitaturum profugisse: qui cùm in leonem Megarensium agrum vastantẽ incidisset, ad quẽ cædendum & alii à Megarensium Rege missi fuerant, & illũ ipse cecidit, & linguã eius cæsam in perã coniecit, ac rursus cum ea Megaram se contulit. Deinde cùm dicerẽt qui missi fuerant, se leonem occidisse, peram afferens eos arguit mendacii: quare cùm Rex præ lætitia Diis sacrificaret, linguã postremã aræ imposuit, atq. ita manauit ad posteros cõsuetudo. Quidã tamen senserunt linguã Mercurio dicatam, atque cõsecrari debere, quia illam conueniat subditam & obtemperãtem esse rationi ac prudẽtię. Multa cognomina sortitus est Mercurius

vt Dii cæteri:nam Caduceator,Deorum nūcius, Enagonius, Dux Propylæus, Forensis, Polygius, Promachus, Epimelius, Chriophorus,Acacesius,Cyllenius,Ctarus, & quia præesset mercaturæ, quia vendendi & emendi rationem prior ostendisset,cùm multa dolosè vendantur,hunc Deum Dolium dixerunt.

¶ Atque hæc de Mercurio fabulosè dicta sunt.nunc veritatem inuestigemus. Fuit Mercurius homo singulari ingenio & sapientia, vt commemorauit Lactantius in libro de falsa Religione: nam tres tantum numeratos fuisse à Mercurio Trismegisto scribit,in quibus esset summa sapientia,Vranum siue Cœlum, Saturnum,Mercurium. Hic enim literas inuenit, vt ait Zezes histor. 26.Chil.2.multaque vitæ mortalium commoda excogitauit:quare Iouis & Maiæ, cælestis benignitatis scilicet filius creditus est. Nam quemadmodum humanæ est naturæ semper re aliqua indigere,ita diuinæ multis bonis abundare: humanum est semper incommodis vexari, diuinum vexatis succurrere: humanum semper à diis aliquid petere: diuinum largiri: humanum accipere, diuinum cōferre beneficia. Hæc res fecit vt multi mortalium Iouis filii & diuini homines sint crediti, & in Deorum immortalium numerum relati, quibus templa, altaria, ceremonias, proprios sacerdotes antiqui instituerunt. Ego sanè ita censeo: antiquos,cùm nos ad studium sapientiæ adhortarentur, ista de Mercurio confinxisse. nam cùm eloquentiæ & orationis quanta vis esset vellent ostendere, dixerunt Mercurium esse nuntium Deorum & hominum,per orationem nimirum Deorum voluntas, & sententia diuinarum legum,& recta animorum nostrorum consilia,quæ non nisi autore Deo proueniunt,explicantur. Inde creditus est etiam cathenæ illi aureæ annexos homines auribus quocunque libuisset attrahere. Hunc latronum & impostorum & fraudum Deum putarunt, non solùm quia si eloquentia cum malo & flagitioso sit ingenio, plurimum obest cæteris hominibus, verùm etiam quia illorum quibus planetæ Mercurii natura in ortu dominatur,ingenia sunt ad furta,& ad omne astutiæ genus accommodata. Nam cùm siccus & calidus sit planeta, versutos & eloquentes facit homines,& ad omnem calliditatem celerrimos: quippe cùm planeta ipse Mercurii tot habeat motuum varietates & tergiuersationes,quot vix omnes simul reliqui planetæ. Nam modò procedit,modò retrocedit; modò sublimis est, modò depressus, modò celerrimus est, modò stare videtur: ad quam varietatem motuum explicandam non ampliùs vt cæteris circularem motum tantùm tradiderunt; verùm ad oui formam, vt seruarentur,quæ apparerent, illi tribuere coacti sunt. Ad huius vel stellæ igitur velocitatem vel ingeniorum quibus dominatur celeritatem explicandam, illi talaria velocia & alata tribuerunt antiqui,quæ illum ferrent vnà cum ventis: quæ omnia non minùs oratori & sapienti, quàm planetæ ipsi conueniunt. nam

acutiſſimum & oratione & ingenio ad res celerrimè inueniendas & explicandas oratorem eſſe conuenit. Hic planeta reliquorum naturæ quibus adhæret ſe accommodat: quia prudentia in omni fortunæ viciſſitudine,& in omni amicitia idem facit. Hunc præfecerunt eadem cauſa palæſtræ, vt diximus. Dicitur Argum interemiſſe,qui contra Iouis voluntatem Io cuſtodiebat,quia vis illa cœleſtis & ratio,quæ eſt in nobis, quam Mercurium putarũt, omnes motus ſurgẽtes ex illa animæ noſtræ parte, quæ propéſior eſt ad iram,placat & componit, omnemque minùs ordinatam animi cogitationem mitigat. hæc pars vbi quieſcit, Argos poteſt appellari, cùm ἀργὸς tardus ſit ac deſes: at eadem vbi excitatur, centum habet oculos: quia ſi furorem & impetum iræ ſequamur,illiúſque cupiditati obtemperemus,multa committentur aduerſus humanas leges & diuinas. hanc igitur partem trucidat Mercurius,ſiue ratio animæ noſtræ. Et quoniam ex ingenio verſuto,tanquam ex vberrimo fonte, manat omnis vbertas & copia dicendi:eloquentiæ Deum ipſum Mercurium crediderunt. Tribuerunt illi poteſtatem tempeſtatum,quia ſicuti Dii marini crediti ſunt maris tempeſtates placare, ita turbulentiſſimarum ciuitatum diſcordias & contentiones vis orationis mitigare conſueuit:quæ res fecit vt linguæ Mercurio,tanquam illi Deo, qui orationis ornamenta & artificium dicendi primus inueniſſet,conſecrarentur. Nam hunc & literas, & aſtrorum curſus primùm homines docuiſſe dictũ eſt, & leges dediſſe quibus homines ad humanitatem informarentur, & nomina rebus impoſuit, & inſtrumenta muſica excogitauit,& omnia quæ ad doctrinam eruditionemque ſpectant,inuenit.quod ita ſignificauit Orpheus in libro de Lapillis,qui cùm homines ad ſtudia adhortaretur,ad ſpeluncam Mercurii hortatus eſt omnium bonorum & commodorum plenam:

> ὃν δέ κεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγῃ
> ἐς πολυήρατον ἄντρον ἐπελθέμεν Ἑρμείαο,
> ἔνθ' ὅ γε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον·
> αἶψά κεν ἀμφοτέρῃσιν ὀνείατα πολλὰ κομίζων
> οἴκαδ' ἀποστείχει προφυγὼν πολύδακρυν ὀϊζύν.
>
> *At quemcunque virum ducit prudentia cordis*
> *Mercurij ingredier ſpeluncam,plurima vbi ille*
> *Depoſuit bona,ſtat quorum prægrandis aceruus;*
> *Ambabus valet hic manibus ſibi ſumere,& illa*
> *Ferre domum;valet hic vitare incommoda cuncta.*

Sola enim ſapientia rebus omnibus dominatur, quæ neque vllas cœli mutationes, neque fortunæ minas pertimuit. Hũc, quoniam Deorum nuntium putarunt, non ſolùm pro orationis vbertate, aut pro ſapientia, quæ voluntatem Deorum indicaret,acceperunt;ſed pro illa diuina vi,quæ diuinitus in mentes hominum infunditur,

funditur, quæque res humanas omnes mirificè in suo ordine cõponit & conseruat. Hanc, vbi somnia in mentes hominum infūdere opinabantur, Mercurium somniis præesse dixerunt: vbi rerum nascentium ac morientium vicissitudines intuebantur, idq; non sine Deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas, siue ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium, ita vt modò sit ratio animæ nostræ, modò ratio & sapientia diuinæ voluntatis, vnde anima nostra defluxit, Mercurius appellatus. Hæc autem illi fuerunt tributa, quòd primus mundum à Deo creatum, & non sine diuina prouidentia gubernari hanc tantam diuersarum rerum mirabilitatem posse conspexisset: omniúmque Deorum cultum inter mortales instituisset, vidissetque sine Deorum nutu nullum fieri posse ortum aut interitum. His igitur de causis, quia rerum diuinarum cognitionem ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quòd rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset, dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earumque legum arcana hominibus explicasse: quare animabus mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cùm alias ad inferos, alias in corpora reduceret, ac de Mercurio satis, nunc de Pane dicamus.

De Pane. CAP. VI.

PAN verò, quem pastorum venatorúmque Deum, & vniuersæ vitæ rusticanę pręsidem crediderũt antiqui, cuius filius fuerit, non satis constat: quippe cùm varius eius ortus à diuersis scriptoribus tradatur. scriptum reliquit Homerus in hymnis Pana fuisse Mercurii filium, & bicornem, & capripedem in his:

ἀμφί μοι Ἑρμείαο φίλον γόνον ἔννεπε μοῦσα,
αἰγιπόδην δικέρωτα, φιλόκροτον.
Dicite Mercurij mihi prolem, dicite Musæ,
Capripedem, cantus & amicum, deinde bicornem.

Duris autem Samius in eo libro quem scripsit de Agathocle, Penelopen cum omnibus procis rem habuisse scripsit, è quorum cõgressu Pana inquit natum fuisse. Epimenides verò poeta Pana & Arcadem geminos è cõgressu Iouis & Callistûs natos fuisse sensit: cùm tamen Aristippus Pana è Ioue & Nympha Oeneide procreatum fuisse maluerit. Alii Penelopes & Vlyssis filium putarunt, alii ex Aethere siue Nereide natum inquiunt. Achæus poeta, è Cœlo & Terra. Nec defuerũt qui Iouis & Hybreos siue Iniuriæ vt testatur Isacius. Pronapis poeta in suo protocosmo natũ fuisse Pana cum tribus sororibus Parcis è Dæmogorgone scribit. Herodotus in Euterpe Penelopes & Mercurii filiũ fuisse scripsit, vt est in his: Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης. ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμέω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν. *Pani verò Penelopes. Ex hac enim & Mercurio Pan natus esse dicitur à Græcis.* Qui Penelopes & Mercurii filiũ

tradiderunt, illi Penelopen in Taygeto monte armenta patris Icarii custodientem à Mercurio conspectam & amatam fuisse inquiunt, qua cùm alio modo se non potiri posse speraret, in hircũ pulcherrimum vertitur, cuius illa capta vel amore vel fallaciis, vt diuersi senserunt, cum illo congressa Pana peperit, capite cornuto, barbáque ac pedibus hircinis, vt ait Homerus in hymnis. Hũc memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis à Nymphis susceptũ & educatũ, & à Sinoe nympha præcipuè, quippe, cu vel adultus cum illis assiduè versari fingatur, vt est in hymno Homeri:

ὅς τ' ἀνὰ πῖση
δενδρήεντ' ἄμυδις φοιτᾶ χορογήθεσι νύμφαις.

Cum placidis Nymphis syluis versatur in altis.

Atque in his Platonis carminibus dicuntur Nymphæ fistulas Panos delectatæ circa illum tripudiare, Hydriades scilicet siue aquaticæ, & Hamadryades:

σιγάτω λάσιον Δρυάδων λέπας, οἵ τ' ἀπὸ πέτρας
κρουνοί, καὶ βληχὰ πολυμιγὴς τοκάδων·
αὐτὸς ἐπεὶ σύριγγι μελίσδεται εὐκελάδῳ Πὰν,
ὑγρὸν ἱεὶς ζευκτῶν χεῖλος ὑπὲρ καλάμων·
αἱ δὲ πέριξ θαλεροῖσι χορὸν ποσὶν ἐστήσαντο
Ὑδριάδες νύμφαι, νύμφαι Ἁμαδρυάδες.

Conticeant Dryadum colles, fontésque perennes,
Ipsáque conticeant pignora parua gregis:
Fistula dulce canit, quia Panos, labra canoris
Humida vt illius addita sunt calamis.
Hunc circa statuère chorum molli pede Nymphæ
Hydriades, pariter Nymphæ & Hamadryades.

Hunc igitur Nympharum ducem vocarunt antiqui, vt apparet ex his carminibus Anytæ:

κρημνοβάταν, δίκερων, νυμφᾶν ἡγήτορα Πᾶνα
ἁζόμεθ', ὅς πέτρινον τόνδε νέμει δόμον.

Montiuagum colimus cornutum Pana, ducémque
Nympharum: cuius saxea structa domus.

Hunc Deum pingebant & sculpebãt facie caprina, hircíque cruribus, quamuis illum non esse huiusmodi censerent, vt ait Herod. in Euterpe: γράφουσι δὲ δὴ καὶ γλύφουσιν οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς κατάπερ Ἕλληνες τὤγαλμα, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὔτι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὅμοιον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. *pingunt verò & sculpunt pictores ac statuarij, sicuti etiam Græci, Panos imaginem, caprina facie ac hirci cruribus: non quia illum huiusmodi esse arbitrentur, sed similem Dijs cæteris.* Lucianus in dialogo Pan. & Merc. illi etiam hirci caudam super natibus iniunxit præter hirci nasum & barbam, fama est hunc etiam fuisse Deorum nuntium, tanquam patrem, & greges pauisse, cùm amore Dryopis incaluisset, vt est apud Homerum in eo hymno:

οἷόν

οἷόν θ' Ἑρμείην ἐριούνιον ἔξοχον ἄλλων
ἔννεπον, ὡς ὅ γ' ἅπασι θεοῖς θοὸς ἄγγελός ἐστι.
καί ῥ' ὅ γ' ἐς Ἀρκαδίην πολυπίδακα μητέρα μήλων
ἐξίκετ'. ἔνθα δέ οἱ τέμενος Κυλληνίου ἐστιν,
ἔνθ' ὅ γε, καὶ θεὸς ὤν, ψαφαρότριχα μῆλ' ἐνόμευεν
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ. θάλε γὰρ πόθος ὑγρὸς ἐπελθὼν
νύμφῃ ἐϋπλοκάμῳ Δρύοπος φιλότητι μιγῆναι.
Mercurius veluti superorum nuntius antè
Esse ferebatur, sic nuntius iste Deorum est.
Arcadiamque ouium petijt terram iste feracem,
Est sibi sacrarum nemus, & Cyllenius hic mons:
Hic Deus existens ouium fit pastor, & idem
Mortali seruit Dryopis calefactus amore.
Hunc altera manu fistulam, altera baculum incuruum gestare solitum dixit Lucianus in Baccho. cui pinus inter arbores fuit consecrata. At Theocritus non vnum, sed plures Panes videtur putasse, cùm scribat in Amaryllide;
τὸ τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις
ἐγγύθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδει.
Es simili genere ortus
Vel Satyris, vel crura retortis Panibus ipse.
Existimarunt antiqui Pana montium esse præsidem, omniáq; armenta & greges, qui in montibus vagarentur, in huius esse tutela: quippe cum is ab Arcadibus fuisset in Mænalo monte educatus. quòd verò montibus præesset, ita testatur Homerus in hymno:
ὃς πάντα λόφον νιφόεντα λέλογχε,
καὶ κορυφὰς ὀρέων καὶ πετρήεντα κέλευθα.
Ille niuosa iuga est sortitus, summaque montis
Culmina: saxosos colles custodit & idem.
Ea de causa Virgilius in primo Georg. Pana custodem ouium, & pastorum præsidem appellauit in his:
Ipse nemus linquens patrium, saltúsque Lycæi
Pan ouium custos, tua si tibi Mænala curæ. & inde,
Fortunatus & ille Deos qui nouit agrestes.
Panáque, Syluanúmque senem, Nymphásque sorores,
Quem posse gregis vbera implere existimarunt, dum fistulam inflaret, vt scripsit Ibicus in his:
ὦ Πὰν φερβομένας ἱερὰν φάτιν ἄπυε ποίμνας,
κυρτὸν ὑπὲρ χρυσέων χεῖλος ἱεὶς δονάκων
ὄφρ' αἱ μὲν λευκοῖο βεβριθότα δῶρα γάλακτος
οὔθασιν ἐς Κλυμένου πυκνὰ φέρωσι δόμον·
σοὶ δ' ἐπὶ καλῶν βωμοῖσι παρεστάμενος πόσις αἰγῶν
φοίνιον ἐκ λασίου στήθεος αἷμ' ἐρύγῃ.
O Pan pascendis gregibus custodia fida,

Vt labra auratis addita sunt calamis:
Fistula dulce sonet, niuei quò munere lactis
Ad Clymeni portent vbera plena casas.
Vir tibi caprarum structam mox stabit ad aram,
Villosoque cruor defluet è iugulo.

Fuit etiam venatorum Deus, quem maximè Arcades coluerunt: qui si fauisse putaretur venatoribus, ab illis colebatur à venatione reuersis: at si frustra laborassent, scillas in illum coniiciebant, vt testatur in his Theocritus in Thalysia:

κἢν ὧδ' ταῦθ' ἔρδοις ὦ Πὰν φίλε μή τότε παῖδες
Ἀρκαδικοὶ σκίλλαισιν ὑπὸ πλευράς τε καὶ ὤμους
τανίκα μαστίζοιεν, ὅτε κρέα τυτθὰ παρείη,

Illud si facies, scyllarum verbere crebro
Mox latus & humeros non percutiere reuersis
Arcadicis, cùm parua caro est venantibus illis.

Atque Ouid. in epist. Phædræ vnà cum Diana Panes & Satyros venantium ita præsides facit:

Sic tibi secretis agilis Dea saltibus adsit,
Syluáque perdendas præbeat alta feras.
Sic faueant Satyri, montanáque numina Panes,
Et cadat aduersa cuspide fossus aper.

Fabulantur Dionysum Iouis filium natum ex Arge nympha ex Lycto vrbe Cretæ rapta & in Argillum montem deportata, Pana cum Satyris sibi delegisse in militiam. atque cùm subiecisset Indiam Pan, & mox Iberiam prius vocatam à flumine, de suo nomine regionem appellauisse Hispaniam. Sed quid venatorum Deum fuisse dicimus? ipsemet Pan fuit venator, vt ait Theocritus in Thyrside:

τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες. ἦ γὰρ ἀπ' ἄγρας
τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται· ἐντί γε πικρός.

nam Pana timemus.
Venatu vt rediit defessus fit grauis ille.

Memoriæ prodidit Isacius Pana Deum Echo adamasse, quare eũ maritum Echûs appellauit Theætetus in his carminibus:

ὑλοβάτας, φιλόδενδρος, ὀρεσαύλου πόσις Ἠχοῦς,
πάνσκοπος, δικεράου μηλοφύλαξ ἀγέλας.

Montiuagus, custos ouium, cornutus, & Echûs
Coniux, cuncta videns latus & arboribus.

Quam amicam nominauit Archias in his carminibus:

Ἠχὼ πετρήεσσαν ὁρᾷς φίλε Πανὸς ἑταίρην,
ἀντίτυπον φθόγγων ἔμπαλιν ἀδοῦσαν.

Echo saxosam cernis, quæ Panos amica est;
Ingeminat captos protinus illa sonos.

Ex illa filiam Iryngem suscepisse dicitur, quæ Medeæ dedit medicamina ad capiendum Iasonem. Hic idem amauit postea

Syringa

Syringa Nympham, quæ in palustres calamos fuit conuersa, vt ait Ouid. in 1. Metamorph.

Panáque, cùm prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres.

Mox calamis à vento agitatis, sonúmque facientibus syringis fistulam ex iis fecit, vt ait Ouid. Memorant hunc ad montes vocatos Nomios, qui non procul absunt à Lycosura vrbe, fistulæ modos inuenisse, vbi Molpea fuit vicus, & templum Panos Nomii. Fuit etiam à Luna amatus, cùm in niueum arietem pulcherrimum se conuertisset, quod testatur Virgilius in 3. Georg.

Munere sic niueo lactis (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit.

Fama est hunc cum Cupidine aliquando fuisse colluctatum, & victum, quare sit coactus Syringam nympham amare. Dicunt præterea Cererem iratam Neptuno, de quo, vt quidam voluerunt, equum, vt verò alii, Heram peperit ab Arcadibus vocatam, indicatam Ioui à Pane fuisse. Nam cùm Ceres eaquæ de raptu Proserpinæ contigerunt, audiuisset, aiunt ipsam Cererem se in specum abdidisse ibi in Arcadia sumptis vestibus lugubribus, ac lucem vitasse: quare accidebat vt omnes terræ fructus interirent, ac pestis homines passim conficeret cùm Dii omnes ad Cererem quærendam missi fuissent, Pana inter venandum ferunt ad Elaium Cererem vidisse, ac Ioui indicasse, quam per Parcas Iupiter placauit, vt testatur Pausanias in Arcadicis. multæ res gestæ Panos cōmomerātur; nam & timorem Gallis Græcorum hostibus per noctem immisisse dicitur, cùm Græciam Brenno duce inuaserunt, quo illi in fugam sunt versi. & Athenienſibus in bello nanauali opem tulit, & Medos profligauit, vt testatur Simonides in his carminibus:

τὸν τραγόπουν ἐμὲ Πᾶνα, τὸν Ἀρκάδα, τὸν κατὰ Μήδων,
τὸν μετ' Ἀθηναίων, στήσατο Μιλτιάδης.

Arcada, capripedémque in Medos Pana locauit,
Me pro Cecropiis gloria Miltiadis.

Hic etiam Typhonem dicitur retibus implicuisse. Coluerunt Pana piscatores etiam cùm in locis mari propinquis plerūque versaretur, quem etiam ἁλίπλαγκτον, siue per mare vagantem Sophocles in Aiace appellauit. Colebatur in promontoriis præcipuè, quæ mari alluebantur. Offerebatur huic Deo lac & mel in pastorum poculis, quod significauit Theocritus ita in Viatoribus:

στασῶ γ' ὀκτὼ μὲν γαυλῶς τῷ Πανὶ γάλακτος,
ὀκτὼ δὲ σκαφίδας μέλιτος πλέα κηρί' ἐχοίσας.

Pani octo statuam spumantis pocula lactis,
Totque scyphos, cum melle fauos cerámque tenentes.

Quare non ritè sacrificabant, qui tauros illi immolabant, aut qui in aureis poculis lac aut vinum offerebāt, cùm vasa ea eo metallo

superis ac cœlestibus Deis, non autem terrestribus, vel pastorum curam habentibus conuenirent, quod significauit Apollonius Smyrnæus his versibus:

ἀγρεστέρον θεός εἰμι τί μοι χρυσέοις δεπάεσσι
σπένδετε; ποῦ δ' Ἰταλοῦ χεῖτε μέθυ βρομίου;
καὶ γυρὸς ταύρων πέτρῃ προσδεῖτε τένοντας;
φείσασθ', οὐ τούτοις θύμασι τερπόμεθα.
Πὰν ὁ παραρείτης, αὐτόξυλος, ἀρνοθοίνης
εἰμί, καὶ ἐγχθονίου γλυκοπότης κύλικος.

Sum Deus agrestis, cur his sunt aurea sacris
Pocula? quo vinum funditis Italicum?
Ad petram cur stat taurus ceruice ligatus?
Parcite: non hæc est victima grata mihi:
Pan montanus ego sum, ligneus, ipsáque vestis
Pellicea est: mustum è fictilibúsque bibo.

¶ Atque de Pane Deo quæ fabulosè dicta sunt ab antiquis, explicauimus: nunc quid Pana esse putauerint, perquiramus. Lucianus in concilio Deorum Bacchum semihominem mitra ornatum ac ebrium semper ferè, effœminatum, mollem, propè infantem, vinum à matutino tempore ad siderum vsque ortum redolentem, hunc deformium Deorum agrestium chorum introduxisse scribit: Pana, Silenum, Satyros, qui agrestes fuerunt homines, & caprarum custodes, saltationibus dediti, quorum corporum formæ ob deformitatem fuerunt insignes. Dictus fuit Pan, vt alii voluerunt, quia ex omnibus procis natus sit: at Homerus in hymnis, quia Deorum omnium mentes delectauerit cùm citharam nuper natus scitè pulsaret, vt est in his:

Πᾶνα δέ μιν καλέεσκον, ὅτι φρένα πᾶσιν ἔτερψε.
Panáque dixerunt, quia cunctos iuuerit idem.

At Orpheus Pana vniuersam naturam esse intellexit], quippe cuius elementa & cœlum sint membra, vt patet ex his versibus:

Πᾶνα καλῶ κρατερὸν γε θεὸν, κόσμοιο τὸ σύμπαν,
οὐρανὸν, ἠδὲ θάλασσαν, ἰδὲ χθόνα παμβασίλειαν,
καὶ πῦρ ἀθάνατον. τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ τὰ Πανός.
Pana voco magnum, qui totum continet orbem,
Qui mare, qui cœlum, qui terras frugiferentes,
Æternúmque ignem: hæc Panos sunt omnia membra.

Pingebatur Pan cornibus ad cœlum vsque protensis, ignea facie, barba promissa, qua pectus tegebatur: altera manu virgam, altera septē calamorū fistulam gestabat. erat indutus pelle variis maculis distincta, cuius mēbra inferiora erant hispida & horrida atque hirsuta. hinc effectum est vt alii naturam, alii Pana solem esse putarint, tanquam gubernatorem & moderatorem rerum omnium, quem idcirco Pana vocarunt. Pana rursus dixerunt esse Mercurii filium, quia cùm Mercurius sit vis diuina ac voluntas, vt diximus, quę res

quę res ad ortum perducit, ac Pan naturalia simplicia corpora, vniuersa illa à diuina voluntate gubernantur: quem eandem vim cùm aliquando Iouem dicerent, Mercurium Iouis filium finxerunt. Nihil verò est aliud Pan, quàm natura ipsa à diuina prouidentia, mentéque proficiscens ac procreata: Plato tamen in Cratylo videtur Pana orationem putasse, quæ à Mercurio, siue ab animi cogitationibus ratiocinatione que proficisceretur: atque eũ superior pars esset Panos pulchra, & homini persimilis, inferior deformis, & persimilis brutis: putauit diuinum ac verum in Diis esse, falsum in multis hominum. Quòd verò ex omnium procorum congressu cum Penelope natus sit, id prorsus abhorret ab ipsa natura, quippe cùm vasculũ fœminæ, quæ semẽ genitale excipit, statim claudatur, ita vt neque accipiendo, neque emittendo omnino pateat, cùm ex vno viro acceperit, donec fœtum auxerit & absoluerit. Neque potest vllum animal è diuersis maribus procreari. At quoniam Pan vniuersa corpora naturæ continet, vt nomen significat, dicitur ex vniuersis quę existunt esse genitus, siue ex omnibus consistere. Qui Mercurii filium esse tradiderunt, Pana nuper natum in pelle leporis aiunt, à Mercurio fuisse inuolutum, & in cœlum portatum, vt testatur Hom. in hymnis:

ῥίμφα δ' ἐς ἀθανάτων ἕδρας κίε παῖδα καλύψας
δέρμασιν ἐν πυκινοῖσιν ὀρεσκώοιο λαγωοῦ.
Montani leporis vestitum pelle Deorum
Mercurium, superûm in sedes pater attulit ipsum.

Illud sanè significat nihil aliud quàm rerum naturam statim natam celerrimo motu agitari cœptam. Nam quis nesciat omnia quæ sunt velocissimo cœlorum motu circundari. Aiunt præterea hunc à Nymphis educatum fuisse Thaletis Milesii opinionem secuti, quia non solùm humor rerum omnium autor creditus est, vt ait poeta, qui Oceanum rerum omnium patrẽ, matrem Tethyn appellauit, sed etiam putatus est omnia conseruare & nutrire: qui idem Pan cùm omnia postea complexus sit, dux & princeps Nympharum dictus fuit. At nunc formam corporis, & cur talem illum finxerint, inquiramus: Pani cornua ad Solis imitationem tradiderunt, cùm eundem Solem esse crederent. Alii pardalis pelle, at non leporis indutum fuisse maluerũt, quam formam alii ad stellarum similitudinem datam putarunt; alii ad terræ formam, quæ multiplicia animalium, & plantarum genera procreat, fluuiorúmque & montium varietatem mirificam, mariáque complura, cùm alibi & sterilis & arida sit, quibus rebus tanquam maculis multiplicibus distinguitur. Neque aliud sanè partes inferiores Panos hirsutæ significant, quàm syluarum & arborum frequentiam. Caprini pedes repentinos subterraneos motus, vel, vt alii maluerunt, terræ stabilitatem, atque mutationes nubium, quę fiunt in aere, significant. Quamuis alii Solis naturam per Pa-

na significari crediderunt. quippe cùm putarent pedes esse caprinos, quia Solis virtus in terra habet pedes, siue fundamentum, cùm in cœlo sit caput. Hunc generationis & corruptionis autorem ita significare videtur Orpheus in eo carmine quod scripsit inter cæteras laudes Panos Dei:

ἀλλάσσεις δὲ φύσιν πάντων ταῖς σαῖσι προνοίαις.

Nam tua naturam rerum prudentia mutat.

Facies rubra ætheris naturam, fistula septem calamorum, modò ventorum varietatem, modò harmoniā septem tonorum cœlestium significat. Huic alii falcem, alii virgam tribuerunt: qui falcem, nihil aliud esse putarunt, quàm industriam naturæ in amputandis superuacaneis, quod & ad generandum & ad conseruandum singula necessarium est: qui virgam, potestatem naturæ in rebus omnibus indicarunt, cùm illi quasi sceptrum tribuerint. alii cornua Pani tanquam Soli tribuentes barbam eius promissam Solis ipsius lumen esse dixerunt: qui idcirco habebat fistulam, quia per calorem Solis omnes ventorum flatus oriuntur. Caprinos idcirco habebat pedes, vt dictum est, quòd ea vis quæ in omnia corpora per Solem porrigitur, diuinis corporibus adiuuantibus in terræ elementum peruenit ac desinit. Neque illum alium quàm solem putarunt ii, qui montium præsidem Pana, & pastorum & venatorum Deum dixerunt: sol siquidem animalibus omnibus plurimum confert, per quem & pabulorum vbertas fit, & penuria: quare illum in prato amœnissimo inter suauissimos flores fistula canentem inducit Hom. in his carminibus:

λιγυρῇσιν ἀγαλλόμενος φρένα μολπαῖς
ἐν μαλακῷ λειμῶνι, τόθι κρόκος ἠδ' ὑάκινθος
εὐώδης θαλέθων καταμίσγεται ἄκριτα ποίῃ.

Cantibus est tota lætatus mente sonoris
In molli prato: crocus illic atque hyacinthus
Spirat odoratas inter quàm plurimus herbas.

Dicunt illum fuisse cum Cupidine colluctatum, & ab eo victum, quia, vt diximus, amor & litigium principium fuisse rerum naturalium putata sunt. Amor enim procreandi materiam excitat, & in omnes formas ad generationem effingit, quæ ita dicitur ab opifice superata dum cum illo colluctatur. Fama est præterea Echo fuisse à Pane amatam, quippe cùm cœlorum harmoniam Echo esse putarent, quæ redundaret è ratione motuum. Atque ad septem planetarum imitationem septem chordarum instrumenta musica priùs fuerunt inuenta, quamuis Seuerinus Boethus in libro de Musica refellere conatur Pythagoricorum opinionem, qui cœlos harmoniam efficere censuerunt, cùm nulla fiat sine aere. Pan igitur omnium mortalium primus, vel Deorum potiùs creditur septem calamorum concinnè inter se connexorum fistulam excogitasse, quare ita ait Virg. AEgl. 2.

Pan

Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit.

Hæc eadem caussa fuit cur Syringa Nympham à Pane amatam fuisse finxerint antiqui, quæ cùm vim effugere non posset, in calamum fuit conuersa. Nam cùm ad ripas Ladonis fluminis Pan aliquantulum constitisset, ventúsque calamos leuiter agitasset, quidam perforati harmoniam emittere, ac suauem sonum deprehensi sunt. hos carpens, Pan fistulam, cùm illos inflasset, paulatim inuenit: qui calami cùm nati essent in Ladone flumine, & syrinx siue fistula, quę sonum emittebat, vocata fuit Ladonis filia scilicet, quæ nihil aliud erat, quàm calamus. Nam syrinx vel Fistulam vel cantum fistulæ apud Græcos significat. Testatur Lucretius lib 5. calamos à vento agitatos sibilum priùs emisisse, ac postea in locis paludosis id à pastoribus obseruatum dedisse facultatem inuentioni, vt patet ex his:

Et Zephyri caua per calamorum sibila primum
Agrestes docuère cauas inflare cicutas.
Inde minutatim dulces didicisse querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Auia per nemora, ac syluas, saltúsque reperta
Per loca pastorum deserta, atque otia dia.

Illud cùm Pan pastor primus reperisset, creditus est Deus vt reliqui rerum multarum inuentores. Amauit etiam Lunam quia materia rerum omnium naturalium astrorũ beneficio & Lunę præcipuè informatur, & ad procreationẽ properat. Ea materia cùm Pan vocetur, maréque ipsum etiam intra se contineat, iure Pã piscatorum etiam fuit Deus, quæ omnia breuiter cõplexus est Orph. in hymnis hoc pacto.

ἁρμονίαν κόσμοιο κρέκων φιλοπαίγμονι μολπᾷ·
φαντασιῶν ἐπαρωγὲ, φόβων ἔκπαγλε βροτείων·
αἰγονόμοις χαίρων ἀνὰ πίδακας, ἠδέ τε βούταις·
εὔσκοπε, θηρητὴρ, ἠχοῦς φίλε, σύγχορε νυμφῶν,
παντοφυὴς, γενέτωρ πάντων, πολυώνυμε δαίμων.
Harmoniam mundi faciens dulcedine cantus;
Terrorúmque autor mortalibus, & moderator;
Caprarum gaudens pastoribus atque bubulcis;
Musarum dux, & venator, amator & Echûs,
Cunctorúmque parens idem celeberrime dæmon.

Atque totus ferè hymnus consumitur in commemorandis iis potestatibus & viribus, quæ tribuuntur elementis: quippe cùm illud fuerit antiquorum Institutum, vt sub fabularum figmentis vniuersa naturæ consilia & seriem occultarent vnà cum vitæ rectè instituendæ præceptis: cùm tamen Deorum fabulæ magis ad res naturæ: hominum, ad mores magis pertinerent. ac de Pane satis, nunc dicatur de Satyris.

De Satyris. CAP. VII.

SATYRORVM origo quæ fuerit, aut è quibus parentibus sint geniti, vel vbi, vel quando esse cœperint, vel qua de causa fuerint Dii habiti ab antiquis, neque in quemquam antiquorum scriptorum fide dignum incidi, qui explicauerit, neque ipse excogitare potui. At quæ de his mihi cognita sunt, putaui esse breuiter explicanda. Horum sententiam prætermittendam duxi, qui Fauni vel Saturni filios fuisse Satyros crediderunt, cùm nullis certis rationibus nitantur. Plin. lib. 7. nat hist, animalia Satyros esse scribit velocissima, quæ quatuor pedes haberent, in subsolanis Indorum montibus, humana effigie, ac rectè currentia. Hi manibus esse dicebantur aduncis, cornua habere in fronte, cùm pars extrema similis esset caprarum. Scriptum reliquit Pausan. in Atticis, Euphemum ex Caria in extremas Oceani partes delatum multas desertas insulas inuenisse, in vnam quarum Satyridam vocatam cùm tempestate coactus egressus esset, incolas rufos, & caudas habere intra clunes haud multo minores equinis, reperit. Illi vbi primùm adesse hospites senserunt, cucurrerunt ad naues, nullàque emissa voce in mulieres, quæ erant in nauibus, impetu facto manus iniecerunt. At nautæ trepidi barbaram mulierem, quam secum vehebant, exposuerunt, in quam illi petulantissimè irruentes vndique appetiuerunt. Dicebantur esse Satyri Bacchi socii, vt Sileni, sicuti testatur Plato in illo Epigr. in Satyrum:

εἰμὶ μὲν ἀκεραόοιο φίλος θεράπων Διονύσου·
λείβω δ' ἀργυρέων ὕδατα Ναϊάδων.
Nam sum ego cornuti gratus seruus Dionysi.
Libo pulchrarum flumina Naiadum.

Hos etiam conuitiorum amicos appellauit Nilus in eo carmine:

πάντες μὲν Σάτυροι φιλοκέρτομοι.
Omnis amat Satyrus conuitia.

Dicti sunt autem Satyri à salacitate, vt ait Theocrit. enarrator: cùm σάθη tentigo sit & titillatio ad Venerem. Hi cùm essent seniores, dicebantur Sileni, vt ait Pausan. in Att. At Nicandri enarrator non antiquiores fuisse Satyros vocatos scribit, sed ab antiquis Silenos dictos fuisse Satyros hoc pacto: *οὕτως δὲ οὓς ἡμεῖς Σατύρους λέγομεν, οἱ ἀρχαῖοι Σιληνοὺς ἐκάλουν, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν. at vero quos Satyros nos appellamus, antiqui nominarunt Silenos, ab eo quod est σιλλαίνειν, quod conuitiari significat.* Hos tamen nonnulli arbitrabãtur esse dæmonas, ac pro Diis coluerunt. Fuit autem consuetudo, vt illis primitias pomorum & vuarum offerrent, vt testatur Leonidas:

γλευκοπόταις Σατύροισι, καὶ ἀμπελοφύτορι Βάκχῳ
Ἡρῶναξ πρώτης δράγματα φυταλιῆς,

περσῶν οἰνοπίδαν τερσοὺς ἱερώσατο τοὺς δὲ
ἐμπλήσας οἴνου πρωτοχύτοιο κάδους.

Heronax Satyris,vites Bacchoque tuenti,
Arboribus prima hac munera rapta dedit.
Vinea cùm triplex produxerit,ecce sacrauit
De primo musto tres simul ille cados.

Scripsit Pomponius Mela insulas quasdam vltra Atlantem Mauritaniæ montem fuisse,in quibus per noctem lumina viderẽtur, cymbalorúmque ac tympanorum, & fistularum & tibiarum strepitus audiretur,cùm tamen nemo per diem cerneretur: quas insulas Satyri habitare crediti sunt. Sic scriptum fuisse inuenimus in ea nauigatione Annonis ducis Carthaginensium, quam fecit vltra columnas Herculis in Lybiæ partibus, quam reuersus Carthaginem in tẽplo Saturni deposuit,vt scripsit Arrianus: nã præter cætera auditu admirabilia hæc etiam in illa scribebantur: *ἄχρι ἤλθομεν εἰς μέγαν κόλπον, ὃν ἔφασαν οἱ ἑρμηνέες καλεῖσθαι ἑσπέρου κέρας. ἐν δὲ τούτῳ νῆσος ἦν, ἐς ἣν ἐκβάντες, ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν ὅτι μὴ ὕλην· νυκτὸς δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον δὲ κραυγὴν μυρίαν· φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. Donec ad magnum quendam sinum peruenimus, quem interpretes Vesperi cornu vocari dixerunt: in quo alia erat insula, in quam egressi,nihil per diem, nisi syluam videbamus. at per noctem ignes permultos accensos,& vocem fistularum audiebamus,cymbalorúmque ac tympanorum incredibilem strepitum: quare nos timor inuasit.* in his enim locis magna Satyrorum multitudo habitare credebatur. Huiusmodi monstra cùm aliquando mortalibus apparuissent, homines rudes & ad timorem propensi, minimè considerantes naturam eandem malignam & diuinam esse non posse, quicquid formidabile vel admirabile apparuisset, pro Deo habuerunt. atque cùm Satyri per syluas crederentur vagari, quibus armenta vel greges fierent obuii,ne his nocerent,inter Deos pastorum illos retulerunt. at nunc de Silenis dicamus.

De Silenis. CAP. VIII.

ATQVI multi fuerunt etiam Sileni, quando Pausanias in rebus Atticis natu maximos Satyrorum Silenos nuncupatos fuisse memorat. sed vnus præcipuè inter illos cæteris antiquior memoratur,qui cuius filius fuerit,nõ cõstat, nisi quòd in ciuitate Malea Laconũ natus est,vt ait Pausanias & Pindarus. at Catullus in Nysa Indiæ ciuitate natũ esse Silenũ memorat ita in Argonaut.

At parte ex alia florens volitabat Iacchus
Cum thyrso Satyrorum,& Nysigenis Silenis.

Ferunt præterea Silenum Bacchum educasse, vt testatur Orpheus in hymno in Silenum hoc pacto:

κλῦθί μου ὦ πολύσεμνε τροφὲ, Βάκχοιο τιθηνὲ,
Σιληνῶν τόχ' ἄριστε τετιμένε πᾶσι θεοῖσι,
καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν ἐπὶ τριετηρίσιν Ὧραις.
Hac audi Silene pater, Dionysi & alumne,
Optime Silene, & cunctis gratissime diuis,
Grate viris pariter cunctis, predulcis & Horis.

Hunc scribit Lucianus in concilio Deorum senem fuisse, & caluum, & simum, & asino plerunque vtentem, breuis staturæ, corpore obeso ac ventricoso, auribus magnis & arrectis, tremulum, baculo innitentem, ac plures fuisse Silenos, & Dionysum ab iis educatum scripsit Nicander in Alexipharmacis:

ὡς δ' ὁπότ' ἀγρεῖοι ταρὰ ὑποθλίψαντες ὀπώρην
Σιληνοὶ κεραοῖο Διωνύσοιο τιθηνοί.
Sic vbi syluestres vuas pressère Lyai
Sileni comites cornuti, & patrii alumni.

Hunc semper ferè ebrium fuisse inquit Virg. ita AEglog. sexta.

Chromis & Mnasylaus in antro
Silenum pueri somno vidêre iacentem,
Inflatum hesterno venas, vt semper, Iaccho.

Hunc Satyri semper comitabantur, vt innuit in his Ouid. in 2. de arte amandi:

Ebrius ecce senex pando delapsus asello,
Clamarunt Satyri, surge age, surge pater.

Hic vnà cum ipsis Satyris semper ferè Bacchum sequebatur, vt est in lib. 4. Metamorph.

Bacchæ, Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.

Fama est hunc Silenum à Mida vino in fontem quendam infuso captum fuisse, quòd vino maximè delectaretur, vt ait Pausanias in Atticis, atq; id ita scripsit Ouid. lib. 11. Metamorph.

Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant:
At Silenus abest, titubantem annisque meróque
Ruricolæ cepêre Phryges, vinctúmque coronis
Ad Regem duxêre Midam.

Crediti sunt fuisse mortales Sileni, quippe quorum sepulchra apud Hebræos & Pergamenos ostenderetur, vt ait in posterioribus Eliacis Pausanias. at Strabo libro 10. Satyros, Silenos, Bacchos, Tityros, dæmonas fuisse scribit: qui, vt crediderunt antiqui, cæterorum Deorum essent ministri: alii memoriæ prodiderũt, quòd Bacchus ætate confectos Silenos in Italia reliquit, cùm ad bellum aduersus Tarsenses exiturus esset, quibus mandauit vt vites curarent, quo vini ferax efficeretur Italia. quare posteri statuas deindè Silenorum vinum in viribus ferentes, ad perpetuam Silenorum memoriam erexerunt, vt testatus est Androtion in libro de Sa-

de Sacrificiis secundo, & Dionysiocles. Cùm Ioui aduersus Gigantes pugnanti opem tulisset Silenus, dicitur eius asinus, quo in eo bello vsus fuerat, inter sidera Iouis beneficio locatus, & ex altera parte præsepis consistere, cuius mentionem fecit Aratus in his, in lib. de signis aquarum & ventorum:

σκέπτεο καὶ φάτνην· ἡ μέν τ' ὀλίγῃ εἰκυῖα
ἀχλύϊ, βορραίη ὑπὸ καρκίνῳ ἡγηλάζει.
ἀμφὶ δέ μιν δύο λεπτὰ φαεινόμενοι φορέονται
ἀστέρες, οὔτε τι πολλὸν ἀπήοροι, οὔτε μάλ' ἐγγύς,
ἀλλ' ὅσον τε μάλιστα πυγούσιον οἰήσασθαι·
εἷς μὲν βορραῖος, νότιος δ' ἐπιέρχεται ἄλλος.
καί τοι μὲν καλέονται ὄνοι, μέσση δέ τε φάτνη,
ἥ τε καὶ ἐξαπίνης πάμπαν Διὸς εὐδιόωντος
γίνετ' ἄφαντος ὅλη· τοὶ δ' ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
ἀστέρες, ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται,
οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλύζονται ἄρουραι.

Quæ carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè versa:

Conuenit hic etiam paruum Præsepe notare;
Id nubi nomen, quæ Cancro obuoluitur alto,
Græcia docta dedit. quapropter denique Asellos
Suspice, quorum vnus septem vicina Trioni
Astra adolet, tepidum procul alter spectat in Austrum.
In medio quod nube quasi concrescit adacta,
Id Præsepe vocant. Porro hoc præsepe repentè
Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruus aereis latè rubor ignis asellis:
Nequaquam tenues agitabunt stagna procellæ.

Alter enim eorum Asellorum est asinus Sileni: at quoniam Auieni carmina parum Arati sententiam, vel certè summa cum difficultate explicare mihi videntur, parúmque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clariùs exprimere possim experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam in Cancri ostraco inter scapulas existés, habet vtrinque stellas, quæ Aselli vocantur, quare illa iure dicitur Præsepe. vbi igitur illa nubes pura & aperta videtur, futurum cœlum serenum significat. quod etiam inquit ita Theophrastus in libr. de Signis futuræ serenitatis: *καὶ ἡ τοῦ ὄνου φάτνη, ὅτε αὖ καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνεται, εὐδιεινόν*: *& Asini Præsepe cum purum splendidúmque apparuerit, signum est futuræ serenitatis.* at versus Arati, quos Latinos facio, ita se habent:

Hinc Præsepe nota: nubes id parua videtur
In Boream surgens, vbi fulgent sidera Cancri.
Hoc propter geminæ voluuntur lumine stellæ
Pertenui, nec longinquæ nimis: haud tamen illæ
Coniunctæ, spatioque vlna distare videntur.

Altera fit Boreæ propior, deuergit in Austrum
Altera: & hæ dicuntur Aselli, separat illas
In media Præsepe, polo idque repentè sereno
Ex oculis hominum euanescit, at hæ coeuntes
Fiunt vicinæ stellæ, & simul esse videntur,
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam Asini Præsepe vocauit Theophrastus, quod quidem accidit ob condensatum humorem, cum illa sit tenuis, ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autē fit, vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquā propè versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia. atque hæc fabulosè de Sileno, déque eius asino dicta sint.

¶Hunc Bacchi comitē, senem, ventricosum, titubantémque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obesos faciat & ventricosos, tum caput plerunque grauat, & titubantes facit, & ad senectutem citiùs perducit: hæc enim omnia incōmoda, & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerunt. quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas, omnes etiam prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quia tardi sunt plerumque & inutiles negotiis, qui plus potare solent, quàm conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanę vitę: quippe cùm non animum solùm, sed corpus etiam rebus omnibus inutile reddant, si plus operæ illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sidera collocatū fuisse tradiderunt. ac de Silenis satis, nunc de Faunis dicamus.

De Faunis. CAP. IX.

FAVNI etiam agricolarum Dei ab antiquis crediti fuerunt, qui, vel qui essent, vel quam haberent formam, nihil est omnino quod ex antiquis scriptoribus percipere possimus; nisi quòd Faunus quidem fuit Pici Latinorum Regis filius, qui regnauit in Italia, quo tempore Orpheus Liberi patris illa sacrificia instituit, in quibus postea fuit dilaniatus. Faunum fuisse Pici filium ita testatur Virgilius libro septimo:

Fauno Picus pater, isque parentem
Te Saturne refert, tu sanguinis vltimus autor.

Floruit autē Faunus Latinorū Rex, quo tēpore Pandion regnauit Athenis. Hic religionē, & Deorū immortaliū metū Italis gētibus introduxit, vt ait Lactātius in libro de falsa religione, cùm ante

ante illum parua omnino, aut nulla esset religionis in Italia cognitio. fama est hunc Faunum Satyrorum ac Faunorum patrem, sororem habuisse Faunam, vel (vt alii maluerunt) Fatuam. Habuit filium Sterculium: qui primus agrorum stercorationẽ inuenit, & idcirco inter Deos fuit relatus. videtur mihi poetæ, quãuis nihil certum affirmare possum, Faunos animalia putasse, cùm tãquam equos cornipedes illos Ouidius appellauerit ita in secundo Fastorum:

Cornipedi Fauno cæsa de more capella
Venit ad exiguas turba vocata dapes.

Tribuerunt illis cornua præterea, vt testatur idem in eodem libro:

Tertia post idus nudos aurora Lupercos
Aspicit, & Fauni sacra bicornis erunt.

Coronabantur pineis ramis, quòd illa arbor grata sibi esse putaretur, vt testatur Ouid. in Oenone:

Cornigerúmque caput pinu præcinctus acuta
Faunus in immensis, qua tumet Ida iugis.

Existimabantur à nonnullis esse dæmones, qui attonitos redderent omnes obuios, vt est apud eundem in Phædra:

Nunc furor, vt Bacchi furijs Eleeides acta,
Quæq; sub Idæo tympana colle mouent,
Aut quas semidea Dryades, Faunique bicornes
Numine contactas attonuère suo.

Hi igitur Fauni siue fuerunt animalia, siue dæmones crediti, omnino pro Diis ab agrestibus hominibus colebantur, sicuti testatur Virg. in 1. Georg. hoc pacto:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

His capra mactabatur, vt patuit è superioribus carminibus Ouidii, neque ab antiquis scriptoribus Græcis Fauni celebrati sunt, quia Faunus, vt diximus, in Italia regnauit, & solis propè Italis fuit cognitus. Hic quoniam multa ad Deorum religionẽ instituit, multáq; ad agriculturam excogitauit, inter Deos relatus fuit agrestium. At quoniam non nisi per nouas & admirabiles, aut etiam formidandas figuras Deorum metu multitudo imperitorũ teneri poterat, idcirco & cornua, & cornei pedes, & terror ille Panos non dissimilis, Faunis additus est: quippe cùm multa fuerint ad terrorem excogitata ab antiquis, vt qui ad cultum Deorum rationib. adduci nõ possent, rerum terribilium mirabilitate demum ad metum cultúmq; eorum impellerentur. At cùm non plura his de Faunis habeamus, nunc de Syluano est dicendum.

De Syluano. CAP. X.

OBSCVRVM sanè & ipsius Syluani genus, vtpote agrestis Dei, existit: quippe cùm neque qui fuerunt eius paren-

tes,neque è quibus,aut quo in loco natus sit,constet. Fuerunt tamen qui Fauni filium putarint,cùm alii Saturni maluerint, quo tempore in Italia latuit. vnum satis constat Syluanum fuisse syluarum Deum pastorúmque,& finium agrorum,vt ait Horatius in libro Epodon in his:

Qua muneretur te Priape,& te pater
Syluane tutor finium,

Huic Deo sacra fiebant antiquitus apud Latinos, vt pastorum præsidi,cuius nulla est mentio apud Græcos,nisi apud Pelasgos, qui in Italiam antiquitus migrarunt, vt testatur Virgilius libro octauo:

Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos
Aruorum,pecorique Deo lucúmque diémque,
Qui primi fines aliquando habuêre Latinos.

Offerebatur illi etiam lac,vt testatur Horatius in libro secundo Epistolarum,in hoc versu:

Tellurem porco,Syluanum lacte piabunt.

Fama est Cyparissum puerum fuisse à Syluano amatum,quare vbi in arborem sui nominis mutatus fuisset, cupressum manibus semper gestasse Syluanus dictus fuit, vt testatur Virgilius libro primo Georg.

Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum.

Neque plura his in mentē veniunt,quę de Syluano fuerint ab antiquis tradita.Hic quidē Deus,vt superiores, excogitatus fuit, vt existimarent homines nullum locum esse, qui carere Deo posset, nihilque agi aut in agris,aut in syluis posse, quod à Deo aliquo non videretur:ac neque armenta,neq; arbores, neque agrorum fœtus sine diuina bonitate posse augeri aut seruari. Quamuis non defuerunt, qui Syluanum crassiorē materiam elementorum concretorum putauerint,eúmq;& agrorum,& syluarum,& pastorum Deum crediderint:quippe cùm inde vniuersa animaliū plātarumq; salus pendeat. Neque nomen ipsum ab hac interpretatione valde dissentit. Alii crediderunt Syluanum fuisse vitam mortalium,quæ multis calamitatibus & erroribus materiam pręberet, quamobrem sapienter ad hoc alludens Palladas crapulæ & desidiæ deditos,Syluani filiabus scilicet,nihil boni in vita curare inquit in his:

Συλβανὸς,δύο παῖδας ἔχων Οἶνόν τε καὶ Ὕπνον,
οὐκ ἔτι τὰς Μούσας οὐδὲ φίλους φιλέει.

Vt Vinum ac Somnum Syluanus pignora cepit,
Iam parui Musas,parui hominésque facit.

At nunc de Oreadibus dicatur.

De Oreadibus. CAP. XI.

OREADES Nymphæ,quæ ita vocabantur, quia natæ essent in montibus,vel quia in montibus assiduè versarentur, natas

tas fuisse è filia Phoronei & Hecatæo testatur Srabo lib.10. Hom. verò in lib.ζ. Iliad. illas non Hecatæi, sed Iouis filias, & Orestiades easdem appellauit, vt patet ex his:

ἠδ' ἐπὶ σῆμ' ἔχεεν· περὶ δὲ πτελέας ἐφύτευσαν
Νύμφαι Ὀρεστιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
Plantarunt vlmos, vbi fusa est terra sepulchro,
Circa id, Orestiades Nymphæ Iouis inclyta proles.

Has quinq; fuisse inquit Strabo lib.10. quas tamen fuisse multas, & Dianæ venatricis comites ait Virg. in 1. Aeneid.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades.

Memoriæ proditum fuit à Mnasea Patarensi, quòd hæ primæ mortales à mutuo carnium esu diuerterũt, cùm in montibus versantes castaneis & glandibus vescerentur. reuocauit in primis vna earum Melissa nomine, quæ fauos melle plenos reperiens in Peloponneso cæteras nymphas ad degustandum adhortata est. is cibus cùm suauissimus fuisset visus, tanto gaudio perfusæ sunt omnes, vt apes ipsas de Nymphæ nomine melissas Græci appellauerint. inde effectum est vt & sacris Cereris, & nuptiis interessent antiquitus sacerdotes Nympharum nomine, quòd illæ ad humaniorem victum ab humanis carnibus edendis auertissent. Hæ Nymphæ putabantur esse Deæ montium præsides, & arborum curam habere, & aliquando ferarum, quas cum Diana insectabãtur: nullàque illis domesticorum animalium vel pastorum cura fuit. Ita verò antiqui religione tenebantur, vt nullum neq; publicum, neque priuatum locum aliquo numine carere arbitrarẽtur: quippe cùm elemẽta singula, & herbas, & radices, & arbores, & arborum aut terræ fructus suos Deos habere crediderint. Hinc Deas quæ montibus vniuersis præessent, Oreades siue Orestiades nominarunt: quæ nemoribus & syluis, Dryadas: quæ singulis arboribus, Hamadryadas. Creditæ verò sunt Dryades fuisse Nymphæ, quæ cum arboribus & nascerentur & interirent, vt testatur Callimachus in hymno in Delum:

ἐμαὶ θεαὶ εἴπατε Μοῦσαι
ἦ ῥ' ἐτεὸν ἐγένοντο τότε δρύες ἡνίκα Νύμφαι.
Νύμφαι μὲν χαίρουσιν, ὅτε δρύας ὄμβρος ἀέξει.
Νύμφαι δ' αὖ κλαίουσιν, ὅτε δρυσὶν οὐκ ἔτι φύλλα.
mea mihi dicite Musæ,
Num verè genitæ Nymphæ tum sunt, vbi quercus.
Lætantur Nymphæ, cùm quercus irrigat imber:
Tristantur Nymphæ, ilicibus cecidêre vbi frondes.

Quæ fuerint harum nomina, non constat: nisi quòd vnam Tirhoream nominauit Pausanias in Phocicis, qui etiam in Arcadicis illam vocauit Erato, & aliam Phigaliam. His tamen fuisse se-

ptem,quas etiam nominauit,tradidit Claudianus in laudibus Stiliconis.Scriptum reliquit Charon Lampsacenus Rhœcum quendam genere Gnidiũ in Nino regione Assyriorũ pulchrã quandã quercum iam propè lapsuram aliquando vidisse,quã cùm aggeribus firmasset,fecit vt diutiùs posset viuere.Huic Nympha,quæ cũ planta erat peritura,cùm gratias egisset,ac referre vellet, dixit, vt quidquid vellet à se peteret, quoniam fuerat eandem ætatem cum illa planta victura:hic illi respondit, se eius congressum petere:quod illa annuit,atq; se apem temporis nuntiã missuram inquit.Scriptum reliquit etiam Apollonius lib. 2.Argonaut, Paræbii patrem, cùm insignem quercũ esset excisurus, Nympham vidisse,quę ipsum supplex rogauit,vt sibi parceret,cùm vitæ suæ tẽpus in arboris ætate contineretur:cui cùm ille non paruisset,dicitur iratum numen in illum & in eius filios sæuisse, vt patet in his:

ἀλλ' ὅγε πατρὸς ἑοῖο χαλὴν τίνεσκεν ἀμοιβὴν
ἀμπλακίης· ὁ γὰρ οἶος ἐν οὔρεσι δένδρεα τέμνων,
δή ποθ' Ἁμαδρυάδος νύμφης ἀθέριζε λιτάων,
ἥ μιν ὀδυρομένη ἀδινῷ μειλίσσετο μύθῳ,
μὴ ταμέειν πρέμνον δρυὸς ἥλικος, ᾗ ἔπι πουλὺν
αἰῶνα τρίβεσκε διηνεκές. αὐτὰρ ὁ τήνγε;
ἀφραδέως ἔτμηξεν ἀγηνορίῃ νεότητος.
τῷ δ' ἄρα νηκερδῆ Νύμφη πόρεν οἶτον ὀπίσσω
αὐτῷ καὶ τεκέεσσιν.

Stultitiaq; sui pœnas dedit ille parentis.
Cæderet vt solus quercus in montibus olim,
Fertur Hamadryadis Nymphas spreuisse querelas.
Sæpius illa quidem supplex hunc voce rogauit,
Ne truncum quercus concideret,ipsa coæua
Quòd foret,amborúmque vireret in arbore vita.
Viribus hic fretus,fretus iuuenilibus annis
Prosternit quercum:funestam quam sibi Nympha,
Pignoribúsque suis fecit.

Dictæ sunt autem Dryades,quòd in quercubus illarum sit vita,vt sensit Mnesimachus:at Hamadryades quòd vnà cum illis sint genitæ,vel(vt voluit Apollinis enarrator & Isacius) quia cum ipsis quercubus perirent. Memoriæ prodidit Charon Lampsacenus Arcadem Iouis filium & Callistûs, vel (vt aliis magis placuit)Apollinis,obuiam habuisse in syluis,cùm venaretur, vnam ex Hamadryadibus Nymphis,quæ cùm propius esset periculo ne quercus à flumine conuelleretur, cum qua nata fuerat,ac periret, rogauit ipsum Arcadem vt quercum seruaret;quare ille fluuium aliò diuertit,& quercum terra communiuit.At nympha,cui nomẽ erat Prospeleæ,cum illo congressa ob acceptum beneficium, dicitur Elatum & Aphidantem peperisse.Hæc vera ne an falsa fuerint, quis pro certo affirmare possit? nam si vana & mẽdacia extiterunt,

titerunt, vt ego fuisse arbitror, nulla alia de causa ficta sunt, nisi propter antiquorum superstitionem, qui nihil ad homines excitandos ad metum Deorum non excogitarunt, cùm singulis rebus Deos adesse demonstrarent. Sin credita fuerunt vt vera ab iis qui illa in medium attulerunt, esset sanè pluribus verbis de illorum sententia disputandum, an quiuis essent dæmones, vel potiùs plantarum illarum Genii, qui mortalibus apparuerint. Verùm hæc in præsenti prætermittamus, vt altioris vestigationis indigentia. Nunc dicamus de Nymphis.

De Nymphis. CAP. XII.

NYMPHAS Oceani filias & Tethyos esse dixerunt antiqui, vti testatur Orpheus in hymno in Nymphas:

Νύμφαι θυγατέρες μεγαλήτορος Ὠκεανοῖο,
ὑγρόπόροις γαίης ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι.
Nymphæ magnanimæ Oceani certissima proles,
Sub tellure domos colitis quæ humentibus antris.

Virgilius Nymphas fluuiorum matres putauit, cùm ita scribat in libro octauo:

Nymphæ Laurentes, Nymphæ genus amnibus vnde est.

Has non solùm communi nomine appellauit Nymphas Orpheus in illo hymno, sed etiam Hamadryadas, cùm inquiat:

κοῦραι ἁμαδρυάδες, φιλοπαίγμονες.
Nymphæ & Hamadryades festiuæ.

Id sanè idcirco effectum est, quia Nympharum aliæ sunt creditæ cœlestes, aliæ terrestres, aliæ fluuiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præsides; quam diuisionem fecit Mnesimachus Phaselites. & Homerus de quadam varietate harum ita meminit in hymno in Venerem;

ἥτις Νυμφάων, αἵ τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται·
ἢ Νυμφῶν, αἳ καλὸν ὄρος τόδε ναιετάουσι,
καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ βήσσεα ποιήεντα,
Si qua es Nympharum syluarum tecta colentum,
Si qua es Nympharum quæ montem hunc numine seruant,
Aut fontes, mollive indutas gramine valles.

Terrestres Nymphæ putatæ sunt à nonnullis Cererem & Bacchũ educasse. Illæ Nymphæ quæ cœlestes putabantur, credebãtur esse animæ sphærarum, quas etiam Musas vocarunt, ac vires quæ inde ad nos manarent. Terrestrium aliæ syluis præerant, vt Dryades, aliæ montibus, vt Oreades aut Orestiades; aliæ singulis arboribus, vt Hamadryades; aliæ pascuis & floribus, vt Napeæ, nam νάπος saltus ac pascua significat. Fluuiorum præsides Naiades dicebantur, quia fluuii perpetuò fluerent, νάειν enim, fluere significat. Stagnorum rursus Deas Limniades nominarunt, cùm λίμνη sit stagnum. Quas verò fontibus præesse putarunt, in aquis latere

crediderunt, vocarunt Ephydriades, de quibus ita scripsit Hermocreon:

Νύμφαι Ἐφυδριάδες, ταῖς Ἑρμοκρέων τάδε δῶρα
εἴσατο, καλλινάου πίδακος ἀντιάσας,
χαίρετε, καὶ στείβοιτ' ἐρατοῖς ποσὶν ὑδατόεντα
τόνδε δόμον, καθαροῦ πιμπλάμεναι πόματος.

Munera Ephydriades vobis tulit Hermocreon, quod
Est fontem nactus forte perennis aquæ.
Saluete, atque domum placidæ hanc accedite aquosam:
Hic puros latices inuenietis enim.

Nam profectò crediderunt antiqui si quem fontem, vel vtilem aquam excauantes reperissent, illud esse nympharum munus pro qua aqua sacrificia offerre consueuerunt. Aliæ marinæ putabantur, vocabanturque Nereides. Quòd verò loca nonnulla forent Diis variis consecrata, & qua de causa id fieret, testatus est Dion. Halicarn. lib. I hoc pacto: ὄρη μὲν καὶ νάπας Πανὶ, λειμῶνας δὲ καὶ τεθηλότα χωρία Νύμφαις, ἀκτὰς δὲ καὶ νήσους πελαγίοις δαίμοσι· τῶν δ' ἄλλων, ὡς ἑκάστῳ τι θεῷ καὶ δαίμονι οἰκεῖον. *Montes quidem & saltus Pani, prata & loca virentia Nymphis, & insulas marinis numinibus: ex cæteris locis vnicuique Deo, sicut illius naturæ conuenit.* Pausanias in Phocensib. quandam ex Nymphis Lilæam nominat Cephisi filiam, atq; alibi de Nomia mentionem fecit indigena Arcadum Nympha; atque Nymphas inquit non esse quidem omnino sempiternas aut mortis expertes, sed innumerabilem penè annorum numerum viuere, & id de antiquorum poetarum sententia. Afflabantur vates non minùs Nympharum, quàm cęterorum Deorum numine. quare scripsit Pausanias idem in Messeniacis, nonnullos Nympharum numine afflatos ciuitatum ruinas prædixisse: quippe cùm illæ diuinationum etiam putarentur autores. Lac & oleũ illis offerebatur cùm sacra fierenr, vt scripsit Theocritus in Viatoribus in his:

στασῶ δὲ κρητῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος
Ταῖς Νύμφαις. στασῶ δὲ καὶ ἁδέος ἄλλον ἐλαίω.

At statuam lactis magnum cratera decoris
Nymphis: mox alius pinguis ponetur oliui.

Consueuerunt capras etiam illis immolare, vt testatur idem poeta in eadem Aegloga:

τὸ Κροκύλος μοι ἔδωκε τὸ ποικίλον, αἶγ' ἔθυσε
Ταῖς Νύμφαις τὰν αἶγα.

Hanc mihi dat Crocylus, cùm Nymphis fortè capellam
Mactaret.

His mel offerri solitum quidam putarunt, quia floribus delectarentur, è quibus mel conficitur: è quorum opinione Virg. illos flores colligentes ait in his:

tibi lilia plenis

Ecce ferunt Nymphæ calathis, tibi candida Nais
Pallentes violas, & summa papauera carpens.

Alii id contigisse maluerunt, quòd illæ Aristæum, quem putantur educasse, mellis & olei conficiendi viam docuerint. Offerebatur & vinum, vt Apollinis responsum declarauit apud Eusebium. atque hæc de Nymphis fabulosè dicta sint.

¶ Has Oceani filias & fluuiorum matres esse crediderunt, quia vires humoris esse putarunt terræ & stirpibus insitas, & aquæ naturam quæ conferret ad animalium, plantarum, & fructuum procreationem, per quas omnia in lucem prodirent, vt sensit Orpheus in eo hymno:

κρυψίδομοι, Βάκχοιο τροφοὶ, χθόνιαι, πολυγηθεῖς·
καρποτρόφοι, λειμωνιάδες, νόμιαι, πολυάνθοι·
σὺν Βάκχῳ Δηοῖ τε χάριν θνητοῖσι φέρουσαι.
Nutrices Bacchi, quibus est occulta domus: quæ
Fructifera, & læta pratorum floribus estis:
Pascitis & pecudes, & opem mortalibus ipsæ
Cum Cerere & Baccho vitam portatis alumnæ.

Sunt autem idcirco vires humoris putandæ, quia non tota materia aquarum vel generationi, vel nutrimento est accommodata, sed quædam eius pars in illud quod nascitur, absumitur; quædam permista est ad eius nutrimentum quod procreatur, vt in ouis conspicitur; alia pars exit in excrementum ex ipso naturæ opificio. Illas igitur vires, ex quibus vniuersa generatio consistit, intra aquarum naturam Nymphas antiqui appellarunt, quæ cùm essent adhuc in vniuersa aquarum natura, Oceani filias esse dixerunt, quia inde primùm nascerentur. Cum ex his viribus omnia orirentur, quæ primùm videbantur se in flumina diffundere, fluuiorum matres dictæ sunt, & per hos denique vniuersæ generationis parentes sunt vocatæ. hinc fructiferæ meritò, hinc florum feraces, hinc homines & animalia omnia nutrire, hinc Bacchi alumnæ dictæ fuerunt, & pastorum Deæ, & pratorum, & omnium animalium præsides. Harum Nympharum eam esse vim humoris, indicio est vel herbæ illius natura quæ Nymphæa vocatur à Dioscoride quasi aquatica, quia plurimùm gaudeat humore. Dictæ sunt habitare sub terra, quia dulcium aquarum origo putetur sub terra in locis cauernosis fieri ex aere in aquam verso, sicut augentur vaporibus maris conuersis in pluuias. Et quoniam in mari fluuiis, stagnis, fontibus, riuisque, & in montibus, diffusæ essent humoris vires aptæ ad generationem, idcirco omnibus his locis Nymphas præfecerunt; & cùm sidera quoque humoribus pasci nonnulli arbitrarentur, in sphæris quoque Nymphæ ab illis sunt collocatæ: quas paucis exceptis propriis nominibus carere passi sunt. Quæ fuerit harum Nympharum natura facilè declarat sacrificiorum genus, quæ illis offerebantur: nam sicuti Diis

cœlestibus ignem in sacris, & figuras, & lumina, & multa ad visum spectantia adhibuerunt, sicut aereis numinibus musicos concentus, & odores, qui suauiter aera inficerent: sic in terrestriū & marinorum sacris siue præfectorum Deorum aquis illa addita sunt, quæ ad gustum pertinerent; & quæ essent solida: quippe cùm illa crassiorem naturam significarent, vt dictum est. Omnium verò Deorum, vt summatim dicam, qualis erat natura, tales & loci, & sacrificia, & ceremoniæ dicabantur, ex quibus facilè possent cognosci. at de Nymphis satis, nunc de Baccho dicamus.

De Baccho. CAP. XIII.

BACCHVS, quem Dionysum etiam vocarunt, è quib. parentibus ortus sit, diuersæ fuerunt antiquorum poetarum opiniones. Nam Orpheus in hymno in Dionysum, Semeles illum filium dixit, & apud mare natum, hoc pacto:

> ἀμφὶ Διώνυσον Σεμέλης ἐρικυδέος υἱὸν
> μνήσομαι, ὡς ἐφάνη παρὰ θῖν᾽ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.
> *Te Dionyse pater canimus Semeleia proles,*
> *Quem videre maris ventosi ad litora primum.*

Idem postea poeta in alio hymno Iouis & eiusdem Semeles filium inquit:

> κισσοκόμην Διόνυσον ἐρίβρομον ἄρχομ᾽ ἀείδειν,
> Ζηνὸς καὶ Σεμέλης ἐρικυδέος ἀγλαὸν υἱόν.
> *Comptum hedera canimus Dionysum multa frementem,*
> *Et Iouis & Semeles claram de sanguine prolem.*

Fuit autem mortalis Semele, & Cadmi filia, vt ait Euripides in Bacchis:

> ἥκω Διὸς παῖς τήνδε Θηβαίων χθόνα
> Διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ᾽ ἡ Κάδμου κόρη
> Σεμέλη λοχευθεῖσ᾽ ἀστραπηφόρῳ πυρί.
> *Accedo Thebas Bacchus è Saturnio*
> *Natus Ioue & Semele puella filia*
> *Cadmi edidit me olim ferenti fulmina.*

Fabulantur poetæ Iouem Semeles præstantissima forma captum, illam aliquando compressisse: quod cum grauiter ferret Iuno, pellicumque numerus in dies cresceret, dicitur è cœlo descendisse, seque in anum mutasse, ac persuasisse Semelæ vt Iouem per Stygiam paludem iurare compelleret, quòd is esset sibi munus, quod vellet, concessurus: fore enim pulcherrimum spectaculum, si Iupiter cum maiestate ad eam accessisset, dicebat: eámque tum demum se à Ioue compressam fuisse posse gloriari. cùm igitur iurasset Iupiter se concessurū sine nomine quidquid peteret, illa petiuit vt talis ad se adiret qualis ad Iunonem accedere solebat.

Verùm cùm ipsa esset mortalis, vim fulminis sustinere non potuit; quare continuò, vt dicitur, in cinerem est conuersa, cùm octauum iam mensem fœtus expleuisset. Id explicauit ita Ouid. in lib. 3. Metamorph.

rogat illa Iouem sine nomine munus.
Cui Deus, elige, ait: nullam patière repulsam;
Quóque magis credas, Stygij quoque conscia sunto
Numina torrentis: timor, & Deus ille Deorum est.
Læta malo, nimiúmque potens, perituráque amantis
Obsequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cùm fœdus initis;
Da mihi te talem. corpus mortale tumultus
Non tulit aerios, donisque iugalibus arsit.

Non defuerunt tamen qui insulsam causam attulerint, cur Semele igne cœlesti conflagrarit: quia Iupiter scilicet iratus fuerit, quòd iurare per Stygiam paludem rogaretur, ac in illam fulmen contorserit. Alii flagrasse Semelem igne cœlesti inquiunt, quia cùm diceretur cum Ioue congressa, illa negauerit, quod indignè tulit Iupiter, & in eam fulmen iaculatus est, vt ait Euripides in Bacchis, in his:

ἐκεῖνος εἶναί φησι Διόνυσον θεόν,
ἐκεῖνος ἐν μηρῷ ποτ' ἐρράφη Διός·
ὃς ἐκπυροῦται λαμπάσι κεραυνίαις
σὺν μητρί, Δίους ὅτι γάμους ἐψεύσατο.
Ille & refert adesse Dionysum Deum:
Assutus ille olim femori vt Iouis fuit:
Flammis vt idem fulminis flammatus est
Cum matre, quæ Ioui negauit nuptias.

Alii dixerunt Semelem Ioui quidem Liberum patrem peperisse; sed à Cadmo deprehensam cum puero recens nato coniectam in arcam fuisse ligneam, quæ fuerit æstu maris ad fines Oreatas (illud fuit oppidum Laconum) delata: sed ab indigenis aperta arca inuentam fuisse Semelem mortuam, sepultámque fuisse magnificè, at puerum educatum: vnde Oreatæ postea Brasiæ dicti sunt, sumpto nomine ab arca, cùm βράσαι sint æstus & agitationes maris, vt ait Nicander in primo linguarum. Pingebatur Semele ab antiquis longioribus crinibus & supra longitudinem omnium cæterarum Dearum. Orpheus tamen in hymno quodam in Dionysum, Iouis & Proserpinæ filium putauit, vt est in eo versu:

εὔβουλ', ὦ πολύβουλε, Διὸς καὶ Περσεφονείης.
Persephones prudens Iouis & de semine nate.

Idem in alio hymno quem scripsit in nomen Μίσης, Isidis Aegyptiæ filium Dionysum appellat:

Σὺν σῇ μητρὶ θεᾷ μελανηφόρῳ Ἴσιδι σεμνῇ,

Αἰγύπτου παρὰ χεῦμα, σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.
Isideque prudentes cum diua matre, fluenta ad
Ægypti, Nymphisque suis nutricibus vnà.

Hunc Deum bimatrem vocarunt, non quia duas habuerit matres, sed quòd cum Semele mater arsisset, ex igne surreptus Iouis femori assutus fuerit, qui matris munere functus fuit, vt ait Ouid. in lib.3. Metamorph.

Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrióque tener, (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternáque tempora complet.

Et Marcus Manilius lib.2. rerum astronomicarum:

Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum.

Orpheus in hymno in Sabazium Dionysum inquit à Sabazio Iouis femori assutum fuisse: cùm tamen alii Sabazium fuisse filium Bacchi inquiant, alii Bacchum ipsum, alii alium dæmonem: de quo ita scribit Orpheus:

κλῦθι πάτερ, Κρόνου υἱὲ Σαβάζιε, κύδιμε δαῖμον,
ὃς Βάκχον Διόνυσον ἐρίβρομον εἰραφιώτην
μηρῷ ἐγκατέραψας, ὅπως τετελεσμένος ἔλθῃ
Τμῶλον ἐς ἠγάθεον.

Audi magne pater Saturno nate Sabazi,
Qui Bacchum horrisonum Dionysum, vt adultus adiret
Frondosum Tmolum femori mira arte suisti.

Vocatus fuit autem Dionysus, quia pupugerit Iouis femur cùm natus esset cornutus, vt asserit Stesimbrotus, quamuis Aristodemus dictum maluerit, quia Iupiter pluuiam demiserit, cum natus fuit. At Nonnus in Dionysiacis illum vocat Dionysum quia Iupiter claudus esset cùm illum assutum femori gestaret, vt patet in his, & ab ipso Ioue gestum fuisse, & femori assutum:

λαβὼν Μαιάδος Ἑρμῆς
πατρώην ἐπέθηκεν ἐπωνυμίην τοκετοῖο,
κικλήσκων Διόνυσον, ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
ἤιε χωλαίνων Κρονίδης βεβριθότι μηρῷ.
νῦσος ὅτι γλώσσῃ Συρηκοσίδι χωλὸς ἀκούει.
καὶ θεὸν ἀρτιλόχευτον ἐφήμισαν Εἰραφιώτην,
ὅττι μιν ἄζωστῳ πατὴρ ἐρράψατο μηρῷ:

capiens Atlantide cretus
Hinc Bacchum patris illum de nomine dixit
Mox Dionysum, quòd gestans hac pondera tanta
Poplite claudus vt Saturnius ipse grauato.
Nanque Siracusij soliti sunt dicere Nysum,
Claudum. Hic assutus, nuper natúsque vocatus
Tum fuit: ipse parens femori namque assuit illum.

At verò Meleager non assutum fuisse femori Iouis arbitratus est, sed ab ipsis Nymphis è cineribus maternis statim ereptum & educa-

& educatum, cùm ita ſcribit:

αἱ Νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος,
νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.
τοὔνεκα σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος· ἢν δέ νιν εἴργῃς
μισγόμενον, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.
E cinere vt Bacchum Nymphæ cepêre ſorores,
Membráque lauerunt fonte perennis aquæ.
Iunctus amicitia eſt Nymphis. Si fortè repellas,
Natum de flammis experiere Deum.

A qua ſententia videntur non magnopere diſſentire & carmina illa, quæ ſunt in lib. 9. Dionyſiacorum apud Demarchum, qui ſcribit Dionyſum ab Horis fuiſſe educatum, vt eſt in his:

τὸν μὲν ὑποτρεψάμεναι θεηγενέος τοκετοῖο
στέμματι κισσήεντι λεχωΐδες ἔστεφον Ὧραι.
Erexêre illum diuino ſemine natum
Horæ: mox hedera crines cinxêre corona.

At ſuauiſſimus Euripides in Bacchis Iouem ſibi femori aſſuiſſe inquit his verbis:

ὅτε μηρῷ πυρὸς ἐξ ἀθανάτου Ζεὺς
ὁ τεκὼν ἥρπασέ νιν.
τάδ' ἀναβοάσας,
ἴθ' ὦ Διθύραμβ', ἐμὰν
ἄρσενα τάνδε βᾶθι νηδύν.
Cùm femori igni ex immortali Iupiter
Pariens arripuit eum,
Iſta ita locutus eſt:
Veni ô Dithyrambe, meum
Maſculum hunc in vterum veni.

Fuiſſe verò Semelem apud Acheloum fluuium percuſſam fulmine, & à Dirce Acheloi filia ſuſceptum Dionyſum, antequam Iouis femori aſſueretur, ita idem ſignificauit:

Ἀχελῴου θύγατερ	*Acheloi filia*
πότνι', εὐπάρθενε Δίρκα.	*Verenda, pura virgo Dirce,*
σὺ γὰρ ἐν σαῖς ποτε παγαῖς	*Tu enim tuis fontibus*
τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.	*Iouis cepiſti infantulum.*

Memoriæ prodidit Lucianus in Dialogis Deorũ Dionyſum ſtatim natum fuiſſe deportatum à Mercurio in Nyſam Arabiæ vrbem AEgypto finitimam ad Nymphas educandum. At Orpheus in hymnis illum educatum fuiſſe in AEgypto ſignificauit in his:

Αἰγύπτου παρὰ χεῦμα, σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.
Flumen ad AEgypti vna cum nutricibus ipſis.

Alii Hyadas fuiſſe Bacchi nutrices putarunt, vt ait in lib. 2. de Diis Apollodorus Cyrenaicus, & Faſt. lib. 5. Ouid. in his:

Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat:

Pars Bacchum nutrisse putat, pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceanique senis.

Paus. scribit in Achaicis, fuisse sermonem Patrensium quòd Bacchus fuerit apud se educatus intra Mesatim oppidum, quódque Panum insidiis propè fuerit circumuentus. Alii in Naxo nutritū fuisse inquiunt. Naxum enim Thraces per ducentos & amplius annos habitarunt. pòst exorta lue Cares è Lamia illuc migrarūt, quorum dux Naxius Polæmonis filius insulam de suo nomine nuncupauit, hic & post ipsum filius Leucippus, & post hūc Smardius nepos Naxiis imperauit. Smardio regnante adhuc Theseus Ariadnam è Creta adduxit, quam iussus est in somnis relinquere Dionyso, cùm fabulentur Dionysum apud se nutritum Naxii, quam insulam etiam Dionysiadem quidam nuncuparunt. nam cùm Iupiter infantem femori assuisset, tempúsque partui maturum aduentasset, illum dicitur exemisse in Naxo, dedisséque Philiæ & Coronidi & Clydæ numphis educandum. At Sidonius Antipater hunc, sicut Herculem, Thebanum fuisse memorat in his carminibus:

ἀμφότεροι Θήβηθε, καὶ ἀμφότεροι πολεμισταί,
κἠκ Ζηνὸς, θύρσῳ δεινὸς, ὁ δὲ ῥοπάλῳ.

Ambo Thebani, metuendique hostibus ambo,
Et Iouis: hic Thyrso, hic terribilis ropalo est.

Cui sententiæ assensit Cissusa fons ab indigenis vocatus, in quo nutrices dicūtur infantem in lucem editum abluisse, vt ait Plut. in Lysandro. Lucianus in concilio Deorum & Bacchum fuisse Thebanum inquit, & matrem eius Syrophœnicem. Verùm hæc locorum nutricúmque differentia inde exorta est, quòd varii fuerunt Bacchi: de quibus ita scripsit Cicero in tertio libró de Natura Deorum; Dionysos multos habemus: primum è Ioue & Proserpina natum: Secundum Nilo, qui Nysam dicitur interemisse: Tertium Caprio patre, eúmque regem Asiæ præfuisse dicunt; cuius Abazea sunt instituta: Quartum Ioue & Luna, cui sacra Orphica putantur confici: Quintum Niso natum & Thione, à quo Trieterides constitutæ putantur. At de nullo horum propè fit mentio à poetis, nisi de Iouis & Semeles filio. Fuerunt qui dixerint statim natum Dionysum fuisse à Mercurio Iouis mandato in Eubœam ad Macrim Aristæi filiam portatum, quæ labra melle illi primùm perunxit, eúmque educandum cepit. quare nos ab Aristæo in Eubœa educatum fuisse scripsimus ita in 4. libro nostrarum Venationum:

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras:
Fertur Aristæus antrum hic coluisse, virorum
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus, & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit exitu nullius iussa coloni;

Edocuit

Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice, primus oliuum
Exprimere ex olea fructu, lac cogier idem.
Nutrijt hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter Nymphas, Dryadásque puellas,
Aoniásque nurus multos feliciter annos.

Id verò cùm sensisset Iuno, quòd Macris natum è pellice educaret, Macrim ea vniuersa Eubœa relegauit, ne pellicis filius etiam in insula sibi sacra educaretur: quæ in Phæacum regionem profugit, atque in antro duas portas habente illum educauit, vt ait Apollon. in 4. Argon.

αὐτοῦ νυχὶ κούρῃ θαλαμήιον ἔντυον εὐνὴν
ἄντρῳ ἐν ἠγαθέῳ. τόθι δή ποτε Μάκρις ἔναιεν,
κούρη Ἀρισταίοιο μελίφρονος, ὅς ῥα μελισσέων
ἔργα, πολυκμήτοιό τ' ἀνεύρατο πῖαρ ἐλαίης.
κείνη δὴ πάμπρωτα Διὸς Νυσήιον υἷα
Εὐβοίης ἔντοσθεν Ἀβαντίδος, ᾧ ἐνὶ κόλπῳ
δέξατο, καὶ μέλιτι ξηρὸν περὶ χεῖλος ἔδευσεν,
εὖτέ μιν Ἑρμείης φέρεν ἐκ πυρός· ἔδρακε δ' Ἥρη
καί ἑ χολωσαμένη πάσης ἐξήλασε νήσου.
ἡ δ' ἄρα Φαιήκων ἱερῷ ἐνὶ τηλόθεν ἄντρῳ
νάσσατο, καὶ πόρεν ὄλβον ἀθέσφατον ἐνναέτῃσιν.

Atque thorus sponsæ in sacro consternitur antro,
Macris Aristæi coluit quod filia: oliuum
Qui reperit, qui mella fauis liquentia pressit.
Illa sinu primùm Nysæia pignora cepit
Euboicos intra fines, mellisque liquore
Perfudit pueri primùm sitientia labra.
Hunc vbi Mercurius de flammis sustulit: ecce
Persensit Iuno, ac Eubœa absistere iussit.
Ast hæc Phæacum procul hinc habitauit in antro,
Diuitiásque dedit grandes cultoribus agri.

Orpheus in hymno in Hippam, illam fuisse Bacchi nutricem significauit his verbis:

Ἵππαν κικλήσκω Βάκχου τροφὸν, εὐάδα κούρην.
Hippam cantamus forma præstante puellam,
Nutricem Bacchi.

Qui idem tamen in hymno in Nymphas, illas Bacchi nutrices nominat, vt sensit etiam Homerus in hymno in Dionys.

ὃν τρέφον ἠΰκομοι Νύμφαι, παρὰ πατρὸς ἄνακτος
δεξάμεναι κόλποισι, καὶ ἐνδυκέως ἀτίταλλον.
Pulchricomæ Nymphæ quem rege à patre receptum
Nutriuere suis capientes ritè sub antris.

Ouid. libro 3. Metamorph. primùm à matertera Ino educatum

ſcribit.deinde Nymphis datum fuiſſe in his:

Partim illum primu Ino matertera cuius
Educat,inde datum Nymphæ Nyſeides antris
Occuluêre ſuis,lactiſque alimenta dedêre.

Oppianus in Cynegeticis Ino, Autonoen, Agauen ſcribit fuiſſe Dionyſi nutrices, cuius ſententiam nos in libris noſtrarum Venationum ita expreſſimus:

huic præbuit Inò
Vbera,formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem,pariterque timens hæc Penthea Regem,
Penthea Echionium,qui patris ſacra profanus
Orgia ſpreuit,& hinc ſoluit pro crimine pœnas.
Hunc hedera texit ramis,hunc texit Agaue,
Autonoéque ſoror.

Fabulati ſunt præterea Nymphas illas,ad quas educandum Dionyſum Mercurius in ciuitatemNyſam detulit,fuiſſe à Libero patre ob acceptum lactis & educationis beneficium in ſtellas mutatas,& vocatas Hyadas,vt ait Apollodorus libro 3. Atque Arati enarrator ait vocatas fuiſſe Hyadas non à pluuia,vt crediderunt alii,ſed à Baccho,qui vocatus eſt Hyes.Memoriæ prodidit præterea Orpheus in hymno inMiſen,Bacchum eundem marem ac fœminam fuiſſe creditum:

ἄρρενα καὶ θῆλυν,διφυῆ.
Fœmina máſque ſimul,gemina huic natura.

Sed Ouid.4.Metamorph.lib.hunc ſemper iuuenem eſſe contendit,cùm ita ſcribat:

tibi enim inconſumpta iuuenta eſt:
Tu puer æternus,tu formoſiſſimus alto
Conſpiceris cælo.

Quidam quòd barbam antiquitus nutrirent, barbatum putarũt, cùm ab aliis imberbis fingeretur. alii duplicem naturam eius ſignificarunt, ſiue potiùs ingenia duplicia bibentium, cùm alios vinum faciat hilares,alios penè furioſos.Teſtatur Iſacius Dionyſum eundem iuuenem & ſenem fuiſſe ab antiquis exiſtimatum. quem tamen,quòd eſſet imberbis,Euripides in Bacchis nominauit θηλύμορφον,ſiue vultu muliebri,ac forma fœminea,& laſciuũ, & inquinatorem thori,vt eſt in his carminibus:

τὸν θηλύμορφον ξένον,ὃς εἰς φέρει νόσον
καινὴν γυναιξὶ,καὶ λέχη λυμαίνεται.
Cui forma fœminæ hoſpitem, ægritudinem
Qui fœminis nouam tulit,inquinans thoros.

Hic Deus cùm fuiſſet in cœlum aliquando à Ioue portatus,& antequam Iouis femori aſſueretur,illum de cœlo Iuno deiicere voluit,vt teſtatus eſt in his Euripides in Bacchis:

ἐπεί νιν ἥρπασ' ἐκ πυρὸς κεραυνίου

Ζεὺς,

Ζεὺς εἰς Ὄλυμπον βρέφος ἀνήγαγεν νέον,
Ἥρα νιν ἤθελ' ἐκβαλεῖν ἀπ' οὐρανοῦ.
Eximit illum ex igne postquam fulminis.
Cæloque paruum Iupiter infantem tulit:
Cælo volebat Iuno eum depellere.

Cùm verò aliquantulum Bacchus apud Nymphas adoleuisset; apud quas educatus fuerat, multas res admirabiles fecisse dicitur per Bacchas, vt est in his Euripidis carminibus:

ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν,
ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον. ἐκ δὲ κισσίνων
θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.
Albique potus vt cupido ceperat,
Terram secantes vnguibus summis statim
Riuos habuêre lactis: atque rursus his
Fluxêre mellis dulcis altè riuuli è Thyrsis.

Admirabiles omnino erant res gestæ ipsarum Baccharum, quippe cùm illæ vel terram virga percutientes dictæ sunt vini riuos è terra excitasse, & mel, & lac, & suaues liquores huiusmodi, vt est in his versibus:

θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν εἰς πέτραν,
ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς,
καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός.
Thyrsoque capto percutit quadam petram,
Hinc lympidæ vndæ protinus fons exilit.
Diuerberabit vt solum virga altera,
Fontem meri profudit inde mox Deus.

His persimilia sunt illa miracula quæ puer fecisse dicitur Dionysus, quæ nos ita in libro Venationum quarto expressimus:

Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,
Et ferro lapides ictu percussit eodem:
Exiluit dulcis vini de vulnere riuus.
Hinc lacerauit ouis frustatim viscera tabo
Inficiente solum, canis albentia fetis
Membráque iecit humi, rursus, mirabile dictu,
Diuisæ pecudis coierunt membra repentè,
Et virides herbas decerpsit pabula nota.
Iam vaga per vastas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monstrabat, & vrbes
Errando virtute sua compleuerat omnes.

Fabulantur prætereà Bacchum, vbi illum Iuno persequeretur, labore fessum itineris, se quieti sub arborem quandam dedisse, atque Amphisbęnam (id enim viperæ vtrinque caput habēti nomen est, vt ait Nicander in Theriacis) eius tibiam momordisse:

tum excitatum Dionysum illam palmite vitis, qui fortè propinquus adiacebat, occidisse. Nam, vt sensit Demetrius Chlorus, id animal, neque ligno, neque vlla re alia, nisi ligno vitis, facilè potest interfici. Istud illi contigisse aiunt, post vitem inuẽtam, cùm furore à Iunone iniecto percitus orbem terrarum peragraret. cùm igitur in AEgyptum & in Syriam peruagaretur, illum primus omnium Proteus Rex AEgyptiorum fertur hospitio accepisse; mox ad Cybellam Phrygiæ vrbem profectus, & à Rhea expiatus stola ab ea sumpta ceremonias Cybeles edoctus per Thraciam ad Indos contendit. Tum Lycurgus Rex Edonorũ qui iuxta fluuium Strymonem habitabant, illum contumeliis affecit, cui Dionysus, cùm euasisset, furorem iniecit. Nam cùm pampinos vitiúmque germen se cædere putaret, Dryantis filii crura obtrũcauit, atque cùm extremas quoque sui corporis partes abscidisset, resipuit denique: atque ex oraculi responso ab Edonis ob sterilitatem agrorum in vincula coniectus, ab equis denique pro Dionysi voluntate laniatus fuit, vt scripsit Apollod. lib. 3. Fama est Alcithoen quoque Thebanam mulierem ægrè ferentem, diuinos honores Baccho tribui, cùm magna sit plerunque inter ciues eiusdem ciuitatis inuidia & contemptus, cœpisse illas deridere, quæ istud facerent. quare iratus Bacchus eam in vespertilionem mutauit, ac telas sociarum simúlque ridentium in hederam & vites. Dicebantur Cobali dæmones immites & inhumani quidam, & Satyri, & Bacchę, & Sileni ipsum comitari cũ cymbalis & strepitu quocunque incederet, qui in curru à lyncibus tracto vehebatur, vt ait Ouid lib. 4. Metamorph.

tu biiugum pictis insignia frenis
Colla premis lyncum: Bacchæ, Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet

Circa hunc lynces, & tigres, & pantheræ esse consueuerunt, vt ait idem poeta in libro tertio:

Ipse racemiferis frontem circundatus vuis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam:
Quem circa tigres, simulacráque inania lyncum,
Pictarúmque iacent fera corpora pantherarum.

Fuit socius Bacchi Lusus, à quo vocata est Lusitania. aiunt Bacchum truculentas feras circa se semper habere solitum, cùm pellem etiam pardali semper gestaret, vnde dicebatur Bryseus: cuius inter comites fuit Acratus genius. atque cum Panas, & Satyros comites Indicæ expeditionis habuisset, subacta India atque deuicta Iberia, vt ait Sesosthenes in rebus Ibericis, Pana locis prę fecit, qui regionem de se Paniam vocauit, ac mox iuniores Hispaniam dixerunt. Nam & Virg. lib. 6. hunc inquit in curru à tigribus tracto vehi solitum, & pro habenis, lorísque, teneris pampinis vti, vt patet ex his:

Nec

Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres.

Et Ouidius libro primo de Arte:

Iam Deus in curru, quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

Consueuit & pro sceptro thyrsum gestare, quę hasta erat frondibus vitium aut hederæ aliquando suauiter ornata; & cerui pellem, quam nebrida vocabant, vt scripsit Euripedes in Bacchis:

πρώτας δὲ Θήβας τῆς δὲ γῆς Ἑλληνίδος
ἀνωλόλυξα, νεβρίδ᾽ ἐξάψας χροὸς,
θύρσον τε δοὺς εἰς χεῖρα κίσσινον βέλος.

Thebásque primas vrbem adiui Græciæ,
Ibi primúmque pelle sumpta nebridis,
Hederaq́ thyrsum tradidi illo tempore.

Atque sacrificantes ramos abiegnos gestabant, cùm illi abies in coronas esset sacrata, vti Xenophanes ait in Salibus:

εἰς στεφάνους
ἑστᾶσι δ᾽ ἐλάται πυκινὸν περὶ δῶμα.

in coronas
Consistunt abietes pulchram circa domum.

Nam hedera, & smilax, & abies, & quercus erant arbores Baccho sacræ, quibus Thyades vtebantur in sacris, vt est in his:

ἐπὶ δ᾽ ἔθεντο κίσσινους
στεφάνους, δρυός τε, μίλακός τ᾽ ἀνθεσφόρου.

Hedera dederunt hæc coronas crinibus,
Quercúsque, smilacisque onustæ floribus. & illud:

ὦ Σεμέλας τροφοὶ Θῆβαι,	*ô Semeles altrices Thebæ,*
στεφανοῦσθε κισσῷ.	*coronemini hedera.*
βρύετε, βρύετε χλοηρᾷ	*cingite, cingite virenti*
σμίλακι καλλικάρπῳ,	*smilaci fructifera,*
καὶ καταβακχιοῦσθε δρυὸς	*atque bacchemini quercus,*
ἢ ἐλάτας κλάδοισι,	*siue abietis cinctæ ramis.*

Fuit illi sacra pica ob garrulitatem ebriosorũ, & ficus folia propter memoriam Syeæ in illam arborem versæ, & vitis ob Staphylæ casum, quæ ambæ in arbores sui nominis mutatæ sunt ab illo Deo, cùm συκῆ ficum, ac σταφυλὴ vitem significet. Fuit illi etiam narcissi corona non ingrata ob tarditatem ingenii ebriosorum, & draco inter reptilia fuit sacer Libero patri, vt ait Plutarchus in probl. Symposiacis. Huius Dei sacerdotes fœminæ plerumq; fuerũt, quæ nunc ab insania Mænades: nunc ab impetu & furore Thyades, vel à Thya quæ prima sacra Bacchi instituit; nũc ab intemperantia morúmq; prauitate, Bacchæ vocabantur. Dictæ sunt & Mimallones, quia Dionysiũ imitarẽtur: nam in montibus plerumq; versantes leones manibus secum adducebãt, aliasq; feras: deinde iis crudis vescebantur, terrámque ferulis percutientes

aut saxa,cùm sitirent, vinum,vel lac, vel mel scatere faciebant, anguésq; habebant pro zonis comis implicitos. Huius Dei Satyros,& Silenos,& Lenas & Nymphas,& Naiades,& Tityros sacerdotes fuisse inquit Strabo libro decimo. Dionysi res gestas conscripsit Diodorus libro quinto historiarum, & Orosius primo: cùm Pegasus Eleutheriensis primus Liberi patris religionem Atheniensibus tradiderit, vt Perimander ait in libro secundo de sacrificiorum ritibus apud varias gentes. Fama est hunc in Nysa Arabiæ felicis ciuitate imperasse, multáque humano generi vtilia inuenisse. nam præter vinum & mellis conficiendi rationem, sacrificiorum ritus quoque inuenisse dicitur, vt scripsit Ouid. in 3. Fastorum:

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.

Cùm hic de omnibus nationibus bene mereri studeret, orbémque terrarum illa, quæ sciebat, docendo peragraret, Mercurium Trismegistum vxori consultorem, ac Herculem Aegypti præsidem reliquisse dicitur, Pometheóque primum ab Hercule locum dedit. mox Busiride Phœniciæ, Antæo Libyæ præfectis, ipse coacto ex agricolis mulieribúsq; exercitu ad Indos, & intima Asiæ loca penetrauit. Deinde Indis, qui illum aspernabantur, & vniuersi orientis regionibus subiugatis, ad primum Oceani litus in montibus Indiæ non procul à Gange fluuio columnas duas erexit, tãquam ad vltimas hominibus peruias oras ex parte Orientis penetrasset: de quibus columnis ita scripsit Dionysius in situ orbis:

ἔνθά τε καὶ στῆλαι Θηβαιγενέος Διονύσου
ἑστᾶσιν πυμάτοιο παρὰ ῥόον Ὠκεανοῖο,
Ἰνδῶν ἐσχατίοισιν ἐν οὔρεσιν, ἔνθά τε Γάγγης
λευκὸν ὕδωρ Νυσαῖον ἐπὶ πλαταμῶνα κυλίνδει.

Hæc & Thebani Dionysi terra columnas
Monstr ut ad Oceanum, atque extremi littora Ponti,
Montibus Indorum, quà vasto gurgite Ganges
In mare se voluit, Nyssæam impellit & vndam.

Testatur & Sidonius Antipater in eo carmine columnas à Baccho in Oriente, vt in Occidente ab Hercule fuisse positas, cùm inquiat:.

ἀμφοῖν δὲ στῆλαι συντέρμονες, εἴκελα δ' ὅπλα.

Arma eadem ambobus, sunt termini vtrique columnæ.

Quòd . utem eò arma intulerit Dionysus, vniuersámque Indiam debell aucrit, & vrbes orientis subegerit, ita innuit idem Dionysius:

αὐτὰρ ἐς δ' ὁππότε φῦλα κελαινῶν ὤλεσεν Ἰνδῶν,
Ἠμωδῶν ὀρέων ἐπεβήσατο.

Vt genus Indorum nigrorum Marte feroci
Pe domuit, montes Emodos scandit.

Fabulati

Fabulati sunt antiqui Sollacem Armeniæ fluuium in Araxem stagnum influentem dictum fuisse Tigrim ab ea tigre, quam conscendens Dionysus Iunonis consilio furiosus traiecit, cùm maria ac terras circumiens remedium affectus quæreret. nam cum Iupiter exoratus tigrim pro lintre misisset traiecturo, mox ad euentus memoriam fluuium ita vocauit: quod tamē alii à Medoeius filio & Alphesibϱæ factum fuisse maluerunt. Ac neque per Indiam solùm, è quā post triennium rediit, sed mox per Libyam & Hispanias peruagatus est, mulierésque choreis & saltationibus indulgentes multas in castris habuit, ob quas non minùs quàm ob armorum reíque militaris scientiam fuit celeber. Hic vbi Nysam florentissimam ciuitatem in India condidisset apud Indum fluuium, ac postea in Diam insulam rebus Indicis compositis traiecisset, Ariadnam duxit. Hic Deus cùm aliquando in Naxum nauigare iuberet nautas, atque hi in alios locos illum asportarent, repentè hederæ per remos serpebant, ac nauis nulla vi remorū loco dimoueri poterat. At Hom. in hymno quodam in Bacchum à piratis Tyrrhenis illum captum fuisse scribit, cùm in littore maris peruagaretur. Illi hunc filium regis alicuius rati eum ligare voluerunt, sed cùm à gubernatore reprehenderentur, illum minimè audientes & obiurgantes, non modò ligauerunt, sed vt magno precio redimeret in suam patriam ipsorum captiuum asportare conati sunt, atque statim vela intumescentia ventis tetenderunt, tum verò

οἶνος ἐν πρώτιστα θοὴν ἀνὰ νῆα μέλαιναν
ἡδύποτος κελάρυζ' εὐώδης, ὤρνυτο δ' ὀδμὴ
ἀμβροσίη· ναύτας δὲ τάφος λάβε πάντας ἰδόντας·
αὐτίκα δ' ἀκρότατον παρὰ ἱστίον ἐξετανύσθη
ἄμπελος ἔνθα καὶ ἔνθα· κατακρημνῶντο δὲ πολλοὶ
βότρυες· ἀμφ' ἱστὸν δὲ μέλας εἱλίσσετο κισσὸς
ἄνθεσι τηλεθάων, χαρίεις δ' ἐπὶ καρπὸς ὀρώρει·
πάντες δὲ σκαλμοὶ στεφάνους ἔχον.

Dulcia per nauem scatuerunt vina repentè,
Mirus odor quorum surgebat: pallida membra
Concussit nautis timor, & reuerentia Diuûm.
Hinc illinc velo in summo concernitur altè
Vinea, quæ multos fudit frondosa racemos
Pendentes: hederæ malum texère corymbis,
Frondibus & nigris: scalmique habuère coronas.

Fuerunt qui dixerint malum & remos, & antennam in serpentes fuisse versos, vt scripsit Demaratus in certaminibus Dionysiacis. Ipse verò Dionysus leo factus ita omnes nautas, præter ipsum gubernatorem, in fugam vertit, vt in delphinos versi, in mare statim desiliuerint. At non semel tantùm hoc accidisse dicitur, vt cùm nauigaret, vites & hederæ in nauibus repentè sint exortæ,

multáque alia plantarum sibi consecratarum genera: quippe cum nata sint etiam tum, cùm puer à Nymphis in Eubœam traiiceretur, vt nos lusimus in lib. 4. Venationum his versibus:

Cùm medij nauu sulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari distarent litore tractu,
Serpere cœperunt hederæ tabulata virentes,
Et smilax, apiúmque comis frondescere adultis.

Fabulati sunt præterea Bacchum triennium apud Proserpinam dormiuisse, deinde excitatum choreis indulsisse cum Nymphis, vt ait Orpheus in hoc hymno:

ἀμφιετῆ καλέω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον,
ἐγρόμενον κούραις ἅμα Νύμφαις εὐπλοκάμοισιν·
ὃς παρὰ Περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων,
κοιμίζει τριετῆρα χρόνον, βακχήιον ἁγνόν.
αὐτὸς δ' ἡνίκα τὸν τριετῆ πάλι κῶμον ἐγείρῃς,
εἰς ὕμνον τρέπεται σὺν ἐυζώνοισι τιθήναις.

Terrestrem canimus Dionysum, & numina Bacchi,
Cum nymphis experrectum, quibus est coma pulchra:
Qui prope Persephonen sacris penetralibus olim
Dormiuit Bacchi tempus tres segniter annos.
Vt tribus exactis conuiuia læta nouantur,
Ille suis repetit mox cum nutricibus hymnum.

Hunc eundem Deum θεσμοφόρον, siue legislatorem, idem poeta appellauit, quia cum ab Indica expeditione in patriam post triennium reuertisset, domesticorum, & eorum quibus regnum commiserat, perfidiam expertus, elatos iam sceleratorum animos insolentia legum infregit, hostesque profligauit, & res imperii in meliorem statum, quàm antea fuerant, perduxit. Fuit Dionysus etiam Osiris vocatus ab Aegyptiis, vt testatur Herodotus in Euterpe: θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται, πλὴν Ἴσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι. *Deos autem ipsos nõ æquè omnes colunt Aegyptij præter Isidem & Osirim, quem Dionysum esse inquiunt.* Fama est Bacchum in eo bello quod aduersus Iouem Titanes gesserunt, fuisse ab illis discerptum, cuius cor palpitans ad Iouem Pallas detulit, vt ait Isacius his verbis: Διόνυσον γὰρ, τὸν καὶ Ζαγρέα καλούμενον, υἱὸν Διὸς καὶ Περσεφόνης ὑπάρχοντα, μεληθέντες οἱ Τιτᾶνες σπάραξαν· οὗ τὴν καρδίαν ἔτι παλλομένην ἀνήνεγκαν. *Dionysum enim illum, qui & Zagreus fuit vocatus, Iouis & Proserpinæ filium; Titanes membratim discerpsere; cuius cor adhuc palpitans attulit.* Hic cum sepultus fuisset, reuixisse fertur integer. Hic Dionysus, qui & Osiris vocatus fuit, multa humano generi vtilia excogitauit, vt dictum est: primus enim colendorum agrorum rationem Aegyptios docuit, vt testatur Dionysius in libro de Situ orbis in his:

τῷ παρναιετάουσιν ἀριπρεπέων γένος ἀνδρῶν,

οἳ πρῶτοι

οἵ πρῶτοι βιότοιο διεστήσαντο κελεύθους,
πρῶτοι δ' ἱμερτοῖσιν ἐπήσαντο ἀρότρῳ,
καὶ σπόρον ἰθυτενῆς ὑπὲρ αὔλακος ἐπλώσαντο·
πρῶτοι δὲ γραμμῇσι πόλον διεμετρήσαντο·
θυμῷ φραξάμενοι λοξὸν δρόμον ἠελίοιο.
Ad Nili ripas habitat clarissima gens, quæ
Humanæ vitæ statuerunt iura priores:
Qui primi segnem sulcarunt vomere terram:
Qui primi recta sparserunt semina sulco:
Qui primi cælum sunt certo limite mensi,
Obliquósque animo Solis cinxere meatus.

Atque Tibullus in libro Elegiarum primo ita eius inuenta percurrit:

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertæ commisit semina terræ,
Pomáque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem:
Hic viridem dura cædere falce comam.
Illi iucundos primùm matura sapores
Expressa incultis vua dedit pedibus.

Nam & Euripides in Bacchis omnium propè eorum quæ humano generi inuenta fuerunt, vtilissimum vinum putauit, cùm obliuionem omnium malorum, & somni autorem, & tristitiæ solatium Bacchum inuenisse dicat. vt ex his patet:

Σεμέλης γόνος
βότρυος ὑγρὸν πόμ' ηὗρε κεἰσηνέγκατο
θνητοῖς· ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς,
ὕπνον τε, λήθην τῶν καθ' ἡμέραν κακῶν
δίδωσιν· οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων.
Semele satus
Potum racemi repperit mortalibus
Ac protulit: mæroris ille nubila
Fugat repletis vineæ liquoribus,
Somnúsque fit mali diebus singulis
Obliuio: nec pharmacum malo aptius.

Cùm vinum igitur inuentum mortalibus Dionysus excogitasset, mos fuit apud antiquos vt Bacchi datoris lætitiæ, què Bonum dæmonem appellabant, poculum extremum post cœnam remotis mensis circumferretur: quòd boni dæmonis dicebant, quia bonus Deus Dionysus illud inuenisset, vel quia cum moderatione sumptus vtilis sit & bonus potus. de quo ita meminit Aristophanes in Equitibus:

Μὰ Δί' ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος.

Non per Iouem potum boni sed damnis.

Draco fuit huic Deo propter perspicacitatem inter reptilia dicatus, vt ait Plut. in problematis Symposiacis. Memoriæ prodidit Lucianus in dialogo Iunonis & Iouis Icarium cæsum fuisse apud Indos, quia cùm palmitem & vini faciendi rationem à Baccho didicisset, creditus est primum ab Indis venenum in conuiuio exhibuisse: nam Indi vino primùm gustato in insaniam sunt conuersi, vt ait idem in Nigrino. Atque Plutarchus etiam in eo dialogo, in quo disquiritur ignis ne an aqua sit vtilior, vitem ex India in Græciam primùm portatam fuisse testatur, cùm tamen apud Thebanos primùm vitis nata esse dicatur, vt asserit Pausanias in Bœoticis, & inde ad Indos deportata. Neque mirum est sanè cæsum fuisse Icarium propter vinum, cùm immoderatus illius vsus non parum obsit mortalibus, secretáque animi aperiat, & in insaniam propè impellat, vt ait Homerus libro ξ. Odysseæ in his versibus:

οἶνος γὰρ ἀνώγει
ἠλεός, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι,
καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν,
καί τι ἔπος προέηκεν, ὅ περ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

Pocula prudentes etiam fœcunda choreis
Indulgere iubent, cantaréque voce sonora
Pocula, quæ vtiliter tacerentur, multa profari.

Nam vbi vires corporis, mentémque vini imperium subegerit, multa effutire coguntur homines, vt scripsit in his etiam Theognis:

ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς καὶ σώφρονος, οἶνος ὅταν δὴ
πίνῃ ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον.

Prudentis stultique viri immoderatiùs hausta
Vina leuem mentem reddere sæpe solent.

Sed neque hæc sola incommoda vini vsus immodicus affert, verùm etiam corpus mirificè labefactat; vt nos scripsimus in nostro libro Aucupii, quem Græcis versibus imparibus inceptum, vbi absolutus fuerit, mittere decreuimus ad doctissimum & sapientissimum R E N A L D V M Ferrarium Præsidem Comitiorum Parisiensium: quem Senatorem Regium non solùm propter insignê autoritatem diligo mirificè & obseruo, sed multo magis ob singularem eius humanitatem & sapientiam. Nam cùm Orator proximis annis fuisset in sacra Tridentina synodo, & nuper apud illustrissimum Senatum Venetum, omnes in his locis eius eruditionem ac sapienter dicta tanquam oraculi Delphici sunt admirati. Ita verò se habent carmina quædam:

οἶνος πνεύμονας πολὺς, ὀργὴ κύπρεις, ἀμυδρὺς
θᾶσσον ἄγει θνητοὺς εἰς βυθὸν καλὰ χθονίων,

Importuna trahunt in tristia tartara Ditis

Rectà

Rectà mortales ira, merúmque Venus.

Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis in monte supra Migonium, quem locum vocabant Larysium, vuam maturam priùs inuentam fuisse : quo in monte ineunte vere dies festos agitabant in honorem Bacchi. Non minor tamen gratia illi asino habenda est, quem Naupliæ incolæ lapideum erexerunt, quia putationem vitium adinuenit, quàm Baccho, qui vites tantùm ostendit mortalibus: nam nisi vitis cultura & putatio inuenta fuisset, breui totum id munus erat interiturum, aut inutile futurum. Cùm igitur asinus vitis pampinos Naupliæ abrosisset, sarmentorum putationem vtilem esse vitibus ostendit : quippe cùm illa sit arbor omnium cæterarum humidissima, pluráque gignat ligna superuacanea, tanquam excrementa. Docuit Bacchus etiam mortales mercaturam & nauigationem, vt testari videtur Dionysius in situ orbis, qui è Phœnicia, & è regione mari rubro propinqua, & nauigationem, & astrorum cognitionem profluxisse ait, cùm Phœniciæ imperaret Bacchus, vt est in his:

τῆς δ' ἀνδρῶν γενεῆς οἱ Ἐρυθραῖοι γεγάασιν·
οἳ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης,
πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἀλιδινέος ἐμνήσαντο,
καὶ βαθὺν οὐρανίων ἄστρων πόρον ἐφράσσαντο.

Qui rubrum coluere fretum genus inde virorum,
Qui primi spreuere maris ventósque mináisque.
Primi sunt ausi merces committere ponto.
Et cæli cursus seruare, & sidera mundi.

Fertur hic Deus primus omnium mortalium depressos ad sordida quæque hominum animos ad Deorum cultum erexisse, vt testatur in his Ouid. lib. 3 Fastorum:

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totóque Oriente subacto,
Primitias magno seposuisse Ioui.
Cinnama tu primus, captiuáque thura dedisti.
Déque triumphato viscera tosta boue.

Hunc Deum, quem superiùs semper iuuenem è sententia nonnullorum scriptorum diximus, Elienses barbatulum esse crediderunt, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis: qui cùm cornutus etiam fingeretur, ad huius imitationem Mimallones cornua suis capitibus alligare consueuerunt, vt ait Isacius. ac neque solùm cornutus, sed etiam taurino capite ab antiquis fingebatur, vt idem testatur. Fuit & diuinationum Deus creditus Dionysus, vt in his testatur Euripides in Bacchis:

μάντις δ' ὁ δαίμων ὅδε· καὶ γὰρ βακχεύσιμον,
καὶ τὸ μανιῶδες, μαντικὴν πολλὴν ἔχει.

Deúsque vates est: furor nam Bacchicus

Vim vaticinandi ritè plurimam tenet.

Coronabantur hedera quicunque Libero patri erant initiaturi, vt significauit Euripides in Bacchis, vt alii crediderunt, quia paruus Dionysus in illa arbore fuit occultatus: vt verò alii, quia racemos vuarum imitatur, vel quia semper sit viridis & iuuenis, qualis Deus ipse fingebatur, vel quia cùm frigida sit arbor naturâ, ob insitum frigus adiumento sit aduersus ebrietatem. Alii sacram Baccho putarunt, quia Cissus Bacchi comes inter saltandum incommodiùs cum Satyris periit, ac Bacchi iussu fuit in arborẽ mutatus, quam Græci cissum, Latini hederam vocarunt. Alii ad imitationem Bacchi id factũ crediderunt, quòd ille, cùm esset, puer, hedera & lauro coronatus incederet, vt ait Homerus in hymnis:

δὴ τότε φοιτίζεσκε καθ' ὑλήεντας ἐναύλους
κισσῷ καὶ δάφνῃ πεπυκασμένος.
Tum quoque paruus erat, syluisque errabat in altis
Ornatus lauro atque hedera.

Atque non solùm initiantes, sed etiam coronæ sacrificantium, quibus caput vinciebatur, ad illius Dei imitationem bacchi dictæ sunt, vt testatur Nicander in libro linguarum, in his:

βάκχοισι κεφαλὰς περιανθέσιν ἐστέψαντο.
Tempora cinguntur bacchis florentibus illis.

Erat enim legibus sacrificiorum sancitũ, vt coronarentur hedera quicũque Baccho initiarentur, vt ait Dionysius in Cosmographia:

ὀρνύμεναι τελέθουσι κατὰ νόμον ἱερὰ Βάκχῳ,
στεψάμεναι κισσοῖο μελαμφύλλοιο κορύμβοις
ἐννύχιαι πάταγος δὲ λιγύθροος ὄρνυται ἠχή.
Concitæ agunt, vt lex, Baccho sacra tempora ramis
Deuinctæ nigris hedera, ac pallente corymbo
Nocturna: clamórque ingens consurgit ad auras.

Consueuerunt Camaritæ, quæ natio est Indiæ finitima, cùm Bacchum ab Indica expeditione redeuntem humaniter accepissent: illum egregiè colere, cinguláque & hinnulorum pelles circa pectus habere, vt idem in his ait:

καὶ Καμαριτάων φῦλον μέγα, τοί ποτε Βάκχον
Ἰνδῶν ἐκ πολέμοιο δεδεγμένοι ἐξείνισσαν,
καὶ μετὰ Ληνάων ἱερὸν χορὸν ἐστήσαντο.
ζώματα καὶ νεβρίδας ἐπὶ στήθεσσι βαλόντες,
εὐοῖ Βάκχε λέγοντες.
Et Camaritarum genus ingens, Bacchus ab Indis
Hospitio rediens quibus est acceptus, vt illi
Lenarum sta: uere chorum, quæ cingula, & vnà
Damarum pelles posuerunt pectora circum,
Euæ Bacche frementes.

Nam Lenæ vocatæ sunt Nymphę quę torcularibus præerant, vt fontibus Naiades. Celebrabantur autem Bacchi sacrificia cùm

tripudiis,

tripudiis, quare Dionysus vocatus est ἐνόρχης δαίμων, siue tripudii Deus, vt ait Lycophron:

δαίμων ἐνόρχης, Φιγαλεύς, φαυστήριος.
Deus tripudij, Phigaleus, Phausterius.

Nam ὀρχεῖσθαι tripudiare significat: qui idem dictus est Phigaleus, quòd in Arcadia coleretur: & Phausterius, quia lampades & lumina adhiberentur in huius sacrificiis. Fuit hic Deus in numerum Deorum reliquorum relatus ob ea quæ in genus humanum contulit beneficia, ob res præclarè gestas, ob discordias & contentiones à se compositas, ob ciuitates extructas, ob leges, quas dedit ciuitatibus, vt testatur Horatius libro secundo Epistolarum:

Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, Deorum in templa recepti,
Dum terras hominúmque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt.

Agebantur huius Dei sacra à mulieribus, vt diximus, quòd illas habuisset socias in Indica expeditione: quæ dictæ sunt Bacchæ ab insanis clamoribus: currebant enim cum tædis & funalibus accensis per noctem, quibus vtebantur in illis sacrificiis, atque érinibus passis ita clamabant currentes: eu hœ, quæ voces sunt bene ac feliciter precantium. His postea vocibus in vnum compositis Euhœus Bacchus vocari cœpit: deinde Euhvius siue bonus filius, quia cùm Gigantes bellum Ioui intulissent, in leonem versus vnum eorum prior laniauerit ac discerpserit. Ea re præclarè gesta Iupiter lætatus dicitur Dionysum Bonum filium vocasse. Lucianus in Dea Syria Osirim, siue Dionysum apud Byblios Aegypti populos mortuum & humatum fuisse scribit, & anniuersarios luctus, ritúsque sacrorum in eius honorem institutos. Atqui quòd & ipse & Hercules eandem patriam haberent diximus, & iisdem propè armis vterentur, & quòd pariter combusti sunt: quod etiam declarauit ipse Sidonius Antipater in his carminibus:

ἀμφοῖν δὲ στῆλαι συντέρμονες, εἴκελα δ' ὅπλα·
νεβρὰς, λεοντῆ· κύμβαλα δὲ, ῥόπαλα.
Ἥρη δ' ἀμφοτέροισι χαλεπὴ θεός. οἱ δ' ἀπὸ γαίης
ἦλθεν ἐς ἀθανάτους ἐκ πυρὸς ἀμφότεροι.

Amborumque columna; atque arma simillima vtrique
Cymbala clamori; pellem & vterque tulit;
Et grauis ambobus Iuno Dea. adiuit vterque
Et terra ad superos, igne cremante, Deos.

Multa huius Dei sacrificia multis in locis celebrabantur, quæ & nominibus & ritibus & tẽporibus differebant: atque primi mortalium Phœnices Bacchi sacra instituerunt, quæ postea Orpheus in Græciam ad Thebanos detulit, in quibus laniatus fuit. Agebatur dies festus apud Athenienses, quo die Liberi patris cultum

à Pegaso Eleutheriensi ex oraculo Delphico acceperunt, quæ dicebantur Oschophoria, vt ait Pausanias in Atticis. Erat autem consuetudo, vt ait enarrator Nicandri, vt pueri pampinos manibus gestantes tributim è sacro Dionysi templo in sacellum Palladis cognomento Scirrhadis cum precibus decurrerent. Celebrabantur & Trieterica in eius honorem, quia tertio anno ab Indica nauigatione reuertisset, quæ agebantur per brumam, vt ait Ouidius in primo Fastorum:

Sacra corymbiferi celebrabat Gracia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.

Horum sacrificiorum & tempus, & instrumenta, & habitum Baccharum demonstrauit idem poeta lib. sexto Metamorph.

Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conscia sacri:
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti;
Nocte sua est egressa domo Regina, Deique
Ritibus instituitur furialiáque accipit arma.
Vite caput tegitur lateri ceruina sinistro
Vellera dependent, humero leuis incubat hasta.

Nam his armis instructæ cum vociferatione discurrentes crinibus passis diuinare, ac res futuras prædicere credebantur. Epilenæa sacrificia, & certamen, & cantilenæ vocabantur, quæ fiebant vindemiæ tempore cùm torcular exprimendis vuis esset inuentum apud Acharnanes, vt ait enarrator Aristophanis. Nam certabant inter calcandas vuas, quis citiùs plus musti exprimeret, & Bacchi laudes canebant inter calcandas, rogabántque vt quam suauissima musta defluerent. cùm agerentur hæc in agris, Dionysia ibi simplici nomine dicebantur. Celebrabantur Lenæa præterea in ciuitate Athenarum ineunte vere, quo tempore vina de fæce eximebantur, tributáque ferebantur ab externis: quod certamē erat bibentium plerumque, Bacchúmque lætitiæ autorem canentium, cuiusmodi carmina sunt illa Euripidis in Bacchis:

τὴν παυσίλυπον ἄμπελον δοῦναι βροτοῖς.
οἴνου δὲ μηκέτ' ὄντος, οὐκ ἔστιν κύπρις,
οὐδ' ἄλλο τερπνὸν οὐδὲν ἀνθρώποις ἔτι.
Obliuionem palmitem mali dedit.
Si vina tollas, & Venus statim perit,
Nec dulce quidquam restat hinc mortalibus.

Fuerunt & Phallica in Dionysi honorem instituta, quæ apud Athenienses agebantur, apud quos primus Pegasus ille Eleutheriensis Bacchi cultum instituit, in quibus cantabant quemadmodum Deus hic morbo Athenienses liberauit, & quemadmodum multorum bonorum author mortalibus extitit. Fama est enim quòd Pegaso imagines Dionysi ex Eleutheris ciuitate Bœotiæ in Atticam regionem portante Athenienses Deum neglexerūt, neque,

neque, vt mos erat, cum pompa acceperunt: quare Deus iudignatus pudenda hominum morbo infestauit, qui erat illis grauissimus: tunc eis ab oraculo, quo pacto liberari possent petentibus, responsum datum est, solum esse remedium malorum omnium, si cum honore & pompa Deum recepissent: quod factum fuit. Ex ea re tum priuatim, tum publicè lignea virilia thyrsis alligantes per eam solennitatem gestabant: fuit enim Phallus vocatum membrum virile. Alii Phallum ideo consecratum Dionyso putarunt, quia sit autor creditus generationis. Agebant Athenienses præterea Canephoria in honorem Dionysi, quod genus erat consuetudinis, quale scribitur his verbis à Demarato in certaminibus Dionysiacis: κατὰ τὴν τῶν Διονυσίων ἑορτὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἀθηναίοις, αἱ εὐγενεῖς παρθένοι, τότε πρῶτον ἡβῶσαι, ἐκανηφόρουν. ἦν δὲ ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ πεποιημένα τὰ κανᾶ, ἐφ' ὧν τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν καρπῶν ἐτίθεσαν. *per festum Dionysi diem, qui apud antiquos Athenienses agebatur, virgines agiles, quæ ad pubertatem accederent, tum primum canistros ferebant: qui canistri erant ex puro auro, in quibus erant fructuum omnium primitiæ imposita.* Quanquam non defuerunt qui non in honorem Dionysi, sed Dianæ, Canephoria instituta crediderint, cùm dicerent virgines nobiles per ea sacra canistros earum rerum quas pulchriores acu laborassent, plenos Dianæ consecrare solitas, atque ita significasse se prioris vitæ virginitatísque pertæsas, cupere exautorari, vt asseruit Dorotheus Sydonius: quæ sacra celebrabantur, vt quidam voluerunt, sub finem mensis Aprilis. Fuerunt & Apaturia Dionyso consecrata, quorum initium & causa huiusmodi fuisse perhibetur à Chariclе in Catena. cùm bellum exortum esset inter Athenienses & Bœotos, Xanthius Bœotus Thimœtem Atheniensium Imperatorem ad singulare certamen prouocauit, quo debellato Melanthus Messenius postea illi in id imperium successit, qui peregrinus fuit, & à Periclymene Nelei erat oriundus. His igitur singulari certamine dimicantibus quidam à tergo Xanthii nigra pelle capræ indutus apparuit: tunc ille iniuriã sibi fieri inquit, cùm ad singulare certamen cum socio accederet: ac dum respiciens conuertitur, ab aduersario dolo cæditur. cùm verò Dionysus creditus sit, quem pelle capræ indutum apparuisse autumãt, dies festi fuerunt in eius honorem ab Atheniensibus mense Octobri instituti. Celebrabantur per hos dies Apaturia sic dicta à decipiendo: quorum dierum primus Dorpia dicebatur, quia vespertino tempore conuenirent in vnum locum, qui essent eiusdem tribus, & vnà conuiuium pararent. Secundũ dixerunt Anarrhysim, quòd eo die victimæ immolarentur: nam & Ioui tribuli, & Palladi sacrificabant. & ἀναῤῥύω sursum traho significat, & sacrifico, quia immolantes victimarum iugulandarum colla sursum conuerterent. Tertius dies dictus fuit Cureotis, quo die

iuuenes mares ac puellæ nomina dare consueuerunt, vt in tribus asscriberentur. Alii quartum diem addiderunt, quem vocarunt Epibdã, vt scriptum reliquit Panyasis. Celebrabantur & Ambrosia vocata. qui dies erat mense Ianuario Dionyso sacer, quem etiam mensem Lenæonem vocarunt, quia per id tempus vina in ciuitatem importari essent solita: ac mensem nominarunt à Dionyso, quòd is præesset torcularibus: vnde Lenæus etiam dictus est. Pithœgia verò cùm dolia relinirentur, fiebant, atque tunc omnibus præsentibus Dionysi munus in honorem Dionysi impartiebant, quod commune erat amicorum symposium, vt scripsit Philochorus. Hæc eadem cùm à Romanis celebrabantur, dicta sunt Brumalia, cùm Brumus dictus sit Bacchus. Fuerunt & Ascolia dicta apud Athenienses, quæ ita fiebant, vt ait Zezes in commentariis in Hesiodum: ἐγίνετο δὲ τὰ ἀσκάλια οὕτως· ἀσκοὺς πεφυσημένους καὶ πνεύματος πεπληρωμένους τιθέντες κατὰ γῆς, ἑνὶ ποδὶ ἐφαλλόμενοι, ἄνωθεν τούτων ἐφέροντο. καὶ πολλάκις κατολισθαίνοντες εἰς γῆν ἔπιπτον. τοῦτο δὲ ἐποίουν τιμῶντες τὸν Διόνυσον. ὁ γὰρ ἀσκὸς δέρμα ἐστὶ τράγου· ὁ δὲ τράγος τοὺς θαλλοὺς τῆς ἀμπέλου τρώγων, λυμαίνεται ταύτην. *Fiebant autem hoc pacto Ascolia: vtres inflatos ventóque plenos humi deponentes pede insiliebant, atque super iis ferebantur: tum sæpius labentes in terram decidebant. faciebant autem id in honorem Dionysi, quoniam vter pellis est hirci, qui pampinos vitium comedens illis obest plurimum.* quem tamen vtrem quidam vino repleri solitum fuisse crediderunt, vt traditum est à Menandro in libro de mysteriis, atque peritior vinum habebat præmium. Est enim hircus animal maximè vitibus infestum, vt testantur illa carmina Eueni poetæ.

κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ τράγε θυομένῳ.

Rodas me licet ad stirpem, de palmite fundam
Dulcia mactando vina sed hirce tibi.

Agebantur hæc ipsa sacrificia apud Latinos etiam, quæ Ascolia vocabantur, plurimúmque conferre credebantur ad vinearum fertilitatem; quorum ritum ita præclarè expressit Virgilius libro secundo Georgicorum:

Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens scopulis arentibus æstus;
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Caditur, & veteres ineunt proscenia ludi:
Præmiáque ingentes pagos & compita circum
Theseidæ posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos saluere per vtres.

Nec

Necnon Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptu ludunt, risuque soluto,
Oráque corticibus sumunt horrenda cauatis;
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibique
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu,
Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu;
Complentur valléśque caua, saltúsque profundi,
Et quocunque Deus circum caput egit honestum.
Ergo ritè suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patrijs, lancésque & liba feremus.

Probonebantur autem præmia illis qui sapientiùs super vtres saltarent: deinde Bacchi statua cum carminibus inconcinnè ebriorumq; more compositis in eius laudes patrio idiomate singularum nationum circumferebatur circa vineas: quæ res plurimùm ad fertilitatem conferre putabatur. atque ii qui ista faciebant, personas sumebant è corticibus arborum, & vini fæce aliquando perungebantur, ne cognosci possent, quia multa ridicula, multa parum decora, multa turpia & pudore plena dicebant, quæ sine personis dicere omnino puduisset. deinde vineis lustratis ad altare Bacchi, vnde discesserant, redeuntes, sacras victimas in lancibus offerebant, & comburebant. deinde altissimis arboribus imagines quasdam modò fictiles, modò ligneas, Baccho sacras & illi similes appendebant, quas à paruitate oris dicebant oscilla, vt longissimè possent prospicere, quia vineis conferre putabãtur. His ita actis in conuiuium, & è conuiuio domum discedebant: quæ omnia propè in superioribus carminibus Virgilii continentur. Cædebantur hirci plerumque in Bacchi sacrificiis, vt ait Euripides in Bacchis hoc modo, *ἀγρεύων αἷμα τραγοκτόνον: perquirẽs sanguinem cæsi hirci.* quamuis scribit Herodotus in Euterpe in quadam solennitate, quæ Dorpia dicebatur, AEgyptios singulos ante portas priuatarum domorum sues iugulare solitos in honorem Bacchi. ita verò scribit: *τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ὁρτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεσθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὁρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἕλλησι· ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας αἱ γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τεῳ ἔλασσον ἐὸν τοῦ ἄλλου σώματος· προηγέεται δὲ αὐλός, αἱ δὲ ἕπονται ἀείδουσαι τὸν Διόνυσον. Dionyso die solennitatis Dorpiæ, suem ante fores singuli iugulantes reddunt subulco illi qui attulerat ipsum suem. atque aliam solemnitatem sine suibus in honorem Dionysi agunt, AEgyptij eodem propè ritu, quo Græci. at pro phallis res alias illi excogitarunt, imagines scilicet cubiti magnitudinis, quas circumferunt mulieres per agros, cùm virile membrum reliquo corpore non multo minus, nutet. Præcedit autem tibia, atque illa Dionysum*

cantantes sequuntur. Cùm verò multa impura facinora Orgiorum sacrorúmque Bacchanaliorum simulatione committerentur, Pentheus Agaues & Echionis filius Rex Thebanorum eo tempore conatus est pro viribus tantum turpitudinis euertere: sed cùm periculosum sit regibus inueteratam lasciuiam & auitam aliquam intemperantiam vno die velle oblitorare; cùm nihil repentinum æquo animo natura patiatur, paulatímque delenda sint, quæ minimè conueniunt; proditum est in fabulis Bacchas in Pardales fuisse à Baccho mutatas. & Pentheum in taurum, qui fuit ab illis vnguibus discerptus, vt lusimus in nostro libro 4. Venationum:

Denique Thebarum populos peruenit, & omnes
Occurrunt matres Cadmeides impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic socijs hunc arctis nectere vinclis.
Inuasere Deum multi, multique sequentes
Percutiunt saxis matres, rapiuntque coronas
Compositas hederæ ramis, & cuncta profanant,
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum:
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Discerpsere feræ taurum, regémque profanum,
Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.

Alii dixerunt illum vexasse contumeliis Liberum patrem, & alia fecisse insolenter, atque vt fœminarum occulta sacra intueretur, arborem, quà erant transituræ ascendisse: quod cùm illæ cognouissent, eum discerpserunt. deinde ex oraculo arbori inuentæ diuini honores habiti sunt. & duo signa Liberi patris suspensa: vnum Lysium, alterum Baccheum vocarunt. mox ibi templum fuit cum iis signis extructum. At verò Euripides in Bacchis non in pardales mutatas Bacchas facit, sed Cadmi filias, sororésque Semeles, quæ Dionysum educauerant, Pentheũ discerpsisse scribit, qui etiam commemorat quas corporis partes singulæ abstulerint. Alii dixerũt cæsum fuisse à matre & à sororibus, quia aper illis visus sit cùm sacra sperneret. Fuerunt qui dixerint Lycurgum præterea cùm sacra Liberi patris spreuisset, cæcum factum fuisse à Ioue, at non à Dionyso: quippe cùm non minùs Iupiter, quàm quiuis Deorum, ad quem illa sacrificia pertinerent, esset vindex vel contemptæ vel etiam neglectæ religionis. atque de Lycurgi supplicio ita scripsit Homerus libro ζ. Iliadis:

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκοῦργος
δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν·
ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον· αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου,

θεινό-

θεινόμεναι βουπλῆγι· Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα· Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ
δειδιότα κρατερὸς γὰρ ἔχε τρόμος ἀνδρὸς ὁμοκλῇ.
τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες·
καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς.
Nec diuturnus & ipse Dyrantis semine natus
Inde Lycurgus erat, superos vt temnere cœpit:
Qui quondam, vt Bacchi altrices furor egit, vniquè
Collibus exagitat Nysseis vndique. at illæ
Fuderunt omnes fugientes sacra, Lycurgus
Vt voluit: Bacchus petijt mare, tum Thetis ipsum
Accipit in gremium trepidantem, & multa timentem.
Illum odere Dei felicia tempora vitæ
Degentes: cæcum fecit quem Iupiter ipse.

Fuit autē Thraciç Rex Lycurgus, vt ait Hor. in 2. lib. Carminum:
Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectáque Penthei
Disiecta non leni ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.

Nam fertur Bacchus, vt hic attigit Horatius, coronam quam sua vxor gestabat Ariadna, post Ariadnæ mortem ad sempiternam eius memoriam inter stellas collocasse. quare ita scripsit Aratus in astronomicis:
αὐτοῦ καὶ κεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκεν
σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης.
Atque corona nitet, clarum inter sidera signum.
Defuncta quam Bacchus ibi dedit esse Ariadnæ.

Alii dicunt Lycurgum sibi crura amputasse, quia vites cæderet in contemptum Bacchi. Diagondas Thebanus demum in nullas neque domesticas calamitates, neque publicas incurrit, qui vt testatur Cicero in secundo de Legibus, omnia nocturna sacrificia, propter eorum turpitudines perpetua lege sustulit. Fuerunt autem res & miracula quæ contingebant in sacrificiis illorum Deorum, quæ homines ad illorum cultum religionémque impellebant. Nam scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Liberi patris simulacrum, quod in diuisione prædæ Troianæ Eurypylo obtigit, quod in arca quadam includebatur, subitò visum mentis inopes facere solitum omnes qui illud vidissent. Neque illud sanè paruæ fuit admirationis quod accidebat in Elide, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis: quòd tres lagenas vacuas per diem eius festum tres sacerdotes deponebant in templo præsentibus ciuibus & peregrinis, si qui adesse cuperent: mox foribus clausis & vel à sacerdotibus, vel ab aliis volentibus obsignatis suo cuiusque annulo, postero die cognitis signis ac reclusis foribus lagenas plenas vino suauissimo inueniebant. Dicitur Staphylus

Bacchi fuisse filius, cuius pronepotibus admiranda munera largitus fuit: nam cùm Staphyli filiam Rhio compressisset Apollo, illúdque Staphylus sensisset quòd esset grauida, illam in arcam inclusit, & in mare deiecit. arca in Eubœam postmodo delata in spelunca quadam Anium peperit, quem ita è mœrore nominauit. Hanc Apollo detulit in Delum, vt scripsit Semus Delius in rebus Deliacis. Hic Anius postea è Dorippe nympha Spermo, OEno, & Elaidem suscepit, quibus Apollo concessit, vt quoties optarent, vel vinum vel semina vel oleum caperent, pro suorum nominum significatione; quippe quòd hæc ipsa nomina hoc significarent. Fuerunt præterea eiusdem Bacchi filii & Hymenæus, & Thyoneus: atque Bacchus ex Ariadna Ceranaum, Tauropolim, Euanthen, Latramym, Thoantem, OEnopionem suscepit: Carmonem ex Alexiræa, qui venans ab apro fuit interfectus: è Chthonophyle Phliantem, qui fuit cum reliquis Argonautis: Narcæum è Physcoa, qui primus honores Bacchi apud Elienses instituit. Herodotus in Euterpe Apollinem & Dianam ex Iside & Osiri, quē Liberum patrem esse diximus, natos esse scribit. Atque multa fuerunt Bacchi cognomina, vt Deorum cæterorum, quibus de causis dictū est. Nam Hedereus Bacchus dictus est Acharnis, quia ibi primùm hedera fuit inuenta: & Cantor, quia cū Musis versaretur: & Seruator, Melanægis, Lysius, Psilaneus, Leucanius, Lāptera. Dictus est Dionysus à Dia insula vna è Cycladibus, quæ & Naxos vocabatur, quæ illi post ductam Ariadnam consecrata fuit, & à Nysa ciuitate, in qua regnauit. Alii maluerunt dictū fuisse Dionysum, quia mentem excitet: nam Δία mentē appellant, νύσσω, autem pungo significat, vt ait Ioannes Diaconus. Bacchus à furore dictus est; Bromius, à strepitu & clamore ebriosorum; Liber pater aut Lyæus, quod idem est, quia vinum liberiùs haustum à curis liberet, ac lætos faciat; Lenęus, à torcularibus; Nysæus, quia stimulus sit ad furorem; Dithyrambus, quia è duobus portis exierit, vel (vt alii sentiūt) quia in antro duas portas habente fuerit educatus; Bimater, quòd eum Semele mater in vtero, Iupiter illigatū femori vsque ad iustum pariendi tēpus gestauerit. Fabulati sunt antiqui Bacchum fuisse Iouis femori assutum, quia educatus sit in specu Neri montis, qui est apud Nysam clarissimam olim Indiæ ciuitatem, qui mons Neros Ioui erat consecratus. Ignigena, quia natus sit è matris incendio; Bassareus, ab oppido Lysię Bassara, vbi præcipua religione colebatur, vel à Bassaride veste talari, qua in eius sacrificiis Bassarides Bacchæ vtebatur; Brisæus, à Brisa Lesbi promontorio, in quo colebatur, vel à Brisa pressorum vinaceorum massa, vel à βρυμάω, quod fremere ac vociferari significat; Iacchus, ab ἰαχχέω, clamo; Eleleus, quia furoris & bellorū sit autor plerūque: nā vtebantur hac voce ἐλελεῦ in hymnis & peanibus, quibus homines incitabāt ad bellum. Thyoneus à matre

tre Semele, quæ dicta fuit etiam Θυώνη, quam grauidam furentem introduxit Aeschylus; Euan, quòd ea voce vterentur, diuinitus afflati; Nyctelius, quia per noctem vociferationis esset autor, Euchius, quia largè fundat, vel in cyathos in conuiuiis, vel è torcularibus per vindemiam. Atque hæc ea sunt ferè, quæ de Baccho ab antiquis scriptoribus sunt tradita.

¶ Cum Thebanus fuerit Bacchus, & Penthei, Actæonis, Learcique infelicissimorum hominum affinis, vt ait Lucianus in Concilio Deorum, patet illum hominem mortalem & mortalium calamitatibus obnoxium fuisse. Quamuis Plutarchus in Pelopida & illum & Herculem ob virtutum præstantiam patiendi facultatem deposuisse scribit: ἐναύταις οἱ τὸ ποιὸν τῇ γενέσει τοῦ θεοῦ συνοικειοῦσι. τὰ γὰρ πλεῖστα παραλείπω τῶν τεκμηρίων. οὐ γὰρ ἐν τοῖς ἐκ μεταβολῆς ἀθανάτοις γεγονόσι γεννητοῖς ὁ πάτριος λόγος τὸν θεὸν τοῦτον ἀπολείπει δαίμοσιν, ὥσπερ Ἡρακλέα καὶ Διόνυσον, ἐκ μεταβολῆς ἀρετῇ τὸ θνητὸν καὶ παθητὸν ἀποβαλόντας ἀλλ' ἀ τῶν ἀϊδίων καὶ ἀγεννήτων εἷς ἐστιν, εἰ δεῖ τοῖς ὑπὸ τῶν φρονιμωτάτων καὶ παλαιοτάτων λεγομένοις τεκμαίρεσθαι περὶ τῶν τηλικούτων. *Eódem pacta & ortus rationem hu conuenire inquiunt: nam coniecturas plurimas relinquendas censui. Non enim ijs qui nati sunt, immortalibus factis ex aliqua mutatione, lex aut mos patrius Deum hunc coniungere patitur, sicuti Herculem & Dionysum, qui ob virtutum suarum præstantiam patiendi facultatem ac mortalitatem abiecerunt. Sed vnus est Apollo, quantum coniectura assequi possumus ex ijs, qui & sempiterni, & nunquam geniti ab antiquissimis & sapientissimis hominibus crediti sunt.* Bacchus filius Semele, fuisse fingitur, quia vinum filius est vitis: nam Semele nuncupata est ἀπὸ τοῦ σείειν τὰ μέλη, à concutiendis membris scilicet. vel quòd arbor ipsa maximè cæterarum arborum membra, ramos scilicet, mollia & ventis facilè agitanda præbeat: vel quòd vitis per vinum membra hominum inflectat ac regat. Iouis item filius dicebatur, quia innatus est vino calor quidam, & ab ipsa natura insitus: neque potest nisi in locis calidis, aut in moderato calore saltem, vitis nasci. Fingitur ideo Semeles combustæ natus è cineribus, quia cineris natura cùm inclusum calorem intra se, ac nescio quid pingue habeat, quod plurimum prosit vitibus. Alii Iouis & Proserpinæ filium Bacchum esse dixerunt, quòd vitis, sicuti reliquorum omnium ferè, maximè principia terram, tanquam materiam, calorem, tanquam artificem, esse arbitrentur. Iouis femori assutus fuisse dicitur, quia caloris maximè cupida sit vitis: neque sine illo viuere potest, aut esse fructifera: quare per acriores hyemes vites complures moriuntur. Illum educasse Nymphæ dicuntur è matris cineribus excipientes, quoniam omnium arborum vitis est humidissima, cuius fructus si aquam modicè sortiatur, multò fit salubrior & crescit eodem tempore. Dicitur delatus in Aegyptum ob loci calorem: terræque

feracitatem, cuius loci similitudinem vitis requirit. Idem Deus pro bibentium ingenio alios facit audaciores, alios loquaces ac timidos tanquam fœminas: quare & mas & fœmina creditus est. Hunc Musarum comitem censuerunt, quia vini calor excitet ingenium. nam & disertos & audaces & fortes faciunt meracioris pocula, vt nos lusimus in nostris Venationibus, vbi scribitur:

Bacche ferox hominum domitor, domitórque ferarum,
Nec solum Tanaim, gentémque binominis Istri,
Bistoniósque sinus, Aeoa & littora terra. & quæ sequuntur.

Idem & nudus & semper iuuenis habitus fuit, quia patefaciat secreta. Comitabantur hunc Deum Cobali malefici & dolosi dæmones, inter quos Acratus principem locum obtinebat: quoniam multa sunt, quę ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum cõsequuntur: loquacitas scilicet, & temeritas, rerum domesticarum profusio, impudentia, inimicitiæ, multáque huiusmodi incõmoda cum clamore & strepitu, quæ malos dæmones, & Cobalos, & dolosos antiqui vocitarunt. Nam pleriq; mortales sua vitia Diis ipsis attribuerunt, velut ebrius Aeschylus ebrium Bacchum introduxit in scenam, vt scripsit Chamæleon, quod tamen quidam tribuerunt Epicharmo. sic amore capti adulterium Veneri attribuerunt atque addixerunt, milites crudelitatem bellorum Marti, reges raptum regni vel paterni Ioui. Enimuero ex ipsa ebriosorum natura lynces, & tigres, & pardi, & pantheræ sectari, & eius currum trahere dicebantur: nam harum ferarum ingenium & immanitatem vinum immodicè bibentibus imprimit, furiosósque efficit. Fingebatur hic Deus hinnulorum & caprarum pellibus indutus, quorum animalium alterum effœminatam ebriosorum naturam significat, alterum infensum est vitibus. Idcirco etiam à mulieribus sacerdotibus plerunque colebatur, quòd ebriosorum natura magis fœminis, quàm viris est similis. Illæ thyrsis & coronis ex hedera in sacrificiis vtebantur, & smilacis, & abietis, & quercus quia illæ arbores vites imitentur, ac non infestæ naturâ sint vitibus. Quòd columnas suæ militiæ terminos in Oriente Bacchus posuerit, id verò videtur ad historiam pertinere. Sed tamen & ad vitis peregrinationem spectat, quæ prius in Aegypto nata sit, & postea in Orientis regiones delata. Cur versus sit aliquando in leonem, manifestum esse iudico. Cur laniatus fuit à Titanibus: ac sepultus deinde integer reuixit? hoc nihil aliud quàm plantationem significat: nam è singulis propaginibus excisis, vel ramis vitium sub terra semisepultis integræ vites fertiles oriuntur. Dormiuit triennium apud Proserpinam Bacchus, quoniam ante id tempus cùm vites non sint feraces, dicuntur dormire apud Proserpinam, cùm maximè in radices crescãt. Capite fingebatur taurino & cornutus, quia obest immoderatè bibentibus, vel

vel dicitur cornutus, quia prior boues iunxit, vel quia sit vis solis penetrans. Hunc cum tripudiis colere soliti sunt antiqui ad titubantium & ebriosorum imitationem. Alii Dionysum Solem esse arbitrati sunt vt Cererem Lunam, sicuti testatur Virg. li.1. Georgicorum in his:

vos ô clarissima mundi
Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres.

Et Orpheus in hymnis:

πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διώνυσος δ' ἐπικλήθη,
οὕνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρὸν ὄλυμπον.
Primus it in lucem, ac Dionysus dicitur idem,
Immensum circa cœlum quòd voluitur altè.

Verum id apertiùs carmen eiusdem poetæ significauit, eundem esse scilicet Solem & Dionysum:

ἥλιος, ὃν Διόνυσον ἐπίκλησιν καλέουσι.
Sol clarus, Dionysum quem cognomine dicunt.

Et Eumolphus in Bacchicis carminibus:

ἀστροφαῆ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρωπόν.
Flammiferos inter radios Dionysus Olympi.

Cui etiam nebridis pellem gestamen tribuerunt ob varietatem stellarum. Ad Solis igitur motus imitationem illum per tripudia coluerunt, significantes assiduè vapores è terra extrahi, sursumque attolli, ex quibus deorsum postea per imbres delatos omnia genera plantarum & animalium aluntur. Hæc eadem causa fuit cur Phallus in sacrificiis Dionysi, tanquam patris generationis, cum pompa portaretur. Hunc è Ioue & Semele combusta natum arbitrati sunt, quia astra ignea esse putarunt, & ex ignis natura à Deo fabrefacta. Alii Proserpinam matrem tribuerunt, quòd sub terra latere putetur, vt ex ea videatur oriri. Huic cætera, quæ Baccho tributa fuisse diximus, iniunxerunt, propter vim modò caloris nimii, modò frigoris, modò ob temperiem, cùm per illum cuncta gignantur. Hunc sepultum integrum reuiuiscere fabulantur ob anniuersarias caloris vicissitudines: quippe cùm debilissimus aliquando existens paulatim vires resumat, dum integer & validus fiat. Aegyptii tamen scriptores longè diuersa pleraque à Græcis literarum monumentis tradiderunt; nam Bacchum, quem Osirim vocarunt, nutritum fuisse inquiunt in Nysa vrbe felicis Arabiæ, qui cùm esset Iouis filius, & à patre & à loco nomen sortitus est postmodo apud Græcos, atque Nysa est vrbs, de qua ita meminit poeta:

ἔστι δέ τι Νύσης ἄβατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ,
τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν ὠκεανοῖο ῥοάων.
Altus, inaccessus Nysa est mons, floridus: ille
Haud procul Oceano, Phœnicum terra: emota est.

Dicitur vitem inuenisse apud Nysam, & excogitauisse cultū eius fructus, deinde cæteros homines docuit vino vti. His addiderunt quòd Osiris qui regnauit post Vulcanum in Aegypto, decreuit rebus Aegyptiis constitutis orbem terrarum peragrare, ac de hominibus omnibus non modò præsentibus, sed etiam posteris benemereri, docereque sationem frumenti & hordei, & cultum vitium, cùm sic fore arbitraretur, vt cessarent à feritate, diuinósque honores ipse mereretur ab illis qui ad mitiorem diætam fuissent reuocati. illo consilio dicitur res Aegyptias instituisse, ac summam rerum tradidisse vxori, cui consultorem reliquit Mercurium: summum imperatorem regionis vniuersæ reliquit Herculem celebrem ob vires corporis, & affinitate coniunctum: Busirim Phœniciæ, Antæum Aethiopiæ ac Libyæ præfecit. Secum adduxit multas copias, & fratrem qui vocatus est Apollo à Græcis, inuentorem lauri plantæ, cùm Osiris hederam etiam inuenisset, quæ illi sacra credita est, vt etiam Dionyso apud Græcos. Secuti sunt Osirim duo filii Anubis & Macedo, qui ad ostentādam fortitudinem insignia in armis vsurpabant non ad ineptorum animalium audaciam. Nam Macedo in armorum insignibus gestabat priorem partem lupi: at Anubis pileum ad eandem formam. Secutus est & Pan, cuius magna erat apud Aegyptios existimatio, & Triptolemus & Maro, qui culturam agrorum & plantæ vitis ostentarent. Sic Osiris iter agressus decreuit crines non tondere antequam in patriam rediisset, ex quo mansit postea consuetudo vt peregrinantes capillos nutrirent donec domum rediissent. His addunt se Satyros adiunxisse, cùm venisset in Arabiam, & choros musicorum: inter quos nouem virgines fuerunt canendi peritæ, quæ Musæ à Græcis sunt vocatæ. Cæterum Osiris primùm per Aethiopiam iter fecit, deinde per Arabiam apud mare Erythræum ad Indos vsque & extremos fines continentis, vbi multas vrbes condidit, & Nysam in primis, vbi hederam plantauit, quòd esset indicium eius peregrinationis, columnásq; erexit vbique ad profectionis terminorum memoriam. Mox peruenit in Hellespontum & in Europam ac Thraciam: & Lycurgum repūgnantem iis quæ faceret, interemit, vbi etiam reliquit senescentē Maronem, qui Maroneam ciuitatem condidit, ac de suo nomine appellauit. Alterum filium Macedonem reliquit regem illius regionis, quæ ab illo Macedonia postmodo fuit appellata. Triptolemum reliquit in Attico solo, qui omnes cultum agrorum ac vinearum doceret. denique ob beneficia diuini honores illi sunt habiti, atq; is in Deorum numerum est relatus. Aegyptiis visi sunt nugari illi Græci qui natum esse Bacchum Thebis dixerunt è Semele & Ioue, quod accidisse inquiunt, quia Orpheus in Aegyptū profectus, cùm mysteria perdidisset quòd esset amicus Cadmeis, à quibus honoratus fuerat, gratificans Thebanis, ea dicitur de Dionyso

Dionyso confinxisse.vulgus autem partim ob inscitiam, partim etiam quia vellet Deum suum ciuem putari, quæ spectant ad eius ortum facilè complexum est,& ad alias nationes transmisit.Huic rei dicitur dedisse occasionem infans, qui natus est è filia Cadmi Semele ex occulto coitu,quem dixerunt è Ioue fuisse conceptum: qui cùm forma & ingenio præstitisse postea visus esset, Orpheus peritus rerum omnium Osiridis, ritus & mores sacrorum apud Græcos instituit,à quo & mythologi seu fabularum scriptores & poetæ postmodo argumenta sumpserunt, immutabilémque opinionem ad posteros de illo constituerunt aiunt non vinum solùm à Dionyso inuentum fuisse, sed etiam potum ex hordeo Zythum vocatum, qui parum differt odore à vino, quem docuit eas nationes,quarum regio non est vitium patiens, Primus omnium duxit triumphum; qui etiam cùm mitra circa caput vsus fuisset, mansit postea consuetudo regibus,vt ad eius imitationem diademate vterentur. Cùm verò per triennium peregrinatus esset, ad eius temporis memoriã Bœoti & Thraces & reliqui Græci Trieterica sacra instituerunt. Quidam tamen ex Aegyptiis longè diuersa ab his que hactenus dicta sunt,de ortu Dionysi tradiderũt: aiunt enim Ammonem regem partis Libyæ, qui Cœli filiam ac Saturni sororem duxerat, cùm viseret regionem ad montes Ceraunios reperisse virginem forma egregia Amaltheam nomine, cum qua congressus filium genuit,qui cùm postea forma & robore esset insignis, Dionysus fuit vocatus. Amaltheam constituit reginam propinqui loci, cuius loci figura cùm esset cornu bouis similis, dictum est cornu Hesperidum. ob fertilitatem verò regionis, quæ multiplices domesticorum fructuum arbores produceret,regio vocata est cornu Amaltheæ.Cæterùm Ammon veritus Rheæ zelotypiam puerum in Nisam quãdam vrbem deferri curauit longè ab iis locis distantem,quæ erat in quadam insula à Tritone fluuio comprehensa, ad præcipitem locum vbi fuerunt angustiæ quædam quas portas Nisæas vocarunt. Erat ibi regio peramœna, mollibus pratis distincta,locúsque irriguis multis aquis lympidis scatentibus abundabat, omni fructiferarum arborum genere consitus, cùm multæ etiam optimæ vites sponte nascerentur. afflabatur locus multis amœnissimis ac saluberrimis ventis, quare incolæ longissima ætate fruebantur.cùm regionis ingressus multis condensis altísque arboribus sepiretur, & vallibus satis profundis, ita vt sol non facilè posset penetrare, ac vix lumen ipsius solis.ad omnes accessus fontes fuerũt dulciũ aquarũ, cum semper virentes & odoriferæ arbores multæ essent, & suaues flores,& variatũ auium cãtus.atq; vt vno verbo concludã,nihil prorsus ad absolutam voluptatem habitantium ibi desiderari poterat. Illuc vbi Ammon accessisset, filium alendum dicitur dedisse Nysæ vni filiarum Aristæi, cuius tutorem instituit ipsum

Ariſtæum virum prudentia,omníque genere diſciplinarum præſtantem. at Palladem præfecit deuitandis inſidiis nouercæ, quæ paulo antè ad fluuium Tritonem è terra edita viſa Tritonia fuit appellata. Enimuerò cùm Rhea poſtea virtutem & gloriam Dionyſi priuigni vbique celebrari audiuiſſet,irata eſt Ammoni,Dionyſumque omni arte procurauit capere; quod cùm facere nequiuiſſet,reliquit Ammonem, & ad fratres Titanes confugit, apud Saturnúmque fratrem habitare decreuit. Perſuaſit etiam Saturno vt cum cæteris bellum aduerſus Ammonem ſuſciperet, quod factitatum eſt. Ammonem inquiunt annonæ penuria laborantem in Cretam neceſſariò confugiſſe,duxiſſéque filiam vnius Curetum nunc imperantium,Cretam nomine, atq; inſulam priùs Ideam nominatam ab vxore Cretam vocaſſe. Saturnus occupatis à ſe locis Ammonis, cùm nimis acerbè imperare viſus eſſet, magnum odium ſubditorum in ſe concitauit, nec ita multo pòſt cũ magnis copiis comparatis aduerſus Nyſam & Dyoniſum militauit. Dionyſus audita fuga paterna & Titanum in ſe expeditione, multos milites è Nyſa collegit,& inter hos ducentos pedites robore, beneuolentia erga ipſum, & officiis præſtantes. his acceſſerunt collectitiæ copiæ è Libya, & magna manus Amazonum, quæ etiam eo libentiùs aduentarunt, quòd intelligebant ſe Palladem rerum militarium ſtudioſam ſociam belli eſſe habituras. Sic marium ſummus imperator Dionyſus, fœminarum Pallas ductabat exercitum. Inito prælio multis vtrinque cadentib. Saturnus vulneratus eſt,ac victoria fuit penes Dionyſum,cuius pręclara virtus illo die præcipuè enituit. Titones fuga ſe ſeruarunt in loca Ammonis, quos per deditionem poſtea captos libertati reſtituit, optionémque dedit an ſecum vellent militare vel abire, qui omnes ſecum militarunt,ac Dionyſum tanquam Deum ſalubrem coluerunt. Aiunt expeditionem aduerſus Saturnum fuiſſe ſuſceptam militantibus vnà nobiliſſimis Nyſeis qui Sileni ſunt vocati,cùm primus qui regnauit Nyſæ,Silenus nominaretur. In itinere multa monſtra docuit, deſertáſque regiones colonis repleuit. Saturnus Dionyſi copiis auditis vrbem ſuccendit, abductáque ſecum Rhea & quibuſdam amicis per obſcuritatem noctis ex vrbe diffugit. Sed cùm in cuſtodias vbique diſtributas incidiſſent, veniſſentque in poteſtatem Dionyſi, non modò nihil inhumanum paſſi ſunt, ſed etiam vltrò inuitati vt pro paterna charitate in poſterum cum ipſo vnà viuerent, omnem debitam reuerentiam ob coniunctionem ſanguinis conſecuturi. Sed cùm denuo Titanes clàm arma paraſſent, ab eodem victi pugna ad vnum ſunt trucidati. Hæc ab Aegyptiis & alia pleraque memoriæ prodita ſunt de Dionyſo. Quidam etiam dixerunt illum è Ioue ac Cerere natum eſſe, & diſceptum à terrigenis,& coctum, ſed à Cerere compactis membris rurſus iuuenẽ reuixiſſe: quæ certè omnia

ſpectant

ſpectant ad cultura vitis & vini expreſſionem. dicunt enim illud ſignificare è terra, & imbre capere incremẽtum, vinúmque ex expreſſo racemo producere. à Terrigenis iuuenem conuelli, eſt nimirũ agricolis tranſplantari, cùm terra ſit Ceres, quæ ramis denuo dat vitam. coctionem addiderunt, quia plurimi vinum coquunt, quo pacto magis ſeruatur, vt inquit Diodorus Siculus in hiſtoriis libro 3. Alii duplicẽ eius ortum tradi derũt, quia vel ante diluuium hæc planta floruerit, & cùm per diluuium Deucalionis appareret extincta, mox repullularit. alii tres fuiſſe Dionyſos aiunt variis temporibus, quibus ſingulis proprias res geſtas tribuerunt: alii vnum, qui omnia fecerit prædicta, & vinum & ficus inuenerit, quem barbatum eſſe dixerunt: atque illi primùm fuiſſe Indum vitis & ficus autorem, ſecundum Iouis & Proſerpinæ vel Cereris, qui prior boues aratro ſubiecerit, cùm priùs manibus homines terram colerent; quare etiam cornua tribuerunt eius ſtatuis. Sic autem de eius ortu breuiter Homerus ait hymnicus:

οἱ μὲν γὰρ Δρακάνῳ σ', οἱ δ' Ἰκάρῳ ἠνεμοέσσῃ
φασ', οἱ δ' ἐν Νάξῳ δῖον γένος εἰραφιῶτα.
οἱ δέ σ' ἐπ' Ἀλφειῷ ποταμῷ βαθυδινήεντι.
ἄλλοι δ' ἐν Θήβῃσιν ἄναξ σε λέγουσι γενέσθαι.
ψευδόμενοι. σὲ δ' ἔτικτε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
πολλὸν ἀπ' ἀνθρώπων. κρύπτων λευκώλενον Ἥρην.
ἔστι δέ τι Νύσης ἄβατον ὄρος, ἀνθέον ὕλῃ,
τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.
Hi Naxum, hi Dracanúmque ferunt, illi Icaron eſſe
Ventoſam patriam tibi magno vitiſatori:
Illi te natum eſſe Alphei ad fluminis vndam,
Aſt alij Thebis falsò dixere, ſed ipſe
Protulit in lucem te hominum ſator atque Deorum,
Iunonémque latens, mortaléſque occuluit te.
Altus, inacceſſus Nyſa mons eſt, ibi ſylua
Non procul Ægypto eſt, procul à Phœnicibus agris.

At de Dionyſo tot dicta ſint, nunc de Cerere dicamus.

De Cerere. CAP. XIII.

CEREREM Saturni & Opis filiam, ſororémque Plutonis, & Iouis & Iunonis fuiſſe memoriæ prodidit ita Heſiodus in Theogonia:

Ῥείη δ' αὖ δμηθεῖσα Κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα,
Ἑστίην, Δήμητρα καὶ Ἥρην χρυσοπέδιλον,
ἴφθιμόν τ' Ἀΐδην, ὃς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει.
Hinc Rhea progenuit Saturno pignora clara,
Iunonem, & Veſtam, Cererem, quéque imperat vmbris,
Plutonem fortem, ſub terris cui domus alta eſt.

Hæc Dea cùm pulcherrima esset, Iupiter, qui nullum stuprum, nullámque turpitudinem vel domesticam deuitauit, captus fuit sororis desiderio, eámque compressit, ex quo nata est Proserpina, vt testatur in his idem:

αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν,
ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον ἣν Ἀϊδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός.
Diuitis ille thorum Cereris conscendit, & inde
Edita formosa est Proserpina: quem sibi Pluto
Surripuit de matre.

Cùm Neptunus etiam alter è fratribus eandem Cererem compressisset, filiam suscepit, quam nefas erat apud Græcos nominare: quam tamen & ipsam & Cererem Heras nominantes quidam appellarunt, vt scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis. Fuerunt tamen, qui non Heram, sed equum è Cerere natum esse ex eo partu dixerint: quare fabulati sunt, quòd Ceres ob equum à se genitum, partim ob iram in Neptunum, partim ob pudorem nigras vestes sumpsit eo tempore, atque lucem Deorúmque cõspectum fugiens se in specum obscurissimum abdidit. Deinde cum omnes terræ fructus corrumperentur, pestísque passim homines & animalia omnia conficeret, Diis omnibus Cereris latebras ignorantibus, Pan, cùm per Arcadiam venando vagaretur, illam vidit, ac Ioui indicauit, quòd à Parcis missis, iram deponere precantibus, placata est. Fuerunt tamen, qui non hac de caussa id contigisse inquiant, sed cùm ea percepisset, quæ de raptu Proserpinæ contigerant. Hæc tamen non contenta fuit à duobus fratribus pollutam fuisse suam pudicitiam, sed semper, vt pleræque mulieres, noua & maiora appetens Iasionem Iouis & Electræ filium adamauit, vt testatur Homerus libro quinto Odysseæ:

ὡς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ
ᾧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ.
νειῷ ἔνι τριπόλῳ· οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος.
Ζεύς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.
Sic olim dilexit vbi Ceres Iasionem,
Ipsa sequens animum in lecto est coniuncta, noualis
In terra, ter passa fuit quæ vulnus aratri.
Non tamen ille Iouem latuit; sed fulminis igne
Flagrantis cecidit cinerem conuersus in atrum.

Cùm enim Iupiter filium haberet riualem, illum ferre non potuit. Ex Iasione igitur & Cerere natus est Plutus, vt ait enarrator Theocriti: quem cæcum immeritò finxerunt antiqui cùm paupertati magis illud conueniret: quoniam vel sapientissimi homines si sint inopes, apparent omnibus propè insulsi, sine consilio, sine iudicio, sine prudentia, sine mentis acumine: cùm horum

horum omnium opinionem diuitiæ secum afferant. Nihil enim non sapientissimum iudicatur, & aureum, quod proficiscatur ab opulento ore. Ipsum tamen Iasionem nonnulli non Iouis & Electrę filium fuisse senserunt, vt putauit Isacius, sed Minois & Phronię, cum quo in prato dormiente congressa sit Ceres, ac Plutum genuerit. Habitauit Ceres Corcyræ aliquando, quæ ita vocata fuit à Corcyra filia Asopi ibi sepulta, vt scripsit Apollonides in Europæ nauigatione, cùm illam insulam Drepanum antea nominarent, vt scripsit Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὴς πίειρα Κεραυνίῃ εἰν ἁλὶ νῆσος·
ᾗ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις (ἵλατε μοῦσαι,
οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος) ᾧ ἀπὸ πατρὸς
μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος· οἱ δέ ἑ Δηοῦς
κλείουσι χθονίης καλαμητόμον ἔμμεναι ἅρπην.
Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε ναίετο γαίῃ.
Insula præpinguis, statio gratissima nautis,
Fluctibus alluitur, sub qua (mihi parcite Musæ
Non dico hæc arcana lubens) falx conditur illa
Qua secuit patrem Saturnus, sunt quoque falcem
Qui dicant Cereris, qua sueuit cædere messes.
Namque Ceres quondam terris habitauit in illis

Fuerunt enim qui non à Saturni falce, sed ab illa quam Ceres à Vulcano expetiuit, vt Titanes metere doceret, vocatum Drepanum putarint: vel qua ipsa meteret, vt ait Isacius. Fuit autem Siciliæ ciuitas Drepanum non procul ab Eryce monte: atque tota Sicilia fuit Cereri consecrata, sicuti scripsit actione sexta in C. Verrem Cicero in his: Vetus est hæc opinio, Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis, atque monimentis, insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. Huius filia idcirco in Sicilia rapta fuit à Plutone & ad inferos delata, vt diximus, quæ prorsus recuperari non potuit, quoniam apud inferos mali Punici grana gustasset. Celebrabantur Thesmophoria in honorem Cereris, quæ à Triptolemo primùm pro accepto serendi munere ac frugibus in Eleusio oppido fuerunt instituta. Nam fama est Cererem cùm per orbem terrarum filiam quęrens vagaretur, peruenisse ad oppidum, & ad oppidi eiusdem principem nomine Eleusium, cuius vxor Hyona, vt ait Lactantius, Triptolemum pepererat: cui nutricem quærenti Ceres vltro se obtulit, puerúmque diuino lacte nutritum noctu clàm sub igne occultabat. Is cùm egregiè nutriretur per noctem, pater obseruans quo pacto id fieret, re visa exclamauit: quare irata Ceres Eleusium exanimauit, ac Triptolemo currum à draconibus tractum dedit, vt vniuersos mortales satione frugum doceret: sicuti testatur Callimachus in hym

no in Cererem. Alii fabulantur Celeum à Cerere per quoddam tempus educatum fuisse tanquam filium: quem cùm Dea vellet facere immortalem, assiduè sub igne tegere solebat. verùm cùm id diutius fecisset, à quodam conspecta id facere destitit: neque immortalem reddere curauit, sed illum frumenti sationem docuit, vt ait Nicandri enarrator. Alii Triptolemi patrem Celeum fuisse memorarunt, dixerúntque & patrem & filium sationem edoctos à Cerere fuisse. Alii Triptolemum Oceani & Terræ aiunt fuisse filium, vt testatus est Musæus, quem tamen Orpheus cum Eubuleo fratre Dysaulis filium fuisse credidit. Alii Cercyonem & Triptolemum fratres fuisse memoriæ prodiderunt. Alii dicunt Eumelum accepisse frugum sationem à Triptolemo ac Patras detulisse vnà cum ratione condendarum vrbium, qui primùm Aream ab ipsa aratione Patras vrbem nuncupauit. His addiderunt quidam Antheam Eumeli filium ausum fuisse dracones currui Triptolemi volucres adiungere, qui ab iis excussus diem suum obiit, vt ait Pausanias & Euanthes in historiis fabulosis. Fuit autem mos Thesmophoriis ne vinum adhiberetur, matronæque initiarentur apud Athenienses, quæ perpetuam & incorruptam pudicitiam seruare decreuissent; quæ coronis viticeis ornabantur: atque horum sacrorum ritum & consuetudinem Thesmophoriorum ita descripsit enarrator Theocriti de sententia Thesyi Methymnæi ex Bacchicis carminibus: νόμος γὰρ ἦν Ἀθηναίοις καθ' ἔτος τελεῖν τὰ θεσμοφόρια ταῦτα. παρθένοι γυναῖκες, καὶ τὸν βίον σεμναὶ, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς, τὰς νομίμους βίβλους καὶ ἱερὰς ἐπὶ τῶν κορυφῶν αὐτῶν ἀντιθέσαι, καὶ ὡσανεὶ λιτανεύουσαι, ἀπήρχοντο εἰς Ἐλευσῖνα. *Lex enim fuit Atheniensibus, vt hæc Tesmophoria quotannis celebrarent virgines mulieres, & vita honestæ: quæ per solennitatis diem legitimos sacrósque libros super vertice gestantes, tanquam supplicantes Eleusinem contenderent.* Hæc sacrificia cùm priùs Eleusini celebrarent, primus Eumolpus Deiopes & Triptolemi filius ad Athenienses detulit: vel vt alii sunt arbitrati, intèr quos Acesodorus, quintus ab illo Eumolpus, vt patet ex his Acesodori verbis: κατοικίσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾶκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον. τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ Κόρῃ. *Condidisse Eleusinē ciuitatē memorāt primū quidē indigenas, postea Thraces eos qui cū Eumolpo suppetias ferētes accesserūt ad id bellum, quod aduersus Erechtheum exarsit. Alij verò dicunt Eumolpum ritum illum sacrificiorum inuenisse, qua quotannis apud Eleusinos agebantur, in honorem Cereris & Proserpinæ.* Quòd verò illa fuerit consuetudo vt idcirco Eumolpidæ sacris Cereris initiarentur, esséntque eorum sacrificiorum sacerdotes, ita testatur Sophocles in OEdipode in Colono:

ὧν καὶ χρυσέα — *quorum & aurea*

κλῆις

κληῒς ἐπὶ γλώσσα βέβακεν	*clauis in lingua constitit,*
προσπόλων Εὐμολπιδᾶν.	*sacerdotum Eumolpidarum.*

Herodotus tamen in Euterpe non à Triptolemo, aut ab aliquo Græcorum initium habuisse scribit Thesmophoria, sed ex AEgypto ad Pelasgas mulieres primùm à Danai filiabus fuisse delata: καὶ τῆς Δήμητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφόρια καλέουσι· καὶ ταύτης μοι πέρι εὔστομα κείσθω πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσίη ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦσαι καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιώτιδας γυναῖκας. *Atque de Cereris solennitate, quam Græci Thesmophoria nominant, mihi faustum felixque sit omen, vt quantum fas est per religionem proferam. Fuerunt autem Danai filiæ, quæ hanc solennitatem ex AEgypto transtulerunt, mulieresque Pelasgas docuerunt.* Vtebantur in Silicia in sacrificiis Cereris non floreis quidem coronis, neque in aliis eius sacrificiis, quia ob memoriam raptæ filiæ colligentis flóres, illi fuerunt vetiti. at myrteis coronis, & è smilace, vel narcisso, vel croco vtebantur, vt ait enarrator Sophoclis. Cùm igitur Ceres Proserpinam quærens vniuersum terrarum orbem perlustrasset, facibus ex AEtna Siciliæ monte accensis, ad illius imitationem Siculæ mulieres vel viri per noctem cum accensis facibus vociferantes, Proserpinámque vocantes discurrebant, quare Tædiferos antistites appellauit Strabo lib.10. Cùm igitur fuisset à Metanira & Hippothoonte Neptuni & Alopes filio in hospitium perbenignè accepta, Triptolemum sationem dicitur docuisse, quem alii Eleusii, alii Celei, alii Oceani, alii Dysaulis filium fuisse tradiderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Crediderunt nonnulli Triptolemum & Eubuleum fratres sationem à Cerere didicisse, quia illi primùm filiæ raptum matri indicassent. Fabulantur præterea quòd cùm hospitio accepta fuisset à Metanira Ceres, illíque Metanira sacra faceret, eius filius Abas inuidit illius Deæ sacrificiis, grauitérque tulit quòd mater sua illam accepisset, & sacra deridens nescio quid parum decorum in ipsam Deam susurrauit. tunc verò Dea irata mistionem quandam, quàm habebat in cratere, in illum infundens in stellionem dicitur Abantem conuertisse: quod ita testatur Nicander in Theriacis:

ἔνθα καὶ ἐντοσθιδανοῦ περ ἀπεχθέα βρύγματ' ἔασιν
ἀσκαλάβου· τὸν μέν τ' ὀρέει φάτις, οὕνεκ' Ἀχαιὴ
Δημήτηρ ἔβλαψεν, ὅθ' ἄψεα πίνατο παιδὸς
Καλλιχόρου παρὰ φεῖαρ, ὅτ' ἐν Κελεοῖο θεράπναις
ἀρχαίη Μετάνειρα θεὴν δείδεκτο ἀελφρον.

Inuisi hic adsunt stridores, stellio vilis
Quos edit, fertur talem sumpsisse figuram
A Cerere irata deriso numine Diuæ
Infelix puer ad puteum, Metanira labore

Hospitio vt fessam cepit, dum pignora quærit.

Omnino verò boues iungere, & arare Ceres docuit mortales. vt testatur Orpheus in hymno in Cererem Eleus:

ἣ πρώτη ζεύξασα βοῶν ἀροτῆρα τένοντα,
καὶ βίον ἱμερόεντα βροτοῖς πολύολβον ἀνεῖσα.
Colla boum quæ prima graui subiecit aratro,
Felicémque dedit victum mortalibus agris.

Fama est præterea quòd cùm fuisset apud Phytalum aliquando in hospitio, illi gratiam referens ficum plantam largita est, vt ait Pausanias in Atticis, & vt testatur illa carmina quæ Phytali seculchro inscripta fuerant, quorum est sententia:

Hic Cererem Phytalus tectis exceperat heros,
Cui primum sacri largita est semina pomi
Quam ficum mortale genus vocat.

Neque verò ficum solùm aut frugum sationem Cereri tribuunt, sed inuentionem omnium leguminum, præterquam fabæ: quippe cùm de omnibus, à quibus comiter & liberaliter accepta fuit, dum Proserpinam quæreret, benemeriti studeret, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. neque solùm serendi rationem mortalibus tradidit Ceres, cùm inutilis fore videretur illa scientia, nisi quo pacto frumentum cæderetur, & excuteretur, & è paleis secerneretur, & frangeretur, didicissent ad panem conficiendum. quòd illa igitur cædere & triturare docuerit, ita testatur Callimachus in hymno in Cererem:

κάλλιον ὡς καλάμην τε καὶ ἱερὰ δράγματα πρᾶτον
ἀσταχύων ἀπέκοψε, καὶ ἐν βόας ἧκε πατῆσαι,
αἵκα Τριπτόλεμος ἀγαθὰν ἐδιδάσκετο τέχναν.
Pulchrius vt calamos primùm, sacrósque manıplos
Strauit aristarum, calcare bouésque coegit;
Tunc, vbi Triptolemus per pulchras combibit artes.

Quamuis non procul à monte Taygeto Laconum in vico quodam Alesia vocato molam primùm inuentam fuisse, & Myletum Lelegis filium molere fruges docuisse nonnulli tradiderunt. satæ fuerunt & creuerunt primæ fruges apud Cephisum amnem, qui per agrum Eleusinum multo concitatiore cursu, quàm in aliis locis deferebatur, in campis, quos Rarios vocarunt, vt testatur Pausanias in Atticis. atque ibidem locus ostendebatur, vbi Pluto Proserpinam rapuit, & vbi Eleusiniorum fœminæ primum chorum in honorem Cereris instituerunt non procul ab Agelasto petra vocata, super qua sedit Ceres audito casu Proserpinæ, cui petræ propinquus fuit locus vocatus Callichorus. Atqui raptum & labores Cereris ita paucis complexus est Carcinus poeta tragicus, quos pertulit in quærenda filia:

λέγουσι, Δήμητρός ποτ' ἄῤῥητον κόρην
Πλούτωνα κρυφίοις ἁρπάσαι βουλεύμασι.

δῦναι

δῦναί τι γαίας εἰς μελαμφαεῖς μυχούς·
πόθῳ δὲ μητέρ' ἀφανισθείσης κόρης
μαστῆρ' ἐπελθεῖν πᾶσαν ἐν κύκλῳ χθόνα·
καὶ τὴν ὑφ' Αἰτναίοισι Σικελίας πάγοις
πυρὸς γέμουσαν ῥεύμασι δυσεμβόλοις
πᾶσαν στενάξαι· πένθεσι δὲ παρθένου
σίτων ἀμοιρεῖν, διοτρεφὲς φθίνειν γένος.
ὅθεν θεὰς τιμῶσιν ἐς τὰ νῦν ἔτι.

Fama est Cereris quondam puellam, quam nefas
Est nominare, Ditis è sententia
Raptam fuisse, nigra terraque atria
Intrasse: regiam obsitam caligine.
Mater puellæ at acta desiderio
Errauit omnes quæritans terræ locos:
Scatentis ignis Aetnæ & inde rupibus
Matris fuisse cognitos pro virgine
Luctus: ciborum hac abstinens fuit diu.
Quare Deas gentes colunt has nunc quoque.

Fuerunt tamen qui non solam Cererem autorem fuisse dixerint & inuentricem sationis, sed Osirim & Isidem etiam eius vxorem, Bacchum scilicet inuentionis socium addiderunt. nam hi cum magno exercitu & cum magno tibiarum fistularúmque concentu orbem peragrasse, & agriculturam mortales docuisse, memorantur. Alii frumentum sua sponte natum fuisse in Sicilia dicũt, quod cùm à nemine colligeretur, in terrã rursus recidebat: quod cùm Cecrops Athenarum Rex è quodam percepisset, misit qui colligerent, & ad se asportarent: id cùm Triptolemus prior cepisset terrámque arasset, & id seuisset, vt quidam putarunt, ibi, vbi nouæ fuerunt Patræ, vt arbitrati sunt alii in agro Eleusino, messémque succidisset, commentarios postea de cultu agrorum scripsit, qui ad omnes mortales peruagati sunt; è qua re fabula fuit conficta, quòd Triptolemus orbem terrarum agrorum cultum omnibus mortalibus ostendens peragrauit. Gnosii autem, qui populi fuerunt Cretæ, vt ait Polyistor, contendebant cum Atticis hominibus frugum inuentionem primam apud se fuisse, at non in agro Atheniensi: quippe cùm multa alia Cretenses priores inuenerint. nam & acies instruere, & nauibus longis vti, & sagittis eminus pugnare primi inuenerunt Cretes, & musicos modulos ab Idæis Dactylis primi obseruarunt è strepitu ac tinnitu æris, & litteras à se inuentas in Latium intulerunt: quod tamen non est sine multorum contentione creditum, cùm multi plerunque rei eiusdem dicantur fuisse inuentores, sicut de igne superiùs dicebamus, cuius inuentionem alii Baccho, alii Prometheo, alii Vulcano, alii fulmini, alii Pyradæ Cilicis filio tribuerunt, quem aiunt primùm è Silice ignem excudisse.

Quod autem Bacchus vnà cum Cerere orbem eadem de caussa perlustrauerit, videtur illud esse argumẽto quòd cõmunia sacrificia apud Eleusinios Baccho & Cereri agebantur, vt testatur Sophoclis enarrator. Fuerunt Cereri non solùm delubra, sed nemora etiam consecrata: quare fabulati sunt antiqui, quòd cùm eius nemus Erisichthon quidam Thessalus abscidisset, illi Ceres perpetuam famem immisit, fecítque ne vnquam posset cibo saturari: quippe cùm vel per diem assiduè præsentibus cibis vesceretur, vel etiam per noctem in somniis sibi videretur præsentibus suauissimis vesci. Hic filiam habebat Mestrã nomine veneficiorum peritissimam, quam in varias animalium rerúmque cæterarũ formas mutatam frequenter vendebat, quæ paulò post aufugiens rursus ad patrem priore forma recepta redibat; ita pro suis viribus paternæ fami opem ferebat. Fiebant etiam priuata huic Deę sacrificia, cui post messem primitias frugum pro frumenti prouentu offerebant, & conuiuia celebrabantur inter coniunctos, vt testatur Theocritus his carminibus in Cerealibus:

ἀνέρες ὀπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι
ὄλβω ἀπαρχόμενοι, μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ
ἁ δαίμων εὔχριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν.

Namque viri Cereri celebrant conuiuia læta,
Primitiásque ferunt, quoniam plena areá frugum
Frugifera messes siccauit munere Diua.

Agebantur & Ambarualia à singulis agricolis, quæ lustrationes, purgationésque aruorum esse putabantur, & plurimùm ad fertilitatem conferre. per ea vnusquisque paterfamilias hostiam deligebat in Cereris sacrificia, quam querna corona circa collum posita ornabat, eámque ter circa sata ducebat, quam vniuersa familia quernis ramis coronati, Cererísque laudes canentes cum tripudiis comitabantur: ídque fiebat ineunte vere. Deinde post has lustrationes mulsum & lac offerebatur cum alioquin vinum solum interesse Cereris sacrificiis iure sacrificiorum minimè posset. Hunc sacrificiorum ritum vniuersum propè monstrauit Virg. lib. I. Georgicorum in his:

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret:
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho,
Térque nouas circum felix eat hostia fruges:
Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque antè
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat.

Colebatur Ceres apud Arcades Heræ nomine, cui sacra fiebãt eo ritu, vt non, sicuti in cæteris, victimæ iugularentur, sed quod mẽbrum quisque priùs apprehenderat, id præcidebat, ac Deæ offerebat,

rebat, vt ait Pausanias. Hanc eandem Deam legum inuentricem fuisse scripsit Cicero actione septima in C. Verrem his verbis: A quibus initia vitæ atque victus, legum, morum, mansuetudinis, humanitatis exempla hominibus & ciuitatibus data ac dispertita esse dicuntur. loquitur enim de Cerere & Proserpina. Sic & Lucretius in libr. 6. ab Atheniensibus initia frugum & legum in vniuersos homines manasse scribit:

Primæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dediderunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreauerunt vitam legésque rogarunt.

Significat & ipsum Thesmophoriorum nomen præterea legum autorem Cererem extitisse, cùm θεσμὸς lex sit, φέρειν ferre significet: quasi enim legifera sacra dicantur. Nam cùm frumenti semina inuenta fuissent, homines, qui priùs nullis legibus parebant, glādibúsque communi cibo vescebantur, atque omnia habebant cōmunia; leges rogarunt, quibus sua pars terræ cuique fuit assignata: deinde leges latæ sunt de regundis finibus, de testamentis, & de emptionibus, quæ primùm latæ sunt à Cerere, quia illa fuit legum ferendarum caussa. Sic autem de illa scripsit Ouid. lib. 5. Metamorph.

Prima Ceres vnco glebam dimouit aratro;
Prima dedit fruges, alimentáque mitia terris;
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.

Hanc Deam in curru vehi solitam ab anguibus tracto dixerunt poetæ, vt ait Orpheus in eo carmine:

ἅρμα δρακοντείοισιν ὑποζεύξασα χαλινοῖς,
Dum Dea frenatos adiunxit curribus angues.

Quem Triptolemo dicitur dedisse, vt frumenti semen in varias regiones asportaret, vt ait Ouid. lib. quinto:

geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frenísque coercuit iras.

Huic Deæ sus, quia excauatis scrobibus fruges conuulsisset, meritas luit pœnas. nam Triptolemus eo cognito facinore gratam rem se facturum Cereri putauit, si animal eius inuentis infensum immolaret: quare suem ipsam ad aram Cereris extraxit, frugésq. in caput cōspersit, vt appareret qua de caussa, & mox illam Cereri mactauit, vt ait Ouid. libro secundo Fastorum:

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas meritò cæde nocentis opes.

Mactabatur & aries Cereri Virenti cognomine in templo non procul ab arce Atheniensium, sicuti testatur Eupolis in his:

ἀλλ' εὐθὺ πόλεως εἶμι. θῦσαι γάρ με δεῖ
κριὸν χλόῃ Δήμητρι.
Sed rectà ad vrbem eo, mihi quòd est opus
Mactare arietem illic virenti Cereri.

Sacrificabāt Cereri olitores præcipuè hoc nomine die sexto mēsis Aprilis, quia per illa sacra feracitatem hortorum impetrare se putabant. Huic Deæ coronas spiceas offerebāt, quæ pro foribus templorum appendebantur, vt ait Tibullus in his:

Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona
Spicea, qua templi pendeat ante fores.

Erant etiam papauera Cereri sacra, vt quidam crediderunt, ob feracitatem seminum; vt malunt alii, quia inter sata plerunque nascerentur, & eundem cultum ament: alii, inter quos fuit Dercylus, quia somnum non posset percipere ob filiæ molestiam; in quem fuit papauerū beneficio adiuta, quam plantā Lucinæ etiam quidā attribuerūt. Multa fuerunt huius Deæ cognomina ob rerum variarum euentus, vel ob loca, in quibus colebatur. Fuit Euchloa bene virens; Erinnys, quia preces exaudiat, vel quia habitet in terris; Ercynna, Panachæa, Mycalesina, Lepreata, Acesidora, Legifera, Ouifera, Pelasgis Prosymna, Thermesia, Præses, Terrestris, Sacrosancta. atque hæc ea sunt quæ de Cerere frugum autore Dea memoriæ prodita sunt ab antiquis. Hāc vocarunt Græci Δηώ, quia in omnes homines fuerit distributa, cùm nihil aliud sit Ceres, quàm frumentum, vt est in eo carmine:

Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ Ἥφαιστος, σῖτος Δημήτηρ.

Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis.

Cicero tamen in primo de natura Deorum Cererem terram esse scribit hoc pacto; idémque disputat, æthera esse eum quem homines Iouem appellarent: quíque aer per maria manaret, eū esse Neptunum: terram, eam quæ Ceres diceretur. Atque in secūdum, etymologiam Platonis transtulit è Cratylo, qui Δημήτηρ quasi γῆν μητέρα vocatam fuisse tradit, terram matrem scilicet.

¶At quæ nūc sub his occultata fuerint denudemus. AEgyptii scriptores memoriæ prodiderunt, Isidem siue Cererem homines reuocasse à mutuo esu carnium inuento tritico & hordeo, quæ nascebantur inter alias herbas in AEgypto. Complexi itaque inuentionem ob suauitatem à mutuis esibus abstinuerunt, quare in sacra Isidis pompa vasa quædam ferebantur frumento & hordeo plena. Leges etiam tulit Isis, quibus ab illegitimis cædibus deterrebantur, vnde dicta est legifera, quòd prima leges inuenerit. Osiris ac Isis dicuntur præmia & honores illis proposuisse: qui aliquid vtile humanæ vitæ excogitassent: sic inuentam esse artem æris & auri fundendi in Thebaide, & faciendorum armorum autumant, quibus feras obtruncarent, terrámque colentes proscinderent. Ceres Saturni & Opis filia fuisse credebatur, cùm Saturnus sit tempus, ac Opis terra: quippe quòd crederetur ab his esse Ceres virtus fatorum omnium, quam idcirco eorum parentum filiam finxerunt. nam vis illa, & vigor, qui est in rebus naturalibus, loco & tempore indiget. Alii qui Cere-

Cererem fruges esse putarunt, ex Opi & Saturno natam arbitrati sunt, quia aliarum herbarum semina non ita indigent, vt diutius per totam hyemen ignaua commorentur, cùm possint, vel si per hyemem minimè fuerint sata, satis vberes fructus producere. Cùm verò Proserpina filia sit Cereris, radix herbarum scilicet, quam Latini ita dixerunt, quia serpat clàm per humum, illa meritò ex Ioue siue ex ætherea benignitate & è semine fingitur fuisse nata: quorum alterutro deficiente frustra prouentus frugum expectatur. Qui finxerunt Cererem equum e Neptuno peperisse, aut Heram, quam nominare nefas erat, illi tantam esse fertilitatem aquarum, & ex illa quæ fit illarum cum terra commistione crediderunt, vt vel monstra oriantur ob superuacaneam materiæ copiam, vel nominare singula propriis nominibus, omnium difficillimum, propter nascẽtium varietatem. Fama est illam aliquando in specu latuisse cùm rapta fuisset ad inferos Proserpina, fuisséque à Pane Ioui indicata, quia iactum semẽ per aliquot dies occultatur, antequam radices agat: mox Pan, natura ipsa scilicet, quæ insita est in seminibus, indicat Ioui, quia necessitatę naturæ & ob insitum calorem herba in lucem erumpit, & emittuntur radices. Siue igitur terram Cererem esse putemus, cuius filia sit Proserpina vel seges: siue semen sit Ceres, cuius filia sit radix, omnino nata est Ioue patre, atque res vtroque modo potest intelligi: quippe cùm hæc omnia in idem recidere videantur. Nõ defuerũt tamen qui incredibilem annonæ penuriam fuisse significari crediderint per eam fabulam, quòd Pluto Proserpinam rapuit sub terras: quia ita corruptæ sint sementes cœli vitio & inclementia, vt penè extincta sint frumenti semina in Sicilia per id tempus. Dicta est Ceres in curru à draconibus tracto vehi, propter obliquitatem signiferi circuli: nam dum sol sub eo percurrit, non solùm excitat semina è terra, sed etiam ad maturitatem perducit. Fama est Iasionem Iouis & Electræ filium fuisse amatum à Cerere, cum quo in nouali congressa sit dormiente. Quid hoc significat? Nam cùm Iupiter sit calor ætheris aut æther, Electra diligentia (etenim Sol quoque ἠλέκτωρ vocatur, quia ad opera homines excitet è lecto) patet Iasium horum amborum filiũ nihil esse aliud quàm æstatis calorem; quem Ceres amauit, & in nouali præcipuè, quia plurimum confert ad agrorum fertilitatem vt arua quiescant aliquando, cùm terra per quietem postea validor, si aptam agricolæ diligentiam consecuta sit, efficiatur. Alii filium Minois iustissimi viri, & Phroniæ prudentiæ scilicet, à Cerere amatum fuisse putarunt, quod hæ res otium gratissimũ parant agricolis: cùm splendor ex iustitia, pacéque ciuitatum plurimum rebus vniuersis accedat. Ex his igitur nascitur Plutus Diuitiarum Deus, quoniam terræ feracitas è cœli benignitate, & ex hominum diligentia plurima fiat: quamuis tamen

nonnulli, quia primus Plutus diuitias cumulauerit, illum diuitiarum Deum putarunt, cùm ante illum nemo vllam diuitiarum curam haberet, nemóque diuitias cumularet. Dicta est Sicilia fuisse Cereri consecrata, quoniam frumenti feracissima sit insula. Dicitur Ceres orbem terrarum peragrasse, quoniam propter signiferi obliquitatem variis temporibus in variis locis fit æstas: neq; Ceres nisi per æstatem ad maturitatem potest peruenire. Hęc Triptolemum, cui semina frugum dedit, sub igne per noctem fuit occultare solita, quare is mirificè nutriebatur: hoc quidem nihil aliud est quàm seminis ratio. Nam cùm noctes longiores æquo sentiuntur post æquinoctium, sub initium frigoris & hyemis scilicet, calor sub terram paulatim includitur à circumstante frigore, quo fit vt radices frugum mirificè augeantur, plurimóque impleantur nutrimento, quo terra ob autumni pluuias referta est. Idcirco cùm non valdè lenia sunt frigora per hyemem, cùm radices sub terra eximiè crescant & impleantur nutrimento, in futuram æstatem fertilissimas messes parant, nisi quid diuinitus impedierit ad reprimendam hominum improborum superbiā & petulantiam, quæ plurima cum vbertate annonæ crescit. Inde scitè fictum est ab antiquis quòd filiam quærens faces ex Aetna accenderit, quia semper cùm infra est calor, inferiores partes frugum aluntur, cùm verò superiùs est idem calor, superiores crescunt. Multa sacrificia fuerunt Cereri instituta ab antiquis, vel mulieri ita vocatæ inuentrici frugum verè, vel terræ ipsi: quando non solùm sidera, sed etiam elementa ipsa, aut elementorum partes variis Deorum nominibus appellantes, tanquam Deos coluerunt, illísque templa, aras, sacerdotes, certas victimas, certum ceremoniarum ritum instituerunt. Id verò quod de filia Erisichthonis dictum est, ita quidam interpretantur, vt Erisichthon vir imprudens, rerúmque suarum profusor fuerit; quippe cùm omnia sua dilapidauerit ac ingurgitauerit: mox ob extremam rerum omnium inopiam filiam prostituerit, quæ modò bouem, modò ouem, pecunias in concubitus mercedem accipiens, modò res alias ab amantibus extorquens, ita paternæ inopiæ subueniebat. Atqui nullam ego satis idoneam horum fingendorum causam in hac explicatione inesse video, atque aliud quidpiam illustrius sub his latere iudico: cùm præsertim illud Deæ ita propter contemptam eius religionem & cultum passus sit. Significare voluerunt sanè antiqui per hanc fabulam neminē qui religionem Deorū immortalium contempserit, domesticas calamitates deuitare posse: quippe cùm omnis improbitatis, & miserię sint comites. Deinde patet ex hac fabula impudētem hominem necesse esse in multa scelera & incommoda incurrere: quippe cùm Erisichthon etiam, vbi sua per luxuriam & crapulam profudisset, post ea victum per sordes domesticas, & per turpitudinem sibi malis

malis artibus comparare cogeretur. Quare, vt summatim dicam, & pietas in Deos immortales, & in rebus agendis prudentia, & in præsentibus bonis conseruandis parsimonia maximè viro bono est necessaria, quod per Erisichthonis fabulam indicabatur. At Cereris fabula, & vniuersa quæ de illa conficta sunt, nihil aliud continebant, nisi sationis rationem, & quo pacto frumenta crescerent, & qua diligentia in illis colligendis vti conueniret. At de Cerere satis, nunc de Priapo dicamus.

De Priapo. CAP. XV.

PRIAPVS, quem hortorum Deum esse antiqui crediderunt, e quibus parentibus ortus fuerit, non conuenit inter scriptores: siquidem alii Naiadis Nymphæ ac Dionysi filium fuisse tradiderunt, vt ait Strabo lib. 13. alii non Naiadis, sed Chiones fuisse dicunt. Hunc natum fuisse in Lampsaeo, ibíque ciuitatem sui nominis condidisse memorant. Apollonius Venerem eùm Baccho congressam fuisse scribit: deinde cùm is ad Indicam expeditionem exiuisset, cum Adonide sæpius congressa Priapum concepit. Cùm verò Dionysus reuerteretur, illi obuiam cũ corona processit, illúmque coronans sequi quidem noluit, quia puderet, quòd nupsisset: at in Lampsacum recedens ibi parere decreuit. Tum Iuno capta zelotypia, simulans se opem ferre, manu venifica vterum attigit, fecitque vt puerum deformem, & præ cæteris incredibilem membri pudendi magnitudinem habentem pareret, quem Priapum nominauit. id eùm vidisset Venus, noluit illum capere ob membri magnitudinem, sed in Lampsaco vrbe maris Hellesponti reliquit. Huius deformitatem ita complexus est Archias in his carminibus:

Βαιὸς ἰδεῖν ὁ Πρίηπος, ἐπ' αἰγιαλίτιδα ναίω
χηλῶ, αἰθυίαις οὔποτε αὐτίβιος·
φοξὸς, ἄπους, οἷόν κεν ἐρημαίῃσιν ἐπ' ἀκταῖς
ξέσσειαν μογεροὶ υἱέες ἰχθυβόλων.

Littora paruus ego hic habito saxosa Priapus,
Nulláque cum mergis bella cruenta gero:
Distortus vultus, pes nullus: falce dolando
Piscator talem finxerit, aut meliùs.

Deinde cùm adoleuisset, pergratúsque foret Lampsacenis mulieribus, Lampsacenorum decreto ex agro Lampsaceno exulauit. Fabulati sunt antiqui Lotidem nympham Priapi libidinem fugientem in Loton fuisse mutatam. Memoriæ prodidit Eusebius in libro de Falsa Religione, Priapum aliquando cum vno ex illis asellis, qui Bacchum in Indicam expeditionem proficiscentem trans quendam fluuium transuexere, de membri magnitudine decertasse, (fuit autem tantii id asellorum beneficium cre-

ditum,vt illi sint idcirco inter sidera relati,& alteri eorum concessum est vt loqui posset).qui cùm victus fuisset,victorem ob inuidiam occidit.Mansit deinde ea consuetudo in sacris, vt asinus Priapo tanquam inuisum & inuidiosum animal immolaretur. Scripsit Ouidius libro primo Fastorum per solennitatem matris Deorum, ad quam omnes Dii conuenerant, post epulas lautissimas Priapum fuisse pudicitiæ Vestæ insidiatum. Nam cùm Dii cæteri lusibus indulgerent,Vestáque in molli herba somnum caperet,ab asino Sileni excitata fuit,ne vim Priapi pateretur : tum verò deterritus fuit ab inceptis Priapus, omnésque conciderunt insidiæ, & asinus ex eo tempore Priapo mactatus fuit in sacrificiis.Memoriæ proditum est ab antiquis rerum Aegyptiarum scriptoribus,quòd Titanes insidiati Osiridi illum trucidarunt,atque partem suam quisque clàm è domo abstulerunt : sola autem pudenda in fluuium proiecerunt,cum nemo vellet illa auferre.Isim resumpsisse membra de captis Titanibus memorant, hominémque formasse,ac dedisse sacerdotibus sepeliendum solum virile membrum non potuisse inueniri, quod imperatum est tanquam Deum coli,quod non modò diuinos honores ita fuit cõsecutum, sed etiam custodem hortorum ac vinearum & omnium fructiferarum arborum putarunt, vltorémque ac vindicem fascinantium. Fuit potius Priapi nomine prope Dardaniam, & vrbs ad mare sita,quibus in locis eximiè Priapus colebatur. Fuerunt qui memoriæ prodiderint Priapum fuisse virum Lampsacenum, qui cùm haberet ingens instrumentum, & facilè paratum plantandis ciuibus, gratissimus fuerit mulieribus Lampsacenis. ea causa postmodo fuisse dicitur,vt Lampsacenorum omnium cæterorum inuidiam in se conuerterit, ac demum eiectus fuerit ex ipsa insula. At illud facinus ægerrimà ferentibus mulieribus,& pro se Deos precantibus, pòst cùm nonnullis interiectis temporibus Lampsacenos grauissimus pudendorum membrorum morbus inuasisset, Dodonæum oraculum adeuntes percunctati sunt,an vllum esset eius morbi remedium.His responsum est,morbum non priùs cessaturum,quàm Priapum in patriam reuocassent:quod cum fecissent, templa & sacrificia illi statuerunt, Priapúmque hortorum Deum esse decreuerunt.

¶Atque tot sunt de Priapo ab antiquis memoriæ prodita. Priapus Naiadis & Dionysi filius dicitur, quia pro semine rerum naturalium capitur. Dionysus enim Sol est,aut calor,at Nais humor, vt dictum est, è quibus semina concipiuntur rerum naturalium. Quidam Chiones filium putarunt, quia album sit,& lacti vel niui simile rerum propè omnium semen : nam Græci chiona niuem vocarunt. Qui Veneris & Adonidis filium esse crediderunt,in idem denique relabuntur, solísque differunt nominibus. Alii Priapum Bacchi ac Veneris filium fuisse crediderunt,

quia

quia vinum proprer calorem excitet libidinem, ac Deum putarunt Lampſaci ob fertilitatem & bonitatem vinorum, quæ ibi naſcerentur. Illius imago ſiniſtra manu mentulam, dextra falcem tenebat, quòd omnium naſcentium temporis certi & cuique conceſſi certa ſit meta, qua vitam abſcindi neceſſe eſt. Fuerunt tamen nonnulli, quia Priapum nullum eſſe alium quàm Pana putauerint. Verùm vel nominis ipſius etymologia indicat Priapum eſſe ſemen. Quòd Venus ipſum ob deformitatem in Lampſaco reliquit, nihil aliud ſignificat, niſi res multas naturæ eſſe neceſſarias, quas tamen ob turpitudinem natura occultauit: ſic pudenda hominum villis occultantur, & ſunt in parte corporis occultiore: ſic anum modò intra nates occuluit, modò ſub caudarum integumento locauit, modò ita fecit occultum, vt in nonnullis eum dignoſcere haud facile ſit, vt in piſcibus, modò non apparet omnino, vt in genere conchyliorum, & teſta inte&orum. Nam cùm deformia ſint, & ab ipſa natura conſultò abſcondita illa membra, tum turpia ſunt illorum officia, quamuis neceſſaria. idcirco & nos aliquando rei Venereæ obſcœnitatem ita breuiter expreſſimus:

Nil amor eſt aliud, Veneris quàm parua voluptas,
Quæ ſimul expleta eſt, inficit ora rubor.

Deformis igitur & obſcœnus Priapus iure optimo fingitur, quia turpis eſt illa naturæ actio: & quam nemo prorſus appeteret, niſi illam cæca ſuauitate natura reſperſiſſet. At nunc de Adoni dicamus.

De Adoni CAP. XVI.

ADONIS Priapi pater Myrthæ filius fuit & Thiantis, quę cùm in furioſum patris amorem incidiſſet, clàm cum eo congreſſa hunc concepit. ac patre id poſtea ſentiente Deos precata eſt, vt in aliam formam, quæ neque inter mortuos eſſet, neque inter viuos mutaretur: quare in arborem ſui nominis fuit conuerſa, vt teſtatur Lycophron in his:

ὄψεται δὲ τλήμονος
Μύῤῥας ἐρυμνὸν ἄςυ, τῆς μόγος τόκους
ὠδῖνας ἐξέλυσε δενδρώδης κλάδος.

Myrrha cernetis
Tutam miſellæ ciuitatem, nam dolor
Vt fama ramo eſt huic opertus arboris.

Ouidius libr. 10. Metamorph. non ex Thiante, ſed ex Cinyra patre, qui Rex fuit Cypriorum, Myrrham Adonim concepiſſe ſcribit, quod multis verſibus complexus fuit. hunc Naiades nutriuerunt ſuſceptum, vt eſt in his:

Reddit onus, vagitque puer quem mollibus herbis
Naiades impoſitum lacrymis vnxere parentis

Fuerunt autem duo Adones alter in Byblo ciuitate natus, alter in Cypro, vt ait Isacius, cùm tamen res amborum gestæ ad vnū Cyprium referantur. cùm igitur Myrrha in arborem mutaretur, filiúmque eximiæ pulchritudinis peperisset, iam tum eius amore capta est Venus; qui cùm adoleuisset monitus est à Venere vt feras immitiores caueret, eúmque venando sequebatur, & precabatur Venus, vt ab armatis feris abstineret, vt in his ait Ouidius libro decimo:

Per iuga, per syluas, dumosáque saxa vagatur,
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ;
Hortatúrque canes; tutæq; animalia prædæ,
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua taurum,
Aut agitat damas: à fortibus abstinet apris,
Raptoréśque lupos, armatósque vnguibus vrsos
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoque vt hos timeas si quid prodesse monendo
Posset, Adoni monet; fortísque fugacibus esto,
Inquit; in audaces non est audacia tuta.

Veruntamem cùm ille immemor mandatorum Veneris in aprum violentum postea irruisset, ab illo in femore percussus interiit, vt testatur Theocritus in Epitaphio Adonis:

κεῖται καλὸς Ἄδωνις ἐπ' ὤρεσι, μηρὸν ὀδόντι
λευκῷ λευκὸν ὀδόντι τυπείς.

Dente femur niueo niueus iacet ictus Adonis
Montibus in summis.

Scriptum reliquit Sappho Adonim mortuum fuisse à Venere inter lactucas depositum. Fama est præterea Venerem pactam esse cum Proserpina vt sex menses mortuus Adonis esset apud Proserpinam, sed ea lege ne illum Proserpina in thorum, aut in amplexum acciperet: alios sex menses esset apud Venerem. Fuerunt tamen qui dixerint non ipsum quidem Adonim in aprum irruisse, sed ab apro impetum factum fuisse in Adonim, & id Martis consilio contigisse. Nam cùm Mars Venerem, Venus Adonim amaret & sequeretur, ratus est Mars omnes Veneris amores posse in se conuerti, si Adonim de medio sustulisset: atque illi apro immisso cùm Venus opem ferre properaret, pede à spina rosæ vulnerato purpureum colorem rosæ, cùm priùs esset candida, datum fuisse fabulantur. Fuerunt Adonidi sacra instituta, quæ Adonia dicta sunt, quæ Athenis celebrabantur, de quibus meminit Aristophanes in Pace. In his sacrificiis autumni fructus cuiusuis generis adhibebantur, quæ ἀκρόδρυα dicūtur à Græcis. consueuerūt præterea & hordeum & triticum serere in locis suburbanis, atq; ea loca in quibus hæc sata fuissent, multęque essent fructiferę arbores, hortos Adonios appellare: quia locis huiusmodi Adonis delectaretur. atque de iis fructibus, qui offerebantur Adonidi,

ita

ita meminit Theocritus in Adonia celebrantibus:

πὰρ μέν οἱ ὥρια κεῖται, ὅσα δρυὸς ἄκρα φέρουσι.
Nec sibi desit, ait, quod rami tempore mittunt
Autumni.

Agebatur Alexandriæ præsertim Adonidis celebritas, cuius imago cum magna pompa ferebatur: qui colebatur etiam in illa vrbe Macedoniæ, quam Dium vocabant: quò cùm Hercules venisset, multósque vidisset exeuntes è sacello, interrogauit quendam de præsentibus, eò & ipse ingressurus, cuius esset Deorum illud fanum. Cùm is Adonidis dixisset, nihil est, inquit religiosum. Quid ageretur apud Assyrios in Adonis, declarauit Lucianus ita in Dea Syria: *λέγουσι γὰρ δὴ ὦν τὸ ἔργον τὸ ἐς Ἄδωνιν ὑπὸ τοῦ συὸς, ἐν τῇ χώρῃ τῇ σφετέρῃ γενέσθαι, καὶ μνήμην τοῦ πάθεος τύπτονταί τε ἑκάστου ἔτεος, καὶ θρηνέουσι, καὶ τὰ ὄργια ἐπιτελέουσι καί σφισι μεγάλα πένθεα ἀνὰ τὴν χώρην ἵσταται, ἐπεὰν δὲ ἀπολύψωνταί τε, καὶ ἀποκλαύσωνται, πρῶτα μὲν καταγίζουσι τῷ Ἀδώνιδι, ὅκως ἐόντι νέκυϊ· μετὰ δὲ τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ ζώειν τέ μιν μυθολογέουσι, καὶ ἐς τὸν ἠέρα πέμπουσι* *Dicunt enim in sua regione contigisse, vt Adonis ab apro ictus fuerit atque ad eius rei memoriam singulis quotannis se plectunt, & lamentantur, & diem celebrant & magnus luctus in illa regione per id tẽpus exoritur. vbi verò se percusserint, & luxerint, primùm Adonidi inferias persoluunt, tanquã vita defuncto: deinde altero die ipsum viuere inquiunt, & in cælum mittunt.* Fuit celeberrimum omnium fanum illud Adonidis in Cypro, in quo præclarum & multi nominis Harmoniæ monile fuit, quod tamen Eriphyles vocatum est, quia illo accepto hæc virum suum per proditionem perdiderit, vt ait Pausanias in Bœoticis. Est Adonis præterea nomen fluuii, qui per Libanum defertur, dicebatúrque cruentus fluere quo tempore Adonia agebãtur. Atque tot de Adonide memoriæ prodita sunt ab antiquis. Fabulati sũt matrem Adonidis in arborem ob pudorem conuerti optasse, quia quòd concubuisset cum patre, hominum conspectum deuitare cu peret, quod ad muliebrẽ cupiditatẽ pertinet. nam hominum fabulas magis ad mores, Deorum ad physicas rationes spectare diximus. hoc autẽ quæ sit flagitiorum & libidinum conscientia declarat, quantoperéque vel metu vel pudore anteactorum scelerum scelerati, conscientiáque exagitentur: & qualia sint mortalium vota, cùm quid parum honestum à Diis impetrare contendimus. nam qui votorum compotes facti fuerunt aliquando, tum demum intelligunt quàm absurda, vel turpia, vel damnosa, vel iniqua & impia cupierint: quæ antequam consequerentur se infelices & miseros exclamabant. Fuerunt qui hactenus dicta de matre Adonis ad historiam flectãt, & ad matrem cuiusdam Adonidis, cùm tamen Adonim tritici semen esse sentiant, vt testatur Theocriti enarrator, *λέγουσι δὲ περὶ τοῦ Ἀδώνιδος ὅτι καὶ ἀποθανὼν ἓξ μῆνας ἐποίησεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Ἀφροδίτης ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἀγκά-*

λαις τῆς Περσεφόνης. τοῦτο τὸ λεγόμενον, τοιοῦτόν ἐστιν ἀληθῶς, ὅτι ὁ Ἄδωνις. ἤγουν ὁ σῖτος σπειρόμενος, ἓξ μῆνας ἐν τῇ γῇ ποιεῖ ὑπὸ τῆς σπορᾶς· καὶ ἓξ μῆνας ἔχει αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη, τουτέστιν, ἡ εὐκρασία τοῦ ἀέρος· καὶ ἐκ τότε λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι. *Aiunt enim de Adonide quòd mortuus sex menses moratus est in complexu Veneris, quot etiam apud Proserpinam. Hoc reipsa ita se habet: quòd Adonis frumētum est satum, quod sex menses degit sub terra: sex menses illum habet Venus, aeris temperies, scilicet, ex quo illum messores colligūt.* Sensit tamē Orpheus in hymno in Adonim, illum esse solem, cum illum rebus omnibus præbere nutrimentum, & esse germinandi autorem dixerit in his:

εὔβουλε, πολύμορφε, τροφὴ πάντων ἀρίδηλε·
κούρη, καὶ κόρε, σὺ πᾶσι θάλος αἰὲν Ἄδωνι·
σβεννύμενε, λάμπων τε καλαῖς ἐν κυκλάσιν ὥραις.
Quis cunctis alimenta refert, prudentia cuius
Plurima, qui vario lætaris nomine Adoni:
Germinum & idem autor, pariter puer atque puella:
Extincte, atque iterum splendens labentibus horis.

Finxerunt antiqui, qui Adonim solem esse putarunt, illum ab apro hirsuta & aspera fera ictum, quia aspera sit & hirsuta hyems, per quam solis vires paulatim deficiunt, ea res est omnino Veneri inimica, quoniam per aeris temperiem viget Venus, cùm frigus, vt inimicum, naturæ opus non ingrediatur. Cùm sol igitur in signis sex Australibus extiterit per signiferū incedens, breuioresque sunt dies ac longiores noctes, tum dicitur Adonis apud inferos morari: cùm verò signa Borealia longiores dies fecerint, tunc est apud Venerem, per quam omnis venustas omnisque nitor aruis restituitur. ea de causa illum ait Orpheus modò esse apud superos, modò apud inferos:

ὅς ποτὲ μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα,
ἠδὲ πάλιν πρὸς Ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡριόκαρπον.
Qui modò sub terris habitas, & tartara nigra,
Frugiferúmque refers in cælum corpus & idem.

Ita enim sub his fabularum figmentis vniuersas propè res naturæ antiqui declararunt, non minùs sapienter quàm Platonici aut Peripatetici: nam si contentiones ex Aristotelis libris eximantur, perbreues erunt sententiæ, quæ nunc magnis voluminibus continentur. at nunc de Sole dicamus.

De Sole. CAP. XVII.

SOLEM, quem generationis, & omnium propè bonorum autorem Deo ita iubente habemus, nonnulli ità fabulis implicarunt, vt vix tandem se quasi è nebula explicare aliquando possit. Hunc genitū esse plerique crediderunt: neque tamen è quibus parentibus inter se consentiunt. at enim de vna re eodē modo vna est

na est necessario oratio, neque contrariæ de eadem re simul veræ esse vnquam possunt. nemo sanè nasci potest è pluribus parentibus, vt neque ex eodem diuersis temporibus. Hesiodus igitur in Theogonia Thiam Solis, & Lunæ & Auroræ matrem, patrem Hyperionem fuisse in his scribit:

> Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε Σελήνην,
> Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
> ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι.
> γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
> *Thia parit Solem magnum, lunámque nitentem,*
> *Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam*
> *Cælicolísque Deis cunctis. Hyperionis almi*
> *Semine concepit namque illos Thia decora.*

At Homerus in hymno, quem scripsit in Solem Euryphaessam matrem fuisse Solis scribit, patrem verò Terræ ac Cœli filium Hyperionem, vt patet ex his:

> Ἥλιον ὑμνεῖν αὖτε Διὸς τέκος ἄρχεο μοῦσα
> Καλλιόπη φαέθοντα, τὸν Εὐρυφάεσσα βοῶπις
> γείνατο Γαίης παιδὶ, καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
> γῆμε γὰρ Εὐρυφάεσσαν ἀγακλειτὴν Ὑπερίων
> αὐτοκασιγνήτην, ἥ οἱ τέκε κάλλιμα τέκνα,
> Ἠῶ τε ῥοδόπηχυν ἐυπλόκαμόν τε Σελήνην,
> Ἠέλιόν τ' ἀκάμαντα.
> *Calliope Solem Iouis alto è semine nata*
> *Nunc rursus Phaethonta refer: quem diua creauit*
> *Euryphaessa sato Terra Cæloque micanti.*
> *Frater erat, coniux Hyperion Euryphaessa*
> *Mox fuit: hæc illi peperit dein pignora clara,*
> *Auroram roseam, & præstanti lumine Lunam,*
> *Perpetuóque orbem lustrantem lumine Solem.*

Fuit enim Hyperion Terræ, & (vt alii putarunt) Cœli, vt alii Titanis filius: alius fuit Agamemnonis, de quo meminit Pausanias in Atticis, qui postremus regnauit Megaris. Hic cùm cæteris Titanibus aduersus Iouis imperium minimè consensit, sed potius Iouis partes secutus post victoriam currum, & coronam, & multa alia honoris insignia, & Iouis erga se beneuolentiæ obtinuit. Hic cùm Titanis fuisset nepos, Titan & ipse sæpiùs vocatus est à poetis, vt testatur Virg. lib. 4.

> *vbi primos crastinus ortus*
> *Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.*

Fuerunt Soles plures vocati, vt ait Cicero lib. 3. de natura Deorũ, quare non mirum est si aliqua sit de Solis parentibus controuersia: nã de vno omnia propè dicuntur, quæ gesta sunt à cæteris. Sic autem inquit Cicero: Vnus igitur eorũ qui Soles dicti sunt, è Ioue natus, nepos Aetheris fuisse dicitur: Alter, Hyperione. Tertius,

Vulcano Nili filio, cuius vrbem Aegyptii volunt eſſe eam, quæ Heliopolis appellatur. Quartus is quem heroicis temporibus Achanto Rhodi peperiſſe dicitur, auum Ialyſi, Camiri, & Lindi. Quintus, qui Colchis fertur AEetã & Circen procreauiſſe. Cùm verò Sol Deus eſſe crederetur, omniáque ſuo lumine illuſtrare, ac videre, Dei lampas dictus eſt ab Euripide ita in Medea:

προεννέπω δέ σοι,
εἴ σ' ἡ πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ.

nuntio tibi,
Si te Dei lampas videbit craſtina.

Atque vt ſummatim dicam, poſt ipſum Deum rerum omnium autorem ac moderatorem, Solem patrem & autorem generationis crediderunt eſſe antiqui: quippe quòd ille omnium creditorum Deorum vires vnus reipſa contineret, cùm varia nomina ipſis viribus fuiſſent indita, vt patet ex his carminibus Sapphicis à nobis olim in Latinam linguam translatis:

Phœbe ſtellarum moderator alme,
Qui diem curru nitido reducis
Plaga ab Eoa, pelagique Iberi
Condis in vndas:
Magne Muſarum pater atque ductor,
Diligens ſummi patris ô miniſter,
Grande cœlorum decus, alma præbens
Lumina mundo.
Te ferunt clarum leuibus ſagittis:
Te ferunt artis citharæ peritum:
Quæque mox cœli meditentur aſtra
Dicere doctum.
Grande ſyluarum decus ipſe pingis
Floribus terram, volucréſque vident
Per te, vbi vernæ placidis tepeſcunt
Flatibus auræ.
Te ſine eneruis Venus, atque Amori
Decidunt alæ: veterum Deorum
Vim tenes vnus, varióſque in vno
Nomine claudis.

Nam profectò tanta fuit ſimplicitas antiquorum, tantáque demětia, vt diuinos honores rebus humanis, & ſimulacris elementorum, aut elemētorum viribus tribuerint, qui ſoli vero, ſancto, immaculato Deo debebantur. quod certè patere exiſtimo noſtros hos mythologicos libros diligentiùs intueñti, fabularúmque ipſarum inuentionem, quarum declaratio apertior & vberior quòd in noſtra tempora mihi fuerit reſeruata, eſt cur Deo omnipotenti redemptori noſtro gratias immortales agam, cuius beneficio mihi cōceſſum eſt has priſcorum inſulſas ambages, nihilque

verè

verè religiosum continentes aperire, sed tantum figmenta esse demonstrare ad res philosophicas explicandas. Nã Solem ipsum cuncta videre, cuncta audire, cuncta cognoscere mortalia arbitrati sunt antiqui, vt ait Aeschylus in Prometheo;

καὶ τὸν πανόπτην κύκλον Ἡλίου καλῶ.

Voco videntem cuncta Solis circulum.

Quem tamen quidam Dei simulacrum in mundo esse censuerũt. tum quia cunctis sideribus sit fons luminis, & beneficentiæ in omnes res naturales autor, tum etiam quia pro suo cursu cęteris omnis iustitiæ & administrationis sit moderator, vt ait Plutar. in libello de doctrina principum. Hunc in curru vehi solitum putarunt antiqui, vt ait Horatius in carmine Seculari:

Alme Sol curru nitido diem qui
Promis & celas.

Huius verò currus magnificentiam & mirabilitatem descripsit Ouidius libro secundo Metamorph. trahebatur verò ab equis quatuor, vt ait Euripides in Phœnissis:

εἰ τὰ τέθριππά γ' ἐς ἁρμάτα λεύσσων
Ἡλίου.

Si vel quadrigas Solis & currum intuens.

Fuerunt eorum nomina ita equorum dicta ab Ouid. libro 2. Metamorph.

Interea volucres Pyrois, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartúsque Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent.

His quadrigis aureas habenas habentibus moderari putabatur, & lucis vitæque Quæstor vocatus est à Proculo Lycio, clauiúmq; rerum humanarum gubernator, vt patet ex his carminibus:

κλῦθι πυρὸς νοεροῦ βασιλεῦ χρυσήνιε Τιτάν·
κλῦθι φάους ταμία, ζωαρκέος ὦ ἄνα πηγῆς,
αὐτὸς ἔχων κληῖδα καὶ ὑλαίοις ἐνὶ κόσμοις.

Audi flammarum Titan rex, qui aurea equorum
Lora tenes, lucis quæstor, vitæque orientum
Claues fontis habes, dominaris & omnibus vnus.

Hunc crediderunt antiqui currum mergere in Oceano, vt ait Virgilius in tertio Georgicorum:

Tum Sol pallentes haud vnquam discutit vmbras,
Nec cùm vectus equis altum petit æthera, nec cùm
Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.

Quidam putarunt equos Solis lumen efflare solitos è naribus, quam opinionem secutus Virgilius, ita scripsit libro duodecimo Aeneidos:

Postera vix summos spargebat lumine montes
Orta dies, cùm primùm alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucémque elatis naribus efflant.

Alii non mergi quidem Solem in Oceanum crediderunt, sed in poculo nauigare, quod & Stesichorus, & Antimachus & antiquorum plures crediderunt. Verùm dixerunt nonnulli Vulcanũ thorum fabricasse Soli ita profundum ex auro. vt in eo per noctem, cùm ad Oceanum defessus diurno labore itineris peruenisset, vel dormiens nauigare posset ad orientem. Ibi currus illi experrecto astabat, quem ascendens cœlum conscenderet, quod faciebat quotidie. Quæ opinio apparet fuisse etiam Mimnermi, vt patet ex his carminibus Pumilionis:

Ἠέλιος μὲν γάρ τ' ἔλαχεν πόνον ἤματα πάντα·
 οὐδέ ποτ' ἄμπαυσις γίνεται οὐδεμία,
ἵπποισίν τε καὶ αὐτῷ, ἐπεὶ ῥοδοδάκτυλος Ἠὼς
 Ὠκεανὸν προλιποῦσ' Οὐρανὸν εἰσαναβῇ.
τὸν μὲν γὰρ διὰ κῦμα φέρει πολυήρατος εὐνὴ
 κοίλη, Ἡφαίστου χερσὶν ἐληλαμένη
χρυσοῦ τιμήεντος ὑπόπτερον, ἄκρον ἐφ' ὕδωρ
 εὕδονθ' ἁρπαλέως χώρου ἀφ' Ἑσπερίδων
γαῖαν ἐς Αἰθιόπων, ἵνα οἱ θοὸν ἅρμα καὶ ἵπποι
 ἑστᾶσ', ὄφρ' Ἠὼς ἠριγένεια μόλῃ·
ἔνθ' ἐπέβη ἑτέρων ὀχέων Ὑπερίονος υἱός.

Longa laborantem Solem lux prospicit: illi
 Noscitur & lucis tempore nulla quies:
Nec cessatur equis postquam Pallantias orta
 In mare purpureis astra fugauit equis.
Fluctibus at lectus fert hunc Vulcanius. illum
 Vulcanus manibus fecerat ipse suis,
Ex auro, celerem, pelagi per summa volantem.
 Sopitúsque locus fertur ab Hesperidum,
Donec ad Æthiopas veniat: firmatur equorum
 Currus, dum redeat Memnonis alma parens.
Tunc alios scandit currus Hyperione natus.

Fuerunt etiam qui putarint vbi ad orientem Sol peruenisset, currum illi ab Horis paratum, at non sua sponte assistere, cùm illæ sub iugum equos Solis veniente Aurora adducerent. Homerus lib. 4. Odys. duos tantùm Solis equos numerauit, Lampum scilicet, & Phaethontem, qui diem & Auroram portarent hoc pacto.

 Ἠῶ δ' αὖτε
ῥύσατ' ἐπ' Ὠκεανῷ χρυσόθρονον, οὐδ' ἔα ἵππους
ζεύγνυσθ' ὠκύποδας φάος ἀνθρώποισι φέροντας,
Λάμπον καὶ Φαέθονθ', οἵ τ' Ἠῶ πῶλοι ἄγουσι.

 Auroram fluctibus inde
Rursus ab Oceani traxit, nec passa iugales
Iungere equos celeres, portantes lumina rebus,
Ceruice Auroram Lampum & Phaethonta trahentes.

Alii tamen his Erythræum & Actæonem addiderunt. Alii parua lumi-

lumina in oriente quotidie coire putabant, quæ ad noctem vsque perdurarent, & circumlata paulatim vesperi extinguerentur, eásque flammas Solem orientem esse crediderunt, vt scripsit Epicureus philosophus poeta lib. 2.

Aut quia conueniunt ignes, & semina multa
Confluere ardoris consuerunt tempore certo:
Quæ faciunt Solis noua semper lumina gigni.
Quod genus Idæis fama est in montibus altis
Dispersos ignes orienti lumine cerni.

Cùm verò Sol Lunæ cæterísque sideribus lumen impartiat, meritò siderum dominus & moderator fuit appellatus. quem etiam quòd autor sit generationis, dum per obliquum circulum percurrit, Deum putarunt antiqui, vt ait Euripides in Oreste:

καὶ πῶς σιωπῶ; φέγγος εἰσορᾶν θεοῦ
τόδ' οὐκέθ' ἡμῖν τοῖς ταλαιπώροις μέτα·
Et qui tacebo? lumen haud nobis Dei
Licet misellis amplius quòd cernere.

Idcirco Libyę populi, quòd manifesta Solis & Lunæ beneficia in humanum genus intuerentur, de Diis reliquis minimè erãt soliciti, cùm Soli & Lunæ sacrificarent, vt ait Herodotus in Melpomene, θύουσι δὲ Ἡλίῳ καὶ Σελήνῃ μούνοισι τούτοισι μέν νυν πάντες Λίβυες θύουσι. *Sacrificant Soli & Lunæ solis, quibus omnes Libyæ populi solent immolare.* Fabulati sunt Solem habuisse propria boum armenta & ouium greges, quos Horæ & Nymphæ illę custodiebant, quas recensuit ita Homerus pascere in Thrinacia libro μ, Odysseæ:

Θρινακίην δ' ἐς νῆσον ἀφίξεαι ἔνθα δὲ πολλαὶ
βόσκοντ' Ἠελίοιο βόες, καὶ ἴφια μῆλα·
ἑπτὰ βοῶν ἀγέλαι, τόσα δ' οἰῶν πώεα καλά.
πεντήκοντα δ' ἕκαστα γόνος δ' οὐ γίνεται αὐτῶν,
οὐδέ ποτε φθινύθουσι. θεαὶ δ' ἐπιποιμένες εἰσὶν,
Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι Φαέθουσά τε Λαμπετίη τε,
ἃς τέκεν Ἠελίῳ ὑπερίονι δῖα Νέαιρα.
Insula Thrinacia est, quò peruenies: vbi Solis
Permultæ pascuntur oues armenta boúmque:
Balantúmque greges sunt septem, armenta boum tot.
Quinquaginta tenent nam singula, nascitur ex his
Nil, nec obit pascúntque Deæ prępinguibus herbis,
Formosæ Nymphæ, Phaethusáque Lampetiéque,
Quas Hyperionide peperit diuina Neæra.

Hæc armenta non procul à Tænaro fuisse scribit Homerus in hymno in Apollinem. Memoriæ prodidit Herodotus in Calliope in Apollonia, quæ regio est in sinu maris Ionii, oues fuisse sacras Solis, quæ per diem secundum eum fluuium pascerentur, qui è Lacmone Apolloniæ monte apud Oricum portum olim vocatũ in mare defluebat: has per noctem qui diuitiis & nobilitate inter

illos præstant, singuli per anni spatium seruare domi soliti fuerunt. Pascebantur boues etiam Deorum communes in Pieriis mõtibus, de quibus ita scripsit Homerus in hymno in Mercuriũ:

αὐτὰρ ὁ Ἑρμῆς
Πιερίης ἀφίκανε θέων ὄρεα σκιόεντα,
ἔνθα θεῶν μακάρων βόες ἄμβροτοι αὖλιν ἔχεσκον
βοσκόμεναι λειμῶνας ἀκηρασίους ἐρατεινούς.

Nympha sed Atlantide natus
Pieriæ montes adijt, lucósque virentes:
Huc vbi habere boues solitæ stabula alta Deorum
Æternæ, assuetaque iugis, pratísque decoris.

Multi fuisse Solis filii commemorantur, quos è diuersis mulieribus & nymphis suscepit. Nam è Clymene genuit Phaethontem: è Neæra Lamperien & Phaethusam & Pasiphaen: Augiam è Calypso: è Perseide Circen, Aloeum, & AEetam, & Themim siue Ichneam. At Eumelus Corinthius historicus poeta Aloeum & AEetam Solis & Antiopes filios putauit, cùm ita scripserit:

ἀλλ' ὅτε δ' Αἰήτης καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
Ἠελίου τε καὶ Ἀντιόπης, τότε δ' ἄνδιχα χώρην
δάσσατο παισὶν ἑοῖς Ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
ἣν μὲν ἔχεν ποταμὸς Ἀσωπός, τὴν πόρε δίῳ Ἀλωεῖ·
ἣν δ' Ἐφύρη κτεάτισσ', Αἰήτῃ δῶκεν ἅπασαν.
Αἰήτης δ' ἄρ' ἑκὼν Βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν,
εἰσόκεν αὐτὸς ἀνὴρ εἰς ὕστερον αὖθις ἵκοιτο.

Natus vbi Æeta est, simul & præclarus Aloeus,
Solis & Antiopes nati; hic Hyperionis alto
Sanguine progenitus pueris sua regna duobus
Cessit. Asopus & hoc diuino cessit Aloei
Quod tulit: hoc Ephyrésque Æetæ præbuit omne,
Hoc Buno seruare lubens Æeta reliquit,
Donec vir factus post tempora certa rediret.

Dicitur & Anaxibiam nympham fuisse insecutus vim illaturus, quæ vbi in sacellum Rectæ Dianæ confugisset in monte Vertice nomine situm, mox euanuit: at Sol inde ortus esse postea dicitur, quare mons fuit Oriens vocatus, vt scripsit Cænaro in rebus Indicis. aiunt etiam Phasim fuisse Solis & Ocyrhoes filium, illum qui in adulterio deprehensam matrem occidit, atque ab Erinnybus exagitatus se in Arcturum fluuium Colchorum coniecit, qui Phasis ab ipso fuit appellatus, vt ait Heraclitus Sicyonius in tertio de Lapillis. Fuit Solis filius etiam Mausolus, à quo vocabatur prius fluuius Ichthyophagorum, qui postmodo vocatus fuit Indus. Fabulati sunt nonnulli Venerem à Sole fuisse compressam in Rhodo insula, Rhodúmque peperisse, quo tempore aurum pluit, atque inde datum fuisse nomen insulæ. Hanc insulam prius habitarunt Telchines, qui (vt fabulati sunt antiqui)

qui) filii fuerunt Thalassæ, qui dicti sunt cum Caphira Oceani filia Neptunum educasse, cùm Rhea illi transmisisset infantem. Hi cùm multa vitæ hominum vtilia inuenissent, tum Deorum imagines primi excogitarunt, cùm etiam quædam antiqua Telchinia vocarentur. Dicti sunt præterea Telchines fuisse præstigiatores, qui nubes & pluuias & grandinem & niuem inducerent cùm vellent, & tanquam de Magis memoriæ proditum est, qui etiam proprias formas mutabant. De illa ita meminit Pindarus in Olympis:

τὰν ποντίαν	*æquoream*
ὑμνέων παῖδ' Ἀφροδίτας	*Hymno laudans filiam Veneris,*
Ἀελίου τε νύμφαν Ῥόδον:	*Solisque Nympham Rhodum.*

Alii Solis & Amphitrites putarunt filiam, vt ait Asclepiades: alii Amphitrites & Neptuni; Herophilus Neptuni ac Veneris, Epimenides Oceani ac Veneris. at enim cùm Sol cum Venere congressus est, pluit auro, & rosæ multæ floruerunt, vt est in his:

Κύπριδος Ἠελίου τε Ῥόδος θῆκ' οὔνομα νήσῳ·
τρεῖς τούτων παῖδες πόλεσι τρισίν. ἡνίκα κοίτην
εἰσανέβη τε θεᾶς, στάξεν θεὸς ὕσατο χρυσοῦ·
πλεῖστα ῥόδ' ἤνθησαν φοίνικα, καὶ κρίνα λευκά.
Insula dicta Rhodos de Sole & Cypride nata est:
De tribus & natu horum tres sunt simul vrbes,
Cúmque Deam Deus accessit, guttis pluit auri:
Purpureaque rosa fudere ac lilia flores,

nam ῥόδον rosam significat apud Græcos, eáque insula dicta est postea Tripolis, quia tres Rhodi & Solis filii, Lindus videlicet, Camirus, Ialysus nomina vrbibus à se conditis singulatim dederunt. Fuit Solis filius Epaphus etiam, qui Memphim condidit. Filius fuit eius & Macareus, Tenagus, Triopes, Ochimus, Phaethon iunior, Actis, Cercaphus. alius Phaethon è Prote filia Nelei illi natus est, AEgle, Hemithea, Dioxippe, Dirce: Miletus, à quo vrbs Ioniæ dicta est, ex Deione. Horæ, Angeronia, Sterope, Egialus, & alii complures. Atque de maribus nonnullorum dissentiunt scriptores, sed hoc nihil attinet ad rem propositam diiudicare. Mos fuit vt Soli equus immolaretur, vt ait Ouid. in Fastis, vbi etiam solem Hyperionem nominat:

Placat equo Perses radijs Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

At Homerus in lib. τ. Iliadis, Ioui & Soli aprum immolari inquit in his carminibus:

Ταλθύβιος δέ μοι ὦκα κατὰ στρατὸν εὐρὺν Ἀχαιῶν
κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ' Ἠελίῳ τε.
At mihi Talthybius in castris præparet aprum,
Quem mactare Ioui par est, Solique superno.

Huic etiam sacratus putabatur gallus gallinaceus, vt ait Pauf. in

prioribus Eliacis, quia Solis reditum cantu nuntiat.

¶At nunc fabulosa summatim explicemus. Solem Thiæ filiũ illa de causa putarunt, quòd omnia bona à diuina natura procedunt: nam Thia diuinam significat. huic patrem addiderunt Hyperionem, quia per omnia corpora superiora diuina prouidentia transmittitur. Cùm igitur ὑπερίων supereuntem significet, sitque nomen Solis adiunctum, vt ait Homerus lib. α. Odyss.

οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἠελίοιο ἤσθιον,

Qui boues Hyperionis Solis ederunt:

meritò Sol illius filius existimabatur; siue sit diuina prouidentia, siue superna illa cœlestia corpora, quæ perpetuis motibus agitãtur, per Hyperionem intelligamus. Alii Solis ipsius naturam respicientes matrem Euryphaessam illi tribuerunt: quippe cùm εὐρὺς latus, φάος splendor sit ac lumen, isque omnium astrorum clarissimè & latissimè luceat. Dictus est Sol aduersus Titanas Iouis partibus fauisse, quare coronam, & currum, & alia honoris insignia esse cõsecutus: quia viri boni; quibus est dignitas ingenii, magis fauent veritati & iustitię, quàm diuitiis per scelera, vel dolos, vel crudelitatem comparãdis. Est enim sapientiæ & æquitatis autor in ortu mortaliũ dominãs Solis planeta: qui etiã non mediocres opes & honores mortalib. largitur. Nã idcirco vt argentũ Lunæ, Marti ferrũ, Saturno plumbũ, Ioui electrũ, Mercurio stannũ, Veneri æs, sic aurũ Soli tribuitur. vt igitur nemo impunè deniq; aduersus æquitatẽ insurgit, sic nullus vir bonus infelix diu esse potest. Hunc in curru vehi solitum finxerunt antiqui, quoniã nõ facilè percipiebant illa quæ essent à sensibus remota, nisi per ea quæ cadebãt sub sensum. Idcirco multæ de cœlorum motibus apud antiquos natæ sunt controuersiæ, cùm alii singulis globis cœlestibus proprias animas tribuerent, quę illos circumuoluerẽt, alii vnam esse satis omnibus globis putarent, alii singulis sideribus suas addiderint: atq. alii rursus assiduè cœlum circa terrã cõuolui sentirẽt, alii cœlum consistere ac terrã in circulũ circumferri. Atqui nomina ipsorum equorum Solis quid aliud significant, nisi vel ignem vel lucem? Pyrois enim flammatus, AEthon ardens, Lampus splendens, Phlegon vrẽs; quæ ficta sunt ex illorũ sentẽtia, qui stellas igneas esse voluerũt; Eous autẽ matutinus est, quia omnes facultates Soli attribuũt. Atque cùm Sol occidens in vndas illabi, exoriens ex vndis emergere videretur, neque facilè vulgus intelligeret, Solẽ vbique tantundẽ abesse à medio, illum finxerũt in lecto à Vulcano facto natare: qui cùm experrectus ad litus oriẽtis applicuisset, currum illi esse paratum ab Horis dixerunt, quæ temporum omniũ ministræ sunt & cellariæ. Cùm verò lux Aurora sit ante Solis ortum, iidem Solis equi dicuntur portare Auroram, Sol siderum dominus, & lucis, vitæque mortalium quæstor habitus est, quoniam autor est luminis cæteris stellis,

& pro

& pro illius cursu cuncta vigent animãtia. Hic idem morborum, & salutis omnium,& frugum,& rerum copiæ est autor,& temporum moderator,& Deus habitus, ob infinita propè in omnes beneficia. Hic igitur cùm solus tãtæ sit autoritatis inter omnia quæ videntur, perpetuóque motu agitetur, Deus ab antiquis primus fuit creditus. Huius filii nihil aliud sunt,quàm radiorum in corpora naturalia agentium vires,vt patet ex ipsorum nominum interpretatione:nam & Pasiphae omnibus lucens,& Phaethusa ardens, & Lampetie splendens, & Augeas splendidus est,& Hemithea semidea & propè diuina, & Heliades Solis vires, & reliqua nomina sunt his similia, at de Sole satis, nunc dicendum est de Pale.

De Pale. CAP. XVIII.

PALES pastorum Dea credita, ita vocata est à nonnullis, cùm tamen aliàs magna Mater, aut Vesta vocaretur. In huius honorem: Palilia celebrabantur, quæ solennitas erat pastorum: nam palearum accensi acerui certo ordine in loco plano collocabantur,quos transiliebant pastores saltando, vt ait Ouid. lib. 4. Fastorum:

Móxque per ardentes stipulæ crepitantis aceruos
Traijciat celeri strenua membra pede.

De Aristæo. CAP. XIX.

ARISTAEVS Apollinis & Cyrenes filius fuisse dicitur, vt testatur Virg. lib. 4. Georg. in his:

Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes. quid me præclara stirpe Deorum
(Si modò, quem memoras, pater est Thymbræus Apollo)
Inuisum fatis genuisti?

Apollonius autem libro secundo Argonauticorum commemorat etiam quo pacto Phœbus in amorem Cyrenes inciderit, cùm illa pecudes ad ripas Penei fluminis custodiret in his:

Κυρήνη πέφαταί τις ἕλος παρὰ Πηνειοῖο
μῆλα νέμειν προτέροισι παρ' ἀνδράσιν. εὔαδε γάρ οἱ
παρθενίη καὶ λέκτρον ἀκήρατον. αὐτὰρ Ἀπόλλων
τήνγ' ἀνερειψάμενος ποταμῷ ἔπι ποιμαίνουσαν
τηλόθεν Αἱμονίης, χθονίης, παρακάτθετο Νύμφαις,
αἳ Λιβύην ἐνέμοντο παραὶ Μυρτώσιον αἶπος.
ἔνθα δ' Ἀρισταῖον τέκε Φοίβῳ, ὃν καλέουσιν
Ἀγρέα καὶ Νόμιον.

Fama est Cyrenen Penei ad fluminis vndam
Egisse pastum pecudes: æterna placebat
Virginitas, castúsque thorus cui fertur Apollo
Hanc rapuisse graui perculsus vulnere amoris,

Quam procul Hæmonijs portauit finibus: inter
Indigenas Libyæ nymphas, Myrtosia iuxta
Hanc iuga deposuit; quæ mox de semine Phœbi
Mater Aristæi facta est, qui dicitur Agreus,
Et Nomius.

At Cicero actione sexta in C. Verrem Aristæum Liberi patris filium fuisse scribit his verbis: Aristęus, qui vt Græci ferunt, Liberi filius, inuentor olei esse dicitur, vnà cum Libero patre, apud illos eodem erat in templo consecratus. Aristæum scripsit in libro de Diis Theagenes fuisse Cyrni Regis filium & Theramenes Nymphæ, quæ nomen dedit vni ex insulis maris Aegæi, atque priùs Battus vocatus fuit propter linguæ impedimētum. Scriptum reliquit Theocriti enarrator Aristæum à Nymphis fuisse educatum, quem & olei & mellis conficiendi rationem illæ docuerūt, quare horum vtriusque inuentor habitus est Aristæus, vt téstatur Iustinus libro historiarum decimotertio. inuenit Aristęus oleum & mel in Ceo primùm. Scriptum reliquit Pindarus in Pythicis Cyrenen cum Apolline venari solitam ac diutiùs virginitatem seruasse; quę vbi cum leone fuisset aliquando colluctata, Apollo in eius amorem incidit, illámque in Libyam deportatam compressit, ex quo natus est Aristæus. Pherecydes, data illi optione vt quò vellet ferretur, in Libyam portatam fuisse dicit, in eam ciuitatem quæ Cyrene ab ipsa postea nominata fuit: cùm tamen Agretas illam in Cretam primùm fuisse portatam scriptum reliquerit libro primo rerum Libycarum. fuítque Larissa Cyrenes soror, à qua vrbs nominata fuit in Thessalia: Alii tradiderunt regnū virtutis præmium fuisse propositum ab Eurypylo, illi qui leonem populantem regionem occidisset, atque Cyrenen illo tempore regnum obtinuisse. Huius filius fuit Autuchus ex Apolline præter Aristæum: quibus alii Eutocum, & Nomium, & Argæum addiderunt. Neque verò vnus tantùm fuit Aristæus, sed plures: vnus Carysti filius, alius Chęronis, alius Cœli & Terræ, hic Apollinis: qui cùm Etesias aliquando vocasset in Ceo (nam plures ob calorem Solis & canis æstum moriebantur) atque illi statim flare cœpissent, Iupiter Aristæus vocari cœpit, & Apollo Agræus & Nomius pastorum & agrestium Deus. quę tamen cognomina sunt etiam eius patris Apollinis. Hunc eundem omnis humanitatis autorem prodiderunt antiqui, quorum sententiam nos secuti ita in nostris Venationib. lib. 4. scripsimus:

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras.
Fertur Aristæus antrum hìc coluisse, virorum
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus, & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas

Pascere: & quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice: primus oliuum
Exprimere ex olea fructu, lac cogier idem.

Quem tamen non Bacchi quidem filium, sed alumnum quidam fuisse censuerunt, ad quorum sententiam allusimus ita in nostris Venationibus:

Nutryt hic Bacchum miro deuinctus amore
Euboicas inter nymphas, Dryadásque puellas.

Huius vxor fuit Autonoe, quæ fuit etiam Cadmi, è qua Actæonẽ filium suscepit. Aiunt Aristæum non illum quidem Proconnesiũ: at ipsum Apollinis filium in taberna fullonaria interiisse, atque à quodam qui Crotonem contenderet, in itinere visum fuisse fabulantur. Fertur in Deorum numerum relatus fuisse Aristæus ob rerum humano generi vtilium inuentionem, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. fuit enim id antiquorum institutum, vt diximus, vt viros bonos & sapientes diuinis honoribus ornarent, de quibus, vt de Diis, fabulosæ narrationes fingebantur. Hunc eundem Aristæum, filium Apollinis Cyrenésque Nymphæ filiæ Hypsei, quam tamen Penei filiam quidam fuisse maluerunt, laseris vsus inuentorem fuisse memorant, vt patet ex his: Ἀρισταῖος δὲ ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης τῆς Ὑψέως, πρῶτον τὴν ἐργασίαν τῦ σιλφίυ ἐξεῦρεν, ὥσπερ καὶ τῦ μέλιτος. *Aristæus Apollinis & Cyrenes Hypsei filius primum laseris vsum excogitauit, sicut etiam mellis.* atque vim & bonitatem ipsius laseris ita descripsit Diphilus: σίλφιον ἐστὶ ῥίζα ἡ δύοσμος ἐν Λιβύῃ γινομένη, ἧς δύναμις ἀρτυτικὴ καὶ θεραπευτική. καλλίστη δὲ ἡ Κυρηναϊκή. οὗ καὶ τῷ ὀπῷ καὶ τῷ καυλῷ καὶ τῇ ῥίζῃ χρῶνται. *Est autem laser radix odore suaui, quæ nascitur in Libya, cuius illa vis est vt præparet ac purget. optima verò est Cyrenaica, cuius vtuntur succo & thyrso & radice.* Præterea alii dicunt fuisse Prometheum, alii Aristæum, qui primus omnium taurum Diis immolauerit, cùm antea herbæ tantùm ac flores Diis offerrentur, suffimentáque fierent è preciosis odoribus, vt scripsit Androtion in sacrificiis.

¶ At nunc cur ista fabulosè finxerint inquiramus. Hunc alii Phœbi, alii Dionysi, ac Cyrenes Nymphæ filium putarunt, quia Aristæus consilium est & prudentia mortalium creditus, quæ optima pars est in nobis, vt nomen significat. Sol verò cùm omnes humores in humanis corporibus extenuet, his tanquam aliqua nebula rarioribus factis præpollet in nobis vis animæ ratione prædita, quare Sol pater est Aristæi. Hinc ad vndam Penei fluminis, vel potiùs Penei filiam Cyrenen Phœbus amauit & compressit, quia rarior facta vis illa Arystæum peperit: qui mox olei vsum diligentiam scilicet & vigilantiã in rebus mortalibus inuenit, & mellis rationem, suauioris scilicet & humanioris vitæ, monstrauit hominibus cùm illos dispersos & ferarũ more peruagantes in vnum locum deduxerit, & pascere armenta custodiré-

que docuerit, cùm nullam vtilitatem homines priùs ex armentis perciperent. Nec me tamen prӕterit fuisse nonnullos qui ad historiam rem deduxerint, cùm dicant Aristæum genitum fuisse ab Apolline, qui Cyrenen eximiæ pulchritudinis virginem raptam in Libyam portatam compressit: idque fictum fuisse propter Thessalorum migrationem, qui loci eius amœnitate capti, vbi Cyrene vrbs postea condita fuit, ibi habitare decreuerunt. at nihil in hac historia est mirabilitatis, nihil cur res perpetua memoria digna appareat. Enimuerò per Aristæi fabulam nos antiqui ad prudentiam hortabantur, vt breuibus rem complectar, cùm illa sola & rebus nostris assiduè sit adiumento vt meliùs se habeant, & vitam faciat faciliorem suauiorémque mortalibus: quippe cùm imprudentiæ multa damna, multæque insuauitates & molestiæ sint sociæ. at nunc de Tellure dicamus.

De Tellure. CAP. XX.

TELLVS quibus parentibus orta sit, non facilè est consequi coniectura: quam alii è Litigio, alii è Dæmogorgone, nullis tamen antiquorum testimonijs freti, quod ego videam, dixerunt. Hesiodus in Theogonia hãc statim post Chaos natam fuisse scribit, neque tamen certos parentes illi tribuit ita inquiens:

ταῦτά μοι ἔσπετε Μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
ἐξ ἀρχῆς, καὶ εἴπαθ' ὅτι πρῶτον γένετ' αὐτῶν.
ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων.

Dicite cælestes primùm hoc ab origine Musæ,
Dicite quid priùs illorum se erexit in ortum.
Antè Chaos genitum: pòst lato pectore Tellus
Nata, Deûm superûm ac cæli firmissima sedes.

Hanc alii Titanis, alii Cœli vxorem esse putauerunt, vt sensit Homerus in hymno in Tellurem, quam etiam omnium matrem appellauit in eo carmine:

χαῖρε θεῶν μήτηρ. ἄλοχ' Οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

Salue magna parens diuûm, ac stellantis Olympi
Coniux.

Herodotus tamen in Melpomene, Tellurem, quæ eximiè colebatur apud Scythas, Iouis vxorem existimatam inquit in his: θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται· Ἑστίην μὲν μάλιστα· ἐπὶ δὲ, Δία τε καὶ Γῆν· νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα. *Deos solos hos placant; Vestam quidem præcipuè, postea verò Iouem ac Tellurem, Iouis vxorem existimantes.* quamuis Hesiodus non vxorem, sed matrem Cœli illam vocauit in his:

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ

Οὐρα-

Οὐρανὸν ἀστερόενθ᾽, ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι.
Alma sibi peperit Tellus æquale supernè
Cœlum, quod stellis fulgens circumtegit illam.
Cùm verò omnia corpora naturalia, omniáque elementa ex se inuicem gignantur, quibus omnibus propè sedes est Tellus, eam meritò Deorum ac hominum matrem vocarunt, vt testatur in his Orpheus:
Γαῖα θεὰ, μῆτερ μακάρων, θνητῶν τ᾽ ἀνθρώπων.
Alma Deûm mater Tellus, matérque virorum.
Sic etiam Apollonius libro tertio Argonauticorum:
Γαῖα θεῶν μήτηρ, ὅσσον σθένος ἐστὶν ἐμεῖο.
Alma parens superûm Tellus, mea robora quanta.
Fuit autem Tellus inter Deos terrestres & inferos existimata, vt scriptum reliquit Aeschylus in Persis:
ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοὶ,
Γῆ τε, καὶ Ἑρμῆ, βασιλεῦ τ᾽ ἐνέρων.
Sed ô terrestres dæmones puri,
Tellus, Mercurique, Rex & inferûm.
Hæc Regina etiam vocata fuit, vt scripsit Euripides in Electra:
σύ τ᾽ ὦ κάτω γῆς ἀνοσίως οἰκῶν πάτερ,
καὶ Γῆ τ᾽ ἄνασσα, χεῖρας ᾗ δίδωμ᾽ ἐμάς.
Et tu pater locos prophanos incolens
Telluris, ac regina Tellus cui manus Trado.
Fuit præterea multis nominibus appellata, vt ait Aeschylus in Prometheo, quam etiam fatidicam dixit in his:
καὶ Γαῖα, πολλῶν ὀνομάτων μορφὴ μία,
τὸ μέλλον ᾗ κραίνοιτο προὐτεθεσπίκει.
Et Tellus, multorum nominum facies vna,
Futurum qua fieret vaticinata est.
Memoriæ prodidit Pausanias in Phocicis Tellurem primùm Delphis responsa dedisse, atque Daphnen delegisse sibi sacerdotem: deinde cessisse illam sedem, atque oraculorum locum dono dedisse Themidi, quæ postea illum Apollini reliquit. hæc causa fuit etiam cur magna Dea vocaretur, vt idem ait in Atticis. Fabulantur huius fuisse filium Diorphum, qui, vt ait Sostratus in introductione historiæ fabulosæ, filium Mithræ optauit, genus fœmineũ auersatus. atque petram quandam calefaciens ex ea grauida facta post terminatum tempus iuuenem suscepit Diophorum nomine. ille vir factus Martem in certamen de virtute prouocauit, atque interfectus in montem sui nominis consilio Deorum est conuersus. Hanc etiam Cererem vocari præterea scripsit ita Euripides in Bacchis:
Δημήτηρ θεὰ
Γῆ δ᾽ ἐστὶν, ὄνομα δ᾽ ὁπότερον βούλει, κάλει.
Ceres Dea est

Tellus, vtram magis libet voces licet.

Huic Deæ mos fuit apud antiquos agnam nigram immolari, vt testatur Homerus libro tertio Iliadis:

οἴσετε δ᾽ ἄρν᾽ ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν,
Γῇ τε καὶ Ἠελίῳ.
Ferte agnum niueum, atque agnam portabitis atram,
Telluri ac Soli.

Horatius porco etiam rem sacram fieri solitam Telluri inquit in eo carmine:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Cùm tamen scribat Aeschylus in Persis inferias Telluri tanquã inferis offerri solitas. Quid sit Tellus omnibus patet: at cur finxerint antiqui illam Titanis aut Cœli fuisse vxorem, illis patebit, qui in illam Solem assiduè agere considerarint, illámque tanquã fœminam Solis ipsius calore ad generationem excitari, & tanquam semina ex omnibus elementis vim condensatam in se recipere. ac de Tellure tot breuiter dicta sint.

De Feronia. CAP. XXI.

FERONIA Dea habita neque quibus parentibus orta sit, neque vbi, aut à quibus educata, cognoscere omnino potui: quã tamen Deam nemoribus præfectam fuisse constat, vt testatur Virgilius libro septimo:

& viridi gaudens Feronia luco.

Celeberrimum fuit huiusce Deæ fanum in vrbe Soracte, vt ait Strabo libro quinto, vbi eximia religione colebatur. Ibidem rem miram contingere solitam narrant, vt qui eius Deæ numine afflarentur, nudis pedibus super prunas & profundum cinerem fauillis permistis ambularent illæsi: ad quod spectaculum magna multitudo quotannis adueniebat. Verùm nihil aliud Feroniam, quam diuinam vim arboribus diuinitus insitam, quæ illas & seruaret, & pullulare faceret, ego esse crediderim, qua & vigent, & florent, & fructus ad maturitatem perducunt. Nam cùm viderẽt antiqui nihil sine diuina prouidentia posse consistere, neque tamen diuinæ mentis cognitionem haberent, vires inde profectas in naturalibus corporibus insitas pro Diis coluerũt. Horum simplicitatem & inscitiam fallere omnium sanè fuit facillimum: quare malorum dæmonum multæ ortæ sunt fallaciæ, quæ illos implicarunt: quippe cùm inscitiæ & imprudentiæ semper calamitates & errores sint comites.

NATALIS

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER SEXTVS.

Quòd æquo animo ferendum est si quid à Deo impetrare non possumus.

CVM multis difficultatibus vita mortalium vndique sit circumuenta, nulláque ex parte miseriis carere soleat, Campeggi ornatissime, optimum factu duxerunt antiqui, vt cum suauitate orationis, rerúmque propositarum mirabilitate ad prudentiam, & ad tranquillitatem animorum homines allicerentur. Nam quibus rationibus aliquis sibi vnquam persuaserit inutile, vel etiam perniciosum, quod à Diis immortalibus per vota cum summa animi contentione sæpiùs expetiuerit, nisi priùs constiterit alios etiam homines res sibi suisue carissimis calamitosas aliquando à Diis ipsis vix tandem impetrasse? Quo enim animo fuisse Theseus putandus est, cùm cognouisset filii crudelissimè laniati innocentiam? aut quæ Deorum ira tantum obesse Semelæ potuisset, quantum Iouis facilitas, cùm ad illam rogatus, quo habitu ad immortalem Iunonem solebat, cum fulmine accessisset? Quæ rursus maleuolentissimorum vis hominum, vel quæ improborum inuidia tam crudeliter Phaethontem oppressisset, quàm paterna indulgentia, & nimis facilè ab ipso patre exauditæ filii preces? Quòd si Dii non tam faciles aliquando hominibus precantibus fuissent, multæ calamitates, multa pericula, multæ cædes fuissent à virorum bonorum capitibus depulsæ. Vt igitur æquo animo ferremus si quid à Diis impetrare non possumus, multa excogitata, &, vt suauiter à vulgo imbiberentur, fabulis inuoluta fuerunt. Neque enim cùm quid frustra precamur, continuò in desperationem est cadendum, quod insulsi plerique homines fecerunt, qui cùm votorum suorum non fuissent facti compotes, vel Deos nullos esse dixerunt, vel res humanas non curare, vel omnia inexplicabili & certa fatorum serie trahi: résque diuinas suæ inscitiæ, non ingenii sui imbecillitatem, diuinæ naturæ subiecerunt. Vt igitur æquo animo nostras preces irritas fuisse aliquando perferamus, Deorúmque immortalium consilium in bonam partem

acciperemus, & ea quæ dicta sunt de Phaethonte, & alia cōplura his similia, finxerunt antiqui, quæ imperitorum multitudini aniles nugæ & res ridiculæ videntur: at si quis rectè consideret vniuersam fabularum naturam, illas ad humanam vitam in melius vertendam excogitatas fuisse sentiet. At nunc de Phaethonte quæ memoriæ prodita sunt ab antiquis, perquiramus.

De Phaethonte. CAP. I.

PHAETHON Clymenes Nymphæ & Solis filius fuisse dicitur; qui cùm Epapho Iouis filio non cederet, séque Solis filium esse gloriaretur, hunc falsò gloriari inquit Epaphus, vt ait Ouidius libro primo Metamorph.

Nunc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iouis, pérque vrbes iuncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis æqualis & annis
Sole satus Phaethon; quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœbóque parente superbum
Non tulit Inachides: matríque, ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi,
Erubuit Phaethon, iramque pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuitia matrem.

Quæ scripta sunt etiam à Zeze Chil. 4. historia 137. At Pausanias in Atticis Cephali satu natum esse ex Aurora Phaethontem scribit; quod etiam testatur Hesiodus ita in Theogonia:

Τιθωνῷ δ᾽ Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.
αὐτάρ τοι Κεφάλῳ φιτύσατο φαίδιμον υἱὸν
ἴφθιμον Φαέθοντα, θεοῖς ἐπιείκελον ἄνδρα.

Memnona Tithono peperitque Aurora nigrantum
Æthiopum Regem, Tithono hæc Emathionem,
Edidit hæc rursus Cephalo coniuncta decorum,
Et fortem Phaethonta, parem Dijs mactè supernis,

Fabulati sunt igitur Phaethōtem Epaphi contumeliis inflammatum, vt nobilitatem sui generis vniuersis hominibus patefaceret, ad Solem patrem suum contendisse, & precibus tandem impetrasse, vt is polliceretur iurando, quidquid Phaethon popóscisset, se concessurum. Tum verò Phaethon rogauit vt currum lucísque administrationem sibi per vnum diem concederet: id cùm grauiter ferret Sol, neque tamen negare posset quod iurando affirmauerat, multis rationibus conatur filio persuadere ne rē tam arduā, támque difficilem aggrederetur, quæ multo maiorem peritiam & animi constantiam requireret. Verùm cùm nihil neque monendo, neque deterrendo, neque rogando, vt ab re tanta abstineret, proficeret, inuitus illi currum habenásque

equorum

equorum tradidiſſe dicitur: vt luculentiſſimè ſcripſit Ouid.2. Metamorph.& Lucianus in dialogis Deorum. Cùm igitur acceptum currum ob metum Scorpionis retinere intra certam viam Phaethon ignoraſſet, effecit vt modò terrarum orbis acerbitate caloris propinquioris conflagraret, regionéſque vel ad cardines mundi inſuetum æſtum ſentirent, modóque tellus Aethiopum grauiſſimis & inſuetis frigoribus premeretur. Id cùm ſenſiſſet Iupiter, veritus ne genus animantium penitus periret, fulmine cœleſti Phaethontem de curru deiecit: qui ad ripas Eridani fluminis cecidit, vt ait Apollon. lib. 4. Argonauticorum:

ἐς δ' ἔβαλον μύχατον ῥόον Ἠριδανοῖο·
ἔνθα ποτ' αἰθαλόεντι τυπεὶς πρὸς στέρνα κεραυνῷ
ἡμιδαὴς Φαέθων, πέσεν ἅρματος Ἠελίοιο
λίμνης ἐς προχοὰς πολυβενθέος· ἡ δ' ἔτι νῦν περ
τραύματος αἰθομένοιο βαρὺν ἀνακηκίει ἀτμόν.

Vltima ad Eridani Minyæ venere fluenta,
Pectus quo ardenti percuſſus fulminis igne
Semiuſtus cecidit Phaethon, currúmque paternum
Liquit in aereis campis, ibi nunc quoque fluctus
Vulnus olent vſtu... grauiter, fumóſque vaporant.

Et Lucretius lib. 5. inquit Solem poſt mortem filii collegiſſe equos, atque ſuetum curſum peregiſſe:

At pater omnipotens ira tum percitus acri,
Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram: Sólque cadenti
Obuius æternam ſuſcepit lampada mundi.
Diſiectóſque redegit equos, iunxítque trementes.
Inde ſuum per iter recreauit cuncta gubernans.

Eſt autem in regione Celtarum locus ille, in quem cecidiſſe Phaethon dicitur: vbi ſcatent fontes Eridani ad Pyrenæos montes, ſicuti teſtatur Dionyſius in deſcriptione orbis, in his:

τοῖς δ' ἐπὶ Πυρηναῖόν τ' ὄρος, καὶ δώματα Κελτῶν,
ἀγχόθι πηγάων καλλιρρόου Ἠριδανοῖο·
οὗ ποτ' ἐπὶ προχοῇσιν ἐρημαίην ἀνὰ νύκτα
Ἡλιάδες κώκυσαν ὀδυρόμεναι Φαέθοντα.

Hic Pyrenæos montes, Celtáſque videbis,
Non procul Eridani diſtantes fontibus: illic
Tempore nocturno deſer: a ad flumina fratrem
Heliades luxere ſuum Phaethonta cadentem.

Nam fama eſt eius ſorores, quæ commemoratæ ſunt, cùm de Sole ageremus, adeò grauiter mortem Phaethontis tuliſſe, vt aſſiduè lugentes Deorum miſericordia in populos nigras fuerint conuerſæ: vt innuit Ouidius lib. 1. de Ponto:

Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.

Harum lachrymæ in electrum fuerunt conuersæ, vt ait idem poeta in lib.2. Metamorph.

Inde fluunt lacrymæ: stillatáque Sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

Quamuis Artemidorus Ephesius famam fuisse scripsit apud Celtas electrum non quidem Heliadum, sed Apollinis fuisse lacrymas, vbi propter Aesculapii mortem mœstus ad Hyperboreos contendit ob indignationem aduersus patrem. Non defuerunt rursus qui dixerint istud ipsum contigisse illo tempore, quo iussus fuit seruire propter mortem Cyclopum Quidam crediderunt dictum fuisse ab illo incendio Phaethontem cognomine, cùm priùs Eridanus diceretur, à quo etiam fluuius nomen obtinuit.

¶ Hæc illa sunt quæ de Phaethonte ab antiquis fabulosè dicta fuerunt. Phaethō Solis & Clymenes filius dicebatur, quia est ardor aut inflãmatio, quæ è Sole proficiscitur: nã φαίθω ardeo significat. Huic Clymenem dixerunt esse matrem, quæ aqua est, & ἀπὸ τῦ κλύζειν, quod inudare significat, fuit vocata. Sensit enim Anaxagoras & Heraclitus stellas esse igneas, iisque vaporibus ali, qui per vim Solis è terra extrahuntur: nam cùm vapores illi inflammati fuerint, tum vehemens est calor, quod etiam patet per æstiuos dies. cùm enim fiunt crassiores terræ vapores, iique calefiunt à Sole, quod etiam magis accidit imminentibus imbribus, tum magnus & intolerabilis propè fit æstus quare Phaethon Solis & Clymenes est filius, eorum vaporum scilicet ardor, qui à Sole excitantur. Alii Cephali & Auroræ filium esse Phaethontem putarunt, quia Cephalus & ipse Sol astrorum omnium princeps esse creditur: nascitur enim ardor è Solis viribus per cursum. Fabulantur hunc currum à Sole patre impetrasse, quia latè vagatus sit ardor ille, multásque insuetas grauioribus caloribus prouincias depopulatus sit. Ego enim sanè per hanc fabulam eximiam aliquam siccitatem, aut eximium & inauditum calorem contigisse aliquando crediderim ob certum planetarum congressum Sole in extrema parte Libræ sub finem Septembris existente, quare finxerunt antiqui Phaethontem, antequam ad Scorpionem accederet, eius metu decidisse. Finxerunt eum in ea parte præcipuè signiferi delirasse, quæ est vltima Libræ in Scorpionē, vbi via dicitur vsta: quæ gradus decem vtrinque continet. Cùm enim Solis currus eò peruenisset, neque tamen per breuitatem dierum æstus cessaret, creditus est Solis currus viam suetam reliquisse, atque inde locus datus est fabulæ. Nihil fuit igitur aliud Phaethontis fabula, nisi ob nonnullarum errantium stellarum congressum siccitas eximia: qui dicitur ad ripas fluminis Eridani decidisse. quia inundationes hanc siccitatem plerũque consequi solent, vel pestilentia, vel terræmotus, vel annonæ penuria.

Nam cùm

Nam cùm mirus calor solis terræque siccitas Galliam,& Græciā, & Italiam anno salutis nostræ 1242. inuasisse dicatur, tanta vis pestilentiæ anno sequenti coorta est, vt vix vnus è decem millibus hominum superfuerit: Istud ipsum aliquādo contigit in AEgypto, & in Asia, post eximiam siccitatem & post eximias inundationes: nam duodecim vrbes vna nocte Tiberio Cæsare imperante terræ motu deuastatæ sunt. Atque Anaximander ex obseruatione siderum non solùm tempestates, sed etiam subterraneos ventos Lacedæmoniis futuros prædixit. Hunc fuisse deiectū fulmine à Ioue apud Eridanum fluuium fabulantur, quia vt Orionis, sic Eridani ex ortu magna vis imbrium sæpius concitatur, quare in Aratæis versibus illum magnas habere vires inquit Cicero, cùm ita verterit:

Hac etiam Eridanum cernes in parte locatum,
Cæli funestum magnis cum viribus amnem.

Id autem ita fictum est, quòd fulmine fuerit deiectus: quia vapores per calorem elati in sublimi aeris parte in angustū à circumstanti frigore compulsi (est enim illa pars aeris, vbi cessant radii Solis à terra remissi, frigidior) tonitrua, & fulgura, & fulmina emiserunt ac detruserunt, donec calor ille denique dissiparetur. Ea de caussa & Iupiter illum de curru deiecisse dicitur, & si quam rerum mortalium labantem videret, refecisse. nam Iupiter modò est calor, qui est vita omnium viuentium, modò ignis elementum vt comburens hic Vulcanus, modò aer, modò mens diuina: à quo aere frigidiore denique facto recreata sunt aliquando penè exusta & extincta ob æstum animantia.

Alii fabulam inde excogitatam fuisse dixerunt, quia primus Solis cursum obseruarit, qui cùm mortuus esset, antequam artem perfectam cognouisset, dictus est fulmine fuisse deiectus, vt ait Lucianus in Astrologia. Alii maluerunt per hanc fabulam demonstrauisse antiquos rerum maximarum administrationem, ac summa imperia rerum publicarum iuuenibus aut adolescentibus aut imperitis non esse concedenda: cùm in cæteros imperium solis prudentioribus conueniat. nam qui iuuenes rebus publicis, imperitósve præficiunt, ii cum maximo suo & præfectorum & subditorum periculo sæpe se errauisse intelligunt. Fama est eius sorores adeò miserabiliter mortem Phaethontis luxisse, vt Deorum misericordia fuerint in populos commutatæ. Hoc nihil aliud significat, nisi ex humore & calore Solis illo eximio multa postea arborum plantarúmque genera nasci solere. veruntamen vbi calor materiæ facultatem superarit, non ampliùs est generationis, sed corporis autor. Succus autem qui vel è corporibus animalium, vel ex arboribus extremus effluit, propter vim intimam expellentem crassior est, quare electrum ex illis arboribus tum primùm lacrymantibus effluxisse dicunt. Fuerunt qui hæc ad

historiam potiùs detorqueant:nam omnes fabulæ habent aliquā historiæ partem tanquam fundamentum. Scribit Zezes histor. 127.Phaethontem filium fuisse cuiusdam Regis, qui cùm currum agitaret ad ripas Padi Celtarum fluuii,in flumen delapsus interierit,quem tanto cum animi mœrore luxerunt sorores,vt stupidæ factæ sint,quare dictæ sunt in arbores commutatæ. Nam Plutarchus in Pyrrho post diluuium primum Thesprotorum & Molossorum Regem Phaethontem fuisse scribit. quem Lucianus in dialogo de Astrologia Solis idcirco filium, currúmque accepisse credidit,quia Solis cursum primus deprehenderit. Fuerunt qui Phaethontis fabulam inde detortam esse dicant,quòd vastus cometa solaris natura in nonnullis locis tandem dissolutus intolerabiles æstus effecerit. Est enim ea cometarum natura,siue sit vapor circa sidera collectus,siue per se prælongus existat,qui paulatim exuritur, siue aliqua quauis de caussa oriatur, vt siccitas, & æstus, & aquarum penuria consequatur, quia propensiores sunt ad inflammationes aeris vapores, quàm ad pluuiam. Quod attinet ad mores,deprimere nonnullorum arrogantiam per hæc voluerunt.qui nihil sibi non tribuunt, nihilque se nescire propter nobilitatem arbitrantur:quæ arrogantia homines plerunque trahit in magnas calamitates.At nunc de Aurora dicamus.

De Aurora. CAP. II.

AVRORAM filiam fuisse Hyperionis ac Thiæ, Solísque & Lunæ sororem, declarauit Hesiodus in Theogonia his carminibus:

> Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
> Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
> ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
> γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
> *Thia parit Solem magnum, Lunámque nitentem,*
> *Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,*
> *Cœlicolísque Deis cunctis; Hyperionis almi*
> *Semine concepit námque illos Thia decora.*

Alii Titanis & Terræ filiam esse Auroram crediderunt. Hanc Solis præuiam, sicut Auroræ præuium luciferum, dixerunt antiqui: quippe cùm Solem citò oriturum nuntiet mortalibus, vt ait Orpheus in hymno in Auroram:

> ἀγγέλλειτα θοοῦ Τιτᾶνος ἀγλαοῦ μεγάλοιο.
> *Nuntia Titanis celeris, latéque nitentis.*

Huic digitos roseos tribuit Homerus propter colorem rubicundum, aut subrubentem, quam in aurea sede vehi dixit hymno in Venerem:

> ὡς δ' αὖ Τιθωνὸν χρυσόθρονος ἥρπασεν Ἠὼς

ὑμετέρης

ὑματέρης γενεῆς ἐπείκελον ἀθανάτοισιν.
Vt vestra de gente parem Dijs, aurea sedes
Quam venit, arripuit Tithonum Aurora maritum.

Fabulati sunt enim poetæ Auroram in curru à quadrigis rubentibus vehi solitam, vt testatur Virg. lib. 6.
Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Iam medium æthereo cursu traiecerat axem.

Cui tamen bigas attribuit alibi, vt est in his:
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Theocritus autem non roseos, sed albos equos Auroræ appellauit in Hyla hoc pacto:
οὐδ᾽ ὄκχ᾽ ἁ λευκίππος ἀνατρέχει ἐς Διὸς Ἀώς.
Nec pullis Aurora domum Iouis vt petit albis.

Scriptum tamen reliquit Lycophron in Alexandra Auroram à Pegaso equo vehi solitam, vt est in his:
Ἠὼς μὲν αἰπεινὸν ἄρτι Φηγίου πάγον
κραιπνοῖς ὑπὲρ πετᾶτο Πηγάσου πτεροῖς,
Τιθωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς Κέρνης πέλας.
Aurora montem Phagium aduolauerat,
Velocis altum nuper alis Pegasi,
Cernam prope Tithonum in thoro reliquerat.

Hanc ex Oceano, tanquam Solem & reliqua astra, surgere scripsit Homerus in hymno in Mercurium hoc pacto:
Ἠὼς δ᾽ ἠριγένεια φόως θνητοῖσι φέρουσα
ὄρνυτ᾽ ἀπ᾽ Ὠκεανοῖο βαθυρρόου.
Hinc Aurora tulit lucem mortalibus almam
Fluctibus Oceani surgens sata manè profundis.

Memoriæ prodidit Pausan. in Laconicis Auroram forma Cephali captam pulcherrimi iuuenis illum ad se rapuisse. Rapuit Orionem præterea, vt scripsit Hom. lib. 5. Odyss.
ὡς μὲν ὅτ᾽ Ὠρίων᾽ ἕλετο ῥοδοδάκτυλος Ἠώς.
Sic vbi ab Aurora rosea est correptus Orion.

Quæ Tithonum etiam maritum sibi rapuit, quem in Delum asportauit, eúmque dormientem in thoro consurgens relinquebat cum Memnone filio, vt innuit Virgilius libro quarto Aeneid.
Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Hanc ex Astræo præterea scripsit ita Apollodorus libro primo Biblioth. ventos & astra peperisse: Ἠοῦς δὲ καὶ Ἀστραίου ἄνεμοι καὶ ἄστρα: *Ex Aurora & Astræo venti & astra.* Nam cum Astræo congressa, fratre Thiæ & Hyperionis filio, Argestem, Zephyrum, Boreámque peperit & Notum, vt in Theogon. ait Hesiod.
Ἀστραίῳ δ᾽ Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους,
Ἀργέστην, Ζέφυρον, Βορέην τ᾽ αἰψηροκέλευθον,
καὶ Νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.

Astraeo peperit ventos Aurora rapaces,
Argestem, Zephyrum, & Boream glacialibus alis,
Atque Notum, coniuncta Deo Dea candida lecto.

Hanc iucundissimam & suauissimam non hominibus solùm, sed omnibus animalibus, & hominibus & plantis contingere, scripsit Orph. in hymno in Auroram his verbis:

ἣ χαίρει θνητῶν μερόπων γένος· οὐδέ τίς ἐστιν
ὃς φεύγῃ τὴν σὴν ὄψιν καθυπέρτερον οὖσαν,
ἡνίκα τὸν γλυκὺν ὕπνον ἀπὸ βλεφάρων ἀποσείσῃς·
πᾶς δὲ βροτὸς γήθει, πᾶν ἑρπετόν, ἄλλα τε φῦλα
τετραπόδων, πτηνῶν τε, καὶ εἰναλίων πολυεθνῶν.

Qua gaudet mortale genus, vitare nec vllus
Conspectum vult diua tuum, cùm fluctibus exis,
Excutis & somnum cilijs: laetantur vbique
Serpentumque hominúmque genus, volucrésque feraeque
Quaeque colunt altas spumosi marmoris vndas.

¶Haec illa sunt quae de Aurora fabulose prodita sunt ab antiquis. Hanc Thiae & Hyperionis filiam arbitrati sunt illa de caussa, quia diuina bonitate ita statuente lux è Sole ad mortales manet. quid enim commodi habemus, quod hominibus à Deo non sit? Hanc alii Terrae filiam & Titanis, alii nuntiam Titanis vocarunt, & ex Oceano emergere crediderunt: quia nauigantibus ex vnda, aut in planitie existentibus è terra exire appareat, & è luce Solis, quem antecedit. Nam oculorũ acies ad certum interuallum pro facultate naturali locorum distantiam metiri potest, at hallucinatur praeterea ob imbecillitatem & ob molem aeris inter aciem & distantiam corpora interiecti, quae spectantur. quare si quid longinquum metiri velimus, adhibẽda sunt opticae instrumenta, aut aliqua oculorum aciem adiuuantia & coarctantia. Efficit igitur turbidi aeris natura, & surgentium assiduè vaporum, vt candida lux Solis his interiectis, cùm tenuis illa adhuc sit, rubicunda & rosea Aurora videatur: quare roseum colorem, & roseos digitos, & auream sedem, & rubentes equos illi attribuerunt, qui iidem sunt & Solis. Propter celeritatem motus illi currus concessus est. Hanc niueos equos habere alii dixerunt, nõ ad surgentes vapores, sed ad ipsius lucis naturam intuentes. ac nunc dicatur de Memnone.

De Memnone. CAP. III.

MEMNON fuit Aurorae Tithoníque filius, qui habuit fratrem ex iisdem parentibus Emathionem, vt inquit Apollodorus libro tertio, & Hesiodus in Theogonia:

Τιθωνῷ δ' Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν,
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.

Ast

Ast Aurora parit Tithono Memnona fortem,
Æthiopum Regem, Regem simul Emathionem.

Hunc natum esse Thebis testatur Dionysius in situ orbis in his:

ἢ ὅσοι Θήβην ἐρικυδέα ναιετάουσι,
Θήβην Ὠγυγίην ἑκατόμπυλον, ἔνθα γεγωνὸς
Μέμνων ἀντέλλουσαν ἑὴν ἀσπάζεται Ἠῶ.

Nam quicunque colunt Thebas & mœnia clara,
Thebas Ogygias hecatompylas: hic vbi Memnon
Surgentem capit Auroram complexibus arctis.

Strabo lib. 15. Cissiam matrem Memnonis vocatam fuisse scribit. Hunc AEthiopum fuisse Regem, & ex AEthiopia ad bellū Troianum, vel potiùs è Susis Persarum ciuitate venisse, ait Paus. in Phocensium rebus. nam omnes illas nationes Memnon ante bellum Troianum debellauerat, quæ mediæ fuerunt vsque ad fluuiū Choaspem. Memoriæ prodidit Strabo lib. 16. non procul à Ptolemaica ciuitate AEgypti, in vrbe Abydo fuisse regiam Memnonis mirificè è lapide totam exstructam, & labyrinthum præterea eiusdem operis, quem Memnonium vocarunt. Hunc ad bellum Troianum Priamo opem ferentem accessisse constat, qui fortiter singulari certamine cum Achille commisso occubuit. Hic vbi fuit percussus, fons scatuit, de quo aquam sanguineam fluere dicebant quotannis, quo die ille fuit cæsus, vt ea carmina testantur Calabri:

ὅστε καὶ αἱματόεις τεραφερὴν ἐπινίσσεται αἶαν,
ὁππότε Μέμνονος ἦμαρ ἐπὴν λυγρόν, ᾧ ἔνι κεῖνος
κάτθανε.

Sanguine qui tinctus sitientes alluit agros,
Memnonis vt lux est tristis, qua concidit ille.

Ferunt illum post cædem apud Paltum Syriæ iuxta Badam fluuium fuisse sepultum, vt scripsit Simonides poeta. Atque supra AEsapi ostia humatum fuisse testatur Strabo libro 13. quare vicus qui proximus fuit, Memnonius vicus dictus est. Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis Memnonis ensem totum ex ære fuisse Nicomediæ cum hasta, quæ imas tantum partes & cuspidem æreas haberet, in templo AEsculapii depositum. Fuerunt qui dixerint Auroram impetrasse à Ioue, vt cum Memnon rogo imponeretur, verteretur in auem; quod etiam contigisse dicitur, vt ait Ouidius lib. 13. Metamorph.

Memnonis orba mei venio; qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
Occidit à forti (sic Dij voluistis) Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem,
Summe Deûm rector, maternáque vulnera leni.
Iupiter annuerat, cùm Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigríque volumina fumi

Infecere diem: veluti cùm flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infrà.
Atra fauilla volat, glomerataque corpus in vnum
Densatur, faciémque capit, fumique colorem
Atque animum ex igni, leuitas sua præbuit alas.

Dictæ sunt & aliç complures aues Memnoniæ vocatæ ex eodem rogo exiliisse, quæ inter se pugnantes in rogum relapsæ pro inferiis se Memnoni consecrarunt. Theocritus ipsum etiam Memnonem in auem mutatum circa rogum volasse, rogúmque lustrasse commemorat in epitaphio Bionis, cùm de cæde quereretur, vt est in his carminibus:

ὀ τόσσον ἠώοισιν ἐν ἄγκεσι παῖδα τὸν Ἀοῦς
ἰπτάμενος περὶ σῆμα κινύρετο Μέμνονος ὄρνις.
Non sic aurora natum in conuallibus imis
Memnonis est tumulum lustrans conquesta volucris.

Scriptum reliquit Lucianus in Philopseudo miraculum illud statuæ Memnonis fuisse celeberrimum, quippe cùm statua illius quç fuit in templo Serapidis in AEgyptiis Thebis erecta, sponte sua, cum radiis Solis tangeretur, suauem sonum emitteret, atque nescio quid lacrymabile sub Solis occasum. cum matris aduentu lætari, tristari discessu putaretur, vt testatus est etiam Cor. Tacit. Et Suidas in his: τὸ δὲ ἄγαλμα τετράφθαι πρὸς ἀκτῖνα, μήπω γενειάσκοντα· λίθου δὲ εἶναι μέλανος· ξυμβεβηκέναι δὲ τὼ πόδε ἄμφω κατὰ τὴν ἀγαλματοποιΐαν τὴν ἐπὶ Δαιδάλου, καὶ τὰς χεῖρας ἀπερείδειν ὀρθὰς ἐπὶ τὸν θᾶκον· καθῆσθαι γὰρ ἐν ὁρμῇ τοῦ ἐπανίστασθαι τὸ σχῆμα τοῦτο. καὶ τὰ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ὁπόσα τοῦ στόματος, ὡς φθεγξομένου ᾄδουσι. καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἧττον θαυμάσαι φασίν· οὔπω γὰρ ἐνεργὰ φαίνεσθαι· προσβαλούσης δὲ τὸ ἄγαλμα τῆς ἀκτῖνος, (τοῦτο δὲ γίγνεσθαι περὶ ἡλίου ἐπιτολάς) μὴ κατασχεῖν τὸ θαῦμα. φθέγξασθαι μὲν γὰρ παραχρῆμα τῆς ἀκτῖνος ἐλθούσης αὐτῷ ἐπὶ στόμα· φαιδροὺς δὲ ἱστάναι τοὺς ὀφθαλμοὺς δόξαι πρὸς τὸ φῶς, οἷα τῶν ἀνθρώπων οἱ εὐήλιοι. τότε ξυνεῖναι λέγουσιν, ὅτι τῷ ἡλίῳ δοκεῖ ἐπανίστασθαι, καθάπερ οἱ τὸ κρεῖττον ὀρθοὶ θεραπεύοντες. *Hac autem statua ad radios solis conuersa est, impubis adhuc, è nigro lapide. atque pedes ambo facti sunt ad Dædali artis imitationem, cùm manus super sede rectè firmentur. ita verò constituta est, vt velle consurgere appareat. atque oculi & quæ sunt vocis omnia instrumenta, videntur velle loqui. cæteris quidem temporibus minus mirabile illud videri dicunt: at radio statuam attingente (quod fit oriente Sole) non potest non videri mirabile, cum radio in os incidente statua loquatur. oculi hilares apparent ad lumen tanquam hominis, qui tunc latentur Sole. nam Soli videtur assurgere tanquam serui bene morati domino accedenti.* Hanc statuam etiam reddere responsa consueuisse antiqui dixerunt. Fama est statuam ipsam nigri lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret. Scribit Strabo libro decimoseptimo: se Thebas in AEgyptum aliquando contendisse, vbi duo altissimi erant colossi

Iossi ex integris lapidibus inter se propinqui, quorum alterius superiores partes iam corruerant ob terræmotum: huius pars illa quæ reliqua erat super base, circiter horam primam, vt inquit, sonum emisit haudquaquam magnum ingenti præsente multitudine. Sic enim erat artificiosè in ipsa base incisa. Neque hoc erit sanè incredibile, si quis quanta vis sit scientiæ cognouerit, aut si Thebanorum sacerdotum præstantiam in astronomicis philosophicísque rebus intellexerit. Non enim illi inter scorta immundissima, neque inter lurcones vino graues maiorem ætatis partem degebant: sed quod reliquum erat temporis ab administratione sacrificiorum, id totum in honestissimis rerum vel naturalium vel diuinarum studiis contemplationibúsque transigebant. Atqui Zezes Chil. 6. histor. 64. Cippum ait vocatum fuisse Memnonem ab Aegyptiis, & columnam rubri varii lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret: lætum quidem per diem, quia lætaretur matris præsentia, at lugubrem per noctem, quia doleret illius discessu. Alii sanè scriptores à Zeze dissentiunt, quia Memnonem in Ilio fuisse sepultum: at non in patriam relatum crediderunt. Atque tot sunt dicta fabulosè de Memnone.

¶ Memnonem Auroræ Tithonísque filium fuisse dixerunt, quoniam is in orientis regionibus imperauit, quando & orientem Auroræ nomine vocarunt aliquando Latini, vt est in Virgil. in libro octauo:

Hinc ope barbarica, variísque Antonius armis
Victor ab Auroræ populis.

Quod dictum fuit, quia sub ortum Solis, & auroræ ipsius tempore lenis aura plerumque oriatur. nam parua aura aurora dici videtur. Quòd ad Troiam militauerit, quòd cæsus fuerit ab Achille, quòd honorificè sepultus fuerit, id totum non abhorret ab historia. Quòd verò aues ex illius rogo euolauerint Ilíque immortalitatem Aurora impetrauerit à Ioue, quid aliud est, quàm antiquorum poetarum adulatio? nam illi vt propinquorum Regum gratiam aucuparentur, æternam & immortalem gloriam futuram ipsorum Regum dicebant. & quæ in omnes nationes perueniret, multaque fabulosis ornamentis, suauitatéque orationis, tanquam horrenda pharmaca suauioribus, rebus condiuerunt, ne simplex adulatio nauseam auditoribus moueret. Quæ ad eius statuæ mirabilitatem spectant, antiquorum artificum præstantiam patefaciunt, qui & colossos incredibilis magnitudinis ac artificii, & columnas admirabilis tum ponderis, tum etiam incisarum figurarum artificii, non solùm erexerunt, sed etiam in longinquas regiones exportarunt. Tanta verò fuit in coniungendis lapidibus scientia, vt vel diligentissimè rimantibus nulla appareret coniũctio. quare præclarè dictum est in eam pyramidem, quæ fuit ex Aegypto Romam comportata:

Si lapis est vnus, dic qua fuit arte leuatus?
Si duo, vel plures, dic vbi congeries?

Quod ad mores vitæque institutionem attineat, nihil in Memnone esse conspicio, quare tota ferè est historica explicatio. At nūc de Tithono dicamus.

De Tithono. CAP. IIII.

TITHONVS, quem ob corporis elegantiam amatum fuisse ab Aurora inquiunt, Laomedontis fuit filius, fratérque Priami, vt fama est: cùm tamen diuersæ matres horum fuisse memorentur. Aiunt enim matrem Priami fuisse Leucippen, at Tithoni alii Strymo, alii Rhœo Scamandri filiam. Inquiunt Tithonum in cœlum fuisse portatum, cùm ab Aurora amaretur, illíque à Parcis immortalitatem fuisse impetratam: sed cùm oblita fuisset Aurora petere etiam ne senesceret, Tithonus in tantam venisse senectutem dicitur, vt infantulorum more in cunis agitatus quiesceret. Verùm denique in cicadam dicitur fuisse conuersus, quæ mutatis prioribus exuuiis vel senio confectæ non occidunt, sed iuuenescunt. Hanc fabulam ita attigit Horatius libro secundo Carminum:

Longa Tithonum minuit senectus.

Illud autem passus fuisse creditur propter dolorem, quem audita Memnonis filii morte percepit: nam tanquam euolaturus ad videndum filium brachia concussit, quare alæ tum primum illi natæ fuisse dicuntur. Id asserit idem poeta in libro primo, cùm dicat illum qui immortalitatem assecutus fuisse videbatur, cuíque alæ exortæ sunt, tandem occidisse: *Tithonúsque remotus in auras.* Alii tamen dicunt illum Auroram precatum fuisse vt posset immortalitatem deponere, cùm propter senectutem humanis voluptatibus frui non amplius posset: quod cùm illa concedere non valeret, in cicadam illum vertit. Dicitur Tithonus Susa condidisse ciuitatem, nō procul ab amne Choaspe Persię, nobilissimam, ac sedem olim imperii Persarum. Cùm verò in cunis (vt diximus) plerumque iaceret Tithonus ob senectutem, in lecto tamen illum ab Aurora relinqui solitum scribit Virgilius in hoc carmine:

Tithoni croceúm linquens Aurora cubile.

Habuit ex Aurora Tithoneus Memnonem & Emathionem filios, vt dictum est, à quo dicta est Emathia: quamuis alii dixerunt Auroram ex Astræo Titane ventos etiam peperisse: filiam verò Iodamam. Hæc ferè sunt, quæ de Tithono dicuntur.

Hanc rem qui ad historiam traducere conātur, dicunt Tithonum ex Oriente vxorem duxisse, è qua cùm prædictos suscepisset filios, in tantam peruenit senectutem, vt in cunis agitaretur domi infantum more. Hinc fabulæ datus est locus, quòd Aurora illum amaue-

amauerit ob temperiem orientalium locorum, qui illum & maritum, & immortalem propè fecerunt. Quòd in cicadã fuerit conuersus, quid aliud est, quàm senilis garrulitas & loquacitas? cùm enim morosi sint senes, tum gloriosi & temporis præteriti semper laudatores, contemptoresque præsentis, & cuiusmodi Nestorem finxit Homerus. Fuerunt qui ridiculam allegoriam addiderint, & quam referre propè sine risu non possum. Dicũt enim Tithonum esse vim diurnam, at Auroram matutinam vendendis mercibus vel agendis rebus accommodatam, vnde vir Auroræ Tithonus putabatur. Quoniam verò multa virilia opera aguntur per diem, muliebria per noctem, vt dixerunt, ea de causa illa conficta creduntur à nonnullis; & quoniam venalia per diem exponuntur, dixerunt, Priamum esse Tithoni fratrem: nam πρίαμαι emo significat. At ego crediderim hanc fabulam ideo fuisse fictam, quòd per illam nos sapientes ad æquo animo ferendas naturæ vices solarentur: cùm mors omnium calamitatum finis sit Deorũ beneficio hominibus concessa. Nam cùm immortalitatem à Diis Tithono Aurora impetrasset, ille tamen supplex à Diis ipsis contendit, vt liceret sibi mori, quia satius esse putaret semel interire, quàm assiduè molestiis, totque naturæ difficultatibus infestari. At nunc de Pasiphae dicamus.

De Pasiphae. CAP. V.

PASIPHAE Solis & Perseidis filia fuisse dicitur, vt ait Cic. libro 3. de natura Deorum, in his: Circe autem & Pasiphae è Perseide Oceani filia natæ, patre Sole, in Deorum numero non habebuntur? Hanc Minois vxorem fuisse constat: è quo Ariadnam, quam à Theseo abductam & in Naxo relictam à Libero patre vxorem ductam inquiunt, filiam peperit, vt ait Apollon. libro 3.

> παρθενικὴ Μινωῒς ἐΰφρονέουσ᾽ Ἀριάδνη.
> ἥν ῥά δε Πασιφάη κούρη τέκεν Ἠελίοιο.
> *Huius amore fuit Minoia capta Ariadna:*
> *Pasiphae hanc peperit Solis de semine nata.*

Fabulati sunt Venerem, post indicatum suum à Sole adulterium cum Marte, in vniuersam Solis stipem sæuisse: quare & Ariadna à Sole oriunda ingratum & durissimum Theseum experta est: & Pasiphae huius mater ingenti tauri amore capta fuit, ita vt Dædali opera se illi subiecerit; de qua natus est Minotaurus, cuius altera pars homo erat, taurus altera, vt est in Ariadna apud Ouidium:

> *Nec tua mactasset nodoso stipite Theseu,*
> *Dextera parte virum, dextera parte bouem.*

Cùm natum fuisset id monstrum, labyrinthus extruitur cum in

explicabilib. viarum ambagibus & fallaciis, ita vt cùm quis viam egredientem. & ad exitum perducentem se reperisse putaret, tum nouum ingressum, & prioribus multo difficiliore experiretur. atque id in illum inclusum fuit. Has tamen fallacias idem Dædalus, qui excogitauerat, vt Ariadnæ amori satisfaceret, aperuit: cùm eo, qui Athenis nono quoque anno ob mortem Androgei mittebantur vorandi à Minotauro, vel inter labyrinthi fallacias, vt alii putarunt, morituri, includerentur. Hanc rem satis apertè, vt arbitror, explicauit in his carminibus Virgilius libro sexto:

Hic crudelis amor tauri, suppostáque furto
Pasiphae, mistúmque genus, prolésque biformis,
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefandæ.
Hic labor ille domus, & inexplicabilis error.
Magnum Regina sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos tecti, ambagésque resoluit,
Cæca regens filo vestigia.

Habuit filium Androgeum & Ariadnam, vt ait Isacius; quibus alii Phædram addiderunt. Fuerunt, qui dicant illam quo tempore Minos aduersus Athenienses militabat, rem cum Tauro militum duce clàm habuisse, atq; ex eo suscepisse filium, quem de patris nomine Taurum appellarunt, nomenque Minois etiam addiderunt, quòd Minois videretur, cùm esset Tauri. Alii dixerunt Taurum fuisse Minois ducem, qui crudelissimus erat in omnes Athenienses, qui eò tributi nomine mittebantur: vt testatur Plutarchus in Theseo. Alii maluerunt ex huius ducis concubitu & ex Minoe eodem partu natos esse geminos filios: Androgeum è Minoe, Taurum autem ex Tauro: quod tamen cùm non pateret, palàm vtriusque parentis nomen obtinuit alter illorum. Hoc nō solùm fabulosum est, sed prorsus abhorret à veritate, quoniam feminis recepti vas in muliere vbi semen auidè semel imbiberit, atque hauserit, constringitur: neque ampliùs aperitur, antequam fœtum perduxerit ad maturitatem. Fuerunt qui fabulosam caussam reddiderint, cur Minois adulteram vxorem senserit, cùm illa vel bouem sustinuerit. Nam cùm Minos ad bellum exiturus Iouem patrem rogasset vt digna tanto sacrificio aliqua se victima offerret, taurum eximiæ pulchritudinis oblatum armentis ducem præfecit, ac alium pro illo immolauit: quare sensit post ea Minos ex ira Iouis ob eam fraudem amorem tauri suæ vxori fuisse immissum. Alii maluerunt Minoem à Cretensibus impeditum quò minùs in regnum paternum succederet, respondisse à Diis immortalibus sibi dari regnum; quod nisi credant, Deos augurio id esse confirmaturos Mox Neptuno clàm vouit se quod primum apparuisset immolaturum. Cùm verò eximiæ pulchritudinis taurus apparuisset, illum dedit pastoribus ad armenta

menta deducendum, atque alium pro illo mactauit. quare iratus Neptunus nefarium illius tauri desiderium vxori Minois immisit. Scriptum reliquit Plutarchus in Cleomene, in Thalamis Messeniorum olim ciuitate eximium fuisse Pasiphaes templum & oraculum: atque Pasiphaen quidem vnam esse nympharum Atlantidum arbitrati sunt, eámque non Solis, sed Iouis fuisse filiam: quæ ita vocata sit, quod omnibus ibi pateret oraculum, quasi παρὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα. Atque hactenus de fabulosis ad Pasiphaen spectantibus dictum sit.

¶Hanc fabulam ad historiam deduxit Zezes hist. 19.1.chil. qui scribit augurium à Neptuno immissum Taurum fuisse ducem, qui cum ingenti classe suppetias Minoi ferebat, quem cùm vidissent Cretenses priusquam dimicaretur, Regem Minoem salutarunt. Eius Tauri visi sanè elegantis & strenui ducis amore capta est Pasiphae Minois vxor, Dædalóque conscio & adiutore in priuata domo lignea cum illo dicitur concubuisse, ex quo natus est puer, qui & adulteri & legitimi mariti Pasiphaes nomen reportauit. Ego verò altiorem quandam, & vtiliorem sententiam sub his latere crediderim, quoniam non historice solùm narrationis causa fabulæ instituebantur, sed vel rerum naturalium, vel morum informandorum, vt diximus. Pasiphae Solis & Perseidis filia, quid aliud est quàm anima mortalium, quæ tum plurimum ratione & consilio pollet, cùm corpus Solis virtute materiam corporis optimè digerente fit purius? aut quid aliud est Perseis, quàm ipsa materia humida, è qua corpus gignitur? Hæc ipsa anima cùm Minois iustissimi atque optimi viri sit vxor, si ad illegitimas voluptates declinauerit, desciscere à legitimo marito dicitur, & in adulteri ferocissimi tauri complexum refugere. Vbi enim à ratione animus desciuerit, vel ad iram, vel ad cupiditates se referens, tunc omnibus turpis apparet, & tauri formam recipit. Quare si quis fabulæ turpitudinem summam inesse arbitratur, nefariámque mulierem existimat Pasiphaen, quæ tam turpes ac tam illegitimas voluptates expetiuerit, quo pacto non turpissimum putauerit, se ipsum vel libidine, vel ira, vel aliis turpissimis animorum motibus cedere? concedendæ sunt quidem corpori voluptates, quas natura necessariò expetit, quippe cùm neque ira, neque voluptas inutiliter à Deo data sit; sed illæ tantùm concedendæ, quas Iupiter aut Neptunus concesserit: quod per eum taurum significatur, ad corporis vires reficiendas scilicet & ad propagandam sobolem. Cuius rei vel maximum id est argumentum, quod vel ira ad res agendas, vel libido ad procreandum, vel reliqui animorum motus conferunt semper ferè cum moderatione & corpori, & negociis: cùm plurimum obesse soleant, nisi moderatio adhibeatur. Ex illegiti-

mo verò voluptatum, harúmque motionum vſu multa monſtra naſcantur neceſſe eſt, ac non ſolùm Minotaurus: quæ ita homines implicant, vt qui ſemel ab æquitate declinauerit, legéſque contempſerit, difficillimè poſtea à ſceleribus coerceatur: cùm mos, diuturnáque conſuetudo natura poſtea fiat aſſuetis hominibus. Neque aliud ſanè labyrinthi viarum inexplicabilis circuitio ſignificare voluit, niſi illum qui ſemel illegitimis ſe dedidiſſet, ſine ſumma difficultate ſe explicare poſtea nòn poſſe ante extremum vitæ diem, aut ſine ſummo Dædali ingenioſi admonitoris artificio. ac de Paſiphae ita breuiter: nunc de Circe dicamus.

De Circe. CAP. VI.

CIRCE, vt ſcripſit Heſiodus in Theogonia, Solis & Perſeidis Oceani dicitur fuiſſe filia in his carminibus:

> Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὴ Ὠκεανίνη
> Περσηὶς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα.
> *Soli indefeſſo peperit Perſeis at olim*
> *Æetam regem & Circen, clariſſima, natos.*

Homerus tamen in lib κ. Odyſſeæ illum Solis & Perſes filiam, at non Perſeidis inquit in his carminibus:

> Αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεν'. ἔνθα δ' ἔναιε
> Κίρκη ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα,
> αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο.
> ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
> Μητέρος ἐκ Πέρσης, τὴν Ὠκεανὸς τέκε παῖδα.
> *Venimus Ææa poſthac ad littora terræ:*
> *Hanc Circe coluiſſe grauis Dea dicitur, illa*
> *Prudentis ſoror Æetæ fuit: ortus vterque*
> *Semine de Solis nitidi narratur, & illis*
> *Oceano Perſe mater fuit edita magno.*

Alii crediderunt Hecates, alii Aetæ fuiſſe filiam, at non ſororē. Alii contrà Aſteropes & Hyperionis filiam tradiderunt, ſicuti teſtatur Orpheus in Argonauticis: cuius miram fuiſſe pulchritudinem inquit, cùm ſplendoris radii ex illius capite emicarēt, vt patet ex his:

> κούρη ὁμογνήτη μεγαλόφρονος Αἰήταο,
> Ἠελίου θυγάτηρ· Κίρκην δέ ἑ κικλήσκουσι
> μήτηρ Ἀστερόπη καὶ τηλεφανὴς Ὑπερίων.
> ἦ ῥα θοῶς ἐπὶ νῆα κατήλυθεν, ἐκ δ' ἄρα πάντες
> θάμβεον εἰσορόωντες, ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
> πυρσαῖς ἀκτίνεσσιν ἀλίγκιοι ᾐώρηντο,
> στίλβε δὲ καλὰ πρόσωπα φλογός.
> *Æetæ affinis, coniunctáque ſanguine, Solis*
> *Filia, quam proprio dixerunt nomine Circen:*

Aſteropé-

Asteropéque parens, Hyperionque est auus illa
Velox occurrit naui cuncti aspicientes
Pertimuere viri: flammaque simillimus ardor
Crinibus auratis illi affuit, igne decora
Splendebat facies, superísque simillima Diuis.

At Dionysius Milesius libro primo Argonauticorum scriptum reliquit hanc Hecates Persei & AEetæ filiam fuisse: nam Persea & AEetam filios Solis fuisse inquit, quorum AEeta Colchis & Mæoticis, at Perseus Tauricæ regioni imperauit, duxítque vxorem quandam ex indigenis, quę Hecate dicebatur. Fuerunt qui dixerint Perseum è nympha quadam indigena Hecaten viraginem suscepisse venationibus magnopere deditam, quæ prima omnium letiferas radices inuenit, peritissimáque fuit conficiendorum venenorum, ac medicamentorum, quæ in hospitibus experiebatur: quippe cùm patrem etiam suum venenis sustulerit. Hanc primam vim aconiti obseruasse tradunt, & verbenas etiam inter veneficas herbas reperisse. Hanc ablegatam in Colchorum regionem AEetæ patruo nupsisse inquiunt, è quo nata est Circe & Medea. Verùm cùm Circe facta esset senior, vel matrem ipsam, veneficiorum peritia superauit: quippe quæ multa ab ipsa matre didicisset, pluráque ipsa experiens quotidie excogitasset. Dionysiodorus illam ętate iam matura Sarmatarum regi nupsisse inquit, quo paulo pòst venenis extincto ipsa regno sola potita adeò crudeliter subiectos populos tractasse dicitur, vt regno pulsa cum parua mulierum manu in Italiam fugere compulsa sit, & in promontorio, quod ab ipsa posteaCircæum dictum fuit, consederit. Scriptum reliquit Herodianus lib.5. vniuersæ historiæ Circen à patre Sole fuisse in Hesperiam in curru deportatam, atque in insula iuxta Tyrrheniam in mari Siculo posita consedisse, quæ ab illa postea Circæa dicta fuit: quam sententiam secutus Apollonius Rhodius ita scripsit in lib.3. Argonaut.

ἦδ ἐν γάρ ποτε πατρὸς ἐν ἅρμασιν Ἠελίοιο
δινεύσας, ὅτ' ἐμεῖο κασιγνήτην ἐκόμιζεν
Κίρκην ἑσπερίης εἴσω χθονὸς ἐκ δ' ἱκόμεσθα
ἀκτὴν ἠπείρου Τυρσηνίδος, ἔνθ' ἔτι νῦν πὲρ
ναιετάει μάλα πολλὸν ἀπόπροθι Κολχίδος αἴης.

Esse puto notum curru quòd Solis in alto
Est ablata soror patris, quo tempore Circe
Hesperiæ accessit longa confinia terræ,
Inque solum Tyrrhenorum concessimus, atque
Nunc quoque longè habitabat patrijs à Colchidis aruis.

Alii duas fuisse Circes memorant, atque ambarum res gestas ad vnam detulerunt Vocata fuit AEæa Circe ab AEæa insula Phasidi fluuio propinqua in Colchica regione: quam tamen insulam nonnulli esse in freto Siculo crediderunt. Apollonius Rhodius

lib.4 Argonauticorum, AEæam insulam in Italia apud Tyrrhenorum agrum esse scribit in his:

καρπαλίμως δ' ἔνθένδε διὲξ ἁλὸς οἶδμα νέοντο
Αὐσονίης ἀκτὰς Τυρσηνίδας εἰσορόωντες·
ἷξον δ' Αἰαίης λιμένα κλυτόν· ἐκ δ' ἄρα νηὸς
πείσματ' ἐπ' ἠιόνων χεδόθεν βάλεν ἔνθάδε Κίρκlω
εὗρεν ἁλὸς νοτίδεσσι κάρη ἐπιφαιδρύνουσαν.
Inde citò fluctus perlabitur vncta carina.
Ausonia apparent Tyrrhena litora terræ:
Æaaque petunt portus: de puppe rudentes
In litus iaciunt. hic Circen aspiciunt, quæ
Arte comas madidas ornabat ab æquore aprica.

Hæc ancillas quatuor dicitur habuisse, quarum opera in conficiendis veneficiis, & in legendis herbis, herbarúmque floribus vtebatur, vt scripsit Pausanias in priorib. Eliacis. at Ouid. lib. 14. Metamorph. Nereidas & nymphas eo fungi officio scripsit his carminibus:

Nereides, Nymphaeque simul, quæ vellera motu
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt: sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variisque coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit, ipsa quis vsus,
Quóque sit in folio, quæ sit concordia mistis
Nouit, & aduertens pensas examinat herbas.

Vtebatur & motacillę carne in veneficiis, sed in amatoriis pręcipuè, quam fabulantur fuisse Suadelæ filiam: quæ cùm Iouē pharmacis in sui desiderium attrahere conaretur, à Iunone in auē sui nominis mutata est: nam iynx vocata est à Græcis. Hæc homines in varia brutorum genera vertere solita dicitur per vires collectarum herbarum: de qua ita scripsit Virgilius libro septimo:

Hinc exaudiri gemitus, iræque leonum
Vincla recusantum, ac sera sub nocte rudentum;
Setigeríque sues, atque in præsepibus vrsi
Sæuire ac formæ magnorum vlulare luporum.
Quos hominum ex facie Dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Quos cibos iis daret Circe, quos in eas formas vertere cupiebat, significauit Lycophron his carminibus:

ποίαν δὲ θηρόπλαστον οὐκ ἐπόψεται
δράκαιναν ἐγκυκῶσαν ἀλφίτῳ, θρόνα,
καὶ κῆρα κνωπόμορφον· οἱ δὲ δύσμοροι
στένοντες ἄτας ἐν συφοῖσι φορβάδες,
γίγαρτα χιλῷ συμμεμιγμένα τρυγὸς,
καὶ σέμφυλα βρύξουσιν· ἀλλά νιν βλάβης
Μῶλυ σαώσει ῥίζα, καὶ κτάρος φανεὶς

Νωνακερδὴς τελκίφαλος φαιδρὸς Διός.
Quam non ferarum figulam intuebitur
Dracana subiget vt farinu hordea,
Fatúmque vertet in feras,miselli at hi
Querentur infortunium facti sues;
Edéntque acinos vua hara inclusi.Sed hunc
Radix ab ipso subtrahet periculo
Vocata moly:liberabit hunc triceps
Nona rites visus,& Clarus Deus.

Hæc ita scripsit Ouidius in lib.14.

Nec mora:misceri tosti iubet hordea grani,
Melláque vímque meri,cum lacte coagula passo:
Quique sub hac lateant furtim dulcedine succos
Adijcit,accipimus sacra data pocula dextra.

Nū cùm cibos hos illis porrexisset, poculo hausto ac virga quadam tacti cum quibusdam magicis verbis subitò in feras vertebantur. ita Vlyssis socios versos esse scripsit Homerus in libro κ. Odysseæ, cùm tamen Vlyssem vertere nequiuerit,qui antidotum radicē moly aduersus veneficia à Mercurio acceperat. Sunt enim veneficiorum remedia credita, moly,stella marinus piscis,lapillus Iaspis,rhamnus, salix,pulicaria,aliáque multa plantarum,lapillorū,animaliúmq; genera.Hæc cū Vlysse versata Agriū ac Latinū peperisse ex eo dicitur,vt in his ait Hesiodus in Theogonia:

Κίρκη δ' Ἠελίου θυγάτηρ Ὑπεριονίδαο
τίκτεν Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἐν φιλότητι
Ἄγριον,ἠδὲ Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε.
Filia solis at hinc Hyperionis edit Vlyssi
Iuncta thoro Circe duo pignora:dicitur alter
Agrius,ast alium prisci dixere Latinum.

Habuit Telegonum etiam filium Circe ex eodem Vlysse, & Ausonem à quo Ausonia dicta est, & Casiphonem. veruntamen si ridiculum est,vt ait Zezes hist.16.chil.5. quòd cum Vlysse vnum annum versata tres filios pepererit, quanto magis abhorret à veritate vt quinque genuerit?dicitur præterea Marsus, à quo Marsi populi vocati sunt,& Romanus, filii fuisse eiusdem Circes. Memoriæ prodidit Strabo lib.9.Circes mortuæ sepulchrum in altera Pharmacusarum insularum,quæ non procul distant à Salamine,erectum fuisse. Atque de Circe summatim hæc dicta sunt: nunc quid per hanc senserint antiqui perquiramus.

¶ Circe solis & Perseidis filiæ Oceani fuit filia, vel Hyperionis & Asteropes,vt aliis magis placuit, quia ex humore & calore Solis omnia nascūtur. Dicitur enim Circe à miscēdo,quia in generatione necesse est vt hæc , quæ vocātur elemēta,misceantur, quod non nisi per motum Solis fieri potest. Est enim Perseis vel Perse Oceani humor , qui vel materiæ vel fœminæ vicē obtinet

Sol artifex aut mas, qui autor est formæ in generatione rerum naturalium: quare generatio & commistio illa quæ fit in generatione naturalium corporum, meritò Circe, & Solis ac filiæ Oceani filia dicta fuit. Habuit quatuor ancillas, quæ flores & herbas ad veneficia colligebant, quæ quidem sunt quatuor elementa, omnium motuum naturam nobis pro suis viribus ministrantia. Credita est hæc Circe esse immortalis quia perpetua sit elementorum inter se generatio & corruptio. Hanc crediderunt antiqui homines in diuersa animalium genera commutare, quoniam ex vnius corruptione nunquam eiusdem formæ aliud nascitur, sed longè ab eo diuersum: putarúntque illam AEæam insulam habitasse, ob morbos & querelas animalium, quæ paulatim deficiente vi compositorum diuersis molestiis afficiuntur. nam, æ, æ, heu, heu, significat. Hæc cùm omnes reliquos homines in beluas commutarit, Vlyssem tamen mutare non potuit, quia Deorum immortalium munere, quò minus id pateretur, erat communitus. Quo enim pacto diuina & immortalis existens anima Dei optimi beneficio vel Solis, vel vlla vi naturę poterit corrumpi? aut quo pacto diuina ratione communita poterit in beluam commutari? possunt id quidem pati animę comites, elementa scilicet, quæ sunt in corpore immortali animæ annexa & coniuncta, at anima ipsa nullo pacto potest, cū diuinæ naturæ sit à Deo procreatæ. Per hæc igitur immortalem esse animam, vt ego quidem sentio, significarunt: quamuis corpus & multis morbis, & corruptioni denique sit subiectum. Cùm verò Circe mistio sit, vt dictum est, in rebus naturalibus propter motum Solis, iure tot res per veneficia dicitur fecisse, Lunam de cœlo deduxisse, stitisse flumina, arbores ac segetes aliò transtulisse, quæ passim scribuntur à poetis. nam cùm vapores plurimi exurgunt, quis non videt Lunam aliquando vel ad medium mensem occultari, aliquando propter penuriam imbrium vel fontes ipsos arescere, neque ex iis flumina defluere? atque accidit propter humoris penuriam aliquando, vt ibi segetes nullæ sint, vbi fertilissimæ esse consueuerunt: ibíque sint vberiores, vbi nullæ fuerunt antea, aut contrà istud cecidit propter humoris copiam. neque hoc sanè vlla alia fit ratione, nisi vicissitudine naturæ, quæ nascitur è cōmistione elementorum, sicut illud magis aut minùs fit. Atque hæc quidem sunt quæ sub hac Circes fabula ad physicam rationem spectantia continebantur, vt ego quidem sentio, quæ tamen omnia ad Chemicam scientiam nonnulli deducere conantur, cùm eius rei gratia, at non vel physicæ vel morum institutionis hæc ficta ab antiquis contendant. Sed vt hos prætermittam, tam ingeniosi fuerunt fabularum artifices antiqui, quæ à poetis celebratæ sunt, vt non res physicas tantùm sub earum nonnullis complexi fuerint, sed etiam in vniuersam humanam vitam vtilissima præcepta tra-

pta tradiderint. Atqui multiplices fuerunt causæ, quibus compulsi sint antiqui ad fabulas confingendas: primùm quòd multa paucis verbis cōplectebantur: deinde quòd vtiles essent & accōmodatæ memoriæ ob artificiosam seriem historiæ, tum quòd essent suaues ob delectationem propter mirabilitatem rerum excogitatarum, quibus accedebat quòd odiosum videbatur humanæ, aut etiam magis siquid inesset diuinæ naturæ, sua arcana cuiuis patefacere, quæ sub fabularum tentoriis figmentísque delitescerent. Nam vt vinum in malè affectis vasis corrumpitur, neq; pristinam transmittit ad bibentes suauitatem, ita res diuinæ aut philosophicæ cum vulgo communicatæ corrumpuntur, eùm per tempora ad magis rudes profectæ in manus tradantur. Huc accedit quòd cognitio rerum maximarum cum maximo artificio sub fabulosis corticibus occultata ita magis integra conseruatur, & ad posteros transmittitur. nam cùm methodus ita diligentiùs seruaretur, neque posset sine multa difficultate variari, sic faciliùs percipiebantur ea quæ de philosophia essent tradita: quare etiam efficiebatur vt varia ingenia, quasi opiparo variorum ferculorum apparatu, illa varietate rerum tenerentur. Age verò paucis ea quæ sub hac fabula continētur ad mores informandos spectātia percurramus. Circe Solis & Perseidis filię Oceani filia fuisse dicitur, quia libido ex humore & calore fit in animalibus. Hæc cùm naturalis sit titillatio ad voluptates excitans, si nobis dominetur, beluarum vitia in animis nostris imprimit, facítque, cum siderum aspectu, & cum illis conspirat, quorum alia ad Venerem & ad comessationes, alia ad iram, crudelitatem, improbitatémque omnem nos alliciunt: idcirco si his cupiditatibus aliquis paruerit, eum fabulantur in aliquam formam beluæ à Circe fuisse cōuersum per veneficia, cùm illa vel astra de cœlo deducere possit: quoniam non sine aliqua siderum vi naturalis est in nobis, vel ad hanc, vel ad illam turpitudinem propensio, ad quæ facilè delabimur, nisi nobis diuina clementia opem tulerit, neq; labi patiatur, quod per munus Vlyssi à Mercurio datum intelligitur, atque in his innuit Virg. lib. 7.

Quæ ne monstra pij paterentur talia Troes
Delati in portus, neu litora dira subirent,
Neptunus ventis impleuit vela secundis,
Atque fugam dedit, & præter vada feruida vexit.

Pro flagitiorum igitur natura, ad quæ quisque erat propensus, in varias animalium brutorum formas vertebatur. nam libidinosi, sues: iracundi, leones aut vrsi fiebant; & reliqui eodē pacto. Quòd verò harum rerum causa fabulæ fingerentur, patefaciunt illa quæ scripta sunt ab Homero de Vlysse. nam cur eum inter Phęacum delicias inseruit? cur in Lotophagorum regione multos socios illius gustato fructu suauissimarum arborum reditus & pa-

trix oblitos fecit? quia multi vbi deliciarum voluptatúmque facultas conceditur, illam apud Euripidem Cyclopis ita clamantis sententiam semper habent in animo, si proferre pudeat:

ἃ ἐγὼ οὔτινι θύω πλὴν ἐμοὶ. θεοῖσι δ' οὔ·
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὐτόν. οἳ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
κλαίειν ἄνωγα. τὴν δ' ἐμὴν ψυχὴν ἐγὼ
οὐ παύσομαι θρῶν εὖ.

Non vlli oues macto, nisi mihi, haud Deis:
Et dæmoni huic ventri Deorum maximo.
Hic Iupiter, lex hic diebus singulis
Bibendi, edendíque est viris prudentibus,
Mærorís & pellendi. at illi, qui viris
Leges dedere, lugeant diu licet.
Cessabo nunquam ego mihi concedere
Iucunda, læta, dulcia.

Alii sunt ad voluptates quidem difficiles, neque illis supra modum delectantur, qui tamen siquid aduersi contigerit, continuò infringuntur, animóque ita sunt demisso, vt neque inter viuos quidem se interesse sentiant. Idcirco siqui socii Vlyssis erepti sunt voluptatibus, illi inter grauissima pericula perierunt, cùm alii à Cyclope vorati sint, alii à Læstrigonibus, alii à Scylla voracissimo monstro absorpti. Alii cùm neque vi deliciarum, neque periculorum magnitudine victi fuissent, ob auaritiam in multas difficultates se intruserunt: cùm vtrem ventorum plenum ab AEolo inclusorum clàm dormiente Vlysse soluissent, alii potiùs ambitione, quam vel auaritia, vel omnibus prædictis difficultatibus erant consternãdi, nisi Vlyssis prudentia fuissent aures omnibus obturatæ aduersus Sirenum cantus. Verùm ad hæc omnia periculorum vel voluptatum genera inuictus perstitit Vlysses, eximiæque constantiæ & fortitudinis suæ dedit experimentum. Nihil autem horum superauit sine diuino consilio, quia in vtraque fortuna opus est auxilio Deorum immortalium, cùm nulla humana sapientia satis sit ad eam rectè ferendam. Cum nullo alio dicta est rem habuisse Circe, quia attonitorum & dementium nullus est vsus, cùm Vlysses contrà mente præditus ac prudens cum illa assiduè versaretur. Atque vt summatim dicam, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui sapientem virum in vtraque fortuna oportere se moderatè gubernare, & ad omnes difficultates inuictum consistere, cùm reliqua multitudo tanquam leuissima nauis huc illuc fluctibus deferatur, & quocunque ventorum inconstantia impulerit: quare

quare mutati fuerunt in beluas Vlyssis socii, cùm ipse inuictus ob sapientiam, quæ verè est Dei munus, perstiterit. Ego Vlyssem rationis participem animæ nostræ partem esse crediderim: Circen esse naturam: Vlyssis socios animi facultates conspirantes cum affectibus corporis, ac rationi non obtemperantes. natura igitur est appetentia rerum illegitimarum. nam recta lex retinaculum & frenum est deprauati ingenii, cùm deceat existimare beluas, illas facultates, at ratio quæ nos facit vnà Deo similes, inuicta aduersus eas illecebras appetentiæ persistit. At nunc dicatur de Medea.

De Medea. CAP. VII.

MEDEA verò filia fuit AEetæ Colchorum Regis & Idyæ, sicut testatur Hesiodus in Theogonia in his:

Αἰήτης δ᾽ υἱὸς φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
κούρην Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
γῆμε, θεῶν βουλῇσιν, Ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
ἣ δέ νυ οἱ Μήδειαν ἐΰσφυρον ἐν φιλότητι
γείναθ᾽ ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Æeta vxorem duxit de semine clari
Prognatus Solis, natam de semine magni
Oceani Idyiam pulchram: sic fata iubebant,
Iuncta in amore parit Medeam deinde puellam
Præstantem forma: iunxit Venus alma maritum.

Fuerunt enim Aloeus & AEeta Solis filii & Antiopes, è quibus cùm AEeta imperio paterno minimè contentus in Colchos profectus esset, Corinthi regno paterno Buno Mercurii filio interim permisso, Idyiam Oceani filiam in Cytæa Colchorum ciuitate duxit, è qua Medeam & Absyrtum suscepit. Alii tamen putarunt Absyrtum maiorem natu fuisse Medea, quem ex Caucasia Asterodia Oceani & Tethyos filia AEeta susceperit, inter quos fuit Epimenides, quem Absyrtum propter formæ præstantiam Colchi Phaethontem cognomine appellarunt, vt scripsit Sosibius & Timonax in rebus Scythicis. nam Sol pater Aloeo regionem in Arcadia, at AEetæ filiis' Corinthum habitandam distribuit. AEeta dedit Buno regionem & vrbem seruandam minoribus, si qui postmodo ex se nascerentur: sin autem, Bunus ipse regionem haberet: atque ipse AEeta secessit in Colchidem, vbi regnauit, vt ait Eumelus poeta historicus, vt patuit superiùs è versibus ipsius Eumeli. AEeta sorores Pasiphaen & Circen habuit, & vt putarunt alii, Calypso, vt diximus. huius genus ita Cicero attigit li.3. de nat. Deorũ: Quid Medeę respõdebis? quę duobus auis Sole & Oceano, AEeta, patre, matre Idyia procreata est.

Quid huius Absyrto fratri, qui est apud Pacuuium Egialeus? quare & Eurip. in Medea Solem patris Medeæ patrem inquit hoc pacto:

ὄμνυ πέδον γῆς, πατέρα θ' Ἥλιον πατρὸς
τοὐμοῦ.

Iura per terram, solémque qui patris pater
Mei fuit.

Euphorion & Andron Teius in nauigatione Hecates filiam fuisse Medeam arbitrati sunt. at Heraclides Ponticus Neæræ vnius Nereidum filiam fuisse scripsit. Alii Eurylyten matrem Medeæ dixerunt fuisse, inter quos fuit Dionysius Milesius. quidam Angitiam sororem Medeæ addiderunt, quæ Marsos docuit remedia contra venena. Ouid. tamen in Epistola Helenæ Ipsææ filiam illam scribit, sororémque habuisse Chalciopen, vt est in his:

Non erat Æetes, ad quem despecta veniret,
Non Ipsæa parens, Chalciopéque soror.

Apoll. libro 3. Argonaut. Medeam vocauit ipsam etiam AEæam, vel quia Circes artibus vteretur, vel quia perniciosa extiterit cũ pluribus. Fama est enim illam Iasonis amore captam, patrem & patriam & regnum prodidisse. Nam cùm Iason cum lectissima Thessalorum manu Peliæ iussu in Colchos nauigasset ad aureum vellus capiendum, periculorum magnitudinem verita Medea, ne iis Iason obrueretur, fecit data sibi fide quòd eam vxorem duceret, vt per magicas artes vim periculorum Iason nullo negotio superauerit, & aureum vellus tutò auferendum acceperit. Fuerunt qui dixerint AEetam Medeæ patrem grauissimè tulisse Iasonis victoriam, quare conuocato concilio per noctem consilium de vrenda Argo naui proposuisse. Illud cùm cognouisset Medea, dicitur per obscuram noctem confugisse ad Argonautas, consiliúmque paternum de comburenda naui, & de trucidandis omnibus Argonautis patefecisse: quare statim illi arrepta secum Medea insidiarum indice aufugerunt. Alii dixerunt AEetam post superata aurei velleris pericula Argonautas omnes ad lautissimum conuiuiũ inuitasse, illo tamen consilio vt omnes mensæ assidentes clàm & per dolum trucidaret. Tunc verò Medeam partim atrocitate facti commotam, partim amore ac desiderio ipsius Iasonis captam, paternum consilium Iasoni aperuisse vbi confugisset ad naues. Alii ad promittendum aureum vellus illuc contendisse illam maluerunt. Dionysius Milesius scripsit illam aureum vellus ad nauem attulisse, atque vnà cum Argonautis vltionem patris deuitantem aufugisse. Antimachus libro tertio Argonauticorum Iasonem cum Medea in nemus Martis consecratum clàm contendisse inquit ad aureum vellus capiendum. Mox cùm frater Absyrtus illam insequeretur, fertur illum comprehensum iuxta Absyrtides insulas necasse, vt ait Strabo libro

septi-

ſeptimo. Alii tamen dicunt, inter quos fuit Acuſilaus, Medeam fratrem ſecum abduxiſſe, & cùm inſtaret pater per ſequens eum diſcerpſiſſe ibi, vbi vrbs poſtea condita Tomos ab ipſa ſectione vocata eſt: atque in eminenti ſcopulo manus & caput in Ponto expoſuiſſe, reliqua membra in regione illa ſparſiſſe, vt patris curſum retardaret. quam ſententiam ita ſecutus eſt Ouidius in lib.3. Triſtium,

Atque ita diuellit, diuulſáque membra per agros
Diſſipat in multis inuenienda locis.
Ne pater ignoret, ſcopulo proponit in alto
Pallentéſque manus, ſanguineúmque caput.
Vt genitor luctúque nouo tardetur, & artus
Dum legit extinctos, triſte retardet iter.

Et Cicero breuiter attigit pro lege Man. Memoriæ prodidit Dionyſius Mileſius, quòd ipſe AEeta Argonautas inſecutus fuit atq. heroes in ripam fluminis exeuntes iaculis decertarunt. AEetæ comites vbi pugnarent ex equis, Iphis Stheneli filius, fraterque Euryſthei præter alios in eo certamine cecidit, ac Colchis in fugam verſis Abſyrtus captus deductus eſt in nauim, vt ait Pherecydes lib. ſeptimo: quem poſtea membratim diuiſum deiecerũt. Hunc tamen intra domum AEetæ iugulatum fuiſſe quidam memorant Medeæ conſilio, ne illam poſtea perſequeretur, cùm patrem ſegniorem vtpote iam ſenem non ita formidaret. atqui maximam vim extitiſſe Medeæ memorant: quippe cùm magicæ artis eſſet peritiſſima, vt ab Hecate edocta, vt aſſeruit Apollon. lib. 3. omniáque pharmacorum genera cognouerit, quæcunque ex terra oriuntur. Idcirco dicta fuit fluuios in ſuos fontes retorſiſſe, ſidera deduxiſſe de cœlo, & alia complura mirabilia feciſſe, quæ ita recenſuit Apollonius:

κούρη τις μεγάροισιν ἐνιτρέφετ' Αἰήταο,
τὴν Ἑκάτη περίαλλα θεὰ δάε τεχνήσασθαι
φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει ϗ νήχυτον ὕδωρ.
τοῖσι ϗ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσετ' ἀϋτμὴν,
ϗ ποταμοὺς ἵστησιν ἄφαρ κελαδεινὰ ῥέοντας,
ἄστρα τε ϗ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους.
Fertur in Aeeta penetralibus eſſe puella:
Hanc Hecata docuit ſuper omnes pharmaca, quotquot
Vel pontus, vel terra tulit: molleſcere flammas,
Indomitóſque ignes docuit: fluuióſque rapaces
Firmauit, quamuis properanti flumine currant:
Sideráque, & Luna curſúſque viáſque ligauit.

Nam tantam vim fuiſſe magicæ artis tradiderunt antiqui, vt ſyluæ transferrentur, & ſegetes, & mortui reuiuiſcerent, & mugirẽt lapides, vt ſcripſit Ouid. lib. 14. Metam. de Circe, in his:

Exiluere loco (dictu mirabile) ſyluæ,

Ingemuítque solum, vicináque palluit arbor:
Sparsáque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.

Et eadem recensuit de ipsa Medea in epistola Hysipyles:

Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos.
Illa refrænat aquas, obliquáque flumina sistit:
Illa loco syluas, viuáque saxa mouet.

Hæc eadem vbi superatis ab Iasone periculis patrem & patriam reliquisset, & Iasonem secuta in Lemnum applicuisset, Lemniadum mulierum zelotypia capta Pharmacum quoddam in Lemnum iecisse dicitur, quod grauem odorem fœminis eius loci impressit, atque mansit postea illa consuetudo diutius, vt & filiis & maritis stato quodam anni die Lemniades graueolentes viderentur, vt in primo libro rerum Lesbicarum scripsit Myrtilus; cùm alii tamen Veneris facinus illud fuisse maluerint, vt sensit Himeræus Stesichorus. Quia illæ parum visæ fuissent Venerem curare, aut Diuinos honores Deæ tribuere; illa fecit vti viris ob grauitatem odoris essent inuisæ, quos etiam per insidias trucidarunt, deinde appellentibus ad insulam Argonautis cum his congressæ sunt. qui nati sunt ex ipsis, in Lacedæmona mox ad parentes penetrarunt, ibíque admissi insidias Lacedæmonum libertati struxerunt, atque capti & in custodias traditi, deinde matrum aduentu muliebribus vestibus induti è custodiis & ex imminente periculo euaserunt. Primum autem fuit Medeæ crudelitatis indicium, quod fratrem (vt diximus) discerpserit: cuius membra alii humi sparsa, alii in mari dissipatá dixerunt. vt tardior patris cursus ipsam insequentis efficeretur iis colligendis. ossibus igitur Absyrti collectis AEeta Colchos misit, qui insequerentur: at illi Eridanũ, & Syrtides insulas, & Sirenas prætergressi in Pheaciam denique ad Alcinoum Regem deuenere, cuius vxor Arete Medeam Iasoni coniunxit, ac duodecim seruas illi tradidit, cum sequentes interea cessassent, quorum alii iuxta Ceraunia, alii in sinu Illyrico, alii Absyrtides habitaturi consedissent. Timonax libro primo rerum Sicularum scriptum reliquit Iasonem in Colchorum regione rem habuisse cum Medea, quam ab AEeta patre in matrimonium acceperat: quare & intra Pontum in ea regione horti quidam ostendebantur, qui vocati sunt horti Iasonii, in quem locum è naui primùm egressus est, vbi erant disci & gymnasia, & Medeæ thalamus, in quo nuptui data est. At verò scriptum fuit à Timæo in secundo rerum Italicarũ Medeam Corcyræ nupsisse Iasoni, quare ad suam vsque ætatem morem illum perdurasse, vt in Apollinis sacello, quod erat ibi extructũ, sacrificare-

caretur quotannis, in quo primùm Medea sacrificauit post nuptias, cùm sacellum & aras ibi duas extruxisset, quæ forent illarum nuptiarum monumentum vel apud posteros. fuit autem illud non procul à mari, ac proximum ciuitati, quarum ararum altera nympharum, altera Nereidū vocata fuit. Deinde Argonautæ Syrtes & Sirenes, citharam pulsante Orpheo, & Scyllam & Charybdim & Cyaneas & errantes petras prætervecti in Thrinaciam denique peruenerunt, vbi Solis boues pascebantur. mox Cretam præternauigantes, & Aeginam, & Locridem, in Iolcum denique veniunt. Quidam addiderunt Peliam audito rumore quòd omnes Argonautæ periissent, captata opportunitate omnes qui poterant aspirare ad regnum obtruncasse: patrem Iasonis AEsonem coegisse bibere taurinum sanguinem, quod factum est inter sacrificia, fratrémque Promachum puerum t nerum iugulasse aiūt Amphinomen matrem confugisse in domum regis, quem vbi ob perfidiam obiurgasset, dixissetque futurum vt Deo acerbissimas pœnas daret, gladio sibi pectus fortiter transfixit, & periit. Iason vbi noctu in sinum Thessaliæ nauigasset non procul ab Iolco, vbi tamen ex vrbe conspici non posset, his rebus omnibus per exploratores cognitis auxilium optimatum Argonautarúmque in vltionem tantæ improbitatis clàm expetiuit. Vbi consuleretur, variæque propositæ essent sententiæ, quòd aliis vrbs repentè inuadenda esse videbatur, alii censebant auxilia viritim domo esse accersenda, bellúmque non per insidias, sed per apertam virtutē esse suscipiendum, quòd non apparebat vrbs à quinquaginta & tribus heroibus tantùm populosa & ampla præsertim posse capi: Medea vltionem tutiorem sibi per insidias ac per occulta pharmaca depoposcit, conficit itaque idolum Dianæ concauum, in quo omnis generis pharmaca occultauit, atque suos capillos ter inunctos canos fecit: faciem quoque & corpus rugarum plenum formauit: vt anus omnibus propè edentula videretur. Deinde capiens Deam paratam mirum in modum ad vulgi superstitionem, irrupit manè in ciuitatem tanquam numine afflata, populúmque cohortata est vndique ad nouum spectaculum concurrentem vti Deam reuerenter exciperent, quæ propitia vrbi ac regi ex Hyperboreis aduentasset. Vrbe vniuersa ad cultum & sacrificia conuersa, in regiam Dea accessit: atque cùm Pelias & eius filiæ credidissent felicitatem à Dea sibi datum iri, ipsámque Deam aduentasse, quoniam visa est Diana à draconibus vecta in aere superuolasse multas orbis partes, vt accidunt prodigia, omnes reuerenter eam complexi sunt. Deinde verò Medea sibi iniunctum à Dea esse dixit, vt regem senectute spoliaret, ac iuuenem faceret: & multa alia munera, quæ ad felicitatem & pietatem patris spectarent, largiretur. cùm inusitatus sermo Medeæ & admirabilis Peliæ visus esset,

fidem adhibuit, statuítque vt efficeretur quidquid ea diceret, ac virgo res ad exitum perducere volens, cum iussa esset vna ex filiabus Peliæ aquam puram afferre, continuò ait. Illa in thalamum se recipiens tanquam totum corpus lauatura omnes vires pharmacorum accōmodauit in aptum ordinem, quare admirantibus præsentibus omnia quæ ab ea dicebantur credita fuerunt. nam ita finxit quædam idola, vt appareret Diana per aera volans à draconibus vecta ex Hyperboreis in hospitium excipi à Pelia. Illud inuentum cùm supra humanum ingenium appareret, credidit omnino Pelias, imperauítque filiabus vti quæcunque illa mandauisset, solæ exequerentur, cùm non conueniret donum Deorum per manus seruiles regi accipere. Nocte igitur Pelia dormiente, inquit Medea opus esse corpus Pelię in lebete coquere. quę verba cùm virgines ægrè admitterent, additum est experimentum ad dictorum credulitatem arietis in agnum eadem arte conuersi, qui membratim cæsus fuit & coctus cum quibusdam herbis. nam & reuixit & balare ac saltare prę lętitia visus est. Res ita credita est. & senex à filiabus, ob credulitatem factis surdis ad misericordiā precésque paternas, in frusta dissectus. sola Alcestis fuit ab illo scelere tam fœdo incontaminata. Cùm senex ita trucidatus iaceret, inquit Medea non priùs esse coquendum quàm sacra quædā Lunæ fierent, iussitque vt filiæ cum accensis lampadibus supra tectum ascenderent, quòd ipsa Colchica lingua preces quasdam ad Lunam esset factura. nam illud lampadum signum accensarum supra regiam erat datum indicium, vt conuenerant Argonautæ, quòd res esset iam perpetrata. Heroes rati id quod erat, cęsum esse regem, magna celeritate ad vrbem procurrunt, strictisque gladiis vrbem ingressi resistentes custodias regias obtruncant. Filiæ Peliæ cùm neque vlcisci cognitam fraudem possent, ad quem coquendum iam descenderant, neque regiam tueri, quę armatis iam esset plena, captæ sunt humaniter ab Iasone, qui dixit se scire illas immunes esse à parricidio, quia spe felicitatis ac deceptæ Patrem trucidauissent. Acasto Peliæ filio regnum paternum concessit, filiásque primariis proceribus in matrimonium dedit. Nam Amphinomen Andræmon duxit, Alcestem Admetus Thessalus, Euadnen rex Cariæ Phocensium. His rebus ita transactis Iason in Isthmum profectus peractis sollennibus Argo consecrauit Neptuno, atque in gratiam Creontis Corinthiorum regis admissus tantum autoritatis est consecutus, vt vnà remp. gubernarit quoad vixit. His addiderunt quidam conuocatos esse ab Hercule Argonautas, vt fœderationem iurent inter se, si quis prælium aduersus aliquem illorum susciperet: qui vbi coniurassent de fœdere, statuerunt in omnem euentum hunc locum ad colligendas copias esse accommodatum, qui erat Eleorum ad fluuium Alpheum, quem etiam Ioui Olympio consecrarunt, vbi

priùs

priùs equestre & gymnicum certamen fuit institutum, ad cuius celebritatem infinita prope multitudo nobilium confluxit. Non defuerunt tamen qui dixerunt Medeam simulato odio Iasonis, quòd ab eo sperneretur, ad filias Peliæ confugisse, inter quos fuit Polycrates Samius, idque factum eo consilio, partim vt cædem propinquorum Iasonis per illas insidias vindicaret, partim etiam vt viam Iasoni ad regnum aperiret, aiunt non patrem quidem fallaciis Medeæ assensisse, sed à filiabus persuasum esse, quas Asteropeam & Autonoen nominant præter Alcestim. Alii dicunt proprio desiderio esse impulsas, vt parentem senem ac debilem paterentur medicamentis iuuentuti restitui, qui posset postea & regnum diu retinere, & omnes iniurias propulsare. id vt crederetur, aries iugulatus dedit experimentum, filię Pelię his fraudibus Medeæ mirificè credentes Peliam in frusta dissectum in feruentis aquæ lebetem Medeæ immittendum concedunt, atque post multam ebullitionem ita solutum corpus recepere, nihil vt reliquum fuerit quod posset sepulturæ mandari. quam rem ita breuiter attigit Ouidius in Medea his carminibus:

Quid referam Pelia natas pietate nocentes,
Cæsaque virginea membra paterna manu?

Eodem tempore Iason Corinthi commoratus Glaucam Creontis Regis Corinthi filiam vxorem duxit, omnium beneficiorũ, quæ à Medea acceperat, oblitus. Id grauiter ferens Medea Glaucam postea & Creontem combussit, ac proprios filios Mormorum & Pheretem, quos ex Iasone susceperat, ferro absumpsit, vel vt alii maluerunt Merimnum, non Mormyrum, vt alii, Mermyrum. Quãuis non defuerunt qui Medum etiam & Eriopen filiam & Polyxenum à Iasone susceptos fuisse de Medea narrent. Est enim omnium morborum, omniúmque ægritudinum grauissima zelotypia, omníque furore potentior, de qua ita scripsit Archias:

οὐ τόσον ἔδρ' Ἀθάμας ἐπιμήνιδα παιδὶ Λεάρχῳ,
ὅσσον ὁ Μηδείης θυμὸς ἐπὶ τεκνοφόνῳ
ζῆλος ἐπεὶ μανίης μεῖζον κακὸν, εἰ δὲ φρενὸς
μήτηρ, ἐν τίνι νῦν πίστις ἔτ' ἐστὶ τέκνων;

Non furor in miserum egit sic Athamanta Learchum,
Medeam in natos sæuus vt egit amor.
Stultitia grauius fit amor, malum & acrius. at si
Nulla fides matri est, pignora quis foueat?

Alii dixerunt peplum fuisse venenis infectum à Medea ad nouã nuptam missum, quod statim induta valido igne correpta conflagrarit, vt ait Apollod. lib. 1. Bibliothecæ. illo autem igne correpta Glauce se postea in fontem quendam ad ardorem extinguendum coniecit, qui fons ab illa deinde vocatus est Glauce. Alii dixerunt scrinium perexiguum cum igne inextincto incluso missum fuisse ad filias Creontis per paruulos Medeæ filios, quod

cùm illæ aperuissent, tanta euolauit vis ignis, vt totum palatium conflagrarit, vt testatur Dailochus in Cyzici euersione. Alii putarunt id non scrinium fuisse, sed vestem & coronam auream naphtha perunctas, quibus ab igne visis ob ignem attractum vniuersa regio conflagrarit. Nam quæ naphtha vncta fuerint, si vel ab igne vel sole videantur, continuò igne concepto omnia sine remedio vllo comburunt, quæ vicina fuerint. Huius pharmaci cùm autor fuisset & inuentrix Medea, iure ignis Medeæ pharmacum illud dicitur, quod ardorem per membra epotum diffundit, ita vt nulla arte possit leniri: de quo ita meminit Nicander in Alexipharmacis:

Ἢν δὲ τὸ Μηδείης Κολχηΐδος ἐχθόμενον πῦρ
κεῖνο ποτὸν δέξηται ἐφήμερον, ἐ παρὰ χεῖλη
δεινοφύη δ' ὑποδάλυκτος ἰάπτεται ἔνδοθι κνηθμός.
Quòd si Medeæ sumantur Colchidis ignis
Pocula ephemeria, è labris pruritus in ossa
Cum sudore fluit, nulla medicabilis arte.

Nam non solùm in vngendis rebus, sed in potu etiam occultam vim ignis includere, Medeæ fuit artificium. Pharmacum hoc alii ephemerium vocarunt, inter quos fuit Demetrius Scepsius, quia manè iuxta Tanaim fluuium tantùm apparuerint herbæ illæ, quæ illi componendo sunt necessariæ, per mediũ diem sint auctæ vesperi arescant. alii vocarũt Irim illã herbam, & pharmacũ, alii Pharicum, alii naphtham. Nec defuerunt qui ephemeriũ vocatum putent, quia vnum diem præterire non possint qui pharmacũ illud potauerint. Atqui vt sensit Diphilus Siphnius, folia quercus auxiliũ inuentũ postea fuit aduersus id pharmacũ, & non leue remediũ, si lac bubulũ biberetur, in quo illa maduerint; vel rami sanguinariæ, vel radix cæsa in lacte elixata, vel maceratorum malorũ aut cydoniorũ liquor, vel myrtorũ stypticarũ, vel capreolorũ vitiũ, vel ramorũ rubi, vel folia serpylli cocta in liquore intestinorũ ferulæ, vel sardianarum nucum, vel medulla ferulę, vel læue origanum. Hęc enim hausta cõpertum fuit nõ mediocre esse medicamẽtum aduersus id pharmacum, vt ait Nicãdri enarrator, qui Diphili sententiã expressit. Scriptu reliquit Plutarchus in Alexãdro fieri pharmacũ id quo pallium coronãq; Medea perunxit, è bitumine præcipuè, cuius magna copia apud Babylonios nascitur in Ecbatanis; cuius illa est natura vt ignem lõginquum attrahat, mediúmque aera inflammet. fama est apud nonnullos Mormorum ac Pheretem Medeæ filios, quòd illa munera attulissent, fuisse à Corinthiis lapidibus obrutos; quorum sepulchrum apud Odeum vocatum ostendebatur, vt ait Pausanias in rebus Corinthiorum. Fuerunt tamen qui illos incolumes ad matrem reuertisse memorent, sed Iasonis odio, qui Glaucam duxisset, fuisse discerptos. Non defuerunt qui ab his longè diuersa senserint,

quorum

quorum sententia fuit, quòd Iason è Medea Thessalum & Alcimenen susceperit Corinthi, & multo pòst Tisandrum. dicunt eum deinde captum amore Glaucæ filiæ Creontis, vt Medeę forma iam euanescente, conatum esse persuadere Medeæ vt æquo animo ferret si illam virginem esset ducturus, quia affinitatem regiam sic filiis compararet. nolens iussa est abscedere Medea, quæ diem vnum ad parandam fugam, colligendáque impedimenta poposcit, ac per noctem mutata forma regiam ingressa flammis omnia absumpsit. alii dixerunt filios Medeæ dona tulisse, quibus (vt diximus) conflagrauit. quoniam Iasonem vlcisci nullo pacto posset, filios communes iugulauit, vt eo saltem dolore illum affligeret, quibus actis per noctem effugit Corintho Thebas ad Herculem sponsorem seruandorum promissorum Iasonis. Thessalus qui cruentas manus maternas è cædo fratrum effugerat, educatus est Corinthi, atque in Iolcum patriam Iasonis mox recessit, populósq; Thessalos de se, cùm natus esset imperium, nuncupauit. Quidam dicunt Medeam Thebis Athenas profectam Aegeo peperisse filium Medum nomine, à quo Media fuit vocata, cùm illi regioni imperarit. Alii dicunt non ex Aegeo, sed ex alio quodam rege Medum genuisse, qui cùm sapienter imperaret, meruit vt Media de suo nomine ad sempiternam memoriam diceretur. Alii dixerunt Buno defuncto Corinthum Marathonis filium in regnum successisse, quo etiam mortuo Corinthios Medeam ex Iolco in regnum vocasse. Hæc cùm regnum Iasoni concessisset, filios ex eo peperit. quos in Iunonis fano occultabat, quia speraret illos se immortales facturam: quod cùm resciuisset Iason, ea relicta Iolcum reuertit, deinde & ipsa permisso Corinthi imperio Sisypho, dicitur peregrè fuisse profecta. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo Medeam pòst crematam Creontis regiam currum à draconibus tractum à Solę accepisse, & contendisse Athenas, ibíque nupsisse Aegeo, quæ cùm insidias machinaretur Theseo, Athenis aufugere coacta est. Quidam addiderunt filium fuisse natum etiam illi ex Aegeo, qui Medus diceretur, à quo vocata est Media, cui regnũ Athenarùm vt perueniret curabat, cùm Theseo insidias tetendisset; quibus patefactis coacta est cum filio in Ariam Asiæ partem tunc vocatam profugere. Quidam malunt Polyxenum fuisse filium Medeæ & Iasonis. Alii inquiunt Mermerum fuisse à leæna laniatum venando. Alii dicunt Medum & Eriopen tantum ex Iasone Medeam concepisse. Deinde illam inquiunt in patriam reuersam, paternum imperium, quod is per fraudem propinquorũ amiserat, cæso patruo Persæ patri restituisse: atq; hoc nõ sine Iasonis auxilio fecisse, cui fuerat reconciliata. Vbi mortua sit, aut quo pacto, minimè constat. sed Ibyci tamen & Simonidę fuit sententia quòd cùm mortua in campos Elysios venisset, Herculi nupserit.

¶Nunc quid hæc significẽt, perquiramus. Medea AEetæ Solis & Idyiæ Oceani filia dicitur, quia Medea consilium sit, vt nomen ipsum significat. cùm enim Sol æstatem & hyemem deducat, ea quæ vel ad victum, vel ad corporis tutelam spectant, prudenter procuranda sunt: hæc consideratio siue prudentia cùm ad singulos pertineat, effecit vt Idyia mater sit Medeæ: nam Idyia quasi εἰδυῖα dicitur, cognoscens scilicet, quia cognitio mater sit consilii. Iason cùm medicum siue medicinam significare possit, ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι à medendo dictus, secum Medeam abduxit. quid hoc significat? quod qui medicinam animo suo sit adhibiturus, quæ prudentia est, vt vir bonus, & sanæ mentis, & prudẽns efficiatur, omnia reliqua parui faciet vel carissima. Qui enim voluptatum desiderium, è quo natus est, non neglexerit, qui parum honestam & effrænatam appetentiam non discerpserit, ille nihil admirabile, nihilque gloriosum potest committere: quare dicta est Medea filios & fratrem discerpsisse, & patriam reliquisse, vt Iasonem sequeretur. Is igitur qui verè fuerit sapiens, facilè sideribus ad libidines inuitantibus dominatur, & trahentibus ad turpitudinẽ cupiditatibus moderatur: quare Medea, siue consilium, dicta est Lunam & stellas de cœlo deducere solita, & cupiditatum fluuios sistere, & plura, quæ multitudini videbantur admirabilia, facere; quæ certè reapse nullo tempore contigerunt, vt testatur Ouidius in medicamine faciei:

Nec vos graminibus, nec misto credite succo;
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec Mediæ Marsis finduntur cantibus angues;
Nec redit in fontes vnda supina suos,
Et quamuis aliquis Temesæa remouerit æra,
Nunquam Luna suis excutietur equis.

Nec defuerunt etiam qui Medeam artem esse dixerunt, Circes siue naturæ sororem: quoniam ars pro viribus imitatur naturam, tanto magis laudabilis, quanto magis ad similitudinem accedit, harum vtriusque Sol est pater, quoniam nihil sine diuina ope rectè fieri potest, quæ est animæ vis in nobis diuinitus impressa. nullum enim bonum est aut in rebus his, aut in nobis, quod Dei liberalitati ac magnificentiæ non debeatur. Hæc eadem ignem, & incredibiles inuidiæ ardores in animis maleuolorum excitauit, fecitque vt non paruo dolore torquerentur. Neque vlla est sanè prudenti viro vel sanctior, vel tutior, vel honorificentior vindicta inimicorum, quam siquis iustum prudentémque se ad omnia negotia præstiterit, rectáque animi moderatione in omnibus vsus fuerit. Quòd si quis vel illegitimarum voluptatum, vel auaritiæ, vel crudelitatis laqueis se implicari patiatur, quo pacto ab eo consilium capto curru & alatis draconibus non quàm citissimè auolauerit? nam cùm Medea sit Solis neptis, significat prudentiam

dentiam in nobis pro aeris temperie, & pro vi radiorum illius genitam: siquidem plurimum confert ad prudentiam temperamentum corporis, quod modò ex aeris impressione, modò ex educatione: modò ex cibis, modò ex regionis quã habitamus natura incrementum capit. Hęc excogitarunt antiqui cum hac mirabilitate rerum gestarum, finxeruntque illa quæ dicta sunt de Medea, ad animi moderationem, & ad rectam institutionem vitæ nos adhortantes. Alii sceleratam, & libidinosam fœminã esse crediderunt Medeam, quippe quæ ob furiosum Iasonis desiderium, immoderatámque libidinẽ parentes, & regnum, & patriam prodiderit, & ignotum, & fallacem, & impostorem, & acceptorum immemorem hominem sequeretur. Hanc Medeam vocatam fuisse memorant, quia omnibus artibus conata sit Iasonis amorem in se vertere. sic enim scriptum est apud Diphilum:

ἡ γὰρ φαρμακοῦσα
Μήδεια κέκληται, ὅτι κατεμήσατο τέχνας.

Medea vocata est
Illa, veneficij quod fraudes repperit omnes.

Hæc dicta est senes nonnullos iuuentuti restituisse per herbas & ignem, quia in sui desiderium vel senes attraxerit artificiosè, feceritque vt tanquam iuuenes imprudentes & impudentes essent. Hanc in omnia crudelitatis lasciuiæque facinora delapsam faciunt; & idcirco paulo pôst in omnes difficultates & miserias, & in omnium odium incurrisse, quia nemo impurus diu felix esse possit, cùm solius virtutis opus sit felicitas illa quę in rebus humanis reperiri possit. cùm scelerum omnium denique finis & opus sit pœnitentia & calamitates & miseriæ, omnes enim improbi, infelices. ea de causa Medea denique in desperationem adducta, ita secum pręteritorum scelerum magnitudinem, & futura ex illis pericula ratiocinatur, vt est apud Senecam Tragicum:

At quo remittis? Phasim & Colchos petam,
Patriumque regnum, quaque fraternus cruor
Perfudit arua. quas peti terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti,
Per quas reuexi nobiles Regum manus,
Adulterum secuta per Symplegades.
Paruam ne Iolcon, Thessala an Tempe petam?
Quascunque aperui tibi vias, clausi mihi.

Est enim (vt diximus) omnium difficillimum sceleratum hominem esse diu felicem. Sed siue consilium prudentiáque Medea sit, siue malefica mulier, per eius fabulã nos antiqui ad probitatem & ad integritatem instituere conabantur, cùm verò in patriam reuersa fuisset, patríque regnum recuperasset, ibi honores diuinos illi instituerunt indigenæ, quibus interesse hominibus iure sacrificiorum non licebat, vt scripsit Staphylus, ob eas iniurias

quas à Iasone acceperat: at neque templum vllo tempore ingredi. at nunc de Iasone dicamus.

De Iasone. CAP. VIII.

PERNECESSARIVM mihi videtur, antequam Iasonis res gestas commemorem, exordium eius stirpis altiùs repetere, ac recensere quib. causis cōmotus cū lectissimis Græciæ heroibus ad externos homines & longinquas nationes nauigarit, eósque labores pertulerit, qui vel auditu sunt non mediocriter formidabiles. Nam vix vllus præter Herculem monstrorum omnium acerrimum domitorem; & Theseum, qui ad eiusdem Herculis imitationem multos latrones atque maleficos homines de medio sustulit, & eadem genera suppliciorum, quibus hospites torquebant, coegit subire; & Vlyssem, qui per infinita atque intolerabilia pericula & ipse penetrauit, & multos eius socios in illis amisit: vix vllus alius inuenietur, qui tantam virtutem in rebus arduis præ se tulerit. Ita verò se res habet, sicuti Pherecydes sensit: Tyrrho filia fuit Salmonei & Alcidices à Cretheo educata fratre Salmonei. Hanc vbi Neptunus compressisset geminos peperit filios Peliam & Neleum, quos nouerca postea matris in armentorum stabulo exposuit. illi cùm adoleuissent, matrem cognouerunt, matrísque nouercam in Iunonis fanum fugientem trucidarunt. Tum Neleus exorta dissensione cum Pelia Messenen contendit, ibíque Pylum condidit. Nam tres fuerunt Pyli, in Peloponneso, ad Alpheum fluuium in Elide, & Triphylica, vbi fluuius Amathois, & Messenæ ad Coryphasiū. at Pelias in Thessalia Acastum, & Pelopiam, & Hippothoen, & Pisidicen, & Alcestem ex Anaxibia Biantis filia, siue (vt alii maluerunt) ex Philomache Amphionis, suscepit. Cretheus Aeoli filius vbi Iolcum condidisset, Aesonem, Amythaonem, ac Pheretem è Tyrrho procreauit: post quem Cretheum Pelias Iolci imperauit, cui responsum fuerat ab oraculo quòd manu cuiusdam ab Aeolo oriundi erat interimendus. Erat autem vnus ex iis Iason Aesonis filius, & Polymedę filię Autolyci. Erechtheus siquidem & Athamas & Salmoneus filii fuerunt Aeoli, qui Aeolus creditus fuit Iouis filius. Vt igitur omnes Aeolidas Pelias de medio tolleret, voluit Iasonē etiam vnum ex genere Aeolidarum occidere, cùm esset adhuc infans. Id sentientes Iasonis propinqui, noctem obscurissimam obseruantes, opertum, & in arca clausum tanquam mortuū efferunt, & in antrum Chironis deportarūt, dederúntq; illi educandū & erudiendū. Verùm cùm adoleuisset Iason, à Chironéq; medendi artem didicisset, Iason vocatus fuit, cùm priùs Dolomedes nominaretur. Exiuit igitur cum adoleuisset ex illo antro, & terram arauit apud Anaurum fluuiū, vt ait Apollonius in Argonauti-

gonautic. Rursus aliud responsum renouatum est Peliæ, vt sibi caueret ab illo, quem altero pede nudo conspexisset. deinde sacra Neptuno instituens Pelias vniuersos suos ad sacrificia conuocauit: quo etiam Iason cùm veniret, in traiiciendo Anauro fluuio alterum calceum in limo amisit: qui ita visus à Pelia interrogatur: Quid faceres si tibi responsum esset te à quopiam interfectum iri? cui respondit Iason de Iunonis consilio, illum inquit ad aureum vellus recuperandum mitterem. erat autem vellus aureũ pellis arietis aurea qui Phrixum in Colchidẽ portauerat, quem ille (vt fama est) Ioui fugæ fauenti Phyxio cognomine immolauit, & pellem arbori cuidam in luco Martis apud Colchos suspendit. Alii putarunt illam fuisse candidam; alii purpuream, vt sensit Simonides. At Dionysius Mitylenæus hominẽ fuisse, Phrixique pædagogum censuit Arietẽ nomine, qui captus à Colchis esset, & in custodia asseruaretur, atque aureus dicebatur propter doctrinæ præstantiam, & propter integritatem consiliorum. Seruabat hãc pellem draco magnitudine nauis quæ à quinquaginta remis agitatur, qui nunquam somno capiebatur. Pelias igitur iuxta Iasonis responsum Iasonem ipsum vellus aureum iubet ad se afferre. Tum Iason nauim diuino Palladis consilio fabricatam, malúmque loquacem habentem è Dodonęa quercu, conscendit, & cum quadraginta & nouem lectissimis viris in Colchidem nauigauit. Scriptum reliquit Damagetus, quòd Pelias tenuibus clauis configi nauim iusserit, quod tamen Argus nauis artifex minimè fecit, vt ea citiùs periret: quæ ab artifice etiam nominata fuit. Hanc primam longam nauem fuisse memorant, cùm tamen alii primam longam nauem factam à Dauno fuisse dicant, cùm illum Aegyptus insequeretur, quę Danais quoque vocata fuit. at verò illoru qui Iasonem in Colchidẽ secuti sunt, ista sunt nomina: Acastus, Admetus, Aethalides, Amphidamas, Amphiõ, Ancęus Neptuni, Argus, Argęus, Asterius, Asterion, Augias Solis filius, Biantus, Butes, Calais Boreæ, Calaus, Canthus, Castor, Cepheus, Clitius, Coronus, Echiõ: Erginus, Eribotes, Eurydamas, Eurytus, Eurytion, Hercules, Hylas, Iason, Idas, Idmon, Iphiclus Aesonis, Iphiclus Thestiades, Iphitus Euryti, Iphitus Phocensis, Laocoõ, Leodocus, Lynceus, Meleager, Mopsus, Nauplias, Odeus, OEnides, Oileus, Orpheus, Palęmonius, Peleus, Phaletus, Pollux, Polyphemus, Tænarcus, Talaus, Telamon, Tiphys, Zetes Boreæ. horum nomina diligenter recensuit Sophocles in actu Lemniadibus inscripto, & Aeschylus in Ciberis, cùm tamen quidam his addiderint hos etiam loco nonnullorum: Actoridem, Actorionem, Aglaum, Amphistecum, Autolycum, Buphagum, Ceneum, Deileonem, Deucalionem, Euphemum, Iphim, Iphidamantem, Mænetium, Nestorem, Philoctetem, Phliantem, Phlogium, Tydeum. Habuerunt omnino

nomina illorũque iasonẽ in colchidẽ secuti sunt fuerũt 49.

tres vates secum Argonautę: Mopsum Ampycis filium, Idmonem Abantis, Amphiaraum Oilei. Fama est Iasonem in Lemnum primùm applicuisse, mox ad Cyzicum Dolionum regē in Marsiam & Cium adiuisse, deinde in Iberiam, hinc in Bebryciam, atque cùm ad Syrtem Libyæ applicuisset, templum ibi condidisse, quod Herculi postea fuit consecratum, cùm ibi certamina quædam celebrassent Argonautę, in quibus victor Hercules fuit declaratus. Deinde cùm nauigare ob Syrtium naturam non possent, dicuntur Argonautæ nauim Argo supra humeros per spatium duodecim dierum per Libyæ deserta comportasse, donec die duodecimo rursus mare inuenientes illam deiecerunt. Incidentes itaque in Eurypylum Neptuni filium acceperunt pro xenio quodcunque sese obtulit. nam glebam è terra accipiens dedit, quam Euphemus & ipse Neptuni ac Meciones filius accepit. tum nauigio ad Theram fluctuante, è gleba dissoluta Medea multa vaticinata est. non defuerunt qui post deiectam nauim certamen & templum institutum dicant, vt sensit Isacius. Deinde ad Phineum vatem peruenerunt, qui erat cæcus, qui tamen calamitatum finem fato sibi portendi sciebat, cùm Boreæ filii ad ipsum accessissent: nam mirificè ab Harpyis infestabatur. Illis denique liberatus explicat Argonautis rationem, cursum, & difficultates nauigationis: Quòd primùm petræ Cyaneæ essent adeundæ, quas Symplegades siue concurrentia saxa quidam vocarunt, vnde ignis plurimus scatebat, quare periculum emissa columba erat explorandum. Hinc abeundum esse procul à Bithynia monet, quæ nō multum distat à Bosporo, quoniam Thraces illi, qui Salmydessum incolebant in omnes prçternauigantes essent atroces & crudeles. Tum ad Thyniadem insulam eos venire oportere docet. hinc esse ad Mariandynos accedendum, & ad Acherusiam, montésque Paphlagonum. Præternauigandam vrbem esse monet Enetorum, & Carambim, & Halym, & Irim. Themiscyrum, agrum Dæantem, Cappadociam, Chalybes, Tibarenos, Mostynes, Aretiaden, Stymphalidum insulam, Macrones, Philyres, Bechiros, Saphyres, Byzeres, ac Phasim fluuium, qui per terram Circæam vocatam deflueret. Inde prætereundam esse demonstrat vrbem Cytaidem antequam ad aureum vellus accederetur: quæ loca omnia ex Iolco in Colchidem nauigantibus necessariò erant prætereunda. Verùm cùm in Mysiam primùm Argonautæ venissent, Herculésque suum remum infregisset, exiit vt alium è proximis syluis decideret, vbi relictus est ab Argonautis, vt quidam voluerunt ob Hylæ casum: vt verò alii, propter imperitiam remigandi, ne omnes remos frangeret. Alii putarunt istud accidisse ob voracitatem Herculis, quia vererentur Argonautæ ne vniuersam annonam breui absumeret. Alii propter pondus, quia nauis propè demergeretur vbi ille in alterutra

parte

parte nauis constitisset, atque inflecteretur. Alii propter inuidiã, ne per eius præstantiam virtutis omnis cæterorum virtus fieret obscura, atque obrueretur. Vbi demum superatis omnibus difficultatibus Iason in Scythiam AEgyptiorum coloniam ad AEetam Colchorum regem peruenisset, perbenignè à Phrixi filiis fuit acceptus, atque cum illis ad AEetam contendit. Alii dicunt primùm benignè & comiter acceptum fuisse Iasonem ab AEeta; alii non satis læto vultu. deinde cùm Iason aureum vellus nomine Peliæ, cuius id antea fuisse dicebat, & per dolum surreptum, repeteret, visus est AEeta æquo animo petitionem tulisse, vt quidam dixerunt: alii dicunt iratum AEetam respondisse Iasoni se quod peteret, tum demum concessurum, cùm tauros ignem è naribus efflantes & æripedes domuisset, draconis custodis eius velleris dentes adamantino aratro vsus seminasset, nascentésque homines armatos ex illis dentibus cecidisset. Alii dixerunt ipsum AEetam illos dentes habuisse à Pallade sibi dono datos, cum alios in agro Thebano Cadmus olim seuisset. At Medea AEetæ filia Iasonis desiderio capta illi vnguentum dedit, quo incolumis ab igne taurorum seruaretur, iussitque seruare ne aduerso vento araret, ne vis flammarum in ipsum ferretur: neque inciperet sulcum de more arantium ab eodem fine, sed tolleret aratrũ. Quidam enim dicunt primum AEetam boues igniuomos iunxisse & arauisse, ac pòst disiunctos imperasse Iasoni iungere & arare. Alii, quòd Medea noctu dracone per quædam pharmaca sopito aureum vellus ad Iasonem detulit, vnáque fratre Absyrto arrepto è Colchis cum Argonautis nauigauit. Quidam dicunt Iasonem Medeæ consilio & opera omnia illa pericula superasse, at non accepisse vellus aureum à Medea. Fugit autem noctu (vti dictum est) cum Argo naui Iason è regione Colchorum, illud consilium suggerente Venere, veluti testatur Idmon in his.

ὑπόθηκ᾽ Ἀφροδίτη
φεύγέμεναι μεγάροιο δόμων διὰ νύκτα μέλαιναν.
mentem Venus excitat illi
Aufugere è domibus tenebras per noctis opacæ.

Alii dicunt immissum fuisse AEetæ desiderium à Venere, vt cum Eurylyte vxore congrederetur, quo tempore de comburenda Argo naui consultabat, quo illi tutò possent aufugere, vt scripsit in hisce Dionysius in Argonautis:

δὴ τότ᾽ ἄρ᾽ Αἰήτῃ πόθον ἔμβαλε δῖ᾽ Ἀφροδίτη
Εὐρυλύτης φιλότητι μιγήμεναι ἧς ἀλόχοιο·
κηδομένη φρεσὶν ἧσιν ὅπως μετ᾽ ἄεθλον Ἰήσων
νοστήσῃ οἶκόνδε σὺν ἀγχεμάχοις ἑτάροισιν.
Excitat Æeta Venus hic in pectore flammas
Coniugem in Eurylyten, vt opus peragatur amoris,
Nam curabat vti post dura pericula Iason.

Cum sociis repetat patriam, dulcésque penates.

At verò de reditu Argonautarum permagna est inter scriptores controuersia, si quidem Herodotus in Argonauticis per idem mare illos rediisse scribit, per quod profecti sunt in Colchos. Hecatæus autem Milesius voluit è Phaside ingressos esse in Oceanum, inde in Nilum, inde in mare Tyrrhenum, per quod delati sunt in patriam. Arthemidorus Ephesius hos mendacium dicere inquit, quoniam Phasis Oceanum minimè ingrediatur. atqui scriptum fuit in primo libro de Portubus à Timageto, vt accepimus, Istrùm è montibus Celticis siue Hyperboreis vocatis, siue Riphæis defluere, qui in mare Celticum ingrediatur. eius fluminis aqua bifariam distribuitur, cuius altera pars in mare Euxinum, altera in mare Celticum intrat, per cuius ostium in Thyreniam Argonautæ contendentes nauigarunt. Scymnus autem Delius illos per Tanaim nauigasse inquit in mare amplum, atque inde mare Tyrrhenum fuisse ingressos. Sed his controuersiis de reditu Argonautarum relictis, quæ videntur nonnihil deliræ, parúmque peritæ nauigationum, nos communiorem sententiam, probabiliorémque secuti, ita de illorum reditu breuiter dicendum censemus: Quòd peractis omnibus, superatísque periculis in Colchorum regione, priùs in Istrum, deinde per illum in Adriam nauigarunt. & eò præsertim vbi Saturnium vocabant antiqui, vbi laceratus fuit Absyrtus. illud tam nefarium facinus cùm ægrè tulisset Iupiter, dicitur difficiles ventos Argonautis immisisse, quo demergerentur. at Iuno prosperos & secundos clàm emisit, qui illos in mare Sardoum vocatum detulerunt. Sirenibus deinde transmissis ad Drepanum incolumes euaserunt, quæ postea Corcyra vocata fuit. eò cùm applicuissent, insequentes Colchi illos ferè comprehenderunt, quare ad Alcinoum confugere compelluntur. Colchis Medeam ab Alcinoo repetentibus responsum est, quòd eo pacto essent recepturi, si Medea esset virgo, sic enim futurum vt patri remitteretur at si esset iam vxor Iasonis, iure posse vxorem virum sequi factæ dicuntur esse nuptiæ illa ipsa nocte. quamobrem Colchi cùm re infecta ad AEetam redire vererentur, decreuerunt habitare in sinu Illyrico. At Argonautæ inde obnauigantes Mopso Canthóque defunctis ambigui de nauigatione ac salute docti fuerunt à Tritone quo pacto seruari possent, atque nauim in stagnum Tritonidem ferentes postea in Cretam nauigarũt, quo in loco cùm illi iter à Talo intercluderetur per Medeæ veneficia illo de medio sublato peruenerunt in AEginam, ac inde in Thessaliam. atque ita dicuntur in patriam rediisse. Alii dicunt Iasonem Medeæ consilio & ope illa omnia pericula superasse, mox in patriam reuertisse, quam nauigationem duobus mensibus absoluisse ferunt. Erant autem Colchi Lazi etiam vocati, vt ait Isacius, ex AEgyptiorum colonia, qui non pro-

procul ab Abaſgis ſiue Maſſagetis vocatis habitabant, dicebanturque nunc Colchi, nunc Scythæ, nunc Aſiani, nunc Leucoſyri, atque iuxta Phaſim fluuium in Aſiæ parte incoluerunt. Eſt autem & alia Scythia Europæ, quæ Mæotidi & Tanai finitima eſt, intérque Scythiæ populos nonnulli Alanos etiam numerarunt, vbi ingreſſus eſt in Hyrcaniam & in Caſpiorum regionem. Alii longè diuerſam cauſſam cur Iaſon ad aureum vellus miſſus ſit, retulerunt, inter quos fuit Hecatæus. Dicunt enim quòd cùm Iaſon ex antro Chironis exiuiſſet, & à patre, coniunctíſque affinitate cognitus fuiſſet, in conuiuium ſolenne fuit acceptus. Deinde cum magno tumultu ad Peliam regnum ſuorum maiorum repetens contendit: Pelias ſe redditurum pollicetur, ſi priùs in Colchidem abeat, Phrixíque animam ter, vt legitimum erat, aduocet: ſe enim nocturnis terreri viſionibus inquiens ob Phrixum, Nam ſi eo acceſſeris, inquit, & iſtud feceris, ac vellus aureum attuleris, ego iam ſenior tibi iuueni regni onus concedam. quare Iaſon his legibus acceptis eo contendit, vt diximus. Hæc illa ſunt, vt ſummatim dicam, quæ de Iaſone memoriæ prodita ſunt ab antiquis Pherecydes Alcimeden Phylaci filiam Iaſonis matrem fuiſſe ſcripſit. Herodotus ait Iaſonem fuiſſe filium Polyphemæ Autolyci filiæ. At Andronis fuit ſententia, quod Theognete Laodici filia mater fuerit ipſius Iaſonis. Steſichorus Eteoclymenes, Demetrius Scepſius Rhœus, alii Polymedæ filium putarunt. omnes tamen AEſonem patrem illi tribuerunt. Nauigationis difficultates, & res ab Argonautis in itinere geſtas complexus eſt Apollonius in Argonaut. & pericula & labores, qui capturo vellus aureum proponebãtur, ita recenſuit breuiter Medea apud Euripidem,

ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι
ταὐτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος,
πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων ἐπιστάτην
ζεύγλαισι, καὶ σπεροῦντα θανάσιμον γύην,
δράκοντά θ', ὃς πάγχρυσον ἀμπέχων δέρας,
σπείραις ἔσωζε πολυπλόκοις ἄυπνος ὤν,
κτείνασ', ἀνέσχον σοὶ φάος σωτήριον.

Seruatus es per me, velut ſciunt ratem
Quicunque conſcendere tecum Argoam: vbi
Tauris iubebaris iugum ſpirantibus
Ignem impoſuiſſe: ſeminare & horridi
Dentes draconis, vellus illud aureum
Seruantis, inſomniſque; qui circundat id
Spiris: ego occidi, tibi lucem dedi
Illam ſalubrem.

Quam rem tamen breuiùs etiam ita complexus eſt Virgilius libro ſecundo Georg.

Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
Inuertere, satis immanis dentibus hydri:
Nec galeis, densisque virûm seges horruit hastis.

Vbi hæc omnia superasset Iason Medeæ consilio, domum cum vellere aureo reuertitur, ac Medeam secum abducit, quæ post cædem parentum Iasonis, omnes suas fraudes ad vlciscendos illos Iasonis monitu conuertit, suasitque filiabus Peliæ, vt diximus, vt patrem frustra quærentem iugularent, cùm se illum iuuenem facturam, sicut agnum fecerat, promisisset. Fuerunt qui dixerint Iasonem quoque senescentem ab ipsa Medea coctum iuuentuti fuisse restitutum, vt scripsit Pherecydes, & Simonides poeta, & Lycophron. Quòd AEson præterea Iasonis pater fuit à Medea coctus, & iuuentuti restitutus, ita scripsit is poeta qui Reditus composuit.

αὐτίκα δ' Αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα,
γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι,
φάρμακα πόλλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι.
Tum quoque pubescens iuuenis fit protinus Æson.
Ipsa senectutem studio detergere nouit,
Pharmaca vbi coxit permulta lebetibus aureis.

AEschylus in Bacchi nutricibus, nutrices ipsas Bacchi vnà cum viris illis coctas fuisse inquit, & ita ab eadem iuuentuti restitutas. Habuit Iason filiam Atalantam quæ Milanioni nupsit: & Apin, & Eunœum: ex Hypsipyle Thoantis Philomelum, ac Thoantem. Aiunt Argonautas visa aue apud Colchos, quæ Græcis esse insueta, illam in Græciam portasse, atque à flumio Colchidis phasianum appellasse. Scriptum fuit à Staphylo Iasonem Medeæ consilio denique occidisse: hæc enim illi nescio quo pacto persuasit; vt sub puppe nauis Argus dormiret, quam illa sciebat breui solutum iri, qua denique supra Iasonem delapsa ille occisus est. Fuerunt multis in locis templa Iasoni ob strenuitatem erecta, sed apud Abderam præcipuè eximia religione colebatur, cui templum à Parmenione fuit magnifico opere, & excisis lapidibus extructum.

¶Hæc illa sunt quæ præclarè & gloriosè ab Iasone gesta dicuntur, quæ omnium propè poetarum præconis fuerunt celebrata, cùm tamen illa nauigatio breuissima fuerit, neque cum nauigationibus nostræ tempestatis comparanda, neque cum illis præcipuè quæ fiunt ab Hispanis, in eam longinquam partem terræ nuper repertæ. Dicitur Hercules enim ad illam expeditionem non peruenisse, quia aquatum missum Hylam requireret, neque potuisset cum cæteris heroibus nauigare. Coacti sunt igitur sicuti reliqui, qui viros bonos faciunt aliquando parui, robore ac virtute destituti supplices fieri mulierculæ, donec vellus aureum cepissent, vt ait Plutarchus in Politicis. vocati sunt Minyæ Ar-

Argonautæ à Minya Martis filio, vt voluit Dionysius Thrax. alii, inter quos fuit Aristodemus, Minyam Alei filium fuisse crediderunt, à quo nominati fuerint. Fuerunt etiam qui res in Iasonis nauigatione gestas corporum chemicorum mutationes, & aureum vellus denique post tot labores captum, lapidem vocatum philosophorum esse arbitrentur, qui fit denique post tot eorum corporum mutationes. Alii Iasonem vectum per mare Ponticum cum Argonautis ad aureum vellus in Colchicam regionē, Medeámque Æetę filiam asportasse, non poeticè dictum existimarunt: librum aureum vellus fuisse dicunt, contextum ex arietum pellibus, in quo scriptum erat quo pacto per chemiam posset aurum fieri, inter quos fuit Suidas. Atque vellus aureum pellem arietis, in qua contineretur auri faciendi ratio, iure vocatam fuisse putarunt. Atqui re ipsa ridiculum est tauros inuentos vnquam fuisse, qui flammas è naribus expirarent, aut è dentibus seminatis non solùm homines, sed etiam arma illis conuenientia aliquando fuisse nata: aut arietem vsquam fuisse natum, cuius aurum pro pilis tonderetur. Quis hæc vnquam visa fuisse homo sanę mentis crediderit: verùm cùm sapientes antiqui philosophiam magnifacerent, partim ne in vulgus rude manaret, partim vt sapientiæ præcepta cum suauitate & rerum admirabilium admiratione imbiberentur, naturę aut disciplinę secreta sub variis fabularum figmentis occultarunt, non minus quam Aegyptii sub hieroglyphis scientiam, rerúmque sacrarum disciplinā tradiderunt. Est enim omnibus propè insitum vel res præstantissimas, quarum facilis facultas concedatur, paruifacere: at quæ non nisi difficulter & cum magnis laborib. acquiri possunt, miris laudibus extollere, & vt clarissimas admirari. in hoc vitium, qui non labatur cum vulgo, nō potest esse vir mediocris iudicii. Dicitur igitur fuisse Iason filius Alcimedes & Aesonis, vel (vt alii putarūt) Polymedæ, vel Rhius, & à centaurorū iustissimo Chirone educatus, artémque medendi ab illo edoctus, cuius vel matrum omnium nomina consiliū significāt. Aeson è stirpe Neptuni editus, quid aliud est, nisi prudentia è variis negotiis ac difficultatibus, quæ tanquam materia prudentię subiiciuntur: nam ex illis, & ex consilio, exoritur ac fit prudentia. Didicit medēdi artem à Chirone, vnde nomen obtinuit: nam ἴασις ars est medēdi. Quis tamen remedium aliquando morbi datum fuisse ab Iasone vlli laborāti accepit? non enim chirurgus fuit Iason: neque vir iustissimus & sapientissimus Chirō putandus est potiùs corporis, quàm animi curā, quæ viro bono conueniat, Iasonem docuisse. Quòd si animi curā illum docuit, quid est per Deos immortales quod magis viro bono cōueniat, quàm prudentia? Ego sane ita censeo, Iasonem in vtraque fortuna qua animi moderatione vti conueniat à Chirone didicisse, quod antidotū sit aduersus volu-

ptates impuras, qua animi temperantia ira placanda sit, qua arte superanda auaritia, prosternenda libido, ambitio ex animo eiicienda, cùm illa sit omnium monstrorum turpissima, vitiorúmque maxima. His præceptis instructus Iason dictus est periculosa & formidabilia monstra prudenter Diis adiuuantibus, aut certè Deorum ministris cõsulentibus, incolumis præteriisse, & in Colchidem profectus tauros igniuomos ac æripedes domuisse, quæ nihil aliud quàm animi pertinacia & ira putanda sunt. Qui enim non ratione, animíque constãtia ducitur, is aut leuis est ingenii, aut pro cõstantia pertinaciam sequitur, & inanem arrogantiam. Hos animorum affectus, rationi, medicinæq; animi subiicere quid aliud est, quàm tauros illos igniuomos vincere, & hominum cum armis è draconis dentibus natorum furorem à se depellere? aut quid aliud est spatiosum draconem Medeæ auxilio consopire, quàm inuidiam sapienter consilio mentis frænare? Est enim ipsa Medea μῆδος consilium. Hic eius ope aureum vellus in patriam reportauit, Deísque dicauit, vel (vt aliis placuit) Peliæ obtulit; cùm maximè fugienda sit auaritia, & iustitia complectenda. Maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quòd principium est virtutum & omnis felicitatis: postea colendi sunt Reges ac nationum principes, quibus non sine Dei voluntate concessa est in homines potestas, si modò sint viri boni & iusti. Atque, vt summatim dicam, nauigationem Iasonis, quam quidam ad historiam, quidam ad chemicam artem detorquent, nulla alia de caussà celebrarunt antiqui, nisi quia significare voluerunt humanam vitam multis vndique difficultatibus vexari, necesséque esse viro bono medicinam consilii animo adhibere, vt intrepidus ad omnes motus, & ad omnes fortunæ vicissitudines persistat. Neque tamen me illud præterit alios fuisse, inter quos Dercylus, qui Argonautas ad vellus aureum, siue ad Scytharum opulentiam diripiendam nauigasse putarint: (semper enim opes tanquam vmbra sequitur inuidia, omniáque bella propè prædæ gratia reipsa, verbo iniuriæ vlciscendæ suscipiuntur.) quippe cùm non procul à Caucaso monte torrentes quidam aurum deferre dicerentur, quod tabulis perforatis ac lanosis pellibus Scythis excipere mos fuit, vt ait Strabo lib.2. Ad hæc loca nauigantibus è Thessalia multi scopuli, multæque difficultates, ac propè insuperabiles, vtpote imperitis adhuc nauigandi hominibus, proponebantur: quare illa tam multa formidanda finxerunt. Sed de Iasone satis, nunc de Phrixo dicamus.

De Phrixo. CAP. IX.

PHRIXVS, qui aureum vellus in Colchos dicitur transtulisse, Athamantis & Nepheles fuit filius. Cùm enim Athamas The-

Thebis imperaret, Nephelem vxorem duxit, è qua Phrixum & Hellen suscepit. Deinde, nescio qua de causa, Nephele dimissa, Ino secundam vxorem cepit, de qua Clearchum, siue (vt alii maluerunt) Learchum, & Palæmonem suscepit: quem etiam Melicertam postea vocarunt. Verùm Ino ingenti priuigni amore capta, non assentiente Phrixo, omnem amorem in acerrimum odium conuertit, quod magnum solet esse plerunque nouercarum. hanc Pindarus in hymnis Demoticam nuncupauit, Pherecydes Themisto, Sophocles Nephelen in actu Athamante, Hippias Gorgopiram nominauit. Huiusmodi insidias Phrixo & Hellæ machinatur. Torruit omnia frumenti, cæterorúmque leguminum semina ne nascerentur, deinde persuadet vatibus per largitionem, vt nuntiarent Athamanti fruges illa de causa non nasci, quia opus foret vnum de filiis Nepheles Diis immolari. Eo responso accepto, ingenti necessitate (vt putabat) compulsus Athamas Phrixum dicitur ad aram mactaturus statuisse, vt ait Apollodorus Grammaticus libro primo. At Nephele Phrixum & Hellen rapuit, aureámque ouem à Mercurio captam illis dedit: qui per aera vecti fuerunt. cum verò ad id freti peruenissent, quod est inter Sigæum & Chersonesum, cõtigit vt Helle in proximum mare deciderit, quod ab ea dictum fuit postea Hellespontus, vel Athamãtidis, vt ait Aeschylus in Persis, & Ouid. in Epist. Leãdri:

Fluctibus immodicis Athamantidos aequora canent.
Vixque manet portu tuta carina suo.
Hoc mare, cùm primùm de virgine nomina mersa,
Qua tenet, est nactum, tale fuisse puta.
Est satis amissa locus hic infamis ab Helle:
Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.
Inuideo Phrixo, quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ouis.

Phrixus Helle sorore amissa ob diuturnum iter ac laborẽ in promontorio Brixaba conquieuit, at barbari illo viso armati adueniunt. aries inclinatus vsus humana voce illum excitauit, quare aufugiẽs in Colchos portauit arietem. Helle postea à piscatoribus capta in litore sepulta fuit, vt scripsit Herodotus in Polymnia. Phrixus incolumis in Colchidem peruenit, ibíque Ioui Phyxio cognomine, siue fugæ fauenti, immolauit, pellémque ilici in luco Martis, in eius honorem affixit: quam postea à dracone seruari solitam fabulati sunt. Alii dicunt Dipsacum Phyllidis fluuii & nymphæ cuiusdam indigenæ filium Phrixum in hospitiũ accessisse, atque Phrixum ibi arietem Ioui cognomento Laphystio immolasse vnde mansit postea diu illa consuetudo vt vnus ex oriũdis ab ipso Phrixo quotannis prędicto Ioui sacrificaret, vt scriptũ est à Suida libro secũdo rerum Thessalicarũ. deinde Phrixus ducta Chalciope AEetæ filia, quam Eueniam vocatã ait Pherecydes

libro ſexto proprio nomine,fuiſſéque cognomina Chalciopen & Ophiuſam,ſuſcepiſſe ex illa quatuor filios dicitur. At Acuſilaus Argum, Phronrim, Melanem, Cytilonum nominauit Phrixi filios,quibus quintum Pesbonem addidit Epimenides. Alii addiderunt Cytorum à quo mons dictus eſt. alii Telamonē & Augiā addiderunt.Argum,Meliam, Catim, Sorum, Phrontim, ac Hellen ex ea ſuſcepit filios: quam tamen quidam non Chalciopen, ſed Iophoſſen nominatam fuiſſe cōtendunt. Athamas poſtea Iunonis voluntate in furorem verſus, quoniam Dionyſium à Mercurio captum tanquam puellam per quoddam tempus educaſſet, Learchum filium, quem ſuſceperat ex Ino,trucidauit: quare territa Ino cum Melicerta in mare deſiliit. Ob illas cædes Athamas decidens ex imperio & è Bœotia profugus oraculum conſuluit,ac reſponſum cepit,vt ibi habitaret, vbi à ſylueſtribus animalibus in conuiuium acciperetur. Paulo pôſt in Athamania vocata lupi illum intuentes aufugerunt, ſemeſâſque carnes ouium, quas comedebant,reliquerunt.Ibi cùm habitare iuxta oraculi reſponſum Athamas decreuiſſet, Themiſto Hypſæi filiam tertiam vxorem duxit,è qua Leuconem,Erythram,Schæonem, ac Tithonum,vel (vt alii malunt) Pæum genuit.quos tamen in Argonautis Schæneum,Erythium,Leuconem,Tithoreum vocauit Dionyſius.Alii tamen dixerunt non quidem ad aram, vt mactaretur,adductum fuiſſe Phrixum; ſed illi ad eligendam in ſacrificia pulcherrimam victimam miſſo arietem Iouis conſilio locutum fuiſſe,atque patefeciſſe omnes nouercæ inſidias, inter quos fuit Didymus. quare ille cum ſorore è patria terra, tergori arietis inſidentes, vt aries illis ſignificauerat,aufugit: ac Diis poſtea apud fluuium Phaſim illum arietem, vt mater ſibi ſignificat, immolauit. Alii dicunt tunc locutum fuiſſe arietem cùm Helle delapſa eſt:atque hortatam eſſe Phrixum vt forti & intrepido eſſet animo,quòd illum eſſet in terram Colchicam aſportaturus. Alii dixerunt Nephelen Deam fuiſſe, quæ ab Athamante neglecta ob mulierē & in cœlum euolauerit, at cum Ioue conqueſta ſqualorē agro Athamantis immiſerit, ob quem illa,quæ dicta ſunt de nouercæ inſidiis,contigerunt. Cùm in Colchorum regionem iter conficerent Phrixus & Helle, non per aera vecti,vt quidam putarunt, ſed terreſtri itinere in traiiciendo mari Abydo propinquo delapſa eſt Helle,at Phrixus in Colchidem profectus arietē, vt alii volunt,Marti;vt alii,Mercurio immolauit:ibique cùm habitaſſet,regioni nomen dedit,quæ à Phrixo Phrygia dicta eſt.Alii fabulati ſunt arietis pellē fuiſſe ramis quercus appenſam in luco Ioui conſecrato,quam poſtmodo Mercurius auream fecit.nam & Apollonius lib. 2. Argon. illam Ioui Phyxio: id eſt fugæ fauenti,dicatam fuiſſe teſtatur:

ἀτρεκέως δολίχου πον ἀνέστι ϗ πάθεος αὐτοὶ

Φρίξον,

φρίξον, ὅτις πτολίεθρον ἀνήλυθεν Αἰήταο,
κριοῦ ἐπεμβεβαώς, τόν ῥα χρύσειον ἔθηκεν
Ἑρμείας· κῶας δὲ καὶ εἰσέτι νῦν κεν ἴδοισθε
πεπταμένον λασίοισιν ἐπὶ δρυὸς ἀκρεμόνεσσι.
τὸν μὲν ἔπειτ' ἔρρεξεν ἑῆς ὑποθημοσύνῃσι
φυξίῳ ἐκ πάντων Κρονίδῃ Διΐ.
Vt puto, iampridem vestras peruenit ad aures.
Phrixus vt Æetæ regnúmque & mœnia adiuit.
Hunc aries vexit, quem mox Cyllenius aureum
Fecit. nunc etiam suspensa est aurea quercu
Pellicula, interdum crepitat quæ leniter auris.
Iupiter ipse fugæ fauit, quo Phrixus illum
Mactatum cepit structis fumantibus aris.

Quamuis eam pellem iam tunc auream fuisse cùm mare traiicerent, vt in Colchidem aufugerent, his carminibus significauit Marcus Manilius lib.4. Astronomicorum.

testis tibi laniger ipse,
Cùm vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatúmque sua Phrixum per fata sorore
Phasidos ad ripas, & Colchida regna reuexit.

Deinde verò Nephele pœnas daturus Athamas ob filios, ad Iouis aram iugulandus adducitur, at ab Hercule seruatus fuit: quæ res argumentum fuit postea Sophocli tragœdiæ Athamantis. Fabulati sunt postea ad perpetuam huiusce rei memoriam impetratum à Ioue fuisse precante Nephele, vt Arietis signum inter sidera collocaretur, quod etiam effectum est. Alii arbitrati sunt nauē fuisse, quę pictum arietem in prora haberet, que Phrixum & Hellen trans mare vexerit: verùm cùm Helle in mare è prora despiceret, in mare decidisse, ac periisse. vt scripsit Hellanicus. Alii censuerunt, inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuisse Phrixi alumnum, qui cùm Inus insidias persensisset, hortatus est Phrixum vt se fuga seruaret. qui cùm fugisset in Colchidem, locus datus est fabulæ, quod per arietem seruatus fuit in Colchidem, vt scripsit Dionysius in Argonauticis: quem etiam memorauit vnà cum Phrixo in Colchidem nauigasse. Alii locum datum esse fabulæ putarūt, quia Helle cùm morbo in itinere periisset, in mare fuerit deiecta, vt mos est nauigantium: cùm Phrixus incolumis in Colchidem sit delatus. Atque tot de Phrixo scripta apud antiquos inueniuntur.

Hęc omnia sanè veram continent historiam præter modum fugæ. nullo enim modo fieri potest vt aries aureum vellus haberet, aut per aera volaret, atque ita in Colchidem terram peruenerit. Sed cùm esset antiquorum consuetudo vt animalia domestica non solùm pecuniis imprimerent, sed in omnibus propè rebus aliis pingerent, aut illorum nominibus pro pictis imaginibus ap-

pellarent, Phrixum & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppi haberet, vectos crediderim. Quidam dixerunt Phrixum & Hellen in naui quę pictum arietem in prora haberet, nauigasse, atque Hellen ægrè ferentem nauigationem, incumbentem lateri in mare cecidisse.

Alii dicunt Scytharum regem Trygonem generum AEetæ fuisse apud Colchos, quo tempore Phrixus cum pædagogo captus est. puerum dono captum fuisse ab AEeta, & tanquam filium educatum, cui regnum reliquit, at pædagogum Crium (quod Græcè arietem significat) nomine Diis mactasse, cuius pellem decorticati clauis in templo affixit Deæ, vt erat apud illos legitimum. Dictus est aureus aries; quia consilia sapientum putanda sunt aurea. Alii dixerūt illam pellem fuisse ab AEeta inauratam, & custodiis septam, cùm accepisset ex oraculo sibi tunc esse pereundum, cùm aduena illam abstulisset: quòd certè significabat vbi defuisset prudentia & consilium. Idcirco ob diligentiam & ferocitatem inhumanitatémque custodiarum dictus est draco insomnis, & boues ignē ex ore spirantes, & terrigenæ homines vellus aureum custodire. Non enim leuiter recedendum est à sapienter decretis. Illæ custodiæ cùm accitæ essent è Taurica regione, aiunt Medeā noctu ad portā clausam profectam Taurico idiomate vsam esse, quare milites promptè illam aperuerunt tanquam regis filiæ, Argonautæ strictis gladiis ingressi multos barbaros trucidarunt, reliquos è loco fugarunt pellē ceperunt. His additū est AEetā collecta magna suorum manu cum Argonautis adhuc in littore morantibus conflixisse, multos fuisse vulneratos hinc, & Iphitum fuisse cæsum, inde regem ipsum. Verùm cùm Argonautæ tantam armatorum irruentium multitudinem sustinere non possent, dicunt à litore soluisse. Non defuerunt qui dixerint Colchos in fugam fuisse versos virtute Argonautarum, ac multos illorum fuisse trucidatos. Atque fortunæ vicissitudines per hanc fabulam quo pacto ferri conueniat, antiquos demōstrare voluisse censuerim: cum mollis & muliebris sit animi fortunæ mutationes nō sapienter ferre, aut nimium in arduis tristari, aut in felicibus rerum successibus nimium extolli. nam in omnia vel pericula vel felicitatē prudētia debet esse pro clypeo, cùm incauti plerięq; magnitudine repētinæ alicuius mutationis cōtinuò obruantur. Lucianus tamen in Dialogo de Astrologia, Phrixum rerum astronomicarum scientia delectatum scribit. dictum fuisse à fabularum artificibus in cœlum ab ariete sublatum. Ego verò hoc nihil aliud significare crediderim, quàm illum qui rebus præsentibus optimè ac sapienter vti nouerit, proximè ad Deorum immortalium naturā accedere: ac si imprudenter, parúmque honestè, & superbè abutatur, facile esse ex altissimo dignitatis gradu delabi. quod etiam Hellen passam fuisse fabulantur. Nulla est

enim

enim tam firma, neque tam constans hominum conditio, quin ob suam temeritatem & imprudentiam, si ita Deo placuerit, citissimè possit delabi. atqui quòd ita sit, patet vel ex ipsis nominibus. Athamas enim, non admirandum esse significat, cùm sit θαυμάζεσθαι mirari, actionémque illam α adimat: Nephele verò nebula, ex quibus nascitur profectò rerum humanarum contemptio. nam, vt inquit is poeta,

Nil admirari prope res est vna Numici,
Solaque quæ possit facere, & seruare beatum.

Quis locus sanè meritò concedi potest admirationi, cùm tota hominum vita huc illuc fluctuet, & quocunque ventorum impetus appulerit, eò facilè corruat? nam omnes opes, & amicitiæ, & imperia tandiu stabilia sunt, quandiu secunda fortunæ aura aspirauerit. Siue igitur illa etiam sit rerum cuiusque ad felicitatē præsentem propensio, siue Dei consilium ob inscitiā mortalium ita vocata, siue aliud quidpiam, omnino illa opus est viro prudenti. Hac aura aspirante, seruati animi moderatione in felici successu, Phrixus deuitatis nouercæ insidiis in Colchorum regionem peruenit, vbi non sine auxilio Deorum firmius imperium & tranquilliora omnia adinuenit. ac de Phrixo satis, nunc de Argo naui dicamus.

De Argo naui. CAP. X.

NAVIS illa, quæ fuit postea inter sidera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus, extructa est. dicunt ei à Pelia imperatum vt clauos pertenues affigeret, cùm tamen ille validissimis compegerit, quare postea consilio Palladis facta fuisse dicta est. Aedificata fuit hæc nauis in quodam loco qui ab Iolco distabat viginti stadiis, quem idcirco quòd nauis ibi fuisset compacta, ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι, à compingendo scilicet, Pagasas vocarunt, vt testatur Strabo lib. 9. & Ouidius in epistola Paridis Iasonē Pagasæum vocat, quia in ea nauigarit:

Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Huius nauis malus è quercu Dodonęa fatidica arbore cęsus fuisse dicitur, quam arborem Pallas indicauit, quamobrem malum ipsum garrulam picam in his appellauit Lycophron:

εἰς τὴν λάληθρον κίσσαν ἡρμαλίξατο.
In garrula transuecta pica est, vt ferunt.

Et Valerius Flaccus fatidicam ratem appellauit libr. 1. Argonauticorum. Hanc nauem triginta remigum sedes habuisse vtrinque constat, quam Theocritus in Hyla vocauit τριακοντάζυγον, nam ζυγὸν trāstrum significat & sedem nauticam, super qua sedent remiges, ita inquiens:

ἵκετο δ' ἡρώεσσι τριακοντάζυγον Ἀργώ.

Quòd, iuga cui fuerunt triginta, reliquerat Argo.

Diodorus Siculus libro quarto historiarum, non missum quidem fuisse Iasonem ad illa pericula tradidit, sed ipsum gloriæ desiderio ad imitationem Heroum superiorum petiuisse sponte à Pelia vt sibi concederet in Colchos expeditionem, quam libenter concessit, cùm timeret prolem fratris nullos ipse habens filios. Nauis dicitur fuisse fabricata ad Pelium à quibusdam plurimum magnitudine ac reliquo apparatu præstans, cùm in lintribus antea homines nauigarent, paruísque acatiis. Fama dedita inusitatę nauigii magnitudinis multi primates propinquarum regionum cupierunt esse participes eius expeditionis. Iason elegit præstātiores, ita vt omnes essent quinquaginta & quatuor. Hanc Argo nauim alii ab architecto, alii a celeritate, cùm ἀργὸς velox antiquitus diceretur, appellarunt. In itinere ceto trucidato Hesionen liberarunt, quæ accepta optione manendi cum parentibus, cum seruatore abire maluit, ne secundum periculum aduentāte ceto in patria experiretur. Inuadente tempestate Orpheus pro omnium salute Diis Samothracibus initiatus est. Neq; illud prætermittendum duxi, quòd remittente vento, duobúsque astris apparentibus super capitibus Dioscurorum, omnes sunt admirati, ac putarunt ipsorum Deorum consilio omnes liberari. ex illo mansit consuetudo vt omnes per hyemem periclitantes vota facerēt Diis Samothracibus. His addunt Phineum occisum & filios liberatos, cùm Phineus ob Ideæ nouercæ malignas accusationes filios oculis priuasset. Dixerunt etiam nonnulli quòd Argo nauis tracta fuit ad fontes Tanais & ad locum quendam, cùm per alium fluuiū in Oceanum nauigare opus foret, quòd AEeta os Pōti nauibus occupasset; qui sic terram ad sinistram habētes ab Vrsis ad occasum non procul à Gadiris in mare mediterraneum peruenerunt: nam multiplicis eius nauis itineris argumenta sunt insulæ & portus, vt Argoum & Telamonium. Soluerunt autem à litore primùm Argonautæ vere præcipiti, quo tempore Pleiades manè oriuntur, vt patet ex his versibus eiusdem:

ἆμος δ' αἰπεινοῖσι Πληϊάδες, ἐσχατιαὶ δὲ
ἄρνα νέον βόσκουσι, τετραμμένου εἴαρος ἤδη·
τῆμος ναυτιλίας μιμνήσκετο θεῖος ἄωτος
ἡρώων.

Pleiades vt surgunt, agni pascuntur ad oras
Agrorum nuper, iam verso tempore veris:
Tum manus Heroum funes à litore soluit.

Hanc nauem primam fuisse ferunt, quæ ausa sit ventorum minas contemnere, & ad longinquas regiones transfretare, vt sensit Ouid. lib. 3. de Tristibus:

Nam rate, quæ cura pugnacis facta Mineruæ
Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Non

Non defuerunt tamen qui addiderint Glaucum marinum Deum per biduum comitatum esse nauim, qui Herculi labores & immortalitatem vaticinitatus est, & diuinos honores Dioscuris. Hortatus est cùm primùm terram attigissent vt sacra Diis persoluerent, quorum nutu bis essent seruati, quibus dictis Glaucus se demersit. Argonautæ vbi ad terram applicuerunt, cui imperabat Byzantus, à quo vrbs dicta est Byzantium, structa ara diis sacrificarunt. deinde transmissa Propontide & Hellesponto ad Troadem peruenerunt; vbi missos repetitum Hesionem & promissos equos Iphiclum & Telamonem legatos fama est Laomedontem in carcerem coniecisse, Argonautisque tetendisse insidias, cuius consilii habuit socios & administros omnes filios præter Priamum, qui contendebat iustitiam nullis vel exteris esse denegandam, qui cùm non audiretur, duos enses clàm attulit ad captiuos, inquiens, his clauibus carcerem esse aperiendum. illis custodias obtruncarunt & ad socios peruenerũt. re patefacta, cognitáque iniquitate regis, itum est ad pugnam. commisso prælio Hercules Laomedontem trucidauit, vrbem cepit, consilii tam iniqui autores castigauit, Priamo ob iustitiam regnum concessit. Enimuero post Colchicam nauigationem cùm Argos incolumes delectos heroas in patriam reuexisset, fertur fuisse Palladi ab Iasone consecrata: quæ deinde, quia tot Deos seruasset, fuit inter sidera verso ordine collocata, ita vt prior puppis quàm prora oriatur, vt in his inquit Aratus:

ἡ δὲ κυνὸς μεγάλοιο κατ' οὐρὴν ἕλκεται Ἀργὼ
πρυμνόθεν· οὐ γὰρ τῇγε κατὰ χρέος εἰσὶ κέλευθοι·
ἀλλ' ὄπιθεν φέρεται τετραμμένη, οἷα καὶ αὐταὶ
νῆες, ὅταν δὴ ναῦται ἐπιστρέψωσι κορώνην
ὅρμον ἐσερχομένοις· τὴν δ' αὐτίκα πᾶς ἀνακόπτει
νῆα· παλιῤῥοθίη δὲ καθάπτεται ἠπείροιο.
ὣς ἥγε πρυμνόθεν Ἰησονὶς ἕλκεται Ἀργώ.
καὶ τὰ μὲν ἠερίη καὶ ἀνάστερος οἷα παρ' αὐτὸν
ἱστὸν ἀπὸ πρώρης φέρεται, τὰ δὲ πᾶσα φαεινή.

quæ ita vertit Cicero:

At canis ad caudam serpens prælabitur Argo,
Conuersam præ se portans cum lumine puppim:
Non aliæ naues vt in alto pandere proras
Antè solent, rostro Neptunia prata secantes;
Sed conuersa retro cæli semper loca portat.
Sicut cùm cœptant tutos constringere portus,
Obuertunt nauem magno cum pondere nautæ,
Aduersamque trahunt optata ad litora puppim:
Sic conuersa vetus super æthera vertitur Argo,
Atque vsque à prora ad cælum sine lumine malum,
A malo ad puppim cum lumine clara videtur.

¶ Hanc nauim fuisse inter sidera collocatam fabulati sunt, cùm fuisset Palladis cõsilio fabricata, quia cùm nullã beneficentiam sine remuneratione Deus esse patiatur: tum illa præcipuè grata est Deo, quæ à sapientia & consilio proficiscitur quæ sine Palladis consilio est beneficentia, & quasi quodam naturæ ductu, vel quæ fortuito contingit, non est quidem reprehendenda: at multo magis illud & Deo gratum est, & magis laudabile, quod cum ratione suscipitur. Cùm vellent igitur homines antiqui ad beneficentiam adhortari; rem diuinam, & quæ proximè ad Deorum immortalium naturam accedat, liberalitatem & munificentiam esse dixerunt, quippe cùm ad exemplum liberalitatis & animalia complura, & res sensu carentes, quia de Diis putarentur fuisse benemeritæ, inter siderum numerum fuerint relatæ, & proximè ad Deos ascitæ. Hęc igitur causa fuit cur Argos dicta sit diuinos honores consecuta. nunc de Capra cœlesti dicamus.

De Capra cælesti. CAP. XI.

PRAECLARVM est eius quod dicebam argumentum, quia capram etiam, quòd de Ioue benemerita sit, cum illi lac præbuerit, non solùm inter sidera collocarunt; sed etiam eius pellem ad sempiternam eius rei memoriam Iupiter gestare solebat, vnde Aegiochus fuit appellatus. Quod autẽ illam Iupiter ob acceptum beneficium inter sidera retulerit, testatur Aratus in iis carminibus, quæ ita sunt translata à Germanico Cæsare:

illa putatur
Nutrix esse Iouis, si verè Iupiter infans
Vbera Cretææ mulsit fidissima capra,
Sidere quæ claro gratum testatur alumnum.

In his Betuleii viri alioquin doctissimi, non placet emendatio. Hanc Iouis nutricem alii Nympham Amaltheam nomine dixerunt. Alii mulierem putarũt fuisse Arcadicam, quæ Capra cognomine vocaretur, quæ cùm gemellos peperisset, illos alendos aliis mulierib. dedit, vt nutriret Iouem: quare eius filii vtpote capræ vocati sunt Hœdi. Hi cùm lac maternum Ioui concessissent, & ipsi inter sidera collocati in dextra Aurigæ tenentur quos Aurigæ sidera vocauit Aratus, quorum exortu grauissimæ plerumque fiunt tempestates, vt patet ex his carminibus:

εἰ δέ τοι ἡνίοχόν τε καὶ ἀστέρας ἡνιόχοιο
σκέπτεσθαι δοκέοι, καί τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς
αὐτῆς ἠδ' ἐρίφων, οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρούσῃ
πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαιομένους ἀνθρώπους.

Si placet Aurigam, atque Aurigæ sidera & ortus
Obseruare tibi: fama est quòd Capra, quòd Hœdi
Illius immergunt sulcantes cærula Ponti.

Non vlli

Non vlli tutum est Hœdis surgentibus æquor.

Mos erat Phliasiis, vt eximiè Capram cœleste sidus colerent, cuius etiam signum æreum in foro magna parte auratum collocarunt, vt testatur Pausanias in Corinthiacis: quod idcirco fiebat, quia plurimũ Capræ ortus obesse vitibus putaretur. vt autem illam placarent, diuinos honores illi instituerunt. nam exoriente Capra vel siderationem patiuntur aliquæ vites, vel prorsus arescunt. Istud verò fit Sole in Leonis signo existente: tunc enim maximè infestantur vites ob humoris inopiam, quod etiam magis fit pro natura locorum. Cur inter sidera Capræ signum relatum fuerit, iam explicauimus superiùs, quòd Iupiter neque ingratus, neque acceptorum immemor vel aduersus Capram quidem videri voluerit. Dicta fuit hæc capra Olenia, quoniam in vlnas Aurigæ vel Oleni filiæ excepta fuerit. Consimili ratione fuit Delphinus inter sidera collocatus, quia persuaserit Amphitritę vt nuberet Neptuno: vel vt alii maluerunt, quia Arion Methymnęus ab illo fuerit seruatus. Enimuero quòd hæc non capra, sed mulier fuit, vel ex eo patet, quòd Amalthea Nyctei regis vxor fuerit, è quo Nyctimenen peperit, vt testatus est Apollodorus Cyzicenus. at de Capra satis, nunc de Dodonæa sylua dicendum.

De Dodone. CAP. XII.

FVIT celeberrimum omnium oraculorum Dodonæum, tum ob celebritatem & conuenientis eò multitudinis frequentiam, tum etiam ob glandium copiam, quæ in illa sylua nascebantur. nam vt testatur Virgilius libro primo Georg. primus fuit victus mortalium, vt patet in his:

cùm iam glandes atque arbuta sacræ
Deficerent syluæ, & victum Dodona negaret.

Et nos in nostris Venationibus ita lusimus:

Cùm foret herba thorus primis mortalibus, antra
Frigida & arboribus intexta, palatia; potum
Prosilientis aqua riuus prælucidus vnda
Præberet; victúmque Ioui sacrata Molosso
Quercus, sanguineóque rubentes cortice baccæ.

Strabo libro septimo Geograph. Dodonæum oraculum à Pelasgis constructum fuisse scribit: quare & Homerus libro π. Iliadis Iouem Dodonæum Pelasgicum appellauit. Scriptum reliquit Plutarchus in Pyrrho Deucalionem ac Pyrrham post diluuium venisse in Epirum ad oraculum Dodonæum, quod fuit in Thesprotorum Molossorúmque regione. Erat ibi sylua maxima, & densissimis quercubus atque fagis refertissima, vbi eximia glandium copia nascebatur: quare poetæ Dodonam pro glandium copia vsurparunt. Dicta fuit Dodone, à Nympha Oceanitide,

vel (vt maluit Hecatæus) à Dodone Iouis & Europæ filia. Fama est hoc in loco Pelasgum primum omnium mortalium homines docuisse glandibus vesci: atque inter has illas esse vtiliores, quæ de sola fago legerentur, cùm anteà radicibus atque herbis inutilibus, vel etiam lethiferis aliquando vescerentur. Hic tuguria ad arcendas pluuias, & propulsandas temporum mutationu iniurias excogitauit, & tunicas è suillis coriis contexere docuit: cuiusmodi per quoddam tempus in Eubœa & in Phocide homines vsi sunt obscuriores, vt scripsit Andron Teius sua in nauigatione. Inde verò accidit cùm quercus & fagi multæ essent in sylua Dodonæa, vt Lucianus in amoribus è fago reddi oraculum ita dixerit: αὐτὴ τάχα ἂν, ὥσπερ ἡ ἐν Δωδώνῃ φηγὸς, ἐκ τῶν ὀρεγδαμένων ἱερὰν ἀπορρήξασα φωνήν; *Ipsa sanè, sicut fagus illa quæ in Dodone, ex ramis sacram emittens vocem.* Erant autem ambigua admodum antiquorum oracula, quippe quæ non nisi transactis negotiis plerumque intelligi possent. quamuis Iophon Gnosius vir acri promptoque ingenio intelligendis oraculorum responsis plurima illorum oraculorum heroicis carminibus mandauit, & conatus sit docere homines quo pacto illa commodè interpretari possent. Cùm tamen Homerus in lib. ξ. Odysseæ id oraculum è quercu ita inquiat:

> τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεοῖο
> ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ.
> *Dodonámque ferunt illum mox esse profectum,*
> *Consilio Iouis è quercu captaret vt alta.*

Memoriæ prodidit Pausanias in Achaicis, apud Acarnanes, & Aetolos, & Epirotas, & earū regionum finitimos populos valde inclyta fama fuisse oraculum, quòd è quercu columbæ reddebant responsa. Nam cùm duæ essent columbæ, diuersorum populorum legationes vel aliquo morbo, vel sterilitate agrorum, vel aliqua publica calamitate laborantium ad capienda responsa, quæ remedia forent earum calamitatum, eò confluebant, atque audiebant illarum columbarum vocem. Atqui variis temporibus variis modis responsa dabantur: nam primùm loquebantur ipsæ quercus, deinde duæ mulieres sacerdotes responsa dare cœperunt, quarum vna Peristera, altera Triron vocabatur: atque cùm Peristera columbam significet apud Græcos, hinc locus datus est fabulæ, quia duæ columbæ responsa redderent. Alii duas columbas re ipsa locutas fuisse arbitrantur, quod etiam fortasse accidit, cùm potestas esset tenebrarum; ac mali dæmones & hæc, & his multo magis admirabilia agerent: vt depressa tenerent populorum ingenia, ne ad diuiniora tollerentur. Nam nemo ferè est eorum qui viuunt, quin harum rerum miraculis, cùm loquerentur statuæ & volucres, & auguria ventura prædicerēt, & animalia multa significarent, in eam religionem antiquorum fuisset

fuisset irretitus. Quare hoc etiam est cur magis gratias Domino Deo nostro habeamus, quòd per vnicum eius filium Christum vniuersa fallacium oraculorum multitudo profligata est, omnésq; mali dæmones cum suis templis ita sunt euersi, vt nulla illorum iamdiu appareant vestigia. conculcata sunt altaria, excisi luci, combusti libri quibus sacrorum ritus continebantur, obliuioni datus est victimarum delectus, explosi sacerdotes & lenones earum fallaciarum. Neque vllus propè est, quin verum, sanctum, ac syncerum Dei cultum possit cognoscere, nisi si quis pro religione simulata flagitiorum licentiam sibi dari cupiat. Nam si de vero ac legitimo Dei cultu solùm sit inter homines controuersia, ac non potiùs de propriis singulorum commodis, vel intra triduum res iudicari posset, fierétque statim vnus pastor, & vnum ouile: neque quod ridiculum est, & misericordia planè dignum, tot bella pro religionibus orirentur. Est enim verus Dei cultus in ratione, & pietate, & integritate; non in armatis, aut in equorum cataphractorum pectoribus, aut in bellicis tormentis collocandus: neque qui plus potest in bello, is magis est religiosus, aut magis vir bonus, sed qui probabiliorem sui consilii rationem afferre poterit. Quis enim animo per enses aut nitentes galeas persuaserit, qui, cùm diuiuus sit, nullam vim omnino patitur? Nullum est tormentum bellicum neque fortius neque maioris impetus ad animum impellendum, quàm sit ratio: qua sola victus animus vel victricem sequitur rationem, vel ita pudore deterretur, vt oculos attollere aduersus victricem sine pudore minimè possit. Verùm hæc alterius sunt negotii; nos iam ad institutum opus redeamus. Ac de Niobe dicatur.

De Niobe. CAP. XIII.

NIOBE, quam Tantali & Euryanassæ, alii Pelopis, vel (vt alii putarunt) Taygetes vnius ex Pleiadibus filiam fuisse narrant, multorum filiorum fuit mater: quæ cùm gloriaretur supra modum tum ob illorum multitudinem, tum etiam ob formæ præstantiam, ausa est se Diis immortalibus comparare, vel etiam anteponere. Sic enim gloriatur apud Ouid. libro sexto Metamorph.

Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cælestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est? mihi Tantalus autor,
Cui licuit soli superorum attingere mensas.
Pleiadum soror est genitrix mea: maximus Atlas
Est auus, ætherium qui fert ceruicibus axem:
Iupiter alter auus; socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ; me regia Cadmi

Sub domina est, fidibúsque mei commissa mariti
Mœnia cum populis à méque viroque reguntur.
In quancunque domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes, accedit eodem
Digna Dea facies, huc natas adijce septem,
Et totidem iuuenes, & mox generósque nurúsque.
Quærite nunc habeat quam nostra superbia causam.
Quoque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi.

Atheniensis tamen Apollodorus Nioben scribit libro primo Bibliothecæ fuisse Phoronei regis Peloponnesi & Laodices filiam, cùm Tantalum alii dicerent fuisse eius patrem. Nonnulli hanc Zetho, alii Alalcumeneo, alii nupsisse Amphioni Thebano dicũt, vt est in libro tertio Bibliothecæ. Verùm cùm duæ fuerint Niobæ, vt arbitror, de Tantali filia solùm sermo est. De numero filiorum, quos illa Amphioni peperit, non conueniunt inter se scriptores. Herodotus duos tantum mares, ac tres fœminas Niobes fuisse scripsit, vt testatur idem Apollodorus. Homerus libro vltimo Iliad. sex mares, & totidem fœminas illam habuisse ita inquit:

τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο·
ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες,
Namque domi periere illi bis pignora sena:
Sex natæ, totidémque mares pulcherrima pubes.

At Hesiodus decem mares ac totidem fœminas peperisse Nioben credidit, vt scripsit idem Apollodorus. Alii septem mares, & totidem fœminas fuisse maluerunt, quæ communior est sentẽtia. Verùm illa ob filiorum præstantiam non solùm ausa est (vt dicebatur) Latonam in contentionem felicitatis prouocare, sed etiam contumeliis & impudicis verbis ita lacessiuit & irritauit, vt Diana sex filias, at Phœbus totidem filios puberes sagittis confecerit, vt ait Plutarchus in libro de superstitione. Occisæ sunt domi filiæ, at in Cithærone venantes mares ab ipso Phœbo. aiunt Ismenum vnum è filiis Niobes ab Apolline ictum impatientia doloris se in fluuium Cadmi pedem vocatum coniecisse, qui pòst ab ipso fuit dictus Ismenus in Bœotia non procul à Thebis. Ouidius tamen inquit quatuordecim fuisse cæsos, cui sententiæ assentitur etiam Antipater in his carminibus:

Ταντυλὶς ἅδε ποχ' ἅδε δὶς ἑπτὰ τέκνα τεκοῦσα.
γαστρὶ μιῇ, Φοίβῳ θῦμα καὶ Ἀρτέμιδι.
κούρα γὰρ προὔπεμψε κόραις φόνον, ἄρσεσι δ' ἄρσην.
δισσοὶ γὰρ δισσὰς ἔκτανον ἑβδομάδας.
ἁ δὲ τόσας ἀγέλας μάτηρ πάρος, ἁ πάρος εὔπαις,
οὐδ' ἐφ' ἑνὶ λάμαν λείπεται γηροκόμον.
μάτηρ δ' οὐχ ὑπὸ παισίν, ὅπερ θέμις, ἀλλ' ὑπὸ ματρὸς

παῖδες

παῖδες ἐς ἀλλήλους πάντες ἔδρυντο τάφους.
Τάνταλε καὶ δέ σε γλῶσσα διώλεσε, καὶ σέο κούρα
χ' ἀυτὴ ἐπετρώθη· σοὶ δ' ἔτι δεῖμα λίθος.

Tantalis hac ipsa, hac bis septem pignora eodem
Ventre tulit; mactat Phœbus, & alma soror:
Mas maribus cædem tulit, atque puella puellis,
Prostrauere duas sic duo & hi hebdomadas.
Quæque parens fuerat quondam ditissima natis,
Illa senectuti est orba relicta parens.
Nec, veluti mos est, matrem comitata sepulchro
Pignora sunt; natos sed comitata parens.
Tantale, téque tuóque necauit sanguine natam
Lingua, tibi lugens saxea forma timor.

Fuerunt autem nomina filiorum Niobes, vt ait Zezes histor. 141. quintæ Chiliad. Sipylus, Agenor, Phædimus, Ismenus, Eupnytus, Tantalus, Damasichthon; filiæ Neæra, Cleodoxe, Astiocha, Phaeta, Pelopia, Eugyge, Chloris. At Apollodorus Minytum pro Eupnyto dixit, & filias ita nominat: Ethosæam seu Theram, Cleodoxam, Astyochen, Phthiam, Pelopiam, Astycrateam, Ogygiam. Ouidius tamen Alphenorem vel Ilioneum filiis Niobes adiecit. Pausanias Argum Niobes filium memorat in rebus Corinthiacis, alii Amyclam quandam nominarunt, alii Genuam, quamuis plerique crediderint Genuam fuisse Axiotheæ vxoris Promethei filiam, quæ Genuæ vrbis fundamenta iecerit in litore maris Ligustici, alii instaurasse propè euersam maluerunt. Isacius Homoloidem & Pelagum filios fuisse Niobes inquit, & Pelago quidem patrem Iouem tribuit; cùm primam omnium mulierum inquiat Apollodorus cum Ioue congressam fuisse, ac peperisse ex illo Argum. Chloris præterea fuit aliquando Melibœa vocata, quam vnà cum Amycla è fœminis superfuisse memorant, è maribus verò Amphionem, quia illæ Latonam supplices vt sibi parceret precatæ sunt, vt ait Pausanias in Atticis. Cùm tantam filiorum copiam vno die Niobe amisisset, quæ est rerum humanarum inconstantia, non magis prudens fuit in ferendis aduersitatibus, quàm fuerat in felicitate, & rerum omnium copia. Dicitur igitur Deorum miseratione, cùm tantam doloris magnitudinem perferre non posset, in saxum fuisse conuersa, vt significauit Ouid. lib. 1. de Ponto:

Felicem Nioben quamuis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta malis.

Et Callimachus in hymno in Apollinem:

καὶ μὲν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος,
ὅστις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται,
μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀϊζυρόν τι χανούσης.

Differt petra suos pariter lachrymosa dolores

Humida, quæ quondam Phrygijs induruit oris:
Nunc quoque marmor hiat triste & lacrymabile quiddam.

Fama est Nioben visa filiorum morte è Thebis in Sipylum contendisse. quare scripsit Pausanias in Atticis, huius imaginem silicem ac præruptam crepidinem in Sipylo fuisse, quæ quasi ad opticam rationem excisa, prope existenti neque lugentis, neque mulieris quidem formam præ se fert: at procul existentibus & mulier, & mœsta & lugens videretur. De illa imagine, quòd esset in Sipylo Mygdoniæ monte, ita meminit Ouidius in Epist. Acontii:

Quæque superba parens saxo per corpus oborto
Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.

Facta fuit autem lapidea non repentè, cùm id à Diis poposcisset, sed paulatim, vt videtur Sophocles in Antigone his versibus significasse:

ἤκουσα δ᾽ ἢ λυγροτάταν ὀλέσθαι
τὰν Φρυγίαν ξέναν
ταντάλου, Σιπύλῳ πρὸς ἄκρῳ·
τὰν, κισσὸς ὡς ἀτενὴς,
πετραία βλάστα δάμασεν.

Audiui mœstissimam perijsse
Phrygiam hospitem
Tantali, Sipylo in summo:
Quam hedera in morem peruicacis
Saxosum germen domuit.

Quam idem poeta in saxeo sepulchro lachrymari inquit in Electra, cùm sepulchrũ sit eius corpus lapideum factum. Atque hæc de Niobe Tantali filia omnia propè dicta sunt. Niobe fuit Phoronei Peloponnesiaci principis, & Nymphæ Telodices, vel Laodices filia, de qua dictum est superiùs, atque eadem fuit soror Apidis: qui cùm asperius in Peloponneso imperaret, à Telxione de medio fuit sublatus: cùm tamen alii non sororem, sed matrem Apidis Argiuorum & Sicyoniorum regis illam fuisse dicant; qui regno postea Argiuorum Aegialeo fratre permisso in AEgyptum profectus, Isidem vxorem duxit, ibique regnauit. Multis deinde beneficiis in homines AEgyptios collatis, multis rebus vtilibus humanæ vitæ inuentis, Serapidis nomine eximiè cultus fuit post mortem ab AEgyptiis, & sub forma bouis viui eius numen honoratum: quoniam id animal humano generi omnium cæterorum ferè sit vtilissimum. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis non quouis anni tempore, sed æstate tantùm Niobes statuam lachrymari solitam. Similem mutationem passa fuisse dicitur anus quædam ob iram Veneris: nam in saxum & ipsa fuit conuersa. Fabulantur enim, quòd cùm Venus Diis esset irata, quia passi fuissent ipsam cum Marte à Vulcano in rete ligari, & idcir-

idcirco in syluas Caucasias se abdidisset ob pudorem, eam Dii omnes frustra diu quæsierunt. at anus locum indicauit vbi latebat Venus, cùm à Deo quodam fuisset interrogata, quare illam ita mutauit: de qua ita meminit Lycophron in hoc carmine;

καὶ τὴν πετρωθεῖσαν γραῖαν μαρμαρουμένην δέμας.

Anúmque factam marmor ipsam frigidum.

Fama est præterea quòd cùm Apollo & Diana superioris Niobes filios interemissent, Iupiter omnes homines in lapides per nouē dies conuertit, ac decimo die priori formæ restituens permisit vt illi sepelirentur.

¶Hæc fabulosa sunt que de Niobe passim circumferuntur. Nūc antiquorum sententiam ex his exprimamus. Quemadmodum per superiora exempla nos antiqui sapientes ad beneficentiam atq. ad liberalitatem adhortabantur, cùm & nauem, & capram cœlestem, & multa animalia vel in cœlum inter astra retulerint, vel diuinis honoribus prosecuti sint: ita per hoc exemplum ab arrogantia temeritatéque retrahentes, ad prosperas fortunæ vicissitudines æquo animo ferendas nos alliciebant. Fuit Niobe Tantali & Euryanassæ filia: ac Tantalus auaritia, Euryanassa opulentia est. ex his nascitur mortalium superbia, cuius & Deorum despicientia, & amicorum contemptus, & beneficiorum vel à Diis vel ab hominibus acceptorum obliuio, asseclę esse consueuerunt. Hæc igitur Niobe siue superbia, siue temeritas putanda sit, tantam filiorum multitudinem circa se circumspicit, vt mirificè animus extollatur. nam ex altera parte diuitias, honores prope diuinos, qui diuitiis habentur, ac nobilitatem maiorum: ex altera amicos complures & affines, & clientelas frequentes, & effusam vndique salutantium multitudinem hæc intuetur: quare se inuidiam & omnes humanas facultates longo interuallo superasse putat, ac neque Deum quidem ipsum vel feliciorem, vel potentiorem esse arbitratur. Vbi aliqua domus vel ciuitas in tantum superbiæ creuerit, vindictam Dei & euersionem proximam esse scito, vt per hanc fabulam admonemur. Nam vbi quis ita fuerit elatus animo tunc eum neque filii, neque affines, neq; nobilitas, à diuina vindicta protegere possunt: quia nullæ tā immensæ sunt facultates, quas vno die diuina potentia euertere non possit. Vbi fortunæ concussæ sunt, terga vertunt affines, priores amici diffugiunt, nulla reliqua est clientela, solus incedit, quem antea multi stipabant, à nemine salutatur, sordet nobilitas sine diuitiis ab omnibus neglecta. Ad deprimendam igitur temeritatem mortalium Nioben introduxerunt antiqui multis præclaris rebus gloriantem, quæ tanta felicitate elata fuerat, vt vel Deos ipsos paruifaceret, quam tamen repentè ex omni felicitate deiectam dixerunt. Ad has calamitates ita Niobe obstupuisse dicitur, vt neque lacrymas, neq; vocem, neq: lamentationem vllam emiserit:

de qua ita scripsit Cicero libro tertio Tuscul. disput. & Niobe fingitur lapidea, propter æternum credo in luctu silétium. Quòd si animo non ita fuisset temerario, neque tantopere felicitate elata, in eas calamitates non incidisset: aut si contigisset illi resipere post acceptam cladem, séque non perpetuò virentia germina, vt ita dicam, peperisse cognouisset, sed quæ, vbi collibuisset Deo, arescere possent; & diuinę voluntati satisfecisset, & non fuisset in lapidem conuersa. Est enim sapienti semper illud sapiens dictum in ore habendum, quod ita dicit:

Θεοῦ γὰρ ἐκτὸς οὐδεὶς εὐτυχεῖ βροτῶν.

Est nemo felix, hoc nisi præstet Deus.

Fuerunt qui rem ad historiam referre conati sint, dixeríntque acerbissimam pestilentiam aliquando fuisse in Phrygia, atque eodé die Niobes filios omnes interiisse, cùm multos haberet. Atque cum pestilentiæ autor sit Sol & Luna, quia ex calore vaporúmque copia illa nascatur, proditum est in fabulis Apollinem & Dianam illos sagittis confodisse. ad tantos dolores cùm obstupuisset, & propè sine sensu Niobe mater eorum videretur, dixerũt fabularũ artifices illã fuisse in lapidem cõuersam. Dicti sunt homines eo tempore in saxa à Ioue mutati, quia crudeles sunt homines & inhumani ob metum in his opportunitatibus, neque vllus est vel affinitatis, vel amicitiæ firmus nodus. Verùm cùm decimo die cessasset pestilẽtia, tunc sepulturam dicuntur obtinuisse. at nunc de Thamyri dicamus.

De Thamyri. CAP. XIIII.

THAMYRIS Philammonis & Arsiæ filius, vel potiùs Agriopæ nymphæ vt quidam maluerunt, genere Threicius fuisse creditur, cùm Agriopa fuerit incola Parnassi: quæ cùm in vtero gestaret, fertur Odrysas migrasse, cùm Philammon eius nuptias recusaret, vnde Thracem posteaThamyrim crediderunt. fuerunt enim Odrysæ vrbs Thraciæ per id tempus sanè nobilis & opulenta. Thamyris igitur vbi adoleuisset, forma corporis præstantissimus ob animi dotes omni laudum genere floruit. atque inter cæteras eius virtutes illa etiam commemoratur, quòd eius carmen ita sonorum, itaque concinnum fuit vt ab ipsis Musis compositum videretur. Scriptum reliquit Plutarchus in libro de Musica hunc bellum à Titanibus aduersus Deos gestum tanta concinnitate orationis, tantáque modulationis suauitate composuisse, vt nullum poema videri posset præstantius. Sed quoniam cum præstantia ingeniorum semper ferè coniuncta est superbia, arrogantia, & penè temeritas, & cæterorum in eo genere præstantiũ cõtéptus, ausus est Thamyris vel Musas ipsas, per quas ipse cæteros antecelluit, cõtemnere, conuiciis afficere, & in certamen can-

cantus prouocare, cùm gratias potiùs illis pro acceptorum magnitudine agere conueniret. Hic Thamyris cum esset in Messenia, atque ex OEchalia ciuitate Dorium versus (illud fuit vrbis nomen) proficisceretur, Musásque in certamen cantus prouocasset, dicitur illas obuias habuisse: cum quibus pactus est, si vicisset, se velle cum omnibus congredi, sin victus fuisset, illarum arbitratu se pœnas subiturum, vt scripsit Myrleanus Asclepiades, qui à Musis victus statim oculis captus fuit, & canendi scientia priuatus, vt testatur Homerus in secundo Iliadis his carminibus:

> καὶ Δώριον, ἔνθα τε Μοῦσαι
> ἀντόμεναι, Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς,
> Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος.
> στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴ περ ἂν αὐταὶ
> Μοῦσαι ἀείδοιεν κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
> αἳ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν αὐτὰρ ἀοιδὴν
> θεσπεσίην ἀφέλοντο, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

> *Et Dorion, hic vbi Musæ*
> *OEchalia Thamarim redeuntem carmine Thracem*
> *Triuarunt. fuit ausus enim se vincere Musas*
> *Cantando iactare, modò ne prælia vitent,*
> *Occurrántque sibi Musæ Iouis inclyta proles.*
> *Iratæ Musæ cæcum fecere sed illum,*
> *Et cantum, citharámque viro rapuere superbo.*

Cùm verò lyram in fluuium proximum abiecisset, effecit vt is fluuius à iacienda lyra diceretur postea Balyra. Pausanias tamen in Messeniacis id morbo Thamyri accidisse scribit, cùm & Homero, & aliis nonnullis persimile Thamyri ob nullum Deorum contemptum, sed ob aliquam naturalem imbecillitatem contigerit. Prodicus verò Phocaensis, qui carmina in Minyadem composuit, apud inferos supplicium pati Thamyrim scripsit, ob suam in Deos temeritatem & arrogantiam: quod quidem rationi magis conuenit, cum tantæ arrogantiæ pœnæ luendæ breuissimum sit tempus humanæ vitæ cursus. Ob eam calamitatem oculorum ferunt cessasse Thamyrim à componendis carminibus, quare dictæ sunt illi Musæ cantum & citharæ peritiam ademisse. At quàm ridicula est Dii boni alienarum ineptiarum derisoris Zezis explicatio, quam prodidit Chiliad. 7. hist. 108. inquit enim Thamyrim nobilem fuisse poetam, qui mundi creationem quinque millibus versuum complexus sit, sed cùm esset superbus & arrogans, eiúsque scripta periissent, fabulati sunt antiqui, illum cum Musis certasse, & factum cæcum, ac diuinam cantilenam illi fuisse ademptam. Hæc explicatio fabulæ quantopere frigeat, quis non sentit? non enim propter has ambages, & nugas aniles, fabulæ fuerunt excogitatæ ab antiquis: sed (vt dicebam) quò nos Deorum metu & reuerentia ab inani arrogantia absterrerent eorum exem-

plis, qui cum arrogantes fuissent, pœnas ingentes suæ temeritatis dederunt: vt essemus acceptorum à Deo beneficiorum memores, vt neque nimis aduersis deprimeremur, neque felicibus rebus nimis extolleremur: quorum vitiorum vtrunque & Deo minimè placet, & homine sapiente est omnino indignum. Hæ causæ fuerunt, vt mihi quidem videntur, multo honestiores & probabiliores cur fabulæ huiusmodi fingerentur, quamuis alicuius historiæ fundamento fulciuntur. Atqui neque Zezis quidem ridiculas interdum explicationes ipse deriderem, cùm humanum esse sciam errare aliquando & labi ac falli, nisi & ille fuisset vel ipso Thamyri arrogantior atque importunior, & ne multa dicam, nisi vel leuissimos cęterorum scriptorum errores grauissimè insectaretur. nemo enim vir bonus atque prudens debet aliorum de dignitate quidquam detrahere scribendo, sed omnia sua scripta conferre & aduertere ad præsentium posterorúmque omnium vtilitatem & institutionem. qui verò maledicta, nugas, res turpes literis committunt, tales haberi iure debent, qualia sunt eorum scripta, quæ certè parum reperiuntur plerunq; à moribus animíque consilio discrepare. at nunc de Marsya dicatur.

De Marsya. CAP. XV.

MARSYAS quoque Phrygius tibicen ob similem huic temeritatem & petulantiam non leue supplicium subiuit. Hic Hyagnidis fuit filius, eius qui primus omnium mortalium leges musicas ad laudes Deorum, quibus in solennitatibus Græci vsi sunt, accommodauit, qui Marsyas ausus est cum Apolline de tibiarum peritia contendere. Fabulati sunt hunc magna consuetudine cum Cybele fuisse coniunctum, sed diu postea peruagatum in Nysam ciuitatem ad Dionysum, qui ibi regnabat eo tempore, peruenisse: vbi cum Apolline illic inuento, qui cum ob alia multa præclara, tum ob inuentam citharam, & artem pulsandæ citharæ magno in honore habebatur, ausus est contendere; cùm ipse tibias à Minerua eiectas suscepisset vt aiunt, iísque inflandis factus jam peritior sibi videretur. Apollinem igitur in certamen musices prouocauit ea conditione, vt victor victo quodcunque libuisset, imperaret, vt testatur Pausanias in Phocaicis. Idcirco mansit ea consuetudo postea in magnæ Matris sacrificiis, vt adessent illis etiam tibiæ, vt ait Myrleanus Asclepiades. in eo certamine igitur cum Apollo citharam pulsasset, mox ore cantabat: at Marsyas tibiis inflandis tantum erat peritus, quare etiam victus pœnas dedit suæ temeritatis. Qui rem etiam planius explicare voluerunt addiderunt his, quòd Nysæi iudices sunt electi quo tempore Marsyas contendit cum Apolline. nam primùm tibiis ita est vsus Marsyas vt auditus stupore repleretur, apparétq; ob sua-

ob suauitatem longè præstare aduersario. cùm iudicibus ostentare simul artem decreuissent, aiunt Apollinem rursus ad citharam cantum accommodasse, quare vicit tibias repetitas. at ille nitebatur docere iudices quòd præter omnem æquitatem vinceretur: quòd artis, at non vocis, comparationem fieri oporteret, ad quam cithara & tibiæ sunt referendæ, non autem res duas cum vna conferri oportere. Apollo respondit quòd nihil plus æquo obtineret, quia Marsyas quod sibi conueniret, fecisset, cùm tibias inflasset: oportere hanc legem igitur vtrisque imponi, vt vel ambo, vel nemo ore vteretur, sed solis digitis proprium vsum ostenderet. Istud certamen commissum fuisse non procul à Celænis, siue (vt nunc vocatur) non procul ab Apamea ciuitate iuxta lacum, in quo ad vsum tibiarum optimi calami gignuntur, scriptum reliquit Strabo libro 12. ex eo lacu dicuntur manare fontes Marsyæ fluminis, cum Ouid. lib. 6. Metam. Marsyam scribat fuisse ab Apolline in fluuium mutatum. Nam fama est apud eundem lacum tibias à Minerua fuisse inuentas, quas cùm illa inflaret, seque in lacu conspexisset, orisque turpitudinem vidisset, & tumorem, illas abiecit, Secedite à me, inquiens, malæ corporis deprauationes, vt ait Athenæus li. 14. Has cùm reperisset Marsyas, qui multo ante bella Troiana floruit, non solùm inflauit, cæterósque illarum peritia antecelluit, sed etiam Doriex musicæ postea, geminarúmque tibiarum fuit inuentor, sicut Amphion Lydiæ, vt testatur Plut. in lib. de Musica. atque apud Dorion oppidum Peloponnesi hic idem ausus fuerat Musas ad certamen cantus prouocare. Fama est igitur Marsyam, vbi cum Apolline decertans victus fuisset, de pinu arbore propinqua fuisse suspensum, & excoriatum, vt testatur Nicander in his carminibus:

πολλάκι καὶ πίτυος γυῖοις ἀπὸ δάκρυα τμήξαι
Μαρσύης, ἧχί τε Φοῖβος ἀπὸ φλόα δ' ὑάλιο γυίων.
Sæpius & lacrymas de pinu tristis ademit
Marsya, vbi Phœbus nudauit cortice membra.

Illud cùm apud fluuium Midam priùs vocatum contigisset effecit vt fluuius postea Marsya diceretur, è cuius sanguine nati sunt Satyri, vt scripsit Agatharchides in rebus Phrygiis. Pœnituit tamen celeriter Apollinem tantæ acerbitatis, quare chordas citharæ infregit. quas cùm Musæ inuenissent, mesen addiderunt, Linus lichanon, Orpheus hypaten, Thamyris parhypaten. postmodo cithara & tibiis in antro Dionysi depositis cùm Cybelen amaret, cum hac ad Hyperboreos vsque peregrinatur. E pelle Marsyæ vteris factus fuit, quem in Celenarum ciuitate fuisse scribit Herod in Polymnia hoc pacto: οἱ δὲ, ἐπείτε διαβάντες τὸν Ἅλυν ποταμὸν, ὡμίλησαν τῇ Φρυγίῃ, δι' αὐτῆς πορευόμενοι, παρεγένοντο ἐς Κελαινάς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδοῦσι Μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Καταρρήκτης· ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς

[illegible]

ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων, ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλι ἀνακρέμαται· τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι. *Isti postea quàm Halym traiecerunt fluuium Phrygia, per ipsam profecti, Celanas adierunt: vbi scatent fontes Mæandri fluuij, & alterius non minoris Mæandro, cui nomen est Catarrhactes. hic oritur è foro Celanarum, & in Mæandrum influit: vbi est etiam Sileni Marsyæ vtris in ciuitate suspensus: est enim sermo Phrygum quòd is de Marsya ab Apolline excoriato fuit suspensus.* Fabulati sunt autem illum Marsyæ casum apud fluuium Mæandrum contigisse, veluti attestari videntur illa carmina Philippi:

ἔμελπεν αὐλίσκοισι πολυτρήτοισι διὰ λαλῶν,
  εἶπε λιγυφθόγγοις Φοῖβος ἐπὶ Γλαφύρα.
Μαρσύη, σ' ἀθύρσεω τὸν εὕρεμα, τὸ γὰρ Ἀθήνης
  αὐλὸς ἐκ Φρυγίης οὗτος ἐκλέπτετο.
εἰ δὲ σὺ τοσούτοις τότ' ἐνέπνεες, οὐκ ἂν Ὕαγνις
  τὴν ἐπὶ Μαιάνδρῳ κλαῦσε δύσαυλον ἔριν.

Fabula de lotu resonabat dulce foratis,
  Audijt hoc Phœbus; talia dicta dedit,
Marsya, non hoc inuentum tibi: Palladi at ista
  De Phrygia est olim fistula rapta Dea:
Talia si inflasses, non fleuisset tua fata
  Mæandri ad gelidas tristis Hyagnis aquas:

Nam certè quidem illud verissimum est, quod olim prolatum fuit ab oraculo, quòd

οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξῃ, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Qualia quisque facit, talis finis manet ipsum.

Dicitur ea de causa vniuersis tibicinibus deinde iratus fuisse Phœbus, quem Sacadæ opera placatum postea fuisse memorant, cùm is primus Delphis Pythium cantum cecinisset.

¶ Quid per hanc fabulam significare voluerint antiqui, manifestum omnibus esse arbitror, quoniam dictum fuit ad superborum & nimis elatorum animorum deprimendam temeritatem multas fabulas fuisse inuentas, quibus etiam consolandis illis, qui molestiarum & calamitatum cumulis obruuntur, vti licet. nam vt Deus in temerarios animaduertit, ita viros bonos aliqua calamitate oppressos adiuuat, quod & ipsum per fabulas antiqui nobis tradiderũt. Cretheis enim Hippolyti filia Acasti vxor cùm capta fuisset Peli desiderio, neque tamen Peleo vt secum congrederetur persuadere posset, illum apud Acastum, quia suam pudicitiam tentasset, accusauit. Hunc Acastus secum habens ad verticem Pelei montis adduxit, atque vinctum feris laniandum reliquit, vt scripsit Diognetus in rebus Smyrnæis. Verùm eius innocentiæ misertus Iupiter ensem illi per Vulcanum misit, quo se à feris tueretur. deinde cùm in vrbem venisset paucis comitãtibus,

Acastum

Acastum debellauit,& imperio ipse potitus est. Vt igitur non est viri sapientis aduersus diuinam Dei voluntatem ob præsentem felicitatem & opulentiam insurgere,sic in rebus aduersis non est cedendum viribus tempestatis,sed in vtrisque certa animi moderatione vti conuenit.nunc de Ixione dicamus.

De Ixione. CAP. XVI.

ENIMVERO multo his sceleratior fuit Ixion Phlegyæ filius,vt sensit Euripides; vt Aeschylus,Antionis,vt Pherecydes,Pisiones & Aethonis,vt verò alii,Martis & Pisidices. Hic enim Diam filiam Einei, vel (vt alii maluerunt)Deionei,vxorem duxit: cùm pollicitus esset se multa munera socero mos esse daturum. nam mos erat antiquorum patribus sponsarum munera offerre:quod in his significauit Homerus,

πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν,ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη
αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς.
Dat centum prius ille boues,mille inde capellas
Et pecudes promisit.

Deioneus igitur cùm munera ob acceptam vxorem ab Ixione flagitaret,acriúsque instaret, coactus Ixion inuitauit socerũ tanquam ad conuiuium,& ad illa accipienda,quòd se æquitate mitigatum simularet. hunc Ixion in foueam carbonariam, quam tenuissimis tabulatis superiùs,igne interiùs occultato, instrauerat, detrusit. Cùm illum ob eam cædem furor inuasisset,neque vllum vel Deorum vel hominum reperiret, à quo expiaretur, quia primus is ausus esset in affinitate coniunctum manus inferre, Iupiter non solùm eius misericordia captus illum expiasse dicitur, quod eum magnopere pœnituisset,sed etiam in cœlum acceptum liberaliter tractasse,& à secretis constituisse.Hic igitur pro tanta Iouis in se liberalitate ac munificentia Iunoni stuprum ferre conatus est.quod cùm illa Ioui significasset, non facilè credidit Iupiter,quippe cui Bellerophontis & Hippolyti casus essent cogniti; sed rem palàm oculis intueri voluit, dicitur igitur nubem in Iunonis formam coegisse, quam Ixioni obiecit,cum qua congressus Centauros suscepit.ob id facinus cùm gloriaretur Ixion, passimque eblateraret, ac eam, quam aduersus Iouem commiserat, turpitudinem tacere non posset, fuit è cœlo ad inferos ob suam loquacitatem deiectus. hìc rotæ ferreæ fuit alligatus,circa quam angues complures conuoluebantur, perpetuóque rotæ circumuolutæ motu agitabatur, vt nunquam posset quiescere: quod significauit Virg.lib.3.Georg.in his:

Inuidia infelix furias,amnémque seuerum
Cocyti metuet,tortósque Ixionis angues,
Immanémque rotam. Et Tib.lib 1.

Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rota.

Memoriæ prodidit Strabo lib. 9. Phlegyam non patrem, sed fratrem fuisse Ixionis, cuius filius fuit Pirithous, & Chiron & alii.

¶ Hæc summatim ea sunt quæ de Ixione scripta apud antiquos inueniuntur: nunc quæ explicatio his attribuatur, vestigemus. Zezes grauissimè Pindarum ac Palæphatum philosophum exagitat, tãquam vel sibi domesticam suppellectilem furati sint, vel Deorum immortalium templa spoliarint. Pindarum quidē, quia dixerit, quòd vbi Ixion cum nube ab Ioue summissa concubuisset, filium progenuit sine Gratiis Hyperphialum, qui rem habuit cum equabus Magnesiis in Pelio monte, ex quibus natum est genus partim matribus, partim patri simile. At Palæphatum, quoniam Centauros dixit appellatos filios Ixionis, quia cùm tauri agrestes in Thessaliam venientes fruges deuastarent; tum iuuenes fortes equos ascendentes in tauros impetum fecerunt, ac stimulis pupugerunt: cùm verò eos agrestes procul fuissent conspicati, existimarunt superna parte homines, inferiore equos esse, quia nemo equum ante id tempus conscenderat, & quia tauros illos pungentes vidissent, Centauros appellasse: quæ quo pacto tantum abhorreant ab antiqua simplicitate, & credulitate hominum, non video. At quàm absurdam ipse postea attulit expositionem Dii boni! Dicit enim Nubem seruam fuisse vocatam apud Pharaonem, quam Ixion pupugerit, & ex ea natum sit Centaurorum genus, qui à pungenda Aura seu Nube ita sint dicti. Quis vnquam per Deos immortales pungere in rebus Venereis vsurpauit! neque illud sanè satisfacit: quod nititur in Græcorum fabulis modò Aegyptiorum, modò Chaldæorum exemplis illas comprobare; cùm multo magis etiam moribus & sacrorum ritibus hæc loca distarent inter se, & consuetudine orationis, quàm vel vestiū forma, vel regionum interuallo. Quòd si Aura apud Pharaonem serua vocabatur, aut oportebat in ea regione fabulam hanc fuisse inuentam, aut ostendere illam in Thessaliam venisse, aut de his melius fuisset tacere, quam dicere illa quæ nesciuntur. Natus est Pirithous è Dia & Ixione, qui propter familiaritatem Centauros conuocauit ad nuptias. at cùm sacrificasset Diis cæteris, oblitus Martis, Deum illum habuit iratum & infensum: inde effectum est vt Dei ira & vino impulsi sint, vt manus lasciuè in mulieres Lapitharum iniicerēt, vnde celeberrima illa pugna & clades exorta est. Quòd Ixion insidias socero struxerit, id historicè dictum est, & pœnitentia deinde captus dicitur furore mentis fuisse correptus. Id homicidium cùm primùm commissum fuisset inter cōiunctos, nemo eius consuetudinem aut amicitiam expetebat: quare de patria profugere coactus est: & à rege quodam (nam Ioues Reges omnes ob recentem Iouis memoriam dicebātur) perbeni-

gnè acceptus expiatus fuit, & à secretis creatus: quare hæc narrata sunt, vt de Ioue. Hactenus mihi conuenit cum Zeze; quia hæc ad historicam narrationem spectare censeo. Huius rei vxoris pudicitiam clàm tentasse dicitur Ixion, quod illa grauiter ferens rem interim dissimulans aperit marito. Is non facilè credens vxori, rem oculis tenere voluit: tum mulierculam quæ Nephele vocabatur instruxit pro vxore, ac vxori mandauit, vt iuberet eum in certum locum statuta hora noctis conuenire, quòd eum præstolaretur. Is igitur vt statutum fuerat, veniens pro vxore regis cum serua rem habuit, ex qua natus est Imbrus is qui primus Centaurus fuit vocatus. Dicuntur nati fuisse præterea ex ipso Ixione & nube Odites, & Orneus & Phlegræus & Pholus & Riphæus, à quo dicti sint montes. Postea verò dicti sunt Centauri non solùm illi qui ab Ixione originem duxerunt, sed plerique in Thessalia ad Pelium montem habitantes, quòd in taurorum morem in hostes impetum facerent, essentque propè in re militari furibundi. Hi primi equos celeres atque desultorios, vt aiunt, conscendere, & pugnare ex equo inuenerunt, cùm fræna etiam ab ipsis Lapithis, & ephippia, & omnis equestris suppellex fuisset inuenta. Inde fabulosè dictum est Ixionē à Ioue expiatum in cœlum fuisse acceptum, & Iunonis tentasse pudicitiam, & ob eam causam ad inferos detrusum. Nam ob cognitam temeritatem fuit Ixion à secretis remotus, ex aulica familia deiectus, & miserrimus omnium factus, cùm perpetua tamen ambitione gloriáque vexaretur. Cùm verò ex illa nascatur inuidia necessariò, ideo dictus fuit ad inferos detrusus, rotæque perpetuo motu circumuolutæ inter serpentes alligatus: quæ narratio non parum in inuidos & ambitiosos homines, conuenit, vt ait grauissimus autor Plutarchus in Agide & Cleomene hoc pacto: οὐκ ἀτόπως τινὲς οὐδὲ φαύλως συγκεῖσθαι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰξίονι μῦθον, ὡς δὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας, καὶ τῶν Κενταύρων οὕτως γενομένων. καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλῳ τινὶ τῇ δόξῃ συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινὲς οὐδ᾽ ὁμολογούμενον, ἀλλὰ νόθα καὶ μικτὰ πολλὰ περιέλκουσιν, ἄλλοτε ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοις καὶ πάθεσιν ἐπακολουθοῦντες. *Non absurdè sanè, neque imperitè in ambitiosos Ixionis fabulam conuenire nonnulli arbitrati sunt: quòd is Nubem pro Iunone compresserit, atque ita natum esse Centaurorum genus. Nam qui gloria tanquam imagine quadam virtutis alliciuntur, illi nihil sincerum, nihilque laudabile, sed multa illegitima & absurda agant necesse est, multisque agitationibus ferantur, cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequentes.* Illi enim qui pro virtute gloriam ex quibusuis rebus consectantur, aut qui pro vera sapientia falsam amplectuntur, multa indecora faciant oportet: quare monstro similes Centauri ex nube nascuntur. Et quoniam nullus eorum status est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honoris

apicem gloriæque contenderint, idcirco remotus à secretis,& ad inferos detrusus fuit Ixion, vbi perpetua pœna,præteritorum recordatione scilicet,discruciatur. Ego sanè non parum præclarè hoc etiam fictum à poetis fuisse neque inutiliter ad institutionem vitæ censuerim,quòd tanto grauius scilicet iure optimo supplicium esset Ixionis, quàm cæterorum omnium qui apud inferos torquentur; quanto maiora hic beneficia à Deo acceperat: quoniam id præclare scriptū est, quòd cui plus remittitur,is plus debet.Hoc est,fabulam hanc ideo fuisse fictam,vt per hanc significarent antiqui maximè omnium vitiorum inuisam esse Diis immortalibus acceptorum beneficiorum obliuionem: atque id etiam multo magis,cùm quis non modò obliuiscitur,sed etiam iniurias infert pro beneficiis: quod scelus vindicem esse Deum denique experitur. Hoc tamen vitiū cæterorum omniū ferè maximè patet,quod nō semel experti sūt principes pleriq;, qui sibi ab illis parari insidias senserunt,quos ante omnes charos habebant, & ad maximas opes,supremósve honores prouexerant: sed & nuper prope singulare ætatis nostræ ornamentum ac omnium bonorum perfugium Franciscus Medices, serenissimus Magnus Dux Hetruriæ secundus: quem & ipsum, & Carolum serenissimum ArchiducemAustriæ ex omnibus principibus nostrę tempestatis solos, meo quidem iudicio, ob humanitatem, prudentiam, moderationem animi magnificentiam, gloriam in omni genere virtutis,verè regios & imperare dignos ausim dicere.Ac de Ixione satis,nunc de Sisypho dicatur.

De Sisypho. CAP. XVII.

SISYPHVS cuius filius fuerit,non patet; quem tamen nonnulli Aeoli fuisse arbitrati, sunt cùm illum Ouidius,& Horatius, & Homerus lib.ζ.Iliadis ita Aeolidem appellauerit.

Σίσυφος αἰολίδης· ὁ δ᾽ ἄρα Γλαῦκον τέκεθ᾽ υἱόν.
Sisyphus Aeolides,cuius de semine Glaucus
Editur.

Nam Apollonii enarrator οὐκ ἀπ᾽ αἰόλου,ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν αἰόλου, non ab AEolo scilicet, sed ab iis qui genus ducunt ab Aeolo, Sisyphum AEolidem vocatum fuisse existimauit. Fuerunt qui putarint Meropen vnam ex Pleiadibus illi nupsisse,de qua ita inquit Ouidius in 1. Fastor.

Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.

Ex qua Glaucum,qui etiam Taraxippus vocatur,qui fuit in Isthmo in hippodromo ab equis discerptus, & Creontem suscepit. Habuit ex aliis etiam fœminis alios filios. Thersandrum, Ornytionem, Almum, Metabum.Hosmum, Porphyrionem aliósque complures: atque Ephyram ciuitatem Peloponnesi habitauit, vt

testatur

testatur Homerus Iliad.ζ.

ἔστι πόλις Ἐφύρη μυχῷ Ἄργιος ἱπποβότοιο·
ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν.
Est Ephyre urbs Argi vicina feracis equorum,
Sisyphus hic habitat, cuius prudentia mira est.

Hunc astutissimum omnium mortalium fuisse memorant: quippe cùm Autolyci sua tempestate insignis & nobilis latronis, qui non solum iureiurando, sed etiam præstigiis ita homines decipiebat, vt alias res pro aliis caperent, fallacias repulerit. Cùm enim greges Sisyphi, qui tunc imperabat Corinthi, Autolycus aliquando occultasset, illósque mutatos reddere conaretur, frustra id egit: quoniam his gregibus Sisyphus suum nomen sub vngulis vna litera contentum inusserat. Id vbi vidisset Autolycus, amicitiam contraxit cum Sisypho, atque illi Anticleam filiam in matrimonium dedit; ex quibus nata est filia eiusdem nominis, quam Laertes pater Vlyssis postea vxorem duxit: de qua ita Homerus meminit lib λ.Odyss.

ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηκύης.
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.
τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱρήν.
Atque anima accessit defunctæ deinde parentis
Anticleæ alto Autolyci de semine natæ:
Quam viuam liqui, cùm sacra mœnia Troiæ
Accessi.

Fama est quòd Iupiter Aeginam Asopi filiam in locum vocatum Phliuntem portauit, vt illam comprimeret: quàm cùm Asopus quæreret, non solùm Sisyphus indicauit, sed etiam compressam à Ioue fuisse dixit. At Asopus vt cognosceret an vera essent quæ dicerentur, ad illam properauit: quam rem cùm cognouisset Iupiter, hanc in insulam sui nominis vertit, & id supplicium Sisypho imposuit, vt saxum quoddam prægrande assiduè supra montem apud inferos portaret, quod vbi ad montis verticem accessisset, sua sponte reuoluebatur ad radices montis, neque vlla vi retineri poterat: vt ait Pausan. in Corinthiacis, & Hom. luculentissimè expressit lib.λ.Odyss.

καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα,
λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσιν.
ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε
λᾶαν ἄνω ὤθεσκεν ποτὶ λόφον. ἀλλ' ὅτε μέλλοι
ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιῒς
αὖτις, ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής·
αὐτὰρ ὅ γ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος· κατὰ δ' ἱδρὼς
ἔρρεεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει.
Sisyphon hic vidi duros perferre labores,
Ambabus manibus portantem pondera saxi.

Hic etenim manibus nixus, pedibúsque rotabat
Ingens ad collem saxum: vis magna deorsum
Sed voluebat idem, vt collem superare parabat,
Rursus & id campum deuoluebatur in imum,
Tum miser hic rursus repetebat pondera. sudor
Membra lauabat ei, labor est renouatus & idem.

Sisyphum mortuum esse in Isthmo & sepultum constat, vt est in Corinth. apud Pausan. Non defuerunt tamen qui Sisyphum aliis de causis, & multo probabilioribus ad inferos deiectum id pati supplicium arbitrati sint: nā quidā dixerunt, quia, cùm esset Deorum à secretis, arcanas res Deorum diuulgasset, illud supplicium Deorum ipsorum iudicio apud inferos meruisse. alii inquiunt illum variis tormentorum generibus hospites qui ad illum accessissent, excruciare solitū, quamobrem illi pœnæ meritò apud inferos illum fuisse addictum. Alii putarunt addictum fuisse illi supplicio propter perfidiam, quòd dæmonas fefellisset, qui dicunt eum mortuum descendisse ad inferos & Plutonem decepisse. nam moriturus iussit vxorem insepultum cadauer eiicere, quod cùm illa fecisset, petiit à Plutone vt ad vxorem castigandam liceret accedere, à qua tantopere fuisset neglectus, quòd citò rediret. vbi Pluto illud concessisset, ad superos reuersus noluit ampliùs redire ad inferos; sed à Mercurio vi detractus illi supplicio addictus fuisse dicitur.

¶ Atque hæc omnia ferè illa sunt quæ de Sisypho ab antiquis memoriæ sunt prodita. Nunc quid hæc significent, inquiramus. ac primum omnium explicatum fuit superiùs nihil magis diuinæ naturæ conuenire quàm beneficentiam, & liberalitatem, & benignitatem: nihílque tam repugnare quàm crudelitatem, & auaritiam, quippe cùm crudelibus & auaris amicus Deus esse non possit; qui per beneficentiam viris bonis fit amicus. Cùm enim Deus amet beneficos, quantopere odio habere putandus est illos, qui etiam bene de se meritos iniuriis afficiunt? Etenim cùm à secretis Deorum factus fuisset Sisyphus, pro accepto tanto beneficio cùm etiam fidem violarit, meritò grauissima patitur supplicia. Sin in hospites etiam crudelis extitit, meritò experitur quæ sint crudelitatis præmia: quia omne improbitatis genus vindicem denique habet Deum. Si quidquam rursus in Deorum contumeliam locutus fuit, ac Deorū arcana vulgauit quominus Dii ab hominibus colerentur, nihil creditus est pati præter improbitatis ac sceleris grauitatem. Vt igitur deterrerent homines ab auaritia & à crudelitate, eósque ad liberalitatem, & humanitatem, & acceptorum recordationem adhortarentur, & ad Deorum cultum, ad seruandam fidem magistratibus, & regibus, qui nobis honorem detulerunt, hæc ficta sunt ab antiquis. Lucretius tamen libro tertio in eos hanc fabulam conuenire scribit, qui magi-

stratus

ſtratus & honores à populo expetunt cum ſumma animi contentione: neque vnquam obtinere poſſunt, vel quod indigni habeãtur, vel quòd in hoc etiam maxima vis ſit fortunæ. Sic enim ait Epicureus poeta:

Siſyphus in vita quoque nobis ante oculos eſt,
Qui petere à populo faſces, ſæuáſque ſecures
Imbibit, & ſemper victus, triſtiſque recedit.
Nam petere imperium, quod inane eſt, nec datur vnquam,
Atque in eo ſemper durum ſufferre laborem,
Hoc eſt aduerſo nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à ſummo iam vertice rurſum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

Tanta verò præſtantia fuit antiquorum artificum in fabulis confingendis, vt non vnam rem tantùm ſub his contineri voluerint, ſed illas in diuerſas ſententias poſſe diſtrahi, vt multiplex vtilitas ex his caperetur. Per hanc ipſam fabulam igitur homines ab ambitione reuocabant, qua nihil propè eſt humano generi perniciosius: neque enim debet ſtatim confugere ad laqueum, qui repulſam paſſus eſt, vel ſi præſtantior cæteris exiſtat: ſed arbitrari multa ſtultè fieri ab imprudente multitudine, aut ab inconſideratis iudicibus, cùm maxima ſit vbique inſipientium copia. ſin alicuius ſceleris ſibi conſcius extiterit, qui paſſus eſt repulſam, tum debet vniuerſæ vitæ ſuæ rationem examinare, & quod in ſe parum rectum cognouerit, corrigere, ſe ad probitatem quam maximè accommodare, ſéque dignum præbere, qui cæteris hominibus imperet: quippe cum nullum imperium ſit vel felix vel diuturnum, vbi impuri, viris bonis; ſtulti, ſapientibus; imperiti, peritiſſimis in rebus adminiſtrandis dominantur. Alii crediderunt Siſyphi ſaxum ſtudium eſſe mortalium, atque collem illum ſiue montem eſſe vniuerſum huiuſce vitæ curſum: verticem ad quem Siſyphus nitebatur ſaxum aduoluere, eſſe tranquillitatem & animi quietem: inferos eſſe homines, Siſyphum animam. nam cùm anima iuxta ſententiam Pythagoricorum è cœlo diuinitus in hęc corpora miſſa fuerit, quæ omnium diuinorum arcanorum fuit conſcia nititur omnibus viribus ad felicitatem, vitæque tranquillitatem peruenire, quam alii in cumulandis opibus, alii in honoribus & magiſtratibus, alii in gloria & celebritate rerum geſtarum eſſe arbitrantur, alii in ſcientiarum cognitione, alii in eximia corporis forma, aut ſanitate, aut nobilitate, aut in rebus huiuſmodi: qui cùm re optata potiti ſunt, rurſus in imum relabuntur, & qui antè in diuitiis comparandis erat anxius, nunc eſt in acquirendis honoribus, nunc in recuperanda valetudine ſollicitus, atque ita ſemper in aliquam relabitur perturbationem, neque ad ſummam tranquillitatem poteſt vnquam peruenire. Siſyphus igitur à Ioue ad inferos detruſus non inſulsè dictus

fuit saxum frustra ad montis verticem aduoluere, cùm quod ad summum peruenisse videbatur, tum rursus deuoluebatur in planitiem. Alii rem ad historiam traducunt, dicentes Sisyphum fuisse Teucri scribam, qui ante Homerum Troiana bella scripserit, à quo ceperit Homerus Iliada, qui cùm arcana patefecisset quædam Troianis, graue supplicium subiuit.

De Tantalo. CAP. XVIII.

TANTALVS etiam, quem apud inferos torqueri modò timore impendentis saxi, modò rerum victui necessariarum penuria dixerunt, impurus, & acceptorum beneficiorum immemor fuit. Hunc Eusebius Iouis & nymphæ Plotæ filium narrauit in secundo Euangelicæ præparationis, cùm tamen Ioannes Diaconus & Didymus Iouis & Plutus Nymhæ filium fuisse arbitrentur: quem Zezes hist. 10. chil. 5. Pluto quidem matre genitum, at patre Imolo Lydiæ rege scribit, Lucianus in dialogo de Dipsadibus, AEthonis filium illum fuisse censuit, vt testantur hæc carmina:

τοῖα παθόντ' οἴμαι καὶ Τάνταλον Αἴθωνος υἱὸν
 μηδαμὰ κοιμῆσαι διψαλέην ὀδύνην.

Talia ferre puto quoque Tantalon Æthone natum,
 Qui nullo potuit fonte leuare sitim.

Fuerunt qui dixerint Deos aliquando in hospitium ab hoc fuisse acceptos, qui cùm lautum conuiuium illis parasset, Pelopem filium cæsum inter cæteras epulas apposuit; vt alii arbitrantur, quòd illum immolarat ad epularum magnificentiam, cùm omnium rerum vel carissimum filium illis obtulisset. id cùm Dii cæteri cognouissent, ab iis epulis abstinuerunt, præter vnam Cererem, quæ ob raptæ filiæ dolorem penè desipiens inconsulto humerum edit. tum dii reliqui eius filii miserti, eum rursus iecerunt in lebetem, ac recoctum vitæ restituerunt, vt scripsit Pindarus in Olympicis in Hierone Syracusio his verbis:

ἐπεί νιν καθαροῦ λέβητος ἔξελε
Κλωθὼ ἐλέφαντι φαίδιμον
ὦμον κεκαδμένον.

Cùm ipsum è puro lebete exemit
Clotho elephantino splendidum
Humero decoratum.

Nam & Lycophron bis pubescentem appellauit Pelopem, quia iunior restitutus à diis fuit, quàm erat priùs, vt patet ex his:

ὃν δὴ δὶς ἡβήσαντα καὶ βαρὺν πόθον
φυγόντα Ναυμέδοντος ἁρπακτήριον.

Accessit huic pubes decora bis, grauem
Cupidinem vitauit is Neptuniam.

Cùm

Cùm verò illi deesset humerus, quem comederat Ceres, Dei eburneum fecisse dicuntur: qui humerus omnium posteaPelopidarum signum fuit, vt Spartis pilum, sicut testatur Isacius. verùm quia Deorum epulas per humanam cædem Tantalus contaminasset, violassétque ius hospitii, cùm experiendorum Deorum causa filium mactasset, vt alii maluerunt, perpetuo epularum desiderio ad inferos detrusus addictus est, qui tamen præsentes lautissimo regióque apparatu semper habet epulas, neque vllo pacto illas potest attingere, quamuis insatiabili fame excruciaretur. Huic impedimento quidam putarunt esse Furias, quominus illas attingeret, vt ait Virg. lib. 6.

lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæq; ante ora parata
Regifico luxu: Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas,
Exurgitque facem attollens, atque intonat ore.

At Homerus lib. λ. Odys. non à Furiis terreri ait Tantalum apud inferos, sed perpetua siti vexari, & in aqua esse perpetuò, quæ vsq; ad mentum assurgit: sed quoties labris attingere conatur, illa statim refugit: quod ipsum faciunt varia fructuum genera, quorum desiderio semper discruciatur, vt est in his:

καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα,
ἑσταότ' ἐν λίμνῃ, ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ,
στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι,
ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων,
τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχὲν, ἀμφὶ δὲ ποσσὶ
γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων.
δένδρεα δ' ὑψιπέτηλα κατὰ κρῆθεν χέε καρπὸν,
ὄγχναι, καὶ ῥοιαὶ, καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
συκαῖ τε γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι.
τῶν ὁπότ' ἰθύσει' ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι.
τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα.
Tantalon hic vidi duros perferre labores.
Nanque erat in stagno mentum tangente, sitiq;
Assiduè vrgebat: potandi at nulla facultas.
Nam quoties in aquam deflectit labra, refugit
Vnda leuis toties absorpta, ac terra videtur
Sub pedibus: rursúsque leuem Deus euocat vndam.
Hic sunt arborei fœtus: præstantia mala
Punica, sunt oleæ, sunt ficus, pomáque forma
Insigni: senis allectant quæ cuncta palatum.
Sed quoties manibus tentat decerpere fructus,
Protinus hos ventus celeres in nubila portat.

Alii putarunt lapidem illius capiti imminere, qui quoties bibere conaretur, toties illius caput percuteret; atque saxum Tantali

supplicium ita esse scripsit Cicero lib. 4. Tusc. disput. cui miseriæ, ægritudini scilicet, proximus est is, qui appropinquans aliquod malum metuit, examinatúsque pendet animi: quam vim significantes mali, poetæ impendere apud inferos saxum Tantalo faciunt ob scelera, animíque impotentiam, & superbiloquentiam. Euripides in Oreste nullo in loco ob timorem posse Tantalum consistere scribit, cùm saxum illi perpetuò immineat. quam pœnam illum pati inquit ob immoderatam linguæ petulantiam & dicacitatem, vt est in his:

οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν (ὧδ' εἰπεῖν ἔπος)
οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
ὁ γὰρ μακάριος (κοὐκ ὀνειδίζω τύχας)
Διὸς πεφυκὼς (ὡς λέγουσι) Τάνταλος,
κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον,
ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην·
ὡς μὲν λέγουσιν, ὅτι θεοῖς, ἄνθρωπος ὤν,
κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον,
ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.
Nil tam graue est laboriosum tam nihil,
Ærumna nulla, vel Dei ira incommodum,
Quod non virûm natura mox susceperit.
Olim beatus ille (nec fortunam ei
Obiicio) natus (vt ferunt) Ioue Tantalus,
Saxum timens sibi imminet quod vertici,
Pœnam hanc luit, quòd peruolat per aera.
Causa est, vti ferunt, quòd is vir cùm foret,
Mensa Deorúmque asideret, improba
Lingua fuit vsus: quod viro turpissimum est.

Tibullus autem in lib. 1. videtur id tantum datum fuisse Tantalo supplicium existimasse, quòd esset in aqua, perpetuáque siti cruciaretur, vt patet in his:

Tantalus est illic, & circum stagna, sed acrem
Iam iam poturo deserit vnda sitim.

Atque Ouidius illud supplicium Tantalo irrogatum inquit ob loquacitatem, quia secreta Deorum mortalibus diuulgauerit vt patet in his:

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus. hoc illi garrula lingua dedit.

Alii ob raptam ab Ioue AEginam Asopo patri indicatam eam pœnam subiisse Tantalum fabulantur, quod alii Sisypho tribuerunt. Verùm Corn. Gallus poeta præstantissimus luculentis carminibus rem totam complexus fuit, quòd ob immoderatam linguæ licentiam scilicet Tantalus ad inferos fuit detrusus, quòd ibi perpetua fame ac siti premebatur, quòd lingua est intra certos

tos

tos clathros viro prudenti coercenda; quæ si tacenda patefecerit, perpetuas calamitates loquacibus parit in posterum. sic enim inquit;

> Ἔσκ' ὃ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, ἔσκ' ὁ νῆδυν
> πολλάκι νεκταρέου πλησάμενος πόματος,
> νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ
> κρᾶσις ἀεὶ χείλευς ἐστὶ ταπεινοτέρη.
> Πῖνε λέγει τὸ τόρευμα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς,
> οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα.
>
> *Qui satur antè fuit felix conuiua Deorum*
> *Nectare, quæ superis pocula nota Deis:*
> *Nunc cupit humanas epulas: sed semper ab ore*
> *Vnda fugit, medijs stat sitibundus aquis.*
> *Vnda, bibe, affatur, ac discito iura silenti,*
> *Conuenit ista pati lingua proterua quibus.*

Alii, inter quos fuit Zezes, Didymúsque, putarunt hanc pœnam irrogatam Tantalo, quia nectar & ambrosiam suis æqualibus impertiuerit; vt ait Pindarus in his carminibus:

> μετὰ τριῶν τέταρτον
> πόνον, ἀθανάτων ὅτι κλέψας
> ἁλίκεσσι συμπόταις
> νέκταρ ἀμβροσίαν τε δῶκεν.
>
> *Post tres quartum*
> *Laborem, immortalium quòd furatus*
> *Coætaneis conuiuis*
> *Nectar ambrosiámque dedit.*

Hic filium habuit Broteam, Pelopem, atque Nioben. Bascylum, *quod vxorem habuit Anthemoisiam Lyci filiam. & de fabulosis quidem hactenus.

¶Tantalum Iouis & Plutus filium quidam dixerunt, alii Plotę nymphæ, alii AEthonis, non ea quidem de causa, sicuti putarunt quidam, quia plures fuerint Tantali: sed quia alii alia ratione fabulam eandem interpretantur, cùm omnes tamen ad vnum atque eundem finem tendant. nam cur Iouis est filius? quia Tantalus vir rerum diuinarum atque naturalium peritissimus fuisse creditus est, quæ cognitio non contigit cuiuis, vt senserunt Pythagorici, sed illis tantùm quorum animæ è Iouis sphæra præcipuè in hæc corpora euocatę fuissent, aut qui Iouem haberent in suo horoscopo dominantem, cuius vis vt opulentiam, ita sapientiam subministrat in natiuitatibus. Verùm cum illa ætherea superna regio ignea credita sit ab Anaxagora & Empedocle, non fuit absurdum Tantalum AEthonis filium existimari, ardentis scilicet & igniti ætheris. Hic accepisse Deos in conuiuium dicitur, atque Pelopem illis epulandum apposuisse, cuius Ceres humerū comedit: quod quid aliud significat, quàm perpetuas calamitates,

quæ ferendæ sunt hominibus bonis atque sapientibus, dum rebus diuinis sunt intenti; nam vel filii, vel carissima sunt relinquenda, vt diuina sectemur. Est enim rerum humanarum felicitas ad sceleratos multo magis, quàm ad viros bonos propensa: nam cui multa occurrant difficilia, ille vel Dei est existimandus amicus si æquo animo ferat, vel certè breui futurus est, qui per hæc incómoda virorum bonorum constantiam & animi magnitudinem exercet. Hic cùm ditissimus esset, adeò rerum diuinarum cognitioni fuit intentus, vt diuitiis posthabitis omnes voluptates corporis contempserit: quare dictus fuit à nonnullis in maxima omnium voluptatum copia ab imminente saxo deterritus, quò minus illis perfrueretur. Hic nectar & ambrosiam hominibus impertiuit, quia fuit rerum cœlestium suauissimæ atque subtilissimę cognitionis inuentor: nam nullum nectar iucundius est quàm Dei cognitio. Quod erat igitur saxum illius ceruici assiduè imminens? assiduus labor & studium quod rebus cognoscendis tribuitur, quæ animi cura cùm nos reuocet à voluptatibus corporis, dicta est à stultis vna Furiarum, eáque maxima ab epulis præsentib. deterrere: abundabat enim voluptatū copia ob diuitias, at nō fruebatur ob animi sollicitudinem. Alii tamen ad auaros ad liberalitatem reuocandos hanc fabulam detorquent, qui dicunt opulentos Iouis filios dici propter diuitias: eosdémque condemnatos perpetuæ sitis, quia nulla fit vel in maxima copia diuitiarum satietas: quippe cùm illarum desiderium cum copia crescat. quare ita inquit Horatius de quodam auaro in primo Sermonum:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina: quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

At Cicero, vt patuit ex superius recitatis, curas & timores inanes videtur putasse è mentibus hominum per hanc fabulam expellendos, quod etiam sensit Lucretius in his carminibus:

Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus (vt perhibent) cassa formidine torpens:
Sed magis in vita Diuûm metus vrget inanis
Mortales, casúmque t. ment, quem cuique ferat sors.

Et profectò nullus timor viro sapienti conuenit, nisi offendendæ diuinæ bon. tatis, cùm potiùs per reuerentiam, ac beneuolentiam Deus vt pater & bonorum omnium autor sit colendus, quàm timendus vt horribilis & ferox. Alii putarunt linguę procacitatem nos admoneri per hanc fabulam esse cohibendam, alii ad reuocandos ab omni improbitate & crudelitate homines, cùm scelerum omnium grauissimus denique vindex sit Deus. Alii crediderunt significari per hanc fabulam profanis & impuris hominibus religionis arcana non esse detegenda: quoniam apud profanum vulgus

vulgus eadem est harum rerum, quæ etiam ciborum ratio: qui alios pro valetudine, ac virib. stomachi nutriunt, alios interimūt, aut impellunt in grauiorem morbum. Nam vt quisque est vir bonus, ita in bonam partem rerum sacrarum cognitionem accipit. nunc de Tityo dicatur.

De Tityo. CAP. XIX.

TITYVS quoque propter improbitatem, temerariámque libidinem, non leue supplicium apud inferos pati dictus est. Hic fuit Iouis & Elaræ Orchomeni filius, vt scripsit Apol. lib. 1. & Apollod. li. 1. Bibliothecę. Fabulantur Latonam ab hoc de stupro interpellatam fuisse, quare sagittis dicitur ab Apolline fuisse cæsus. vt in his testatur Apollonius Rhodius:

ἐν καὶ Ἀπόλλων φοῖβος ὀϊστεύων ἐτέτυκτο,
βαιὸς, ἔπω πολλός, ἑὴν ἐρύοντα καλύπτρης
μητέρα θαρσαλέως Τιτυὸν μέγαν· ὅν ῥ' ἔτικέν γε
δῖ Ἐλάρη, θρέψεν δὲ καὶ ἂψ ἐλοχεύσατο Γαῖα.
Hic inerat Phœbus puer, ac petit ille sagittis
Ingentem Tityum matri vim ferre parantem.
Hic Phœbi sectus eam iam ceperat, illum
Diua Elare peperit, Tellus nutriuit alumnum.

At Euphorionis fuit opinio, quòd Tityus non Latonæ, sed Dianę vim inferre conatus fuit. Scripsit præterea Pherecydes, quòd Iupiter Elaram Orchomeni filiam compressit, qui cùm Iunonis zelotypiam formidaret, illam prægnantem intra terram occultauit, vnde natus est Tityus, cuius matre mortua terra illum nutriuit, quare dictus fuit terræ alumnus. Callimachus in lauacrum Dianæ non ab Apolline, sed à Diana confossum Tityum fuisse ostendit, cum inquiat:

Ἄρτεμι παρθενίη Τιτυοκτόνε.
O virgo Tityi domitrix Diana.

At Pausan. in Laconicis scriptum reliquit in quodam templo positas fuisse Apollinis & Dianę imagines, à quib. vtrisque Tityus sagittis conficeretur. Hæc autem ad Panopeum Lebadiæ locum omnia contigisse dicuntur, vt ait Strabo lib. 9. Pausan. in Phocensibus sepultum in agro Panopēsi fuisse Tityum scribit iuxta quēdam torrentem, cuius sepulchrum ad trientem vnius stadii accedebat. Hunc post eam cladem ab Apolline & Diana acceptam deiectum fuisse ad inferos memorant, atque ita ibi prostratum & ligatum fuisse, vt se mouere nullo pacto posset, fuisséque magnitudinis admirabilis, quippe cùm iugera nouem terræ eius corpus vastum cooperiret, vt testatur Tibullus in his:

Porrectúsque nouem Tityus per iugera terræ
Assiduas atro viscere pascit aues.

Hunc à duobus vulturibus assiduè laniari, eiúsque iecur comedi finxerunt: quod vbi semel fuerit absumptum, tum denuo reuiuiscit, ne immortalis pœnæ argumentum ac fundamētum deficiat, vt ait Homerus libro λ. Odysseæ:

καὶ Τιτυὸν εἶδον Γαίης ἐρικυδέος υἱὸν
κείμενον ἐν δαπέδῳ· ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα·
γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον,
δέρτρον ἔσω δύνοντες· ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.
Hinc Tityum vidi terræ omniparentis alumnum
Postratum: tenet ille nouem nam iugera terræ,
Hinc atque hinc vultur iecur immortale vorabat
Omentum ingressus: manibus non ille repellit.

Virgilius tamen libro sexto vnum tantùm vulturem Tityo attribuit, at non vt Homerus alterum vtrinque qui iecur illius rostro laceraret, cùm ita rem totam luculenta oratione exprimat:

Necnon & Tityum terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostróque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens, fœcundáque pœnis
Viscera, rimatúrque epulis: habitátque sub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.

Hæc ea sunt quę de Tityo ab antiquis scriptoribus memorię prodita sunt: ex his veritas nunc est exprimenda.

¶ Strabo libro 9. fabulam hanc ad historiam transtulit, dicítque quo tempore Apollo dictus est è cœlo in terras aduentasse, ac homines mansuefecisse, qui priùs arborum syluestrium frúctibus tantùm vescebantur, Tityum tyrannum Panopeæ crudelissimū, hominem fuisse violentum atque prorsus flagitiosum, quem Apollo sagittis confecit: vt interemit postea Pythonem. Deinde vt eius exemplo cæteri scelerati ab omni turpitudine & credulitate deterrerentur, dictus fuit Tityus ea pœna apud inferos crudelissimè torqueri. Lucretius lib. tertio ad rei Venereæ cupiditatem, animíque solicitudines hanc fabulam retrorsit, cùm dicat fieri non posse omnino multa, quæ traduntur de inferis, neque Tityum, si par iecur vniuerso terrarum orbi habuisset, perpetuum dolorem ita pati potuisse, sed per hęc animi curas antiquos significare voluisse, vt ab iis retrahamur. ita enim inquit:

Sed Tityus nobis hic est in amore iacentes
Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor:
Aut alia quauis scindunt torpedine curæ.

Alii crediderunt tantum fuisse creditum Tityum, quia significare voluerunt antiqui nullas vires esse tantas, quantas vis iustitiæ castigare aut opprimere nō possit, cùm quid vel à potentissimis & fortissimis hominibus iniquum committitur. Neque enim vllus

est tantus armatorum numerus, nullę tam vigiles custodię, nulla tam firma præsidia, nulla cõiuratio, si æquitate careat, quã Deus vel per imbecillos homines deprimere & profligare non facilè possit. Alii tamen vultures illos Tityi præteritorum scelerum recordationes esse censuerunt, quæ animum assiduè vellicant peccantium, eúmque torquent, quippe cùm vindictam Dei & animaduersionem omnis improbitas quasi præsagiat, quæ paulatim scelera per vestigia consequitur. Vt igitur ad æquitatẽ mortales adhortarẽtur, eósq; deterrerent ab omni impietate & crudelitate, ne aduersus Deum vel homines quispiam improbus esse impune auderet, hęc ab antiquis memorię sunt prodita. Illę omniũ fabularum præstantissimæ sanè sunt iudicandæ, quæ in plures corrigendorum morum vias diduci possunt, neque simplicem habent explicationem. atqui non solam morum rationem corrigẽdorum sub his ego latere censeo, sed etiam rerum naturalium quandam explicationem. Est igitur Tityus calamus segetum intelligendus, quippe quem πυρὸν vocant, verum cùm litera detracta sit, visum est hominis nomen, cùm quid significaret, nesciretur. Hic Tityus Elaræ Orchomeni, & Iouis fuit filius. Quid ita? quoniã cum Orchomenus fluuius sit Thessalię, cuius filia est Elara Nympha, lacteus humor in seminibus scilicet: quoniam sine fluuialibus Nymphis calamus segetum non posset nasci, cum sit humor generationis in rebus omnibus principium. Quid Iupiter sit, iam sæpius dictum est. Hanc Nympham Iupiter compressit, quoniam certis temporibus genitalem temperiem atque humorem semina ex aere concipiunt, qua ad ortum excitantur, quod manifestum est in quibusdam seminibus, quæ non, nisi ad certum tempus, virginitatem seruare possunt: quo spatio transacto vel nascantur necesse est, vel humor ille genitalis, qui semina conseruat, excitatus paulatim exhalat, donec ex anima illa semina relicta penitus putrescant. cùm eo tempore prægnans sit semen, ex Iouéque concipiat, sub terram demittitur, ne Iuno asperius in ipsum sæuiat: nam vetus frumentum ob aeris iniurias non ita cõmodum est sementibus. Erumpit postea ex ipsa terra non semen quidem, quod iam putrefactum est, cùm intra terram moriatur: sed calamus, qui Tityus est. hic ab ipsa terra educatur, quare vocatus est terræ alumnus. Hic insurgit in cœlum, & tanquam in Latonam impetum facturus sagittis Apollinis & Dianæ conficitur ac prosternitur. Nihil hoc aliud significat, quàm calamum, vbi ad iustam longitudinem excreuerit, mox Solis & Lunæ opera ad maturitatem perduci, ita vt denique à messoribus prosternatur. Nam neque Luna sola ad maturitatem perduceret, quia opus est calore: neque id solus Sol efficeret, quia solus calor exiccaret, nisi humoris temperamẽtum adiuuaret. Inde fertur Tityi ita cæsi iecur à vulturibus comedi, quoniam inutilia sint pani conficiẽdo

exteriores frumenti cortices, idque quod est interius totum ad vsum panis conferat. Distenditur autem nō in nouem, sed in multa terræ iugera, quæ omnia frugibus operiuntur. Hæc igitur fabula totam serendi, metendíque tritici, & panis conficiendi rationem continet, quippe cùm ita semper Tityi iecur renascatur, & immortale sit: quod significat annuam agricolarum diligentiam. At nunc de Titanibus dicamus.

De Titanibus. CAP. XX.

TITANES, qui bellum aduersus Iouem ceperunt, crebrísque fulminibus detrusi sunt ad inferos, Terræ & Cœli filii fuisse dicuntur, vt scriptum est ab Aeschylo in Prometheo his carminibus:

ἐνταῦθ' ἐγὼ τὰ λῷστα βουλεύων, πιθεῖν
Τιτᾶνας, Οὐρανοῦ τε καὶ Χθονὸς τέκνα,
οὐκ ἠδυνήθην,
Titanibus nam consulebam ego optimè,
Parere, Cœli Terra & alma filijs.

Quod scripsit etiam Orpheus in hymnis:

Τιτῆνες Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα.
Titanes Cœli ac Terræ clarißima proles.

Hi Titanes bellum aduersus Iouem ea de causa susceperunt, quia (vt dictum est in Ioue) ante Saturnum Ophio & Eurynome filia Oceani, qui Titanes vocati fuerunt, Diis imperabant. At Saturnus Ophione postea debellato, cùm Rhea palæstra Eurynomen vicisset, illis imperium extorsit. Alii tamen Titanum Saturni fratrem dixerunt, ad quem, cùm maior esset natu Saturno, iure hæreditario imperium pertinebat: sed tamen matre ac sororibus precantibus impetrauit à fratre Saturnus vt ipse imperaret, qui etiam imperauit Titanibus, vt ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

ἔνθα μὲν Οὐρανίδης Φιλύρῃ Κρόνος, εὖτ' ἐν Ὀλύμπῳ
Τιτήνων ἤνασσεν.
imperio regeret Titanas vt olim
Hîc etiam Philyre in magno Saturnius Olympo.

Ea tamen lege vt filios, si qui mares de se nascerentur occideret: ne ad illos post Saturnum imperiū deferretur, sed rediret ad Titanum. Cùm Iupiter clàm contra fœdus educatus fuisset, regnúmque paternum occupasset, Titanus ac illius filii arma sumpsere, bellúmque Ioui tanquam illegitimè, & contra patrium iusiurandum imperandi, bellum intulerūt. Verùm cùm Iupiter fuisset à Themide monitus, vt pelle Amaltheæ capræ pro integumento vteretur, quòd illa futura esset iis formidabilis, Titanas bello vicit. quare cùm pro euentu bellorum iustæ causæ putentur

tur

tur pugnandi, omnibus gloriosa Iouis victoria credita est. Sed antequam Iupiter bellum aduersus Titanes adoriretur, omnes Deos iurare super ara coegit, quòd sibi fidem in ferendo auxilio seruarent: quare Ara illa postea fuit inter sidera collocata, vt ait in his Arati interpres de sententia Eratosthenis: Ἐρατοσθένης δέ φησι, τοῦτο τὸ θυτήριον εἶναι ἐφ' ᾧ τὸ πρότερον οἱ θεοὶ συνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς Τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ Ζεύς, Κυκλώπων κατασκευασάντων: *inquit autem Eratosthenes hanc Aram illam esse, super qua primùm Dei iurarunt, cùm Iupiter bellum aduersus Titanas suscepit, à Cyclopibus extructa.* Dicútur fuisse inter cæteros Titanes Prometheus, Crius, Pallas, Anytus, & Centimanus AEgæon, qui Briareus etiam vocabatur; & Gyges, qui fuit Ponti ac Terræ filius creditus, quem tamen non aduersus Iouem bellum suscepisse scripsit Ion in Dithyrambis, sed ad custodiam Iouis fuisse è mari à Thetide euocatum. Alii Gigantem fuisse, at non Titanem putarunt, qui belli aduersus Iouem particeps fuerit, sed postea per id bellum ex Eubœa in Phrygiam fugerit, vbi demum interiit, vt scripsit Tarthæus. Bellum id à Titanibus aduersus Deos gestum scriptum fuerat ab Eumelo antiquo poeta heroicis elegantissimis carminibus. Fama est Titanas omnium mortalium primos metendi artem à Cerere fuisse doctos, sicuti scripsit lib. 4. Apollon. in his:

Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε ναίσσατο γαίῃ·
Τιτῆνας δ' ἔδαεν στάχυν ὄμπνιον ἀμήσασθαι.
Namque Ceres quondam terris habitauit in illis:
Titanas docuit pingues succidere aristas.

Cùm hi aduersus Iouem pugnantes vulnerati fuissent, dicuntur ex illorum sanguine, qui in terram defluxit, varia viperarum genera, lætiferorúmque serpentum esse exorta, vt testatur Nicander in Theriacis hoc pacto:

ἀλλ' ἤτοι κακοεργὰ φαλάγγια σὺν καὶ ἀνιγρούς
ἑρπηστάς, ἔχιάς τε, καὶ ἄχθεα μυρία γαίης,
Τιτήνων ἐνέπουσιν ἀφ' αἵματος.
Serpentes, paritérque phalangia noxia, & atrum
Vipereum genus, & qua terra plurima monstra
Producunt, sunt Titanum de sanguine nata.

Postea verò quàm Titanes victi fuerunt, ludi Olympici dicti sunt in honorem Iouis ad perpetuam eius victoriæ memoriam instituti ab Hercule Idæo: in quibus præter cæteros Apollo Mercurium cursu superauit, ac Mars vicit pugilatu: atque inde seruatum fuit vt tibiarum moduli salientibus quinquertionibus accinerentur, quod genus id carminis sacratum esset Apollini, qui primus Olympicas palmas tulisset. Hæc pauca occurrebant, quæ de Titanibus in præsenti commemorarem. At nunc veritatem ex his eliciamus. AEgyptii memoriæ prodiderunt Titanas

Cœli filios fuisse quadraginta & quinque, quos ille è variis mulieribus susceperit;atque decem & septem ex his è Titæa,qui cùm singuli proprium nomen haberent, omnes tamē dicti sunt à matre Titanes.mater cùm prudens & benefica fuisset,diuinos honores est sortita,& post mortem terra vocata; quę cùm filias multas habuisset,maiorem natu Rheam & reginam vocarunt. Hæc fratres educauit, & cùm regni successores optarentur; data est in matrimonium vni ex fratribus Hyperioni, de quo duo filii sunt suscepti mas & fœmina scilicet, atque hunc ob pulchritudinem Solem,illam Lunam appellarunt. Alii fratres veriti regnum non ampliùs ad se esse peruenturum, facinus sceleris plenum excogitant Hyperionem iugulare, Solémque paruulum adhuc in Eridano fluuio suffocare:quod consilium vbi è sententia contigisset, Luna præ mœrore se de tecto præcipitauit. Mater cùm illam crudelitatem ęgerrimè ferret,dicitur monita fuisse per somnum à filio non esse lugendum, quia Titanes aptam Deorum castigationem assequerentur opportunè,atque se & sororem in immortalia corpora per diuinam clementiam fuisse conuersos, cùm ipse Sol sacer ignis vocandus sit Sol in cœlo, at soror Luna: quod etiam paulo pòst accidit,vt ait Diodorus Siculus in tertio historiarum. Pausanias in Corinthiacis Titanem astronomiæ peritum fuisse scribit, quare frater Solis dictus fuit, quòd in obseruandis anni temporibus,negotiorúmque omnium oppórtunitatibus fuit diligentissimus. Primus enim ex annuo solis cursu cognouit quibus temporibus quæ stirpes,aut quæ semina terræ sint committenda: quos fructus Sol facile augeret ac concoqueret. Hanc rerum & astronomicarum & agendorum negotiorum rationem atque cognitionem cùm mortalibus perhumaniter impartiuisset, dictus est & ipse,& eius filii cœlum affectasse, Iouémq; de regno deiicere voluisse, idque sibi & suis filiis subiicere. tum Iupiter fulmen accepisse dictus est, & in illos contorsisse. Quid aliud verò sunt fulmina, quàm immissus à diuina bonitate ardentissimus ignis, siue scientiæ rerum cœlestium desiderium,cùm cœlestia scire cupientes diuina bonitas ad se rapiat? neque enim sine ope diuina, vel sine vi siderum, ad cœlestium cognitionem accendimur aut peruenimus. Est siquidem vis ignea sanguinis iis qui ad harum rerum cognitionem se erigunt:quippe cùm Musas animas sphærarum cœlestium arbitrentur, vt significauit Virgilius libro secundo Georgicorum:

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti perculsus amore,
Accipiant,cœlique vias & sydera monstrent.

At quibus frigidioris sanguinis natura extiterit, illi ad voluptates potiùs incitati sunt & propēsi,quàm ad illas disciplinas;quod paulò pòst innuit idem poeta in his:

Sin,

Sin, has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.

Hunc sanguinis calorem, totiúsque corporis temperamentum tanquam stimulum habemus ad res singulas, contra quem siquid conamur, vel frustra, vel non sine summa difficultate nitimur. Alii Saturnum esse Titanem crediderunt siue tempus vt scripsit Orpheus in hymno in Sat.

ποικιλόβουλ', ἁγνὲ, μεγαλοσθενὲς, ἄλκιμε Τιτάν.
Consilio pollens, pure, ac fortissime Titan.

Nam cùm omnia ex tempore nasci videantur, tanquam mortalem facultatem superatura, tum hæc cœli calore paulatim victa intercidunt, cedúntque diuinis illis sempiternis corporibus, quibus velle repugnare, séque æquare videbantur. Decidunt igitur res humanæ ictæ fulmine, quia vt generationis ita incorruptionis artifex est calor. Quare per hanc fabulam significarunt antiqui res humanas, quæ temporibus quibusque nascerentur, ac tempus ipsum, quasi illarum fratrem diuinis corporibus cedere: quorum caloris vicissitudine omnia ad interitum & ad ortum properarent: quippe quæ vbi ob imbecillitatem tandem ignem exhalarint, in cætera elementa, ex quibus composita fuerant, soluantur. Has igitur res humanas quidam Titanes, diuinas verò virtutes, Iouem, & Herculem, & variis Deorum nominibus appellarunt. cùm verò tempus è cœlo natum sit, & ex annuo solis cursu, résque in eo agantur & per id nascantur, quæ generationi sunt subiectæ, idcirco Titanas esse apud inferos, & eosdem patres hominum, ac Deorum dixerunt, vt testatur Homerus in hymno in Apollinem:

κέκλυτε νῦν μοι Γαῖα, καὶ Οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Τιτῆνές τε θεοὶ, τοὶ ὑπὸ χθονὶ ναιετάοντες,
τάρταρον ἀμφὶ μέγαν τῶν ἐξ ἄνδρες τε θεοί τε.
Audi nunc Tellus, & quod tegis omnia cœlum,
Titanésque Dei soliti tellure sub alta
Tartara qui tenebrosa: viri sunt vnde, Deique.

Atque Orpheus in hymno in Titanes illos omnium animalium fontem appellat, quæ vbique habitant, vt est in his:

Τιτῆνες Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα
ἡμετέρων πρόγονοι πατέρων, γαίης ὑπένερθεν
οἴκοις ταρταρίοισι μυχῷ χθονὸς ἐνναίοντες·
ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ πάντων θνητῶν πολυμόχθων,
εἰναλίων, πτηνῶν τε, καὶ οἳ χθόνα ναιετάουσιν.
ἐξ ὑμέων γὰρ πᾶσα πέλει γενεὰ κατὰ κόσμον.
Titanes cœli ac terræ clarissima proles,
Nostrorumque proaui patrum, tellure sub alta
Tartara qui colitis nigrantia; fons & origo

Cunctorum pariter mortalibus optima rebus,
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras.
Namque viget per vos aptè natura animantum.

Alii Titanem ſolem eſſe crediderunt, cuius vxor eſſet terra: quoniam ex his omnia euidentiùs naſcantur. Quidam elementorum mutationes per hanc fabulam explicaſſe antiquos crediderunt, ac Titanes vocarunt illa elementa, quæ terreſtre quiddam & craſſum intra ſe continerent, quæ vi corporum ſuperiorum inferius aſſiduè detrudantur. Nam vapores ſemper ſurſum vi ſolis attrahuntur, qui vbi ad ſuperiora peruenerint, virtute diuinorum corporum vel ſoluuntur in puriſſima elementa, vel repelluntur inferius, quę dimicatio eſt ſempiterna. hanc verò per fabulam Titanum antiqui ſapientes illa ipſa ſignificabant. atque hæc ad phyſicam rationem. Quòd verò nemo impune aduerſus Deorum religionem ſit temerarius, iam ſæpius explicatum eſt: quare ethicam explicationem in hac fabula non inueſtigabo. at nunc dicatur de Gigantibus.

De Gigantibus. CAP. XXI.

DICVNTVR Gigantes è Terra, Cœlíque ſanguine nati fuiſſe, quo tempore Saturnus pudenda patris abſcidit, vt ait Heſiodus in Theogonia his verſibus:

ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
πάσας δέξατο Γαῖα. περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν,
γείνατ' Ἐριννῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας.

Sanguineæ quotquot guttæ cecidere, recepit
Terra omnes: eadem rurſus voluentibus annis
Horrendas peperit Furias, magnóſque Gigantes.

Et Orpheus libro octauo ſacri ſermonis:

οὓς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσιν,
οὕνεκα Γῆς ἐγένοντο καὶ αἵματος Οὐρανίοιο.

Hos ideo ſuperi cuncti dixere Gigantes,
E terra quod ſunt nati, & de ſanguine Cœli.

Hanc eandem opinionem habuit etiam Acuſilaus, vt teſtatur Apollonii enarrator. nam paulò ſuperiùs oſtendit Heſiodus Saturnum in inſidiis collocatum cum falce per noctem pudenda patri abſcidiſſe. Alii non Saturni opera natos, ſed ſolius Terræ filios Gigantes eſſe tradiderunt, vt ſenſit Apollodorus libro primo, quos ab irata Opi ſine terra editos fuiſſe dixerunt, quia occiſi fuiſſent Titanes, eóſque in Deorum vltionem genitos, vt in his ſignificauit Apollonius:

ἀλλ' ὅ γ' ἢ ἀέλλοιο τυφωέος, ἠὲ καὶ αὐτῆς
Γαίης εἶναι ἔικτο πέλωρ τέκος, οἷα πάροιθεν
χωομένη Διὶ τίκτεν

Aſt hic

Ast hic horribilive Typhoeo, pignoribusve
Terra persimilis, quæ tellus edidit olim
Almo irata Ioui.

Homerus libro λ. Odyss. Neptuni & Iphimedeæ filios Gigantes existimauit, qui Ossam & Olympum montes imponere Pelio conati sunt, vt in cœlum ad expugnandum Iouem conscenderent: sic enim inquit:

τὴν δὲ μετ', Ἰφιμέδειαν Ἀλωῆος παράκοιτιν
εἴσιδον, ἣ δὴ φάσκε Ποσειδάωνι μιγῆναι.
καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδε (μινυνθαδίω δὲ γενέσθην)
Ὦτόν τ' ἀντίθεον, τηλεκλειτόν τ' Ἐφιάλτην.
οὓς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα
καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν Ὠρίωνα.
ἐννέωροι γὰρ τοί γε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι.
οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Vxor Aloei post hanc est Iphimedea
Visa mihi: quæ Neptuno duo pignora magno
Edidit, hi parui sunt primo tempore nati,
Otus diuinus, valde inclytus inde Ephialtes.
Nutriit hos paruos tellus: pulcherrimus horum
Natus vterque fuit post eximium Oriona.
Atque nouem cubitos ambo creuere nouennes
In latum; longúmque nouem corpus fuit vlnas.
Hi superis pugnámque grauem, bellúmque minati,
Prægrandes montes, vt cælum posset adiri,
Inuoluere, Ossam frondosum, mox & Olympum
Cum syluis, stabulisque super te Pelion altum.

Isti dicuntur non solùm corporis magnitudine præcelluisse, viribúsque inuictis fuisse, sed etiam terribili planè aspectu, capillis è capite promissis, barba prolixa, pedibúsque anguineis, vt ait Ouid. lib. 5. Fast.

Terra feros partus immania monstra Gigantes
Edidit, ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma mouete Deos.
Extruere hi montes ad sidera summa parabant;
Et magnum bello sollicitare Iouem.
Fulmina de cæli iaculatus Iupiter arce
Vertit in autores pondera vasta suos.

Hi in Phlegræis campis, vel (vt alii maluerunt) ad Pallenen habitarunt, qui cùm essent admirabili corporis proceritate, &

ſaxa & ignitas arbores in cœlum iaculabantur, vt teſtatur his verbis Iſacius: ἡ γῆ τὰ τῶν Τιτάνων ἀγανακτοῦσα, ἐν Φλέγραις τῆς Παλλήνης γεννᾷ δρακοντόποδας καὶ βαθυχαίτας καὶ βαθυγενείους Γίγαντας, οἳ πέτρας καὶ δρῦς πεπυρακτωμένας ἠκόντιζον πρὸς τὸν οὐρανόν· ὧν πρῶτοι Πορφυρίων καὶ Ἀλκυονεύς. *Terra res geſtas aduerſus Titanas ægrè ferens, in Phlegra Pallenes anguineis pedibus, eximiéque crinitos & barbatos Gigantes peperit, qui ſaxa quercúſque flammatas iaculati ſunt in cælum: quorum principes erãt Porphyrio & Alcyoneus.* Fuerunt autem complures qui arma aduerſus Deos ſumpſerunt, quare Sophocles in Trachiniis inquit:

οὔθ' ὁ γηγενὴς στρατὸς Γιγάντων.

Neque terrigenum exercitus Gigantum.

Iſti cùm ſuper altiſſimos montes illos conſcendiſſent, dicuntur ſaxa ingentia in Deos iaculati, ex quibus illa quæ in mare deciderunt, factæ ſunt inſulæ, vt ait Duris Samius; at illa quæ in terram ceciderunt, montes. Erat autem rumor inter Deos nullum è Gigantibus poſſe occidi, niſi quiſpiam ex mortalibus in eius belli ſocietatem fuiſſet aſſumptus: tum verò Iupiter Palladis conſilio Herculem ſocium aſciuit. qui primus omnium Alcyoneum ſagitta confoſſum interemit. Veruntamen cùm ſemper fortior reuiuiſceret, Minerua impetu facto extra orbem Lunæ illum extraxit, qui ita obiit. Iupiter & Hercules Porphyrionem Iunonem violantem occidunt: Apollo lęuum oculum, Hercules dextrum Ephialtę ſagittis effodiunt. Hercules poſt hunc Eurytum querno telo de medio ſuſtulit. Hecate Clytium, Minerua Enceladum, ac Pallantem obtruncauit. ac poſtea Alcyoneum congreſſus ad Iſthmum Corinthiacum interemit, cuius mira erat magnitudo. Cùm Polybotes per mare fugiens in Con inſulam perueniſſet, inſequens hunc Neptunus patrem inſulę reuulſam in illum contorſit pro telo, quæ recidens Niſyros inſula facta eſt. Mercurius Hippolytum, Diana Grationem, Mars Mimantem, Parcæ Agrium & Toonem trucidarunt. Reliqui Iouis fulmine perierunt, vt teſtatur Apollodorus libro primo Bibliothecæ. Scripſit Pauſan. in Arcadicis Bathon vallem quandam fuiſſe, in qua vulgatum fuit Gigantes prælium aduerſus Deos commiſiſſe: quo in loco rem diuinam facere fulguribus, tonitruis, ac procellis mos fuit, ad eius certaminis imitationem. Alii fabulati ſunt Silenos quoq; ad hoc bellũ acceſſiſſe, atque Sileni aſinũ magnitudinẽ ac molem hoſtiũ admiratum magna voce rudere cœpiſſe: quamobrem Gigantes aliquod inſigne ac formidabile monſtrum aduerſus ſe rati ad illum aduentaſſe, continuò in fugam vertuntur. ad eius rei perpetuam memoriam dicitur aſinus fuiſſe inter ſidera collocatus. Alii dixerunt in Sicilia fulmine ictum fuiſſe Typhonem, vt teſtatur Heſiod. vbi hæc carmina ſcribit:

φλὸξ δὲ κεραυνωθέντος ἀπέσσυτο τοῖο ἄνακτος

οὔρεος

οὔρεος ἐν βήσσῃσιν ἀϊδνῆς παιπαλοέσσης.

Flammáque manauit de caso fulmine rege,

Saxosi ad montis radices vallibus imis.

Quidam Pithecusas vocatas insulas Gigantum fuisse putarunt, atque in Phlegræis agris id commissum fuisse prælium, qui locus est pagus in Thracia. Alii eos natos fuisse ea conditione tradiderunt, vt quandiu essent in eo agro, in quo nati erant, tandiu essent immortales; quare Palladis consilio ex eo agro extractos periisse. Alii fabulati sunt Gigantes è Phlegra Campaniæ vicina pulsos ab Hercule terram subiisse, atque ex illorum cruore fontem Leucæ fœtidum odorem habuisse, Phlegrámque Campaniæ oram fuisse vocatam, quod igni, calidarúmque aquarum fluxu abundaret, totúsque Baiarum & Cumarum tractus sulphuris & ignis naturam referentes aquas emitteret. Nam calidas ideo esse inquiunt, quòd vulnerum flammas abluerint, cùm ex ipsius fulminis natura sulphur oleant. Arbitrati sunt nonnulli tãtum metum superis iniecisse Gigantum temeritatem & audaciam primo aspectu, vt cùm primùm Typhoeus apparuerit, omnes aufugerint in Aegyptum: vbi longo itinere defessi, ac spe fugæ destituti, se sub variis formis occultauerint, vt ait Ouidius lib. 5. Metamorph.

Bella canit superûm falsóque in honore Gigantes

Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum:

Emissúmque ima de sede Tiphoea terræ

Cœlitibus fecisse metum cunctósque dedisse

Terga fugæ: donec fessos Ægyptia tellus

Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.

Cùm verò in varia animalia ibi mutati Dii fuisse dicantur, illa fuit causa cur animalia multiplicia postea coluerint AEgyptii. Memorantur verò inter prædictos Gigantes Cœus & Iapetus à Virgilio. Mimantem & Rhœcum nominauit Horatius. Deinde fuerunt cum his Asius, Cinnus, Besbicus, Almops, Echion, Pelorus, Athos, Celado, Damasor, Palleneus, & alii complures Aiunt Palladis consilium præcipuè, ac vim Herculis valuisse plurimum in profligandis Gigantibus; & Panos, qui concham marinam pulsando in eo certamine terrorem hostibus eximium iniecit; deinde Bacchi, qui plurimum viribus valuit. Illi igitur horum Deorum opera victi ad inferos detrusi sunt: atque Enceladus sub AEtna monte substratus flammis assiduis torquetur. Typhoeus tantæ magnitudinis corporis fuisse dicitur, vt cùm tota Sicilia tribus promontoriis claudatur, tota supra eius corpus posita sit, cuius supra dextram est situs Pelorus Italiam prospectans, supra læuã Pachynus, supra crura Lilybæus, capútque AEtna grauatur, vt ait Ouid. in his:

Vasta Giganteis ingesta est insula membris

Trinacris; & magnis subiectum molibus vrget,

Aetherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, pugnátque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro;
Laua Pachyne tibi, Lilybæo crura premuntur,
Prægrauat Ætna caput.

Atque cùm omnis iniustitiæ, omnísque iniquitatis & sceleris pœna comes esse consueuerit, omnino contra Gigantum, omniúmque improborum temeritatem & auaritiam illa carmina sunt Euripidis in Helena, quæ ab omnibus debent non modò lingua proferri, sed in mente diligenter ponderari, quæ ita se habent:

μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν. τὰ κτητὰ δὲ
κτᾶσθαι κελεύει πάντας, οὐκ ἐξ ἁρπαγάς.
ἐατέος ὁ πλοῦτος, ἄδικός τις ὤν.
κοινὸς γάρ ἐστιν οὐρανὸς πᾶσι βροτοῖς,
καὶ γαῖ' ἐν ᾗ χρὴ δώματ' ἀναπληρουμένους,
τἀλλότρια μὴ ἔχειν, μηδ' ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ.
Odit Deus vim: possidendáque imperat
Tenere iure quenque, non inferre vim.
Opes iniquæ deserendæ: nam viris,
Commune cœlum est omnibus, tellúsque: vbi
Multis bonis replere possis atrium;
Sed sit procul rapina, vsque hæc auferens.

Hæc ea sunt quæ de Gigantibus ab antiquis memoriæ prodita sunt, quæ quid occultum contineant, inquiramus.

¶Dicti sunt Gigantes Terræ & Cœli filii ex parricidio propè nati, & ex crudelitate Saturni in patrem, quia nihil propè boni ex adulterio & illegitimo congressu nasci cõsueuit: atque illi qui sunt crassioris materiæ, temperati, & æquitatis amici, ferè esse nõ solent: quare crassiora corpora prona sunt ad voluptates, irámq. diutius seruant, rationi nõ facilè cedunt, minùs sunt ad capiẽdas disciplinas accõmodata, & pro libidine, animorúmque impetu plerumq. feruntur. Alii tamen Neptuni & Iphimedeæ filios putarunt, quoniã omnes crudeles & inhumani ac feri Neptuni dicũtur filii: quippe quorum corpora ob humorũ copiã à sole minimè digestorum bonitatem morũ nesciant; cuius radii non solùm educandis corporibus, sed etiam moderandis animis mortalium plurimum conferunt. Quid verò est aliud Iphimedea, quã pertinax & infixa in animo cupiditas, neq; cõsilio neque rationi cedens? nam in quibus corporibus eximiæ vires extiterint, minimũ est plerunque consilii & prudentiæ. Hi igitur, vt imprudentes, & crudeles, & temerarii, qui nihil honestũ esse putarent, nisi quod placuisset, vel Iouem ipsum velle de cœlo depellere, ausi sunt. Id ego nihil aliud esse crediderim, nisi imprudentes homines, quib. libido & impetus animi dominatur, Deos omnes contemnere, ac

pro

pro suis viribus religioně euertere: cùm religio sit omni temeritati & improbitati aduersaria. Nam sine religione ac Deorum metu, nihil neque iustum, neque pium, neq; sanctum fieri potest. Verùm quia scelerum omnium comes est supplicium, & pœna, & miseriæ, quia Deus est grauissimus flagitiorũ vindex, illi non iniuria ab Hercule, & Pallade, & Diis cæteris profligati & acerbissimis suppliciis addicti sunt apud inferos cum nemini esse scelerato impune denique liceat. Alii dixerunt commissum fuisse illud prælium in Thessalia propter ferocitatem populorum, & propter Deorum contemptum. Dicuntur ibi sepulti fuisse Gigãtes ob sulphureas cauernas ignem exhalantes. vbi inuentũ est os humani cruris tantæ magnitudinis, vt triginta paria boum validorũ vix possent plaustro impositũ illud dimouere. At nunc de Typhone dicatur.

De Typhone. CAP. XXII.

SED quoniam dictum est de Gigantibus, nonnulláque tantùm de Typhone attigimus, cùm plura de illo, quam de quouis cæterorum, dicta inueniantur, neque eadem caussa sit cur nasceretur, visum est mihi seorsum esse de Typhone, quid ab antiquis dicatur, explicandum. Scriptum reliquit igitur Homerus in hymno in Apollinem, Iunonem ęgrè ferentem quòd Iupiter sine se ex capite Mineruam peperisset, cœlum ac terram precatam fuisse omnésque Deos superos & inferos, vt posset & ipsa sine maris congressu parere: quæ cùm manu humum percussisset, sequenti postea tempore natus est ex ea terra Typhon, qui dracęnæ educandus traditus est, vt patet ex his versibus:

ἀγχοῦ δὲ κρήνη καλλίρροος, ἔνθα δράκαιναν
κτεῖνεν ἄναξ Διὸς υἱὸς ἀπὸ κρατεροῖο βιοῖο,
ζατρεφέα μεγάλην, τέρας ἄγριον, ἣ κακὰ πολλὰ
ἀνθρώπους ἔρδεσκεν ἐπὶ χθονί· πολλὰ μὲν αὐτούς,
πολλὰ δὲ μῆλα ταναύποδ', ἐπεὶ πέλε πῆμα δαφοινόν.
καί ποτε δεξαμένη χρυσοθρόνου ἔτρεφεν Ἥρης
δεινόν τ' ἀργαλέον τε Τυφάονα πῆμα βροτοῖσιν.
ὅν ποτ' ἄρ' Ἥρη ἔτικτε χολωσαμένη Διὶ πατρί,
εὖτ' ἄρα δὴ Κρονίδης ἐρικυδέα γείνατ' Ἀθήνην
ἐν κορυφῇ.

Illimus prope fons, illic maculosa dracana
Interijt iaculo regis magno è Ioue nati,
Pestis & atra lues mortalibus. illa virorum,
Illa fuit pecudum exitium, grauis illa ruina.
Illa aluit captum pulchra à Iunone Typhona,
Difficilémque grauémque luem mortalibus ægris.
Hunc irata Ioui patri Iuno edidit, olim
Quò fuit illius de vertice nata Minerua.

Hesiodus autem in Theogonia Terræ ac Tartari siue Erebi filium fuisse Typhona credidit siue Typhoeum, vt patet in his:

αὐτὰρ ἐπεὶ Τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε Ζεύς,
ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα Γαῖα πελώρη,
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Et ne omnia hic asscribam Hesiodi carmina, quæ omnibus sunt in promptu, Latinè sententiam Hesiodi ita ex tempore explicabo:

Verùm vbi Titanas cœlo turbasset ab alto
Iupiter, hinc genuit mox alma Typhoea Tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta.
Huic palmæ ad quæuis miranda negotia duro
Robore erant, promptíque pedes: centum capita altis
Ex humeris sæui surgebant torua draconis
Ora sub hinc linguis lambentia cæca trisulcis.
Igne coruscabant cilijs sub lumina tetris,
Denique quodque caput flammam spirabat, & ignem:
Omnibus his inerant voces, variúmque sonabant,
Horrendúmque dabant gemitum: sæpe ore tonabant,
Numinibus magnis vt sint concurrere visa:
Interdum ingents tauri mugire boatu,
Interdum gemitum sæui dare visa leonis,
Interdúmque canum latrantum emittere voces.
Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi. luce sed illa
Denique visa potens nimium foret ista propago,
Atque viros, superósque Deos vicisset; ab alto
Ni pater omnipotens hominum sator atque Deorum,
Æthere det tonitrus & fulmina crebra repentè.

Seditiosa est & (vt traditum est à Theodoro in bello Giganteo) contentione plena eius educatio, cùm alii in Lydia, inter quos fuit Artemon historicus, alii in Phrygia educatum fuisse contenderint, alii in Cilicia in spelunca Typhonis nominata celeberrima. cùm inquiat etiam Homerus:

εἰν Ἀρίμοις, ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.
Hic vbi sunt Arimi, incunabula dicta Typhonis.

Erat autem Typhoeus admirabili corporis magnitudine, quippe qui omnium montium altior esset vertice vel crurum tenus: caput astra tangebat; altera manus ad orientem, altera ad occidentem tendebatur. Ex humeris centum capita draconum eminebant, in cruribus maximas habebat viperarum spiras. Corpus erat totum pennis obtectum, crines impexi, barba prolixa, oculi ignei, ignis ex ore multus feruebat. Hunc fugientibus Diis Iupiter insecutus ad Caucasum montem Syriæ fulmine sauciauit. At ille Iouem deinde captum detinuit; cui harpe illa, quam illi ademit,

mit, manum pedúmque neruos secuit, & in Ciliciam impositum humeris transportauit. At Mercurius Iouem furatus restituit in pristinam formam. Tum Iupiter iterum illum insecutus fulmine vulnerauit apud Hæmum montem, qui ita dictus fuit à copia sanguinis qui ibi de vulnere defluxit: mox in Siciliam illi fugienti AEtnam superiniecit, vt testatur Euphorion. & Pindarus in Olympicis Typhonem centum capitum sub AEtna occultari inquit in his:

ἀλλ' ὦ Κρόνου παῖ, ὃς Αἴτναν ἔχεις
ἶπον ἀνεμόεσσαν ἑκατογ-
κεφάλα Τυφῶνος ὀμβρίμου·
Sed Saturni fili, qui Ætnam habes
Caminum ventosum habentis centum
Capita Typhonis fortis.

Alii non à Ioue, sed ab Apolline confossum fuisse sagittis testantur. Scriptum reliquit Strabo lib. 16. Typhonem serpentem, vt quidam putarunt, sed non hominem fuisse: qui fulminibus ictus dum latebras quæreret ad fugam, terram secuit longis tractibus non procul ab Oronte fluuio in agro Apamiensi in Antiochia, iuxta Seleuciam. Pindarus tamen & Homerus arbitrati sunt Typhonem in Cilicia sepultum fuisse, vt testatur Isacius in commentariis in Lycophronem. Alii dixerunt Typhonem à Ioue fulmine percussum in Syriam, & in agrum Pelusium, qui est AEgypti, profugisse, séque in lacum Serbonidem occultasse, qui è Syria Pelusium vsque protenditur: cuius sententiæ fuit Herodotus. Nam & Apollonius lib. 2. Argon. locum fuisse scribit ad montis Caucasi radices, qui Typhaonia vocaretur, vbi ictum fuisse à Ioue Typhonem memorant in Nysa insula ad Serbonidem lacum prædictum, vt est in his:

τοῖος μιν ὄφις περί τ' ἀμφί τ' ἔρυται,
ἀθάνατος καὶ ἄϋπνος, ὃν αὐτὴ γαῖ' ἀνέφυσε
Καυκάσου ἐν κνημοῖσι, τυφαονίη ὅθι πέτρη·
ἔνθα τυφάονά φασι Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ
βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας,
θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον· ἵκετο δ' αὔτως
οὔρεα καὶ πεδίον Νυσήϊον, ἔνθ' ἔτι νῦν περ
κεῖται ὑποβρύχιος Σερβωνίδος ὕδασι λίμνης.
Talis eum supra & circum conuoluitur anguis,
Est insomnis ibi serpens, quem terra creauit
Ad iuga Caucasia, atque Typhonia est vbi petra:
Fulmine ibi casum memorant, atque igne Typhoeum
Exarsisse Iouis. dextram inde tetendit inermem
Ille Ioui supplex, sed frustra, Iupiter ignes
In caput huic torsit: montes, Nysámque petiuit
Ille fuga, quocunque metúsque pedésque tulere.

Nunc etiam ille latet clàm sub Serbonidis vnda.

Et nos non iniucundis quibusdam (vt arbitror) carminibus lusimus in quadam epistola, quam ad clarissimum & grauissimum senatorem Venetum Michaelem Sorianum Equitem misimus, prçclarum sanè patriæ suæ & omnium bonorum non mediocre ornamentum: ita verò se habent ea carmina:

Fons erat illimis, vitrea pellucidus vnda,
Quem non turbarant volucres, non vlla ferarum
Vngula, non vllæ delapsæ ex arbore frondes;
Nec pastor pecudes sitientes egerat illuc:
Sed circum densi frutices, & marginis herba
Mollis erat, syluis & cingebatur opacis.
Hic cecidit saculis Phœbi maculosa dracæna,
Pestis & atra lues mortalibus. Illa Typhonis
Quippe altrix fuerat: Iuno hunc portarat alendum,
Aduersúsque Iouem genuit, fraudare iugales
Ille thoros quoniam passus, Venerísque maritam
Priuauit socia dulcedine, vbi ipse Mineruam,
Concepit solus. Timuit nam pallida Iuno
Ne noua gignendis ratio foret ista reperta
Pignoribus, nullúsque foret mox coniugis vsus.
Terribilis postquam Iunonis creuit alumnus
Anguineis pedibus, sublimi vertice cœlum
Tangebat: corpus plumæq. anguésque tegebant
Innumeri: plagas orientis dextera solis
Cum staret, plagas tangebat læua cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausa Iouem contra, cœlúmque insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus & fulmina dextra
Deijcit in terras: tremuerunt murmure montes
Insolito, mundúmque rati compage soluta
Sunt ruere. At latuit tandem Serbonidis vnda
Ipse Typhon ictus flagrantis fulminis igne.
Ætnæi tulit oppressus mox pondera montis.
Vis humana Dei sic spernit robur, & iram.

Fama est.n. iuxta Typhoniā è sanie percussi Typhonis natū fuisse illum draconem, qui vellus aureum seruabat in Colchis. Quamuis Acusilaus crediderit omnes serpentes è Typhonis sanguine pullulasse. At Apollonius Rhodius in eo libro quem scripsit de ædificatione Alexandriæ, è sanguine Medusæ, vt opportuniùs dicetur. Zenodotus fabulam longè ab his diuersam tradidit de ortu serpentum: inquit enim fuisse hominem in Attica regione nomine Phalangem, qui sororem habuit nuncupatam Arachnen. cæterùm Phalanx vbi adoleuisset, artem militarem à Pallade doctus fuisse dicitur: cùm Arachne soror omnia illa diligēter didi-

didicisset, quę spectãt ad telæ cõficiendæ, & ad suendi artificium at enim cùm Phalanx cum sorore rẽ habuisset, fama est ita facti turpitudine commotam esse Deam, támque grauiter facinus tulisse, vt ambos in serpentes verterit. Arachne cùm esset grauida ex fratre, iussa est à Pallade nõ sine maximo vitæ discrimine parere, quare à filiis corrosa fuit; quod etiam cæteris eiusdem generis dicitur postmodo accidisse. atque hæc serpentum origo à nõnullis tradita est. Verùm cùm Caucasus mons arderet, is in Italiam ad Pithecusas insulas confugit, vt ait Pherecydes. est autẽ Nysa, cuius in lacu primùm occultatus fuit Typhoeus, non longè ab Aegypto vt patet ex his carminibus Herodoti:

ἔστι δέ τις Νύση ὕπατον κέρας, ἀνθέον ὕλη,
τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.

Insula Nysa frequens syluis, atque vltima tellus,
Distans Phœnice, Ægypti est vicina fluentis.

Typhonẽ alii in Prhygia, alii in Bœotia, alii in Pithecusis humatum fuisse tradiderunt: atque nos aliquando his Græcis carminibus vniuersam vim iniustitiæ aut iniuriarũ attigimus ludentes:

Ἀδικία τὶ χρῆμ' ὀλοώτατον ἀνθρώποισιν,
ἣ σφίσιν ἐξάλλες ποιεῖται βρότεσιν.
τὴν δ' ἄρα ταῖς ὀρφναῖσιν Ἐριννύσι δῖα θεάων
καλλιρεέθρῳ Νὺξ δῆτ' Ἀχέροντι τέκεν
εἶτα κακαὶ Πλούτου κόρην δέξαντο θύγατρες,
ὁ Φθόνος ὁ τλήμων, Εὐπορίη τε κόρη.
Ὀργὴ ἔπειτα λάβεν βρέφος, ἣ τρέφεν, ἡδ' ἀτίταλλεν·
ἡ δ' Ὑπερηφανίη μαζοῖσιν ὃν πόρεν οἷ,
Σπαργάνοισιν δὲ κόρην στέψεν Πλεονεξίη ἄνασσα.
αὐξομένην δὲ φίλην τὴν Θρασυθήτηλα λάβε,
Μῦσος. Ἀναίδειαί τε μεγαυχέα. πάγγνια τούτων
ἦν οὐκ ἔννομα τῆς Κύπριδος ἔργα θεᾶς,
καὶ Φόνος αἱματόεις, πολὺ καὶ ὁμῶς Ἁρπαγάων.
ἐζεύχθη ταύταις καὶ Περσπίτρα θεά.
ὧν μετὰ δὴ σύμπαιζε κόρων πολυΐδρις ἀλαζὼν
Ἀδικίᾳ προτέρῃ καὶ πλεόνεσσ' ἄρεφυ.
ἔστι δ' ἐν αὐξομένῃ πυρὶ λαμπετόωντι ἔικτην.
τῶν φθόνος αἱμόφρον πλεῖστος ἐνὶ βλεφάροις.
αὐτὶ τριχῶν ὄφιες μὲν ἰώδεες ἀθρόοι ἦσαν
καί τε δρακοντείω τὼ πόδε, γναμπτὸς ὄνυξ.
ἤθελεν οὐρανίοισι σῖῆναι, πάντας τ' ἀποβάλλειν
ἀθανάτους, λαμπρᾷ εἶτα τυραννίδι ἔχειν.
ἀλλὰ κεραυνωθεῖσα βέλει πυρόεντι χαμᾶζε
ἔκπεσεν αὐτῆμαρ, καὶ πλέον καῦσε φλογί.
εἰ μὴ δῆτα πεσόντα φίλη θεὸν εἵλετο κόρη
Ἡδονὴ Ἀδικίας οὔτε τὸ μνῆμ' ἀρ' ἦν.
πάντα φλέγει, καὶ πάντα τάμνει, καὶ πάντα ταράττει

ἀνθρώπων, ὅτε δὴ πατρίδ᾽ ἐπ᾽ εἰσέπεσεν.
οὔτε θεῶν μακάρων ἐμνήσατο θέμεθλος ἀλκῆς·
οὐ σθένος ᾐδέσατο, καὶ κλέος, οὔτε βροτούς.
ὥς τε νόμους πολλοὺς φέρον ἄνδρες τῆς δὲ καὶ αὐτῆς·
θώρακάς τε βαρεῖς ἐνδύον, ὅπλα λάβον.
τῆς καὶ ἀείδεσκον πολεμόκλονον ἔργον Ἄρηος.
καὶ τάξεις στρατιᾶς, δακρυόεντα πόνον.
ἀλλ᾽ ἔμπης προσορῶσα φόνον, πολέμους τε μάχας τε,
καὶ καπνιζομένων τέφραν ἰδοῦσα δόμων,
τέρπετο. καί θ᾽ ἥδετ᾽ ἐν λύσσῃ τ᾽ ἔχθραις τε συναίμων.
Ἀδικί᾽ ἀνθρώπων πάντ᾽ ἐπέθηκε μόνη.
αὕτη μὲν βασιλῆας ἀπορρίπτασκεν ἀφ᾽ ἑδρῶν
χρυσοδέτων τούτους δ᾽ εἵλετο χρησμοσύνη.
εἰ μὴ δ᾽ Ἀδικίας μανίην Δυσφημί᾽ ἐρύκοι,
πόρθησις πάντων ῥᾷστα γένοιτο βροτοῖς.
ἐς κόρακας καὶ ὄλεθρον τὸν βαθὺν ἔκβαλε χώρη
Ἀδικίαν καὶ ἐμὲν δεῖξε κακοῖο πίθον.
οὔτε μετ᾽ Ἀδικίας φιλίη ἔμπεδος, οὔτε τις ὄλβος.
ἠρεμίην φεύγει, μήτε σέβασμα μένει·
ἀλλὰ πόνους στάσιάς τ᾽ ἀλέγει, ταραχάς τε βλάβας τε,
ἦχον, καὶ πόλεμον, καὶ κλονόεντα φόβον·
καὶ θορύβους, ἐνοχὰς, καὶ ἀνάγκας τοῖς περιάπτει.
καί τε κλοπὰς, ἐνοπὰς, καὶ τρόμον, ἠδὲ φυγήν.
τόσσον ἄρ᾽ ἐστὶ κακῶν ἀπό τις γε διακελδὸν αὐτῶν.
ἐστ᾽ ἄποθεν μακρᾶς ὅσσον ἀπ᾽ Ἀδικίας.
ὅττι θεὸς μοῦνος δ᾽ οἰκεῖ τὸ πλεῖστον ἄποθεν,
μοῦνος καὶ μάλα δὴ ὄλβιός ἐστι θεός.

Quę carmina ita ſunt à Laurentio Gottio meo amico Latinè prolata, quem ob ſingularem bonitatem morúmque elegantiam vnicè diligo. Sed cùm ratio carminis non tam commodè in iuſtitiam patiatur, pro illa vtitur improbitate.

Improbitate magis non eſt mortalibus vlla
Res grauis: humanum deſtruit illa genus.
Hanc Acheronte ſatam peperit Nox lurida partu
Quo Furias, atra qui fluit amnis aqua.
Veſana Pluti nata cepere puellam,
Inuidia infelix, Copia & inde ſoror.
Vbera porrexit ſiccanda Superbia, & Ira
Ipſa ſuo hanc aluit Diua verenda ſinu.
Strinxit Auaritia anguſtè regina puellam
Faſcia, & huic iuncta eſt Temeritas ſocia.
Atque pudore carens Audacia, cum Scelere: horum
Ludicra erant Paphiae facta nefanda Deae,
Crudeles cædes, & vis permulta Rapina,
His Petulantia mox additur ipſa comes.

Impro-

Improbitas his est colludere sueta puellis
Fallax, alata quæ prius orta fuit.
Ipsa simillima erant ardenti lumina flammæ.
Ludebat cædes plurima & in ciliis.
Tempora lambebant densi pro crinibus angues.
Atque vngues curui, pésque draconis erat.
Affectare ausa est cœlestia regna tonantis,
Tentauitque volans deiicere inde Deos.
Sed percussa graui flagrantis fulminis igne
Labitur in terras, ala perusta cadit.
Ac nisi delapsam cepisset amica Voluptas,
Nec nomen, nec vis improbitatis erat.
Plurima vexauit, vastauit, multa cecidit
Illa virûm, vt primùm decidit in patriam.
Ac neque vitandam superorum credidit iram,
Terruit haud Pudor, est victa nec illa metu.
Contra hanc mortales statuerunt iura, grauique
Thorace induti tela cruenta ferunt.
Iuuentus contra hanc belli lacrymabilis ordo, &
Prælia pugnacis sanguinolenta Dei.
Sed lætata fuit certamina, prælia, turbas,
Incensa, in cineres & recidisse domos:
Atque propinquorum est odiis gauisa, feroci
Et rabie. Improbitas vexat iniqua viros.
Vna suis reges deiecit sedibus, vna
Præcipites illos Fortis ad ima dedit.
Ac nisi frenasset Infamia visa parumper,
Tum sæua improbitas omnia destrueret.
Mittitur improbitas ad coruos dira, trucémque
Illam multiplicis vas patet esse mali.
Nulla quies, nullus pudor, aut opulentia, nulla
Vincula amicitiæ cum Improbitate manent.
Sunt illi cordi lites, & iurgia, rixæ,
Clamores, strepitus, bella, odium, opprobrium;
Furta, pauor, tremor, atque incendia, noxa, tumultus,
Et dolor infelix, cumque rapina fuga.
Denique ab ærumna tantum quis distat, ab ipso
Infelix quantum distitit Improbitas.
Et quoniam Deus vnus abest quàm maximè, apertè
Felicem solum dixeris esse Deum.

¶Quidam putarunt Typhonem regem fuisse AEgypti hominem inhumanum ac ferum, ob cuius crudelitatem propè vniuersa AEgyptus fuerit deuastata & euersa: qui ita fuit vocatus è draconis crudelissimi natura, vel quia more draconis AEgyptum popularetur. quem, vt ait Herodotus in Euterpe, Osiris de medio

sustulit. Alii Typhonem insignem fuisse draconem arbitrantur, quia id animal cùm dicatur à Græcis ἀμφίβιον, quòd in aquis & in terra æquè viuat, fingitur modò sub aquas, modò sub terram occultatus. is draco ita dictus fuit, quoniam ob singularem vim veneni omnia combureret, faceretque vt contacta arescerent. cùm igitur vis aeris illum vndique expelleret, neque satis aptam sibi temperiem inuenire posset, dictus est Iouis metu in Aegyptum profugisse, vbi cùm æstum ferre non posset, in lacum mersus interiit. Hic dicitur a Iunone procreatus terra percussa, quia tanta vis est aeris temperamenti aliquãdo, vt & magnitudine & forma admirabiles plantæ & animalia inaudita oriantur. Alii hanc fabulam ad res naturæ totam retorserunt: quippe cùm scribat Strabo libro quinto, vniuersum tractum à Cumis in Siciliam vsque, & Aetnam, & Liparenses insulas, & Puteolanum, Neapolitanum, Baianúmque agrum Pithecusásque insulas, quasdam profundas & in vnum coeuntes sub se solitas habere cauernas, quæ in Græciam quoque porrigerentur, in quibus multa vis inesset sulphurea. Idcirco quibusdam temporibus cùm ventis spirantibus subterraneis terræ motus fierent frequentes in iis locis, & flammarum, feruentiúmque aquarum profluuia, ignísque exhalationes, & cineres cum fauillis longius emitterentur, fabulati sunt antiqui serpentem illum siue Aegypti tyrannum perpetuo supplicio damnatum sub iis locis iacere, qui quoties moueretur, ignem ac cineres eructaret, terrásque concuteret. Aiunt præterea situm quendam in insula Sicilia per terræmotus ac incendia elatum Epomeum in medio ferè insulæ vocatum fuisse, qui natus sit cùm Typhoeus humerum moueret. Alii vim ventorum non subterraneorum quidem, sed è sublimi loco spirantium esse Typhonem crediderunt, qui & orientem & occidentem plagam manibus pertingeret, & cuius capita altissimè vsque ad sidera peruenirent. nam venti latissimè vagantur. plura capita illi concesserunt, ob varias diuersorum vires: corpus erat pennis tectum ob celeritatem: circa crura frequentes viperarum spinæ, propter noxiam vim aliquando ventorum: oculi ignei, flammásque ex ore spirabat, propter materiam ventorum, quæ fit è siccis calidísq; vaporibus. Fingitur ad montem Caucasum confugisse, quia in montibus venti plerumque dominantur. Alii ad primam mundi originem hoc deduxerunt, cùm dicant tantam vim ventorum & inflammationem natam ex Erebo siue ex Chao, mox à Ioue depressam, cum Iupiter εὐκρασία sit siue commoda tempeties: quam vim cœli ac mundi temperies depressit. cùm verò ob cauernosa loca venti & ignes sint subterranei, postea fabulati sunt hunc in Sicilia à Ioue fuisse fulmine deiectum. Alii Typhonem pestiferum aeris malè affecti naturam ob nimium calorem putarunt: quippe cùm vis nimia æstatis plurimum obsit humanis

manis corporibus, eáque imbecilliora faciat ad reliquas temporum mutationes perferendas. Mox cùm recedente sole per signiferum circulum aliquando cessauisset æstus, facta est magna imbrium ac tonitruum copia, cùm per calorem imbres coire nō possent. tum fulmina frequentia ceciderunt, quare Iupiter fulminibus Typhonem primùm in Aegyptum fugauit, & in loca calidiora ad meridiem; deinde sub Aetnam detrusit. Quidam Typhonem hominem fuisse ferocem & strenuum arbitrati sunt, qui Iouem de regno collecta magna exulum & inuidorum manu conatus sit deiicere, quare ob potentiam illi tantum corpus tribuunt. quòd inflammauit nonnullos aduersus Iouem persuadendo, dictus fuit ignem ex ore spirare solitus, & neruos Ioui concidisse. Hos illi furatus est Mercurius, ac Ioui reddidit, quoniam Iouis oratione postea reconciliati sunt animi illorum, qui à Ioue desciuerant. Alii rursus ad reuocandos animos ab ambitione fabulam hanc retorserunt, qui cùm significare velint illam pessimam omnium propè vitiorum esse, & filiam Erebi, & ignem ex ore efflare dixerunt. Hæc aduersus Iouem insurgit, quoniam nulla est religionis, nulla humanitatis, nulla iustitiæ cura, vbi pullularit ambitionis furor. Quæ cùm multa habeat capita, multos modos, multas solicitudines, multas molestias eius significarunt. Hunc Typhonem, siue hanc ambitionem, huc illuc fugientem Iupiter tandem opprimit ac labefactat, quia etsi cupiditas aliquandiu rationi sapientiæque resistit, tamen ab illa denique vincitur. neque quispiam est sapiens, quin rationi demum obtemperet, etsi cupiditate aliquantulum exagitetur. at nunc de Paride dicamus.

De Paride. CAP. XXIII.

NON imperitè sanè, neque inutiliter, sed ad demonstrandam humanæ vitæ leuitatem, illa quæ de Paride Priami & Hecubæ filio tradita sunt, quòd Palladem, & Venerem, & Iunonem de forma contendentes iudicauit, memoriæ prodita sunt ab antiquis. Atque vt rem altiùs repetam, dicunt prægnantem Hecubam somniasse se facem ardentis ignis, quæ vniuersam Asiam inflammaret, peperisse: cui ariolos percunctanti responsum fuit, futurum vt infans, quem in vtero gestabat, esset causa excidii suæ patriæ. quam rem ita attigit Ouidius in epistola Paridis ad Helenam:

Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit, metuendáque noctis opacæ
Visa seni Priamo, vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

Idcirco cum natus fuisset infans, illum Priamus Archelao exponendum feris dedit, quem etiam expositum per dies quinque vrsæ lac suxisse memorant. at curauit, vt alii tradiderunt, Hecuba vt à pastorib. in Ida monte nutriretur: nec defuerunt qui dixerunt ab eodem Archelao illum vt filium fuisse educatum. Sed enim quis ea quæ certo Dei instituto decreta stabilitáque sunt euitauerit? nã & Thyestes è filia Pelopeia filium AEgisthum feris exponi iusserat, quòd eum oraculum multorum malorum autorem fore monuisset, sed tamen à pastore inuentus in syluis, & à capris nutritus, vnde nomen accepit, Atreum & Agamemnonem trucidauit. neque seruauit Troiam quòd eiectus fuerit Paris, neque Saturnus Iouem deuitare potuit, quamuis ante fuerint ab oraculis moniti, si ita diuinitus erat statutum. Hic cùm adoleuisset, magnam sibi iustitiæ & æquitatis gloriam comparauit: atque cùm regia armenta latrones ac piratæ aliquando furati fuissent, eáque abigerent, illos armis insecutus vnà cum cæteris regis pastoribus armenta recuperauit cæsis piratis, vnde Alexander dictus fuit, vt ipse de seipso testatur in epistola apud Ouidium:

Penè puer cæsis abducta armenta recepi
Hostibus, & caussam nominis inde tuli.

Deinde cùm in Agonalibus ludis fortissimus apparuisset, quæ per id temporis apud Romam locum agebantur, à Priamo denique cognitus fuit & in regiam receptus. Accidisse verò fabulantur iis temporibus, quibus adhuc puer Paris erat inter pastores, vt Dii omnes cõuocati ad nuptias Thetidis & Pelei accesserint, præter Discordiam, quam nemo inuitarat. Id illa grauiter ferens, pomum elegantissimum & pulcherrimum aureũ cũ inscriptione per ostium immisit, PVLCHRIOR ACCIPIAT. id suscepit Mercurius ac legit, vt testatur Lucianus in dialogo Panopes & Galat. Tum multis Deabus id petentibus magna discordia & contentio orta est inter tres Deas cęteris his cedentibus. ac Iupiter iussit ad æquissimum, vt tum habebatur, Paridem iudicium id deferri. Scripsit Strabo lib. 13. in Antandro, qui mons vocatus Alexandriæ imminet, Deas illas à Paride fuisse iudicatas; cùm in Ida monte id accidisse scribat Ouidius etiam in his:

Cùm Venus, & Iuno Pallásque in montibus Idæ,
Corpora iudicio supposuere meo.

Aiunt hunc ingentibus donis fuisse à Deabus omnibus solicitatum: quippe cùm Iuno Asiæ Europæque imperium illi promitteret, Pallas se omnibus Græcis sapiẽtiorem facturam polliceretur, at Venus mulierum omnium pulcherrimam se illi concessuram diceret, si sibi victoriam de forma adiudicasset, quam rem ita attigit Ouid. in epist. Paridis

Tantáque vincendi cura est: ingentibus ardent
Iudicium donis solicitare meum.

Regna

Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.

Atque cætera, quæ in eadem epist. scribuntur in eam sententiam, multa sunt: quæ planiùs etiam Euripides declarauit ita in Troadibus:

καὶ Παλλάδος μὲν ἦν Ἀλεξάνδρῳ δόσις,
Φρυξὶ στρατηγοῦνθ' Ἑλλάδ' ἐξανιστάναι.
Ἥρα θ' ὑπέσχετ' Ἀσιάδ' Εὐρώπης θ' ὅρους
τυραννίδ' ἕξειν, εἴ σφε κρίνειεν Πάρις.
Κύπρις δὲ τοὐμὸν εἶδος ἐκπαγλουμένη,
δώσειν ὑπέσχετ', εἰ θεὰς ὑπερδράμοι
κάλλει.

Paridique Pallas munus id promiserat,
Quòd dux Phrygum mox Græciam subegerit.
Montes at Europæ, Asiæ & tyrannidem
Iuno spopondit, si sibi faueret is.
Mirata formam sed Venus meam dare
Promisit illi, si Deas deuincere
Sit iudicata forma.

Accidit ferè eodem tēpore vt celeberrima esset Helenæ forma in vniuersa Græcia, quæ & opibus & nobilitate generis ceteras omnes mulieres antecellere putabatur. Erat enim Tyndari OEbaliæ regis & Ledæ filia, vt putarūt nōnulli: cùm alii dixerint Iouē in cygnum conuersum Ledam compressisse, quæ alterum ouum ex illo concepit, ex quo nati sunt postea Pollux & Helena: ex altero ouo concepto Tyndaro nata est Clytæmnestra & Castor. Alii non è Leda, sed è Nemesi natam Helenam putarunt, cuius dicunt Ledam fuisse nutricem, ac Iouem patrem, vt ait Pausanias in Atticis. Qui natam ex Ioue putarunt in cygnum verso, ad sempiternam eius rei memoriam cygnum inter sidera collocatum dixerunt. Cùm tantopere igitur forma præstaret, omnes Græcarum ciuitatum principes eò ad illam in matrimonium expetendam conuenerunt quæ quòd fuerat antè à Theseo rapta, è quo etiam enixa Argis dicitur templum Lucinæ erexisse. & mox repetentibus fratribus restituta, & quòd magna inuidia videbatur in eum redundare qui illam esset habiturus, vnusquisque eam sibi contingere sperantes in legem à Tyndarò latam iurarunt se pro viribus defensuros, si quis illam violare, aut legitimo marito rapere conaretur, vt testatur Pausanias in Laconicis. Nam non longè à Platæneto, vocato, & à Mineruæ Pareæ delubro Tyndarus dicitur procos Helenæ cōnuocasse, qui super equi execti testibus iurarunt se Helenam defensuros, atque custodituros esse ab iniuria, si ab aliquo nuptiæ illæ violarentur: post illud iuramentum Tyndarus equum in eo loco infodit, sicuti scripsit Pausanias in Laconicis. Fuit enim antiquorum consuetudo vt super testibus victimarum plerunque iuraretur, cùm fœdera inter

aliquos percuterentur. Idcirco vbi Hercules fœdus iniit cùm liberis Nelei fide vltro citróque data, sue mactato super eius testibus & ipse & illi iurarunt, atque confirmarunt iuramentum insuper factum, vt scripsit in Phoroneo Hecatæus. Neque hoc fiebat quouis tempore, vt ait Demosthenes in oratione contra Aristocratē, cùm esset magnum iusiurandum, & nō quibusuis temporibus sed statis diebus: vt patet ex his: εἶτ' οὐδὲ τὸν τυχόντα τιν' ὅρκον τοῦτον ποιήσει, ἀλλ' ὃν οὐδεὶς ὄμνυσιν ὑπὲρ οὐδενὸς ἄλλου· στὰς ἐπὶ τῶν τομίων κάπρου, καὶ κριοῦ, καὶ ταύρου, καὶ τούτων ἐσφαγμένων ὑφ' ὧν δεῖ, καὶ ἐν αἷς ἡμέραις προσήκει. *Postea neq; vt contingit iuramentum hoc faciet, sed quod nemo iurat super alia re: stans super exectu carnibus apri vel arietis, vel tauri, vel horum iugulatorum, & in quibus conuenit diebus.* Quin etiam solenne fuit Olympicis athletis conceptis verbis super execti suis testibus antequam ludos inirent, iurare se nihil fraudis aut insidiarum commissuros; qui quidem sues transacto iuramento nulli erant vsui. erat enim vetitum religione ne victimæ, super quibus iuratum fuisset, ab hominibus ederentur. nam & Homerus testatur exectum illum suem, super quo Agamemnon iurauit se non attigisse Briseidam in mare à Talthybio fuisse deiectum ex antiquorum sacrorum ritu, vt patet ex his, lib. 7. Iliad.

εἰ δέ τι τῶνδ' ἐπίορκον, ἐμοὶ θεοὶ ἄλγεα δοῖεν
πολλὰ μάλ', ὅσσα διδοῦσιν ὅτις σφ' ἀλίτηται ὀμόσσας.
ἦ, καὶ ἀπὸ στόμαχον κάπρου τάμε νηλέι χαλκῷ.
τὸν μὲν Ταλθύβιος πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα
ῥῖψ' ἐπιδινήσας, βόσιν ἰχθύσιν.

Si quid periuro, cœlestia numina tradant
Quot mala sueuerunt periuris tradere prauis:
Sic ait, & stomachum porci ferro inde cecidit.
Quem mox Talthybius iussus proiicere in vndam
Est maris incani, pergratam piscibus escam.

Plutarchus in Cicerone & Publicola longè diuersam rationem coniuratos seruasse inquit apud Romanos, quippe hominem trucidasse, omnésque coniuratos magno & horrendo iuramento adactos sanguinem libasse, & exta gustauisse. Aeschylus in actu Septem ad Thebas inscripto, demonstrat illam fuisse consuetudinem propriam coniurationum, vt omnes coniurati sanguinem victimæ illa de causa cæsæ attingerent, vt est in his:

ἄνδρες γὰρ ἑπτὰ θούριοι λοχαγέται,
ταυροσφαγοῦντες εἰς μελάνδετον σάκος,
καὶ θιγγάνοντες χερσὶν ταυρείου φόνου,
Ἄρην, Ἐνυώ, καὶ φιλαίματον Φόβον
ὡρκωμότησαν ἢ πόλει κατασκαφὰς
θέντες λαπάξειν ἄστυ Καδμαίων βίᾳ,
ἢ γῆν θανόντες τήνδε φυρᾶσειν φόνῳ.

Centuriones strenui septem viri
Taurum immolarunt, inquescutum sanguinem
Tauri legentes attigere dexteris,
Mortémque iurauere, Bellonam, & simul
Garauem Pauorem, vel cruore mox suo
Terram rigare, funditus vel sternere
Vrbem ac populari vi satis ex Agenore.

Apud antiquos fuit etiam in more positum, vt iurantes massam ferri ignitam manibus sustinerent, rogaréntque Deos ac precarentur vt illud iuramentum stabile firmúmque esset, donec illa in aquis supernataret, quam mox in profundum deiiciebant, vt in his testatur Callimachus:

Φωκαίων μέχρις κεν ἔῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.
Phocensis donec perstabit in aquore massa,

Et Sophocles in Antigone:

ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.
Prompti manu tenere massam ferream
Eramus incensam, per ignem incedere, ac iurare.

Nam censebant eos qui optime & innocenter iurarent, illęsos, & igniti ferre massas sustinere, & supra ignem impunę incedere atque alius in fœderationibus, alius in coniurationibus, alius in iuramentis omnino ritus seruabatur. Deinde accidit vt Paris cum viginti triremibus, legatus missúsque ad repetendam Hesionem, quam Telamon occiso patre eius Lacedæmone rapuerat, nauigarit: qui à Menelao in hospitium perbenignè acceptus est, cui Helenę nuptiæ contigerant. Verùm cùm re infecta redire oporteret, ille neglecto iure hospitii & Menelai amicitia dicitur illam meretriculam Helenam cum magna nummorũ, regiæque suppellectilis copia abstulisse, vt scripsit autor Cypriorũ carminum, & Herodotus in Euterpe. Idem tamen in Clio non ad repetendam Hesionem Alexandrum nauigasse inquit, sed exemplis superiorum temporum inuitatum, quòd Io Græcis Aegyptii, Græcis Aegyptiis Europam, & Medeam Colchis impune rapuissent, quas repetentibus non reddiderunt, eò consulto ad rapiendam Helenam nauigasse; quod innuit Ouidius in his carminibus:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces;
Tuta tamen bella Bistonu ora fuit.
Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason;
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.
Te quoque qui rapuit: rapuit Minoida Theseus;
Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.

& paulò antè.

Nec venio Graias veluti speculator ad vrbes;
Oppida sunt regni diuitiora mei.

Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro.
Te prius optaui, quàm mihi nota fores.

Sic enim fit plerunque vt impunitas peccatorum sit pro exemplo & incitaměto ad cætera flagitia suscipienda. At Diognetus inrebus Smyrnæis non legatum iuisse Alexandrum inquit, neque commotum fuisse superiorum exemplis, sed Veneris monitu, cuius etiam consilio Harmonidas, vel(vt placuit Andrætę)Phereclus nauem illi fabricauit, illuc concessisse scribit: quam vbi primùm Alexander vidisset, in eius desiderium incidisse memorat. Alii dixerunt raptam fuisse Helenam à Paride, cùm inter Bacchas in litore maris Ino sacrificaret, quàm deportauit in AEgyptum, atque ibi primùm cum illa congressus sit. Fama est igitur Paridem cum hac in Aegyptum nauigasse, quia timebat ne se Menelaus cum Lacedæmoniorum classe insequeretur: atque cùm eò appulisset, ad Canopicum Nili ostium templum Herculis in litore inuenit, in quod siquis seruus cum quibusdam ceremoniis confugisset, à nemine violari fas erat, eo in loco Alexandri facinus seruis ad sacerdotes deferenribus grauiter tulerunt primùm iniquitatem iniuriæ, qua Menelaùm affecerat: deinde legatione Memphim ad Proteum de illa remissa, iussi sunt serui Alexandrum vt iniqua conatum comprehendere, & ad Proteum adducere. Hunc consultiis insectatus Proteus incolumem quidem dimisit cum sociis, at vxorem Menelai, & diuitias apud se retinuit vsque ad Menelai aduentum, iussitque intra triduum Alexandrum abesse ex vniuerso Aegyptiorum agro. Sunt qui dicant hinc Alexandrum nulla re sibi ablata Troiam confugisse, inter quos fuit Duris Samius: alii cum idolo Helenæ in patriã reuertisse aiunt, vt sensit Euripides. Neque defuerunt sanè qui Alexandrum statim in patriam rectà rediisse memorent, legationésque Grecorũ ad res repetẽdas missas neq. auditas quidẽ fuisse à Troianis. Fama est semel tantùm in agro Atheniensiũm Alexandrum cum Helena congressum fuisse, cùm tamen Bunichus, & Corythus, & Aganus, & Idæus nati fuisse dicantur ex Helenã & Paride. Alii dicũnt in Cranae, quę vna est Sporadum, Paridem congressum fuisse, quæ insula postmodo Helene ab illa vocata fuit. atque cùm Paris ab inuita, & propè per vim extorsisset, quam iam pœnituerat maritum reliquisse, dicitur ex eius lacrymis nata esse herba Helenium vocata; quæ si in vino bibatur à mulieribus, creditur Venerem excitare, & inducere hilaritatem, vt scripsit Alexander Cornelius in rebus Phrygiis. Et quamuis virgo à Theseo restituta dicatur Helena suis fratribus, non defuerunt qui Hermionẽ eius & Thesei filiã putarint, &, vt credidit Duris, Iphigeniam. Huic præterea Nicostratum nonnulli, & Ephiolam, & Menelaum filios tribuerunt.

Sed quoniam sceleratæ vitæ finis rarò felix esse consueuit,

fama est Helenam denique mortuo Menelao à Nicostrato & Megapêthe filiis è domo ob superiorem vitæ turpitudinem eiectam sese Rhodum ad cognatam suam Polyxo vxorem Tlepolemi cõtulisse, quæ per id tempus illi insulæ imperabat. verùm quia Tlepolemus adulterii Helenæ caussa in bello Troiano occisus fuisset, eam cædem mariti sui vlcisci cupiens in Helenam se lauantem ancillas cum furiarum ornatu immisit, quæ illam comprehensam, & arbori infelici suspensam laqueo demum necarunt, vt scriptum fuit à Pausania in rebus Laconicis. Sic & ipse Alexander postea imbellis & perniciosus patriæ suæ ciuis extitit, vt demonstrauit Hom. lib. 3. Iliad. Hic, vt prædictum fuerat à coniectoribus, vniuersæ Græciæ arma in se suósque ciues concitauit, hic patriam suam, regnúmque potentissimum & antiquissimum Asiæ propter libidinem funditus euertit, hic denique è Lemno insula accitus trucidatur: quæ omnia calamitatum genera sibi prædicta fuisse à Nereo testatur Horat. lib. 1. Carminum. Hæc partim historicè, partim fabulosè narrantur, quæ de Paride memoriæ sunt prodita.

¶Hanc fabulam confictam fuisse de generatione rerum naturalium antiqui nonnulli sunt commenti: nam Pelei & Thetidis nuptiæ quid aliud significare possunt, quàm ex aquæ terræque mistione adiuuante calore omnia naturalia corpora procreari? Est enim πηλὸς cœnum, ac limus; Thetis verò aqua, vt dicetur postea. Ad horum duorum mistionem, tanquam ad nuptias, omnes Dii conuenerunt; quoniam nihil è sola materia sine artifice confici potest. Siue enim mortales brutorum, siue immortales hominum animæ sint corporibus inserendæ, cùm imperent omnino etiam in brutis quodammodo corporibus, ex nobiliore quodam loco quàm sint ipsa elementa, ipsas ducere par est. siue enim ex aere, siue ex igne, siue è cœlestib. corporibus anima mortalium deducatur, siue ex his omnibus, siue sit harmonia quædam ex æquabilitate tẽperamẽtorum, siue his omnibus nobilius quiddam, ad ignotum: omnino illam à Diis omnibus concedi corporibus dixerunt, & è singulis cœlestibus virtutibus proprias quasdam vires assumere. Inde dicti sunt omnes Dii ad nuptias Pelei & Thetidis conuenisse. Hinc abfuit discordia sola ex omnibus Diis, quia nisi per amicitiam res conseruari non possunt, quæ etiam quanto magis inter se conueniunt temperamenta, tanto magis vigent ac florent. Cùm verò Discordia, viriúmque naturalium inæqualitas accesserit, tunc non solùm temperamentum perit, sed etiam tota compositio labefactatur: vt enim amicitia generationis, ita discordia & litigium principium corruptionis est. Quid aliud ad naturam pertinens in his contineatur, non video, quare ad mores reliqua pars spectat huiusce fabulæ. Hanc eandem fortunam ciuitates, & imperia, & nationes experiuntur, quã etiam

ſingula naturalia corpora, quæ per diſcordiam funditus euertũtur. Eſt autem inter has tres Deas ſemper ferè diſcordia & cõtentio, Palladem, Iunonem, Venerem: quippe cùm moleſtum appareat ciuitatibus id quod plerunque accidit; vt imperiti & ſtulti & peritis & ſapientibus dominentur; vt inopes opulentis, inter quos naturalis eſt propè diſcordia; vt libidinoſi & impuri viris bonis & temperantibus imperent. nam, vt res omnes hæ vni adſint, vt idem ſapiens ſit ſcilicet, & temperans, & opulentus, eſt vna rerum omnium quàm difficillima. quod ſi contigerit, nemo illius imperium feret inuitus. Quòd autem non vera, ſed ficta ſint quæ de iudicio Paridis tradita ſunt, vel muliercula illa non credit apud Ouidium, quæ ita inquit:

Credere vix equidem cœleſtia numina poſſum
Arbitrio formam ſuppoſuiſſe tuo.

Vt igitur ad imperatorias virtutes homines regnaturos inflammarent antiqui, hanc fabulam confixerunt: per quam temperantem eſſe & ſapientem & fortunatum illum oportere dixerunt, qui ſit cæteris hominibus dominaturus: quippe cùm Paris ſpreta ſapientia ac opibus per laſciuiam imperium perdiderit, quod ſine illarum Dearum ope conſeruari minimè poterat. Nam cùm alii alio ſtudio magis oblectentur, illa animi appetentia Paris à quibuſdam dicta eſt. Huic Deæ illæ datæ ſunt iudicandæ, atque omnes dignæ, quæ vincerent, videbantur, quamuis Iuno regnum, ſapientiam Pallas, pulcherrimam mulierem Venus adpromitteret, vt victoriam ex eo certamine reportaret. Verùm quis ſanæ mentis pro potentia, magiſtratibus, honoribus ſcortum fœdiſſimum elegerit? aut quis pro ſapientia diuiniſſimo Deorum munere libidinem, niſi impurus, complectatur? aut qui id fecerit, quo pacto non & ſceleratus & pernicioſus patriæ ſuæ ciuis alitur? quod hoſpitium non hic violare poterit? at cui nõ datum eſt hoc iudicium? nemo noſtrum eſt per Deos immortales qui Paridem ſuo iudicio non damnet. nemo propè rurſus eſt, qui tã turpe Paridis iudicium, non imitetur. Hac propoſita Paridis turpitudine fecerunt antiqui, vt nos ipſos dementiæ cõdemnaremus: eſt enim Venus, quam tanti fecit Paris, nihil aliud, quàm dementia, vt nomen ipſum ſignificat, ſicut teſtatur Euripides in Troadibus his verſibus:

τὰ μῶρα γὰρ πάντ᾽ ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς.
καὶ τοὔνομ᾽ ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.
Vbique ſtulta ſunt Venus mortalibus.
Rectéque nomen cepit à dementia.

Præclarè ſanè factum eſt ab ipſa natura, vt breue tempus libidini iniunxerit: nam ſi amplius ſpatium ſit voluptatibus iniunctum, crudeliſſimos, & maximè omnium beluarum furioſos homines experiremur. Ac de Paride ſatis, nunc de Actæone dicamus.

De

De Actæone. CAP. XXIII.

NEQVE leue sanè supplicium Actæonem subiisse memorant, quòd nudam Dianam intueri ausus sit: tantum honorem Diis immortalibus deberi significabant. Fuit hic, vt scripsit Zezes hist. 61. chil. 6 Autonoes Cadmi, & Aristæi filius: qui cùm mirum in modum venatione delectaretur, vtpote à Chirone educatus, vt ait Apollodorus libro secundo, fertur super saxo quodam defessus dormire solitus, quod fuit non procul à Megaris Platæam contendentibus, quod etiam Actæonis saxum vocatum fuit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Actæonem in fonte illi saxo proximo se lauantem Dianam vidisse, quod illa moleste ferens, rabiem canibus Actæonis immisit, vt illum laniarent. Eam fabulam multis verbis complexus est Ouidius lib. 3. Metamorph. qui non super saxo illum dormire solitum scribit, sed in spelunca quadam fonti illi propinqua. Illa de causa dictus est fuisse in ceruum conuersus, & à suis canibus in Cithærone laniatus, quos multos assiduè in feras nutriebat, vt significauit Eurip. in Bacchis hoc pacto:

> ὁρᾷς τὸν Ἀκταίονος ἄθλιον μόρον
> ὃν ὠμόσιτοι σκύλακες, ἃς ἐθρέψατο,
> διεσπάσαντο κρείσσον᾽ ἐν κυνηγίαις.
> *Num cernis Actæonis improbam necem?*
> *Canes voraces, ille quas nutriuerat,*
> *Nam dilaniauere optimum venatibus.*

Nomina verò canum, à quibus Actæon fuit laniatus, nihil aliud quàm vel colores corporum, vel sagacitatem significant, quæ conuenit canibus. hæc autem sunt: Melampus nigros habens pedes; Ichnobates, per vestigia sequens; Pamphagus, omnia comedens; Dorceus, perspicax; Oribasus, montiuagus; Nebrophonos hinnulos occidens; Lælaps, procella; Theron ferus; Pterelas, alatus; Agre, inquirens; Hylæus, syluestris; Nape, saltus pererrans; Pœmenis, pastorũ canis; Harpyia, rapax; Ladon, hinnulo similis; Dromas, cursor; Canache, fremens; Sticte, picta; Trigis, feras Alce, robusta; Leucon, albus; Asbolus, fuliginosus; Lacon, reboans; Aello, procellosus; Thous celer; Ciprius, libidinosus; Lycisca, lupina; Harpalos, rapax; Melaneus, niger, Lachne, hirsuta, Labros, rapidus, Agriodos, agrestibus viis aptus; Hylactor, latrator. Nam omnino canes quinquaginta Actæonis à nonnullis commemorantur. Alii dixerunt Actæonem cerui pelle à Diana tectum laniatum fuisse à canibus ad eum lacerandum incitatis, ne Semelen vxorem duceret, cuius sententiæ fuit Stesichorus Himeræus, vel (vt voluit Acusilaus) quia illam compressit. Alii Actæonem non versum in ceruum, neque cerui pelle tectum fuisse arbitrantur, sed opinionem canibus immissam, vt feram putarent, quod attigit Ouid. his carminibus:

Testis & Actaeon, quondam fera creditus illis;
Ipse dedit letho cum quibus antè feras.

Neque verò vnus tantùm fuit Actæon, vt ego quidem censeo, sed alter à canibus laniatus; alter à Bacchis discerptus: de quo ita sententia extat enarratoris Apollonii. Melissus, quia Corinthios à Phidone Argiuorum Rege, à quo euertendi erant, liberauit, & protexit, ob singulare beneficium insignes honores consecutus fuit. Accidit aliquando vt Bacchiades domum huius inuadentes filium Actæonem distraxerint vel repugnantibus parentibus. Cùm verò celebranda essent Isthmia, Melissus ad aram accedens multa imprecatus est Corinthiis, nisi filii sui cædem vlciscerentur: cùm illa dixisset, se de propinquo præcipiti loco deiecit. At Corinthii cùm timerēt magnopere se inultam cædem illam reliquissent Actæonis, tum etiam multo magis ita iubente oraculo, Bacchiades è sua regione eiecerunt. Eodem tempore vnus Bacchiadum Chersocrates Corcyram extruxisse fertur expulsis Colchis, qui ibi habitabant, quo se omnes Bacchiades receperunt. Ferunt Aristæum superioris Actæonis patrem tam grauiter tulisse mortem filii, vt Bœotiæ atque vniuersæ Græciæ indignatus continuò è Græcia in Sardiniam migrauerit. Verùm cur hæc vt admirabilia, & sempiterna memoria digna transmissa sunt ad posteros? ¶ Ego sanè ex historia ad morum informationem itum esse arbitror. quid enim prohibet, cùm Sol Leonem signum ingressus fuerit, Lunæ vi aucta in eodem signo, rabiem canibus natam esse per dies Caniculæ præsertim? aut canibus rabie exagitatis, quæ vis, quæ ratio, quæ cognitio potest resistere, quo minùs vel in dominum sæuiant? Fuerunt qui putarint Actæonis facultates per canum rabiem, aut per iratam venationum deam insulsè dissipatas significari: quia canes non Actæonem, sed eius opes laniauerint; quod quidem perridiculum mihi videtur. non enim ad venationem hortari posteros, vel retrahere consilium fuit antiquis, sed minùs rectos mores emendare. Per hanc igitur fabulam nos ad beneficia in viros bonos conferenda adhortabantur, ac retrahebant à benemerendo de ingratis & immemoribus acceptorum hominibus: quod etiam videtur significasse Theocritus in eo versu:

τρέφε κυνας ὥς τε φάγωντι: *nutri canes vt te edant.*

Omnium sanè beneficiorum optimum est illud, quod apud virum bonum & memorem & gratum collocatur: quod verò in maleficum & ingratum collatum est, omnino malè collatum fuit: quippe cùm improbi homines, ne parem gratiam referre cogantur, sæpiùs pro acceptis beneficiis simultatis causas aucupātur, séque vel quauis leuissima de causa iratos fingant, vt sic deletum appareat quidquid in eos collatum sit. Vt prudentiores igitur essemus in conferendis beneficiis, ne honori, facultatibus, vitæque

nostræ

nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, rationem conferendorum beneficiorum nos antiqui docuerunt: quippe cùm beneficium viro bono facere, sit propè accipere, atque hęc nonnulla pars est iniustitiæ, vt traditum est in officiis. Admonemur prętere a per hanc fabulam, ne simus nimis curiosi in rebus nihil ad nos pertinentib. quoniam multis perniciosum fuit res arcanas aliorum cognouisse, aut principum ciuitatum, summorúmq. virorum, aut Deorũ præcipuè, quorũ vel aliqua minima suspicio arcanorum conscium facilè potest opprimere. atque vt summatim dicam, eas fabulas, quas insulsi & imperiti plerique aniles nugas tantum esse crediderunt, ad posteros tradiderunt antiqui, vt per illas nos à temeritate, crudelitate, arrogantia, libidine, illegitimísque facinoribus retraherent, & ad humanitatẽ, prudentiam, beneficentiam, integritatem, temperantiámque adhortarentur; & vt humanam vitam denique omnem in melius informarent.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER SEPTIMVS.

Quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti.

NVLLA neque sanctior lex, neque præclarius institutum esse potest, illustrissime Campeggi, quàm illud quod digna virtutibus præmia, & flagitiis singulis supplicia proponit: siquidem æquum est, non solùm vt à flagitiis retrahantur, verumetiam ad virtutem & ad præclara facinora incitentur animi mortalium, ne desides ac segnes vitam hanc obscurè transigant. Hæc vna res Herculem, cæterósque Heroas illustres ita ad labores, omniáque pericula fortiter subeunda impulit, vt nihil neque tam horrendũ, neque tam arduum fuerit quod labore & patientia non fuerit superatum. Nã & latrones de medio sublati, & inferi aditi, & mõstra horribilia perdomita, & crudelitas tyrannorum repressa atque extincta propter præmia virtutis dicuntur, est autem præclarũ virtutis præmium gloria; quæ

animos mortalium ad insignia quæque facinora mirificè stimulis impellit; facitque vt difficilia & periculosa & ardua omnia, leuia & plana & facillima videantur. Neque vlla ciuitas, nullum imperium, nulla natio denique potens ac diuturna esse posset, quę cùm certa supplicia flagitiosis statuerit, mox nullam habeat virorũ bonorũ rationẽ: quippe cùm illa sola fœlix futura sit, quæ ad bonos honores & magistratus detulerit: id quæ fecerit, tanto erit cæteris ciuitatibus præstantior ac felicior, quanto magis in hoc agendo fuerit studiosa. Satis eius quod dico, præclarum erit argumentum Romanorum imperium ad viros bonos vel exteros sæpe delatum, atque Athenienses etiam multos viros bonos externos sæpius summæ reip. præfecerunt. At contrà ciuitas illa, quæ non nisi suis patet ciuibus, quæ fores in perpetuum occlusit exterorum virtuti & fortitudini, quæ nulla etiam habita ratione probitatis inter suos ciues, ad quosuis vel improbos magistratus detulerit, quæ sceleribus pœnas, at nulla præmia virtuti, vel etiam paruas pœnas interdum improbitati, proponit: quo pacto non & segnis & libidini dedita esse potest? quo pacto non stultorum ac scelestorum hominum fiet iniquissima tyrannis? quo pacto non immemor acceptorum beneficiorum, aut etiam ingrata? quo pacto non inter scorta consenescat, & marcescat in otio? fieri enim non potest vt animus hominum nihil agat, qui nisi honestis exercitationibus teneatur, ad turpia quæque & impura studia deferatur necesse est: nam vbi fores occlusæ sunt virtuti-bus, illæ necessariò patent vitiis & sceleribus; cùm aliquid omnino sit agendum.

De Hercule. CAP. I.

NEQVE aliud sanè quidquam Herculem omnium monstrorum, latronum, maleficorúmque hominum domitorem & euersorem præter gloriam virtutis illustrauit, qui tantum nominis & gloriæ apud omnes homines consecutus est, quantum nulla ætas vnquam delere possit: cuius in honorem templa, altaria, ceremonię, sacerdotes fuerunt instituti: quod illi neque nobilitas generis, neque sola vis corporis, neque amplissimum imperium, sine sapientia, animíque magnitudine concedere poterat. Fuit Hercules Iouis & Alcmenæ filius, vt testatur Orpheus in Argonaut. his carminibus:

πρῶτα δὲ εἶδα βίην Ἡρακλῆος θείοιο,
ὃν τέκεν Ἀλκμήνη Ζηνὶ Κρονίωνι μιγεῖσα,
ἦμος ὅτε τρισσὴν ἐφ' ἐλείπετο στίχος ἀγλὴν
ἠέλιος, δολιχὴ δ' ἐπεμαίετο πάντοθεν ὄρφνη.
Hic priùs Herculeum robur mihi cernitur: olim
Hunc Alcmena Ioui peperit coniuncta superno.
Cum iatuit Phœbus longas tres ordine noctes

Con-

Continuas, caruitque die sol, lumine Soles.

Aiunt enim Alcmenam Thebani Amphitryonis fuisse vxorem, qui cùm aduersus Teleboas Aetoliæ populos militaret, & exercitum duceret: quia ita nubenti Alcmenæ promiserat, quòd fratris eius cædem vlcisceretur, huius captus amore Iupiter sumpta Amphitryonis forma, vt ait Plautus in Amphitryone, domum ante diem ingressus, illa per fraudē, ne vim inferret, potitus est. Nam Teleboæ Taphum insulam vnam Echinadum incoluerunt, qui priùs habitabant Acarnaniam. hi cùm essent rapacissimi, omnibúsque infesti, Argos profecti Electryonis patris Alcmenæ boues abegerunt: qua ex re orto prælio & ipse Electryo & eius filii in ea pugna ceciderunt. etenim vt scriptum fuit ab Herodoto, qui bellum illud descripsit, quatuor filii, ex Andromeda Perseóque nati sunt, Sthenelus, Mestor, Alcæus, Electryo, qui communi imperio post Persei mortem regnarunt. E Mestore nata est Hippothoe, de qua & Neptuno Pterelas, de quo Teleboas & Taphus. Quidam ferunt bellum exortum inter hos fuisse, quia Teleboę vi sortem auitam ab Electryonidis repeterent, cùm illam iure assequi non possent. atque cùm ex Amphitryone prægnans esset Alcmena, tamen, vt ex se etiam conciperet, dicitur Iupiter tres noctes in vnum coniunxisse, quod spatium totum in exprimendo Hercule absumpsit: non enim sat erat spatii nox vna tantæ plantandæ arbori. Deinde cùm negligentiùs exceptus fuisset reuersus Amphitryo, causam percunctatus est ab Alcmena, audiuit priore nocte sui similem domum adiuisse: tum intellexit à Tiresia Iouem cum Alcmena concubuisse, vt testatur Atheniensis Apollod. libro 2. Natus est igitur Thebis Hercules Ioue patre, matre Alcmena, vt testatur Hom. in hymno in Herc. hoc pacto:

Ἡρακλέα Διὸς υἱὸν ἀείσομαι, ὃν μέγ' ἄριστον
γείνατ' ἐπιχθονίων Θήβης ἐνὶ καλλιχόροισιν
Ἀλκμήνη, μιχθεῖσα κελαινεφέϊ Κρονίωνι.
Alciden canimus natum Iouis; edidit illum
Præstantem virtute viris mortalibus, arctè
Magno Alcmena Ioui coniuncta in amore superno.

Dixerunt tamen poetæ Herculem filium etiam Amphitryonis. vt ait Euripid. in Hercule insano:

τίς τὸν Διὸς σύλλεκτρον οὐκ οἶδε βροτῶν
Ἀργεῖον Ἀμφιτρύων', ὃν Ἀλκαῖός ποτε
ἔτικτεν ὁ Περσέως, πατέρα τόνδ' Ἡρακλέους;
Cui non Iouis riualis est mortalium
Auditus Amphitryo, satus de Persei
Alceo & almi, qui fuerit pater Herculis?

Habuit Hercules fratrem natum eodem partu Iphiclum vna nocte iuniorem, sororem verò Laonomen, quam Polyphemo

nupsisse memoriæ proditum fuit. Iphicli mirificam celeritatem pedum descripsit Orpheus in sacro sermone, & incredibilem leuitatem in his caiminibus:

> οὐδὲ μὲν οὐδὲ θεοὺς φεύγεις ἀκέοντα ῥέζων,
> οὐδ' ἢν Ἰφίκλοιο θοώτερος αὐδάζοιο,
> ὅς τε καὶ ἀνθερίκεσσιν ἐπέτρεχεν, οὐδέ τι καρπὸν
> σίνετ' ἀκύτερα γυῖα φέρων ἐπὶ λήϊον αἰπύν,
> *Non poteris fugisse Deos qui turpia patrat,*
> *Sis licet Iphiclo multo velocior ipso:*
> *Qui super extremis segetum currebat aristis,*
> *Nec siccos fructus lædebat pondere plantæ.*

Scriptum reliquit Paus. in Bœoticis Iunonem odio pellicis Alcmenæ commotam, cùm sciret instare tempus propè pariendi, mulieres veneficas immisisse; quæ partum impedirent. Fertur eo tempore Historis Tiresiæ filia veneficas illas astutia elusisse. nam è loco quodam, vnde illæ facilè audire possent exclamauit, Alcmenam peperisse:ea voce illæ deterritæ ac deceptæ statim abierunt,quare Alcmena illico enixa est. Alii diuersam ab hac rationem tradiderunt, quippe qui non impeditam fuisse dicant à Iunone Alcmenam quò minùs pareret;sed cùm nouum mensem ageret Hercules in vtero matris,& septimum Eurystheus Stheneli filius, fama est iurasse Iouem alterum horum alteri imperaturum, atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuisset.Id cùm sensisset Iuno, septimestrem Eurystheum ex vtero matris exire fecit. at Herculis ortum in primum diem mensis decimi vsque prorogauit, vt ait Theocr. in paruo Hercule:

> Ἡρακλέα δεκάμηνον ἐόντα ποχ' ἁ Μιδεᾶτις
> Ἀλκμήνα, καὶ νυκτὶ νεώτερον Ἰφικλῆα.
> *Alciden decimo prognatum mense decora*
> *Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclum.*

Eumolpus autem ille qui librum de mysteriis composuit,scripsit Herculem primùm quidem fuisse inuisum Iunoni propter matrē pellicem,at placatam fuisse à Pallade, cuius etiam hortatu Iuno Herculi lac præbuerat paruulo, eúmque fecerat immortalem. Huic eadem nocte,quæ secuta est primum natiuitatis diem, Iuno sub mediam noctem duos ferocissimos angues immisit, à quibus ictus nemine præscio interiret:sed Hercules dicitur ambabus manibus illos apprehensos ita constrinxisse, vt illæsus statim hos compresserit,vt ait Ouidius in Deianira:

> *Tene ferunt geminos pressisse tenaciter angues,*
> *Cùm tener in cunis iam Ioue dignus eras?*

Quod etiam Theoc. planius expressit in paruo Hercule hoc pacto:

> ἆμος δὲ στρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος

Ὠ'ρίωνα καθ' αὐτὸν, ὃ δ' ἀμφαδὸν μέγαν ὦμον
τᾶμος ἄρ' αἰνὰ πέλωρα δύω πολυμήχανος Ἥρη
κυανέαις φρίσσοντας ὑπὸ σπείραισι δράκοντας ὦρσεν,
Sub mediam noctem quando Vrsa illabitur vndis
Oriona prope, iisque humerum cum protulit altum;
Ingeniosa duos immisit Iuno chelydros
Tergoribus nigris, spirisque ingentibus atros.
Deinde exequitur quo pacto Hercules sine lacrymis & intrepidus ambos illos compresserit. Apollodorus tamen libro 2. iam octo menses natum Herculem inusitatæ magnitudinis angues à Iunone immissos compressisse memorat. Alii verò, inter quos fuit Pherecydes, hos angues non à Iunone sed ab Amphitryone immissos tradiderunt, vt experiretur vter esset Iouis filius, atque Iphiclem territum cum eiulatu aufugisse, Herculem illos comprehensos suffocasse. Cæterùm vbi Pallas ad Iunonem accedens persuasisset vti mammam præberet infanti, cùm puer supra ætatem violentiùs sugeret, aiunt Iunonem indoluisse, ac puerum proiecisse. Alii dicunt quòd cùm Hercules lac retinere non posset, illud in cœlum deciderit, ac fecerit viam lacteam inde vocatam. Alii tamen dicunt istud accidisse quo tempore lac in saxum expressit vt iussa fuerat, quod obtulit Saturno: quo alii de Mercurio dixerunt, quam opinionum de via lactea varietatem ita mirificè attigit Marcus Manilius in his:
Nec mihi celanda est forma vulgata vetustas
Mollior, è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm, cælûmque liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.
Deinde cùm Hercules adoleuisset, iaculandi artem fuit à Teutaro Scytha pastore, vt ait Isacius, edoctus. Alii à Rhadamantho hanc artem illum didicisse malút, alii ab Amphitryonis pastoribus, alii à Chirone & Thestiade: cùm tamen Theocritus ab Euryto quodam edoctum iaculandi artem scribat, vt sensit etiam Apollodorus. A Lino Apollinis filio literas didicit vt fama est: musicam ab Eumolpo: luctam & artes cæteras ludicras ab Harpalyco Mercurii & Phanopes filio, velut sensit Apollodorus: ab Autolyco currus agitare, & equitandi peritiam ab ipso Amphitryone percepit. Qui fuerint magistri in singulis facultatibus, testatur Theocritus in his:
γράμματα μὲν τὸν παῖδα γέρων Λίνος ἐξεδίδαξεν
υἱὸς Ἀπόλλωνος μελεδωνεὺς ἄγρυπνος ἥρως.
τόξον δ' ἐντανύσαι, καὶ ἐπίσκοπον εἶμεν ὀϊστῶν
Εὔρυτος ἐκ πατέρων μεγάλαις ἀφνειὸς ἀρούραις.
αὐτὰρ ἀοιδὸν ἔθηκε, καὶ ἄμφω χεῖρας ἔπλαξε
πυξίνᾳ ἐν φόρμιγγι Φιλαμμονίδας Εὔμολπος.

ὅσσα δ' ἀπὸ σκελέων ἑδροστρόφοι Ἀργόθεν ἄνδρες
ἀλλήλους σφάλλοντι παλαίσμασιν, ὅσσα τε πύκται
δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσιν, ἅτ' ἐς γαῖαν προπεσόντες
πυγμάχοι ἐξεύροντο παλαίσματα σύμφορα τέχνα,
πάντ' ἔμαθ' Ἑρμείαο διδασκόμενος παρὰ παιδὶ
Ἀρπαλύκῳ Φανοτῆϊ.

Hunc Linus edocuit ſapientum ſcripta priorum
Peruigil, & claro Phœbi de ſemine natus.
Flectere at arte arcus, emittere & arte ſagittas
Edocuit diues patrijs hunc Eurytus agris.
Eumolpus vocem formauit, finxit & idem
Ad citharam digitóſque rudes, dextrámque tremendam,
At quæcunque fuit membrorum ars apta palæſtræ,
Qua ſtrauere viros, & decepere viciſſim;
Quæ foret ars pugilum, & grauibus decernere loru,
Quæq́; graues pugiles reperere ex arte doloſè,
Hæc à Mercurÿ doctus de ſanguine creto.
Harpalyco, Phanopéſque.

Fertur Linum cithara percuſſum interemiſſe, quia ab illo vapulaſſet, cuius etiam cædis cauſam dixit adhuc puer. In Aſtronomicis autem rebus magiſtrũ habuit virum ſapientiſſimũ ac optimũ Chironem. Alii dicũt à Caſtore armatũ pugnare didiciſſe. Quare omnibus ingenuis artibus à ſingulis in quauis facultate præſtantibus hominibus fuit inſtitutus. Hercules inſigni corporis magnitudine ac proceritate fuiſſe dicitur: quippe quẽ ſcripſerit Heraclides Ponticus quatuor cubitorum & vnius pedis longitudinis fuiſſe. Ion præterea Chius & Herodotus in Oedipode Herculem tres dentium ordines habuiſſe memorat, igneúmque ſplendorem ex oculis effudiſſe, vt ait Zezes hiſt. 105. Chil. 3. Hercules, cùm natus eſſet ea lege, vt Euryſtheus Stheneli & Archippes filius fraude Iunonis prior natus illi imperaret, iuſſus eſt omnia quæ vbique pericula horrenda viderentur ſubire, vniuerſúmque terrarum orbem monſtris horrificis expurgare. Primum igitur omnium laborum Herculi fuiſſe memorant leonem Cithæronæum: nam cùm puer adhuc eſſet Hercules, ætatíſque ſuæ annum decimum ſextum, vel, vt alii maluerunt decimum octauum ageret, eſſétque miſſus ab Amphitryone ad armentorum cuſtodiam, ne bis in magiſtrum peccaret, leonem interfecit, inuulnerabilem, qui (vt ferunt) de Lunæ circulo deſcenderat, atque qui in ſylua Nemea vagabatur, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas, cùm armenta ſua laniaret. Memoriæ prodidit Chryſermus libro ſecundo rerum Peloponneſiacarum, Iunonem ſupplicium de Hercule ſumere volentem Lunam in auxiliũ acciuiſſe carminibus magicis vſam, quæ ciſtam ſpuma impleuit, è qua natus eſt hic

leo. hunc Iris in gremio ſtringens in montem Opheltam deportauit, à quo eodem die Apæſamptus paſtor fuit dilaniatus, vt ait Demodocus in rebus Heracleæ. Erat omnino leonis illius pellis nullo ferro penetrabilis, ſicut Iuno inſtituerat, quæ implacabili odio Herculem inſequebatur. In hunc Hercules multas ſagittas fruſtra coniecit, neque læſit omnino: mox cùm ad clauam ventũ eſſet, quæ multo ferro erat grauis, vt Socrates ſcripſit ad Idotheum: vt verò ſenſit Piſander, rota erat ferrea: & illa crebris verberibus comminuitur. Deinde leonem nudis manibus apprehenſum vnguibus diſſecuit, atque ita occiſi vnguibus pellem detractam inuulnerabilem pro ſcuto in poſterum geſtauit, vt teſtatur Euripid. in Hercule inſano:

στολήν τε θηρὸς ἀμφιβαλλόμενος σῷ κάρᾳ
λέοντος, ᾗπερ αὐτὸς ἐξωπλίζετο.
Ferique pelle tu leonis induis
Caput, fuit geſtamen illud Herculis.

Quod factum eſt in monte exiguo Bœotiæ Teumeſſo nomine. Manſit poſtea illa conſuetudo, vt multi heroes pellibus pro ſcutis vterentur: nam & Theſeus, & Ancæus, qui fuit cùm Argonautis, & Argus, & alii complures pellibus pro ſcutis vſi ſunt, vt eſt apud Apollonium multis in locis, quod fiebat ad Herculis imitationem. Fuerunt autem tres leones ab Hercule ſuperati, Heliconius, Lesbius, Nemeæus. Cùm Theſpius Rex Bœotiæ famam rerum ab Hercule iam geſtarum percepiſſet, putauit ſuis rebus optimè fore conſultum, ſi cùm quinquaginta filias haberet, totidẽ præſtantes robore corporis, & animi ſapientia filios ex illo ſuſciperet. quare Herculem ad conuiuium inuitauit, & perbenignè, magnificéq; exceptum ita demum ebrium fecit, vt omnes quinquaginta filias eadem nocte vitiarit, præter vnam; quæ vt teſtatur Pauſ. in Bœoticis, perpetuum ſibi ſacerdotium potiùs indixit. Ferunt ſingulas earum mares filios peperiſſe, præter maioris & minoris ætatis duas, quæ geminos pepererunt. Fuerunt qui dixerint ſingulas ſingulis noctibus cum Hercule concubuiſſe, quod ſanè neque admirabile eſſet, neque prorſus incredibile, non tamẽ Hercule dignum: cùm quidam adeò fuerint in Venerem propenſi, vt vel ſeptuagies rem abſoluerint, vt ait Theophraſtus in hiſtoriis plantarũ. Cùm celebritas nominis, & virtutis Herculeæ gloria in dies creſceret, quia Hercules armis à Minerua captis Creonti Thebanorum principi opem tulerat, cæſiſque Minyis & Ergino Thebanam vrbem obſidente liberauerat agrum Thebanum ab impoſito per iniuriam tributo, vt ſcribitur; eius virtutem admiratus Creon Megaram filiam in matrimonium illi conceſſit. Iſtud fecit cùm eſſet ephebus, nam miſſas ad exigendum tributum legationes mutilatas è regione eiecit. Petente Ergino autorem iniuriarum admiratus eſt audaciam Creon, nam erat

ad deditionem propensus: at Hercules cohortatus coætaneos ad liberandam patriam è sacris templis armaturam euulsit, quam antiqui appenderant in honorem Deorum, cùm omnia arma priuata Minyæ ex vrbe sustulissent, ne Thebani bellum renouarent. cùm Erginus cum copiis aduentaret ad vrbem, illi occurrens ad quasdam angustias viarum, fecit inutilem esse multitudinem copiarum hostilium, & Erginum trucidauit, & omnes propè eius copias profligauit. deinde repentè victoria vsus potitus est vrbe Orchomeniorum, & regiam Minyarum succendit, vrbémque funditus euertit. Quare Eurystheus suspectam habens eius virtutem, illū ad se accersiuit, & certamina imperauit. Cùm Hercules nollet parere, Iupiter significatum mittit ne mandata detrectaret, atque ex oraculo quoque Delphico intellexit esse voluntatem Deorum vt certamina absolueret duodecim imperante Eurystheo, cùm insignis mœror illum cepisset, Iuno insaniam quoque immisit: quare filios è Megara susceptos tanquam hostes iugulauit: post cùm resciuisset, à congressu hominum diu abstinuit. Fama est igitur Herculem ante furorem siue insaniam filios Therimachum, Lamium, Creontiadem, & Deicoontem suscepisse è Megara, vt ait Apollodorus libro 2. alii voluerunt filios fuisse Herculis Onitem, Democoontem, Temphrantem. Deinde Argos profectus est ad absoluenda mandata Eurysthei. Famam autem fuisse inquiunt, quo tempore Hercules ad inferos descendit, illum fuisse mortuum: quare cùm rediisset, Lycum Thebarum Regem Megaram vxorem suam ducere conantem interemit. Ea de causa ob Iunonis inuidiam ira percitus in omnes filios suos quos è Megara susceperat, sæuiit. Dixerunt quidam octo fuisse Herculis & Megaræ filios, in quos ille sæuiit, alii quatuor Herculis, at duos Iphicli, cùm illi iuniorem filiam Creon coniunxisset. Ex insanientis Herculis furore composita est tragœdia ab Euripide. Cùm suos igitur, Iphiclíque filios trucidasset, vel (vt alii malunt) in ignem coniecisset, exilio solum vertit; deinde à Thestio expiatus Delphos se contulit, ac Deum percunctatus vbinam esset habitaturus, Pythia Tirynthem respondit oportere illam proficisci, Eurystheóque duodecim annos seruire, totidémque labores persoluere, atque iis peractis demum inter Deos immortales receptum iri. Vocatus fuit verò Hercules tum primum à Pythia, cùm antea Alcides diceretur. Tirynthem igitur migrauit, atque primum omnium quidam illi imperatum dicunt ab Eurystheo vt Nemeęum leonem inuulnerabilem occideret. (Nam superiorem Cithæroneum iidem fuisse, ac non Nemeæum putarunt, cùm è Cithærone monte primùm irruisset in armenta.) Fabulatus est Anaxagoras in Luna fuisse latam quandam regionem, è qua hic leo Nemeęus deciderit, cùm Solem etiam non minùs stultè massam ferri igniti appellaret. est enim non ignobilis gradus stultitiæ vel

titiæ vel

titię vel si nescias quid dicas, tamē velle de rebus propositis hanc vel illam partem stabilire. Ille igitur frustra exhausta pharetra eum claua feram insecutus est, quæ cùm in speluncam aufugisset biforem, alterum ostium occlusit, deinde brachiis circa collum coniectis, eo vsque astrictam tenuit, donec suffocauit, & supra humeros sumptam Mycenas asportauit. Cæterùm cùm in Lerna Argiui Mycenæíque agri hydra insignis esse diceretur & magnopere formidabilis, quæ in palude laeui proxima versabatur quæ plura capita haberet, vt scripsitCamirēsis Pisander, iubetur Hercules abEurystheo illam interficere. Versabatur plerumque & educata fuerat sub platano quadam ibi amplissima ad fontem Amymones, apud quem fuit etiam cæsa. Dicunt hanc hydram multa habuisse capita, siquidem Naucrates Erythræus septem, at Zenodotus Ephesius nouem, Heraclides Ponticus quinquàginta illa fuisse tradidit: quæ quoties vnum eorum excedebatur, priorum numerus duplicabatur continuò, nisi quis eoncisum reliquum colli thyrsum igni statim combussisset. Id cùm cognouisset Hercules, nulli diligentiæ aut labori pepercit in illa opprimenda. Asserunt eius hydrę venenum fuisse acutissimum, quippe cùm sagitta illo veneno tincta Chironem propè subitò interemerit, vel Polenorem Centaurū, vt quidam maluerunt. Hunc aiunt vi doloris inpulsum ad fluuium è Lapitho monte Arcadiæ defluentem accurrisse, vt tibi vulnus lauaret: vnde postea teter odor dicitur flumini ex loto vulnere diu permansisse. Fuit enim hydra illa maleficum omnino & pestiferum hominibus animal: quippe quæ campestria omnia impetu facto deuastaret, & in pecora agrósque vicinos crudelissimè sæuiret. Fabulantur Iolai opera aurigæ vsum fuisse Herculem, nam in curru eò accesserat, cùm ingens cancer hydræ opem tulisset, quem Hercules conculcauit: nam ex accensa sylua propinqua accensos torres Iolaus ad Herculem attulit. Verùm crediderunt hunc laborem, quia adiutus fuisset Hercules ab Iolao, non fuisse inter duodecim ab Eurystheo receptum. Deinde cùm cerua quædam pedes æreos haberet, atque cornua aurea, apud OEnonen Dianę sacra, neque quispiam mortalium posset illam cursu comprehendere, habitarétque in Mænalo monte, iubetur Hercules, illam Mycenas adducere. Sed cùm neque occidere illam Hercules, vt Dianæ sacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo est insecutus: sed illa denique fessa in montem Artemisium confugit, & ad Ladonem amnem iam iam tranatura capta est, & Mycenas super humero deportata. Enimuero dicunt Eurystheum adeò fuisse virtute Herculis perculsum, vt dolium ęneum sibi ad latibulum comparauerit, neque in vrbem Herculem admitteret, atque omnia mōstra ante portam ciuitatis exponi statuit, atque per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperauerit. Sunt etiam qui

dicant Dianæ Taygetæ illam ceruā fuisse postea ab Hercule cōsecratam. Præterea cùm ad cędendum aprum Erymantheum iussus proficisceretur, à Pholo hospitio perbenignè accipitur: qui vas etiam optimi vini in honorem hospitis aperuit, vt à Dionyso imperatum fuerat. tunc Centauri mirabili odore vini concitati, ad Pholum accurrentes, in Pholum impetum faciunt vinum rapturi. Centaurorum alii piceas cum radicibus euulsas pro armis habebant, alii saxa ingentia, alii lampades accensas, alii magnas secures. commissum est pręlium. opem tulit Pholo Nubes mater multum imbrem offundens, ac viam lubricam fecit. Hercules opem ferens multos trucidauit, alios in fugam vertit. Qui ceciderunt in acie Centauri insigniores fuerunt, Dupō, Thereus, Hippotion, Melanchætes, Orius, Isoples, Daphnis, Amphion, Argius, Phrixus. Pholus tamen cæsos ob affinitatem sepeliuit, atque sagittæ è vulnere cuiusdam ereptæ fortè cuspide ictus. cùm sanari non posset, interiit: quem Hercules magnificè sepeliuit in monte Pholoe ab illo vocato. Eo autem tempore Phocidis ager vniuersus ob iram Dianę quia OEneus illam meritis victimarum honoribus priuarat, ab apro insignis magnitudinis vastabatur, qui in Eurymantho monte Arcadiæ natus fuerat, quem Hercules à Centaurorum cæde profectus, vinctum ad Eurystheum deduxit cum illum è quodam fruticeto propter altam niuem defessum extraxisset. postmodo cùm Augias Rex Elidis ingens stabulum trium millium boum, quod erat fimo refertissimum, haberet, iubet Eurystheus Herculem hoc vno die purgare. Cùm Hercules eò accessisset, pactus fuit Augias se decimam partem omnium animalium esse daturum, si eodem die stabulum illud purgasset: quòd id fieri non posse vllo pacto videbatur. Deinde cùm Augias pro purgato stabulo se mercedem daturum negasset promisisse, ab eodem Hercule sagittis conficitur; filiúsque Phyleus, qui Dulichium profugerat, quoniam iniquum esse facinus patris dixerat, in regnum patri adiuuante Hercule successit. Fuit autem Augias Solis filius, vt dicebatur, vt alii putarunt Neptuni, vt alii Phorbantis & Hirmines, vt alii Nyctei, alii Epochi, è cuius oculis radii solaribus similes effluere dicebantur, quamuis quidam putarunt post absoluta certamina duodecim Herculem bellum Augiæ intulisse, at non post factum continuò ob denegatam retentamque mercedem. Augia verò cæso Hercules è spoliis Elidis certamina Ioui Olympico instituit, quæ Olympica appellauit: quæ quinto quoque anno agebantur, ipseque prior volentes omnes ad certamen prouocauit. Verùm neque hunc laborē Eurystheus inter duodecim recepit, quia spe mercedis illū absoluisset. Deinde cùm Hercules audiuisset iuxta Stymphalum Arcadiæ lacum, apud quem Iuno educata, fuit, eratque celebre Dianæ templum aues esse quæ humanis carnib. vescerentur, ad has cędendas iussus

das iussus accessit. Fuerunt qui dixerint Stymphalides vocatas aues nõ à Stymphalo lacu, vel fluuio, vel palude Arcadiæ Stymphali, sed heroe quodam Stymphalo. cuius & ipsius vxoris Aues vocatæ filiæ fuerunt, vt sensit Mnaseas. Has occidit Hercules, quòd ipsum hospitio non accepissent, acceptis tamen Molionibus. Alii & aues has fuisse memorant, & non sagittis cæsas, sed, cùm iuberetur tantùm abigere, crepitaculorum æneorum à Pallade acceptorum tinnitu ab Hercule exterritas in Aretiam insulam ex Arcadia conuolasse, vt sensit Pisander Camirensis, & Seleucus in miscellaneis, & Charon Lampsacenus. Has etiam Ploidas vocarunt, vt ait Apollonius lib. 2 Argonaut.

οὐδὲ γὰρ Ἡρακλέης, ὁπότ' ἤλυθεν Ἀρκαδίηνδε,
Πλωΐδας ὄρνιθας Στυμφαλίδας ἔσθενε λίμνης
ὤσασθαι τόξοισι. τὸ μέν τ' ἐγὼ αὐτὸς ὄπωπα.
ἀλλ' ὅγε χαλκείην παταγὴν ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
δούπει ἐπὶ σκοπιῆς περιμήκεος· αἱ δὲ φέβοντο
τηλοῦ ἀτυζηλῷ ὑπὸ δείματι κεκληγυῖαι:

Sed neque cum Arcadiam petyt vis Herculis, arcu
Ploidas inde lacu volucres Stymphalidas illa
Pellere vi potuit: nanque hoc ego lumine vidi.
At idem vt manibus crotalum pulsauit in alta
Existens specula prospectans protinus illæ
Cum clamore procul linquentes litus ierunt.

Nam fertur crotalum illud, quo Stymphalides volucres exterruit, à Vulcano fuisse factum, quod Pallas eò adeunti Herculi concessit. Fuerunt sanè aues, quæ Stymphalides vocarentur, in locis Arabiæ desertis nihil magis quam leones aut pardi mites hominibus, siquidem vel ferro vel ære tecta corpora rostris percutientes integumenta effringebant facillimè: quare postea inuentus fuit cortex, quo homines tecti si percuterentur rostris illæ defixo rostro in illo libro, tanquam visco, aut aliqua tenacissima materia caperentur, vt ait Pausanias in Arcadicis. Fuerũt autẽ ibibus Aegyptiis persimiles, sed rostro rectiore ac validiore, corpore multo maiore. Hæ vocatæ sunt in Arabia etiã Stymphalides, ad earum formam fortasse quæ aliquando in Arcadiã conuolarunt, & ab Hercule fuerunt repulsę. Memorię prodidit Timagetas Stymphalides illas quę repulsæ fuerũt ab Hercule, alas & rostra, & vngues habuisse ferreas, quas modò σιδηροπτέρους ferreis alis scilicet, modò σιδηρόνυχας, hoc est vnguib. ferreis, modò σιδηρορύγχους rostris ferreis nominauit. Post fugam Stymphalidũ tauri illius domandi, & adducendi labor successit, qui fuerat Neptuni ira in Cretenses immissus, totámque Cretensium regionem populabundus vagabatur. Nam multa animalia variis temporibus ob iram Deorum Græciam inuaserunt magnitudinis & ferocitatis admiranda: sicut leo Parnasius & Nemeæus, aper

Calydonius & Erymanthius & Crommyonius. Fabulantur quòd cum Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperaret, nihilo maiorem honorem Neptuno, quam Diis cęteris impartiuit: quamobrem iratus Neptunus taurum hunc ignem efflantem naribus in eius regionem immisit. Fuerunt qui dixerint, Minoem vouisse quod primum sibi se obtulisset, vt diximus in Minoe, atque hunc taurum in sua armenta seruasse: quare Neptunus illi furorem immisit, vt omnia deuastaret. Alii dixerunt hunc taurum per fraudem Minois in Atticum solum fuisse deportatum, qui multos Athenienses conculcarit, vt quemque obuium casus tulit, atque inter cœteros Androgeum Minois filium, quem cùm ille per insidias obtruncatum putasset, comparata classe bellum Atheniensibus intulit. Hic idem taurus vt ductus fuit ad Eurystheum, vt qui esset sacer, ab Hercule dimissus Marathonium agrum rursus vexauit, quem dicunt nonnulli Dianæ Marathoniæ fuisse postea à Theseo mactatum. Apollodorus putauit fuisse taurum qui trans mare portauit Europam. Deinde cùm Diomedes Thraciæ Rex Cyrenes Martísque filius equos ferocissimos & crudelissimos, ignémque spirantes in Tyrida oppido humanis carnibus aleret, quibus captos hospites laniandos exponebat, ab Eurystheo iubetur illos adducere. tum verò Hercules ad Diomedem profectus, ipsum primùm captum suis equis lacerandum crudeliter exposuit, equósque ipsos post esum Diomedem alii ab Hercule trucidatos, alii ad Eurystheum ductos arbitrātur: quos ille cùm ad Olympum montem in pascua misisset, feruntur fuisse à feris laniati. Neque illud censuerim prætermittendum, quòd cùm in agrum Epidauriorum venisset ad collem quendam iuxta viam oleam manu capiens circumduxit, quæ illam figuram accepit vt Versilis vocaretur, essétque omnibus exteris admirationi, non procul à templo nominatæ Coryphææ Dianæ. Imperauit illi postea Eurystheus, vt Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum, quē pulcherrimum esse audiuerat, ad se afferret, quem Admetæ filiæ largiretur, quem tamen nonnulli non Hippolytæ, sed Diilycæ esse maluerunt: at Ibycus filiæ Briarei. Tum Hercules cùm vna naui ad Amazonas traiecisset, Mygdonem & Amycum fratres iter impedire conantes in Bebrycia obtruncauit, ac vniuersam Bebryciam depopulatus Lico Deiphili filio, quem secum adduxerat, largitus est: qui Bebryciam postea Heracleam in honorem Herculis nominauit. Cùm Themiscyram Hercules applicuisset, Amazones comparatis copiis ad defensionem se accinxerunt. commisso prælio illi prima ex insignibus occurrit Procella, sic à velocitate dicta, secunda Philippis. tum Prothoe, post Eribœa, deinde Cæleno & Eurybita & Phœbo Dianæ comites, quibus omnibus cæsis Deianirā & Asteriā & Murpē & Tecmessam & Alcippem cepit. Melanippe fortissima priùs credita imperiū amisit.

Hic Hercu-

Hic Hercules cæsis insignioribus Amazonibus, reliquísque in fugam versis eam nationem penitus deleuit. deinde Hercules Hippolytam Theseo eius expeditionis socio concessit. Idem cùm reuerteretur ad Eurystheum, reperit Hesionem Laomedontis filiam, quam ob iram Neptuni Laomedon Deorum responsis illi ceto quem Neptunus immiserat, exponere iubebatur: quam Hercules à ceto liberauit. Verùm cùm præstantissimos equos ob id beneficium Laomedon Herculi promisisset, neque tamen dedisset, indignatus Hercules ob hominis fallacias Troiam aggressus regem obtruncauit: Hesionénque Telamoni, qui prior murum conscenderat, largitur: concessítque Hesionæ vt quem vellet è captiuis emeret; atque illa fratrē Podarcim emit, qui postea Priamus illa de caussa vocatus est. Nam fertur non solùm Troiam nauigasse, sed etiam subiugasse Amazonas, & occidisse Alcynē Talamone socio, cuius amicitiam ita attigit Theocritus:

αὐτῷ θ' Ἡρακλῆι καὶ ἀτρόμῳ Τελαμῶνι,
οἳ μίαν ἀμφοτέροι ἑταῖροι ἀεὶ δαίνυντο τράπεζαν.
Alcidi magno, atque intrepido Telamoni,
Qui mensam socij conuiuabantur ad vnam.

Deinde Tmolum & Telegonum Protei filios, qui hospites lucta superatos necabant, ipse lucta suffocauit. idem Sarpedonem Neptuni filium cōtumeliosum ferúmque planè virum interfecit sagittis, post quam victoriam baltheum Eurystheo asportauit. Postea verò iussit Eurystheus, vt puniceos Geryonis Hispaniæ regis boues, qui hospites vorarent, ad se adduceret: quare ad illos opprimendos contendit. Dicitur Geryon Chrysaoris & Callirhoes filius triplex corpus habuisse, canémque duorum capitum in Erythea, ac septem capitum draconem ex Typhone & Echidna genitum, qui boues ipsos custodiret. Habuit verò suæ crudelitatis ministrum impigrum atque diligentem Erytionem. Huc profectus Hercules, Geryone, canéque Orthro, dracone & pastore Erytione interemptis, boues ex Oceani insula Gadira ad Tartessum per id temporis celeberrimam Iberiæ ciuitatem abigebat. Atque vbi Libys Alebionis frater, à quo Ligures postmodo vocati fuerunt, omnísque Liguria nomen obtinuit, eius iter impedire conaretur, ab Hercule occisus fuit. at Alcyoneus Gigas cum Hercule ad Isthmum Corinthi congressus, dum is boues abigeret, saxum maximum iecit è mari rubro sumptum. quo viginti & quatuor homines occidit: nam cùm tantum ponderis vix duodecim plaustra perferre possent, id Hercules claua facilè repulit, & illum occidit. saxum verò iacuit in Isthmo vbi agebantur certamina. His igitur in locis duas columnas Hercules erexit tanquā suorum laborum terminos: quarum alteram Calpen, alteram Abylen vocauit. posuítque eas in finibus Libyæ & Europæ. Neque tamen vbi hæ columnæ fuerint erectæ satis conuenit inter scri-

ptores, quoniam Dicæarchus, Eratosthenes, Polybius, & Græcorum scriptorum complures ad Euripi angustias illas erectas dixerunt: Hispani verò & Aphricæ gentes apud Gades esse putarunt; quod sensit etiam Dionysius in libello de situ orbis in his:

ὑμεῖς δ' ὦ Μοῦσαι σκολιὰς ἐνέπετε κελεύθους,
ἀρξάμεναι στοιχηδὸν ἀφ' ἑσπέρου Ὠκεανοῖο·
ἔνθα τε καὶ στῆλαι περὶ τέρμασιν Ἡρακλῆος
ἑστᾶσι (μέγα θαῦμα) παρ' ἐσχατόωντα Γάδειρα.
Obliquas narrate vias, mihi dicite Musæ
Oceani Hesperijs à gentibus incipientes:
Ad fines vbi sunt erectæ fortè columnæ
Herculeos (mirum) iuxta suprema Gadira.

Fuit enim antiqua imperatorum consuetudo, ad quæ loca extrema cum exercitu vel classe penetrassent, ibi aliquando suæ expeditionis relinquere monimentum: sicut Bacchus columnas duas magnas erexit in oriente, Alexande. Indicæ militiæ terminos aras apud extremos Indos instituit, atque ordinauit, super quibus vota Diis immortalibus persoluit, vt testatur Strabo libro tertio. Verùm cùm boues Geryonis in Libyam per Iberiam Hercules abigeret, dicuntur Dercylus & Alebion Neptuni filii boum pulchritudine allecti, illos surripuisse, & egisse in Hetruriam: à quibus cùm taurus aufugisset, & tranasset in Siciliam, Italiam postea nominarunt. Tyrrhenorum enim lingua taurus Italus dicebatur. Cùm Hercules venisset in Siciliam, iter fecit à Peloriade ad Erycem, cui apud mare nymphæ balnea pararunt. cùm Eryx Siciliæ Rex taurum illum cepisset, neque repetenti Herculi reddere vellet, ad certamen ventum est, atque Eryx cæstu percussus diem suum obiit. dicunt tamen quidam non cæstu, sed palæstra interemptum fuisse Erycem Veneris & Butæ filium, cùm alter boues, alter regnum victori præmium proposuisset. Hercules victor regionem concessit fruendam incolis, donec aliquis affinis eam repeteret; atque Doricus Lacedæmonius post multis ætatibus illuc veniens, atque ibi Heracleam condidit, quam Carthaginenses suspectam, vt nimis potentem deleuerunt. In Siculos etiam qui collectis multis copiis obuiam processerant, ac boues rapere conabantur, impetum faciens illos profligauit, ac multos occidit, inter quos fuerũt insigniores Leucaspis, Pediacrates, Buphonas, Gaugatas, Cygæus, Crytidas. Deinde boues, obtruncatis latronibus cùm mare Ionium traiecisset, ad Eurystheum Mycenas deduxit, quos omnes ille Iunoni immolauit. Dicitur Geryon Hispaniæ tunc imperans tres habuisse filios potentia & peritia rerum bellicarum insignes, qui singulari consilio & concordia in protegendo regno paterno vtebantur. Hercules aduersus hos militaturus copias collegit in Creta. qui populi erant bellicosi, quippe qui primi omniũ mortaliũ militaria stipendia meruerint: quam

quam etiam insulam ad gratiam Cretensium insignibus honoribus affectus omnibus prope feris expurgauit, quare neque serpentum, neque luporum, aut vrsorum semina ibi sunt relicta, aut cæterarum consimilium ferarum. Fabulantur Herculem post ductos ad Tartessum boues poculum suum Soli reddidisse. nam dicitur Hercules cùm ad boues contenderet, Solis radiis nimium calefactus arcum vel in ipsum solem intendisse; quare sol eius vires, & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, in quo Oceanum ad boues capiendos traiecit, vt ait Pherecydes in 3. libr. historiarum. atque vbi per Oceanum nauigaret in eo poculo, Oceanus cùm vellet facere periculum constātiæ & fortitudinis Herculeæ, illi insignem tempestatem immisit, qua poculum magnopère fluctuabat. Tunc iratus Hercules vel contra Oceanum arcum intendit, quod Oceanus veritus eius iram placare studuit. quamuis Theolytus in secundó libro Horatum illum in lebete nauigasse scribit. Fama est præterea Iunonem, cùm nupsisset, multas pomos, quæ aurea mala producerent, Ioui in dotem dedisse, quæ apud Hesperidas nymphas à dracone peruigili custodiebantur. Fuerunt Hesperides Hesperi fratris Atlantis filiæ, AEgle, Arethusa, Hespertusa; vel (vt aliis magis placuit) AEgle, Erethusa, Vesta, Erythia. Draco, qui mala aurea custodiebat, natus ex Typhone & Echidna esse dicebatur: qui centum capita habebat, variisque vtebatur vocibus. iubetur postea Hercules ab Eurystheo aurea illa poma afferre, quæ vbi essent nesciens Hercules ad Nymphas iuxta Eridanum in quadam spelunca habitantes contendit. Illæ docent Nereum hac de re esse consulendum, qui pòst irrogatus ab Hercule docet adeundum esse Prometheum, à quo quid esset agendum edoctus est dracone ipso interempto. Eo igitur interempto Hercules aurea mala decerpsit, & ad Eurystheum detulit. Alij maluerunt illum admonitum à Prometheo fuisse vt Atlantem ad ea pro se mitteret, at ipse tam diu cœlum, dùm rediret Atlas, sustineret. Multa sanè sunt certamina quæ in hoc etiam itinere commisit, à Cycno ad fluuium Echedorum ad singulare certamen prouocatur, qui fulmine cœlesti fuerunt dirempti. A Nereo deinde doctus fuit comprehēso, & in multas formas mutato, vbi essent mala & Hesperides. Cum è Pyrenæis montibus per Illyricam regionem iter faceret, & in Libyam peruenisset, Antæum Terræ filium obuium habuit, hominem admirandæ proceritatis, quippe qui ad sexaginta & quatuor cubitorum longitudinem accederet, in omnes peregrinos inhumanum: quos secum luctari cogebat, & suffocabat. Hic cùm Herculem ad luctam prouocasset, ab eo penè extinctus ter prosternitur. at erat ea virtute vt quoties Terram matrem attingeret, toties fortior resurgeret, quod sentiens Hercules hunc comprehensum sublimem à terra tamdiu sustinuit, quamdiu spiraret,

donec vi Herculea brachiisque denique strictus, expirauerit. Quam rem ego sanè nihil aliud significare crediderim, quàm medicorum quoddam dogma, contraria scilicet contrariis esse curanda, vt nomen Antæi videtur significare. quod tamen potest ad multas politicas transferri actiones & iudicia, & ad vtilitatem vniuersæ humanæ vitæ. cùm enim Hercules sol existat, terra frigida contacta recreat, quæ nimio calore fuerint exusta, quamobrem reuocat in vitam ipsum Antæum. sic namque docemur calidis ægritudinibus refrigerantia medicamenta esse adhibenda, at non violenta tamen, ne propter antiperistasin fiat apostema. Neque in rebus ciuilibus eadem ratione extrema esse posse vtilia demonstratur. Illud autem significatur, quia ille attingens tantùm terram ardore solis propè extinctus reuiuisceret: nam contrariis adiuuanda est & excitanda vis naturæ, at non contrariorum mole obruenda. E Libya verò in AEgyptum profectus Busirim Neptuni Lysianassæq; vel Libyes filium inuenit: qui ea crudelitate in externos vtebatur, vt aduenas quotquot comprehenderet, Neptuno patri, vel (vt alii malunt) Ioui immolaret. Neque enim illud crudelitatis genus impune exerceri virtus Herculea passa est: nam cùm easdem insidias, quas cæteris hospitibus, Herculi parasset; & Busiris Neptuni, & eius filius Amphidamas, & Chalbes præco, aræ illius impuræ ministri, apud quam mactare hospites consueuerant, apud eandem Iouis aram, manu Herculea occubuerunt. Cùm verò Thebas ac per montes exteriores Libyæ proficisceretur, multas feras in locis desertis sagittis occidit. Postea idem Hercules per Arabiam iter faciens, Emathionem Tithoni filium violentum planè hominem, & in omnes peregrinos immansuetum, obuium habuit, qui trucidare & spoliare omnes aduenas consueuerat, quē etiam obtruncauit. Mox ad Caucaseos montes & Hyperboreos profectus, aquilam & ipsam Typhonis & Echidnæ filiam, quæ iecur Promethei vorabat, sagittis transfixit, & Promethcum solutis vinculis oleastri liberauit. Cum Acheloo, qui tauri formam sumpserat, in Calydone colluctatus, cornu eius fregit: prò quo redimendo Achelous Amaltheæ Harmodii filiæ cornu Herculi largitur, quod ille omnibus fructibus refertum Ioui consecrauit. Fuerat enim illi Deianira desponsata, quo tempore degebat in Calydone. Ad conuiuium conuocatus OEnei pincernam Architelis filium pugno occidit, quia aquas, quibus pedes lauerant, per inscitiam in manus fudisset, vti memoriæ proditum est ab Archilocho. ob illud facinus pro Deianira è regione OEnei exulauit. Idem Semnonidis filios Passalum & Achemonem homines inhumanos & feros comprehendit, qui cædes, & furta, & rapinas præmia fortitudinis vocabant. Hos cùm mater reprehenderet, ac diceret, nondum in virū qui nigras habet nates, incidistis; ridebant. hi igitur dormienti

Her-

Herculi facculum surripere conantes ab Hercule capiuntur, quos ligatis simul amborum pedibus humero suspendit: atque alter in prioribus, alter in posterioribus partibus gestabatur. Cùm sine subligaculo esset Hercules, illique essent inter se conuersi, eius pudenda & nates & villos nigros videntes, matris recordati in maximum risum sunt conuersi; quod cùm didicisset Hercules, eos liberos dimisit. Idem Saurum trans fluuium Erymanthum vocatum postea Sauri iugum viatoribus infestum interemit. Idem Cacum Vulcani filium tricipitem latronem in Auentino monte oppressit: idem Lacinum extremam oram Italiæ latrociniis infestantem trucidauit: idem Coon insulam diripuit, regémque Eurypylū cum vniuersa familia obtruncauit: quia exercerent cædes & latrocinia aduersus omnes, filiámque Chalciopen cepit, è qua suscepit Thessalum filium qui nomen dedit Thessalię: quamuis alii inquiant non ob latrocinia Eurypyli patris, sed ob desiderium Chalciopes Herculem Coon insulam fuisse populatum. Idem Pyrechmum regem Eubœæ profligauit, quia per iniuriam Bœotorum regionem bello infestaret. Idem Albionem & Borgionem iter suum impedientes cùm ad Atlanticos montes properaret, de medio sustulit, in quo certamine deficientibus telis cùm in discrimen vitæ venisset, Iouem precatus est Patrem vt sibi tela suggereret: atque statim frequentissimus imber lapideus cecidit, quo gigantes illi oppressi sunt, vnde locus dictus est campus lapideus in Gallia Narbonensi. Idem Cycnum singulari certamine apud Peneum amnem extinxit, quia is multos propositis singularis certaminis præmiis extinxerat. Idem Gigantes, quos Iuno aduersus ipsum educauerat, vel (vt voluit Timarchides) qui nati fuerant è sanguine Nemæei leonis, interemit: quos latrones fuisse in rebus Cyzicis scripsit Polygnotus. Dicitur & cum Alcioneo congressus illum in Isthmo interemisse, quod tamen non priùs fecit, quàm illi Alcyoneus duodecim plaustra impedimentorum per summam contumeliam infregisset, vnóque iactu saxi viginti & quatuor homines & nonnullos boues oppressisset, quod saxum postmodo fuit claua ab Hercule repulsum cùm in ipsum coniiceretur, & Alcyoneus claua interemptus. illud saxum iacuit in Isthmo insignis magnitudinis, quod quinquaginta paria boum dimouere non possent, vt scriptum fuit à Theseo in rebus Corinthiacis, & à Theodoro in bello Giganteo. Cæterùm compositis rebus Ibericis, bobúsque Geryonis abductis, fama est Herculem Celtarum regionem peragrasse multos maleficos & impuros latrones obtruncantem, qui per monstra & feras varias significabantur, multis quotidie militibus in castra venientibus: atque vrbem Alesiam condidit populosam & amplam, quam liberam fecit ac metropolin regionis. Deinde in Italiā accedēs Alpes fecit peruias obtruncatis

principibus latronum, qui viatores trucidabant ac diripiebant. Iter habuit per oram Ligusticam & per Tyrrheniam ad portum Herculis tum priùs vocatum, peruenitque ad Tiberim, vbi postea condita fuit Roma. hinc in Palatium paruam vrbem ita vocatam profectus à Potitio & Pinario primariis ciuibus in hospitium est exceptus, quibus vaticinatus est fore vt ea vrbs plurimum felicitate & opulentia præstaret. Cùm ad Cumeam planitiem postmodo venisset, Phlegræam vocatam ob scatentem ignem antiquitus, prædictos Gigantes inuenit, qui audito eius aduentu in vna castra conuenerant, prælióque ingenti commisso Diis adiuuantibus victoria fuit penes Herculem, qui multos ex hostibus trucidauit. Aiunt ipsum Herculem ad fines Rhegiæ Locridis peruenisse, qui cum labore itineris defessus vellet quiescere, à cicadis fuit infestatus: idcirco precatus est Iouem vt infestantes cicadæ vanescerent, inde nullæ in posterum etiam visę sunt cicadæ in illa regione. Idem occidit Eurytum & Cteatum Neptuni & Moliones filios: deinde duodecim Diis aras erexit, Ioui, Neptuno, Iunoni, Palladi, Mercurio, Apollini, Gratiis, Baccho, Dianæ, Alpheo, Saturno, Rheæ. Alii tamen senserunt tunc cæsos tantùm fuisse ab Hercule Gigantes, cùm bellum aduersus Iouem suscepissent, vt ait Horatius in libro secundo Carminum:

domitósque Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris.

Fama est pòst è Gigantibus victoriam Herculem suam clauam Mercurio cognomento Polygio consecrasse, quam dicunt fuisse ex oleastro, & repullulasse, actísque radicibus insignem arborem factam fuisse: quod fortè posset non mirabile videri, quippe cùm dicat Virgilius oleas vel siccas pullulare, in secundo Georgic.

Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
Truditur è sicco radix oleagina ligno.

Ferunt illum antequam ad inferos descenderet ad OEtam accessisse, atque ex fonte bibisse, qui inde labebatur; ob cuius vim cùm omnium præteritorum malorum esset oblitus; fontem illum Lethium nominauit, vt ait in rebus AEtolis Demophatus. Hæc omnia sunt ab Hercule gesta antequam ad inferos descenderet. Enimuero non satis terra ad exanclandam virtutem Herculeam videbatur, quare iussit illum Eurystheus ad inferos adire, & maxime horrendum inferorum canem Cerberum ad se adducere. Hunc fabulati sunt quinquaginta habuisse capita, tria canina, reliqua & caudam draconis. Hercules igitur sacrificiis Diis ritè peractis in Tænaro promontorio antrum subiuit, traiectóque

Ache-

Acherōte,& reliquis inferorum fluminibus, Theseum super saxo sedentem & Pirithoum inuenit: sed quia sponte & consultò Pirithous eò accesserat illum ibidem reliquit; Theseum, quia necessitate coactus fuerat liberauit. Tum Menœtium Ceuthonymi filium, inferorum bubulcum, quia capturo Herculi Cerberum repugnaret, interemit: nam vbi colluctari cum illo incepisset, ita Menœtium Hercules obstrinxit, vt omnia eius ossa confregerit. Inuenit autem Cerberum in limine inferorum, qui viso Hercule statim ad solium regis inferorum confugit: quem pelle leonis & thorace tantùm munitus Hercules cepit, quamuis nullum esset eius morsus remedium, cùm subita vis veneni vel in ossa continuò penetraret. Fabulantur Herculem cùm ad inferos descenderet, in ripa fluminis Acherontis albam populum inuenisse, atque ex ea coronam sibi fecisse, vt testatur Olympionicus in libro de plantis, cuius pars foliorum exterior ob inferorum locorum caliginem facta est nigra. mansit postea inde consuetudo vt sacra arbor illa Herculi putaretur & in sacrificiis Herculis coronarentur sacrificantes ramis populeis, & (vt scripsit enarrator Theocriti) præmia etiam victoribus certaminum in coronas parabantur rami populei, quia multa certamina Hercules absoluisset. Cerberum igitur per Thrœzenem ad Eurystheum deduxit; quem scripserunt Euphorion & Herodotus per Heracleam, quam Acherusiam vocant incolæ, adductum, atque cùm primùm lucem sensisset, vomuisse, ex quo vomitu natum fuit aconitum. est autem aconitum herbæ radix parua, similis gramini, cuius potus est amarus, atque totum os stypticum facit, cor mordet, spiritum incidit ob frigefactum pulmonem, ventrem implet flatibus, crebrámque percussionem excitat circa tempora, hominésq; facit amentes & stupidos, vt scripsit Cyrenaicus Apollodotus. quod aconitum ita vocatum fuit, vt ait Theoph. in 2. plant. quòd in aconis siue cotibus fuit inuentum, quas cotes alii in Heraclea, alii in Tanagra, alii in Hermione nasci dixerunt. dictum est aconitum pardalianches præterea & myoctonum, quia pardales & mures enecet. Fuerunt qui dixerint Cerberum ad Eurystheum ductum statim iussum fuisse ad inferos rursus deduci. Herculis nonnullos labores ita breuiter conscripsit Quintus Smyrnæus.

πρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.
δεύτερον, ἐν Λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδρην.
τὸ τρίτον αὖτ' ἐπὶ τοῖς Ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.
χρυσόκερων δ' ἔλαφον μετὰ ταῦτ' ἤγρευσε τέταρτον.
πέμπτον δ' ὄρνιθας Στυμφηλίδας ἐξεδίωξεν.
ἕκτον, Ἀμαζονίδος κόμισε ζωστῆρα φαεινόν.
ἕβδομον, Αὐγείου πολλὴν κόπρον ἐξεκάθηρεν.
ὄγδοον ἐκ Κρήτης δὲ πυρίπνοον ἤλασε ταῦρον.
ἔνατον, ἐκ Θρήκης Διομήδεος ἤγαγεν ἵππους.

Γηρυόνου δέκατον βόας ἤγαγεν ἐξ Ἐρυθείης.
κέρβερον ἑνδέκατον κύν' ἀνήγαγεν ἐξ ἀΐδαο.
δωδέκατον δ' ἤνεγκεν ἐς Ἑλλάδα χρύσεα μῆλα.
τὸ τρισκαιδέκατον, τοῖσιν λυγρὸν ἔσχεν ἄεθλον,
μυνονυχὶ πεντήκοντα ξυνελέξα τὸ κόρας.

Quæ carmina ita fuerunt Latinè à quodam pronunciata:

Prima Cleonæi tolerata ærumna leonis.
Proxima Lernæam ferro & face contulit hydram.
Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto fuit aurea cornua cerui.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto,
Threiciam sexto spoliauit Amazona baltheo.
Septima in Augiæ stabulis impensa laboris.
Octaua expulso numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam,
Vndecimum mala Hesperidum distracta triumphum.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

At Quintus Smyrnæus tertium decimum addidit laborem, hoc pacto:

Tertius hinc decimus labor est durißimus: vna
Quinquaginta simul stuprauit nocte puellas.

Cùm dicant quidam tot fuisse Herculis labores, infinitos propè fuisse alii crediderunt, vt testatur Euripid. his carminibus, in Hercule insano:

ἔτ' ἐν γάλακτί τ' ὄντι γοργωποὺς ὄφεις
ἐπεισέφρησε σπαργάνοισι τοῖς ἐμοῖς
ἡ τοῦ Διὸς σύλλεκτρος, ὡς ὀλοίμεθα.
ἐπεὶ δὲ σαρκὸς περιβόλαι' ἐκτησάμην
ἡβῶντα, μόχθους, οὓς ἔτλην, τί δεῖ λέγειν;
ποίους ποτ' ἢ λέοντας, ἢ τρισωμάτους
τυφῶνας, ἢ γίγαντας, ἢ τετρασκελῆ,
κενταυροπληθῆ πόλεμον οὐκ ἐξήνυσα;
τήν τ' ἀμφίκρανον καὶ παλιμβλαστῆ κύνα
ὕδραν φονεύσας, μυρίων τ' ἄλλων πόνων
διῆλθον ἀγέλας· κεἰς νεκροὺς ἀφικόμην,
ᾅδου πυλωρὸν κύνα τρίκρανον εἰς φάος
ὅπως πορεύσαιμ' ἐντολαῖς Εὐρυσθέως.
Angues feroces fasciis paruo mihi
Circumuoluto immisit, vbi lac sugerem,
Coniux Iouis, perirem vt horum morsibus
Adultus vt fui, mihi quid est opus
Multos labores, quos tuli, profarier?
Aut quos leones vicerim, tricorpores
Typhonas, aut gigantes, aut queis quatuor

Sunt crura Centaurûm genus? nam bicipitem
Repullulantem hydram, canémque perculi.
Multis peractis hinc ego laboribus
Ad inferos iui obsitos caligine,
Canémque traxi ianitorem tartari
In lucem, vti iussit seuerè Eurystheus.

Atque non solùm homines malefici & latrones, aut feræ crudelissimæ, horrendáque monstra vim Herculeam senserunt sibi esse formidabilem, verùm etiam fama est quòd cum is ad mortuam Alcestim venisset, Morte deterrita, illam marito viuam restituit, vt scripsit Eurip. in Alcest. tragœdia. Fuerunt qui putarint Herculē, non vt mitteret Atlantem ad aurea mala capienda cœlum sustinuisse, sed laboris hominis misertum, dum ille aliquantulum recrearetur. Cæterum aiunt Herculem clauam, quam ex oleastro ad Saronidem paludem exciderat, absolutis laboribus Mercurio cognomento Polygio apud Trœzenios dicasse, vt scripsit Pausanias in rebus Corinthiacis. Habuit Hercules multorum laborum socium Telamonem & Iolaum, qui etiam dicitur fuisse eius auriga, vt ait Pausf. Herculis vxores multæ memorantur: siquidem Meliten Aegæi fluuii filiam duxit, ex qua Hyllum suscepit. Ob Iolem sibi promissam, vt ait Menecrates, vniuersam Oechaliam Euryto in Eubœam fugiente debellauit; quia illi filiam Iolen denegasset. Habuit octo filios etiam è Megara filia Creontis, qui iussu Eurysthei dicuntur fuisse interfecti. nam in porta Electra vocata Thebana habitauit Amphitryo Thebis, & post Amphitryonem Hercules, vbi Thebani parentare consueuerant, vt ait Chrysippus in rebus Thebanis, & certamina funebria celebrare, quæ per totam noctem fiebant, nec priùs cessabant, quàm sol illuxisset. Alii dicunt illos fuisse ab Hercule trucidatos, cùm tamen Lysimachus inquiat cæsos fuisse dolo quorundam hospitum. Alii asserunt Lycum regem illos interemisse. Socrates censuit Augei dolo de medio fuisse sublatos. Neque tamen minor est cōtrouersia de numero aut de nominib. inter antiquos scriptores. Nam Dionysius in primo libro de circulis ait Deicoōtem & Therimachum tantùm fuisse, Batus in libro secundo historiarum Atticarum Polydotum, Patrocleum, Mecistophonum, Acinetum, Toxoclytum, Menebrontem, & Chersibrum nominauit: Euripides Aristodemum, Therimachum, Deicoontem: Pherecydes libro secundo Antimachum, Clymenum, Glanum, Therimachum, Creontiadem appellat, quos in ignem ait ab insano Hercule coniectos fuisse: Aeneas Argiuus Therimachum, Creontiadem, Deicoontem, & Deionem vocat. Herodotus bis insaniuisse Herculem inquit, ac primùm eos interemisse, quo tempore non Heraclidæ, sed Alcaidæ dicebantur. nam Hercules nondum ita vocabatur, sed illud nomen obtinuit post superata non pauca

certamina Iunonis impulsu. Fama est Herculi nupsisse etiam Augen, quam Aleus pater cum filio Telepho in vrna quadam positam in mare demeisit, quæ postea Palladis prouidentia seruata cum vrna ad ostia Caici euasit,& à Teuthrante fuit excepta. Sed hanc deinde Hyllo filio Hercules concessit. Memoriæ proditum est Herculem Alcidemontis herois Arcadis filiam ad Ostracinũ montem vitiasse Philonen nomine, quæ statim à puerperio vnà cum puero, quem ex Hercule conceperat, feris in proximo monte vincta fuit exposita. his addiderunt vagientem infantem picæ vocem imitatum esse, ad quam cùm Hercules, qui forte illac iter faciebat, deflexisset viam, puerum esse ratus, puellam & puerum liberauit è vinculis, ac puerum Aechmagoram nominauit, at proximum fontem ad incolumitatis seruatique pueri & matris memoriam Cissam appelauit, cùm cissam Græci picam appellarent. Hic idem Tirynthi mœnia extruxit. Hic idem fossam per medios campos Pheneatici agri duxit ad quinquaginta stadia, per quam Olbius fluuius, quem Arcadum nonnulli Aroanium nominabãt, delaberetur innoxius. erant autem ripæ altæ ad triginta pedes. Fuit deinde Hercules Omphales Lydorum Regis filiæ amore captus, quare multa viro forti indecora facere coactus est: nam qui Busiridem in Aegypto, qui Antæum fortissimum athletam in Mauritania, in Hispania Geryonem, in Thracia Diomedem superauerat: qui leones vicerat: qui serpentes vel infans suffocauerat: qui latrones, qui homicidas, qui maleficos omnes vbique singulari fortitudine sustulerat; quem neque tenebræ inferorum, neque multiplicia hydræ capita, neque celerrimum ac lethiferum Cerberi venenum deterruerat, neque vlla vis periculorum vel tantillum commouerat: idem inermi Omphalæ leonis pelle concessa inter pedisequas Omphales fœmineo habitu indutus sedẽtariam artem exercuit, vt testatur Ouid. in Deianira:

Non pudet Alcida victricem mille laborum,
Rasilibus calathis imposuisse manum?
Crassaque robusto deducis pollice fila:
Aequaque formosæ pensa rependis heræ.
Diceris infelix scuticæ tremefactus habenis
Ante pedes dominæ pertimuisse minas.

Dum seruiret igitur Omphalæ, Cercopas Ephesi populos bello profligauit, qui aduenientes hospites suas vineas tanquam seruos fodere cogebant. Alii causam huiusmodi reddunt, cur Hercules Omphalæ seruierit. Dicunt ab Hercule Eurytum ad accipiendam Alcestim, quam Hercules vitæ restituerat, profectum, non fuisse acceptum hospitio, at extra Tirynthi muros fuisse proiectum: cùm Hercules furore esset captus: quare vix demum Hercules, à Deiphobo lustratus in grauem morbum incidit. Cùm ab eo

liberari

liberari cuperet Hercules, adiit oraculum, quod sibi responsum dedit, tunc liberatum iri, si venditus per triennium seruiret, ac mercedem seruitutis præberet Euryto: quare Omphalæ Lydiæ reginæ Tmoli vxori emptus seruiuisse dicitur. Fuerunt qui dixerint eum priùs seruiuisse, deinde absoluto seruituris tempore ad Troiam militasse. Habuit etiam Deianiram, quam cum Acheloo colluctatus accepit, Oenei Aetoliæ Regis filiam, quæ fuerat Acheloo desponsata. Cùm verò Aetoliæ fluuium esset Hercules cum Deianira transiturus, qui tum fortè ob assiduos imbres maximè excreuerat. Nessus Centaurus vltro operam suam obtulit traiiciēdæ Deianiræ, quam cùm Nesso credidisset, ipse Hercules fluuiū primus intrepidè traiecit. Sed cùm adhuc in prima ripa Nessus Deianiram vitiare conaretur, ab Hercule sagittis hydræ veneno infectis trāsfigitur: qui vt vel mortuus hostem vlcisceretur, suam vestem sanguine ac veneno illo perfusam, sanguinémque in vasculum collectum ex vulnere Deianiræ tradidit: cū diceret illis vim inesse amatoriam, quia illa veste si indutus maritus fuisset, optimum foret remedium aduersus amores pellicum. Is fluuius cùm priùs Euenus diceretur, mox appellatus est Centaurus post cædem Nessi, vt ait Euenor in libro de fluminibus. Eam vestem ita acceptam in opportuna tempora Deianira reseruauit. Deinde cùm Hercules Oechalia subacta, raptáque Iole ad Cenæum Eubœæ promontorium appulisset, aram Ioui immolaturus erexit ob partam victoriam: misitque Licham seruum qui Herculem vicisse, & iam appropinquare nuntiaret Deianiræ. Cùm verò Deianira suspectos amores Ioles haberet, vestem à Nesso captam, tanquam antidotum aduersus Ioles pellicis amores ad Herculem misit. Deinde cùm pruritus immensus, & ardor, & pustulæ per totum corpus exorirentur Licham in fluuium Thermopylis propinquum è petra præcipitauit: ipse tanquam igne sacro & furore denique correptus, cùm tantos cruciatus perferre non posset, se in pyram in monte Oeta coniecit. Aiunt Herculem conantem vestem discissam auellere, frusta carnis simul auulsisse. Id cùm cognouisset Deianira, sua ipsius manu suspendio vitam finiuit. Apollodorus à Pæante succensam fuisse scribit pyram, quam Hercules moriturus conscenderat, quare sagittas dono acceperit. Communior est tamen opinio quòd Philoctetes earum fuerit heres, quia Herculem apud Dyram fluuium sepeliuerit. Alii dicunt Deianiram non suspendio, sed Herculis claua se interfecisse, relicta filia Macaria, quam ex ipso Hercule susceperat. Scriptum reliquit Lucianus in Hermotimo vstum fuisse quidquid mortale fuit Herculi, & humanam labem, vt ita dicam, in ea pyra concrematam, quod erat diuinum, in cœlum ascendisse: vt præclarè testatur Byzantius Philippus his carminibus:

ἄλεσα τὸν Νεμέας θῆρ' ἄπλετον· ὤλεσα δ' ὕδρην,

καὶ ταῦρον. κάπρυ δ' ἀμφετίναξα γένυν.
ζωστῆρ' ἐλκύσας, πώλους Διομήδεος εἷλον·
χρύσεα μῆλα κλάσας, Γηρυόνην ἔλαβον
Αὐγείαν δ' ἔδαμν. κεμὰς ἢ φύγεν. ὄρνις ὄλωλε·
Κέρβερον ἠγαγόμην· αὐτὸς Ὄλυμπον ἔχω.

Dextra feram Nemeæ petijt mea: perdidit hydram,
Et taurum: malas inde cecidit apri.
Baltheus est captus, sunt aurea mala relata:
Geryonisque boues, & Diomedis equi.
Augias me non fugit, non cerua, volucres:
Cerberus eductus: nunc sed Olympus habet.

Relicti sunt autem multi ab Hercule filii. Siquidem & Afer ille, à quo Africa vocata est, genitus fuit ab Hercule: & Acelus, à quo vrbs Lyciæ Acela fuit dicta, filius fuit Herculis & Malidis seruæ Omphales: & Bentus, qui Bentesio postea Brūdusio nomen dedit, vt scripsit Diocles in mutatis nominibus vrbium: & Lamius & Camirus ex Iole suscepti, & Lydus, à quo Mæonia Lydia dicta est, vt à Camiro Camirus priùs vrbs Rhodos: & (vt quidam voluerunt) Lamus ex Omphale: & Hillus è Melita Aegæi filii fluminis, quæ insulæ & oppido in insula nomen dedit; & Scythes, qui nomen dedit Scythiæ, quem suscepit è muliere Semiuipera: & Hylus è Deianira: & Sardus, à quo Ichnusa Sardinia postmodo vocata est: & Olynthus, qui nomen dedit vrbi à se extructæ: & Macaria, à qua Cyprus vocata est: & Hippoloche ac Bdella, vt alios multos silentio prætermittam: quippe cum multas rapuerit, ad libidinem. nam Astydamiam occiso patre Ormeno rapuit, è qua nouē filios suscepit; & Astyochiam, de qua suscepit, Tlepolemum: & Pyrenen in Pyrenæo monte ab ipsa vocato compressit, filiam Bebrycis, quæ fuit postmodo ibi sepulta Herculem vnum ex duodecim Diis Græciæ fuisse testatur Herodotus in Euterpe: Ἡρακλέος δὲ πέρι, τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὡς εἴη τῶν δυώδεκα θεῶν. *de Hercule audiui quòd vnus esset è duodecim Dijs.* Qui etiā Dionysum & Pana & Herculem omnium Deorum maximè recentes à Græcis fuisse existimatos scribit. Alii hunc vnum ex Idæis Dactylis fuisse censuerunt, alii primi Iouis, alii tertii filiū. quod ideo accidit, quia plures Hercules fuerūt: vt testatur Cicero libro tertio de natura Deorum hoc pacto: Quamquam, quem potissimum Herculem colamus, scire sanè velim: plures enim tradunt nobis ii qui interiores scrutantur, & reconditas literas: antiquissimum, Ioue natum, sed antiquissimo item Ioue. nam Ioues quoque plures in priscis Græcorum literis inuenimus. Ex eo igitur & Lisyto est is Hercules, quem concertauisse cum Apolline de tripode accepimus. Alter traditur Nilo natus, AEgyptius; quem aiunt Phrygias literas cōscripsisse. Tertius est ex Idæis indigenis, cui inferias offerunt. Quartus Iouis est & Asteriæ Latonæ sororis, quem Tyrii maximè colunt,

coſunt, cuius Carthaginem filiam ferunt. Quintus in India, qui Belus dicitur. Sextus hic ex Alcmena, quem Iupiter genuit, ſed tertius Iupiter. Cùm tot fuerint Hercules, omnium reliquorum res geſtæ vni Alcmenæ filio tribuuntur. Hunc eundem inquiunt de tripode cum Apolline decertaſſe, cui cùm Delphos veniſſet, vt ob mortem Iphiti expiaretur, Xenoclea Dei interpres reſponſum dare noluit, quòd eſſet cæde pollutus. Tunc igitur Hercules ſublatum è templo tripodem aſportauit, quem cùm repeteret Apollo grauis pugna fuiſſet commiſſa, niſi Latona & Diana Apollinem, Minerua Herculis iram placaſſet, vt ait Pauſ in Phocicis. Fuerunt qui dicant Hercules ad triginta fuiſſe. Dicuntur complures fuiſſe filii, quos ex variis mulieribus Hercules ſuſceperit: quos omnes hîc recenſere foret ſuperuacaneum, cum multos cõnumerarit Apollodorus Athenienſis lib. 2. Bibliothecę. Poſtea verò quam inter Deos fuit receptus, illi conciliata eſt Iuno, atque Heben filiam in matrimonium dedit, quorum nuptias Plato præſtantiſſimus poeta comicus commemorauit. Memoriæ proditum eſt ab Ibyco calida lauacra inuentum fuiſſe Herculis, quibus ille diuturno labore defeſſus plurimum vteretur, quę ſibi à Vulcano fuerint indicata. At alii, inter quos Piſander, eà Mineruæ munus Herculi data dixerunt. Primus omnium mortalium ciuitates dicitur Hercules facere inueniſſe & inuentas additis populis adauxit, certamináque inſtituit, cùm cæteros mortales vi corporis antecelleret. vt ait Strabo lib. 8. Hunc aiunt præterea voraciſſimum fuiſſe, quippe cùm per Dryopas iter faciens, quo tempore pincerna pugno occiſo neceſſe fuit cum Deianira è regione OEnei exulare, vt diximus, filium fame infeſtante ac Licha pædagogo illum requirente in Thiodamantem, inciderit, taurum Thiodamantis arantis à iugo ſolutum iugularit, & totum eodem die deglutiuerit apud Dryopas cùm id etiam priùs feciſſet apud Litidũ vrbem. Quamuis aiunt nonnulli parum cibi Herculem à Thiodamante petiuiſſe, quod cum ille negaſſet, vt ſunt multa ingenia ruſticorum, Hercules iratus alterum è bobũs à iugo ſoluens Diis mactauit atque conuiuium fecit. eius iniuriam & ingluuiem & voracitatem ita expreſſit Callimachus in hymno in Dianam:

οὐ γὰρ ὅγε Φρυγίῃ περ ὑπὸ δρυῒ γυῖα θεωθεὶς
παύσατ᾽ ἀδηφαγίης· ἔτι οἱ πάρα νηδὺς ἐκείνη,
τῇ ποτ᾽ ἀροτρεύοντι συνήντετο Θειοδάμαντι.
Non hic in Phrygia ſub quercu membra leuatus,
Atque Deus factus, ſit edax minus: aluus at illi
Eſt eadem, taurum qua quondam Thiodamantis
Edit, planitiem cùm lati ſcinderet agri.

Quæ ſanè non minor fuït, quam illa Daphthidis, quę eſt apud Soſibium in his:

ἔσθει δ᾽ ἐκείνου παῖς παράπλας ...

μητρὸς δ᾽ ὁποίας ἡ τεκοῦσ᾽ ἐπίσταται·
ἔσθει μὲν ἄρτους τρεῖς ὅλους χανθηλίους.
τῆς δὲ βραχείας ἡμέρας, πίνει θ᾽ ἅμα
χαλὸν μετρητὴν τὸν δεκάμφορον πίθον,
Hic filius qui natus eius est nothus,
Cuius parentis, illa scit quæ hunc edidit:
Cistas vorat tres ille totas panium
Paruo die: mox ebibit magnæ merum
Simul metretæ, seu magis decamphori.

Nam mirificam fuisse Herculis voracitatem vel illa nobis possunt esse argumento, quæ scripta sunt à suauissimo poeta Epicharmo in Busiride his carminibus:

πρῶτον μὲν αἴχ᾽ ἔσθοντ᾽ ἴδης νιν ἀποθάνοις,
βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ᾽, ἀραβεῖ δ᾽ ἁ γνάθος,
ψοφεῖ δ᾽ ὁ γόμφιος, τέτριγ᾽ ὁ κυνόδων,
σίζει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ᾽ οὔατα,
ὥσ τετράποδ᾽ ἂν μὲν οὐδὲν ἧττον.
Illum si edentem videris, strepunt genæ.
Intus sonat guttur, sonat maxilla, dens
Stridet caninus, sibilant nares, mouet
Aures solent armenta sicut, haud minus.

Fama est Herculem in Triphyliam regionem Eleorum profectum habuisse controuersiam de voracitate cum Lepreo Pyrgei filio vt inquit Hesiod. in Ceycis nuptiis: atque, cùm vterque bouem in epulas occidisset, Lepreus nihilo fuit tardior aut imparatior edendo inuentus; sed cùm post epulas ventum esset ad pugnam ob indignationem æmulæ virtutis, Lepreus cecidit ob vim Herculeam. Cùm verò mœstus Thiodamas amisso tauro recessisset, multáque fuisset Herculi ob illam iniuriam imprecatus, mansit postea ritus apud Lyndios vt bos arator cum multis dirarum imprecationibus Herculi cognomine Buthœnæ mactaretur. Postea verò fertur Thiodamas in vrbem Dryopũ profectus Dryopas ipsos armatos in Herculem eduxisse, in eámque necessitatem compulisse Herculem, vt vel Deianiram armare necesse fuerit, quæ etiam dicitur in mamilla fuisse læsa. atque cùm hos demum superasset cæso ipso Thiodamante, rapuit eius filium Hilam in seruitutem vt scripsit Phérecydes lib. 3. Pòst verò propter latrocinia vniuersam illam nationem ad Trachinem Thessalicam vrbem duxit ad habitandum, & ad montẽ OEtam, qui montibus Phocidis est vicinus. Habuit ipsum Hylam inde in deliciis, ita vt nemo propè fuerit mortalium ab eo tempore, cui nomen Hylæ fuerit ignotum. nam cùm vnà cum Argonautis in Colchidem nauigaret, Hylámque aquatũ misisset, fertur in Chium vsque excucurrisse ad Hylam requirendum, quoniam ille post certum probabile temporis spatium

ſpatium non ampliùs redire viſus eſt. ſcriptum tamen fuit ab Ephoro in lib. 5. quod Hercules ſponte manſit in Lydorum regione Omphales cauſa. Dionyſius Mitylæneus neq; illum in Colchidem ſuſcepiſſe quidem nauigationem inquit, nedum non opem tuliſſe Iaſoni in iis quæ tractauit cum Medea. Herodotus & Herculem & alios nonnullos heroas exemit ex illorum numero qui fuerunt participes illius Colchicæ expeditionis. Heſiodus in Ceycis nuptiis Herculem ipſum exiuiſſe aquatum in Magneſiam ſcripſit iuxta vocatas Aphetas, quæ ita dictæ ſunt, quòd ibi relictus fuerit. Antichides libr. 2. rerū Deliacarum Hylam Herculis filium amiſſum fuiſſe ſcripſit, cùm iuſſet aquatum, neque ampliùs reuertiſſe. nam profectò neque mirum eſt Herculem id in Thiodamantem commiſiſſe, cùm in multos fuerit iniurius, & ob negatam ſibi Iolen deuaſtarit OEchaliam, Hylámque catamitum tam celebrem habuerit, vt nemini Hylæ nomen ſit ignotum: cúmque ebrius fieri nonnumquam conſueuerit, vt teſtatur Damagetes his carminibus:

Οὗτ᾽ ὁ πανδαμάτωρ, ὁ παρ᾽ ἀνδράσι δωδεκάεθλον
μελπόμενος, κατὰ πᾶς εἵνεκεν ἠνορέης,
οἰνοβαρὴς μετὰ δαῖτα, μεθυσφαλὲς ἴχνος ἑλίσσει,
νικηθεὶς ἁπαλῷ λυσιμελεῖ Βρομίῳ.

Omnia qui domuit, qui bis certamina ſena
Vicit, qui ob vires clarus in orbe ſonat:
Ebrius en titubans dubius veſtigia ponit:
Perfuſus dulci eſt ille caput Bromio.

Habuit Hercules multa cognomina, ſicut Dii cęteri, nam cùm magna culicum copia eſſet apud Teucros, iique pro voto ceſſaſſent, quod creditum fuit Herculis beneficio accidiſſe, Conopius Hercules dictus eſt, vt ait Strabo libr. 13. conopem enim culicem vocarunt. Alexicacus, quia mala depellat: Ceramyntes, quia Parcas inſectatus ſit: & Callinicus præterea, Buraicus, Rhinocoluſtes, Hippodotus, & aliis his ſimilibus nominibus vocatus fuit. Fama eſt quòd Herculi antiquitus non tanquam Deo ſacra fiebant, ſed tanquam Heroi parentabant: quod cùm Phæſtius in Sicyoniam profectus animaduertiſſet grauitérque ferret pro eximiis eius virtutibus diuinos honores illi non cenſeri, inſtituit vt igni iugulati pernas ad aram vrerent, & partem vnam carnium, ſicuti victimarum cæterarum ſolebant; ederent; alteram Herculi tanquam Heroi parentando offerrent. omnino verò agnus vtilis erat victima Herculis ſacrificiis, cùm lupos is à ſtabulis depellere putaretur, vt teſtatur Antipater his carminibus:

Βουκόλος Ἑρμείας ὦ ποιμένες ἐν δὲ γάλακτι
χαίρων, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.
ἀλλ᾽ οὐχ Ἡρακλέης· ἕνα δὲ κτίλον ἢ παχὺν ἄρνα

αἰτεῖ, καὶ πάντας ἓν θῦος ἐκλέγεται.
ἀλλ' ἀ λύκους εἴργει. τί δὲ τὸ πλέον, εἰ τὸ φυλαχθὲν
ὄλλυται, εἴτε λύκοις, εἴθ' ὑπὸ τοῦ φύλακος;

Mercurius facilis pastores: munere lactis
Laetatur, mox & dulcia mella capit.
Sed non Alcides: aries vel poscitur agnus.
Omnino pinguis victima grata Deo est.
Iure: lupos arcet. Sed quid magis vtile si grex
Custodis cecidit caede, vel vngue lupi?

Erat autem vetitum fœminis iure sacrificiorum, ne vel per Herculem iurarent, vel templum ingrederentur, vel sacrificiis interessent: quia sitienti Herculi cùm boues Geryonis per Italiam duceret, respondit mulier se aquam dare non posse, quia fœminarum celebraretur dies, neque ex eo apparatu fas esse viris gustare: qui sacrorum ritus seruabatur in Italia. erat autem illa sacrorum consuetudo, vt inter sacrificandum Deorum laudes, & res ab iis Diis humano generi vtiliter inuentæ, vel præclarè gestæ cantarentur: cuiusmodi est id apud Virg. lib. 8. Aeneid. quod recitatum est à nobis lib. primo, cùm hymnorum antiquorum vsum explicauimus. Mirabile est autem illud, quod scribitur à Corn. Tacito hoc pacto libro 12. interea Gortazes apud montem, cui nomen Sambulos, vota Diis loci suscipiebat, præcipua religione Herculis: qui tempore statuto per quietem monet sacerdotes vt iuxta templum equos venatui paratos sistant. Equi vbi pharetras sagittis plenas accepere, per saltus vagi nocte demum vacuis pharetris multo cum anhelitu redeunt. rursus Deus quas syluas pererrauerint nocturno visu demonstrat, reperiuntúrque fusæ passim feræ. Aegyptiacarum rerum scriptores affirmant Aegyptii Herculis magistrum fuisse Linum, eum qui prior rhythmos & melos inuenit maximéque in poetica facultate excelluit. eius tres discipuli celebres præter cæteros fuerunt, Orpheus, Thamyris, & Hercules. Aiunt Herculem ingenio paulo tardiòrem cùm per plagas ad disciplinam impelleretur, cithara interemisse magistrum. Deinde grandiorem factum cùm excelleret insigni fortitudine, diu peragrasse, columnámque Libya statuisse: quem dicunt etiam bellum aduersus Gigantes cum Diis gessisse. is videtur cum Aegyptio minimè conuenire. Nam Gigantes nati sunt ante Troiana tempora, vel potiùs, vt aiunt Græci, cum prima generatione hominum, quod tempus continet quædam millia annorum. claua enim & pellis leonina conuenit antiquissimo Herculi, quòd illis temporibus arma nondum essent inuenta atque pugnaretur lignis & corpora protegerentur pellibus ferarum. Dictus est (vt aiunt) non quòd per Iunonem gloriã nactus sit, vt scripsit Matris, sed quòd alter alterius iunior res gestas imitaretur, cui rei argumento est quòd,

terram

terram multis feris expurgarit, cùm vel ante Troiana tempora maxima pars terræ esset facta habitabilis ob cultum & frequentes ciuitates. Hæc ferè sunt, aut non multò plura his quæ ab antiquis scriptoribus de Hercule commemorantur: quæ quoniã sunt in ore omnium, breuiter recensere volui, neque in rem iñ mentibus omnium confirmatam, superuacanea adducere testimonia. Cæterùm Eurystheus post mortem Herculis ob metum coniurationis, ac memor illatarum iniuriarum, omnes Heraclidas insecutus est, quos, cùm Athenas confugissent, mox ab Atheniensibus per legationes expetiuit, bellum etiam minatus nisi suis legationibus dederentur. Iolaus, qui iam mortuus fuerat, audita apud inferos tam fœda Eurysthei petitione, dicitur veniam & facultatem reuiuiscendi in vltionem Heraclidarum à Plutone impetrasse; quare reuiuiscens trucidauit Eurystheum, ac statim postea remortuus est.

¶Nunc quid per hæc significetur, breuiter inquiramus. Hercules, quem gloriosum ob Iunonis odium possumus interpretari, Iouis & Alcmenæ dicitur fuisse filius: qui sanè nihil aliud est, quàm probitas, & fortitudo, & virium præstantia tum animi tum etiam corporis, quæ vniuersa vitia ex animo depellit & profligat. Patet hoc autem ex ipsorum nominum interpretatione. dictus fuit primum Alcides, quia ἀλκὴ vim significat: idémque filius Alcmenæ, quippe cùm μένος etiam strenuitatem significet. Hercules igitur siue animi fortitudo, strenuitatis & Iouis diuinæ scilicet bonitatis filius, sibi gloriam immortalem apud vniuersos homines comparauit; quod cùm fecisset Iunonis stimulo, meritò & à Iunone & à gloria nomẽ obtinuit. Est enim Ἥρα Iuno, at κλέος gloria. Alii nullam Iunonis mentionem fecerunt in hoc nomine explicando, cùm gloriam fuisse vniuersis mortalibus Herculem dixerint, sicut illud oraculi responsum significauit:

ἦ ῥα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις ὦ Ἡράκλεις.
Gloria semper erit mortales inter honósque Alcide tibi.

Et illud;

Ἡρακλῆα δέ σε Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει.
ἦ ῥα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις.
Te vocat Heraclem clarus cognomine Phœbus
Quòd tua perpetuum mox gloria viuet in æuum.

Alii ἀπὸ τῆς ἀρετῆς à virtute scilicet hoc nomen deductum crediderunt, cùm Hercules fortitudo sit, & prudentia, & ratio quæ est nobis, & constantia: quæ quoniam sine diuina bonitate, optimóque animi affectu nemini contingunt, idcirco Iouis filius Hercules dictus est, & Alcmenæ siue constantiæ. omnis enim probitas & patientia indiget in rebus aduersis, aut in voluptatibus superandis & diuina bonitate tanquam duce, qua gubernetur, cùm nulla vis humana satis sit per se potens. Illa verò quæ de ortu

Herculis & Eurysthei traduntur, ad vim astrorum spectare ego crediderim: quod esset felicissimorum planetarum in loco fortunato coniunctio, quæ imperium portenderet, cùm nasceretur Eurystheus: at cùm Hercules, gloriosa quidem, sed interueniente alio planeta, laborum & periculorum plena. cùm verò vis illa siderum clàm agat in nobis, nósque imbuat pro vi & natura primi aeris, quem nascentes haurimus, datus est locus fabulæ, quòd Iupiter iurauit, vt qui primus nasceretur alteri imperaret, & quòd Iuno cùm retardasset Herculem, eiúsque ortum in decimum mēsem prorogasset, facit vt hic parere cogeretur, sempérque aduersariam Iunonem habuerit. Nam si quis natus fuerit sub felici siderum horoscopo, ita affecti aeris primùm vim hauriens, ad ea propensus est ad quæ vis illa siderum impellit: quòd si maligna vis illa sit & stellarum coniunctio, moderatione consiliorum in melius verti potest. Fuit à Chirone semiuiro & semibelua eruditus, quia principem oporteat & legum & armorum vim ac tempora cognoscere. Alii sic interpretantur, quod Iupiter sumpta Amphitryonis forma Herculem generauit, quoniam homo sit tanquam instrumentum, ac vis diuina ac siderum tanquam opifices ad procreationem clarorum virorum. nam neque Hercules, neque quispiam illustris esse potest sine Ioue, quoniam omnis potestas, omnísque præstantia sola sit à Deo. Parentum autem beneficium quia minimum est si cum beneficiis diuinæ bonitatis conferatur, ideo dictum fuit, quòd Hercules est Iouis potiùs, quàm Amphitryonis filius. Primùm igitur omnium periculorum fuit Herculi propositum geminorum anguium, cùm adhuc esset paruus. quid per hos angues intelligamus? æmulationem virtutis alienæ, quoniam subfrigida propè omnis est virtus, quæ ad alicuius imitationem non contendat. Omnium laborum igitur meritò fuit initium Herculi ab anguibus, quoniam cùm puer adhuc esset, gloria & rebus gestis præteritorum Heroum ad illos virtute sua vel imitandos vel etiam superandos inflammabatur: quippe cùm omnis virtutis, omnísque nobilitatis initium sit in teneris animis apparens æmulationis ad virtutem vestigiū. vbi quis igitur ita fuerit ad virtutem incitatus, primum omnium monstrorum superbia & ira & arrogantia & furor animi placandus est, qui leo est Nemeæus, & in sylua inscitiæ nostri animi pascitur, omnésque virtutes populatur. Neque tamen post placatos hos animorum motus, tranquillitatem per vniuersam vitam consequimur, cùm multæ voluptatum insidiæ aduersus nos insurgant: idcirco post placatum leonem, Thespii filiæ oblatæ sunt Herculi, quas vna nocte omnes constupraret. Quid Minyas, aut Lycum, aut Centauros, aut apros domitos, aut equos Diomedis in hospites sæuientes esse credamus, nisi crudelitatem & omnes illegitimos animorum motus repressos? Quid Theseus est,

est,aut Prometheus,aut alii complures à præsentibus malis liberati, nisi viri boni liberalitatem & beneficentiam in omnes iniquè oppressos conuenire? nam duæ sunt iustitiæ partes vna ne nos iniuriam inferamus, altera ne inferri ab aliis patiamur, si possimus,& iniquè oppressos subleuemus. Sed quoniam omnibus in negotiis pernecessaria est temperantia, quia ex vno quouis scelere multa turpia oriri solent, dictus est Hercules hydræ capita omnia vno tempore extinxisse. Idem suæ peregrinationis terminos columnas in Iberia in extremis Gadium oris statuit, quia nullus locus virtuti sit inuius,cùm virtutis gloria vel ad extremos homines habitatæ terræ perueniat. Hic idem post tot superata pericula,post tot latrones de medio sublatos, post purgatum horrendis monstris orbem terrarum Omphalæ amore captus multa turpia, & primis rebus gestis indigna commisit. cur hæc litterarum monumentis tradita sunt? aut cur ad posteros transmissa?vt nos commouefacerent antiqui sapientes viro bono semper esse vigilandum,quia si parumper oculos à virtute deflexerit atque conniueat, ab appetentia tanquam à rapidissimo fluuio,ad libidinem,& ad illegitimas voluptates defertur, suaptéque natura prolabitur. Hic propter muliebres amores postea in crudelissimum mortis genus incidit, quoniam voluptatum finis est omnium dolor & miseriæ. Ob præclaras virtutes primùm vt Heros,deinde vt Deus post mortem ab hominibus cultus fuit: quòd omnis virtus inuidiam in se concitat:qui enim virtutem superare aliorum se non posse sperant, tum demum se felices arbitrantur,si illam aliquantulum saltem dicendo obscurarint.at vbi cessat eius autor virtutis, tunc etiam inuidia cessat inter mortales,maiórque gloria virorum bonorum post mortem enitescit. cùm igitur vel appetentia rerum suauium & illegitimarum, vel inuidia mortalium res gestas cuiusque opprimere & obscurare possit,meritò dictum est id ab Euripide in Andromache:

χρὴ δ᾽ οὔποτ᾽ εἰπεῖν οὐδέν᾽ ὄλβιον βροτῶν
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς,
ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω.

Nullum beatum dixeris mortalium,
Supremus antequàm dies illuxerit,
Et noueris quo pacto adiuit inferos.

Fuerunt tamen nonnulli qui res ab Hercule gestas ad historiam retorserint: sicut illud est de Augia. Dicitur Augias Solis fuisse filius, tantúmque habuisse armentum, & tot greges, vt maxima pars agri fimo obducta otiosa & inculta iaceret:nam quidam tradiderunt ibi stabulari consueuisse tria millia boum, quod stabulum nunquam fuerat purgatum. Hercules igitur vel aliqua parte agri, vel alia quauis mercede sibi promissa Alpheum fluuium in ea loca diuertit,omnémque fimi copiam deleuit. Deinde cùm

regio ad fertilitatem rediisset, stabula Augiæ purgasse dictus est. Augias mercedē illi negauit, quia videretur nullum propè laborem sustinuisse in stabulis purgandis: nam insulsi plerique non animi, sed corporis viribus, & laboribus præmia proponunt. Eodem pacto Geryonem tricorporem dixerunt, quia tres essent fratres vnanimes & consentientes in omnibus, vel (vt putarunt alii) quia tribus insulis Hispaniæ adiacentibus imperaret, Ebusæ scilicet, & minori, maioríque Balearicæ. Hic cùm naualibus, terrestribúsque copiis plurimum posset, dicitur habuisse canem bicipitem. Antæum Libycum ob peritiam loci vincere in regione non potuit, at extra patriam facilè superauit. Fuerunt item qui hydram multorum capitum fratres multos concordes crediderint, quorum vno extincto multi videbantur insurgere propter apparatus bellicos semper recentes & validiores. Quod attinet ad mala Hesperidum, & ad Atlantis laborem, dicunt Atlantem magistratum gerentem in quandam rerum maximarum aliquando incidisse difficultatem, qui cum Herculis sapientissimi hominis consilio rem præclarè transegisset, tres oues Herculi largitus est: quod munus, vt ferebant ea tempora, non parum erat honorificum. cùm verò μῆλα & oues sint, & mala fructus apud Græcos, locus datus est fabulæ, atque ad harum fabularum cognitionem nō parum pertinere illam epistolam putauimus, quam superioribus diebus ad virum clarissimū Senatorem Venetum Matthęum Bembum misimus, ita verò se habet:

Quòd redis ad Musas à tanto pondere rerum
Quantum res patria imposuit tibi publica lætor:
Nam labor assiduus fertur domitare leones.
Hinc iubet alternè luci succedere noctes
Natura alma parens seruandis prouida rebus.
Hinc & Atlanteos humeros recreasse labantes
Dicitur Alcides, tenuit cum pondera mundi.
Fabula sustinuit quòd Atlai flammantia cœli
Astra: magistratus, & publica pondera gessit.
Crede mihi multo est cunctis felicior vnus
Qui faciles sine lite dies, sine murmure vulgi
Præterit, haud iussus varias audire querelas.
Si quis in humanis rebus felicius optat,
Rusticus expectet dum totus defluat amnis.
Vel nihil est homini felix, vel sola quies est:
Quæ nulla sincera tamen conceditur: ac te
Vel tua sollicitant, vel amici incommoda semper
Vt si alibi excretæ vellantur vomere syluæ,
Consurgunt alibi. Sunt quos non vlla fatigat
Ambitio, sed vexat amor furiosus habendi,
Nec quidquam se oculis auro iucundius offert:

In quo

In quo congesto mox credunt esse quietem,
Falluntur miseri: mens est quæ sola quietos,
Sola facit claros. argenti splendor & auri,
Prædia, nobilitas, animo depellere curas
Non possunt, populi aut fasces, aut purpura Regum.
Nec tamen vna potest animum fecisse serenum
Contemptrix auri mens ambitione remota.
Hæc vbi vitaris, discrimina plurima vitæ
Occurrent, animúmque trahent huc semper, & illuc.
Sic quem fugit amor nummi, si fugit honorum,
Blanditur somnus, vinum, Venerísque cupido:
Aut vitam infestat furor implacabilis iræ.
Turpe quidem vinci his animorum motibus, iræ
Principijs obsta: subeat te cedere nolle
Fluctibus irarum: facilis medicina reperta est.
Sin quacunque rapit grauis impetus, hac patiare
Deiecta ratione trahi, velut orba magistro
Æquora percurris pelagi spumantia puppis,
Quocunque arbitrium ventorum detulit: atque
Multa facis, quæ pacatum fortasse pigebit.
Nil aliud Scyllam est rabidis vitare per vndas
Succinctam canibus, nil & vitare Charybdim.
Hic animi furor est Cyclops, qui mentis in antro
Delitet. hunc tu vince dolis, hunc stipite adure,
Hunc ratione doma. sic victus denique discet
Quæ iura hospitij: quàm sit crudelibus almus
Iupiter hospitibus vindex. nam sicca tyrannos
Paucos fata iubent Ditis succedere tectis.
Herculeus labor, & nodoso robore claua,
Nil finit honorificum: vel qui Minoia Creta
Monstra domat, fertur de Dijs & natus vterque
Si domites iram, vinclisque & carcere frænes,
Inde voluptatum illecebræ, blandique susurri
Circumstant: simul ista tibi vitare necesse est.
Ne te Sirenum cantus, neu pocula Circes,
Inuerti faciant variarum in monstra ferarum.
Vita hominum infelix, quòd circumsepta tenetur
Hostibus innumeris: occumbere turpiter aut est
Cuique opus, aut magnam referet victoria laudem.
Barbaricis quid enim deuictis proderit armis
Qua sol consurgit, vel Iberis conditur vndis,
Imperio regere: æternum si pectore bellum
Victorem infestet? captiuum blanda voluptas
Si trahat hunc, nullam meruit victoria laudem.
Otia solus aget, tranquilláque tempora vitæ,
Vincere qui norit surgentia pectore monstra,

Ex animo curas & propulsarit inanes.
Fortè magistratus transacto tempore ducis
Otia priuatus: priuatum munera possunt
Pieridum mulcere. domestica fortè requirit
Res domini curam: curam concede parumper.
Denique si cessat cui rerum publica cura,
Ille magistratus in sese exerceat, & quæ
Tempore præterito transegit, ponderet. acta
Omnia si rectè, niueam Diis immolet agnam.
Hic valet intrepidus cælum, sedésque Deorum
Suspicere; implacidis hic se committere ventis.
Fortunæ furias, & ineuatibile fulmen
Alma Iouis temnit virtus sibi conscia recti.

Verùm, vt ad mala Hesperidum redeamus, quidam dixerunt à nymphis Herculi fuisse donata; cùm draconem custodem cecidisset, quia Draco pastor fuerit violentus planè homo, & immitis aduersus omnes. Huius oues mala dicta sunt aurea, cùm essent oues aurei coloris. Cur post omnes victorias, post tot terræ, marísque labores, post superatos tot latrones, tot maleficos, tot violentos hospites, ipse Lydorum reginæ tam turpiter seruiisse dicitur; quia magis periculosum est ne voluptatibus, quàm difficultatibus, plerunque vincamur: magísque gloriosum est seipsum vincere, & animi impetus refrenare, quàm vniuersum terrarum orbem sibi subiicere. Neque quisquam vir bonus planè dici potest, nisi qui per summam innocentiam, vitæque integritatem suos dies vsque ad extremum transegerit. Alii nihil aliud esse Herculem, quàm solē crediderunt, qui propter imagines Zodiaci, duodecim labores absoluisse dicitur: cuiusce rei illud argumētum faciunt, quia Geryon filius Callirhoes & Chrysaoris, siue Pegasi filius, ipsa est hyems. huius boues Sol ab Oceani extremis partibus inhabitatas terras adigit, quia tonitrua & fulgura & fulmina ex humoris exhalatione nascuntur, & ex Oceano præsertim. Dictus est enim Gerion ἀπὸ τῦ γηρύειν, quod fremere significat, quod proprium est hyemis. Cùm verò sol omnia accedens per signiferum ad ortum excitet, ac pubescere faciat, idcirco Heben illi vxorem à Iunone ab aeris temperamento scilicet datam fuisse dicunt. Alii crediderunt per Geryonis fabulam, qui multa crura & plerásque manus ac oculos haberet, quæ vnico consilio gubernarentur, concordiam ciuium significari, quæ inexpugnabilis propè efficitur vbi omnes iustis animis in vnum conspirarint, velut ait Plutarchus in Politicis. Atque vt summatim colligam, illa quæ tradita sunt de Hercule, nō solùm ad Solis naturā, sed etiam ad humanæ vitæ institutionē, tradita sunt: quippe cùm frustra alioquin laudes Herculis cōmemorarentur, cùm illa mōstra, quæ dicūtur ab illo fuisse domita, neq; ita fuisse potuerint;

potuerint:neque si fuissent,nobis obessent,vt ait Lucretius lib.5. in his:

Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset,& horrens Arcadicus sus?
Denique quod Cretæ taurus,Lernæaque pestis.
Hydra venenatis posset vallata colubris?
Quid ve tripectorâ tergemini vis Geryonai?
Quid Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracem,Bistoniasque plagas,atque Ismara propter,
Tantopere officerent nobis?vncisque timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aureaque Hesperidum seruans fulgentia mala
Asper,acerba tuens immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem?quid denique obesset,
Oceani propter litus,pelagique sonora,
Quo neque noster adit quisquam,nec barbarus audet?

Quòd si quis ea quæ dicta sunt à nobis hactenus , diligentiùs considerauit , patebit profectò tum ad mores & ad vitam hominum rectè instituendam:tum etiam ad Solem, illa quæ narrantur de Hercule,spectare. Ac de Hercule satis , nunc de Acheloo dicamus.

De Acheloo. CAP. II.

ACHELOVS Aetoliæ Rex fuisse dicitur, qui in Thoante fluuio vocato,vt ait Strabo lib.10.è Pindo monte orto, Aetoliámque ab Acarnania disterminante, & in sinum defluente, Maliacum , mersus , fluuio nomen dedit:qui fluuius ab ipso rege postea fuit Achelous nuncupatus. Plutarchus in libello de fluminibus Thestium à Thestio Martis & Pisidices filio vocatū fuisse flumum scribit:qui Achelous postmodum ab Acheloo filio Oceani & Nymphæ Naidis ibi merso fuit vocatus. Hic fluuius in mare Echinadum insularum influit,vt testatur Herodotus in Euterpe:quarum dimidium propè continentem fecit.Alcęus Oceani & Terræ filium esse sensit , ac Hecatæus Solis & Terræ : Nymphis in primo Heracleæ,Thetidis & Terræ.Fabulantur hunc fluuium Deianiram OEnei Aetolorum regis filiam in matrimoniū poposcisse, quæ etiam sibi fuerat promissa: verùm cùm Hercules in agrum Calydonium profectus esset: ipse quoque in matrimonium poposcit Deianiram , quæ sibi quoque promissa est. Oportuit igitur certamine definiri vtri horum Deianira cederet.Quare Achelous sumpta tauri forma in Herculem impetum fecit: Hercules huic cornu manibus apprehensum defregit , qui cū præ dolore cessisset Herculi, suum cornu dextrum ab eo repetiuit, pro quo Amaltheæ Harmonii filiæ , vti scripsit Alcimus in rebus

Siculis, cornu largitus est: quod ita attigit Ouid. in Deianira:

Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis,
Truncáque limosa tempora mersit aqua.

Fuit Amalthea capra quæ Iouem lacte nutriuit postquam illum Rhea clàm Adrasteæ & Isdæ, vt scripsit Hermogenes in libro de Phrygia, nutriendum dedit. Huius capræ alterum cornu Iupiter adultus officit præmium nutricibus dedit, vbi capram inter sidera collocasset: cui illam adiecit facultatem, vt ait Xanthus in rebus Aetolis, vt quidquid ab eo optaretur, qui illud haberet, siue potus, siue cibus, continuò nasceretur. Alii non capram, sed Hemonii Aetolorum Regis filiam Amaltheam, quæ cornu, non capræ, sed tauri habuerit, fuisse senserunt, quod vim illam habuerit, vt scripsit Pherecydes. Neque mirum est taurum Acheloum factum fuisse, vbi pugnaturus esset cum Hercule, quando Deianirã petens vel multas formas sumpsisse dicitur, vt testatur Sophocles in Trachiniis:

μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς, Ἀχελῷον λέγω·
ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρὸς,
φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
βούκερανος. ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος
κρουνοὶ διεῤῥαίνοντο κρηναίου ποτοῦ.

Flumen fuit procus mihi, Acheloum fero.
Formis tribus qui me petiuit à patre:
Taurus, deinde pluribus ventrem notis
Pictus draco, vir inde, cui caput bouis:
Mento fluebant riuuli potabilis
Vnda nitentis, fontibus simillimi.

Fuit enim poetarum consuetudo, vt fluuios tauri similes effingerent, quoniam cum impetu irrumpentes tauris similem edãt mugitum: vel, vt Hellanicus sensit, quia terram sulcare tanquam boues apparent: vel, vt aliis placuit, quia circa ripas fluminum tauri mugire ob vberiora pascua audiantur. Memoriæ prodidit Sappho primum Acheloum vini mistionem præterea inuenisse: quare ita ait Virg. lib. 1. Georg.

Poculáque inuentis Acheloia miscuit vuis.

Atque antiquorum fuit idcirco consuetudo, vt aquas omnes quæ vini mistionibus essent aptæ, Acheloi nomine vocarent: quare Achæus Satyros introducit ægrè ferentes potum aquosum in Aethone Satyrico, atque ita aquas Acheloum nominantes:

μῶν Ἀχελῷος ἦν κεκερασμένος πολύς:
ἀλλ' οὐδὲ λῆξαι τῶδε τοῦ γένους θέμις.
καλῶς μὲν οὖν ἄγειν Σκυθιστὶ πιεῖν.

An mistus Achelous fuit non plurimus?
Cessare stirpi cuius haud quaquam licet.

Certè bibisse more praestaret Scytha.

¶Ac de Acheloo ista fabulosa memoriae sunt tradita. Achelous Oceani vel Thetidis filius, vel Solis fuit & Terrę, quia omnes fluuii ex Oceano nascuntur, & ex fontibus, locísque sub terra cauernosis. Quas vxores Achelous habuerit, non constat: cùm tamen Callirhoen & Castaliam filias habuerit, vt testatus est Panyasis, ac Sirenas, quae Iunonis suasu Musas in certamen cantus prouocarunt: quibus victis Musae pinnas ex alis conuulserunt, sibíque coronas fecerunt, vt ait Pausanias in Boeoticis. Habuit filiam etiam Dircen, quae in fontem conuersa fuit, in quo Bacchus recēs natus lotus fuit, vt ait Euripides in Bacchis:

Ἀχελῴου θύγατερ	*O Achelos filia*
πότνι', εὐπάρθενε Δίρκα.	*Verenda virgo Dirce:*
σὺ γὰρ ἐν σαῖς ποτε παγαῖς	*Olim tuis nam fontibus*
τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.	*Iouis cepisti filium.*

¶Cùm igitur mutua sit elementorum inter se vicissitudo mutationis, Solísque radii ex Oceano & terrae suprema parte vapores excitent, inde niues, & grandines, & imbres gignuntur, vt ait Aristot. Meteorologicis, ex quibus fit incrementum fluminibus: quare filius Oceani dictus est. Terra eius mater dicta est, vel quòd ea in aquam, vt in propinquum elementum soluatur, vel quia ex incluso aere in ipsa terra nascantur fluuii, cùm in aquam mutatur. Alii crediderunt vim esse optimarum aquarum Acheloum, sicuti testatur in ponderibus Asiae Ephorus: ἢ τοὺς ἐκ Δωδώνης χρησμούς. σχεδὸν γὰρ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς προστάττειν ὁ θεὸς εἴωθεν Ἀχελῴῳ θύειν· ὥστε πολλοὺς νομίζοντας οὐ τὸν ποταμὸν τὸν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ῥέοντα, ἀλλὰ τὸ σύμπαν ὕδωρ Ἀχελῷον ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ καλεῖσθαι. *vel oracula Dodonaea. nam in omnibus ferè responsis iubere solitus est Deus sacrificari Acheloo: quare permulti in eam opinionem inciderunt, vt non fluuium per Acarnaniam defluentem, sed vniuersam vim aquarum Acheloi nomine ab oraculo vocari crediderint.* erat enim illa sacrificantium consuetudo, vt in omnibus sacrificiis aquam illam, quae sacris adhiberetur, nominarēt Acheloum, quod testatur paulò pòst idem Ephorus: μάλιστα γὰρ τὸ ὕδωρ Ἀχελῷον προσαγορεύομεν ἐν τοῖς ὅρκοις, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις. *maximè verò inter iurandum, & in precationibus & in sacrificiis aquam Acheloum nominare consueuimus.* est enim suauissima & saluberrima Acheloi aqua credita, qui fluuius est Acarnaniae, & in mare apud insulas Echinades vocatas ingreditur, vt ait in his Herodotus in Euterpe: καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελῷος, ὃς ῥέων διὰ Ἀκαρνανίης καὶ ἐξιεὶς ἐς τὴν θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισέας ἤδη ἤπειρον πεποίηκεν. *atque Acheloi praesertim, qui fluuius per Acarnaniam delabens in mare insularum Echinadum intrat, earúmque dimidium iam continentem fecit.* Atque in hanc sententiam de Acheloo scripsit Strabo lib. 10. Geographiae, quòd latus australe Acarnanicum & Aetolicum ipso mari perfunditur,

quod ſinum efficit Corinthiacum, in quem Achelous influit, qui ſuperioribus temporibus Thoas appellabatur, at poſtea dictus eſt Achelous, vt ſcripſit Plutarchus in libro de fluminibus ac montibus. Cur tauri formam ſumpſerit, diximus. Factus eſt Draco idē, quia ſinuoſo curſu deferūtur flumina. cùm idē aſſiduis aliquando imbribus non augeatur ac placidus ſit, humana forma fingitur: at ob ſonitum, taurino capite. Hercules, vt ait Strabo libr. 10. Oeneo affinitate coniunctus, & in omnes mortales beneficus fluuium temere & cum impetu regionem infeſtantem aggeribus & aquæ ductibus coercuit & extenuauit: eámque aquam in multos riuulos diductam, quæ priùs regionem laniabat, vtiliſſimam reddidit. Inde dictus eſt illi fluuio taurinum cornu defregiſſe, & pro illo cornu abundantiæ rerum omnium accepiſſe. Fluuius igitur paulatim exiccatus eo pacto fabulæ locum dedit, quæ in honorem Herculis ficta eſt. Quid aliud ſub hac fabula contineatur, præter hiſtoriam, non reperio, niſi quòd per prudentiam omnia vel maximè noxia efficiuntur vtilia: cùm præſertim iſtud Herculeæ prudentiæ quoddam fuit è muneribus, cuius iam ſententia fuit explicata. at nunc de apro Calydonio.

De apro Calydonio. CAP. III.

SED quoniam nemo propè eſt antiquorum poetarum, quin aprum Calydonium celebrauerit, nos etiam breuiter quæ de illo memoriæ prodita ſunt, percurramus. Fabulantur itaque Oeneum Aetolorum regem, Calydoniæque imperantem, primitias tum frugum, tum etiam domeſticorum animalium Dianæ offerre ſolitum: qui cùm ſumtui parcere decreuiſſet, Dianam ſolitis primitiis defraudauit, at Soſiphanes in Meleagro memorię prodidit Oeneum Diis omnibus ſolitum primitias ferre ob eximiam ſuæ regionis fertilitatem, verùm aliquando Dianæ honores prætermiſſe. Illa igitur ob neglectum honorem indignata, aprum inſignis magnitudinis ac feritatis, qui in Oeta monte verſabatur, in Calydonium aprum immiſit, qui vniuerſam regionem deuaſtaret; quod ita breuiter complexus eſt Ouidius libro 8. Metamorph.

Sus erat infeſta famulus, vindéxque Dianæ.
Oenea namque ferunt plenis ſucceſſibus anni
Primitias frugum Cereri, ſua vina Lyæo,
Palladios flauæ laticus libaſſe Mineruæ.
Cœptus ab agricolis ſuperos peruenit ad omnes
Ambitioſus honor, ſolas ſine thure relictas
Præteritas ceſſaſſe ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira Deos.

Atque

Atque inter cætera damna quæ illi regioni inferebat, cultissimã Oenei vineam, quam Ancæus Neptuni & Astypaleæ nymphæ filius multa diligentia plantauerat, populabatur: in qua educanda & ipse Oeneus non mediocriter insudauerat, vt ait Homerus Iliad. primo:

καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ὦρσε
χωσαμένη, οἱ οὔ τι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς
Οἰνεὺς ῥέξ᾽, ἄλλοι δὲ θεοὶ δαίνυνθ᾽ ἑκατόμβας,
οἴῃ δ᾽ οὐκ ἔρρεξε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο,
ἢ λάθετ᾽, ἢ οὐκ ἐνόησεν. ἀάσατο δὲ μέγα θυμῷ.
ἣ δὲ χολωσαμένη δῖον γένος ἰοχέαιρα,
ὦρσεν ἔπι χλούνην σῦν ἄγριον ἀργιόδοντα,
ὃς κακὰ πόλλ᾽ ἔρδεσκεν ἔθων Οἰνῆος ἀλωήν.
πολλὰ δ᾽ ὅ γε προθέλυμνα χαμαὶ βάλε δένδρεα μακρὰ
αὐτῇσι ῥίζῃσι, καὶ αὐτοῖς ἄνθεσι μήλων.
Suscitat his irata malum Diana, quòd illi
Cùm superos olim ad conuiuia læta vocassent;
Oeneus hanc vnam merito priuauit honore:
Siue oblitus enim, seu nesciit, haud tulit æqua
Mente, Iouis fore præteritam de semine natam.
Tunc irata Iouis proles Diana ferocem
In vites immisit aprum, qui plurima fecit
Tristia, qui plantas radicibus eruit imis,
Æquauitque solo pomos cum floribus ipsis.

Memoriæ proditum est Ancæum fuisse seruis asperum & immitẽ, dum eam vineam plãtaret; quare vnus ex iis dominum eius vineæ non gustaturum esse fructum inquit: at Ancæus, vbi fructus ad maturitatem peruenit, seruum deridebat, iussitque sibi vinũ miscere: qui, vbi poculum esset ori admoturus, illi falsum fuisse eius sermonem obiecit. cui seruus respondit:

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem, supremáque labra.

Cùm hæc ita dicerentur, Ancæo plenum poculum tenẽti accurrit quidam nuncians ab ingenti apro vineam totam deuastari. tunc Ancæus deposito poculo, arreptáque securi in illum aprum irruit, à quo vulneratus crus, vt sensit Pherecydes, interiit. Pausanias tamen in Arcadicis non solùm Ancæum in aprum irruisse, sed cum opem ferret Meleagro OEnei filio, ab illa belua cæsum fuisse memoriæ prodidit: quem in vẽtre vulneratum ait Ouidius. Postea robustissimi venatores ex vniuersa Aetolia ad hũc aprum cædendum cõuenerunt. nam ad Meleagrum venit Iason, Theseus & Pirithous, Lynceus, Idas, Cæneus, Leucippus, Acastus, Ampycides, OEclides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hylæus, Hippasus, Nestor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothous, Cometes. At enim multi mortales in ea pugna

ceciderunt dentib.eius apri crudeliter laniati. Scripsit Ouidius libro octauo hunc fuisse à Meleagro in armo cæsum venabulo, cùm tamen Isacius ab eodem Meleagro defixum in fronte fuisse venabulum dicat, priorémque omnibus Atalantam Iasonis, at nō Schœnei filiam sagitta aprum percussisse dicat, vt est in hist.102. chil.7.apud Zezem. Quantæ fuerit magnitudinis hic aper vel ex eo patet, quòd vnus eius dens in hortis Cæsaris fuisse dicitur in templo Liberi patris, haud minor vnius pedis & quadrantis mēsura. Ferunt enim multas immanes beluas in hominum improborum perniciem variis temporibus fuisse à Diis excitatas, vt Erymanthium etiam & Crommyonium apros, & taurum in Cretenses, quia cùm Minos latè mari totam Græciam alluenti imperaret, nihilo maiorem Neptuno quàm Diis cæteris honorem tribuisset.

¶Hæc idcirco celebrata sunt à poetis, vt nullum Deorum cultum impune negligi à mortalibus sciretur: sed omnia quæcunque grauia contingunt, siue sterilitas sit agrorum, siue animalium pestilētia, siue immanitas monstrorū, vel propter neglectā religionem, vel propter hominum improbitatem consilio & prouidētia Dei contingere: quamuis ita occultæ aliquando sunt causæ, vt videantur naturæ ductu potiùs, aut congressu astrorum, aut vario Solis motu, quàm Dei voluntate & consilio contingere. nihil fit enim horum sine diuina voluntate. inde fit aliquādo, vt quæ minentur sidera, ob Dei bonitatem euanescant, at quæ non fuerant ante visa & præcognita, nos repentè inuadant: cùm omnia & iustè, & consultò, & certo Dei iudicio fiant. Atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significare voluerunt, nisi quòd propter peccata veniunt aduersa: colendam scilicet Deorum immortalium esse religionem, quam nemo sine calamitatibus & impunè neglexerit. at nunc de Centauris dicamus.

De Centauris. CAP. IIII.

ILLA quæ de Ixione superiùs explicata fuerunt, nos breuiores facient in Centaurorum explicatione. Dicuntur Centauri Nubis & Ixionis fuisse filii: qui nati sunt ex illa nube, quam Ixion pro Iunone compressit. Hi dicti sunt in Pelio monte à nymphis educati fuisse, qui adulti cum equabus coniuncti genuerunt Hippocentauros. Dicti sunt autem Centauri, quasi Centuri, cùm κεντάω pugno significet: quoniam primi hi omnium mortalium pugnare ex equis inuenerunt: apud quos Pelethronius frænum & calcaria repetit, quibus tardiores aut celeriores equi frænarentur aut impellerentur. Hi Thessaliæ populi fuerunt Pelii montis accolæ, agrestes planè & implacidi & contumeliosi in omnes viri. Grauis pugna inter hos & Lapithas, qui dicti sunt ita ab Apol

linis

linis & Stilbes Nymphæ filio Lapitha, vt ait Posidonius aliquando exorta est: nam cùm Pirithous Deidamiam, vel (vt alii maluerunt) Hippodamiam Bysti filiam ducens nuptias celebraret, quòd affines essent Centauri Deidamiæ, illos etiam ad conuiuium conuocauit. Isti igitur simul ac vino incaluerunt, & ipsam sponsam, & reliquas Lapitharum vxores petulantiùs attrectare, & violare denique conati sunt. Id Lapithis non ferentibus grauis pugna in ipsa regia committitur, multique ex Centauris in ea ceciderunt, Theseo præsertim adiuuante Pirithoum, vt patet in Scuto Hesiodi his carminibus:

ἐν δ' ἦν ὑσμίνη Λαπιθάων αἰχμητάων
Καινέα τ' ἀμφὶ ἄνακτα, Δρύαντά τε, Πειρίθοόν τε
Ὁπλέα τ', Ἐξάδιόν τε, Φάληρόν τε, Πρόλοχόν τε,
Μόψον τ' Ἀμπυκίδην Τιταρήσιον, ὄζον Ἄρηος,
Θησέα τ' Αἰγεΐδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν
ἀργύρεοι, χρύσεια περὶ χροῒ τεύχε' ἔχοντες.
Κένταυροι δ' ἑτέρωθεν ἐναντίοι ἠγερέθοντο.

Hic inerant Lapithæ, pugnax genus, inclyta pubes,
Canea, Pirithoúmque Dryantaque; & Hoplea circum
Pugnantès: circa Prolochum, Exadium, atque Phalerum,
Mopsumque Ampyciden Titarcsion, hic quoque Theseus
Ægides aderat similis Diis ille supernis.
Aurea tela viris aderant, argentea membra.
Parte alia stabant Centauri deinde frequentes.

Fuit autem poculis primùm, & mensis, & sacris vasis pugna commissa, vt ait Valerius Flaccus in primo Argonaut.

Parte alia Pholoe, multóque insanus Iaccho
Rhæcus, & Athracia subitæ de virgine pugnæ.
Crateres, mensæque volant, áraque Deorum.

Ad extremum verò victoria penes Lapithas fuit, ac Centauri in fugam versi de suis finibus pelluntur, qui fuga se seruarunt in Pholoem, Arcadiæ, vt videtur testari Orpheus in Argonauticis:

ἐς δ' ἂρ ἄεισα μάχην Κενταύρων ὀβριμοθύμων,
οὓς Λαπίθαι κατέπεφνον ἀτασθαλίῃς εἵνεκα σφῶν.

Centauros cecinit, gens vtque asperrima bello;
Stultitiæ pœnas Lapithis tamen inde dedere.

Victi igitur à Lapithis Centauri nouas sedes sibi quærere coacti sunt, & in regionem Perrhæborum profecti, pulsis prioribus illius loci colonis ibi habitarunt, vt ait Strabo lib. 9. Fuerût hæc insigniorum Centaurorum nomina, qui in ea pugna fuisse dicuntur: Abas, Arius, Aphidas, Astylus, Amycus, Antimachus, Apheus, Amydas, Asbolus, Abryus, Arctus, Bromus, Bianor, Bretus, Brauenor, Cæneus, Chiron, Cyllarus, Cronius, Criton, Craneus, Dictys, Danis, Dyneus, Dryalus, Dorpus, Dorylus, Demoleon, Elops, Erigippus, Eurytus, Eurynomus, Emmachius, Enopion, Gryneus,

Gripheus, Herlinus, Hippasus, Hylas, Helinus, Harpagus, Harmandio, Imbreus, Iphinous, Latreus, Lycetus, Lycus, Lycidas, Lycochthon, Monychus, Mimas, Mermerus, Medon, Meneleus, Nessus, Medon, Nyction, Odites, Ocelus, Orneus, Pholus, Perimedes, Pisenor, Picagmus, Phlegræus, Petræus, Pyretus, Praxion, Pæantor, Rhœcus, Riphetus, Ripheus, Thaumas, Thereus, Thonius, Teleboas, Stipalus, Therodonus, Silanthus, Theramon, Thurius. è Lapithis verò nonnullos recensuit Hesiodus in Clypeo. His addiderunt quidam Baium, at non illum tamen qui vrbi nomen dedit Mercurii, vel (vt alii maluerunt) Neptuni filium. quamuis Centaurorum nonnulli, quia durum esset & agreste genus erga omnes externos, vim Herculis senserunt, vt dictum fuit: siquidem hi sagittis veneno hydræ infectis vulnerati se lauantes, Anigeri fluminis aquam infecisse dicuntur; ita vt vnda illa teterrimum odorem diu seruauerit, & pisces qui in eo flumine nascerentur esui essent inutiles. At Antimachus in Centauromachia illos ab Hercule pulsos è Thessalia in insulas Sirenum confugisse scripsit, vbi cantib. illarum delectati omnes in apertam perniciem fuerunt attracti. deinde vbi Nessus, & alii Centauri sepulti fuissent. ex iis vulneribus non procul à Calydone, in colle, qui Taphossus fuit nuncupatus grauissimus odor ad montis radicem suffundebatur, ac tabo simile quiddam manabat, vt ait Strabo lib. 9. Quæ de Centaurorum forma dicuntur, illa fabulosa sunt omnino, vt quæ de illorum ortu. Alii igitur Ixionis filium Chironem fuisse tradiderunt, à quo originem duxerint Centauri. Alii Saturnum cum Philyra Oceani filia congressum inquiunt cùm imperaret Titanibus; mox cum ipsos Rhea deprehendisset, Saturnus ob pudorem se in equum vertit, vnde Chiron natus dicitur hippocentaurus, omniumque Centaurorum iustissimus, & sapientissimus: qui fuit Iasonis & Achillis pædagogus. illa igitur caussa fuisse dicitur, cur Centauri geminam formam sortiti fuerint, equinam scilicet à patre, humanam à matre. Quidam igitur putarunt inferiorem partem ad collum vsque formam fuisse equinam, & ab equino ventre pro collo ventrem & formam hominis consurgere, totámque conspici superiorem partem, ita vt equitantis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Quidam putarunt posteriores tantum pedes fuisse equinos, at priores humanos, vt ait Pausanias in Eliacis prioribus. At Lucretius lib. 5. neque hac, neque illa forma esse potuisse Centauros omnino contendit, non solùm quòd duę formæ tam diuersæ simul esse non possint, cùm altera vigere incipiat, cùm altera senescit, ac fit inualida, verùm etiam quòd omnia è certis seminibus oriri necesse sit, atque in omnibus vnam naturam excellere: cùm duæ formæ diuersæ parésque viribus simul esse non possint. quare ita inquit:

Sed ne-

Sed neque Centauri fuerant, nec tempore in vllo
Esse queunt duplici natura, & corpore bino:
Ex alienigenis membris compacta potestas.
Hinc illinc par vis, vt non par esse potis sit.

Cùm Hercules benignè à Chirone aliquando fuisset hospitio acceptus, Chiron breuitatem sagittarum Herculis admiratus eas contrectauit, quarum vna dicitur in pedem Chironis decidisse; quare ille dictus est ex eo vulnere fuisse mortuus, & ob eximiam iustitiam, Deorúmque cultum inter sidera relatus. Achæus verò & Erasistratus non interiisse Chironem ex illo vulnere inquiunt, sed centaurea herba, quam centaureum etiam vocant, vulneri adhibita sanatum fuisse: quæ ab ipso postea, vt inuentore vsus eius herbæ, fuit appellata, de qua ita meminit Virg. lib. 4. Georg. quam centaureum vocauit:

Cecropiúmque thymum, & graueolentia centaurea,

& Lucretius libro secundo:

At contrà tetra absynthi natura, ferique
Centauri fœdo pertorquent ora sapore.

Est enim & amara, & grauiter olens illa herba. Nam prima & simplicior antiquorum medicina fuerunt radices herbarum, vt in his significauit Homer quibus plerique morbi curabantur:

ἐπὶ δὲ ῥίζαν βάλε πικρὴν,
χερσὶ διατρίψας,

radicem iniecit acerbam
Contundens manibus.

Quòd si Centaurorum forma omnino in rebus humanis esse non potest, quæ caussa antiquos compulit ad hæc ita fabulosè confingenda?

¶ Patuit (vt arbitror) ex rebus Centaurorum gestis quid per hæc significare voluerunt. Nam in tam prodigiosa corporis forma, quæ humanitas, quæ iustitia, quæ temperantia, quæ pietas esse potuit? aut qui dimidium sui belua teterrima extiterit, quo pacto non in maximas difficultates ob sua flagitia illabatur, patriámque & facultates per summam turpitudinē relinquere cogatur? Verùm quoniam suus est virtuti vniuscuiusque locus, potéstque vel in turpi forma aliquando inesse virtus, idcirco ob æquitatem eximiam Chiron fuit inter sidera receptus. Per hæc igitur quæ dicta sunt de Centauris, significare voluerunt antiqui, vino non esse immoderatè indulgendum, neque cedendum cupiditatibus, neque manus in res alienas per vim iniiciendas, sed temperantia & iustitia in omnib. vti conuenire: cauendósque esse illos qui turpissimo sunt corpore, quoniam mores plerumque corpori sunt similes. At contra illum esse finem omnium improborū, vt patriā, facultates, penates, liberos, vxores relinquere cogantur, & extorres aliam patriam sibi per inopiā quærāt. Nec me

præterit quosdam fuisse, qui primos Centauros equitare inquiant inuenisse. At nunc de Cygno dicamus.

De Cygno. CAP. V.

AT verò de Cygno diuersæ fuerunt antiquorum scriptorum sententię, quòd eum alii aliorum parentum filium, & alia de caussa in auem sui nominis mutatum fuisse, tradiderunt. Nam Cygnus ille, qui fuerit ab Hercule occisus, & in auem sui nominis dicitur postea mutatus, fertur fuisse Martis & Cleobulinæ filius, vt traditum est à Posidonio in libro de Diis & heroibus. Fama est hunc Cygnum Martis filium idcirco fuisse ab Hercule trucidatum, quoniam ille in Thessaliam accedentes aduenas interimeret, cùm esset templum patri erecturus è capitibus cęsorum à se hominum. Fuit & Cygnus Apollinis filius ab Achille cæsus cùm militaret ad Troiam. de quo ita scripsit Isacius: Ἀχιλλεὺς δὲ ἐπιστρατεύσας τῇ Τροίᾳ, ἀνεῖλε τὸν Κύκνον, καὶ Τέννην τὸν λόγῳ υἱὸν Κύκνου, ἔργῳ δὲ Ἀπόλλωνος. *Achilles cùm ad Troiam militaret, Cygnum ac Tennum interemit, verbo quidem Cygni filium, at re ipsa filium Apollinis.* Fertur trucidatus fuisse ab Achille ad Troiã, & ab aliis creditus Cygni filius, cùm esset Apollinis, vt patuit, quoniam opem ferens Troianis cum longis nauibus angustias maris Troiani occlusisset, impediretque Græcos, neque illos descẽdere pateretur, quem tamen plerique fuisse Neptuni filium existimarunt. Silenus autem in fabulosis historiis Diomedis socios in illas aues, tanquam sorores Meleagri in meleagrides, mutatos fuisse scripsit: quæ res ita habuit. Cùm Diomedes Tydei ac Deiphiles filius in patriam post bellum Troianum rediisset, fertur in vltionem eius vulneris quod Marti & Veneri Diis intulerat, eius vxor Aegialia exagitata fuisse incredibili desiderio, atque furioso propè quodã amore Comætæ filii Stheneli, vel (vt aliis magis placuit) Cyllabari. Idcirco cùm domũ rediisset ita ille detentam vxorem reperit, vt parum abfuerit, quin ab ipsa Aegialia fuerit trucidatus, cùm vix se seruasset ad Aram Iunonis Argiuæ. Postmodo de statu rerum præsentium decidens, ac desperatione captus, ad populos vocatos Daunios in Italiam commigrauit, quibus per illud tempus Daunus rex imperabat. Cùm fortè tunc accidisset, vt Daunus ab hostibus obsideretur, audita Diomedis virtute ac fortitudine, eiúsque in Italiam aduentu, misit rogatum ipsum Diomedem vt sibi opem ferret in ea rerum difficultate. promisit etiam se partem suę regionis ad habitãdum esse daturum ad remuneratione̅ tanti beneficii. Ille vbi auxiliatum Dauniis iuisset, victoriámque illis peperisset, vrbẽ postea vocatam Argyrippã cõdidit, quam sibi esse regiam statuit. Nam cùm Daunus vellet videri tãti accepti beneficii minimè oblitus, proposuit Diomedi, concessitque optionem, vtrum mallet eligendi, vel totam prędã, vel totã regionem hostis

hostis, quam cepisset. cum neutrum horum voluisset eligere Diomedes, cuperétque Daunus aliquo condigno munere satis Diomedis in se beneficentię facere, Althęnum Diomedis fratrem nothum iudicem statuit. atenim Althænus cùm fuisset captus amore Euippæ filiæ Dauni, velletque Dauno gratificari, Regionem Dauno adiudicauit, iussitque prædam dari Diomedi, fertur ille iudicio indignatus Diomedes Deos rogasse, vt neque semina vtiliter terræ concrederetur, neque illa fructum ferret, nisi aliquis è suis cognatis aut ciuibus ibi seminasset. Postea verò cùm istud ipsum contigisset, neque terra vllos fructus ferret, & si qui nascerentur, per malignitatem aeris vel deciderent è plantis, vel ad maturitatem nō peruenirent; animalia passim perirent, ac si quæ ferrent in vtero, facerent abortum: dicitur Daunus misisse sciscitatum oraculum, quænam esset tantæ Deorum indignationis causa, aut quid in Deos esset commissum, ex quo tot incommoda, tótque calamitates Dauni regionem inuasissent. cùm respondisset oraculum, istud partim ex imprecatione Diomedis contigisse, partim etiam ex ira Deorum, & præsertim Veneris, quæ vel ipsum fratrem in Diomedem per amorem Euippæ incitasset, Daunus in præsenti rem dissimulat, atque consilium prorogat in opportunum tempus. Nec ita multis sanè diebus interiectis Daunus Diomedi insidias parat, & tanquam Diis inuisum atque inimicum repentè trucidat. Græci Diomedis socii qui fuerant illum in Italiam secuti, visa sui ducis morte tam fœda, támque miserabili, illum magnopere lugere cœperunt, atque stridulè conquerentes dicuntur omnes Deorum misericordia in cygnos aues canoras fuisse conuersi. quod accidit in insula Diomedea vocata è regione Gargani. Alii dicunt non in cygnos quidem fuisse mutatos, sed in aues cygnis simillimas, quæ dictæ sunt postmodo insulam vocatam Diomedeam habitasse de nomine ipsius Diomedis. Est autem illa insula iuxta sinum Ionium Adriaticúmque posita, vt scripsit Agatharchides in rebus Europicis, & Callimachus in libro de conditis insulis, & habitatis vrbibus, & de illarum nominibus. Nam Iapyges & Apuli cùm populi essent iuxta sinum Ionium, alii horum dicti sunt Peccutii, alii Diculi, qui postea Daunii & Tarentini vocati fuerunt. Fuit enim regio Dauniorum in Apulia, quæ postea tota Iapygia ab Iapyge Dędali filio. hinc Salatia, hinc Calabria vocata fuit. atque Apulia dicta est ab vrbe Diomedis Argyrippa quæ sequentibus temporibus Apulis nominata fuit. His addidit præterea Timæus Siculus in rebus patriis, & Alcimus, omnes Diomedis statuas, quas in illa regione ex iis saxis passim sibi erexerat, quæ secum è Troianis ruinis in naui aduexerat, fuisse in mare contumeliosè deiectas. nam memorię proditum fuit ab illis Siculis scriptorib. Diomedem cùm aureum scutum Glauci haberet, Colchicum draconem interc-

misse, qui Phæaciam regionem deuastauerat, vbi primùm in Italiam aduentaret. ea re insignem honorem adeptus Diomedes permultas sibi statuas ad perpetuam præclari facinoris memoriam erigendas curauit; quæ è saxis Troianis (vti diximus) excisæ fuerunt, quæ statuę vnà cum ipso Diomede cæso in mare à Dauno fuerunt deiectæ. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis rebus Cygnum fuisse regem illorum Ligurum, qui habitarunt in Gallia transpadana, laude musicæ artis & cognitionis clarum: qui vbi mortuus esset, dicitur ab Apolline in auem sui nominis mutatus. Alii dixerunt ducem Ligurum Cygnū nomine miro amore Phaethontem prosecutum fuisse, qui post eius casum tam assiduè flebat atque eiulabat, vt Deorum misericordia in auē sui nominis fit mutatus, atque cùm esset musicæ artis peritus, creditur post mortem Apollini musicorum Deo esse consecratus. Lucianus in eo dialogo qui Cygnus inscribitur, assessores fuisse Apollinis cygnos commemorat, & amicos homines musicæ peritos, qui cùm mortui essent, fuerunt in aues sui nominis mutati ab eodem.

¶Hæc ea sunt quæ de Cygnis fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis scriptoribus: quæ si diligentiùs considerētur, partim nos admonent nullā esse turpitudinem, nullámque arrogātiam, quæ Deum non habeat vindicem & vltorem; partim etiam ad insigniorum hominum laudem fuerunt excogitata. nam cùm Diomedes vel Deos ipsos vulnerasset, iustam Deorum vindictam omnino aufugere non potuit, quia tam felici rerum successu elatus fuerat, vt neque Diis quidem pepercerit in ipsa rerum felicitate, quos magis vt autores omnis humanę felicitatis impensiúsq. venerari atque obseruare decebat. Eius socii dicūtur in aues fuisse mutati, quòd omnis infelicitas & miseria alas iniungit prioribus amicis ad fugam. Facti sunt cygnis similes, vt alii voluerunt, aut ipsi cygni, dum lugubres ac miserabiles voces emitterent, quoniam neque tutum est, neque sapiens neque valde pium illorum sceleratorum calamitates lugere, qui diuino consilio, diuináque prouidentia propter illatas vel in ipsos Deos iniurias illas calamitates patiantur, cùm illud scire possimus. Fiunt enim brutis similis ii qui neque motibus animorum moderari aliqua saltem ex parte possunt, neque animo ferre nitantur illud, quod diuinitus statutum nulla ratione mutari possit. Hæc res iure optimo fecit, vt socii Diomedis in aues Diomedeas vocatas dicantur fuisse conuersi. Alii dixerunt Cygnū illum ab Achille cæsum cùm ad Troiam militaret, in auem sui nominis fuisse conuersum, non quidem reipsa (nullum enim fuit tēpus quo homines in plantas, aues, pisces, aut saxa mutarentur) sed ad consolationem suorū illud fuisse à poetis confictum. nam fuit vna multarum fabularum excogitatarum ratio aliquando, assentatio poetarum nimirum, qui nihil sibi non licere arbitrati sunt, modò principum suæ

ætatis

xtatis gratiam per sua figmenta aucuparentur. Sic homines sæpius in Deorum numerum post mortem sunt intrusi, quibus templa, altaria, sacerdotes, ceremoniæ, ac proprii ritus sacrorum fuerunt instituti, multique in varia corpora animalium per suauitatem orationis cum mirifica legentium voluptate peruenerunt. Habet enim illud suauitatis poeticè, vt illa quæ in soluta liberáque oratione ridicula viderentur & vana & mendacia, ipsa non solùm probabilia & similima veris efficiat, sed etiam cum incredibili auditorum voluptate & admiratione ita imprimat in animis, vt non facilè deleantur. Istud fit propter metri naturam ac varietatem rerum, quas licet poetis in sua scripta asciscere, cùm reliqua scriptorum genera ad finem suscepti negotii properare soleant, priùs quàm aliquid exterum admisceatur: nam cum liceat poetæ aliquando vel ad minima quæque describenda peruenire, illud certè non permissum est facilè cæteris scriptoribus, nisi maxima de caussa, & cùm res ipsa necessariò postulare appareat. Quòd verò Cygnum Ligurum regem eorum qui habitarũt in Gallia transpadana, in illam auem mutatum fuisse ab Apolline memorarunt, id certè significare voluerunt poetę, optimarum artium expertes esse principes homines non oportere, vel esse prorsus ignaros, quæ liberales vocantur, cùm & animum ad regias virtutes & ad optimam rerum præsentium administrationẽ, & ad futurorum prudentiam mirabiliter effingant, & ad rerum vel secundarum vel aduersarum euentum æquo animo perferendum. Istud à musicæ scientia primum inchoandum esse censuerim, sed non ab illa fabularum & combibonum garrulitate aut vociferatione: quoniam ea vis est illius, vt animum, moresque parum aptos priùs componat, deinde præparet compositum ad omnes rectas disciplinas facilè imbibendas. Alii dixerunt poetas ad viuentium coniunctorum Cygni ipsius regis gratiam illũ immortalibus laudibus extulisse ob peritiam musicæ facultatis, quẽ & gratum Diis hominem fuisse dixerunt, & post mortem etiam vixisse, atque in auem pulcherrimam, Apollinique dicatam mutatum, quæ vel mortem ipsam cum cantu exciperet, quia se Deo amicam esse sentiat, & ad meliorem vitam sit transitura. Nam cùm mors communis sit omnibus animantibus, neque vlla sit differentia sanguinis, facultatum, honorum, nisi quis vi laudis ac virtutis, communem omnibus vitæ metam perpetuitate nominis superauerit, vel nihil est magnopere expetendum in rebus humanis, vel sola gloria, quæ per bonitatem morum sanctitatem, fidem, pietatem, integritatem, innocentiam ac beneficentiam latè extenditur. fit etiam hoc ipsum per disciplinarum liberaliúmque artium præstantiam cognitionis, qui honor in animis posterorum diutissimè conseruatur: nam cùm fieri omnino non possit vt nihil agamus, quid aptius præclaris ingeniis relictum est in quo

se exerceant, cùm quid datur ocii, quàm in cognoscendis rebus gestis præteritorum temporum,& deliriis quibus se suósque perdiderunt summis rebus præfecti,aut quibus virtutibus hæc omnia ab iisdem sapienter sunt conseruata? est illud præterea studium honestissimum omnium ac vtilissimum,& cæteris omnibus occupationibus præferendum, quo aliquis seipsum ad vitam quàm honestissimè cum virtute transigendam informet. Atque de Cygno satis,nunc dicatur de Harpyis.

De Harpyis. CAP. VI.

HARPYIAE, quæ Stymphalides aues etiam vocatæ fuerunt, filiæ fuisse dicuntur Thaumantis & Electræ Oceani filiæ, ac sorores Iridis, vt scripsit Hesiod. in Theogonia in his versibus:

Θαύμας δ' Ὠκεανοῖο βαθυρρείταο θύγατρα
ἠγάγετ' Ἠλέκτρην· ἡ δ' ὠκεῖαν τέκεν Ἶριν,
ἠϋκόμους θ' Ἁρπυίας Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε.
Oceano natam, Thaumas, qui litora pulsat,
Vxorem Electram duxit: mox edidit Irim
Illa viro; Harpyias, Aelloq́, Ocypetenq́.

Acusilaus Neptuni ac Terræ filias fuisse credidit; Sosibius Erasiam & Harpyiam memoriæ prodidit fuisse Phinei filias: quæ, vt patet ex superioribus Hesiodi carminibus, tres fuerũt,Iris,Aello, Ocypete.Quidam Celæno pro Iride subrogarunt.Asius,Alopen, Acheloë, & Ocypetē nominauit,vt etiã ait Hyginus. Stesichorus Thyellam addidit: Asclepiades Ocythoen, Achæus Ocypoden. Has proditum est memoriæ ab Isacio in Thracia habitare solitas, auréſque vrsorum, corpora vulturum: faciem virginum habuisse,fuisséq.alatas,& humanis brachiis ac pedibus,sed vnguib. mõstrosis:quæ omnia propè ita descripsit Virg. lib.3. Aeneidos:

Tristius haud illis monstrum,nec sæuior vlla
Pestis,& ira Deûm Stygiis sese extulit vndis.
Virginei volucrum vultus:fœdissima ventris
Proluuies:vncæq́ manus,& pallida semper
Ora fame.

Has ad epulas aduolantes facit,& volucres idem poeta nominauit.Has igitur Iouis canes fuisse memorant poetæ,ac rapaces dæmones:quæ ad dirum Phinei supplicium fuerint immissæ. Nam scripserunt antiqui Phineum in Bithynia iuxta fluuium Salmydessum Thraciæ habitare solitum,Agenoris & Cassiopeæ filium, vel (vt quibusdam magis placuit)Agenoris & Phœnicis;vt Apollodoro,Neptuni: quem tamen in Paphlagonia regnasse omnes narrant. Hunc aiunt nonnulli cùm optio sibi data esset, vt vel cæcus diutissimè viueret,vel post certum tempus moreretur: cæcum

cum consultò à Sole factum fuisse, & ab Agenoris temporibus vsque ad Argonautarum nauigationem vixisse. Alii, quorum sententiæ accedit Sophocles, Cleopatram vxorem fuisse narrant Boreæ & Orithyiæ filiam, è qua Phineus duos filios Crambim ac Orythum susceperit; vel (vt alii maluerunt) Parthenium & Crambim. Postea repudiata Cleopatra Idæam Dardani Scytharum Regis duxit: tum adolescentes illi accusati sunt, quòd stuprum nouercæ obtulissent, & à patre comprehensi ob id facinus capitis damnati. tandem ab Argonautis cognita illorum innocentia, & quæ inter ipsos intercedebat, affinitate multis barbarorum cæsis, & ipso etiam Rege obtruncato in eo certamine, liberantur. Non defuerunt qui ob eam accusationem oculis captos fuisse adolescentes inquiant: quare indignatus Neptunus ob eam crudelitatem illum etiam cæcũ fecit, & Harpyias immisit. Alii, inter quos Philochorus hos Thynum & Mariandynum vocarunt. Alii hos non è Cleopatra, neque ex Idæa Dardani filia, sed è quadam pellice Scythica natos fuisse autumarunt. Id cùm fecisset Phineus, dicitur eo supplicio à Ioue affectus vt oculis careret, & perpetua fame discruciaretur: cui tamen cùm paratæ forent epulæ, neque illas comedere tunc quidem licebat, quoniam Iupiter suos canes Harpyias scilicet ad eum miserat, quæ vel ex ore comedentis cibum eriperent. Acusilaus Argiuus, quia, cùm vates esset, Iouis ac Deorum arcana mortalibus patefecisset, his suppliciis addictum scripsit, ad quẽ profecti Argonautę perbenignè accepti, pro pręmio monstrati itineris in Colchidem, & pro liberalitate hospitali alatos Boreæ filios cum sagittis miserunt, qui Harpyias à mensa Phinei depellerent: quas è regione fugientes, cùm ad Plotas vsque vocatas insulas quas alii Echinadas vocarunt, insecuti fuissent: atque inde ad Argonautas iterum reuertissent, quòd illæ iurassent se non ampliùs Phineum infestaturas, illæ insulæ dictæ sunt Strophades: quæ omnia explicata sunt ab Apollon. lib. 2. Argon. cùm hæc inquiat:

ἔνθα δ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς·
ὃς περὶ δὴ πάντων ὀλοώτατα πήματ' ἀνέτλη
εἵνεκα μαντοσύνης, τήν οἱ πάρος ἐγγυάλιξε.
Λητοΐδης οὐδ' ὅσσον ὀπίζετο καὶ Διὸς αὐτοῦ.
χρείων ἀτρεκέως ἱερὸν νόον ἀνθρώποισι
τῶ καί οἱ γῆρας μὲν ἐπὶ δηναιὸν ἴαλλεν,
ἐκ δ' ἕλετ' ὀφθαλμῶν γλυκερὸν φάος, οὐδὲ γάνυσθαι
εἴα ἀπειρεσίοισιν ὀνείασιν, ὅσσα οἱ αἰεὶ
θέσφατα πευθόμενοι περιναιέται οἴκαδ' ἄγειρον.

Hæc & Agenorides habitabat litora Phineus.
Ærumnas passus mortales est super omnes,
Quòd diuinaret: namque artem præbuit illi
Lateides. quare ille Iouis vel numina summi

Spernebat, mentémque Deûm mortalibus idem
Vaticinans nudauit. cum grauis inde senectus
Inuasit: primùm est oculorum lumine captus.
Inde suis dapibus vetitum est: quas plurima semper
Turba colonorum illius portabat in ædes.

Deinde carmina quæ sequuntur, omnia propè illa narrant quæ diximus de Phineo. Reuersi sunt autem Boreadæ, & ab insequendis Harpyis destiterunt iride illos reuocante; vel, vt aliis placuit, Iouis mandato. Cæterùm illam fuisse conditionem Boreadum memorant, vt nisi Harpyias consequerentur, sibi esset pereũdum, atque hi cæsas Harpyias à Boreadibus narrant: quarum altera in Peloponesum volauit, & in Tigrem fluuium decidit, qui ab ea dictus est Harpys, vt ait Apollodorus libro primo. Panyasis tamen non strictis gladiis à Boreadibus depulsas. sed sagittis cæsas esse arbitratus est, priusquam Boreadæ reuocarentur. Quòd autem canes Iouis vocatæ sint, patet ex his carminibus Apollonii lib. 2.

οὐ θέμις, ὦ υἱεῖς Βορέου, ξιφέεσσιν ἐλάσσαι
Ἁρπυίας μεγάλοιο Διὸς κύνας.
Non est fas, Borea nati depellere ferro
Inde canes Iouis Harpyias magni.

Has ipsas Harpyias quidam putarunt fuisse ab Hercule postea pulsas ex Arcadia, cum Stymphalum oppidum iuxta Erasinũ fluuium popularentur, æris crepitaculi tinnitu, vt dictum fuit. Has scripsit Chæremon sub quodam specu in Creta tandem se abdidisse, vnde nunquam postea euolauerint. Atque hæc ea sunt quæ de Harpyis memoriæ prodita sunt ab antiquis.

¶ Dictæ sunt Harpyiæ ab ἁρπάζω, quòd omnia secum raperent, quanquam quæ relinquebant, ita tetro & fœtido excremento inquinabant, vt fœtor omnino perferri non posset. Atque cùm fluuiorum, fontium, imbriúmque natura per Naiades, & reliquas Nymphas significabatur, aer superior & vis ignea per Iouem, aqua per Neptunum, inferior aer per Iunonem, per Vestam terra: sic per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis: qui (vt dictum est sæpius) sub his fabularum figmentis vniuersa naturalis philosophiæ, & morum præcepta tradiderunt, vtilitatem cum suauitate commiscentes. Atque vel ipsarum Harpyiarum ortus demonstrat vires esse ventorum. qui enim putarunt filias fuisse Thaumantis & Electræ, quid aliud has esse senserunt, quàm admirabilem ventorum naturam, qui è supernatante & puriore Oceani aqua per Solis radios extolluntur? Huic rei vel illud est argumento, quòd Iridem ventorum sororem putarunt, quæ in imbribus, & nubibus certo ordine collocatis apparet; neque sine imbribus fieri potest: quo tempore etiam venti vel dominantur, vel iam antecesserunt. Nomina præterea

singularum

ſingularum Harpyiarum ventorum impetum vel celeritatem,vel aſpectum ſignificant: nam Ocypete celeriter eſt volans, Aello procella, Celæno obſcuritas nubium,quæ ventis impelluntur. illud etiam indicabat forma Harpyiarum, quæ fingebantur alatæ & fœminæ ob leuitatem duplicem ac celeritatem, cùm neque Boreadæ quidem illas comprehendere potuerit, vt iure de illis dici queat:

Quid leuius fumo? flamen. quid flamine; ventus.
Quid vento? mulier. quid muliere? nihil.

Qui Iiidem vocarunt tertiam Harpyiam,in idem reciderunt: nihil eſt enim horum à vi větorum ſemotum. Quid ergo? ſignificare voluerunt per hæc ventos è ſuperna vi aquarum è puriore parte ſcilicet gigni: aut ex ea aqua quæ eſt cum terra commiſta ſuperiùs,quæ in vapores extenuata in ſublime tollitur:qui vapores poſtea modò in pluuias condenſantur, modò in ventos extenuãtur. Neque abhorret præterea à ciuili inſtitutione hæc fabula, quippe cùm declaret rapacitatem & auaritiam hominum tanquam grauiſſimum ſupplicium Deorum conſilio mortalibus immiſſam fuiſſe.Nam cur oculis captus eſt Phineus? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra anguſtiſſimos terminos includi, paucíſque eſſe contentam, atque ob eam rem perpetua fame diſcruciabatur:neque poterat præſentibus epulis veſci,cùm non pateretur illud habendi deſiderium, vt præſentibus bonis perfrueretur, ſed vt fieret tantùm locupletior. Id vulturum corpus,id vncæ manus, id ora ſemper fame pallentia ſignificabant, id reliqua corporis forma,quæ ex animo auari hominis ad vnguẽ expreſſa eſt. Quidam per Harpyias furtorum naturam ſignificare voluerunt,quæ virgines ideo putatæ ſunt, quia ſterilia ſunt Diis ita volentibus,& breui dilabuntur bona per rapinam furtúmque parta:quare & famelicæ,& alatæ,& immundæ dictæ ſunt.At nũc de Heſperidibus.

De Heſperidibus. CAP. VII.

HESPERIDES autem Heſperi Atlantis fratris filiæ fuerunt, quas tamen Eubulus Atlantis, non Heſperi fuiſſe credidit: Chærecrates Phorci & Cetus. Nomina fuerunt illarum Aegle,Arethuſa,Heſperthuſa,vt diximus in Hercule. Hæ hortos habuerunt non procul à Lixo oppido Mauritaniæ,extrema parte Aethiopiæ,ad occidentem,vbi loca fuerunt à Sole exuſta, areníſque obducta,& ob ſerpentum frequentiam infeſta;neque multum à Meroe,& à mari rubro diſtantia.ibi anguis eſſe dicebatur, qui aurea mala cuſtodiret ne ab vllo caperentur: quem ſerpentem curabat Heſperidum ſacerdos,vt apparet ex his carminibus, Virg.lib.4.

Oceani finem iuxta,ſolémque cadentem,

Vltimus Æthiopum locus est: vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos, epulásque draconi
Quæ dabat, & sacros seruabat in arbore fructus.

Nam vbi Atlas cœlum sustinere dicebatur, ibi in extrema ora terræ habitabant Hesperides, vt significauit Dionysius in libro de situ orbis in his:

Ἄτλας δ' οὐρανὸν ὄβριμος ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
πείρασιν ἐν γαίης, παρὰ τὴν Ἑσπερίδων λιγυφώνων
ἑστηὼς, κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτοισι χέρεσσι.

Sustinet hic Atlas cælum, sic fata iubebant;
Vltimus Hesperidum locus est in margine terræ,
Hic capite & manibus fert vasti pondera mundi.

Hunc hortum fama est Atlãtem montibus vndique cinxisse, quia Themis illi responderat futurum esse vt filius Iouis eò aliquando accederet, & aurea mala caperet. Hæc mala Agretas in rebus Libycis oues fuisse sensit, quæ aureæ nominarentur, quæ cùm inhumanum & agrestem pastorem haberent, dictæ sunt à dracone custodiri. at Pherecydes lib. 10. vbi nuptias Iunonis commemorauit, terram Oceano proximam in occidente aurei coloris poma tulisse inquit, pomósque aurei coloris fructus ferentes. quam sententiam ita secutus est Lucanus:

Abstulit arboribus precium, nemorique laborem
Alcides: passúsque inopes sine pondere ramos,
Retulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Draco, qui poma ipsa seruabat, Typhonis & Echidnæ filius, Ladon vocabatur, vt testatur Apollonius lib. 4.

ἷξον δ' ἱερὸν πέδον, ᾧ ἔνι Λάδων
εἰσέτι που χθιζὸν παγχρύσεα ῥύετο μῆλα,
χώρῳ ἐν Ἄτλαντος, χθόνιος ὄφις· ἀμφὶ δὲ νύμφαι
Ἑσπερίδες ποίπνυον ἐφίμερον ἀείδουσαι.
δὴ τότε γ' ἤδη κεῖνος ὑφ' Ἡρακλῆϊ δαϊχθεὶς
μήλεον βέβλητο ποτὶ στύπος.

Errantésque locum sacrum venere, vbi Ladon
Aurea seruabat flauentia mala decora,
Anguis terrigena, hic vbi cælo attollitur Atlas.
Illum curabant nymphæ perdulce canentes
Hesperides. truncum amplexus sed ab Hercule cæsus
Is fuit.

Cùm esset etiam Ladon fluuius Arcadiæ, cuius filia fuit Metope vxor Asopi Thebani fluminis, è qua Thebe nympha vrbi nomen dedit. Hunc serpentem è terra natum fuisse testatur Pausan. at non è Typhone & Echidna, vt ait Apol. enarrator. quem capità centum habere putarũt. Fama est Herculem cum ad hæc aurea mala mit-

la mitterentur ab Eurystheo, diu ambiguum constitisse, quia vbi essent, nesciret: atque ad nymphas Iouis & Themidis in spelunca apud Eridanum fluuium habitātes contendisse, vt ab iis sciscitaretur vbi posset mala aurea Hesperidum reperire; quæ ad Nereum illum miserunt, vt dictum fuit superiùs. Fabulantur etiam Atalantam Schœnei filiam tribus malis Hesperidum captam fuisse, quæ Venus dederat Hippomeni: cùm nuptiæ eius victori, at mors victis proponeretur: quare non solùm Hercules malis Hesperidum potitus fuit. nam quòd Atalanta pomis capta fuerit, ita Theocritus ait in Amaryllide:

Ἱππομένης ὅκα δ᾽ ἢ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι,
μᾶλ᾽ ἐν χερσὶν ἑλὼν, δρόμον ἄνυεν ἁ δ᾽ Ἀταλάντα
ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἄλλετ᾽ ἔρωτα.
Virginis Hippomenes thalamos vbi forte petiuit,
Mala tenens manibus currebat: vt hæc Atalanta
Vidit, vti periјt, magno correpta vt amore est.

¶Hæc ea sunt quæ de Hesperidibus fabulosè memorata sunt ab antiquis: nunc quid significent, perquiramus. Verùm res vt ad historiam referatur ita se breuiter habuisse dicitur: Fuerunt duo fratres gloria celebres Hesperus & Atlas, qui habebant oues pulchritudine egregias & flauas & colore aureo. Hesperus cùm filiam suscepisset Hesperidam nomine, illam fratri in matrimoniū coniunxit, à qua regio vocata est Hesperitis. ex hac Atlas suscepit sex filias, quæ vocatæ sunt Atlantides, & à matre Hesperides. Harum formæ desiderio ob celebritatem captus Busiris latrones & piratas misit qui eas raperent, & ad se asportarent, quo tempore Hercules aduersus Antæum pugnauit. Prædones in quodam horto ludentes puellas rapuerunt, nauíque impositas auexerunt. Hercules vbi forte pranderent prædones in litore, percepta re de virginibus, latrones ad vnum interemit, ac filias patri reddidit: pro quo beneficio & oues pulcherrimas dono accepit & alia multa ab Atlante, & astronomiæ cognitionem: quam vbi ad Græcos transtulisset, sphæræ cognitionem nimirum dictus est cœlum pro Atlante humero sustinuisse. Hesperides igitur (vt alii volunt) Hesperi filiæ fuerunt: vt alii, Atlantis: quæ sidera sunt. earum pater cœlum, aut vespertinum tempus fuit, quod quasi frater est cœli. Dictæ sunt habere hortos in occidente, in quibus essent mala aurea, quoniam stellarum natura est vt tanquam aurum splendeant, & rotunda appareant: atque ea non nisi in occidente nasci solita sunt, quia Sole occidente stellæ apparent, cùm lumine Solis per diem occultentur. At quis est draco qui hæc mala seruabat, atque hortum ambibat? signiferum circulum nonnulli sunt arbitrati. Fuerunt tamen qui mala Hesperidum oues esse in occidente dixerint, in insula, quæ perpetuo flumine circundabatur in serpentis modum sinuoso & reflexo.

Alii cùm mala Hesperidum putarint fuisse stellas, serpentem illum esse crediderunt lineam obliquam, quæ nos & astra ipsa intra se continet, quæq; horizon siue determinās linea appellatur. ea cùm obliqua sit omnibus hominibus; præterquā habitantibus sub ea linea, in qua dies noctibus pares efficiuntur, meritò serpēs ac draco ab artificibus fabularum atq; historiarum fuit appellata Qui fluuium insulam ambientē anguem esse dixerunt, ii Herculē inquiunt ad insulam obseruatis opportunitatib. traiecisse ac remeasse, cùm fluuius is factus fuisset peruius ob siccitatem, atque inde captas oues in Græciam duxisse. qui verò stellas fuisse mala illa dixerunt, rerum astronomicarum peritiam ab Hercule in Græciam latam putarunt. Atque vt summatim colligam sententiam huiusce figmenti, tanquam serpentes illi seruant aurea poma, qui ob auaritiam neque dormire quidem tutò possunt. quare præclarè dictum est à sapientibus, diuitias tanquam lapidem indicem animi cuiusquam esse datas hominibus, quæ viris bonis & prudentibus facultates essent, & quasi opportunitates ad res præclarè gerendas, ad patriæ, ad sui ipsorum, ad amicorum, ad bonorum commoda concessæ: at imprudentibus & malis quasi supplicium, cùm augeant desiderium ipsum etiam accumulandi; quare vel ex ipsarum diuitiarum vsu quantopere quisque sit vir bonus & Dei amicus, posset dignoscere. at nunc de Atalāta dicamus.

De Atalanta. CAP. VIII.

DE Atalanta Schœnei filia, quæ corporis viribus, & celeritate pedum non solùm fœminas, sed etiam homines anteibat, hæc pauca habemus memoria digna, quòd venationibus mirificè delectabatur, quæ etiam inter venandū cùm apud Stethæum Aesculapii fanum siti laboraret, dicitur saxum cuspide percussisse, atque frigidissimæ aquæ è saxo prorumpentem fontem elicuisse: quódque illa prior sagitta aprum Calydonium percussit, vt ait Isacius. Huic cùm pellis apri pro insigni victoria data fuisset à Meleagro, mox ab ægrè ferentibus viris gloriam victoria à fœmina sibi fuisse præreptam, pellis exorta fuit per auunculos Meleagri, quibus ab ipso Meleagro cæsis propter illatam iniuriam, vniuersa vis vltionis conuersa est demum in Meleagrum, nam cùm esset cum titione quodam reseruato à matre, & extincto victurus, cum quo exusto mori opus esset, mox illo in ignem coniecto per maternam indignationem periit Meleager Memoratur item quod victa fuerit ab Hippomene cursu, dum malis tribus Hesperidum colligendis retardata fuisset. Quam rem testatur sic Arabius:

ἴδνα χάμαι ἔρριπτες, ἢ ἀμβολίην ταχυλῆτος,

τοῦτο

τοῦτο γέρας χώρη χρύσεον ἱππομένες;
ἀμφω μῆλον αἴτιον ἐστὶ καὶ παρθένον ὁρμῆς
εἶρξεν, καὶ ζυγίης σύμβολον ἦν Παφίης.

Num dotem, magis an tardandi præmia cursus,
Aurea ab Hippomene mala puella capit?
Malum vtrumque facit, tardauit namque puellam
A cursu, & nodos nexuit in Veneris.

Nā fuit multorum antiquorum mos, vti nuptias virtute comparandas præstantium mulierum proponerent. Sic Antæus rex Libyæ filiam Alceim, vel(vt alii maluerunt) Barcen victori cursus proposuit. Sic Danaus filias, sic Pisander Camirensis sorores, vt ait Pherecydes; sic Hippodamiam propositam ferunt. At quòd in templo magnæ Martis moræ impatiens nulla habita Deę reuerentia cum Hippomene victore concubuit, Hippomenes in leonem, ipsa in leænam conuersa est.

¶ At cur hæc celebrata & memoriæ prodita sunt? quia significare voluerunt nihil aliud esse Atalantam, quàm voluptatem: atque illum insanire, qui per summum capitis discrimen ac periculum illam expetat: quippe cùm morbi, & pudor, & facultatum iactura, & vitæ non pauca pericula, voluptatum sint comites: ad quas sine his peruenire nunquam conceditur. Qui igitur per summa pericula voluptatem expetiuerit nulla habita vel Deorum immortalium, vel sanctissimarum legum reuerentia, quo pacto poterit humanam animi formam retinere, ac non in teterrimam beluam conuerti? vt igitur voluptates periculorum plenas deuitaremus, vt Deorum immortalium religionem coleremus, vt eorum loca sacra ne contemneremus, hæc ipsa literarum monumentis sunt tradita ab antiquis: qui nihil non vtile, plurimúmque ad humanæ vitæ informationem pertinens ad nos transmiserunt, si quis rectè considerauerit. cùm omnia contrà huius ætatis scripta ab imperitis plerísque in lucem tradita, plena sint lasciuiæ, auaritiæ, adulationis: nihílque minus curent, quàm vt viros bonos ac temperantes legentes efficiant. Fuit alia Atalanta Iasonis filia, quam vxorem duxit Milanio, at ista de filia Schœnei memorię produntur, quæ fuit admodum libidini, & omni lasciuiæ dedita, atque in Mænalo monte Arcadiæ versabatur. ac de Atalanta satis, nunc dicamus de Theseo.

De Theseo. CAP. IX.

THESEVS Neptuni & Aethræ filius fuisse dicitur, vt traditum est in fabulis: quem tamen Plutarchus in eius vita non Neptuni, sed Aegei fuisse scripsit, cui sententiæ assensit Ouidius etiam in his:

Nec pater est Ægeus, nec tu Pittheidos Æthra
Filius: autores saxa fretumque tui.

Fama est hunc aliquando cùm puer esset adhuc, quo tēpore Hercules Trœzenem ad Pittheum venit, leonis pellem quam gestabat Hercules vidisse, atque securim è manu serui cuiusdam extorsisse illam beluam cæsurus, quia leonē esse putasset, cùm reliqui Trœzeniorum pueri visa illa pelle aufugissent. Hic postea cùm adoleuisset, Herculis virtutem ac fortitudinē imitatus, multos latrones & maleficos homines vbique sustulit, orbem terrarum peruagatus, & Scironem, qui in monte non procul ab Athenis intra Megara & Isthmum, multos mortales è præcipiti loco deiecit, idque mortis genus experiri coegit, quo viatores ipse interimebat. Alii tamen dixerunt, inter quos fuit Soficrates, quod aduenis pedes lauandos protendebat, ac lauantes ex altissimo loco in mare deturbabat. Idem Theseus Cercyonem in Eleusine palæstra suffocauit, sicut is solebat peregrinos: idem apud Cephisum amnem latronem Polypemonem cognomine Sinnin, ac Procrustem habitantem in loco vocato Corydallo Atticæ, pinus ad terram vi deflectentem: & alligatos illis hospites arboribus in suum locum cæsis retinaculis reuertentibus crudelissimè laniantem ac discerpentem, interemit: idem Peripheten Epidauri Vulcano natum, ænea claua in pugna vtentem, trucidauit, aliósque latrones varia crudelitatis genera in hospites exercentes obtruncauit, vt testatur Plutarchus & Strabo libr. nono. Hic tantæ virtutis fuisse dicitur, vt multis viris fortibus fuerit auxilio in præclaris facinorib. obeundis. Et ad opprimendum aprum Calydonium conuenit, & Adrasto opem tulit in recuperandis cæsorum ad Thebas cadaueribus, atq; cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos postea descēdit, vnde fuit (vt diximus) ab Hercule liberatus. Fama est quòd cùm gloria Theseus, nominísque virtutum suarum celebritate fidem propè omnem superaret, antequam Pirithoum sibi conciliaret: Pirithous volens eius virtutem experiri, boues illius è Marathone abegit: tum iniuria hostis motus Theseus illum è vestigio persecutus est. Pirithous nihil territus eius aduentu, illi insequenti etiam intrepidus fit obuius. Theseus eius magnitudinem animi, atque corporis præstantiam admiratus, in colloquium venit: quare coorta est inter illos amicitia. Iniuit autem Theseus societatem cū Pirithoo in loco quodam Atticæ non procul à Serapidis templo, vt ait in Atticis Pausanias. Hic ante Pirithoi societatem cùm esset adhuc adolescēs, in Cretam cum iis nauigare voluit, & vnus esse ex illis, qui quotannis pro morte Androgei ad Minoem Cretæ regem tributi nomine mittebantur: quos dicebant in labyrinthum inclusos à Minotauro vorari. Fabulantur Asterium siue Minotaurum corpus totum habuisse hominis, at caput bouis, hic erat in labyrin-

tho

tho loco amplissimo & inextricabili viarum multarum ambage. qui factus fuerat ad Aegyptii illius labyrinthi formam, qui fuit apud vocatam ciuitatem Crocodilorum: cuius operis magnificentiam ita descripsit Herod. in Euterpe: εἰ γάρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἐόντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καίτοι ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. ἦσαν μέν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ πολλῶν ἑκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγίστων ἀνταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δυώδεκα μέν εἰσι αὐλαὶ κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλῃσι ἓξ μὲν πρὸς βορέω, ἓξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες. τοῖχος δὲ ἔξωθεν ὁ αὐτός σφεας περιέργει. οἰκήματα τε δ' ἔνεστι διπλᾶ, τὰ μὲν ὑπόγαια τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι τρισχίλια, ἀριθμὸν πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. *Quare si quis amplissimos muros, & aedificia Graecorum consideret, multo inferiora & opera, & sumptus magnificentia hoc labyrintho apparebunt. Est sanè percelebre & magnificum templum illud Ephesium & Samium. atque Pyramides fidem propè superant, quarum vnaquaeque cum multis Graecorum aedificijs posset comparari. At labyrinthus ipsas etiam Pyramides operũ mirabilitate superat, longeque interuallo relinquit. Huius siquidem duodecim sunt aulae tecto coopertae, portas habentes inuicem oppositas, quarum sex in Boream spectant ordine conuersa, sex Notũ respiciunt. vnus est murus exterior, qui illas intra se continet. Domicilia sũt interius duplicia: alia quidẽ subterranea, alia sublimia & sub illis numero ad tria millia: atque vtraque ad numerum mille & quingentorũ accedebant.* Ad huius imitationem labyrinthum excogitauit Daedalus in Creta, in quem includebantur iuuenes tributi nomine ad Minoem missi, qui à Minotauro vorari putabantur. Verùm cùm Theseus eò nauigasset, ab Ariadna Minois filia Daedali inuentione edoctus fuit, quo pacto caeso Minotauro ab inextricabili viarum errore se expediret, & ad ingressum reuerteretur, vbi filum annexuerat. Hic igitur capta secum Ariadna salutis suae artifice in Naxon insulam defertur, vbi à Baccho admonitus fuit, vt Ariadnam relinqueret: qui timore diuino perculsus, dum illam profundissimo somno immersam vidisset, vela in ventos explicauit, & ex insula profugit: quam postea duxit Bacchus & ex ea Thoantem, OEnopionem, Staphylum, Euanthem, Latramym, Tauropolim suscepit. Memoriae prodidit Theopompus, Minoem, cùm Theseum reliquamque iuuenum Atheniensium manum accepisset, Periboeae amore captum fuisse: cuius libidini cùm Theseus aduersaretur, ira commotus Minos & alias multas contumelias dixit in Theseum, & illum Neptuni negauit esse filium. His addidit praeterea quòd non posset, eam gemmam quam gestabat, si in mare abiecisset, sibi restituere. Deinde cùm ea dixisset, gemmã in profundissimum gurgitem maris abiecit. Quo tempore memorant Theseum cum illa gemma, & corona quadam ab Amphitrite dono accepta emersisse: quam coronam ad perpetuam eius

facinoris memoriam inter sidera relatam à Neptuno fuisse inquiũt. Plutarchus tamen in Thesei vita illum filium Aegei fuisse scripsit, eius qui mari Aegæo nomen dedit: quamuis Nicocrates Cyprius ab insula Caprarum vocata: Conon ἀπὸ τῆς αἰγὸς Περκανίας, à capra Percania scilicet nominatum putauit: Nicostratus à Carystia, quę fuit etiam Aegea nominata. Atque cùm priùs in pagos dispersi essent homines Athenienses, ipse Theseus dictus est illos in vna mœnia inclusisse, legésque dedisse, & popularem administrationem ibi instituisse, quæ vsque ad ea tempora perdurauit, quibus Pisistratus oppressa republica tyrannidem inuasit. Fama est Amazonas bellicosas fœminas in Græciam aliquando cum armis hostiliter irrupisse: atque in agrum Atheniensem pręcipuè impressionem fecisse; quibus addiderunt Antiopen ipsarum Amazonum reginam, vel vt alii maluerunt, Hippolyten, fuisse à Theseo superatam, cùm illi Scythæ opem tulissent. Nam illæ collectis multis viribus per Thraciam ad Cimmerium Bosporum penetrarunt, multámque Europæ partem peruagatæ castra posuerunt denique in loco Amazonio ab illis vocato, qui fuit agri Atheniensis. Theseus collectis satis validis viribus vrbanis secum habens vxorem suam Antiopen, de qua suscepit, Hippolytum filium: commisit prælium collatis signis. atque cùm victoria penes ipsum post diuturnam pugnam fuisset, alias ex Amazonibus obtruncauit, alias coëgit ex agro Atheniensi fuga excedere. Fama est Theseum fuisse inuentorem palæstræ, vt ait Pausanias in Atticis, artémque palæstritarum perfecisse: cùm antea corporis magnitudine tantùm ac robore luctarentur, arte prorsus ignorata. Theseus multas mulieres rapuisse dicitur: nam Antiopen rapuit, & Phædram abducturus, veritus ne qui filii nascerentur ex ea, aut Hippolyto, illis Hippolytus dominaretur, Hippolytum, ad Pittheum dicitur amandasse. Illud autem fecit, tum vt apud illum educaretur, tum etiam vt in eius regnum Hippolytus succederet. Mox Pallante atque eius filiis cæsis, quia res nouas molirentur, Trœzenen proficiscitur, vt se de cæde purgaret: quo tempore primùm vbi Hippolytus Phædræ visus fuisset, ac in eius desiderium illa incidisset, hæc postea contigerunt, quæ memoriæ prodita sunt de Hippolyto. Postmodum Aphidnæ Helenam raptam ferunt, quæ ciuitas postea à Castore & Polluce Theseum insequentibus euersa est, & Helena recepta, vt ait Strabo libro nono, quo tẽpore Theseus ætatis suæ annũ quinquagesimum agebat. Cùm verò Helena in Lacedæmonem à Thesprotis, quo cum Theseo & Pirithoo iuerat, se recepisset, è Theseo grauida Argis enixa est, vbi templum magnificum Lucinæ erexit, vt ait Erasistratus, & Pausanias in Corinthiacis: quamuis Ouidius in epistola Helenæ dicat illi virginitatem à Theseo minimè ereptam in his carminibus;

An quia vim nobis Neptunius attulit heros,
Rapta semel, videor bis quoque posse rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem:
Cùm sim rapta, meum nil nisi nolle fuit.
Non tamen ex facto fructum tulit ille petitum;
Excepto redij passa timore nihil.
Oscula luctanti tantummodo pauca proteruus
Abstulit: vlterius nil habet ille mei.

Habuit filios Demophontem, & Acamantem, de quibus ita meminit Euripides in Heraclidis:

ὁ δὲ λῶ παῖδες πατρὸς Δημοφῶν ὁ Θησέως,
Ἀκάμας τ᾽ ἀδελφὸς, τῶν δ᾽ ἐπήκοοι λόγων.
Est Demophon bono patre natus Theseo,
Acamásque frater, verba qui nostra audiunt.

Narrant Theseo ia&is sortibus Heleuam contigisse, ea tamen conditione vt priùs iurarent, vt, vtri illa eueniret, is operam suam concederet alteri dum mulierem sibi raperet. Fabulantur igitur hos audita eximia forma Proserpinæ ad inferos descẽdisse atque diuturno labore itineris fessos super saxo quodam consedisse apud inferos, vnde postea surgere non potuerunt, donec ab Hercule ad Cerberum educendum eò profecto liberatus fuit Theseus. Alii dicunt Theseum cum Pirithoo venisse in Thesprotidem, qui nimia vxoris cupiditate arma sumpserat, atque commisso prælio cum Thesprotorum rege magna parte exercitus amissa, coniectum fuisse in vincula ad Cichyrum. ille postea Lycomedis iussu à Scyriis perbenignè exceptus in Scyro insula per insidias dicitur fuisse obtruncatus. ad cuius mortis vltionem Cimon Scyron vrbem deleuit, & ossa Thesei Athenas reportauit. Hæc pauca de Theseo, quæ apud omnes poetas decantantur, quæque fabulosis narrationibus magis, quàm veris historiis sunt similia, ex illis multis quæ de illo traduntur, colligere volui. Dictus est Theseus Neptuni fuisse filius, quia viros fortes, qui humanarum virium facultatem superare viderentur, aut quibus res maritimæ feliciter successissent, Neptuni filios antiqui vocarẽt, cùm nullum Deum vel promptiorem vel ferociorem Neptuno haberent, in quem referrent. Huius celebritas nominis apud multos scriptores claruit, quoniam ad Herculis imitationem permulta suæ virtutis exempla vbique maleficis delẽdis hominibus dedit, crudelissimísque tyrannis & latronibus trucidandis. Fieri enim non potest, vt quæ præclarè cum virtute gesta sunt, meritis laudibus, & honorificis scriptorum præconiis carent: quæ plurimum conferunt & impellunt ad clarorum virorum imitationem. Nam si taceãtur insignium virorum res gestæ, ibi pro virtute desidiam & ignauiam dominari necesse est. Cur labyrinthi forma, & inex-

plicabiles viarum ambages, aut cur tot de Minotauro verba audiuntur? num posteris etiam labyrinthi terrorem in animis imprimere voluerunt antiqui qui nihil nisi ad vtilitatem mortalium, & ad humanæ vitæ institutionem scripserunt?

¶ Nihil aliud significare voluerunt per illum labyrinthum, nisi perplexam esse, multisque difficultatibus implicatam vitam hominum, cùm ex aliis aliæ semper grauiores oriantur. è quibus nemo se, nisi per singularem prudentiam & fortitudinem, explicare potest. Verùm neque illud solùm in priuatam vitam cadit, sed multo magis in magistratus, & in auaritiam, & in ambitionem hominum, quæ omnia mirificis difficultatibus sunt implicita. Nam si viri boni & prudentes potiùs quàm ambitiosi summæ rerum præessent, omnes difficultates propè, quibus humana vita vexatur, delerentur: quoniam nihil est adeò formidabile, aut arduum, aut laboriosum, quod virtute non superetur. Hæc vna causa fuit cur tot de Theseo apud omnes scriptores audiantur: neque enim potuit sine Dædali arte se Theseus explicare, siue sine diuinitate quadam & præstantia ingenii. Verùm quia difficilius est voluptatum quàm difficultatū certamen, atque multi superatis omnibus horrificis mōstris, & grauissimis periculis, postea voluptatibus ita fuerunt irretiti, vt in summum capitis discrimen peruenerint: idcirco multas mulieres à Theseo raptas, & eum in grauissimas ærumnas propter mulieres denique; incidisse, fabulantur: cùm vix fratrum Helenæ impetum euasisset, & à Centauris propè fuerit oppressus, & ad inferos descendens inde redire, nisi adiutore Hercule, non potuerit. Nam cum firmitate neruorum corporisque fortitudine eximia aliquando & effrenata libido, esse consueuit, quæ temperantia & quadam animi moderatione indiget. Hanc tamen fabulam ad historiam nonnulli perducere conantur, vt testatur Zezes hist. 51. chil. 2. & Plutarch. in Thesei vita: qui Proserpinā illam filiā Molossorū regis Plutonis fuisse inquit, vxorem Cererem, Cerberum acerrimum canem, cuius regis filiam rapere Theseus ac Pirithous parantes deprehensi sunt. Tum Pirithous ab eo cane laniatus interiit, Theseus in vincula coniectus sequentibus temporibus ab Hercule eò accedente liberatur. Pausanias in Atticis non per dolum inquit ad Plutonem Tesprotorum regem hos venisse, ac filiam rapere voluisse, sed Pirithoum nimia vxoris cupiditate impulsum arma cepisse, tum exercitus magna parte amissa cecidisse in pugna Pirithoum, ac Theseum captum in vincula ad Cithyrum coniectum: quem finem omnes propè illegitimæ libidines sortiuntur. At nunc dicatur de Tereo.

De Tereo. CAP. X.

TEREVS, Martis & Nymphæ Bistonidis filius, grauissimum & ipse supplicium subiuit ob immoderatam libidinem: quippe

quippe cùm non à patria solùm profugere coactus sit, sed etiam humanam figuram in formam auis commutauerit. Hic Pandionis Athenarum regis & Zeuxippes filiam Prognen vxorem duxit cùm ipse Thraciæ & Phocidi imperaret. Nam vbi Athenæ conditæ fuerunt, primus omnium regnauit Actæus, huic successit Cecrops, qui filiam Actæi habuit in matrimonio, atque ex illâ Hersen, Pandrosum, & Aglaurum, filium verò marem Erisichthonem suscepit: deinde Erisichthone mortuo antè patrem regnum deuolutum est ad Cecropem, hinc ad Cranaum, post hunc ad Erichthonium, à quo ad Pandionem regnum peruenit. Fama igitur diu inualuit apud Phocenses, vt in eorum rebus scripsit Pausi. Philomelam in auem sui nominis apud ipsos ob Therei timorē fuisse mutatam. Res autem ita se habuit, vt testatus est Ouid. lib. 6. Metamorph. Fertur Tereus assiduis propè precibus Prognes impulsus ad socerum Pandionem aliquando contendisse, illúmque rogasse vt secum Philomelam ad visendam sororem mitteret: quod cùm facilè à Pandione impetrasset, vtpote qui virum bonum & temperantem generum suum arbitraretur; tum ferunt in itinere Tereum cùm ad Parnasi vrbem Daulidem aduenisset, in amorem Philomelæ incidisse, quam per vim demum vitiauit, cùm illa libidini Terei diutius reluctaretur. Enimuero ne illa postea tam turpe facinus, & impurum sorori, vel alteri cuipiam indicaret, illi linguam præcidit, ac mortuam esse in itinere sorori Progne nunciauit. Deinde Philomela rem clàm per nuncios suo sanguine scriptam ad sororem misit, vel potiùs, vt sensit Nicocrates, acu-pictam ad illam clam deferendam curauit. Id ægrè ferens Progne, facinúsque tam atrox non impune commissum esse oportere rata, filium Itym, quem vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri apposuit. Deinde cum Tereus, Itym aduocaret, extremas corporis partes Progne Tereo ostendit, eúmque à patre esum fuisse demonstrauit. Iis conspectis Tereus ad stringendum ensem accurrit, vt cædem filii vlcisceretur: quare Deorum consilio Progne in lusciniam conuersa est, vt celerior ad fugam efficeretur: hanc sequens Tereus fit vpupa, quam, cùm esset tardior, assequi non potuit. Philomela versa est in hirundinem, & Itys in phasianum. quæ omnia in Thracia iuxta Daulim oppidum contigerunt, vt ait Strabo libro nono. Hanc fabulam breuiter explicauit Virgil. ita in Sileno:

Aut vt mutatos Terei narrauerit artus,
Quas illi philomela dapes, quæ dona pararit.
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus antè
Infelix sua tecta superuolitauerit alis.

Quamuis poetico more Philomelam hic dixit, pro Progne. Inde dicta est Aedon, siue Philomela, siue Luscinia eadem Progne, tym assiduis lamentationibus aduocare, & querulas cantilenas

in syluis effundere. vt ait Hom. lib. 7. Odyss. in his:

ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν·
ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.
Sic canit, vt vernis arridens floribus arua,
Et primi surgunt Zephyri, Pandione nata:
Considens ramis florentibus arboris altæ,
Mille modis varians vocem, cùm sylua querelis
Personat; & flet Itym dilectum.

Inde verò effectum est, vt querulam auem Iouis nuntiam vocauerit eam Sophocles in Electra, cùm veris nuntia sit, & caloris moderati aduenientis; sic enim inquit:

νήπιος, ὅστις τῶν οἰκτρῶς
οἰχομένων γονέων ἐπιλάθεται.
ἀλλ' ἐμέ γ' ἁ στονόεσσ' ἄραρε φρένας,
ἃ Ἴτυν αἰὲν Ἴτυν γ' ὀλοφύρεται,
ὄρνις ἀτυζομένα Διὸς ἄγγελος.
Demens, qui miserabiliter
Parentum extinctorum obliuiscitur.
Sed mihi flebilis concussit mentem,
Quæ Itym semper Itym queritur
Auis querula, Iouis nuntia.

¶ Hæc ea sunt quæ de Tereo, eiúsque vxore ac filio fabulosè tradita sunt ab antiquis: quæ nulla ex parte omnino vera esse possunt, sed vt pleraque fieri consuerunt ad hominum vtilitatem conficta. Neque enim naturæ lex patitur, neque dicentibus animus hominis assentitur, quòd homo aliquis repentè in tam diuersam à se formam commutetur. Quòd Tereus Thraciæ & illis locis, qui fuerunt à Daulide supra Chæroneam, imperarit, quòd Prognen Pandionis & Zeuxippes filiam vxorem duxerit, quòd ex illa Itym susceperit, quòd vim etiam Philomelæ intulerit, id non dissentit adhuc à veritate; & quòd in eius iniuriæ scelerísque vltionem Progne filium ceciderit, ac patri epulandum dederit. Quid est enim horum quod fieri non potuerit? at quòd omnes hi in aues versi euolauerint, illud prorsus fabulosum est: quippe cū Terei sepulchrum non procul à scopulo, qui Mergi fuit vocatus, siue AEthyiæ Mineruæ, erectum fuerit in agro Atheniensi, vt ait Pausanias in Atticis. Enimuero, quia illæ mulieres post eam cædem Athenas ad patrem celerrimè confugerint, idcirco finxerūt poetæ illas ob mœrorem & luctum eorum quæ gesserant ac passæ fuerant, in aues fuisse mutatas. Deinde cùm vpupa per id tempus primùm Daulide visa fuerit, fabulati sunt Tereum in eam auem fuisse conuersum: cùm mulierum altera hirundo, altera luscinia

facta dicatur, quia vtraque auis edat cãtus ac voces miserabiles & lugubres. Est enim ea vis sonorum,vt qui etiam nullam vocem referant,tamen nunc ad hilaritatem, nunc ad tristitiam animi nos impellant:quoniam anima hominum ex numeris composita, vt senserunt Pythagorici, facilimè sonum harmoniæ persentit, & vocibus ac sonis etiam nihil significantibus, sed ad quandam rationem numerorum spectantibus, quasi titillatione quadam celerrimè ad vtrumque motum irritatur. Hæc ipsa ratio numerorum plurimum confert etiam in oratoria facultate, quoniam non solùm sententia, sed etiam sono vocis tardiores animi impelluntur,aut concitati plus æquo refrænantur. Sic etiam poetę per carminum harmoniam animos militum inflammasse in bellum antiquitus dicuntur, & multa instrumenta musica inuenta sunt in castra,quorum strepitu milites ad pugnam incitarentur. Verùm quod attinet ad mores,per hanc fabulam significare voluerunt antiqui id quod paulo antè dicebam: magis formidandas esse viro bono ac prudenti voluptatum titillationes, quàm hostium minas. Quippe cùm nulla sit ciuitas tam felix,nullum tam potens regnum, nulla tanta támque arcta vel naturæ, vel amicitiæ coniunctio, nulla tam firma præsidia, quæ libido & intemperantia non possit infringere: omnium siquidem libidinum,omnísque lasciuiæ cædes, ærumnæ, exilia, egestas, præsentiúmque bonorum iacturæ sunt comites. At nunc de Medusa dicamus.

De Medusa. CAP. XI.

MEDVSA etiam ob libidinem & Veneris immoderatum desiderium acerbissimam Deorum iram in se conuertit: cùm vel in templo Mineruæ Neptunum passa sit. Fuerunt complures hoc nomine vocatæ mulieres: nam & vna ex filiabus Priami, & vna ex Stheleni ac Nicippes Medusa vocata est. at ea quæ celebratur à poetis,vt ait Pauſ. in Corinthiacis, filia Phorbi fuisse dicitur:cuius quæ fuerit mater,non constat; cùm quidam marini cuiusdam monstri filiam fuisse inquiant. Propter violatum igitur templum,cum piaculum ibi commissum fuisset, irata Dea, ne tantum scelus inultum esset, comam primùm, propter cuius pulchritudinem Neptuno placuerat, in serpentes conuertit: deinde dedit illi hanc vim,vt quicunque illam aspicerent, fierent lapides:quod innuit Ouidius libro 1.de Ponto:

Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris;
Amittet vires protinus ipsa suas.

Deinde cum multos homines in lapides verteret, & ingenti clade populos iuxta Tritonidem paludem habitantes afficeret, Deorum misericordia Perseus Iouis Danaésque filius ad eam

obtruncandam mittitur: vel potiùs, vt quidam maluerunt, à Polydecte Seriphorum rege missus eò ad obtruncandum Medusæ caput contendit. Ille acceptis à Mercurio talarib. & falcato ense, à Pallade scuto, vnico ictu caput eius amputauit, quod postea gestauit Pallas suo scuto affixum. Dionysiocles Andromedam ceto expositam à Perseo liberatam fuisse scribit, cùm is ostenso capite Medusæ cetum in lapidem vertisset. ac Isacius non eã fuisse causam Meduseæ calamitatis commemorat, sed Medusam inquit fuisse Pisidæ omnium mulierum suæ ætatis pulcherrimam, quæ cùm magnopere capillorum pulchritudine præsertim gloriaretur, sese vel Pallade pulchriorem affirmabat, & ausa est de forma vel cum Dea contendere. Eam arrogantiam & impudentiam Dea grauiter ferens, priùs crines quibus maximè gloriabatur, in turpissimos maximéque formidabiles angues conuertit, deinde ita ab eius formæ intuitu omnes mortales auertit, vti qui spectare illam in posterum ausus esset, fieret saxeus. cùm verò multi illam calamitatem subirent, Pallas mortalium calamitatum miserta, Perseum ad illam misit, Gorgonémque monstrauit in pictura Sami, vbi ciuitas fuit ex illa re Dicterium vocata. Verùm vt ad Perseum redeam, qui superiùs missus fuerat Deorum misericordia ad illam obtruncandam, quia multos homines in saxa conuerteret, Perseus primum ad Pephredo & Enyo Phorcidas vocatas accessit, quæ vetulæ erant à natiuitate, & Gorgonum sorores. Ab illis igitur vnicum oculum, quo illæ vicissim vtebantur, & vnicum dentem mutuo accepit: neque priùs illis reddidit, quam ad Nymphas ipsum deduxissent. tum acceptis calceis volucribus Nympharum, & pera siue sacculo, galcáque Plutonis, & adamantina falce Mercurii, & speculo Palladis, volans ad Tartessum ciuitatem Iberiæ ad ipsas Gorgones peruenit: quæ capita habebant serpentibus implicita squamosis, dentes quanti sunt magnorum aprorum, manus ferreas, & alas, quibus volabant. Sic igitur ad has volauit Perseus, quas dormientes inuenit: atque Medusæ caput in speculo auersus intuens Pallade manum dirigente amputauit. Ex capite Medusæ desecto Pegasus alatus equus repentè prosiliit. tum grauiter ferentes reliquæ sorores Stheno & Euryale ac lugentes sibilum è multitudine anguium ingentem emittebant, vnde Pallas legem tibiarum multorum capitum vocatam antiquitus excogitauit. at Perseus caput amputatum in peram coniectum super humero à tergo ferens gestauit ad Palladem. sic autem illius formam descripsit Hesiodus in Scuto:

ἐν δ' ἦν ἠϋκόμου Δανάης τέκος ἱππότα Περσεὺς,
οὔτ' ἄρ' ἐπιψαύων σάκεος ποσὶν, οὔθ' ἑκὰς αὐτοῦ
θαῦμα μέγα φράσασθ' ἐπεὶ οὐδαμῇ ἐστήρικτο.
τὼς γάρ μιν παλάμαις τεῦξε κλυτὸς Ἀμφιγυήεις
χρύσεον· ἀμφὶ δὲ ποσσὶν ἔχε πτερόεντα πέδιλα.

ὤμοισιν

ὤμοισιν δέ μιν ἀμφὶ μελάνδετον ἄορ ἔκειτο
χάλκεον ἐκ τελαμῶνος· ὁ δ' ὥστε νόημα ποτᾶτο.
πᾶν δὲ μετάφρενον εἶχε κάρη δεινοῖο πελώρου,
Γοργοῦς· ἀμφὶ δέ μιν κίβισις θέε, θαῦμα ἰδέσθαι,
ἀργυρέη· θύσανοι δὲ κατῃωρεῦντο φαεινοὶ,
χρύσειοι, δεινὴ δὲ περὶ κροτάφοισιν ἄνακτος
κεῖτ' Ἄϊδος κυνέη, νυκτὸς ζόφον αἰνὸν ἔχουσα.
αὐτὸς δὲ σπεύδοντι καὶ ἐρρίγοντι ἐοικὼς
Περσεὺς Δαναΐδης ἐτιταίνετο, ταὶ δὲ μετ' αὐτὸν
Γοργόνες ἄπλητοί τε καὶ οὐ φαταὶ ἐρρώοντο.
Hic aderat Danaes proles clarißima Perseus:
Nec tangebat enim scutum pede, nec procul idem
Distabat: nusquam stabat mirabile dictu.
Sic Deus ignipotens ex auro fecerat illum.
Huic alata pedes imos talaria nectunt.
Ferreus ast humeris loro suspenditur altis
Ensis: & ille animo velocior aera transit.
Gorgonis horribilis monstri cus terga grauantur
Pondere: circum ex argento. mirabile visu,
Sacculus hoc habuit, claudebat fimbria vestem
Aurea; Plutonis galea caput ipse tegebat
Obscura; steterat nox illam plurima circum.
Filius at Danaes Perseus mira arte timenti
Factus erat similis, properantique: horrida monstra
Gorgones à tergo, similésque sequentibus illum.

E sanguine igitur Medusæ de collo defluente natus est volatus Chrysaor, & Pegasus, & è guttis distillantibus ex ipso capite, varia serpentum genera, vt scripsit Apollonius Rhodius in ædificatione Alexandriæ. at Zenodotus Theophilus in li. 2. historiarum duos fratres fuisse in Attica scripsit, Phalangem marem & Arachnem fœminam. cæterum Phalanx rem bellicam à Pallade didicit, Arachne telam texere. hi cùm rem habuissent inuicem, tantæ turpitudinis odio commota Dea hos dicitur in serpentes conuertisse, cùm tamen Acusilaus è Typhonis sanguine illos natos fuisse tradiderit. Id caput suo clypeo Pallas affixit, & gestare consueuit, vt testatur Euripides in Rheso hoc pacto:

Γοργὼ δ', ὡς ἀπ' αἰγίδος θεᾶς,
χαλκῆ μετώποις ἱππικοῖσι πρόσδετος,
πολλοῖσι σὺν κώδωσιν ἐκτύπει φόβον,
Gorgo Deæ est ab ægide,
Ex ære equinis est ligata frontibus:
Multis timorem personat tinnitibus.

Hæc ea sunt quæ de Medusa memorantur fabulosè, quæ cùm sola mortalis esset è Gorgonibus, occisa est: nunc cur hæc sint ficta, inquiramus. Pauf. in Corinthiacis cædem Medusæ ad histo-

riam traduxit, vbi inquit eam fuisse filiam Phorbi, quæ mortuo patre regnum ab illo acceperit eorum populorum qui ad Tritonidem paludem accolunt, solitámque in venationes & pugnas cum iis populis quibus imperabat, exire. Verùm cùm lectissimis Persei copiis, quas ille ducabat ex Peloponneso, obuia fuisset, in acie noctu per insidias in castris trucidata est, cuius vel mortuæ pulchritudinem admiratus Perseus, vt omnibus esset spectaculo, præcisum caput in Græciam portauit, quo viso homines admirati dicti sunt in lapides conuerti. Non defuerunt tamen qui in Aphrica bestias esse admirabilis & inusitatæ formæ inquiant, & inter illas feros homines: atque Medusam vnam ex illis fuisse, quæ procul à suis gregibus aberrans ad paludem Tritonidé peruenerit, quæ illius accolas graui clade affecerit, donec à Perseo adiuuante Minerua, quia homines eius loci sacri Mineruæ putabantur, occisa fuit. At enim nihil horum quæ hactenus dicta sunt, dignum esse videbatur, quod transmitteretur ad posteros, nisi quæpiam præclarior & vtilior subesset sententia.

¶Quid ergo est? cùm pulcherrima esse diceretur omnium mulierum Medusa, quid prohibet illam voluptatem aut libidinem censeri? est enim vis illa voluptatum, vt & Deorum cultus & omnis humanitatis, & officii, omnísque vtilitatis nos obliuisci cogat, si illarum arbitrio nos dedamus: quare cùm homines inutiles rebus cæteris efficiantur, præclarè dicti sunt in lapides soliti conuerti. Alii superbiæ & arrogantiæ & temeritati vim Medusæ attribuerunt: quare duplex est de illa sententia, quòd ob libidinem Deæ templum profanauit scilicet, & quòd de pulchritudine capillorum ausa sit cum Dea contendere. nam qui superbia & petulantia nimis efferuntur, illi nullam neque hominum, neque Deorum habent rationem: illi cùm cæteris omnibus, tum sibi maximè fiunt inutiles & in lapides conuertuntur: quare & superbiæ & libidini illa vis tribuitur. admonemur igitur per hanc fabulam vt libidinem fugiamus, cùm illa sit & Diis inuisa, & nobis iniucũda denique: vt superbia ne nimis efferamur, quoniam omnis temeritatis vindex est Deus: vt quæcunque bona habemus, à Deo esse putemus, qui omnium honorum solus est author & largitor. quare si quis ob illa quæ à Deo acceperit, vel nimis glorietur, vel etiam Deum contemnat, id totum quod à Deo habuit, auferetur ab eo, & tantum malorum cumulum, quantus erat pristinorum bonorum, accipiet. Sic enim cùm priùs omnium oculos Medusa in se conuerteret ob insignem corporis & capillorum pulchritudinem, siue (vt verius dicam) ob pristinam felicitatem, postquam coma in angues conuersa est, omnes ab illa oculos auertebãt. nam cùm fortunæ vis & aura benigna aspirauerit, magna circumstat vndique amicorum, & coniunctorum copia: at si

Deus

Deus fortunæ cursum auerterit, omnes & amici & coniuncti celeriter auolant, multique qui intimi antea fuerant, cùm nobis occurrunt, oculos auertunt. Ad hæc igitur vitia reprimenda confictam fuisse ab antiquis Medusæ fabulam ego crediderim, at non ob eã causam, quæ superiùs dicta est. Quòd autem dixerunt Deam ab eius intuitu homines diuertisse, id certè ad voluptatẽ spectat, cùm nihil nos possit æquè ab illa deterrere, quàm supplicia & dolores quę ab illa proueniunt. sed tamen tam propensi sunt homines suopte ingenio vel ad propositas calamitates, modo cum aliqua voluptate commisceantur, vt arceri omnino non possint, idcirco necessarium fuit sapientis Palladis Deæ auxilium, quę Perseum Iouis filium ad illam obtruncandam miserit. nam nisi diuinitus pręceptis instruamur, nobísque Deus auxilio sit, vix vlla ratione à voluptatum illecebris temperare possumus. Dicta est Pallas illud caput suo pectori affixisse, quod factũ est vt ostenderetur quanto terrori esse hostibus sapientia iure debeat, & vt demonstrarent tantam vim esse sapientię vt homines perfundat tanta animi suauitate, vt vel ad hæc fortunæ ludicra, quę nos bona vocare consueuimus, prorsus obtupescere faciat: cùm saxa sint & ligna ad aurum, si cum sapientiæ diuinitate mirabilitatéque conferantur. nam illud præcipuum est sapientiæ munus, quod nobis ostendit stultum esse aliquid firmitatis in rebus fluxis & leuib. putare inesse. at nunc de Gorgonibus dicatur.

De Gorgonibus. CAP. XII.

GORGONVM verò duplex est ordo, cùm omnes sint natæ ex iisdem parentibus, quibus etiam Medusa, è Phorco scilicet & Ceto. Aliæ verò earum cùm canæ natæ fuerint, Grææ vocatæ fuerunt: de quibus ita scripsit Hesiodus in Theogonia:

Φόρκυϊ δ' αὖ Κητὼ Γραίας τέκε καλλιπαρήυς,
ἐκ γενετῆς πολιάς, τὰς δὴ Γραίας καλέουσιν
ἀθάνατοί τε θεοὶ, χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι
Πεφρηδώ τ' εὔπεπλον, Ἐνυώ τε κροκόπεπλον.
Tum Phorco Cetóque satæ sunt nomine Grææ,
Canitiésque comas nascentibus occupat illis:
Quare sic homines illas, superique vocarunt:
Pephredo bene picta genas, bene compta & Enyo.

Hæ igitur habitarunt in Scythia, vnúmque oculum & vnum dẽtem communem habuerunt, quo vterentur, vbi domo exirent: quem domi in vasculo quodam reponebant: quod videtur significasse ita Aeschylus in Prometheo:

πόντυ περῶσα φλοισβοῦ, ἔστ' ἂν ἐξίκῃ
πρὸς Γοργόνεια πεδία Κισθήνης, ἵνα

αἱ Φορκίδες ναίουσι δηναιαὶ κόραι,
τρεῖς κυκνόμορφοι, κοινὸν ὄμμ' ἐκτημέναι
μονόδοντες, ἃς οὔθ' ἥλιος προσδέρκεται
ἀκτῖσιν, οὔθ' ἡ νύκτερος μήνη ποτέ.
Pontum sonorum transiens vt Veneris
Ad Gorgonaos terminos Scytharum, vbi
Sunt Phocides graues puellæ tres: quibus
Cygni color, solúsque oculus mox sufficit:
Communis idem est omnibus dens: omnibus
Sátque is, nec vnquam has intuetur lumine
Phœbus diurno, Luna nunquam respicit.

Quamuis Lamias has Latini appellarunt: scripsit tamen Duris libro secundo rerum Libycarum Lamiam vnam tantùm fuisse, quæ mulier fuerit forma præstantissima, quam cùm Iupiter compressisset, fecit Iuno vt interirent quæ ex ea nascerentur. illam igitur ferunt ob dolorem non solùm deformem fuisse factam, sed etiam ob suorum filiorum desiderium, aliorúmque inuidiam in cunis infantes vorare solitam: quæ dicta est Lamia à gutturis amplitudine. Pausanias tamen in Phocicis Lamiam scribit Neptuni filiam, & primam omnium mulierum fuisse vaticinatam, quæ Sibylla dicta est ab Aphris. Has tamen Atheniensis Apollodorus libro secundo non iisdem nominibus appellauit, sed Pemphrado, Erito, Dino. Melanthes in libro de mysteriis Iæno addidit iis quæ numerantur ab Aeschylo & Hesiodo. His oculum & dentem communem rapuit Perseus cùm ad cædendam Medusam proficisceretur, vt ait Simonides in Perseo, quos tamdiu retinuit, quamdiu illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicassent. Harum Græarum Gorgones tres sorores dictæ fuerunt, quę, vt ait Apollodorus libro 2. squamosarum anguium spiris obsita capita haberent, dentes tantos, quanti sunt ingentium aprorum, manus æreas, alásque aureas. Hæ in extremis Iberiæ partibus ad occidentem ab Hesperidibus haud procul distantes habitare dictæ sunt, vt in his versibus testatur Hesiodus:

Γοργούς θ', αἳ ναίουσι πέρην κλυτοῦ ὠκεανοῖο
ἐσχατιῇ πρὸς νυκτὸς, ἵν' Ἑσπερίδες λιγύφωνοι
Σθενώ τ', Εὐρυάλη τε, Μέδουσά τε λυγρὰ παθοῦσα.
ἡ μὲν ἔην θνητὴ, αἱ δ' ἀθάνατοι καὶ ἀγήρως
αἱ δύο· τῇ δὲ μιῇ παρελέξατο Κυανοχαίτης.
Gorgonas Oceani parit hinc extrema colentes,
Sunt vbi & Hesperides habitantes noctis ad horas,
Euryale, Sthenóque, Medusáque tristia passa.
Hæc mortalis erat: nec mors, nec cana senectus
Illas infestare valet compressa Medusa est
A patre qui magno regit æquora lata tridente.

Zez. hist. 22. Chil. 5. Gorgonibus oculum Grçarum falsò attribuit: fieri

fieri enim non poteſt vt Perſeus oculum ceperit à Gorgonibus, illúmque tamdiu retinuerit, quamdiu Gorgones ſibi indicarentur. Menander in libro de Myſteriis Scyllam etiam memorat inter Gorgones à nonnullis numeratam fuiſſe. Hæ in Dorcadibus inſulis in mari Aethiopico habitarunt. quas inſulas nonnulli Gorgadas vocarunt, vnde dictæ ſunt Gorgones. Memorię prodidit Nimphodorus libro tertio hiſtoriarum, & Theopompus lib. 17. Gorgones dictas fuiſſe à nonnullis non ſquamoſarum anguiũ ſpiris capita habuiſſe implicita, ſed ipſa capita fuiſſe draconum ſquamoſorum, dentéſque in morem aprorum habuiſſe, ac oculum ſingulas, manus ferreas, aláſque quibus volarent. His erant pro zonis geminæ viperæ inter ſe connexæ, vt teſtatus eſt Polemo in libro ad Adæum & Antigonum. Conſueuerunt præterea omnes illos in lapides conuertere, à quibus aſpicerentur, vt in his ſignificauit Aeſchylus.

πέλας δ' ἀδελφαὶ τῶν δε τρεῖς κατάπτεροι
δρακοντόμαλλοι Γοργόνες βροτοστυγεῖς,
ἃς θνητὸς οὐδεὶς εἰσιδὼν ἕξει πνοάς.
Sunt tres ſorores his volucres non procul,
Serpentibus diríſque compta Gorgones,
Quas intuens nemo diu ſpirauerit.

Nam cùm Perſeus Meduſam obtruncaſſet, tanquam illum deglutire cuperent, conuolarunt: ſed cùm cerni Perſeus ob galeam Plutonis minimè poſſet, illæ ab inſtituto itinere receſſerunt. Neque plura his ſanè de Gorgonibus me legiſſe memini. Scriptum reliquit Alexander Myndius in eo libro quem ſcripſit de iumentis, Nomades animal quoddam in Libya Gorgonem ſolitos appellare, agreſtibus ouib. perſimile. quod tamen nonnulli vitulo marino potiùs eſſe ſimile putarunt. eius animalis eam vim dictus eſt habere ſpiritus, vt omnia animalia quæ ſibi obuia fierent, interimeret, comámq; haberet illud animal è fronte ad oculos demiſſam, quam vbi concutiens & caput, vix tandem ob grauitatẽ aſpexiſſet, eos perimebat qui viſi fuiſſent: cùm alii inquiunt non è ſpiritu, ſed aſpectu, oculorúmque radiis id accidere. Teſtatur libro quinto Athenæus multos Marii milites, cùm aduerſus Iugurtham militarent, hoc animal ſylueſtrem ouem eſſe putantes inſecutos fuiſſe, ac ſtatim concidiſſe mortuos, quoniam inſequentium ſtrepitum id animal timens, comam, quæ oculos tegit, concuſſiſſet. Has Gorgones ſiue fœminæ fuerint, ſiue monſtra horrenda, poetæ ad inferos ad vlciſcendos ſceleratos poſtea detruſerunt: ſicuti & alia animalia, quæ crudeliſſima vbique reperta ſunt. vt indicant ea Virg.

Centauri in foribus ſtabulant, Scyllæque biformes,
Et centum geminus Briareus, ac Belua Lernæ
Horrendum ſtridens, flammiſque armata Chimæra,

Gorgones, Harpyiæq́, & forma tricorporis umbra.

¶ Fuerunt qui Græas Phorci & marini monstri filias nihil aliud esse arbitrarentur, quam cognitionem & prudentiam illam quæ per experientiam acquiritur. Has vnicum oculum habere dixerunt, quo vtebantur cùm exirent domo, quia non tantum intra domesticos parietes desidentibus, quantum in publicum prodeuntibus, & vbi sunt difficultate, necessaria est prudentia. Alii curiosorum ingenia per hæc inquiunt reprehendi, qui ad res suas domesticas cæcutiunt, cùm in alienas acutissimè cernant. Hæ igitur Græ iure optimo & seniores natæ, & ex marinis monstris dictæ sunt, & in locis, qui neque Solis, neque Lunæ lumine illustrarentur, habitare: quoniam in rebus claris & apertis nulla necessaria est exquisita prudentia. Huius prudentiæ siue Græarum, sorores sunt Gorgones, quas alii voluptates, alii pericula humanæ vitæ esse putarunt, à quibus vtrisque sine Græarum consilio nemo se rectè expedierit. Nam vt ratio, ita cupiditas ex eodem fonte atque ex ipso animo nascuntur. Dictus est idcirco etiam Perseus non sine Palladis auxilio ac oculo Græarum, Plutonísque galea, & ense Mercurii illas superasse, & incolumis euasisse, quoniam in omnibus reb. arduis ac difficilibus opus est sapiētia primùm, & animi perspicientia, & subtilitate. atque adeò acumine ingenii, sine quib. nihil gloriosum trāsigi potest: atque his diuitiæ etiam non nihil afferunt commodi. Quid igitur per hæc significabant antiqui? vt rem summatim colligam, idem erat ac si dicerent: quòd vita humana multis voluptatibus circumuenta est, quæ nos in perniciē & perpetuas ærumnas trahent: cùm sit animaduertendum ne nos tanquam stupidos ab his adduci patiamur. Et quoniam ex altera parte, multa nos circumstant pericula, cauendum ne cedamus, sed forti animo illa superanda: in quibus vtrisque vti conuenit prudentia nostra, & diuinum implorare auxilium, quod nemini sincero animo petenti deesse consueuit. Hoc si fecerimus, incolumes ex omnibus vel grauissimis periculis euademus, neque à perniciosis voluptatibus capiemur. Id qui fecerit, erit Perseus Iouis filius, Deo gratus scilicet & amicus. Quidam senserunt multas bellicosas fœminas fuisse in finib. Libyæ occasum versus, sed in primis Gorgonum genus, in quas Perseus militauit, quæ virginitatem seruantes miræ strenuitatis per quoddam tempus militare tenebantur. peractis militiæ annis ad fœtum verti poterant, quibus viri parebant ac domos seruabāt, & res domesticas hæ habitarunt ad Tritonidem stagnum ad occasum apud Oceanum in Aethiopia. quæ debellatæ fuisse à Perseo Iouis filio dicuntur quo tempore Medusa illis imperabat, penitúsque deletæ sunt ab Hercule quo tempore posuit columnam in Libya. Tritonis autem stagnum dicitur terræmotibus & Oceani irruptionibus euanuisse. Isacius tamen fabulam hanc ad res

res naturæ deducere conatur, dicitque Gorgones esse maris filias, quoniam dictæ sunt à fremitu maris, aquas scilicet. Ad has Perseus, siue Sol, Iouis filius, nempe mentis diuinæ minister, Mineruæ consilio accedit: cùm omnes naturæ actiones fiant pro diuina sapientia neque frustra, neque inutiliter. ob motus celeritatē hic habuisse dicitur Nympharum volucres calceos, cùm in omnia vis eius penetret, falcem cepit à Mercurio: at cùm ita humores quos attrahit extenuet vt à nemine videri possint, galeam habuisse dicitur Plutonis. Occidit igitur Medusam, quæ erat mortalis, quoniam solam aquam maris subtiliorem ac supernatantem extenuat, cùm reliquæ aquæ subsideant. Dicti sunt in lapides cōuerti, qui Medusam vidissent, quoniam admirabilis est sapientia Dei: atque attonitus propè ob admirationem consisteret, si quis intueri rectè posset solis vim & actionem, ac virtutes naturæ. Atque hæc ipsa fabula ad vitæ humanæ institutionem, vt dictum est, vniuersa transferri potest. At verò nunc de Sirenibus est dicendum.

De Sirenibus. CAP. XIII.

SIRENES & ipsæ periculosa hominibus monstra propter cātus suauitatem, dictæ sunt ita cantilenis nauigantes homines demulcere, vt in profundissimū somnum inducerent: quos postea ita sopitos in mare deiiciebāt ac necabant: excogitabant enim ex omnibus cantilenis, quas pro cuiusque ingenio iucundiores fore putabant. Has igitur finxerunt antiqui Acheloi fluminis, qui Aetoliam ab Acarnania disterminat; Nicopolimq; ciuitatem, quam Cæsar post victum Antonium ad victoriæ eius memoriam sempiternam erexit, alluit, & Terpsichores fuisse filias. Nicander libro tertio Mutatorum Melpomenen Sirenum matrem fuisse scribit, alii Steropen, alii Calliopen. Has três fuisse memorant, quę Musas aliquando in certamen cantus prouocare Iunonis suasu ausæ sunt: quare cùm priùs essent alatæ Sirenes, Musæ alas victis euulserunt, coronásque ex illis factas suis capitibus imposuerūt: quod factum est in Creta iuxta ciuitatem illa de causa vocatam Apteram, vt ait Crobylus libro primo. Illa de causa vt dictum est, postea alatis capitibus Musæ fuisse putabantur, præter vnam, quæ erat illarum mater. Hæ igitur iuxta Pelorum Siciliæ promontorium priùs, vel (vt aliis magis placuit) in insulis Sirenusis habitarunt: quæ sunt in extrema parte Italiæ, vt sensit Strabo libro primo: qui Sirenusas insulas etiam fuisse inquit lib. 5. saxosas ac desertas, non procul à Capreis. Hæ dictæ sunt inferiorem corporis partem habuisse volucrum auium, at superiorem ad humanā formam effictam, vt sensit Theopompus in Callęschro, & Isacius. Idcirco monstra illas vocauit Ouidius libro tertio artis amandi;

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaslibet admissas detinuere rates.

Nomina verò illarum fuerunt ista, Aglaope, Pisinoe, Thelxiopia, vt voluit Chærilus Thelxiope, Molpe, Aglaophones. Clearchus verò Solensis, in Amatoriis, lib. 3. vnam illarum Leucosiam nominat, aliam Ligeam, tertiam Parthenopen: quare ait Strabo etiam libro primo Georg. nobilissimam Italiæ ciuitatem Neapolim dictam fuisse Parthenopen de nomine vnius Sirenum quę in iis locis mortua est. Eam verò ciuitatem Phalaris Siciliæ tyrannus instaurasse fertur per bella propè euersum, ac nouam ciuitatem nominasse, siue Neapolim; cùm tamen Diodorus Siculus & Oppianus illam ab Hercule conditam fuisse, & ita appellatam arbitrati sint. idem Strabo lib. 6. memoriæ prodidit Leucosiam insulam nomen item obtinuisse ab altera Sirene, quæ ibi se in profundum abiecerit, ac interierit. Fabulantur vnam harum voce, alteram tibiis, tertiam cum cithara vel lyra canere solitam, vt variæ illecebræ pro singulorum ingenio adessent, vt patet ex his carminibus:

Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
Quódque foraminibus tibia mille sonat:
Quodque leues calami, quod suauis cantat Aedon,
Quod lyra, quod cithara, quod moribundus olor.

Mirabilis profectò esse dicebatur harum Sirenum suauitas cãtus, quando vel in apertam perniciem homines trahebant, efficiebántque vt sui ipsorum obliti in manifestam cædem se trahi paterentur. Idcirco cùm Minyæ per ea loca nauigarent Ancæo nauem gubernante, se citharam sumpsisse scribit Orpheus in Argonauticis, suóque cantu Sirenum cantum retudisse: qui cum Deorum certamina caneret, minimè auditæ fuerunt cantilenæ Sirenum, vt est in his:

ἔνθα δ' ἐφεζόμεναι λιγυρὴν ὄπα γηρύουσαι
κῆλαι, αἶος ἤτυς δ' ἐβροτῶν θέλγουσιν ἀκουάς.
δὴ τότε δὴ Μινύαισιν ἐφήνδανε πύστις ἀοιδῆς
Σειρήνων· οὐδ' ἔσφι παρεκπλώεσθαι ἔμελλον
φθογγὴν ἠλομένην, χειρῶν δέ οἱ ἦκαν ἐρετμά.

Hic cantus dulci modulantur voce puellæ,
Atque viros mulcens, ratibus qui marmora sulcant,
Cœperat hic cantus Minyas mulcere, nec vllus
Præteriturus erat Sirenum tristia fata.
Iam manibus remi exciderant: stetit vncta carina.

Illæ postea desperatione captæ, mutæque factæ in mare musica instrumenta abiecerunt, vt testatur idem poeta in his:

δὴ τότε φορμίζοντος ἀπὸ σκοπέλου νιφόεντος
Σειρῆνες θάμβησαν, ἑὴν δ' ἄμπαυσαν ἀοιδήν.
καί ῥ' ἡ μὲν λωτοὺς, ἡ δ' αὖ χέλυν ἔκβαλε χειρῶν.

Dum

Dum citharam pulsat scopulo sublimis ab alto,
Sirenes trepidæ cantum tenuere sonorum:
Altera deinde chelym è manibus iacit, altera lotos.

Quæ omnia Apollon. ita declarauit li. 4. Argon. vbi inquit Orpheum cantare aggressum, omnem Sirenum vocem superasse:

αἶψα δὲ νῆσον
καλὴν αἰθεμόεσσαν ἐσέδρακον, ἔνθα λίγειαι
Σειρῆνες σίνοντ' Ἀχελωΐδες, ἡδείῃσι
θέλγουσαι μολπῇσιν ὅτις παρὰ πεῖσμα βάλοιτο.
τὰς μὲν ἄρ' εὐειδὴς Ἀχελωΐῳ εὐνηθεῖσα
γείνατο Τερψιχόρη Μουσέων μία· καί ποτε Δηοῦς
θυγατέρ' ἰφθίμην ἀδμῆτ' ἔτι πορσαίνεσκον
ἄμμιγα μελπόμεναι. τότε δ' ἄλλο μὲν οἰωνοῖσιν,
ἄλλο δὲ παρθενικῇς ἐναλίγκιαι ἔσκον ἰδέσθ.
αἰεὶ δ' εὐόρμου δεδοκημέναι ἐκ περιωπῆς,
ἦ θαμὰ δὴ πλεόνων μελιηδέα νόστον ἕλοντο
τηκεδόνι φθινύθουσαι, ἀπηλεγέως δ' ἄρα καὶ τοῖς
ἵεσαν ἐκ στομάτων ὄπα λείριον· οἱ δ' ἀπὸ νηὸς
ἤδη πείσματ' ἔμελλον ἐπ' ἠιόνεσσι βαλέσθαι,
εἰ μὴ ἄρ' Οἰάγροιο πάις Θρηίκιος Ὀρφεὺς
Βιστονίην ἐνὶ χερσὶν ἑαῖς φόρμιγγα τανύσσας,
κραιπνὸν ἐϋτροχάλοιο μέλος κανάχησεν ἀοιδῆς,
ὄφρ' ἄμυδις κλονέοντος ἐπιβρομέωνται ἀκουαὶ
κρεγμῷ· παρθενικὴν δ' ἐνοπὴν ἐβιήσατο φόρμιγξ.

est insula protinus illis
Fertilis aspecta, & florens: coluere canora
Sirenes illam proles Acheloia, quarum
Dira lues cantus mortalibus extitit illis.
Qui mare sulcantes iecere ad litora funes.
Olim Terpsichore has Acheloo in luminis auras
Edidit illa vna est Musarum. tum quoque natam
Cantabant Cererin formosam. tum quoque earum
Altera pars virgo fuit, altera rursus & ales.
E specula semper spectabant aduenientes.
In patriam reditu multi caruere per illas.
Fundere & his dulcem vocem cœpere: rudentes
E puppi fuerant iacturi ad littora claris
Filius OEagri nisi mox, & Thracius Orpheus
Bistoniam manibus cithara sumpsisset, & aures
Sublimi cantu, cantu reuocasset ab illo;
Virgineámque chelys vocem superasset acuta.

Erat illa Sirenum astutia, vt quibus rebus maximè quisque audiendis delectaretur, eas præcipuè canerent: vtpote ad captandos ambitiosos & gloriæ cupidos, res eorum gestas, ad demulcendos libidinosos, res amatorias canebant: eránteque mirificè

omnium præteritorum negotiorum memores. quare ita inquiunt, apud Hom. lib. μ. Odyss.

δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσεῦ μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.
νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς.
οὐ γάρ πώ τις τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ,
πρὶν ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι,
ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται, καὶ πλείονα εἰδώς.
ἴδμεν γάρ τοι πάνθ' ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ
Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν
ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Huc age flecte ratem Graiorum gloria Vlysses:
Flecte ratem celerem, nostras & percipe voces.
Nullus enim nigram transegit nauita puppim
Quin nostras voces audiuerit: inde recessit
Doctior, & cantu mox delectatus eodem.
Scimus enim Graij fuerint quæ pergama circum
Consilio superûm, & quæ Troes funera passi.
Denique cuncta patent nobis mortalia facta.

Atque quoniam multi, cùm eò applicuissent, suauitate cantus irretiti recedere non poterant, sed moriebantur inhumati in desertis insulis, quæ mortuorum ossibus latè albebant, opus erat multa & prudentia & animi contentione ad illa pericula deuitanda. Idcirco docetur Vlysses à Circe Solis filia quo pacto hæc transeunda sint; atque Vlysses aures cera nautis obturauit, ibi eò accedendum erat, séque arctissimis vinculis malo alligari iussit, neque si rogasset quidem, voluit solui, cùm minimè audientes etiam rogaret. sic igitur monet illum Circe:

Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας
ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅτις σφέας εἰσαφίκηται.
ὅστις ἀϊδρείῃ πελάσῃ, καὶ φθόγγον ἀκούσῃ
Σειρήνων, τῷ δ' οὔ τι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα
οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται.
ἀλλά τε Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ,
ἥμεναι ἐν λειμῶνι· πολὺς δ' ἀμφ' ὀστεόφιν θὶς
ἀνδρῶν πυθομένων, περὶ δὲ ῥινοὶ μινύθουσιν.
ἀλλὰ παρεξελάαν, ἐπὶ δ' οὔατ' ἀλεῖψαι ἑταίρων
κηρὸν δεψήσας μελιηδέα, μή τις ἀκούσῃ
τῶν ἄλλων. αὐτὰρ αὐτὸς ἀκουέμεν αἴ κ' ἐθέλῃσθα,
δησάντων σ' ἐν νηῒ θοῇ χεῖράς τε πόδας τε
ὀρθὸν ἐν ἱστοπέδῃ, ἐκ δ' αὐτοῦ πείρατ' ἀνήφθω.

Sirenas primum aduenies, quæ carmine cunctos
Mortales mulcent. si quisquam accesserit illuc
Sirenum terris quicunque improuidus hæsit,
Non illi pendent dulces circum oscula nati,
Non vxor reduci, conuiuia nulla parantur

Sirenum

Sirenum cantus delectant florido at illæ
In prato resident, quod multorum ossibus albet
Extinctorum hominum, postquam peruenerit illuc,
Tum moneo nauem curuis impellere remis.
Obtura ceris sociorum mollibus aures,
Ne quis Sirenum voces exaudiat, ipse
Si cupis audire has, vincire manúsque pedésque
Præcipio; ad malum & firmissima vincula nectant.

Erat enim tota ferè illa ora alba propter insepultorum ossa, quod etiam ait Virgil lib. 5.

Iamque adeò scopulos Sirenum aduecta subibat,
Difficiles quondam, multorúmque ossibus albos.

Et Lesches in parua Iliade;

Σειρήνων μετέπειτ' ἐσαφίξεαι ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Σειρήνων γλυκερῇσιν ἀοιδαῖς δ' ἠλήσαντο
ταὶ πλείστους ναύτας, ὧν ποθέλλουσι τὰ λευκά.
Sirenum pòst aduenies ad salsa profunda,
Sirenum, dulcis cantus quarum extitit illis
Dira lues nautis, quorum terra ossibus albet.

At enim cùm Vlysses illarum fallacias obturatis auribus sociorum, ipséque malo alligatus fefellisset, fama est ipsas Sirenes se in mare præcipitasse, neque ampliùs postea auditas, vt illa carmina significant:

Sanguine Sisyphio generatus magnus Vlysses
Hac tuos sola præstitit arte suos.
Illeuit cera sociorum callidus aures,
Atque suas vinclis præbuit ipse manus.
Transiluit scopulos, & inhospita litora clasis:
Illa præcipites desiluere freto.

Cùm verò se in mare præcipitassent, siue illud Orphei, siue Vlyssis arte factum est, dicuntur in saxa fuisse conuersæ; sicuti testatur Orpheus in Argon.

σ' ἔνα δ' αἰνὸν στονάχησαν, ἐπεὶ πότμος ἤιε λυγρὸς
μοιρίδιος θανάτοιο· σφέας δ' ἀπὸ ῥωγάδος ἄκρης
ἐς βυθὸν δίσκευσαν ἁλιρροθίοιο θαλάσσης.
πέτρας δ' ἠλλάξαντο δέμας, μορφήν θ' ὑπέροπλον.
Sunt grauiter questæ, vt senserunt fata Deorum
Aduentasse sibi: summámque crepidine saxi
Præcipites saliere maris spumantis in vndas,
Protinus in duras vertuntur corpora cautes.

Atque cùm illud accidisset vt victæ sint non procul à litore Cretæ, vrbs è regione vocata fuit Aptera, quòd alæ ibi deiectæ sint. Atque tot de Sirenibus fabulosè dicta sunt ab antiquis

¶ Nunc quid per has significarint, inquiramus. Atque illud primùm ridiculum videtur fuisse vnquã aliqua animalia, quæ fuerint

è duabus tam diuersis formis composita, vt altera pars esset piscis, altera hominis, cùm neutrum horum animalium in aquis & in sicco viuat. nec me latet, quòd quidã crediderũt in generatione mundi, cùm diuisa fuerunt à summo opifice inter se elementa, omnia animalia primùm sponte nata esse, atque ea quæ plurimum haberẽt caloris, ad superiora lata factas esse volucres: quæ multum haberent terrestrem mistionem, in numero reptilium atque terrestrium animaliũ constitisse, terrámque inhabitasse: at quæ aquosæ naturæ accederent, mare & aquas inhabitasse, vocatáque esse natantia. Sed enim cum terra postmodo calore Solis siccata condensatáque fuisset, cessauisse hanc generationem, & ex mutuo congressu animalia fuisse orta, vt sensit Anaxagoras physicus, cuius auditor Euripides ita scripsit in Menalippe:

ὡς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία.
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τίκτουσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
δένδρη, πετεινά, θῆρας, οὕς θ' ἅλμη τρέφει.
γένος τε θνητῶν καὶ θεῶν, οἵτ' οὐρανὸν
ἔχοντες ἦλθον, πολλά, καλά, χρήσιμα.
Vt vna forma terra, cœlóque affuit.
Seiuncta cùm fuere primùm at inuicem.
Solis tulere cuncta clara in lumina,
Feras, volucres, arbores, prolem maris,
Viros, Deósque queis cœlum fuit,
Quòd protulere multa, pulchra, commoda.

Scribit Archippus in lib. 5. de Piscibus, loca quædam marina in angustias quasdam præruptorum montium contracta fuisse, in quas illisi fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes nauigantes allicerent ad visendum; quò cum appulissent vndarũm impetu delati, absorbebantur: vnde locus datus est fabulæ. At Dorion in libro de Piscibus formosas quasdam meretriculas fuisse Sirenas scribit in litore habitãtes, quę suauitate harmoniæ ad se nauigantes allicerent, & allectos tandiu retinerent, quandiu ad summã inopiam neglecta rerum vtilium cura redigerẽtur: quare dicti sunt omnes naufragium pati; qui ad Sirenes accessissent. dictæ sunt. n. Sirenes, quasi cathenæ, quia allectos vincirent in amore. Non defuerũt qui Sirenes aues fuisse Indicas putarint, quæ allectos nauigantes ad litora cãtus suauitate sopitos postea laniarent, ac deglutirent. Horatius lib. 2. Sermonum, non saxa, neque meretrices, neque aues Indiæ, sed desidiam, & turpissimam propè omnium ignauiam Sirenes esset scribit, quæ omnes ad se alliciant, & in perniciem denique adducant, cùm inquiat:

Contemnere miser vitanda est improba Siren
Desidia:

Ego sanè Sirenum cantus ac Sirenes ipsas, nihil aliud esse crediderim

derim, quàm voluptates, & earum titillationes; quæ dicuntur vinius Musarum & Acheloi filiæ, cùm taurino patre, & ad voluptates propenso natæ sint; Musáque sit suauitas illa, quæ nos ad eas allicit. Hę nos in perniciem denique indueunt, quia ex ea parte animæ oriuntur, quæ caret ratione, & ἄλογος vocatur. hæ ad exprimendam mortalium naturam partim beluæ, partim virgines videbantur, quia monstro propè similis est is qui non rationi & consilio, sed cupiditati paret: cùm altera pars illius homo sit, altera belua. cùm enim vis animæ nostræ alia sit compos rationis, alia ratione careat, quo pacto non habet quisque intra se inclusas & latentes Sirenes? aut qui nihil habeat, nisi formam corporis, cum homine commune: nulláque ratione vtatur; sed huc illuc feratur pro animi impetu, quocunque libido & appetentia & cupiditas tulerit: quo pacto is non habet intra se Sirenem, vel ipse potiùs monstrum teterrimum efficitur? cùm verò alii rebus aliis faciliùs capiantur, neque omnes aut libidinis stimulis agitentur, aut ambitione, aut auaritia: illę rerum omnium cognitionem se tenere gloriabantur, singulósque gratis cantilenis demulcebant. Testantur vel illarum nomina nihil aliud fuisse Sirenes quàm motus animi. quid enim est Pisinoe? an non vis menti facilè suadens? πείθειν enim suadere, νόος mens est. at verò Aglaope suauis est aspectu; Thelxiope vel solo aspectu delectat, cùm θέλγειν delectare significet: & Thelxinoe mentem demulcet, & iucunda vox est Aglaophoni, & sonora Ligeæ, & candida est Leucosia, & virginis faciem habet Parthenope: quæ omnia nomina facilè vel ad impetus animi, vel ad libidinosa scorta possunt accōmodari. Si quis igitur calamitates cōplures, & ęrumnas multas deuitare voluerit, is ad voluptates illegitimas, & ad turpia humanæ vitæ lenocinia ad Vlyssis exemplum aures obturet opus est, aut Orphei, reliquorúmque sapientum virorum monitis pareat, eósque solos audiat, quod siquis ad ipsarum Sirenum cantum tamen apertas aures habuerit, suoptéque ingenio vitam suam gubernarit, is se rationi alliget oportet, vt malo nauis se alligauit Vlysses; cum incredibili ac pene diuina prudentia opus sit, cùm quis fuerit semel à Sirenibus delectatus, vt possit inde incolumis recedere. Conuenit igitur vt Orpheus, aut vir aliquis sapiens & amicus, Sirenum voces sapientissimis & fidelissimis consiliis vincat, nisi perniciosarum voluptatum illecebris in miserias trahi malimus. Alii verò Sirenes esse adulatorum voces crediderunt, qua peste nulla neque suauior, neq; sceleratior principes aut ambitiosos homines inuadit. Illæ in profundissimū somnū principes indueunt, quia tanquam dormientes, eorum plerique quid differat amicus ab adulatore non vident. & quoniam suauior est auribus adulatoris quàm amici oratio, quæ iucundiora sunt libentius admittunt. at contrà adulatores cognito in-

genio principis, illi qui iucundiores futuri sint sermones excogitant, & num rerum gestarum gloria, vel congerendis opibus, vel scortis vel aliis huiusmodi rebus delectaretur, eiúsque studium mirificis laudibus extollunt. Quæ oratio cùm grata sit audienti, Sirenes vnius Musarũ filiæ dictæ sunt. at illæ deniq; in perniciem trahebant audirores: quoniam vbi adulationi locus est, nullus amicitię, nullus sinceritati, nullus iustitię patet: quippe cùm is qui magis aliis quàm sibiipsi de se credat, ad suauitatem loquentibus, ad omnem vel suam vel suorum salutem & felicitatem cõniueat, miniméque diligẽs in rebus agendis efficiatur, opus est. Hæc vna causa est cur tam frequenter mutati sint principes regionum in Italia, neque idem regulus fuerit diutiùs eiusdẽ regionis: cũ nihil neque firmius sit, neq; stabilius eo regno, quod à sapiente principe gubernetur. Qui enim neque Deum neque homines per iniuriã offenderit, quo pacto calamitates patietur, cùm vix illi principes euerti possint, qui sunt facinorosi? aut quo pacto princeps qui à se adulatores reiiciat, vir nõ bonus, & prudẽs, & sapiens esse poterit? at de Sirenibus satis, nunc de Orpheo dicamus.

De Orpheo. CAP. XIIII.

FVIT Orpheus, vt sensit Myrleanus Asclepiades, Apollinis & Calliopes vnius Musarum filius: nam quamuis diuersę fuerunt variorum scriptorum de illius parentibus sententiæ, tamen Myrleani sententiam secutus Virgilius ita scripsit in Pollione:

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamuis, atq; huic pater adsit,
Orphei Calliope, Lino formosus Apollo.

Atque Menæchmus illum Apollinis filium fuisse tradidit, cùm nullam fecerit de matre mentionem, vt est in his carminibus:

Πίερες ἀπηπαθεῖς στυγνὴν ἀποτίσετε λώβην,
Ὀρφέ' ἀποκτείναντες Ἀπόλλωνος φίλον υἱόν.
Pieres immites pœnas certe inde luetis,
Quòd cæsus vobis est natus Apollinis Orpheus.

Apollonius verò lib. 1. Argonaut. OEagri & Calliopes filium tradidit fuisse his versibus:

πρῶτα νυν Ὀρφῆος μνησώμεθα, τόν ῥά ποτ' αὐτὴ
Καλλιόπη Θρήϊκι φατίζεται εὐνηθεῖσα
Οἰάγρῳ σκοπιῆς Πιμπληΐδος ἄγχι τεκέσθαι.
Atque alios inter primum cantabimus Orphea.
Calliope OEagro peperit P·mpleidos illum
Non longinqua iugis, lecto coniuncta iugali.

Alii OEagri & Polymniæ, alii Menippes, alii Thamyridis filium fuisse voluerunt, atque Ialemum & Hymenæũ huius fratres fuisse constat. Hunc tanta canendi peritia excelluisse inquiunt, vt flu-

uii ad

uii ad eius cantum firmarentur, aues aduolarent: feræ properarent, syluæ, & saxa, & venti, & omnium vel sensu carentium genera accurrerent. vt ait Horatius libro primo Carminum:

Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidóve in Hæmo
Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea syluæ:
Arte materna rapidos morantem
Fluminum cursus celerésque ventos
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere syluas.

De quo ita scripsit etiam Apollonius lib. I. Argonaut.

αὐτὰρ τόνγ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας
θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ ποταμῶν τε ῥέεθρα.
φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
ἀκτῆς Θρηικίης Ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι
ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι, ἅς ὅγ' ἐπιπρὸ
θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε Πιερίηθεν.

Hunc referunt duros lapides & flumina cantu
Detinuisse suæ captos dulcedine vocis.
Syluestres fagos intra confinia terræ
Threiciæ, quæ nunc frondent, vestigia cantus
Illius esse ferunt: quas secum adduxerat Orpheus
Vertice Pierio citharæ dulcedine & artis.

Et quamuis multi fuerunt Orphei, vt testatur Suidas, omnia tamen cæterorum facinora ad vetustissimum Thracem OEagri filium referuntur, qui, vt ait Zezes hist. 399. chil. 12. fuit Herculis coætaneus, ac floruit annis centum ante bellum Troianum. Hic primus omnium apud Græcos de astrologia scripsit, quod ita ait Lucianus in Dialogo de Astrol. Ἕλληνες δὲ, οὔτε παρ' Αἰθιόπων, οὔτε παρ' Αἰγυπτίων ἀστρολογίης πέρι οὐδὲν ἤκουσαν, ἀλλὰ σφιν Ὀρφεὺς ὁ Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης πρῶτος τάδε ἀπηγήσατο. *At Græci nihil vel ex Æthiopibus vel ex Ægyptijs de astrologia audiuerunt, sed illis Orpheus Calliopes & OEagri filius hæc prior explicauit.* Hic idem prior omnibus Bacchi sacra in Græciam introduxit, primúsque in monte Bœotiæ Thebis, vbi Liber pater natus est, sacra illa quæ Orphica vocata fuerunt, in quibus ipse postea fuit laceratus, instituit: vt ait Lactantius de falsa religione. Hic multa humanæ politicæq; vitæ vtilia inuenit, vt ait Pauf. in Bœoticis: nam & Deorum initia, & vniuersam theologiam primus aperuit, & nefariorum facinorũ expiationes excogitauit, & quibus ritibus iratorum Deorũ mentes placarentur tradidit, & multa morborum remedia adinuenit, vt ipse de se ipso testatur in Argonaut.

θυμὸς ἐποτρύνει λέξαι τάπερ οὔποτε πρόσθεν
ἔφρασ', ὅταν Βάκχοιο καὶ Ἀπόλλωνος ἄνακτος

κέντρῳ ἐλαυνόμενος φρικώδεα κῆλ' ἐπέφασκον,
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἄκη, μετὰ δ' ὅρκια μύσταις.
Dicere fert animus quæ nunquam tempore lapso
Dixi: cùm Bacchi, cùm regis Apollinis actus.
Sum stimulo: horrenda vt narrarem spicula: & idem
Fœdera cum superis mortalibus, atque medelas.

Hic idem scripsit de elementorum inter se generatione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus, de Gigantibus cum Ioue pugnantibus, de raptu & luctu Proserpinæ, de Cereris erroribus, de laboribus Herculis, de Idæorum & Corybantum sacrorum ritibus, de lapillis, de occultis oraculorum responsis, de Veneris & Mineruæ sacrificiis, de luctu AEgyptiorum Osiridis causa, & de illorum lustrationibus, de vaticiniis, de obseruationibus auspiciorum, de situ fibrarum, de somniorum interpretatione, de signis ac prodigiis, déque illorum expiationibus, de expiatione inferorum, de ratione & motu astrorum, quo pacto Dii irati placari possint; de quibus omnibus se scripsisse testatur in initio suorum Argonauticorum. Fuit vir planè sapientissimus Lini auditor, & vt illa ætas ferebat, diuinarũ rerum peritissimus. Qui quãtæ sapientiæ fuerit, facilè ex his carminibus, quæ scripsit in libro de lapillis, cognoscere licet:

ὅν δέ κεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγῃ
ἐς πολυήρατον ἄντρον ἐπελθέμεν Ἑρμείαο·
& paulo post,
ἴδμεναι ἤκε θέλησι, δαήσεται ὅσσα τε φῶτες
κρυπτάδια σφετέρῃσιν ἐνὶ φρεσὶ μηχανόωνται,
ὅσσα τε κεκλήγασι μετὰ σφίσιν ἠεροφοῖται,
ἀνθρώποις ἄφραστον ἰαυχάζοντες ἀοιδήν,
οἰωνοὶ μεγάλοιο Διὸς κραιπνοὶ ὑποφῆται,
ῥοῖζόν τε στῆσαι χαμαὶ ἐρχομένοιο δράκοντος.
εἴσεται, ἠδ' ὄφεων ἰὸν σβέσαι ἑρπηστήρων.
At quemcunque virum ducit prudentia cordis,
(Cætera vt omittam, quæ plurima, maxima dicam)
Scire cupit si fortè, sciet quæcunque volutant
Pectoribus taciti mortales, quæq; volucres
Inter se stridunt cœli per summa volantes,
Infandum vt crocitant cantum mortalibus vllis,
Significantq; Iouis mentem, gens nuntia fati.
Is serpentis humi noscet firmare draconis
Sibila, serpentúmque sciet superare venena.

Non defuerunt qui Orpheum & Amphionem magnos AEgyptios fuisse arbitrati sint, vt ait Pausanias in post. Eliacis. Fama est hũc vxorem habuisse Eurydicen, cuius amore cùm flagraret Aristęus, eámque insequeretur, vt captæ vim inferret, illa per loca deuia fugiens à serpente in herba latente icta interiit. Tum fama est Orpheum

Orpheum sumpta cithara ad inferos descendisse, atque cùm mirificam quandã lamentationem cecinisset, lacrymas inferis excitasse, vt ait M. Manilius in quinto rerum astronomicarum:

Hac surgente lyra testudinis enatat vndis,
Forma per hæredem tantum prolata tonantis,
Qua quondam sonitúmque ferens OEagrius Orpheus
Et sensum scopulis, & syluis addidit aures,
Et Diti lacrymas, & morti denique finem.

Plutone deinde placato ac Proserpina seuerissimis mortuorum regibus cantus suauitate non solùm obtinuisse, vt ipse post visam Eurydicen in lucem rediret, sed etiam vt ipsam Eurydicen secum abduceret: ea tamen conditione ne priùs respiceret, quàm ad superos peruenisset, vt ait Ouidius libro decimo, & Virgilius libro quarto Georg. Veruntamen cùm amoris impatiens illam contra leges inferorum respexisset, antequam exisset in lucem, illam amisit. Deinde, qui per Tænarum ad inferos descendisset, & de descensu ad inferos, & de iis quæ vidisset apud inferos scripsit, vt ipse testatur in his Argonauticis:

ἄλλα δέ σοι κατέλεξ᾽ ἅπερ εἴσιδον ἠδ᾽ ἐνόησα,
Ταίναρον ἡνίκ᾽ ἔβην σκοτίην ὁδὸν ἄϊδος εἴσω,
ἡμετέρῃ πίσυνος κιθάρῃ, δι᾽ ἔρωτ᾽ ἀλόχοιο.
Cætera narraui quæ vidi, vt Tænara adiui,
Vmbrosas Ditisq́ domos & tristia regna;
Confisus cithara, vxorísque coactus amore.

Hunc inquiunt cùm ad inferos descendisset, ibi Deorum omniũ laudes cecinisse, præterquam Liberi patris, quem per obliuionem prætermisit: quare iratus Dionysus furorem suis Bacchis immisit, à quibus apud Hebrum fluuium fuit discerptus, membráque eius per agros sparsa, vt à canibus vorarentur: sed tamen à Musis dicuntur fuisse collecta, & in Dio Macedoniæ loco sepulta, quia supra cæteros Apollinem laudibus mirificis exornasset. Alii dixerunt à Ioue fuisse percussum fulmine in Thracia, sicuti testatur Leonidas in his versibus:

Θρήϊκα χρυσολύρην τῇδ᾽ Ὀρφέα Μοῦσαι ἔθαψαν,
ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς ψολόεντι βέλει.
Conditus à Musis tumulo hoc est Thracius Orpheus.
Fulmine flagranti Iupiter vssit eum.

Fertur eius caput in Hebrum deiectum cum lyra vi fluminis in Lesbum delatum fuisse, atque ibi sepultum: lyram autem inter sidera relatam & à singulis Musis, quarum laudes eximiè cecinerat, nouem insignibus stellis insignitam. Alii memorant illum post mortem Eurydices cæterarum mulierum coniugium spreuisse, multísque persuasisse hominibus malum ingens esse fœminam, siue mala sit, siue bona: quare cùm multi abstinerent à nuptiis fœminarum, ab illis per simulata Liberi patris sacrificia fuit

discerptus, vt sensit Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Alii turpissimam caussam tradiderunt, quam ita attigit Ouidius:

Ille etiam Thracum populis fuit autor amores
In teneros vertisse mares.

Pausan. in Bœoticis indignatas ait Thracum fœminas, quòd ob cantus suauitatem multos viros secum abduceret: quę cùm liberiùs merum hausissent, illum discerpsere. At Gelous Apollodorus in Philadelphiis iudicem Calliopen electam fuisse inquit à Ioue, contendentibus Venere & Proserpina de Adonide: quæ cùm Adonidem communem adiudicasset, Venus indignata mulieres in Orpheum Calliopes filium concitauit. Alii dicunt ita Venerem vertisse amorem omnium mulierum in Orpheum, vt ab illis raptim captus, dum inter se contenderent de Orpheo, fuerit laniatus. Agatharchides Cnidius libro 22. rerum Asiaticarum Orpheum scripsit mortua Eurydice ad Aorrhum venisse in Thesprotidem, vbi peruetus erat oraculum euocandarum animarum: ibi cùm Eurydicem sibi adesse putasset, séque deceptum comperisset, sibi mortem consciuisse. Inde scripsit Pausanias, luscinias quæ forent circa sepulchrum Orphei in Thracia, cantum emittere cæteris omnibus suauiorem. Alii putarunt Orpheum fulmine ictum concidisse, quòd arcana initiorum profanis & rudibus diuulgasset. Aiunt Methonem huius fuisse filium, qui habitauit in Thracia, & vrbem ibi conditam de suo nomine appellauit, vt ait Plutarchus in problematis. Alii vitæ pertæsum post mortem Eurydices sibi manus intulisse inquiunt præ mœrore. Qui laniatum à mulieribus fuisse tradiderunt, addunt amnem Heliconem, qui Baphyra apud Diatas vocatus fuit, ex eo tempore se sub terras occultasse, quo mulieres Orpheum occiderunt, ne illius sanguine pollutis fœminis aquas ad expiationes suppeditaret: quem sepultum ad Pieriam scribit Apollodorus libro primo. Dicuntur Musæ grauiter tulisse eius mortem, sed in primis Mnemosyne & Calliope, vt ait Antipater in his carminibus:

οὐκ ἔτι θελγομένας Ὀρφεῦ δρύας, οὐκ ἔτι πέτρας
ἄξεις, οὐ θηρῶν αὐτονόμους ἀγέλας.
οὐκ ἔτι κοιμάσεις ἀνέμων βρόμον, οὐχὶ χάλαζαν,
οὐ νιφετῶν συρμοὺς, οὐ παταγεῦσαν ἅλα.
ὤλεο γάρ· σὲ δὲ πολλὰ κατωδύραντο θύγατρες
Μνημοσυνας, μάτηρ δ' ἔξοχα Καλλιόπη.
τί φθιμένοις στοναχεῦμεν ἐφ' υἱάσιν, αἰκ' ἀλαλκεῖν
τῶν παίδων αἴδην οὐδὲ θεοῖς δύναμις;

Non quercus, non saxa trahes dulcedine cantus
Orpheu, non poteris detinuisse feras.
Non ventosq́ niuesq́ domabis, grandinis aut vim,
Non mare vt insanis litora pulsat aquis.

Mor-

Mortuus es.nata lacrymis luxere profusis
Mnemosynes,luxit Calliopéque parens.
Sed cur lugemus natos?nam Ditis auari
In natos superûm ferrea iura manent.

Hæc ea sunt quæ de Orpheo memoriæ sunt prodita ab antiquis nunc cur ficta sint,explicemus. Orpheus Apollinis & Calliopes filius fuisse dicitur vel Polymniç, quoniam vir fuit artis dicendi & metro prçcipuè præstantissimus : atque omnes viri boni Deorũ filii dicti fuerũt, quod animç insigniũ virorũ ex aliqua sphærarum & è Sole prçcipuè in hæc corpora descendisse putarentur. Hic idem cùm in rudes adhuc mortales incidisset, qui sine vllo morum delectu, & sine legibus viuerent, ferarúmque ritu per agros nullis conditis tectis vagarentur, tantum dicendo, & orationis suauitate valuit,vt ad mansuetius vitæ genus homines traduxerit, illos in vnum locum conuocarit, ciuitates condere docuerit, legibúsque ciuitatum obtemperare, matrimoniorum fœdera seruare; quod fuit antiquorum poetarum munus creditum, & est re ipsa,sicut ait Horat.in arte poet.

Syluestres homines sacer interpréśque Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres,rapi dósque leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis,& prece blanda
Ducere quò vellet.fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere,sacra profanis,
Concubitu prohibere vago,dare iura maritis,
Oppida moliri leges incidere ligno.

Hic vsus est septem chordarum prior instrumento musico,ad septem planetarum imitationem ac rationẽ, vel longitudinis, vel intensionis, vel magnitudinis, vti dictum fuit. Sapiens omnino erat antiquorum illud poetarũ genus;nõ autem,vt ferunt nostra tempora, in sola verborum mensura & metro putabatur vniuersum poeticç facultatis artificium consistere.neque adulãtes principibus hominibus vt aliquod munusculum aucuparentur, quidquid in mentem veniebat,effutiebant,sed ea erant carmina poetarum, vt pro sanctissimis legibus haberentur : sçpiúsque ciuitates de re aliqua contendentes tanquam grauissimi iudicis sententia alicuius poetæ carmine vsæ fuerunt. Hic tanta vi dicendi fuisse dicitur, vt consternatos animos mortalium, & ob aliquam præsentem calamitatem in desperationem lapsos, erexerit, & in priorem statum reduxerit, atque ad tranquillitatem reuocarit.Hoc qui facere possit, cçteris hominibus præstantior est iudicandus:non qui sibi soli viuat,&, vt congestis opibus solus,ita sapiẽtiæ bonis perfruatur. cæteris hominibus prorsus inutilis, tãquã nusquã esset natus.Hic igitur placatis inferis,animi pertur-

bationibus scilicet, Eurydicen in lucem adducere conatus est, quæ, vt nomen ipsum significat, nihil aliud est quàm iustitia & æquitas. Fuit rursus ad inferos illa retracta ob nimium Orphei amorem, qui neque iustitiæ quidem opus est nimis esse cupidum, cùm perturbationes animi placentur ratione: atque si quis paulo fuerit in hac re negligentior aut magis cupidus, tanquam ab aliqua vi externa repellitur, & eodem relabitur. Semper igitur viro bono vigilare conuenit, neque nimis cedere vel honestis cupiditatibus, quæ in grauissimas animi perturbationes inducunt. Quòd si quis tamen cupiditatib. cesserit, ille postea vel in maximas calamitates illabetur, vel in miserrimum mortis genus incidet. Vt igitur moderationem animi affectibus adhibeamus, neque quidquam nimis ex animo optare vtile esse intelligamus, hæc ab antiquis de Orpheo memoriæ prodita fuerunt. Alii tamen fabulam hanc Eurydices ita explicarunt, vt illam animam esse dicant, quæ Orpheo siue corpori nupserit. atque eius amore capitur Aristæus, quod est verè bonum intelligendum. Ista per herbas ac flores ab eo fugit, & à serpente latente inter hos flores necatur, descenditque ad inferos, vnde reuocatur per sonum lyræ, ea nimirum conditione, atque hisce monitionibus vt facilè possit à corpore perdi, nisi rationi, legique pareat. Ac de Orpheo satis, nunc de Musis dicamus.

De Musis. CAP. XV.

MVSAE, quæ poetarum prȩsides, omniúmque cantilenarum autores fuisse putabantur, vnà cum Saturno natȩ è Cœlo fuisse creditȩ sunt, sicuti sensit Musȩus, & complures antiquorum, at à recentioribus Iouis & Mnemosynes filiæ dictæ sunt, vt testatur Orpheus in hymno in Musas hoc pacto:

> Μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς ἐριγδούποιο θύγατρες
> Μοῦσαι Πιερίδες μεγαλώνυμοι, ἀγλαόφωνοι.
> *Mnemosynésque Iouisque satas de semine canto*
> *Pieridas Musas, præclara numina famæ.*

Et Hesiodus in Theogonia:

> Μνημοσύνης δ' ἐξαῦτις ἐράσσατο καλλικόμοιο·
> ἐξ ἧς αἱ Μοῦσαι χρυσάμπυκες ἐξεγένοντο,
> ἐννέα. τῇσιν ἅδον θαλίαι, καὶ τέρψις ἀοιδῆς.
> *Mnemosynen pulchram dilexit Iupiter: ex qua*
> *Inde nouem Musæ claræ nascuntur; & illis*
> *Sunt semper cantus cordi, & conuiuia læta.*

Cicero lib. 3. de natura Deor. ex altero Ioue natas esse quatuor Musas scribit. Thelxiopen, Mnemen, Aœden, Meleten: è tertio Ioue nouem & ex Mnemosyne: è tertio item Ioue Pierias & ex Antiopa, prioribus partes numero. qui ordines etsi tres fuerunt, tamen

men Iouis & Mnemosynes omnes filiæ dicuntur: atque natæ sunt in Pierio monte, vt ait Zez. hist.90. chil. 6. Scribit Pausanias in Bœoticis primos omnium Aloëi filios tres Musas sanxisse coli religione oportere, Meleten, Mnemen, Aœden: mox Pierum Macedonem cum Thespias venisset, instituisse vt nouem Musę his ipsis nominibus, quibus in hanc vsque diem vocatæ sunt, colerentur. At Aristocles in libro de Choris tertio filias nouem Piero fuisse scribit, quas ille de nominibus Musarum appellauerit, ex quibus nati sunt illi qui Musarum filii dicti sunt à Græcis. Mimnermus verò Cœli filias fuisse Musas credidit, Iouéque fuisse antiquiores: cùm aliæ etiam minores natu è Ioue fuerint. Scriptum reliquit Euphranor in libro de Tibicinibus Euphemen nutricé fuisse Musarum. Alii Memnonis & Thespiæ filias putarunt. Fuerunt apud Thespienses Musarum ludi, qui Musea dicti sunt: in quibus proponebantur cantilenarum & harmoniæ præmia victoribus. Has Deas fuisse sacrorum conuiuiorum, quæ fiunt per lustrationes, & sollennitatum, & omnis lætitiæ præsides, significauit Orpheus ita in hymnis:

αἳ τελετὰς θνητοῖς ἀνεδείξατε μυστοπολεύτοις.
Ritè viris quæ ostendistis conuiuia sacra.

Et alibi scriptum est:

οὐδέ τι λήγουσι μουσῶν βροτοί. αἳ γὰρ ἔασι
κοίρανοι, αἷσι μέμηλε χορός, θαλίαι τ' ἐρατειναί.
οἵ τε γάμοι, καί τ' ὀρχηστύς, καὶ Κύπριδος ἔργα.
Non linquant Musas mortales tempora vitæ
Quæ moderantur: eis chorus, & conuiuia læta
Sunt curæ: grataq́ virûm sunt nuptia, amores.

Eædem & carminum & musicæ inuentrices fuerunt, & totius sapientiæ moderatrices, sicuti testatur idem Orpheus:

κλῦτε θεοὶ σοφίης ἱερῆς οἴακας ἔχοντες.
Temonem sacræ Sophiæ hac audite tenentes.

Plutarchus tamen in libello de Musica ex Heraclidæ sententia non Musis, sed variis hominibus carminum inuentionem concessit; qui primam citharæ inuentionem Amphioni Iouis & Antiopes filio, eiúsque poesin tribuit, vtpote qui à patre doctus fuerit: Linúmque ait Eubœensem primum lamentationes & fletus carmine edidisse, sicut hymnos Anthedonium Anthen, Philammonémque Delphicum canticos de ortu Apollinis, & Dianæ, & Latonæ. Demetrius Byzantius libro tertio poematis non Musis, aut Musarum filiis, sed ipsi Apollini harum rerum inuentionem tribuit: quippe quem dicat & tibiam, & citharam, & fidium cantus inuenisse. cuius rei adducit argumentum, quòd inter Apollinis sacrificia hymni canebantur cum tibiis: cuius etiam signum in Delo fuit antiquitus illo habitu vt dextra arcum, sinistra Gratias teneret: tum Gratiarum alia tibias, alia lyram, alia fistulam ori

Apollinis admouebat, vt ait Pausanias. Callimachus tamen in quodam epigrammate, non solùm Musas poeticam facultatem, sed omnia scriptionum disciplinarúmque genera inuenisse scribit. sed quid vnaquæque inuenerit, ita patefecit:

Καλλιόπη σοφίην ἡρωΐδος εὗρεν ἀοιδῆς·
Κλειὼ καλλιχόρου κιθάρης μελιηδέα μολπήν·
Εὐτέρπη τραγικοῖο χοροῦ πολυηχέα φωνήν·
Μελπομένη θνητοῖσι μελίφρονα βάρβιτον ηὗρε.
Τερψιχόρη χαρίεσσα πόρεν τεχνήμονας αὐλούς.
Ὕμνους ἀθανάτων Ἐρατὼ πολυτερπέας εὗρεν.
ἁρμονίην πάσαισι Πολύμνια δῶκεν ἀοιδῆς.
Οὐρανίη πόλον εὗρε καὶ οὐρανίων χορὸν ἄστρων.
κωμικὸν εὗρε Θάλεια βίον τε καὶ ἤθεα κεδνά.
Calliope reperit sapientes prouida cantus
Heroum: Clio citharam clarissima: vocem
Mimorum Euterpe tragicis lætata querelis.
Melpomene dulcem mortalibus attulit ipsa
Barbiton. at suauis tibi tradita tibia fertur
Terpsichore. Diuúmque Erato mox protulit hymnos
Harmoniam cunctísque Polymnia cantibus addit.
Vraniæ cœli motus atque astra notauit.
Comica vita tibi est, moresque Thalia reperti.

Hæ Deæ magnum sunt in aduersitatibus solatium, & non leues illecebræ ad res honorificas: cùm ab illegitimis voluptatibus & ab omni libidine nos reuocent, vt ait Theocritus in Cyclope:

οὐδὲν πρὸς τὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο,
Νικία, οὔτ' ἔγχριστον, ἐμοὶ δοκεῖ, οὔτ' ἐπίπαστον,
ἢ ταὶ Πιερίδες. κοῦφον δέ τι τοῦτο καὶ ἁδὺ
γίνετ' ἐπ' ἀνθρώποις.
Nulla magis flammas medicina repellit amoris,
Non quæ potatur, quæ vnguntur vulnera, quam vis
Pieridum leuis hæc & dulcis quippe medela
Munere concessa est superûm mortalibus ægris.

Harum munus fuit militum animos per carmina inflammare in bellum, harum viros bonos in calamitatibus consolari, harum præclara facinora & res gestas decantare, vt eorum imitatione cæteri mortales ad virtutem incitarentur, quippe cùm illæ cantilenæ essent in antiquorum conuiuiis, vt patet in libello de Musica apud Plutarchum. Nam Homerus etiam cōuenire existimauit, vt heroum animi seueris & decoris cantibus acuerentur, vt sępius reuocatis in memoriam pręclaris virorum illustrium rebus gestis mox instructi & accensi cum hostibus dimicarent. fuit enim cantorum & poetarum antiquorum institutum, vt se non solùm moderatores animorum, sed etiam morum magistros cum suauitate profiterentur. nam Græcæ ciuitates liberis ab initio prima adolescen-

lescentiæ rudimenta poeticæ tradiderunt, non illi quidem nudæ, nec spoliatæ omnino voluptate, sed castæ tamen, & moderatæ. Ex illa igitur musici cantus & lyræ & tibiarum modos docentes se & ipsorum morum magistros atque emendatores profitebantur quæ à Pythagora, & à posteris deinde Pythagoricis audiebantur. Homerus propterea cantores morum correctores appellauit, cùm scripserit lib.3. Odyss. cantorem custodem & monitorem Clytęmnestræ relictum fuisse ab Agamemnone: qui mulierum laudes percurrens earum quæ maritis absentibus temperanter & castè vixerunt, desiderium quoddam honoris, & gloriæ, & probitatis in eius animo impressit. postea dulcem faciens consuetudinem à malis cogitationibus abhorrentem illius animum confirmauit, neque prius illa potitus est Aegisthus, quàm cantorem obtruncarit. cantabantur autem ab antiquis vel philosophicæ vel astronomicæ cantilenæ in conuiuiis, cuiusmodi est apud Virgilium cantus Iopæ in conuiuio Didonis: vel illustrium virorum præclara facinora ibidem cantabantur, quibus posteri ad illorum imitationem, ad virtutem inflammarentur: vt est illud Homeri in lib.θ Odyss.

αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο,
Μοῦσ᾽ ἄρ᾽ ἀοιδὸν ἀνῆκεν ἀειδέμεναι κλέα ἀνδρῶν.
Vt dapibus depulsa fames, vinóque refecti,
Musa iubet canere hinc illustria facta virorum.

Sic etiam, vt est libro nono Iliad. cú præcones Agamemnonis ad tentorium Achillis aduentassent, illum cum cithara canentem illustrium virorum facinora inuenerunt, vt est in his:

πολλὰ μάλ᾽ εὐχομένω Γαιηόχῳ ἐννοσιγαίῳ,
ῥηϊδίως πεπιθεῖν μεγάλας φρένας Αἰακίδαο.
Μυρμιδόνων δ᾽ ἐπί τε κλισίας καὶ νῆας ἱκέσθην·
τὸν δ᾽ εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
καλῇ δαιδαλέῃ· ἐπὶ δ᾽ ἀργύρεος ζυγὸς ἦεν.
τὴν ἄρετ᾽ ἐξ ἐνάρων πτόλιν Ἠετίωνος ὀλέσσας·
τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ᾽ ἄρα κλέα ἀνδρῶν.
Numina suppliciter Neptuni hi sancta precantur,
Mentibus Æacidæ magni suadere loquendo.
Myrmidonúmque adeunt iuxta tentoria naues:
Mulcentem cithara hunc mentem inuenere sonora,
Pulchra, ex argento, cui clara manubria: & illam
Ceperat è spolijs vrbs diruta vt Eetionis.
Hac animum mulcens cantabat facta virorum.

Hæc erant illa ad virtutem & ad æmulationem incitantia, quę in conuiuiis, in publicis conuentibus, & vel inter pocula ab antiquis cantoribus canebantur: res gloriosè gestæ scilicet illustrium virorum, qui vel feliciter cum hostibus dimicassent, vel fortiter in bello pro patria cecidissent. Canebātur aliquādo cantilenę ad

mundi mirabilitatem pertinentes, & ad infinitam diuinæ mentis, summique opificis sapientiam, aut ad astrorum cognitionem: cuiusmodi sunt illa quæ canuntur apud Apollonium libro primo Argonaut.

ἤειδεν δ' ὡς γαῖα καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα
τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ
νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα.
ἠδ' ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσιν
ἄστρα, σεληναίη τε, καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.
οὔρεά θ' ὡς ἀνέτειλε, καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες
αὐτῇσι Νύμφῃσι καὶ ἑρπετὰ πάντ' ἐγένοντο.
ἤειδεν δ' ὡς πρῶτον Ὀφίων Εὐρυνόμη τε
Ὠκεανὶς νιφόεντος, ἔχον κράτος Οὐλύμποιο·
ὥς τε βίῃ καὶ χερσὶν ὁ μὲν Κρόνῳ εἴκαθε τιμῆς,
ἡ δὲ Ῥέῃ, ἔπεσον δ' ἐνὶ κύμασιν ὠκεανοῖο.

Namque canebat uti primùm cœlum, mare, terra,
Vna fuit facies, commistáque forma vicissim:
Singuláque vt fuerant mox tristi lite dirempta.
Vt stellis cœlum sedes firmissima, Luna
Quæ ambages, Solísque viæ, flexúsque recurui.
Vt sunt cum Nymphis montes & flumina nata,
Serpentúmque genus varium, & genus acre ferarum.
Vt prius Eurynoméque & Ophion semine nata
Oceani imperium tenuere niualis Olympi.
Vtque hic vt imperij Saturno cessit honorem,
Illa Rheæ, hinc latuere maris sub fluctibus altis.

Tanta denique fuit antiquorum cantorum modestia & temperantia, vt neque inter procos quidem Penelopes turpia aut lasciua canerentur: quamuis essent iuuenes ad omnem libidinem, omnémque intemperantiam maximè propensi: sed canebatur apud hos reditus Græcorum in patriam laboriosus sanè ac perdifficilis; sicut patet ex his:

τοῖσι δ' ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτος· οἱ δὲ σιωπῇ
εἵατ' ἀκούοντες· ὁ δ' Ἀχαιῶν νόστον ἄειδε
λυγρὸν, ὃν ἐκ Τροίας ἐπετείλατο Παλλὰς Ἀθήνη.

Egregius cantor cantabat ibi, hique silentes
Audibant: reditum cantor cantabat Achiuûm
Difficilem è Troia, quem Pallas præbuit illis.

Harum igitur cantilenarum, & cantorum, & poetarum præsides Musæ putabãtur, quarum dux creditus est Apollo. Has tanta suauitate dixerunt esse sapiẽtes, vt optimum creditæ sint remedium aduersus omnes voluptatum illecebras, sicut ait Theocritus in Pastoribus:

οὔτ' ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
ἄνθεα, ὅσον ἐμὶν Μῶσαι φίλαι, ὃς γὰρ ὁρῶσαι

γαθεῦσιν

μαθοῦσι, τούσδ' ἔτι ποτοῖ ἐδηλήσατο Κίρκα.

Non ita ver gratum est apibus, non lumina florum,

Vt mihi sunt Musæ. quos læta respiciunt hæ,

Lædere non possunt mox diræ pocula Circes.

Est autem Musarum vis propè admirabilis credita: quippe cum ob suauitatem orationis rerúmque & figmentorum mirabilem varietatem, multa pro veris falsa persuadeant: neque quidquam sit tam tenue & imbecillum quod poetarum peritorum artificium non mirificè extollat; cùm præsertim ipsæ de seipsis dicant in Theogonia:

ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα.

ἴδμεν δ', εὖτ' ἐθέλωμεν, ἀληθέα μυθήσασθαι.

Mentiri scimus permulta simillima veris:

Si libeat rursus, scimus quoque vera profari.

Fabulati sunt antiqui Musas grauiter ferentes, quòd Venus amoris stimulos sibi iniunxisset, Adonim necasse eius amicum, cùm aliæ aliorum mortalium desiderio captæ fuerunt: vt Calliope OEagri, è quo peperit Orpheum & Cymothonem: Terpsichore è Strymone Rhesum suscepit, Clio Linum è Magnete, atque aliæ ex aliis. Nam de laudibus venationis cantum periucundum canentes illum hiante & imbibentem cantum detinuerunt, donec Mars Adonidis riualis in aprum verteretur, ipsumque Adonim percuteret: vel (vt aliis magis placuit) in Adonim aprum excitaret, à quo fuit ictus. tum ex Adonidis sanguine nata est anemona rubra, cum priùs esset alba, cùm Venus passis capillis ac nudis pedib. eò accurreret, rosa rubuit ob Veneris sanguinem, quia spina eius pedem grauiter pupugisset. Fuerunt tamen nonnulli, qui Musas semper castas fuisse dixerint, vt testatur Plato in eo epigrammate quod est apud Diog. Laert.

ἁ Κύπρις Μούσαισι, Κοράσια τὰν Ἀφροδίταν

τιμᾶτ', ἢ τὸν Ἔρων ὔμμιν ἐφοπλίσομαι.

χ' αἱ Μοῦσαι ποτὶ Κύπριν, Ἄρει τὰ στωμύλα ταῦτα.

ἡμῖν δ' οὐ πέταται τοῦτο τὸ παιδάριον.

Ad Musas Venus hæc: Dabo Amori tela puellæ

In vos, vel Venerem præcipio colite.

Ad Venerem Musæ: Marti licet ista mineris.

Ad nos non didicit iste volare puer.

Fuerunt loca multa Musis consecrata, à quibus cognomina sortitę sunt, vt Heliconiades ab Helicone mõte, quem Otus & Ephialtes illis consecrarunt, & à Pieria & Pimpla & Libethra, Pierides, Pimplides, Libethrides, & Parnasides, & Pegasides; quæ loca illis consecrata fuerunt à Thracibus Bœotię accolis, vt ait Strab. lib. 10. quia Thraces priscæ musicæ operam dederunt, poeticámque harmoniam inuenerunt, quales fuerunt Ephorus, Orpheus, Thamyris, Musæus, & Eumolpus, qui quòd scite caneret, nomen ob-

tinuit. Fama est Acheloi filias cum Musis de cantu ausas fuisse aliquando contendere, quare prædictum supplicium passæ sunt. Fuerunt etiam cygni Musarum aues nominati ob cantum, vt testatur Callimachus in hymno in Delum hoc pacto:

ἡ μὲν ἔφη· κύκνοι δὲ θεοῦ μέλποντες ἀοιδοὶ
Μηόνιον Πακτωλὸν ἐκυκλώσαντο λιπόντες
ἑβδομάκις περὶ Δῆλον. ἐπήεισαν δὲ λοχείῃ
Μουσάων ὄρνιθες ἀοιδότατοι πετεηνῶν.

Hæc dixit: cygnique Dei prædulce canentes
Mæonium linquunt Pactolum, térque quatérque
Mox circa Delum volitant, circáque puellam,
Musarum volucres, auibus mage turba canora.

Fuerunt his coronæ etiam sacratæ è variis floribus ac frondibus, & è palmis præsertim, quibus coronabantur ac plumis.

¶ Nec plura his ferè de Musis tradita sunt ab antiquis, quæ nunc breuiter explicemus. Musas alii Mnemosynes & Iouis, alii Antiopæ & Iouis, alii Memnonis & Thespiæ filias fuisse putarũt: quoniam Musæ scientia, & optimus affectus animi ad illam imbibendam creditus est, qui non nisi diuinitus in nos influit, cùm omne bonum datum sit de cœlo descendens à patre luminum: conseruatur tamen & augetur memoriæ bonitate & exercitatione: quare & Iouis & Memoriæ filias Musas dixerunt. Quid enim est aliud Mnemosyne, quam memoria? Antiope rursus exercitatio est vel potiùs æmulatio, cùm quis pro viribus contendit ne ab alio superetur canendi peritia. Neque aliud est sanè Menon quàm memoria, aut Thespia quam diuinatio, & diuina cognitio. id apertiùs etiam declarant nomina illarum Musarum, quæ fuerunt ab Aloëi filiabus cultæ: Melete scilicet exercitatio, Mneme memoria, Aœde cantus. Qui Musas Cœli filias dixerũt, & Ioue antiquiores, in idẽ propè recidunt, nisi quòd hi Iouem non mythicè sed historicè intelligunt. Harum Musarum nutricem fuisse Euphemen dixerunt, quoniam bonum nomen & gloria, & laus atque honor artes ac disciplinas alunt: neque vllus stimulus est hominibus acutior ac potentior quàm gloria, ad impellendum ad res honorificas. Qui Musas tres tãtùm esse arbitrati sunt, crediderũt illas esse artes, per quas perueniretur ad sapientiæ cognitionem. Communior tamen fuit opinio quòd Musæ essent sphærarum animæ: Vrania scilicet stelliferi cœli, & eius sphæræ, quæ vocatur aplanes: Polymnia Saturni, Terpsichore Iouis, Clio Martis, Melpomenẽ solis, Erato Veneris, Euterpe Mercurii, Thalia Lunæ: quæ sicuti magis recedũt à medio mundi, ita diuersos sonos efficerẽt. Nã cùm aliæ sphæræ tardiores sint, aliæ velociores, aliæ medium inter hos motus sortiantur, eadem credita fuit sonorum esse differentia; ita vt ex velocissimo & ordinato cœlorum motu, contactúque potẽtissimo & varia & ingẽs efficeretur melodia. vt arbitrati sunt

tiati sunt Pythagorici. Sunt igitur octo Musæ cōmemoratæ, totidem sphærarum toni, ex quibus redundat illa quæ nona addita est, Calliope: quasi bonum concentum dixerim. Hæ cùm sint propinquæ primo corpori quod mouetur, cui sedes Dei proxima creditur; dictæ sunt circa aram Iouis tripudiare, vt ait Hesiod. in his:

καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος.
Hæ teneris pedibus vitrei nam fontis ad oras
Vsque choros ducunt Iouis omnipotentis ad aram.

Cùm verò varia sint harum Musarum studia, variis quoque delectationibus capiuntur animæ mortalium, quæ ex illis sphæris, vt senserunt Pythagorici, descenderunt. Nam qui è Luna, cùm magis Thaliæ naturæ sint obnoxii, comica lasciuia & petulantia delectantur. Qui descenderunt è sphæra Saturni, vel è Polymnia, cùm sicco sint ac frigido tēperamento, multa pollēt rerum præteritarum memoria: nam ingenia & corporum natura cum natura planetarum plerumque consentiunt, & idcirco alii alius studiis delectantur. Pro planetarum aspectibus exempli gratia, si Mercurius sit forti bonóque aspectu eloquentiam & elegantiam præbet, & suauitatem orationis, & scientiam atque ingenium præsertim in rebus mathematicis. Idem cum Ioue, theologos & philosophos gignere putatur. Idem si coniunctus sit cum felici Martis aspectu medicos facit peritos & fortunatos: at cum malo aspectu vel imperitos vel infelices vel etiam fures vt creditur, quod præcipuè contingit vbi combustus dicitur à Sole. Cum Venere poetas gignit & musicos. Cum Luna mercatores cautos & diligentes negotiatores. Cum Saturno tribuit scientiam ac peritiam vaticiniorum, éstque non solùm mutabilis cum natura illorum planetarum quibuscum commiscetur, sed etiam adauget eorum vires. nam quanto potentiore aspectu illos respexerit, tanto felicior est illorum virtutibus augendis: quippe cùm crescant minuantúrque vires cæterorum planetarum huius malignitate vel beneficentia. Sed horum planetarum vires, ac varietatem studiorum ita expresserunt illa carmina:

Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Vranie cæli motus scrutatur & astra.
Signat cuncta manu loquitur Polymnia gestu.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas:
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

Nam scriptum reliquit etiam Zez.hist.90.chil.6. nihil aliud esse Musas quàm cognitionem & animi vim illam quæ intelligit: cum Helicon Musarum locus à vertẽdis foliis sit nominatus. Has igitur non harmoniæ solùm musicæ vim habere arbitrati sunt antiqui, sed etiam componendorum morum, temperandorúmque animorum ab immoderatis perturbationibus. Nam qui Musicæ & poeticæ facultatis studiosus sit, is ferè libidinosus & inhumanus esse nõ solet: cùm omnia vitia otium & inscientiã, at non disciplinarum studia, comitentur. Inde accidit vt musicam diuinam scientiã crediderit Pythagoras, vt ait Strabo lib.10.Georg. Cùm crederent igitur antiqui omnes res humanas à mente diuina, & à corporibus cœlestibus aliquo pacto gubernari, omnem cuiusque peritiæ præstantiam deorsum mitti tradiderunt à Sole, & à cæteris planetis: cùm re ipsa sine ope diuina vis humana debilis & imbecilla sit ad omne opus perficiendum: quare Musæ sæpius ad ferendum opem vocantur à poetis. Illi qui Musarum filii dicti sunt, eà fuerunt ingeniorum scientiæque præstantia, vt diuinitus è cœlo demissi inter homines viderentur, cùm nullum Veneris desiderium alioquin cadere possit in corpora cœlestia. At nunc de Dædalo dicamus.

De Dædalo. CAP. XVI.

DAEDALVS, quem ingeniosum & præstantem virum fuisse vel nomen ipsum significat, nulla alia de causa fuit tot fabularum figmentis implicatus, vt vix tandem ex illis euolare potuerit, nisi præclara exempla rectè sapientérque viuendi hominibus relinqueret. Hunc Eupalami siue Euphemi filium fuisse & Alcippæ testatur Zez.hist.19. primæ chil. At Pherecydes Dædalum Erechthei viri Atheniensis, & Iphinoes filium fuisse scripsit, à quo etiam tribus Dædalidæ Athenis fuerunt vocatæ. nam Dædalus fuit è stirpe regia illorũ qui dicti sunt Metionidæ. At Pauf. illum fuisse Palamaonis filium scripsit in Bœoticis. Hic non magis ob artis præstantiam, quàm ob errores & casuũ varietatem celebritate nominis apud omnes gentes claruit. Dicitur solum vertisse, quia sororis suæ Perdices filium Attalum, vel Acalum, vt alii malunt, vel Telen discipulum, at non (vt quidam putarũt) filium Perdices, de tecto per inuidiam deiecerit: id enim cùm commisisset, sciebat quibus legibus erat obnoxius. quare metu pœnarum ad Minoem Cretæ Regem confugit, quem Endæus eius discipulus, patria Atheniensis, secutus est. ait tamen Pauf. in Atticis Calũ nominatum fuisse illum, ob cuius cædem Dædalus è patria profugerit. Est enim illud innatum præstantioribus ingeniis vt superiores, aut etiam pares, æquo animo perferre non possint, cùm omnes maximè nitantur excellere. Hunc

fabulantur

fabulantur è Minerua architecturam & vniuersam artem ædificandi, lignaque formandi edoctum fuisse, quia cùm in Cretam penetrasset & ipsi Regi,& filiabus Regis,ob insignia opera quæ fecit,mirificè gratus fuit.Hic labyrinthum ad formam illius AEgyptii labyrinthi extruxit,cùm eius rationem tantùm audiuisset. Deinde Pasiphaæ factus etiam familiaris, cùm illa ingenti tauri desiderio teneretur,illúdque Dædalo aperuisset, (nam Venus ob Solis odium qui suum adulterium patefecit,in omnem Solis prolem sæuiebat) Dædalus dicitur miro artificio ligneam vaccam excogitasse,in quam inclusa Pasiphae cum tauro rem habuit.At enim re postea comperta capitalis fraudis damnatus cùm filio è vinculis elapsus,Inycum,quæ vrbs erat Siciliæ, ad Regem Cocalum amisso filio in itinere euasit.at eum cùmMinos insequeretur naui,ad eam Siciliæ partem applicuit primùm, vbi Minoam vrbem postea vocatam condidit, de qua ita meminit Gregorius Gemistus in primo libro rerum Græcarum: κατέπλευσε μὲν τῆς Σικελίας ἐς Μινώαν πόλιν, ἣν ἔκτισε μὲν Μίνως ἐκεῖνος ὁ Κρητῶν βασιλεύς, ὅτε ἐς Σικελίαν κατὰ Δαιδάλου ζήτησιν ἀφιγμένος, Κωκάλῳ τῷ Σικανῶν βασιλεῖ ἐπεξενώθη. *Nauigauit ad eam primum Siciliæ partem, vbi condita est Minoa, quam Minos ædificauit ille Rex Cretensium, quando Dædalum quærens in Siciliam appulit, & vsus est perbenigno Regis Cocali hospitio.* Hic cum à Minoe repeteretur, neque eum Cocalus dedisset, bellum inter Minoem & Siculos exarsit,vt ait Pauſ. in Achaicis.Cùm in Siciliam venisset, tanto fuit in honore apud omnes Siculos,vt nullius nomen omnino per id tempus neque in Sicilia, neque in Italia magis esset celebre. Cùm verò fugeret è Creta, fabulati sunt antiqui Dædalum sibi & Icaro filio alas è cera excogitasse,vt iis ex imperio Minois, qui latè terra maríque imperabat, eo tempore euolarent. Sed cùm Dædalus & Icaro & sibi alas humeris aptaret, multis verbis filium monuit ne vel sublimiora loca, vel mari nimis propinqua expeteret, sed mediam quãdam regionis viam seruaret, séque volantẽ sequeretur.verùm Icarus,quæ sunt adolescentum ingenia, parum ea referre ratus, neglectísque vtilibus,paternis,ac salubribus admonitionibus,captus suauitate volãdi altiora loca expetiuit.quare alis nimio Solis calore liquefactis,in mare præceps decidit, quod ab eo fuit Icarium nominatum,vt ait Ouid.lib.2.de arte:

Icare clamabat,pennas aspexit in vndis;
Ossa tegit tellus,æquora nomen habent.

Andrætas tamen Tenedius in nauigatione Propontidis,Icarium mare non ab Icaro Dædali filio, sed ab vna Cycladum, quæ Macris & Icarus dicebatur,nominatum fuisse scripsit.Habuit Dædalus vxorem Gortynidis filiam,è qua suscepit liberos Scillidem,& Dipœnum,vt ait Pauſ.in Corinthiacis:è quadam Cretensi muliere præterea Iapygem, è Naucrate serua Icarum. Atque à Iapyge

filio Dædali Iapygia dicta fuit, vt ait Strab. lib. 6. Cùm ante Dædali tempora sine manibus, vel pedibus, vel oculis statuæ effingerentur ab antiquis, primus omniū mortaliū Dædalus deficientes partes suffecit: quare dictus est fecisse simulacra, quæ mouerētur, quòd non etiā pedibus carerent, vt indicat Eurip. in Hecuba:

εἴ μοι γένοιτο φθόγγος ἐν βραχίοσι,
καὶ χερσὶ, καὶ κόμαισι, ποδῶν βάσει,
ἢ Δαιδάλου τέχναισιν, ἢ θεῶν τινός.
Si sit mihi vox, brachijs si robora,
Si vel manibus, comuve, si in gressu pedum,
Vel Dedali arte, vel Deûm cuiuspiam.

Sic Plato Comicus in Decipiente:

τὰ Δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ,
βλέπει τ' ἀγάλμαθ'.
Dicas moueri cuncta sanè Dedala, &
Videre simulacra.

Primus enim oculos formauit, & crura ac manus fecit, cum antiquiores oculos clausos, demissásque manus, ac lateribus annexas confingerent. Alii dicunt primos Rhodios statuas fecisse quæ (vt ait Aristarchus) vagarentur, atque quod priùs essent rudes, Dionysum apud Chios ligatum fuisse inquit Polemo. Non tamen ad perfectam & absolutam artem sculpendarum statuarum ventum erat adhuc Dædali tempore, quippe cùm scribat Paus. in Corinthiacis Dædali opera rudia fuisse neque aspectu decora, sed quæ tamen diuinitatem quandam præ se ferrent. Inter præclara Dædali opera sella compactilis numerata est, quæ in delubro Mineruæ Poliadis apud Athenienses dicata: omnésque ligneæ statuæ, Dædala dicebantur antiquitus. Erat & solennitas quædam, quæ Dædalea vocabatur, quam hac de causa institutam fuisse fabulantur: Iuno aliquando Ioui irata dicitur in Eubœam peruenisse, quam cum placare Iupiter conaretur, ad Cithæronem, qui Platęensib. imperabat, virum consilio & calliditate sanè pręstantissimum peruenit. Tum Iupiter eius monitu ligneū simulachrum fabricauit, quod vestib. indutum super plaustro collocauit, famāque in omnes dedit, quòd esset Platæam Asopi filiam ducturus. Id vbi sensisset Iuno, statim accurrit, manúsque imagini iniecit, tum lacerata veste sensit se iucundè fuisse deceptam: quare facilè cùm Ioue in gratiam rediit. Ad huius rei memoriam lignea imago, quæ Dædala vocabatur, septimo quoque anno plaustro imponebatur, & cum pompa ad delubrum Iunonis vehebatur, vt scripsit Phylarchus lib. 19 historiarum. Neque tamen ex quibussuis lignis illa imago efficiebatur, sed hoc ritu eligebatur ad illam lignum. Lucus fuit quidam in Bœotia non procul ab Alalcomenis omnium maximus, & peruetustæ ibi quercus. ibant in eum lucum Platæenses, & elixarum carnium frusta exponebant,

bant,quibus præter cæteras aues maximè negotium fuit cùm coruis,quos omni conatu arcere,& à carnibus expellere nitebantur. Ex aliis verò volucribus obseruabant,quæ carnem arripuerit,super qua arbore consederit: neque licet ex alia materia Dædala cædere;nisi ex illa arbore quæ prima ita fuerit indicata. Fertur Dædalus apud Selinuntios speluncam quandam tam miro artificio excogitasse,vnde vapor quidam subtilis, tantæque amœnitatis exhalaret,vt ex humanis corporibus sudorem cum quadam suauitate euocaret, vnde corpora ægrotantia facilè sanitati restituebantur.atque præclari postea artifices statuarum ex Attica Dædali officina,ac nobiles manarunt complures,inter quos non vltimum locum obtinuit Onatas AEgineta Miconis filius, vt ait Pausan.in rebus Eliacis,& Ageladas Argiuus.Damophon Sicyonius,Arcesilaus Chius,Leocharis Sidonius, Alcamenes Cyprius, vt alios prætermittam. Nam quanta insignium opificum multitudo iisdem ferè temporibus floruerit, & quæ singulorum opera memorabilia extiterint,visum est non fore superuacaneum atq. iniucundum,si quanta fieri poterit breuitate recenseamus:si quidem vna est ars pictura,quæ non valde dissentit à liberalibus vocatis disciplinis. Quis enim audeat ipsam picturam omnium bonarum artium alumnã,& simiam (vt ita dixerim) naturæ, ab illis disciplinis seiungere:cùm vna hæc sit ars, quæ quasi tacita historia res gestas,& formas corporis, & colores multo. diligentiùs imitetur, quàm oratione exprimi possit, & ad posteros in manus tradat Hæc ars omnium optimarum artium altrici Græciæ familiaris ita plantas & animalia imitans superioribus temporibus naturã attigit,vbi consecuta fuit potentiorum studia, vt vel cum ipsa natura contendere ausa sit, cùm omnem naturæ mirabilitatem in omnibus naturæ operibus mirificè exprimeret. illud cum Græciæ esset cognitum, meritò fuit in consuetudine positum vt prima adolescentum nobilium rudimenta essent lineamenta corporum effingere,.quæ cognitio autore ac suasore Pamphilo vnà cum liberalib.artibus à teneris imbibebatur,seruis prorsus incognitã & interdicta. Nam profectò tã fuit mirabilis in quibusdã picturæ præstantia, vt nõ modò lineaméta corporis & figuras & colores exprimeret , verumetiam quantum quisque vixisset aut victurus esset appareret physionomis , quod assecutus est in primis Apelles. & quod magis mirum videbatur, cognoscebantur in pictura omnes animorum motus expressi ab eodem artifice, cùm populũ Atheniensem fecisset ea forma vt hæc in illo omnia cognoscerentur. Enimuero nisi cum Physionomia consentiat pictura vel sculptura, non est magnopere vtilis existimãda. quare totum fere artificium in capite præcipuè fingendo cõsumitur, atque quod relictum est magna ex parte in extremis membris. Tunc enim perfecta est cognitio figurarum , si appareat in eis

physionomia eum reb.gestis consentire.sin autem,suæ sunt imagines ipsis artificib.ad custodiã officinarum relinquendæ. Sunt autem ista & insigniorũ quorundã pictorum nomina,&prętãtiora illorum opera,quæ memorabilia visa sunt antiquis scriptorib.

Androbii nobilissimi pictoris opus fuit præter cætera nobile existimatum Danae portata à ventis per mare, quam piratæ tanquam stupidi apparebant admirari. Deinde mirus Hercules in OEta monte super pyra impositus, qui cùm reliquisset quidquid haberet humanum, cum magna lætitia, vt apparebat, à Diis in cœlum excipiebatur. & Scyllis anchoras Persicæ classis præcidens,& Stratonice & Deianira.

Agacritus discipulus Phidiæ Mineruam fecit Ironiam, & Iouem non longè à Coronea ex ære.

Ageladas Argiuus Iouem fecit Imperatorem apud Messenios, cuius etiam opus fuit Hercules impuber apud Achæos,& Iupiter puerili facie ex ære.deinde quatuor equi ærici, qui in Delphos ab Argiuis pro concepto voto missi fuerunt, & totidem Tarentiriorum.

Alcamenes sculptor fuit insignis, qui Veneris simulacrum fecit & Iunonis in via Phaleri,quæ deducebant Athenas,& Martis armati signum,& aliud mirabile Veneris in vrbis regione Noctis vocata:Bacchi item simulacrum in tẽplo ex ebore & auro, quod fuit iuxta theatrum:& Hecates signum Athenis è tribus corporibus simul iunctis, Epipyrgidiam vocatum: AEsculapii signum Mantineæ: apud Bœotos labores Herculis ad formas colossorum è lapide Pentelico.

Alcistere quoque fœmina pinxit saltatorem egregium æstimatum,quando non mares solùm, sed etiam fœminæ in arte pingendi claruerunt. nám & Aristaretæ Nearchi filiæ ac discipulæ perpulcher memoratur fuisse AEsculapius, & LalaCyzicena perpetua virgo ingeniosa fuit exprimendis penicillo mulieribus, cùm multas pinxerit,ac seipsam quoque egregiè è speculo effinxerit.

Alcmenis opus Thebanis est Hercules & Minerua è lapide Pẽtelico specie colossi.

Amphion Gnosius Acestoris filius fecit Cyrenæis Battum in curru sedẽtem cum matre Cyrene auriga, ac Libye nympha,quæ Batto coronam imponat.

Anaxagoras item Aegineta signum Iouis fecit in Olympia, & Herculem ex ære cum leone Demæo colluctantem, eúmque suffocantem arctissimo complexu.

Antermus, Miciades, Malas communi opera aliam Dianam fecerunt lapideam Lasiis, atque aliam Chiis, quæ pro optica ratione intuitus seuera ac prope irata apparet templum ingredientibus,at exeuntibus iam placata,& benigna. quorum & alia opera fue-

ra fuerunt è Pario lapide.

Antiphanes Argiuus Castores fecit in Delphis, cuius etiam opus fuit equus æreus,& Lucina parturienti assistens.

Antiphilus autem pictor fuit non ignobilis,qui multa egregia opera fecit,sed omnium principatum tenuit puer in ignem cur uatus inflans,quo igne paululum flatu excitato tota domus videbatur aliquantulum lumen accipere per noctem. pinxit & Satyrum cum pelle pantheræ.

Apelles quoque patria Cous peritia & gloria artis pingendi nemine inferior, pinxit celeberrimam Venerem emergentem, cuius vultum tantùm ac pectus expressit è Phrynes formosissimæ amicæ aspectu, quòd ea talis videretur Neptunaliorum Cerealiorúmque tempore in omnium Græcorum conspectu ad mare vestibus & comis solutis. fecit & eximiam Dianam. & in Epheso Alexandrum pinxit cum Iouis fulmine, & eundem triumphantem,& Bellum cum illo manibus reuinctis à tergo: & Castorem, Pollucem,Victoriam.Pinxit & Clytum super equo properantem ad bellum,cui galeam puer porrigebat: & heroem nudum miri artificii ob expressas corporis partes, & equum in certamine, & Archelaum cum vxore & filia.Sed omnium eius operum præstantissimus creditus fuit Antigonus thoracatus super equo incedẽs. pinxit & Dianam ad Homeri carmina, & mensam celebrem miro artificio excogitauit. atque cùm Antigonus esset altero lumine orbatus,prior excogitauit rationem occultandi vitii,vt quod deesset corpori,picturæ deesse videretur: nam solam partem integram ostendit,aliam in vmbram conuersam occultauit.pinxit & quæ penicillo exprimi ferè non possunt, fulgura & tonitrua: & Venerem Chois inchoauit tantùm,sed opus mors illis inuidit, edidit volumina doctrinam picturæ continentia, qui cognitus fuit Protogeni vel è tenuitate lineæ in tabula. tantæ vero præstantię creditus est,vt soli liceret Alexandrum pingere,cùm aliis esset vetitum.

Apollodorus patria Atheniensis, qui floruit tertia post nonagesimam Olympiade, pictor fuit clarissimus, cuius miri artificii creditus est Aiax Iouis fulmine percussus, ac tantæ pulchritudinis,vt nihil tale ars pingendi habuerit præstantius ante illa tempora,cuius etiam pulcherrimus fuit sacerdos adorans.

Arcesilaus pinxit Leosthenem in Piræo apud Athenienses, opus eximium creditum,& eius filios præter cætera,qui Leosthenes Macedonas duobus præliis vicit in Bœotia & Thermopylis.

Ardices patria Corinthius illud laudis iure sibi vindicat in arte pingendi,quòd primus fuit cum Telephane Sicyonio,qui hanc artem exercuerit,qui lineis tantùm figuras adumbrabant, nullóque vtebantur colore, sed pro coloribus lineas interius spargebant. inde effectum est vt alii Corinthium, alii Sicyonium in-

uentum esse consuerint pingere aut lineamenta inducere. Verùm cùm hi artifices parum naturam imitarentur vt adhuc rudes pingendo, necesse fuit nomina illorum picturis adscribi, quos exprimere pingendo fuissent conati. Quis enim nesciat nihil æquè naturam imitari, quam colores si fuerint cum aptis conuenientibúsque lineamentis coniuncti? necesse est enim vt vtrique ad exprimendam effigiem conspirent, sin autem alterum horum defecerit, inanis propè est omnis labor artificum. quare plurimum sibi deesse statuarii fateantur oportet, qui sola delineaméta per marmora vel metalla possunt imitari. plurimum igitur se debere fateantur oportet pictores Periphanto Corinthio, qui primus omnium colorem excogitauit, qui testa trita colorare cœpit. alii tamen Philocli AEgyptio, alii Cleanti Corinthio inuentionem lineamentorum attribuerunt.

Ardalus egregia opera fecit duos Vulcanos, alterum in Delphis, alterum in templo Mineruæ Poliadis ex ære: quo tempore vnà cum pictoribus insignis statuariorum, & metalla in figuras hominum aut beluarum fundentium multitudo claruit. nam quamuis diuturniores sunt figuræ quæ funduntur aut exciduntur, quàm quæ pinguntur, neque tam facilè patiuntur temporum iniurias, eandémque rationem membrorum siue analogiam obtinere possunt, quam & pictura, tamen minùs habent colores, quod maximum est naturæ ornamentum & indicium ad mores & ingenium cuiusque dignoscendum. fuerunt tamen quidam artifices qui pingendo, fundendo, & excidendo suum ingenium expresserint.

Argeus enim qui Iouem effinxerat ex ære, idem insignem Apollinem fecit ligneum, sicuti Attalus Atheniensis Herculem fecerat lapideum in Naxo, mox excidit Apollinem Lyciũ è ligno.

Aristides autem Thebanus tantæ præstantiæ fuit pictor, vt per colores non solùm figuras exprimeret, sed etiam primus animorum motus imitatus sit, qui pinxit pugnam Alexandri Macedonis cum Persis, opus sanè celebre, & miræ pulchritudinis. Pinxit & Liberum patrem cum Ariadna, quæ tabula vendita est sex millibus sestertiorum. mirificè apparuit animi perturbatio fœminæ in ea tabula, in qua capto quodam oppido puer exprimebatur se volutans ac repens ad mammas matris è vulnere morientis, quæ videbatur sollicita de puero. pinxit & currentes quadrigas; & venatores cum præda; & senem cum lyra, qui apparebat puerum docere, atque ægrè ferre tarditatem ingenii, & ægrum magnoperè laudatum.

Aristocles Cydoniates discipulus & filius Cleœtæ pulcherrimum Ganymedem fecit ex ære apud Eleos, qui ab aquila ad Iouem portaretur; & Herculem pugnantem pro baltheo.

Aristolaus Pausiæ filius memorabiles pinxit Periclem, Epaminon-

minõdam, Medeam, Virtutem, populum Athenienſem, Theſeum.

Ariſtomedon ſtatuas fecit æreas complures in Delphis, & Latonam præcipuè præclaram geſtantem paruulum Phœbum, & quæ ducebat manu Dianam paruam.

Ariſtonomus Aegineta Iouem fecit apud Eleos altera manu auem, altera fulmen geſtantem æreum cum corona capiti impoſita è variis floribus.

Aſcarus Ageladæ Sicyonii diſcipulus Iouem item fecit coronatum floribus apud Eleos ex ære, fulménque dextra tenentem tanquam eiaculaturum. Fecit etiam Pana cum Cupidine colluctantem.

Aſclepiodori vnum tantùm opus memoria dignum fuiſſe percepimus, tabulam nimirum duodecim Deorum.

Athenio Maronites egregius pictor Glauconis Corinthii diſcipulus pinxit Athenienſibus mulieres ſacra canephoria celebrantes: hoc eſt caniſtros variorum florum plenos ſuper capitibus ad templum Cereris geſtantes. fecit ita Achillem ſub habitu muliebri occultatum, & ab Vlyſſe deprehenſum. fecit & mirificam tabulam Agaſonis cum equo.

Athenodorus Lacedæmonius Apollinem & Iouem fecit è marmore in Delphis.

Bathycles Magneſius ſtatuarius ſellam fecit apud Spartanos Amyclei, & Minotaurum æreum, qui viuens trahi vinctus à Theſeo videretur. Suſtinebant illam ſellam à fronte duæ Gratiæ, & à tergo duæ Horæ, cuius in læua parte Typhon & hydra inerant, in dextra Tritones. Iupiter Taygeten, Neptunus Alcyonen portabant. inerat & Herculis pugna cum Cygno, & Centaurum apud Pholum, & Perſei facinus in Meduſam, & Herculis cum Thurio Gigante certamen, ac Tyndari cum Euryto. Leucippi filiarum raptus. Mercurius Liberum patrem nuper natum in cœlum portabat. Peleus Achillem Chironi alendum erudiendúmque tradebat. Cephalus ob formã rapiebatur ab Aurora. Achilles pugnabat cum Memnone. Hercules Diomedem obtruncabat, & Hydrã, & canem Plutonis rapiebat, Geryonis boues abigebat, Actoris filios in ſuperiore margine trucidabat, leonem ſtrangulabat, & mox pugnabat Oreo Centauro, & cum Acheloo luctabatur, Neſſum ad Euenum amnem interficiebat. Harmoniæ celebrabantur nuptiæ Deorum donis. Mercurius tres Deas deducebat ad iudicium. Iuno. Io in vaccam verſam intuebatur, Mineruáque Vulcanum fugiebat. Bellerophontes Lyciæ monſtrum conficiebat. Calais & Zetes harpyias à Phineo arcebant. Theſeus & Pirithous Helenam rapiebant. Apollo & Diana ſagittis Tityum conficiebant. Admetus aprum & leonem ad currum iungebat: cùm multa ineſſent præterea. cui operi Gratiæ & Dianæ Leucophrynes ſignum eſt additum.

Boethus Carthaginensis eximium Pusionem fecit nudum inauratum apud Eleos, qui erat ad pedes Veneris è marmore, cùm Venus esset opus Cleonis Sicyonii. Nam permulti fuerunt artifices, qui ob vnum tantùm opus egregium fuerunt celebrati: vt Timotheus cùm Aesculapii signum fecisset apud Trœzenios: Theopompus Aegineta, qui taurum fecit ex ære in Delphis: Theocles Lacedæmonius, qui quinque Hesperidas apud Eleos excidit: Polycles, qui fecit æreum Hermaphroditum: Nicodamus Mænalius, qui apud Eleos fudit Mineruam ægide & galea munitam: Mendæus Pæonius, qui Victoriam fecit æream apud Eleos super pila: Hermion Trœzenius, qui excidit Apollinem Pythium apud Samios: Hypatodorus, qui Mineruam in vrbe Alíphera: Iphicles, qui leænam ex ære elinguem ob Aristogitonem: Leocharis ob Iouem Polieum æreum in arce Athenis: Callo Aegineta ob puerum Mamertinum æreum apud Eleos pulcherrimum, & Mineruam ligneam in arce Trœzeniorum: Calyphon Samius ob æream Discordiam in templo Dianæ Ephesiæ: Eleutherius ob Bacchum è Pario lapide apud Athenienses in templo Liberi patris iuxta theatrum: Euchir Atheniensis ob Mercurium marmoreum apud Pheneatas: Endæus Dædali discipulus ob Mineruam marmoream sedentem in arce Athenarum, Doryclides Lacedæmonius Dipœni discipulus ob Themidem marmoream apud Eleos: Epeus ob Venerem ligneam in æde Apollinis Lycii: Endius ob Mineruam Aleam, quam fecit ex ebore.

Bryaxis celebratus fuit ob Apollinem æreum & Iunonem apud Pheneatas, qui fecit Aesculapii quoque & Hygiæ signa apud Athenienses, in Iouis Puluerei cognomento delubro, quod fuit sine tecto.

Bularchus is qui floruit Olympiade decima sexta, pinxit magno artificio Magnetum prælium, quæ tabula tanti precii habita est, vt pari pondere auri sit repensa.

Buthieus Myronis discipulus puerum in ignem inflãtem fudit & Argonautas, & aquilam gestantem Ganymedem, quem Iouis iussu rapuerat. erat ita concinnè facta vt eum vnguibus non læderet. deinde Apollinem cum diademate.

Calamidis Agrigentini insignia opera fuerũt apud Eleos pueri ærei dexteras tendentes, & signum Victoriæ inuolucre ac sine alis Athenis: Aesculapius imberbis apud Corinthios ex auro & ebore, qui dextera fructum pineum tenebat, ac læua sceptrum. fecit Athenis & æream leænam propter Pisistrati casum, & Thebis signum Ammonis: apud Tanagræos Mercurium æreum arietem humero gestantem, & Apollinem Alexicacum Atheniensibus, & Veneris signum æneum.

Callimachus cacizotechnus æream quandam lucernam fecit, quæ per annum arderet, neq; tamen in ea oleum consumebatur, quam

quam depoſuit in arce Mineruæ:ac primus lapides terebrauit.fecit & Iunonem deſponſatam apud Platæenſes.

Calyphon Samius in templo Dianæ Epheſiæ pugnam pinxit Troianorum ad Græcorum naues:& in primis Diſcordiam vultu horrendo.

Canachus Sicyonius Apollinem fecit Phileſium, & ceruā mirabili artificio. Apollinem item Didymæum Mileſiis,& Iſmeniū Thebanis, & Venerem ex auro atque ebore Corinthiis. cuius tamen opera fuērunt rigidiora,quàm vt vera imitarentur.

Cephiſodorus ille qui floruit nonageſima Olympiade Pacem fecit æream Athenienſibus,quæ Plutum in ſinu geſtaret,& aram Iouis,& Mineruam in portu Athenarum.

Cephiſodotus & Xenophon fecerunt Arcadibus Dianæ Soſpitæ ſimulachrum è lapide Pentelico.

Chalcoſthenes Athenienſis mirabilis & ipſe opifex fuit exiſtimatus, quamuis fictilia tantùm effingeret, hoc eſt imagines & ſtatuas è creta, cuius etiam cauſa ob multam huiuſmodi fictilium ſtatuarum copiam locus Ceramicus nominatus fuit Athenis.

Chares Lyndius coloſſum fecit Solis apud Rhodios ſeptuaginta vlnarum miræ pulchritudinis.

Chionis opus fuit eximium in Delphis Minerua & Diana marmoreæ.

Chiriſophus Cretenſis fecit è marmore Pario apud Tegeatas ſimulacrum Apollinis auratum.

Chryſippus Solenſis præterea & Zeno Mnaſei filius, dicuntur fuiſſe omnium pictorum ſuæ ætatis pingendis animalibus præſtantiſſimi, quorum alter Herculem fecit leonem Nemæum ſuffocantem, alter expreſſit aprum Calydonium mirificè penicillo, & Heſionen ceto expoſitam mæſtam, & aues Stymphalidas.

Cimon Cleoneus, qui in corticibus pingere conſueuit, prior optimè membra diſtinxit, venáſque in corporibus expreſſit, & ſinus in veſtibus ac rugas retulit. inuenit & catagrapha vocata deſpicientes, ſuſpicientes, ſcilicet, ac reſpicientes penicillo exprimere.

Cleon Sicyonius ſtatuam fecit æream Dinolochi pueri, qui pueros omnes vicerat in Olympicis certaminibus,quod opus fuit pulcherrimum iudicatum.

Critias Epicharmum aheneum fecit opus inſigne, ſe in curſu armatorum exercentem.

Cteſicles quoque ſtatuarius tantæ pulchritudinis,tantíque artificii muliebrem ſtatuam è Pario lapide fecit in Samo, vt eius amore incredibili captus ſit Cliſophus Selymbrianus, cum qua vbi propter frigus ac duritiem congredi non poſſet,eò vſque cu-

piditatis accessit, vt carunculam quandam prætenderit, atque omnino concubuerit, vt ait Adæus Mitylenæus in libro de statuariis.

Cyclopes etiam non ignobiles statuarii fuerunt, quippe quorum opus fuit leones marmorei Mycenarum portæ insidentes, & marmoreum caput Medusæ iuxta Cephisum amnem.

Dædali item multa opera fuerunt nobilia, inter quæ sella lecticaria compactilis in arce Athenarum, & Hercules Thebis apud Bœotos: apud Lebadéses Trophonius & in Creta: lignea Mineruá apud Gnosios: Olunte Britomartis: Venus lignea apud Delios: apud Corinthios signum ligneum Herculis nudi: rude illud quidem, sed tamen, vt aiunt, quod diuinum quiddam præ se ferret. apud Samios finxit ligneam Iunonem. erant autem hæc ligna, è quibus solis ferè simulacra conficiebantur antiquitus, cedrus, lotus, quercus, cyparissus, hedera, cilitia, ebenus.

Dædalus Sicyonius cuius fuit filius, & discipulus Patrocles, trophæum Eleis in Alte erectum laborauit, quod partum fuit deuictis prælio Laconibus, qui etiam signa Pancratiastarum fecit, vt plerique artifices, quę à nobis silentio inuoluūtur, cùm res non sint visæ valde memoria dignæ.

Dameas Trœzenius Dianam, Neptunum, ac Lysandrum fecit in Delphis.

Damophon Messenius insignia opera fecit è marmore Pentelico, Lucinā facem præ se ferentē, & signum Hygiæ & Aesculapii apud Achæos: apud Arcades Mercuriū & Venerem ligneam, sed Veneris imi pedes, & os, & manus fuerunt è lapide: & Cererem dextra gerentem facē, quę sinistra cistam admoueret Herę: Hera cistam & sceptrum genibus sustinebat, quæ omnia facta fuerant ex vno lapide apud Acacésios. Fecit idem matrem Deorum è lapide Pario, & Iouem Olympium ex ebore; & apud Messenios Dianam Laphriam, & eandem Luciferam, ac Fortunam marmoream.

Demetrius statuarius Mineruam vocatam Musicam fecit ex ære, cuius in scuto dracones ita erant formati, vt ibi percuterentur, sonum citharæ persimilem emitterent.

Dinomenis opus fuit Io, & Callisto ænea in arce Athenarum, & Callisto Lycaonis filia.

Dionysius Argiuus egregius statuarius apud Eleos Orpheum fecit, & Liberum patrem, & multos ex Herculis laboribus, & equum eximium cum auriga assistente.

Dipœnus & Scillis Cretenses Dædali discipuli fecerunt marmoreum Mineruæ signum eximium in vrbe Cleone, & Castorem ac Pollucem apud Argiuos ex ebeno cum equis, & Anaxim, Mnasium, Ilairam, Phœben. hi primi fuerunt, qui apud Sicyonios exciderunt è marmore, qui cùm marmora quædam in Deos deci-

dere

dere cœpissent, ac postea inceptum opus deseruissent, fames & annonæ penuria Sicyoniorum regionem inuasit, tum reuocati ex oraculi responso finiuerunt Apollinem, Dianam, Herculem, Mineruam, Ianum: atque hi primi mortalium in cedendo marmore claruerunt.

Dyllus & Amycleus item communi opera fecerunt ex ære Iouis & Æginæ simulacra egregia apud Delphos.

Echion quoque ille egregius pictor, qui floruit Olympiade septima post centesimam, miro artificio pinxit Liberum patrem, & tragœdiam atque comœdiam, & anum quæ Semirami ex ancilla factæ reginæ lampadem præferret. nouæ nuptæ notabilis adesse verecundia apparebat.

Eleuthereus Bacchi signum fecit Athenis ex ebore & auro.

Emilus Ægineta Horas incidit apud Eleos sedentes in soliis, ad quarum pedes erant canistri variis floribus ac fructibus referti.

Endæus Dædali discipulus sedentem fecit Mineruam è marmore Pario.

Endius Mineruam fecit Arcadibus ex ebore Aleam vocatam opus nobile.

Eubulides fecit Apollinem in Ceramico apud Athenienses.

Eumanus patria Atheniensis prior omnium eorum qui fuerunt ante suam ætatem, conatus est figuras coloribus exprimere, cùm floruerit ante Cimonis Cleonei tempora. Sed vt sunt omnia primùm nascentia rudia & planè impolita, facile fuit illis qui secuti sunt, eum superare. hic Dianam pinxit nuper natam matri obstetricem, & eandem cum Apolline in vltionem matris Pythonem sagittis occidentem.

Euclides statuarius eiusdem patriæ, Cererem & Venerem fecit, & Liberum patrem, & Lucinam è lapide Pentelico apud Achæos, & Iouem sedentem apud Æginetas.

Euphranor autem Isthmius pictor fuit illis temporibus, quibus pictura iam plurimum ornamentorum acceperat, atque ad summum peruenerat; cuius opera fuerunt duodecim Dii, & Theseus, qui apparebat æquabilem administrationem ciuitatis præsentibus Atheniensibus concessisse. Præ se ferebat eadem pictura, quæ erat in porticu, nauatam operam Lacedæmoniis ab Atheniensibus ad Mantineam, quod erat equestre prælium, in quo Crylli Atheniensis virtus enituit, & in Bœotio equitatu Thebanus Epaminondas præstabat. nam equites equitibus, & equi equis imminere apparebant. fuit eiusdem Euphranoris, & tabula Ephesi, in qua Vlysses boue & equo iunctis seminare sal videbatur. fecit & Paridem, qui in eodem opere cognoscebatur iudex Dearum, & Helenæ amator, & qui Achillem occidisset. fecit & bonā Fortunam altera manu poculum, altera papauera & aristas gestantem

& Latonam nuper genitam,& alteram.quæ Apollinem ac Dianā sedentes super brachio gestaret. fecit & Virtutem & formam colossi,mulierémque quandam ministrantem sacrificio.

Euthycrates Lysippi filius Herculem fecit in Delphis & Alexandrum Macedonem venatorem ex ære.

Gitiades Lacon tripodes quosdam fecit Dianæ, & æneam Mineruam apud Lacedæmonios,& multos Herculis labores, & Castores,& Vulcanum matrem è vinculis eximentem,& Amphitriten,ac Neptunum cæteris suis operibus forma præstantes.

Hermon excidit è ligno apud Trœzenios Castorum simulacra multa elegantiamembrorum.

Hermogenes Cytherius fecit Apollinem Clarium æreum, & Venerem apud Corinthios, fecit & Neptunum æreum cum delphino sub pedibus aquam profundentem,vt ait Alcimus in libro de statuariis.

Hygion Atheniensis, vel, vt ait Adæus in libro de statuariis, Crotoniates, primus omnium mortalium marem à fœmina pingendo distinxit,cùm ante illum figuræ ita pingerentur imperfectæ,vt neq; à maribus fœminæ dignoscerentur, neque vllam haberent aut oris aut membrorum elegantiam.

Hypatodorus Mineruam fecit apud Arcades è marmore cùm ob magnitudinem,tum ob opificium spectatu dignam.

Irene fœmina Cratini pictoris filia egregiam pinxit in Eleusine vrbe puellam, & Calypso iam vetulam, & Theodorum eximium præstigiatorem suæ ætatis.

Lapharis patria Phliasius fecit Herculem apud Sicyonios, Apollinem apud Achæos,Herculem item apud Corinthios ligneū in æde ipsius Herculis.

Learchus Rheginus Dipœni & Scillidis discipulus,vel(vt alii maluerunt) Dædali, fecit signum Iouis Chalciœci ligneum eximium apud Lacedæmonios.

Leochares fecit Eurydicen & Olympiadem ex auro & ebore, & Apollinem cognomento Patroum.

Leocharis autem pictor fuit non ignobilis,qui opus fecit eximium Iouem in Piræo in vltima porticu.

Locrus Parius Mineruam finxit miræ pulchritudinis apud Athenienses, & Demosthenem exilio Calauream secundo eiectum morientem hausto veneno, & Pindarum, quia Athenienses carmine laudauisset.

Lycius Myronis filius pinxit in Alte apud Eleos cum Græcis barbaros in certamen congressuros, Agamemnonem cum Paride, AEneam cum Diomede, Deiphobum cum Aiace Telamonio.

Lysonis opus fuit apud eosdem populos propè diuinum creditum.

Lysip-

Lysippus Eleus Cupidinem fecit æneum Thespiensibus, & Pyrrhi simulachrum.

Lysippus Sicyonius permulta præclara opera fecit, sed inter hæc Musas apud Athenienses, & Iouem æneum in æde Veneris, & Herculem apud Corinthios, ac Iouem apud Argiuos multa laude digna, & Socratis æream statuam Athenis, quæ publico decreto erecta fuit in celeberrimo vrbis loco, vbi Athenienses pœnitentia facti accusatores ipsos Socratis mactauissent, vt ait Diog. Laertius in eius vita.

Lysistratus & ipse Sicyonius huiusce Lysippi frater non est silentio prætermittendus, quoniam primus omnium mortalium fuit qui hominum figuras è gypso effinxerit, quod inuentum maximè fuit accommodatum ad vniuersum fundendi artificium, cùm inde ars fusoria plurimum facilitatis acceperit.

Medon Lacedæmonius Mineruam fecit armatam scuto, & hasta, & casside marmoream.

Menochares Pausiæ discipulus pinxit Aesculapium, & eius filiā Hygiam, & Aeglen, & Pana, & Ocnum funem tenentem, quam asinus vorabat.

Menodorus statuarius Cupidinem fecit eximium Thespiis, & Callisto Athenis in arce.

Miconis Atheniensis pictoris opus fuit eximium Lapitharum & Centaurorum pugna apud Athenienses in templo Thesei, atque illos qui in Colchidem nauigarunt. in templo Castoris & in porticu Pœcile vocata, acies Atheniensium nimirum Theseo Ducum Amazonibus congressuræ illius sunt opus; & Græci excidentes Ilium, & reges ob nefarium Aiacis cum Cassandra facinus congregati, & captiuarum mulierum agmen; & Cassandra, & qui aduersus Persas in Marathone pugnarunt. spectabatur par in vtraque acie pugnante alacritas, ac barbari fugientes apparebant temere se in paludem trudentes ob metum. erant & Phœnissæ naues & barbarorum facta cædes à Græcis & Theseus à litore soluens, & Minerua ac Hercules.

Myronis Atheniensis fuit puer æreus in arce & facinus Persei in Medusam, & spectatissimum opus in Helicone Liber pater erecto statu, præter Erechtheum, qui fuit Athenis. fecit hic idem ligneum Orpheum apud Aeginetas, & marmoreum Cupidinem, qui ex altera parte videbatur Hercules ex ære egregiè fabrefactus: & æreum discobolum. Neque debet hoc mirum videri quòd idem artifex in varia materia suum ingenium exercuerit, quoniam multi fuerunt ex antiquis, qui non minùs pingendo, quàm fundendo & incidendo excelluerunt: cùm præsertim harum artium omnium vna sit origo, vna ratio, vnus finis. fecit æream vaccam apud Aeginetas, quæ precipuam laudem artificii meruit, & Arcesilai, atque Lichæ statuas: & Aristæum Liberi patris fi-

lium, & Iouem imperatorem ſpectatiſſimum, & Apollinem eximiæ pulchritudinis ex ære,

Muſus Iouem æneum fecit apud Eleos in templo Iouis popularis, ſeu Laœtæ, quod fuit Corinthiorum donarium.

Mys non ſolùm in argento cęlando, ſed etiam in cædendis ligneis imaginibus peritiſſimus, cum ſumma omnium ſpectantium laude pugnam in arce ſculpſit in clypeo Mineruæ Centaurorum & Lapitharum quam Mineruam Phidias fecerat ex ære.

Naucydis Argiui opus fuit Hebes ſimulacrum in æde Iunonis in agro Mycenæo, & apud Argiuos Hecate ex ære.

Nicagora Sicyonia ſculptrix Herculem fecit apud Corinthios in draconem verſum, qui ex Epidauro delatus fuit Corinthum multis bigis ob eximium pondus.

Niceratus effinxit AEſculapium & eius filiam Hygiam ex ære.

Nicearchus non ignobilis pictor multa pręclara fecit, inter quæ principatum obtinuit Pan cum Cupidine colluctans, qui pares propè apparebant: & Cupido item ac Venus inter Gratias. erat & Hercules ita mœſtus vt videretur pertæſus infamiæ.

Nicias Athenienſis Nicomedis filius, qui floruit Olympiade duodecima poſt centeſimam, ita inuenit coloribus clarum & obſcurum ac lucidum referre, vt eius picturæ non pictæ, ſed conſiſtere per ſe apparerent: tanta fuit in iis exprimendis prſtantia artificii. Narratur eius Bacchus mirabili fuiſſe artificio factus. & Io, & Andromeda, & Calypſo eius fuerunt ſpectatu digna. pinxit inferos Athenis ex Homeri carminibus, quod opus mirum creditum Necyam vocarunt. expreſſit poſtmodo penicillo Hyacinthi pulchritudinem, & tauri Marathonii ferocitatem in porticu Stoa vocata. omnium verò pictorum maximè mirabilis fuit exprimendis animalibus, ſed canibus in primis.

Nicodemus apud Eleos fecit Herculem puerili ætate, opus mirabile creditum.

Nicomachus Ariſtodemi filius multa & ipſe fecit præclara, inter quæ vt eximia commemorantur, mater Deorum in throno ſedens multa cum maieſtate, circa quam florum fructuúmque mirabilitas quædam pullulabat. Dii in eadem pictura aſtabāt plerique eius voluntati obtemperaturi, vt videbantur. Proſerpina item rapta à Plutone, quę apparebat ſub terram ingredi Scylla marinum monſtrum: Apollo & Diana, ac Rhea ſuper dorſo leonis ſedens.

Olympioſthenes tres Muſas incidit in Helicone, ſicut Cephiſodotus.

Omphalion pictor, Nicię Nicomedis filii diſcipulus, Aeſculapium fecit mirabilem apud Meſſenios, & Tritonem ſuper delphini dorſo per mare equitantem, & Podalirium & Machaonem, & Hygiam Aeſculapii filiam virginem formoſam, incredibilis

bilis artificii creditam, quæ quandam præ se ferret in vultu lætitiam.

Onatas Aegineta Miconis filius signum Iouis incidit apud Eleos,& Herculem,quem dicarunt Thasii, ex Attica Dædali officina inter nobiles artifices nulli secundus.eiusdem opus fuit Mercurius arietem sub alis portans.galeatus, chlamydéque indutus. hic vbi Cererem fecisset Phigalensibus, quantum premii poposcit, tantum reportauit, hoc est decem magna talenta, vt ait Aristodemus Abderites in libro secundo de statuariis. Floruit eadem ætate, qua Hegias & Agelades clarissimi statuarum artifices.

Pamphilus Macedo Apellis & Melanthii magister, arithmeticus & geometra non ignobilis, qui negabat artem pingendi aut sculpendi aut cæteras huiusmodi sine mathematicis posse scitè tractari:fecit Victoriam Phliunte Atheniensium, Vlyssémque penicillo eximiè expressit.

Panænus Phidiæ frater miro artificio pinxit pugnam Marathoniam aduersus Persas Athenis in porticu Pœcile vocata, quo vno opere nobilitatus fuisset,vel si nihil aliud fecisset.tanta erat eius pictarum formarum venustas, vt non pictæ figuræ, sed viui homines pugnare viderentur, cùm quisque posset pugnantes dignoscere.Idem Delphis templum nobilissimum Apollinis pinxit sine præmio, quare ab Amphictyonibus fuit multis honoribus insignitus.& senatusconf.factum vt publicus sumptus fieret in eius victum vbicunque moraretur in agro suo.hic primus fuit qui os aperire & dentes ostendere picturas coegit, vultúmque figurarum à prisca ruditate ad iucundiorem aspectum perduxit.

Parrhasius Euenoris filius, patria Ephesius,prior fuisse dicitur qui proportiones inuenerit in figuris, addidítque capillis venustatem,& faciei non prius visam elegantiam.est enim omnium maximè necessarium, vt rationes in vniuersa picturæ,sculpturæ, aliarúmque consimilium artium facultate seruentur, neque solùm propter venustatem, quæ visui iucundas figuras facit, sed etiam quia sic ad vnguem pro viribus naturam imitari conuenit,quæ semper in optimè constitutis animalibus certam rationem membrorum seruare consueuit. Præclarè igitur dicere solebat Pamphilus, geometriam & arithmeticam disciplinas esse picturæ pernecessarias, quoniam omnis proportio diligentior in numeris, deinde in aliis magnitudinibus consideratur. eius rei præclarum est indicium, quòd si quis caput à capillis ad mentum, vel digitum, vel manum, vel pedem corporis permensus fuerit,poterit magnitudinem totius corporis, & singulorum membrorum reperire Huius Parrhasii eximia opera fuerunt Meleager Rhodiis, & Hercules ac Perseus cum Plutonis galea & talari[illegible] Mercurii volās.duæ preterea figuræ loricis armatorum,

quarum altera currens in bello sudare, altera iam defessa positis armis anhelare videbatur. Fuerunt eiusdem duæ tabulæ eximiæ, in quarum altera Achilles erat pictus & Agamemnon & Vlysses, in altera Castor & Pollux & Aeneas. pinxit hic in arce Athenarum in templo Mineruę pugnam Centaurorum eximiè, & post hanc celebres illas vuas, quibus decipiebantur volucres. quāuis velamenti artifici victoriam concessit, pinxit & nutricem Cressam cum infante in manibus: & Liberum patrem astātę Virtute: & sacerdotem cum puero habente acerram & coronam.

Pasiteles autem plasta cùm in pictura, sculptura, & cælatura excelluerit, plasticen tamen omnium harum matrem appellauit.

Pausias egregius pictor, patria Sicyonius, inter cætera eximia Cupidinem fecit, qui abiecto arcu & sagittis lyram tenebat apud Argiuos: & Glyceram coronas è floribus facientem, bibentémque è phiala vitrea Ebrietatem.

Phidias nobilis statuarius non minùs fundendo, quàm etiam sculpendo valuit, quamuis fuit priùs pictor, floruítque Olympiade nonagesima: huius opera multa fuisse mirabilia traduntur, atque inter cætera mater Deorum apud Athenienses, & Venus è Pario lapide. fuit Apollo eius opus ęreus in arce nominatus Parnopius, & Minerua ibidem ex ære, cuius in clypeo formam sibi similem insculpsit, cùm inscribere non esset licitum. fecit aliam Mineruam vocatam Lemniam pręstantissimam adiutore Colote, & Nemesin cum corona in ceruos incisa, & Victoriæ signum, quæ læua fraxinum, dextra phialam gestabat, cui operi suum nomen inscripsit, quæ fuit in arce Athenarum, vt ait Hippias in lib. 2. de statuariis. eius fuit & ahenea Leda, & alia lignea Minerua Area cognomento, cuius manu summæ è Pentelico lapide, & pedes erant apud Platæenses. fecit & Iouem Eleis ex ebore, & Venerem ex auro & ebore, quæ altero pede testudinem premebat in arce Elidis Mineruam item ex auro & ebore, cuius cassidi gallus insidebat, & aliam rursus Pellenensibus. fecit in templo Olympico Iouem insignem ex ebore; & Amazonem quandam Ephesiis æream in templo Dianæ, & duas Mineruas: & Venerem è Pario lapide Athenis, & Mercurium Pronaum apud Platæenses è marmore.

Philesius Eretriensis fecit apud Eleos binas boues, ęreas eximii operis.

Philoxenus Eretricus prælium Alexandri cum Dario pinxit, & lasciuiam, in qua tres Sileni comessabantur.

Pisias fecit Apollinem Athenis & Iouem consiliarium è marmore incuria quingentorum.

Polycletus Argiuus statuarius suum ingenium & ipse in diuersa materia exercuit. eius opera memoratu digna fuerunt iuuenis stre-

nis strenuus a pparẽs hasta tenere, qui fuit inde Doryphorus nõminatus: & pueri taxillis ludentes; & Venus eximia apud Spartanos: & Iuno ex auro & ebore sedens in solio cum corona capiti imposita in agro Mycenæo in templo ipsius Iunonis, cui assistebant Gratiæ & Horæ, atque altera manu malum Punicum, altera sceptrum tenebat, cui cuculus insidebat: & Iupiter apud Argiuos è candido marmore: & ærea statua fratris sui, atque ærea Hecate. Illud tamen non est silentio prætermittendum, quòd non sculpebantur ex auro vel argento vel ebore nisi magni Dii: cùm plebeii è quauis materia fierẽt antiquitus. Erant Dii magni magnarum gentium crediti hi; Iupiter, Neptunus, Mars, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Iuno, Vesta, Ceres, Venus, Diana, Minerua. nam aliis fiebant è ligno simulacra, vel fictilia. Fecit Apollinem hic & Dianam & Latonam in vertice Orthiæ montis è candido marmore, cuius opus fuit Liberi patris signum apud Megalopolitanos cothurnati, quod læua thyrsum, dextera poculum tenebat, insidebátque aquila super thyrso. omnium verò suorum operum laudatissimus fuit regulus artis vocatus, qui erat quasi lex illarũ proportionum, quæ sint seruandæ cæteris artificibus in omni ratione figurarum. fecit & duo signa ærea non maxima, sed eximiæ tamen venustatis ac virginali habitu & vestitu, quæ sacra quædã de more virginum Atheniensium capitibus imposita sustinerent, vocabantúrque Canephoræ.

Polygnotus Thasius, Miconis filius, pinxit in Delphis Nestorem pileo tectum & hastam tenentem: atque penicillo mirificè expressit bellum Troianum, & Charontem grandem natu, & vectos in cymba parum clara specie: & Epeum muros Troiæ solo æquantem: & Neoptolemum cædentem Troianos. fecit Cerberum opus sanè horrendum, & Ocnum cum asello vorante funem. fuit Ocnus vir ignauus, cuius vxor absumebat quidquid ille acquirebat. apud Athenienses in Dioscurorum templo Castoris & Pollucis res gestas: Diomedem sagittas portantem Philoctetæ. Vlysses surripiens Palladium eius opus fuit, & Orestes obtruncãs auxiliarios AEgisthi apud arcem Atheniensium & Alcibiades cũ monumentis equestris victoriæ ad Nemeam: & Vlysses apud Platæenses patrata iam procorum cæde. ferunt quidam hunc fuisse primum, at non Panænum, qui os aperire & dentes ostendere figuras docuerit, vultúsque mutationes variauerit; quo inuẽto plurimum accessit ornamenti vniuersæ arti pingendi, fuerunt tamẽ qui dixerint ad ætatem vsque Polygnoti & Zeuxis & Timantis non fuisse inuentos colores plures quatuor.

Praxias Atheniensis Calamidis Agrigenti discipulus elaborauit Dianæ, Latonæ, Apollinis, Musarum, Liberi patris, Thyadũ, Solis occidentis ora in Delphis: quo mortuo reliqua Androsthenes & ipse Atheniensis absoluit discipulus Eucami. Nam

Phryne,cuius insigni amore captus erat Praxiteles, facta sibi optione vtrum mallet eligendi huiusce vel statuæ vel Satyri in tripodibus, hanç elegit; & in Thespiis deposuit. atque cum multi artifices in omnibus se exercuerint pingendis aut fundendis aut excidendis, tamen non omnes in omnibus excelluerunt, sed in quibusdam præcipuè. fuit enim Phidias exprimendis Diis, quàm hominib.magis accommodatus;Nicias canibus, Praxiteles equis excelluit.

Praxiteles nulli propè omnium artificum qui sua tempestate floruerunt,vel etiam posteris ignotus, raptum Proserpinæ & Ebrietatem fecit æream, & Cererem ac Proserpinam in primo vrbis ingressu è Phalero apud Athenienses, & Satyrum præterea, quo maximè gloriabatur,in via quæ vocabatur Tripodes,in templo Liberi patris è lapide Pario, & Cupidinem ibidem non minoris admirationis. Harmodium præterea & Aristogitonem tyrannum occidentes,& duodecim Deos: Suadelam Latonámque cum filiis ad Portam Nymphadas appellatam, & Dianam & Apollinem & Neptunum: aliam Latonam Argiuis: adolescentem Iacertam arcu percussurum apud Athenienses. Cererem & filiam & Iacchum facem præferentem.apud Thespienses in Gnido Venerem è Pario lapide subridentem risu simulato, vt ait Lucianus in Amoribus:cum qua rem habuit Macereus Perinthius, quòd in Samo aiunt contigisse, vbi ea scripta sunt etiam de Clisopho Selymbriano ab Adæo Mitylenæo in libro de statuariis. apud Anticyrenses Dianam fecit dextera facem gestantem cum pharetra pendente ex humero, cui canis à læua & ipse æreus astabat. fecit & Phrynes statuam ex auro super columna lapidis Pentelici, vt ait Alcetas in secundo libro depositorum in Delphis.apud Eleos Mercurius eius opus fuit Bacchum infantem gestans, apud quos fecit etiam communi opera cum Cleone Sicyonio Venerem ex ære mirabili artificio. fuit Cleon discipulus eius Antiphanis qui didicerat à Pericleto discipulo Polycleti Argiui. fecit Athenis signum Dianæ Brauroniæ, & consultricis Deæ simulacrum, & Thyadas & Caryatidas: & Mantineam Iunonem sedentem in solio,cui Hebe & Minerua assistebant:apud Platæenses Iunonem adultam.& Rheam saxum fasciis inuolutum pro puero ad Saturnum deferentem: apud Platæenses Iunonem è Pentelico lapide, vbi Callimachus aliam fecit, apud Thespienses Venerem pulcherrimam de Phryne inauratam: aliam Phryne è marmore. apud Athenienses Bellonam fecit, Triptolemum, & bonam Fortunam, & Cupidinem marmoreum depromptum è Glycerio,quę formosissima fuit amica, non minùs quàm Phryne, aut Thais, aut Leontium, aut Hippe, aut quæuis nobilis antiquarum amicarum.

Protogenes patria Caunius nobilissimus fuit pictor, qui cum multa

multa eximia opera fecisset, principatum tamen Ialyso illi celebri tribuere solitus est, in quo nondum perfecto septem annos Rhodi pingendo absumpsit: & cani illi pulcherrimo anhelanti, cuius in exprimenda spuma ex ore manante diutius laborauit. expressit penicillo Marsyam victum & exanimum propè propter mœrorem:& Niobon spectantem filiorum cædem, quam ex ipso vultu licebat cognoscere propè stupidam factam. tantæ fuit existimationis, vt cùm Demetrius vrbem Rhòdon capere posset ex ea parte qua erat Ialysus ignis opera, maluerit vrbi parcere, quàm Iasylum igni deuastare. pinxit Satyrum eximium incumbentem columnæ cum coturnice columnæ insidente viuæ prorsus simili:& Paralum,Hemionida,Cydippem, Tlepolemum, Antigonum,matrem Aristotelis.fecit etiam signa ex ære : pinxit & latores legum Atheniensibus.

Pythagoras Parius Gratias venustissimis faciebus pinxit apud Pergamenos,opus insigne.

Pythagoras Rheginus primus omnium ære expressit venas, neruos,capillos,& alia cõplura, ídque multo artificiosius totum fecit inuentum, quàm fuerat ante suam ætatem : qui fecit etiam præter cætera multa pancratiastarum simulacra,qui artem didicit à Clearcho Rhegino, qui ab Euchero Corinthio, qui à Syadra & Charta Spartanis.

Pythodorus Thebanus Iunonem fecit ex ære Coroneæ. Sirenas manu præferentem.

Rhœcus ac Theodorus Samii primi fuerunt,qui plastices artis artificium in Samo inuenerunt. fecit & alia signa in Dianæ Ephesiæ templo, & fœminam quam Ephesii Noctem appellabant perobscuram.

Scopas Parius Venerem popularem ex ære fecit in Elide capro insidentem.& multa alia signa in variis locis, sed præsertim in Ionia & Caria.fecit apud Athenienses Amorem, Cupidinem, Appetentiam:apud Corinthios Herculem & Hecaten signa marmorea.fecit Venerem è marmore, quæ noctu ridere videretur ob voluptates venereas, ac furta nocturna, & Phaethontem, & Vestam sedentem cum duabus ministris, & Thetidem cum Achille ac Nymphis quæ insiderent delphinis,Tritonibus,& Phorco.fecit Cnidiis Bacchum & Mineruam: Arcadib. AEsculapium impuberem, & Hygieam è Pentelico marmore: & Platæensibus marmoream Mineruam Pronaum.

Simonis pictoris AEginetæ opus fuit apud Eleos equus & assistens auriga,& labores Herculis.

Socrates Sophronisci filius incidit apud Athenienses è marmore in vestibulo arcis Gratias & Mercurium. pinxit etiam Hygiã filiam AEsculapii,& AEglen. Panacea quoque & Iaso & piger spartum torquens,quod asinus rodebat,erant eius picturæ.

Strongylio parum erat aptus exprimendis in marmore humanis corporibus, cùm boues & equos optimè exprimeret. solam Dianam sospitam fecit Athenis tolerabilem.

Tauriscus non ignobilis pictor præter alia egregia pinxit discobulum, in quo & musculi in dorso & vis brachii, & omnis habitus corporis totis viribus in altum iacere conantis mirificè apparebat: & Paniscum, & Clytæmnestram, & Polynicem repetentem regnum, & Campaneum.

Tectæus & Angelio magistri Callionis, ac Scillidis & Dipœni discipuli, simulacrum fecerunt marmoreum eximium in Delo Apollinis Delii.

Teletas & Ariston communi opera fecerunt apud Elos æreum Iouis colossum duodeuiginti pedum, opus eximium creditum.

Theocosmus ciuis Atheniensis Iouem fecit adiutore Phidia è marmore, cuius capiti Horæ & Parcę insidebant, cuius os ex auro & ebore constabat, reliqua è gypso & fictili materia.

Theodorus Samius mirabilis fuit in arte sua, siquidem ferrum fundere ac signa facere ex eo primus inuenit, non tamen multos æmulos habuit propter difficultatem metalli, quod non potuit sequentibus temporibus in statuas commodè fundi, quare necesse fuit ab illo fuisse aliquo ignoto medicamento purificatum.

Theopropus AEgineta Taurum ex ære in signum fecit Corcyræis.

Thrasymedes Parius Arignoti filius AEsculapium insignem fecit ex auro & ebore sedentem tenentémque scipionem, qui altera manu caput premeret draconis, cane ad pedes decumbente.

Thimenetus Musæum pinxit penicillo in arce Athenarum, qui Boreæ dono volare apparebat: & palæstritem, & puerum hydrias portantem.

Thylatus & Orethus & eorum filii apud Eleos signum illud Iouis fecerunt, quod fuit postea in Olympiam deportatum.

Thymilus Amorem fecit Libero patri assistentem apud Athenienses è marmore candido in via Tripodibus & Satyrum puerum poculum porrigentem.

Timanthes Iphigeniam altari astantem pinxit, multósque mœstos circa illam, sed omnes reliquos mœrore superare Menelaus patruus videbatur. cùm verò patris dolorem se non posse penicillo exprimere arbitraretur eximius artifex, quòd iam quidquid posset in patruo expressisset, velamento vestis paternum os occultauit. pinxit idem Polyphemum cum Satyris in parua tabula, & iudicium armorum in Aiace, qua tabula iudicatus est superasse Parrhasium Sami. fecit Cyclopem dormientem, & ad ostentandam magnitudinem Satyros qui thyrso eius pollicem

meti-

metirentur.

Timocles & Timarchidas Athenienses fecerunt AEsculapium marmoreum imberbem Elateæ.

Timomachus Byzantius eximius pictor præter Arionem à delphinis vectum citharam pulsantem, fecit Aiacem & Medeam & Orestem & Iphigeniam in Tauris, quæ vultu mœsto ac pudibundo astans aræ vestes componeret vt caderet decorè fecit & Gorgonem, in qua ars præcipuè enituit. fecit & Athenienses sedentes, & alios concionantes. & præstantissimum opus fuit Gorgon.

Tisagoras conscius artificii Theodori Samii, vt apparuit, fecit apud Delphos è ferro Herculem pugnantem cum hydra, & alia signa ferrea multa laudabilia, quamuis ars esset difficillima. fecit Pergami alterum caput ferreum leonis, alterum apri.

Xenocriti & Eubii Thebanorum opus fuit Hercules Promachus è candido lapide apud Bœotos.

Xenophilus AEsculapium fecit apud Argiuos è candido lapide, cui Strato adiunxit bonam valetudinem: & Neptunum apud Anticyrenses, ea forma vt manu femori admota altero pede supra Delphinum ascenderet, altera gestaret tridentem.

Xenophon Atheniensis Fortunæ signũ fecit ferentis Plutum, quod opus cùm imperfectum relinquens decessisset, Callisthonicus Thebanus ciuis os & manus & quędam alia suffecit.

Zeuxis Heracleota pictor clarissimus tam amplas diuitias per suam artem sibi comparauit, vt ausus sit vestem aureis literis nomen suum continentem gestare ad ludos Olympicos. huiusce mirum opus fuit Penelopes pictura, quam ita pinxit, vt præter eximiam pulchritudinem, studium etiam continẽtiæ & pudicitiæ, atque omnes mores qui in honestissima matrona esse solent, referrentur in ea pictura, & quasi elucerent. pinxit Marsyam ligatum, & vuas, ad quas aues aduolabant cum puero illas gestante. fecit Agrigentinis Herculem vtraque manu angues suffocantem præsentibus Amphitryone & Alcmena, in qua pictura metus quidam exprimebatur parentum. Pinxit Iouem in throno cum eximia quadam maiestate Diis cæteris assistentibus: & opus Helenam vocatum, quod è quinque præstantissimis virginibus delectis Crotoniatarum confecit, obseruatis partibus, quæ visæ sunt præstantiores in singulis. Pinxit Atalantam & Pana pastorum Deum quem largitus est postmodum Archelao. nam post partas insignes opes, quia censeret sua opera condigno precio emi non posse, cœpit ea elargiri. pinxit Athenis in templo Veneris pulcherrimum Cupidinem rosis coronatum, & egregium Centaurum. Et ne memorandis artificibus aut illorum operibus tempus absumam, quæ possent magnum volumen implere, multi alii pictores & statuarii fuerunt præter prædictos, inter quos celebres erant:

Alypus Corcyræus, Andreas, Argiuus, Andreas Tenedius, Antiphilus Naxius, Antiphilus Corinthius, Asterion Atheniensis: Callicles Megarensis, Calynthus Crotoniata, Cantharus Sicyonius, Chœrilus Olynthius, Chrysothemis Cyprius, Cleœta Smyrnæus, Cleon Arcadius: Dædalus Corinthius, Dætondas Cephalenius, Daippus Megarensis, Dontas Lacedæmonius, Dionysiocles Milesius: Eutelidas Argiuus, Eutychus Chius: Glaucias AEgineta, Gratianus Spartanus: Hermocrates Samius, Hippias Eleus: Lysippus Chius, Lysus Macedo: Megacles Messenius, Micon Syracusanus: Naucydes Smyrnæus, Nicodemus AEgineta, Nicodemus Zacynthius: Olympus Cous: Pantias Chius, Patrocles Crotoniata, Patrocles Sicyonius, Philotimus AEgineta, Polychus AEgineta, Polycles Atheniensis, Polydamas Scotussensis, Prothæus Arcas, Ptolichus AEgineta, Ptolichus Corcyræus, Pyrilampes Messenius, Pyrilampes Sicyonius: Silanion Atheniensis, Soidas Naupactius, Somis Abderita, Stadieus Atheniensis, Sthenis Olynthius, Stomius Megarensis: Theocles Crotoniata, Theocosmus Liparensis, Theomnestus Sardianus, Tisander Macedo. Habuit filium Dædalus Iapygen, à quo dicta est Iapygia: & vrbs Lyciæ vocata est Dædala, è Dædalo ibi postea sepulto. primus fuit Dædalus qui asciam, perpendiculum, & glutinum, lithocollam, ac terebram inuenit. atque cùm Calus eius discipulus rotam figlinam prior excogitasset & serram ad asperitatem malæ serpentinæ, quæ paruum lapidem corrosisset & ferrum, inuidens Dædalus, ne gloriam magistri suffocaret, eum per dolum interemit. Sed satis de his artificibus, nunc ad ea quæ fabulosè de Dædalo dicta sunt accedamus, illa perquirentes.

¶ Hæc ferè illa sunt omnia, quæ de Dædalo celebrata sunt, quorum sententiam nunc perquiramus. Quòd artifex ingeniosus fuerit Dædalus, sororísque filium Attalum, vel Telen, vel Calum, qui figuli rotam & serram ad imitationem dentium serpentis, quæ paruulam tabellam corroserat, inuenit, interemit, eáque de causa solum verterit, & in Cretam profugerit, vbi familiaris Minois & Pasiphaes factus sit, historicè quidem, at non fabulosè narratum est. Quod etiam Pasiphae cum Tauro congressa sit, illud historicè dictum est, vt explicauimus, atque cùm adulterii non solùm conscius, sed etiam adiutor Dædalus fuisset, quòd fuit à Minoe in vincula coniectus vnà cum filio Icaro. Hi carceribus reclusis paruas nauiculas nacti, cum nonnullis, qui odio habebant nimis seueram Minois administrationem, velis in ventos explicatis, remorúmque vtrinque validè impellentium beneficio, fugam arripuerunt; Dædalúsque in Siciliam peruenit, at Icarus ob imperitiam naucleri

in sco-

in scopulum impegit, & naufragiū fecit, ac periit. Dictus est autem Dædalus alas excogitasse, qui cùm illum classis Minois insequeretur, ipse primus velificationem inuenit, ac ventum secundum in puppim nactus Minois classem anteuertit, quæ remis tantùm vtebatur, vt ait Pausanias in Bœoticis. Arbitrati sunt nonnulli præterea dictam fuisse Pasiphaen in amorem tauri incidisse, quia cùm ex Dædalo de tauro inter astra collocato, déque vniuersa re astronomica audiuisset, in astronomiæ amorem inciderit, vt ait Lucianus in dialogo de Astrologia. Cur verò Minos postea illum insecutus sit, aliam afferunt rationem. Atque hæc quidem historicè à diuersis scriptoribus de Dędalo memorantur. Nunc quod ad mores pertinet, consideremus. Omnium malorum, omniúmque calamitatum sanè fundamentum est iniustitia. nam quia Calum Dædalus è turri per inuidiam præcipitauit, in multos labores & ipse incidit, qui neque regiam quidem amicitiam firmam esse aut tutam sceleratis hominibus expertus est. Quæ potest enim esse ingenii prętantia, quæ non miserrima sit, cùm fuerit cum improbitate & turpitudine coniūcta? cùm igitur ad summa contenderet Dędalus, summorúmque hominum amicitias expeteret, illud ipse expertus est, quod filio persuadere conabatur, mediocritatem tutiùs exoptari: cùm summę cuiusque fortunę vel summa scelera, vel summæ calamitates soleant esse coniunctæ. Hæc ipsa ratio effecit cùm in Siciliam volaturus alas Icaro accommodaret, vt illum admonuerit media semper esse expetenda: quare inter volandum etiam neque nimis solem esse accedendum ob ingentem calorem, neque nimis ad mare: ne fierent alæ, quam oporteret, ob aquam grauiores, aut ob frigus duriores. Sic igitur eum monet apud Ouidium libro secundo de arte:

Me pennis sectare datis: ego prauius ibo.
Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris,
Nam siue ætherias vicino sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit:
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.
Inter vtrumque vola. ventos quoque nate caueto:
Quáque vocant auræ, vela secunda dato.

Quæ præcepta siquis diligentiùs consideret, sanè parum pertinent ad nauigationem, at plurimum ad institutionem humanæ vitæ, siquidem multo grauior est fortunatorum casus, quàm eorum qui diu infeliciter egerunt, omnísq; felicitatis molesta est iactura illis quibus aduersa fortuna spirare cœperit. Neq; alia de causa hæç celebrata sunt à poetis, nisi vt demonstrarent diuitiarum & rerum omnium excellentiam nemini esse tutam: optimámque esse mediocritatem, quæ neque inuidiam secum trahat plurimo-

rum, neque tamen contemnatur: quod patitur infima hominum conditio. Atque Lucianus in astrologia iuuentutis calorem & inscitiam per hæc demonstrari asserit, cum non illa disquirantur ab illa ætate, quæ conueniant, sed vel ad cœlum animo tollatur ab arte aberrans, & à iudicio recto præceps in mare decidit. At nunc de Pelope dicatur.

De Pelope. CAP. XVII.

PELOPS ille, cuius humerum Ceres comedit, Taygetes & Tantali filius fuisse dicitur, vt testatur Euripides in Oreste vbi loquitur de Tantalo:

ὗτος φυτεύει Πέλοπα, τοῦ δ' Ἀτρεὺς ἔφυ.

Ab hoc Pelops est editus Atrei pater.

Pelopem alii patria fuisse Lydum, alii Paphlagonium memorãt. verùm quæcunque patria illi fuit, huiusmodi de illo res narrantur. Oenomaus Rex Elidis ac Pisæ, cùm percepisset ex oraculo futurum esse, vt à genero interficeretur, filiamque haberet eximiæ pulchritudinis ex Eurythoe Hippodamiam, omnibus artibus conatus est homines ab eius coniugio deterrere. Atque currule certamen proposuit Hippodamiæ petentibus procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur: qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Marmacem primum procorum per capitis periculum venisse ad petendam Hippodamiam memorant, ad cuius tumulum mactatæ sunt Parthenia & Eripha vocatæ equæ, & humatę, Oenomai iussu. ac post illum hoc ordine fuisse ab Oenomao cæsos procos: Alcathoum, Euryalum, Eurymachum, Crotalum, Acriam, Porthaonem, Capetum, Lycurgum. Chalcodontem, Lasium, Tricolonum, Aristomachum, Priantem, Cronum, Aeolium, & postremum Erythrum; quibus omnibus victor Pelops quotannis postea, quamdiu regnauit, parentare consueuit. Alii tamen illud factum fuisse à patre maluerunt, quia filiã amaret, quam nemini volebat concedere, quare illa de oraculo dicitur finxisse. Fama est Oenomaum quoties currule certamen procis filiæ proponeret, Areo Ioui rem diuinam facere consueuisse. Amabatur eadem à Myrtilo Mercurii & Cleobules filio: vel, vt alii voluerunt, Phaetusæ: vt alii, Mantus: qui auriga erat patris ipsius Hippodamiæ. Inter cæteros igitur procos & Myrtilus erat post cædes tredecim aliorum: quorum hæc nomina scripta sunt ab Epimenide: Mermnus, Hippostratus, Aeolopeus, Piras, Acarnã, Hippomedon, Alcathous, Chaleon, Lasius, Scopelus, Lycurgus, Acrocomus, Crocalus, Euryalus: cùm à cæteris quibusdam ex his subtractis Aeolus & Tricoronus fuerint subrogati, neque simplex sit de his opinio, quòd alii Aristomachum, & Hippothoum, Eurylochum, Automedontem, Pelaguntem, Cyrianotem, Pelopem, Opuntium

Opuntiũ nomirarunt. erat autem ex illorum craneis Marti templum extructurus. Cecidit in illis certaminibus etiam Cranon, in cuius honorem Thessali vrbem Ephyram priùs nominatam mox Cranonẽ appellarunt, vt ait Nicephorus. Cùm forma præstantẽ Pelopẽ Hippodamia vidisset in eius amorem incidit, atque clàm egit cum Myrtilo vt victoriam aduersus patrem Pelopi cõcederet. Tum Myrtilus clauos modiolis rotarum non immisit, quare fecit vt Oenomaus à Pelope vinceretur, ac cæderetur labentib. rotis. Alii dicunt Oenomaum superatum fuisse à Pelope, quia Myrtilus cereos clauos modiolis infixerit. Concedebat enim Oenomaus procis vt Hippodamiam in suis curribus haberent, atque cursus initium à fluuio Clade, finem Istmum Corinthiacum esse voluit: ipséque cum hasta à tergo currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Psilla & Harpinna trahebatur. sic igitur comprehensos procos ipse Oenomaus hasta à tergo transfigebat. Tunc itaque dolis Myrtili victus à Pelope Oenomaus, cùm moreretur, imprecatus est Myrtilo vt à Pelope occideretur, quod etiam postea contigit. Nam cùm Pelops asportaret Hippodamiã, eàque sitim pateretur in itinere, secessit parumper de via Pelops ad aquam hauriendam: hanc primam satis aptam occasionem ratus Myrtilus, absente Pelope Hippodamiam vitiare conatus est. Tunc Hippodamia reuerso Pelopi Myrtilum accusauit, quem Pelops apud Geræstum promontorium in mare detrusit, quod mare ab eo postea Myrtoum dictum fuit, vt significauit Euripides in Oreste. at Istrus libro duodecimo rerum Atticarum virum bellicosum fuisse Myrtilum scripsit, qui ob promissam sibi, & postea non concessam Hippodamiam, cùm Pelope certauerit, à quo tamen victus fuerit. Post Myrtili cædem à Vulcano expiatum fuisse memorant ipsum Pelopem, qui cùm ad mare accessisset, Pisámque Oenomai regiam & Apiam Palasgiam dictam accepisset, Peloponnesum: hoc est Pelops insulam nominauit, quamuis sit peninsulá. Fabulántur præterea Pelopem, vt coctus fuit, à Neptuno fuisse amatum, vt in his significauit Pindarus:

τοῦ γαιάοχος ἐράσσατο Ποσειδᾶν,
ἐπεί νιν καθαροῦ λέβητος ἐξεῖλε Κλωθὼ
ἐλέφαντι φαίδιμον ὦμον κεκαδμένον.
Quem terram amplexus amauit Neptunus,
Vt ipsum è puero lebete exemit Clotho.
Ebore clarum humerum condecoratum.

Scripsit Pausanias in prioribus Eliacis, non duos tantùm, sed quatuor fuisse equos Oenomai. Memoriæ prodidit Xanthus in rebus Lydiæ, & Herodotus in iis quæ scripsit de Perseo & Andromeda, quatuor illos Oenomai equos Psillam, Harpinnam, Ocyõ, Aoratem fuisse nominatos: ac promissum fuisse Myrtilo doli præmium iureiurando à Pelope, vt prima nocte Myrtilus esset cum

Hippodamia; quod postea cum ille reposceret, fertur è naui in mare à Pelope deiectus, veluti testatur etiam Pausanias in Arcadicis. Cùm eius corpus æstu maris eiectum ad Pheneatas applicuisset, sepultum fuit honorificè, & annua sacrificia illi instituta: quamuis Myrtoo mari non à Myrtilo, sed à Myrtone puella ibi submersa nomen inditum fuisse testatur Duris Samius. Memoriæ proditum est à Theseo in rebus Corinthiacis & à Pausan. in iisdem, currum Pelopis depositum fuisse apud Corinthios in templo Anactorum, qui penderet de tholo, cùm Pelops tam cultus sit præcipuo honore præ cæteris heroibus apud Eleos, quàm Iupiter præ diis cæteris. Dicitur Pelops filios habuisse Cleonem, à qua vrbs dicta est: Letreum, Alcathoum, Lysidicen Plysthenem ac Thyestem. Alii dixerunt Pittheum & Chrysippum & Diantem & Hippalcmum fuisse filios. Sed è quibus mulieribus, non constat: & Argæum quendam. at non eum quidem, qui ab Hercule primus combustus, dedit in manus consuetudinem ad posteros comburendorum cadauerum: & Corinthum; à quo vrbs Ephyre instaurata sit, quamuis alii Ioui, alii Oresti, alii aliis Corinthiis id attribuunt. Quòd verò Neptunus Pelopem amauerit vbi exemptùs fuisset è lebete, nonnulli referunt ad historiam, dicúntque illud dictum idcirco fuisse, quia Pelops antequam ad incrementum naturalis caloris peruenisset, naturáque superuacaneos humores cócoqueret, fuisset valetudinarius. at cum venisset ad pubertatem, dictus est amatus fuisse à Neptuno, cuius filii & amici viri bellicosi ac strenui homines fuerunt. Neque hoc dissentit sanè à physica ratione, quando scriptum est ab Aristotele in historiis animalium, multos ad pubertatem vsque fuisse valetudinarios, qui emisso semine sani facti sunt, aut contrà. Pelopé sepultum fuisse Letrinæ, quæ ciuitas fuit Elidis vti scripsit Isacius: atque Troia omnino capi non poterat, vt prædixit oraculum, antequam Neoptolemus Achillis filius; & os Pelopis. & arcus Herculis, quem habebat Philoctetes, huc portarentur. Illud os vbi in Græciam post captum Ilium reportaretur ad Eubœam naufragio facto periit, quod multos post annos captum fuit à quodã piscatore, qui admiratus magnitudinem, consuluit oraculũ cuius esset. cognitum os Pelopis in litore humauit, atque pòst iussis Eleis ad sedandam pestilentiam illud requirere, cum attulissent multa munera, publicè illud acceperunt. Neque plura ferè his de Pelope memoriæ prodita sunt.

¶Sed cur hæc de Pelope & Hippodamia, quæ non dissentiunt ab historica narratione, recepta sunt à poetis, & celebrata? Quia nihil aliud est humana vita nisi simili huic certamini contentio: quippe cùm pericula, calamitatésque sint subeundæ, & fortiter cum voluptatibus pugnandum, à quibus si vincamur in perniciẽ prorsus ducimur: at si victores ipsi extiterimus, viri fortes & con-

stantes

stantes habebimur, fortitudinémque tanquam Hippodamiã semper contubernalem habebimus per vniuersam vitam: cùm in naturam propè vertatur consuetudo. quòd autem pronum sit ac velox ingenium siue natura mortalium ad voluptates, testantur ipsa equorum nomina: cùm Harpinna rapacem significet, Ocys & Psilla veloces sint, Aoratus autem videri non possit. cùm igitur vellent ostendere plenam contentionis, plenam miseriarum, plenam periculorum vitam esse mortalium, semper voluptatibus iniunxerunt pericula, cùm omnes deniq; calamitosæ existant. Atq; vt nos ab illis retraheret, & vt viri boni efficeremur pro viribus, demonstrarunt quæ supplicia proponantur iis qui victi fuerint à voluptatibus. Hęc vna causa extitit, cur hęc memoriæ prodita sint, & à poetis celebrata. at nunc de Perseo dicamus.

De Perseo. CAP. XVIII.

PERSIMILIS Oenomai fuit causa, quæ Acrisium Danaes patrem & auum Persei compulit, vt nemini filiam in matrimonium concederet: quippe is responsum acceperat futurum esse vt à nepote, qui nasceretur è filia Danae, occideretur. fuit enim Danae Persei mater Acrisii Argiuorum regis & Eurydices Eurotei, vel, vt aliis magis placuit, Lacedæmonis filia: quæ cùm nata esset, Acrisius adiuit oraculum, vt an marem aliquem filium postea habiturus esset, sciscitaretur. Tum respondit oraculum, nullum quidem marem habiturum, sed fore vt nasceretur nepos è filia, à quo ipse occidatur, vt scripsit Pherecydes in libro primo & duodecimo historiarum. tum iste domum reuersus aheneum thalamum in aula domestica subterraneum extruxit, vt ait Soph. in Antigone, in quem Danaen cum nutrice inclusit, custodiásque adhibuit, ne filius vllus ex ea nasceretur, vt scripsit Pausanias in Corinthiacis, & Horatius libro tertio Carminum:

Inclusam Danaen turris ahenea,
Robustaǵ fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pauidum Iupiter, & Venus
Risissent: fore enim tutum iter & patens
Conuerso in precium Deo:
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo.

Huius igitur in amorem cum Iupiter incidisset, auro similis dicitur è tholo defluxisse: quod cũ illa in sinum cepisset, Iupiter quis esset se patefecit, ac illam compressit, ex quo natus est Perseus.

Fuerunt qui dixerint Danaen prægnantem à patre fuisse cognitam sed expectatam vt pareret: alii clàm peperisse maluerunt, & puerum triennium absoluisse, priùs quam Acrisius id persentiret. tum ad aram Hercei Iouis Danaen à patre fuisse adductam; & interrogatam ex quo peperisset:cúmque illa è Ioue diceret,minimè creditam cæsa priùs nutrice in arcam ligneam inclusam fuisse,& in mare deiectam,vt testatur Apoll.lib.4.Argon.

οἷα δὲ καὶ Δανάη πόντῳ ἔνι πήματ' ἀνέτλη
πατρὸς ἀτασθαλίῃσι.
Qualia vel Danaen patris dementia pontò
Ferre coegit.

Deinde cum ad insulam Seriphum arca applicuisset,quæ vna est è Cycladib. vbi Polydectes Androthoes & Peristhenes eius qui fuit Damastoris,qui Nauplii,qui Neptuni, filius imperabat: vel, vt alii maluerunt, Neptuni filius & Cerebiæ, vel Amæmones,à Dictye fratre Regis,qui ibi fortè piscabatur,hæc arca rete extrahitur, quem Danaë rogauit vt arcam aperiret:quam cùm ille reclusisset, didicisséique quinam essent,domum deduxit, & vt affinitate coniunctos, apud se perhumaniter habuit, vt ait Strabo lib.10.Sequentibus postea temporibus Polydectes vim Danaæ inferre conatus est,quod cùm ob Perseum non posset,finxit se velle dotem in nuptias Hippodamiæ Oenomai filiæ parare, munúsque Perseo imposuit, vt ad se Medusæ caput,quod Hippodamiæ largiretur,afferret.Ille igitur acceptis iis,de quibus dictum est in Medusa,eò contendit. Fama est Stheno & Eurialen Medusæ sorores homicidam insectantes ad Argium peruenisse collem ita dictum ab occultato Argo: quę vbi sperarent se illũ esse comprehensuras, ob ingentem lætitiam insignem mugitum ediderunt, vnde locus & vrbs vocata est Mycera.Fama est Acrisium deinde, vt ait idem Pherecydes, nullá diligentia fati necessitatem, & oraculi responsum, deuitare potuisse: quippe cum relato in Seriphum capite Medusæ,Polydectes, omnésque eiusin saxa fuerint conuersi,ac Perseus relicto Dictye,qui in Seripho imperaret,cum magna Cyclopum manu & Danae,& Andromeda ad Argiuorum ciuitatem contendit. Nam fama est Andromedam filiam fuisse Cephei & Cassiopes:quę à Nereidib.scopulo fuit alligata,vt à ceto voraretur,quia Cassiope illarum iram in se concitauerat,cùm filiam vel Nereidas forma antecellere gloriaretur.Hęc igitur ostenso capite Medusæ ac virtute Persei iter illuc facientis liberata fuit, quem etiam postea secuta est, vt ait Ctesias in Perseide. cùm Perseus igitur Argos venisset, non inuenit Acrisium quoniam ob timorem Larissam,quæ Pelasgorum fuit ciuitas,confugerat. Relicta igitur ibi Danae apud matrem Eurydicen, cum Cyclopibus, & Andromeda, ipse Larissam contendit, vbi recognouit Acrisium,illique persuasit vt Argos secum rediret.Verùm

ante-

antequam Lariſſa diſcederent, certamen celebrari contigit in illa ciuitate, ad quod certamen & ipſe Perſeus deſcendit, atque diſcum capiens illum emittere incepit. nondum enim inuentum fuerat pentathlum, ſed ſingula certamina ſeorſum abſoluebant. Diſcus igitur in pedem Acriſii reuolutus illum vulneraſſe dicitur, ex quo vulnere interiit, cuius ſepulcrum ante portas ciuitatis Perſeus & Lariſſæi magnificè extruxerunt. Pauſanias tamen in Corinthiacis non à diſco conuoluto, ſed impetu illius iacti ad amnem Peneum percuſſum fuiſſe Acriſium ſcribit, cùm Perſeus inuenti à ſe diſci gloria elatus artem in conuentu hominum oſtenderet. Theſeus in rebus Corinthiacis memoriæ prodidit Perſeum Argos reuerſum cùm parricidum magnæ ſibi infamiæ duceret eſſe, petiiſſe à Prœto vt regnum commutaret, qua re impetrata vrbem condidit, quam Mycenas nominauit ab inuento capulo enſis in excauandis fundamentis, cùm Micetem capulum inquilini vocarent. quod tamen à fungo ibi repentè nato accidiſſe quidam maluerunt, alii ab Inachi filia Mycene. Duxit Andromedam ex India, vt ait Herod. in Polymnia, è qua cepit filium Perſeũ, quem apud auũ reliquit, quia nullũ is mare filiũ habebat. fuit eius filia Erythra etiã, à qua mare Erythræũ vocatum eſt, quam habuit antequam Tarſum Ciciliæ vrbem conderet, quam tamen quidam à Sardanapalo fuiſſe extructam maluerunt. Suſcepit etiam Gorgophonem filiam, vt ait in Corinth. Pauſ. quæ prima fuit omnium mulierum, quæ ad ſecundas nuptias tranſierit, cùm mortuo Periere AEoli filio OEbalo nupſerit, cùm eſſet priùs mos fœminarum mortuo primo viro vt à ſecundis nuptiis abſtinerent. Alcæus prætereà & Electryon & Sthenelus fuiſſe filii Perſei memorantur ex Andromeda, vti ſcripſit Herodotus in hiſtoriis, quibus Meſtorem etiam addidit. alii prætereà his filium tribuerunt illum Erythrũ, qui imperauit mari Erythræo, & in illis regionibus ſepultus nomen dedit mari, vt teſtatus eſt Arrianus libr. 8. rerum geſtarum ab Alexandro. Hæc ſunt quæ memoriæ prodita fuerunt de Perſeo, præter illa quæ dicta fuerũt ſuperiùs. Sepultus fuit Perſeus in via, qua Mycenis Argis iter fuit ad læuũ, cui honores diuini vt Heroi ſunt habiti. ¶Nũc quid iſta ſignificent, perquiramus. Quòd Danae incluſa ita fuerit, & Iupiter in aurum verſus illam vitiarit, nihil aliud ſignificat, quàm largitionibus cuncta parere & auaritia nihil eſſe tutum. Quod his carminibus ſignificauit Paulus Silentiarius:

χρύσεος ἀψαύστοιο διέτμαγεν ἅμμα κορείας
 Ζεὺς, διαδὺς Δανάας χαλκελάτους θαλάμους.
φαμὶ λέγειν τὸν μῦθον ἐγὼ τάχα· χάλκεα νικᾷ
 δάπεδα καὶ δεσμοὺς χρυσὸς ὁ πανδαμάτωρ.
χρυσὸς ὅλους ῥυτῆρας, ὅλας κληῖδας ἐλέγχει·
 χρυσὸς ἐπιγνάμπτει τὰς σοβαροβλεφάρους.

κὴ Δανάας ἐλύγωσεν ὅδε φρένα μή τις ἐραςὰς
μαςεύσθω Παφίαν ἀργύρεον παρέχων.

Aureus in cæcas penetrauit denique rimas,
Et Danaes duros Iupiter in thalamos.
Fabula sic inquit me iudice: ferrea claustra
Aurum perrumpit, duraque vincla domat.
Aurum omnes vectes infregit, & arguit artem
Clauis, & inflexit torua supercilia.
Sic Danae deuicta fuit non vllus amator
Aurum cui fuerit, supplicet hinc Veneri.

Nulla fuit enim ætas, vbi diuitiæ in cognitionem hominum irrepserunt, in qua non maxima auri maiestas fuerit, cui & honestatis leges omnes & omnia humanitatis iura, & Dei religio sæpius seruire coacta est: cũ infinitus sit numerus eorũ qui magis aurum, quàm verum Deum colant, curent, ament, venerentur re ipsa, quamuis verbo secus profiteantur, & in amplissimis ciuitatibus presertim, vbi magis regnat auaritia, ambitio, & omnis immoderata licentia. quòd exposita fuerit in arca, ad historiam spectat. quod Perseus illa egerit, quæ de ipso superiùs dicta sunt, id totum fabulosum: est enim Perseus ratio animæ nostræ & prudentia. Atqui Medusa cùm esset vel meretrix, vel naturalis libido & voluptas, quę homines in saxa conuerteret: hæc cæditur à Perseo, & caput eius Palladi datur, quod affigitur clypeo. nihil hoc aliud significat, quàm vim eandem esse sapientiæ & libidinis, neque minus esse voluptatis in rebus præclaris, quàm in libidine: sed ad hanc cognitionem tanquam lena vtimur ratione, quare Perseus ablatum Medusæ caput illud Palladi asportauit. at de Medusa diligentiùs alibi explicatum est. Ille impedimento fuit Polydectæ, quoniam ratio non solùm aduersus voluptates insurgit, sed etiam aliis pro viribus opitulatur. Neque enim vir bonus est solùm planè, aut iustus, qui nihil ipse iniquum faciat, sed etiam qui pro viribus aliis est impedimento, ne quid faciant iniquum. Hic fingitur Deorum ope Gorgonum impetum euasisse, Medusamque obtruncasse, quam neque intueri quidẽ vlli licebat: quia omnis humana prudẽtia per se debilis est sine Dei auxilio; sine quo voluptatũ illecebras effugere non satis possumus: est enim & hoc ipsum, esse virum bonum, Dei munus. Alii dixerunt Perseũ Iouis filiũ Gorgonem interemisse, quare ad cœlũ sublimis postea euolauerit, historicè esse intelligendũ, cùm is tyrãnũ Cretæ, vel (vt alii maluerunt) Arcadiæ, vt verò alii, Athenarũ patriæ suæ interfecerit, ex quo facinore fuit laudibus, vt aiũt, ad cœlũ elatus: vel quod magis rationi conuenit, lætitia rerum è sententia gestarum. Alii minimè immortalitatẽ per hæc significari intelligunt, cùm illa faciat generationem & corruptionem per motum assiduum, at ipsa victrix tamen rerum inferiorum

terrestri

terrestri hoc pondere soluta in cœlum denique euolet. Neque licet tutò cuipiam voluptates intueri, quoniam si quis illegitimis voluptatibus considerandis diutius immoretur, haud difficile est illum irretitum ab iis captiuum trahi. Chares tamen Mitylenæus libro secundo historiarum Danaen scripsit non à Ioue, sed à Prœto patruo fuisse compressam: è quo natus est Perseus: postea Pilumno Apulorum Regi nupsisse, cui Daunum peperit. Verùm quia nihil hæc pertinent ad vitæ institutionem, in præsenti prætermittantur.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER OCTAVVS.

Quàm sapienter Deorum multitudo antiquorum ad vnum Deum referatur.

ADMIRABILIS profectò fuit, ac propè diuina maiorum nostrorum sapientia, ornatissime Campeggi, qui primi religionem & Deorum immortalium metum inter homines introduxerunt; non solùm quia nulla ciuitas, nullus hominum cœtus, nulla domus sine religione diutius potest consistere: sed etiam quia per hanc multiplicem fabularum varietatem nullam mundi partem, nullúmque locum esse demonstrarunt, qui diuina Deorum præsentia vacare possit. Nam quanquam Christianæ veritatis participes esse non potuerunt, quia nondum summum veritatis lumen Christus veræ religionis præcepta tradiderat, tamen pro suis viribus, & quantum acie humani ingenii prospicere potuerunt, demonstrare conabantur neminem clàm vllum facinus vel turpe vel honorificum suscipere posse, quod non continuò à Diis obseruaretur. Atque hos res humanas curare demonstrabant, cùm ritus sacrorum, & ceremonias, & preces, & proprium singulorum cultum, vel ad placandos, vel ad aliquid petendum, instituissent. Illud enim fuit eorum qui fabulas excogitarunt, consilium, vt Deum cuncta videre cunctáque audire ostenderent: quos ego vel Pythagora, vel Socrate, vel omnibus illis, qui postea vocati sunt philosophi, multo sapientiores fuisse iudico. Nam etsi

non erat perfecta illa religio antiquorum, neque prorsus ad probitatem instructa, tamen id vitio dare non conuenit, quoniam nihil perfectum & planè absolutum nasci solet. Illi igitur, vt nullam mundi partem, nullúmque locum priuatum vel publicum Deo vacuum esse monstrarent, ne quis sceleratus arbitraretur se Deos latere posse, & nauigantium, & agricolarum, & militantium, & pastorum, & venatorum, & quiduis aliud facientium Deos proprios esse dixerunt: quia vulgus & imperita multitudo percipere non poterat, quo pacto fieri posset cùm vnus sit Deus, vt is omnia videret eodem tempore, quæ fiunt vbique & dicuntur in infinito propè hominum numero. Vulgus enim pro suo ingenio plerumque diuinam naturam metitur, & quæ nimis admirabilia sibi videntur, quamuis à diuina natura non abhorreant, repellit ac pro falsis habet: quia tanquam malè affectus stomachus validiora admittere non potest. Hæc ipsa causa fecit, vt arbitror, vt tantam Deorum multitudinem introduxerint antiqui, cùm Deum vbique esse, omniáque illius nutu gubernari demonstrare conarentur, cui pro negotiorum varietate diuersa nomina tribuerunt. Nam vim diuinam cœlum, & vniuersas mundi partes superiores gubernantem, Iouem Deorum patrem appellarunt: cuius vim eam, quæ sub terris esset, vocarunt Plutonem, atque illum Iouis fratrem nominarunt. Cùm verò in aquis eadem vis considerabatur, quas diuina prouidentia omnino carere non putabant, Neptunum dixerunt, atque hunc ipsum etiam crediderunt Iouis esse fratrem: cùm per aera penetraret, rursus vim ipsam diuinam nuncuparunt Iunonem, eámque censuerunt esse sororem Iouis. Atque omnes vires denique per ipsa elementa diffusas à superioribus & originem ducere, & pendere arbitrati sunt, quas omnes quasi ab vno fonte in multos riuulos & naturam earum explicantes diduxerunt. Atque vt summatim dicam, si rem diligentiùs inuestigemus, omnes propè antiquorum Deos vel Iouis fratres, vel filios, vel nepotes, vel aliqua affinitate coniunctos, inueniemus. Ex quo patet nihil aliud significare voluisse antiquos, quàm vnum esse Deum, vnum rerum omnium gubernatorem, cuius vis esset in omnes res diffusa, qui vnus cuncta videret, & audiret, & regeret. Verùm ad institutum opus iam accedamus; & de Oceano primò transigamus.

De Oceano. CAP. I.

OCEANVS, qui fluuiorum, & animantium omnium, & Deorum pater vocatus est ab antiquis, Cœli & Vestæ, quàm terram nonnulli vocarunt filius fuisse dicitur: vt testatur Hesiodus in Theogonia, vbi terræ filios ita commemorat:

Γαῖα

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι,
ὄφρ' εἴη μακάρεσσι θεοῖς ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
γείνατο δ' οὔρεα μακρὰ θεῶν χαρίεντας ἐναύλους
Νυμφέων, αἳ ναίουσιν ἀν' οὔρεα βησσήεντα.
ἡδὲ καὶ ἀτρύγετον πέλαγος τέκεν οἴδματι θῦον,
πόντον, ἄτερ φιλότητος ἐφιμέρου. αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην.
Terra sibi per stellatum cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam:
Et foret hinc superis sedes firmissima Diuis.
Inde sati montes, statio gratissima Nymphis,
Quæ syluas habitare solent in montibus ipsis.
Hæc eadem peperit ventosi marmora Ponti.
Non vlli coniuncta mari, sed & inde creauit
Oceanum Cœlo coniuncta in amore profundum.

Apud hos educatam fuisse Iunonem testatur Hom. lib. ξ. Iliad.
εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν·
οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐΰ τρέφον, ἠδ' ἀτίταλλον.
Oceanum visura peto namque vltima terræ,
Vnde genus superis, adeo Tethymq́; parentem:
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Ab hoc ipso Oceano videtur putasse Orpheus & antiquorum Deos, & res omnes initium sumpsisse; quippe cùm omnia priusquam oriantur, aut intercidant, indigeant humore: sine quo nihil neque corrumpi potest, neque gigni, vt sensit Thales. Sic autem scribit Orpheus in hymnis:
Ὠκεανὸν καλέω πατέρ' ἄφθιτον αἰὲν ἐόντα,
ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
ὃς περικυμαίνει γαίης περιτέρμονα κύκλον.
ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα.
Oceanúmque voco patrem, Tethymq́; parentem,
Vnde ortus superis, vnde & mortalibus ortus;
Qui latè terram spumosis fluctibus ambit:
E quo sunt maris, & fluuiorum semina primùm.

Huic tauri caput esse censuerunt antiqui, quare illum ita ταυρόκρανον appellauit Euripides in Oreste:

Ὠκεανὸς ὃν	*Oceanus quem*
ταυρόκρανος ἀγκάλαις	*Tauriceps vlnis*
ἑλίσσων, κυκλεῖ χθόνα.	*Se flectens ambit terram.*

Scriptum reliquit AEschylus Oceanum amicissimum fuisse Prometheo in his:
οὐ γάρ ποτε φήσεις Ὠκεανοῦ φίλον
βεβαιότερόν σοι.

Non rectè amicum firmiorem dixeris
Oceano tibi.

Memoriæ prodidit Isaeius præter Tethym duas fuisse vxores Oceano, Parthenopem & Pampholygem; atque Asiam & Libyam suscepit filias è Pampholyge, ex Parthenope Europam & Thracen, vnde nomina regionibus postea fuerunt data. Dicuntur fuisse ab Oceano genitæ præterea Philyra, Callirhoe, Perseis, Xanthe, Daira, Ephyre, Leucippe, Melobosis, Ianthe, Electra, Phœno, Tyche, Ocyrhoe, Eurynome, AEthra, Pleione, Clymene, Doris, Triton. Et ne singulis commemorandis sim longior, tria millia filiorum fuisse Oceano dicuntur, vt in his ait Hesiodus in Theogonia:

αὗται δ᾽ Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο
πρεσβύταται κοῦραι· πολλαί γε μέν εἰσι καὶ ἄλλαι.
τρὶς γὰρ χίλιαί εἰσι τανύσφυροι Ὠκεανῖναι·
αἵ ῥα πολυσπερέες γαῖαν καὶ βένθεα λίμνης
πάντη ὁμῶς ἐφέπουσι θεάων ἀγλαὰ τέκνα,
Hæ sunt Oceani & de semine Tethyos ortæ,
Prisca quidem soboles; magna est & cætera turba.
Sunt etenim ter mille puellæ Oceaninæ,
Quæ terras habitant, stagnorumque alta profunda,
In varijs dispersa locis gens, pignora Diuûm.

Cùm verò in perpetuo cursu & Oceanus & fluuii ex eo nati existant, θεῖον γένος, quasi non diuinum, sed decurrens genus, dicti sunt: eadem sanè ratione, qua Sol & Luna & astra assiduè currentia Dii fuerunt nominata. Sic autem inquit Theocritus in Bubulcis:

ἄγκεα καὶ ποταμοὶ θεῖον γένος, αἴ τι Μενάλκας
πή ποχ᾽ ὁ συρικτὰς προσφιλὲς ᾆσε μέλος.
Decurrens genus ô fluuij, vallesque Menalcas
Si quando vobis dulce melos cecinit.

Dicti enim sunt fluuii θεῖον γένος, non quia peculiarem in se habeant diuinitatem magis, quàm reliquæ mundi partes, quia omnium propè naturalium corporum maximè aquarum, & inter has fluuiorum motus sit conspicuus. Nã cùm venerit in dubium nonnullis cœlorum motus, qui non cœlos, sed terram moueri arbitrabantur, vt asserit Ptolemæus & Aristoteles libro 3. cœli, neminem an fluuii etiam moueantur, & vniuersa aquarum moles, apparet rectè dubitare potuisse. Est enim non minùs Oceani, quàm fluuiorum perpetuus motus, cùm modò affluat, modò refluat; quod fieri ad Lunę cursum nonnulli arbitrantur, ita vt cùm Luna ascendit ab Oceano donec ad medium cœli veniat, affluant aquæ, refluántque cum descendit. Atque hic motus non semper sibi est similis. magis enim refluit in pleniluniis, cùm in nouilunio vix sentiatur, & cum cœlum serenum fuerit, motus etiam

tiam

tiam augetur,ita vt humiliores aquæ relinquantur. Ad hanc rem nonnihil conferunt etiam coniunctiones & oppositiones reliquorum planetarum,& quibusdam anni temporibus id etiam magis fit,maiórque varietas in his motibus existit, quippe cùm circa tropicum æstiuum augeatur accessus & recessus, minórque fiat ad tempus vsque æquinoctii, ac rursus crescat ad hybernum tropicum, & ab eo ad vernum æquinoctium minuatur. Augetur istud etiam vi eorum signorum,in quibus Luna fuerit in suis mutationibus.nam in placidioribus æqualiores fiunt motus, in vehementioribus magis inæquales,quod etiam vis imbrium auget, ac impetus ventorum.Hæc tanta causarum varietas fecit, vt nulla certa ratio horum motuum aquarum afferri vel à peritissimis nauigantibus possit. Est autem Oceanus vniuersa illa aquarum moles,quæ terram vndique circundat:nam quocunque ad extremas terræ oras quis accesserit,mare illi latissimum occurrit,quod ab Oriente quidem eoum aut Indicum appellatur, ab occidente Atlanticum,vbi Hispaniam Mauritaniámque disterminat. Ad Septentrionem, & ad oppositam huic regionem mare Ponticũ & glaciale nuncupatur,& rubrum aut AEthiopicum. Multi sanè nauigiis ad extremam oram Oceani penetrare conati sunt,multorúmque dierum iter fecerunt, sed illis priùs annona & res victui necessariæ defecerunt, quam aquarum spatium & nauigabilis planities,vt testatur Strabo,& Rhianius in nauigatione Hannonis Carthaginensis.

¶At nunc quæramus,cur hæc de Oceano ficta sint. Oceanum Cœli & Terræ filium crediderunt, quoniam ex informi materia cùm priùs natus fuisset amor,ísque vniuersam molem miscuisset, natum est Cœlum,& Mare,& Terra,& omne Deorum genus pullulauit,vt ait Aristoph.in Auibus:

πρότερον δ' οὐκ ἦν γένος ἀθανάτων, πρὶν Ἔρως συνέμιξεν ἅπαντα.
ξυμμιγνυμένων δ' ἑτέρων ἑτέροις, γένετ' Οὐρανὸς, Ὠκεανός τε,
καὶ Γῆ, πάντων τε θεῶν μακάρων γένος ἄφθιτον.

Ante non erat genus immortalium, antè quàm Amor commiscuisset omnia,
Commistis verò aliis aliis,natum est Cœlum,Oceanúsque,
Et terra,omniúmque Deorum beatorum genus æternum.

Patet igitur ex his Oceanum post Cœlum natum fuisse. Nam cùm summus opifex Deus in hoc mundo architectando dixisset, Fiat lux, continuo lucis instrumenta cœli scilicet, planetarúmque corpora nata sunt: quare priùs natum est cœlum, deinde Deus secreuit vniuersam aquarum naturam ab aquis quæ super cœlo sunt, & in vnum locum à terra iussit secedere. Hac igitur ratione, amor, quæ diuina est bonitas, cuncta commiscuit, & ad generationem excitauit.vnde Oceanus natus est è Cœlo & Terra. Apud Oceanũ dicitur fuisse Iuno educata,quòd aqua in aera pro-

ximum, cùm rarior fit, soluitur, atque aer densior factus ad almnum Oceanum descendit in aquam versus, vt est elementorum inter se generatio. Hunc eundem Oceanum tradidit Orpheus,& omnes antiquorum theologi principium ortus Diis & rebus extitisse,quia,vt sensit Thales,nihil sine humectatione nascitur aut putrescit,atque omnes elementorum qualitates, quas Deorum nominibus appellarunt, ex humore nascuntur. Taurinum autem caput Oceano tribuerunt antiqui propter vim ventorum,à quibus excitatur & impellitur, vel quia tauris similem fremitum emittat, vel quia tanquam taurus furibundus in litora feratur,cuiusmodi finguntur esse etiam fluuii. Fabulati sunt propterea Oceanum fuisse amicissimum Prometheo, quoniam nauigantibus per Oceanum maxima prudentia & peritia opus sit, non solùm vt siderum ductu, quò cupiunt perueniant, sed etiam peritia opus est in obseruandis & deuitandis scopulis in multo antè cognoscendis tempestatibus ac ventorum signis, & in omnibus denique vitandis, quæ possunt nauigantes in summum discrimen inducere: quæ eadem etsi vtilia sunt in mari mediterraneo, non tamen tantopere videntur necessaria. Huius vxorem fuisse Tethyn dixerunt, de qua paulo pòst dicetur. Oceani filii tam multi & filiæ fuisse dicuntur, quia ex vaporibus, qui calore Solis sublimes tolluntur, gignuntur fluuiorum aquæ & fontes,vt putarunt antiquorum nonnulli. nam etsi voluit Arist. fontes ex aere in locis cauernosis in aquam verso procreari, tamen si diutius siccitas cœli extiterit,neque fiant imbres vel penitus arescere flumina &fontes,vel ad tenuissimum cursum deduci videmus: quare etsi non tota, maior tamen pars fluuiorum & fontium ita procreatur,vt apparet. Inter filios Oceani Tyche cōnumeratur, quæ fortuna est,quia fortunatos esse oportet nauigantes, & omnes illos qui se ventorum fidei committunt. atque vt summatim dicam,per Oceanum fabulosum rerum naturalium generationē, & necessariam esse nauigantibus prudentiam significarunt. at nunc deTethye dicamus.

De Tethye & Thetide. CAP. II.

TETHYS, quæ vxor fuit Oceani, Terræ & Cœli filia & ipsa fuit, vt ait Hesiodus in Theog.

Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην,
Κοῖόν τε, Ῥείαν τε, Θέμιν τε Μνημοσύνην τε,
Θείαν τε, Κρεῖόν θ', Ὑπερίονά τ' Ἰαπετόν τε,
Φοίβην τε χρυσοστέφανον, Τηθύν τ' ἐρατεινήν.
Oceanum Cœlo peperit, cui vasta profunda,
Et simul Iapetum, Cœumq;, Rheamq;, Themimq;,
Mnemosinem, Thiam, Criumq;, Hyperiona, Tethyn

For-

Formosam, Phœbenque, coma est cui cincta corona.

Hanc dearum matrem appellarunt, cùm pater illarum esset Oceanus. Tethis verò, quæ priore aspirata & breui legitur. Chironis filia fuit, vt ait Epicharmus in Hebes nuptiis:

μόγις κόρα Χείρωνος ὢν ἀλδάτο
Θέτις δρα μοῦσα.

Puella vix Chironis horum fugerat
Currens Thetis.

At Homerus tamen in hymno in Apollinem Nerei filiam fuisse significauit in his:

ἀλλά ἑ Νηρῆος θυγάτηρ Θέτις ἀργυρόπεζα
δέξατο.

Candida sed cepit mox illum filia Nerei.

Quod etiam testatus est Anaxandrides Rhodius, vbi Thetim de se ipsa loquentem introducit in his carminibus:

ἐν τῇσι ἁλίησιν οὐκ ἀκλεὴ θεαῖς
Θέτιν θύγατερ Νηρέως καλοῦσί με.

Deas marinas inter haud ingloriam
Thetim vocarunt Nerei me filiam.

Et Euripides in Iphig. in Aulide:

μὰ τὸν δι' ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
Νηρέα φυτουργὸν Θέτιδος, ἥ μ' ἐγείνατο.

At non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiúsque ego sum filius.

Hæc fuit vxor Pelei, atque dicta est omniũ mulierũ fuisse forma præstantissima, de cuius nuptiis Thetidis ita scribit Apollodorus: Δία καὶ Ποσειδῶνα μόνους φασὶν ἐρίσαι περὶ γάμου τῆς Θέτιδος. Θέτιν δὲ, ὡς τραφεῖσαν ὑφ' Ἥρας, μὴ θέλειν τῷ Διὶ συνελθεῖν, ὅθεν ὀργισθέντα τὸν Δία, θνητῷ συζεῦξαι αὐτήν. *Inquiunt enim Iouem ac Neptunum solos de nuptijs contendisse. At Thetim noluisse congredi cum Ioue, quia fuisset à Iunone educata. quamobrem iratus Iupiter, illam mortali dedit in matrimonium:* vt est libro 11. Metam. apud Ouid. Alii dixerunt Apollinem vnà cum Ioue & Neptuno de illius nuptiis contendisse, sed omnes fuisse à Prometheo, vel (vt aliis magis placuit) à Themide deterritos, quòd ex illa filius præstantior esset oriturus. Alii dixerunt Thetidem ægrè tulisse quòd vna ex Deabus marinis esset futura hominis vxor, quare eius nuptias deuitans in varias formas mutabatur, de qua ita scripsit Homerus:

ἐκ μέν μ' ἀλλάων ἁλιάων ἀνδρὶ δάμασσεν

Vnam me æquoreis è nymphis nubere cunctis
Mortali voluit.

Nam quamuis in ignem & in leonem tanquam Proteus verteretur, nulla neque vi flammarum tamen, neque vnguium aut dentium feritate potuit à nuptiis illum deterrere. Scriptum reliquit Isacius Peleum Chironis consilio Thetim compressisse cùm in

varias formas mutaretur, atque in sepiam denique fuisset conuersa. id cùm in loco Thessaliç Magnesiæ accidisset, locus ipse Sepias dictus fuit, vt ait Zez. hist. 46. chil. 2. Alii tamen dicunt Thetidem vxorem Pelei fuisse non coactam, neque sub variis formis deludentem compressam, sed sponte se in eius matrimonium concessisse, vt scripsit Pythenetus in primo rerum AEginetarum. Celebratæ sunt autem Pelei & Thetidis nuptiæ in Pelio monte, ad quas omnes Dii præter Discordiam conuenerunt, quæ pomum aureum in locum nuptiarum iniecit, ἡ καλὴ λαβέτω. Contulerunt huic omnes Dei munera: Pluto smaragdum insignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam Vulcanus cultrum, & Dii cæteri alia. Nam ita mos fuit antiquorum, vt cum donis ad nuptias conuenirent. Sequentibus postea temporibus & filios alios & Achillem Thetis Peleo genuit; quos cùm sub igne per noctem occultaret, vt quod mortale esset absumeretur, mortui sunt. Achilles verò ambrosia per diem inunctus, & sub igne per noctem occultatus dicitur aliquantulum perdurasse, donec re à Peleo deprehensa Thetis irata se in numerum Nereidum receperit. Atque eo tempore Achilles vocatus fuit Pyrisous, tanquam ab igne seruatus, & Chironi educandus datus fuit, & postea Achilles ob eam causam, quòd exusto labro careret dictus, vt ait in his Agamestor in Thetidis epithalamio:

> παιδὶ τῷ δή τ' οὔνομα θῆκε πυρίσοον· ἀλλ' Ἀχιλῆα
>
> Πηλεὺς κίκλησκε, χείλεος εἵνεκά μιν
>
> κείμενον εἰνὶ κόνει σποδιῇ ὅτι πῦρ ἀπάμερσε,
>
> χείλεος ἀϊδνωθὲν ἀπεσφάτως ἑτέρου.
>
> *Additur huic nomen Pyrisous: ipse at Achillem*
>
> *De labri Peleus nomine dixit eum;*
>
> *Sub cinere exussit puero quia pruna iacenti*
>
> *Vnum de labris, hinc quoque nomen habet.*

Fuerunt qui dixerint Thetidem non sub flamma solitam esse occultare filios è Peleo susceptos, sed in lebetem aquæ bullientis iacere, vt experiretur an mortales geniti essent. atque hæc de Thetide filia Nerei. Tethys Oceani vxor, sorórque Titani Ephyren peperit, quæ nupsit postea Epimetheo, & Pleionem Atlantis vxorem, de qua siç ait Ouid. lib. 5. Fast.

> *Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,*
>
> *Qui terram liquidis, qua patet ambit aquis.*
>
> *Hinc sata Pleione cum cælifero Atlante*
>
> *Iungitur, vt fama est, Pleiadasq́; parit.*

Memorantur præterea multæ Oceani & Tethyos filiæ, Acaste, Admete, Asia, quæ Asiæ nomen dedit, Clymene, Idyia, Ephyre, Eudora, Eurynome, Ianira, Lyriope, Melobosis, Metis, Plexame, Prymno, Rhodia, Thea, Thoë, Tyche, Xanthe, Zeuxo, Clytie, quæ ab Apolline amabatur. Ea cùm furtum Apollinis Leuco-

thoes

thoes patri Orchamo indicasset ob zelotypiam, relicta ab Apolline, amoris impatiens cibo potúque abstinens, quia spectaret quacunque incederet Apollo Deorum misericordia in Heliotropium herbam demum conuersa est.

¶ Verùm siue Thetidem nominemus, siue Thetim, vtraque Dea fuit marina, & Tethys putanda est ipsa aquæ moles, quæ ad generationem coaluerit: Thetis verò aquæ elementum, vt patet ex Pollione Virgilii;

Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetim ratibus, quæ cingere muris
Oppida.

Nam nisi sit Oceanus vniuersa aqua, ac materia Tethys ad generationem concreta, ridiculum sane erit mare etiam vxorē habere. cùm igitur ea materia, ex qua cuncta gignuntur, coaluerit, illa Deorum & animalium omnium mater dicta est. Quod attinet ad nuptias Pelei, scriptum reliquit Staphylus in libro de Thessalia Chironem rerum astronomicarum peritissimum voluisse Peleum illustrare, quare tempus obseruauit, quo futuri essent magni imbres, atque famam in homines dissipauit, quòd Ioue concedente Peleus Thetim esset vxorem ducturus, ad quas nuptias Dii cum pluuia & magna hyeme forent venturi. cùm tempus igitur huiusmodi aduētasset, Peleus duxit Philomelam Actoris Myrmidonis filiam, sed tamen de Thetide inualuit. Alii per hęc libidinosorum furorem notarunt, qui omnes vias inquirunt, quib. mulieres alliciant, neque timent muliebres fallacias, cum neglecta honoris, facultatum, salutis cura, illud solum spectent, vt libidinem expleant, sed cùm inter mortalem & immortalem suapte natura paruum sit commercium, non sunt diuturnæ nuptiæ, neque illorū salus, qui voluptatem tanquam bonum simpliciter affectant. Nam profectò decet virum sapientem tanquam peritum nauclerum non tantùm vti præsenti vento, aut præsenti fortuna, sed etiam futura longè prospicere. Verùm de his alibi copiosiùs dictum sit. hæc de Thetide sufficiant: at nunc de Tritone dicamus.

De Tritone. CAP. III.

TRITON Deus marinus, quorum filius fuerit, non conuenit inter scriptores. Hesiodus Neptuni & Amphitrites illum filium fuisse dicit in Theogonia in his:

ἐκ δ' Ἀμφιτρίτης καὶ ἐρικτύπου Ἐννοσιγαίου
Τρίτων εὐρυβίης γένετο μέγας, ὅς τε θαλάσσης
πυθμέν' ἔχων, παρὰ μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ ἄνακτι
ναίει χρύσεα δῶ, δεινὸς θεός.

Inde Amphitrite Neptunóque editus ipse
Est Triton Deus insignis, qui vasta profunda
Cum patre & cum matre colit; quique aurea tecta
Incolit eximius Deus.

Acesander verò Eurypylum & Tritonem filios fuisse Neptuni & Celænus scriptum reliquit, ac Steropen solis filiam nupsisse Eurypylo, cui genuit Leuconem, & Leucippum. At Numenius in libro de Piscationibus Oceani & Tethyos filium Tritonem fuisse inquit, Lycophron Nerei filium putauit, vt patet in iis carminibus, in quibus inquit poculum donatum fuisse Tritoni à Medea, quoniam is Argonautas rexerit, cùm in Syrtes incidissent:

κλασθὲν πέτευρον νερτέρων κειμήλιον
Αὔσιγδα, Κινύφειος ὧν τέγγων ῥόος
ἰασμοῖς λιπαίνει, τῷ δὲ Νηρέως γόνῳ
Τρίτωνι Κολχὶς ὤπασεν δῖνος γυνὴ,
χρυσῷ πλατὺν κρατῆρα κεκροτημένον.

Fractum lacunar inferorum magnæ opes,
Ausinda, Cinnypheus hanc fluctus rigans
Fœcundat arua, Nerei proli hic dedit
Tritoni Colchis poculum olim fœmina
Dono, quod auro erat probè mulcò illitum.

Fuit autem Triton Oceani ac Neptuni buccinator & tubicen, vt testatur Ouid. lib. 1. Metam. in his: vbi etiam formam ipsius buccinæ describit:

Cæruleum Tritona vocat, conchâque sonanti
Inspirare iubet, fluctúsque, & flumina signo
Iam reuocare dato, caua buccina sumitur illi,
Tortilis in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ medio concepit vbi aera ponto,
Litora voce replet sub vtroque iacentia Phœbo.

Huius suprema pars corporis vsque ad vmbilicum fuit hominis, at inferior vsque ad caudam delphini, duos pedes priores equinos habuisse dicitur, caudámque duplicem in Lunæ formam vt significauit Apollonius lib. 4. Argonauticorum in his:

δέμας δέ οἱ ἐξ ὑπάτοιο
κράατος ἀμφί τε νῶτα καὶ ἰξύας ἔστ' ἐπὶ νηδὺν.
ἄντικρυ μακάρεσσι φυὴν ἔκπαγλον ἔικτο.
αὐτὰρ ὑπαὶ λαγόνων δίκραιρα οἱ ἔνθα καὶ ἔνθα
κήτεος ὁλκαίη μηκύνετο· κόπτε δ' ἀκάνθαις
ἄκρον ὕδωρ, αἵ τε σκολιοῖς ἐπὶ νειόθι κέντροις
μήνης ὡς κεράεσσιν ἐειδόμεναι διχόωντο.

Par fuerat forma superis humerósque capútque,
Et latera, & partes supremas corporis omnes.
Inferius sed enim cauda hinc pendebat & illinc
Immanis ceti. tum spinis verberat alti
Terge veri, hæ lunæ similes curuantur in orbem.

Hanc eandem formam Tritonis ita expressit Virg. lib. 10.

Hunc vehit immanis Triton, & cærula concha
Exterrens freta, cui laterum tenus hispida nanti

Fron;

Frons hominem præfert, in pristim desinit aluus.
Spumea semifero sub pectore murmurat vnda.

Fabulati sunt hunc in curru ab equis cœruleis tracto vehi solitum, vt ait Ouid. in epist. Didus:

Iam venti ponent: stratáque æqualiter vnda,
Cæruleis Triton per mare curret equis.

Inquiunt huic humeros fuisse colore purpureo, & quali colore mortuæ triglæ perfunduntur: de quo ita ait Ouid. lib. I.

suprâque profundum
Extantem, atque humeros natiuo murice tectum
Cæruleum Tritona vocat.

Tritonem humanam vocem habuisse dicunt, vt testatur Paus. in Arcad. Fabulantur hunc inuentam à se concham ad id bellum attulisse, quod susceptum est aduersus Gigãtes, quam cùm inflasset, & inauditum sonum edidisset, illi immanem aliquam beluam ac formidabilem rati 'se in fugam verterunt, quare victoriam facilem Diis concesserunt. De Tritia Tritonis filia meminit Pausan. in Achaicis, quæ cùm esset virgo, fuit sacerdos Mineruæ, sed postea à Marte compressa Melanippum peperit. Idem testatur in Bœoticis Tritonem solitum fuisse quæcunque pecora ad mare agerentur apud Tanagræos adoriri, qui etiam leuiora nauigia inuadebat. Ad hunc placãdum cùm Tanagræi vini craterem exposuissent, ille odore allectus vinum hausit: mox de tumulo litoris in somnum versus præceps decidit, cui Tanagręus quidam humo securi caput amputauit: quem tamen à Baccho cæsum nonnulli crediderunt. Qui diligentiùs Tritonum figuram exprimere conati sunt, illi Tritonum capillos apio palustri similes esse dixerunt, cùm reliquum corpus exiguis squamis integeretur, duritiæ limæ persimili. Branchias habuit paulo inferiores auribus naresque hominis, cùm rictus tamen oris esset paulo latior: dentésque pantherarum dentibus persimiles, oculi subglauci, manus & vngues & digiti similes erant testæ conchyliorum: tum pinnæ sub ventre & sub pectore, sicut visuntur in delphinis, vt scriptum est à Sostrato lib. tertio animaliũ. Dictus est Triton etiam Neptunus, siue mare, vt ait Lycophron, qui etiã cetũ in cuius vẽtre Hercules triduum fuit, Tritonis canẽ in his appellat, & leonem Herculem:

τριεσπέρου λέοντος. ὅν πότε γνάθοις
Τρίτωνος ἠμάλαψε κάρχαρος κύων.
Triúmque noctium leonem, quem canis
Tritonis olim deglutiuit improbus.

Nam cùm Hercules Laomedontis largitionibus impulsus Hesionem regiè ornatam cetóque expositam Laomedontis ipsius filiam vellet ab illo periculo liberare, fertur aggerem, vt alii malunt, murum repentinum excitasse, atque ad angustias eius aggeris armatus constitisse. Vbi verò cetus accessisset hians in eius

os Hercules irruit, vbi cùm per triduum fuisset, ceto disrupto exiit omnibus amissis capillis capitis, vt scriptum reliquit Andræas Tenedius in nauigatione Propontidis. Quam quidem fabulam nihil aliud significasse puto, nisi futurum, vt traditum est à sapientibus, Christianam viuendi rationem omnem pristinam malitiam disrupturam; cùm multa tradita sint de Hercule, quę ad prædicendam Christi fortissimam & omnibus saluberrimam vitam spectare appareant. Vocatus fuit Triton Nilus Aegyptius fluuius, quòd in eo Triton mortuus apparuit vt quidam putarũt, qui cùm Deus esse putaretur ab antiquis, tamen vim mortis effugere non potuit, sicuti filii reliquorum creditorum Deorum, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

φεῦ, φεῦ, ποῖ φθόγγοι μερόπων γλυκερός; ἄφθιτον οὐδέν·
πάντα δαμᾷ δρεπάνῳ ὀξεῖ γὰρ θάνατος.
καὶ φορέει τούτου τοῖς ἔντεσιν οὐδὲν ἄτρωτον
δέρμα· κοχλεῖ πάντων ῥεῖα θεὸς φοβερός.
οὐ δύνανται γναμπτοῖσι λέων ὄνυχεσσιν ἀμύνειν
οἷς τέκνοισι μόρον, οὐκ οὐ κεράεσσι βόες.
πῶς λεπτὸν δ' ὀστᾶ γλυκὺν κρύπτουσιν αἱ ἁλμυραὶ πόντου
βένθεα; πῶς φθόγγοι τὰ πτερόεντα θεούς;
οὐδὲ φυτοῖς δύναται γῆ μήτηρ σῆψιν ἀλαλκεῖν,
οὐ ζώοισι μόρον, πολλὰ χαριζομένη.
ἀλλ' Ἀριστοτέλης φύσει πολὺ φέρτατος ἀνδρῶν
ὤλετο, τῆς σοφίης οὐκ ἔτ' ὄνησις ἔπει.
κάτθανε δ' ἡγήτωρ ποιητῶν θεῖος Ὅμηρος.
οὐκ οἶδεν σώζειν Ὀρφέα Καλλιόπη.
οὐδ' αὖθις βασιλεὺς ἐνέρων, καὶ Περσεφόνεια,
ἃς ἔλαβον ψυχάς, πέμπουσ' ἐς ἠέλιον.
ἄμαχος εἷς θάνατος κατὰ μυρία φῦλα καμόντων
ᾔειν ἄγει, πέλεται συνδρόμος ἀΐδιος.
ὅσσ' ἄρα φύλλα χαμαὶ χέεται βορέαο πεσόντος,
ἔθνεά τ' ὀρνίθων χείματος ἀχαλάει·
ἀφρόεις τ' ἄνεμος ποτὶ κύματα θῖνα κυλίνδει,
τόσσαι βαίν ψυχαὶ πρὸς γε καταχθονίους.
οὐκ ἀρχὰς θνητῶν, μακάρων τ' ἀτίματ' ἀκούει.
οὐδένα γὰρ φιλέει μήποτε δωροδόκος.
κάτθανεν Ἡρακλῆς μεγάλου Διὸς ἄλκιμος υἱός.
οὐ δύναται λύειν Ἀφρογένεια φίλον.
Ἄρτεμις Ἱππόλυτον λείπει πολυΐστορ' ἄνακτι
αἰσχρὸν ὑποχθονίῳ δακρυόεσσα Δίι.
ἄτρεπτος νόμος ἐστὶ θεᾶς. θανάτοιο γὰρ οὐδεὶς
ἐκφυγ', ἐπεὶ μοῦνος τῆς γε Θεὸς κρατέει.

Quæ carmina non insuauiter vertit Laurentius Gottius in Latinam linguam, iuuenis, multis egregiis artibus ornatus, vt dictum est:

Quę

Quò fugiat mortale genus: nil denique tutum est.
Crudelis nam mors omnia falce secat.
Nil durum, nil non Mortis penetrabile telis,
Omnia vi domuit Mors violenta Dea.
Cornibus haud potuit natis depellere pestem
Bos, non horrendo feruidus vngue leo.
Squammigeras pelagi gentes quae salsa profunda
Celarint? volucres quae leuis aura ferat?
Non potuit plantis terra aut animalibus alma
Prodesse auxilijs. omnia victa cadunt.
Mortuus est, illum nihil & sapientia iuuit,
Natura cecidit gratus Aristoteles.
Occidit & vatum ductor diuinus Homerus.
Nec clarum seruat Orphea Calliope.
Quas animas cepit Proserpina, rursus ad auras
Non patitur superas Solis adire Deus.
Vndique mors animas horrenda in tartara cogit
Tranantes illuc quae sine lege ruunt.
Quot volucres primo tristantur frigore laesae,
Quot frondes gelido flante Aquilone cadunt,
Aut vndas venti spumosa ad litora voluunt,
Tot defunctae animae tartara ad ima fluunt.
Non audit mors vota virûm vel iussa Deorum.
Non amat haec quenquam, munera nulla capit.
Arte Venus nulla charum reuocauit Adonim.
Et Iouis Alcidem lurida regna tenent,
Inferno regi Hippolytum Diana relinquit,
Pallentem maerens & lacrymosa Ioui.
Inconcussa Deae stat lex, quam nemo reflexit:
Hanc vnus potuit nam superasse Deus.

Vocatus fuit etiam Triton Nilus Aegyptius fluuius, quia ter nomen mutauerit: nam priùs Oceanus, deinde Aegyptus, tum denique Nilus vocatus est, vt ait idem Lycoph.

Αἰγύπτιον Τρίτωνος ἔλκοντος πότον.

Aegyptium Tritonis vt potum trahit.

Vocatae sunt Tritones & vrbes nonnullae Boeotiae, Thessaliae, Libyae. ¶ Atque Tritones denique crediti sunt Dei, qui praesto essent nauigantibus, ne quis locus, aut ne quod hominum facinus diuina numinis praesentia carere videretur. Quòd Triton Neptuni fuerit & Amphitrites, vel Neptuni & Celaenus, vel Oceani & Tethyos, vel Nerei F. nihil aliud significare sanè ego crediderim, quàm monstrum marinum fuisse, cùm aqua omnium elementorum maximè sit ad varia monstrorum genera procreanda fertilis. Et quoniam facilè cadit in rerum ignotarum admirationem imperita multitudo, idcirco quod rarò apparet vel diuinum

quidpiam esse arbitratur, vel certè sine aliqua diuina & maxima causa contingere. Id cùm ita sit, non fuit difficile persuadere mortalibus diuinum quidpiam esse Tritones, & Deos esse quorum in potestate essent nauigantes, ad quod credendum aliquando periculorum magnitudo impellebat (fiunt enim timentium animi & in periculis existentium ad superstitionem perfaciles.) Et cùm inter multos precantes alicui voti compos fieri contigisset, illius præconio postea Tritonum vt Deorum nomen fuit celebratum. Neque illud prætermiserim, quòd apud Romanos super templo Saturni Triton quidam eximiæ magnitudinis fuit collocatus, qui buccinam inflabat quoties oriebatur ventus, caudámque intra terram occultabat. Per illum significare tradiderunt nonnulli res gestas ante Saturnum silentio fuisse inuolutas: at post imperium Saturni clarissima historiographorum voce fuisse celebratas: quamuis ego occultatam veram religionem ante Christum per hæc significatum crediderim: at post Christi aduentum clarissimo sanctorum apostolorum præconio omnibus gentibus veram, sanctam & saluberrimam legem omnibus Christo altissimo Dei filio credentibus celebratum iri. Nam alioquin insulsum esse videbatur, vt sapientes antiqui caudatos etiam Deos habuerint. At nunc de Palæmone dicamus.

De Ino, & Palæmone. CAP. IIII.

INo quoque cum Palæmone filio nauigantibus præesse fuit existimata ab antiquis, & inter Deorũm marinorum numerum relàta. Hæc Cadmi & Harmoniæ illius, cuius carmen nuptiale Musæ cecinerunt, filia fuit, vt ait Hesiodus:

Κάδμῳ δ᾽ Ἁρμονίη θυγάτηρ χρυσῆς Ἀφροδίτης
Ἰνὼ, καὶ Σεμέλην, καὶ Ἀγαυὴν καλλιπάρηον,
Αὐτονόην θ᾽, ἣν γῆμεν Ἀρισταῖος βαθυχαίτης.

Harmonia hinc Veneris formosæ filia Cadmo
Inóque, Semelénque, & Agauen edidit, atque
Autonoen; quæ nupsit Aristæo inde comato.

Fuit Ino postea Athamantis Thebanorum regis vxor, quæ, vt dictum fuit, singulari odio Nepheles filios, vtpote nouerca, prosequebatur, totísque seminibus vnum de filiis Nepheles Diis immolari oportere per aruspices significauit. Postea ob Iunonis odium in omnes Thebanos, quia Bacchus ibi natus esset, Athamas in furorem vertitur, Learchúmque filium, quem ex Ino inter cæteros susceperat, obtruncauit. Tum Ino arrepto Melicerta ob Athamantis timorem in proximum mare insiluit. Fuerunt qui dicant furorem immissum fuisse Ino, quòd illius filiæ peperissent & educassent Dionysum. At Nymphodorus Syracusius in libro Asiaticæ nauigationis non ab Athamante, sed à furiata Ino sæuitũ esse

esse scripsit in filios, quæ & Learchum & Melicertam trucidârit, ac postea desperatione capta in mare insilierit ob impatientiam doloris, vt ibi suffocaretur. At Dorion in libro de piscibus Learchum sagitta fuisse ab Athamante transfixum scribit, Melicertámque ab Ino iugulatum, postquam rem se Ino in mare præcipitauit. Fuit autem alius Melicerta cognomento ob suauitatem carminum, cùm priùs Simonides vocaretur, qui & artem memoriæ primus inuenit, & longa dupliciáque elementa, tertiúmque sonum lyræ addidit, quem alii scripserunt 56. alii 61. Olympiade floruisse. Alii dixerunt Ino fugisse Athamantis impetum cum Melicerta filio, quia Learchum, quem Athamas interemerat, in cacabum bullientis aquæ coniecisset. At Polyzelus in rebus Rhodiis Athamantem impetum fecisse in filios Inus scripsit, quia per fraudes illius, cùm fruges torruissent agricolæ, mortem innocentibus Nepheles filiis paratam fuisse intellexisset, resciuissétque immissam esse famem per fraudem Orchomeniis. Aufugit igitur per Geraniam Megarensis agri montem, séque de saxo Moluride dicto vt ait Pausanias in Atticis, cum filio Melicerta, vt communior est sententia, in mare præcipitauit: vt patet ex his lib. 4. Metamorph. apud Ouid.

Imminet æquoribus scopulus: pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus vndas:
Summa rigent, frontémque in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino
Séque super pontum multo tardata timore
Mittit, onúsque suum percussa recanduit vnda.

Alii fabulantur accidisse eo tempore vt Nereides chorum ducerent in eo loco, quare dixerunt se in honorem Melicertæ, vt Sisypho gratificarentur, tripudiare. Non defuerunt tamen qui putarint eius corpus ad Sisyphum delatum ex Exhænuntia, quo fuerat portatum ab vndis, & Isthmicos ludos tunc institutos. At Megarenses Inus cadauer in maritimam oram agri sui à mari eiectum fuisse inquiunt, & à Cleso Tauropolique Clesonis filiabus susceptum sepulturæ mandatum fuisse. Hæc Ino vocata fuit postea Leucothea, & Dea maris existimata, vt ait Homerus lib. 4. Odyss.

τὸν δὲ ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ
Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα,
νῦν δ' ἁλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἐξέμμορε τιμῆς.

Prospicit hunc Ino formosi filia Cadmi
Leucothea, antè fuit mortalis fœmina: sed nunc
Illam diuino nautæ dignantur honore.

Hæc matuta deinde vocata fuit à Latinis, quia manè orirentur, vt ait Cic. in lib. Tuscul. disputationum in his: Ino Cadmi filia non ne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? quæ

quòd aurora ſit, ita patet ex Lucret. lib. 5.

Tempore item certo roſeam Matuta per oras
Ætheris auroram defert, & lumina pandit.

Cœpta fuit dici Leucothea in quodam vico non procul ab vrbe Corone, & tunc in Deorum numerum relata, vt ait Pauſ. in Meſſeniacis. Fuit magna vis eius exiſtimata in ſeruandis nauigantibus, & in mari placando, vt ait Orpheus in hymnis:

Λευκοθέαν καλέω Καδμηΐδα, δαίμονα σεμνήν,
δυνατήν, θρέπτειραν ἐϋστεφάνου Διονύσου.
κλῦθι θεὰ πόντοιο βαθυστέρνου μεδέουσα,
κύμασι τερπομένη, θνητῶν σώτειρα μεγίστη.
ἐν σοὶ γὰρ νηῶν πελαγόδρομος ἄστατος ὁρμή.

Aduoco Leucotheam, Dea quæ venerabilis atque
Multa potens, Bacchum puerum quæ nutrijt olim.
Audi diua maris, quæ nautas, quæ regis vndas,
Fluctibus & gaudes ſeruatrix alma virorum:
Vt tibi collibuit, ſulcant tuta alta carina.

Impetratum eſt autem Veneris precibus à Neptuno vt Dea maris fieret Ino, ſicuti ſcriptum reliquit Ouidius libro quarto Metamorph.

At Venus immeritæ neptis miſerata labores,
Sic patruo blandita ſuo eſt: O numen aquarum,
Proxima cui cœlo ceſſit Neptune poteſtas.
Magna quidem poſco, ſed tu miſerere meorum
Iactari quos cernis in Ionio immenſo,
Et Dijs adde tuis: aliqua mihi gratia Ponto eſt,
Annuit oranti Neptunus, & abſtulit illis
Quod mortale fuit, maieſtatémque verendam
Impoſuit, noménque ſimul, faciémque nouauit
Leucotheáque Deum cum matre Palæmona dixit.

Scripſit in Atticis Pauſ. Melicertam à Delphine exceptum fuiſſe cùm cecidiſſet è ſaxo Moluride, & in Corinthiorũ Iſthmum expoſitum, mutato nomine Palæmona fuiſſe appellatum, atque inter cæteros honores Moluridem petram illi fuiſſe conſecratam, & Iſthmicos ludos illi à Siſypho Aeoli filio fuiſſe inſtitutos, qui tunc imperabat Corinthiis, cùm eſſet Melicerta fratris filius: atque primum pinu, deinde apio ſicco victores ibi coronati ſunt. Muſæus in eo libro quem ſcripſit de Iſthmiis, duo certaminum genera celebrari ſolita in Iſthmo ſcripſit, alterum in honorem Neptuni, alterum in Melicertæ, quòd etiam in honorem Neptuni Iſthmia celebrarentur, videtur atteſtari in his Apollonius libro tertio:

οἷος δ᾽ ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
ἅρμασιν ἐμβεβαώς
Qualis adit ludos Iſthmi Neptunus vt altum

Conſcen-

Conſcendit currum.

Habitus eſt poſtea ipſe etiam Palæmon Deus marinus, vt ait Orpheus in hymnis:

σύντροφε Βάκχε χορείου Διωνύσοιο πολυγηθοῦς,
κικλήσκω σε Παλαῖμον ἐπ' εὐιέροις τελεταῖσιν,
ὃς ναίεις πόντοιο βυθοὺς βαθυκύμονας ἁγνούς,
ἐλθεῖν εὐφραίνοντα, νέῳ γήθοντα προσώπῳ,
καὶ σώζειν μύστας κατά τε χθόνα, καὶ κατὰ πόντον.
ποντοπλάνοις γὰρ ἀεὶ ναυσὶν χειμῶνος ἐπαρωγὴς
φαινόμενος σωτὴρ, μοῦνος θνητοῖς ἀναφαίνῃ.
ῥυόμενος μῆνιν χαλεπὴν κατὰ πόντιον οἶδμα.

Te voco qui fluctus habitas Pontúmque Palæmon;
Cum Baccho nutrite, veni ad tua ſacra benignus.
Et læta facie pelagi de fluctibus altis:
Cultoréſque tuos in terris protege, & undis.
Pontiuagis hyemem ratibus depellere ſueſti,
His quibus appares miſeris mortalibus vnus
Namque faues, tumidíque refrænas æquoris iras.

Sic etiam Euripides in Iphigenia in Tauris cuſtodem & ſeruatorem nauium Palæmonem vocauit:

ὦ ποντίας παῖ Λευκοθέας, νεῶν φύλαξ;
δέσποτα Παλαῖμον, ἵλεως ἡμῖν γενοῦ.

Fili marinæ Leucotheæ, cuſtos bone
O nauium Palæmon eſto mi bonus.

Atque Lucianus Epigrammatum poeta fuiſſe conſuetudinem ſcribit in hiſce carminibus, vt Diis marinis, per quos ſalutem & incolumitatem nauitæ fuiſſent aſſecutiè maris perturbatione, vota ſoluerent:

Γλαύκῳ καὶ Νηρεῖ, καὶ Ἰνοῖ, καὶ Μελικέρτῃ.
καὶ βυθίῳ Κρονίδῃ καὶ Σαμόθρηξι θεοῖς,
σωθεὶς ἐκ πελάγους Λυκίλλιος ὧδε κέκαρμαι
τὰς τρίχας ἐκ κεφαλῆς. ἄλλο γὰρ οὐδὲν ἔχω.

Inóque, Glaucóque, & Nereo, dein Melicertæ,
Et Samothracum Dijs, æquoreóque Ioui,
Seruatus dicat è pelagi Lucillius vndis
Hos crines. aliud namque habet ille nihil.

Hic non vehebatur in curru, ſed natandi peritiſſimus habebatur, vt ait Ouidius in epiſtola Leandri:

Et iuuenem paßim ſuperare Palæmona nando,
Miráque quem ſubitò reddidit herba Deum.

Vocatus fuit Palæmon etiam Portunus, quem clauem dextra geſtantem finxerunt, quoniam portus ab hoſtibus tueretur. Huic infans mactari conſueuit, atque in Tenedo præcipuè diuinis honoribus colebatur. Sepultus fuit hic nauigantium Deus in Iſthmo, vt ait Pauſanias in Atticis: at Ino in ora maritima agri

Megarensium à Cleso & Tauropoli Clesonis filiabus & Lelegis neptibus, vt dictum fuit. Hæc sunt ea quæ de Ino & Palęmone memoriæ prodita fuerunt ab antiquis: è quibus veritas est exprimenda. Quod Ino fuerit Cadmi & Harmoniæ filia,& Athamantis vxor, non dissentit ab historia; & quòd à patre fuerit filius saxo illisus, & quòd Ino timore vel furore concita in mare se cum filio præcipitauit. Quòd verò ipsa & puer Melicerta fuerint in Deos conuersi,nihil hoc habet cum veritate commune.

¶ At quid per hæc significare voluerunt antiqui? Dictum fuit superiùs tantam fuisse nonnullorum antiquorum principum ambitionem,vt aras,& sacerdotes,& ceremonias nonnullis suorum maiorum tanquam Diis immortalibus instituerint. Sic Isthmia Sisyphus, quæ priùs in honorem Neptuni celebrabantur, in honorem sui propinqui conuertit, quare dictus est Neptunus his aquarum imperium impertiisse, atque inde Dii marini crediti sunt. Nam apud Romanos etiam pro Græcorum consuetudine funebres ludi instituti sunt, qui & ipsos suos principes inter Deos fuisse relatos demum fabulantur.Nam sicut omnium propè principum nostræ ætatis paucis exceptis animum auaritia, vitiorum omnium sordidissimum,ita ambitio antiquorum mentes occupauerat.Leucothea,quæ Matuta dicta est à Latinis,aurora est.Palæmō siue Portunus vis est tēpestatis; nā πάλλειν agitare significat, vnde Palæmon vocatus est. Matutæ filius dictus fuit, quia venti plerumque ab aurora spirare incipiunt: & quia tunc in mare incumbunt, dicuntur se in mare præcipitasse, velut rationi magis conuenit, quia certissima est nuntia ventorum ac tempestatum, tanquam futuræ serenitatis,aurora. Hi crediti sunt Dii nauigantium, quia venti nauigantibus verè præsint, qui si benigni aspirarint,felix iter contingit nauibus, & idcirco ait Virgilius lib.1. Georg.

Votáque seruati soluent in littore nautæ,
Glauco Panopeæ,& Inoo Melicertæ.

Quare per hanc fabulam significarunt illos se ventorum leuitati credere,qui per mare nauigarent. quare non est de diuina clementia conquerendum si quid aduersi acciderit,sed de nostra leuitate & imprudentia, qui cùm in tuto simùs, sponte tamen & consultò in illa procurramus pericula. Ad placandas etiam perturbationes animorum hæc fabula accommodata est, & adhortandum ad beneficentiam & liberalitatem, quippe cùm ita exagitata à Iunone,Ino quia Liberum patrē liberaliter educasset,in tantum felicitatis postea euaserit. Nam etsi viri boni aliquandiu pro benefactis opprimuntur, & patiuntur domesticas calamitates, tamen nemo vir bonus diu potest esse infelix. nam quæ tanta potest esse calamitas, quòd tantum infortunium, quod diuina clementia in maiorem felicitatē non possit cōuertere?confidendum

dendum igitur esse diuinæ bonitati sic antiqui tradiderunt, cùm nemo iustus à Deo contemptus relinquatur, cúmque tanta sit diuina clementia, vt spem etiam superet mortalium iis adiuuandis qui iniquè miserias patiuntur. Nunc de Glauco dicamus.

De Glauco. CAP. V.

GLAVCVS, & qui ipse marinus Deus ex homine factus est, non minùs absurdum figmentum, suæque ἀποθεώσεως caussam consecutus fuit. Hunc Anthedonis hominis cuiusdam Bœoti filium fuisse scriptum reliquit Strabo libro nono, cùm tamen illum Polybi Mercurii filii & Eubœæ filium fuisse scribat Theophrastus libro 5. eorum quæ in sicco degunt, & Promathidas Heracleota Phorbi & Panopeæ nymphæ filium putauit, ac patria Anthedonium, cùm Anthedon eximia ciuitas fuerit Bœotiæ. Alii dicunt fuisse Nopeum Glauci patrem. quem dicentem de seipso introduxit Thelytus Methymnæus ita in Bacchicis carminibus:

Ἀνθηδὼν πόλις ἐστὶν ἐπὶ πλευρῇσι θαλάσσης,
ἀντίον Εὐβοίης, σχεδὸν Εὐρίποιο ῥοάων·
ἔνθεν ἐγὼ γένος εἰμὶ πατὴρ δέ με γείνατο Νωπεύς.
Vrbs est Anthedon spumoso proxima ponto,
Euboicis obiecta ferè Euripique fluentis;
Est genus inde meum, Nopeus pater ipse vocatur.

Hic dicitur Ariadnam ex insula Dia rapuisse, qui postea à Baccho fuit viteo vinculo ligatus, sed deinde dimissus. Hic quoniã natator esset peritus, Pontius fuit appellatus. Epicus verò Euanthes Neptuni & Nædis filium illum fuisse scripsit in quodam hymno. Fabulantur hunc Symam Iclemis & Doridis filiam raptam in Asiam deportasse: deinde amasse Hydnam Scylli Scionei vrinatoris filiam. Alii dicunt hunc piscatorem fuisse Anthedonium, vt est apud Ouid. lib. 10. Metamorph.

Ante tamen mortalis eram, sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantùm exercebar in illis
Nam modò ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.

Quidam inquiunt hunc artificem fuisse Argo nauis, eámque gubernasse quo tempore Iason pugnauit cum Tyrrhenis, qui solus euasit non vulneratus, vt scribit Zossis libro tertio Amazonidis. Hunc alii habitasse in Delo scribunt, & cum Deabus Nereidibus vaticinari solitum, Apollinémque artem vaticinandi à Glauco doctum fuisse, vt ait Nicander libro 1. Georgicorum. Fabulantur hunc aliquando magnam copiam piscium cepisse, qui piscatorem fuisse tradiderunt, quos cùm in vrbem portaret onúsque op nimium pondus fessus in via deposuisset, quidam ex iis piscibus

herba quadam gustata reuixit. eam rem admiratus Glaucus & ipse herbam illam gustauit, quare statim immortalis est factus. at Ouidius libro 13. dum pisces numeraret in littore mari proximo, vnde pisces ceperat, illud contigisse scribit, piscésque ipsos non gustata, sed tacta solùm herba in mare refugisse memorat, his verbis:

ego primus in illo
Cespite consedi dum lina madentia sicco.
Vtq́; recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ, sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cepit mea præda moueri,
Et motare latus, terráque vt in æquore niti.
Dúmque moror, miróque simul, fugit omnis in vndas
Turba suas, dominúmque nouum, littúsque relinquunt.

Id cùm vidisset Glaucus, etiam ipse illa herba gustata Deus factus in mare insiliit, vt testatur paulo pòst idem poeta. Alii tamen eo tempore, quo Iason cum Tyrrhenis pugnauit, Iouis consilio illum in profundum mare demersum inquiunt, ac Deum marinum factum sóli Iasoni apparuisse. Alii malunt Glaucum in Oria monte altissimo AEtoliæ leporem insecutum fuisse, quem captum cùm ad fontem detulisset quia propter laborem diuturnum defecerat, ille refectus proxima herba quadam gustata conualuit: qua herba gustata ipse etiam Deus marinus factus est. Alii tædio vitæ illum sese in mare præcipitasse inquiunt. Fabulantur hunc interpretem fuisse Nerei, vt sensit Euripides in Oreste:

ἐκ δὲ κυμάτων
ὁ ναυτίλοισι μάντις ἐξήγγειλέ μοι
Νηρέως προφήτης Γλαῦκος, ἀψευδὴς θεός.

ast è fluctibus
Vates fretum sulcantibus dixit mihi
Glaucus, propheta Nerei, verax Deus.

Sic autem Apollonius libro primo vatem Nerei illum appellauit his carminibus:

τοῖσιν δὲ Γλαῦκος βρυχίης ἁλὸς ἐξεφαάνθη,
Νηρῆος θείοιο πολυφράδμων ὑποφήτης.
ὕψι δὲ λαχνῆέν τε κάρη καὶ στήθε' ἀείρας,
νειόθεν ἐκ λαγόνων στιβαρῇ ἐπορέξατο χειρὶ
νηίου ὁλκαίοιο καὶ ἴαχεν ἐσσυμένοισι.

Visus adest illis tunc alto ex æquore Glaucus,
Diuini vates Nerei, qui plurima nouit.
Hirsutum caput, & pectus summa extulit vnda:
Tum forti dextra ex imo capit ille carinam

Laben-

Labentis nauis, atque haec properantibus infit.

Strabo verò libro nono non in Deum marinum, sed in balænam conuersum fuisse scribit. Hic etsi cum Ariadna congressus fuisse scribitur à Thelyto Methymnæo in Bacchicis carminibus & cum Europia Mirei, & Hydna Scylli, cúmque Syma Iosemis, nullus tamen filius ex eo genitus commemoratur. at Clearchus Solensis libro septimo Vitarum, aliam fabulam longè ab his diuersam recensuit, quam etiam recitauit Isacius. inquit enim Glaucum Pasiphaes filium fuisse, qui cùm murem insequeretur, in dolium mellis cecidit, atque ibi suffocatus est. hūc vbi pater Minos quæreret, neque vspiam inueniret, accepit responsum hominem illum significaturum, & filium in vitam restituturum, qui dixisset cui rei similis esset bos tricolor Minois, qui in agro pascebatur. Hunc Polyidus illi fructui similem esse dixit, quem ferret rubus. Quare Minos illum iussit apprehendi, & sibi filium indicare. at Polyidus ex arte diuinandi suffocatum esse inquit in dolio mellis. cùm igitur mortuus inuentus fuisset Glaucus, Polyidus cum illo in domum quandam includitur, vt illam vitæ restitueret: qui cùm serpentem ad cadauer properantem vidisset, volens illum irritare vt ipse ab eo necaretur, fortè serpentem interfecit: tum alius draco ad mortuum serpentem accedens herbam quandam attulit, qua tacta serpens ille reuixit. Hanc ipsam herbam captam Polyidus Glauco imposuit, & ita in vitam reuocauit. Coegit postea Minos Polyidum artem quoque vaticinandi Glaucum docere, antequam in patriam suam Argos liberum dimitteret. Fuit etiam Glaucus alius Sisyphi filius, qui cùm equas haberet quæ carnibus humanis vescerentur, ab iisdem ipse in amorem versis, Venerísque stimulis agitatis, discerptus fuit, vt significauit Virgil. lib. 3. Georg.

Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.

Id autem contigit non procul à Dirce fonte, Potniáque ciuitate, vt ait Strabo libro nono. quod inter eos ludos funebres contigisse ait Pausanias in prioribus Eliacis, quos in patris honorem instituerat Acastus. Aiunt autem eo ipso in loco terrorem equis immitti solitum, in quo discerptus fuit Glaucus ab eius genio, quare Taraxippus cognomento fuit nominatus. Quamuis alii istud ipsum Alcathoo Parthaonis filio tribuunt, qui fuit vnus ex Hippodamiæ procis ab OEnomao occisis, quíque in eo ipso loco humatus suæ iniuriæ memor sæuiret in omnes per eum locum equitantes. Fuit & Glaucus quidam Epicydis Spartanus virtutis & ingenii existimatione clarus. Et Glaucus Chius primus omnium mortalium ferruminationem excogitauit, artémque ferri cōiungēdi, vt scripsit Herodotus in Clio. Fuit alius Glaucus Carystius, qui duas coronas victor è Pythiis, octonas è Nemeis & Isthmiis

reportauit, cui pater fuit Demylus à Glauco marino Deo oriundus, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis.

¶At nunc ex his veritatem eliciamus. fuit Glaucus vrinator peritissimus, quare aiunt hunc spectantibus Anthedonis è portu enatasse donec ex omnium prospectu sub aqua latens in locum longinquum perueniret, vnde à nemine ampliùs videri posset: ibi aliquot dies commoratus multis spectantibus ad certum diem natus in portum rediuit, cùm diceret se tandiu sub vndis degisse. Accedebat ad hoc miraculum, quòd hyeme, cùm nihil caperent piscatores, ad ciues suos quoscunque illi pisces poposcissent, continuò apportabat, quos ille multum antè in hunc vsum reseruauerat. Deinde captus à quadam belua marina cùm interiisset, memoriæ proditum est illum gustata quadam herba Deum marinum esse factum. Alii dixerunt Glaucum vitæ pertæsum se in mare præcipitasse: alii ob amorem Palæmonis: qui cùm non ampliùs visus fuerit, à belua aliqua marina fortasse correptus creditus est in Deorum marinorum numerum recessisse. Verùm quid habet admirabile hęc fabula cur à poetis sapientissimis hominibus celebraretur? aut quid hoc pertinet ad humanæ vitæ institutionem: Significare per hæc voluerunt antiqui nullam adeò depressam & sordidam esse hominum conditionem, quam non Dei voluntas extollere & illustrare facillimè possit: cùm nulla sit hominum conditio, quam Deus respiciat sine probitate, cùm is innocentiam & integritatem animi tantùm, at non aliud quidquam respiciat. Hunc cùm diuinandi artis peritum finxerint, demonstrabant nauigandi peritum hominem futuras tempestates multò antè præuidere. at nunc de Nereo dicamus.

De Nereo & Nereidibus. CAP. VI.

NEREVS verò fuit Ponti, siue Oceani & Tethyos filius creditus, vt his ait Hesiodus in Theogonia:

Νηρέα τ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος
πρεσβύτατον παίδων· αὐτὰρ καλέουσι Γέροντα,
οὕνεκα νημερτής τε καὶ ἤπιος, οὐδὲ θεμιστέων
λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἤπια δήνεα οἶδεν.

Nerea fatidicum, haud fallacem, semine Ponti
Progenitum natu seniorem: dictus & inde est
Ille Senex, quod veridicus, blandusque, nec æqui
Oblitus nouit semper decernere iusta.

Nam etiam Apollodorus libro primo bibliothecæ hos Ponti & non Tethyos, sed Terræ filios connumerauit, Phorcum, Thaumantem, Nereum, Eurybiam, Ceto. Illum igitur & veridicum & vatem esse crediderunt, cùm Troianas etiam calamitates Paridi nun-

nuntiarit, vt ait Horatius libro primo Carminum in his:

Pastor cùm traheret per freta nauibus
Idaeis Helenam perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit ocio
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata. Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Graecia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.

Fertur hic in mari AEgeo praecipuè domum habuisse, vt ait Apollonius lib. 4.

ὣς ἔφατ'. αὐτίκα δ' Ἶρις ἀπ' οὐλύμποιο θοροῦσα
τάμνε τανυσσαμένη κοῦφα πτερὰ, δῦ δ' ἐνὶ πόντῳ
Αἰγαίῳ, τόθι πέρ τε δόμοι Νηρῆος ἔασιν.
Iris ait: caelóque volans descendit ab alto
Prapetibus pennis passis, pontúmque subiuit
AEgeum, domus hic sublimis, & atria Nerei.

Fama est Herculem ad aurea mala Hesperidum ferenda missum, ad Nymphas, quae in antris Eridani habitabant, adiisse, vt ex iis audiret vbinam locorum essent illa mala aurea. Tum Hercules missus fuit ad Nereum, quem variis formis eludere conantem tādiu detinuit, vt in pristinam figuram redierit, rémque indicarit. Hunc antiquissimum Deum nominauit Orpheus in Argonauticis:

Νηρέα ὧν προφύτης α καλῶ πρέσβιστον ἁπάντων.
Nerea cui priscum genus est, huc antè vocamus.

Hunc mari praeesse, & in mari habitare solitum, delectari choris puellarum, principiúmque esse & finem aquarum, & omnes illius facultates: denique ita complexus est Orpheus in hymno quodam:

ὦ κατέχων πόντου ῥίζας κυαναυγέτιν ἕδρην,
πεντήκοντα κόραισιν ἀγαλλόμενος κατὰ κῦμα,
καλλιτέκνοισι χοροῖς, Νηρεῦ, μεγαλώνυμε δαῖμον,
πυθμὴν μὲν πόντου, γαίης πέρας, ἀρχὰ ἁπάντων.
Fundamenta tenens ponti, cui caerula sedes,
Quinquaginta mari in laeto laetate puellis,
Formosis q. choris, Nereu, venerabile numen:
Tu fundamen aquae, tu terris finis, & idem
Principium es cunctis.

Hunc ab vndis educatum & nutritum fuisse significauit Eurip. in Iphig. in Aulide:

μά τοι δι ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
Νηρέα, φυτουργὸν Θέτιδος, ὅς μ' ἐγείνατο.
At non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hunc eundem patrem fuisse Nereidum vocatum ita idem testatur in eadem Tragœdia:

εἴτ' οὖν ἐπ' ἀκταῖς θάσσετον Διοσκόρω,
ἢ Νηρέως ἀγάλμαθ', ὃς τὸν εὐγενῆ
ἔτικτε πεντήκοντα Νηρηΐδων χορόν.
Nam seu Dioscuri sedent in littore,
Imago siue Nerei, Nereidum
Qui quinquies decem chorum olim protulit.

Suscepit filias Nereus è Doride nympha Haliam, Spio, Pasithean & Ligean. Fuerunt enim quinquaginta Nereides vocatæ Nerei & Doridis filiæ, vt ait Hesiodus his in Theogonia:

Νηρῆος δ' ἐγένοντο μεγήρατα τέκνα θεάων
πόντῳ ἐν ἀτρυγέτῳ καὶ Δωρίδος ἠϋκόμοιο,
κούρης Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο.
Nascuntur Nereo nam pignora clara Dearum
Doridis & pulchræ spumosis in maris vndis,
Quæ fuit Oceano fluuio lato edita quondam.

Fuit autem Doris Nerei soror. Has comas virides habere censuerunt antiqui: quare ita ait Horatius lib. 3. Carminum:

Nos cantabimus inuicem
Neptunum, & virides Nereidum comas.

His aues Halcyones gratissimæ fuisse putabantur, vt ait Theocritus in Thalesiis:

χ' ἁλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ·
ἁλκυόνες, γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα
ὀρνίθων ἐφίλαθεν.
Halcyones sternent vndas atque æquora ponti,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat algas:
Halcyones, Nereidibus gratissima proles
Cunctarum volucrum.

Scriptum reliquit Orpheus in hymno quodam in Nereides, illas in vndis tripudiare, & bacchari, & tanquam lętissimos pisces huc illuc circa currum Tritonis præcipuè cursitare, inter quæ & illud est carmen:

τερπόμεναι ἐπ' ὄχεσσιν ἀγαλλόμεναι περὶ νῶτα.
A tergo currus Tritonum cernere posses
Has gestire simul.

Harum Nereidum multarum nomina ita recensuit Homerus lib. σ. Iliadis:

κώκυσέν τ' ἄρ' ἔπειτα· θεαὶ δέ μιν ἀμφαγέροντο
πᾶσαι, ὅσαι κατὰ βένθος ἁλὸς Νηρηΐδες ἦσαν.
ἔνθ' ἄρ' ἔην Γλαύκη τε, Θάλειά τε, Κυμοδόκη τε,
Νησαίη, Σπειώ τε, Θόη θ', Ἁλίη τε βοῶπις,
Κυμοθόη τε, καὶ Ἀκταίη, καὶ Λιμνώρεια,

καὶ Με-

καὶ Μελίτη, καὶ Ἴαιρα, καὶ Ἀμφιθόη, καὶ Ἀγαυή,
Δωτώ τε, Πρωτώ τε, Φέρουσά τε, Δυναμένη τε.
Δεξαμένη τε, καὶ Ἀμφινόμη, καὶ Καλλιάνειρα,
Δωρὶς, καὶ Πανόπη, καὶ ἀγακλειτὴ Γαλάτεια,
Νημερτής τε καὶ Ἀψευδὴς, καὶ Καλλιάνασσα.
ἔνθα δ' ἔην Κλυμένη, Ἰάνειρά τε, καὶ Ἰάνασσα,
Μαῖρα, καὶ Ὠρείθυια, ἐϋπλόκαμός τ' Ἀμάθεια,
ἄλλαι θ' αἳ κατὰ βένθος ἁλὸς Νηρηΐδες ἦσαν.
Tum fundit lacrymas: hanc circum numina ponti
Conueniunt, quæ imas habitant Nereides vndas.
Hic aderant Glaucéque, Thaliáque, Cymodocéque,
Nesæa, Spioque, Thoëque, Haliéque decora,
Cymothoe, Actae, Melite, cum candida Agaue,
Amphithoéque, & Iara comis in colla refusis,
Dotéque, Protóque, Pherusáque, Dynamenéque,
Doris, & Amphinome, Panopéque, & Callianira,
Dexamene, Galatea, Amatheaque, Callianassa.
Et Clymene, atque Ianira simul, paritérque Ianassa,
Meráque, & Orithyia genas fucata colore,
Quæque imas habitant aliæ Nereides vndas.

Verùm multo etiam plures his vocatæ sunt Nereides, quæ ad quinquaginta numerantur ab Hesiodo in Theogonia: quæ ita vocãtur: Proto, Eucrate, Sao, Amphitrite, Eudore, Thetis, Galene, Glauce, Cymothoe, Spio, Thalia, Melite, Eulimene. Agaue, Pasithea, Erato, Eunice, Doto, Pherusa, Dynamene, Nesæe, Actæe, Protomedea, Doris, Panope, Galatea, Hippothoe, Hipponoe, Cymodoce. Cymatolege, Cymo, Eione, Halimeda, Glauconome, Pontoporia, Liagore, Euagore, Laomedea, Polynome, Autonoe, Lysianassa, Euarne, Psamathe, Menippe, Neso, Eupompe, Themisto, Pronoe, Nemertes. Apollodorus verò Athen. has etiam præter prædictas connumerauit libro primo, Glaucothoen, Nausithoë, Haliam, Pionen, Plesauren, Calypso, Cranto, Neomerim, Deianiram, Polynoen, Melien, Dionen, Isæam, Dero, Eumolpen, Ionẽ, Ceto, Limnoream. Istæ autem omnes pulcherrimæ habebantur, quare, vt proditum est in fabulis, Cassiope Cephei Regis Aethiopum vxor cùm omnes suæ ætatis mulieres se forma antecellere gloriaretur, ausa est se Nereidibus etiam præferre. quamobrem illarum indignationem in se concitauit. Illæ igitur arrogantia huius fœminæ irritatæ, temeritatéque commotæ incredibilis & admirandæ magnitudinis cetum in illius regionem immiserunt: quare postea iussa est ab oraculo Andromedam filiam, quam vnicam habebat, vt à ceto voraretur, saxo alligatam exponere. Andromeda tamen Persei virtute liberata fuit, & eiusdem beneficio ad perpetuum vitandę temeritatis exemplum, Cassiope inter sidera relata, vt patet ex Arat æo carmine ita Latinè verso à Cicerone:

Labitur illa simul gnatam lacrymosa requirens
Cassiopeia, neque ex cœlo depulsa decore
Fertur, nam verso contingens vertice primum
Terras post humeros euersa sæpe refertur.
Hanc illi tribuunt pœnam Nereides almæ,
Cum quibus, vt perhibent, ausa est contendere forma.

Neq; plura his ferè sunt de Nereo ac Nereidibus memoriæ tradita. Nunc sententiam antiquorum ex his exprimamus.

¶ Nereus dicitur Oceani fuisse & Tethyos filius, qui sanè nihil est aliud, quàm consilium & peritia in regendis nauibus, quippe cùm peritia illa ex Oceano & vndis nascatur. Hic multas parit filias, quæ sunt inuentiones ac consilii mutationes ad nauigationem pertinentes, hanc peritiam antiquissimum Nereum vocarũt, ob vetustatem nauigationis. Eundem vatem esse tradiderũt, quia efficit in singulis disciplinis peritia vt multa euentura diuinemus & longè prospiciamus. Neque peritus nauigandi quispiã putandus est, nisi qui multo antè ventorum mutationes, & signa tempestatum, tanquam ex altissima specula prouideat. Hunc Deũ in varias formas se vertere finxerunt antiqui, quoniam sapientis est ad multas varietates, rerúmq; gerendarum opportunitates se accommodare. Ne quis igitur Deorum immortalium clementiam sibi deesse arbitraretur, sed vnumquenque sua dementia perire, qui se in sæuissimas maris tempestates intruserit, nulla habita ratione illorum, quæ

Ipse pater statuit, quid menstrua luna moneret,
Quo signo caderent Austri:

hæc dicta sunt. ¶ Idem est autem fabulam hanc confixisse, vt summatim dicam, atque si dicerent antiqui: Esto prudens in transigendis negotiis, neque Deum incuses vbi per imprudentiam aut temeritatem tibi pericula ipse conflaueris, cùm Deus prudenti cuique ac diligenti viro præsens sit. Alii tamen marinam aquam Nereum vocarunt, vt est apud Ouid. in Deianira:

Respice vindicibus pacatum viribus orbem,
Qua latam Nereus cœrulus ambit humum.

Atque de Nereo satis dictum est, nunc de Phorcyne dicamus.

De Phorcyne. CAP. VII.

PHORCYN, quem Latini Phorcum etiam vocarunt, fuit & ipse Ponti, siue Maris ac Terræ filius, vt testatur Hes. in Theog.

αὖτις δ᾽ αὖ Θαύμαντα μέγαν καὶ ἀγήνορα Φόρκυν
Γαίῃ μισγόμενος, καὶ Κητὼ καλλιπάρῃον,
Εὐρυβίην τ᾽ ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσαν.

Hinc Thaumanta parit magnum, Phorcyná superbum

Coniunctus

Coniunctus Terrae, & praestanti corpore Ceto,
Eurybiámque simul, cui sunt adamantina corda.

Varro tamen Phorcynem Thoosae Nymphae ac Neptuni filium fuisse scribit, qui filias habuit, praeter commemoratas superiùs ex Ceto, Phorcidas scilicet & Gorgones, Thoosam, quae cum Neptuno coniuncta Cyclopem peperit Polyphemum, de quo ita scribit Hom. lib. I. Odyss.

ἀλλὰ Ποσειδάων γαιήοχος ἀσκελὲς αἰὲν
Κύκλωπος κεχόλωται, ὃν ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν·
ἀντίθεον Πολύφημον, ὅου κράτος ἐστὶ μέγιστον
πᾶσιν Κυκλώπεσσι, Θόωσα δέ μιν τέκε νύμφη,
Φόρκυνος θυγάτηρ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο μέδοντος.

Verùm Neptunus qui terram verberat vndis,
Succenset caussâ Cyclopis, quòd Polyphemum
Lumine priuauit, qui robore praestitit omnes
Inter Cyclopas, peperit quem Nympha Thoosa,
Filia spumosi, qui temperat aequora, Phorci.

Genuit etiam serpentem, qui mala Hesperidum tuebatur, vt ait Hesiodus:

Κητὼ δ' ὁπλότατον Φόρκυϊ φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο δεινὸν ὄφιν, ὃς ἐρεμνῆς κεύθεσι γαίης
πείρασιν ἐν μεγάλοις παγχρύσεα μῆλα φυλάσσει.

Postremum Phorco Ceto coniuncta sed edit
Serpentem magnum, qui extremis partibus orbis
Sub tellure latens semper mala aurea seruat.

Habuit etiam Scyllam filiam, vt dicemus postea. Nec plura ferè Phorcyne leguntur apud antiquos. ¶Fuit Phorcyn Ponti vel Neptuni ac Terrae filius & maris Deus, quem circularem aquarũ motum nonnulli esse crediderunt, qui principium ab Oceano capit, & ab humore in terra existente. Huius vxor esse Ceto dicitur, exhalatio scilicet quę calore & radiis Solis excitatur, qui humor cùm per aestatem grauiorem extenuatus tollitur, fit draco: propè enim tremula fit illa exhalatio, & obliqua, quae per calorẽ Solis attollitur. Alii rem hanc ad historiam transferre maluerũt, dixerúntq; Phorcynẽ Sardiniae atque Corsicae insulis imperasse, qui ab Atlãte nauali praelio superatus, in ea pugna submersus sit, neque vspiam postea inuentus, quare creditus fuit se in Deorum marinorum numerum recepisse. Caetera verò quae de illo fabulosè dicuntur, in eius gratiam fuerunt ad probabilitatem priorum ficta. At nunc de Proteo.

De Proteo. CAP. VIII.

PROTEVS & ipse maris Deus fuit, Neptuni & Phoenicae Nymphae filius, vt scriptum reliquit Tzez. hist. 44. Chil. 2. qui

in Pharo Alexādriæ habitauit, Toronénq; ex Aegypto in Phlegram Pallenes profectus vxorem duxit. Nati sunt illi filii è Torone Tmylus & Telegonus, de quibus meminit Euripides in Helena. Hi postea peregrinos crudeliter interimebant cùm adoleuissent, quorum sæuitiam cùm Proteus æquo animo ferre non posset, impetrasse à patre Neptuno dicitur vt in Aegyptum rursus ferretur: cuius preces cùm audiuisset Neptunus, è quodā Pallenes hiatu speluncam sub mari fecit, in qua illum in Aegyptum vsque siccum perduxit. Deinde cùm Hercules ob crudelitatem, qua in hospites vtebantur, Tmylum & Telegonum obtruncasset, cognita cæde filiorum neque lacrymas emisit, quia nefarii essent homines, neque risit, quòd essent filii, vt scripsit Theopompus li. 8. rerum Græcarum. Xantippus verò scripsit in rebus Lydiæ Proteum Oceani & Tethyos, à quibusdam creditum fuisse filium. Eurip. præterea Psamathen vxorem illum duxisse scribit, de qua Theonoen, & Theolymenum marem suscepit. habuit etiam Caberam, Rhetiam, & Idotheam filias, quæ Menelaum de reditu in patriam ambigentem, cùm diutius in Aegypto detineretur, docuit vt recentibus pellibus phocarum indutus vnà cum sociis tāquam phocis se inter phocas dormire simularent, quo tempore sub meridiem Proteus in siccum exiēs inter phocas dormire cōsueuit, atque illum dormientem comprehendere, tamdiúque retinere in varias formas se mutantem, quandiu in pristinam formam redierit. nam tunc futura demum illis prædicet omnia. Dicunt enim modò in aquam, modò in ignem, modò in feras, in arbores, volucres, serpentes se vertere solitum, vt ait Hom. lib. 4. Odysseæ, vbi explicat consilium Idotheæ, quæ carmina, cùm multa sint, non asscribam, sed Latinè illa breuitatis causa pronuntiabo. Sic enim Græca incipiunt:

ὣς ἔφατ᾽ αὐτὰρ ἐγώ μιν ἀμειβόμενος προσέειπον,
αὐτὴ νῦν φράζευ σὺ λόχον.

Sic autem Latinè:

Dixerat: huic ego sum contrà sed talibus orsus:
Nunc senis insidias diuini Diua recense,
Ne me prauisum fugiat. nam vincere Diuos
Viribus humanis res est valde ardua. Dixi
Sic ego, sed contrà Dea sic est inde locuta.
Hospes vera tibi dico, verissima nosces.
Cùm medios radijs iam Sol accenderit æstus,
Æquoreus solet ire senex in litora verax.
Hunc Zephyro iactata senem tegit alga marina,
Quem circum phocæ in spelunca è fluctibus altis
Egressæ capiunt placidam per membra quietem.
Spirantes salsas, & olentes naribus vndas.
Huc ego te ducam cùm primùm Aurora fugarit

Exoriens

Exoriens stellas, socios tres ipse memento
Deligere è cunctis, qui præstent mente, animóque.
Nunc age narrabo tibi fraudes, nunc senis artes.
Primùm dinumerat phocas, numerúmque recurrit,
Quas omnes vt adesse videt, prosternitur vnà
Ipse, ouium veluti custos in montibus olim.
Hunc vbi videritis stratum, somnóque grauatum,
Cura sit hunc arctè duris innectere vinclis,
Et retinere Deum conantem fallere dextras:
Omnia mox fiet, serpens qui pectore terram
Verret, fiet rursus aqua hic, crepitabit & ignis.

Hunc eundem Deum rerum omnium principium esse, & Deorum antiquissimum putauit Orpheus, quem & claues habere maris, & omnibus præesse, tanquam principium vniuersæ naturæ dixit, vt patet ex eo hymno:

Πρωτέα κικλήσκω πόντου κληῗδας ἔχοντα,
πρωτογενῆ, πάσης φύσεως ἀρχὰς ὃς ἔφηνεν,
ὕλην ἀλλάσσων ἱερὴν ἰδέαις πολυμόρφοις,
πάντιμος, πολύβουλος, ὅπις ἄκρως τά τ' ἐόντα,
ὅσσά τε πρόσθεν ἔην, ὅσα τ' ἔσσεται ὕστερον αὖτις.
Gestantem claues pelagi te maxime Proteu
Prisce voco, à quo natura primordia primùm
Edita sunt, formas in multas vertere nostri
Materiam sacram prudens, venerabilis, atque
Cuncta sciens, quæ sint, fuerint, ventura trahantur.

Hunc in curru vehi, qui à phocis traheretur, putarunt antiqui, quos equos bipedes vocauit Virg. lib. 4. Georg.

Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cæruleus Protheus, magnum qui piscibus æquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.

Nec plura his ferè de Proteo tradita sunt ab antiquis, quorum sententiam explicemus. Proteum Neptuni siue Oceani filium finxerunt, quem putarunt vim esse aeris, qui de Stoicorum sententia Iupiter fuit appellatus, ac per omnia pertransiret, & vbique esset, vt patuit superiùs, cùm de Ioue loqueremur. nam aer proximè fit ex aqua in illum extenuata. Hunc naturam esse aeris, per quem temperatum omnia oriuntur, & vnde sit omnibus ortus principium & plantis & animalibus, videtur significasse Hom. lib. 4. Odyss. in his:

ἀλλ' ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος·
αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς
γείνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον,
καὶ πῦρ.
Concussit ceruice iubas leo factus, & inde
Fit draco terribilis, modò sus, modò pardalis vrgens,

Alticoma aut arbor, nunc frigida defluit vnda,
Nunc ignis crepitat.

Nam ex eadem materia pro aeris calorisue ratione occulta, vel arbores, vel animalia nascuntur, vel materia ipsa conuertitur in elementa, quod antiqui significarunt per tot, támque multiplices formarum mutationes, cùm Proteus quasi τὸ πρῶτον ὄν, primum existens scilicet sit. materia enim omnis in intellectu forma prior existit, formásque varias semper expetit naturæ impulsu: quamobrem in tot formas verti dictus est Proteus. Nam certè quidem hominem aliquem fuisse, qui se in tot formas verteret, putare, fatui omnino est hominis. at Lucianus in dialogo qui nauigium inscribitur, nauigandi peritissimum hominem videtur existimasse, cùm ita dicat: θαυμάσιος τὴν τέχνην, ὡς ἔφασκον οἱ ἐμπλέοντες, καὶ τὰ θαλάττια σοφὸς ὑπὲρ τὸν Πρωτέα: *admirabili nauigandi peritia, vt dicebant, qui vnà nauigarunt, & rerum maritimarum cognitione vel Proteum illum superare videbatur.* Diodorus Siculus lib. 2 morem fuisse Regum Aegyptiorum scribit, vt priorem partem vel leonis in capite gestarent, vel draconis, vel arboris, atque in ignis aliquando formam diademata inciderentur, quod gestamen erat principatus insigne. Inde postea fictum fuit, quòd Proteus se in varias formas commutaret. Dictus est fuisse phocarum custos & pastor, quia locis maritimis imperauerit: nam Reges & Principes populorum ποιμένας λαῶν antiqui vocarunt: hoc est populorum pastores. debet enim princeps non minùs salutis, quam etiam vtilitatis suorum populorum esse studiosus. qui enim de tondendo grege tantùm & occidendo solitus est, non pastor, sed lupus & latro est appellandus. Sunt enim diuitiæ populorum quasi obsides, quæ iacturæ metu ciues in fide retineant, atque ciuium, opulentia, opulentia denique est principis, si res ita tulerit. Atque omnis ciuitas in quam opes ad paucos confluxerint, magis exposita est hostium viribus, quia præter inuidiam & intestina odia, plurimum differt pugnare pro alienis, & pro suis facultatibus cùm omnes sint propriæ vtilitatis præcipuè acerrimi defensores, segnes aliarum, nemóque patriam suam esse existimet, in qua nihil habeat plus bonorum quàm exteri. Dictus est phocarum pastor, quoniam maritimi & natandi periti essent eius populi. At Lucianus histrionē fuisse Proteum arbitratus est, de quo ita scribit in dialogo de Saltatione: δοκεῖ γάρ μοι ὁ παλαιὸς μῦθος καὶ Πρωτέα τὸν Αἰγύπτιον οὐκ ἄλλο τι ἢ ὀρχηστήν τινα γενέσθαι λέγειν, μιμητικὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς πάντα σχηματίζεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον, ὡς καὶ ὕδατος ὑγρότητα μιμεῖσθαι, καὶ πυρὸς ὀξύτητα ἐν τῇ τῆς κινήσεως σφοδρότητι, καὶ λέοντος ἀγριότητα, καὶ παρδάλεως θυμὸν, καὶ δένδρου δόνημα, καὶ ὅλως, ὅτι καὶ θελήσειεν. *Videtur mihi sanè antiquus ille fabulosus Proteus saltator quispiā aut histrio fuisse egregius, qui sciuerit se in omnia formare, omniaque imitari, ita vt aquæ humorem, & ignis acumen per*

motionum celeritatem imitaretur, & leonis feritatem, & iram pardalis, & arboris susurrum, & omnino quidquid illi collibuisset, referret. Neque tamen soli Proteo hæc facultas fuit in omnia se conuertendi, sed etiam Thetidi, & Mestræ filiæ Erisichthonis Aethonis Thessali, quæ cùm pater omnia sua bona ob assiduam famem diuinitus immissam deglutisset, sese tamdiu in varias formas vertebat, quamdiu à patre venderetur, vt eius fami succurreret, deinde ad patrem statim clàm redibat. Sic Periclymenus Nelei & Polymelæ filius, ac frater Nestoris, id munus à Neptuno impetrauit, vt in omnia quæ optaret, conuerti posset. quare musca dicitur ab Hercule Pylum oppugnante occisus. nam in eam formam versus indicatus fuit a Pallade. quod autem in omnia ita verteretur, sic de illo loquens Euphorion indicauit.

Σύν τε Περικλύμενον Νηλήϊον ἔκτανε μυῖαν,
ὅς ῥά τε πᾶσιν ἔικτο, θαλάσσιος ἠΰτε Πρωτεύς,
Atque Periclymenum muscam tunc ille cecidit.
Qui, velut æquoreus Proteus, se vertit in omnia.
Quod etiam planiùs explicauit Hesiodus in his·
Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον
ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
παντοῖ'. ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκεν
αἰετός, ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκετο (θαῦμα ἰδέσθαι)
μύρμηξ· ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσέων ἀγλαὰ φῦλα·
ἄλλοτε δεινὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος. εἶχε δὲ δῶρα
παντοῖ', οὐκ ὀνομαστά, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσεν
βουλῇ Ἀθηναίης.
Periclymenúmque superbum
Felicem, cui dona dedit præstantia quondam
Neptunus, volucres inter fit namque volucris:
Tum fit rursus apis, rursus (mirabile visu)
Formica apparet, rursus fit frigida serpens.
Munera multa habuit, quæ singula dicere non est:
Denique principium cædis, caussæque fuerunt,
Pallas uti monuit.

Habuit etiam Empusa hanc ipsam facultatem conuertendi se in quæcunque libuisset, de qua ita scripsit Aristophanes in Ranis:

καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα.
ποῖόν τι; δεινόν. παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται·
τοτὲ μέν γε βοῦς, νυνὶ δ' ὀρεύς, τοτὲ δ' αὖ γυνὴ
ὡραιοτάτη τις. ποῦ 'στι; φέρ' ἐπ' αὐτὴν ἴω.
ἀλλ' οὐκ ἔτ' αὖ γυνή 'στιν, ἀλλ' ἤδη κύων.
Ἔμπουσα τοίνυν ἐστί.
Nam maximam profectò cerno beluam.
Qualem? nouam. fit cuncta, cùm libet, statim.
Nunc mula, nunc bos, rursus illa fæmina

Formosa.dic,vbi estteamus recta eò.
Haud fœmina est,sed rursus illa,sed canis,
Empusa certè est illa.
Sic etiam Epicharmus in Hebes nuptiis:
Ἔμπουσα, δένδρον, βοῦς, ὄχιδνα γίγνεται,
λίθος τε, μυῖα, καὶ γυνὴ δ' ὡραία τις,
καὶ πάνθ' ὁπόσα λῆ, καὶ ὅσα συμφέρει.
Empusa,planta,bos fit,atque vipera,
Lapisque,musca,pulchra & illa fœmina,
Quidquid cupit,vel denique illi conferas.

¶ Alii, inter quos fuit Antigonus Carystius in Diction. Proteum virum sapientissimum fuisse tradiderunt, qui multa de naturali philosophia scripserit, de plantis, de lapidibus, de natura ferarum, de mutatione mutua elementorum, & quo pacto illa principia sint omnium nascentium, quæ vt vires singula sumpserint, ita vel arbores fiunt, vel herbæ, vel animalia: quare dictus fuit Proteus in illa omnia se vertisse. Hunc eundem diuinatorem arbitrabantur, quia multa ex obseruatione syderum, & ex rerum præteritarum memoria prædiceret. Alii crediderunt per magicas artes Proteum in prædictas formas se mutasse. Alii dixerunt fuisse virum dicendi peritum, qui facilè posset in quosuis animorum motus homines impellere, quare prædictas formas sumere dictus fuit. Ego Proteum virum fuisse prudentem putauerim (si modò quis fuit) & in conciliandis conseruandísque amicitiis callidissimum, & temperandis motibus animorum, & in motibus ad omnes euentus rerum cauté formandos, aut certe quales esse viros prudentes oporteat per hæc figmenta nobis antiquos demóstrasse. Quis enim nesciat nihil magis necessarium esse vel in administratione ciuitatum, vel in quotidiana consuetudine, quam varietatem ingenii, quæ confert plurimum ad omnes opportunitates, ac rerum vicissitudines? oportet igitur virum prudentem, quoniam non omnes iisdem studiis delectantur aut capiuntur, per varias formas se in hominum amicitiam ingerere, ac variis vti rationibus in ciuitatum administrationibus quoniam alii euentus clementiam, alii seueritatem iudicis requirunt. sic enim fieri Proteum modò ignem, modò aquam intelligendum est, & modò fructiferam arborem, modò crudelissimam feram propter præmia iustitię ac supplicia. veruntamen non solùm ad amicitias, & ad ciuitatum administrationes hęc fabula pertinet, sed multo magis ad vniuersam humanæ vitæ rationem, quippe cùm neque semper indulgere genio conueniat, neque semper eadem vitæ seueritas retinenda sit; sed vtriusque rei tempora sunt cognoscenda, quippe cùm nihil violentum sit diuturnum. Nihil aliud igitur dixisse mihi videntur per hæc figmenta, quàm illud quod etiam dictum fuit ab

oraculo, Ne quid nimis: cùm omnis omnium rerum salus & constantia in mediocritate moderationéque sit collocata. Illa verò quæ dicuntur fabulosè de Periclymeno, de immenso quodam auaritiæ gurgite intelligenda sunt. nam tametsi immensas opes domesticas auaritia recondiderit, tamen his minimè contenta, vel per omne fraudum insidiarúmque genus alienis facultatibus inhiat.

De Castore & Polluce. CAP. IX.

CASTOREM item & Pollucem salutaria numina nauigantibus, si gemini apparerent, omnes crediderũt antiqui, atque etiam omnium nauigantium vnus sermo mutatis tamen nominibus nostra ætate appellauit. Fama fuit Iouem, vt de horum origine aliquid dicamus, captum desiderio Ledæ Tyndari Regis in cygnum se conuertisse, atque illam compressisse. Nam cygnus factus ita iucundè cecinit, vt illum propter cantus suauitatem Leda adamauerit & cõtrectauerit. Deinde ab eo cygno compressa ouum peperisse dicitur, è quo Castor & Pollux & Helena nati sunt, vt Ouidius in his innuit in epist. Helenæ:

Dat mihi Leda Iouem cygno decepta parentem,
Quæ falsam gremio credula fouit auem.

Alii tamen deterritum ab aquila cygnum ad Ledam conuocasse inquiunt, atque cùm sub ea forma Ledam cepisset, Iupiter cygni formam in cœlum transtulit, vt ait M. Manilius in primo Astronomicorum:

Proxima sors cygni, quem cælo Iupiter ipse
Imposuit formæ precium, qua cepit amantem,
Cùm Deus in niueum descendit versus olorem.

Alii tamen crediderunt oua nata fuisse ex illo congressu, quorum ex altero Castor & Pollux, ex altero Helena nata sit & Clytæmnestra. nonnulli Timandram addiderunt sororem. Non defuerunt tamen qui ex vno tantùm ouo Pollucem & Helenam natos fuisse crediderint, quod Leda è Ioue conceperit, cùm è Tyndaro Castorem & Clytæmnestram natos esse arbitrentur. hi igitur mortales vt ex homine concepti, illi immortales vt ex Deo, crediti fuerunt. Vocati tamen sunt omnes Tyndaridæ, & in Lacedęmone iuxta Taygetum montem Laconiæ nati, vt ait Homerus in hymnis:

Κάστορα καὶ Πολυδεύκε' ἀείδεο Μοῦσα λίγεια
Τυνδαρίδας, οἳ Ζηνὸς ὀλυμπίου ἐξεγένοντο·
τοὺς ὑπὸ ταϋγέτου κορυφῆς τέκε πότνια Λήδη,
λάθρη ὑποδμηθεῖσα κελαινεφέϊ Κρονίωνι.
Castora Pollucémque mihi nunc pandite Musa
Tyndaridas, Iouis è cælestis semine natos.

Taygeti peperit quondam hos sub vertice Leda,
Clàm coniuncta Ioui cœlestia regna tenenti.

Theocritus in Dioscuris Castorem & Pollucem Iouis filios, ac non Tyndari appellauit:

ὑμνέομες Λήδας τε καὶ αἰγιόχου Διὸς υἱὼ,
Κάστορα καὶ φοβερὸν Πολυδεύκεα πὺξ ἐρεθίζειν.
Cantamus natam de Leda & de Ioue prolem,
Castora Pollucémque timendos hostibus acres.

Hi cùm nati fuissent Pephni, quæ maritima erat ciuitas in insula eiusdem nominis Lacedæmoniorum ditionis, vt fuit Thalamatarum sermo, & Alcman in quodam cantico scripserat (quamuis magna esset controuersia inter Messeniacos ac Lacedæmones ab vtris Castores essent oriundi, cùm illos patrios Deos vtrique sibi vendicarent) à Mercurio Pellenen nutriendi statim deportati fuerunt. Deinde cùm Iason ad aureum vellus esset nauigaturus, & ad eum confluerent vndique delecti iuuenes: inter cæteros accessit Castor & Pollux, vt ait in libro primo Apollonius:

καὶ μὴν Αἰτωλὶς κρατερὸν Πολυδεύκεα Δήδη,
Κάστορά τ' ὠκυπόδων ὦρσεν δεδαημένον ἵππων
Σπάρτηθεν· τοὺς δ' ἥγε δόμοις ἔνι Τυνδαρέοιο
τηλυγέτους ὠδῖνι μιῇ τέκεν.
Impulit hic fortem Pollucem Ætolica Leda,
Castora & hinc eadem domitorem rursus equorum
E Sparte, partu quondam quos edidit vno
Tyndari in æde viri.

Hi multa præclara facinora in ea nauigatione ediderunt: nam cùm ad Bebryciorum, Amycíque Neptuni filii litus appulissent, Pollux aduersus Amycum, qui omnes Argonautas prouocauerat, in pugnam prodiuit, eúmque interfecit. Amycus enim consueuerat ita omnes peregrinos interimere, cùm illos cogeret secum pugnis decertare: atque tunc etiam ad Argo nauem accedens Amycus ita omnes ad pugnam inuitauit:

κέκλυθ' ἁλίπλαγκτοι τάπερ ἴδμεναι ὔμμιν ἔοικεν:
οὔ τινα θέσμιόν ἐστιν ἀφορμηθέντα νέεσθαι
ἀνδρῶν ὀθνείων, ὅς κε Βέβρυξι πελάσσῃ,
πρὶν χείρεσσιν ἐμῇσιν ἑὰς ἀνὰ χεῖρας ἀεῖραι.
τῷ καί μοι τὸν ἄριστον ἀποκριδὸν οἶον ὁμίλου
πυγμαχίῃ στήσασθε.
Discite pontiuagi nautæ, quæ discere oportet:
Nulli, Bebrycios portus qui intrauerit, est fas
Soluere, ni expertus sit nostra robora dextra.
Quare agite ô proceres præstantem robore cunctis
Mittite mi pugilem.

Theocritus autem exisse aquatum Pollucem scribit, & apud fontem Amycum inuenisse, à quo coactus fuit pugnis decertare.

Omnes

Omnes tamen assentiuntur Amycum fuisse cum multis Bebrycibus à Polluce occisum. Iidem post Colchicam expeditionem in patriam reuersi, cùm Theseus Helenam rapuisset, in Athenienses ad recuperandam sororem militarunt, tum expugnata Aphidna, captáque vrbe, & Helena recepta, omnibus Atheniensibus pepercerunt, præterquam vni AEthræ matri Thesei, quam captiuam abduxerunt. Inde verò effectum est vt reges & seruatores Dioscuri ob eximiam clementiam ab Atheniensibus sint postea vocati. Post recuperatam sororem in amorem Phœbes & Talayræ, filiarum Leucippi Arsinoésque, sororum inciderunt, quæque ipsi in Theseo improbauerant, in alios ipsi committere non dubitarunt, Zez. verò non Phœben, sed Ilairam vocat alteram Leucippi filiarum hist. 48. chil. 2. quam alii Naeiram, alii Elairam vocarunt. quibus nonnulli illud etiam addiderunt è Phœbe ac Polluce natum fuisse postea Mnesibum, quem alii Mnesinoum, alii Asineum vocarunt. è Castore & Ilaira natus est Anogon, atque, vt aliis magis placuit, Anaxis, vt aliis, Aulothus. Fuerant illæ Lynceo & Idæ Apharei filiis desponsatæ, quare earum mariti in raptores Dioscuros ob acceptam iniuriam impetum cum armis facientes grauem pugnam commiserunt ad Taygeti montis radices, ac deniq; Castor à Lynceo interfectus est, ac Lynceus postea ictus à Polluce columna saxea occubuit, de quo Pollux trophæū erexit. Futurum erat breui vt Pollux etiam acceptis ab Ida vulneribus interficeretur, nisi Iupiter Idam fulmine ob natum percussisset, vt ait in his Theocritus:

> ἂψ δ' ὅγε στάλαν Ἀφαρηΐου ἐξανέχουσαν
> τύμβῳ ἀναῤῥήξας ταχέως Μεσσάνιος Ἴδας
> μέλλε κασιγνήτοιο βαλεῖν σφετέροιο φονῆα.
> ἀλλὰ Ζεὺς ἐπάμυνε, χερῶν δέ οἱ ἔκβαλε τυκτὰν
> μάρμαρον αὐτὸν δὲ φλογέῳ συνέφλεξε κεραυνῷ.
> *Pars erat è tumulo nam Apharcio exorta columna*
> *Quam forti dextera fregit Messenius Idas;*
> *Hanc fratrisq; sui fuerat iacturus in hostem*
> *Iupiter auxilium tulit, ille marmor ab ipsa*
> *Decußit dextra, & combußit fulminis igne.*

Alii Pollucem etiam cæsum fuisse dixerunt: atque cùm vterque se intra ventrosam quercum occultasset, à Lynceo mortalium omnium perspicacissimo fuisse visos, vt patet ex his carminibus eius Stasini qui res Cyprias carmine conscripsit:

> αἶψα δὲ Λυγκεὺς
> τηΰγετον προσέβαινε ποσὶ ταχέεσσι πεποιθώς·
> ἀκρότατον δ' ἀναβὰς, διεδέρκετο νῆσον ἅπασαν
> ταν ταλίδου Πέλοπος· τάχα δ' εἴσιδεν ὄβριμος ἥρως
> δεινοῖς ὀφθαλμοῖσιν ἔσω δρυὸς ἄμφω κοίλης,
> κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀεθλοφόρον Πολυδεύκεα.

quo tempore Lynceus
Taygeti velox ascendit culmina montis,
Lustrauitque oculis quidquid tenet insula magni
Tantalidæ Pelopis: præacuto lumine vidit
Hos ambos intra ventrosa robora quercus,
Pollucem fortem, & domitorem Castora equorum.

Neque mirum est tam fortes fuisse Apharei filios, aut tam perspicacem Lynceum, quando ab illo Perseo qui Medusam occidit, per Gorgophonem nympham originem duxerunt, quorum hæc series ortus fuisse narratur. Fuerunt duo fratres Hyacinthus & Cynortes. Cynortæ filius Perieres. ex hoc & Gorgophone Persei filia Leucippus, & Icarius, & Aphareus nati sunt. è Leucippo & Philodice Inachi filia Phœba & Ilaira nascuntur.. Ex Icario & Peribœa Naide nascuntur filii quinque mares, & Penelope, quæ postea fuit vxor Vlyssis. ex Aphareo & Arene nympha OEcali filia, vt scripsit Stesichorus; vel, vt aliis magis placuit, ex Arne filia AEoli, Lynceus & Idas nascuntur. quare ex eodem fonte priore omnes manasse visi sunt. Didymus tamen solum Castorem visum fuisse inquit à Lynceo. at Pindarus in Nemeis propter armenta abacta pugnatum fuisse inquit, at non propter Leucippi filias. habuerunt aurigas Rhecam & Amphistratum viros fortissimos: quorum alter Phthiotis illis qui Achaiam habitarunt; alter Laconibus, qui Heniochiam vocatam, duces fuerunt, vt ait Strabo lib. 11. Dicuntur primi Dioscuri arcus inuenisse, & docuisse canes quod spectat ad venationem, & cæstus certamen, vt nos lib. 2. Venationum scripsimus:

Quid referam Ledæ pueros? hic repperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum:
Ille canes primus docuit vestigia cautè,
Atque feris homines crudo decernere cæstu.

Cum cæsus fuisset igitur Castor à Lynceo, fabulantur immortalem Pollucem à patre Ioue petiisse, vt Castor immortalitatem assequeretur; quod cùm obtinere non potuisset, impetrauit denique vt dimidium suæ posset illi impartire: quare alternis diebus singuli viuere dicuntur, vt est apud Virg. lib. 6.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq; reditq; viam toties.

Hi crediti sunt ab equis albis vehi soliti, quare ita scripsit Pindarus in Pythiis in Hierone:

ἔχον δ' Ἀμύκλας ὄλβιοι
Πινδόθεν ὀρνύμενοι
λευκοπώλων Τυνδαριδᾶν βαθύδο-
ξοι γείτονες.

Habitabant Amyclas diuites
E Pindo concitati

Candi-

Candidos equos habentium, Tyndaridarum gloriosi vicini.

Post cædem autem Castoris Castoreum vocatum tripudium in honorem Castoris fuit institutum, de quo meminit Pindarus in secunda Ode Pyth. in eo autem armati iuuenes tripudiabant. Quidam tamen dixerunt ab ipsis Dioscuris post victos Gigantes id tripudium fuisse excogitatum, atque Palladem legem Enoplam cecinisse, inter quos fuit Epicharmus, quam legem postea Lacones cum tibiis in acie instructi aduersus hostes vsurparunt: quod tamen nonnulli à Curetibus inuentum fuisse inquiunt. Dixerunt enim Cretenses non solùm Castoreum, sed etiam Pyrrhichium melos excogitasse, quod quidam Pyrrhicho Cretensi tribuunt, inter quos fuit Sosibius. Alii Pyrrho Achillis filio, qui armatus vsus est in victoria contra Eurypylum & Telephum, id attribuunt Arist. primum Achillem ad pyram Patrocli Pyrrhicho vsum fuisse inquit. Enimuero Castor & Pollux ob res præclarè gestas in Deorum numerum, sicuti antiquorum plerique, relati fuerunt: cùm mortales essent vt reliqui homines, vt ait Pausanias in Arcadicis. Fama est hos nauigantium Deos, & omnibus nauigantibus salutares tali de caussa creditos esse: Cùm ingens tempestas Argonautas à Sigæo digressos inuasisset, atq; pro illorum incolumitate vota Orpheus concepisset, geminæ flammæ circa Castoris & Pollucis capita apparuerunt. Secuta est paulo pôst admirabilis maris tranquillitas, & clementia ventorum: quamobrem credita fuit inesse quædam in his iuuenibus diuinitas, & ignes illi cùm postea nauigantibus apparerent, Castoris & Pollucis arbitrio apparere crediti fuerunt. Putabantur iidem seruare nauigantes in extremo vitæ periculo constitutos, vt apparet ex idyllio Theocriti in Dioscuros, vbi signum esse futuræ serenitatis inquit apparens præsepe inter asellos his versibus:

ἀλλ' ἔμπης ὑμεῖς γε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας
αὐτοῖσιν ναύταισιν ὀιομένοις θανέεσθαι
αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὰ δὲ γαλήνα
ἀμπέλαγος, νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι,
ἐκ δ' ἄρκτοι τ' ἐφάνησαν, ὄνων τ' ἀνὰ μέσον ἀμαυρὴ
φάτνη, σημαίνουσα τὰ πρὸς πλόον εὔδια πάντα.

Vos tamen ex vndis naues seruatis, & ipsos
Nautas in summo positos discrimine vitæ.
Continuò venti cessant, fremitúsque minacis
Æquoris, aufugiunt nubes, vrsæq; nitescunt:
Apparet præsepe simul tenue inter asellos,
Significans tranquilla moris mox omnia nautis.

Hæ flammæ cùm geminæ apparent, salutiferæ putantur nauigantibus: at si vna tantùm, periculosa est nauigiis, & eò magis si terribilis illa & dira pestis, quã nautę vocant Helenã, suo aduen-

eu geminas flammas fugauerit. Quamuis Euripides Helenã quoque cum fratribus esse salutarem nauigantibus scribit in Oreste, vt est in his carminibus:

Ἑλένα μὲν, ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ὢν
ἥμαρτες, ὀργὴν Μενέλεῳ ποιούμενος,
ἥδ' ἐστὶν, ἣν ὁρᾶτ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς,
σεσωσμένη τε, κ' οὐ θανοῦσα πρὸς σέθεν.
ἐγώ νιν ἐξέσωσα, κἀπὸ φασγάνου
τοῦ σοῦ κελευσθεὶς ἥρπασ' ἐκ Διὸς πατρός.
Ζηνὸς γὰρ οὖσαν, ζῆν νιν ἄφθιτον χρεών·
Κάστορί τε Πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
σύνθακος ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.
Helena quidem, quam tu voluisti perdere
Agens parum iucunda Menelao, hac adest:
Hac, quam videtis in loco summo atheris,
Seruata: nec tua manu illa concidit.
Seruaui ego illam sic volente eius patre
Ioue ensis ictu de tui. nam viuere est
Illam necesse semper, vt satam Ioue.
Sic Castori & Polluci in athere arduo
Salubris assidebit illa nauibus.

Hos ignes Horatius stellam appellauit lib. 1. Carminum:

Dicam & Alciden, puerósque Leda:
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem, quorum simul alba nautis
Stella refulsit;
Defluit saxis agitatus humor,
Concidunt venti, fugiúntque nubes,
Et minax (quod sic voluere) ponto
Vnda recumbit.

Sacrificabantur his Deis agni candidi, tanquam Diis bonis, & faustis, & felicibus, vt patet ex hymno Homeri vbi potestatem Dioscurorum describit:

ἀμφὶ Διοσκούρους ἑλικώπιδες ἔσπετε μοῦσαι
Τυνδαρίδας, Λήδης καλλισφύρου ἀγλαὰ τέκνα,
Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀμώμητον Πολυδεύκεα·
τοὺς ὑπὸ Ταϋγέτου κορυφῇ ὄρεος μεγάλοιο
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι κελαινεφέϊ Κρονίωνι,
σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
ὠκυπόρων τε νεῶν, ὅτε τε σπέρχωσιν ἄελλαι
χειμέριαι κατὰ πόντον ἀμείλιχον· οἱ δ' ἀπὸ νηῶν
εὐχόμενοι καλέουσι Διὸς κούρους μεγάλοιο
ἄρνεσσιν λευκοῖσιν ἐπ' ἀκρωτήρια βάντες
πρύμνης.
Tyndaridas natos magno Ioue dicite Musa,

Pignora

Pignora quæ quondam peperit pulcherrima Leda,
Pollucem fortem, domitorem & Castora equorum.
Taygeti peperit Leda hos sub vertice montis
Æthereo coniuncta Ioui, cui sidera parent:
Hæc peperit miseros seruantia pignora nautas,
Atque rates, diræ quas inuasere procellæ
Hybernæ, vt pelagi fremit implacabilis æstus.
Tunc etenim nautæ summa de puppe vocarunt
Voce Iouis pueros, niueorum & munere placant
Agnorum.

Maximè omnium Deorum culti fuerunt apud Cephalenses Castor & Pollux, magníque Dii ab illis sunt vocati, per quos, vt alibi mulieres, ita viri apud illos & alias nonnullas nationes iurare consueuerunt, vt testatur in his Theognis:

Κάστορ καὶ Πολύδευκες. οἳ ἐν Λακεδαίμονι δίῃ
ναίετε Εὐρώτᾳ καλλιρόῳ ποταμῷ,
εἴποτε βουλεύσαιμι φίλῳ κακὸν, αὐτὸς ἔχοιμι·
εἰ δέ τι κεῖνος ἐμοὶ, δὶς τόσον αὐτὸς ἔχει.

Pollux & Castor qui Eurotæ ad fluminis vndas
Accolitis, fines qui Lacedæmonios,
Illa ego perpetiar, si quæro incommoda amico:
Is mihi si quærat, bis totidem ipse ferat.

Fama est quòd cùm ludi Olympici fuissent ab Hercule aliquando instaurati, Pollux cæstibus victor, cursu & arte pugilum Castor renuntiati fuerunt. nam tametsi vno partu, & ex eodem ouo nati sunt ambo, tamen varia studia vtrisque fuerunt, vt ait Horat. lib. 2. Serm.

Castor gaudet equis; ouo prognatus eodem,
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem studiorum
Millia.

Memoriæ proditum est in Laconicis à Pausan. non procul à Sciade Laconum loco, sepulchrum fuisse Castoris. qui vna cùm Polluce infaustè cum filiis Leucippi Sparten inuadentibus commisso prælio cecidit, neque tamẽ ante quadragesimum annum ab eo bello inter Deos fuerunt relati. Alii non à filiis Leucippi, sed ab aliis cæsos putarunt. Qui Idam fulmine ictum dixerunt, quia Castorem cecidisset; illi datam fuisse Polluci à Ioue optionem inquiunt, cùm illum solari Iupiter cuperet in morte fratris, vtrum mallet eligendi, immortalis ne ipse vellet fieri, an potiùs sex mẽses cum fratre viuere, & sex alternè mori. tum Pollux cum fratre viuere & mori maluit. Hæc tot fabulosè de his tradita sunt ab antiquis, è quibus veram sententiam exprimamus.

¶Castor & Pollux & Helena ex vno ouo nati dicuntur Ioue patre. quid hoc monstri est Dii boni? fieri nullo modo sanè potuit vt tanta multitudo eodem partu nata sit; quippe cùm natura nu-

merum mammarum superari omnino non patiatur: quòd si filiorum numerus mammas superarit, illi postea viuere non possunt. Ridiculum est igitur & ouum natum fuisse è muliere, & tot homines ex ouis, & eodem partu, & omnes vixisse. Fictum fuit igitur, vt quidam voluerunt, Ledam ouum peperisse, quia prægnans ventrem ad oui formam rotundum haberet; vel, vt alii maluerunt, quia in eadem pellicula ouo persimili fœtus concreuerint. Hanc cum Ioue in cygnum verso concubuisse inquiunt, cùm Ioues reges omnes dicerentur: quam cùm Rex quidam non in mollibus stratis & regio apparatu compressisset, sed apud Eurotam fluuium Lacedæmoniorum, cygnorum more in locis humidis; locus datus est fabulæ quòd Iupiter cygnus factus eam cõpresserit. Fuerunt filii è Pephno in Pollenen portati educandi, quòd clàm vt ex adulterio nati, educandi in alia loca missi sint. Quæ de rebus gestis eorum memorantur, ab historia non dissentiunt, nisi quòd fuerit Idas fulmine percussus: quod & ipsum tamen historice dictum esse scripsit Zezes histor. 48. chil. 2. quippe cùm Ceràuni nomen locum dederit fabulæ, cum suppetias tulerit Polluci. nam Græci Ceraunum fulmen appellant. Fabulati sunt Lynceum acutissimè videre solitum illa etiam quæ essent sub terra: quia metalla prior inuenerit auri, & argenti, & ferri: cùm enim lucernam sub terra reliquisset, ac metalla efferret, creditus est quæ forent sub terra etiam videre. Cùm pater igitur mortuos filios sepulturæ mandasset, vt vir astrologię peritissimus multitudini persuasit imperitorum Castorem & Pollucem fuisse inter sidera relatos. Istud autem ob facilitatẽ ingenii & humanitatem Pollucis alii factum esse existimarunt: nam δεύκος mustum est & omne dulce appellatum, & πολὺς multus; vnde nomen est Pollucis apud Gręcos. ob suauitates ingenii & in omnes clementiam, dictum. Cùm ignes illi circa capita horum nauigantium priùs apparuissent, crediti sunt illi ignes ab imperitis à Castore & Polluce mitti in tẽpestatibus signa nauigantibus salutaria. apparent autem geminæ flammę aliquando in castris in summa parte pilorum, aut tentoriorum, aut aliquãdo in nauibus circa antemnas, aut in summa parte mali, aut iuxta carchesium, quod signum videntes nauigantes in magnam spem veniunt salutis & tranquillitatis futurę. Si vna tantùm flamma appareat, solum Castorem esse arbitrantur mortalem, quare periculum omnibus portendere: at binæ salutares sunt: si tertia accedente flamma Helenæ, illæ profugerint, illáque circa malum consederit, certissima mors nauigantibus significatur, aut certissimum naufragium. Has geminas flammas nunc Diuos Nicolaum & Hermum nauigantes appellant: quæ quid sint, vel quomodo appareant, magna fuit semper inter scriptores contentio. Credidit nauigantium nostri temporis multitudo, cùm Diuos singulatim in auxilium petit,

petit, eas flammas esse illos Diuos ad quorũ nomina euanuerint. Alii, qui rem altiùs vestigare voluerunt, inter quos fuit Xenophanes, crediderunt spectra quædam propter timorem mortaliũ oculis sese offerre, tanquam somnia senum ægrotantium, quæ à phantasia subministrarentur Quid enim prohibet in magna animorum trepidatione sensus quoque mirificè perturbari,& prodigiosa quædam monstra apparere? nam turbatorum sensuum comites sunt plerunque horrendæ & admirabiles res visæ. Ego sanè nihil horum esse putauerim, sed vapores quosdam in ignes pertenues ex aere concretos qui suapte natura summa petãt malorum & antemnarum: quippe cum totidem visi sint aliquando, quot fuerunt nauigia, at non duo tantùm. nam si essent spectra solùm, quæ pro sensuum perturbationibus apparerent, illud necessariò sequeretur, vt nõ solùm aliis minores, aliis maiores ignes apparerent: aliis plures, aliis pauciores: sed etiã pro affectis corporibus & dominantibus humoribus, aliis ignes ardẽtes, aliis armati homines & dimicantes, aliis beluę horribiles & admirãdis formis viderentur. quoniam ita laborantibus,& malè affectis corporibus hęc videntur in somnis, & aliquãdo nihilominùs vigilãtibus. Illi igitur ignes cùm gemini apparent, exhaustam prope concretã tempestatum materiam significant: cum vnus fuerit ignis, nondum concretam: cùm plures, maximam superesse copiam. Isti ignes, si densissimus aer & vaporibus plenus extiterit, ob frequentiam condensatæ materiæ, fugantur, ab Heleno, quæ non nisi ex abundantia ingenti consurgit vaporum. Dicti sunt Castor & Pollux in Deos relati ob beneficia quæ in homines contulerunt, cùm multos sceleratos homines de medio sustulerinr; & in eos populos quos subiugauerant, singulari clementia sint vsi. Quo autem pacto per hæc mores hominum corrigere conati sunt antiqui? beneficẽtiam, & liberalitatem in omnes,& propinquorum præcipuè concordiam Diis gratissimam esse demonstrarunt: quare ad has virtutes per hanc fabulam nos hortabantur, ac nunc de Aeolo.

De Æolo. CAP. X.

AEOLVS, ventorum imperator, vel potiùs (vt quidam putarunt) quæstor, Hippotæ filius fuit, vt innuit Ouidius in epistola Leandri:

Parce precor, facilémque moue moderatiùs auram:
Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.

Sic Apollonius libro quarto Argonauticorum:

Αἴολον ἱππότεω παῖδα κλυτόν.

Æolum Hippotæ filium clarum.

Matrem Aeolo fuisse Meneclam Hyllis Lyparensis filiam me-

moriæ prodidit Euthydemus Atheniensis in libro de Salsamentis: at Eudoxus Cnidius in libro secundo de ambitu terræ, Ligyā Actoris Carystii filiam matrem Aeoli fuisse maluit, quamuis dixerunt nonnulli non vnum tantùm Hippotæ filium fuisse Aeolum vocatum eo nomine, sed etiam filium Hellanis cuiusdam Iouis nepotem. omnia tamen quæ dicuntur de Aeolis, ad vnum Hippotæ filium referuntur. Nec defuerunt, qui Iouis filium putauerint. Habitauit Aeolus in vna ex illis septem insulis, quæ dé illius nomine dictæ fuerunt Aeoliæ, atque illa Strongyle nominabatur, vt ait Strabo libro sexto. fuerunt omnes illæ insulę sub imperio Aeoli, atque Strongyle dicta est à rotunditate, quæ Didyma etiam dicebatur. dicta est & Lipara pinguis, & ab igne scatente Thermissa, & Euonyme sinistra, quia nauigantibus è Lipara in Siciliam sinistra appareat, & ab arbustis Ericusa & Phœnicusa, & Hiera sacra. alii hanc, alii Liparam ob scatentium flammarum frequentiam Vulcani officinam esse dixerunt. Memoriæ prodidit Callias in libro decimo eorum quæ scripsit ad Agathoclem, ἐνταῦθα καὶ βέρεφον ὑψηλὸν, ἐφ' οὗ κρατῆρες εἰσὶ δύο· ὧν ὁ ἕτερος ἔχει τὴν περίμετρον τριῶν σταδίων· ἐξ οὗ πολὺ φέρεται φέγγος, ὥστε ἐπὶ πολὺν τόπον διήκειν τὸν φωτισμόν. καὶ ἐξ ἐκείνου ὑπὸ τοῦ χάσματος διάπυροι λίθοι μεγάλοι ἀναφέρονται. γίνεται δὲ καθ' ὃν καιρὸν συμβαίνει τὸν Ἥφαιστον ἐργάζεσθαι (ὥς λέγουσι) βρόμος τηλικοῦτος, ὥστε ἐπὶ στάδια καὶ πεντακόσια καὶ πλείω ἀκούεσθαι τὸν ἦχον. οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἐκφυσήματος μύδροι ἀναῤῥιπτούμενοι, διὰ τὴν ἐκπύρωσιν, πάντοτε ἰώδεις εἰσὶ, καὶ διακεκαυμένοι τὴν ὄψιν, καὶ τὴν δύναμιν καθ' ἥλιον ἔχουσι καὶ νύκτωρ ὑπὸ πάντα τὰ περὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ θεοῦ γινόμενα, καλῶς δηλοῦται· μεθ' ἡμέραν δὲ ἐκ τῆς κορυφῆς, ὅθεν ἡ φλὸξ ἀνίησιν, ὁρᾶται ὥσπερ μέλαν νέφος τὸν τόπον ὑπερκείμενον. *Fuisse hic* (in insula sacra vocata scilicet) *summitatem quandam præcelsam, in qua duo essent foramina ignem exhalantia, alterum quorum haberet ambitum trium stadiorum, è quo multum luminis efferebatur, ita vt splendor ad multum spatium extenderetur, atque ex illa voragine lapides igniti insignis magnitudinis emittebantur, tantúsque exaudiebatur strepitus, quo tempore Deum operari contingeret (vt aiunt) vt vel ad quingenta & plura stadia sonitus exaudiretur, at verò lapides igniti, qui ab efflatu emittebantur, rubiginis colore omnino siue violaceo erāt vbique tecti propter incendium, quorum ea vis erat vt aspectum & virtutem incensi haberent ad solem. atque per noctem quidem manifestè apparerent illa, quæ spectabant ad Dei opificium: per diem verò in ea summitate, vnde flamma erumpebat, apparebat caligo quædam tanquam nigra nubes, quæ loco illi insideret.* Scriptum reliquit Pytheas in ambitu terræ consueuisse antiquos rude & illaboratum ferrum ibi deponere, & mercedem siue ensis, siue securis, siue rei alius, quam vellent, nominantes, deinde illam die crastina accedētes solitos accipere. Alii eum Rhegii Italiæ imperasse maluerunt. Hūc Aeolum ventorum moderatorem & quæstorem nominauit Homerus Lib. x. Odyss.

κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων,
ἠ μὲν παυέμεναι. ἠ δ' ὀρνύμεν' ὅν κ' ἐθέλῃσι.
Quaestorem statuit ventorum Iupiter illum,
Cùm libet vt sedet ventos, & concitet idem.

Atque vniuersam Aeoli potestatem descripsit Virgilius lib. I. Aeneid. in his:

hic vasto rex Aeolus antro
Luctantes ventos, tempestatésque sonoras
Imperio premit, ac vinclis, & carcere frenat.

Sic etiam Dionysius de situ orbis:

τὴν δὲ μετ' Αἰόλου εἰσὶ περίδρομοι εἰν ἁλὶ νῆσοι,
Αἰόλου Ἱπποτάδαο, φιλοξείνου βασιλῆος,
Αἰόλου ὃς θνητὰ μετ' ἀνδράσιν ἔλλαχε δῶρα,
κοιρανίην ἀνέμων κλονεόντων θ' ἱσταμένων τε.
ἑπτὰ δὲ οἱ ταί γ' εἰσὶν, ἐπώνυμοι ἀνδράσι Πλωταί.
Post hanc Aeoliae sunt insulae in aequore, regis
Aeoli Hippotadae, peregrinis regis amici,
Aeoli, adest mirum cui diuûm munere donum:
Ventorum imperium, seu perfluent, siue quiescant.
Sunt illi septem dictae cognomine Plotae.

Sic enim Apollonius libro quarto:

Αἴολον, ὅς τ' ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει.
Aeolus, imperitat qui ventis aethere natis:

Nam ante quàm ventis Aeolus imperaret, dicta sunt multa accidisse ventorum certamina, quae vrbes frequentissimas ac regiones deuastarint: qualia fuerunt illa, quae tantopere mare infestarunt, vt Siciliam ab Italia seiunxerint, & cùm priùs nullum esset mare mediterraneum, vis tempestatis in Oceano orta per quoddam spatium terram discidit, vnde aqua per Calpen ingressa mare quod est intra terram fecit, ob depressam regionem, Africámque ab Europa disterminauit: vt in his ait Valerius Flaccus libro primo Argonauticorum:

Has mihi, ventique domos, & naufraga seruat
Tempestas, hinc in terras, latúmque profundum
Est iter, hinc olim soliti miscere polúmque
Infelixque fretum (neque enim tunc Aeolus illis
Rector erat, Libya cum rumperet aduena Calpen
Oceanus, cùm flens Siculos Oenotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus vndae.)

Nam per Oceani tempestates disruptis montibus qui terram includerent ab impetu Oceani in occasum ad colunas Herculis, mare factum fuit, quòd terra ibi esset depressa, ac montes facti sunt insulae, quis hoc planè negare ausit propter antiquitatem? Dicuntur sex filii ac totidem filiae fuisse Aeoli, inter quos Magnes, Aethlius, Iocastus, Canagra, Perietes, Arne, Pherea. neque

plura nomina filiorum Aeoli me legisse memini Hippotadæ. at aliorum Aeolorum fuerut, Macareus Athamas, Sisyphus, Misenus, Iphiclus, Salmoneus, Cephalus, Criteus, Alcione, Canace. Vocati sunt autem venti Thracii, quòd è Thracia spirare putarentur: fuit enim Dionysophanis sententia, quòd specus esset in Thracia, è quo erumperent venti, vnde fabulati sunt postea ventorum in Thracia esse domicilium, vnde ait Homerus lib. ξ. Iliadis:

Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε Θρήκηθεν ἄητον.

Threiciis Boreas Zephyrúsque fremebat ab oris.

Et Horatius libro primo Carminum:

Iam veris comites quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ

Quidam tradiderunt Aeolias insulas omnes propè esse pares, atque ambitum habere maiorem centum & quinquaginta stadiorum, quæ per tantundem spatium distarent à Sicilia. habere dictæ sunt scaturigines ignium & hiatus subterraneos, qui illuc vsque peruenirent, ac desertæ fuerunt per quoddam tempus, donec Liparus Ausonis filius per dissensionem cum fratribus, illuc aduentauit cum nauibus & magna manu militum ex Italia, & Liparam à se dictam habitauit: Huius iam senescentis filiam inquiunt Aeolum Hippotæ filium duxisse Cyanen nomine, & acciuisse vndique colonos: quare non solùm Lipara, sed omnes sunt habitatæ. quibus addiderunt, Aeolum in Deos & hospites benignum, in subditos iustum fuisse, ac rerum bellicarum non ignarum, & omnis humanæ prudétiæ participem: quippe qui etiam vela in vsus nauticos excogitarit. Habuit filios Xuthum, Androclum, Pheremonem, Iocastam, Agathyrnum, Astyochum, vt alii tradiderunt: qui etiam cùm prædicere ventos solitus esset è varietate efflatorum ignium, dictus est quæstor ventorum, vt diximus.

¶Tot sunt ea quę de Aeolo tradita sunt ab antiquis: nunc quę ratio illos compulerit ad has fabulas fingendas inquiramus. Memoriæ igitur prodidit Isacius Aeolum hominem fuisse astronomiæ peritissimum, & illam scientiam præcipuè exercuisse, quæ pertinet ad naturam ventorum, vt prodesset nauigantibus. Prædicebat igitur vel cùm Sol tauro propinquaret, exempli gratia, quæ maris futura esset tempestas, aut quæ benignitas cœli, & quo die, quáue diei hora: vel quamdiu perduraret Zephyrus, si talis aut talis speraret: aut si alius ventus sub exortum canis, aut alterius signi cœlestis exoriretur, aut etiam diebus criticis, quintis scilicet, septimis, & aliis huiusmodi ab ortu seruatis. Ea de causa effectum est, vt illum ventorum esse regem dicerent, sicut Amaclidem, & Protoclum, & Protocreontem dixit Orpheus: hi enim quos vellent ventos, dicebantur in vtrem includere, & emittere, quos vellent spirare. Scriptum reliquit Strabo libro primo, Aeolum dictum fuisse regem ventorum, quia per fluxum ac refluxum

rum aquarum, cùm habitaret in locis asperrimis & difficillimis, nauigantibus futuræ tempestatis ac surgentium ventorum signa multo antè prædixerit, quæ cùm ad prædictum tempus euenirẽt, credidit vulgus mortalium ventos esse in Aeoli potestate, quos posset, cùm liberet, emittere. Videbatur enim admirabile quidpiam ac propè diuinum, posse venturas temporum mutationes multo antè præuideri. Id tamen fieri posse comprobauit Thales Milesius, vbi anni fertilitatem & copiam oliuarum in futurum annum præuidisset, vt ait Diog. Laertius in eius vita. Magna est omnino vis ac propè diuina sapientiæ non solum in prædicendis rebus futuris, sed etiam iis faciendis, quæ nullo humano ingenio fieri posse videbantur. Veruntamen cùm pauci sint omnino sapientes, multíque haberi cupiant, cùm sapientes malè imitentur, vel conuitiis etiam insectentur sapientiores, idcirco effectum est, vt illa falsò dicta putentur ab Empedocle, & non sine risu ab insulsis audiantur, in quibus ille diuinam vim sapientiæ ita explicauit:

παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵ τ' ἐπὶ γαῖαν
ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἀρούρας.
καὶ πάλιν, ἢν κ' ἐθέλῃσθα, παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις,
στήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, στήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα, τάτ' αἰθέρι ναιήσονται,
ἄξεις δ' ἐξ Ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

Placabis ventos, qui terras flamine verrunt
Omnia vastantes, rursus, si fortè libebit,
Flamina consurgent: pluuiæ pellentur ab agris,
Cùm fuerint nimiæ: induces & rursus easdem,
Si libeat prona sistes & fluminis vndas,
Tartareis animas idem reuocabis ab vmbris.
Lucida parebit sophiæ vis ætheris alti.

Verùm hæc narratio ad historiam pertinet. Alii qui rerum naturalium occultas vires perscrutantur, dicunt quòd si quis vtrem è pelle delphino detracta fecerit, illámque penes se habeat, poterit per quasdam ceremonias obtinere vt spiret quicunque ventus ille voluerit, atque solus ille spirabit: vnde illa finxit Homerus de vẽtis ab Aeolo datis Vlyssi. Quod attinet ad mores, Aeolus est vir sapiens, qui iræ moderatur pro opportunitate temporũ, & præsentiũ negociorum, quando nunc simulare iram, nunc dissimulare vtilissimum est. id autẽ putatur ventos refrænare & emittere cùm libuerit. Hæc autem varietas morũ Aeolo nomen dedit. Sunt omnes sanè affectus vtiliter hominibus ab ipsa natura cõcessi, quippe cùm ita non mediocriter conferat ad corrigẽdos mores, si nimium non incaluerit, quę si nulla esset, omnem iniquitatem æquo animo aliquando ferremus, neque tam studiosè damna à nobis

propulsaremus. Sed omnium rerũ vtilis est mediocritas, & omnibus adhibenda moderatio: quæ si nulla extiterit, tunc pessima est ira omnium animi affectuum, & in furorem denique conuertitur. Sic autem nos ventorum Aeoli iram expressimus, cui nisi in principio quis restiterit, mox tanquam cæcus ad multa parum decora rapitur, vt est in libro quarto Venationum:

non mulcent dulcia verba
Syluestres animos, nullúsque admittitur illis
Orator: laxis furiæq; vagantur habenis.
Vt grauis Æolio cum ventus prosilit antro
Totus in arua ruens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensas murmurat æther.
Tum neque veliuola puppes, neque nubilia cæli
Contra stare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotada nullis frænatur, & illum
Non tenet imperium Regis, nil audit, at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.

Aeolum igitur Regem, siue rationem, oportet his motibus animorum imperare; siquidem qui iræ non imperauerit, ille iræ non sine pœnitentia postea, seruiat necesse est. Deinde ista ficta fuerunt illa etiam de causa ab antiquis, quia demonstrare volebant nihil sine diuina prouidentia contingere, cùm venti etiam rerum omnium leuissimi & maximè inconstantes suum habeant moderatorem. Alii putarunt per hæc incitatos fuisse nauigantes ad percipiendam naturam ventorum & tempestatum, cùm possent omnes multo antè hæc significare & intelligere, quorum signa nonnulla præuia sint tempestatum, qualia sunt ea quæ scripsit Aratus & Theophrastus de signis aquarum & ventorum. At nunc de Borea dicamus.

De Borea. CAP. XI.

BOREAS autem è quibus parentibus ortus sit, fabularum inuentores non tradiderunt, quod ego legerim, nisi quòd in Thracia habuerit domicilium. Fabulati sunt antiqui Orithyiam Erechthei Athenarum Regis filiam virginem fuisse forma præstantissimam, quam cùm Boreas colligentem flores iuxta fontem Cephisum vidisset, eius amore incensus illam rapuit, & in Thraciam deportauit, veluti scriptum fuit à Chœrilo. Alii dixerunt apud Ilissum celeberrimum Atticæ fluuiũ raptam fuisse ludentem cum cæteris virginibus, vt ait in Atticis Paus. quod etiam testatur Dionysius in situ orbis:

νέρθε γε μὴν Ἰάονος, πρὸς αὐγὰς, Ἀττικὸν οὖδας·
τοῦ διὰ, δὴ σπερχνὸν φορέεται ῥόος Ἰλισσοῖο·
ἔνθεν καὶ Βορέης πότ' ἀνήρπασεν Ὠρείθυιαν.

Cercopis est tellus supra Isthmum, Solis ad ortum,
Ilissus per quam diuino flumine fertur,
Vnde tulit Boreas raptam grauis Orithyiam.

Scripsit Ouid.lib.6.Metamorph. Orithyiam fuisse in regionem Ciconum deportatam, & ibi celebratas nuptias Boreę,& geminos peperisse filios, vt est in his:

Nec prius aerij cursus suppressit habenas,
Quàm Ciconum tenuit populos & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
Et genitrix facta est partus enixa gemellos.

Simonides tamen poeta non ab Ilisso, sed à Brilisso raptam fuisse Orithyiam putauit, & ad petram Sarpedoniam Thraciæ deportatam, non procul ab AEmo monte. Memoriæ prodidit Herodotus in Polymnia, iussos fuisse Athenienses ab oraculo, cùm Xerces ad deuastandam Græciam cum innumerabili propè classe traiiceret, generum Boream in auxilium vocare, qui vehemens in classem Persarum irruit, ac multa nauigia submersit, quare debilitatæ fuerunt vires hostium. cùm verò in Thraciam Orithyiam abstulisset, ibique habitaret, Thracius Boreas vocatus est ab Eurip. in Cyclope.

ὅταν δὲ Βορέας χιόνα Θρήϊκιος χέῃ,
δοράσι θηρῶν σῶμα περιβαλὼν ἐμόν.
Boreas vbi niuésque fundit Thracius,
Corpus meum tego ferarum pellibus.

Hunc in antro habitare solitum scripsit Callimach. in lauacrum Deli;

ἥμενος ὑψηλῆς κορυφῆσ' ἔπι Θρήϊκος Αἵμου
θοῦρος Ἄρης ἐφύλασσε σὺν ἔντεσι· τὼ δέ οἱ ἵππω
ἑπτάμυχον Βορέαο παρὰ σπέος ηὐλίζοντο.
Threicij residens sublimi vertice in Æmi,
Mars seruabat equos, atque arma nitentia: equíque
Hîc stabulabantur Boreæ frigentis ad antrum.

Boreæ filias fuisse scribit Callimachus in eodem hymno Vpim & Loxo & Hecaergen:

πρῶταί τοι τάδ' ἔνεικαν ἀπὸ ξανθῶν Ἀριμασπῶν
Οὖπίς τε, Λοξώ τε, καὶ εὐαίων Ἑκαέργη,
θυγατέρες Βορέαο, καὶ ἄρσενες οἳ τότ' ἄριστοι
ἠϊθέων.
Namque Arimasporum prima regione tulerunt
Vpísque, Loxóque, Hecaerge annosa rigenti
De Borea natæ: præstáns & robore pubes
Inde mares.

Memoriæ proditum est à Cleanthe in primo libro de moribus, Boream rapuisse Chlorim quoque Arcturi filiam, atque illam in collem Niphatem asportasse, qui postea Thorus Boreæ vocatus

fuit, antequam diceretur Caucasus, de qua filiam suscepit Hyrpacem. Fabulantur Chionem prętereą & Zetem & Calaim natos fuisse ex Orithyia, qui vnà cum cęteris Argonautis in Colchos nauigarunt, de quibus ita meminit Apollonius libro primo:

Ζήτης αὖ Καλαΐς τε Βορήϊοι υἷες ἵκοντο,
οὕς ποτ' Ἐρεχθηῒς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
ἐσχατιῇ Θρήκης δυσχειμέρου, ἔνθ' ἄρα τήνγε
Θρηΐκιος Βορέης ἀνερείψατο Κεκροπίηθεν
Ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν·
καί μιν ἄγων ἕκαθεν, Σαρπηδονίην ὅθι πέτρην
κλείουσιν, ποταμοῖο παρὰ ῥόον Ἐργίνοιο,
λυγαίοισ' ἐδάμασσε περὶ νεφέεσσι καλύψας.
Zetes & Calais Borea de semine nati
Rursus, Erechthei peperit quos Orithyia
Veloci Boreæ, rapuit quam Cecropiis agro
Ducentem choreas Ilissi ad fluminis vndam.
Hanc Sarpedoniam ad petram tulit inde vocatam,
Quà fluit Erginus vitrea perlucidus vnda.

Suscepit Boreas prǽterea ex Orithyia Cleopatram, quæ postea Phineo nupta Cramben & Orythum & Hemum illi peperit, vel, vt alii maluerunt Thyrum & Maryandinum, quam Arplicen, at non Cleopatram vocarunt. Hos scripsit Phanodicus Boreæ filios ad Argonautas ex Hyperboreis adiisse, at Herodotus è Daulide. Aiunt prǽterea celerrimos fuisse omnium Boreadas, facultatémque habuisse volandi, vt testatur Theognis in his:

ὠκύτερος δ' εἴηθα πόδας ταχέων Ἁρπυιῶν,
καὶ παίδων Βορέου, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες.
Si magis Harpyijs sis velox, vincere possis
Et natos Borea, haud pes quibus vtiliter.

Cùm venissent igitur cum cæteris principibus Colchicæ expeditionis ad Phineum, Harpyias à mensa Phinei profugarunt, à quibus Plotæ insulæ Strophades vocatæ sunt. Hi postea cæsi fuerunt ab Hercule in partitione munerum, quę ab Iasone illis heroibus, qui secum nauigarunt, data fuerunt, vt quidam putarunt, inter quos fuit Stesimbrotus. alii quia nauem in Mysiam redire nollent ab Hercule cęsos fuisse maluerunt. Semus, quia cursu vicissent, per inuidiam ab Hercule cæsos tradidit. Nicander Colophonius, quia Boreas sibi tempestatem in insulam Con immisisset, cùm reuerterentur, ab Hercule ob iram trucidatos putauit, at non à generis Leucippi. Neque plura de Borea memorantur ab antiquis. Scripsit Hesagoras in rebus gestis Megarensium Boream, qui Orithyiam rapuit, non ventum, sed iuuenem fuisse Strymonis filium ita vocatum, qui cùm illam in matrimonium à parentibus impetrare non posset, ad rapinam se accinxit, raptámque

que

que in Thraciam deportauit. Quamuis alii non à Borea, sed à populis Thraciæ Boreæ nomine raptam fuisse putarunt, vt ait Ouid. in epist. Paridis:

Nomine receperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit.

Alii deiectam fuisse Orithyiam è præcipiti loco in Ilissum fluuium existimarunt, quæ cum nullibi post inuenta sit, locum dedit fabulæ, quòd eam amatam Boreas in Thraciam asportasset. Quòd Harpyias à mensa senis Phinei expulerint, crediderunt nonnulli Harpyiam, & Erasiam filias fuisse eius senis, quæ cùm parum honestam viuendi rationem complecterentur, paternas facultates immodicè exinanirent, domúmque paternam turpiter exhaurirent. Has ambas cùm filii Boreæ secum abduxissent, putati sunt Phineum egestate faméque liberasse. Quid continuatur sub hac fabula, præter historiam, non reperio. Atque locum aliquem doctioribus etiam relinquo. At nunc de Scylla dicamus.

De Scylla & Charybdi. CAP. XII.

SCYLLA & Charybdis, monstra infesta nauigantibus maximè timenda, existimatæ sunt, quæ fœminæ quondam dicuntur fuisse. Fuit igitur Scylla Phorcynis & Hecates filia, vt sensit Acusilaus: vt verò Homerus, Cratæis, fuit eius mater; quę tamen eadem est, vt Apollon. Acusilaum fortasse secutus scripsit, lib. 4.

ἠὲ παρὰ Σκύλλης στυγερὸν κευθμῶνα νέεσθαι,
Σκύλλης Αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε Φόρκυι
νυκτιπόλος θ' Ἑκάτη, τήν τε κλείουσι Κράταιιν.
Horrendum aut antrum Scyllæ concedere iuxta,
Ausoniæ Scyllæ Phorci de semine natæ,
Noctiuagaque Hecates quæ dicitur vna Crataiis.

Chariclides verò in Cathena, Phorbantis & Hecates filiam fuisse tradidit, Stesichorus Lamiæ. Timæus lib. 21. historiarum non è Phorcyne, sed è Typhone natam fuisse asserit: alii è fluuio Crati. Fuerunt qui dixerint Scyllam fuisse olim filiam Nisi regis Megarensium, quæ capta amore Minois, patris purpureum capillum, quo incolumi ille mori non poterat, vt respondit oraculum, clàm abscidit, patrémque ipsum, & Nisæam ciuitatem Atheniensibus prodidit. nam cùm Athenienses Nisi fines hostiliter inuasissent, ceperunt nonnulla oppida subitis incursionibus, ipsumque Nisũ in vrbẽ Nisæã incluserũt & obsederũt, vt ait Pausanias in Atticis, & Strabo libro 8. Fama est igitur Minoẽ illam in profundum maris deturbasse odio proditionis, quare in mõstrum marinũ versa sit. Alii dicunt illã desperatione captam

cùm è Minoe neglecta relinqueretur post proditionem se in mare præcipitasse & Deorum ira canes additos esse vt illam in monstrum versam assiduè lacerarent. Fuerunt tamen qui duas fuisse Scyllas dixerint, alteram Phorci, alteram Nisi filiam: atque hanc postremam post cæsum capillum cùm illam pater insequeretur, in cirim fuisse conuersam, patrem in haliæetum, aues inter se infensas, vt in lib 1. Georgicorum ait Virg.

Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo:
Quacunque illa leuem fugiens secat aera pennis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus, quà se fert Nisus ad auras,
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Pausa. in Corinthiacis Scyllam Nisi filiam neque in auem mutatã scribit, neq; in monstrum marinũ, quæ patrem Minoi, prodidit, neq; à Minoe vxoré ductam, vt sibi promissum fuerat, sed ipsius Minois iussu in mare deiectam, quę maris vndis, agitata sit, donec ad Scyllęum vocatum promontorium sit delata, vbi tamdiu insepultum iacuit cadauer, quamdiu à marinis volucribus voraretur: vnde locus datus fuit fabulæ. quare ita ad illud allusit Ouid.

Filia purpureum Nisi furata capillum,
Puppe cadens nauis facta refertur auis.

Zenodotus libro 3. Compendiorum, suspensam fuisse inquit Scyllam de prora nauis, in qua vehebatur Minos, & per mare tractam, donec ita interierit. Scyllam verò, quæ dicta est Phorci filia præstantem forma corporis mulierem fuisse memorant, quæ cum Neptuno concubuerit: qua re cognita pharmacum Amphitrite in fontem, in quo se lauare Scylla consueuerat, iniecit, eámque in furorem actam cum se in mare præcipitasset, in monstrum marinum conuertit, vt scripsit Myro Prianeus lib. 5. rerum Messeniacarum. Alii fabulati sunt Scyllam rem habuisse cum Glauco, quòd ægrè ferens Circe, quæ illius amore tenebatur, pharmacis fontem, in quo lauari Scylla consueuerat, infecit; quibus illa pube tenus in varias formas mutata sit. Scylla igitur sua deformitate territa, amissæque formæ desperatione capta, se in mare præcipitauit: quare locum dedit fabulæ, vt ait Zenodotus Cyraneus. Scyllæ formam ita describit Isacius ἓξ μὲν κεφαλὰς ἔχουσα, κάμπης, κυνός, λέοντος, Γοργόνης, φαλαίνης, ἀνθρώπου. ιβ' πόδας. *Sex habens capita, erucæ, canis, leonis, Gorgonis, balanæ, fœminæ: pedes autem duodecim.* qui idem aliorum sententias secutus, diuersam formam illi tribuit. Alii dixerunt oculorum tenus Scyllam pulcherrimam fuisse mulierem, at sex habuisse canum capita, reliquam corporis partem fuisse serpentum. Homerus libro μ. Odysseæ & capita sex, & duodecim pedes illi fuisse scribit, & singula capita habuisse tres

se tres ordines dentium, vt est in his:

ἔνθα δ᾽ ἐνὶ Σκύλλη ναίη δεινὸν λελακῦα·
τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς
γίνεται, αὐτὴ δ᾽ αὖτε πέλωρ κακὸν, οὐδέ κε τίς μιν
γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ᾽ εἰ θεὸς ἀντιάσειεν.
τῆς ἤτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα, πάντες ἄωροι.
ἓξ δέ τέ οἱ δειραὶ περιμήκεες, ἐν δὲ ἑκάστῃ
σμερδαλέη κεφαλὴ· ἐν δὲ, τρίστοιχοι ὀδόντες,
πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλεῖοι μέλανος θανάτοιο.
Hoc habitat grauiter latrans ac Scylla profundum,
Cuius vox similis catulis; monstrúmque verendum,
Ipsa grauis pestis. non si Deus obuius illi
Quis fieret, posset lætari, nilq; timere.
Nanque pedes illi bisseni, collaq; longa
Sunt sex huic, caput horrendum quæ singula monstrant:
Dentibus est ordo triplex, illique frequentes,
Et semper nigræ mortis vestigia seruant.

At Virgilius libro tertio Aeneid. aliter eius formam descripsit in his:

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas vtero commissa luporum.

Fabulati sunt præterea hanc oculos igneos habuisse, & adeò lõga colla, vt vel longinquas naues ad se posset attrahere; quare ita scripsit Apollon. lib. 4.

μήπως σμερδαλέοισιν ἐπαΐξασα γένυσσιν
λεκτοὺς ἡρώων δηλήσεται.
Ne fortè horrendis maxillis concita lædat
Delectos heroas.

Fabulantur igitur quòd quicunque appulissent eò, faciebãt naufragiũ, hominésque ab iis canibus qui erant circa pudenda Scyllæ, vocabantur, vt testatur Virgilius in Sileno:

Quid loquar? aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulychias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Charybdis item voracissima mulier dicitur fuisse, quæ cùm furata esset nonnullas boues Herculi boues Geryonis abigenti, à Ioue fulmine icta fuit, & in illud monstrum marinum versa. Alii tamen ab Hercule cæsam fuisse maluerunt, & à Ioue in monstrum conuersam. at Isacius Mnaseam Pratensem in nauigatione secutus, furtum hoc Scyllæ tribuit, qui illam ab Hercule cæsam fuisse scribit, patris verò Phorcynis opera postea in lebete subiectis

lampadibus coctam reuixisse. Hæc ea sunt ferè omnia quæ de Scylla & Charybdi periculosis maris Siculi scopulis, ab antiquis memorantur. Describuntur ita illi scopuli ab Homero lib. μ. Odyss.

οἱ δὲ δύω σκόπελοι ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
ὀξείῃ κορυφῇ· νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
κυανέη, τὸ μὲν οὔ ποτ' ἐρωεῖ, οὐδέ ποτ' αἴθρη
κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ.
οὐδέ κεν ἀμβαίη βροτὸς ἀνὴρ, οὐ καταβαίη,
οὐδ' εἴ οἱ χεῖρές γε ἐείκοσι, καὶ πόδες εἶεν.
Hi duo sunt scopuli, præacuto vertice cælum
Hic adit, assiduè tegitur qui nubibus atris.
Nulla serena dies hic est, non tempore messis,
Nec quando apricis liuent in collibus vua.
Nec si viginti manibus, pedibúsque vir vllus
Scandere nitatur, poterit, non inde redire.

Alii scopulum paulò inferiùs idem poeta ita describit.

τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει Ὀδυσσεῦ,
πλησίον ἀλλήλων, καί κεν διοϊστεύσειας.
τῷ δ' ἐν ἐρινεός ἐστι μέγας φύλλοισι τεθηλώς.
τῷ δ' ὑπὸ δῖα Χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναρροιβδεῖ,
δεινόν· μὴ σύ γε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν.
Alter erit scopulus depressior optime Vlysses,
Vicini inter se hi (námque hos superaueris artu,
Si libeat) foliísque viret ficulnus ibidem
Maxima, sub qua haurit pelagus diuina Charybdis.
Ter bibit illa die, epotas ter& euomit vndas.
Obserua, ne sorbenti sis inde propinquus.

At Virgil. luculentissimè rem ita expressit, breuissimè libro 3. AEneid.

Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vasto
Sorbet, in abruptum fluctus, rursúsque sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat vnda.
At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.

Strab. lib. 1. vt videtur putasse Homerus, fluxum maris ac refluxum vehementem fieri circa eos scopulos in mari Siculo putauit, quibus in locis cùm grauissimus esset strepitus propter saxorum concauitates, fabulati sunt antiqui canes esse circa latera & inferiores partes Scyllæ, qui illam vorarent. hanc rem ita scribit Isacius: ἡ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον τῆς Σικελίας ἐστὶν ἀκρωτήριον, ἐξέχον εἰς θάλασσαν· οὗ κάτωθεν πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἔχουσαι κοίλους τόπους καὶ σπήλαια, ἐν οἷς καταμένουσι θηρία θαλάσσια. τὰ δὲ

πλεῖον

πλοίων ἐν ταῖς πέτραις ἀκοντιζομένων ἐκ τοῦ τῆς Χαρύβδεως ὕδατος, καὶ συγκλονουμένων, τοὺς ἄνδρας ἐσθίουσιν ἡ Χάρυβδις δὲ καὶ ἡ Σκύλλα πλησίον εἰσίν. ἡ μὲν γὰρ Χάρυβδις περὶ Μεσσήνην ἐστὶν· ἡ δὲ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον. *Scylla promontoriũ est iuxta Rhegiũ Siciliæ, in mare prominens, sub quo sunt saxa multa & ingentia, quæ locos interiùs habent cauos, & speluncas, in quibus habitant monstra marina. vbi nauigia fuerint ijs petris ab aqua Charybdis illisa & euersa, tunc homines ab illis feris vorantur, Charybdis autem & Scylla vicinæ inter se sunt: atque Charybdis est iuxta Messanam, Scylla iuxta Rhegium.* Dictæ sunt idcirco mulieres hę fuisse, quòd illa forma fuerit scopulorũ, vt procul spectantibus mulierum formam præ se ferrent. nam, vt traditũ est in opticis, pro distantia spectantium, & pro situ rei collocatæ, multa sunt quæ aliam atque aliam formam, vel plantæ, vel animalis, vel regionis præ se ferant. illud autẽ ita esse declarauit his verbis Apollonii Rhodii enarrator, quod etiam scriptum fuit ab Agatharchide lib. 7. rerum Europicarum. *ἀκρωτήριον δέ ἐστιν ἡ Σκύλλα, ἐξέχον εἰς θάλασσαν, ὁμοίωμα καὶ πρόσωπον ἔχον γυναικός. κάτω δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου εἰσὶ πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἔχουσαι κοίλους τόπους καὶ σπήλαια, ἐν οἷς θαλάσσια θηρία μένουσιν.* Et ne omnia Græca hic asscribam, sententiam tantum ita explicabo: Scylla promontorium est in mare prominens, forma facieque muliebri. sub ipso promontorio petræ sunt ingentes & complures, quæ locos concauos & speluncas habent interiùs, in quibus habitant feræ marinæ. Quæcunque igitur nauigia compulsa fuerint ab vndis vel à tempestate Charybdim, ibidem submersa ab ipso mari absorbentur, at quæ ab vndis Charybdis agitata rursus & compulsa in asperas & latentes Scyllæ petras irruerint, quassantur & disrumpuntur; postea feræ illæ monstráque marina multiplicia exeuntia, homines è nauibus colligentes edunt. Quidam diligentiùs rem explicantes maris traiectum septem stadiorum esse inter Italiam Siciliámque tradiderunt, qui πόρθμος siue fretum fuit appellatus. atque ex tribus Siciliæ promontoriis Lilybæo, Pachyno & Peloro, Pelorus Italiam prospectat, sub quo sita fuisse dicitur Charybdis. ex huius regione Scylla fuit in Italia sub alio promontorio ex illa Italiæ parte in mare prominente, quòd similitudinem ac speciem haberet mulieris. Dicta est Scylla à poetis habere canes, qui è lateribus pectoréque promineant, & interimant nauigantes, quoniam ex inferiore loco, è concauitate saxorum scilicet, in qua latent, exeuntes, séque superiùs ex eius latere extollentes, exire è pectore feræ illæ videantur. fuit igitur scopulus, & profunditas aquarum, & forma eius scopuli, quæ fabulæ locum dedit. Cùm Hercules iuxta hæc loca nauigasset, magnámque partem illarum boum quas secum vehebat, amisisset, dictus est interemisse Charybdim, quia machinis quibusdam locum illum expurgauit, & in posterum

nauigabilem fecit, ita vt neque Scyllæ neque Charybdis vllum ad posteros vestigium manserit. dicta fuit autem Scylla ἀπὸ τοῦ συλᾶν, à spoliando scilicet, vel à σκύλλειν vexando: quamuis ἀπὸ τῶν σκυλάκων, à catulis, quidam putarint. at Carybdis ἀπὸ τοῦ χάσκειν ab hiãdo, & ῥοιβδῶ sorbeo, nominata est. ¶ Ego sanè virtutũ vitiorúmque naturam sub hac fabula contineri crediderim, quia cùm inter duo pericula nauiget is qui ex altera parte Scyllam, ex altera Charybdim habeat, solus denique tutus & incolumis euadit, qui neutri horum periculorum magis adhæserit: hoc quid aliud significat, quàm quod scribitur ab Aristotele in Ethicis, virtutem esse medium duorum extremorum, quæ ambo sunt vitandã? Vt autem vitia deuitaremus extrema, his partim fœmineas formas vt inuitantib. ad se tribuerunt, partim figuras immanissimarum ferarum; quippe cùm eò accedentibus calamitates proponerent, & vitę ac facultatum iacturam, cùm canes, & varia monstra horribilia his adiunxerint, quæ inhærentes vorarent. Nam quid aliud est vita mortalium, quàm assidua inter varias molestias & illegitimas voluptates nauigatio? is autem vnus, qui sanctè piéque vixerit, & qui vitia vtrobique existentia deuitauerit, incolumis in patriam, quod beatarum est animarum post hanc vitam concilium, cui præest Deus, peruenire poterit. Sed quoniam in errores aliquando collabi omnibus facilè est, & plerisque contingit, si quis illis scopulis appropinquarit, continuò est inde totis viribus recedendum. nemo est enim ex omnibus hominibus, qui non ab ipsa natura ad voluptates incitetur. Idcirco poetarum omnium præstantissimus Homerus multis amissis inde vix abnauigantem fecit Vlyssem: quia pauci sunt viri fortes in periculis; & multo pauciores prudentes, vbi semel voluptatum facti sunt captiui, nec ab illis postea explicare se facilè possunt. Dicitur Scylla in hoc monstrum à Circe conuersa fuisse, cùm mulier esset pulcherrima, quòd omnes qui declinant à ratione, rectóque viuendi instituto, brutorum animos induant. Quid enim Circen esse dicebamus? an non titillationem naturæ ad voluptates incitantem? cùm vellent igitur demonstrare antiqui (vt summatim dicam) plenissimam esse difficultatem & periculorum vitam humanam, nauigantíque inter duos grauissimos scopulos simillimam; quæ si parum sapienter gubernetur, voluptatibus allecti homines in maximas miserias incident: hæc de Scylla & Charybdi excogitarunt: quæ iucundissimis narrationibus & fabulosis vestierunt, vt qui parum salutis suæ alioquin essent studiosi, saltem suauitate figmentorum ad audiendam vitæ rectè instituendæ rationem allicerentur. Alii crediderunt hanc fabulam ad moderationem sumptuum spectare, quippe cùm incauti in fœnus incidant, tanquam in Scyllæum fretum, vnde omnium facultatum vno tempore postea fit iactura, quod videtur

detur innuiſſe Cicero in orat. pro Pub. Sextio. At nunc de Orione dicamus.

De Orione. CAP. XII.

ORION ille, qui, vt traditum eſt in fabulis, fuit inter ſidera collocatus, Hyrieo Neptuni filio & Alcyone natus fuiſſe dicitur, de quo ſcriptum eſt ab Euphorione his verbis: Ὑριεὺς ὁ Ποσειδῶνος καὶ Ἀλκυόνης μιᾶς τῶν Ἄτλαντος θυγατέρων, ᾤκει μὲν ἐν Ταναγρᾳ τῆς Βοιωτίας· φιλοξενώτατος δὲ ὤν, ὑπεδέξατό ποτε καὶ θεούς. Ζεὺς δὲ καὶ Ποσειδῶν καὶ Ἑρμῆς ἐπιξενωθέντες αὐτῷ, καὶ τὴν φιλοφροσύνην ἀποδεξάμενοι, παρῄνεσαν αἰτεῖν ὅ τι ἂν βούλοιτο. ὁ δὲ, ἄτεκνος ὤν, ᾐτήσατο παῖδα. λαβόντες οὖν οἱ θεοὶ τὴν τοῦ ἱερουργηθέντος αὐτοῖς βοὸς βύρσαν, ἀπεσπέρμηναν εἰς αὐτὴν, καὶ ἐκέλευσαν κρύψαι κατὰ γῆν, καὶ μετὰ δέκα μῆνας ἀνελέσθαι. ὧν διελθόντων ἐγένετο ὁ Οὐρίων, οὕτως ὀνομασθεὶς διὰ τὸ οὐρῆσαι ὥσπερ τοὺς θεούς· ἔπειτα κατ' εὐφημισμὸν, Ὠρίων. *Hyrieus Neptuni & Alcyones filius, quæ vna fuit è filiabus Atlantis, aliquando in Tanagra ciuitate Bœotiæ habitauit. cùm verò benignus eſſet aduerſus hoſpites, Dij quoque dicuntur in eius hoſpitium acceſſiſſe. Iupiter autem & Neptunus, & Mercurius ab illo liberaliter tractati, eiúſque benignitate delectati propoſuerunt, vt quodcunque liberet, peteret. Hic cùm adhuc eſſet ſine filijs, filium popoſcit. Tum verò Dij pellem mactati bouis ſibi capientes in ipſam ſemen profuderunt, iuſſerúntque illam ſub terram occultare, neque ante decimum menſem aperire: quibus menſibus peractis natus eſt Vrion, qui ita vocatus eſt, quòd quaſi minxiſſent Dei: at verò propter deuitandam turpitudinem vocis, poſtea dictus fuit Orion.* Neque enim, vt quidam arbitrati ſunt, dicitur ex vrina, ſed è ſpermate natus fuiſſe. Cùm verò è ſemine trium Deorum natus dicatur illum Lycophron tripatrem ita vocauit:

> στεφηφόρον βοῦν δ' ἡνὸς ἀρταμος δράκων
> ῥέξει τριπάτρῳ φασγάνῳ Κανδάονος,
> *Bouem coronatum grauis coquus draco*
> *Cædet tripatris enſe olim Candaonis.*

Fuit enim Candaon primum apud Bœotos, poſtea Orion vocatus. Iſacius non Mercurium, ſed Apollinem vna cum duobus Orionis patribus connumerauit. Atque Colonia fuit vxor Hyriei, cui pellis illa ſeruanda data fuit. Scriptum reliquit Dorion in libro de piſcibus, Orionem fuiſſe Neptuni & Brylles Minois filiæ, quæ ſententia fuit etiam Heſiodi. Pherecydes Neptuni & Euryales filium inquit, vt ait Apollodorus libro primo Bibliothecæ. At Zezes, qui commentarios in Heſiodum ſcripſit, Orionem inquit fuiſſe Hyriei & Brylles filium, quæ Brylle fuit Minois. Quod autem venator fuerit Orion, teſtantur nomina ipſorum canum, quos ille in venationes alebat. nam niſi venator fuiſſet, nunquam probabile videretur, niſi fuiſſet inſanus, vt

Leucomelænam, Mæram, Dromim, Ciſſetam, Lampurim, Lycoctonum, Ptoophagum, Arctophonum, aliósque complures canes aleret, qui illius commemorantur. Huic ſororem addiderunt Candiopen. Nicandri verò enarrator Orieum, non Hyrieum vocauit Orionis patrem. Fabulantur hunc munus à patre Neptuno impetraſſe, vt tam ſuper vndas, quam ſuper terram poſſet incedere. Alii tamen tantæ fuiſſe magnitudinis ſenſerunt, vt nulla eſſet tanta profunditas, è qua non humeri ſaltem extarent è mari, quam ſententiam ſecutus Virgilius ita ſcripſit libro decimo:

quam magnus Orion
Cum pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna viam ſcindens, humero ſupereminet vndas.

Qui cum poſtea in Chium ad OEnopionem veniſſet, Aeropen illius vxorem vitiare conatus eſt. Id grauiter ferens OEnopion comprehenſo Orioni oculos effodit; & mox extra ſuam regionem eiecit: qui poſtea in Lemnum profectus à Vulcano perbenignè excipitur. tum Vulcanus eius miſertus Cedalionem vnum è famulis Orioni ducem viarum dedit, qui in orientem ad Solem profectus ab eo ſanitati reſtitutus eſt, ac lumen recuperauit. Deinde contra Oenopionem arma ſuſcepit, quem in eius auditum aduentum ciues ſub terra occultarunt. hunc vbi non ſperaret ſe ampliùs poſſe inuenire Orion, in Cretam contendit, vbi venationi operam daret. Enimuero non in Aerope ſolùm vxore OEnopionis, qui fructus eſſet tentatæ per vim alienarum mulierum pudicitiæ experiri voluit: quem fabulantur Pleiades Atlantis & Pleiones Oceani filias vnà cum illarum matre perſecutum in Bœotia per quinquenniũ aſſiduè; quibus etiã potitus eſſet niſi per Iouis miſericordiam, à quo precabantur auxilium, inter ſidera fuiſſent relatæ. Dianæ quoque, cùm vnà venaretur, aiunt vim inferre voluiſſe, quare illius iuſſu occiſum fuiſſe, vt in his teſtatur Euphorion: συγκυνηγῶν δὲ τῇ Ἀρτέμιδι, ἐπιχειρῶν αὐτὴν βιάσασθαι. ὀργισθεῖσα δὲ ἡ θεὸς, ἀνέδωκεν ἐκ τῆς γῆς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀστράγαλον, ἀπέκτεινε. *Cùm verò vnà cum Diana venaretur, illi vim inferre conatus eſt. At Dea irata ſcorpium è terra excitauit, qui illius talum percutiens interemit.* At Horatius libro tertio Carminum illum ab ipſa Diana ob tentatam pudicitiam ſagitta cæſum fuiſſe ſcribit in his:

& integra
Tentator Orion Dianæ
Virginea domitus ſagitta.

Alii fabulati ſunt, inter quos fuit Diocles in lethiferis pharmacis, Orionem puerum inſigni forma fuiſſe à Diana amatum, quæ etiam illi nubere decreuerat: quippe cùm Aurora etiam dicatur

illum

illum raptum ob formam in Delum aſportaſſe. Id cùm Apollo grauiter ferret, fruſtráque ſororem ſæpius reprehendiſſet, nactus eſt ſatis aptam ita opportunitatem Orionis occidendi. Nam cùm aduenientis Orionis caput prominens ex vnda longinquum Apollo vidiſſet, propoſito præmio artis cõtendit cum ſorore quòd non attingeret illud ſignum ſagittis: at illa oſtentandæ artis ſtudio accenſa ſagittam in fronte Orionis infixit, qua re poſtea cognita dolore commota impetrauit à Ioue vt ille inter ſidera referretur. Corinnus autem Delius, qui Tanagræum fuiſſe inquit Orionem, multáque loca manſuefeciſſe, & venenatis animalibus expurgaſſe, hunc idcirco interiiſſe memorat, quia inter venandum cum Latona & Diana gloriaretur, quòd nullum animal ferum ipſum vitare poſſet: ea re Deæ indignatæ dicuntur ſcorpium excitaſſe, à quo occideretur: qui ſub ſaxo quodam latuit, donec eò accederet Orion. Eſt enim ſcorpiorum conſuetudo vt ſub ſaxis lateant, ſicut Sophocles ait in captiuis:

ἐν παντὶ γάρ τι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.
Saxo ſub omni deliteſcit ſcorpius.

Tũ verò cùm pes Orionis fortè ſaxo appropinquaſſet, ab eo ſcorpio ictus interiit, ac demũ Dianę miſericordia inter ſidera & ipſe & ſcorpius relati fuerunt. Quidam maluerunt occiſum fuiſſe à Diana, quia illam inuitaſſet vt diſco ſecum luderet. Alii quia vim Opi vni è virginibus, quæ Dianam ex Hyperboreis ſecutæ fuerant, inferre voluerit, à Diana confixum ſagittis exiſtimarunt, vt ait Apollodorus libro primo. Neque verò ipſius ſolùm Orionis magna fuit arrogantia, ſed etiam Side eius vxor dicitur auſa fuiſſe cum Iunone de forma contendere, quare ad inferos fuit ab illa deiecta. Scripſit Nicander in Theriacis ſcorpium immiſſum Orioni à Diana, quia peplum Dianæ etiam apprehendere, cùm illam violare niteretur, auſus ſit impuris manibus, vt patet ex his:

τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
σκορπίον ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπέχρα
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠρίωνι,
ἀχράντοιο ὅτε χερσὶ θεῆς ἐδράξατο πέπλων
αὐτὰρ ὅγε στιβαροῖο κατὰ σφυροῦ ἤλασεν ἴχνος
σκορπίος ἀπροϊδὴς ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶϊ λοχήσας.
Grandine ſignatum Titanis at inde puella
Scorpion immiſit, qui cuſpide ſurgat acuta,
Bœoto vt meditata necem fuit Orioni:
Impuris auſus manibus quia prendere peplum
Ille Deæ eſt, talum percuſſit ſcorpius illi,
Sub paruo lapide occultus veſtigia propter.

Atque ſcorpii idcirco forma ad ſempiternam memoriam dicitur fuiſſe inter ſidera relata. Orionem non fuiſſe poſtea inter ſidera relatum, ſed fictum id & excogitatum fuiſſe ad alicuius gra-

tiam, testatur Pausanias in Bœoticis, qui sepulchrum fuisse Orionis apud Tanagræos memoriæ prodidit. Hæc tot fabulosa de Orione ab antiquis sunt tradita: è quibus sententiam illorum eliciamus.

¶Orion fuit Neptuni & Iouis & Apollinis filius. ex horum semine nimirum in pellem bouis inclusо natus. Quid hoc est monstri Diiboni? an potest vnus esse multorum parentum filius? hæc in elementorum generatione vera esse possunt, cùm omnia sint in omnibus. Est enim mare, in quo semen includitur, taurus, tum ob fremitum, tum etiam ob impetum, cùm à ventis incitatur: atque illud manifestiùs est semen omnium elementorum, cùm manifestiùs aqua ob calorem Solis mutationem patiatur. Excitat igitur vis Apollinis vapores ex aqua, eósque extenuans non sine quodam spiritu innato in aera extollit: atque quòd Iupiter aer, Neptunus in aqua diffusus sit spiritus, & δυώαμις ζωῦσα, patuit. Horum igitur trium Deorum viribus commistis, gignitur ventorum & pluuiarum & tonitruum materia, quæ Oriō dicta est. Cùm verò subtilior aquæ pars, quæ extenuatur, supernatet, dixerūt Orionem à patre imperasse, vt super aquas incederet. Vbi materia illa extenuata in aera dilatatur & diffunditur, dictus est Orion venisse in Chium, qui locus à fundēdo nominatur: nam χέειν fundere significat. At cùm ibi Aeropen violare conetur, extra regionem eiicitur priuatus lumine, quia necesse est eos vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere. per quem locum diffusa materia primam vim ignis quodāmodo labefactari sentit. Est enim omnium quæ mouentur motu non naturali, vis maxima in principio, at in fine minima, cùm illa sensim in itinere deficiat. Excipitur Orion benignè à Vulcano, & ad Solem profectus pristinæ sanitati restitutus, inde in Chium reuertitur. Hoc sanè nihil aliud est, quàm circularis elementorum, & mutua inter se generatio & corruptio. Fabulantur hunc à Diana sagittis cęsum, quòd illam attingere ausus sit, quia cùm vapores ad supremam partem aeris ascenderint, ita vt Lunam videantur nobis aut Solem attingere, Lunæ vis hos congregat, & in imbres aut ventos conuertit, & ita suis sagittis cædit ac deorsum mittit, cuius Lunæ vis est tanquam fermentum in his rebus faciendis. Dixerunt postea Orionem occisum fuisse & in cœleste signum conuersum, quoniam sub Orionis exortum frequentes fiunt pluuiæ, & venti, & tonitrua. Hoc signum, quia ita formatum est, vt stricto gladio in taurum infigat, & propinquas Pleiades insequatur, dictus est obuius factus Pleiadib. in earum amorem incidisse, ac illas persecutus fuisse: quæ quidem Pleiades dictæ sunt ἀπὸ τοῦ πλήθεος, ab anno scilicet, cum suis ortibus æstatis & hyemis initium significent. Cum verò Orion oppositum habeat scorpionē, videtur semper illum fugere ex eodem hæmisphærio, quare de illo fabula

confiđa eſt. Atque tot breuiter ea ſunt, quæ pertinent ad phyſicam rationem. Cum multa paſſum fuiſſe propter libidinem dixerint Orionem antiqui, ſignificare voluerunt nihil illegitimũ non fore calamitoſum. Alii inuiſam eſſe Diis immortalibus & iniucundam omnem arrogantiam per hãc fabulam ſignificari maluerunt, cum ſoli Deo, ſi qua in re præſtiterimus, honor & gloria pro illa præſtantia à nobis tribuenda ſit. Nam idcirco Deorum iuſſu à ſcorpione ićtus interiit Orion, quòd Diis etiam præſentibus gloriaretur, quod nulla eſſet adeo immanis fera, quæ illum poſſet deuitare. At nunc de Arione dicamus.

De Arione. CAP. XIIII.

ARION patria Methymnæus, quibus ortus ſit parentibus, non conſtat, quos ego ſanè obſcuriſſimos fuiſſe crediderim: quippe cum ſolus fortunæ euentus, & ars recte pulſandæ citharæ Arionem ipſum illuſtrauerint. Nonnulli tamen hunc Neptuni filium ex Oncæa nympha ſatum arbitrati ſunt. Alii ex Autoloe, alii è Terra genitum maluerunt. Floruit autem Arion quo tempore Periander Corinthii imperauit, vt ait Herodotus in Clio. Scribit hunc Herodotus primum Corinthii apud Periandrum tyrannum diu fuiſſe, ac poſtea cupiuiſſe in Italiam & in Siciliam nauigare, vbi cùm ingentem vim pecuniarum meruiſſet ob artis ſuæ præſtantiam, tum rurſus optauit Corinthum redire. Hic cum eſſet Tarenti, nullis nautis ſe ſuaque committere, quàm Corinthiis maluit: mercatus eſt igitur atque conuenit de naulo cum hominibus Corinthiis. quos cùm ſibi inſidias ſtruere plurimum à terra diſtantes perſenſiſſet, vt ipſo cæſo pecunia tutò potirentur, rogauit vt liceret ſaltem cygnorum more ſibi funebre carmen canere, hiſque pecuniam profudit, vt ea ratione experiretur, an animos illorũ placare poſſet. Illi igitur his minimè perſuaſi, iuſſerũt vt vel ſe ipſum occideret, quò ſepulturam conſequeretur, vel in mare quàm citiſſimè deſiliret. At Arion ita ſpe fruſtratus, cùm ſentiret illos nulla cantus ſuauitate deliniri, vbi legem Orthiam cecini ſſet, ſe cum toto apparatu, quem cantaturus ſuſceperat, in mare de prora deiecit: deinde nautæ Corinthum adierunt. Dicuntur delphines hunc in Tænarum expoſuiſſe, quos, dum ferretur, ſuauitate cantus pro mercede demulcebat. Atqui rem totam non minùs luculenter expreſſit Ouidius libro ſecundo Faſtorum, quàm Plutarchus etiam in conuiuio, vt eſt in his carminibus:

Quod mare non nouit, quæ neſcit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpe ſequens agnam lupus eſt a voce retentus,
Sæpe auidum fugiens reſtitit agna lupum.

Sæpe canes, leporésque vna iacuere sub vmbra:
Et stetit in saxo proxima cerua leæ.
Et sine lite loquax cùm Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia sæpe tuis fertur vocalis Arion,
Tanquam fraternis, obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleuerat vrbes,
Captáque erat Lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens, puppim conscendit Arion;
Atque ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventósque, vndásque timebas.
At tibi naue tua tutius æquor erat.
Námque gubernator districto constitit ense,
Cæteraque armata conscia turba manu.
Ille metu pauidus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridéntque moram, capit ille coronam.
Quæ posset crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit vndas.
Spargitur inpulsa cærula puppis aqua.
Inde (fide maius) tergo delphina recuruo.
Se, memorant, oneri supposuisse nouo.
Ille sedet, citharámque tenet, preciúmque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.

Arion igitur cum eo apparatu Corinthum profectus rem totam Periandro aperuit, qui cùm priùs non credidisset, Arionem dedit in custodias, nautásque ad se aduocatos, quid audissent de Arione, percunctatus est. cùm illi dicerent eum esse incolumem in Italia, quódque illum Tarenti reliquissent, accersitus est illuc Arion qualis in mare desilierat: tum obmutuerunt nautæ, neque facinus negare quidem ausi sunt: quare vltimo supplicio fuerunt affecti. Fuit eximius omnino citharœdus Arion, ac poeta nobilis dithyrambicus, nemini mortalium secundus eo tempore in arte rectè pulsandæ citharæ, ac neque Philoxeno quidem Cytherio, cuius nomen celeberrimũ fuit ob hanc ipsam artem, vlla re inferior, quẽ cyclicos choros primum omniũ inuenisse scripsit Hellanicus in Cranaicis, & Dicæarchus atque Demarchus in libro de Dionysiacis certaminibus, quamuis Antipater & Euphronius in suis commentariis inuentum illud Lago Hermioneo tribuerint. Fabulati sunt præterea antiqui delphinum illum, qui seruauit Arionem, ad perpetuam illius beneficentiæ memoriam inter

sidera

ſidera fuiſſe relatum, vt ait Ouidius ibidem:

Dÿ pia facta vident: aſtris delphina recepit
Iupiter, & ſtellas iuſſit habere nouem.

Alii tamen maluerũt delphinum inter ſidera fuiſſe relatum, quia Neptuno conciliarit Amphitriten, at Hermippus quia dux in honorem Apollinis fuerit Cretẽſibus in Delphos. Lucianus in dialogis marinorum Deorum eam pecuniam Corinthi illum comparaſſe inquit, cum eſſet apud Periandum: atque nauiganti ad Methymnæos in patriam, iſtud contigiſſe. Atque tot ab antiquis dicta fuerunt de Arione: quæ quòd fabuloſa ſint, nemini obſcurũ eſt. Nam quæ de delphinis dixerunt antiqui, quòd homines ab iis ſeruati fuerint, ſomniis ſimillima ego eſſe cenſeo, quippe cùm ſit eadem ſemper animalium natura, neque tamen quiſpiam ab illis ad hæc vſque tempora ſeruatus narretur à delphinis: & tamen infinitus propè eſt numerus eorum qui in mari perierunt: at cùm in mare ſe præcipitaſſet, magis probabile eſt natantem & veſtibus ſuſtentatum Arionẽ à nautis Tænariis fuiſſe exceptum, & in naui cui picti fuiſſent vtrinque in prora delphines in Tænarum fuiſſe portatum: vt ſcriptum reliquit Antimenides in primo libro hiſtoriarum.

¶ Verùm vt ſententiam tandem antiquorum ex his exprimamus, ſignificare voluerunt per hanc fabulam, omnium ſcelerum Deos eſſe vltores: quippe cum animalia quoque rationis expertia & vocis, ſoleant aliquando Diis ita volentibus eſſe ſceleratorum accuſatores, & innocentibus hominibus opem ferre: omnéque beneficium Diis gratum contingere, quod in virum bonum confertur. At de Arione ſatis, nunc de Amphione dicamus.

De Amphione CAP. XV.

AMPHIONEM etiam citharœdum non ſolùm muſicæ artis peritia, ſed etiam fortunæ inconſtantia, & calamitatum cumulus illuſtrauit. Fabulantur hunc & Zethum eius fratrem fuiſſe Iouis & Antiopes filios: nam Antiope filia Nyctei & Androthoes à Ioue in Satyram conuerſo compreſſa fuit, atque grauida facta Nyctei patris minis territa in Sicyonem ad Epopeum profugit, vbi cùm Zethum & Amphionem peperiſſet, illos dedit in Cithæronem cuidam bubulco alendos. Nycteus grauiter ferens filiæ fugam, cùm hortatus fuiſſet Lycum fratrem negotium ne negligeret, moritur. at Licus cum delecta manu militum repentino aduentu Epopeum trucidauit vrbe potitus, captiuámque reduxit Antiopen, quam Dircæ vxori in cuſtodias dedit. nec multo pòſt collecta paſtorum manu, cùm cognouiſſent ex alumno qui eſſent, Zethus & Amphion ipſum patruum & Dircen ceperunt & ipſi repentino aduentu, Dircéque crudeliter agreſti

tauro alligatam laniari studentes, laniata moniti sunt à Mercurio vt Lycum imperare permitterent, vt scriptum fuit à Nicocrate in rebus Cypriis. Sic autem de illa Antiope quòd odio esset patri, meminit Apollonius libro quarto:

οἷα μὲν Ἀντιόπην Εὐώπιδα μήσατο Νυκτεύς·

Oderat Antiopen sic lapso tempore Nycteus.

Alii crediderunt Antiopen Amphionis matrem, filiam fuisse Asopi, vt scripsit Apollonius lib. 1.

ἐν δ' ἔσαν Ἀντιόπης Ἀσωπίδος υἱέε δοιὼ,
Ἀμφίων καὶ Ζῆθος· ἀπύργωτος δ' ἔτι Θήβη
κεῖτο πέλας.

Zethus & Amphion aderant duo pignora clara
Asopi Antiopes: nondum turrita manebant
Mœnia Thebarum.

Diophanes lib. 1. Poeticarum historiarum, vbi scripsit de Antiope matre AEtæ, Amphionem & Zethum non Iouis, sed Theoboontis filios fuisse inquit, quod etiam testatur Zez. histo. 13 chil. primæ. Epimenides Corcyræus Amphionem scripsit tractandis lyræ fidibus Mercurio vsum fuisse magistro, atque adeò admirabilem fuisse illius cantum, vt feræ & saxa illum sequerentur, non minùs quàm Orpheum Calliopes filiũ, vt ait Pausanias in Bœoticis: nam hanc etiam lyram à Musis primùm accepisse scriptum reliquit Antimenides libro 1. historiarum, & Pherecydes libro decimo. At verò Dioscorides Sicyonius ab Apolline lyram illi datam fuisse memorat. Hanc autem celebritatem nominis in musicis consecutus est Amphion, quòd ob affinitatem cum Tantalo modulos edoctus fuit à Lydis, primúsque tres chordas addidit tetrachordo à superioribus musicis inuento, vt ait in libro primo de Musica Aristocles. nam ferunt hunc neten chordam ante portam postea Thebanam ipsum inuenisse, vnde porta nomen sortita fuit. Dicuntur Zethus & Amphion antequam Thebæ conderentur, exiguum Thespiensium pagum Etresim vocatum habitasse, vt testatur Strabo libr. 9. Enimuero cùm Amphion & Zethus suspectas haberent vires Phlegyarum hostium per id tempus, vt ait Pherecydes, Thebas muris ac turribus munierunt, vt essent tutiores ab hostium incursionibus. non enim audebant sine muris ac turribus habitare, vt ait Homerus in Odysseæ libro λ.

τὴν δὲ μετ', Ἀντιόπην ἴδον Ἀσωποῖο θύγατρα·
ἣ δὴ καὶ Διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι,
καί ῥ' ἔσχεν δύο παῖδ' Ἀμφίονά τε Ζῆθόν τε·
οἳ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο,
πύργωσάν τ', ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο
ναιέμεν εὐρύχορον Θήβην, κρατερώ περ ἐόντε.

Post hanc Antiope Asopi mihi filia visa est:
In Iouis amplexum quæ iactat se isse, gemellos

Et Ze-

Et Zethum peperisse simúlque Amphiona clarum:
Qui portis septemgeminis, & turribus altis
Cinxerunt Thebas, nec enim sine turribus ausi
Incolere inuictu quamuis hi viribus essent.

Fabulati sunt igitur saxa sua sponte assiliisse, murúmque extructum fuisse, dum Amphion lyram suauiter pulsaret, vt ait Horatius in arte poetica:

Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet.

Dicitur hæc ciuitas septem habuisse portas, quæ nominabantur: Electris, Prœtis, Neitis, Crenæa, Hypsista, Ogygia, Homolois. vocatæ sunt Thebæ, vt sensit Zezes, à patre conditorum; vel quòd magis placet, à Thebe nympha filia Promethei, quæ illis fuit affinitate coniuncta, vt scripsit Pausanias in Bœoticis. inquiunt Thebas, post multas infelices dimicationes, quæ illi ciuitati contigerunt, ab Alexandro Macedoniæ rege euersas fuisse, quo tempore Thebani bellum aduersus ipsum Alexandrũ in Persas arma parantem susceperunt. quæ ciuitas quoniam per cantum extructa non poterat nisi per cantum euerti, diruta est Ismenia quodam flebiles numeros cum tibia accinente, vt scriptũ fuit à Callisthene. veruntamen idem Alexander, qui iusserat Thebas solo æquari, ad gratiam cuiusdam athletæ, qui ter victor ab illo coronatus fuerat, instaurauit. quod ita significauerat oraculum:

Ἑρμῆς, Ἀλκείδης, καὶ ἱμαντομάχος Πολυδεύκης,
οἱ τρεῖς ἀθλήσαντες ἀναχτίσουσί σε Θήβη·
Alcides, Pollux, nymphâque Atlantide cretus,
Mox instaurabunt euersis mœnia Thebis.

Aiunt primum omnium mortalium Amphionem aram dicasse Mercurio, quòd ab eo lyram accepisset. At quoniam felicitatem æquo animo perferre non minùs difficile est, quàm aduersos fortunę euentus, idcirco effectum est, vt nimium gloriaretur Amphion ob artis prętantiam, & in Latonam, eiúsque filios contumelias coniecerit: quòd Dea nulla re hominibus præstaret, atque eius filii rudes habendi sint & imperiti si secum conferantur, cùm ipse multo sit peritior Apolline. Dicunt his contumeliis iratas Deas pestilentiam in domum Amphionis excitasse, qua ipse cum tota familia deletus est. Et Zethus, cùm mater ipsa genitum ex se filium ob certam noxam peremisset, ægritudine animi contabuit. ¶ Dictus est Amphion Iouis & Antiopes filius, quoniam musica exercitatione conficitur plerumque, atque omnes viri præstantes Iouis filii ab antiquis dicti sunt, vt explicauimus superiùs. Hunc & Orpheum fuisse AEgyptios, & magorum scientia excelluisse ait Pausanias in posterioribus Eliacis. Aiunt hunc musicę fuisse peritum, & saxa ac feras, quò vellet, du-

solitum: quoniam per orationis suauitatem duros & agrestes homines mansuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuitatúmque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cæteros ad humanitatem, mansuetudinémque reuocauerat, cùm ob felices rerum successus nimium factus fuisset insolens, Deósque vel ipsos paruifaceret, vltimo supplicio affectus est, cùm nemo impunè Deum aut Dei cultum parui faciat, nedum contemnat. At nunc de Halcyonibus dicatur.

De Halcyonibus. CAP. XVI.

FVIT Halcyon Canobes & Æoli filia, vel Aeoli vt ait Lucianus in Halcyone inscripto dialogo, sicuti testatus fuit Alexander Myndius, fuítque vxor Ceycis. At Ceyx fuit rex Trachiniorum, qui cùm nobilitate, opibus, & forma corporis excelleret, se vel Diis immortalib. æquare ausus est, & Deorum nominibus, appellauit. nam Ceyx seipsum Iouem, Halcyonen appellauit Iunonem illam arrogantiam Iupiter grauiter ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeò fæuam tempestatem immisit, vt Ceyx, & omnes qui cum Ceyce nauigabant, naufragium passi perierint: sicuti testatur Polyzelus in iis quæ scripsit de Rhodo. Fabulantur postea cadauer agitatum ab vndis ad litus, & ad eam speculam appulsum fuisse, ad quam sępe veniebat Helcyone prospectura an Ceyx accederet: quo viso illa miserabiliter conquesta dicta est Iouis misericordia in auem sui nominis mutata cùm se è specula in mare præcipitasset: tunc etiam Ceyx conuersus est in cerylum: sic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Carystius Antigonus. Hoc tamen nonnulli dixerunt factum fuisse Luciferi & Thetidis misericordia, at non Iouis. Hanc rem ita breuiter complexus est Euripides in Iphigenia in Tauris:

ὄρνις, ἃ παρὰ τὰς πετρίνας
πόντου δειράδας ἀλκυὼν
ἔλεγον οἶτον ἀείδεις,
εὐξύνετον ξυνετοῖσι βοὰν,
ὅτι πόσιν κελαδεῖς ἀεὶ μολπαῖς.
Saxosa ponti qua ad iuga
Auis colis fortè Halcyon,
Lugubrem resonans luctum;
Notam prudentibus vocem,
Quòd concinis tuum maritum cantibus.

Hæ aues dicũtur esse magnitudine passeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero: maréśque à fœminis vbi illi consenuerint, gestari super alis. enimuero vbi fuisset Halcyon in auẽ conuersa, eiúsque oua quæ cõtinuo pepererat ni mari voluerentur, quia maxima orta fuisset tempestas, Iupiter misertus dies quatuor-

quatuordecim per mediam hiemem illi cōcessit, quibus & parere per tranquillitatem maris & excludere posset: quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiunt Græci, vocarunt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus;

χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ·
ἀλκυόνες, γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα
ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσαις τέ περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.
Halcyones sternunt spumantes marmoris vndas,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat algas:
Halcyones, supra volucres Nereides almæ
Quas dilexerunt, quibus est ex æquore præda.

Dictæ fuerunt Halcyones quòd in mari pariant, cùm ἅλς sit mare ac κύειν, parere. Inquiunt Halcyones circa conuersiones Solis hybernas nidulari, nidúmque mirabili structura componere ad formam piscatoriæ nassæ: tanta verò duritie, vt neque ferro, neque saxis pertundi possit, quem conficiunt ex acicularum spinis, quas belonas vocant, ídque facere cùm primùm grauitatem ventris sibi adesse senserint. vbi absolutus nidus perfectúsque fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an fatiscat ex aliqua parte: atque huic os miro artificio ad sui corporis magnitudinem tantum relinquunt, vt scripsit Solensis Clearchus in eo libro, quem scripsit de Torpedine pisce, & Plutar. in libello de amore parentum erga filios. Dicuntur inter has aues esse adeò salaces mares, vt senescentes vel in ipso coitu moriantur, vt scripsit idem Clearchus in Terrore, & Isacius in Lycophronem. Neque tamen prætermittendum est illud, quod scriptum est ab Hegesandro de Halcyonibus in suis commētariis, Halcyones fuisse Gigantis Alcyonei filias, quæ post patris mortem se in mare deiecerint, & ab Amphitrite sint in aues sui nominis conuersæ, vt patet in his: Ἀλκυονέως τοῦ γίγαντος θυγατέρες ἦσαν Φθονία, Ἄνθη, Μεθώνη, Ἀλκίππα, Παλλήνη, Δρυμὼ, Ἀστερίη. αὗται μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ἀπὸ Καναστραίου, ὅ ἐστιν ἄκρον τῆς Παλλήνης, ἔρριψαν αὑτὰς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀμφιτρίτη δ' αὐτὰς ὄρνιθας ἐποίησε· καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀλκυόνες ἐκλήθησαν. *Alcyoneo giganti filiæ fuerunt, Pathonia, Anthe, Methone, Alcippa, Palene, Drimo, Asteria. Quæ post patris interitum è Canastrao, quod est Pallenes promōtorium, sese in mare præcipitarunt. Amphitrite verò has in naues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit.*

¶ Hæc ea sunt quę fabulosè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta sunt de auibus, tanquam de natura auium illarū sunt intelligenda; quia spectant ad illarum consuetudinem: quæ de diebus Halcyoniis, non valde sunt admirabilia; quòd per solstitiorum tempus nullę propè fiant aeris mutatiōnes. Omnia enim cùm ad summum peruenerint, languidiora sunt, atque aliquantulum cessant: quod patet in sagittis & lapidibus in altū

aera coniectis, cùm inde alterius motus capiant initium. Ad deprimendum igitur mortalium arrogantiam dictus est Ceyx in eam calamitatem incidisse, cùm tantam felicitatem æquo animo ferre non diutiùs posset. Nam sæpiùs temerarios & potentes homines ob temeritatem Deus de pristina felicitate deiecit, prudentésque & mansuetos homines supra cęteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis præsentibus opibus, aut nobilitate, aut viribus, aut forma corporis gloriaremur, cùm omnia nobis data hæc mutuo sint a Deo bonorum omnium autore: atque vt omnes intelligerent, nullam felicitatem esse tantam aut tam firmam, quam Deus, si propter peccata voluerit, non citissimè possit labefactare, & funditus euertere. At nunc de Asopo dicamus:

De Asopo. CAP. XVII.

AT verò Asopus amnis, cuius filiam AEginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Tethyos filius, vt sensit Acusilaus; alii Neptuni & Perus, vt ait Atheniensis Apollodorus lib. 3 Bibliothecæ. At Nicanor Samius in lib. 2 de fluminibus, Iouis & Clymenes filium fuisse dixit. Mesosthenes autem lib. 9. rerum Ibericarum Himeri & Cleodices filium fuisse tradidit. Paus. in Corinthiacis Neptuni & Ceg. usæ filium fuisse creditum memorat. Phanodemus in rebus Atticis Salaminis & cuiusdam Panopei. Hunc maior scriptorum pars patria fuisse Thebanum, vxorémque duxisse Metopen Ladonis filiam asserunt, de qua Pelaguntem, Ismenúmque suscepit, & filias viginti; inter quas fuit Thespia, Peroe, Thebe, quæ vrbi nomen dedit, & Combe Chalcis cognomento quę prior æream armaturam inuenit in vrbe Eubœæ, quæ ab illa Calchis vocata est Salamin, Platæa, Harpinne, Corcyra, Aegina, quæ insulis nomina dederūt, cùm altera Scheria, altera OEnone priùs diceretur: Ismene, Antiope, Aeroe, Cleone, Nemea quam cum Iupiter deperiret, promisit quidquid illa optaret se esse daturum, atque ea dicitur perpetuā virginitatē expetiuisse; Tanagra, Sinope, quæ multis vrbibus vel ipsę vel filii nomina dederunt nā de Corcyra non modò vocata est priùs Scheria, deportata illuc à Neptuno, sed etiā natus Phæax, à quo Phæacia dicta. de Sinope nō parua est cōtrouersia, sed tamen plerique affirmant illam raptam fuisse ab Apolline, & in Pontum deportatam, è quo Syrum peperit, qui Syriæ nomen dedit, vt ait Philostephanus. At Dionysius in situ orbis à Ioue raptam fuisse Sinopen ita scripsit:

ἥν ποτ' ἀλωομένην Ἀσωπίδα δέξατο Σινώπην
καί οἱ ἐναγχήσαι σφετέρῃ παρενάσσατο χώρῃ,
Ζηνὸς ἐφημοσύνῃσιν· ὃ γὰρ φιλότητος ἐχατίζε

ἐχατί-

ἰσχανόων, πάτρης ἀπενόσφισεν ἐκ δ' ἐθέλουσαν.
Errantem cepit qui Asopida namque Sinopen,
Quam tritem in regione sua sopiuit, vt illum
Iupiter admonuit correptus amore puellæ.
Inuitam idcirco è patriis hanc ceperat agris.

Alii tamen, inter quos fuit Andro Teius, vnam fuisse ex Amazonibus Sinopen tradiderunt, alii Martis & Parnassæ, alii Martis & Aeginæ filiã. Fuit etiam Aegina, quam Iupiter rapuit, Asopi filia. quam cùm studiosè quæreret Asopus, neque vspiam inueniret, à Sisypho pacta mercede vt perennem aquam in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicii pœnas apud inferos luere Sisyphum nonnulli tradiderunt, atque Asopum ipsum, cùm Iouem insequeretur, fulmine percussum fuisse, vt ait Callimachus. Posidippus in libro de Diis & heroibus Thespiam Asopi filiam quoque fuisse scripsit, cui tria munera Apollo concessit, vt ciuitas Bœotiç apud montem Heliconem de eius nomine diceretur, vt virgo inter sidera in cœlo esset, & vt vaticinaretur. Fuit enim Asopus Thebanorum fluuius, qui suos fontes habuit in Arethyræa, Trachiniámque Scolum vocatam præterfluebat, qui cùm fulmine ictus fuisset, remissus est in sua flu nta, & diu postea carbones deuehere sueuit. vt ait Apollod. lib. 3. Ab hoc fluuio regio vniuersa in agro Thebano iuxta Cithæronem montem Asopia vocata fuit, vt est apud Strab. 9. Pausanias scripsit in Corinthiacis Asopum amnem in finibus Phliasiorum suos ortus habuisse, qui per Sicyoniorũ agrũ lapsus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cùm multi fuerint Asopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illi fuisse assignatos. At finxerunt antiqui Asopum fuisse hominem, cui actiones istas tribuerunt. Alii hominem fuisse verè crediderũt, qui, quoniam terram fortè excauans Asopi fluuii fontes reperisset, obtinuit vt fluuius de suo nomine diceretur.

¶Aiunt hunc fuisse Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quòd ex aere in aqua verso oriantur flumina, vt ait Aristot. in Meteor. vel quòd mare principium est omnium fluuiorum. Huius filiæ multæ dicũtur, quæ sunt riui, vel aquarum proprietates, quæ multa nomina sortitæ sunt. Fabulantur illum rapta filia fuisse fulmine percussum cùm Iouem insequeretur, quia siccitas cœli & calor iam riuós exiccauerunt, & cùm ipse fluuius extenuatus in vapores verteretur, Iouem insequebatur, & ob calorem propè exiccatus fulmine dicitur percussus. Fuit enim maxima siccitas aliquando in agro Thebano & in Aegina, quare locus datus est fabulæ. At nunc de Deucalione dicamus.

De Deucalione. CAP. XVII.

DEUCALIONIS diluuium, & aquarum copia, quæ fuerit, nemini obscura est; at cur illud diluuium ita factum sit, pauci omnino tradiderunt, sed nos vt in cæteris consueuimus, hoc etiam explicemus. Fuit Deucalion Promethei filius, vt scripsit lib. 3. Apollonius:

ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.
hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

At Homer. libro 5. Iliad. Deucalionem Minois filium fuisse inquit in his:

Μίνως δ' αὖ τίκε τ' ἀμύμονα Δευκαλίωνα.
Edidit hinc Minos præclarum Deucalionem.

Herodotus verò Promethei & Clymenes filium fuisse scripsit, Hesiod. Promethei & Pandoræ, quod etiam Strabo testatur libro nono. Alii Minois & Pasiphaes, alii Asterii & Cretæ. Hi enim Minois recensentur; Castreus, Deucalion, Glaucus, Androgeus ab Apollodoro; filiæ Hecale, Xenodice, Ariadna, Phædra. Istud autem accidit, vt varii parentes Deucalionis dicantur fuisse, non solùm quòd ob antiquitatem rei dissentiunt scriptores, sed etiam quia diuersi fuerunt Deucaliones, cùm tamen omnia de Promethei filio dicantur. Hic habitauit in Cydno Locridis, vt ait Strabo lib. 9. vbi planities fuit fertilissima inter Cydnum & Opuntem, vt ait Apollonius lib. 3.

ἔστι τις αἰπεινοῖσι περίδρομος οὔρεσι γαῖα
πάμπαν ἐΰρρειός τε καὶ εὔβοτος. ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.
Est tellus quadam circundata montibus altis,
Irrigua atque ferax herbarum. hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scytham fuisse inquit illum sub quo fuit diluuium, his verbis: οἱ μὲν ὦν πολλοὶ Δευκαλίωνα τὸν Σκύθεα τὸ ἱρὸν εἵσασθαι λέγουσι, τοῦτον Δευκαλίωνα ἐπὶ τοῦ τὸ πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. *Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc erexisse inquiunt, eum inquam Deucalionem cuius tempore multa fuit inundatio.* At Pausanias in Atticis Iouis Olympii templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructum, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis, cuius etiam sepulchrum fuit Athenis non longè ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliæ constat, quem etiam Regem ita appellauit Herodot. in Clio. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε τὴν Φθιῶτιν. *Tempore regis Deucalionis Phthiotim habitabat.* Hic Pyrrham habuit vxorem Pandoræ & Epimethei filiam, vt ait Proclus, de cuius nomine vocata fuit

Thes-

Thessalia. Primùm Pyrrha, vt testatur in his carminibus Cretensis Rhianus:

Πύρραν δή ποτε τήνγε παλαιότεροι καλέεσκον,
Πύρρης Δευκαλίωνος ἀπ' ἀρχαίης ἀλόχοιο.
Αἱμονίην δ' ἐξαῦτις ἀφ' Αἵμονος, ὅν ῥα Πελασγὸς
γείνατο φέρτατον υἱόν. ὁ δ' αὖ τέκε Θεσσαλὸν αἷμον.
τοῦ δ' ἀπὸ Θεσσαλίην λαοὶ μετεφημίξαντο.
Hanc Pyrrham dixere patres de nomine Pyrrhæ,
Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.
Hæmonia est & rursus ab Hæmone dicta Pelasgi,
Quem clarum genuit natum: hic at Thessalonæmum,
A quo Thessalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ, filium habuisse, & Protogeniam è Pyrrha. & Amphictyonem, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, vt scripsit Euphoriō. Atqui multi fuerūt Deucaliones, vt constat ex antiquorū scriptorum testimoniis: vnus Promethei & Clymenes, alius Minois & Pasiphaes, vt ait Pherecydes: alius Abantis & Asopiæ, vt scripsit in primo rerum Arcadicarum Aristippus: alius Haliphronis & Iophossæ nymphæ filius, de quo mentionem fecit Hellanicus: alius Asterii & Cretæ Halimonis filiæ, quæ Cretæ nomen putatur dedisse, de quo mentionem fecit Apollodorus Cyzicenus: alius rursus Promethei & Pandoræ, de quo dictum fuit, ad quem omnia propè cæterorum facta referuntur. Habuit filiam præterea Protogeniam è Pyrrha, & Hæmonem à quo Hæmonia, & Melanthiam. Memoriæ prodidit Andro Teius magnam sceleratorum hominum frequentiam fuisse Deucalionis tempore. cùm frequentes omnino essent homines vbique. Est enim illa consuetudo, vt cùm difficiliùs in magna multitudine viuatur, difficultas victus & astutiores, & peiores homines efficiat. Nam fames neque Deorum religionem, neque maiestatem legum, neque autoritatem principum veretur; quare omnia scelerum genera per annonæ difficultatem oriuntur Hinc nascitur Deorum indignatio, & acerbitas bellorum, qualia fuerunt Iouis consilio & OEdipodis & Priami tempore, cùm vniuersus propè terrarum orbis iis bellis exarserit. Inde Iouis eiusdem consilio grauissimæ exortę sunt pestilentiæ ad delendas sceleratas nationes, quare Furiæ solio Iouis assidere dictæ sunt. Est enim eadem ciuitatum, quæ corporum etiam singulorum hominum natura; vt cùm multis malis hominibus, tanquam noxiis humoribus, repletæ fuerint, diuina ita statuente prouidentia per aliquas calamitates expurgentur; cùm nihil humanum in summo vertice diu consistere possit, & proxima sit semper peccatorum eximiæ magnitudini diuina vltio. Quòd autem maxima esset perditorum hominum multitudo, ita significauit Ouidius libro primo Metam.

Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit: quà terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus iurasse putes.

At verò Deucalion vir bonus & pius habitus est, qui Deorum etiam immortalium primus templa ædificauit, & ciuitates condidit, vt ait Apollonius lib. 3.

Ἰαπετονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα·
ὃς πρῶτος ποίησε πόλεις, καὶ ἐδείματο νηοὺς
ἀθανάτοις, πρῶτος δὲ καὶ ἀνθρώπων βασίλευσεν.
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.
Condidit hic primus vrbes ac templa Deorum:
Mortales inter primus regnauit & idem.

Cùm igitur vitæ integritate, & sanctitate, & erga Deos immortales reuerentia Deucalion & Pyrrha cæteris hominibus præstarent, de quibus ita scripsit Ouidius libro primo:

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla Deorum.

In quadã area, vti monitus fuerat à Prometheo, rebus necessariis eò comportatis seruati fuerunt, quam Lucianus in Timone κιβώτιον appellauit, at Andro Teius λάρνακα. vnde Parnassus mons, quòd illuc scapha illa appulerit, Larnassus antea dicebatur: deinde mutata prima litera nominatus est Parnassus. Cùm terra multos dies sub aquis latuisset, vt experiretur an aquæ decreuissent, & an longè abesset à terra Deucalion, columbam quandam quam secum habebat dicitur emisisse, vt testatur Plutarchus in libello de industria animalium. Id cùm sæpius fecisset, eáque citissima eò reuolasset, quia non habebat vbi consisteret, intelligebat Deucalion aquas nondum satis decreuisse. Verùm cùm auolasset denique, neque ampliùs rediisset, intellexit siccum iam alicubi esse terræ solum, & id non longè abesse: quare Deucalion eò cum scapha traiecit, quò egressus cum Pyrrha Themidis oraculũ, quæ tunc responsa dabat, adiuit sciscitaturus quo pacto, si ita Diis placeret, posset humanum genus reparari: quòd quidam apud Cephisum amnem accidisse memoriæ prodiderunt. Id autem responsum tulerunt vt velatis capitibus ossa matris post se iacerent, quibus diu cogitatis partim difficillimum, cùm omnia limo obducta essent, partim etiam impium Deæ responsum visum est, si etiam mortuorum ossa, quæ vbi essent, nescirent, effodere & mouere iuberentur. At venit in mentem denique Deucalioni communem omnium matrem & altricem esse terram, cuius ossa iure saxa dici ob duritiem possent. sic autem rem expressit Ouid. lib. 1.

Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum:
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri

Arte sit,& mersis fer opem mitissima rebus.
Mota dea est:sortémque dedit: Discedite templo,
Et velate caput,cinctásque resoluite vestes;
Ossaq; post tergum magnæ iactate parentis.
Obstupuere diu:rumpitq; silentia voce
Pyrrha prior,iussisq; Deæ parere recusat:
Detq; sibi veniam pauido rogat ore,pauétque
Lædere iactatis maternas ossibus vmbras.

Nam cùm illa audiuisset Deucalion,statim postea subiunxit:

Magna parens terra est,lapides in corpore terræ
Ossa reor dici:iacere hos post terga iubemur.

Verùm hanc rem breuissimè complexus est Iuuenalis in prima Satyra in his carminibus:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit,sortésque poposcit,
Paulatímque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

Quod ipsum ita declararunt fabulatores,cùm populi lai dicti sint à Græcis, & laus lapis,vt est in his:

ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοὶ,λαοὶ δ᾽ ἐκαλεῦνται.
E saxis homines nati,laiq; vocantur.

Arrianus tamen in libro secundo rerum Bithynicarum Deucalionem in arcem locúmque eminentiorem tunc Argi confugisse inquit ex illo diluuio , quare post illam inundationē Ioui Aphesio liberatori scilicet aram erexisse,qui locus postea Nemea à pabulo pecudum , quæ frequētes ibi pascebantur, fuit nominatus. Nec me præterit in eo Iouis Olympii templo , quod fuit apud Athenienses,fuisse quandam voraginem ad cubiti ferè altitudinem,in quem hiatum aquas defluxisse memorant per Deucalionis eluuionem, in quem etiam quotannis polentam cum melle & farina triticea porricere consueuerunt post illam inundationem,vt ait Thrasybulus in historia , sumptis iis qui erant superstites Dodonam habitauit , quam regionem ita vt ab vna Oceanidum appellauit,vt scripsit in suis commentariis etiam Acestodorus. Memoriæ proditum est tamen à Pausania in rebus Atticis Megarum Iouis & vnius Sithnidum nympharum filium in Geraniæ verticem diluuium effugisse , cùm mons nondum illud nomen haberet. nam cum Megarus gruum interuolantium vocem secutus illuc aduentasset, quia grus γέρανος à Græcis diceretur,montem Geraniam nominauit. Hæc illa sunt quæ de Deucalione memorantur ab antiquis: nunc cur ita ficta fuerint , inuestigemus. Deucalion fuit vir bonus & iustus & pius , qui ob æquitatem religionémque suam,non solùm Promethei siue prudentiæ filius fuit creditus , sed etiam ab aquarum impetu Deo protegente seruatus,cùm nefarii omnes vno tempore periissent

est enim initium sapientiæ timor Domini: quare fuit prudentiæ filius Deucalion. cùm viros bonos mergi omnino non patiatur, Deus, quos fluctuare patitur, idcirco in arca seruatus Deucalion & Pyrrha eam tempestatem euaserunt. at cùm rursus rudes homines, & religionis cultúsque Deorum ignari nascerentur, dicti sunt lapides, qui à Deucalione ad potiorem vitam, & à Pyrrha informati fuerunt, in homines conuersi. Hæc igitur fabula ad probitatem, & ad cultum Deorum homines adhortabatur, quę excepta est, vt mihi quidem videtur, è sacris literis. At nunc de Ione dicamus.

De Ione siue Iside. CAP. XVIII.

FVIT Io, quæ Iunonis zelotypia in candidam vaccam conuersa est, vt scriptum fuit à Cecrope, Argi & Ismenes Asopi filia; vt verò ab Acesodoro, Neptuni & Hallirrhoes, quam tamē Acusilaus Pyrenes filiam putauit, quæ fuerit Iunonis sacerdos, vt scripsit Apollodorus lib 2. bibliothecæ. communior tamen fuit scriptorum sentētia, quòd ea fuerit Inachi fluuii filia, vt scripsit Ouidius libro primo Metamorph.

Inachus vnus abest, imóque reconditus antro
Fletibus auget aquas; natámque miserrimus Io
Luget vt amissam.

Qui Iunonis sacerdotem fuisse dixerunt Ionem, illam in vaccam à Iunone conuersam fuisse tradiderunt, vbi illam à Ioue vitiatam comperisset. tum verò iurauit Iupiter se minimè cum illa fuisse congressum. Hanc tamen Iuno à Ioue munus poposcit, & Argo Arestoris filio, vt ait Myrleanus Asclepiades, vel Terræ, vt sensit Acusilaus, seruandam tradidit, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam quandam alligauit. Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis, Ionem non modò non fuisse perfunctam Iunonis sacerdotio, vt nonnulli putarunt, sed etiam fuisse quoddam scortum, quæ veneficiis Iouem in amorem irretire niteretur, vt est etiam apud enarratorem Theocriti, ad quam rē Iyngis Echus vel potiùs Suadelæ & Panos filiæ opera vsa fuit. illa re cognita Iynx in auem sui nominis à Iunone fuit conuersa, quam etiam auem vtilem esse veneficiis arbitrantur, quæ quoniam caudam semper mouet, dicta est à Latinis motacilla. Est autem auis exigua, pennásq; habet pictas, collum longum pro corporis magnitudine, linguam exertam plerunque, frequentérque & ipsa conuertitur, & collum conuertit. Hanc capientes veneficæ mulieres cereæ rotæ annexam super carbonibus cum quibusdam execrationibus torrent & comburunt, ac nonnullæ veneficæ non totā, sed intima tantùm illius ei rotæ alligāt. hactenus Andrætas. Fabulantur hanc datā fuisse Iasoni à Venere quo tem-

tempore nauigauit in Colchos, vt Medeam in amorem sui posset allicere. Ionem igitur Iyngis artificio adductus Iupiter in nebula, vt lateret, compressit: quòd cùm sensisset Iuno, zelotypia capta eò accessit: at Iupiter id sentiēs Ionem in vaccam candidam mutauit, vt omnem suspicionem Iunoni leuaret hac arte. cùm verò Iuno illam vaccam vidisset, donum à Ioue postulauit: at veritus Iupiter ne, si illam negauisset, dolus pateret, quamuis inuitus, tamen largitus est. cùm verò diu sub Argi custodia, qui cētum habebat oculos, asseruata fuisset, Iupiter tandem illius misertus mādauit Mercurio vt raptam Ionem, vel interfecto Argo abduceret: tum Mercurius sumpta pastoris forma conatus est cum fistula per soni suauitatem Argum in somnum inducere, quem etiam virga tactum sopiuit. deinde cùm vaccam rapere vellet, Argus ab Hierace iuuene imprudente fuit excitatus. cùm verò rem tegere ampliùs Mercurius non posset, Argum saxo occidit: atque Hieracem in auem sui nominis mutauit, quæ à Latinis accipiter dicitur. Illa re valde commota Iuno primùm Argum in pauonē cum totidem oculis in pennis nunc etiam apparentibus, mutauit, deinde œstrum vaccæ immisit, quo illa grauissimè exagitata est, vt testatur Virgilius lib 3. Georg.

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.

Hæc igitur furore vexata primùm mare, quod ab ipsa Ionium vocatum est, dicitur tranasse: quod Theopompus tamen non ab ea, sed ab Ionio viro Illyrico, dictum putauit, veluti Archidamus ab Ionibus ibi in traiectu maris immersis. Postea verò montē Hæmum per Illyridem profecta transcendit, sinúmque Thracium traiecit, qui ab ea postea vocatus est Bosporus. nam duo fuerunt Bospori, Cimmerius & Thracius. Hæc loca fuisse ita ab illa nominata significauit Prometheus apud Aeschylum, vbi omnia euentura Ioni puellæ vaticinantur, inter quæ hæc etiam sunt:

σαφῶς ἐπίςασ', Ἰόνιος κληθήσεται,
τῆς σῆς πορείας μνῆμα τοῖς πᾶσι βροτοῖς.
Scias apertè, Ionius vocabitur
Tuæ viæ monumentum is omnibus viris. & id:
ἔςαι δὲ θνητοῖς εἰσαεὶ λόγος μέγας
τῆς σῆς πορείας, Βόσπορος τ' ἐπώνυμος.
Semper viros inter vigebit de tuo
Cursu loquela, & Bosporus cognomine.

In Scythiam verò profecta multa deinde Europæ & Asiæ maria tranauit, atque in Aegyptum tandem peruenit, vt ait Ouid. lib. 1. Metamorph. quare cùm tot labores sibi esse exantlandos Io percepisset antea è Prometheo, in desperationem propè adducta est quare ita secum inquit:

τί δ' ἦτ' ἐμοὶ ζῆν κέρδος; ἀλλ' ἐν τάχει

τί μοι ζῆν κέρδος; ἀλλ' οὐκ ἐν τάχει ἔρριψ' ἐμαυτὴν τῆσδ' ἀπὸ στύφλου πέτρας;
ὅπως πέδῳ σκήψασα, τῶν πάντων πόνων
ἀπηλλάγην. κρεῖσσον γὰρ εἰσάπαξ θανεῖν,
ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
Quid vita lucri est? ipsa nec citissimè
Hac de petra praeceps iacio me per Deos?
Vt omnibus finem feram laboribus
Multo magis semel iuuaret emori,
Quàm viuere in dies acerbè singulos.

Cùm igitur venisset in Aegyptu ad Nili ripas, dicitur Io priorem hominis formam recuperasse, vt significauit Moschus his versibus in Europa:

θηεύνιο δὲ ποντοπόρον βοῦν.
ἐν δ' ἦν Ζεὺς ἐπαφῶν ἐπιήρεμα χειρὶ θείῃ
πόρτιος Ἰναχίης, τήν θ' ἑπταπόρῳ παρὰ Νείλῳ
ἐκ βοὸς εὐκεράοιο πάλιν μετάμειβε γυναῖκα.
Fluctiuagamque bouem spectabant in maris vndis.
Iupiter hic aderat, niueae qui terga iuuencae
Tractabat dextra: septemfluus ad ostia Nili
De boue cornuta facta est mox foemina pulchra,

Atqui scripsit Aeschylus in Prometheo, quòd Ioue attrectante tergus huiusce iuuencae priorem formam Io recuperauit. Scriptū reliquit Apollodorus in libro de Diis, quòd istud ipsum contigit iuxta Iopen ciuitatem, quae ita vocata fuit ab ipsa Ione, cùm Argum diuina ope superasset: Ἰόπη δὲ πόλις καλεῖται, ὅτι ἐκεῖ Ἰὼ τὸν Ἄργον νικήσασα, γέγονεν ἄνθρωπος: *vocata fuit Iope ciuitas, quod ibi post Argum diuina ope superatum, Io facta est homo.* Scripsit Apollodorus Ion in pristina forma recuperata ad Nili fluenta Epaphum è Iouis congressu peperisse, quem Iuno Curetibus occultandum tradidit: id cùm resciuisset Iupiter, fertur Curetes interfecisse. quo tempore Io profecta est in Syriam ad filium inuestigandum, quo inuento in Aegyptum rediit. Strabo tamen lib. 10. antrum quoddam in Euboea fuisse scribit in litore maris Aegaei, quod vocabatur aula bouis, vbi Io dicta est Epaphum peperisse. Post partum igitur Dea facta fuisse dicitur, & ab Aegyptiis Isidis nomine culta, & tempestatibus ac nauigantibus praefecta, vt testatur Lucianus in Dialogo Zephyri & Noti. Haec illa sunt quae de Ione Inachi filia fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptorib. Memoriae prodidit Herodotus in Clio raptam fuisse Ionem à Phoenicibus, & in Aegyptum deportatam, quod scriptum fuit etiam ab Ephoro, & à Phoenicibus vulgo creditum est. at longè alia fuit Persarum sententia, quippe qui putarint, quòd vbi Io Argis fuit compressa à quodam nauclero nauis Phoeniciae, parentes verita, quia cognouisset se ferre in vtero, cum Phoenicibus lubens in Aegyptum nauigarit. Quòd autem bos facta mare tranauerit,

id

id falsum omnino esse creditur, sed datum fuisse fabulæ locum, quia in naui, quę priorem partem bouis pictam haberet in prora, nauigarij. cùm igitur in illa naui mare illud, quod Asiam ab Europa disterminat, cuius in litore extructum est Byzantium, traiecisset, locus dictus fuit Bosporus, quia bos illac incesserit. Alii crediderunt tumultuarias nauiculas ab accolis, qui vellent traiicere, fuisse factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alii maluerunt appellatum fuisse Bosporum ab eo tauro, quem Rex Aegyptiorum pro Ione misit ad Inachum. cùm verò mortuus fuisset, hunc ostendentes circumtulerunt, quoniam illud animal non erat antea notum, neque visum in Gręcia, vt ait Sosiphanes in Meleagro. cùm verò apparuisset longè existentibus supra vndas natans taurus ille, quòd erat super tabulatum, sinus ille ab incessu bouis, dictus fuit Bosporus. Tingebatur verò Isidis statua cornuta quæ ex palmarum foliis habebat calciamenta, cum luna sit palmarum fertilitatis causa. Huic fœminę victimæ, vitulæ scilicet erant consecratæ, sicut scripsit Herodotus in Euterpe: τὰς δὲ θηλέας οὔ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἴσιος. τὸ γὰρ τῆς Ἴσιος ἄγαλμα ἐὸν γυναικήϊον, βούκερών ἐστι, κατάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι. *fœminas illis sacrificare non licet, quæ consecratæ sunt Isidi. nam Isidis statua cum sit muliebris, habet bouis cornua: cuiusmodi Græci Ionem fingunt.* Inquiunt postea Epaphum Aegypti imperium adeptum vrbem Memphim ędificasse, matrémque post mortem Isidis nomine coli imperasse. atque hæc illa sunt, quæ attinent ad historicam expositionem. ¶ Quod ad physicam spectat: Io modò Luna dicta est, modò credita est terra. nam dicitur Io fuisse Argi & Ismenides filia, vel Neptuni, vel Inachi fluuii vel aquæ omnino, quum terræ solum Io crederetur. nam terra procul existentibus videtur paulatim ex vndis exoriri. Hanc Iupiter compressit in nebula, cùm Iupiter nimirum æthereus calor intelligatur, per quem vapores è terra assiduè exurgunt. Fabulantur Ionem in vaccam mutatam fuisse animal fertilitatis terræ studiosum, cuius omnis industria sit in colendis agris, ob vbertatem ipsius terrę. nā cùm Iuno accessit, mitior calor scilicet aeris, tum Iupiter illam vaccam concessit, cum neque ob nimium calorem assiduum, vt neque ob frigus terra fiat ferax. Iuno Argo, cui centum erant oculi, illam seruandam concessit, quia cœlum, cui plurimæ sunt stellæ tanquam oculi, assiduè terram intuetur, & ob suum cursum tempora assiduè varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum stellarum siue horum oculorum altera pars dormit, altera vigilat, quia semper dimidium cœli videtur Sole illustrari, cùm dimidium stellas frequentes ostentet: atque stellæ quæ Solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. At cur Iupiter Argum occidere Mercurio imperauit? quià ratio plurimum potest in agricultura. Hæc vacca cæso Argo dicitur liberata fuisse totúmque

ſolitum: quoniam per orationis ſuauitatem duros & agreſtes homines manſuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuitatúmque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cæteros ad humanitatem, manſuetudinémque reuocauerat, cùm ob felices rerum ſucceſſus nimium factus fuiſſet inſolens, Deóſque vel ipſos paruifaceret, vltimo ſupplicio affectus eſt, cùm nemo impunè Deum aut Dei cultum parui faciat, nedum contemnat. At nunc de Halcyonibus dicatur.

De Halcyonibus. CAP. XVI.

FVIT Halcyon Canobes & Mæoli filia, vel Aeoli vt ait Lucianus in Halcyone inſcripto dialogo, ſicuti teſtatus fuit Alexander Myndius, fuítque vxor Ceycis. At Ceyx fuit rex Trachiniorum, qui cùm nobilitate, opibus, & forma corporis excelleret, ſe vel Diis immortalib. æquare auſus eſt, & Deorum nominibus, appellauit. nam Ceyx ſeipſum Iouem, Halcyonen appellauit Iunonem illam arrogantiam Iupiter grauiter ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeò ſæuam tempeſtatem immiſit, vt Ceyx, & omnes qui cum Ceyce nauigabant, naufragium paſſi perierint: ſicuti teſtatur Polyzelus in iis quæ ſcripſit de Rhodo. Fabulantur poſtea cadauer agitatum ab vndis ad litus, & ad eam ſpeculam appulſum fuiſſe, ad quam ſæpe veniebat Helcyone proſpectura an Ceyx accederet: quo viſo illa miſerabiliter conqueſta dicta eſt Iouis miſericordia in auem ſui nominis mutata cùm ſe è ſpecula in mare præcipitaſſet: tunc etiam Ceyx conuerſus eſt in cerylum: ſic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Caryſtius Antigonus. Hoc tamen nonnulli dixerunt factum fuiſſe Luciferi & Thetidis miſericordia, at non Iouis. Hanc rem ita breuiter complexus eſt Euripides in Iphigenia in Tauris:

ὄρνις, ἃ παρὰ τὰς πετρίνας
πόντου δειράδας ἀλκυὼν
ἔλεγον οἶτον ἀείδεις,
εὐξύνετον ξυνετοῖσι βοὰν,
ὅτι πόσιν κελαδεῖς ἀεὶ μολπαῖς.
Saxoſa ponti qua ad iuga
Auis colis fortè Halcyon,
Lugubrem reſonans luctum;
Notam prudentibus vocem,
Quòd concinis tuũ maritum cantibus.

Hæ aues dicũtur eſſe magnitudine paſſeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero: maréſque à fœminis vbi illi conſenuerint, geſtari ſuper alis. enimuero vbi fuiſſet Halcyon in auẽ conuerſa, eiúſque oua quæ cõtinuo pepererat in mari voluerentur, quia maxima orta fuiſſet tempeſtas, Iupiter miſertus dies

quatuor-

quatuordecim per mediam hiemem illi cõcessit, quibus & parere per tranquillitatem maris & excludere posset: quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiunt Græci, vocarunt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus;

χ' ἀλκυόνες σορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
τόν τε νότον, τόν τ' εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ,
ἀλκυόνες, γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα
ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσαις τέ περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.
Halcyones sternunt spumantes marmoris vndas,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat algas:
Halcyones, supra volucres Nereides almæ
Quas dilexerunt, quibus est ex æquore præda.

Dictæ fuerunt Halcyones quòd in mari pariant, cùm ἅλς sit mare ac κύειν, parere. Inquiunt Halcyones circa conuersiones Solis hybernas nidulari, nidúmque mirabili structura componere ad formam piscatoriæ nassæ: tanta verò duritie, vt neque ferro, neque saxis pertundi possit, quem conficiunt ex acicularum spinis, quas belonas vocant, idque facere cùm primùm grauitatem ventris sibi adesse senserint. vbi absolutus nidus perfectúsque fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an fatiscat ex aliqua parte: atque huic os miro artificio ad sui corporis magnitudinem tantum relinquunt, vt scripsit Solensis Clearchus in eo libro, quem scripsit de Torpedine pisce, & Plutar. in libello de amore parentum erga filios. Dicuntur inter has aues esse adeò falaces mares, vt senescentes vel in ipso coitu moriantur, vt scripsit idem Clearchus in Terrore, & Isacius in Lycophronem. Neque tamen prætermittendum est illud, quod scriptum est ab Hegesandro de Halcyonibus in suis commẽtariis, Halcyones fuisse Gigantis Alcyonei filias, quæ post patris mortem se in mare deiecerint, & ab Amphitrite sint in aues sui nominis conuersæ, vt patet in his: Ἀλκυονέως τοῦ γίγαντος θυγατέρες ἦσαν Φθονία, Ἄνθη, Μεθώνη, Ἀλκίππα, Παλλήνη, Δρυμὼ, Ἀστερίη. αὗται μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ἀπὸ Καναστραίου, ὅ ἐστιν ἄκρον τῆς Παλλήνης, ἔρριψαν αὑτὰς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀμφιτρίτη δ' αὐτὰς ὄρνιθας ἐποίησε· καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀλκυόνες ἐκλήθησαν. *Alcyoneo giganti filiæ fuerunt, Pathonia, Anthe, Methone, Alcippa, Palene, Drimo, Asteria. Quæ post patris interitum è Canastraeo, quod est Pallenes promõtorium, sese in mare præcipitarunt. Amphitrite verò has in naues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit.*

¶ Hæc ea sunt quę fabulosè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta sunt de auibus, tanquam de natura auium illarũ sunt intelligenda; quia spectant ad illarum consuetudinem: quæ de diebus Halcyoniis, non valde sunt admirabilia; quòd per solstitiorum tempus nullę propè fiant aeris mutationes. Omnia enim cùm ad summum peruenerint, languidiora sunt, atque aliquantulum cessant: quod patet in sagittis & lapidibus in altũ

aera coniectis, cùm inde alterius motus capiant initium. Ad deprimendum igitur mortalium arrogantiam dictus est Ceyx in eam calamitatem incidisse, cùm tantam felicitatem æquo animo ferre non diutiùs posset. Nam sæpiùs temerarios & potentes homines ob temeritatem Deus de pristina felicitate deiecit, prudentésque & mansuetos homines supra cęteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis præsentibus opibus, aut nobilitate, aut viribus, aut forma corporis gloriaremur, cum omnia nobis data hæc mutuo sint a Deo bonorum omnium autore: atque vt omnes intelligerent, nullam felicitatem esse tantam aut tam firmam, quam Deus, si propter peccata voluerit, non citissime possit labefactare, & funditus euertere. At nunc de Asopo dicamus:

De Asopo. CAP. XVII.

AT verò Asopus amnis, cuius filiam AEginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Tethyos filius, vt sensit Acusilaus; alii Neptuni & Perus, vt ait Atheniensis Apollodorus lib. 3 Bibliothecæ. At Nicanor Samius in lib. 2 de fluminibus, Iouis & Clymenes filium fuisse dixit. Ctesosthenes autem lib. 9. rerum Ibericarum Himerei & Cleodices filium fuisse tradidit. Pausan in Corinthiacis Neptuni & Cegiusæ filium fuisse creditum memorat. Phanodemus in rebus Atticis Salaminis & cuiusdam Panopei. Hunc maior scriptorum pars patria fuisse Thebanum, vxorémque duxisse Metopen Ladonis filiam afferunt, de qua Pelaguntem, Ismenúmque suscepit, & filias viginti; inter quas fuit Thespia, Peroe, Thebe, quæ vrbi nomen dedit, & Combe Chalchis cognomento quę prior æream armaturam inuenit in vrbe Eubœæ, quæ ab illa Calchis vocata est Salamin, Platæa, Harpinne, Corcyra, Aegina, quæ insulis nomina dederūt, cùm altera Scheria, altera OEnone priùs diceretur, Ismene, Antiope, Aeroe, Cleone, Nemea quam cum Iupiter deperiret, promisit quidquid illa optaret se esse daturum, atque ea dicitur perpetuā virginitatē expetiuisse; Tanagra, Sinope, quæ multis vrbibus vel ipsę vel filii nomina dederunt nā de Corcyra non modò vocata est priùs Scheria, deportata illuc à Neptuno, sed etiā natus Phæax, à quo Phæacia dicta. de Sinope nō parua est cōtrouersia, sed tamen plerique affirmant illam raptam fuisse ab Apolline, & in Pontum deportatam, è quo Syrum peperit, qui Syriæ nomen dedit, vt ait Philostephanus. At Dionysius in situ orbis à Ioue raptam fuisse Sinopen ita scripsit:

ἥς ποτ' ἀλωομένην Ἀσωπίδα δέκτο Σινώπην·
καί μιν ἀκηχεμένην σφετέρῃ παρελέξατο χώρῃ,
Ζηνὸς ἐφημοσύνῃσιν. ὁ γὰρ φιλότητος ἐρωῆς

ἐχατό-

ἰσχανόων, πάτρης ἀπενόσφισεν ἐκ ἐθέλουσαν.
Errantem cepit qui Asopida namque Sinopen,
Quam tristem in regione sua sopiuit, vt illum
Iupiter admonuit correptus amore puellæ.
Inuitam idcirco è patriis hanc ceperat agris.

Alii tamen, inter quos fuit Androtcius, vnam fuisse ex Amazonibus Sinopen tradiderunt, alii Martis & Parnassæ, alii Martis & Aeginæ filiã. Fuit etiam Aegina, quam Iupiter rapuit, Asopi filia. quam cùm studiosè quæreret Asopus, neque vspiam inueniret, à Sisypho pacta mercede vt perennem aquam in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicii pœnas apud inferos luere Sisyphum nonnulli tradiderunt, atque Asopum ipsum, cùm Iouem insequeretur, fulmine percussum fuisse, vt ait Callimachus. Posidippus in libro de Diis & heroibus Thespiam Asopi filiam quoque fuisse scripsit, cui tria munera Apollo concessit, vt ciuitas Bœotiç apud montem Heliconem de eius nomine diceretur, vt virgo inter sidera in cœlo esset, & vt vaticinaretur. Fuit enim Asopus Thebanorum fluuius, qui suos fontes habuit in Arethyræa, Trachiniámque Scolum vocatam præterfluebat, qui cùm fulmine ictus fuisset, remissus est in sua fluenta, & diu postea carbones deuehere sueuit. vt ait Apollod. lib. 3. Ab hoc fluuio regio vniuersa in agro Thebano iuxta Cithæronem montem Asopia vocata fuit, vt est apud Strab. 9 Pausanias scripsit in Corinthiacis Asopum amnem in finibus Phliasiorum suos ortus habuisse, qui per Sicyoniorũ agrũ lapsus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cùm multi fuerint Asopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illi fuisse assignatos. At finxerunt antiqui Asopum fuisse hominem, cui actiones istas tribuerunt. Alii hominem fuisse verè crediderũt, qui, quoniam terram fortè excauans Asopi fluuii fontes reperisset, obtinuit vt fluuius de suo nomine diceretur.

¶Aiunt hunc fuisse Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quòd ex aere in aqua verso oriantur flumina, vt ait Aristot. in Meteor. vel quòd mare principium est omnium fluuiorum. Huius filiæ multæ dicũtur, quæ sunt riui, vel aquarum proprietates, quæ multa nomina sortitæ sunt. Fabulantur illum rapta filia fuisse fulmine percussum cùm Iouem insequeretur, quia siccitas cœli & calor iam riuós exiccauerunt, & cùm ipse fluuius extenuatus in vapores verteretur, Iouem insequebatur, & ob calorem propè exiccatus fulmine dicitur percussus. Fuit enim maxima siccitas aliquando in agro Thebano & in Aegina, quare locus datus est fabulæ. At nunc de Deucalione dicamus.

De Deucalione. CAP. XVII.

DEVCALIONIS diluuium,& aquarum copia, quæ fuerit, nemini obscura est; at cur illud diluuium ita factum sit, pauci omnino tradiderunt, sed nos vt in cæteris consueuimus, hoc etiam explicemus. Fuit Deucalion Promethei filius, vt scripsit lib. 3. Apollonius:

ἔνθα Πρoμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.
hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

At Homer. libro 5. Iliad. Deucalionem Minois filium fuisse inquit in his:

Μίνως δ' αὖ τέκε τ' ἀμύμονα Δευκαλίωνα.
Edidit hinc Minos præclarum Deucalionem.

Herodotus verò Promethei & Clymenes filium fuisse scripsit, Hesiod. Promethei & Pandoræ, quod etiam Strabo testatur libro nono. Alii Minois & Pasiphaes, alii Asterii & Cretæ. Hi enim Minois recensentur; Castreus, Deucalion, Glaucus, Androgeus ab Apollodoro; filiæ Hecale, Xenodice, Ariadna, Phædra. Istud autem accidit, vt varii parentes Deucalionis dicantur fuisse, non solùm quòd ob antiquitatem rei dissentiunt scriptores, sed etiam quia diuersi fuerunt Deucaliones, cùm tamen omnia de Promethei filio dicantur. Hic habitauit in Cydno Locridis, vt ait Strabo lib. 9. vbi planities fuit fertilissima inter Cydnum & Opuntem, vt ait Apollonius lib. 3.

ἔστι τις αἰπεινοῖσι περίδρομος οὔρεσι γαῖα
πάμπαν εὔβοτος τε καὶ εὔβοτος. ἔνθα Πρoμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.
Est tellus quædam circundata montibus altis,
Irrigua atque ferax herbarum. hic namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scytham fuisse inquit illum sub quo fuit diluuium, his verbis: οἱ μὲν ὦν πολλοὶ Δευκαλίωνα τὸν Σκύθεα τὸ ἱερὸν εἵσασθαι λέγουσι, τοῦτον Δευκαλίωνα ἐπὶ τοῦ τὸ πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. *Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc erexisse inquiunt. eum inquam Deucalionem cuius tempore multa fuit inundatio.* At Pausanias in Atticis Iouis Olympii templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructum, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis, cuius etiam sepulchrum fuit Athenis non longè ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliæ constat, quem etiam Regem ita appellauit Herodot. in Clio. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε τὴν Φθιῶτιν. *Tempore regis Deucalionis Phthiotim habitabat.* Hic Pyrrham habuit vxorem Pandoræ & Epimethei filiam, vt ait Proclus, de cuius nomine vocata *fuit*

Thes-

Thessalia. Primùm Pyrrha, vt testatur in his carminibus Cretensis Rhianus:

Πύῤῥαν δή ποτε τήνγε παλαιότεροι καλέεσκον,
Πύῤῥης Δευκαλίωνος ἀπ᾽ ἀρχαίης ἀλόχοιο.
Αἱμονίην δ᾽ ἐξαῦτις ἀφ᾽ Αἵμονος, ὅν ῥα Πελασγὸς
γείνατο φέρτατον υἱόν. ὁ δ᾽ αὖ τέκε Θεσσαλὸν Αἵμων.
τοῦ δ᾽ ἀπὸ Θεσσαλίην λαοὶ μετεφημίξαντο.
Hanc Pyrrham dixere patres de nomine Pyrrhæ,
Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.
Hæmonia est & rursus ab Hæmone dicta Pelasgi,
Quem clarum genuit natum: hic at Thessalonamum,
A quo Thessalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ, filium habuisse, & Protogeniam è Pyrrha. & Amphictyonem, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, vt scripsit Euphoriō. Atqui multi fuerūt Deucaliones, vt constat ex antiquorū scriptorum testimoniis: vnus Promethei & Clymenes, alius Minois & Pasiphaes, vt ait Pherecydes: alius Abantis & Asopiæ, vt scripsit in primo rerum Arcadicarum Aristippus: alius Haliphronis & Iophossæ nymphæ filius, de quo mentionem fecit Hellanicus: alius Asterii & Cretæ Halimonis filiæ, quæ Cretæ nomen putatur dedisse, de quo mentionem fecit Apollodorus Cyzicenus: alius rursus Promethei & Pandoræ, de quo dictum fuit, ad quem omnia propè cæterorum facta referuntur. Habuit filiam præterea Protogeniam è Pyrrha, & Hæmonem à quo Hæmonia, & Melanthiam. Memoriæ prodidit Andro Teius magnam sceleratorum hominum frequentiam fuisse Deucalionis tempore. cùm frequentes omnino essent homines vbique. Est enim illa consuetudo, vt cùm difficiliùs in magna multitudine viuatur, difficultas victus & astutiores, & peiores homines efficiat. Nam fames neque Deorum religionem, neque maiestatem legum, neque autoritatem principum veretur; quare omnia scelerum genera per annonæ difficultatem oriuntur Hinc nascitur Deorum indignatio, & acerbitas bellorum, qualia fuerunt Iouis consilio & OEdipodis & Priami tempore, cùm vniuersus propè terrarum orbis iis bellis exarserit. Inde Iouis eiusdem consilio grauissimæ exortę sunt pestilentiæ ad delendas sceleratas nationes, quare Furiæ solio Iouis assidere dictæ sunt. Est enim eadem ciuitatum, quæ corporum etiam singulorum hominum natura; vt cùm multis malis hominibus, tanquam noxiis humoribus, repletæ fuerint, diuina ita statuente prouidentia per aliquas calamitates expurgentur; cùm nihil humanum in summo vertice diu consistere possit, & proxima sit semper peccatorum eximiæ magnitudini diuina vltio. Quòd autem maxima esset perditorum hominum multitudo, ita significauit Ouidius libro primo Metam.

Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit: quà terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus iurasse putes.

At verò Deucalion vir bonus & pius habitus est, qui Deorum etiam immortalium primus templa ædificauit, & ciuitates condidit, vt ait Apollonius lib. 3.

Ἰαπετονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα·
ὃς πρῶτος ποίησε πόληας, καὶ ἐδείματο νηοὺς
ἀθανάτοις, πρῶτος δ' ὁ καὶ ἀνθρώπων βασίλευσεν.
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.
Condidit hic primus vrbes ac templa Deorum:
Mortales inter primus regnauit & idem.

Cùm igitur vitæ integritate, & sanctitate, & erga Deos immortales reuerentia Deucalion & Pyrrha cæteris hominibus præstarent, de quibus ita scripsit Ouidius libro primo:

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla Deorum.

In quadã area, vti monitus fuerat à Prometheo, rebus necessariis eò comportatis seruati fuerunt, quam Lucianus in Timone κιβώτιον appellauit, at Andro Teius λάρνακα. vnde Parnassus mons, quòd illuc scapha illa appulerit, Larnassus antea dicebatur: deinde mutata prima litera nominatus est Parnassus. Cùm terra multos dies sub aquis latuisset, vt experiretur an aquæ decreuissent, & an longè abesset à terra Deucalion, columbam quandam quam secum habebat dicitur emisisse, vt testatur Plutarchus in libello de industria animalium. Id cùm sæpius fecisset, eáque citissima eò reuolasset, quia non habebat vbi consisteret, intelligebat Deucalion aquas nondum satis decreuisse. verùm cùm auolasset denique, neque ampliùs rediisset, intellexit siccum iam alicubi esse terræ solum, & id non longè abesse: quare Deucalion eò cum scapha traiecit, quò egressus cum Pyrrha Themidis oraculũ, quæ tunc responsa dabat, adiuit sciscitaturus quo pacto, si ita Diis placeret, posset humanum genus reparari: quòd quidam apud Cephisum amnem accidisse memoriæ prodiderunt. Id autem responsum tulerunt vt velatis capitibus ossa matris post se iacerent, quibus diu cogitatis partim difficillimum, cùm omnia limo obducta essent, partim etiam impium Deæ responsum visum est, si etiam mortuorum ossa, quæ vbi essent, nescirent, effodere & mouere iuberentur. At venit in mentem denique Deucalioni communem omnium matrem & altricem esse terram, cuius ossa iure saxa dici ob duritiem possent. sic autem rem expressit Ouid. lib. 1.

Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum:
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri

Arte fit, & mersis fer opem mitissima rebus.
Mota dea est: sortémque dedit: Discedite templo,
Et velate caput, cinctásque resoluite vestes;
Ossáq; post tergum magna iactate parentis.
Obstupuere diu: rumpitq; silentia voce
Pyrrha prior, iussisq; Deæ parere recusat:
Detq; sibi veniam pauido rogat ore, pauétque
Lædere iactatis maternas ossibus vmbras.

Nam cùm illa audiuisset Deucalion, statim postea subiunxit:

Magna parens terra est, lapides in corpore terræ
Ossa reor dici: iacere hos post terga iubemur.

Verùm hanc rem breuissimè complexus est Iuuenalis in prima Satyra in his carminibus:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem ascendit, sortésque poposcit,
Paulatímque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

Quod ipsum ita declararunt fabulatores, cùm populi lai dicti sint à Græcis, & laus lapis, vt est in his:

ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοὶ, λαοὶ δ' ἐκαλεῦνται.

E saxis homines nati, laiq; vocantur.

Arrianus tamen in libro secundo rerum Bithyniearum Deucalionem in arcem locúmque eminentiorem tunc Argi confugisse inquit ex illo diluuio, quare post illam inundationẽ Ioui Aphesio liberatori scilicet aram erexisse, qui locus postea Nemea à pabulo pecudum, quæ frequẽtes ibi pascebantur, fuit nominatus. Nec me præterit in eo Iouis Olympii templo, quod fuit apud Athenienses, fuisse quandam voraginem ad cubiti ferè altitudinem, in quem hiatum aquas defluxisse memorant per Deucalionis eluuionem, in quem etiam quotannis polentam cum melle & farina triticea porricere consueuerunt post illam inundationem, vt ait Thrasybulus in historia, sumptis iis qui erant superstites Dodonam habitauit, quam regionem ita vt ab vna Oceanidum appellauit, vt scripsit in suis commentariis etiam Acestodorus. Memoriæ proditum est tamen à Pausania in rebus Atticis Megarum Iouis & vnius Sithnidum nympharum filium in Geraniæ verticem diluuium effugisse, cùm mons nondum illud nomen haberet. nam cum Megarus gruum interuolantium vocem secutus illuc aduentasset, qui à grus γέρανος à Græcis diceretur, montem Geraniam nominauit. Hæc illa sunt quæ de Deucalione memorantur ab antiquis: nunc cur ita ficta fuerint, inuestigemus. Deucalion fuit vir bonus & iustus & pius, qui ob æquitatem religionémque suam, non solùm Promethei siue prudentiæ filius fuit creditus, sed etiam ab aquarum impetu Deo protegente seruatus, cùm nefarii omnes vno tempore periissent

est enim initium sapientiæ timor Domini: quare fuit prudentiæ filius Deucalion. cùm viros bonos mergi omnino non patiatur, Deus, quos fluctuare patitur, idcirco in arca seruatus Deucalion & Pyrrha eam tempestatem euaserunt. at cùm rursus rudes homines, & religionis cultúsque Deorum ignari nascerentur, dicti sunt lapides, qui à Deucalione ad potiorem vitam, & à Pyrrha informati fuerunt, in homines conuersi. Hæc igitur fabula ad probitatem, & ad cultum Deorum homines adhortabatur, quę excepta est, vt mihi quidem videtur, è sacris literis. At nunc de Ione dicamus.

De Ione siue Iside. CAP. XVIII.

FVIT Io, quæ Iunonis zelotypia in candidam vaccam conuersa est, vt scriptum fuit à Cecrope, Argi & Ismenes Asopi filia; vt verò ab Acesodoro, Neptuni & Hallirrhoes, quam tamē Acusilaus Pyrenes filiam putauit, quæ fuerit Iunonis sacerdos, vt scripsit Apollodorus lib 2. bibliothecæ. communior tamen fuit scriptorum sentētia, quòd ea fuerit Inachi fluuii filia, vt scripsit Ouidius libro primo Metamorph.

Inachus vnus abest, imóque reconditus antro
Fletibus auget aquas; natámque miserrimus Io
Luget vt amissam.

Qui Iunonis sacerdotem fuisse dixerunt Ionem, illam in vaccam à Iunone conuersam fuisse tradiderunt, vbi illam à Ioue vitiatam comperisset. tum verò iurauit Iupiter se minimè cum illa fuisse congressum. Hanc tamen Iuno à Ioue munus poposcit, & Argo Arestoris filio, vt ait Myrleanus Asclepiades, vel Terræ, vt sensit Acusilaus, seruandam tradidit, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam quandam alligauit. Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis, Ionem non modò non fuisse perfunctam Iunonis sacerdotio, vt nonnulli putarunt, sed etiam fuisse quoddam scortum, quæ veneficiis Iouem in amorem irretire niteretur, vt est etiam apud enarratorem Theocriti, ad quam rē Iyngis Echus vel potiùs Suadelæ & Panos filiæ opera vsa fuit. illa re cognita Iynx in auem sui nominis à Iunone fuit conuersa, quam etiam auem vtilem esse veneficiis arbitrantur, quæ quoniam caudam semper mouet, dicta est à Latinis motacilla. Est autem auis exigua, pennásq; habet pictas, collum longum pro corporis magnitudine, linguam exertam plerunque, frequentérque & ipsa conuertitur, & collum conuertit. Hanc capientes veneficæ mulieres cereæ rotæ annexam super carbonibus cum quibusdam execrationibus torrent & comburunt, aç nonnullæ veneficæ non totā, sed intima tantùm illius ei rotæ alligāt. hactenus Andrætas. Fabulantur hanc datā fuisse Iasoni à Venere quo tem-

tempore nauigauit in Colchos, vt Medeam in amorem sui posset allicere. Ionem igitur Iyngis artificio adductus Iupiter in nebula, vt lateret, compressit: quòd cùm sensisset Iuno, zelotypia capta eò accessit: at Iupiter id sentiēs Ionem in vaccam candidam mutauit, vt omnem suspicionem Iunoni leuaret hac arte. cùm verò Iuno illam vaccam vidisset, donum à Ioue postulauit: at veritus Iupiter ne, si illam negauisset, dolus pateret, quamuis inuitus, tamen largitus est. cùm verò diu sub Argi custodia, qui centum habebat oculos, asseruata fuisset, Iupiter tandem illius misertus mādauit Mercurio vt raptam Ionem, vel interfecto Argo abduceret: tum Mercurius sumpta pastoris forma conatus est cum fistula per soni suauitatem Argum in somnum inducere, quem etiam virga tactum sopiuit. deinde cùm vaccam rapere vellet, Argus ab Hierace iuuene imprudente fuit excitatus. cùm verò rem tegere ampliùs Mercurius non posset, Argum saxo occidit: atque Hieracem in auem sui nominis mutauit, quæ à Latinis accipiter dicitur. Illa re valde commota Iuno primùm Argum in pauonē cum totidem oculis in pennis nunc etiam apparentibus, mutauit, deinde œstrum vaccæ immisit, quo illa grauissimè exagitata est, vt testatur Virgilius lib 3. Georg.

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.

Hæc igitur furore vexata primùm mare, quod ab ipsa Ionium vocatum est, dicitur tranasse: quod Theopompus tamen non ab ea, sed ab Ionio viro Illyrico, dictum putauit, veluti Archidamus ab Ionibus ibi in traiectu maris immersis. Postea verò montē Hæmum per Illyridem profecta transcendit, sinúmque Thracium traiecit, qui ab ea postea vocatus est Bosporus. nam duo fuerunt Bospori, Cimmerius & Thracius. Hæc loca fuisse ita ab illa nominata significauit Prometheus apud Aeschylum, vbi omnia euentura Ioni puellæ vaticinantur, inter quæ hæc etiam sunt:

σαφῶς ἐπίςασ', Ἰόνιος κληθήσεται,
τῆς σῆς πορείας μνῆμα τοῖς πᾶσι βροτοῖς.
Scias apertè, Ionius vocabitur
Tuæ viæ monumentum is omnibus viris. & id:
ἔςαι δὲ θνητοῖς εἰσαεὶ λόγος μέγας
τῆς σῆς πορείας, Βόσπορος τ' ἐπώνυμος.
Semper viros inter vigebit de tuo
Cursu loquela, & Bosporus cognomine.

In Scythiam verò profecta multa deinde Europæ & Asiæ maria tranauit, atque in Aegyptum tandem peruenit, vt ait Ouid. lib. 1. Metamorph. quare cùm tot labores sibi esse exantlandos Io percepisset antea è Prometheo, in desperationem propè adducta est quare ita secum inquit:

τί δῆτ' ἐμοὶ ζῆν κέρδος; ἀλλ' οὐκ ἐν τάχει

ἔρριψ' ἐμαυτὴν τῆσδ' ἀπὸ στύφλου πέτρας;
ὅπως πέδῳ σκήψασα, τῶν πάντων πόνων
ἀπηλλάγην. κρεῖσσον γὰρ εἰσάπαξ θανεῖν,
ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
Quid vita lucri est? ipsa nec citissimè
Hac de petra praeceps ia io me per Deos?
Vt omnibus finem feram laboribus
Multo magis semel iuuaret emori,
Quàm viuere in d es acerbè singulos.

Cùm igitur venisset in Aegyptu ad Nili ripas, dicitur Io priorem hominis formam recuperasse, vt significauit Moschus his versibus in Europa:

θηεῦντο δὲ ποντοπόρον βοῦν.
ἐν δ' ἦν Ζεὺς ἐπαφώμενος ἠρέμα χειρὶ θείῃ
πόρτιος εἰναλίης, τὴν ἑπταπόρῳ παρὰ Νείλῳ
ἐκ βοὸς εὐκεράοιο πάλιν μετάμειβε γυναῖκα.
Fluctiuagámque bouem spect bant in maru vndis.
Iupiter hic aderat, niuea qui terga iuuencæ
Tractabat dextra: septemfluus ad ostia Nili
De boue cornuta facta est mox fœmina pulchra,

Atqui scripsit Aeschylus in Prometheo, quòd Ioue attrectante tergus huiusce iuuencæ priorem formam Io recuperauit. Scriptũ reliquit Apollodorus in libro de Diis, quòd istud ipsum contigit iuxta Iopen ciuitatem, quæ ita vocata fuit ab ipsa Ione, cùm Argum diuina ope superasset: *Ἰόπη δὲ πόλις καλεῖται, ὅτι ἐκεῖ ἡ Ἰὼ τὸν Ἄργον νικήσασα, γέγονεν ἄνθρωπος: vocata fuit Iope ciuitas, quòd ibi post Argum diuina ope superatum, Io facta est homo* Scripsit Apollodorus Ion in pristina forma recuperata ad Nili fluenta Epaphum è Iouis congressu peperisse, quem Iuno Curetibus occultandum tradidit id cùm resciuisset Iupiter, fertur Curetes interfecisse. quo tempore Io profecta est in Syriam ad filium inuestigandum, quo inuento in Aegyptum rediit. Strabo tamen lib. 10. antrum quoddam in Eubœa fuisse scribit in litore maris Aegæi, quod vocabatur aula bouis, vbi Io dicta est Epaphum peperisse. Post partum igitur Dea facta fuisse dicitur, & ab Aegyptiis Isidis nomine culta, & tempestatibus ac nauigantibus præfecta, vt testatur Lucianus in Dialogo Zephyri & Noti Hæc illa sunt quæ de Ione Inachi filia fabulo è dicta sunt ab antiquis scriptorib. Memoriæ prodidit Herodotus in Clio raptam fuisse Ionem à Phœnicibus, & in Aegyptum deportatam, quod scriptum fuit etiam ab Ephoro, & à Phœnicibus vulgo creditum est. at longè alia fuit Persarum sententia, quippe qui putarint, quòd vbi Io Argis fuit compressa à quodam nauclero nauis Phœniciæ, parentes verita, quia cognouisset se ferre in vtero, cum Phœnicibus lubens in Aegyptum nauigarit. Quòd autem bos facta mare tranauerit, id

id falsum omnino esse creditur, sed datum fuisse fabulæ locum, quia in naui, quę priorem partem bouis pictam haberet in prora, nauigarit cùm igitur in illa naui mare illud, quod Asiam ab Europa distermìnat, cuius in litore extructum est Byzantium, traiecisset, locus dictus fuit Bosporus, quia bos illac incesserit. Alii crediderunt tumultuarias nauiculas ab accolis, qui vellent traiicere, fuisse factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alii maluerunt appellatum fuisse Bosporum ab eo tauro, quem Rex Aegyptiorum pro Ione misit ad Inachum. cùm verò mortuus fuisset, hunc ostendentes circumtulerunt, quoniam illud animal non erat antea notum, neque visum in Gręcia, vt ait Sosiphanes in Meleagro. cùm verò apparuisset longè existentibus supra vndas natans taurus ille, quòd erat super tabulatum, sinus ille ab incessu bouis, dictus fuit Bosporus. Fingebatur verò Isidis statua cornuta quæ ex palmarum foliis habebat calciamenta, cum luna sit palmarum fertilitatis causa. Huic fœminę victimæ, vitulæ scilicet erant consecratæ, sicut scripsit Herodotus in Euterpe: τὰς δὲ θηλέας οὔ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἴσιος. τὸ γὰρ τῆς Ἴσιος ἄγαλμα ἐὸν γυναικήιον, βούκερών ἐστι. κατάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι. *fœminas illis sacrificare non licet, quæ consecratæ sunt Isidi. nam Isidis statua cum sit muliebris, habet bouis cornua: cuiusmodi Græci Ionem fingunt* Inquiunt postea Epaphum Aegypti imperium adeptum vrbem Memphim edificasse, matrémque post mortem Isidis nomine coli imperasse, atque hæc illa sunt, quæ attinent ad historicam expositionem. ¶ Quod ad physicam spectat Io modò Luna dicta est, modò credita est terra nam dicitur Io fuisse Argi & Ismenides filia, vel Neptuni, vel Inachi fluuii vel aquæ omnino, quum terræ solum Io crederetur. nam terra procul existentibus videtur paulatim ex vndis exoriri Hanc Iupiter compressit in nebula, cùm Iupiter nimirum æthereus calor intelligatur, per quem vapores è terra assiduè exurgut. Fabulantur Ionem in vaccam mutatam fuisse animal fertilitatis terræ studiosum, cuius omnis industria sit in colendis agris, ob vbertatem ipsius terrę. nā cùm Iuno accessit, mitior calor scilicet aeris, tum Iupiter illam vaccam concessit, cum neque ob nimium calorem assiduum, vt neque ob frigus terra fiat ferax. Iuno Argo, cui centum erant oculi, illam seruandam concessit, quia cœlum, cui plurimæ sunt stellæ tanquam oculi, assiduè terram intuetur, & ob suum cursum tempora assiduè varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum stellarum siue horum oculorum altera pars dormit, altera vigilat, quia semper dimidium cœli videtur Sole illustrari, cùm dimidium stellas frequentes ostentet: atque stellæ quæ Solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. At cur Iupiter Argum occidere Mercurio imperauit? quia ratio plurimum potest in agricultura. Hæc vacca cæso Argo dicitur liberata fuisse totúmque

ferè terrarum orbem peragrasse, & omnia tranasse maria: quia prudentia & industria agricolarum videtur aeris etiam bonitatem aut fortunæ malitiam superare: cùm tellus colonorum industria maximè fiat fertilis. Hæc ipsa ratio agriculturæ in omnes terras didita tandem peruenit in Aegyptum, quæ tellus, quoniã ob suam fertilitatem ac bonitatem maximè patefaciat vim naturæ & feracitatem, dicta est vacca primam formam ibi recuperasse. Ad hos cùm Isis transfretasset mulier omnino formosissima suæ ætatis, ab Api Aegyptiorum Rege vxor ducta est: quam dicunt nonnulli Mercurium cæso Argo sene prudentissimo Argiuorum rege, vt ipse imperio potiretur, pulsum è Græcia, cùm res parum feliciter illi successissent, comitatum fuisse. Ibi cùm Isis agriculturam, atque multas res humanæ vitæ perutiles Aegyptiis ostendisset, pro Dea culta est, & diuini honores illi fuerunt instituti. Enimuero ego fabulam hãc vniuersam ad Lunæ cursum potiùs accommodandam putauerim: quam dixerunt esse Inachi vel Neptuni filiã, cùm luna sensim humectet nocturno lumine, vt ait Ptolemæus in Almagesto. Hãc dixerunt filiam Inachi à Ioue fuisse compressam in nebula, cùm Iupiter etiam Sol aliquando sit: etenim in horum planetarum coniunctionibus nubes aut nebulæ plærunque gignuntur. Mox ob accedentem Iunonem Io in vaccam mutatur, quia semper ferè die tertio saltem à coniunctione Luna exit cornuta, vaccæq; cornua imitatur. Nam nisi ante diem quartum illa se è nubibus explicauerit, puriorique aeri obtulerit, pluuiæ assiduæ propè in vniuersum mensem significantur. Hanc exeuntem à coniunctione & è nubibus egressam excipit Iuno, & Argo seruandam tradit, quia illa cæteris omnibus stellis est inferior, à quibus despicitur. Occiditur Argus Iouis iussu, & vacca ab Argo liberatur, quia Sole lumen & vires Lunæ impartiente, illa omnium stellarum vires superat, magisque conspicuæ sunt Lunę, quam stellarum omnium aliarum vires & actiones in humanis corporibus: quas exercet Luna vbi aliquantulum excreuerit. Hæc Io dicta est orbem terrarum peragrasse, & modò in Scythiam, quę regio est ad septentrionem, modò in Aegyptum peruagata; quia cùm Luna velocissima sit, mariáq; omnia secum trahat, tum modò ad septentrionem modò austrum declinat ab ecliptica. Ibi versa est in Deam, quam cornutam finxerunt, cum primam formam recuperasset: quoniam primi omnium mortalium Aegyptii cùm oculos in cœlum sustulissent, vidissentq; cœlum, Solem, Lunam, astra perpetuo motu moueri, & plurimum rebus humanis prodesse, à perpetuo cursu Deos vocarunt, atque Solem & Lunam præcipuè diuinis honoribus coluerunt, vt testatur Eusebius lib.2.præp.euang. & Plat.in Cratylo. Alii fabulam hanc ad humanam vitam, moresque mortalium expriměđos retorserunt: dixerúntq; Iouem esse hominũ parum cordatorum animas: quę pri-

mùm

mùm cum Ione coniunctæ in nebula, & è cœlo in hæc corpora tenebrarum plena delapsæ, in beluas vertuntur, neque cupiunt aut diuinitaté summi Dei, aut acceptam immortalitatem speculari. Sic verò mutatæ donantur Iunoni, quoniam auaritia & omnium libidinum cumulus homines inuadit, quæ multo etiam plures sunt, quàm oculi Argi. paulo pòst cùm maturior ætas aduenerit, mittitur à Ioue Mercurius qui Argum occidat, quoniam ratio libidines denique refrenat, éstque omnium voluptatum satietas. Deinde œstrus à Iunone immittitur, qui stimulus est conscientiæ. & rerum præteritarum, ætatísque inutiliter transactæ recordatiò. Hæc facit vt intelligamus nòs antea toto cœlo, vt aiunt, aberrasse, & vt prudentiores facti pristinam hominum formam resumamus, ac Dii immortales denique per sanctitatem vitæ, & innocentiam, & iustitiam & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur. Atque de Ione satis, nunc de Vesta dicamus.

De Vesta. CAP. XIX.

NEQVE verò Isis solùm, sed etiam Vesta ab antiquis terra credita est, quam Saturni & Rheæ filiam esse crediderunt antiqui, vt testatur Diodorus Siculus, & Orpheus in his:

> Ἑςία εὐδυνάτοιο Κρόνου θύγατερ βασίλεια.
> *Filia Saturni Vesta ô Regina potentis.*

Et libro sexto Fastorum.

> *Ex Ope Iunonem memorant, Cererémque creatas*
> *Semine Saturni, tertia Vesta fuit.*

Quidam, inter quos fuit Posidonius, in libris quibus titulus erat de Heroibus & dæmonibus, senserunt duas fuisse Vestas, alteram Saturni matrem, quæ vocata fuit etiam Pales, alteram filiam, quę semper virgo fuit credita. Sed quoniam ad vnum nomen omnia referuntur, nulla habita nominum differentia, qui de Vesta senserint antiqui, breuiter explicabimus Dixerunt igitur Vestam esse domorum omnium seruatricem, cui rerum omnium primitiæ offerebantur, vt testatur Homerus in hymno:

> Ἑςίη ἣ πάντων ἐν δώμασιν ὑψηλοῖσιν
> ἀθανάτων τε θεῶν, χαμαὶ ἐρχομένων τ' ἀνθρώπων
> ἕδρην ἀΐδιον ἔλαχες πρεσβηΐδα τιμὴν,
> καλὸν ἔχουσα γέρας καὶ τιμήν. οὐ γὰρ ἄτερ σοῦ
> εἰλαπίναι θνητοῖσιν, ἵν' οὐ πρώτῃ πυμάτῃ τε
> Ἑςίῃ ἀρχόμενος σπένδει μελιηδέα οἶνον.
> *Vesta Deúmque hominúmque domos Dea quæ colis altas*
> *Perpetuámque tenes sedem, quæ semper honorem:*
> *Præmia cui data sunt ingentia. te sine nulli*

Mortales vnquam celebrant conuiuia læti,
Ni Vestæ primum libent prædulcia vina.

Nam cùm Vesta Saturni filia prima domos extruere inuenisset, intra domos vbique pingebatur, quò & domos seruaret, & custos esset habitantium, vt testatur his Posidonius in Heroibus & Dæmonibus: ἡ γὰρ Ἑστία Κρόνου θυγάτηρ, τὴν οἰκίαν κατ' ἀρχὰς εὑροῦσα τῷ εὑρήματος ἕνεκεν ἐντὸς τῶν οἴκων ἐγράφετο, ἵνα καὶ τούτους συνέχοι, καὶ φύλαξ εἴη τῶν ἐνοικούντων. *Vesta sanè Saturni filia domum primùm inuenit, quam etiam inuentionis causa intra domos pingere consueuerat, vt & has seruaret, & custos esset in illis habitantium.* Fuit hac ipsa de causa domus etiam Vesta siue ἑστία vocata, vt ait Euripides in Medea:

τὴν ἐγὼ σέβω
μάλιστα πάντων, καὶ συνεργὸν εἱλόμην,
Ἑκάτην, μυχοῖς ναίουσαν ἑστίας ἐμῆς.

hanc ego colo
Præ cæteris Hecaten, mihi, quam ferre opem
Legi: mea Vestæ colit namque intima.

Mos autem fuit in omnibus sacrificiis vt primitiæ Vestæ offerrentur, vt dictum est: cuius consuetudinis causam huiusmodi adduxit Aristrocritus libro secundo: μετὰ γὰρ τὸ κωλυθῆναι τὴν τῶν Τιτάνων ἀρχὴν, τὸν Δία δεξάμενον τὴν βασιλείαν, ἐπιτρέψαι Ἑστίᾳ λαβεῖν ὅ τι βούλοιτο· τὴν δὲ, πρῶτον μὲν παρθενίαν αἰτεῖσθαι. μετὰ δὲ παρθενίαν, ἀπαρχὰς θυσιῶν αὐτὴν νέμεσθαι πρώτην παρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ ταῦτα οὕτω νενόμισται ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν θυσιῶν πρώτῃ δοῦναι Ἑστίᾳ. *Nam posteaquā deiecti sunt Titanes, ac vetiti ne susciperent imperiū, Iupitérq; illud cepisset, optionem dedit Vestæ quod vellet capiendi, Hanc primum virginitatem postulasse inquiunt, & post illam, vt primitiæ omnium, quæ sacrificarentur, sibi offerrentur ab hominibus. Ita verò postea sancitum est in sacris, vt primum omnium quæ sacrificabantur, primitias Vestæ offerrent.* Istud ipsum innuit etiam Aristoph. in Vespis: ἀλλ' ἵνα
ἀφ' Ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά.

A Vesta incipiens vt contundam quempiam.

Fingebatur Vesta esse mulier, quæ sedens coronaretur, circa quam essent multiplicia plantarum blandientiúmque animaliū genera, vt inquit Hecatæus Milesius in Genealogiis. Enimuero cùm duæ essent Vestæ, per antiquiorem Saturni matrem, terram: at per iuniorem, ignem purum ætheris significarent, vt testatur Ouid. lib. 6. Fastorum:

Vesta eadem est, & terra: subest vigil ignis vtrique.
Significant sedem terra focúsque suam.

Cùm igitur æternus sit ignis æthereus, iure optimo Vesta æterna vocata fuit, vt est apud Horatium lib. 3. Carminūm: quam Homerus etiam domos altas Deorum, & perpetuas sedes habere dixit in hymnis. At Orpheus mediam regionem ignis perpetui in his

Ἑστία:

Ἑστία Ζηνὸς ὑψίστοιο Κρόνου θύγατερ βασίλεια,
ἣ μέσον οἶκον ἔχεις πυρὸς ἀενάοιο μεγίστου.
Filia Saturni: Vesta ô Regina potentis,
Quæ colis æthereæ medium regionis, & ignis.

Atque cùm ara esset erecta in Prytaneo, in qua perpetuus & inextinctus ignis asseruabatur, aram illam Pollux Vestam appellauit in his: *ἐφ' ὧν δὲ θύουσιν, ἢ πῦρ ἀνακαίουσιν, βωμὸς, θυμιατήριον, Ἑστία. ἔνιοι γὰρ οὕτως ὀνομάκασιν. οὕτω δ' ἂν κυριώτατα καλοίης τὴν ἐν Πρυτανείῳ, ἐφ' ἧς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον ἀνάπτεται. Super quibus sacrificamus aut ignem accendimus, altare, acerra, Vesta: nonnulli enim sic appellarunt sic sanè aptissimè illam quæ est in Prytaneo, vocaueris, super qua ignis ille perpetuus ardere solet.* At Ouidius lib. 6. Fastorum, flammam ipsam Vestam fuisse appellatam sensit, vt patet in his:

Nec tu aliud Vestam, quàm viuam intellige flammam:
Nataque de flamma corpora nulla vides.

Hanc Deam ignem fuisse vt vel ab initio Romæ præcipua religione cultam, argumento sunt illa quæ ad Vestalium perpetuam virginitatem pertinebant: quæ cùm omnibus notissima sint, minimè nũc explicabo. Cùm altera harum Vestarum Saturni fuisset mater, meritò vocata fuit antiqua & cana, vt est in li. 9. Aeneid. apud Virgilium:

Assaracique larem, & canæ penetralia Vestæ.

¶ Hanc terram omnino fuisse testatur Plutarch. dec. 8. Sympos. probl. quippe cùm inquiat mensas antiquorum fuisse rotundas ad similitudinem terræ: quæ cùm victum nobis tanquam terra præberent, vocatæ sunt Vestæ. Sed illud etiam manifestiùs (vt ego quidem arbitror) declarauit Plato in Timæo, cum Deos omnes, elementa scilicet, ac vires cœlorum commoueri faciat, solámque terram in medio horum immobilem consistere, vt patet ex his: *ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται, διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος. τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη. μένει δὲ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. Magnus sanè dux in cœlo Iupiter currum agens volucrem, primus incedit omnia coordinans & curans. Hunc sequitur Deorum dæmonúmque exercitus in duodecim partes distributus. at Vesta sola manet in Deorum domo.* Nam cùm Iupiter supremus sit Deus, Dii dæmonésque reliqui planetæ sunt, & corpora cœlestia, ac elementa, quæ intra duodecim partes signiferi omnia continentur. Cùm verò primùm mobile corpus omnia reliqua secum trahat, idcirco dicti sunt Dii ac dæmones volucrem currum sequi, quorum est non paruus exercitus. At sola ex iis qui Dii habiti sunt. domum immobilis seruat Vesta, cùm illa terra sit, vt Euripides in his significauit:

καὶ Γαῖα μῆτερ, Ἑστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ

βεβῶτα χαλκοῦ σεὶ, ἡμένην ἐν αἰθέρι.

Paréntsque terra, quam vocant Vestam viri

Præstantiores considentem in æthere.

Nam terra sola ex omnibus naturalibus corporib. immobilis existens, in medio totius orbis sublimis, tanquam in aere, consistit: neque in aliquam mundi partem magis declinat: quare iure inquit Ouid. lib. 6. Fast.

Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa

Aere subiecto tam graue pendet onus.

Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem;

Quique premat partes, angulus omnis abest:

Cùm enim tantundem vndique distet à cœlo, dicta est sedere in æthere, & nulla re suffulta sustineri. Huic tanquam dæmoni summæ parti ignis præfecto in sacrificiis litabatur odoribus. At cùm antiquior Vesta terra esse putaretur, flores vtpote illorum feraci matri offerebantur, & far; vt est apud Virgil. libro quinto:

Hæc memorans, cinerem, & sopitos suscitat ignes;

Pergameúmque larem, & canæ penetralia Vestæ

Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.

Vestam omnino Plotinus, aliique complures, animam terræ esse voluerunt, quæ Ceres etiam aliquando fuit nominata. Alii Vestam esse crediderunt, inter quos fuerunt Platonici, οὐσίαν separatarum formarum, & rerum diuinarum solidum fundamentum: idcirco in omnium Deorum sacrificiis Vestæ primitiæ offerri ab antiquis solebant. Credita fuit altera Vesta Saturni mater, quia cùm nondum existeret tempus, in confusa mundi mole terra latuerit: altera filia, quia post cœlum & tempus elementorum corpora summus opifex architectatus est Deus. Cum terra igitur esset omnium propè corporum naturalium fundamentum, meritò mater Deorum etiam fuit ab antiquis appellata, vt testatur Strabo lib. 10. Hanc conuiuiorum perfectam, & omnium sacrorum primitias capere solitam dixerunt, quia sine terræ muneribus, vel sine calore è cœlo, nulla res nasci potest conuiuiis apta. quæ cùm omnia ad sacrificia munera producat, meritò omnium illorũ primitias capere credita est. Atque quid Vesta sit, & quòd fuerit ab antiquis culta, cum omnia elementa, elementorúmque vires diuinis nominibus ab antiquis nominarentur, qui nihil Deo vacare putarunt, iam satis explicatum fuit. At nunc de Iride dicatur.

De Iride. CAP. XX.

IRIS fuit Thaumantis & Electræ filia, sorórque Harpyiarum, veluti testatus est Hesiodus in Theogonia in his:

Θαύμας δ' Ὠκεανοῖο βαθυρρείταο θύγατρα

ἠγάγετ' Ἠλέκτρην· ἡ δ' ὠκεῖαν τέκεν Ἶριν,
ἠϋκόμους δ' Ἁρπυίας Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε.
Oceano natam Thaumas, qui litora pulsat,
Vxorem Electram duxit, mox edidit Irim
Illa viro, Harpyiásque & Aello Ocypetenque.

Fuit Iris Iunonis existimata diligentissima ministra, vt ait Callimachus in lauacrum Deli his carminibus:

τῇ ἴκελη Θαύμαντος ὑπὸ θρόνον ἵζετο κούρη.
κείνη δ' οὐδέποτε σφετέρης ἐπιλήθεται ἕδρης,
οὐδ' ὅτε οἱ ληθαῖον ἐπὶ πτερὸν ὕπνος ἐρείσῃ·
ἀλλ' αὐτοῦ μεγάλοιο ποτὶ γλωχῖνα θρόνοιο,
τυτθὸν ἀποκλίνασα καρήατα, λέχριος εὕδει.
οὐδέποτε ζώνην ἀναλύεται, οὐδὲ ταχείας
ἐνδρομίδας, μή οἱ τι καὶ αἰφνίδιον ἔπος εἴπῃ
δεσπότις.

Súbque throno sedet huic similis Thaumante puella
Edita, quæ sedem nonnunquam deserit illam.
Non vbi lethæas somnus circumiacit alas.
Ast vbi deflectens ceruicem flexa parumper
Illa throni magni fulcris accumbit inhærens.
Soluitur haud Zona huic volucris nec calceus vnquam,
Ne Dea fortè sibi tradat mandata repentè.

Nam profectò Iris fungebatur eodem munere apud Iunonem quo fungi solitus fuit Mercurius apud Iouem, cum huius ministræ esset munus quoscunque vellet Iuno arcessere atque aduocare, sicuti demonstrauit Apollonius Rhodius libro 4. Argon. cùm ita scribat;

Ἶρι φίλη, νῦν, εἴ ποτ' ἐμὰς ἐτέλεσσας ἐφετμάς,
εἰ δ' ἄγε λαιψηρῇσι μετοιχομένη πτερύγεσσι
δεῦρο Θέτιν μοι ἄνωχθι μολεῖν ἁλὸς ἐξανιοῦσαν.
Iri veni dilecta mihi: mea iussa per auras,
Si optatis vnquam fauisti sedula nostris,
Ad Thetidem defer, veniat cita de maris vndis.

Huic iniunctum est munus etiam, vt lectum Iunonis sterneret, vt ait Theocritus in Encomio Ptolemæi.

ἐν δὲ λέχος στόρνυσιν ἰαύειν Ζηνὶ καὶ Ἥρῃ,
χεῖρας φοιβήσασα μύροις ἔτι, παρθένος Ἶρις.
Iunoni atque Ioui lectum substernere virgo,
Vnguentis perfusa manus solet Iris odoris.

Maximè denique omnium Dearum seruitio, & in omnibus rebus Iridis Iuno vtebatur, quippe cùm vel ab inferis reuersam Iunonem ab Iride lustrari faciat Ouidius libro quarto Mutationum in his:

Læta redit Iuno: quam cælum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.

Valerius Flaccus tamen Iridem Iouis etiam nuntiam facit in his lib. 4. Argonaut. *ille Dearum*

Fletibus & magno Phœbi commotus honore,
Velocem roseu demittit nubibus Irim.

Et Homerus θ. Iliad.

Ἶριν δ' ὄτρυνε χρυσόπτερον ἀγγελέουσαν.
Auratis alis est Iris nuntia missa.

Crediderunt præterea antiqui nullam animam muliebrem posse ex his humanis corporibus absolui, nisi Iridis beneficio ex his molestissimis ac blandissimis vinculis Iunonis iussu solueretur, sicuti Mercurius ipse Iouis mandato mares homines è corporeis carceribus liberare putabatur. Quare vt alia complura scitè ac præclarè Virgil. pro institutis priscæ theologiæ non introducit Mercurium, sed Iridem in libro quarto Aeneidos, Didûs animam ex ipso corpore euocantem, neque Iouis iussu, sed Iunonis, cùm ita inquiat:

Ergo Iris roseis per cœlum roscida pennis
Mille trahit varios aduerso Sole colores,
Deuolat, & supra caput astitit, hunc ego Diti
Sacrum iussa fero, téque isto corpore soluo.

Nam Iridem, sicuti Mercurium, alatam finxerunt antiqui ad exprimendam eius velocitatem. Fuerunt etiam quidam qui illam fabulati sint taurino capite flumina sorbere consueuisse. Neque plura his ferè memoriæ prodita esse de Iride ab antiquis recordamur, at nunc quid sub his ambagibus verborum memoria dignum contineretur, inquiramus.

¶ Iridem Thaumantis & Electræ filiam fuisse tradiderunt: quia Thaumas sit Pôti filius, Electra verò Cœli siue Solis; nam id nomen serenitatem significat: est enim ἥλιος Sol, ἄθριος serenus. nascitur igitur Iris ex aqua & serenitate, è refractione radiorum scilicet, vt voluit Aristoteles in meteorologicis. Sapienter sanè dictum est ab antiquis quòd Iris sedeat sub throno Iunonis, quia gignatur in parte aeris inferiore, hoc est infra nubes, nam illius arcus cœlestis quæ Iris nuncupatur, radius solis cauæ nubi immissus caussa est: qui in ipsum Solem acie repulsa refringitur. Sic enim nubes arcum illum cœlestem efficere putantur, quòd in alia parte sint tumidiores, in alia crassiores ac densiores quàm Solem possint transmittere ac in alia imbecilliores quam possint excludere. Sic igitur per hanc ipsam inæquabilitaté cùm ipsa vmbra atque lux commisceatur, exprimitur illa varietas mirabilis, quæ Thaumantis dicitur filia siue admirationis, cùm θαυμάζειν sit admirari. nam certè quidem omnia intuemur per lineas rectas, vel reflexas. quæ aliquando refringuntur vt aiũt Optici, quæ lineæ tãtùm corporis expertes intelligũtur sola mẽte & cogitatione perceptæ. videmus rectà quæ sunt in aere

in aere nullo oblato impedimento, vel post gemmas lucidas, vel cornu perspicuum, si subtilissima sit materia, aut cætera huiusmodi. flectuntur remi in aqua ob materiam densiorem: refracta videmus vti specularia. Finxerunt antiqui illam esse Iunonis nuntiam & Harpyiarum siue ventorum sororem, vt diximus, quoniam certissima sint illa signa futurorum ventorum aut imbrium aut serenitatis, quæ Iridem sequi consueuerunt: quare Virgilius inter signa pluuiarum Iridis quoque signa annumerauit, cùm ita scripserit de illa libro primo Georg. *Et bibit ingens Arcus.* & Valerius Flaccus arcum cœlestem serenitatis indicem esse scripsit in libro primo Argonauticorum:

Emicuit reserata dies, cælúmque resoluit
Arcus, & in summos redierunt nubila montes.

Constat enim ex humore & densitate aeris, vti dicebam, in quam Sole incidente gignitur illa varietas colorum, cuius aeris prima pars è regione Solis sita apparet rubicunda cùm radiis penetretur. at nigrior pars est quoniam obscurior ac densior aer non ita potest à sole penetrari, sic viror obscurior rubicundo colore gignitur è mistura minoris luminis maiorúmque tenebrarum. Dixerunt quidam etiam per noctem fieri Iridem in nubibus ob lumen Lunæ, sed hoc rarò potest contingere, quia non est diuturnum plenilunium, atque quòd lumen ipsius lumine Solis sit multo debilius. At enim de Iridis causa dissentiunt plurimum inter se sapientes: quoniam Arist. totam Iridis obseruationem ac naturam ad opticam rationem perduxit, nihílque esse reipsa, neque alicubi illos colores consistere existimauit: cùm tamen Methodorus de Iride differens illam euenire reipsa voluerit, at non tãtùm apparentem esse, vbi nubes densata fuerit aduersus solem. Tunc enim cùm incidat Sol in nubes fit cyanea, ille credidit, propter mistionem; at rubicundum illud fit, quod opponatur directè ipsi splendori. quod inferius est, album videtur, atque hoc Solis lumen esse censuit. At enim plerique antiquorum non modò dissentiunt de Iride, sed & de visu quomodo fiat, & de lineis ad visum spectãtibus. alii siquidẽ visum fieri per emissas, alii per receptas formas ab oculis tradiderũt: alii per vtrũque. Ac rursus alii per receptã, alii per emissam lucẽ: inter quos fuit Heliod. Larissæus, qui ita scripsit in opticis: ὅτι μὲν οὖν προβολάς τινας ἀφ' ἡμῶν ἐπιβάλλομεν τοῖς ὁρωμένοις, δηλοῖ καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν σχῆμα, οὐ κοῖλον οὐδὲ πρὸς ὑποδοχήν τινος πεποιημένον, ὥσπερ τὰ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων, ἀλλὰ σφαιροειδὲς ὑπάρχον· ὅτι δὲ τοῦτο τὸ προβαλλόμενον ἀφ' ἡμῶν, φῶς ἐστιν, αἵ τ' ἀπολάμπουσαι τῶν ὀμμάτων δηλοῦσι μαρμαρυγαὶ, καὶ τὸ τινὰς νύκτωρ ὁρᾶν, οὐδὲν τοῦ ἔξωθεν προσδεομένους φωτὸς, ὥσπερ οὐδὲ τὰ νυκτινόμα τῶν ζώων· οἷος ἐκεῖνος ὁ Τιβέριος γέγονεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεύς. τῶν δὲ νυκτινόμων ζώων τὰ ὄμματα καὶ ἐκλάμποντα φαίνεται νύκτωρ δίκην πυρός. *Nam sanè quòd è nobis formas quasdam emittamus in res visas.*

declarat vel ipsa forma oculorum, cùm non sit concaua, neque suapte natura ad aliquid excipiendum facta, sicut est aliorum sensuum, sed circularis & rotunda. Quòd autem illud quod emittitur lux est, indicio sunt splendores ex oculis enitentes, & quòd quadam noctu cernunt nulla alia externa luce indigentia, sicuti neque animalia quæ nocturnum victum quærunt, qualis fuit is Romanorum imperator Tiberius. Atqui oculi nocturnorum quorundam animalium emicant per noctem tanquam ignis. Deinde alii visum fieri per pyramidem siue conum inquiunt, cuius cuspis sit in oculo, basis in re visa, vt sensit Euclides in secunda hypothesi rerum Opticarum. est autem conus pyramis rotunda, vt ait Apollonius Pergæus in libro primo Conorum, & Vitellio lib. 4. Opticorum. Alii istud fieri per triangulum, alii per quartam partem circuli arbitrati sunt. ac rursus visum alii facilè terminari, si corpus solidum sese citò opponat, dixerunt, aut si non possit visus ad obiectam aliquam rem peruenire, aut si res visa non consistat, vt accidit in profunditatibus obscurarum altitudinum, quarum pars ima videri non possit, vel vt accidit in fluminibus velocissimis, vbi radii visus citissimè deferuntur, aut etiam si quis in orbem citò vel diu rotetur, vertigines inde nasci inquiunt, quod etiam scriptum reliquit Theophrastus in lib. περὶ ἰλίγγων, siue de vertiginibus. nam non modò aer in panniculis circa cerebrum patitur agitationem molestam per eum motum, sed radii etiam visus maximè exagitantur, cùm non possint persistere. Visus præterea siue radii ex oculis emissi si in corpus transparens, siue quodam tenus penetrabile vel læue, quodammodo incidat, quod tamen habeat aliquam densitatem, cùm non possit integer ad extremum peruenire, aut prorsus penetrare, refringitur, quia non videat oppositam superficiem sine refractione: atque inde efficitur vt redundent imagines, sicut fieri apparet in speculis, aut in aquis habentibus obiectam superficiem paulo obscuriorem. Enimuero tanta vis est rerum visarum aliquando, vt colorem infundere videantur & luci & visui, à quibus refringuntur radii visus siue reflectuntur. Nam vt ait in Opticis idem Larissæus: εἰ γὰρ ἀνίσχων ὁ ἥλιος, ἢ δυόμενος, διά τινος ἐρυθροῦ διαλάμπει νέφους, δοκεῖν ἐστιν ἅπαντα φοινικᾶ, καὶ γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ ἁπλῶς ὅσα ἂν καταλάμπει. τούτοις δὴ παραπλήσια καὶ παρὰ τὴν ἡμετέραν ὄψιν ἐστὶ θεωρῆσαι. ὁποῖον γὰρ ἂν τύχῃ τὸ τοῦ διαφανοῦς χρῶμα, τοιουτόχροουν καὶ τὸ δι' αὐτοῦ φαινόμενον δόξειεν ἂν ὁρᾶν. *Si enim Sol consurgens vel decedēs per aliquam rubram nubem enituerit, licet omnia rubra intueri, terrā ac mare scilicet, atque omnia, vt vno verbo dicam, quæ illustrantur. Hisce consimilia & per aspectum solent nostrum euenire: nam qualis color rei diaphanis siue transapparentis fuerit, talem rem ipsam per illam visam contingit videri.* Eiusdem enim coloris omnia apparebunt, cuius coloris fuerit speculum per quod illa videbuntur. Hinc effectum est vt quidam reipsa colores inesse Iridi, ac

non per opticam rationem apparere crediderint, aut per apparentes colores, qui redundent è lucidi & obscuri mistione secundum magis & minus, vt videtur sensisse Aristot. in libris Meteorologicis. manifestum est autem quòd vbi duæ, vel plures Irides apparuerint, futurarum pluuiarum copiam significant. quare ita de illa scripsit Aratus in signis aquarum & ventorum:

ἢ διδύμη ἔζωσε διὰ μέγαν οὐρανὸν Ἶρις.

Aut gemina cælum cùm zona cinxerit Iris.

Nam vbi paruus fuerit humentis aeris ac vaporum concursus, vna tantùm Iris producitur: at vbi multa fuerit & copiosa pluuiarum materia condensata, post primam formatam Iridem altera efficitur, quæ circumsistat priorem, cingátque cœlum persimili ambitu. Quòd autem illud muneris iniunctum Iridi putaretur vt morientes mulieres Iunonis iussu à languoribus liberaret, id nihil aliud meo quidem iudicio significat, quàm illud quod à physicis dictum est, quia tempora pluuiosa & nimis humida maximè obsunt mulieribus, cùm sicca supra modum viris obsint, qui ad iustam ætatem peruenerunt. Cùm enim in elementorum, qualitatúmque siue temperamentorum symmetria vniuersa vita animantium consistat, frigida ac nimis humida tempora obsunt illis, qui vel ad caloris mediocritatem nondum peruenerunt, vel iam vergunt ad eius inopiam, cùm superuacaneos humores ob temporis & temperamenti malitiam non possint concoquere. Propter excessum etiam non Iunonis, sed Iouis, hoc est nimii caloris, iussu finxerunt Mercurium animas virorum ad inferos comitari ac deducere. Atqui ne illud quidem prætermittendum in hoc loco duxerim, quòd fingebantur animæ mortalium ex hisce corporibus Dearum iussu solui, non autem sponte sua discedere. Hoc enim idcirco dictum fuit, quoniam cùm prædia ac iumenta Dei simus, vt ita dicam, & verè diuina animalia, nata Dei iussu ad cultum religionis, ad perfruendum Dei liberalitate, ad cognoscendam Dei naturam diuinam, ad orbis totius ornamentum, ad bene agendum, ad felicitatem per virtutes post mortem nobis comparandam, non licet immaturè nos ipsos interficere, quod Deo molestissimum est, sed expectare Dei voluntatem. Quis enim æquo animo ferret, si sua prædia arbores ac segetes, quas produxissent, deuastarent? aut quis non succenseret, si illa irata domino pertæsáque fertilitatis; nihil produceret, aut seipsa destruerent? quis in ea, si posset, non acerbissimè animaduerteret? Debent igitur animæ mortalium tamdiu detineri in his corporibus, quibus fuerunt à Deo alligatæ, quamdiu illi qui eas vinxit, ita detinere aut coercere placuerit, neq; inde nisi iussu ipsius Dei soluendæ sunt. ac de Iride satis, nunc dicatur de Alpheo.

De Alpheo. CAP. XXI.

DE Alpheo, quem alii hominem, alii fluuium fuisse crediderunt, cuius fontes essent apud Aseam pagum Arcadiæ, nihil propè certi habemus vel quis fuerit, vel quibus parentibus sit natus, nisi quòd eum alii Thermodontis & nymphæ cuiusdam Armymones, alii Partheniæ fuisse filium tradunt. quidam aurigam fuisse Pelopis putarunt, alii cuiusdam ducis insignis, cuius virtus post Leonidam in Thermopylis enituerit atque hi omnes ferè post mortem in fluuium sui nominis mutatum fuisse memorarunt. Alii præterea fabulantur Alpheum virum fuisse mirificè venationibus deditum, qui aliquando in Arethusæ venantis & ipsius amorem inciderit. illam cùm Alpheus in matrimonium postulasset, atque ea constantissimè recusaret eius nuptias, in Ortygiam transmisit non procul à Syracusis, atque ibi in fontem sui nominis conuersa fuisse dicitur, vbi Dianam, cuius erat comes, precata fuisset vti nuptias illas quoquo pacto deuitare posset, vt testatur Ouidius libro quinto suarum Mutationum in his carminibus:

Fessa labore fugæ, Fer opem, deprehendimur, inquam,
Armigeræ Diana tuæ: cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusaq; tela pharetra.

& paulò post:

In latices mutor, sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positoq; viri quod sumpserat ore,
Vertitur in proprias quo se mihi misceat vndas.

Illud cùm grauissimè tulisset Alpheus, Arethusam scilicet in fontem sui nominis Deæ misericordia & nutu fuisse conuersam, desiderii amorisque eius impatiens dicitur & ipse Deos precatus fuisse, vt tantam animi molestiam aliqua ratione vitare posset: quare in fluuium sui nominis & ipse fuit conuersus, qui post illam mutationem etiam dictus est vel ipsum fontem amare, quippe cùm subter mare, vt aiunt, delapsus vel Syracusas vsque decurrat, vbi postmodo emergens cum Arethusa fonte commiscetur, vt patet ex his:

Trinacriam supra medio iacet insula ponto,
Ortygiam dicunt, vbi cana fluenta refundit
Alpheus, Siculæ hinc Arethusæ & iungitur vndæ.

Alii dixerunt Alpheùm amauisse Dianam, eámque insecutum fuisse ad Ortygiam vsque, vbi cùm cessauisset, templum Dianæ cognomento Alpheæ fuit erectum ad perpetuam deuitati periculi memoriam. Alii tradiderunt Alpheum vnum fuisse ex iis qui genus ducerent, à Sole, qui cum Cercapho fratre vbi contenderet de virtute, illum interfecit, à pastoribúsque exagitatus se in Nyctimum fluuium desperatione caput præcipitauit. qui ab illo postmodo vocatus est Alpheus, cuius rei testis est Agathocles Milesius

lesius in secundo de fluminibus, & Agatho Samius. Fuerunt tamen nonnulli, qui semper fluuium, at non hominem fuisse Alpheum putauerint. atqui Strabo libr.6. Geographiæ multis verbis contendit aduersum Timæum philosophum ac Pindarum, fieri non posse vt aqua Alphei fluminis per quosdam hiatus decurrens impermista cum Arethusa denique commisceatur, quoniam inquit illum os habere palam in mare irrumpens, neque esse quidquam alueo vicinum quod illum absorbeat. Id autem fortasse videri posset absurdum, nisi illud & ea ex oraculo Apollinis carmina confirmarent, quod pòst paulo dicetur, & alii fluuii ingentes istud ipsum facere comperirentur. Nam fama est Nilū paludem quandam ingredi solitum tanquam è continente, terráque elapsum per AEthiopiam inferiorem decucurrisse in AEgyptum, atque in mare illud, quod ad Pharum est, erupisse. sic enim memorauit Nicanor Samius in libr.1. de fluminibus & ii qui supra Syenen profecti sunt ad Meroem. In Hebræorum finibus præterea fluuius ille qui Iordanis appellatus fuit, dictus est in Tyberiadem stagnum ingredi solitus, atque inde emergens subire alterum stagnum, quod mare mortuum nuncupatur. ac rursus emergens per quoddam spatium denique in paludem absorptus omnino euanescit. & Pyramus decurrens per Caraoniam habet fontes in media planitie: est autem fossa satis ampla, per quam aqua defluit limpida delata clàm sub terra per magnū spatium, ac rursus erumpit in apertum, mox per Taurum montem penetrat ac defluit tanta profunditate & angustia, vt canis ibi possit transilire. inde tantū cœni trahit, vt traditū sit hoc ab oraculo:

ἔσσεται, ἐσσομένοις ὅτε Πύραμος ἀργυροδίνης
ἠϊόνα προχέων ἱερὴν ἐς Κύπρον ἵκηται:
Tempus erit niueis cùm labens Pyramus vndis
Litora producet in Cyprum deinde sacratam.

Et Orontes defluens è Mesopotamia mox sub terram occultatur, tum rursus erumpit apud Apamenem, atque ita profluit in mare Seleuciæ, vt ait Chrysippus libro 2. rerum Scythicarum. Narrantur in Mycale monte fontes fuisse in Ionia cuiusdam fluminis, quod erat Alphei persimile: nam illud in medium mare præterlapsum rursus erumpere solebat prope portum in Branchidis, cui portui nomen fuit Panormo, vt ait Timagetus in libro secundo de portubus. Melas fluuius item magnus quidē, ac solus è cunctis Græciæ fluminibus à fonte nauigiorum patiens, & tanquam Nilus incrementum per solstitium æstiuum accipiens, non longè excurrens maxima ex parte in occultos lacus extinguitur, & exiguam sui partem cum Cephiso amne cōmiscet, vt ait Plutarchus in vita Syllæ. Cùm tanta varietas cursuum fluuiorum memoretur in variis locis, quid mirum est illud quoque Alpheo flumini contingere potuisse, cùm multi scriptores illud etiam affirma-

rint? atque Alphei fluminis hic fuisse ortus & cursus narratur ab antiquis. dictus est Alpheus fluuius non procul à Phylace Spartæ loco suos habere ortus, vbi caput est eius fluminis, qui locus Symbola fuit appellatus, qui agrum Tegeatarum à finibus Lacedęmonum disterminat. Sunt autem dicta Symbola, quoniam συμβάλλειν congredi conferréque significat, quòd in eundem ferè locum fluuius Ladon ex agro Clitoriorum, & Erymanthus è monte Erymantho defluens, & Helisson decurrens per agrum & per vrbem Megalopolin, & Brentheates per agrum defluens Megalopolitanorum, & Gortynius Gortynam vrbem alluens, & Phagus ex agro Melænensi & Celadon in ipsum Alpheum illaberentur. dictus est nasci è pago Aseo, vbi & Eurota. Fuit autem semper credita peculiaris quædã Alphei cursus natura, vt is modò sub terram sese occultaret, modò ex occultis cauernis, vt dicebamus, in lucem erumperet, idque faceret sæpius, donec cum Arethusæ aqua commisceretur, quę res dedit locum fabulę, quòd Alpheus vel fluuius factus incredibili Arethusæ desiderio conflagraret. nam, vt fama est, cùm primùm è Phylace Symbolísque emanauit sese in agrum Tegeatarum abscondit, postea in Asæum erumpens cum aqua Eurotæ communi alueo per spatium viginti stadiorum deferebatur. Tum rursus in cuniculum quendam ingressi delabebantur sub terram, donec erumperet Eurotas in agrum Laconicum: at Alpheus in fines Megalopolitanorum, vbi Arcades fontes fuerant appellati. Inde verò Pisæum agrum Olympiamque præterlabens prorumpebat in nauale Eleorum supra Cyllenen, maréque intrabat Adriaticum. Illud autem tantis aquarum viribus agebatur, vt neque Adriaticum quidem posset violentum eius cursum retardare, quò minùs pelagus internatans & sua aqua, & proprio nomine seruato ad Ortygiam insulam perueniret, fontíque Arethusæ admisceretur, vti scripsit Nicanor in libro tertio de fluminibus. Tradiderunt præterea ipsam Arethusam hunc ipsum habere cursum solitam, vt sub aquis marinis lapsa nullis salsis aquis admisceretur, ad cuius naturam alludens Virg. ait in Gallo:

Sic tibi cum fluctus subter labere Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat vndam.

Mirificè dicta est esse accommodata aqua Alphei fluminis ad educandos oleastros. neque illud sanè non incredibile est, quoniã varia fuit semper fluuiorum diuersorum natura ad varia herbarum animalium, arborúmque genera producenda & educanda. Enimuero vt piscium varietatem mirabilitatémque auium circa illos versantium prætermittam, Alphei propria planta fuit oleaster, sicuti fluuii Acherôtis peculiaris arbos populus alba esse dicebatur, vt Asopus in agro Bœotorũ iuncũ educabat insignis magnitudinis, vt Mæander dictus est felicissimè producere & alere myricas

myricas, vtque Galliæ Cisalpinæ Padi alumna dicta est egregiè nigra populus. Credita est aqua fluuii Alphei fuisse sacrificiis accommodatissima, quoniam Alpheus amnis esset gratissimus Ioui. Nam cùm die decimanona Februarii cinerem è Prytaneo quotannis aruspices deportarent ad aram Iouis Olympii, illóque cinere aqua Alphei fluminis diluto aram Iouis oblinirent de more, fuit postea sancitum legibus sacrificiorum ne qua aqua præterquam Alphei fluminis ad eum vsum introduceretur, vt scripsit Porphyrius in libro 1. de sacrificiis, quare ex eo tantùm luto diutius seruatum fuit vt tectorium aræ superinduceretur. Iure optimo deinde introductus fuit Alpheus in illum sacrorum vsum, quoniam vim quandam præcipuam purgando ille fluuius creditus est habere, vnde etiam nomen obtinuit. nam cùm eius aquæ irrigatio maculas purget, quas Alphos nominarunt, vt ait Strabo libro octauo, atque vocatus est Alpheus à sanandis impetiginibus, cum priùs Ariger vocaretur. Hunc fluuium nonnulli pro Deo coluerunt, cui & statuam & communem aram cum Diana erexerunt, quod etiam Acheloo & Cephiso fluminibus contigit, quibus aræ fuerunt erectæ, sicuti memoriæ proditum est à Pausan. in rebus Atticis. Consecuta fuit etiam ipsa Arethusa postmodum diuinos honores, vt ait Nicanor Samius in libro tertio de fluminibus: siquidem mos fuit Aegiensum, qui populi fuerunt Achaiæ, liba sumpta ex ara Salutis in mare porricere, quæ se mittere Arethusæ Syracusas testarentur, vt ait Melanthes in libro de sacrificiis.

¶Hæc illa sunt ferè omnia quę de Alpheo fluuio memoratu digna tradita sunt ab antiquis scriptoribus. atqui sæpius explicatum fuit à nobis superiùs, quòd antiqui sub fabularum integumẽtis naturæ arcana occultarunt, quódque per has ambages verborum naturam & vires elementorum ac rerum omniũ explicabãt, quæ illis tantùm erãt manifesta, qui facti essent horum mysteriorum participes. Præterea vt res diuinas se semper habere ante oculos vulgus arbitraretur, montes & flumina & fontes & maria partim magnos Deos esse tradiderunt, partim quandam cõtinere intra se occultam diuinitatem, quæ posset humanorum factorum esse testis. Et quoniam non animi solùm, sed etiam corporis mundities Deo gratissima existimanda est, idcirco aquam illam, quæ præcipuam vim haberet purgandi, & sacrificiis esse accommodatam sanxerũt, & fluuium ipsum, qui huiusmodi aquam hominib. in vsus illos suppeditaret, existimauerunt esse Ioui amicissimum atque acceptissimum. Alii diuinam vim animorum nostrorum, virtutisque naturam per huiusmodi fabulam explicarunt, quippe quòd sicuti materia appetit formam, vt suum proprium bonum, quòd ipsa per se inutilis est & ociosa appareт, sic anima nostra virtutem tanquam formam suam expetit. Hæc causa est cur

Alpheus fingebatur sequi Arethusam, cùm ἀλφὸς sit macula, vt dictum est, siue imperfectio. & ἀρετὴ virtus à Græcis nominetur. ac de Alpheo satis, nunc de Inacho dicamus.

De Inacho. CAP. XXII.

INACHVS autem filius fuisse dicitur Eurydamantis & Dorycles nymphæ, cùm tamen quidam Iphinoen eius matrem nominatam fuisse maluerint. Alii Oeneum patrem Inachi fuisse putarunt, quare fuit Oenides ab Hesiodo in sacro sermone ita appellatus:

Ἴναχος Οἰνείδης Κρονίδῃ πολὺ φίλτατον ὕδωρ.

Inachus Oenides cœlo gratissimus amnis.

Hic primus omnium mortalium Argiuis imperasse dicitur, vxorémque habuisse Antiopen, vt quidam putarunt: vt verò alii maluerunt, Colaxen: de qua Phoroneum ac Mycalen filiam suscepit, quæ fuit postea vxor Arestoris, vti scriptum est à Pausania in rebus Corinthiacis. Habuit præterea filiam Philodicem, quæ ex Leucippo Phœbam genuit & Ilairam, vt traditum est à Timageto. Celeberrimum est præterea, quòd Io illa quę priùs in vaccam, deinde in deam Isidem conuersa fuit, erat eiusdem Inachi filia. nam fama est quòd Inachus quo tempore Argiuis imperauit, fluuium Amphilochum priùs vocatum ampliore alueo locupletauit, cùm is propter repentinos imbres solito alueo minimè contentus sæpe in planitiem irrumperet, ac aliquando multa Argiuorum ædificia ac segetes secum rapiens deuolueret. cùm postmodum fluuium alueus caperet, neque damna Argiuis inferret, vocatus est Inachus de nomine benefici principis, quem ille Iunoni consecrauit, vt ait idem Pausanias. Neque enim consentit rationi, quòd Io fluuii potiùs quàm hominis fuisset filia, qui sic Inachus vocaretur. Memoriæ proditum est ab antiquis, quòd Inachus fluuius suos ortus ac fontes habuit in monte Artemisio ex fonte Lyrceo vocato, minimè dubios, cuius dicebatur illa esse natura vt parua vsitata adesset illi aquarum copia, ac facillimè per imbres ita excresceret, vt bonam partem Argiuæ regionis inundaret, cùm tamen per æstatem esset propè siccus. Istam autem aquarum penuriam Inacho contigisse illa de causa fabulantur, quia Inachus cum Phoroneo, Cephiso, & Asterione iudex Argiuorum de regione inter Neptunum ac Iunonem contendentes delectus, regionem adiudicasset Iunoni. nam cum Iuno agrū Argiuorum ad se pertinere, sibique iure consecratum censeri debere diceret, Neptunus eum ad se spectare propter aquarum copiā, quæ regionem inundabant, eamque faciebant fertilissimam, contendit. At enim cùm ab hæsitantibus diu iudicibus sententia postea pro Iunone lata fuisset, agérque Argiuus Iunoni adiudicatus,

tus, fama est iratum Neptunum omnem aquarum copiam illis fluminibus iudicibus ademisse; quare nisi per æstatē cœlestibus pluuiis iuuarentur, omnem prorsus aquam vnā cum suis nominibus amisissent. contrà verò quo tempore ager Argiuus Iunoni fuit adiudicatus, dicitur maxima pars agri immissis aquis à Neptuno fuisse inundata, vt ita sciretur plúsne Iuno an Neptunus regioni posset nocere. Sed tamen postea precātē Iunone vt illam aquam ex agro Argiuo deduceret, vix illud denique impetratum est, atque Argiui in eo loco ipso, per quem aqua refluxit, templum magnificum Neptuni cognomento Proselystii siue inundantis ex voto erexerūt publico sumptu, cum statua Graniani Sicyonii artificis è marmore Pentelico, cum columnis viginti & octo, quarum epistylia erant alternè Dorici & Corinthiaci operis, vt scripsit Hermippus in libro secundo de magnificentia templorum & sacris regum donariis. Hecatæus Inachum fuisse fluuium Amphilochorum scripsit è Lachmo defluentem, è quo erumperet Aeas, qui fuit diuersus ab Inacho Argolico. Dictus autem fuit Amphilochus ab Amphilocho Argiuorum rege, quem fama est fluuium austrum versus è Lachmo fluere solitum Argos irrumpentē, cùm Aeas occasum versus illaberetur in sinum Adriaticum. Neque tamen me præterit fuisse nonnullos qui Argos vrbem Amphilochium nominarint, cuiusue rei causa narratur huiusmodi. Post Epigonorum expeditionem aduersus Thebanos Alcmæon fuit in Aetoliam à Diomede accersitus, atque Alcmæonis opera & auxiliis Diomedes Aetoliam & Acarnaniam facilè subiugauit. postea verò Diomede ab Agamemnone ad bellum Troianum accersito, antequam Argos ciuitas extaret, mansit Alcmon quidē in Acarnania, atque Argos ibi condidit, quam de sui fratris nomine appellauit Amphilochium, cuius in caput fortè saxum deuolutum illum occidit, dum instaret in altera parte vrbis ædificationi. Sic vrbs Amphilochium dicta est vbi Amphilochus ex vulnere decessisset, pòst die quarto. Huic cum Inachus successisset, quia vrbs recens adhuc multis colonis non esset plena non satis celebre nomen obtinuit, quoniam libentiùs homines in agris vitam degerent. At Phoroneus ipsius Inachi filius animum adiecit ad vrbem locupletandam, vt qui dispersos in agris Argiuos, seorsúmque habitantes in vnius ciuitatis ius ac mœnia compulit, & aliud præterea oppidum condidit, quod ab ipso Phoronicum fuit vocatum. Sed enim cùm Amphilochium multitudine ciuium breui fuisset oppletum, opulentissimæque & florentissimæ vrbis satis honesta principia accepisset, illi nomen mutauit, & ex Argo nepote nato è Phoronei filia ciuitatem Argos nominauit. nam cùm paulo antè mortuus fuisset Inachus, in Inacho fluuio de se nominato sepultus fuit, cùm sibi magnificum sepulcrum ibi sub aquis extruxisset. Neque mirum est nomina fluuiorum & cursum

sæpius fuisse mutatum, quando vel ipsa aqua fluminum aliquan-do penè defecerit, vti testatur Lucianus ita in Charonte, καὶ πόλεις ὥσπερ ἄνθρωποι, καὶ τὸ παραδοξότερον, ποταμοὶ ὅλοι. Ἰνάχου ἐνδὲ τάφος ἐν Ἄργει ἔτι καταλείπεται. *atque vrbes tanquā homines: & quod magis est admirabile, vel vniuersi fluuij euanescunt. Inachi enim nullum Argis extat monumentum aut vestigium.* tanta vis est temporum. Sed de fabulosis aut historicis hactenus. ¶ Ego sanè quid aliud per hanc fabulam vellent exprimere antiqui, non reperio, nisi vellent exprimere physicam fluuiorum & aeris naturam: nam quid est aliud Iunonem ac Neptunum de regione contendere, nisi tantum esse aquarum aerisque beneficium ad fertilitatem regionis, vt vtrum maius sit, non facilè possit diiudicari? Delecti sunt fluuii iudices, quoniam iudicium illud non facile est cuiquam, nisi fluminibus, qui ipsi norunt quāta sit suarum aquarum bonitas, hoc est rerum physicarum peritis ingeniis. Sed vt sunt pleræque res humanæ, quæ bonæ creduntur, hæc eadem res, quæ salutem & fertilitatem regionibus afferre consueuit, si citra vel vltra modum sit, omnem salubritatem infestat atque euertit. Inde effectum esse dicitur vt indignatus Neptunus modò regionem inundarit, modò omnem ferè aquam fluminibus ademerit. Idem est enim aquarum vsus regionibus, qui est vini hominibus ac reliquarum epularum. nam cùm vinum vtile sit moderatum bibentibus, eius nimia copia incredibile est quantum obsit, tanquam intima corporis inundans ac penè suffocans, & vim naturalem exurens aut extinguens. quare vt fluuii ferunt per inundationes herbarum semina, si aqua sit cum terra commista accedente calore, vt sensit Theophrastus in 3. libro plantarum, sic multa morborum & ægritudinum semina nascuntur per nimiam inundationem vini, si calor naturalis non possit copiam concoquere. Sed omnium difficillimum est diiudicare plúsne bonitas aeris, an copia bonarum aquarum conferat regionibus, quare iudices ancipites aliquamdiu fuerunt. Ego tamen censuerim, quoniam vsus aeris tam perpetuus est tam vtilis, tam necessarius, vt sine illo viuere neque tantillum possimus, cuius in primis eximia bonitas ac temperies est requirenda, sapientissimè dictum fuisse ab antiquis in regione Argiuorum adiudicanda præferendam fuisse Iunonem, quam aera esse superiùs à nobis explicatū fuit. Atqui sine fluminibus vel irrigatione agrorum vel solis imbribus cœlestibus aut etiam roribus aliquando contēti esse possunt agri ad fertilitatem & ad sanitatem colonorum, at sine aeris bonitate nullum oppidum, nulla ciuitas, nulla regio est habitabilis, aut magnopere à sanæ mentis hominibus expetenda. Eius rei sunt argumentum paludes, aut agri paludibus propinqui, in quibus incolumitas colonorum aut proximè habitantiū non solet esse diuturna. vel si optimo illi priùs fuerint naturali temperamento, qui illuc accesserint, cùm multæ quoti-

dic fiant accolentium animalium ægritudines. Hæc ipsa causa fuit, vt arbitror, cur Iuno precibus à Neptuno vix impetrarit vt aquas post inundationes ex Argiuorum regione deduceret. nam post illuuiones agrorum non facilè recuperatur salubritas regionis, & id fit præsertim si multa flumina in eam regionem defluxerint. at quoniam homines res diuinas perrarò ritè iudicare possunt, non semel pœna suæ arrogãtiæ deterriti sunt ab ipsis Deorum rebus iudicandis, quibus parere tantùm conuenit, & obseruare, at non etiam iudicare. inde fabulati sunt antiqui fluminibus iudicibus aquam fuisse à Neptuno ademptam. Sic Paris temerarius iudex patriæ suæ incendium & minas vniuersæ Asiæ adiudicauit. Sic Midas sibi mutationem aurium tantùm, at alii per hanc temeritatem in montes, in flumina, in beluas sunt mutati, quos longum esset referre. Reliqua, quæ sunt ad fabulæ ipsius ornamenta adhibita, non sunt omnia vtilia naturalibus ac philosophicis rationibus, quia solent nonnulla ad rerum primariarũ probabilitatem & exornationem confingi. vt enim in fertilissimo agro fieri non potest nulla vt herba nascatũr inutilis, sic in optimis pulcherrimísque figmentis antiquorum non possunt omnia ad certam mortalium vtilitatem perduci, sed quædam ad voluptatem, quædam ad probabilitatem ficta fuisse sunt existimanda. Quòd siquis putet se posse hæc ad meliorem partum perducere, melioresque explicationes inuenire. debet hanc vtilitatem cum posteris communicare: omnes enim ad cæterorum quoque commoda nati sumus, ac iubemur à Deo illud talentum exercere pro viribus, quod nobis à diuina clementia concessum est. At de Inacho satis, nunc dicatur de Europa.

De Europa. CAP. XXIII.

DICITVR Europa fuisse Agenoris Phœnicum regis & Meliæ nymphæ filia: quæ Cadmum ac Thasum fratres habuerit. Thasus deinde nomen dedit illis Thasiis, qui Tyrum ad Phœniciam incoluerunt. Sorores Europæ fuerunt Electra & Taygete, & fratres præterea Cilix, à quo Cilicia; & Phœnix, à quo Phœnicia fuit dicta. Alii tamen hos è diuersis matribus natos esse arbitrati sunt, siquidem Cadmum Pherecydes libro 4. historiarum ex Agenore & Argiope Nili fluuii filia natum esse tradidit, at è Dãno filia Beli Phœnicem & Isæam Aegypti vxorum, qui Aegypto nomen dedit, & Meliam vxorem Danai natos esse memorat. Europam tanta corporis præstantia atque pulchritudine fuisse narrant, vt omnes suæ tempestatis mulieres facilè antecelleret. Hanc vbi Iupiter summopere deperiret, dicitur in candidũ ac pulcherrimum taurum esse conuersus, atque ad litus maris descendisse, quo Europa cum sociis virginibus aliquando adire consueuerat,

Huius tauri miram quandam & inusitatam pulchritudinem Europa admirata dicitur seorsum à sociis ad eum spectandum primùm accessisse, deinde etiam liberiùs manibus contrectasse, ac denique ipsum taurum tanquam equum ludendo conscendisse, à quo per dolum dicta est fuisse super mare in Cretam vsque deportata, vti scriptum est ab Ouidio in tertio libro mutatorum in his:

Iamq; Deus posita fallacis imagine tauri
Se confessus erat, Dictaaque rura tenebat.

Fabulantur Iouem vbi sese quis esset Deus pristina forma recepta confessus fuisset, ad præclari huiusce facinoris memoriam sempiternam inter sidera tauri imaginē collocasse, vt scriptum fuit ab Hygino in fabulis astrorum. Aiunt Agenorem tam grauiter casum Europæ tulisse cùm illa nullibi inueniretur, quòd raptam à piratis esse arbitraretur, vt accitis Cadmo & Thaso filiis classem instruxerit, quam bifariam diuisam illis dedit. Iussit Thasum cùm altera parte classis omnes regiones Phœniciæ finitimas, atque omnes portus diligentissimè inuestigare: cum altera parte Cadmum vel ad longinquas maris Syrii terras accurrere, atque fugientes piratas comprehendere, siqui fortè Europam auferrēt: neque prius redirent, quàm asportarent Europam. Sed enim cùm Thasus nullibi illam inueniret celerrima ac diligentissima nauigatione vsus, nullúmque vestigium omnino eius ablatæ repertum fuisset, dictus est in insulam maris Aegæi, quam olim Plateā vocarunt, aduentasse Thraciæ finitimam, oppidúmque ibi condidisse, quod Thasum de suo nomine appellauit, à quo vniuersa postmodo insula vocata fuit Thasus, vbi habitare decreuit cum illis Phœnicibus, qui ipsum secuti fuerant in naui ad recuperandam sororem. Cadmus item vbi frustra sororis fugam & ipse diligenter terra marísque inuestigasset, tandem desperata eius salute vel libertate vel inuentione ad oraculum confugit vt sciscitaretur quo nam pacto illam posset inuenire: aut consilium caperet quid sibi in illa difficultate rerum esset agendum. responsum est à Deo quòd ibi habitare oporteret, vt ait Musæus in Titanographia, & Callimachus de habitatis insulis, vbi bos ipsa quieuisset, quam habuisset ducem itineris. Europām autem ipsam non esse humanarum virium aut humani ingenii inuenire. Mox vbi bos apud Thurium fontem apparuisset, qui locus fuit à boue ita vocatus, cùm Phœnices Thur vaccam appellarent, id non procul à Cephiso flumine contigit, vti bos humi decumbens conquiesceret. Cadmus igitur ibi habitare decreuit, vrbémque ibi condidit, quam Bœotiam vocauit, vt ait Nicander in libro de Europa, & Callimachus in conditis insulis, & habitatis vrbibus, & earum nominibus, & Ouid. in 3. mutationum. Cadmus vbi sacrificia de more antiquorum Diis patriis eius loci esset facturus, antequam funda-

fundamenta vrbis iaceret, quò ipsos Deos benignos in posterum placatósque haberet, iussit ministros aquam sibi è proximo fonte afferre, quem fontem Aretiaden nominabant. Verùm cùm non procul ab eo fonte draco insignis magnitudinis in spelunca quadam lateret, Martis & Veneris filius, vt quidā crediderunt, inter quos fuit Apollodotus Cyrenaicus in libro de Diis, & Lysimachus, qui multa de Europa scripsit in libro quarto rerum Thebanarum, & de Cadmo ad vrbem Thebanam profecto, dicuntur missi aquatum ministri fuisse ab illo dracone deuorati. Cùm frustra Cadmus diutissimè aquatum missos expectasset, atque ægerrimè ferret illorum tarditatem, dictus est & ipse illuc ad fontem fuisse profectus, ac inuentum draconem palpitantia adhuc cruenta ministrorum corpora vorantem non procul ab Homoloide tunc vocata porta Thebana occidisse. Illud cùm euenisset eo pacto, Mars, vel, vt aliis magis placuit, Pallas iussit Cadmum seminare alteram partem dentium exemptorum ex ore serpentis: è quibus satis fabulantur natos esse homines permultos, qui sese mutuis vulneribus ingenio atque artificio Cadmi trucidarunt. Pherecydes scriptum reliquit libro quinto historiarum, Martem ac Palladem dimidium illorum dentium eius draconis dedisse Cadmo, cùm dimidium reseruatum sit postea Aetæ regi Colchorum. Tunc aiunt Martem imperasse vti Cadmus eos dentes sereret, è quibus armati homines nati sunt pugnaturi cum Cadmo in vltionem draconis Martis filii ab illo trucidati. Pallas Cadmi miserta dicitur illū monuisse vt lapide clàm vnum eorum percuteret. Ille qui percussus fuit, cùm illam iniuriam non aliunde natam esse arbitraretur, quàm ab vno fratrum, vt sunt homines bellicosi ad omnem iniuriam armis vindicandam prompti obliterata omnis humanitatis & affinitatis, memoria, leuissimè aduersus illum, quem putauit iniurium; irruit, illúmque trucidauit. mox cæteris illam iniustam cædem vindicantibus, atque aliis contrà tanquam illegitimè iniurias passum defendētibus, omnes demum sunt mutuis vulneribus confossi, atque ad vnū in illo certamine ceciderunt, præter Vdæum, Pelorem, Chthonium, Echionem, & Hyperenorem, qui soli quinque superfuerunt ex illis multis hominibus. Cadmus postmòdo his sibi conciliatis opera illorum vsus est in multis rebus, quę ita breuiter declarauit Apollonius Rhod. lib. 3. Argonauticorum:

πόρε δέ σφιν ἰὼν
κρείων Αἰήτης χαλεποὺς εἰς ἄεθλον ὀδόντας
Ἀονίοιο δράκοντος, ὃν Ὠγυγίῃ ἐνὶ Θήβῃ
Κάδμος, ὅτ' Εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανε,
πέφνεν, Ἀρητιάδι κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα.
ἔνθα καὶ ἐννάσθη, πομπῇ βοὸς, ἥν οἱ Ἀπόλλων
ὤπασε μαντοσύνῃσι προηγήτειραν ὁδοῖο.

venientibus illis

Rex Æta feros dedit in certamina dentes
Aonij serpentis.eum namque ære cecidit
Europam quærens Cadmus,cùm mœnia Thebas
Ogygias petiit seruantem,vbi nascitur vnda
Fontis Aretiada.ductu bonus ille quieuit
Hic primùm,dedit esse ducem quam clarus Apollo.

Vbi hæc ita contigissent, ac Agenor neque filiam neque filios reduces ampliùs videre potuisset,credita est Europa in Deorũ numerum relata,vt ait Lucianus in Dea Syria:quamobrem ad Agenoris ipsius consolationem, vt fama est,Phœnices illam templis & altaribus & propriis sacerdotib. decorarunt, sacrúmque putatum sermonem de illa vulgarunt,quòd Iupiter in taurum versus, vt diximus,illam in Cretam abstulerit. Præterea Sidonii numismata cùm fœmina tauri dorso insidente ac mare transfretante cuderunt in eius honorem. Memoriæ proditum fuit etiam Carneum fuisse Iouis & huius Europæ filium, quem ab Apolline & Latona fuisse educatum memorarunt. Huic fratrem Leotychidem nonnulli adiunxerunt, sororésque Hydarnim, Limeram,& Alageniam, qui omnes postea nomina ciuitatibus dederunt, vt scripsit Eudoxus in ambitu terræ. Atque illa hactenus explicata fuerunt, quæ de Europa & Cadmo fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis: nunc quid per hæc significare voluerint, perquiramus.

¶ Scriptum reliquit Herodotus in primo libro suarum historiarum,Cretenses homines audita insigni Europæ pulchritudine ad eam rapiendam suo regi contendisse, quorum tamen nomina ignorari inquit,vt est in his: μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοὔνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσχόντας, ἁρπάσαι τοῦ βασιλῆος θυγατέρα Εὐρώπην εἴησαν δ᾽ ἂν οὗτοι Κρῆτες. *Postea verò nonnullos è Græcis (non tamen nomina proferre possunt) in Tyrum classe delatos fuisse memorant, atque Europam regis Phœniciæ filiam rapuisse.fuerunt autem isti viri Cretenses.* Circumferuntur illa de tauro memoriæ prodita fabulóseque conficta, quòd in prora eius nauigii,quo vecta est Europa,taurus esset depictus, vti traditum est ab Agatharchide Cnidio in rebus Europicis. nam non solùm in numismatis, sed etiam in picturis domesticis & in nauigiis iumentorum imagines antiqui pingere consueuerunt, quare pistricem & centaurum & chimæram naues appellauit Virgil.ab illis formis animalium,quæ in proris erant pictæ,vt est lib.5.& nomen pecuniæ atq; peculii inde apud Latinos manauit. Ego nonnihil præterea ad animorum moderationem pertinens sub hoc huiusce fabulæ inuolucro contineri crediderim præter historicã explicationem,quando vel ipsum Deorũ regẽ creditum Iouẽ propter lasciuiã in animal turpe se mutauisse tra-

tradiderunt ad posteros. Nam significare volebant nullam esse turpitudinem, in quam libido & effrenata quædam Veneris titillatio non impellat, nisi quis prudentia & ratione moderationem adhibeat. vnde præclarè dictú est ab Euripide in Medea, ingens malum mortalibus esse amorem, vt est in hoc versu:

φεῦ, φεῦ, βροτοῖς Ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα!
Heu, heu, viris ingens vt est Amor malum!

Sapientissimè igitur in Pythagorista scripsit Aristophon amórem de cœlo in terras ad homines multo Diis imprudentiores esse detrusum, quoniam esset ibi autor multorum malorum, & multarum calamitatum fundamentum, cùm discordias & inimicitias inter Deos sereret, vt est in his:

εἶτ' οὐ δικαίως ἐστ' ἀπεψηφισμένος
ὑπὸ τῶν θεῶν τῶν δώδεκ' εἰκότως Ἔρως;
ἐτάραττε κἀκείνους γὰρ ἐμβάλλων στάσεις,
ὅτ' ἦν μετ' αὐτῶν· ὡς δὲ λίαν ἦν θρασὺς
καὶ σοβαρὸς, ἀποκόψαντες αὐτοῦ τὰ πτερὰ
ἵνα μὴ πέτηται πρὸς τὸν οὐρανὸν πάλιν,
δεῦρ' αὐτὸν ἐφυγάδευσαν ὡς ἡμᾶς κάτω.
τὰς δὲ πτέρυγας ἃς εἶχε, τῇ Νίκῃ φορεῖν
ἔδοσαν ὑπερφανὲς σκῦλον ἀπὸ τῶν πολεμίων.
Reiectus est nunquid Deorum calculu
E cœtu Amor decem duorúmque? omnia
Turbabat ille: bella litésque intulit
Vbi esset vnà, quòd foret valde insolens.
Huic arroganti alas ceciderunt Dei,
Volare rursus ne valeret ad polum,
Profugum deorsumque expulerunt ad viros,
Alas dedere, quas habebat, posset vt
Exuuias referre victor ex hostibus.

Nam duo sunt periculosi maximè scopuli, in quos deuitandum est ne humana vita illabatur, ira scilicet, & ingens rei alicuius amor ac desiderium, quando vterque horum affectuum potest quemuis, nisi moderatus existat, in apertissimam perniciem, tanquam in duos marinos scopulos Scyllam & Charybdim, impellere, atque illidere. nam sicut tanta vis est iræ, vt vel in res anima sensúque carentes excitet; & in ferrea artis instrumenta inflammet, si opus artis parum feliciter ob imperitiam succedat, & ad contumelias lapidi vel ferro vel ligno dicendas, nihil iis ipsis rebus homines prudentiores sic amor facit; cùm sit quoddam animi delirium, si immoderatus existat, vt neque nobilitatem maiorum, neque maiestatem imperii tantilli faciant plerique, neque intelligatur his motibus agitatos cæteris omnibus derisum & contemptum iri. nam sic virtus, & illa animi diuinitas, quæ rerum omnium preciosissima est & Deo gratissima,

contaminatur,& conculcatur,captiuáque ab amore,quò libuerit trahitur.Facit enim amor vt turpia,deformia, tristia, damnosa, lætissima, vtilia, pulchra, honesta atque laudabilia videantur. quare non minùs illi qui amat, quam ebrio & insano illud conuenit,quod est in Oreste Euripidis;

μέν᾽ ὦ ταλαίπωρ᾽ ἀτρέμα σοῖς ἐν δεμνίοις,
ὁρᾷς γὰρ οὐδὲν ὧν δοκεῖς σάφ᾽ εἰδέναι.
Iace silens tuo miselle in lectulo:
Nihil vides verè, vt videris cernere.

Inde fingitur Iupiter ipse in taurum animal lasciuum ac furibundum esse conuersus, cùm vellent antiqui amoris insolentiam & obscœnitatem per hæc patefacere. nam omnia propè bella, deuastationes regnorum,euersiones ciuitatum,incendia prouinciarum descripta à poetis, omniáque hominum deliria, propter lasciuos amores,& immoderatam libidinem euenerunt. Præclarè igitur ac sapienter suauissimus poeta Euripides in Hippolyto Coronifero ita scripsit, vbi quot mala in humanam vitã per mulieres irrumpant,considerasset:

ὦ Ζεῦ, τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν
γυναῖκας εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας;
εἰ γὰρ βρότειον ἤθελες σπεῖραι γένος,
οὐκ ἐκ γυναικῶν χρῆν παρασχέσθαι τόδε·
ἀλλ᾽ ἀντιθέντας σοῖσιν ἐν ναοῖς βροτοὺς
ἢ χαλκὸν, ἢ σίδηρον, ἢ χρυσοῦ βάρος
παίδων πρίασθαι. σπέρμα τοῦ τιμήματος,
τῆς ἀξίας ἕκαστον ἐν δὲ δώμασι
ναίειν ἐλευθέροισι θηλειῶν ἄτερ.
O Iupiter quid hoc mali? mortalibus
Cur protulisti fœminas olim viris?
Virile seminare si velles genus,
Non id decebat fœminas producere:
Sed in tuis templis viros deponere
Ferrum,vel æs,puri vel auri pondera,
Et filiorum sic referre semina
Pro precio mox singulos in ædibus
Mox liberos sic esse procul à fœminis.

Et iucundus Menander in Tibicine siue ἀῤῥηφόρῳ.

οὐ γαμεῖς, ἂν νοῦν ἔχῃς, τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
γεγάμηκα γὰρ αὐτός· διὰ τοῦτό σοι παραινῶ μὴ γαμεῖν.
δεδογμένον τὸ πρᾶγμ᾽· ἀνεῤῥίφθη κύβος.
πέραινε· σωθείης δὲ νῦν ἀληθινόν.
εἰς πέλαγος αὐτὸν ἐμβαλεῖς γὰρ πραγμάτων.
οὐ Λιβυκὸν, οὐδ᾽ Αἰγαῖον, οὗ τῶν τριάκοντ᾽ οὐκ ἀπόλλυται
τρία πλοιάρια· γήμας δ᾽ οὐδ᾽ εἷς σέσωσθ᾽ ὅλως.
Mentem si habes, nullam capesse coniugem

Vitam relinquens hanc. ego duxi prius,
Quare tibi suadebo ne ducas. mihi
Decreta res, & iacta prorsus alea est.
Seruaberis sic, perge, te credis freto
Magno negotiorum, at non illi Libyco
Ponto, vel Ægeo, perire vbi solent
E nauibus triginta, tres haud sæpius.
Est nemo sospes coniugem qui duxerint.

Atqui si res altiùs consideretur, vereor ne omnis illa reprehensio fœminarum in ipsos viros redundet, quia nullum malum committitur à solis fœminis: cùm omnium malorum ac scelerum vel adiutores & socios, vel consultores viros habuerint. nihil est igitur quod sua dementia à viris in mulieres reiiciatur. nam fœminę animalia imperfecta vt plerique appellant, non sunt à perfectis viris ad omnia flagitia adiuuandæ aut etiam impellendæ: sed potiùs admonendæ, atque à conceptis in animo erroribus salubri consilio retrahendæ. habent fœminæ verecundiam quandam à natura insitam, magis quàm viri & timorem & imbecillitatem ingenii ac corporis ad res perficiendas, quibus magis ab omni turpitudine deterrêtur. & sanè faciliùs est mulieres, quam viros intra honestatis terminos coercere. oportet infelicium muliercularum misereri, quæ tot incommoda verè patiuntur, quot memorantur ab omnium propè poetarum suauissimo, vt mihi quidem videtur, Euripide his versibus:

πάντων δ' ὅσ' ἔστ' ἔμψυχα, καὶ γνώμην ἔχει.
γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν.
αἳ πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ
πόσιν πρίασθαι δεσπότην τε σώματος
λαβεῖν· κακοῦ γὰρ τοῦδ' ἔτ' ἄλγιον κακόν;
κἀν τῷδ' ἀγὼν μέγιστος· ἢ κακὸν λαβεῖν,
ἢ χρηστόν. οὐ γὰρ εὐκλεεῖς ἀπαλλαγαὶ
γυναιξίν· οὐδ' οἷόν τ' ἀνήνασθαι πόσιν.
εἰς καινὰ δ' ἤθη καὶ νόμους ἀφιγμένην
δεῖ μάντιν εἶναι, μὴ μαθοῦσαν οἴκοθεν,
ὅτῳ μάλιστα. χρήσεται ξυνευνέτῃ,
κἂν μὲν τάδ' ἡμῖν ἐκπονουμέναισιν εὖ
πόσις ξυνοικῇ, μὴ βίᾳ φέρων ζυγὸν,
ζηλωτὸς αἰών· εἰ δὲ μὴ, θανεῖν χρεών.
ἀνὴρ δ' ὅταν τοῖς ἔνδον ἄχθηται ξυνὼν,
ἔξω μολὼν ἔπαυσε καρδίας χόλον,
ἢ πρὸς φίλον τιν', ἢ πρὸς ἥλικα τραπείς.
ἡμῖν δ' ἀνάγκη πρὸς μίαν ψυχὴν βλέπειν.

Nos fœminæ miserrimæ plantæ sumus
Viuentium, vel mente quæ pollent. prius
Nobis maritos est opus pecunia

Emisse grandi, perpetique corporis
Heros. quid infelicius dici queat?
In hoc labor sit plurimus nobis, bonos
Nanciscier, quòd à viro discedere
Sit turpe, nec spreuisse fœmina licet.
Leges nouas petenti & hinc domum nouam
Illi sit esse vatem opus, ni sciuerit
Domi marito conuenit quali vtier.
Quòd si maritus gaudet illis moribus,
Ferátque latus id iugum, dulcissimum est:
Sin, emori præstaret inde millies.
Ægrè vir ipse cùm tulit domestica,
Sedauit iram cordis exiens domo,
Petens amicum, vel sodalem quempiam:
Nobis misellis cernere hunc vnum est opus.

Aiunt præterea Cadmum vbi è Phœnicia in Græciam traiecisset, primùm detulisse quarundam literarum cognitionem, cùm antea res philosophicæ per fabulosas narrationes tantum in manus ad posteros traderentur. Primus idem historiam soluta oratione scribere aggressus est, quod tamen quidam non Phœnici, sed Milesio Cadmo attribuerunt. Primus hic ærosum lapidem Cadmiam vocatum adinuenit, è quo æs coqui ac fieri consueuit, fecítque æs ipsum purius, cùm ante eius tempora per imperitiam artificum ęs multa inutilia commista soleret habere. Europa postmodo consecuta est à Ioue vt tertia pars orbis de suo nomine diceretur, quam ita sitam esse dicunt, vt per fretum columnarum nauigantibus interius in dextra parte sit Africa ad Nili vsque fluenta: in sinistra Europa ad Tanaim vsque & Mæotidis incolas & Borysthenes, cùm vtræque hæ partes Asia terminētur. est quidem Europa tota habitabilis præter exiguam admodum partem Tanaidis & Mæotidis plagæ finitimam, quæ ob ingentem vim frigoris non commodè habitari potest. Thasus postea Herculem Tyrium esse contendens, vbi ab Olympia venisset, ciuis sui statuam æneam decem cubitorum erigendam curauit super basi ærea, quæ statua læua arcum, dextra clauam tenebat. Atque tot de Europa dicta sint, nunc de Penelope disseramus.

De Penelope. CAP. XXIIII.

PENELOPE fuit Icarii & Peribœæ Naidis filia, quæ priùs Arnæa vocabatur, habuítque quinque fratres, vt inquit Silenus Chius in fabulosis historiis, Caunum, Phalerum, Nopsopem, Philemonē, Helorum. Fama est Icarium quo tēpore gestaret in vtero Peribœa, iuisse ad oraculum propter quædam visa sibi in somniis, vt sciscitaretur quid vxor esset paritura, ac responsum tulisse huiusmodi:

Αἶγχος ἔχει Περίβοια, κλέος τ', ἐν γαστρὶ γυναικῶν.

Fœmineum Peribœa decus. Peribœa pudorem
Fert vtero.

Illud cùm audiuisset Icarius, neque rectè Dei dictum percepisset, ratus aliquam insignem infamiam, in suam familiam ex illa quæ nasceretur redundaturam, continuò natam Arnæam in quadam pelui expositam in mare deiecit, fortunæque ipsius puellæ totum negotium commisit. Hanc puellam Arnæam nominarunt, quòd eam nollent educare, cùm ἀρνεῖσθαι refutare & abnuere significet. cæterùm peluis vbi diutius miram quandam maris & ventorum tranquillitatem nacta fuisset, neque recessisset ab eo loco, vbi primum deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarum aquarum refluxus illam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius puellæ vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant, in quas conuersas Meleagri sorores post diuturnas lacrymas ob impatientiam doloris fabulati sunt, vbi stipes illi coætaneus fuisset in ignem coniectus. Has aues arculam ad litus appulisse memorant, cum parum distaret à litore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum ac Icario narratum ita misericordia puellæ eius animum commouit adhortante & impellente præcipuè Peribœa, vt ad mare ipse profectus inuentam peluim cum auibus nutricibus domum detulerit. Illę igitur aues cùm Penelopes per illud tempus à Grę cis dicerentur, nam Penelope est gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant, mox deposito priore Arnææ nomine filiam Penelopen vocauit, vt testatus est Herodotus in iis quæ scripsit de Perseo & Andromeda. postmodo cùm ad nubilem ætatem accessisset Penelope, tanta corporis pulchritudine, tantáque morum elegantia fuisse dicitur, vt mirificos amores in animis iuuenum excitaret. multi igitur è principibus Græcarum ciuitatum illam in matrimonium petiuerunt. Sed cùm oraculi adhuc memor Icarius eam nemini cuperet in matrimonio collocare, nisi præstãtissimo viro, qui posset & prudentia & virtute filiæ suæ desideriis moderari, quæ hactenus omnẽ honestatẽ illæsam & integerrimã seruasset, proposuit cursus certamẽ in via Aphetaide illa de causa vocata apud Lacedæmonios, nõ procul à Carnei Apollinis sacello. Nã cùm ibi è carcerib porci emissi fuissent, Apheta via vocata fuit, quia ἀφιέναι sit dimittere. In iis ludis victorẽ declaratũ fuisse Vlyssem memorat Pausan. in rebus Laconicis, quare illi præmiũ cursus (vt aiũt) promissum datæ sunt Penelopes nuptiæ: quare Vlysses simulacrũ Mineruæ dicauit, quam nominauit Celeutheam. Postea multis precibus ac pollicitationibus fertur Icarius tẽtasse Vlyssis animum, vt mallet apud se Lacedæmone, quã in Ithaca habitare, ibiq; habere suetum domicilium. ea spes vbi ipsum Icarium fefellisset, neq; posset id Vlyssi vllis rationibus persuadere,

sese conuertit ad expugnandum animum filiæ,eámque orare cœpit ne se in extrema senectute mortua iam Peribœa in assiduis lacrymis diuturnóque luctu solum domi desereret; quæ preces patris irritæ fuerunt apud filiam quoque. Aiunt tamen Vlyssem vel senis misericordia commotum vel importunitate optionem dedisse Penelopæ vtrum mallet eligendi, velletne esse Lacedæmone apud patrem, vel secum in Ithacam illo relicto concedere.at illa dicitur nihil neque patri Icario, neque Vlyssi respondisse,sed in curru velata facie,in quo erat, perstitisse. Illud vbi percepisset Icarius, quòd maritum sequi mallet quòd dicere puderet,permisit vt cum viro abiret in Ithacam. Postea cùm Telemachum filium ex illa suscepisset Vlysses, protractus fuit ad bellum Troianum,vt dictum est in Vlysse. Illo autem tempore, quo absfuit Vlysses ex Ithaca, dicitur Penelope integerrimè seruasse pudicitiam per viginti annos,quæ,postquam omnes heroes è bello Troiano euersa & succensa iam Troia domum rediissent. (nam post decenni bellum Troianum ,decennium errauit Vlysses.)dicitur à multis principibus propinquarum ciuitatum rursus fuisse sollicitata vt ad secundas nuptias transiret, quòd iam mortuum esse Vlyssem arbitrarentur. Ad eam rem maximè illam impellebat sumptuum domesticorum magnitudo, quòd ex ipsius Penelopes prouentibus viuebant , semperque illis fiebat minor res domestica.hoc incommodum videbatur vna illa ratione deuitatura,si cuipiam illorum nupsisset.At Penelope spem illorum fallebat per dolum,quibus promiserat se statim atque inceptam telam texuisset non ampliùs Vlyssem expectaturam,sed vnum esse illorum capturam maritum.Istud autem faciebat,quia cognoscebat petulantiam & temeritatem superborum iuuenum, qui nisi ita spe delusi fuissent,vel vniuersas Penelopes facultates breui dissipassent,vel in illam violenti irruissent.Sed enim cùm tantundem operis per noctem demoliretur, quantum per diem texuisset,ita illorum expectationem in aduentum vsque Vlyssis denique protraxit,à quo domum reuerso omnes illi proci fuerunt artificiosè trucidati.Inquiunt præterea non procul à Ladæ stadio vocato in agro Orchomeniorum Penelopen filium Vlyssi, vbi reuersus fuit à bello Troiano, peperisse, quem propter operam patris egregiè in illa expeditione nauatam, Ptoliporthum, hoc est vrbium populatorem,siue euersorem,nominauit.Fuit Mantinensium sermo præterea,vt ait Pausanias in rebus Arcadicis, Penelopen fuisse ab Vlysse illo crimine damnatam exactámq; domo, quòd procos vltro allexisset & inuitasset, quæ in Spartam priùs se contulit,& nec à patre vt iam mortuo ibi accepta, nec ab affinibus,coacta fuit se inde recipere in Mantineam, vbi etiam illam discessisse,sepultámque fuisse inquiunt non procul à Ladæ stadio,& à templo Dianæ.Hæc illa sunt ferè omnia, quæ de Penelope

nelope memorantur ab antiquis. Ferunt Icarium puellam idcirco proiecisse, quoniam credidisset oraculum significare aliquam insignem turpitudinem aut dedecus & infamiam mulierum illam futuram, quamuis longè diuersa esset oraculi sententia, quod dicebat illum honestissimum pudorem & verecundiam muliebrem, quæ in honestissimis matronis requiritur, futuram in ea quæ nasceretur, atque gloriam futuram ingentem sexui muliebri. Alii tamen & honestissimam mulierem fuisse Dido contendunt, & in famē Penelopen, quæ cum omnibus procis concubuerit, ac Pana genuerit, sed pro studiis in se scriptorum fuisse vel bonas, vel malas creditas, sed tamen de Penelopes bonitate crebrior sententia inualuit, de qua ita scripsit Eubulus in Chrysilla:

ὦ Ζεῦ πολυτίμητ᾽, εἶτ᾽ ἐγώ ποτε κακῶς
ἐρῶ γυναῖκας; νὴ Δί᾽ ἀπολοίμην ἄρα
πάντων ἄριστον κτημάτων. εἰ δ᾽ ἐγένετο
κακὴ γυνὴ Μήδεια, Πηνελόπεια δὲ
μέγα πρᾶγμ᾽. ἐρεῖ τις ὡς Κλυταιμνήστρα κακή,
Ἄλκηστιν ἀντέθηκα χρηστήν.
O Iupiter prudens, ego dicam malè
De fœminis? ò per Iouem perdar prius.
Est omnium res optima ipsa fœmina.
Medea praua est, Penelopen statim feres
Bonum quid esse. mox Clytamnestra mala
Repugnat Alcestis.

Neque mirum est statim natam Penelopen in eas calamitates incidisse, quando nemo propè sapiens aut fortis est idem fortunatus. est enim semper atrocissimum certamen virtuti cum fortuna. vnde etiam Herculem & cæteros insignis virtutis heroas ac bonos viros antiqui calamitosos fuisse finxerunt. & profectò calamitates sunt donum Dei, maius fortasse omnibus commodis, & clarissima opportunitas ac facultas à Deo oblata ostentandæ exercendæque fortitudinis. Inde Semiramis omnium mulierum clarissima, quas scimus ingenio & prudentia valuisse, eandem propè fortunam experta est, quam Penelope ab auibus educata. & Danae cum filio in arcam ligneam inclusa atque in mare deiecta, mox à Deo seruata fuisse dicitur, cum reipsa nemo vir bonus à Deo in rebus arduis deseratur, qui ad ipsum mentem synceram conuerterit. Fuerunt multi alii, quos longum esset recensere, qui infantes feris proiecti responsa Deorum non fefellerũt, sed contrà ab ipsis feris educati, ac non solum liberati sunt. Dicuntur propositæ nuptiæ Penelopes victoribus cursus pro prisca consuetudine formosissimarum mulierum, vel quòd ita pro oraculorum responsis procos à nuptiis quarundam mulierum deterrerent per pericula victis imminentia, vt Atalantæ & Hippodamiæ; vel quòd res egregias censerent non debere nisi virtuti &

strenuitati proponit cùm ignauiæ & socordiæ & desidiæ solæ ærumnæ propositæ sint: cùm verissimum sit illud Hesiodi dictum in operibus & diebus, quòd

αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Ærumnis tardus semper luctatur inersq́.

Enimuero cùm Vlyssem prudentiam esse constet, iure illi in matrimonium dederunt Penelopen, quam pro continentia & pudicitia celebrarunt. Hæc tanta continentia fuisse dicitur, vt, cùm Troia multis vndique accitis ex Asia auxiliis obsidionem Græcorum decennium tulerit, Diis quoque ipsis hinc inde rem iuuantibus, & tantundem spatium temporis Vlysses post bellum errarit, neque precibus, neque minis, neque importunitate procorum potuerit expugnari, sed multa arte fefellerit. Est enim difficilius animum virtute & temperantia rectè munitum ad aliquam turpitudinem impellere, quàm Troiam expugnare, aut munitissimũ oppidum in deditionem compellere, cùm nullæ machinæ sint, quæ possint expugnare virtutem. Non enim credibile est virtutem Penelopes decantatam fuisse ab antiquis, nisi præclarum quoddam ad virtutem exemplar vitæ Penelopes institutum fuisset. Illa quæ tradita sunt alibi de Penelope, quòd cum omnibus procis congressa Pana Deum pepererit, fabulosa sunt, plurimúmque à veritate dissidentia, cùm neque multos habeant testes, neque rationi conueniat vt è semine plurimorum mulier possit cõcipere, quia vterus vbi concepit primum ita clauditur, nihil vt egredi vel ingredi possit. Per illa igitur quæ de continentia Penelopes dicta sunt, cæteras mulieres antiqui hortabantur ad temperantiam, & continentiam, & honestatem, vt illæsam fidem seruarent maritis quam promisissent, ne cederent libidinosorũ blãditiis, ne censerẽt quidquam esse præclarius quàm aduersus illecebras inuictas consistere. Quòd autem texenda tela illam procos delusisse tradiderunt, significabant nihil esse periculosius otiosa vita, cùm negotiantes prauæ cogitationes, illecebræque voluptatum non tam facilè capiant. est enim otium si nõ parens, at certè alumnum omnis libidinis, omnísque insolentiæ. Atque tot de Penelope, nunc de Andromeda dicamus.

De Andromeda. CAP. XXV.

ANDROMEDAE exemplum demonstrauit, quàm calamitosum sit esse affinem contemnentium Dei obseruantiam, quam celeberrimam fecit vitæ periculum, id quod incidit non sua, sed matris temeritate fœminæ arrogantissimæ, quæ sese vel Deabus ipsis pulchritudine præstare ausa est profiteri. non enim modo periculosum est ac difficultatum plenum esse cõiunctos affinitate

cum

tum illis qui Dei cultum & iustitiam paruifaciunt, verùm etiam calamitosum plerumque Dei contemptoribus esse amicos. Dicitur Andromeda fuisse Cephei Aethiopum regis & Cassiopes filia, virgo sanè egregia, & omnibus animi atque corporis dotibus ornatissima, ac digna quæ è melioribus parentibus nata esset. ferunt enim Cassiopen adeò forma corporis præstitisse, qua cæteras omnes mulieres anteiret, vt ausa sit vel ipsam Iunonem in contentionem & certamen de pulchritudinę prouocare. Iuno tãtam huiusce mulieris temeritatem ægrè ferens, cum priùs illi patefecisset omnem humanam præstãtiam pulchritudinis eximiam esse turpitudinem, si cum rebus diuinis conferatur, dicitur rogasse Neptunum vt eius reginę temeritatem reprimeret, suamque iniuriam vlcisceretur. at Silenus Chius in fabulosis historiis non cũ Iunone illam contendisse inquit, sed cum nymphis Nereidibus. Neptunus igitur illa mulieris arrogantia commotus dictus est in Cephei & Cassiopes regionem cete tantæ magnitudinis, támque formidabile monstrum immisisse, vt omnes agros deuastaret, & ædificia funditus demoliretur, à qua peste neque ciuitates quidem erant satis munitæ, cùm illas etiam vastitate corporis & ingenti mole oppnimeret ac prosterneret. tantą calamitate perculsus animóque consternatus Sepheus oraculum consuluit, sciscitatúsque est qua de causa id tantum malorum ac difficultatum eueniret, & quo pacto tanto periculò liberari posset. responsum post facta sacrificia de more consulentium tulit, non priùs cessaturam illam calamitatem, quam Cassiopes arrogantia excitasset, quàm vnicam filiam quam habebat, Andromedam, illi mõstro marino vorandam exposuisset, quod factum est ad Ioppen. Cepheus illo responso accepto apud vrbem Aethiopiæ Ioppen vocatam filiam Andromedam ferreis vinculis ligatam exposuit. accidit per illud tempus vt Perseus cum Medusæ capite illac iter faceret, qui virginis innocentis misertus eam soluit, atque in eodem loco vnà cum Andromeda cete expectauit, vt scripsit Aristides & Libanius, atque aduentantis monstri partem in saxum cõuertit ostenso capite Gorgonis, partem ipse ferro obtruncauit. Perseus deinde sic liberatam Andromedam insigni virtute vxorem cepit, atq; in Seriphum secum asportauit. Fuerunt etiam qui dixerint Perseum ex illa filiam Persen nominatam suscepisse, quã apud auum Cepheum reliquerit. Nam vbi Perseus sensit sibi insidias parari à Phineo Cephei fratre, qui arbitraretur se habiturã vxorem Andromedam si Perseum obtruncasset, Perseus fecit vt Phineus etiam viso Medusæ capite continuò in saxum verteretur: deinde Argos cum Andromeda & Danae matre profectus ibi ad extremum vsque vitæ suæ diem habitauit. Hæc sunt quæ de Andromeda memoriæ prodita sunt ab antiquis. nunc cur ita ficta fuerint perquiramus.

¶Si quis diligenter perpendat quæ scripta sunt à nobis in hac ipsa narratione de Andromeda, nihil aliud inueniet in illis contineri, nisi antiquorum adhortationem ad pietatem & ad animi moderationem amplexandam. Nam cùm Dei præclara munera nesciret æquo animo ferre Cassiope, ausa est vel cum Deabus bonorum omnium autoribus contendere, & sese vel illis propter ea bona anteferre, quæ bona per illorum liberalitatem & magnificentiam acceperat. Sed tantam hominum dementiam vel arrogantiam non impune patitur Deus iustus iudex omnium scelerũ, cui sordida sunt omnia mortalia vel clarissima, si careant bonitate & iustitia, audeántque cum diuinis conferri. Sic igitur vbi formam corporis Iuno Cassiopeæ eripuisset, immisit etiam illam calamitatem in regionem Aegyptiorum siue Aethiopum. Et quãuis pœna sceleratorum coniunctos aliquando vexet pro flagitiis, tamen non patitur Deus viros bonos perire, quos vexari sinit, cùm semper sit innocentiæ in periculis positæ defensor. Inde fabulati sunt Andromedam in summo capitis periculo positã propter maternam temeritatem tandem Deorum immortalium beneficio Perseum illuc diuertentium non solùm fuisse liberatam, sed etiam ad maiorem felicitatem prouectam, cùm calamitatem patienter tolerasset, non potuit ager Aethiopum, populique subditi vitare monstri deuastationem, quo cæso ad pristinam felicitatem redierunt, quia cùm peccauerint reges aduersus Dei cultum, non modò ipsi, sed etiam populi ac subditæ illis nationes eiusdem impietatis vel asseclæ vel fautores vnà cum ipsis regibus diuinitus affliciantur: cùm etiam semper Deus iustissimas causas habeat animaduersionis propter infinita propè multorum peccata, nam nullum scelus relinquitur impunitum, quod ab ipso autore per pœnitentiam non punitum fuerit. Nam vel exteræ nationes impulsu Dei in iniustos reges insurgunt, vel populi aduersus iniquos magistratus, vel alius magistratus in alium: cùm Deo commercium sit cum sola iustitia, quæ sola etiam est anima ciuitatum, firmúmque vinculum rerumpublicarum ac regnorum omnium. Neque debet quisquam hanc tantam, tam admirabilem fabularum varietatem antiquarum frustra excogitatam fuisse ab antiquis existimare, vel in manus ad posteros transmissam, quoniam quæ insulsè prodeunt, breuissimam vitam sortiuntur: at quæ sapienter prodita sunt, illa non facilè vi temporis infringuntur aut debilitantur. inde effectum est vt fabulæ quæ ad corrigendos informandósque mores hominum sunt confictæ, ad hanc vsque ætatem nostram penetrarint sine controuersia, cùm reliquæ philosophandi rationes propter ciuiles discordias, siue digladiãtium inter se philosophantium contentiones sint explosæ, vel certè frequentes mutationes acceperint.

NATA-

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER NONVS.

Quam sapienter religionem, & sacerdotum honores, & inferorum locum introduxerint antiqui.

SED antequã ad reliqua procedamus, cùm multa ab antiquis ad vitam mortalium sapienter gubernandam fuerint excogitata, illustrissime Ioãnes Baptista Campeggi, me operę precium facturum esse arbitror si demonstrauero omnem antiquorum religionem ad metum Deorum in animis hominum imprimendum fuisse inuentam. Nam cùm turba fœminarum, imperitorúmque multitudo rationes philosophicas minimè possent imbibere, neque per eas ad religionem, & fidem, & sanctitatem facilè inuitari, Deorum metu & timore opus fuit: quæ certè sine fabularum, rerúmque admirabilium figmentis in animis hominum imprimi non poterant. Hæc igitur causa fuit cur fulmen Ioui & ægidem attribuerint antiqui pro armis, & tridentem Neptuno, & sagittas Cupidini, & faces Erinnybus vltricibus scelerum, & Palladi dracones, & Diis cæteris arma diuersa concesserint. Sed quoniam quæ excogitata fuerunt, rudia planè primùm, & inutilia fortasse ad hoc efficiendum videbantur, neque obstinatos illos homines esse oportebat, qui primam rudem religionem acciperent, postea recentiorum Deorum multitudo introducta fuit: & cum his recentiores leges & non idem ritus sacrorum: quippe cùm antiquas leges à Diis recentibus cõculcatas fuisse dicat Aeschylus in Eumenidibus. Fuerunt autem recentiores Dii crediti Iupiter in primis, qui omnia priscorum Deorum iura & omnes leges antiquauit: tum Hercules & Dionysus, & omnis illa infinita propè Deorum turba, qui ab ipso Ioue postea manarunt. Post hos Deos etiam hominibus diuini honores sunt habiti post mortem, atque illorum nonnulli vrbes etiam dicatæ: sicut in Chersonneso Eleus Protesilao, Lebadia Bœotiæ Trophonio, templum Amphiarao in Oropia. Atque vt hominum inuenta sibi grata esse Dii certissimis argumentis illi confirmarent, multa miracula è rebus sibi sacratis contingere voluerunt, quòd statua Liberi patris visa ab hominibus profanis il-

los in insaniam verteret, quòd si quis neglecta religione in lucũ Eumenidum apud Athenienses ingressus esset, furore agebatur. in aream Iouis Lycæi impuris ingressis omnino intra annum mori necesse fuit. cui rei & illud accessit miraculum, quòd si vel homines vel beluæ illuc intrarent, nullam reddebant corporis vmbram: quod quauis & diei & anni parte fiebat. His de causis magna accessit autoritas auspiciis, auguriis, vaticiniis, & omnibus diuinationibus, quæ ad religionem spectabant: quale fuit illud quod fiebat apud Achiuos ante Cereris templum: nam speculum fuit pertenui funiculo suspensum, & ad aquam fontis ibi existẽtis demissum: in quo ægri peractis priùs sacrificiis de more eius loci, vel certam sanitatem vel certissimam mortem ex offerentibus sese in speculo imaginibus intuebantur. id verò nonnisi ad comprobandam illam religionem ab impuris dæmonibus efficiebatur. atque infinita propè miracula variis in locis contigisse antiquæ & nuper nascentis religionis tempore memorantur. Ita verò effectum est, vt magna reuerentia & sacrificiis, ac religioni Deorum, & sacerdotibus ipsis accesserit, cùm sacerdotes è nobilissimis tantum fabiliis eligerentur & omnibus publicis consiliis interessent apud Græcos: nam tanquam Diis præsentibus, quibus nihil ignotum existimare debemus, ita præsentibus sacerdotibus, Mantibus scilicet apud Athenienses, at Auguribus regi apud Lacedæmonios assidentibus, omnia publica proponebantur consilia. Neque ante vel publica vel priuata negotia magni ponderis vlla post consultationem aggrediebantur, quàm oraculum Delphicum aut Ammonium, aut Dodonæum, aut aliquo pacto Deorum ipsorum voluntatem consuluissent. Sic sequentibus postea temporibus fuit in more positum, deinde legibus etiam confirmatum, vt senatus legitimè non nisi in templis Deorum, aut in locis sacris posset haberi: tanquam omnium quæ agerentur, ac dicerentur, & conscientiæ æquitatísque suæ testes Deos ipsos facerent. Postea verò sapientissimi legum ciuilium latores singuli varios Deos suarum legum autores introduxerunt, cùm lex omnis leuis sit & inanis habita, quæ Deorum immortalium consensum non haberet. Inde cœpit prisca antiquorum theologia studia, mentésque hominum ad se allicere, quam totam tamen in corporum naturaliũ consideratione Zeno & Cleanthes & Chrysippus philosophi consistere crediderunt. At non penitus à rebus diuinis, quamuis certa & legitima via eò non accedebatur, erat remota contemplatio antiquorum, neque inutilis planè erat illa inuestigatio. Non enim animorum solùm ingeniorúmq; nostrorum quasi naturale quoddam pabulum inuenimus considerationem Deorum, rerúmque diuinarum cognitionem, dum naturam Dei perscrutamur; sed etiam erigimur quodammodo, elatiores fieri nobis videmur, supera & cœlestia cogitantes, humana, vt

exigua

exigua & minima & futilia paruifaciamus, viríq; boni efficimur. Nam contemptis rebus humanis, affectibúsque animorum & cupiditatibus conculcatis, quid reliquum esse potest in nobis improbitatis? aut quis patet his motibus inter rerum diuinarum inuestigationem locus? Neque verò corpora solùm naturalia pro Diis culta fuerunt ab antiquis, vt luna, sol, terra, ignis, aqua, venti, qui omnes pro Diis diuinos honores obtinuerunt, & vt Herodotus in Clio, & Plato in Cratylo testantur, & nos superiùs demonstrauimus: sed etiã vt certa moderatione animorum nostrorum motus temperarentur, nihílque crederetur sine Deo auspice & moderatore fieri, singuli propè animorũ motus pro Diis quoque diuinis honoribus culti sunt. nam & ara Misericordiæ fuit apud Athenienses: apud quos illi numini, quia magna momenta in tota hominum vita, casuúmque varietate habeat, præcipuus quidam honos habebatur. tum Pudoris, & Famæ, & Alacritatis aræ, & bonæ Valetudinis erectæ sunt: & Somnia, Pertinacia, Gratiæ, Fraus, Miseriæ, Querela, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ pro Diis habitæ. Necessitatem præterea magnam Deam vocauit Callimachus in hymnis, & Fortuna rebus omnibus dominari credita, & Spem ac Timorem graues Deos ita vocauit Theognis:

Ἐλπὶς καὶ κίνδυνος ἐν ἀνθρώποισιν ὁμοῖοι.
οὗτοι γὰρ χαλεποὶ δαίμονες ἀμφότεροι.

Spésque Timórque pares mortales inter, & ijdem
Infestant animos, numen vtrumque graue.

Nam cùm superiores motus animorum diuinos esse significarent, & Mentis, Fidei, Pietatis, Virtutis fana fuerint erecta, nonne hoc palàm indicarunt, Deos omnia prospicere, & viros bonos quàm maximè ad integritatem ac beneficentiam oportere animos suos accommodare? Atqui cùm mundum totum Deum esse dicerent, nihil omnino putabant diuina præsentia Deorum carere posse, cùm multitudo rerum omnium quæ agerentur & dicerentur & cogitarentur, Deos ipsos testes esset habitura: quare nemini scelerato esse impunè licuit. Neque vllus fuit ex tanta Deorũ multitudine, cui mortalium sapientia, probitas, iustitia, integritas, fides temperantia non esset grata. Quare præclarè traditum est à sapientibus duas esse vias animarum à corporibus excedentium. Qui enim se humanis vitiis contaminassent, séque totos libidinibus addixissent, quibus cæci se domesticis turpitudinibus ac flagitiis inquinassent: vel qui fraudes inexpiabiles in administrandis rebus patriæ suæ concepissent: iis deuium quoddam iter fuisse seclusum à Deorum concilio tradiderunt, atque hi nunquam ad Deos ipsos postea peruenire poterant. Qui verò multa quidem, at expiabilia peccata commisissent, sordibúsque humanæ fæcis fuissent inquinati: illis post certum temporis spatium ad Deo-

rum concilium accedere licebat, vbi omnes illas sordes abluissent: cùm nihil nisi purum & simplex ad Deos peruenire posset. Qui verò se integros castósque seruassent per totam vitam, quibusque fuisset quàm minima cum corporibus contagio, & qui in his corporibus Deorum vitam fuissent pro viribus imitati: his facilem patere reditum ad Deos, vnde discesserant, tradiderũt antiqui. Quare cùm sceleribus ingentia supplicia, virtuti magna præmia proponerentur, cúmque omnium negotiorum cogitationúmque suarum Deos testes habere singulos dicerent antiqui, poterant homines vel nolentes ad probitatem impelli pauidi & ob Deorum præsentiam demissi. At nunc de Vlysse iam dicamus.

De Vlysse. CAP. I.

VLYSSES, de quo tam multa, támque mirabilia scribuntur à poetis, & ab omnium poetarum principe Homero præcipuè, natus est in Bœotia, vt sensit Lycophron: vt verò alii, in Ithaca, parentibus Laerte & Anticlea, de qua ita meminit Homerus libro λ. Odyss.

> ἦλθε δ᾽ ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηκυίης,
> Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια,
> τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱρήν.
> *Atque anima accessit defunctæ matris eodem,*
> *Nata magnanimo Autolyco clara Anticlea:*
> *Quam viuam liqui, petij cùm Pergama sacra.*

Silenus autem Chius scriptum reliquit lib. 2. fabulosarum historiarum, Vlyssem vocatum fuisse, quoniam natus sit quo tempore Anticlea prægnans iter faceret, ad Neritúmque Ithacæ montem contenderet propter difficultatem itineris. nam cùm magnus imber decidisset, illa in via lapsa cecidit ac peperit. Alii tamen ab ira populorum aduersus Autolicum nominatum fuisse Vlyssem maluerunt. Hic vbi nauigandum esset ad bellum Troianum cum cæteris heroibus, se insanum esse simulauit ob eximium amorem, quo vxorem Penelopen Icari filiam, vt aiunt, prosequebatur. Iunctis itaque duobus inter se longè diuersis animalibus litus aratro proscindere cœpit, saltémque pro seminibus spargere. At Palamedes eius astutia cognita cùm aperire & retegere illius cõsilium niteretur, Telemachum Vlyssis filium infantem, quem vnicum Vlysses habebat, ante aratrum in sulco deposuit. Vlysses facinus conspicatus, ne filium læderet, aratrum subleuauit, ac retinuit animalia. cognitum fuit eo pacto simulatam fuisse ab Vlysse illam insaniam, at non verè esse mente captum. quare ab bellum Troianum cum cæteris heroibus classe necessariò deuectus egregiam operã Græcis in eo bello nauauit. Primùm enim fuit autor

vt

vt Achilles inter filias Licomedis virginali habitu indutus atque ita latens ad bellũ protraheretur. Nam fama est Vlyssem cùm audiuisset per exploratorem quendam Asium nomine, Achillem ibi latere, sumpto mercatoris habitu externi multa venalia attulisse ad Lycomedis filias maiori ex parte muliebria instrumenta. inter cæteras merces, quas Vlysses exposuit, erant pugiones & gladii quidam perornati, his allectus Achilles relictis muliebribus instrumentis ad hæc contẽplanda & pertractãda se contulit, qua ratione differre à muliebribus ingeniis ac vir esse imberbis inter mulieres cognitus est ab Vlysse, quamuis se fœminam esse per muliebres vestes mentitus esset. deinde sagittas Philoctetæ, quas ille ab Hercule acceperat, & de Pelopis ossibus vnum ad Troianum bellum afferri oportere docuit, sine quibus Troia capi minimè poterat, monuerat oraculum. Cineres Laomedontis clàm è Scæa porta rapuit. Palladiũ cæsis arcis custodibus sustulit. Explorator cum Diomede missus Rheso Thraciæ rege cæso abduxit equos. antequam Xanthi aquam bibissent. Hæc autem omnia nisi fierent, Troia omnino erat inexpugnabilis. Post mortem Achillis de armis eius cum Aiace contendit, atque Vlysses contra fortitudinem Aiacis multa vt eloquentiæ demonstrauit ciuitates sapientia potiùs hostium, quàm vi armorum, & firmitate corporis euerti debellaríque posse. quare finxerunt etiam robustissimum Aiacem facilè insaniuisse, quia pleraque quamuis robusta corpora tamen non multum valent ingenio, vel potiùs parum distant ab insania. Aiax igitur huius eloquentia & rerum gloria sapienter gestarum victus circa diluculum seipsum confodit, vt ait is qui res Cyprias conscripsit. atque cùm paruus esset Vlysses, magnus tamen erat Aiax; sed in proceris magnísque corporibus tenuis est plerumque sapientia, vt quorum virtus latiùs sit diffusa, in paruis nimia sæpe calliditas: quare mediocritas magis est laudabilis. de his igitur iure potest dici, quòd

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Non est in tanto corpore mica salis.

Multa sunt denique & alia ab eodẽ Heroe in illo bello, quę callidè excogitata fuisse commemorantur, quæ nunc omittenda duxi. atque illa tantùm percurram, quæ non ad subiugandum aliquam Asiæ partem, quod quidem non valde gloriosum est cuiquam, præsertim si id fiat per multas plurimorum manus: neque ad occupandum attinent imperium Troianorum, sed ad seipsum, quod multo præclarius est, vincendum, & ad componendos animi motus, & ad mentem suam rationi, prudentiǽque legibus subiiciendam, fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Capta igitur Troia cùm in patriam nauigaret Vlysses, ad litus Ciconum, qui fuerunt asperrimi Thraciæ populi; tempestate delatus, ibíque Ismarum, quam ciuitatem Maroneam postea vocarunt,

populatus, erat inde abnauigaturus, atq; nō consulētibus amicis die postera irruentibus Ciconibus cum duodecim nauibus, quas habebat, multis è suis in prælio aduersus irruentes Ciconas desideratis soluere tandem ab illo littore coactus est. Atque cum magno negotio postea terram attigisset, ibi biduum commoratur, tertiáque die nauigatione prospera vsus patriam ferè attigerat. Sed à Maleo promontorio depulsus decimo die rursus in Aphricam magna tempestate delatus ad Lotophagorum regionem appulit: ibi cùm socii eius lotorum fructu gustassent, patriæ obliti ad naues minimè reuerterunt. Inde verò fertur celatus fuisse in Siciliam, vbi Polyphemi antrum cum duodecim sociis intrauit: quem Polyphemum postea liberioribus poculis inuitatum, cùm in profundum somnum deflexum videret, qui iam sex socios Vlyssis deuorasset, obcæcauit: & vnicum oculum, quem is habebat, accenso titione exussit. tum pellibus omnium indutus cum superstitibus sex sociis ex antro inter oues mirificè clàm elapsus est. è Sicilia deinde ad insulam Aeoliam delatus ventos in vtrem inclusos, præter Zephyrum, omnes accepit ab Aeolo: nam is Sicilia & ab Aeolis insulis in Ithacam nauigantibus magnopere est vtilis. At cùm sociorum auaritia, qui thesaurum in vtrem inclusum credebant, reclusisset vtrem, reflantibus ventis acerbissimè ad Aeoliam insulam denuò repellitur. Hic rursus cùm frustra Aeoli munus id repeteret, repulsam passus, cum acerbissimis contumeliis tanquam Diis inuisus ex insula sic ab Aeolo repellitur:

ἔῤῥ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων,
ἔῤῥ' ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπεχθόμενος τόδ' ἱκάνεις.
Ocyus esto procul viuentum pessime: cede,
Cede procul, superis inuisus fluctibus erras.

Tum verò ad Læstrygonas immanissimos Campaniæ populos Neptuni filios creditos accedit. Atque cùm Læstrygones humanis carnibus vescerentur, nonnullis è suis amissis, mox ad Aeæam insulam cursum tenuit, quo in loco Circe venefica mulier, quæque plurimum magicis artibus posset, Solis filia credita habitabat. Hæc etiam nonnullos è sociis Vlyssis exploratum quinam insulam incolerent missos, in beluas conuertit. At hanc Vlysses intrepidus accessit sumpto pharmaco, quod sibi Mercurius aduersus veneficia dederat: quam stricto gladio socios primæ formæ coegit restituere. cum hac postea annum versatus filium suscepit Telegonum & Ardeam filiam, quæ postea in Italiam delata vrbi Ardeæ nomen dedit, sicuti ex Ausone suscepto è Calypso vocata fuit Ausonia. Mox ad inferos descendit, vt è vate Tiresia quæ sibi agenda foret, perdisceret: vnde reuersus columnam Plutoni ac Proserpinæ consecrauit, mox ad insulam Sirenum delatus aures sociorum cera illitas obturauit

turauit, séque ad malum nauis alligari iussit, ne suauitate cantus victus perimeretur. Deinde Scyllam & Charybdim pertrāsiens non sine aliqua sociorum iactura in Siciliam rursus peruenit, vbi Solis filię paternos greges custodiebant. Hic monuit socios ne Solis greges lęderent, sed ipso dormiente fame coacti (iamdiu enim per magnam annonæ penuriam plurimum passi fuerant nauigantes) plura animalia è gregib. ceciderunt: quod scelus tantum omnes naufragium passi morte postea luerunt. At Vlysses expers eius sceleris arrepto malo nauis nouem dies in mari fuit ab vndis & ventis agitatus ac tandem ad Ogygiam insulam delatus, & à Calypsone nympha in hospitium acceptus septem annos cum illa versatus est, atque ex eius congressu filios etiam suscepit. Inde cùm rate denique vectus fuisset ita Diis iubentibus, cùm non procul abesset à Phæacia, ratis etiam frangitur, quoniā Neptunus propter casum Polyphemi filii grauissimam tempestatem illi immisit. Huius miserta Leucothoe tabulam subiecit, cui innixus Vlysses in portum Phæacum adnatauit, nudúsque inter frondes arborum ibi se occultauit. Cùm verò vestes postmodo à Nausicaa filia Alcinoi accepisset, Palladis opera ad Areten Alcinoi coniugem perductus est, à qua nauib. & sociis dono acceptis in Ithacam cum munerib. dormiens exponitur. Hic à Pallade excitatus sumpto mendici habitu, vti Pallas monuerat, ad suos rediuit, domúmque suam lasciuis ac sceleratis procis expurgauit. Post reditum Vlyssis à Troia longè diuersus fuit sermo mortalium, siquidem alii Penelopen illi filium peperisse inquiūt; qui deuicta Troia Ptoliporthus fuit appellatus ad memoriam paternæ virtutis, cùm illud nomen populatorē vrbis significet. Alii dixerūnt ab Vlysse fuisse illo crimine damnatam, quòd procos vltro inuitasset, ac domo eiectam prius Spartam, deinde Mantineam illam audiuisse, vbi vitam concluserit. Hæc autem omnia ita sunt à poetis decantata, vt vel solū Homeri poema nobis possit esse testimonio ita se habere, quæ hactenus de Vlysse dicta sunt. Pyndarus tamen in Nemeis multo plura decantata fuisse scribit de Vlysse, quàm reipsa gesta fuerint, cū poetā beneuolum & amicum sit nactus. At alii aiunt Vlyssem fuisse à Telemacho occisum, quem susceperat è Circe, qui etiam veritus à custodiis ad patrem accedere, quosdam è custodibus trucidauit, & mox patrē ipsum incognitum lancea transfixit; cui alligauerat in summa parte os turturis marinæ, cui frequētibus somniis & auguriis fuerat prædictū fore vt à filio sibi caueret, velut ait Dictys Cretensis in li.7. belli Troiani. ¶ At nūc cur hæc ita fuerint ficta, perquiramus. Atq; illud esto primū, quòd si quis diligētiùs cōsideret illa quæ memoriæ prodita sunt de Vlysse, is intelliget vniuersam hominum vitam in his fabulis expressam fuisse, & præclara sub his præcepta contineri, quę spectent plurimum ad animos nostros in

omnes fortunæ euentus ad sapientiam informandos. Quis est enim Vlysses? an non sapientia, quæ inuicta per omnia pericula intrepidè pertransiit? aut qui sunt Vlyssis socii? nonne animorum nostrorum motus? Cur igitur multos è suis sociis in præliis aduersus Ciconas ad radices Ismari montis amisit? cur multi fuerunt à Læstrygonibus absumpti? cur nonnulli à Cyclope vorati? cur alii à Scylla & Charybdi grauissimis monstris absorpti? Quoniam multi vel ira vel doloribus vincuntur, vel rebus aduersis ita infringuntur, atque consternantur, animóque deficiunt, vt ad piorum locum, tanquam in patriam, peruenire non possint. Nam cùm pars animæ nostræ altera rationi pareat, altera ad illam surda sit omnino, meritò illos socios Vlyssi iniunxerunt. Alii contrà non cedunt quidem difficultatibus, aduersus quarum molem inuicti præsistunt, sed inter Phæacum delicias, aut inter fructuum Lotophagorum suauitatem aut per iucundissima Circes pocula, aut cantus Sirenum, propriam salutem neglexerunt. Quare non pauciores inter delicias aut voluptates, quam inter grauissima pericula socios Vlysses desiderauit. Quanta sit autem vis voluptatum, quámque perniciosa mortalibus, declarauit exemplum Polyphemi: quippe cùm vel tanta moles Cyclopis fuerit per vini suauitatē oppressa. Cùm demonstrarēt rursus poetæ diuinam bonitatē omnibus patere eius auxiliū implorantibus, dixerunt illum ventos in vtrem inclusos ab Aeolo accepisse, quæ tamen neglecta semel, postea non foret ita facilis & omnibus obuia, illum ad Aeolū reuersum repulsam passum fuisse inquiunt. Deinde ostendunt auaritiam sociorū Vlyssis, qui vtrem recluserunt, multorum & laborum & calamitatum fuisse originem. Ibidem quàm necessaria sit imperatoris vigilantia ostenditur, cùm neque tantillū quidem ab administratione rerū ad communem omnium salutem pertinentium recedere liceat. Quamuis plerisque non ad publicam, sed ad propriam vtilitatem, res publicas gubernare nunc mos est: qui neglecto humanitatis & æquitatis iure illud tantum quod sibi conferat, legitimum esse arbitrantur. Deinde significatum fuit per hæc viro bono necessariam esse omnino prudentiam, & rerum futurarum quasi diuinationem quandam, & præcognitionem, cùm sciscitatum de rebus futuris vel inferos adierit. At verò non sufficere vires humanas ad superanda pericula, vel titillationes voluptatum, ad quas obstupescit humanum ingenium, facilè monere potest Mercurii munus, quod datum est Vlyssi aduersa omnia veneficia. Cur inter suauissimos Sirenum cantus vel aures obturari, vel ad malum alligari conuenit? quia aduersus illegitimarum voluptatum illecebras vel surdos esse, vel rationi firmissimè alligatum obtemperare omnino opus est. Cur socii naui igne fulminis cœlestis conflagrante vbi Solis greges mactauissent,

ctauissent, eo Deo neglecto in mari perierunt, ac solus Vlysses euasit? quia nemo impune denique religionem paruifacit, cùm innocentes semper Deus protegat & adiuuet. Hic idem modò nudus & ad litus eiectus inter frondes latuit, modò auri & argenti diues multis acceptis sociis & munerib in patriam dormiens exponitur ob fortunæ vicissitudines, quas virum sapientem æquo animo perferre opus est. Hic idem sumpto mendici habitu consilio Palladis post omnes procos cæsos tranquillus in patria fuit, quoniam viri boni, & mali eundem habent ortum, & exitum vitæ: omnes enim mendici & nudi nascuntur ac moriuntur. In illo igitur habitu superatis denique & extinctis libidinis voluptatúmq; omnium stimulis, qui proci sunt animæ nostræ in patria, in piorum locis, in Deorum concilio felicissimè viuimus. Quare si quis vel illa monstra, quę dicitur Vlysses experta alicubi extitisse credat, vel si extitissent tam dispersa, ad illa omnia Vlyssem fuisse delatum; is nimium rerum antiquarum scriptoribus pro quadam simplicitate credit, & à veritate omnino valde delirat. Sin hæc omnia ad mores, vitámque mortalium rectè instituendam excogitata putet, mecum planè sentit: cùm omnia hæc ad omnes fortunæ euentus sapienter ferendos non mediocriter pertineant. Dicta est Minerua Vlyssi omnem deformitatem abstulisse, vt ait Plutarchus in Synopsi, quia sapiētia omnia corporis vitia deleat. Atque de Vlysse ita breuiter, nunc de Oreste dicatur.

De Oreste. CAP. II.

ORESTES autem fuit Clytæmnestræ & eius Agamemnonis filius, qui summus Imperator fuit Græcorum, vbi Græci ad Troiam militarent, quem alii dicunt in conuiuio cùm domum post id bellum rediisset, alii in balneo vnà cum nonnullis viris illustribus, per insidias AEgisthi fuisse cæsum. Ferunt Orestem paruulum domi cum matre relictum fuisse, quo tempore Agamemnon ad bellum Troianum nauigauit, vbi cantorem custodem & admonitorem Clytęmnestræ reliquit. At AEgisthus Clytæmnestræ desiderio captus cantore cùm per insidias in insula deserta obtruncato illa denique potitus est. Hic idem AEgisthus Agamemnone patre Orestis cæso filium quoque erat occisurus, nisi is ab Electra sorore admonitus insidias sibi parari ab AEgistho, fuga sibi salutem comparasset. Alii dicunt Arsinoen nutricem cæso patre rapuisse Orestem, eúmque seruasse cùm esset triū annorum, vt inquit Herodotus in Pelopeia. Pherecydes sensit Orestem à Laodamia nutrice subtractum fuisse furori, crudelitatíque AEgisthi, sed filium Laodamiæ pro Oreste fuisse ab illo trucidatum. Profugit igitur Orestes ad Strophium principem Phocensium, qui sororem Agamemnonis in matrimonium duxerat,

vbi ad duodecim annos commoratus, cùm iam ad robustiorem ætatem peruenisset, & paternæ cædis memor, & acceptæ ab AEgistho iniuriæ non oblitus, tanquam nuntius mortis Orestis ad Clytæmnestrã matrem admittitur: atque Electra conscia, quę data fuerat in matrimonium cuidam agricolæ, ne possent qui ex illa nascerentur ad regnum aspirare, matrem & AEgisthum eodem ferro obtruncauit in paternæ cędis vltionem. Atque hoc factum fuit in quodam sacello Palladis, quod fuit extra vrbem, cùm adulteri pro morte Orestis Diis gratias agerent, vt magno periculo liberati, qua de caussa Ioui liberatori sacrificabãt. Nam cùm sororis marito, eiúsque coniunctis armatis templi aditum Orestes occlusit, ipséque ingressus cum paucis sua manu ambos confodit & trucidauit. Id autem factum est ab Oreste non sine oraculi iussu, vt ait Eurip in Oreste his carminibus:

Φοίβου δ᾽ ἀδικίαν μὲν τί δεῖ κατηγορεῖν;
πείθει δ᾽ Ὀρέστην μητέρ᾽, ἥ σφ᾽ ἐγείνατο,
κλεῖναι, πρὸς οὐχ ἅπαντας εὔκλειαν φέρον.
Quid est opus narrare Phœbi iniurias?
Matrem hic Oresti suadet illum quæ edidit
Mactare magnam quo refert infamiam.

Fuerunt tamen qui dixerint Orestem non fuisse per id tempus apud Strophium, sed dum exularet à patria è regno paterno eiectus, Argis primum potitum fuisse, deinde cum magna Arcadum manu Phocensium auxiliis fretum Spartæ regnum occupasse, cui Lacedæmonii haudquaquam inuiti paruerunt, qui Tyndari nepotem multo digniorem putarunt, cui parerent, quàm Nicostratum aut Megapenthem quos Menelaus è quadam serua susceperat. His addiderunt Hermionem Menelai filiam nupsisse Oresti, de qua natus est filius Sisamenus, qui patri Oresti in regnum successit, vt ait Pauſ. in Corinthiacis. Narrant Oresti post illam cædem diem dictam fuisse apud Areopagitas, vt sensit Nymphodorus, ab Erinnybus vltricibus sceleru: vt verò Dionysiocles à Tyndaro patre Clytęmnestræ: vt verò Amorgius Simonides, ab Erigone AEgisthi & Clytæmnestæ filia: in quo iudicio cùm par esset vtrinque suffragiorum numerus inuentus, absolutus fuit. Eo iudicio absolutus Orestes Areæ Mineruæ aram erexit, quam ita cognomento appellauit, quia ἀρᾶσθαι sit precari, quod preces eius audierit. Nam eò insectantibus Erinnybus è patria ad id iudicium compulsus fuerat, quo tempore Demophon Athenis regnabat. cùm enim nesció quo animi stimulo ob conscientiam commissi facinoris vexaretur, è patria ad Messeniam primùm profugit, qui locus distabat ferè septem stadiis à Megalopoli, ad quam vrbem vbi peruenisset, mox Orestia fuit appellata, vti scripsit Acesodorus lib. secundo de vrbibus. Alii dicunt Oresten Thraciæ vrbem ab ipso Oreste conditam & appellatam fuisse, quæ postea vocata

fuit

fuit Adrianapolis: atq; ibi primùm furiis correptus fuit, vt ait in Arcadicis Pausanias. Alii dicunt Orestem sibi manus alterius digitum hîc abrosisse impatientem furoris, vbi nigræ Furiæ sibi obuiæ primùm fuerunt, quæ adeso digito mox sibi albę visæ sunt, quarę ad seipsum rediit. Quidam apud Trœzenios diu mansisse tabernaculum vocatum Orestis tradiderunt. quod erat insigne ædificium apud illos, in quo loco cùm parua esset cella ante id tempus, illum consistere Trœzenii iusserunt antequam materni sanguinis maculas expiationibus elueret: quo etiam in loco dum ritè expiaretur, solebant cum illo epulari. qui præerant illis lustrationibus. Mansit postea consuetudo apud Trœzenios vt posteri illorum præfectorum in eodem loco statis diebus cœnitarent: eius autem expiationibus & laurum adhibitam fuisse, & alia lustrationum genera, & aquam ex Hippocrenę fonte, scripsit Melanthes in libro primo sacrificiorum. Habuerunt enim ipsi quoque Trœzęnii Hippocrenen fontem, de quo longè alius est sermo, atque de Hippocrene fonte Bœotorum. Hic in Macedoniam profectus oppidum condidit, quod vocatum fuit Argos Oresticum, & vniuersa regia Orestias, vt testatus est Strabo libro septimo. Narrant Orestem Athenas per id tempus venisse, quo Lenæa Liberi patris sacrificia celebrabantur, quæ scripsit Apollodorus Anthesteria fuisse antiquitus appellata, quasi floralia dixerim. Cùm igitur inter sacrificia non admitteretur, vtpote cæde matris pollutus, dicitur Pandion hoc excogitasse: cùm choam vini, (est autem illud mensuræ nomen apud Athenienses) dari singulis conuiuis iussisset, imperauit singulis vt suum biberent, neque alii de suo cuipiam infunderent, ne ex eodem cratere biberet Orestes, è quo initiati essent, neque ex eorum vino: neque rursus grauiter ferret, quòd ipse solus seorsum ab aliis biberet. Atq; inde Choum solennitas manasse eo ritu credita est. Neq; verò istud ipsum sine oraculi monitu factum fuit, quod scripsit Eurip. in Iphigenia in Tauris;

πρῶτα μὲν οὐδεὶς ξένων
ἑκὼν ἐδέξαθ', ὡς θεοῖς στυγούμενον.
οἳ δ' ἔσχον αἰδῶ, ξένια μονοτράπεζά μοι
παρέσχον οἴκων, ὄντες ἐν ταὐτῷ στέγῃ.
σιγῇ δ' ἐτεκτήναντ' ἀπόφθεγκτόν μ', ὅπως
δαιτὸς γενοίμην πώματός τ' αὐτοῦ δίχα.

Primúmque nullus hospitum
Me cepit, inuisum velut Deis virum.
Qui me colebant, hi mihi hospitalia
Parare soli dona, mensam vna in domo.
Silentio prabere cuncta, quo forem
Nec particeps consilij ipse, nec poculi.

Enimuero cùm postea oraculum sciscitatus esset Orestes, quo pa-

cto posset ab eo furore liberari, responsum tulit illud fieri non posse, nisi in Tauricam regionem Scytharum profectus Palladis statuam, quam illi eximiè colebant, abstulisset in Græciam, sororémque Iphigeniam recuperaret, & in fluuio ablueretur, qui confunderetur cum septem fluminibus. Ille diu anceps peruenit in fines Rheginorum, atque in inuento ibi flumine sese abluit. Mox in Siciliam Syracusas traiiciens fertur cùm è Taurica rediret, tẽplum ibi erexisse, & simulacrum Deæ consecrasse, quam Fascelitim nominarunt, quia illam imaginem intra fascem lignorum occultauerit Orestes, cùm esset illam è Taurica exportaturus: idque priusquam statuam auferret, vbi primùm in Tauricam accessit. Eò igitur cum accessisset, in vincula à pastoribus cum Pylade coniectus, (nam Pyladem Strophii Phocensis filium, cum quo fuit â tenetis educatus, omnium profectionum, periculorúmque socium fidissimum habuit) ad Thoantem regionis regem deducitur, vt de more eius gentis pro victima illi Deæ mactaretur: deinde ad Iphigeniã ad templum missi cum statua per noctẽ conscensa nauicula omnes aufugiunt. Sed antequam inde soluerent, Orestes comam lugubrem in Tauris deposuit, quem ritum postea detulit in Caraoniam, vt scriptum reliquit Phanodemus in libro 7. rerum Atticarum, & Strabo lib. 12. Alii tamen voluerunt Orestem comam deposuisse antequam ad iudicium Areopagitarum accessisset. Cùm verò rediisset Athenas, Electram sororem Pyladæ in matrimonium collocauit, è qua Pylades pòstea Medõrem & Strophium filios suscepit, vt scripsit Hellanicus Lesbius in 1. lib. rerum AEolicarum, & Isacius in Lycophronem. Quidam præter Iphigeniam & Electram sorores illi addiderunt Chrysothemim, & Laodicen, & Iphianassam. Fuerunt qui non procul à Megalopoli Orestem sanitati restitutum crediderint, in loco quem Acem vocarunt, & Tonstrinam, vbi comam totondit. Alii istud ipsum iuxta Gytheum saxum contigisse memorant, quod ociosum vocarunt: super quo vbi sedisset Orestes fuit ab insania liberatus, vt ait Nymphodorus Syracusius in περίπλῳ siue nauigatione, & Pausanias in Laconicis. Alii tradiderunt illud iuxta Amanum montem contigisse, vnde etiam mons ipse nomen acceperit, cùm priùs Melanthius diceretur, vt ait Plutarchus in libro de fluminibus. Nam vbi profugientes è Tauris tempestate delati fuerunt in partem eius regionis, quæ Seleucia dicebatur, & ad Antiochiam, montémque Melanthium, ibi tandem dicitur Orestes fuisse liberatus à furore Erinnyum, vti scripsit in suis historiis Thrax Eumolpus. Alii Palladis consilio Orestem Argos adiisse, & Erinnyas placasse inquiunt, quare ibi eius insaniam placatis Eumenidibus desiisse. Cùm igitur Athenas rediisset sanitati restitutus, sorore data Pylade socio, Neoptolemo Achillis cæso, Hermionem vxorem duxit, de qua suscepit Tisamenum.

num.

num:vel,vt scripsit Isacius, ex Erigone AEgisthi filia vxore ducta Penthilum genuit,habitauítque Arcadiæ vrbem Orestiam,vbi à serpente ictus extremum vitæ suæ diem conclusit: cuius sepulchrum fuit apud Thyreates, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. Huic tanquam Deo postea solennis ritus apud Trœzenios fuit institutus,vt,cùm Orestes in cella quadam antequam expiaretur, consistere iuberetur, cum quo epulati sunt qui lustrationi illi præfuerunt, ad eius rei sempiternam memoriam, illorum posteri statis diebus in eodem loco cœnitarent. vbi verò defossa fuerunt illi piacula,laurum natam postea fuisse memorant. Sequentibus temporibus cùm bellum grauissimum inter Tegeates atque Lacedæmonios exarsisset, multis cladibus affectis Lacedæmoniis responsum est ab oraculo, præsentes calamitates cessaturas, si ventos & percutientem ac repercussum,hominúmque perniciem omnem remouentes,ossa Orestis inuenissent. Lichas igitur Lacedæmonius cum Tegeam peruenisset (erant enim tunc fœderis iure omnia pacata in ciuitatibus) atque fabri ærarii officinam esset ingressus,ibi inueniri posse ossa Orestis in memoriam venit,quia ventos folles oraculum appellasset; percutientem,malleum; repercussum,incudem;hominum perniciem,ferrum, quo in præliis cædendis hominibus vsi fuissent. atque sepulta fuisse postea Orestis ossa memorant iuxta Parcarum fanum in sepulchro Agamemnonis,vbi iussi sunt Tegeatæ ab oraculo illa sepelire, vt ait Pausanias in Laconicis.

¶Atque hæc illa sunt quæ de Oreste ab antiquis memorantur. Quòd hæc ad historicam narrationem referenda sint omnia prope,nemini dubium esse arbitror.at quòd ita fuerit Orestes à furiis exagitatus ob parricidium,quod vel iussu oraculi commiserat,illud solum nobis considerandum. Dicunt huic visas fuisse Furias, quæ ardentes faces assiduè illius oculis obiicerent, à quibus semper terrore horribili afficiebatur, per quas neque diurno neque nocturno tempore quiescere licebat. hanc animi molestiam, atq; adeò hunc mentis furorem, conscientiæ stimulos fuisse constat, quibus scelerum flagitiorúmque sibi conscii homines exagitantur. cùm nihil magis animum assiduè torqueat, quàm præteritorum flagitiorum memoria, quod ita testatur Cicero in oratione pro Roscio Amerino: Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis,eos qui aliquid impiè sceleratéque commiserint,agitari,& perterreri. Furiarum tędis ardentibus. sua quemque fraus, & suus error maximè vexat: suum quemque scelus agitat amentiáque afficit,suæ malę cogitationes, conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ domunicæque Furiæ, quæ noctes diésque pœnas præteritorum peccatorum à consceleratissimis hominibus repetunt. Nam cùm nihil magis quàm præteritorum scelerum recordatio animum infestet, tũ nihil magis ho-

minum quieti,& tranquillitati confert, quam integritatis opinio, & nullius fraudis sibi esse conscium: quod per hanc fabulam antiqui significarunt. At nunc de Chimæra dicamus.

De Chimæra. CAP. III.

CHIMAERA monstrum illud celeberrimum apud antiquos, Echidnæ ac Typhonis filia fuisse dicitur, vt scripsit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Echidna in his:

ἡ δὲ Χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ,
δεινήν τε μεγάλην τε, ποδώκεά τε κρατερήν τε.
τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί· μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος·
πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Tum parit indomitas spirantem ex ore Chimæram
Flammas ingentem, celerem, fortémque grauémque.
Huic tria erant capita: primum fuit acre leonis,
Ast aliud capræ, atque aliud caput inde chelydri.
Prima leo, postrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis spirabat naribus ignem.

Fabulantur hanc Chimæram Amisodari studio fuisse educatam, vti scripsit Apollodorus lib. 2. Bibliothecæ. Hoc monstrum trium fuisse diuersarum formarum, & è superioribus patuit, & Homerus ita expressit lib ζ Iliad.

πρῶτον μέν ῥα Χίμαιραν ἀμαιμακέτην ἐκέλευσε
πεφνέμεν. ἡ δ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, οὐδ' ἀνθρώπων·
πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Horrendam primum iubet obtruncare Chimæram,
Cui genus haud mortale fuit de stirpe virorum.
Prima leo, postrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis spirabat naribus ignem.

Cùm ignem igitur ex ore & naribus expiraret, fabulati sunt Bellerophontem ad hanc occidendam missum fuisse, qui conscendens equũ Pegasum alatum, natũ è Neptuno & Medusa, illam sagittis transfixit, vt scripsit Apollodorus lib. 2. quamuis aliter alii sentiant, vt dicetur postea. Hanc in Lycia habitasse memorãt, quo etiam in loco nata est. neq; his plura de Chimęra memoriæ prodita sunt. Nunc veritatẽ inquiramus. Scriptum fuit ab Antigono Carystio in historicis commentariis tres populos à Bellerophonte fuisse victos, quod etiam significatũ per triplicẽ Chimærę formã fuisse ait Zezes hist. 149. chiliad. 7. Alcimus in rebus Siculis, & Syracusius Nymphodorus Chimæram Lyciæ montem esse dixerũt, in quo ignis nasceretur, eius in summa parte leones dicti sunt habi-

habitasse, in medio erant vberrima & amœnissima pascua, ad radices serpentes cōplures. quæ res locum dedit fabulæ, quòd Chimera monstrum esset è tribus tam diuersis animalibus compositum, cuius caput & pectus vertex scilicet esset leonis, ignémque efflaret ex ore: atque ita venter erat capræ, cauda verò draconis. Hunc locum Bellerophontes Glauci filius cùm fecisset habitabilem, dictus est monstrum illud sagittis confecisse. Plutarchus in libro de claris mulieribus Chimæram montem quendam fuisse ait sonitus horrendos & incendia emittere solitum, quibus ager finitimus infestatus nec arbores nec fruges produceret. ac Bellerophonte iubente rescindi partem, quæ erat planissima, compositum fuisse, consopitúmque sonitum, & magnum adhibitum regioni remedium. Scriptum fuit à Theopompo libro septimo rerum Philippicarum, Chimæram non sagittis fuisse transfixam, sed hasta petitam fuisse, quæ plumbum haberet in summa parte collocatum: quam partem hastæ cùm Bellerophon in os Chimæræ, plumbum igne colliquefactum in ventrem Chimæræ defluxit, & illi combussit omnia intestina, quare mortua est. Scripsit Agatharchides Gnidius libro tertio rerum Asiaticarum Chimæram mulierem fuisse Amisodari, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem. hi cùm Lyciæ loca incursionibus & insidiis opportuna cum magna manu iuuenum occupassent, adeuntes ea loca obtruncabant. ob concordiam igitur fratrum & sororis corpus vnum tria habere illa capita fabulati sunt. Hos Bellerophôtes vi superauit, & in seruitutem redegit: quare dictus est plumbum in os intrusisse: quod etiam testatur Isacius in Lycophronem. Nicander Colophonius fluuiorum naturam ac torrentum præcipuè per hæc figmenta significari voluit: cùm dixerit Chimæram tria habuisse capita, & triplicem corporis formam: primum caput fuit leonis, vltimum draconis, at medium capræ, quoniam ex hybernis imbribus, aquarúmque abundantia fiunt fluuii quidam, qui dicuntur χειμαῤῥοι, per hyemem fluentes scilicet, qui sunt tanquam leones feroces & indomiti, omniáque obuia secum trahunt. cùm igitur omnia rapiant & strepitum edentes quasi rugiant, leonum primam partem habere dicti sunt: cùm præcipuè terram quasi vnguibus effodiant, qua iter sunt habituri. At pars media capra est dicta. quoniam aqua huiusmodi proxima quæque carpit: vltima pars est serpens, quia obliquus & contortus est omnium fluuiorum tanquam serpentum & viperarum cursus. Hoc monstrum horrificum Bellerophontes Pegaso inuectus, Solis calor scilicet interemit, quia cùm cessat pluuiarum copia per æstatem, tunc exiccantur torrentes. Nam Bellerophon & Pegasus idem sunt re ipsa, vis Solis scilicet, quæ variis nominibus appellatur: neq; quidpiam prohibet eundem Solem diuersis nominibus pro variis actio-

nibus appellari. Neque enim fieri potuit naturæ ductu vt tam deforme monstrum alicubi nasceretur, vt ait Lucretius libro quinto:

Qui fieri potuit triplici cum corpore, vt vnà
Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimara,
Ore foras acrem flaret de corpore flammam?

Ego sanè per hanc fabulam nos ab ira, turpissima omnium monstrorum, reuocari crediderim: cùm ira, tanquam leones furibundos faciat, quæ ex ebulliéte sanguine circa cor excitatur oculósque rubro colore tanquam flammis perfundit. Huius media pars est capra, infestum plantis animal, quoniam maximè infesta est facultatibus ira, cùm nullam neque vtilitatis, neque honoris rationem habeat ira. vt autem significarent antiqui omnium vitiorum maximè molestam esse iram, quæ pro viribus ab omnibus deuitanda est, neque huic motui obnoxios esse amplectendos, huic monstro partem extremam draconis attribuerunt. Non minùs enim cauendus ac fugiendus est is viro prudenti, qui quo tulerit vis iræ & impetus feratur, quàm draconum & crudelissimarum viperarum consuetudo. Sic enim refrænandam esse iram antiqui nobis significarunt, aut futurum esse vt nullam hominum nisi stultissimorum amicitiam comparemus. Alii vim rhetoricæ facultatis sub hac fabula contineri arbitrati sunt, qui procemiorum naturam acrem esse voluerunt, modicéque intumescere: medium orationis carpere, & sublimia sectari propter necessaria sapientiæ studia: at extremam partem se tanquam anguem ad medium reflecti summatim repetendum, virúsque habere & acrimoniã, qua excitet animos auditorum in aduersarios. At de Chimæra satis: nunc de Bellerophonte dicatur.

De Bellerophonte. CAP. IIII.

DICITVR is Bellerophon qui Chimæram interemit, patria fuisse Corinthius, & Glauci eius filius, qui natus fuit è Sisypho, vt testatus est Dioxippus Corinthius libro secundo de rebus patriis & Pausanias in Corinthiacis, qui Bellerophon Hipponus antea dicebatur. Hic vbi Bellerum Corinthium, vel, vt maluit Phœnix Colophonius, Deliadem proprium fratrem; vel, vt Philemon putauit, Pirenen; vt verò Dorotheus Sidonius, Alcimenen, interemisset, non solùm nomen, sed patriam etiam mutauit. Argos igitur profugus adiens à Prœto perhumaniter expiatur, & in hospitium capitur. Deinde paucis interiectis diebus Antea, vel, vt alii maluerunt, Sthenobœa Prœti vxor incredibili amore Bellerophõtis capitur: quem cùm nullis blanditiis posset ad adulteriũ allicere, apud Prœtum tentatæ pudicitiæ accusauit. At Prœtus hunc ipse quidem iure antiquæ consuetudinis interficere noluit:

quoniam

quoniam fuit antiquorum conſuetudo vt neminem occiderent qui cum ediſſent, niſi iſtud accidiſſet inconſultò: ſed ad Iobatem generum ſuum in Lyciam miſit occidendum, literáſq; dedit obſignatas, in quibus criminatio continebatur. Subiuit eandem fortunam Hippolytus propter amores nouercæ, & Peleus propter Cretheim Hippolyti filiam, qui tamē ambo poſt calamitates iniquè acceptas Deorum miſericordia priſtinæ incolumitati ſunt reſtituti. Hippolytum, notius eſt quàm indigeat explicatione, fuiſſe in vitam ab inferis reuocatum: ſic enim plerique fabulati ſunt. Peleus ob amores Cretheis vxoris Acaſti, quia noluiſſet illi ad turpitudinem parere, accuſatus apud Acaſtum tentatæ pudicitiæ in deſerta Pelei montis deductus eſt, atque arbori nudus alligatus vt à feris ſylueſtribus voraretur. dicunt Deos innocentiæ miſertos Vulcanum ad Peleum ſoluendum miſiſſe, atque enſem illi inſuper donaſſe quo feras irruentes poſſet trucidare. ſic igitur ſolutus iuit in Theſſaliam, Acaſtúmque ipſum & vniuerſam Iolcum debellauit, vt inquit Hellanicus Lesbius in rebus Theſſalicis. Cùm verò ſolennitas quædam per illud tempus in Lycia celebraretur, fuit ab Iobate per nouem dies admiſſus in conuiuium, ac decimo tandem die Iobates literas à ſocero aperuit. enimuerò cum illam conſuetudinem Iobates etiam ſeruaret, hunc quidem ipſe interficere noluit, ſed imperauit vt Chimęram, & Solymos, & Amazonas occideret. quæ omnia teſtatus eſt his verſibus Homer. lib. ζ. Iliad.

τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια
κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι· ἀλλὰ τὸν οὔτι
πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην.
ἡ δὲ ψευσαμένη, Προῖτον βασιλῆα προσηύδα.
τεθναίης ὦ Προῖτ', ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην,
ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ.
ὣς φάτο· τὸν δὲ ἄνακτα χόλος λάβεν, οἷον ἄκουσε.
κτεῖναι μέν ῥ' ἀλέεινε (σεβάσσατο γὰρ τόγε θυμῷ)
πέμπε δέ μιν Λυκίηνδε, πόρεν δ' ὅγε σήματα λυγρὰ,
γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά.
δεῖξαι δ' ἠνώγει ᾧ πενθερῷ, ὄφρ' ἀπόλοιτο.
αὐτὰρ ὁ βῆ Λυκίηνδε θεῶν ὑπ' ἀμύμονι πομπῇ.
ἀλλ', ὅτε δὴ Λυκίην ἷξεν Ξάνθον τε ῥέοντα,
προφρονέως μιν τίεν ἄναξ Λυκίης εὐρείης,
ἐννῆμαρ ξείνισσε, καὶ ἐννέα βοῦς ἱέρευσεν
ἀλλ' ὅτε δὴ δεκάτη ἐφάνη ῥοδοδάκτυλος ἠὼς,
καὶ τότε μιν ἐρέεινε, καὶ ᾔτεε σῆμα ἰδέσθαι.
ὅττι ῥά οἱ γαμβροῖο παρὰ Προίτοιο φέροιτο.
Occultóque vxor Prœti mox carpitur igni,
Clam petit amplexum illius: ſed pectora caſta
Flectere non potuit prudentis Bellerophontis.

Hinc tulit ad Regem mendacia callida Prœtum:
Prœte precor pereas, ni cædes Bellerophontem,
Qui vim ferre mihi, & lectum turpare iugalem
Tentauit. Regem audita mouere querelæ,
Cædem deuitat, tamen hanc, mens horret ab illa.
In Lyciam ad generum mittens sed tristia scripta
Huic arcana dedit, luat vt pro crimine pœnas,
Tempore quo Lyciam petijt, sed fortè Deorum
Festa celebrabant Lycij solennia. Rex hunc
Vt primùm Lyciam petijt, Xanthúmque fluentem,
Excipit hospitio peregrinum ritè diebus
Ille nouem, totidémque boues mactauit ad aras:
Aurora vt decimo conspersit lumine terras,
Quid peteret rogat hunc, soceri tum scripta resignat.

Deinde sequuntur Iobatæ iussa, qui ad prædicta pericula Bellerophontem ire imperauit. Erat enim adeò terribilis Chimæra, quæ flammas euomebat, vt proxima quæque combureret, ac igni deuastaret, & pecora interficeret. At verò Dii cognita illius innocentia, eius miserti, Pegasum alatum equum, natum è Neptuno & Medusa, vel, vt alii maluerunt, è sanguine Medusæ, dum eius caput à Perseo cæderetur, illi dederunt. quem equum vbi Bargyllus comes vellet capere, calce ictus interiit atq; Bargyllis Cariç oppido nomen imposuit. dicunt Mineruam, Chalinitiden siue frænatricem cognomento, maximè omnium Deorum opem innocentiæ Bellerophontis tulisse, quippe quæ priùs domitum & fræno assuetum Pegasum illi tradiderit. Eo equo vectus Bellerophon primùm Chimæram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Hunc ab illis rebus gestis redeuntem & exultãtem multi è Lyciis in insidiis collocati repentè adoriuntur, quibus omnibus. profligatis cùm Bellerophon incolumis ad Iobatem reuertisset, eius virtutem & fortitudinem admiratus Iobates Philonoen filiam in matrimonium illi dedit, eúmque generum sibi asciuit, è qua Bellerophon Isandrum, & Laodamiam, & Hippolochum suscepit, quamuis alii è diuersis mulieribus hos susceptos voluerunt. His rebus cognitis cùm innocentia Bellerophontis postea omnibus patuisset, illam infamiam non ferens Prœti vxor sumpta cicuta sibi mortem consciuit. At Iobates postea decedens successorem etiam regni Bellerophõtem instituit. Sed Bellerophon, quale est ingenium plerisque mortalium, tanta rerum gestarum felicitate nimium elatus in cœlum quoque ascendere super equo Pegaso voluit; quam arrogantiam Iupiter omnis temeritatis grauissimis vindex deprimendam esse ratus, œstrum illi equo immisit, quare Bellerophon præceps in terram deturbatur. Cùm in Aleiam Ciliciæ planitiem is cecidisset, cæcúsque factus fuisset, tamdiu errauit per illam planitiem, quamdiu vixit, donec

ĩnedia

inedia deniq;fuit absumptus ac victus penuria,cùm nullam neq; domum, neque hominem reperisset. at Pegasus nunc sublimis, nunc depressus per aera volans,in cœlū deniq; rediit in Iouis præsepe, quæ stellę sunt ita vocatæ.quod cùm vidisset Aurora, hunc impetrauit à Ioue,vt ab eo vecta quotidianum cursum conficeret. Sed de fabulosis hactenus:

¶ Hanc fabulam alii ad historiam, alii ad physicam,alii ad ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quòd Pegasus nauis fuerit ita dicta ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι,à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud esse putauerint,quàm humorem motu Solis eleuatum: quoniā aere vi solis agitato pars grauior sublata paulo pòst rursus deorsum demittitur, atque cogitur,quæ cùm feratur deorsum & coaguletur, Pegasus dicta fuit. Cùm verò pars sublimior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse: atque cū Pegaso ex aqua ob motū cœli diurnum sublato Aurora oriatur dies dictus est,vt sensui magis patet, at non Bellerophon, à Pegaso equo portari. Alii generationem elementorum, cùm alia sursum,alia deorsum ferantur, vt leuia sunt aut grauia,per hęc significari maluerunt.Alii vitę humanæ rationem propè omnem sub hac fabula contineri tradiderunt: nam neque aduersis rebus nimis tristari, neque prosperis & felicibus nimis gloriari aut extolli conuenit,quoniam horum omniū denique moderatorem Deum esse experimur.Is enim pro sua singulari clementia & calamitatibus iniquè circumuentos adiuuat, quod accidit,dum calamitosus esset,Bellerophōti,& nimis elatos animos deprimit, quare præceps idem postea dicitur de cœlo detrusus.Alii malunt Chimæram fuisse Lyciorum ducem rei bellicæ peritissimum,sed immani crudelitate,qui cùm piraticā exerceret,veheretúrq; in naui, cuius prora leonem,puppis draconem haberet,in medio capra esset depicta,quem insecutus Bellerophō cum citissima ac expeditissima naui longa Pegaso vocata interemit:quare datus est locus fabulæ, vt ait Plutar. in claris mulieribus.At Lucianus in astrologia sensit animum Bellerophōtis ad sublimium rerum speculationem elatum equum fuisse creditum alatum, atque ita rem fabulis inuolutam. Alii ad astronomicas rationes hæc ipsa quæ de physicis dicta sunt,transtulerunt,eáque fieri inquiunt pro viribus astrorum, quas cùm prior Bellerophon deprehendisset,dictus est in cœlum ascendisse.Alii dixerunt Bellerophōtem à Pegaso alato vectum Chimæram interemisse, quia is celetem prior inuenit & frænum,vt ait Pindari interpres:sicuti bigarum inuētor fuit Castor,quadrigas Erichthonius Atheniēsis inuenit.Dictus est is equus alatus,vt voluerunt quidam, nauigiū, cùm ille prior omniū inuenerit nauigare classe,atq; ordinē classis instruendæ,cùm vela & remi alæ sint nauigiorum. Hic igitur

nauali prælio Solymis populis bellicosis superatis, quos leonibus similes dixerunt poetæ Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montosa peragrantes capras vocarunt. Insidias porrò quas Iobates è lectissimis iuuenibus illi parauerat redeunti, caudam serpentis vocarunt. At de Bellerophonte satis, nunc de Rhea dicamus.

De Rhea. CAP. V.

RHEAM scripsit Hesiodus in Theogonia Terræ & Cœli fuisse filiam, cùm ita de filiis Terræ loquitur:

Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην,
Κοῖόν τε, Κρεῖόν θ', Ὑπερίονά τ', Ἰαπετόν τε,
Θείαν τε, Ῥείαν τε, Θέμιν τε Μνημοσύνην τε.
Oceanum peperit Cælo coniuncta profundum,
Cœúmque, Creúmque, Hyperionáque, Iapetúmque.
Thiámque, Rheamque, Themímque, Mnemosinénque.

At Orpheus in hymnis Rheam primam omnium à Deo factam fuisse inquit, quem Protogonum appellat, cùm ita inquiat:

πότνια Ῥέα θύγατερ πολυμόρφου Πρωτογόνοιο.
O Rhea Protogoni genitoris filia summi.

Quæ cùm fuisset postea Saturni vxor credita, ita de illa scripsit idem Orpheus:

πάντιμ', ἀγλαόμορφε, Κρόνου σύλλεκτρε μάκαιρα.
Saturni felix coniux, cui splendida forma est.

Ex hac idem poeta terram, & mare, & cœlum, & ventos genitos fuisse tradidit, quæ Deorum & hominum parens appellata est, vt patet in his carminibus eiusdem Orphei:

μῆτερ μέν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων·
(ἐκ σοῦ γὰρ καὶ γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
καὶ πόντος, πνοιαί τε) φιλόδρομε, ἀερόμορφε.
Mater Diuorum pariter, matérque virorum:
Ex te terra parens frugum, cælúmque profundum,
Et mare cum ventis: veloci percita cursu.

Hanc ipsam Iouis fuisse matrẽ testatur Callimachus ita in hymno in Iouem:

ἐν δέ σε Παρρασίῃ Ῥείη τέκεν, ἧχι μάλιστα
ἔσκεν ὄρος θάμνοισι περισκεπές.
Nam te in Parrhasia peperit Rhea, sunt vbi colles
Arboribus tecti frondosis.

Fabulati sunt hanc Deorũ matrẽ à quatuor leonibus in curru vehi solitã, & corona turrita coronari, cuius manibus sceptrum addiderunt, & sacerdotes tympana æráque pulsabant, & Corybãtes armati circumstabant incedentẽ, circa quam erant feræ permultæ, quarum mater credita est, vt inquit Lucretius libro tertio:

Quare

Quare magna Deûm mater, matérque ferarum,
Et nostri genitrix hæc dicta est corporu vna.
Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones.

Hanc Deam primam fuisse crediderunt, quæ vrbes condiderit, & turres ad defensionem excogitarit, quare ita scripsit Virgilius libro decimo:

Alma parens Idæa Deûm, cui Dindyma cordi,
Turrigenæque vrbes, biiugique ad fræna leones.

Tympanum illi præterea tribuerunt, quod pulsabatur in sacris, & à castratis sacerdotibus colebatur cum magno tibiarum cornicinúmq; strepitu. Illud autem factum fuit ob Atyos memoriam Phrygii pueri, qui cùm à Rhea amaretur, neque tamen eius desiderio vellet satisfacere, perpetuam virginitatem se seruaturum pollicitus est. At cùm eam non seruasset, à Rhea in furorem percitus seipsum euirauit, atque sacerdotem illi Deæ, cui fidem violauerat, dicauit. Alii dicunt Atym fuisse eius Deæ sacerdotem ab illa Dea sacrificiis præfectum illa lege vt perpetuam castitatem seruarat: sed postea promissi parum memor Sangaritidem nympham compressit, è qua Lydum, qui Lydiæ nomen dedit, & Tyrrhenum, à quo vocata est Tyrrhenia, suscepit, vt ait Dorotheus Corinthius in historiis. at Dea irata furorem immisit Atyi, qui sibi testes execuit, violentas etiam manus iugulo illaturus, nisi dea miserta in pinum arborem sibi consecratam conuertisset. Alii tamen ex Hercule & Iole Tyrrhenum & Atym prædictum esse natos maluerunt, vt scripsit Sostratus in secundo introductionis historiæ fabulosæ, quare nõ mirum est si propter antiquitatẽ suscepti argumenti vel ego quoque ipse à me dissentio, cùm variorum scriptorum opiniones in variis locis sim secutus. Inde verò mansit ea consuetudo, vt à Gallis vocatis sacerdotibus muliebri habitu indutis Rhea coleretur, vt testatur Lucianus in Dea Syria. idcirco, quòd vterentur tympanis in eius sacris, ita de illa scripsit Orpheus in hymnis:

τυμπανόδουπε, φιλοιςρομανὲς, χαλκόκροτε κούρη.
Tympana quam mulcent, tinnitúsque æris acuti.

Sic & Ouidius libro primo de Ponto:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Huic Deæ pinus arbor sacrata fuit, quòd in eam arborem denique Atym ab illa amatum, mutatum fuisse credunt, vt testatur Ouidius libro decimo Metamorph. in his:

Et succincta comas, hirsutáque vertice pinus,
Grata Deûm matri. siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncóque indurnit illo.

At enim pinu postea coronatis sacerdotib. sacrificare mos fuit per aliquod tempus. Alii fabulati sunt Iouem per somnum in terram semen profudisse, ex quo terrę conceptu Genium humana figura, sed ambiguo sexu prodiisse in lucem Agdistē appellatum, cui Dii virilem partem execuerunt, è qua eiecta nata est amygdalus, cuius fructus decerpēs Sangarii fluminis filia in sinu abdidit: at illis euanescentib. puella grauida facta mox enixa est puerum, qui cùm depositus fuisset in sylua, & à capra educatus, forma creuit multo humana prętantiore. eius amore miro captus est Agdistes cùm adoleuisset, qui cùm Pesinūtis regis filiam esset ducturus, à superueniente Agdiste tantus furor immissus est, vt non Attes solùm, sed etiam socer sibi pudenda praeciderint quare Rhea ob formam illum sibi sacerdotem Gallum asciuit, vt ait Pausanias in rebus Achaicorum. Huiusce Deæ famuli & Curetes & Corybantes vocati sunt; nam cùm insaniam, ac beluinam quandam rabiem imitarentur, vocati sunt Corybantes à iaciendis capitibus insanorum more. Hi dicti sunt etiam Galli, à Gallo fluuio Phrygiæ, cuius hausta aqua vertebantur in furorem, atque testa se castrabant. Quāuis alii ita vocatos cēsuerint, quia dæmones essent, qui furorem immitterent. Fiebant autem huius Deæ sacrificia die nono lunæ, vt innuit Nicander in Alexipharm. cū magna vociferatione:

ἠΰτε κερνοφόρος ζάκορος βωμίστρια Ῥείης
εἰνάδι λαοφόροισιν ἐνιχρίμπτουσα κελεύθοις,
μακρὸν ἐπεμβοάᾳ γλώσσῃ θρόον· οἱ δὲ τρέσαντες
Ἰδαίης ῥιγηλὸν ὅτ' εἰσαΐουσιν ὑλαγμόν.
Vtque Rheæ matris olim diuina sacerdos
Ipsa vis lunæ iam nona luce propinquat,
Clamorémque altum tollit: per deuia cuncti
Diffugiunt, postquam ceperunt auribus ipsos
Ideæ matris horrendos fortè vlulatus.

Quo tempore cum Deæ imagine asino imposita sacerdotes obire vicos mendicantes consueuerunt cum tympano illi Deę sacrato, quo metu ac reuerentia Deæ quasi præsentis vel à nolentibus extorquerent victui necessaria, cùm imaginem scutum famis vocet, ac sitis, vt patet in iambis fabulosis Gabriæ qui ita scripsit per iocum:

Γάλλοις ἀγύρταις εἰς τὸ κοινὸν ἐπράθη
ὄνος τις οὐκ εὔμοιρος, ἀλλὰ δυσδαίμων,
ὅς τις φέρῃ πτωχοῖσι καὶ πανηγύρεσι
πείνης σάκος, δίψης τε, καὶ κακῆς τέχνης.
οὗτοι δὲ κύκλῳ πᾶσαν ἐξ ἔθους κώμην
περιιόντες ἤλαυνον, τίς γὰρ ἀγροίκων
οὐκ οἶδεν Ἄττιν λευκὸν ὡς ἐπηρώθη,
τίς οὐκ ἀπαρχὰς ὀσπρίων τε καὶ σίτων,

ἁγνῷ

ἀγυρῶ φέρων δίδωσι τυμπάνῳ Ῥείης.
Communis emptus est asellus à Gallis
Præstigiatoribus miser, parum felix,
Scutum vt ferat famis sitísque mendicis
His, & dolosis, artis & malæ vasa.
Villas vagantes quas libet, velut mos est,
Dixere: rusticus quis est lateat lasus
Quem pulcher Attis, atque vt est is excelsus?
Quis tritici, leguminúmque non Rhea
Det tympano puro primitias præbens?

Fuit enim antiquorum consuetudo sacerdotum multorum vt per vicos vagarentur, ac victum in honorem quorundam Deorum colligerent à Cleobulo Lindio primùm instituta, cùm victus è templo non suppeteret: qualis fuit mos etiam Coronistarum vocatorum sacerdotum, de quo ita mentionem fecit Phœnix Colophonius poeta Iambicus in his:

ἐσθλοί, Κορώνῃ χεῖρα πρόσδοτε κριθῶν
τῇ παιδὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ λέκος πυρῶν.
ἢ ἄρτον, ἢ ἡμαιθον, ἢ ὅτι τις χρήζει.
δότ' ὦ ἀγαθοὶ τῶν τις θ' ἕκαστος ἐν χερσὶν
ἔχει, Κορώνῃ· καὶ ἅλα λήψεται χόνδρον.
φιλεῖ γὰρ αὕτη πάνυ ταῦτα δαίνυσθαι.
ὁ νῦν ἅλας δοὺς, αὖθι κηρίον δώσει.
ὦ παῖ Κορώνην κλεινὲ πλοῦτος ἤκουσε·
καὶ τῇ Κορώνῃ παρθένος φέρει σῦκα.
θεοί, γένοιτο μεταπέμπτος ἡ κούρη,
κἀφνειὸν ἄνδρα κὠνομαστὸν ἐξεύροι·
καὶ τῷ γέροντι πατρὶ κοῦρον εἰς χεῖρας,
καὶ μητρὶ κούρην εἰς τὰ γοῦνα κατθείη
θάλος, τρέφειν γυναῖκα τοῖς κασιγνήτοις.
ἐγὼ δ' ὅκου πόδες φέρουσιν. ὀφθαλμοὺς
ἀμείβομαι μούσαισι πρὸς θύρας ᾄδων
καὶ δόντι καὶ μὴ δόντι πλείονα τῶν γε.

In quibus iambis patet quòd vagantes illi sacerdotes fingebant Deam hisce muneribus vesci, quæ suis sacerdotibus offerebantur: cùm ipsi præterea pro salute & incolumitate illorum precarentur, à quibus munera ipsi Deæ fuissent oblata atque non solùm triticum, vel hordeum, vel cęteras huiusmodi fruges colligebant, sed quodcunque illis commodum humanæ vitæ offerebatur. quorum carminum hæc est sententia:

Boni, Coronæ tradite hordei manum,
Vel tritici, puellæ Apollinis sacri,
Panémve, seu merum, quod aut cuiuis placet.
Date, ô boni, quod quilibet manu tenet
Vestrûm Coronæ, nam salem & chondrum capit.

Libenter illa prorsus hisce vescitur.
Ceram dabit rursus, salem qui nunc dedit.
Puer Coronam clare Plutus audiit.
Ficus Coronæ virgo multas attulit.
Dei sit illa mox petenda ab omnibus,
Et splendidum inueniat virum atque diuitem,
Mox filium patri seni det in manus,
Matris puella ludat inter & genua,
Simul sororémque educet cum fratribus.
Ego pedes quò conferunt me & lumina
Cedo, atque Musis ad fores idem cano
Non dantibus, vel plura dantibus simul.

Vocabantur autem Matragyrtæ sacerdotes illi, qui in honorem matris Deûm consimiliter pecuniam in templis colligebant, vel ad singulas domos accedentes; quod innuit Ouid. in libro 1. de Ponto:

Et quis ita est audax, vt limine cogat abire
Iactantem Pharia tinnula sistra manu?

Significat vel nomen ipsum, quòd in honorem matris Deûm colligebant, cùm μήτηρ matrem, ἀγύρτης præstigiatorem ac mendicum significet. quare inquit Lucianus in Aesculapio & Hercule: σὺ δὲ ῥιζοτόμος εἶ καὶ ἀγύρτης: *Tu autem herbarius es & mendicus.* fecit mentionem de hoc nomine Arist. etiam in tertio libro Rhetoricorum, qui locus cùm ante nostram ætatem legeretur deprauatus, Petri Victorii patricii Florentini ac viri clarissimi ingenio est integritati restitutus, vt mihi, cùm essem Florentiæ, multis rationibus probarant viri quidam eximiæ integritatis & eruditionis, atque in primis Vincentius Borghinus, vir omnium quos vnquam cognoui, multiplici rerum cognitione præstantissimus. horum grauium testium autoritate commotus non potui non summopere improbare M. Antonii cuiusdam Maioragii nescio impudentiam ne appellem, an exquisitam ambitionem; qui omni explicatione propè Aristotelicæ artis ipsius Victorii scriptis accepta, vt ex iisdem viris illustribus cognoui, ex hac emendatione elatus, mox alibi in Victorium ipsum non semel insultauit, & per huius loci correctionem viros omnes clarissimos suæ ætatis insectatus est. atque in primis Hermolaum Barbarum virum prçstantissimum. Quasi verò maior gloria è maledictis in alios, quam è bonitate, splendoréque explicationum possit comparari. Habebat Maioragius ante oculos Primi Comitis affinis sui modestiam & integritatem ad imitandum, qui primus non solùm est ob singularem eruditioné non obscurum Mediolani ornamentum, sed etiam ob bonitatem, & animi moderationem. Cæterum quòd in templis etiam pecunias colligerēt in honorem eiusdem matris Deorum, facilè patet ex his carminibus Ouidii:

Ante

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguæ quis stipu æra neget?

Hæc eadem Dea vocata fuit variis nominibus. nam & Proserpina, & Isis, & Cybele, & Idæa, & Berecynthia, & Tellus, & Rhea, & Vesta, & Pandora, & Phrygia, Pylena, & Dindymen, & Pessinuntia à locis aliquando vel à causis vocata est. Fertur Rhea vbi Iouem in vtero gestaret, atque Saturni deuitaret prædictam crudelitatem, ad montem Thaumasium Arcadiæ peruenisse, qui mõs fuit ab Hoplodamo, aliisque illius sociis Gigantibus in auxilium accitus, si fortè Saturnus illi vim inferre parauisset. Hic autem mons non procul distabat à Molosso flumine. Fama est Rheam in parte quadam Lycei peperisse, atque in hoc monte deceptum fuisse Saturnum cùm lapidem pro filio accepisset, cuius in iugo spelunca fuit quædam, in quam ingredi viris religio prohibebat, cùm solis fœminis initiaturis sacris introire fas esset. Testatur Lucianus in Nigrino satis fuisse Phrygiæ tibiæ sonum ad incitãdos ad sacrificia Rheæ sacerdotes, cùm illo audito statim in furorem verti soliti essent. Neq; verò pinus solùm sacrata fuit Deorum matri, vt diximus, sed etiã quercus, vt testatus est Apollodorus lib. 3. de Diis. Et vitis, vt sensit Euphorion, quandoquidem eius etiam effigiem è vite facere solebant. Atque Titiæ & Cylleno priùs Milesii sacrificare consueuerunt, deinde Deorum matri, cuius Deæ ara frondibus quernis ornabatur, vt testatur Apollon. lib. 1. Argon. in his:

βωμὸν δ' αὖ χεράδος παρενήνεον ἀμφὶ δὲ φύλλοις
στεψάμενοι δρυΐνοισι θυηπολίης ἐμέλοντο,
μητέρα Δινδυμίην πολυπότνιαν ἐγκαλέοντες,
ἐνναέτιν Φρυγίης, Τιτίην θ' ἅμα Κυλληνόν τε·
οἳ μοῦνοι πολέων μοιρηγέται ἠδὲ πάρεδροι
μητέρος Ἰδαίης κεκλήαται, ὅσσοι ἔασι
Δάκτυλοι Ἰδαῖοι Κρηταιέες· οὓς ποτε νύμφη
Ἀγχιάλη Δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
δραξαμένη γαίης Οἰαξίδος ἐβλάστησε.

Accumulant aræ lapides, quam frondibus ornant
Quernis, & sacris onerantes lancibus aram,
Dindymeam matrem placida mox voce vocarunt,
Incola quæ Phrygiæ est: Cyllenúmque, Titiámque,
Qui soli fatis vrbes, qui regna gubernant,
Matris & Idææ comites dicuntur, & iidem
Dactyli Idæi Cretes: quos Nympha creauit
Anchiale terram stringens OEaxidis agri
Ambabus manibus Dictæo proxima colli.

Fuit autem Titias Heros indigena Cretensium, vt sensit Callistratus libro secundo Heracleæ: quem fabulati sunt Iouis fuisse filium, cùm tamen Callimachus in Hecale illum maiorem natu

Cimmerii Mariandyni filiorum tradiderit. ob huius felicitatem cùm gens illa maximè res suas auxisset, illum postea Heroem fatis vrbium præfectum existimari lege sanxerunt, vt inquit Theophanes, & Promachidas in iis quæ scripsit de Heraclea. ἀπεθεώθη γὰρ ὁ Τιτίας ἀπὸ Μαριανδυνῶν, δι' ὃν μάλιστα τὸ ἔθνος ἐκεῖνον ηὔξυνταί τε καὶ προσῆκται πρὸς εὐδαιμονίαν. *inter Deos relatus est Titias à Mariandynis, quoniam per illum gens illa maximè aucta est, & ad felicitatem est perducta.* atque de Rhea tot dicta sunt.

¶Nunc sententiam antiquorum ex his eliciamus. Dictum autem fuit modò physicas rationes naturæ & elementorum, modò vitæ rectè gubernãdæ præcepta sub his fabulis fuisse ab antiquis implicata. sic enim ea quæ dicuntur de Rhea, pertinent ad elementorum naturam. Quòd autem Rhea terra sit, vel vis terræ quæ ad generationem rerum pertransit, facilè patet ex eius parentibus, & ex illis quæ ita scribuntur ab Apollonio libro 1. Argonaut.

ὅνθεν ἐσαιεὶ
ῥόμβῳ καὶ τυμπάνῳ Ῥείην Φρύγες ἱλάσκονται.
ἡ δέ που εὐαγέεσσιν ἐπὶ φρένα θῆκε θυηλαῖς
ἀνταίη δαίμων· τὰ δ' ἐοικότα σήματ' ἔγεντο.
δένδρεα μὲν καρπὸν χέον ἄσπετον, ἀμφὶ δὲ ποσσὶν
αὐτομάτη φύε γαῖα τερείνης ἄνθεα ποίης·
θῆρες δ' εἰλυούς τε καὶ ξυλόχους τε λιπόντες,
οὐρῇσιν σαίνοντες ἐπήλυθον.

Tympana cum rhombis adsunt, placatur vt olim
A Phrygibus mater Diuûm Rhea, cùm sibi sacra
Præmissis fieri haud dubijs vult obuia signis.
Arboribus fructus nascuntur: lumina florum
Sub pedibus diua effundit mox Dædala tellus:
Iámque feræ in syluis linquentes pignora, caudas
Motantes Diuam mulcent.

Erat enim rhombus rota quædam parua, quam vertentes manu loris pondera ferri aut æris habentibus diuerberabant, vt scripsit Bacchylides: quod fieri consueuisse inquit, ne quod verbum aut vox molesta inter illa sacra audiretur. ego autem illud fieri magis crediderim, quia terram ventis & imbribus vndique pulsari significarent. enimuero quare terra sit Rhea, & cur in curru vehi fingeretur, & cur turritam gestaret coronam, cúrve haberet Gallos sacerdotes ita patefecit Lucretius lib. 2.

Hanc veteres Graiûm docti cecinere poetæ
Sedibus in curru bijugos agitare leones,
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras: quòd quamuis effera proles,
Officijs debet molliri victa parentum.

Mura-

Muralíque caput summum cinxere corona,
Eximiis munita locis quòd sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas dedita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam vocitant matrem. Phrygiásque cateruas
Dant comites, quia primùm ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt, quia numen qui violarint
Matris, & ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos
Viuam progeniem quòd in oras luminis edant.
Tympana tenta sonant palmis & cymbala circum
Concaua, raucisonóque imitantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulant numero caua tibia mentes,
Teláque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos atque impia pectora vulgi
Conterrere metu quæ possint numine Diuæ.

Hæc Dea vxor Saturni credita est, quoniam mutationibus elementorum tempus adest necessariò. Inde verò effectum est, vt marinorum omnium, & cœlestium, ac terrestrium Deorum pater Saturnus, ac Rhea mater crediti sint, cùm Dii ipsi vires sint elementorum, vt dictum fuit, quæ cum tempore agunt. Nam terram omnium corporum naturalium vinculum & fundamentum antiqui fuisse crediderunt, circa quam frequentiores fierent mutationes ad procreandum, atque hæc nō sine tempore patre. Hanc cùm basin elementorum & vinculum esse animaduerterent, postea accidit Deos ac Deorum vires cognosci, rerúmq. singularum actiones ab hominibus coli: cùm omnia ab vno Deo proficisci minimè adhuc intelligerent. Ex hac enim omnia pullulasse ita inquit lib. 1. Apollonius:

ἐκ γὰρ τῆς ἄνεμοί τε, θάλασσά τε, νειόθι τε χθὼν
πᾶσα πεπείρωται, νιφόεν θ' ἕδος οὐλύμποιο.

Ex hac sunt venti, tellus, atque æquora nata
Ventosa, & vasti flammantia sidera mundi.

At verò multo sapientior Orpheus hanc Protogoni, siue solius Dei summi filiam nominauit, cùm omnia elementa, omnísq. mundi machina à Deo rerum omnium opifice profecta sit. Sed quid opus pluribus? Hanc ipsam Deam terram fuisse apertè declarant illa carmina Demetrii Byzantii, quæ sunt in 1. libro suorum poematum hoc pacto:

Ῥεῖα θεῶν βασίλεια, καὶ ἁπάντων γενέτειρα,
αὔξεσι καὶ καρποῖς χαίρουσα, φιλόκροτε δαῖμον,
πηγάων ἀρχὴ, ποταμῶν θ' ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ·
τὴν περὶ γ' εὐσυνέτως εἰλίσσεται εὐφραδὲς ὕψι.

πάντρεφε, πανγενέτορ, πανθελγὲς, δῖα τιθήνη·
τὴν περὶ μὲν θῆρες σκαίρουσι, καὶ ἄγρια πάντα
θηρία παρτρέπεται.
Rhea Deûm regina, virum prædulcis alumna,
Fructibus & gaudens, strepitu lætissime dæmon,
Fontibus alma parens, fluuijs æternáque sedes,
Quam circum aßiduè cælum conuoluitur altum:
Omnia fers, mulces producis, & omnia nutris.
Te circum est semper rapidarum turba ferarum,
Blanditúrque sua placidè mulcedine caudæ.

Hanc eandem Deam fuisse aliquando Tellurem vocatam, vel illa argumento esse possunt, quæ ipsi Telluri tribuebantur, & instrumenta, & vires quæ omnia Telluri, Vestæ, ac Rheæ conueniebant; quæ possumus facilè ex his carminibus Alexidis perdiscere:

μῆτερ ἐμὴ Γαίη, Φρυγίων θρέπτειρα λεόντων·
ᾇ δὲ μόνοις μύσταις οὐκ ἀπάτητον ὄρος·
σοὶ τάδε θῆλυς Ἄλεξις ἑῆς οἰστρήματα λύσσης
ἄνθετο, χαλκοτύπου παυσάμενος μανίης.
κύμβαλά τ᾽ ὀξύφθογγα, βαρυφθόγγων τ᾽ ἀλαλητὸν
αὐλῶν, οὓς μόσχου λοξὸν ἔκαμψε κέρας.
τύμπανά τ᾽ ἠχήεντα καὶ αἵματι φοινιχθέντα
φάσγανα, καὶ ξανθὰς, τὰς πρὶν ἔσεισε, κόμας.
ἵλαος ὦ δέσποινα τὸν ἐν νεότητι μανέντα,
γηραλέον προτέρης παῦσον ἀγρειοσύνης.
Alma parens Tellus, Phrygiorum & alumna leonum,
Soli cultori ritè adeunda Dea,
Instrumenta sui dicat ista furoris Alexis:
Libera ab horrisono hæc ipsa furore dicat.
Cymbala sunt, raucóque sono mox tibia: frontis
Lunatæ vituli cornua flexa vide.
Tympana sunt grauiter pulsantia corda: cruenti
Sunt enses: sunt, quas dedicat ille, comæ.
Sat fuit insanus iuuenis: miserere senectæ,
O Dea, fac cesset quæsumus ipse furor.

Finxerunt hanc in curru vehi, quia suapte natura terra in aere suspensa videtur, cùm nulla re fulciatur, neque tamen in aliquam partem magis declinet. Circa hanc ferę sunt, quia omnia animalia ab illa producantur & nutriantur: quæ cùm multas ciuitates habeat, meritò corona turrita insignitur. Instrumentorum verò strepitus, vim significat ventorum, qui plurimum faciunt, vt quasi leones sunt ad omnia naturæ negotia, cum sint frigoris & caloris non leues ministri, & tanquam pluuiarum ac serenitatis vehicula. traditur à quatuor ferocissimis leonibus eius currus, qui nihil sanè sunt aliud, quam ab Oriente & Septentrione, & his à

latere regionibus venti. Hi dicuntur illam vehere, quoniam vis generationis plurimum illis adiuuatur. Cùm verò omnia ex illa fluere, & in ortum deduci appareant, iure Rhea ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, siue à fluendo, dicta est. at nunc de Latona dicatur.

De Latona. CAP. VI.

FVIT autem Latona Cœi ac Phœbes filia, vti testatur Apollodorus lib. I. & Hesiod. ita in Theogonia:

Φοίβη δ᾽ αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν.
κυσαμένη δ᾽ ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο μείλιχον αἰεί.
Inde thorum Cœi Phœbe conscendit, & illi
Iuncta in amore Deo, Latonam concipit almam.

Sic Ouidius etiam libro sexto mutationum:

Quoque modo audet genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi?

Homerus autem hymnicus in hymno in Apollinem Latonam Saturni filiam fuisse scribit hoc pacto:

Λητοῖ κυδίστη θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.
Inclyta Latona, ô Saturni filia magni.

Aiunt quidam, inter quos fuit Hecatæus, in locis Celtica terra superioribus insulam esse Oceani non minorem Sicilia, vrsas versus, quæ ab hominibus habitatur Hyperboreis vocatis, quòd longiùs distet à flatibus Boreæ; quæ fertilis est & abundans rerum omnium, mirificámque habet temperiem, bísque fructus ferat quotannis: in qua fabulantur natam esse Latonam. Fabulantur hanc compressam fuisse à Ioue ob eximiam pulchritudinem, quam cùm in vtero gestare sensisset Iuno, illam depulit è cœlo, iussítque Pythoni serpenti vt illam insequeretur. Deinde terra vniuersa iurare coacta est, quòd parturienti Latonæ locum non concederet, præter Delum insulam: illa enim cùm esset instabilis per illud tempus sub vndis fortè delitescebat: quæ deinde cum tempus pariendi Latonæ aduentasset, vtpote non iurata in Latonam, iussa est à Neptuno consistere, & locum parturienti præbere, vt scripsit Lucianus in dialogo Iridis & Neptuni. Hæc igitur insula in mari AEgeo cùm tunc ad recipiendam Latonam emersisset atque apparuisset ex vndis, Delus vocata fuit, quod nomen manifestum & apparens significat. Præclarè igitur se habent illa carmina Alphei Mitylenæi, quæ scripta sunt in laudem Deli, quòd Apollo & Latona post cœlum hanc vnam insulam patriam suam ex omnibus terris arbitrati sunt, cùm ita inquiant:

Λητοῦς ὠδίνων ἱερὴ τροφὲ, τὴν ἀσάλευτον
Αἰγαίῳ Κρονίδης ὡρμίσατ᾽ ἐν πελάγει·

οὔ νύ σε δειλαίην μετὰ θεοὺς δέσποινα βοήσω
δαίμονας, οὐδὲ λόγοις ἔψομαι Ἀντιπάτρου·
ὀλβίζω δ' ὅτι Φοῖβον ἐδέξαο, καὶ μετ' ὄλυμπον
Ἄρτεμις ἐκ ἄλλην, ἤ σε, λέγει πατρίδα.

Latonæ partus nutrix, quam Iupiter olim
In maris Ægæi sistere iussit aquis;
Nulli per superos infelix esse fereris:
Non ego te verbis alloquor Antipatri.
Te voco felicem quòd Phœbum ceperis, & quòd
Solam te patriam clara Diana vocat.

Quanquam alii maluerunt Latonam ipsam sub tempus pariendi in coturnicem versam in insulam volauisse, & sub ea forma latuisse Iunonem, ad cuius insulæ, quæ illam acceperit, beneficii memoriam perpetuam, insulam postea Ortygiam nominauit, cùm sit ὄρτυξ coturnix apud Græcos. Fabulantur tamen alii Asteriam fuisse Latonæ sororem: quæ, cùm Iupiter illam ad congressum insequeretur, fuerit ipsa, at non Latona in coturnicem conuersa, & in mare conuolarit. deinde memorant ab illa Asteria in insulam fuisse conuersam, vt scripsit Callisthenes in nauigatione. Non igitur mirum est, si, cùm Iupiter Latonam compressisset, soror sorori locum ad pariendum concesserit. Memoriæ proditum est à Pausania in rebus Atticis Latonam antequam pareret, zonam apud Halimusios non procul à mari soluisse, cùm proximum iam esset tempus pariendi, qui locus postea Zoster ab illa re fuit appellatus. fuit postea in hac insula vrbs in planitie ædificata, templúmque nobilissimum Apollinis & Latonæ, cui mons Cynthus erat propinquus, & fluuius Inopus nomine non valde magnus, qui per insulam fluebat, vt testatur Strabo lib. decimo. Hanc aiunt apud palmam & oliuam, vt dictum fuit, peperisse, vti testatur Euripides in Iphigenia in Tauris hoc pacto;

ποθοῦσ' Ἄρτεμιν λοχίαν,
ἃ παρὰ Κύνθιον ὄχθον οἰκεῖ,
φοίνικά θ' ἁβροκόμαν,
δάφναν τ' εὐέρνεα, καὶ
γλαυκᾶς θαλλὸν ἱερὸν ἐλαίας
Λατοῦς ὠδῖνα φίλαν.

Cupiens, Dianam parientium fautricem,
Quæ iuxta Cynthium tumulum colens,
Palmámque suauiter comatam
Laurúmque bene ramosam, &
Glaucæ germen sacrum oliuæ,
Latonæ doloris amicum.

Sed neque tamen in illa insula clàm partum edere potuisset, nisi Iunonem armorum Curetum strepitus obtudisset, cùm assiduè sollicita esset, & Latonam insequeretur ne alicubi pareret. Complexa

plexa igitur palmam, vt à doloribus solueretur, peperit. cùm mos sit parturientium mulierum proxima quæque apprehendere, atque ita nixæ partus doloribus soluuntur. Enixa est igitur Dianam & Apollinem, vt ait in his Orpheus:

ἐύτεκνον Ζηνὸς γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,
γειναμένη Φοῖβόν τε, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.
E Ioue quæ quondam es partus sortita dolores,
De qua sunt Phœbus simul & Diana creati.

Quamuis Herodotus in Euterpe Dionysi & Isidis inquit Apollinem & Dianam esse filios, at nutricem fuisse Latonam, vt dictum fuit. Neque illud est silentio prætermittendum, quòd Latona, cùm propinquaret pariendi tempus, oberraretque in litore Atticę non procul à mari, zonam soluit ob tumorem ventris in loco Zostere ab eo euentu vocato. Sed vt communiorem sententiam sequamur, recens natus Apollo sagittis serpentem illum occidit, qui matrem Latonam ad id vsque tempus insecutus fuerat, vt scripsit Pindarus in Pythiis. atque cùm multa de Latona dicta sint superiùs, eadem repetere ducimus superuacaneum: quare tot de illa in præsenti dicta sufficiant: si tantùm hoc addiderimus, quòd Phœbus postmodo in Lyciam, Diana in Cretam vbi adoleuissent, in montem Dictynnum secesserunt, ac Delum matri habitandam reliquerunt. Nunc autem quid Latonam esse voluerint antiqui, perquiramus.

¶ Fuerunt qui Latonam matrem fuisse Apollinis tradiderint, quia suauitas musicæ harmoniæ malorum omnium obliuionem inducat, quæ sunt in hac miserrima & molestiarum plenissima hominum vita. Dicunt Dianam filiã fuisse eiusdem Latonæ, quia musica modò ad leuitatem muliebrem animos mortalium inflectat, modò ad fortitudinem erigat & inflammet, strenuósque faciat. Nam memoriæ proditum est Timotheum musicum, vbi in conuiuio musica instrumenta apud Macedonem Alexandrum pulsaret, ita eius regis animum inflammasse, vt ad capienda arma è conuiuio exilierit: deinde cùm ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniorem modum deuenisset, iterum accubuit Macedo: vt scriptum reliquit Aristoxenus in libro de Tibicinib. Alii crediderũt Dianam genitam dici à Latona, quoniam venationis etiam exercitatio plurimum conferat ad deponendas & delendas animi molestias. Hanc inquiunt Phœbes & Cœi filiam fuisse, qui Cœus è Cœlo natus est, quoniam omnium bonorum pater ac mens diuina omnibus quæ sunt ac vigent suam bonitatem impertit: neque quidquam est boni, quod non à diuina bonitate cœlitus proficiscatur: omnium igitur malorum obliuio filia est superni luminis. Hæc malorum obliuio cùm plena sit spe & pulchritudine de cœlo adueniente, ab humanis calamitatibus tanquam à serpente, terrore afficitur: veruntamen ope

diuina ad partum adiuuatur, ac serpentem denique superat. Alii tamen inter quos fuit Lysimachus Alexandrinus lib. 19. rerum Thebanarum, maluerunt hoc ad mundi procreationem perduci: qui dixerunt sidera & solem vi maxima caloris in superna loca raptum fuisse, vbi primùm post chaos rerum informium formæ, ac elementa enituerunt, terra molli adhuc existente, & lutosa, & instabili sede nutante, cùm calor æthereus paulatim conualuisset, ac semina ignea in eam defluxissent: tunc enim lunam interiorem locum inter corpora cœlestia occupasse memorāt, vt quę crassiore sit natura. Sic igitur physici Latonam terram esse crediderunt, cui Iuno diu obstitit, ne Phœbus ac Diana nascerētur. atqui Iuno aer est, vt ostendimus, qui humidus supra modum grauísque existens erat impedimento, quò minùs duo lumina viderentur ob densitatem, quasi ne nascerētur: sed vis Neptuni denique concessit, vt terra, quæ priùs sub aqua latebat, siccaretur, qua exiccata & apparente ex aquis Latona peperit: nam cessantibus nebulis hæc duo lumina continuò apparuerunt. Quòd verò Apollo serpentem qui matrem insectabatur, sagittis confecerit, ita Stoicus Antipater interpretatus est: terræ humidæ & recentis adhuc exhalatio cùm esset frequens, volubili impetu sursum ferebatur: at cùm nō aptè posset ob copiam digeri, rursus ferebatur deorsum, omniáque putredine corrumpebantur. At illa putredo, cùm fiat omnis putredo per calorem non sine humectatione, omnes terræ fructus infestabat, neque quidquam per illā aeris inclementiam nasci poterat. At enim diuina prouidentia tandem factum est, ita statuente Neptuno, terra paulatim sicciore facta, Soléque vapores iam validiore extenuante, vt pestifera illa exhalatio astrorum virtuti cesserit: quare dictus est Apollo sagittis serpentem siue putredinem suis radiis illam domuisse. ac de Latona satis, nunc de Curetibus aut Corybantibus dicamus.

De Curetibus siue Corybantibus. CAP. VII.

CVRETES autem illi qui Iouem cum Rhea Saturni patris crudelitati subtraxerunt, eúmque in Cretam educādum deportarunt, num dæmones fuerint, an homines, dubitari solet: siquidem Hecatæus Milesius in iis libris, quos de Phoroneo cōscripsit modò ὀρχηστὰς θεοὺς, saltatores Deos scilicet: modò παιγνήμονας, lusores siue iocosos, vocauit. at verò Menodorus Samius in iis commentariis quos de rebus Sami egregiis conscripsit, Κουρῆτας θεοὺς χαλκάσπιδας, Curetes æreis scutis armatos Deos appellauit. Heraclides autem Ponticus in rebus Amatoriis non Deos, sed Cretenses homines putauit esse, qui primi omnium mortalium ærea arma in Eubœa induerint, Iouémque nutriuerint, & cum illo postea militauerint, eúmque in regnum paternum deduxerint.

Fama est Curetes & Corybantes ab Idæis Dactylis fuisse genitos, vt memoriæ prodidit in rebus Cretensium Echem nes, qui viros centum in Creta genitós fuisse memorat, atque illos Idæos Dactylos fuisse vocatos: à quibus nouem Curetes fuerunt procreati, qui singuli decē viros genuere, quos postea nominarūt Idęos Dactylos, vt ait Strabo libro decimo. Dionysius verò Chalcidicus quindecim illos fuisse scripsit: at Pherecydes quinquaginta & duos, quos etiam ex Apolline & Rhytia nympha natos fuisse tradidit. alii contrà è Cabera Prœtei filia & Apolline. Vocati sunt Idæi ab Ida monte Cretæ, vt sensit Hellanicus: vt verò Mnaseas lib. primo de Asia, à patre Dactylo & à matre Ida. at Posidippus epigrammatum poeta vocatos fuisse Idæos Dactylos putauit, quia in Ida monte Cretæ Rheæ obuii digitos eius attigerint cùm illā complecterentur. Fuerunt autem præstigiatores Idęi Dactyli, ferríque in varias formas diducendi artifices, aliorúmque metallorum inuentores, vt patet ex his carminibus eius poetæ qui Phoronidem scripsit:

ἔνθα γόητες
Ἰδαῖοι Φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἰκί' ἔναιον·
Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων,
εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης·
οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις, ἰόεντα σίδηρον,
ἐς πῦρ τ' ἤνεγκαν, καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.
Præstigiatores homines hîc tecta suarum
Idæi coluere Phryges montana domorum:
Celmis, Damnameneus ingens, præsignis & Acmon,
Egregij famuli Adrasteæ: qui prius artem
Vulcani reperere Dei prudentis in altis
Montibus, & ferrum varias docuere figuras
Ignibus impositum.

Eratosthenes in Architectonico, & Sepsius, Curetas & Corybantes eosdem esse tradiderunt, quod etiam sensit Orpheus in his:

Κουρῆτες Κορύβαντες, ἀνάκτορες εὐδύνατοί τε.
Curetes clari Corybantes regia proles.

Alii Rheæ datos à Titanibus ministros fuisse Corybantes armis instructos, è Bactriana inquiunt, alii è Colchis, alii è Phrygia. Fuerunt qui dixerint Telchines nouem fuisse Rhodi comites Rheæ, qui in Cretam accesserint, qui dicti sint Curetes, ex quo tempore Iouem educarunt: at Corybantes Solis & Mineruæ filios, fuisse dæmones. Quidam Saturni filios eos esse crediderunt, quidam verò Iouis & Halliopes, cùm alii Curetes Hecates ministros arbitrarentur. Curetes siue Corybantes in matris Deorum sacrificiis armati saltabant casti & pueri assumpti. Dicti sunt Curetes ἀπὸ τῶ

κορύπτειν,quia caput inter saltandum iactabant, exercebántque enopliam pyrrhicam saltationem, ensibus scuta inter saltandum cum harmonia percutientes.Fuerunt nonnulli,inter quos Callisthenes in primo nauigationis,& Euphoriō,qui Dactylos, Idęos, Curetas, Corybantes, Caberos; Telchinas eosdem putarint esse, cùm alii cognatos quidem esse inter se, sed paulum differre.Narrant Curetas nonnulli Pluronium agrum habitasse, qui Cureticus postea ab illis nominatus fuit. Archemachus Euboicus hos Chalcidem inquit incoluisse, qui cùm de Lilanto campo dimicarent, atque hostes priorem partem cæsariei horum caperent, cùm dabatur facultas, illam capillorum partem totonderunt,& inde à tondendo Curetes sunt nominati. Cùm postea in Aetoliā migrassent, & Pleuronis loca trans Acheloum occupassent intonsa seruantes capita Acarnanes dicti sunt.Alii,quia longas stolas gestarent tanquam puellæ, ita nominatos contenderunt. Semus libro septimò eorum quæ erant in Delo, Curetas filios fuisse scribit Danaidis Nymphæ Cressæ,& Apollinis, cum essent Corybantes Apollinis & Thaliæ:quare non eosdē fuisse contendit. Apollodorus autem Atheniensis lib. 2.Bibliothecæ memoriæ prodidit hos fuisse à Ioue occisos, quia Epaphum, quem pellex Io pepererat,Iunonis hortatu ceperunt occultandum. Hos Curetas memorant spiritu afflatos Bacchico & valde tumultuosa armorū agitatione cū strepitu,fragore,cymbalis,tympanis,tibiis,vociferatione inter sacrificia vti solitos,vt præsentes perterrefacerent, Deæque reuerentia & metu adimplerent. Atqui hunc sacrorum ritum, quem seruabant Curetes in sacris Deæ Rheæ, ita breuiter expressit Lucretius libro secundo:

Hic armata manus(Curètas nominè Graij
Quos memorant Phrygios)inter se fortè caterua
Ludunt,in numerúmque exultant sanguine læti,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dictæos referunt Curetas,qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,
Cùm pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarunt æribus æra.

¶Atqui rectissimè pro antiquorū theologia musica ratio Deorum sacrificiis addita fuit,non solùm quia compositos animos sacrificantiū,& ad aras Deorum accedentium esse oportere significabant, cùm metro compositæ preces domo essent ad altaria afferendæ:(neque enim animus domesticis negotiis implicatus debet ad Deum colendum proficisci, sed omnia negotia pro viribus è memoria obliteranda sunt cùm ad aras accedimus)sed etiam quia,cùm Deos corpora cœlestia esse arbitrarentur,è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipsos constare putarent. Sic igitur per hymnorum,& instrumētorum,& saltasionū rhythmum

mum Deorum naturam imitabantur,& oblectabantur sacrificantes,& dies festos agentes, conuiuiis ac genio indulgentes, Deorùmque ipsorum felicitatem aliquo pacto imitantes, pro viribus proximè ad Deorum immortalium naturam accedebant. Nã cùm præclarum Dei opus mundum concentu constare crediderint, omnia musica Diis grata esse meritò existimabant. Orpheus verò cùm alios marinos, alios terrestres, alios cœlestes dæmonas è Curetibus appellet, videtur dæmonas tempestatibus præfectos, vel potiùs ventos ipsos Curetas existimasse, vt apparet ex his carminibus:

χαλκόκροτοι Κουρῆτες, ἀρήϊα τεύχε' ἔχοντες,
οὐράνιοι, χθόνιοί τε, καὶ εἰνάλιοι, πολύολβοι,
ζωογόνοι πνοιαί, κόσμου σωτῆρες ἀγαυοί.
Aerea pulsantes Curetes arma, marini,
Cœlestes, ac terrestres, Mauortia pubes.
Fructiferi venti, qui vasti mœnia mundi
Seruatis.

Nihil sanè aliud horum strepitus, quàm vim ventorum indicabat, qui etiam ministri Rheæ dicebantur, quoniam per ventos, vt dictum fuit, & pluuiæ & frigora & omnia denique naturæ opera perficiantur. Nam nullum animal potest gigni nisi per ventum sperma extrudatur, quod ipsum accidit in omnibus plantarum seminibus. Quòd autem venti sint Curetes, & quòd iidem & salutis & molestiarum in naturæ operibus sint autores, patet ex his Orphei carminibus, quæ pontum etiam ab illis exagitari significant: cùm nihil aliud quàm venti mare infestet magis:

δαίμονες ἀθάνατοι, τροφέες καὶ αὖτ' ὀλετῆρες,
ἡνίκ' ἂν ὁρμαίνητε χολούμενοι ἀνθρώποισιν·
ὀλλῦντες βίον ἠδὲ κτήματα, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
πιμπλάντες· στοναχεῖ δὲ μέγας πόντος βαθυδίνης.
δένδρη δ' ὑψικάρηνα ἐκ ῥιζῶν ἐς χθόνα πίπτει,
ἠχὼ δ' οὐρανία κελαδεῖ ῥοιζήμασι φύλλων.
Dæmones æterni, ac perdentes facta virorum,
Cùm grauis irarum fluctus vos suscitat, arua
Vastantes, frugésque nouas; tum rursus & arua
Frugibus implentes: per vos mare murmurat altè,
Conuulsaq́; cadunt plantæ ab radicibus imis,
Et latè resonat cœlestis sibilus auræ.

Nam omnis fertilitatis & salutis animalium autores sunt venti, quare ministri terræ meritò ab antiquis sunt crediti: cùm plus conferat ad omnem fertilitatem fœcunditatémque terræ cœlestis benignitas, vt ait Theophrastus in causis plantarum, quàm vniuersus labor annuus agricolarum. At de Curetibus & Corybãtibus satis, nunc de Cyclopibus dicamus.

De Cyclopibus. CAP. VIII.

FVERVNT autem Cyclopes Cœli & Terræ filij, vt ait Hesiodus his carminibus in Theogonia:

γείνατο δ' αὖ Κύκλωπας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας,
Βρόντην τε, Στερόπην τε, καὶ Ἄργην ὀβριμόθυμον·
οἳ Ζηνὶ βροντήν τ' ἔδοσαν, τεῦξαί τε κεραυνόν.
οἳ δ' ἤτοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν,
μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσσῳ ἐνέκειτο μετώπῳ.
Κύκλωπες δ' ὄνομ' ἦσαν ἐπώνυμον, οὕνεκ' ἄρα σφέων
κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἑοῖς ἐνέκειτο μετώποις.

Hæc eadem peperit Cyclopas deinde superbos,
Argen magnanimum, pariter Brontem, Steropénque.
Qui fulmen, tonitrúmque Ioui grauia arma parabant.
Cætera Dijs similes fuerant: sed fronte rotundum
Lumen gestabant media: hinc sunt nomen adepti.

Euripides tamen Cyclopas marini Dei hoc est Neptuni filios illos nominauit in Cyclopibus, cùm inquiat:

ἵν' οἱ μονῶπες Ποντίου παῖδες θεοῦ
Κύκλωπες οἰκοῦσ' ἄντρ' ἔρημ' ἀνδροκτόνοι,
τούτων ἑνὸς ληφθέντες ἐσμὲν ἐν δόμοις
δοῦλοι· καλοῦσι δ' αὐτὸν, ᾧ λατρεύομεν,
Πολύφημον.

Monoculi vbi Dei marini filij
Cyclopes homicidæ antra deserta incolunt.
Vnius horum nos sumus serui domi:
Illúmque cui seruimus, ipsi nominant
Polyphemum.

At cùm Polyphemus inter hos omnes, qui centum fuisse memorantur, viribus corporis, formæque magnitudine præstaret: non satis constat quibus parentibus ortus fuerit: quippe cùm Apollonius libro primo Argonauticorum illum admirabilis magnitudinis Polyphemum Neptuno & Europa Tityi filia natum fuisse inquiat in his carminibus:

Ταίναρον αὖτ' ἐπὶ τοῖσι λιπὼν Πολύφημος ἵκανε·
τόν ῥα Ποσειδάωνι ποδωκηέστατον ἄλλων
Εὐρώπη Τιτυοῖο μεγασθενέος τέκε κούρη.
κεῖνος ἀνὴρ καὶ πόντου ἐπὶ γλαυκοῖο θέεσκεν
οἴδματος, οὐδὲ θοοὺς βάπτεν πόδας, ἀλλ' ὅσον ἄκροις
ἴχνεσι τεγγόμενος διερῇ πεφόρητο κελεύθῳ.

His actis Polyphemus adest mox Tænaro. at alma
Europa hunc Tityi genuit pulcherrima proles
Neptuno celerem supra omnes, viribus acrem.
Per mare cæruleum, tumidis cùm tollitur vndis,
Curreret, & summas vix tingeret æquore plantas.

Andro

Andro verò Teius in Affinitatū Epitomis & Posidonius Polyphemum patre Elata, at matre Stilbe nympha natū fuisse memorat. Conon in Heraclea Elasi & Amymones Polyphemum filium fuisse tradidit. Homerus in primo Odysseæ Polyphemum Neptuni & Thoosæ nymphæ filium scripsit. Cyclopas autem singulos vnum oculum tantùm habuisse in media fronte, ita scripsit Apollodorus libro primo: *μετὰ τούτους δὲ αὐτῷ τίκτει Γῆ Κύκλωπας, Ἄρπην, Στερόπην, Βρόντην· ὧν ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Post hos Tellus è Cælo Cyclopes peperit, Harpen, Steropen, Bronten: quorum singuli vnum oculum habebant in fronte.* Hos in Lipara insula, quæ Meligunis etiam dicta est, habitasse, quæ est vna ex Aeolis, ita scripsit Callimachus in lauacrum Dianæ:

> αὖτις δὲ Κύκλωπας μετεκίαθε· τοὺς μὲν ἔτετμε
> νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ, (Λιπάρη νέον, ἀλλὰ τότ' ἔσκεν
> οὔνομά οἱ Μελιγουνίς) ἐπ' ἄκμοσιν Ἡφαίστοιο
> ἑσταότας περὶ μύδρον. ἐπείγετο γὰρ μέγα ἔργον.
> *Continuò Cyclopas adit: tunc reperit illos*
> *In Lipara, namque hîc habitabant: nomen at illi*
> *Tum Meligunis erat, candentis pondera circum*
> *Hi stabant ferri, Vulcani incudibus amplis*
> *Impositi: nam vrgebat opus pergrande.*

Euripides in Cyclope videtur reliquos Cyclopas Polyphemi filios putasse, cùm ita scribat dicentem Polyphemum:

> ἤδη δὲ παῖδας προσνέμοντας εἰσορῶ
> ποίμνας.
> *Custodientes filios cerno greges.*

Hunc in spelunca habitare solitum, & oues in Sicilia custodire, magis notum est, quàm vt indigeat explicatione, cùm in eadem tragœdia etiam id scribat Euripides, & Homerus libro primo Odysseæ. Scriptum reliquit Onasus in primo libro rerum Amazonicarum Latonomen Herculis sororem, Amphitryonísque & Alcmenę filiam, fuisse Polyphemi vxorem. Erat autem victus Polyphemi aliorúmque Cyclopum, fructus, quicunque è terra nascebantur, nullísque vtebantur legib. vt ait Hom. in libro nono Odyss. quos etiam ἀθεμίστους siue exleges vocat in his carminibus:

> Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων
> ἱκόμεθ', οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
> οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν·
> ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
> πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ἄμπελοι, αἵ τε φέρουσιν
> οἶνον ἐριστάφυλον. καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.
> τοῖσιν δ' οὔτ' ἀγοραὶ βουληφόροι, οὔτε θέμιστες·
> ἀλλ' οἵγ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα
> ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι· θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
> παίδων ἠδ' ἀλόχων· οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσιν.

Venimus ex legum ad Cyclopum protinus arua,
Qui superum freti bonitate, haud semine iacto
Obuertunt terras, manibus nec germina plantant;
Omnia sponte sua nullis nascuntur aratris
Hordea, frumentúmue coactum, ac ipsa racemos
Vinea producit quos auget Iupiter imbre.
Non fora, non causas norunt, non iura senatus:
Aspera in excelsis habitantes montibus antra,
Et puer, & magnis de rebus iudicat uxor.

Nam primum viuendi genus, quod vrbanitatem quandam videretur continere, primi instituerunt Cyclopes: qui cum filiis & vxoribus de rebus vtilibus consultabant. Fuerunt qui dixerint vtile fuisse ciuitates condere, & cùm homines in vnum conuenissent leges ferre, atque idcirco horum commodorum autores mirificis laudibus extollunt. Ego contrà, nihil magis perniciosum contigisse humano generi hominum censeo, cùm commoda illa quæ cùm ciuitatibus excogitata sunt, omnium scelerum causæ fuerint. Satis enim erat homini ad feliciter viuendum Dei cognitio, & lex, quæ pulsari quépiā vetasset; cùm auaritia, latrocinia, ignauia, ambitio, bella, Deorum cōtemptus, & omnia scelera denique cum commodis ciuitatum pullulauerint; quæ nisi introducta fuissent omnes plantationibus & agriculturæ nunc essemus intenti, felicissimíque sine principum auaritia viueremus. Fama est Galateam fuisse amatam à Polyphemo, vt ait Theocritus in Cyclope. Istud autem contigit quia Philoxenus Cytherius cùm eò adiisset, templúmque vidisset Galateæ à Cyclope erectum, causam ignorans, Polyphemum illam amasse credidit, & idcirco templum illud ei erexisse, vt scripsit Alcimus libro tertio rerum Sicularum, & enarrator Theocriti. Ad huius amoris remedium & fistula, & Musarum cantibus vsus est Polyphemus, vt testatur Theocritus. dicitur Polyphemus non modò amasse Galatæam, sed etiam Galatum ex illa suscepisse, vt testatus est Bacchylides. cùm quidam Celtum etiam Polyphemi filium fuisse inquiant, à quo dicti sunt Celtæ: & Illyrium, à quo Illyris: & Henetum, vt quidam voluerunt, à quo regio postea Venetia: & Paphlagonem, vt ait Dercyllus in lib. de nominib. vrbium & locorum. Hylam præterea non ab Hercule, sed à Polyphemo fuisse amatum memorant, vt ait Socrates in commentariis ad Idotheū, & Zenodotus in linguis. Dicitur & Tirynthe vrbs opus fuisse Cyclopum, cuius muri fuerunt è rudibus lapidibus extructi. erátque illa eorum magnitudo, vt nec minimis quidem eorum vel iumentorum bigis loco moueri posset, vt scriptum reliquit Pausf. in Corinthiacis, quod factum fuit ad Prœti gratiam, vt ait Strabo libro octauo. Quidā arbitrati sunt Mycenes etiam muros validissimos extructos fuisse à Cyclopibus quos Argiui fugatis Mycenæis

cenæis demoliri non potuerunt. Erat autem Polyphemus Cyclopum princeps, homo non solùm agrestis & ferus, sed planè inconsideratus, qui cum pecudibus etiam aliquando loqueretur, vt testatur Cic. lib. 5. Tusc. disputationum. nam is beatum arietem appellat, quòd quam vellet, posset inire, & attingere, cum Cyclops ariete illo nihilo esset prudentior. Quis enim sapiens appellari possit, qui felicitatem humanam in turpissima libidine sitam esset arbitretur? nam qui inter vina, lautioráque pocula, aut inter immodicum commodorum à natura ad conseruanda corpora datorum vsum se felicem censeat, ebrietatéque omnium propè facinorum turpissima vincatur; nonne inter beluas potiùs hic, quàm inter homines est connumerandus? Quid enim deformius dici aut commemorari potest, quàm si tantum Polyphemi corpus in spelunca prostratum, & frusta esorum hominum cum vino eructans, multóque vomitu pectus & barbam deturpatam ac fœdissimè olentem, & ipsum Polyphemum inter eum vomitum iacentem videremus? at quantæ vires quàm paruis poculis infractæ sunt? neque abhorret sanè ab huiusmodi ebrietate & imprudentia, legum, æquitatis, & Deorum contemptio, & impietas omnis illa, quam Homerus illi attribuit:

ὣς ἐφάμην· ὁ δέ μ' αὖτις ἀμείβετο νηλέϊ θυμῷ·
νήπιος εἶς, ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
οὐδὲ θεῶν μακάρων ἐπειδὴ πολὺ φέρτεροί εἰμεν.
οὐδ' ἂν ἐγὼ Διὸς ἔχθος ἀλευάμενος πεφιδοίμην
οὔτε σεῦ, οὔθ' ἑτάρων. εἰ μὴ θυμός με κελεύοι.
Sic ego: sic contrà is turbato pectore fatur.
Stultus es, aut huc è longinquis finibus erras,
Qui curare Iouémque mones, superósque vereri.
Nec mos Cyclopum est superos curare, Iouémve:
Quòd superísque Iouique superno robore præstant.
Nec tibi, vel socijs parcam: magnis Iouis iram
Quò vitem, nisi sic animo mihi sederit ipsi.

Atque is qui nullo rationis ductu, nulláque vel hominũ vel Deorum reuerentia moueatur, trahatúrue ad equitatem, quo pacto non tanquam belua omnem suam felicitatem in ventris voluptate collocauit? at tanta fuit eius Cyclopis arrogantia, vt nulla habitæ beneficentiæ Dei, & benignitatis cœli ratione, se terram ad fertilitatem cogere arbitraretur, tanquam sola humana diligentia sufficeret agris colendis. sic enim gloriatur apud Euripidem:

ἡ γῆ δ' ἀνάγκῃ, κἂν θέλῃ, κἂν μὴ θέλῃ,
τίκτουσα ποίαν, τἀμὰ πιαίνει βοτά·

ἃ ἐγὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοὶ, θεοῖσι δ᾽ οὔ·
καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
ὡς τοὐμπιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ᾽ ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι·
λυπεῖν δὲ μηδὲν αὐτόν. οἱ δὲ τοὺς νόμους
ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
κλαίειν ἄνωγα.

Necesse terra sit volenti, siue non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus.
Nulli Deorum, sed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt solus est hic Iupiter prudentibus.
Bibendi, edendi hic lex diebus singulis,
Viuendi & vsque suauiter. qui legibus
Ornare vitam protinus mortalium
Voluere, ego valere iussi iamdiu.

Sed tamen tanta hæc arrogantia vltores Deos aliquando experta est. nam cùm in profecti illuc Vlyssis socios Polyphemus sæuiisset, ac nonnullos vorasset, illud verum esse, quod ita scribitur à Theognide, expertus est:

οὐδείς τοι ξεῖνον Πολυπαΐδη ἐξαπατήσας,
οὐδ᾽ ἱκέτην θνητῶν, ἀθανάτους ἔλαθε.

Hospes decipiens peregrinos, siue rogantum
Suppliciter vocem, nemo Deos latuit.

Nam profectò ille qui neque Iouem, neque superos vel tantilli faciebat, qui terræ etiam imperare sibi videbatur, qui nullam curabat cœli clementiam, hic ab homunculo Vlysse, vel oculo, quem vnicum habebat, priuatus est: quare non solùm Deorum consilio, sed etiam humanis viribus denique cedant oportet, qui supra humanas facultates temeritate quadam extolluntur. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo Deorum, Cyclopes statim natos in tartarum deiectos fuisse, deinde Iouis opera ita precante Tellure, quia victoriam illi aduersus patrem vaticinata esset, è vinculis liberatos, & in lucem reductos cæsa Campe, quæ illos custodiebat. Tunc Cyclopes Plutoni galeam donarunt, quam si quis haberet, à nemine videri poterat: tonitrua, & fulgura, & fulmina Ioui, quibus omnes mortales perterrefaceret: tridentem autem Neptuno quo maria omnia perdomaret. Idcirco crediti sunt ex illo tempore Cyclopes, & inter hos maximè Brontes, Steropes, ac Pyracmon fulmina Ioui in Aetna Siciliæ monte facere, vt ait Virgilius lib. 8.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque Steropésque, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita,
Fulmen erat, toto genitor quæ plurima cælo

Deijcit

Deijcit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Austri
Fulgores nunc terrificos, sonitúmque metúmque
Miscebant operi flammísque sequacibus iram.

Cùm igitur AEsculapius fulmine cæsus fuisset, Apollo mortem filii grauiter ferens, fulminis ministros & artifices sagittis confecit, vt est apud Euripidem in Alcestide. atque ita scripsit Orpheus in Argonaut.

οὕνεκά τοι Κύκλωπας ἀμαιμακέτοισιν ὀϊστοῖς
ἐν φθιτοῖσιν ἔτευξ', Ἀσκληπιοῦ εἵνεκα λώβης.
Cyclopas quoniam transfixerat ille sagittis,
AEsculapi causa miseri, quæ vulnera fleuit.

¶Atque hæc illa sunt, quæ de Cyclopibus fabulosè memoriæ prodita fuerunt ab antiquis scriptoribus, nunc veritatem ex his exprimamus. omnia autem fabularum figmenta, vt diximus superiùs, proprium quoddam habent historiæ fundamentum: vt ea quæ dicta sunt de AEolo, quòd adiacentibus Liparæ insulis imperauerit. Sic Scylla & Charybdis dictæ sunt non solùm illis de causis, quæ commemoratæ sunt, nauigantes absorbere: sed etiam quia piratæ & latrones loca finitima habitarent, qui præternauigantia nauigia prædarentur. Læstrygonas autem & Cyclopas AEtnæ & Leontinis vicina loca insolentes immanes & efferos quosdam homines fuisse memorant, & maleficos, & latrones, & in omnes peregrinos prorsus inhumanos, quare hæc de illis tradita sunt. Veruntamen cùm nullum scelus mortalium Deus inultum esse patiatur, vt diutius pœnas daret pro flagitiis & crudelitate Polyphemus, Deus non immisit consilium Vlyssi, vt illum, cùm posset iugularet (nam id quidem breue futurum erat supplicium) sed vt oculo illo amplo, quem vnicum habebat, priuaret. Dictus est autem Cyclops ab oculo circulari. Huic ante illud supplicium eximiam crudelitatem, impietatémque inauditam tribuit poeta, quem facit in amorem propè furiosum, & ebrietate victum, & in omnes voluptates corporis maximè propensum, atque omnino imprudentem: cùm nemo malus & prudens vno tempore esse possit. Alii tamen maluerũt fabulam hanc ad physicas rationes traduci, qui dixerunt Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascantur. Hi dicuntur fuisse Cœli & Terræ filii, quoniam vapores è terra, non nisi per calorem cœlestem extolli, atque extenuari in aera possunt. Cùm verò multi etiam ex aquis extenuatis oriantur, meritò Europæ siue Terræ & Neptuni filius dictus est Cyclops Polyphemus. Huic matrem Stilben tribuerunt, quod nomen splendidã significat, alii Thoosam quasi currentem eius matrem dixerunt, quia frequentes & citi ascendũt vapores, quo tempore fieri solent fulmina. Dicti sunt habitare

AEtnam montem Siciliæ igne abundantem, quoniam non nisi per calores fiunt, cùm frigore cogantur, & de cœlo depellantur. Horum tres præcipuè dicti sunt Ioui fulmina fabricare, Harpes, Brontes, Steropes, quòd Harpes ad se rapiat vapores, pro quo alii Pyracmonem substituerunt. Est enim Polyphemus, vt nomen ipsum significat, multus strepitus, siue multus sonitus: at Pyracmō, multus ignis. Nam nisi magna vis ignis, multáque vaporum copia fuerit, fiunt quidem fulgura & tonitrua, ac fulmina certè aliquo horum trium ministrorum deficiente fieri vel creari non possunt. at βροντᾶν tonare significat, vnde dictus est Brontes. Steropes fulgur est, & splendor is qui fulmina antecedit. Cùm hæc in aere contingant circa fulmina, hæc fabula de Cyclopibus cōficta est ad explicanda illa quæ fiunt in sublimi ab antiquis. est enim idem atque si dixissent: vapores ex aqua & terra virtute caloris cœlestis, Solis scilicet, extenuati sublimes extollūtur, qui vbi cōdensantur eliso calore, fiūt tonitrua & fulgura, & fulmina, quæ deorsum ab aere supremo, qui Iupiter appellatus est, pelluntur ac deiiciuntur. Hi dicuntur fuisse aliquādo in tartarū à patre detrusi, & in lucem postea à Ioue reuocati, quoniam calor per hyemem vapores inferius attrahit sub terram, cùm vis frigoris illos intra terram coerceat: at Ioue reuocante temperie aeris scilicet è tartaro liberantur, Campe cæsa, siue glacie potiùs & crusta terræ liquefacta. Fabulantur Polyphemum victum fuisse dolo ab Vlysse, cùm antea esset omnibus formidabilis, quia prudentia mortalium res arcanas naturæ denudauerit, quæ antequam cognoscantur sunt in maxima admiratione ac metu, quales feruntur fuisse eclipses ante Thaletis tempora, qui primus naturam rationémque defectuum Solis & Lunæ patefecit, animósque mortalium insigni trepidatione liberauit. At Cyclopibus tamen aram pro mortalium dementia structam fuisse, ad quam res diuina fieret, scripsit Paus. in Corinthiacis, & diuinos honores illis fuisse institutos. Dictus est autem Apollo Cyclopas filii causa occidisse, quoniā vapores per vim Solis & coguntur & soluuntur. sunt enim Cyclopes vapores, è quibus fiūt fulmina, & venti, & imbres, ita dicti quòd in circulum assiduè ferantur. nam modò ascendunt rarefacti per vim Solis, modò in pluuias condensantur, in circulúmque vertuntur in elementa, de quibus ita ait Lucretius libro 3.

Et primùm faciunt ignem se vertere in auras
Aëris, hinc imbrem gigni, terrámque creari
Ex imbri rursúsque à terra cuncta reuerti:
Humòrem primum, mox aera, deinde calorem.

Ac de Cyclopibus satis, nunc de Lycaone dicamus.

De

De Lycaone. CAP. IX.

NEQVE verò Lycaon satis commodum pro sua crudelitate vitæ suæ finem consecutus fuit. quem tradiderunt fabulæ pro sua feritate ex humana forma in beluam omnium propè ferarum crudelissimam Deorum immortalium ira versum fuisse. Lycaon fuit eius Pelasgi filius, qui natus est è Ioue ac Niobe, & regnauit in Arcadia: qui cùm primùm regnare cœpisset, rudes adhuc homines tuguria ad arcendas frigoris & æstus & imbrium & ventorum iniurias ædificare docuit: tunicásque facere instituit è coriis suillis. Deinde à frondium & herbarum & radicum vsu, quibus vel incautè perniciosis aliquando vescebantur pro cibariis, ad salubriores glandes, & ad eas præcipuè quæ de fagis legerentur, diuertit: quare illud dictum est de Arcadibus ab oraculo:

πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι.
Plurimi in Arcadia vescentes glande feroces
Mortales habitant.

Lycaonis mater fuisse dicitur Melibœa Oceani filia, vt putauit Hesiodus, vel, vt aliis magis placuit Cyllene nympha, vt scripsit Apollodorus libro tertio. Fertur Lycaon eodem tempore imperasse Arcadibus, quo Cecrops Atheniensibus: quem Iupiter in lupum vertisse dicitur, quoniam ad aram Iouis Lycæi infante mactato humanum sanguinem libauerit. Aiunt inter ipsa sacra, antequam ab ara discederetur, illum in lupum fuisse mutatum, sicuti ait in Arcadicis Pausanias. hic in Lycæo monte Lycosuram vrbem condidit, & templum in ea, quòd Iouis Lycæi appellauit, & ludos in eius honorem instituit, quæ vocata sunt Lupercalia. Neque verò solus Lycaon dictus est in illis sacrificiis in lupum fuisse conuersus, sed etiam alii complures ex omnibus temporibus sequentibus: qui non tamen in omne tempus erant mutati, sed decimo tandem anno, nisi interim humanam càrnem gustassent, pristinam formam recuperabant. Neque sanè mirum est hęc memoriæ prodita fuisse ab antiquis, cùm prisci illi homines Deorũ hospites & conuiuæ pro iustitiæ pietatísque meritis effici dicerentur, quare viris bonis & piis certissima præmia, sceleratis & sontibus ingentia supplicia ex ira Deorum proponebantur. Sed antequam in lupum verteretur ex vxore Atlantis filia, & ex aliis nonnullis multos filios suscepit. quorum hæc sunt nomina: Acacus, Acontes, AEgeon, AEmõ, Alipheus Ancyor, Archebates, Bucolion, Canethus, Carterõ, Caucon, Cletor, Corethon, Cynethus, Eleatas, Euæmon, Eumetes, Eumon, Genetor, Hæmon, Harpaleus, Harpalycus, Helisson, Helix, Heræeus, Horus, Leon, Linus, Lycus, Macareus, Macednas, Macedon, Mænalus, Mantinus, Mecistus, Nyctimus, Opleus, Orchomenus, Pallas, Peucetius, Phassus, Phineus, Phthinus, Phthius, Physius, Plato, Polichus, Portheus,

Prothous, Socleus, Stymphelus, Tegeus, Thnocus, Titanas, Trapezeus. Nam cùm Apollodorus quinquaginta fuisse inquiat, ego tamen multo plures fuisse apud varios scriptores inuenio: quippe cùm Callisto etiam de qua & Ioue natus est Arcas, quem tamen quidam Apollinis filium fuisse malunt: & Dia, de qua & Apolline natus est Dryops, filiæ fuisse Lycaonis memorantur. Hecatæus Milesius libro secundo Genealogiarum longè aliam tradidit rationem cur Lycaon & eius filii fuerint in lupos conuersi, quam explicauit postea Ouidius: sic enim inquit: Πελασγὸς ἦν παῖς Διὸς καὶ Νιόβης· οὗ παῖς ἦν Λυκάων ἐκ Μελιβοίης κόρης, εἴτουν Κυλλήνης, ὥς φασιν. ὃς ἔπειτα βασιλεὺς τῶν Ἀρκάδων καταστὰς, καὶ χρησμόν τινα ἐκ πολλῶν γάμων πολλοὺς παῖδας λαβὼν, αὐτὸς ὢν ἀσεβής. ἀσεβεῖς καὶ τοὺς παῖδας προσέλαβεν· ὧν Μαίναλος, Θέσπρωτος, σὺν Νυκτίμῳ καὶ Καύκωνι Λύκος, Φθῖνός τε, καὶ Τηλεβόας. Αἵμων, Μαντίνους, Στύμφηλος, Κλείτωρ, Ὀρχομενός τε, καὶ ἄλλοι, οἳ πάντες ἀσεβείᾳ καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐνίκων. ὁ δὲ Ζεὺς χερνήτῃ εἰκασθεὶς παραγίνεται αὐτοῖς· ἐν αὐτοὶ καλέσαντες ἐπὶ ξένια, ἕνα τῶν ἐγχωρίων παιδαρίων σφάζουσι καὶ τὰ σπλάγχνα συμμίξαντες, παρέθεντο τῇ τραπέζῃ. τοῦτο δὲ Ζεὺς ἐγνωκὼς, καὶ μυσαχθεὶς, τὴν μὲν τράπεζαν ἀνέτρεψεν· ὅθεν ἐκεῖνος ὁ τόπος Τραπεζοῦς ἐν Ἀρκαδίᾳ, καὶ Τραπεζοῦς ἡ πόλις καλεῖται. τῶν δὲ Λυκάονος παίδων, ὡς ἀσεβησάντων εἰς ξένον, μετ' αὐτοῦ Λυκάονος, τοὺς μὲν εἰς λύκους ἔτρεψε, τοὺς δὲ ἐκεραύνωσε. *Pelasgus fuit Iouis & Niobes filius, qui filium Lycaonem è Melibœa suscepit, vel, vt alij putarunt, è Cyllene. Hic postea cùm Arcadum imperium adeptus esset ex quodam oraculi responso, multósque filios è varijs nuptijs suscepisset, cum esset ipse impius, impios quoque filios habuit: inter quos fuit Manalus Thesprotúsque cum Nyctimo & Caucone, Lycus, Menius, Macareus, qui Macareas Arcadiæ vrbem condidit; Manalus, qui nomen dedit ciuitati Arcadiæ; Melanæus, qui Melanæas oppidum condidit non procul à Megalopoli, Acontius, qui Acontium oppidum Arcadiæ de se nominauit; Charisius, qui Charisijs; Cynethus, qui Cynethæ nomen dedit, & Psophis, Phthinus, Teleboas; Æmon, Mantinus, Stymphelus, Cletor, Orchomenus, & alij. Omnium igitur horum admirabilis erat improbitas, & temeritas: siquidem vel Ioui in pauperem operarium verso, quem ipsi in hospitium inuitauerant, dicuntur vnum ex infantibus indigenis iugulasse, & eius intestina Ioui cum alijs commista epulanda in mensa apposuisse. Id scelus abominatus Iupiter mensam quidem subuertit, vnde locus ille in Arcadia vocatus est Mensarius, & Mensaria ciuitas extructa postea; at è Lycaonis filijs vnà cum ipso Lycaone, quoniam impiè in hospitem egissent, hos quidem fecit lupos, illos percussit fulmine.* Sic etiam Callisto Lycaonis filia in vrsam conuersa est, quia cum venaretur cum Diana, à Ioue fuit compressa, ne dignosceretur, de qua natus est Arcas. Alii putarunt illum quem ferebat in vtero, Mercurio datum esse seruandum, ac matrem ad sempiternam memoriam in Iunonis contemptum in vrsam maiorem conuersam nitere

tere inter sidera, quam obtinuit tantùm Iuno non posse in vndas descendere à Neptuno fratre. Fabulantur etiam Arcadem cùm adoleuisset, acceptum frumentum à Triptolemo suis populis tradidisse, panem facere docuisse, & quod ab Adrista præterea didicerat demonstrasse, vestium texturam nimirum ac totum lanificium, sicut Pelagius vbi regnare cœpisset, rudes homines docuit tuguria ædificare ad frigus, æstum imbrésque arcendos, & facere tunicas è coriis suillis, & vesci glandibus, cùm priùs quibusuis herbis vel perniciosis incautius vescerentur: atque ab hoc Arcades, ab illo Pelasgi populi sunt vocati. Atque tantæ fuit reuerentiæ apud mortales Arcas, vt cùm in Mænalo monte fuisset sepultus, eius ossa iussa sint ex oraculo Delphici Apollinis deportari in Arcadiam, vt ait Pausanias in rebus Arcadum. Id cùm scribat Paus. in Arcadicis, miratus sum cur dicat vnicā tantùm filiam fuisse Lycaoni inter tot mares, quam etiam inquit in gratiam Iunonis fuisse sagittis transfixam: cùm Dia etiam Dryopis mater filia eius fuerit, vt scripsit Hecatæus.

¶At cur hæc ficta sunt, & memoriæ prodita, vt ad posteros peruenirent? quia per illa quæ de hominibus fingebātur, significare nobis volebant, quo pacto vel motus animorum essent refrænandi, vel ad humanitatem, & beneficentiam, & Deorum cultum hortabantur: & omnino per fabulas de hominibus confictas vitam humanam optimis moribus instituere conabantur. Sic igitur per Lycaonis fabulam, cùm vel Deos ipsos in hospitium mortalium aliquando accedere sumpta pauperum figura dicerent, humanitate aduersus omnes hospites vti oportere significabant. quòd si quis parui Deorum præsentiam facere videretur, neque moueretur eorum reuerentia, quia Deos nemini infensos esse crederet, hunc ingentibus præmiis & pollicitationibus ad probitatem adhortabantur, cùm multa præmia honorifica data sint à Diis, humanis & benignis hospitibus: quale fuit munus Triptolemi. At contrà permulta sunt exempla, quæ à crudelitate & perfidia in hospites deterrebant, quod accidit conuiuio Pelopis, & illis qui grauissimè ob suam crudelitatem ab Hercule & ab aliis Deorum filiis sunt oppressi. Quis enim cùm videat ex altera parte ingentia supplicia sontibus à Diis irrogari, ex altera laudes & gloriam, & honorifica præmia viris bonis esse proposita: supplicia potiùs elegerit, & se sanę mentis esse fateri audeat? At de Lycaone satis, nunc de Pandione dicamus.

De Pandione. CAP. X.

FVIT Pandion illius Erichthonii, qui pulso Amphictyone de regno Athenis imperauit, & Pasitheæ Naidis Nymphæ filius, vt scripsit Apollodorus libro tertio Bibliothecæ. Hic mortuo

patre Erichthonio in regnũ successit, quo tempore Ceres, & Liber pater in Atticam venerunt. Fertur vir bonus fuisse Pandion, sed vna in re parum fortunatus, quòd filiam Prognen (nam illam, & Philomelam, & geminos Erechtheum ac Butem, è Zeuxippe matris suæ sorore susceperat, vt ait Apollodorus lib. 3.) Tereo Martis & Bistonidis filio, quo socio in bello de finibus aduersus Labdacum vsus fuerat, strenuo sanè viro, at nefario, & in libidinem propè furioso in matrimonium concesserit. Eius enim libido ipsum denique in eam rerum domesticarum difficultatem induxit, vt ipsi in vpupam verti satius fuerit, quàm hominem viuere: cùm Progne & Philomela & Itys in aues fuerint conuersæ cum summa eius familiæ ignominia & opprobrio, vt ait Horatius libro 4. Carminum:

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropiæ domus
Æternum opprobrium.

Fuerunt autem Pandiones complures. Dicunt enim quòd vbi Boreas Zetem & Calaim ex Orythia procreasset, & Cleopatram, illa nupsit Phineo, de qua ille Pleuxippum & Pandionem suscepit, quamuis alii eos vocatos fuisse Terymbam & Aspondum maluerunt. Hi post matris mortem parui adhuc existentes ab Idæa Dardani filia, vel, vt aliis placuit, Idothea nouerca Cadmi sorore lumine capti sunt: de quibus scripsit Apollodorus libro 3. Fuit alius Cecropis & Metiadusæ Eupalami filius: sed reliqui omnes obscuri sunt, cùm vnus Erichthonii filius, qui patri in regnũ successit, ob eã familiæ labẽ celebratus fuerit à poetis. Hic filios habuit AEgeũ, Lycum, Pallantem, Nisum, vt ait Strabo libro nono, qui etiam carmina quædam ad eam rem confirmandam è tympanistis Sophoclis recitauit: in quibus descriptum est, quæ loca singulis filiis pater possidenda tribuerit. Quod autem AEgeus Pãdionis filius patri in regnum successerit, ita scriptum est à Phanodemo in libro 5. de rebus Atticis: Αἰγεὺς ὁ Πανδίονος υἱὸς βασιλεύων Ἀθηνῶν, γαμεῖ Μήταν πρῶτον τὴν Ὁπλήτος, δεύτερον Χαλκιόπην Ῥηξήνορος. *Ægeus Pandionis filius cùm imperaret Athenis, Metam primùm Hopletis filiam uxorem duxit: postea Chalciopen secundo natam è Rhexenore.* Sic Zezes hist. 142. chil. 7. illi alios mares fuisse inquit:

τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀθηνῶν Πανδίονι τὴν κλῆσιν,
ἄρρενες παῖδες ἦσάν τε, καὶ θυγατέρες δύο.
Regi Athenarum nomine Pandioni
Mares erant filij, duæq; filiæ.

Hæc cùm ita sint, miratus sum cur scripserit Pausanias in Atticis, Pandionem nullos habuisse filios, qui suas iniurias persequerentur, quas à Rege Thraciæ acceperat: nam si noluisse filios iniurias persequi dixisset, facilè illi assentirem. Hæc pauca dicẽda duxi

duxi de Pandione, cùm filiarum fabula superiùs explicata sit, vtsi qua ibi desiderarentur, hinc accipi possent. Atque cur ficta sint hæc, ex illis superioribus arbitror patuisse. At nunc de Erichthonio.

De Erichthonio. CAP. XI.

ENIMVERO dictum est superiùs, Vulcanum cùm arma Iouis, quibus in bello aduersus Gigantes vsus est, fabricasset, pro laboris diligentiæque mercede obtinuisse, vt Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcunque poposcisset, se illi concessurum. At Vulcanus Mineruæ nuptias, cui Iupiter perpetuam virginitatem concesserat, postulauit: id abnuere quidem non potuit, sed clàm Mineruam monuit vt reluctaretur. Cùm igitur Mineruam adiisset Vulcanus, dicitur inter luctandum semen profudisse, quod in terram fusum in hominem conuersum est. quare inquit Pausanias in Atticis, huic patrem fuisse neminem mortalium, sed quoniam ex terra & contentione sit genitus Vulcani, ita fuisse nominatum. Hunc terrigenam & inter serpentes educatum fuisse scripsit Euripides in Ione hoc pacto:

προγόνων νόμον σώζουσα, τοῦ τε γηγενοῦς
Ἐριχθονίου. κείνῳ γὰρ ἡ Διὸς κόρη
φρουρὼ παραζεύξασα φύλακας σώματος
δισσὼ δράκοντε, παρθένοις Ἀγραυλίσι
δίδωσι σώζειν· ὅθεν Ἐρεχθείδαις ἐκεῖ
νόμος τις ἔστιν, ὄφεσιν χρυσηλάτοις
τρέφειν τέκν'.

Seruans auorum legem, & è terra sati
Erichthonij. Iouis puella namque ei
Duos dracones corporis mox addidit
Custodias. deinde seruandum dedit
Atheniensibus puellis. mansit hinc
Mos ille Erechthidis, vt ornent filios
Serpentibus aureis.

Alii tamen dictum fuisse volunt non à contentione, quam ἔρις significat, sed ἀπὸ τοῦ ἐρίου, à lana scilicet, qua Minerua femur sibi abstersit, cùm semine Vulcani inquinata fuerat, in terram coniecta. Inde postea dicti sunt terrigenæ omnes Athenienses. Neque verò Erichthonius solùm, sed etiam Erechtheus dictus est: sic enim illum nominauit Homerus in Catalogo:

οἳ δ' ἄρ' Ἀθήνας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον,
δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.

Vrbem præclaram coluerunt isti at Athenas,
Fortis Erechthei populum, quem nutrijt olim

Nata Iouis Pallas, peperit quem dædala tellus.

Fabulantur huic crura fuisse anguibus similia, quem recens natum à Minerua susceptum in cistam fuisse absconditum inquiunt. Hanc Aglauro custodiendam commisit, & Hersæ, Pandrosóque sororibus; eásque admonuit ne curiosius quid intus includeretur inspicerent. Fertur Pandrosus quidem paruisse Deæ mandato, at sorores aliæ cista resignata Erichthonium inspexerunt; quo viso ita furiis repentè percitę sunt, vt se de altissimo & prærupto arcis loco præcipites miserint, vt ait in Atticis Pausanias. Nec defuerunt qui Vulcani & Athenæ Cranai filiæ Erichthonium filium fuisse tradiderint. Scriptum reliquit Apollodorus libro tertio Erichthonium postea fuisse à Minerua in templo educatum, qui cùm adoleuisset, regnúmque Athenarum accepisset, Mineruæ altricis signum in arce erexit, & Panathenæa solennitatem in honorem Mineruæ instituit; cùm tamen non desint, qui à Theseo illa instituta maluerint. Hic ducta Pasithea, siue vt aliis magis placet, Phrasithea Nympha filium Pandionem, qui postea in regnum successit, suscepit, & Orythiam, & Procrim filias. Fuit autem Erichthonius quartus, qui regnauit Athenis, cùm primus omnium mortalium Cecropes ex Aegypto profectus vrbem Athenarum condiderit, eámque de nomine Palladis, quæ Sais apud AEgyptios vocabatur, vt ait Chares Mitylenæus, Athenas nominauit. Hũc hominem biformem fuisse fabulati sunt cùm partem corporis inferiorem haberet draconis, superiorem hominis: quod alii ob Aegyptiæ Græcæque linguæ peritiam fictum fuisse arbitrantur: alii, quòd & prudentia & robore præstaret: alii, quia prior leges tulerit de matrimoniis apud Atheniẽses, cùm nemo patrẽ antea, sed matrẽ tãtùm cognosceret, quia per illum ambos parentes singuli cognoscerent. Ego sanè longè diuersam ab iis omnibus habeo sententiam, quippe quòd putem partim draconem, partim hominem fuisse Erichthonium existimatum, quia is vtrumque & seueritatis & clementiæ tempus rectè cognouerit. Est enim optimi ac sapientis imperatoris, & humanitatis & asperitatis opportunitatem posse diiudicare: cùm aliæ nationes aliis temporib. magis asperitate & metu, aliæ iucunditate magis commodè regantur. Hic Erichthonius dictus est ad occultandam crurum turpitudinem quadrigas excogitasse: quare ita de illo scripsit Virgilius libro tertio Georg.

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos.

Post Cecropen igitur regnauit Athenis Cranaus, cui successit Amphictyon, quem hic de regno deiecit. Fuit alius Erichthonius, de quo meminit Apollodorus libro tertio, qui regnauit Troię post illum qui de Astyoche vxore Simoentis filia Troem genuit, vt ait Homerus lib. v, Iliad.

¶ Atque

¶Atque tot dicta sint de Erichthonio fabulosè. Illa breuiores nos faciunt in hoc loco, quæ superiùs explicata sunt, cùm de Vulcano loqueremur, vbi patuit cur è Terra & Vulcano Erichthonius dicatur esse genitus, & quid esset Minerua, quæ perpetuã obtinuisset virginitatem. Hæc igitur purissima pars est ætheris è capite Iouis nata, è qua nulla nascuntur animalia: at Vulcanus impurus est, in materia ignis, siue calor potiùs, qui generationem adiuuat, & in terrã decidẽs multiplicia gignit animalia: quare eius & terræ filius Erichthonius tam diuersæ formæ dicitur fuisse: Atqui furorem immissum fuisse sororibus Pandrosi dixerunt idcirco, quòd non paruerint Deæ monitis: quare significabatur cõtra Deorum mandata non conferre esse curiosos, cùm multis mortalibus id sæpius calamitosum fuerit. nam multi quia consiliorum secretiorum essent conscii vel hominum, nedum Deorum, per insidias clàm de medio fuerunt sublati. at de Achille nunc pauca dicamus.

De Achille. CAP. XII.

EXPLICATA fuerunt suo loco illa omnia propè quæ pertinebant ad Thetidis nuptias: & quòd illa à Peleo in matrimonium ducta præter cæteros filios Achillem etiam illi genuit. cùm verò per noctem sub igne filios Thetis occultaret, vt quod mortale illis esset, ita eximeret, filii reliqui omnes mortui sunt: at Achilles per diẽ ambrosia perunctus, & per noctem sub igne occultatus dicitur aliquamdiu perdurasse, donec à Peleo deprehẽsa illa irata se in numerum Nereidum receperit. Hanc rem ita attigit Apollonius libro quarto Argonaut.

χωσαμένη Ἀχιλῆος ἀγαυοῦ νηπιάχοντος.
ἡ μὲν γὰρ βροτέας αἰεὶ περὶ σάρκας ἔδαιεν
νύκτα διὰ μέσσην φλογμῷ πυρός· ἤματα δ' αὖτε
ἀμβροσίῃ χρίεσκε τέρεν δέμας, ὄφρα πέλοιτο
ἀθάνατος, καί οἱ στυγερὸν χροῒ γῆρας ἀλάλκοι.
αὐτὰρ ὅγ' ἐξ εὐνῆς ἀναπάλμενος εἰσενόησε
παῖδα φίλον σπαίροντα διὰ φλογός· ἧκε δ' ἀυτὴν
σμερδαλέην, ἐσιδών· μέγα νήπιος. ἡ δ' ἀίουσα,
τὸν μὲν ἄρ' ἁρπάγδην χαμάδις βάλε κεκληγῶτα·
αὐτὴ δὲ πνοιῇ ἰκέλη δέμας, ἠύτ' ὄνειρος,
βῆ ῥ' ἴμεν ἐκ μεγάροιο θοῶς, καὶ ἐσήλατο πόντον
χωσαμένη.

Irata infantis causa narratur Achillis.
Vrere mortales nocturno tempore carnes
Consueuerat flammis, vngebat luce diurna
Ambrosia tenerum corpus, quò quidquid adesset
Mortale eximeret, tristem lueretque senectam.

Ast hic è lecto vt surgens cognouit, in igne
Vidit vt infantem trepidantem, protinus inde
Clamorem horrendum tollit: demens. Dea paruum
Ponit humi puerum raptim, atque irata refugit
Par lenibus ventis, volucrique simillima somno:
Effugiénsque domo in pelagi se condidit vndas.

Sic igitur Achilles ab igne seruatus Pyrisous primùm vocatus est: atque cùm labrum tamen exustum fuisset, quod cùm lingeret infans, ambrosia non erat perunctum, dictus est postea Achilles. Alii in lebetem bulliētis aquæ infantes ab ea iaci solitos inquiūt, vt experiretur an mortales geniti fuissent. Achillis tamen matrem Dorion & Chalcidicus Dionysius non Thetim Nerei, sed Chironis filiam fuisse voluerunt. Daimachus contrà Alexandrinus in libro secundo Redituum, Achillē Caloes nymphæ filium fuissé sensit. Scriptum fuit ab Apollodoro lib. 3. Achillem à Peleo susceptum, deportatum fuisse ad Chironem, quem ille amantissimè educauit, atque leonum visceribus illum nutriuit, aprorúmque & vrsorum medullis, lactis prorsus ignarum, vt est in his versibus Euphorionis:

ἐς Φθίην χιλοῖο κελῆις πάμπαν ἄπαστος·
τοὔνεκα Μυρμιδόνες μιν Ἀχιλλέα φημίξαντο.
Nescius omnino lactis Phthiam petit, illum
Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.

Quòd autem Achilles à iustissimo Centaurorum Chirone educatus sit, ita testatur Euripidis Iphigenia in Aulide:

ἔστιν μὲν οὖν ἵν' ἡδύ, μὴ λίαν φρονεῖν.
ἔστι δὲ χ' ὅπου χρήσιμον. γνώμην ἔχειν.
ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς
Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.
Quandoque dulce sit parum dignoscere.
Quandoque confert plurimum dignoscere.
Ego viro à pio educatus sum puer
Chirone, mores simplices tantùm imbibi.

Fama est Achillem à Chirone auo eruditum fuisse, à quo præter citharæ pulsandæ artem, & vsum herbarum, peritiam venandi & iaculandi & artis medicæ; leges æquitatis & prudentiæ edoctus fuit. sicuti traditum est à Staphylo in libro tertio rerum Thessalicarum. Idem cùm annum ætatis suæ nonum expleuisset, pronūtiassétque Chalchas vates Troiam sine Achille capi non posse, quia responsum tulisset à matre sibi in eo bello, quod aduersus Troianos gereretur, esse moriendum, puellari habitu indutus in Scyron, quæ vna est è Cycladibus insulis, inter filias Lycomedis se abdidit, vt lateret duces Græcorum, qui ad Troiam erāt militaturi. vna igitur illarum puellarum Deidamia nomine clàm ab illo vitiata Pyrrhum filium illi progenuit. Hic tamen inter puel-

puellas ab Vlysse cognitus, eius expeditionis laborem ac periculum deuitare non potuit. Thetis igitur cognita necessitate filii dicitur ad Vulcanum accessisse,vt arma insuperabilia,& quę nulla vi humana possent penetrari, Achilli fabricaret, vt traditum est à Phylarcho in rebus fabulosis. illa fecit Vulcanus, sed non priùs se daturum inquit,quàm cum illa congressus fuerit. dicta est Thetis annuisse eius desiderio, sed non priùs illud esse faciendum quàm experta esset an arma conuenirent Achilli. mox acceptis armis ex composito,iisque induta dicta est aufugisse, & ita claudum Vulcanum delusisse. At verò cùm datum fuisset Gręcis respõsum, illum primum omnium Græcorum esse moriturum, qui prior è naui in littus Troianum exiliisset, prior exiliit Protesilaus,quare prior omnium cæsus est ab Hectore. Id cùm cognouisset Achilles,vltimus è sua naui exiliit in littus: quod cùm magno impetu fecisset,terrámque pedibus vehementer percussisset, aqua è terra manare incepit,atque fons ibi natus est, vt in his significauit Antimachus:

ῥίμφα δ' ἀπ' ἠπείροιο μελαίνης ὕψοσ' ἀερθεὶς
Πηλείδης, ἀπόρουσεν ἐλαφρῶς ἠΰτε κίρκος,
τῶ δ' ἔμπροσθε ποδῶν κρήνη φλῦσ' ἀενάουσα.
Continuò velut accipiter nigrantis Achilles
Desilit in terra dorsum sublimis: at illi
Ante pedes fluxit vitrea fons limpidus vnda.

Hic igitur post multas res ad Troiam præclarè gestas, quas Homerus recensuit,Polyxenæ Priami filiæ amore captus significauit Priamo per nuntios se pro Troia pugnaturum, si sibi puella concederetur. Tum Priamus eam se daturum esse pollicitus est, qui cùm illa de caussa in templum Thymbræi Apollinis conuenissent,Paris clàm ex insidiis illum sagitta transfixit, quare vltimũ vitæ suæ diem ita per dolum conclusit. eius corpus non priùs deditum est Græcis,quàm recepissent illa ipsa munera, quæ pro redimendo Hectore data fuerant: hoc est,tantum auri pondus,quãtum esset pondus Hectoris mortui cadaueris. Propter huius præclari Herois mortem, dictæ sunt Musæ & Nymphæ omnes fleuisse, quod ita significauit Lycophron in Alexandra:

αὖτις τὸν ἀντίποινον ἐγχέας ἴσον
Πακτώλιον σταθμοῖσι τηλαυγῆ μύδρον,
κρατῆρα βάκχου δύσεται κεκλαυσμένος
νύμφαισιν, αἳ φίλαντο Βηφύρου γάνος,
Λειβηθρίαν θ' ὕπερθε Πιμπλείας σκοπήν.
ὁ νεκροπέρνας ὃς πρὸ δειμαίνων πότμον,
καὶ θῆλυν ἀμφὶ σῶμα τλήσεται πέπλον
δῦναι, παρ' ἱστοῖς κερκίδος ψαύσας κρότων,
καὶ λοῖσθος ἐς γῆν δυσμενῶν ῥίψας πόδα.
Rursus redempto pro altero cadauere
Par pondus auri splendidi Pactolij

Ferent. Sed is cratera Bacchi mortuus
Perfusus inibit lacrymis Libethridum
Pimplæ incolunt quæ verticem: à nymphis simul
Sororibus, Baphyri aquas amantibus.
Atque ille cadũ præscius fatum timens,
Feret puellæ vestibus sese indui,
Texétque telas pectine arguto leues:
Saltabit hostium in solum idem vltimus.

Vocata est insula Borysthenis Achillea, quòd Achilles ibi fuerit sepultus, à quo etiam inuentum est myriophyllum, quod Achilleum vocarunt. Nam Ossa Achillis & Antiochi in aureo vase, quod largitus fuit Thetidi Bacchus cùm fugeret impetũ Lycurgi, recondita fuisse memorãt. Fabulati sunt antiqui preterea Medeam nupsisse Achilli, vbi ille in campos Elysios post mortem descendisset, sicuti memoriæ prodidit Ibycus. Dictus est Achilles à Chirone semihomine fuisse educatus, quia ratio & vis ad principem æquè pertineat, dictus est idem à Musis fuisse deploratus, quia cum musicis instrumentis eius pompa funebris ducta est: cùm verò mare per idem tempus fortè ventis intumuisset, longéque strepitus vndarum exaudiretur, vt ait Isacius, datus est locus fabulæ, quòd nymphæ eius cædem grauiter conquestæ sunt. Neque enim est sanæ mentis ea propter Achillem contigisse credere, cùm elementa minimè sint de singulorum nostrorum vel morte vel ortu solicita. Dictus est inter filias Lycomedis muliebri habitu indutus latuisse, quia cum Deidamiam eius regis filiam cepisset in matrimonium, ita nouis nuptiis delectabatur, vt maiorem temporis partem cum sponsa esset intra Lycomedis parietes, & in thalamo lateret. Hic idem Heros cùm fortissimus esset omnium Græcorum, non priùs vinci potuit vel à fortissimis hostibus, quàm voluptatis desiderio & libidine irretitus, ab imbelli & timidissimo omnium propè Troianorum Paride vulneratus fuit. per hæc igitur significare voluerunt antiqui maximè omnium rerum formidandas esse viris fortibus voluptatum illecebras, quæ grauissimæ sunt omnibus & perniciosæ denique aduersariæ. at nunc de Ganymede dicamus.

De Gamede. CAP. XIII.

GANYMEDES autem qui ab aquila raptus, & in cœlum ad Iouem portatus fuit, vt illi potum pro Hebe Iunonis filia ministraret, dicitur fuisse Trois Troianorum Regis filius. Hic cùm esset eximiæ & propè inauditæ pulchritudinis, ob eam dignus habitus est, non qui ad libidinem, vt crediderunt plerique, raperetur, sed qui pocula Ioui ministraret, vt scripsit Homerus lib. v. Iliadis:

Τρωὸς

Τρωὸς δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο,
Ἶλός τ', Ἀσσάρακός τε, καὶ ἀντίθεος Γανυμήδης,
ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων.
τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν
κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν' ἀθανάτοισι μετείη.

Hinc Troi nati pueri tres esse feruntur,
Ilus & Assaracus: pulcherrimus & Ganymedes,
Inter mortales cui praestantissima forma:
Quem superi rapuere, Ioui quò pocula magno
Praebeat ob formam, cùm Dijs & transigat auum.

Apollonius verò Rhodius libro tertio Argonauticorum, non vt esset Iouis pincerna, sed vt consuetudine Deorum frueretur ob formam raptū fuisse Ganymedem scribere videtur, cùm inquiat:

δὴ ῥα δίετο γ' ἀπάνευθε Διὸς θαλερῇ ἐν ἀλωῇ,
οὐκ οἶον, μετὰ καὶ Γανυμήδεα. τόν ῥά ποτε Ζεὺς
οὐρανῷ ἐγκατένασσεν ἐφέστιον ἀθανάτοισι.

Hunc Iouis in molli seinnctum repperit aula,
Non solum, simul & Ganymedem. Iupiter illum
In caelum rapuit, cùm Diis vt transigat auum.

Fuit autem raptus ex Harpagia, qui locus fuit in agri Priapeni & Cyziceni finibus, qui ab ea re nomen obtinuit, vt ait Strabo libr. 13. alii circa Dardanium promontorium illud accidisse inquiunt. quod Virgilius factum in Ida monte Phrygiae dùm venaretur, ita commemorat lib. 3. Aeneid.

Intextúsque puer frondosa regius Ida,
Veloces iaculo ceruos cursúque fatigat
Acer, anhelanti similis: quem praepes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.

Fama est autem aquilam, quòd faustum augurium Ioui in bello aduersus Titanas attulisset, armáque pugnanti ministrasset, Iouis auem fuisse existimatam: atque illi datum fuisse imperium in ceteras aues, cum ita scribat Horatius lib. 4. carminum, cùm illius praecipuè singularem diligentiam in rapiendo Ganymede expertus fuisset:

Qualem ministrum fulminis alitem
Cui rex Deorum regnum in aues vagas
Permisit, expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo.

Alii tradiderunt Iouem in aquilam versum ad ipsum Ganymedem conuolasse, & illum in coelum asportasse, vt patet ex his carminibus:

αἰετὸς ὁ Ζεὺς ἦλθεν ἐπ' ἀντίθεον Γανυμήδην
κύκνος ἐπὶ ξανθὴν μητέρα τῆς Ἑλένης.

Ipse aquila ad pulchrum Ganymedem Iupiter olim,
Ad matrémque Helenae deinde volauit olor,

Fuerunt qui non à Ioue, neque ab aquila, neque à Diis raptum fuisse Ganymedem tradiderunt, sed à Minoe ad concubitum: inter quos fuit Echemenes Cyprius. Hæc illa sunt quæ de Ganymede ab antiquis fabulosè dicta fuerunt: quæ quidem falsa esse omnibus perspicuum est. Alii verò inter quos fuit Xenophon, vt scripsit in Sympofio, Ganymedem propter animi pulchritudinem & prudentiam potiùs, quàm propter formam corporis, in cœlum ascitum esse voluerunt. nam hi dictum fuisse Ganymedem putarunt non à γάνυμι, quod conuiuari & genio indulgere significat: sed potiùs ab his dictionib. in vnum compositis ad præstantiam prudentiæ & consilii exprimendam, ἄγαν, & νῦ, & μῆδος. nam illæ cùm intentionem & incrementum significent, extrema est consilium. Enimuero diuinum quidpiam sub hac fabula contineri ita inquit Cicero libro primo Tusculanarum Disputationum: Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus & humana ad Deos transferebat. Quidam ad solatium coniunctorum ipsi Ganymedi hanc fabulam fictam esse tradiderunt, cùm is clàm raptus fuisset inter venandum: atque illis persuasum denique Ganymedem inter sidera relatum esse, & in id signum quod dicitur Aquarius. Ego sanè longe aliter sentio, neque puto diuina ad nos deferenda fuisse, sed humana potiùs vtiliter ad Deorum naturam oportere conferri. Nam quid aliud per hanc fabulam demonstrabant sapientes, quàm prudentem virum à Deo amari, & illum solum proximè accedere ad diuinam naturam: est enim Ganymedes anima hominum, quam, vt diximus, ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cùm stulti neque sibi, neque cæteris quidem sint vtiles. Illa verò anima pulcherrima est, quæ minimum sit humanis sordibus, aut flagitiis corporis contaminata: quam Deus diligẽs ad se rapit. Nam cùm nihil sit inter mortalia, quod propius quàm sapientia ad summi Dei naturam accedat, quod per Ganymedem in cœlum raptum significabant antiqui, non possum non summopere improbare quorundam stultitiam, qui obscœna quædã, & neque brutis ipsis sine pudore iniũgenda, per hanc fabulam intellexerunt; nimirum Ganymedem raptum fuisse ad stuprum, quasi aliquod incitamentum necessarium esset mortalibus ad tam nefandum, támque impurum vitium. Sed tamen sapientioribus hæc aliter sese habere credita sunt, & ad honestam interpretationem retorta, atque ad exemplum virtutis ad posteros transmissa. Quid enim aliud est pocula Ioui ministrare, quàm Deum mirificè delectari officiis sapientiæ, quæ ab anima virorum sapientum procedant? Semper bonitas diuina sitit, hoc est mirum in modum cupit nos esse sapientes: quales cùm fuerimus, proximè ad eius naturam per charitatem & innocen-

noçen-

nocentiam accedemus, suauissima pocula nectaris altissimo Deo ministrabimus, neque quidquam rursus homini iucundius ipsa sapientia potest contingere: quippe quòd per illam viuentes propè Dii efficimur, atque ex corporum mortalium sordibus ad cœlestia extollimur quam ob rem præclarè se habent illa Ptolemæi carmina:

οἶδ' ὅτι θνατὸς ἐγὼ, καὶ ἐφάμερος· ἀλλ' ὅταν ἄστρων
  μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας,
οὐκ ἔτ' ἐπιψαύω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ
  Ζηνὶ διοτρεφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης.

Noui ego mortalis quod sum, sed sidera quando
  Suspicio, æthereas lustróque mente domos,
Iam pede non videor mihi terram tangere, magno
  Cum Ioue sed vesci nectare & ambrosia.

Huic tantam corporis pulchritudinem tribuerunt, non solùm quia vir sapiens caret sordibus animi, verùm etiam, quia, vt ait Plato, tanta est pulchritudo sapientiæ, vt si oculis cerni posset, mirificos amores sui excitaret in animis hominum. Dicitur ab aquila raptus in cœlum fuisse propter perspicacitatem: atque ab ipso Ioue aquila, quòd adiutor sit Deus ad sapientiam. sic igitur cùm dicerent viros bonos, & prudentes, & integerrimos poetæ diuinam bonitatem ad se rapere, fabulam de Ganymede finxerunt, quare vtiliùs nos ad diuina transtulerunt sapientes, quàm diuina ad nos deduxissent. At de Ganymede satis. nunc de Harmonia dicamus.

De Harmonia & Cadmo. CAP. XIIII.

HARMONIA verò quibus orta sit, non parua est dubitatio: siquidem Diodorus lib. ζ. illam Electræ & Iouis filiam fuisse inquit. At Hesiodus in Theogonia illam ex adulterio Martis & Veneris natam fuisse memorat in his:

αὐτὰρ Ἄρηϊ
ῥινοτόρῳ Κυθέρεια Φόβον καὶ Δεῖμον ἔτικτεν
δεινοὺς, οἵ τ' ἀνδρῶν πυκινὰς κλονέουσι φάλαγγας,
ἐν πολέμῳ κρυόεντι, σὺν Ἄρηϊ πτολιπόρθῳ·
Ἁρμονίην θ', ἣν Κάδμος ὑπέρθυμος θέτ' ἄκοιτιν.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, vnáque Timorem,
Qui dare terga virûm armatas iussere phalangas
In bello tristi: quam Cadmus duxit, at inde
Harmoniam peperit Marti Cytherea decoram.

Hæc igitur vbi adoleuisset, Cadmo Thebanorum Regi viro sanè præclaro, & ob multas difficultates, quas superauit, illustri, à Ioue in matrimonium data fuit, de quo hæc pauca, ex iis multis

quæ de illo memorantur, colligere placuit. Aiunt dona data esse sponsæ à Diis per nuptias, cùm Ceres frumenti fructum largita sit, Mercurius lyram, Pallas monile & peplum & tibias, Electra sacra magnæ Matris & cymbala & tympana, in quibus nuptiis Apollo cum cithara cecinit, Musæ tibias inflarunt, ac Dii reliqui multa dona sua dederunt. Hic vbi Iupiter Europam suam sororem rapuisset, è qua in Cretam deportata Sarpedonem, & Minoem, & Rhadamanthum suscepit, iussus est ab Agenore patre sororem inuenire, neque priùs redire domum quàm illam secum adduceret. Atqui cùm multas regiones peragrasset, neque tamen illam inuenisset, post mortem Telephassæ matris Delphos de Europa sciscitaturus oraculum adiuit: cui respōsum est, nihil curiosius de Europa esse quærendum, sed vrbem ibi condere oportere, vbi bos defessa humi procubuisset, quam habuisset viæ ducem. Hic igitur per agrum Phocensium iter faciens bouem ex armento Pelagontis obuiam habuit, quæ Bœotia peragrata vbi conditæ fuerunt Thebæ humi procubuit. Tum bouem Palladi mactaturus socios aquatum ad Dircen fontem misit: cùm verò ibi draco natus è Marte fontem seruaret, Seriphum & Daileontem Cadmi amicos interemit: tum ipse Cadmus eò profectus ad fontem draconem trucidauit. Fabulati sunt quidam, inter quos fuit Archelaus lib. 9. de fluminibus, Cadmum post cæsum draconem inuenisse aquam ob timorem serpentis propè veneno infectam, quare regionem lustrauisse dum fontem quæreret. vbi ad antrum Corcyreum peruenisset, dicitur factum esse Palladis consilio vt pedem in limo impresserit, vnde fluuius scatuit, quem post bouem immolatum, Pedem Cadmi nominarunt. At verò coactus est Cadmus eius dentes exortos serere, quod fecit consilio Mineruæ, è quibus nati sunt armati homines, qui erāt cum illo pro patre pugnaturi: sed Cadmus lapidē, quem à Minerua acceperat, inter illos iaciens, omne certamen à se inter illos diuertit, atque omnes mutuis vulneribus natiuorū amorum se vicissim confecerunt. Illa de causa coactus fuit Cadmus mercenarius annum Marti seruire, qui annus eius temporis octo ex his nostris annis constabat. Post id tempus fabulantur Mineruam regiam Cadmi multis ornamentis præclarè comparasse, cui Iupiter etiam Martis filiam & Veneris dedit in matrimonium Harmoniam, ad quas nuptias Dii omnes relicto cœlo dicuntur aduentasse: quo tempore fama est inter alia præclara Deorum munera peplum & monile admirabilis pulchritudinis, quod fuit Vulcani opus, à Cadmo donatum fuisse sponsæ. Cadmus ex illa suscepit postea Ino, Semelen, Agauen, Autonoen, & Polydorum. Scriptum reliquit Pherecydes præterea Harmoniæ Martisque filias fuisse Amazones, vt testatur Apollonius etiam libro secundo Argonauticorum.

οὐ γὰρ Ἀμαζονίδες μάλ᾽ ἐπητέες, οὐδὲ θέμιστας
τίουσαι πεδίον Δοιάντιον ἀμφενέμοντο·
ἀλλ᾽ ὕβρις στονόεσσα, καὶ Ἄρεος ἔργα μέμηλε.
δὴ γὰρ καὶ γενεὴν ἔσαν Ἄρεος Ἁρμονίης τε
Νυμφῆς, ἥ τ᾽ Ἄρηϊ φιλοπτολέμους τέκε κούρας.

Sed neque Amazonides faciles, nec iura colentes,
Hinc tenuere procul Dœantia protinus arua.
His bellum cordi fuit, his & prælia Martis.
Iure quidem: Harmonia quòd Nympha & Marte feruntur
Patre sata: hæc peperit Mauortia pignora patri.

Cadmus post multas filiarum nepotúmque suorum calamitates subrogato in regnum Pentheo, Agaues & Echionis filio, relictis Thebis ad Enchelienses cum Harmonia coniuge cōmigrauit. Illi cùm ab Illyriis bello infestarētur, responsum tulerūt futurā penes ipsos victoriam, si Cadmum & Harmoniam duces haberent: nam Cadmus & Harmonia apud Drilonis ripas habitabant, qui Illyrios à Liburnis disterminabat, vt scripsit in his Metrodorus in cōmentario de consuetudine: Δρίλων δὲ καὶ Νάρων ποταμοὶ Ἰλλυριῶν οἳ διαχωρίζουσι τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Λιβύρνους· ἐνταῦθα γὰρ ᾤκησαι ὁ Κάδμος καὶ ἡ Ἁρμονία· οἳ καὶ εἰς ὄφεις μετεβλήθησαν. *Sunt autem Drilo & Naro Illyriorum fluuij, qui Illyrios Liburnósque disterminant. Hoc in loco Cadmus & Harmonia habitarunt illi qui sunt in angues conuersi.* Qui oraculi autoritatem secuti eos duces illius expeditionis aduersus Illyrios deligunt. Sic igitur Cadmus Illyriorum regno potitus aliquandiu feliciter egit, deinde paulo pòst in draconem & ipse & vxor mutati apud oppidū Illyrii Encleas nomine, dicuntur à Ioue in campos Elysios demissi fuisse. de qua mutatione, quòd apud Illyrios contigerit, ita meminit Dionysius in libro de situ Orbis:

ὅττι δ᾽ ἀπείριτον ὁλκὸν ἄγουσα
Ἰλλυρικὴν περὶ χέρσον ἑλίσσεται ἄχρι Κολώνης,
οὔρεά τ᾽ ἠλιβάτων, τὰ Κεραύνια κικλήσκουσι.
κεῖνον δ᾽ αὖ περὶ κόλπον ἴδοις ἐρικυδέα τύμβον,
τύμβον, ὃν Ἁρμονίης Κάδμοιό τε φῆμις ἐνίσπει.
κεῖθι γὰρ εἰς ὀφίων σκολιὸν δέμας ἠλλάξαντο,
ὁππότ᾽ ἀπ᾽ Ἰσμηνοῦ λιπαρὸν μετὰ γῆρας ἵκοντο.

ingentia pondera voluens
Illyricis terris deuoluitur vsque Colonam,
Colléisque apricos quos alta Ceraunia dicunt.
His celebrem tumulum terris, antrúmque videbis,
Antrum, quod Cadmi dixerunt, Harmoniæq́.
Namque hic serpentes atri facti esse feruntur,
Vt texere caput cani, turpísque senecta.

Sic Nicander in Theriacis:

Ἴρεν θ᾽, ἣν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρονος ὄχθη,

Σιδονίου Κάδμοιο θεμείλιον ἁρμονίης τε·
ἔνθα δ' ὑω δεασπλῆτε νομὸν στείβουσι δράκοντε.
Irimque, hanc Drilon aluit, & Naronis unda:
Sidonij Cadmi monumentum hoc, Harmoniaq́:
Hîc duo terribiles fremuerunt nempe dracones.

¶ Atque tot de Cadmo & Harmonia fabulosè dicta fuerunt, Maior harum rerum gestarum pars ad historiam transferenda est: non enim à tauro Europa asportata fuit in Cretam, sed nauigio quondam Cretenses illam rapientes è Phœnicia in patriam deportarunt. Cùm verò illi nauigio esset præfectus Taurus quidam Gnosius, qui illam rapuit è Serapia Phœniciæ ciuitate, quæ sita fuit inter Sidonem & Tyrum, locus datus est fabulæ, quòd rapta fuit, & à Tauro in Cretam deportata, vt scripsit Echemenes in rebus Cretensibus. Quòd missus ad Europam quærēdam Cadmus draconem ad fontem Dircen occidisset, illud quidem fabulosum esse dixerunt, sed aiunt latronem ab ipso Cadmo cæsum, qui peregrinis in iis locis insidiaretur, & iam nonnullos è Cadmi sociis ceciderat. Dictus est eius draconis dentes seminasse, cùm asseclæ & socii illius latronis duce cæso dissipati sint. Nihil autem horum factum est sine Mineruæ consilio, quia cum omnibus in rebus, tum in militaribus præcipuè necessaria est hominis prudentia, & Dei optimi auxilium. Quòd autem lapidem inter natos homines armatos iecerit, quare inter illos bellum exortum est; futuras contentiones Thebanorum significat, post Thebarum mœnia ædificata: nam eius vrbis imperium magnum bellum inter Thebanos postea excitauit: præter illud quòd leues iniuriæ solent aliquando excitare magna bellorum incendia. Harmonia dicta est Veneris & Martis filia, quoniam vis musicæ non solùm erigit animos iacentes, & calamitatum miseriarúmque humanarum cumulis oppressos, suauitatéque quadam perfundit, sed etiam ad bellum viriles animos inflammat, cùm musica multæ nationes ante bellum vsæ sint, atque nunc etiam nonnullis est vsus musicorum instrumentorum, quibus milites ad prælium incitentur. Hæc causa fuit cur his parentibus Harmonia nata dicatur. Qui Electræ & Iouis filiam crediderunt, Harmoniam esse putarunt eam, quam Pythagorici in motibus sphærarum, corporúmque cœlestium sibi crediderunt. quod autem ad mores pertinet, significabant antiqui, dum sumus in hac miserrima vita omnium laborum ac molestiarum plenissima, fortitudine & prudentia vti oportere, quod omnium humanarum actionum statutus est finis, neque vnquam Deus viris bonis & fortibus solet deesse, cùm senem Cadmum & Harmoniam Iupiter post omnes molestias ad Elysios campos demiserit. Et nunc de Mida dicamus.

De

De Mida. CAP. XV.

FVIT autem Midas Phrygiæ Rex Gordiæ filius, qui omnium Regum suæ tempestatis fuit ditissimus. Fabulantur ad hunc aliquando Silenum Bacchi comitem captiuum ob ebrietatem, cùm iter facere cum Baccho non potuisset, adductum fuisse: quem ille perhumaniter tractauit. Tum Bacchus ad eum requirendum reuersus, cognita Midæ liberalitate & humanitate ab incolis eius regionis, ipse etiam hospes ad Midam proficiscitur, à quo perbenignè acceptus illi proposuit vt quidquid optaret, expeteret, quòd esset statim voti compos futurus. At Midas pro dementia, quæ sollicitat animos mortalium, summam felicitatem ratus in multis possidendis, expetiuit vt quidquid contingeret continuò aurum fieret: quam fabulam explicauit Ouidius libro vndecimo Metamorph. Cùm postea cibaria etiam, quibus vesceretur, contacta repentè fierent aurea, pœnitentia captus est suæ petitionis: atque nisi Deus fuisset illi benignus ea molestia subleuando, omnino inedia mori necesse fuisset. Orauit igitur eundem Deum cùm satis aptas pœnas suæ stultitiæ dedisset, vt hoc munus auferret. quem aiunt quidam illa de causa inedia mortuum esse: at alii dicunt, quòd Bacchus respondit illud futurum, si se in Pactolo flumine lauisset; quare lotus ibi illa molestia liberatus est, ac fluuius ex illo tempore aureis arenis fluere cœpit: quod ita testatur Ouidius:

Rex iussa succedit aquæ, vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes syluásque & rura colebat,
Panáque montanis habitantem semper in antru.

Eo igitur morbo liberatus Midas cùm se rus contulisset, syluásq. semper ferè ab hominum frequentia longinquas incoleret, index & ipse & Tmolus mons inter Phœbum & Pana pastorum Deum de arte musica contendentes, delectus est. Eius certaminis Tmolus Phœbum victorem, at Midas Pana suo iudicio pronunciauit. quare indignatus Phœbus aures asini Midæ, vt qui de arte musica iudicare non posset, adhibuit, cùm rudis homo planè parum iudicio valeret, & tamen iudicare non detrectasset. Id autem ita explicauit Ouidius:

Pana iubet Tmolus citharæ submittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ. Nec Delius aures
Humanas patitur stolidas retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villísque albentibus implet,
Instabilésque illas facit, & dat posse moueri.

Cætera sunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induitúrque aures tardè gradientis aselli.

Ita verò scitè illas occultabat Midas, vt nemo præter tonsorem rem cognosceret. Sed cùm id tonsor tacere non posset, terram effodit, ac foueam ingressus pertenui voce ita submurmurauit. Auriculas asini Midas Rex habet. Tum fossa illa rursus terra repleta discessit, ibíque cannas deinde natas esse fabulati sunt, quæ ita sibilum edentes murmurabant: Auriculas asini Midas Rex habet.

¶ Atque tot de Mida fabulosè fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Ego sanè crediderim auarissimum & opulentissimum omnium suæ tempestatis fuisse Midam, qui vt multas pecunias cumularet, cibis etiam parcissimè frueretur, omniáque propè necessaria victui venderet, & in aurum conuerteret. Cùm verò aliis in rebus esset planè rudis, neque à beluis eius iudicium differret, fabulati sunt illum aures asini habuisse. Alii contrà quòd acutissimè audiret, istud fictum fuisse arbitrantur, quòd asinus illum sensum omnium propè animalium habeat acutissimum. Alii fictum putarunt, quia multos haberet exploratores. Alii dicunt fuisse imprudentissimum & arrogantissimum omnium principum suæ tempestatis, qui cùm parum curaret hominum de se maledicta, & cùm pessimè audiret à Phrygibus ob malam administrationem: exquisitissimámque auaritiam, cùm pecunia esset apud eum omnium controuersiarum iudex aut libido, dictus est asini aures habere: nam solum aurum sibi præ omnibus proposuerat. Alii dicunt inter quos fuit Callisthenes in nauigatione, & Hecatæus de Hyperboreis, duos colles fuisse in Phrygia, qui aures asini vocarentur, super quibus munitissima oppida condita fuerunt è quibus latrones complures viatores & peregrinos adoriebantur. His locis cùm arma Midas intulisset, ac oppidis per vim potitus fuisset obtruncatis eorum locorum latronibus, dictus est fabulosè aures asini habere. Alii voluerunt illum, quia Liberum patrem fellisset, in asinum fuisse mutatum, sed cùm recuperasset pristinam formam, aures tamen non deposuisse. Alii quia Dionysi asinos ac iumenta iniuriis affecerit, ab irato Deo illi asini aures fuisse iniunctas maluerunt. Alii aures asini datas Midæ à Deo fuisse idcirco putarunt, quia omnes arrogantes damnantur ignorantiæ: qui enim se scire omnia vel quæ nescit, arbitratur, is parum idoneus efficitur ad scientiam. Quòd si quis diligenter hæc animaduertat, is profectò intelliget, antiquos per hæc ad humanitatem & liberalitatem homines adhortari solitos, cùm Deus sibi gratissimam esse in hospites benignitatem ostenderit. iidem postea nos à petendis rebus certis à Deo deterruerũt, cùm plerũque perniciosa expetamus: quare quod nobis conferat à Deo poscendum est, illíque relinquẽda rerum omniũ optio. Deinde singu

lorum vires metiri oportere docuerunt, neque iudicanda sunt illa, quæ non rectè nouimus, cùm temeraria iudicia Dei vindictam in se irritent. Nam qui per inscitiam aut fraudem alterius opes aut dignitatẽ alteri adiudicauerit, ille priori domino, cui rapuit, restituere iure ęquitatis debet. Quòd verò nullum scelus, nullúmque iniquum iudicium diu latere potest, declarauit tonsoris sermo silentio proximus: omnia enim turpia in lucem tempus solet proferre. At nunc de Narcisso dicamus.

De Narcisso. CAP. XVI.

NARCISSVS autem, quem fabulæ in florem sui nominis mutatum fuisse inquiunt, dicitur fuisse amnis Cephisi & Nymphæ & Liriopes filius, vt patet apud Ouid. libro tertio Metamorph.

Prima fide, vocísque ratæ tentamina sumpsit.
Cærula Liriope: quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausaq́; suis Cephisus in vndis
Vim tulit. enixa est vtero pulcherrima pleno
Infantem Nymphe, iam tum qui posset amari:
Narcissúmque vocat. de quo consultus, an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ,
Fatidicus vates, si se non nouerit, inquit.

Echo autem capta eius amore illum diu insecuta est: sed cùm amoris impatiens contabuisset, in solam vocem denique conuertitur. Fabulantur hunc, vbi iam excreuisset, corporísque forma in dies cum tenerioribus annis augesceret, ad fontem quendam purissimum labore venationis & æstu aliquando fatigatum deuenisse: qui cùm se ad fontem bibiturus in genua deflexisset manibus in ora fontis firmatis, nōdum labris ad aquā fontis admotis suam imaginem in fonte despexit: erat enim eius fontis aqua limpidissima, quæ fundum habebat subnigrum. Tum Narcissus amore ac desiderio suæ imaginis ita captus est, vt cum nullam potiūdæ talis formæ sibi spem reliquam esse intelligeret, sui ipsius desiderio tandem paulatim contabuerit, ac Deorum misericordia denique in florem sui nominis fuerit conuersus. Dictus fuit autem Narcissus ἀπὸ τῦ ναρκᾶν à torpendo scilicet, quia ob id desiderium torpuerit. Is flos Eumenidibus fuit postea consecratus, è quo Deabus illis sacrificantes coronis vtebantur, vt ait Ister in lib. de Coronis. qui tamen fuit etiam Baccho gratus. Scriptum reliquit Phanodemus libro 5. rerum Atticarum, coronas è narcisso consecratas fuisse Proserpinæ, quoniam florem illum colligeret cùm rapta fuit à Plutone. Memoriæ prodidit Pauf. in Bœoticis in finib. Thespiensiū vicum Danacū fuisse, & in eo fontem Narcissum vocatum, in quo se Narcissus, vt fama est, inspexerit. Scripsit Eu-

anthes in fabulosis sororem illi gemellam fuisse cùm oris forma, tum coma,& vestitu,& omni corporis parte similem. Hi cum simul venarentur, ferunt sororem à puero amatam. qua mortua ille desiderii impatiens dicitur ad fontem venire solitus, vt eius imaginem ibi intueretur. Sed cùm id solatium leue videretur, deniq. magnitudine desiderii deperiit, vel, vt aliis magis placuit, se in fontem deiecit ac periit, ad quem ambo solebant conuenire. At verò hæc falsa esse, & ad Narcissi gratiam ficta testatur Pausf. qui multis annis ante Narcissi tempora raptam fuisse Proserpinam Cereris filiam memorauit. ¶ Hæc fabulosè dicta sunt de Narcisso. At quid in hac fabula continetur vitæ humanæ vtile, quod potuerit has ambages ad posteros iure transmittere? imprudentem,& libidinosum, ac facinorosum hominem vltionem sequi significabant, veluti vmbra sequitur corpus: nam tametsi Deus vindictam aliquandiu differt, tamen multo est acrior postea perditis hominibus profligandis. Istud autem tanto fit facilius, quanto maiores facultates aliquis ad res præclarè gerendas nactus fuerat. Nam, qui nimium forma corporis gloriabatur,& in lasciuiam acuebatur, quo pacto per formam non meruit perire? omnis enim rerum humanarum nimius amor perniciosus est imprudentibus at nunc de Belidibus dicatur.

De Belidibus. CAP. XVII.

NEQVE prætermittendæ fuerunt omnino Danai filiæ, quæ illi pœnæ apud inferos dicuntur esse addictæ, vt semper aquam ex amplissimo puteo hauriant: neque tamen vnquam ad oram putei plena cribra possint attrahere. Fuit autem Danaus Beli cognomento prisci filius illius, qui post Apidis mortem Isim vxorem duxit, quo tempore Cecrops Athenis imperauit. Hic vbi pulso Stheleno Argiuorum Rege Argos occupasset ex AEgypto profectus, quinquaginta filias è variis mulieribus suscepit, quas ex aui Beli nomine Belidas postea nominarunt. Fama est propter simultatem quandam, quam cum AEgypto fratre habebat Danaus, in Græciam profugisse: quòd rara sit affinium & coniunctorum beneuolentia inter principes homines,& ad eandem dignitatem aspirantium præsertim. Cùm igitur AEgyptus filios quinquaginta haberet, cuperétque fraternam simultatem aliquādo compescere, satis aptam opportunitatem fore eius negotii conficiendi existimauit, si, cum totidem haberet filios, illas in matrimonium suis filiis poposcisset. eius igitur preces nō aspernatus est Danaus, sed nuptias magnificè parari instituit: veruntamen vel quia non crederet pollicitationibus, vel quia memor adhuc esset acceptæ iniuriæ, vel quia ab vno illorum mortem sibi imminere ab oraculo monitus fuerat, clàm singulis dedit pugiones, quibus suos spon-

sponsos, vbi dormirent iugularent. Sortito igitur nuptię celebrã-tur, atque nomina filiorum Aegypti ista fuerunt: Agenor, Aegius, Alcis, Alcmenon, Agaptolemus, Argius, Archelaus, Aegyptus, Arbelus, Bromius, Busiris, Chthonius, Calcodon, Chærus, Chrysippus, Clitus, Cisseus, Daiphron, Diacorystes, Dorion, Dryas, Enceladus, Euenor, Eurylochus, Eurydamas, Hippodamus, Hippocorystes, Hyperbius, Hippolytus, Hippothous, Hermus, Imbrus, Idmon, Idas, Lixus, Lampus. Lynceus, Lycus, Menachus, Megacles, Oeneus, Periphas, Pandion, Polyctor, Proteus, Peristhenes, Phãtes, Potamon, Periphantes, Sthenelus. Filiarum Danai nomina fuerunt, Anexibia, Anthelea, Adiante, Actæa, Adyte, Autonoe, Asteria, Agaue, Automate, Amymone, Bryce, Cerceſtis, Clite, Calix, Cleopatra, Cleodora, Chrysippe, Callidice, Celæno, Dioxippe, Erato, Euippe, Electra, Eutydice, Euhippe, Glaucippe, Gorge, Glauce, Gorgophone, Hippodice, Hyperipte, Hippodamia, Hippomedusa, Hypermneſtra, Iphimedusa, Mneſtra, Nelo, Ocypete, OEme, Pharte, Pyrene, Podarce, Pylarge, Rhode, Rhodia, Scæa, Sthenele, Stygne, Theano. Omnes igitur patris mandato paruerunt, præter Hypermneſtram natu maximam filiarum, quæ Lynceo marito pepercit. reliquæ omnes igitur sponsorum capita abscissa dicuntur in Lerna infodisse, atque eorum corpora ante vrbem humasse, vt scripsit Herodotus in Argonauticis; qui etiam inquit quòd postea Danai filiæ à Mercurio & Pallade Iouis iussu expiatæ fuerunt, quæ omnes in Gymnica certaminá productæ, vna Hypermneſtra excepta, victoribus datæ sunt. Fuerunt tamen qui inquiant has nuptias tanto sanguine perfusas, antequam Danaus Argos venisset, cõtigisse, quo tempore Danaus cum fratre Aegypto de regno contenderet. cùm igitur Hypermneſtræ beneficio Lynceus vnus esset superstes è tot fratribus, periculum tantum euadens Lyrceam confugit, quod oppidum fuit illis temporibus nó procul ab Argis vt scripsit in Corinthiacis Pausanias. eo igitur in loco face sublata Lynceus signum dedit se euasisse omne periculum, quòd ita conuenerat cum Hypermneſtra, vt denuitatis Danai insidiis vbi in tutum se recepisset, ita facem sublatam ostentaret. Sic etiam paulo pòst Hypermneſtra vicissim facem è Larissa sustulit, qua significabat se quoque omne periculum euasisse: quare mansit postea consuetudo vt Argiui ad eius rei memoriam festum diem & solennitatem quotannis celebrarent, quam Facem vocarunt. Scripsit Apollodorus libro secundo Bibliothecæ, Hypermneſtram fuisse postea datam vxorem Lynceo. Atqui Herodotus in Euterpe inquit Danai filias primas Thesmophoria sacrificia mulieres Pelasgicas docuisse, quod genus sacrificii, cùm fuisset occupata Peloponnesus à Doriensibus, prorsus obsoleuit. At enim Danai filiæ

post mortem ob id scelus, quòd tam immites aduersus innocentes & affines iuuenes fuissent, illi æterno supplicio fuerunt additæ apud inferos, vt aquam vase perforato haurire conentur: quibus promissum esse prohibent ab eo labore tum cessandum esse, cùm plena cribra è puteo hauserint. de illa pœna ita meminit Horatius lib. 3. Carminum:

stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Sic autem Ouidius lib. 4. Metamorph. ab auo Belidas nominans inquit:

Assiduas repetunt, quas perdant, Belides vndas.

¶ Atque tot fabulosa de iis memoriæ prodita sunt: nunc veritatem inquiramus. Has annos esse dixerunt nonnulli, qui assiduis fructibus videntur nos velle locupletare ac saturare, cùm tamen tantundem absumatur, quantum producitur. Sic autem id Lucretius lib. 3. explicat:

Deinde animi ingratam naturam pascere semper,
Atque explere bonis rebus, satiaréque nunquam.
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt, fœtúsque ferunt, variósque lepores:
Nec tamen explemur vitai fructibus vnquam.
Hoc, vt opinor, id est, æuo florente puellas
Quòd memorant laticem pertusum congerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Sic igitur temporum & annorum vicissitudines quidam per hæc significare voluerunt. Nonnulli putarunt omnem mortalium vitam in hac fabula contineri, cùm omnia quę agimus frustra à nobis fiant in terris, cùm nulla humani roboris vestigia diutius manere possint, sed omnia rursus confundantur. Alii beneficia, quæ in ingratos homines conferuntur, per hæc vana esse indicabãt. Ego contrà per hanc fabulam aliquid gloriosius & humano generi vtilius significari crediderim, filios scilicet tamdiu pios & obedientes parentibus esse oportere, quamdiu ab humanitate & Deorum immortalium religione ac reuerentia illorum mandata non dissentiant. Quòd siquid ab iis contra religionem, aut summi Dei voluntatem legésque præcipiatur, si contra iustitiam, si contra humanitatem, omnino non sunt audiendi: quare si quis iniqua consulenti pareat aut imperãti, quod deuitare potest, Deorum immortalium animaduersionem ac vindictam omnino fugere non poterit. si quis denique neglecta Dei reuerentia, & viri boni officiis aliquid impurum atque crudele commiserit, ille perpetuis suppliciis post hanc vitam apud inferos discruciabitur. ac de Belidibus quidem satis, nunc de Sphinge dicamus.

De

De Sphinge. CAP. XVIII.

FVIT autem Sphinx Echidnæ Typhonísque filia, vt scribit Lasus Hermioneus, quã Iuno irata in agrum Thebanum immisit. Hęc muliebri facie ac pectore fuisse proditur, pedes & caudam habuisse leonis, pennas autem volucris. At Clearchus caput & manus puellæ, corpus canis, vocem hominis, caudam draconis, leonis vngues, alas auis, illã habuisse scripsit. Hęc Sphinx singulis hominibus prætereuntibus in Phyceo colle residens obscura sanè ænigmata proponebat, quæ capiebat à Musis: atque quicunque illa soluere nequiuisset, is vnguibus Sphingis laniabatur. Erat autem fato statutum tunc esse Sphingi moriẽdum, cùm quis propositum ænigma soluisset: atque cùm multi ab ea laniarẽtur pronuntiatum fuit per præconem, quia cupiebant Thebani illa molestia liberari, quòd is esset Thebarum regnum capturus, & vxorem Creontis Aemonis filii habiturus, quæ pulcherrima erat omnium mulierum eius ætatis, qui Sphingis ænigma soluisset. Scripsit verò Myrleanus Asclepiades, quod etiam testatur Isacius, facillimè Sphingem lacerare homines victos consueuisse, quippe quæ priores corporis partes haberet leonis, ac vngues gryphi: neque quisquam poterat aufugere, cùm alas haberet aquilæ, citissiméque ad illos conuolaret: quamuis postremas corporis partes haberet hominis. multa fuerunt ænigmata, & longè diuersa, quæ diuersis nationibus proponebat, sed hoc ferè semper proponebatur Thebanis enucleandum, vt scripsit idem Asclepiades:

ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπον. οὗ μία φωνή·
καὶ τρίπον· ἀλλάσσει δὲ βοὴν μόνον. ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα. καὶ κατὰ πόντον.
ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.
Est bipes & quadrupes in terris: soláque vox huic:
Atque tripes, mutat vocem solùm, omnia campis
Inter quæ serpunt, quæ cælo, & fluctibus errant.
Ast vbi contendit pedibus iam pluribus, illi
Deficiunt vires & lentis robora neruis.

Hoc ęnigma cùm soluisset Oedipus, regnum & Iocastam matrem Aemonis filii Creontísque vxorem duxit.

Fuit enim Oedipus parricida, vt prædictũ fuerat ab oraculo, nã cùm Laius Thebanorum rex oraculum consuluisset, postquam regnum Thebanum illi fuit delatum post mortẽ Zethi & Amphionis, gerente in vtero Iocasta vxore, responsum est ab Apolline Delphico illum à filio interfectum iri, quod etiam accidit postea in via Schiste vocata in Phocide. Laius responso territus recens natum plantis pedum transfixis in monte Cithærone Platæidis terræ exponi iussit, quem Corinthus & ad Isthmum regio

aluit, ac triuium Phocidis ab ignaro filio paterno sanguine pro responso oraculi fuit pollutum. Significari hominis senescentis naturam per hæc pronuntiauit Oedipus, qui cùm baculo indiget vt sustineatur, aut cùm infans quatuor pedibus incedit, manibúsque vtitur pro pedibus. tunc maximè est inualidus. Cùm hæc Sphinx audiuisset, sese de loco præcipiti ac prærupto deiecit, atque Thebani omni periculo fuerunt liberati Diximus autem superiùs Oedipodem Laium patrem interemisse, quare Iocastæ nuptiæ & regnum proponebatur ænigma soluenti. Laius enim Thebarum rex, vt dictum fuit, ducta Iocasta Creontis Deum de prole percunctatus est, responsúmque tulit non sibi conferre habere filios, à quibus ipse trucidandus & domus esset euertenda. oblitus oraculi filium procreauit, & mox recordatus responsi infantem exposuit feris, cui pedes ferro transfixit, qui postea à tumore pedum dictus est Oedipus, cùm οἰδεῖν sit intumescere. Hunc familiares vti iussi fuerant non exposuerunt, ac donarunt vxori Polybi, quæ filios habere non potuerat. Post cùm adoleuisset Laius, consuluit Deum de filio exposito Oedipus cognitis insidiis sibi paratis percunctatus est oraculum de veris parentibus: hi obuii facti cùm essent in Phocide, Laius superbè de via excedere imperat, Oedipus iratus, nescius patrem, ipsum in pugna interemit: quod accidit quo tempore Sphinx nuper immissa erat in agrum Thebanum. Hæc de Sphinge fabulosè dicta sunt. Quod ad veritatem attinet, fertur Sphinx prædatrix fuisse, quæ iuxta Moaben locum, Phyceúmque montem rapinas exercuerit, atque ex insidiis erumpens ad hominum prætereuntium perniciem conuolauerit. In eo autem monte in insidiis consedit, donec Oedipus superata loci difficultate cum Corinthiorum exercitu illam superauerit, vt scripsit Strabo libro nono, & Phanodemus libro quinto rerum Atticarum. At idem Strabo memoriæ prodidit mare illud priùs, quod est apud Anthedonem, piraticis incursionibus Sphingem infestasse, deinde ad eas terrestres insidias & latrocinia se contulisse. Dicta est ænigmata indissolubilia propè viatoribus proponere, quia ob difficultatem locorum nemo illam vincere poterat ante Oedipodis exercitum, qui omnes illas occultas ambages & locorum difficultates superauit. Alii dicunt illam cùm latrocinia exerceret, ænigmata captiuis proponere solitam, quæ siquis soluisset, liber cum omnibus suis rebus dimittebatur. Ad huius autem crudelitatem & celeritatem exprimendam, varia diuersorum animalium membra attributa sunt. nam crudelitatem & rapinas significabant vngues leonis aut gryphi. Alæ sociorum prædonum erat celeritas. Atque cùm vnum esset corpus, variæ omnino formæ illi tribuebantur commistæ. Philochorus in libro de sacrificiis, Mineruæ consilio edoctum Oedipum inquit societate rapinæ simulata se ad Sphingem contulisse: atque nouis sem-

per

per sociis Oedipo se addentibus, denique illam cum magna suorum manu oppressisse. Eius Sphingis corpus cùm delatum fuisset Thebas asino impositum, Oedipus Rex à Thebanis declaratur, vtpote vir callidus & prudens ac bellicosus, quíque posset pro sua prudentia ciuitatem ab hostium iniuriis, si opus esset, defendere. Tum matrem nescius vxorem duxit. Atque tot sunt ea quæ de Sphinge tradita sunt ab antiquis. Ego nō solū historicas narrationes sub hac fabula cōtineri crediderim: nam id quidem ridiculum esset, simplices res gestas ita occultare, ne à quouis perciperentur, sempérque aliquo indigerent Oedipode. Sed istud fiebat, vt dictum est sæpius, quia fabulosæ narrationes vel ab iis cum suauitate imbibuntur, qui à nudis præceptis rectè viuendi audiendis abhorrerēt. Nam perceptis priùs fabulis non minore cum voluptate fortasse explicationes admittebantur, quàm perceptæ fuerunt ipsæ fabulæ. Quòd si quis meam sententiam requirat, ego censeo nullas fuisse alias vias iuuentuti faciliores ad philosophiā instituendæ, quàm vt fabulas diligenter priùs perciperent, deinde vt præcepta philosophica sub his occultata, aperirentur. Atq; per Sphingis fabulam id significatum fuisse ab antiquis sapientibus crediderim, suam fortunam æquo animo cuique esse ferēdam: quam tamen vel si quis ægerrimè ferat, omnino ferre necesse sit. Nam quid significant alæ? an non fortunæ inconstantiam? aut cur vngues in prædam flexæ illi tribuuntur? nonne quòd vndecunque libuerit omnia potest auferre? cur humana est facies? quia humanum est subiici calamitatibus & vicissitudinibus fortunæ. Leonina pars forti animo esse ferenda aduersa significat, quæ vel vi omnino sunt ferenda: si quis enim miserias prudenter sustinere nequiuerit, aut nisi se sapienter inter aduersa custodierit, ille ab ipsa Sphinge crudelissimè torquetur, & laniatur. Atque vt summatim dicam, nos monere per hanc fabulam sapientes voluerunt, aut prudentia & Mineruæ consilio fortunæ iniquitatem esse superandam: aut si minùs istud fecerimus, nos ab illa superari oportere. Nam quid agitur in superiore ænigmate? an non de humana imbecillitate, cùm nihil nascatur homine debilius aut calamitosius? atque de Sphinge satis, nunc de Nemesi dicamus.

De Nemesi. CAP. XIX.

VT autem non solùm in aduersis prudentia opus esse, sed etiā in felicibus successibus animi moderatione, demonstrarent antiqui, Nemesin Noctis & Oceani filiam, vt ait Pausanias in Achaicis, introduxerunt: quamuis alii plures esse Nemeses crediderint, easque coluerint. memoriæ prodidit Apollodorus libro tertio Bibliothecæ Iouem aliquando Nemesis desiderio exarsisse:

quæ,cùm eius concubitum vitaret,se in anserem dicitur mutasse: Iupiter verò in cygnum versus sic illam compressit. quæ cùm ouum postea peperisset,illud opilioni obuio dedit,vt Ledæ seruandum deferret. Id cùm in arca seruauisset Leda, dicitur Helena ex illo fuisse nata,quam Leda tanquam ex se genitam educauit: quæ cùm adoleuisset, omnésque reliquas mulieres forma corporis & oris elegātia antecelleret,hos procos & petitores habuit, vbi ad nubilem ætatem peruenisset: Antilochum,Agapenorem, Amphilochos duos,alterum Amphiarai,alterum Creati filium, Aiacem Oilei,Ascalaphum,alterum Aiacem Telamonis,Diomedem, Eurypylum,Elephenorem, Eumelum, Menelaum , Megetem,Mnestheum,Ialmenum,Leonteum, Machaonem, Polyxenum , Peneleum,Podalirium,Philoctetem,Protesilaum,Patroclum,Sthenelum,Vlyssem,Thalpium,Schedium,Polypætem,Teucrum. Inter quos ne nasceretur dissensio ob Helenam , si vni horum coniugi addiceretur, omnes iurare iussi sunt se illum defensurum ab iniuriis cæterorum cuicunque illa obuenisset; propter quam etiam raptam exortum est bellum Troianum. Fuit igitur Nemesis Noctis filia Adrastea etiam vocata, sed nō ab Adrastea nutrice Iouis dicta, neq; ab Adrasto illo profligato qui solus omni exercitu in bello Thebano amisso,euaserit: pro qua victoria Thebani Nemeseos Adrasteæ sacellum erexerunt. Neque ab Adrasto antiquo illo Rege, qui primus eius templum condidit, vt ait Antimachus poeta in his versibus:

ἔστι δέ τις Νέμεσις μεγάλη θεὸς, ἣ τάδε πάντα
πρὸς μακάρων ἔλαχεν. βωμὸν δέ οἱ εἵσατο πρῶτος
Ἄδρηστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο·
ἔνθα τετίμηταί τε, καὶ Ἀδρήστεια καλεῖται.

Est Dea,quam Nemesin dicunt: Dea magna poténsque,
Quæ bona cœlestum concessu cuncta Deorum
Possidet,huic primus sacratam condidit aram
Fluminis Æsapi gelidas Adrastus ad vndas.
Hic etenim culta est,atque Adrastea vocata.

Quam etiam opinionem habuit Callisthenes , sed multo melius ἀπὸ τοῦ δρασμοῦ, siue à fuga dicitur, cum litera priuante & impediente illam actionem, cùm nemo malus vindictam Dei possit effugere. Hanc Deam alatam sicuti Victoriam & Cupidinem finxerunt,cuius Phidiaca statua fuit apud Athenienses,vt ait Scepsius Demetrius, cuius in capite erat corona in ceruos incisa, cum victoriæ sigillis, quæ læua fraxinum gestabat, ac dextra phialam cum Aethiopibus cælatis: vt scripsit etiam Pausan. in rebus Atticis. hanc deam non solùm in ciuitates vniuersas, sed etiam in singulos viros plurimum habere autoritatis crediderunt antiqui , cùm ita scribat Diodorus:

Ἀδράστειά τε δῖα καὶ Ἰχναίη σε φυλάσσοι

παρθένος, ἡ πολλοὺς ψευσαμένη Νέμεσις.

Adrastea vtinam te seruet, quaeque fefelli
Mortales Nemesis saepius ipsa viros.

¶ Atque tot breuiter dicta sint de Nemesi: nunc quid per hæc significent antiqui explicemus. Cùm vellent demonstrare sapientes nihil vel optimo Deo gratius, vel hominum vitæ moderatione animi in vtraq; fortuna esse vtilius, multa vel marina vel terrestria pericula nobis per fabulas proposuerunt, quibus partim deterremur ab omni turpitudine, partim ad constātiā & patientiam & fortunæ mutationes æquo animo ferendas instrueremur. Cùm verò nonnulli miserias & infortunia quidem æquo animo ferant. at contrà felicibus rerum successibus nimis extollantur, Deam hanc finxerunt, cuius vnum id erat munus, vt ad deprimendam nimis elatorum animorum temeritatem Iouis nutu præsto esset: & ad omnes eos labefactandos, qui plus æquo felicitate aliqua vel honorum, vel imperii magnitudinis, vel insignium opum, vel rerum huiusmodi, facti essent superbi, conuolaret, vt declarant ea carmina Theæteti:

ἔζεσαν Ἀδρήστειαν ἀριστώδινες Ἀθῆναι,
δαίμον' ὑπερφιάλοις ἀντίπαλον μερόπων.

Misit Athenarum clara vrbs olim Adrasteam,
Vindex elatis est nimis illa viris.

Hæc igitur implacabilis aduersus temerarios homines Dea, credita est vna Barbaros profligasse & afflixisse ira commotā, qui Parium marmor in Marathonium agrum iam deportarant, vt ibi trophæum erigerent aduersus Athenienses, cuius opus omnino contemnebant: ex quo lapide Phidias Nemesin incidit, vt ait Paus. in Atticis, & vt patet ex his carminibus:

καί με λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τρόπαιον
στήσωνται νίκας· εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις.
ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα καὶ Ἑλλήνεσσι τρόπαιον
νίκας, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις.

Huc saxum Persæ traxerunt me, inde trophæum
Quò fierem: sed nunc facta fui Nemesis.
Erexit Græcis victoria parta trophæum,
In Persas belli facta fui Nemesis.

Hæc sæpius arrogantes & superbos duces cum omnibus copijs deleuit, hæc nimis superbas & externorum vires paruifacientes ciuitates funditus euertit. Quare qui sapienter vtramque fortunam ferre potest, illi nulla sunt negotia cum Nemesi: verùm cùm pauci sint sapientes, neque videant homines nihil non diuinitus fieri, ob inscientiam hominum è Nocte & Oceano nata esse fingitur; cùm Oceanus pater sit rerum omnium, vt diximus. Nam ex inscitia & rerum siue opulentiæ abundantia & temeritas & arrogantia & aliorum hominum contemptus nasci solet, ex quo

postmodo Dei vindicta oriatur necesse est, quoniam solum sapientem amat Deus. Nam diuinam potestatem ac iustitiam ipsam Dei, quæ condigna sceleratis supplicia præbeat, Nemesim esse sensit Arist. in libr. qui de Mundo inscribitur: Νέμεσιν μὲν, ἀπὸ τῆς ἑκάστῳ διανεμήσεως. Ἀδράστειαν δὲ, ἀναπόδραστον αἰτίαν οὖσαν κατὰ φύσιν. *Nemesim quidem appellant, quia singulis distribuat, vt Adrasteam, quòd pro vi natura nemo hanc causam aufugere valeat.* Huic coronam addiderunt quòd omnibus præsit. Ceruos habet, quia timidos reddit quos semel percusserit. Fraxinum tenet, quia bella ob temeritatem excitet. Habet victoriæ sigilla, quia semper vincere soleat. Habet phialam cum inclusis Aethiopibus, quia neque ad vltimas quidem Aethiopiæ partes & ad Oceanum profugisse confert, vbi Dei ira commota fuerit, cùm Nemesis in mare etiam & in vltimas orbis partes imperium habeat. quod cum ita sit, non possum non magnopere mirari, cur Pausaniæ diligentissimo rerum antiquarum inuestigatori non venerit in mentem, Aethiopes ea quam diximus de causa in phialam à Nemesi fuisse inclusos. Hanc iustitiæ filiam nonnulli putarunt, & pennas ob celeritatem addiderunt, & rotam & currum, & gubernaculum; quia per cuncta elementa labens non homines sed etiam elementa iustitia coniuncta teneat, ac seruet. Cùm verò plures Nemeses colerent Smyrnæi, plures rationes puniendorum impurorum hominum diuinitus mitti significarunt, pro varietate peccatorum & arrogãtiæ cuiusque. Atque de Nemesi satis; de Momo iam dicamus.

De Momo. CAP. XX.

MOMVS diligentissimus & perspicacissimus operum omnium contemplator ac reprehensor, & ipse Noctis filius, at Somno patre natus fuisse dicitur, vt tradidit Hesiodus in Theogonia. Fabulati sunt hunc Deum nihil quidem ipsum facere solitum, at cæterorum Deorum & hominum opera reprehendere: quippe cùm iudex etiam inter Deos Neptunum, Vulcanum, Mineruámque, de artificio contendentes, delectus, omnium opera reprehenderit. Nam cùm Neptunus taurum effinxisset, Minerua extruxisset domum, Vulcanus hominem formasset: nihil non reprehensione dignum inuenit. Cùm ad arbitrum enim eius certaminis ventũ esset, ille iudex singulorũ opus diligentissimè inspexit: atq; vt ait Lucianus in Nigrino: ἐκεῖνος ἐμέμφετο τῷ ταύρου τὸν δημιουργὸν ὅτι μὴ πρόσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τὰ κέρατα: *Deum scilicet tauri opificem carpebat, quia cornua ante oculos non præposuisset.* Vel naturam etiam ipsam accusabat Momus ille Aesopicus, vt ait Aristoteles lib. 3. de partibus animalium, quia potiùs capiti quàm armis cornua taurorum collocasset: nam si addita fuissent armis, cùm totum corpus in vulnera incubuisset, videbantur tauri multo maio-

to maiori vi percussuri. At in Dialogo de Hæresibus testatur idem Lucianus, hominem Vulcani fuisse reprehensum, quia prætermissum fuisset illud; quod maximè omnium erat necessarium: quod artifex scilicet non præuidisset quot doli clàm in clausis pectoribus pullularet. Nam multo laudabilius opus futurum videbatur, si fenestratũ pectus fuisset, vt sciri posset quid in animo quisque strueret, & num mentiretur, an verum diceret. Domum Mineruæ reprehendit, vt ait Polycharmus libro secundo rerum Lyciarum; quia non erat facta trusatilis, quæque posset facilè circumagi, si fortè malum haberet vicinum. Atque omnis Momi autoritas denique & licentia fuit in operibus laboribúsque alienis reprehendendis. Nam idcirco στύγιος μῶμος, Stygius Momus scilicet, vocatus est in Epigrammate quodam; quia omnibus & Diis & mortalibus esset odio. Hunc Deũ Noctis & Somni filium fuisse tradiderunt; quoniam imprudentis est ac desidis, & eius qui iudicare non possit, quòd humanum est peccare aliquando ac labi: cùm solus Deus perfectus planè sit, ac illius opera omnibus planè numeris absoluta. cùm semper aliquid hominum operib. desit. nam illi certè viri boni existimandi sunt, non qui prorsus integri inueniantur, cùm nemo is existat, sed qui propius accesserint ad bonitatem atque integritatem. Per hæc significare voluerunt antiqui, vt fabulosi figmenti sententiam explicem, nihil esse humanum, nullum neque malum facinus, quod omnino reprehẽsione maledicorum & inuidorum carere possit, cùm neque Deus quidem, qui ipse est naturæ fundamentum, optimus ac sapientissimus obtrectatoribus carere potuerit. Per hæc igitur significabant aut maledicorum & ociosorum nullam omnino viro bono habendam esse rationem, aut nihil gloriosum vel honorificum esse aggrediendum. Nam cùm illum miserrimum omnium esse iudicem, qui potiùs ad vulgi & imperitæ multitudinis opinionem quàm ad veram probitatis & integritatis rationem se accommodare studeat, iamdiu omnem vulgi loquacitatem & imprudentiam contemnendam esse decreui. Semper enim præclari, & sapientis hominis esse iudicaui, stultorum & improbissimorum calumnias magno animo posse paruifacere.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE, LIBER DECIMVS.

Quod omnia philosophorum dogmata sub fabulis continebantur.

MANIFESTVM esse ducimus ex iis quę hactenus explicata fuerunt, opt. ac sapientiss. Campeggi, omnia priscorum instituta tum ad cognitionem rerum naturalium, tum etiam ad rectorum morum rationem pertinentia, fuisse ab antiquis sub fabulosis integumentis occultata. Veruntamen non inutile fore arbitramur, si paucis complectamur ea quæ latiùs in superioribus libris fuerunt cōtenta:quippe cùm ita fuerint implicata dogmata sapientum sub fabulis, vt neque à mediocriter quidem eruditis facilè secerni possent. Nā illa,quæ Aristoteles,&,ante illum,diuinus Plato,de naturæ opificio tradiderunt, queque vel Empedocles,vel Parmenides,vel Pythagoras, in medium protulerant, aliique philosophi, aut quæ de moribus singulorum illa omnia fuisse patuit antiquarum fabularum artificum dogmata,è quibus tantum quisque hauserit,quantum sui ingenii ferret facultas. Significabant enim (vti dictum est) mundum à Deo fuisse creatum, cùmque consistere ex vniuersa materia:quare vnum esse mundum,at non plures:Tempus natum esse è cœli motu: Cœlos harmoniam musicam,dum mouentur, pro ratione magnitudinis corporum, efficere: Aetheris sempiternam materiam existere: Elementa esse corruptioni & mutationibus obnoxia secundum partes, cùm tamen tota moles ita creata sit à Deo,vt esse possit sempiterna.Hæc omnia anima mundi, siue vis diuina,à corruptione prę seruāt.Terram esse immobilem,cæteráque omnia perpetuis motibus agitari.Elementorum partes inter sese vicissim per calorem ętheris, ac per frigus corrumpi & gigni,omniúmq;horū frequētiores fieri circa terrā mutationes per fabulas innuebāt.Grādines & imbres & fulmina fieri, cæteráque quę sūt in sublimi,è vaporibus à sole in sublime elatis.Tū rursus è commistione elemētorum & corruptione diuersa gigni animalia:& plantas quorum omnium autor est Sol per moderatum calorem. Omnibus animalibus, & è multis principiis compositis semel

tis,semel esse moriendum, cùm omne compositum in sua principia solui denique necesse sit. Deinde ad explicandam naturam plantarum & frugum peruentum est. His esse vtiles dixerunt temporum vicissitudines: cùm per has modò vires resumere modò vberes fructus proferre soleant. Deinde animantium omnium generatio vel fit è corruptione, vel coniunctione maris & fœminæ. Vtrisque procreandis & educandis confert cœli clementia: nam ex illa temperie nascitur cupiditas procreandi. Deinde de mutationibus Lunæ ac viribus pertractarunt, cuius humor in plenilunio confert parturientibus, & incremento plantarum, & conseruandis animalibus, quæ nata sunt. Atque eiusdem facultatis autorem & principem Solem esse dixerunt, quem idcirco & medicæ artis peritum, & sanitatis ac pestilentiæ moderatorem putarunt. Nam cùm mediocritas, temperiésque caloris, & grauitas ac magnitudo per illum fiat, meritò hæc facultas illi tributa est. Postea demonstrarunt omnia diuina prouidentia gubernari, nihílque esse quod sine Dei auxilio diutius possit consistere. Solem esse Dei ministrum, per quē omnia fiunt & nascuntur: cùm is misceat elementa, è quorum cōmistionibus nascuntur omnia. Animas hominum esse immortales, quæ, postquam fuerint his corporibus exolutæ; pro suis meritis vel præmia, vel supplicia sortiātur. Deum adesse vbique hominibus quiduis facientibus. Nemini licere clàm esse scelerato. Solam innocentiam intrepidas animas mortuorum ad seuerissimorum iudicum præsentiam deducere. Atque vt summatim complectar, omnem Dei & naturæ diligentiam, quæ ad elementa, vel ad corpora ex his composita, vel ad simplex illud ac diuinum vocatum supernum corpus pertineret, per fabulas explicarunt. Atque eædem fabulæ non minùs ad informandos mores conferebant, cum significarent Deorum cultum & religionem à nemine posse impune negligi: omnia diuinæ prouidentiæ esse obnoxia, nihílque carere Dei præsentia. Deum fauere humanæ industriæ. Dæmones Dei nuntios nobis semper cōsulere, atque recta suggerere cōsilia. Sapientiam rem Deo gratissimam, maximéque à Deo diligi sapientem. Omnium scelerum grauissimam esse auaritiam, quæ omnia & humana & diuina iura cultúmque vel ipsius Dei pessundare consueuit: cùm nihil sit tam sanctum, quod non auaritia violare soleat. Neminem esse posse auarum, qui idem sit vir bonus. Omnibus necessariam esse sapientiā, sed principibus hominibus præsertim. Opum eximiam præstantiam neque vlli vtilem esse, neque necessariam: cùm breuis sit omnibus fruitio illorum, quæ diuturnis laboribus comparaueris. Omnem eximiam opulentiam deuitandam, vt insidiis plenam. Iustissimas esse opes, quæ ex agrorum cultu proueniunt. Naturam paucis esse contentam. Fatuos esse, qui plura quàm opus habeāt, per aliorum iniurias & assiduos

labores sibi parare contendant. Nullam esse opum, honorum, libidinum, rerúmque huiusmodi satietatem. Ab omni ambitione abstinendum, cùm honores qui vel imperitis, vel immeritis deferuntur, & ipsis & iis qui detulerunt, aliquando fiant calamitosi. Nihil esse à Deo petendum proprium, nisi quod videatur illi nobis conferre. Omnium mortalium statum esse incõstantissimum. Neminem impurum posse Dei vltionem deuitare. Legem esse hominum Reginam. Beluarum esse armis, at hominum ratione disceptare. Nemini scelerato confidere oportere. Principum gratiam nulli impuro esse firmam diutius. Qui semel à recto desciuerit, legésque contemnere didicerit, is postea fit ad omne improbitatis genus propensus. Si quis voluptatum imperium semel æquo animo patiatur, illum postea variarum beluarum ac ferarum formam induere. Neminem posse satis sibi à voluptatibus temperare, nisi diuinam opem implorauerit, & ab illa adiuuetur: quare temperans putandus est Dei amicus. Opus esse eximia quadam sapientia, vbi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, vt inde pedẽ retrahere possit. Animę partes esse duas, hanc rationi parentẽ, illã minimè audientẽ rationem: oporteréq; meliorem deteriori imperare. Omnis probitatis esse fundamentum religionem: omnémque beneficentiam esse Deo gratam. Vitam mortalium esse quàm plurimis difficultatibus circumuentam, è quibus nisi Dei ope nemo satis sapienter se expedire poterit. Filius ad probitatem vel improbitatem esse acutissimum calcar domestica maiorum exempla. Ebrietatem corpus & animum inutilem facere rebus omnibus: multáque indecora immoderatum vini vsum sequi solere. Iræ vim plurimum obesse rebus omnibus, nisi moderatio illi adhibeatur: superbiámque & pertinaciam & inuidiam debere rationi & recto consilio obtemperare. Omnem arrogantiam & temeritatem diuinæ naturæ maximè esse aduersariam, quæ tandem à Deo deprimitur. Ambitionem maximè animos mortalium infestare. Mortalium superbia & crudelitate Dei iram concitari. Omnibus vitiis annexum esse condignum supplicium, neque vllam esse nobilitatem, aut vires, aut diuitias, aut potentiam, quæ possit dignæ pœnæ sceleratum hominem subtrahere: quippe cùm vel debilis fortissimum hominem iniquum sæpe profligarit. Animas esse immortales, quæ diutissimè possint pœnas dare illorum scelerum, quorum perbreuem voluptatem experiuerint. Omnibus esse moriendum, cùm somnus nos mortales esse ob quandam mortis similitudinem moneat. Omnes post mortem esse iudicandos. Innocentiam esse optimum viaticum omnibus animabus mortuorum ad summi Dei præsentiam. Ita viuendum esse vt recordatio vitæ præteritæ possit nos in morte consolari, at non terrores iniicere. Tortores fore qui commissa peccata nos fateri cogant post mortem. Omnia peccata vel esse medicabilia, vel minimè. Singulis

animabus pro magnitudine peccatorum magnitudinem supplíciorum esse paratam. Non esse curandum qu.d de nobis dicant homines, sed quod æquum esse videatur, faciendum: cùm nemo prorsus ex omnibus mortalibus omni ex parte irreprehensibilis existit. Ego sanè, cùm ista fuerint dogmata sub fabulis antiquorum contenta, illos qui postea philosophi nominati sunt, philosophandi initia ab ipsis fabulis cepisse contenderim: neque aliud fuisse philosophiam, quàm fabularum sensa ab inuolucris exuuiísque fabularum explicata. Nam cùm ab AEgyptiis vniuersa propè philosophia in Græciam primùm fuisset deportata, quid prohibet illam per fabulas apud Græcos fuisse per manus traditam? Cùm enim inuestigare philosophiam à principio AEgyptii sacerdotes priscis illis temporibus cœpissent, rerúmque sacrarum cognitionem illi niterentur apud se retinere, ne traderetur in vulgus: dederunt operam vt aliquas notas inuenirent, sub quib. sapientiæ præcepta, & arcana mysteria sacrorum continerentur. quas hieroglyphicas nominarunt. Sunt enim ἱερὰ sacra: at γλύφω, sculpo. Illud verò admirabile fuit in Græcorum fabulis, quòd earum nonnullæ historicam & physicam & ethicam narrationem admittunt, cùm alię naturalem tantùm, alię moralem solam contineant. Atque non in nonnullis omnes has explicationes proponemus, in aliis vel moralem tantùm, vel naturalem, cùm facile esse vnicuique censeamus hæc omnia pro iudicio colligere. atque primùm de Ioue incipiamus.

De Ioue historicè.

HIC Deus habitus fuit, postquam pulso patre de regno ipse imperium suscepit, quia reges antiquitus pro Diis colebātur, quòd inuēta multorum sibi arrogauit, quòd humanioris vitę autor extitit, quòd omnia diuina prouidentia gubernari prior demonstrauit, quōd homines ad cultum Deorum erexit.

At Physicè.

Idem modò aer, modò æther creditus est, modò Sol, modò fatum, modò cœlum, modò mundi anima: quæ vbi agit in corpora cœlestia, Iupiter Olympius dicta est: vbi in vires subterraneas, Iupiter Stygius: vbi in mari, Neptunus. At castratio Saturni vnum tantùm esse mundum & vnum tempus significat neque posse plures procreari. Parentes Iouis Deum denique cuncta genuisse & procreasse significant, cuius affines sunt elementa. Deinde significatur illorum mutua generatio & corruptio secundum partes, cùm tota moles sit sempiterna, corporáque cœlestia minimè corrumpantur, frequentiórque fiat circa terram mutatio. Tum è motibus cœlorum confici harmoniam innuebant. Elementa rursus neque mares sunt, neque fœminæ, cùm tamen vtrorúmque fungantur officio. Omnis autem vis temporis expellitur è regno Iouis, quia post creata à Deo corpora naturalia in

elementa sæuitum est tantum à Saturno siue tempore, quòd eius vires extra primum cœlestéque corpus reiectæ sint. atque sub fabulosis de Ioue narrationibus ista rerum physicarum dogmata continentur.

Quæ Ethicè.

In eadem fabula demonstratur omnem diuitiarum amplitudinem, omnémque opulentiam esse inuidiosam & insidiis plenam: cùm per fraudes etiam & insidias soleat comparari. omne enim diuitiarum immodicarum desiderium æquitatis & religionis cultũ, & humanitatis iura facilè prosternit: cùm tranquillitas animi, & honor, & multorum reuerentia probitatis sint comites. Deinde demonstratur quòd principis sapientiam & integritatem omnium rerum bonarum vbertas, ac felicitas demum consequitur. Auaritia postea in omnia penetrare dicitur, eáque esse scelerum omnium fundamentum, neque quidquam magis formidandum illa esse viro bono, cùm vix vllus locus auaritiæ sit clausus. Post hæc demonstratur quòd is qui deditus fuerit libidini, facilè in omnes brutorum formas mutatur, & ad turpissima quæque prolabitur. Patet igitur quòd neque nimio diuitiarum desiderio teneri conuenit viro bono, & quòd præsentibus vti sapienter oportet, & quòd sapientia felicitatis est fundamentum, & quòd omnis turpitudo fugienda est viro bono: quæ omnia per Iouis figmenta significabant.

De Saturno historicè.

Cultus fuit Saturnus vt Deus de multis benemeritus, quòd cùm in Italiam venisset ad Ianum, & illum & populos Italiæ primus politioris vitæ rationem docuerit, & nummos imprimere inuenerit, & agrorum cultum, & Italos primus plantationes, insitiones, & educationes arborum, frugiferarúmque plantarum culturam docuerit. Qui cùm esset sapientissimus, ob eius æquitatem & sapientiam dicitur ætas aurea sub illo fuisse, & vberrima terræ feracitas, & summa omnium concordia. Non enim legendis, quæ iusta essent, exercebantur homines sub eius imperio, sed potiùs agendis: cùm lex & æquitas foret necessariò in animis omnium impressa: Tunc igitur viri boni sine calamitatibus, sine curis, sine ægritudine propter temperantiam viuebant, per iucundissimam senectutem, quam maximè omnium infestat præteritorum peccatorum memoriæ.

At Physicè.

Saturni parentes declarant illum esse tempus, quod natum est ex astrorum cœlíque agitatione. Hic partes genitales patri abscidit, quia vnus est æther, vnus mundus, vnum tempus, quod cursum cœli metiatur. Pactiones cum Titane siue Sole ita factæ sunt, vt quæ tempore nascerentur, postea omnia interirent: sic enim & elementorum, & procreatorum ex illis corporum generatio & corru-

corrũptio indicatur, cùm nihil nasci possit nisi ex corruptioni ob noxiis principiis: atque hæc sine tẽpore confici non possunt. Cùm verò res absumantur per tempus, & rursus aliæ in absumptarum locum sufficiantur, Saturnũ filios edixisse finxerunt, & rursus vomuisse. qui deiectus de regno idcirco fuit, quòd ætheris natura credita sit immunis ab omni corruptione, cùm non sentiat vim temporis, quod inferius extra suum regnum detrusit. Sic igitur corrumpi, vti dicebam, significabant elementa, vt ex iis composita, quinta vocata οὐσία sit suapte natura sempiterna. Locus elementorum vocatus fuit tartarus, quasi ἀπὸ τῆς ταραχῶν, à perturbationibus scilicet, quibus est plenus. Iupiter fratres à paterna voracitate liberauit, quia elementorum materia secundum totum sit sempiterna. Atque hæc dogmata sub hac fabula ad philosophiam spectantia occultabantur.

Nunc Ethicè dicamus.

Fuit Saturnus à filio de regno deiectus, quia nullæ sunt opes eximiæ sine maximis periculis & animi perturbationibus: atque omnis iniquitatis denique vindex est Deus. Non offendendos esse parentes postea significabant, cùm Iupiter paternam crudelitatem sit imitatus: quia paternæ vel iniquitatis vel probitatis exempla domestica filii plerunque sequuntur. Sic enim vitandam opum eximiam præstantiam, vt neque tutam, neque naturæ necessariam, & ob omni iniuria abstinendum, significabant.

Physicè è Cœlo.

Cœlus terræ filius ob mundi procreationem dictus est, quia natus putetur ex informi materia. Hic exectus fuit à Saturno, per quod demonstrabatur quòd vnus est æther, neque vllum tempus patietur alterum æthera produci: ac neque alterum tempus è motu cœli gignetur. Mundum igitur vnum tantùm esse per hęc quę dicta sunt, significabant non minùs quàm philosophi demonstrare postea apertioribus rationibus conati sunt.

E Iunone Physicè.

Iuno fuit Saturni filia, quia priùs cœlum ab opifice Deo factum est: deinde ex eius cursu natum est tempus, ex illo continuò æther, deinde elementa, quorum supremus est præter Iouem, aer, Iuno scilicet omnis humanæ vitæ moderatrix: per quem Imbres & grandines concitantur. Ex aere incalescente nascuntur animalia & plantæ. pro cuius temperie mores plerunque imbibimus. Cùm verò ex aqua proximè aer gignatur, nutrita dicitur fuisse ab Oceano & Thetide. Cùm in aera vis ætheris ad animalium procreationem agat, vxor est Iouis; cum vertatur in ignem, Vulcanum fertur peperisse. Cùm aeris benignitas rebus omnibus nascentibus conferat, coniugiis fuit præfecta. Sic igitur significabãt antiqui aeris locum, & vires & actiones, & è quibus nascatur, in quod elemẽtum proximè vertatur, quod in ipsum agat, ipsúmque

aera plurimum conferre ad mores singulorum, & ad rerum omnium ortum.

De Hebe Physicè.

Hebe igitur meritò nata esse dicitur è Iunone, quia omnia cum aeris tēperie pubescunt. Hæc ideò, soror est Martis, quia propter fertilitatem regionum, vbertatémque & opulentiam prouinciarum bella plerunque nascuntur: cùm nemo propè de loco sterili dimicare soleat. Atque hæc de aeris vi & actione.

At Ethicè.

Fuit illa remota à poculis ministrandis Ioui, quia gratia principum est inconstantissima, omniq. vel minima de causa aliquando amittitur, quibus haud idem semper, sed aliud aliis temporibus placet, ac pulchrum apparet. Id enim per Hebes res gestas significare volebant.

De Vulcano Physicè.

Vulcanus verò ex aere natus dicitur, quia extenuatus aer conuertitur in ignem, atque sic mutuas elementorum mutationes per huius fabulam significabant. Cùm verò ignis esset in materia, deformis esse dicebatur & impurus, quare deiectus est à Iunone, & à Thetide nymphísque marinis exceptus educandus: ex iis enim natura fulminis, & cœlestium ignium, qui fiunt in nubibus, procreatur. Atque dictus est fulmina Ioui fabricasse, quia vapor ille, è quo elidūtur fulmina, per calorem extollitur & gignitur. Sic enim meteorologica par hanc fabulam docebant. Idem cùm Mineruam cuperet, semē in terrā deiecit, quia non purus, at turbulentus in materia calor rerum omnium ortum adiuuat.

At nunc Ethicè.

Vulcanus ligauit Martem ac Venerem in rete, nempe claudus celerem, & inualidus fortissimum bellorum Deum: quia nullæ vires iniquum hominem possunt à iustà vindicta Dei protegere. Quare per hæc etiam homines hortabantur ad integritatem & ad innocentiam, & ab omni turpitudine reuocabant.

De Marte Physicè.

Martem nonnulli Solem esse voluerunt, qui cum Venere coniūctus, superueniente Vulcano præcipuè, nihil procreat per hæc & vitam & ortum animalium in qualitatum elementorúmque symmetria consistere demonstrarunt: quippe cùm per Martem litigium, per Venerem amicitiam significarent, per Vulcanum exuperantem aliquam qualitatem. Nihil enim ex vna tantùm qualitate elementorum nascitur, neque ex similibus, sed ex his temperatis & modicè inter se permistis.

At Ethicè.

Mars nascitur è Iunone opulentiæ Dea, quòd ex opibus omnis est contentio, cùm aliquando causæ aliæ iniuriarum palàm à principibus fingantur. Nutritus fuit apud barbaras nationes à The-

Thereo nutrice,quę feritas est,quia beluarum magis quàm hominum proprium sit armis dimicare, quæ sibi inuicem ratione persuadere non possunt: cùm lex hominum regina sola esse debeat, quòd honorificentissimum telum sit innocentia & æquitas.

De Neptuno Physicè.

Neptunus Iouis frater elementum aquæ creditus est. At aliquando tamen vis diuina per aquam diffusa, quæ totam molem à corruptione præseruat: quam animam mundi nonnulli vocarunt. Sic enim non modò mutuam elementorum inter se mutationem,& ex his generationem animalium significabant, sed etiam omnia diuina prouidentia gubernari, & Deum ipsum esse rerum omnium semper & vbique artificem. Hæc vis diuina in æthere Iupiter,in aqua Neptunus,in aere Iuno dicitur. Huius Dei educatio facillimum esse ad motus aquarum elementum indicat, ac maris perturbationem, quod etiam testatur id victimarum genus.

At nunc Ethicè.

Enimuerò cùm omnia fiant diuina prouidentia,nos admonuerūt antiqui per preces Thesei, quibus mortē Hippolyti à Neptuno impetrauit,nihil propriū à Diis esse optādum,sed quæ conferant tantùm:cùm multi sibi calamitosa sępius postulauerint.Cùm pulsus sit de cœlo, & Laomedonti seruire coactus sit, fortunæ inconstantiam proponebant ante oculos, cùm nullus sit tam sublimis ac felix status viri improbi, qui non possit facilè labefactari. Postea multas calamitates Neptunus Laomedonti immisit ob neglectam religionem,quare significatur Dei cultum sine maximis calamitatibus non posse prætermitti. Quis enim omnium bonorum autorem Deum omniúmque parentem neglexerit, ac non meritò in omnes calamitates prolabetur? qui verò probè sanctéque vixerit, & Deum piè coluerit,hic vnus placatum Deum in omne tempus habere poterit. Hæ fuerunt legitimæ harum fabularum sententiæ.

De Plutone.

Pluto patre Saturno, Iouis, Neptunísque & Iunonis frater, & ipse natus est, post cœlum nimirum ab ipso mundi opifice Deo vnà cum cæteris elementis creatus,Hic terra esse creditur & omnium diuitiarum Deus, cuius pax alumna, quòd omnium vbertas è terra proueniat, quā pax alit.Hic idcirco mortuorum est Deus, quòd omnia quæ moriuntur in sua principia soluantur, atque in terram manifestius.Sic ostendebantur in ea solui vnum quodque corpus,quibus à natura compositum fuit. Quòd autem Pluto terra sit,declarat Proserpinæ fabula:quam rapuit illa de causa Pluto sub terram, quia radices primùm plantarum inferius, deinde superius excrescūt: sic modò apud Plutonem, modò apud Iouem est Proserpina.

At Ethicè.

Per hæc ipsa figmenta rursus ad vitæ tranquillitatem nos hortabantur: quòd breuis sit diuitiarum fruitio, cùm diuturnis laboribus comparentur. Tum demonstrabant illi opus esse nullam turpitudinem, nullúmque dedecus vereri, qui diues esse cupiat, quod idem est atque esse sceleratum. Nam qui equi Plutonem vehebant? Alastor perniciosus, Orpheus obscurus, Nyctæus nocturnus, Aethon ardens: quòd crudelitas, & omnis æquitatis obliuio, & recti inscitia diuitiarum desiderium consequuntur, à quibus vehitur.

De Pluto.

Cùm verò animus hominum neque possit quiescere, neq; vtiliter id facere possit: per Pluti inuentionem homines ad agriculturas studium adhortabantur, cùm dicerent Plutum esse Cereris filium, diuitias terræ scilicet, cùm opes iustissimæ è terra nascerẽtur. cæcus fuisse fingebatur, cùm diuitias hominibus nullo delectu impertiret, quia occulta sunt Dei consilia, quæ nemo prorsus humano ingenio potest vel debet inuestigare, sed sua fortuna esse contentus. At verò ne quid temerè fieri & sine diuina prouidentia putaretur, maluerunt Deum vel cæcum introducere, quàm aliquod facinus Deo omnino teste carere.

De Fluminibus inferorum.

Enimuerò vt pateret, non in vita solùm plurimum conferre integritatem & innocentiam ad beatè tranquilléque viuendum, sed etiam morientibus gratissimum esse viaticum vitæ præclarè transactæ recordationem, terrores & pericula mortuis complura esse tradiderunt, & monstra apud inferos parata, quibus mortui pro magnitudine scelerum torquendi traderentur. Deferebat sceleratos Acherontis fluuii vnda cum strepitu: quia conscientia, rerúmque turpiter aut crudeliter gestarum memoria sub mortem animum magnopere infestat. Sic igitur significare voluerũt ita vitam nostram oportere componere, vt recordatio præteriti temporis quam maximè in morte animos nostros ob innocẽtiam & integritatem consoletur, & nos intrepidos ad vel seuerissimorum iudicum præsentiam perducat. At qui fuerit sceleratus & improbus, ille querulus lamẽtationibus & curis plenus flumina quæ sunt apud inferos traiicit, quæ suis locis fuerunt commemorata. Sunt enim curæ sub mortis tempus animum infestãtes sub harũ fabularum figmentis expressæ ad deterrendum à flagitiis. At vbi mortui ad illa flumina peruenerint, si qua anima illegitimè descenderit, neque iusta consecuta sit, ibi errare diu permittitur antequam traiiciatur: quæcunque verò capta fuerit commissorum peccatorum pœnitentia, omnémque spem in clementia Dei collocarit, hæc à Charonte traiicitur. Quibus rebus significare voluerunt, nos viros bonos pro viribus esse oportere, cum probi-

tatis

tatis comes ſit vbique lætitia & fidentia: quod vbi vires mortaliũ attingere non poſſunt, diuina clementia nihilominus nobis non deerit.

De Cerbero Phyſicè.

Vbi ad inferos animæ deſcenderint, excipiuntur ab horrendo Cerbero cum lætitia. qui poſtea volentes exire deterret. hoc nihil aliud quàm natura eſt rerum, quæ gaudet ortu ſingulorum, cùm grauiter ferat interitum. Per hęc immortalitatem animarum antiqui oſtendebant: nam animas ſemper fuiſſe putarunt Pythagorici, quæ de cœlo in hæc corpora, tanquam ad inferos deducerentur: quibus blandiebatur aduentantibus natura, at contra adituras ſuperos reclamat.

At verò Ethicè.

Cerberus eſt auaritia & cupiditas diuitiarum, quæ aduenietibus opibus blanditur, ſumptibus verò vel neceſſariis triſtatur. Capita complura ſunt Cerberi, cùm multa ſcelera ex vno auaritiæ fonte naſcantur. neque vllus eſſe poteſt auarus vnò tempore & vir bonus, cùm inter auaritiam & probitatem magna ſemper ſit contentio.

De Parcis.

At verò Parcas crediderunt antiqui Deas eſſe potentiſſimas quoniam omnia quæ naſcerentur, vel fierent, ſita eſſent ſub harum poteſtate: quas Iouis & Themidis filias putarunt, quoniam vel ſingulis animabus Deus pro prioris vitæ meritis corpora & fortunam traderet, vt ſentiebant Pythagorici, vel quia ſingulis pro dignitate diuina ſapientia præmia vel pœnas impartiret: cuiuſce diuiſionis cùm cauſam priſci ignorarent, omnia fato vel à Parcis gubernari crediderunt: quare ſapientiores omnia diuina prouidentia gubernari per ignotas hominibus cauſas demonſtrantes, ea de Parcis tradiderunt.

De Iudicibus inferorum.

Neque verò in hac vita ſolùm, ſed etiam poſt mortem ſingulos à Deo pro dignitate vel bona vel mala obtinere, atque nihil omnino ſine Dei cura perfici, oſtendentes iudices apud inferos poſt mortem ſtatuerunt, qui ſingulorum peccata diligentiſſimè iudicarent, neque enim conueniebat vt animæ vel in corpora pro meritis mitterentur, vel poſt mortem præmia conſequerentur, niſi fuiſſent priùs iudicatæ: quare huic iudicio tres præfecti ſunt. qui quoniam omnia ſcelera vel ſanabilia erant, vel inſanabilia: ſanabiles quidem animas in certum locum, donec maculæ contractæ ex humanis ſordibus expurgarentur, deduci iubebant: quæ verò immedicabilia vlcera ex humanarum rerum contagione contraxiſſent, illæ in profundiſſimum tartarum deiiciebantur: at quæ piè ſanctéque vixiſſet per ſummam innocentiam, quæque ab omni ſorde humana procul abeſſe forent iudicatæ, illæ in loca

tum ob fertilitatem rerum omnium, tum ob temperiem cœli perpetuam suauissima deducebantur. His igitur rebus antiqui nos hortabantur ad probitatem, quoniam si quis dum viuit pœnas suorum scelerum deuitauerit, at certè post mortem supplicium deuitare non poterit.

De Eumenidibus.

Verùm ne quis sua flagitia se occultaturum esse speraret, additæ sunt ministræ & tortores his iudicibus acres & formidabiles furiæ, quas nonnulli Erinnyas appellant: quas conscientię stimulos esse diximus, cùm ex iis parentibus, quibus traditum est, natæ dicantur. Nullus enim grauior est tortor, aut magis infestus testis, quàm sit sua cuiusque sententia. Atque vt summatim dicam, per hæc significare voluerunt antiqui, soli viro bono omnia esse tuta, solámque integritatem & innocentiam homines intrepidos ad omnes fortunæ mutationes perducere: quippe cùm vel hæc, vel non valde his dissimilia, impuris hominibus sint expectanda.

De Tartaro.

Animæ igitur sceleratorum multis grauissimísque vitiis contaminatæ per hos tortores à iudicibus cognitæ, prædictis furiis in tartarum deducendæ tradebantur: cùm is locus esset pœnarũ luce omnino carens, multísque plenus perturbationibus, vnde nõ dabatur ampliùs reditus. quæ quidem præcepta fabularum, nihil propè dissentiunt à veris Christianæ religionis institutis: nisi quòd illi sub fabulosis hæc occultarunt, quæ nos habemus aperta & manifesta.

De Hecate.

Cùm vellent autem demonstrare omnibus necessariò esse moriendum, neque posse quenquam Dei voluntatem effugere. aut ab eo statutum diem præterire, Hecaten Iouis filiam & Asteriæ finxerunt esse: quæ credebatur vis esse per astra descendens & occultè agens diuinitus in corpora hæc inferiora, ab iis qui Iouem omnia regere putarunt, & omnibus moderari, vnde omnia proficiscerētur. quamuis alii fatorum cuiusque esse ordinem ac vim existimarent, quæ diuinitus in corpora mortalia funderetur, quam, cùm nulli esset cognita, Noctis filiam crediderunt.

De Somno.

Enimuero ne obliuisceremur somnum morti esse similimum, atque omnia quæ dormiunt interire etiam aliquando solere, Sõnum Deum esse antiqui tradiderunt Mortis fratrem: atq; somnus ille suauissimus dicitur, qui morti sit perquam similis. non enim solùm ad recuperandas vires à Deo hunc datum esse animalibus dixerunt sapientes, sed etiam vt admoneremur quotidie quòd mortuorum sumus imagines.

De

De Proserpina.

Ad explicandum verò seminum plantarúmque omnium naturā Proserpinæ figmenta antiqui introduxerunt: quæ sex menses esset sub terra, & totidem supra terram. Sic enim diffundi virtutem plantarum sex menses in ramos ob frigus subterraneum significabant, cùm ab Hyemis frigore superiore & circumstante virtus earundem plantarum intra terram includatur. nam sic natura suas vires omnibus animalibus, naturalibúsque corporibus impertit, vt alternè exerceant; quippe cùm dies etiam negotiis agēdis, nox quietis causa concessa sit.

De Luna.

Lunæ naturam præterea virésque explicantes illā filiam Hyperionis siue Solis dixerunt, quia cùm corpus sit diaphanes, tanquam speculum lumen à sole acceptum rursus in terras ad nos transfundit. atque eadem de causa Solis soror etiam dicta est. Per currum celeritatem motus proprii indicarunt ad exprimendam naturam, quia semper vel maior vel minor quotidie fieret. variorum colorum vestes illi tribuerunt ad explicandas vires. Hanc eandem marem & fœminam dixerunt. quia, vt fœmina, humorem præbeat vtilem animantium nutrimento, atque eadem calorem vnà sensim infundat, qui plurimum conferat ad incrementum: nam sine hoc ipso calore inutilis eius opera esset omnino putanda. vt autem quantum possit manifestum fiat, argumēto sunt ea quæ pertinent ad partus prægnantium animalium, quæ vim Lunæ perspicuè sentiūt: quare Lucina etiam dicta est, quòd in lucem animalia educat. Hæc eadem corruptioni etiam plurimum confert, quare maximè in diebus Lunæ criticis periclitantur grauiter ægrotantes.

De Diana.

Diana & Phœbus Latonę ac Iouis filii creduntur, per quam fabulam significare mundi ortum voluerunt. nam cùm informis esset priùs in vnam molem confusa mundi materia, quia omnia obscura essēt & laterent, tenebræ illæ Latona vocatæ sunt. Phœbum & Lunam Iupiter euocauit ex his tenebris spiritus domini scilicet, cùm dixisset, Fiat lux: cuius lucis autor est Phœbus & Diana. sic igitur mundi creationem à luce incepisse antiqui significabant. sed de his latiùs postea suo loco dicemus.

De Campis Elysiis.

Sed quoniam explicata sunt supplicia quæ grauissima & sempiterna consceleratis hominibus ab antiquis post mortem proponebantur, vt deterrerentur ab omnibus sceleribus, & ab omni turpitudine, videtur esse necessarium vt quæ præmia viris bonis, quibus allicerentur ad probitatem, fuerint ab iisdem proposita, perquiramus. Erant igitur iis insulæ duæ concessæ, ad quas lenes & odoriferi venti, tanquā per incredibilem florum copiā pertrā-

fissent,suauiter spirabant:solum pingue, quod omnia sine humana diligentia facilè produceret: locus multis semper florum fructuúmque suauium generibus abundabat,& plantis domesticis vbique vestiebatur. vineæ singulis mensibus fructum ferebant. aer sincerus & temperatus,qui nullā temporum patiebatur mutationem.nam omnes maligni venti vel prorsus hinc exulabant,vel si peruenirent,priùs per inania loca defatigabantur, omnémq; inclementiam exuebant, quam loca illa attingerent. placidissimi imbres hic à Zephyris vel ab Argeste excitabantur, cùm plerunque tamen terra ob suam naturæ bonitatem imbribus non egeret.Ibi erat suauissimarum tantum auicularum genus,quę dulces concentus musicæ symphoniæ non dissimiles passim per totum anni tempus exercerent, ibi cantilenæ erant mirificæ suauitatis, chorósque ducebant virgines cum pueris pulcherrimæ, quibus accinebant cum musicis instrumentis peritissimi cantores.Epulæ ibi nascebantur saluberrimæ,nulla sentiebatur ibi senectus,nulla ægritudo,nulla mentis perturbatio.non auri,non diuitiarum cupiditas,non honorum animos beatarum animarum infestabat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam vel maximis imperiis anteferendam existimabant. Hic vnusquisque iisdem studiis exercebatur,quæ viuenti gratissima extitissent.

De Lethe fluuio.

Enimuero quia putabant antiqui philosophi animas hominum esse immortales ac sempiternas,quæ fuit Pythagoræ opinio,& aliorum quorundam, has crediderunt pro singulorum meritis, & pro rebus in priore vita gestis semper in noua corpora denuò transmitti: atque hoc ipsum ad inferos mitti esse putabant, in noua corpora redire.At enim non facilè adduci poterant animæ, quæ graues molestias & miserias humanas semel expertæ fuerāt, vt rursus in hæc corpora redirent, nisi aliquam rationem excogitassent, quæ fierent omnium pristinorum incommodorum immemores:idcirco Lethen fluuiū ex ea aqua fluere dixerunt, vt semel epota rerum omnium memoriam omnino obliteraret.Sed enim fluuius ille vbi sit,dubitari posset,quoniam alii apud inferos esse dixerunt,cùm Pythagoras tamen è cœlo descendere animas existimauerit.ego sanè censeo in circulo Lunæ fuisse Lethen collocatam, cùm satis aptæ obliuioni vires eius appareant. quippe cùm Cancrum cœleste signum portam putauerint,per quam animæ hominum ascendant ac descendant, cùm per Capricornum istud ipsum à Diis fieri creditum sit.

De Penatibus.

Vt autem manifestum fieret omnibus, nihil esse quod diuina prouidentia non gubernetur, nostráque omnia semper diuino consilio protegi, cùm Dei præsentia nullo in loco carere possimus,non solùm Lucinam parturientibus mulieribus statim adesse

finxerunt,

finxerunt, quæ illas à doloribus solueret, sed statim nati infantes proprios habere dæmonas continuò crediti sunt, quorum auxilio per totam vitam fruerentur. hæc opinio ab illa prisca antiquorum ad nostram vsque ætatem perdurauit: nunc hos nuntios Dei nominant: physici verò Iouem, Iunonem, Mineruam, Vestam hos esse dixerunt, vires elementorum scilicet, cùm illis nati continuò perfruamur: atque hos Deos ęthera medium, aera imum, & terram, & summam ætheris partem, quæ vis est diuinæ intelligentiæ, quam Mineruam nominarunt. Hæc enim nomina domorum priuatarum, & singulorum in iis habitantium, & vniuersarum ciuitatum curam habere putabantur. Alii Apollinem ac Neptunum Penates solos putantes in idem reciderunt: calorem, tanquam principium à quo fieret, opus naturæ, & humorum ex quo fieret, principia ponentes atque eadem de Laribus dicta sint.

De Genio.

Creditus autem fuit Genius dæmon, nō quidem is, per quem viueremus, aut cuius auxilio vbique frueremur, sed is, qui nobis sem per bona consilia suggereret, & quem haberemus in tota vita nostra consultorem. Sed cùm multa alia quoque Genium proprium, vt plantæ & animalia, quæ non egent consilio, habere dicantur videtur; probabilior illorum sententia qui occultam vim planetarum, quæ ad omnia hæc pertineret, Genium vocatam fuisse putarunt: quare omnia humana & cœlesti vi occultè gubernari, & nihil diuina virtute vacare, tradiderunt.

De Pallade.

Vt verò demonstrarent antiqui non sola vi cœlesti mortalium res gubernari, sed etiam prudentiæ hominum aliquid loci relictum esse, cùm Deus diligentes & prudentes semper adiuuet, tum sapientiam rem Deo gratissimam esse dixerunt; cùm Deus magnopere diligat sapientem. ad hoc autem exprimendum illam Iouis filiam esse dixerunt sine matre, cùm solus Deus verè sit sapiens, alii verò similitudine quadam. Vt pateret quanta vis esset sapientiæ, illam armatam natam esse finxerunt, cùm sapiens nullas neque fortunæ iniurias, neque humanam iniquitatem magni faciat, sed omnia consilio & patientia superet, omnémque suam spem in Deo collocarit. & quoniam initium sapientiæ est timor Domini: hāc dixerunt antiqui profligauisse impios gigantes, qui neglecto Deorum immortalium cultu in Iouem insurgerę conati sunt. omnis enim sapientia humana, quæ diffideat à diuina voluntate, inanis est & contemnenda, cùm solus vir bonus & amicus Dei sit sapiens.

De Prometheo.

Enimuero vt demonstrarent omnem humanam prudentiam quæ à diuina voluntate dissentiret, esse perniciosam mortalib. &

insulsam, Promethei fabulam introduxerunt, quem artes & dolos omnes excogitasse inquiunt, & idcirco grauia supplicia passum fuisse. Hunc aiunt columnæ alligatum fuisse, multáque grauia passum tandem reconciliatum fuisse Ioui, quoniam viris bonis plerunque pugnandum est cum infortuniis: atque solis propè mali vel fatui sunt fortunati. At cum breuis vita mortalium existat, quam multas molestias æquo animo pertulerit, ille Deo tandem fit amicus. quare per sapientiam Ioui tandem reconciliatus fuit.

De Atlante & Endymione.

Neque tamen putanda sunt omnia quæ fabulosè tradita sunt ab antiquis, ad humanæ vitæ institutionem, vel ad vires naturæ exprimendas fuisse confictа: sicuti non necesse est in fertili agro nullam nasci plantam inutilem. Quæ de Atlante igitur & de Endymione prodita sunt memoriæ, illa de viris astronomicæ scientiæ peritis dicta sunt, postea ad illorum gratiam, vt cùm suauitate ad posteros transmitterentur, ita fabulosis narrationibus fuerunt implicata.

De Fortuna.

Neque illa quidem quæ memoriæ prodita sunt de fortuna, non singulari consilio fuerunt excogitata: quæ quid sit, satis explicatum fuit in Physicis ab Aristot. Sed ego, cùm omnia diuina prouidẽtia gubernari putem, nihil fortunæ tribuendum verè sentio: sed nomen ipsum tributum fuisse fortunæ putarim, vt à cogitatione diuinæ potentię, cùm molestiis, vt sibi viderentur, præter dignitatem homines infestantur, deducerentur: atque in fictum nomen suas lamentationes & conuicia conicerent, quæ leuis & stulta, & cęca, & iniqua vocaretur; cùm causæ nescirẽtur, cur huic res aduersæ ferè omnes euenirent, at illi contrà nihil non ex sententia succederet.

De Apolline.

Explicatum fuit in superioribus fabulis de mundi principiis, & mutuis elementorum inter se mutationibus, déque animæ immortalitate, quòd illa sempiterna sit in hominibus, quòd vnus sit mundus ex vniuersa materia, & quæ sint corruptionis ac generationis elementorum principia: nunc videtur dicendum de iis quę pertinent ad conseruandas formas singulorum animalium, & compositorum corporum. Est autem omnium horum Sol artifex, quem à splendore Phœbum nominarunt: nam propter obliquum eius cursum sub signifero circulo omnes & plantæ & animalia modò eius accessu fœtum producũt, modò recessu vires resumunt. Fuit idem medicæ artis peritus & salubritatis ac pestilẽtiæ artifex creditus, quoniã vis Solis medicinæ confert, cùm nimius eius calor sit pestifer omnibus animãtibus. Est enim omnis animantiũ salus in symmetria caloris cõstituta: quare generationis & corruptionis artifex Sol est appellãdus, vt censerũt antiqui.

De

De Æsculapio.

Aesculapium idcirco finxerunt antiqui Phœbi & Coronidis, quam aeris temperamentum esse dicebamus, filium, quia nisi Solis calor aera purget ac rariorem faciat modicè, & nisi humoris vis quædam in ipso aere relinquatur, nulla esse potest salubritas. Fuit igitur Aesculapius aer bene affectus, cuius filia fuit Sanitas aut bona Valetudo. Est enim aeris temperies non homini solùm, sed etiam cunctis cæteris animalibus, & plantis salubris. quare iure & Solis filium Aesculapium, & salubrem vim de Sole animis corporibúsque subuenientem dixerunt. Sed quia vis Solis assiduè commisceat oportet ipsum aera, matrem illi Deo mistionem tribuerunt. Per hæc igitur non solùm autorem generationis & corruptionis Solem significabant antiqui, sed etiam salubritatis: cùm mediocritas conseruet, at quod nimium est vel minimum interimat: omnis enim vita animantium & sanitas est in mediocritate constituta.

De Chirone.

Atque cùm aeris optimè affecti natura, facultas sit constituta facilè conualescendi, accidit aliquando malè affecti corporis malignos humores in aliquam partem ipsius corporis debiliorem confluere: quod enim per totum corpus diffusum fuerat à vi naturæ in vnum locum expellitur. ideo Chironē peritum chirurgiæ celebrarunt. Sic enim significabant physicas actiones per has fabulas, quæ spectabant ad conseruanda singula composita corpora naturalia.

De Venere.

Deinde quoniā alia ex animalib. nascuntur è corruptione, alia è coniunctione: quid conferret vtrisque explicarunt. Atque nascentibus quidem ex corruptione mediocritas caloris, & cœli clementia ad educandum necessaria est. illis rursus animalibus, quę generant ex coniunctione maris & fœminę peropportuna est aeris temperies. Nam cùm semen è subtiliore sanguinis parte secernatur, non ita facilè istud facilè istud fit, nisi sanguis modicè incaluerit, quod fit per ver pręcipuè; est enim verna temperies quasi lena ad procreationem vbique. Sic igitur materiam seminis, & aeris clementiam procreandi desiderio necessariam per fabulas antiqui exprimentes, Venerem è genitalibus Cœli partibus & ex mari natam fuisse fabulati sunt. Sunt enim genitales partes Cœli, caloris mediocritas per motum, qui confert animalium generationi.

De Cupidine.

Inde Cupido Veneris filius fuisse dicitur, quoniam ex aere ita affecto corpora & ipsa animalium bene affecta in procreandi cupiditatem sensim illabuntur. Nā tum vigere singula animalia putāda sunt, cùm existunt naturę negotiis habilia; sic igitur antiqui

ex optima valetudine & ex aeris temperie nasci animalium fertilitatem tradiderunt per fabulas. At verò quia multa turpia propter libidinem à nonnullis committuntur, ad exprimendam indignitatem eorum qui nimis ad libidinem sunt propensi, Cupidini tantum deformitatis, quantum explicatum fuit, tribuerunt.

De Gratiis.

Sunt autem argumento illis quæ dicta fuerunt superiùs, Gratiarum vires & nomina, quæ nihil aliud significabant quàm fertilitatem agrorum, frugúmque abundantiam, quæ pacis benefició latè proueniunt. Has hac ipsa de causa Veneris asseclas esse dixerunt, & Solis Aeglésque filias, cùm nihil sine Solis clementia fœcundum fieri possit.

De Horis.

Præterea quia nihil satis commodè videbatur fieri posse solo naturæ ductu, vel si optimam cœli temperiem consequatur, nisi humana adiuuetur industria, introduxerunt Horas antiqui, quæ singulorũ diligẽtiam spectarent, diligentioribúsque hominibus fauerent. Nam humanam industriam nunquam deserit diuina clementia. Quare hæ nubes pro arbitrio inducere, & cœlum serenum facere, & temporibus moderari creditæ sunt. Per easdem Horas rursus improbitatis hominum sterilitatem agrorum & omnes diuinitus immissas calamitates esse comites innuebant.

De Mercurio.

Atque vt intelligeretur à diuina natura res humanas non esse penitus seiunctas, Mercurium tanquam vinculum quoddam intercedere censuerunt, qui Deorum consilia ad homines, hominum ad Deos ipsos asportaret. Id autem fingebatur ab iis, qui quo pacto res humanę diuinitus gubernarentur, percipere non poterant. Nam Mercurius vis est illa diuina, quæ in mentes hominum diuinitus infunditur, quæque res humanas mirificè in suo ordine componit & conseruat. Tum rursus, vbi somnia in mentes hominum diuinitus infundi putabantur, aut vbi animæ in corpora nascentiũ deduci, aut post mortẽ ad inferos, vis illa diuina Mercurius dicebatur. Illo autem nomine vis diuina vocata fuit, quia primus Mercurius vir sapientissimus mundum à Deo creatum fuisse dixerit & non posse sine diuina prouidentia gubernari, omnémque Deorum cultum inter mortales instituerit, neque vllum fieri posse crediderit sine Deorum nutu ortum & interitum. Nam cùm hæc prior homines docuisset, quasi res consiliáque diuina ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quæ pertinent ad vim orationis exprimendam huic Deo dicatæ prætermitto, cum natura ipsius planetæ, suo loco legenda.

De Pane.

Cùm vellent rursus demonstrare antiqui, omnia naturalia

corpo-

corpora diuinæ naturæ subiici, & ab illa pro sua voluntate gubernari, Pana Mercurii filium tradiderunt esse. Est autem Pan hæc vniuersa corporum naturalium moles, velut ipsum nomen significat: in qua diuina humanis coniunguntur, quod exprimebāt per superiorem formam Panos quæ pulcherrima erat, & Diis simillima: cùm inferior magnopere esset deformis ob inferiorum corporum naturalium sordes, quæ sunt tanquam hypostasis naturæ. Reliqua quæ pertinent ad explicandam corporis formam, suo loco legenda relinquimus, vbi latè declarata sunt.

De Silenis.

Enimuerò non solùm rebus humanis præesse Deos statuerunt fabularum inuentores, & sub hisce occultandæ philosophiæ artifices: sed etiam alios ex Diis potentia & autoritate aliis præstare crediderunt, ita vt vnus Iupiter rebus omnibus ac dæmonibus præesset, alii dæmones imperia in certa vel loca vel negotia obtinerent, qui & ipsi alios inferiores dæmones haberent ministros. Sic igitur Sileni Bacchum, vt ministri, sequebantur: qui cum Bacchus esset Sol creditus, Sileni vires solis erant animalibus perutiles.

Ethicè.

Ebrietatis turpitudinem præterea ante oculos proponentes, Silenum vim scilicet vini & ebrii hominis formam, expresserunt. Illum igitur ventricosum, & senem, & vsque titubantem finxerũt, quòd hæc omnia vinum & ebrietas efficiat. Nam qui plus voluptatibus, quàm natura postulet, tribuerit, is & in præsenti & in posterum corpus & animum omnibus rebus vel vtilibus vel honorificis inutilem reddit. Quare propositis his incommodis maiores per hæc figmenta ab immoderato vini vsu, & ab omni è vino nascente turpitudine deterrebant.

De Faunis.

Vt verò retinerentur homines in officio, omnésque forent probitatis & integritatis studiosi, & Faunos, & Syluanum, & Oreades nymphas antiqui sapientes excogitarunt, qui vbique pastoribus & agricolis præsto essent, agrestiúmque calamitates aliquantulum subleuarent: nam cùm nihil in agris, vel in syluis, vel in densis montium nemoribus non præsente vbique Deo committi liceret; mox additum fuit illi opinioni viros bonos laborantes nullo in loco à diuina clementia negligi, sed vbique subleuari: quippe cùm neque arborum neque pecudum fœtus possent sine diuina custodia conseruari aut augeri.

De Nymphis.

Sed quoniam nulla res est, quæ tota sit vtilis, cùm neque ciborum maior pars in vtilitatem corporis conuertatur, neque tota materia aquæ gignendis animalibus sit vtilis, cùm alia pars in fœtum, alia in eius nutrimentum absumatur, vt patet in ouis præ-

cipuè, vires illas seminis, aut aquæ, ex quibus fit generatio, Nympharum nomine appellarunt. quare dictæ sunt Nymphæ frugiferæ, & homines atque animalia omnia nutrire, & pastorum Deæ, præsidésque pratorum vocatæ sunt. Sic igitur per has materiam propriam singulis rebus naturalibus subiici, significabant.

De Baccho.

Neque ea quidem quę de Baccho fingebantur ab antiquis, fuerunt à physica consideratione aliena, quando illum à Nymphis nutritum dixerunt. cùm enim Nymphæ materia sinr in rebus naturalibus, illæ formam recipiunt ac fouēt: est enim Dionysus virtus Solis generationi conferens, quæ vicem maris obtinet in operibus narurę. huic idcirço phallum siue membrum virile dicatum fuisse memorant, & genus id sacrificii quod vocabant Canephoria.

Ethicè.

Deinde mores ebriosorum per hunc Deum exprimentes, ad moderatum vini vsum nos hortabantur, cùm proponerent ante oculos quot turpitudines ex ebrietare nascerentur. nam cur Cobali malefici & perniciosi dæmones Bacchum comitabantur, inter quos Acratus præcipuum locum obtinebat? quia multa sunt flagiria, quæ ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum sequuntur: loquacitas nimirum, & temeriras, & impudentia, & in rebus domesticis negligentia, præsentiúmque bonorum profusi sumptus, & inimiciriæ, multáque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu. eadem causa fuit cur eius currum diuersæ ferę crudelissimæ sequerentur,

De Cererę.

Mox ad agrorum cultum mortales adhortabantur, cùm Cererem terram esse dicerent, ex qua nascuntur diuitiæ: cùm iustissimum sit habitum fœnus illud, quòd è rerra capitur. terræ enim feracitas à cœli clementia & diligentia hominum nascitur, quod per Cereris fabulam explicarunt. hæc orbem terrarum peragrauit, quoniam ob signiferi circuli obliquitatē, & ob Solis cursum sub eo, variis anni temporibus æstas fit, & segetes ad maturitatem perueniunt,

At Ethicè.

Nemo Deos impune contemnit, cùm improbitatis comites sint miseriæ: necesse est impium hominem & imprudentem in multa turpia incurrere, quare & pietas in Deos, & rebus agendis prudentia, & parsimonia in præsentibus bonis conseruandis, necessaria est viro bono,

De Priapo.

Arque quoniam aliquid fieri è nihilo non potest, Priapū semen esse genirale crediderūt: quē Deum idcirco putarūt antiqui, quia diuina potentia plena essent, vt putabant, semina generationis.

De Adoni.

Neque verò simplex erat modus vires Solis ostendendi, sed pro arbitrio artificum fabularum. nam modò capitur pro mense vt Proserpina, quæ per quoddam spatium est apud inferos, modò apud superos, modò pro Sole: qui eadē ratione modò diuturnior est apud inferos, modò apud superos. hunc aiunt ab apro ictum interiisse, propter horridam vim hyemis, per quam deficiunt pene Solis vires. nam dum est in australibus signis, horrida terra fit, & frugibus, vt apparet, inutilis, cùm vere omnia reuiuiscant.

De Sole.

Sol quia lucem & vitam denique impertit omnibus animantibus, lucis quæstor & autor habitus est vnus, & morborum & salutis moderator, & frugum & rerū omnium copiæ largitor, & Deus denique, cùm Dei naturam superiorem his omnibus nondum homines cognoscerent.

De Aristæo.

Aristęi verò fabula Solis filii post hęc introducta fuit, cùm nos ad prudentiam antiqui hortarētur, quę non mediocre assiduè rebus nostris est adiumentum, vitámque facit faciliorem, minúsq. molestam mortalibus: quippe cùm imprudentiæ multæ molestiæ & insuauitates vitæ soleant esse adiunctæ.

De Phaethonte.

Ad explicanda verò illa quæ fiunt virtute Solis, excogitata fuit fabula Phaethontis: cuius error omnia prope humana exussit, quia facta fuit eximia siccitas, & æstus inusitatus, qui per totam ęstatem ad medium autumnum perdurauit. Post illam tam acrem & horridam æstatem, eximios calores ingentia tonitrua necessariò sunt consecuta, & fulmina complura: quarè dictus est Phaethon fulmine fuisse à Ioue deiectus ad ripas Eridani propter inundationes, quæ temporum inundationes huiusmodi cum pestilentia plerunque sequuntur.

At Ethicè.

Monuerunt sapientes prætere a sæpius honores, qui ab imperitis rerum gerendarum expetuntur, nonnunquam & ipsis calamitosos fuisse qui acceperunt, & iis qui concesserunt parum honorificos: nam multis perniciosa fuit ambitio, & honores ac magistratus præter dignitatem concessi.

De Aurora.

Enimuero non solùm motus Solis, & planetarùm nonnullorum, per fabulas expresserunt antiqui, sed etiam cùm talia vel talia nobis apparerēt sidera, illorum vires explicarūt. tū apparentē lucem ante ortum Solis, cùm primùm cœlum rubescit, aurorā vocarunt, quia sub exortū Solis aura lenis plerunq. spirare cōsueuit: quā lucē cùm interiectis surgentibus vaporibus intueamur, rubētem videmus vnde rosea vocata fuit. Quæ de Memnone tradita

ſunt memoriæ,cùm is orientis regionibus imperauerit, omnia ad hiſtoriam ſpectant.

De Tithono.

Nulla alia de cauſa fictam fuiſſe Tithoni fabulam crediderim, quòd in cicadam denique fuit mutatus ob longam ſenectutem, niſi vt oſtenderent mortem eſſe omnium calamitatum ac miſeriarum humananũ finem,quæ Deorum immortalium beneficio ſit hominibns conceſſa: quippe cùm Tithonus, cui immortalitas Auroræ precibus impetrata fuerat,ſupplex à Diis petiuerit,vt ſibi liceret mori, cùm ſatius eſſe duceret ſemel interire, quàm ſemper eſſe miſerum,naturæque difficultatibus infeſtari.

De Paſiphae.

Per Paſiphaes verò fabulam animæ noſtræ naturam antiqui oſtendebant:eſt enim anima hominum Minois vxor viri iuſtiſſimi, quòd omnia noſtra negotia debent eſſe cum ratione coniuncta. vbi verò illegitimarum rerum appetentia inflammata fuerit, aut cupiditate exarſerit alicuius turpitudinis, aut ira incaluerit plus æquo, deſciuerítque aliquo pacto ab ipſa ratione: tum dicitur committere adulterium, & cum tauro congredi,ex quo mõſtrum parit. nam qui ſemel leges contemnere æquitatémque didicerit, difficillimè poſtea poteſt intra iuſtitiæ clathros coerceri: quare multa poſtea pernicioſa monſtra ex iniqua animi conſuetudine naſcuntur.

De Circe.

At per Circes fabulam,quæ dicta eſt à miſcendo,ſignificarunt animalium & plantarum generationem, quòd in ea neceſſe ſit humorem à calore miſceri:quare miſtio hæc Solis & humoris filia fingebatur. miſcentur enim ab ipſa natura inter ſe elementa cùm aliquid procreant. cùm verò ſempiterna ſit hæc generandi ratio,& elementorum natura, Circen immortalem eſſe dixerunt. & quoniam vnius corruptio,generatio ſit alterius, neq; vnquam aliud eiuſdem formæ ex illa corruptione naſci poteſt, ſed longè diuerſum,finxerunt hanc poſſe homines in varias animalium formas mutare. Vlyſſes ab illa non mutatur, cum anima immortalis exiſtens & ab omni corruptione immunis, non habeat principia in quæ diſſoluatur,cùm diuina quædam facta ſit à Deo per ſe ſubſiſtens οὐσία ſiue ſubſtantia. per hæc igitur immortalem eſſe animam ſignificarunt,quamuis corpus multis morbis vexetur,&corruptioni denique ſit obnoxium.

Ethicè.

Circe libido eſt,quæ naſcitur ex humore & calore in animalibus. hæc titillatio naturę ſi nobis dominetur,beluarum vitia in animis noſtris imprimit,& pro cuiuſque ingenio modò in Venerem impellit,modò ad iram perducit, modò crudelitatis & improbitatis omnis vim nobis imprimit: quare dicti ſunt comites Vlyſſis,

Vlyssis, animæ motus scilicet, in beluas diuersarum formarum conuersi. Sed quoniam ad hoc nonnihil impellit vis siderum, dicta est sidera etiam de cœlo deducere. at anima quę prudens, & diuina existit, si modò se colligat, nullis horum motuum capitur: neque tamen sine diuina ope hanc tantam voluptatum periculorúmque multitudinem potest superare. hæc enim per hanc fabulam antiqui innuebant.

De Medea.

Medeam rursus effinxerunt Solis filiam, quoniam plurimum possit bene affecti aeris natura, quæ prouenit è Solis clementia: mores enim & animi motiones corporis temperamentum plerūque consequuntur. cùm igitur Medea sit consilium Idyiæ, siue cognitionis filia; illa cum vi siderum consentit, quæ etiam deducit de cœlo, quia nemo sapiens iure appellari potest: nisi idem viribus planetarum moderetur, sibíque ipsi imperet: opus est autem viro bono & sapienti cupiditatum fluuios refrænare, multáque efficere quæ vulgo videantur admirabilia. at verò qui libidinis, aut voluptatis alicuius causa, solùm verterit. patriámque & parentes & coniunctos prodiderit, quæ sunt animæ ratione præditæ consilia. quo pacto non in grauissimas miserias & omnium bonorum iacturam vno tempore illabetur? sic igitur opus esse prudentia demonstrabant antiqui, & omnes sceleratos esse miseros.

De Iasone.

Significabant rursus per Iasonem, quem à iustissimo Centaurorum Chirone educatum memorant, & artem medēdi edoctum, animo adhibendam esse medicinam, quæ prudentia est, vt viri boni, & fortes, & prudentes efficiamur. hunc sequitur consilium siue Medea omnibus carissimis relictis, quoniam prudentia singula consilia debet antecedere: domanda est pertinacia, & superbia, & inuidia, & ira, qui omnes animorum motus rationi & prudentiæ & medicinæ animorum sunt subiiciendi: quæ nisi subegeris, ipse subigaris necesse est. maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quæ res est omnium virtutum omnísque felicitatis principium: In tot verò labores Iason nauigās incidit, quia prudentia nulla est nisi in difficillimis rebus constituta. qui enim ad multas fortunæ mutationes & vicissitudines intrepidus non existat, hic neque bonus, neque prudēs, neque constans iure potest appellari.

De Phrixo.

At qui fortunæ vicissitudines ferre æquo animo didicerit, cùm omnino cuique ferre necesse sit, ille sapiens cum magna sua vtilitate & non sine aliqua gloria existimari solet. Quam fortunam siquis placidè ferre non potuerit, ille tanquam Helle in mare amplissimum miseriarum delabitur ob mollem & muliebrem ani-

mum. Qui verò sapienter rebus præsentibus vti cognouerit, ille proximè ad Deorum immortalium naturam accedere putandus est. Sin imprudenter & superbè abutatur, is ex altissimo dignitatis & potentiæ gradu Deorum consilio tandem deiicitur, quoniã superbos & crudeles odit Deus.

De Argo, & Capra cælesti.

Tantopere gratam esse Diis omnem mortalium beneficentiã demonstrabant antiqui, vt Iouem vel Capram inter sidera collocasse memorauerint, quod sibi lac præbuerit, & nauim Argon, quia tot heroas incolumes in patriam reuexerit. hanc consilio Palladis factam fuisse inquiunt, vt per hoc significarent omnem beneficentiam, quæ quidem cum ratione suscipitur, gratam esse Diis immortalibus, maximéque laudabilem: quamuis illa etiam quę fortuitò, aut potius naturæ ductu, quam iudicio fit, non sit reprehendenda.

De Niobe.

Cùm per superiora exempla ad beneficentiam & ad liberalitatem nos antiqui adhortarentur, nonnullas postea fabulas inuenerunt, quibus arrogantia & temeritas, & superbia deprimeretur, quo æquo animo omnes fortunæ vicissitudines perferremus. Nam cùm nonnullis ob felicitatem, amicorum contemptus, & acceptorum à Diis obliuio, & Deorum ipsorum despicientia in animo oriatur: tunc proxima est Dei vindicta, quæ omnia vel felicissima vno die potest labefactare. Hanc temeritatem deprimentes antiqui, omnémque humanæ felicitatis inconstantiam ante oculos proponentes, Nioben abundantem rebus omnibus felicissimè eodem die, & iisdem carentem rursus introduxerunt, quoniam vel Deos ipsos irrisisset. Sic Thamyris cùm nimis fuisset arrogans ob poeticæ facultatis peritiam, cum Musis certare ausus, satis ingentes suæ temeritatis pœnas dedit. Non enim conuenit rebus aduersis nimis tristari, aut prosperis nimis animo extolli, cùm rebus omnibus adhibenda sit moderatio, quia nihil boni habemus, nisi à Deo: ille enim deposuit potentes de sede, & excitauit humiles. Sic non leue supplicium passus est Marsya, quia vel cum ipso Deo, à quo canendi artem acceperat, de cantu contendere ausus fuit. Sic Arachne etiam fertur in bestiam mutata, quia ausa fuisset cum illa Dea, à qua didicerat texendi artificium, de artificio contendere.

De Ixione.

Tum rursus ad animorum nostrorum tranquillitatem multa fuerunt figmenta ab antiquis sapientibus prudenter excogitata. Non enim solam crudelitatem, & inanem gloriam ob felicitatem præsentem reprehenderunt, hominésque ad liberalitatem adhortati sunt, sed etiam ad expellendã ex animis nostris ambitionem

& in-

& inuidiam, qui acutiſſimi ſunt & infeſtiſſimi animorum noſtrorum ſtimuli, & ad reprimendam libidinem, dixerunt Ixionem ob optatum adulterium de cœlo fuiſſe ad inferos deiectum, quod nõnulli ad hiſtoriam retorſerunt. At verò quòd fuerit rotæ alligatus, à qua perpetuò circumferretur, illud certè ad hiſtoriam referri non poteſt. Cùm enim ex aulica familia regis eius cuius vxorem conſtuprare tentauit, excidiſſet Ixion: factus eſt omnium hominũ miſerrimus, quia perpetua ambitione & inuidia diſcrutiabatur. Nam qui gloria inani tanquam imagine virtutis capiũtur illi nihil ſyncerum, nihílque laudabile faciunt, ſed multa illegitima & abſurda agant neceſſe eſt, multíſque cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obſequantur. Neque verò ob hos motus animi tantùm hæc tradita ſunt in fabulis, vt ab iis abſtineamus, ſed etiã vt demonſtraretur, quòd nullus ſtatus illorũ eſt diuturnus, qui per illegitimas artes ad honorũ apicémq; gloriæ contenderunt. Nullus enim honor niſi per virtutem teneri poteſt.

De Siſypho.

Deinde ad dreprimendam loquacitatem omnis improbitatis vindicem Deum eſſe dixerunt, qui ſolet in illos etiam animaduertere, qui fidem non ſeruarunt iis magiſtratibus ac regibus, à quibus dignitates acceperunt. non enim cõuenit res arcanas principum in vulgus proferre. Neque tamen minùs hoc ad illos pertinet, qui magiſtratus & honores expetunt cum ſumma animi contentione, & tamen ſæpius repulſam patiuntur: qui per hanc fabulam admonebantur, nihil eſſe humano generi calamitoſius ambitione. Poterat tamen ad omnia humanæ vitæ ſtudia iſtud ipſum transferri, quòd vbi illa quæ priùs admirabatur, aliquis cõſecutus fuerit; tum eius rei pertæſus, alterius cupiditate capitur.

De Tantalo.

Reuocantur præterea ab auaritia mortales per fabulam Tantali, cùm opulenti propter diuitias dici filii Iouis conſueuerint. at iidem condemnati ſunt apud inferos ſiti perpetua, cùm nulla ſit vel in maxima diuitiarum copia ſatietas: quippe cùm illarũ etiam deſiderium vnà cum ipſa copia excreſcat.

De Tityo.

Si quis vel viribus corporis, vel nobilitate generis, vel humanis viribus fretus æquitatem, reliquáſque virtutes neglexerit, ille poterit Tityi ſupplicio ab omni turpitudine deterreri, cum neque tantum quidem corpus, tantáq; proceritas ipſum Tityum protegere à diuina vindicta potuerit. Fuerunt tamẽ nonnulli qui Tityi fabulã ad ſegetum naturam retraxerunt, vt ſuo loco dictum fuit.

De Titanibus.

Titanum fabula non quidem ad mores componendos, ſed ad naturæ negotia explicanda, confiϲta eſt: qui dicti ſunt aduerſus Iouem arma cepiſſe, & rurſus ab eo fuiſſe in tartarum deiecti,

quia naturalia corpora corruptioni obnoxia videntur quidem sempiternis illis cœlestibus corporibus se velle æquiparare, cùm tamen ad interitum citò prolabantur, quamuis singulæ formæ animantium sint sempiternæ. Has igitur formas siue Titanes patres hominum ac Deorum, & omnium animantium fontem appellarunt. Quidam Solem Titana putarunt esse, alii crassiora elementa, quæ ob suam materiam inferius detruduntur à vi superna.

De Gigantibus.

Sic etiam Gigantum fabula illorum arrogantiam deprimit, qui confisi magnitudine suarum virium, vel religionem Deorum, vel Deos ipsos paruifaciunt. Nam certè quidem qui plurimum valent viribus, illi minimum pollent ingenio. Hi igitur cùm impudentes, & temerarii, & crudeles, & ad omnia flagitia propensi sint, facilè Dei vltionem in se conuertunt, cùm nullum scelus denique impunè committatur. quare cœlesti fulmine icti sempiternis suppliciis apud inferos, & perpetuis miseriis fuerunt addicti.

De Typhone.

Ad explicandam ventorum quoque naturam, vel incendiorum subterraneorum, non inelegantem fabulam de Typhone antiqui excogitarunt, qui capite illum cœlum pertingere dixerunt, & altera manu orientem, altera occidentem pertingere. Venti enim à superiore aeris parte è nubibus perflare incipiunt; & vel orientem vel occidentem versus latissimè perflant. Ad celeritatẽ ventorum exprimendam totum corpus plumis tectum Typhonis esse dixerunt, cui plura erant capita propter vires vẽtorum multiplices: cùm enim aliquando sint noxii, Typhoni viperarum spiras circa crura tribuerunt. Hunc Iupiter compressit, quia cœli & solis temperies his moderatur. Quam tamen fabulam alii ad historiam deduxerunt.

De Paride.

Postea vt non solùm à temeritate & arrogantia homines abstinerent, sed ab omni parum honesto animi impetu, qui se dignos putant, vt cæteris dominentur: Paridem finxerunt pro libidine opes ingentes, & sapientiam Deorum neglexisse: atque illud iudicium obstinatè à suis postea defensum vniuersum Asiæ imperiũ funditus euertisse. Sic igitur ad imperatorias virtutes homines per hanc fabulam adhortabantur, ad temperantiam scilicet, & sapientiam, & Deorum metum, cùm neque nobilitas, neque vires, neque opes dignæ sint imperio, si sapientia, & iis virtutibus, quæ necessariæ sunt, cæteris imperaturi careant. Quis enim vel improbo vel stulto iudicio diu lætari poterit? aut cui non vel sua scelera tandem molesta sunt? ne igitur temeraria iudicia fierent, & vt quantæ calamitatis autor sit libidinosus & dolosus

iudex ciuitatibus admoneremur, hæc ficta sunt ab antiquis.

De Actæone.

Atque cùm ad beneficentiam & liberalitatem & humanitatem nos sapientes per superiores fabulas adhortarentur, omniúmque scelerum fundamentum esse obliuionem acceptorum beneficiorum existimarent, significabant per Actæonis fabulam non in quosuis, sed in viros bonos tantùm beneficia conferri conuenire: quia quæ ingratis fiunt hominibus, non solùm amittuntur, sed absumuntur vires quæ viris bonis adiuuandis forent opportunæ. Ne igitur honori facultatibus vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, & vt prudentiores essemus omnes in conferendis pro viribus nostris beneficiis, hac fabula admonebamur. Significant præterea deuitandam esse omnibus curiositatem, & earum rerum studium, qnæ nihil ad nos pertinent, quoniam multis perniciosa fuit arcanorum consiliorum principum cognitio.

De Hercule.

Vt autem demonstrarent sapientiam esse donum Dei, nullámque virtutem esse sine diuina voluntate, Herculem, quæ fortitudo est, & probitas, & animi magnitudo in omnibus vitiis profligandis, voluptatibúsque conculcandis, Iouis filium finxerunt. proximè enim ad diuinam naturam vel viuentes accedunt, qui per summam integritatem & beneficentiam in omnes cum summa omnium laude suam ætatem transigunt. Vt autem ad hoc incitemur, non erit inutile alienæ virtutis exemplum, atque in primis superbia, & ira, & arrogantia, & animi furor monstra grauissima placanda sunt, omnis crudelitas ex animo tollenda, omnes illegitimi animi motus reprimendi, omnis voluptas harum honesta auertenda: auaritia præterea, rapinæ, latrocinia viro bono fugiẽda: subleuandi iniquè oppressi: intemperantia omnis & libido extinguenda, ad quam si quis vel paululum conniueat, ab appetentia tanquam rapidissimo fluuio deferetur ad multa turpia & viro bono planè indecora. Atque cùm voluptatum omnium finis sit dolor & miseriæ, si quis neglecta virtute & animi constantia ad has prolabatur, is sentiet demum quàm miserum sit turpibus cupiditatibus inseruire.

De Acheloo.

Neque elementorum solum procreationem inter se mutuam, aut animalium, aut ventorum ex vaporibus, aut fulminum per fabulas significabant antiqui, sed etiam fluuiorum ortum, & rerum singularum generationem. Quare Acheloum Oceani filium dixerunt, cùm ex Oceano omnis etiam aquæ dulcis natura originem capiat. Quamuis senserunt alii postea ex aere in aquam verso flumina generari.

De apro Calydonio.

At verò non vnum exemplum, sed plura fabularum nos ad Deorum cultum inuitabāt, propositis etiā grauissimis suppliciis illis, qui religionem neglexissent. Sic igitur Cyclops, quia Iouem contemneret, ab Vlysse obcæcatus fuit & aper Calydonius regionem latè deuastauit Aetolorum, quia Oeneus Dianæ cultum neglexisset. Nam cùm nulla calamitas sine Deorum consilio & prouidentia contingat, tum nihil certè fit horum, nisi proter hominum improbitatem. Nam propter peccata veniunt aduersa.

De Centauris.

Ad reprimendam autem temeritatem impurorum & sceleratorum hominum, qui libidine & cupiditate ad quæuis turpia feruntur, quæ incommoda passi sint Centauri per res eorum gestas explicarūt. Nam qui vino immoderatius vsus fuerit, qui impuris cupiditatibus obtemperarit, qui manus in res alienas violenter iniecerit, qui temperantia & æquitate in rebus omnibus vti oportere non cognouerit, hic per summum dedecus patriam, facultates, penates, libros, vxorē relinquere cogitur, & extoris ac inops inter ignotos denique vitam degit.

De Harpyiis.

Neque per Typhona solùm vim ventorum antiqui explicare nitebātur, sed etiam per fabulam Harpyiarum. nam sicuti fluuiorum, fontium, imbriúmque natura per Naiades ac Nymphas, per Iouem vis ignea, & pars aeris superior, per Neptunum aqua, per Vestam terra, per Iunonem inferior aeris pars: sic per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis. fuerunt enim filiæ Thaumantis & sorores Iridis, quoniam imbres & nubes & venti ex eadem materia è vaporibus scilicet procreantur.

At Ethicè.

Significabant præterea per hanc fabulam auaritiam & immoderatum opum desiderium tanquam graue supplicium, mortalibus esse immissum Deorum consilio. nam vel sibi ipsi vel cæteris hominibus auarum crudelem esse necesse est, quòd in comparandis opibus auarus permultorum iniurias accumulat, aut sibi detrahit necessaria. cur enim oculis captus fuit Phineus, cui Harpyię epulas surripiebant? quia non videbat humanam cōditionem vitæ intra angustissimos terminos includi, paucísque esse contentam. atque id etiam confirmatur per Harpyiarum formam.

De Hesperidibus.

Hesperidum fabula excogitata fuit ab antiquis ad rerū astronomicarum rationem explicandam, per quam & horizontis obliquitatem significabant, quæ erat omnibus hominibus, præterquam habitantibus sub æquinoctiali, & sidera Solis lumine per diem occultari: at Herculem tamen perceptam siderum etiam illorum quæ occultabantur, cognitionem in Græciam detulisse.

se, quod quidam ad studium auarorum transferendum censuerunt.

De Atalanta.

Vt verò ante oculos mortalium proponeretur, quantopere insaniunt illi, qui voluptatum ductu se trahi patiuntur, Atalantam per summum capitis discrimen à nonnullis petitam fuisse dixerunt. Est enim voluptas Atalanta, quam non per pauca vitæ pericula expetimus. Hanc vbi quis consecutus fuerit, nulla habita vel Deorum vel legum reuerẽtia, non ampliùs is humanam formam animi retinebit, sed in teterrimam beluam vertetur.

De Theseo.

Altera ex parte difficultates & labores complures hnmanam vitam circumsistere, quas res nemo superare poterit nisi optimis & firmissimis sapientiæ institutis confirmatus: ad quod significandum Theseum tradiderunt multos latrones & crudelissimos tyrannos obtruncasse, ac labyrinthi fraudes aperuisse. erat enim labyrinthus vita hominum multis difficultatibus implicita, cùm semper grauiores aliæ ex aliis oriãtur, è quibus nemo nisi per singularem prudentiam & fortitudinem & constantiam se explicare poterit. has ipsas difficultates intra se continet ambitio, & auaritia, & libido, & omnia scelera, in quæ si quis semel ingrediatur, haud facilè exitum inueniet. si quis verò singulari prudentia non existat, is labyrinthum scelerum aut cupiditatum semel ingressus antè ibi emoritur, quàm se expedire possit. quàm turpium enim rerum voluptas si parens, & quàm calamitosarum, argumento fuit Terei libido.

De Medusa.

Vt quantopere opus sit constantia aduersus voluptates demõstrarent sapientes, Medusam omnium mulierum pulcherrimam effinxerunt, ob apparentem & ad se allicientem suauitatem: sed omnes ab illa in lapides conuerti dixerunt à quibus visa fuisset, cùm vel Mineruæ templum violasset, quia voluptatibus dediti omnem Deorum cultum paruifaciunt, omnísque humanitatis & officii iura conculcare pedibus consueuerunt, omnibúsque honorificis rebus fiunt inutiles. Alii superbiam & arrogantiam per hanc fabulam deprimendam putabant, quia cum Dea certasset Medusa de capillorum pulchritudine: qui enim illis vitiis laborant: & homines & Deos paruifaciunt. sic igitur refrænandam libidinem, & temeritatem & arrogantiam esse admonebant, quia horum vitiorum Deus est grauissimus vltor. nam non modò capillos Medusa amisit, sed etiam Deorum consilio & opera missus fuit Perseus ad eam occidendam.

De Gorgonibus.

Quoniam verò duæ dicuntur esse facultates animæ nostræ, altera rationis particeps, altera sine ratione: quæ rationis est com-

pos, seniores natæ Grææ dictæ sunt ab antiquis, prudentia scilicet, quæ in rebus difficilimis præcipuè, & in rebus publicis est necessaria. at sorores harum sunt Gorgones voluptates dictæ, quæ homines implicant ac perimunt, à quibus Perseus sine Græarum auxilio se explicare non potuisset. cùm enim ratio & cupiditas ex eodem animo nascantur, cupiditas rationi pareat necesse est. quare dictus est Perseus siue prudentia capto Græarum oculo, cōsilio & auxilio Palladis illas superasse.

At Physicè.

Dicuntur Gorgones esse aquæ maris filiæ, à fremitu dictæ. ad has Sol diuinæ mentis minister contendit, idque Mineruæ consilio, quia omnes actiones naturæ fiunt pro diuina sapientia, cùm Deus & natura nihil frustra agant. ob motus celeritatem huic Nympharum volucres calceos tribuerunt, quia per omnia penetret, cùm extenuet vapores, ita vt videri non possint, habere dictus est galeam Plutonis, & ensem Mercurii. Medusam mortalem occidit Perseus, quia subtiliorem tantùm aquæ partem attrahit, quæ supernatat, quæque habilis est ad mutationem. cùm verò admirabilis sit sapientia Dei, qui vires has Soli attribuit, attonitus propè fit ad reliqua hæc humana negotia, qui cognitione & mēte in hæc arcana naturæ opera penetrare valeat. nam reliqua neque tantilli quidem faciet.

De Sirenibus.

Cùm nobis vitandam esse desidiam per hanc fabulam, omnémque in rebus gerendis negligentiam antiqui significarent, hanc per Sirenum suauitatem cātilenæ omnes ad se allicere demonstrabant, & in summum capitis discrimen denique inducere. Alii voluptates esse intellexerunt, quæ patre taurino Acheloo scilicet natæ sunt. cùm verò partim essent beluæ, partim virgines, duplicem animæ facultatem ostendebant, rationi parentem scilicet, & rursus appetentem. nam qui paret rationi, homo est: qui non paret, belua: neque quidpiam aliud verè hominem facit. vnusquisque nostrum meritò inclusas habet Sirenes, cùm animus diuersis motibus agitetur. si quis igitur illegitimos motus secutus fuerit, hic in extremas miserias denique inducitur: quare aures ad harum cantus sunt obturandæ. quidam adulatores esse Sirenes putarunt, quia peste nulla est neque humano generi perniciosior, neque suauior.

De Orpheo.

Celebratus fuit Orpheus à poetis non solùm quidem ob poeticæ facultatis præstantiam, sed multo magis ob iustitiam & æquitatem, qua non solùm in cæteros homines, sed in seipsum vsus fuit. nam placatis inferis, animi perturbationibus scilicet, iustitiā siue Eurydicen in lucem extraxit. at si quis fuerit paulo negligētior in seruanda æquitate, rursus eodem relabitur, vnde fuerat profectus,

profectus, vt igitur moderationem animi motibus adhibeamus, hæc ita conficta fuerant.

De Musis.

Cùm vellent Pythagorici demonstrare, omnia cœlestia corpora musicam harmoniam efficere, & sonos varios pro magnitudine sphærarum, aut pro celeritate, musarum nomina introduxerunt: atque ad planetarum imitationem musicis instrumentis septem chordas primùm accommodarunt, quibus deinde plures additæ fuerunt. Sic igitur musicam diuinam scientiam Pythagoras significauit, qua possent animi mortalium ab impuris cupiditatibus refrænari, & mores componi. Quòd diuinorum illorum corporum animæ poeticæ facultati præessent, id planè significabat res humanas à mente diuina cœlestibúsque corporibus gubernari: atque omnem in quauis facultate præstantiam ad homines cœlitus demitti.

De Dædalo.

Per Dædali verò fabulam significabant omnes iniquos esse calamitosos, nulli scelerato putandam firmam esse iusti principis amicitiam: mediocritatem tutiùs expeti, quàm ardua quæque & sublimia, quia summæ præstantiæ coniunctæ sunt ingentes calamitates & pericula. nam mediocritas neque valde inuidiosa est, nequé contemnenda.

De Pelope.

Voluptatum naturam periculis & calamitatibus plenam exprimentes antiqui Pelopem cum Hippodamia de nuptiis curruli cursu certantem introduxere, ita tamen vt si vinceretur, vltimo afficeretur supplicio. Quod tamen certamen ad vniuersam mortalium vitam, miseriarum, contentionum, periculorúmque plenissimam, potest referri. nam eximia quadam fortitudine & sapientia opus est ad deuitandas tot miserias, quę vitam mortalium circumsistunt, aut ad tot difficultates fortiter sustinendas; quas nisi vincamus, nos ab illis vinci omnino necesse est.

De Perseo.

Cùm vellent demonstrare antiqui quanta vis esset auaritiæ, nullúmque locum esse satis munitum aduersus largitiones, aurum de cœlo in gremium Danaes ad illam cōtra instituta patris vitiandam finxerunt. Hæc Perseum postea peperit, qui Medusam obtruncauit, vt diximus, cùm ratio sit, quæ omnes illegitimas voluptates infringit. neque tamen illud sine Dei auxilio facit, quia nemo bonus est, nisi Deus illi ad hoc ipsum opem tulerit, cuius semper auxilium est implorandum.

De Oceano.

Vbi superioris partis elementorum, ac virtutes Solis per fabulas expressissent antiqui, moribúsque animam hominum optimis pro viribus informassent, & eorum quæ in aere gignuntur natu-

ram declarassent, mox ad aquarum naturam explicãdam accesserunt: dixerúntque Oceanum vniuersarum aquarum patrem fuisse ab optimo & sapientissimo opifice Deo creatum, quem è terra vndique iussit recedere. Sic igitur bonitas diuina cuncta commiscens ad ortum excitauit vt dixerunt sapientes. dictus est pater idem rerum, quòd imbres & fluuii ex Oceano procreantur, atque ex iis omnia plantarum animaliúmque genera. Deinde cùm reperta sit nauigatio, significarunt in ea opus esse singulari prudentia, quare dixerunt Prometheum amicissimum fuisse Oceani. non enim solùm scopuli vitandi sunt, sed tempestates etiam præuidendæ.

De Tritone.

Tritones verò nulla alia de causa fuerunt introducti ab antiquis, nisi vt demonstrarent nullum locum Deo vacare, sed vbique & præsto esse aduocantibus, & facilè de consceleratis pœnas sumere.

De Ino & Palæmone.

Neque tempestates quidem sine Deorum consilio contingere nauigantibus existimabant, quando Leucotheam siue Ino, quæ aurora est, & Palæmonem nauigantium tempestatibus præesse voluerunt. nam cùm venti mare inuadant, dicti sunt se in mare præcipitasse.

At Ethicè.

Cùm homines adhortarentur ad beneficentiam, Inus exemplum in medium attulerunt, quæ etsi grauissima pericula ob liberalitatem qua vsa est in Bacchum, pertulit, tamen in summam felicitatem denique peruenit. nam pro rebus bene gestis solet Deus calamitates in summam felicitatem conuertere.

De Nereo.

Vt autem prudentiam omnibus in rebus vtilem esse ostenderent, & nauigationib. præcipuè necessariam ob multa quæ nauigantibus eueniunt aduersa, Nereum siue nauigandi peritiam filium Oceani & Tethyos esse dixerunt. qui Nereus quoniam sapientis est ad multas opportunitates se accommodare, dicitur in varias formas se vertere solitus. Ne quis igitur ob inclementiam Deorum potiùs, quàm ob suam ipsius inscitiam, se naufragium pati, aut perire arbitretur, hæc de ipso Nereo & Nereidibus confinxerũt. Non enim accusanda est diuina clementia, si quis temeritate imprudentiáque sua fretus se in grauissima pericula intruserit, cùm Deus prudentes tantùm & diligentes, vbi vires desunt humanæ, adiuuare soleat.

De Proteo.

Cùm adhortarentur autem ad prudentiam quæ necessaria est Ciuitatibus, & amicitiis conseruandis, Proteum non solùm virum bonum

bonum,sed etiam in omnes formas se vertentem, vt Nereum, introduxerunt. Nam sanè viro prudenti non solùm motibus animi moderari ratione & consilio necesse est, sed etiam ad omnes fortunæ euentus, & ad omnes temporum vel personarum opportunitates animum suum accommodare. Id qui facere potest, nostris præcipuè temporibus, plurimum gratia & opibus valet. Sed ego (sic enim meum est ingenium) nunquam prudens in hoc genere existimabor, quia non patitur Genius cuipiam adulari, neque possum cum nebulonibus, quorum magna est & latronum multitudo, conuenire. Non tamen illum vitupero, qui id facere possit, cùm præsens opportunitas illa postulauerit: nam cum stultis ridendum est. Hancipsam prudentiam necessariam magis ciuitatum præfectis, quàm priuatis, iudico: quoniam alteris vt omnium sint exemplar, alteris ad honestatem tantum se accommodare opus est. Sic igitur significatur prudenter cedendum esse tempori, & rebus ac personis pro dignitate tribuendum.

De Castore & Polluce.

Neque verò flammas illas sine Deo apparere crediderunt, quę nauigantium antennis vel carchesiis insiderent per tempestatis tempora,quæ,vt suo loco dictum fuit,modò certam tranquillitatem prædicerent, modò portenderent perniciem nauigantibus.

De Æolo.

Aeolus ventorum,tempestatúmque Deus creditus est, non solùm quia signis obseruatis ventura multa antè prędicebat, sed etiam quòd iræ moderaretur, eámque pro opportunitate negotiorúm, cùm res ita postularet, simulare cognouerit. Nam vel ex hac ipsa morum varietate nomen illud obtinuit. His præterea accedebat, quòd nihil omnino carere moderatore poterat: quando vel leuissimi venti suum habebant gubernatorem ac Deum.

De Scylla.

Atque vt paucis complectar, illud tandem demonstrarunt antiqui, quod in Ethicis scribit Aristoteles, virtutem esse mediam inter duo extrema, quorum extremorum vtrumque est vitium.Nam cùm ex altera parte Scylla, ex altera Charybdis grauissima monstra in Siculo mari nauigantibus sint deuitanda, mediúmque iter inter vtrumque tenendum, is tandem incolumis euadit, qui neutram in partem magis declinauerit. Cùm enim vita mortalium sit tanquam longa nauigatio, in qua permultæ occurrunt difficultates, multæque variorum monstrorum illecebræ,neque difficultatibus, neque illecebris cedendum est, sed omnibus moderatio adhibenda: cùm neque assiduam seueritatem, neque assiduam mollitiem vita hominis possit perferre.

De Orione.

Tum rursus vt explicarent antiqui generationem elementorum, & ventorum, & eorum quæ fiunt in sublimibus, Orionem trium patrum filium introduxerunt: est enim Orion ventorum & pluuiarum & fulminum ac tonitruum materia. Nam rerum omnium semina in mari continentur, quia sunt elementa omnia in omnibus, manifestiùs autem in mari, quòd aqua magis sensu percipiatur, cùm accipit mutationem. Vis Apollinis vapores ex aqua excitat, eósque extenuans non sine quodam spiritu innato, in aera extollit. Iupiter, quòd aer sit, paruit. Vt verò supernatantem materiam esse demonstrarent, Orionem impetrasse à patre fabulati sunt, vt super aquas incederet. Hæc materia in aera diffunditur: atque cùm Orion ibi conetur Aeropen violare, extra regionem eiicitur priuatus lumine. necesse est enim vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa & dilatata materia imbrium & cæterorum ignis primam vim sentit paulatim deficere. Sic igitur ad significandum circularem elementorum motum & generationem, hunc excipi à Vulcano dixerunt, & ad Solem proficisci mox reuerti in Chium: quia vapores per calorem attracti sursum ferûtur; mox ab antiperistasi siue à circumstanti frigore in suprema, ad quam peruenire possunt aeris regione rursus coacti in pluuias funduntur: quod quoniã fit per vires Lunæ, fabulati sunt Orionẽ ausum fuisse Dianam attingere, & idcirco sagittis ab illa fuisse confossum. Videntur enim nobis vapores Lunam attingere, cuius vis est tanquam fermentum in pluuiis concitandis & cogendis vaporib. velut reliqui planetę vim eius adiuuant aut impediunt. Quòd autem Orion materia credita sit imbrium, vel illud est argumento, quòd cum in signum cœleste versus dicatur, nunc etiam suo exortu frequentissimas pluuias concitat, & ventos, & tonitrua, & fulmina.

At Ethicè.

Grauissimas calamitates passus est idcirco Orion, quia nemini non calamitosa libido, & illegitimarum rerum cupiditas, esse potest. Deinde ad deprimendam omnem mortalem arrogantiam, quia si neminem habes te in aliqua re præstantiorem, cęterósque mortales aliqua re longo interuallo superes, at Deum habes, qui te longo spatio relinquat, omnésque vires humanas antecellat.

De Arione.

Enimuero ne quis sua flagitia occultari posse diutius arbitraretur, cùm turpe quidpiam patrasset, Arionis fabulam excogitarunt antiqui: vt significarent vel volucres cœli, vel feras syluestres, vel pisces maris certissimos testes fore aliquando nostrorum scelerum; si homines vel defuerint, vel nos noluerint accusare

ſare, & laborantibus viris bonis opem ferre: cùm Dii ſint ſcelerum omnium vltores & vindices.

De Amphione.

Meritò iraque Amphion vltimo ſupplicio ab Apolline Latonæ filio affectus fuit,quia nimium ob lyræ pulſandæ peritiam gloriaretur. Nam Latonam Latonæque filios contumeliis affecit, quòd Dea nulla re hominibus præſtaret, cùm rudes & imperitos haberet filios ſi ſecum conferantur. At Diis, quibus inuiſa eſt omnis mortalium arrogantia temeritatem Amphionis minimè ferentes,illum grauiſſimis domeſticis calamitatibus addixerunt. Quare ſiquid præclarum habemus, per quod excellamus, id totum à diuina bonitate nos habere putandum eſt.

De Halcyonibus.

Sic Ceyx maritus Halcyonis rex Trachiniorum cùm forma corporis,opibus, nobilitate cæteros homines antecellere ſibi videretur,iam non ampliùs ſe parem eſſe mortalibus arbitratus eſt: quare ſe Iouem, vxorem Iunonem appellauit. tantam arrogantiam hominis non ferens Deus ſæuam tempeſtatem nauiganti Ceyci immiſit, quæ illum ſubmerſit. quare patuit, quæ ſublimia ſunt & in altiſſimo fortunæ gradu collocata, citiſſimè poſſe diuina potentia euerti, cùm quis paulo feliciorem fortunam æquo animo ferre non poterit.

De Deucalione.

At prudentes & innocentes & pios homines & certam moderationem animi rebus omnib. adhibentes, Deus ab imminentib. periculis ſubtrahit: quare Deucalionem prudentię ſiue Promethei filium in arca ſeruatum fuiſſe inquiunt per diluuium.

De Ione.

Ionis contra fabulam præterea introduxerunt,cum naturã terræ exprimerent;quòd in medio aquarum vndique conſiſtat,quòd vapores aſſiduè ex illa exurgũt,quòd fertiliſſima eſt omnis generis frugum animalium, & rerum propè innumerabilium:quòd tẽperatum calorem illa cupiat; quòd cœlo vndique tegitur. quòd altera pars ſemper Solis lumine illuſtratur, cùm altera viciſſim noctem habeat. Deinde oſtendebant terram fieri feracem agricolarum induſtria, vbi cœli clementia aliquantulum deficeret. Alii ad Lunæ congreſſus cum Sole & ad totam naturam Lunæ fabulam traduxerunt: qui dicũt in planetarum congreſſibus nubes aut nebulas gigni, die tertio deinde ferè ſemper à coniunctione cornutam exire, omnibus aliis ſtellis eſſe inferiorem. Mox Sole lumen & vires impartiente, illa omnium ſtellarum vires exuperat: cuius vires magis conſpicuæ ſunt in humanis corporibus quas exercet Luna cùm aliquãtulum excreuerit. Cùm verò Luna velociſſima ſit omnium planetarum, fingitur orbem terrarum peragraſſe, cùm eadem modò ad meridiem, modò ad ſepten-

trionem declinet à signifero circulo.

Ethicè.

Io anima dicitur impurorũ hominum, quæ è cœlo in hoc corpus tenebrarum & caliginis plenum delapsa est: mox in beluam vertitur, neque cupit diuinitatem aut immortalitatem speculari. Illa donatur Iunoni ita conuersa, tanquam opum desiderio. Argi verò oculi sunt libidines, asilus conscientiæ stimulus, rerúmque præteritarum recordatio. hic facit vt exagitati animi molestiis nos errasse sentiamus, & pristinam hominum formam resumamus, ac Dii immortales denique per sanctitatem vitę & innocentiam, & iustitiam, & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur: si Deus optimus hunc asilum nobis immittere voluerit: quod vt faciat, assiduè rogandus est.

De Vesta.

Cùm vellent significare terram esse tanquam mundi stabilimentum ac firmamentum corporum naturalium, vnde omnia quę nascerentur initium caperent, Vestam omnium Deorum matrem appellarunt: quamobrem omnium sacrificiorum primitias illi primæ obtulerunt. quòd autem omnia elementa Deorum nominibus appellarentur, iam explicatum est.

De Iride.

Iridem dixerunt antiqui nasci è filia Oceani & Sole, quia sine pluuia non fit, aut sine Sole intra nubes: quæ cùm sit nuntia Iunonis & soror Harpyiarum, indicium est mutationum aeris futurarum & ventorum aut serenitatis nuntia. Certissima enim signa Iridem sequuntur. dicitur eadem animas mulierum è corporibus, euocare solita, quia animæ mortalium inclusę sunt in his corporibus, quas non licet eiicere nisi ad Dei nutum, cùm nemo vitæ suæ iure esse possit arbiter: quòd quique sumus diuina Dei vel prædia vel iumenta.

De Alpheo.

Per Alphei autem fluminis fabulam significarunt antiqui, quòd animus noster virtutem suapte natura expetat. quare cùm Alpheus fluuius esset purgandis maculis accommodatus, dictus est sequi Arethusam. nam animæ multis vitiorum voluptatúmque maculis contaminatæ non sunt ad virtutem propensæ, sed quasi brutorum in hominum corporibus viuunt.

De Inacho.

Sic per Inachi fabulam fluuiorum & aeris naturam explicarunt, cùm difficilimum sit iudicium plus ne aeris vis an aquarum conferat regioni: nam vbi alterum horum parum bonum fuerit, locus non est habitabilis. aeris tamen natura videtur magis spectanda, vt cuius vsus sit frequentior; quæ etiam causa fuit, vt Inachus sit in contentione inferior Iunone iudicatus.

De Europa.

Memoriæ prodiderunt antiqui Iouem sub tauri forma Europam rapuisse ac vitiasse, vt ostenderent quàm decora sit moderatio in omnibus illecebris voluptatum, quippe cùm tanta sit vis libidinis, nisi quis sibi à turpibus temperet, vt coegerit vel Iouem ipsum turpissimũ fieri animal & propè in Venerem furibundum.

De Penelope.

Penelopes exemplo nimirum cæterarum fœminarum virtutes excitabantur, & continentia, & patientia in rebus difficillimis, & conseruatio rerum domesticarum, & in omnibus denique prudentia quam idcirco Vlyssis siue rationis vxorem finxerunt. est enim multo difficilius animum bene temperantia & virtute communitum expugnare, siue ad aliquam turpitudinem impellere, quàm sit expugnare Troiam. quare finxerunt ipsam vrbem decennium pertulisse obsidionem, & Penelopen neque per viginti quidem annos expugnari potuisse. hanc igitur tanquam singulare exemplar virtutum omnium multis præconiis antiqui celebrarunt ad imitandum: cum multis artibus & vanis pollicitationibus procos fefellerit. quos tamen vi domo eiicere nullo pacto poterat, vel si voluisset.

De Andromeda.

Per Andromedam verò adhortabantur posteros antiqui ad pietatem, animíque moderationem, cùm omnia quæ habemus bona sint à clementia & bonitate Dei immortalis accepta, quæ quidem data sunt ad nostram, cæterorúmque hominum commoditatem, at non ad opprimendos imbecilliores. Quòd si quis ob aliquam præstantiam nimis elatus fuerit, nimísque arroganter illa vtatur, huius vindicem esse eundem Deum mox sentit, cùm numen vel illi ipsi arroganti, vel posteris adimat, quod benignè concesserat. atque propter regum vel maiorũ grauissima peccata, vel totæ vrbes aliquando, vel totæ familiæ funditus euertuntur.

De Vlysse.

Vlyssem autem, tanquam effigiem & picturam in qua cernerentur humanæ vitæ perturbationes, introduxerunt antiqui. nam cùm ex altera parte difficultates & labores, ex altera voluptates ac suauitates nos circumsistant, sicuti dictum est cùm de Scylla loqueremur, is demum solus sapiens existimãdus est, qui ab vtrisq. se cum summa laude, omniúmq. hominum admiratione explicauerit. Per Vlyssis igitur figmenta, prosperã & aduersam fortunã, difficultates & suauitates vitæ sapienter, & cum quadam animi moderatione perferri oportere significabant.

De Oreste.

Atque vt omnibus manifestum esset, nihil magis hominum vitam infestare, quàm grauissimorum scelerum conscientiã, & sup-

pliciorum expectationem, visas fuisse assiduè furias Oresti, quæ armatæ facibus ardentibus illum semper infestarent, memoriæ prodiderunt. Nihil enim magis molestum est, aut ad perturbandum animum concitatius, quàm recordatio præteritorum scelerum: nihílque cõtrà magis confert ad quietem & animi tranquillitatem, quàm integritatis & innocentiæ opinio.

De Chimæra.

Per Chimæræ autem fabulam naturam fluuiorum & torrentum præcipuè significarunt: qui ob imbres hybernos, aquarúmq. copiam, perpetuo prope violentóque cursu delabuntur, fiúntque tanquam leones indomiti & effrænes; cùm verò proxima quæque carpant, similes capris habiti sunt: at cum sinuosis & reflexis sæpius alueis ferantur in morem viperarum, dicti sunt extremam partem habere serpentum. Hoc monstrum Bellerophontes Pegaso inuectus interemit, quia calor Solis per æstatem pluuiarum copiam non ita frequenter cogi patitur, quare torrentes exsiccantur.

At Ethicè.

Per hanc eandem fabulam nos antiqui ab ira, omnium monstrorum turpissima, proposita ita turpitudine eius reuocabant. nam furibundos illos facit, qui illo motu animi exagitantur: oculósque rubro colore perfundit, quare flammas expirare Chimæra dicta est. nullum est vitium magis vel honori, vel vitæ mortalium, vel facultatibus infestum, quàm ira, quæ omnia vno tempore euertit, nisi ratio illi moderetur. qui sint huic vitio dediti, non minùs à nostra consuetudine auertendi sunt ac deuitandi, quàm teterrimi & maximè periculosi serpentes.

De Bellerophonte.

Finxerunt præterea Bellerophontem humorem esse motu Solis eleuatum: quoniam aere vi Solis humectato pars leuior sursum elata paulo pòst deorsum demittitur, atque cogitur. cum verò pars subtilior ad ignis regionem feratur, pars illa grauior à Ioue deorsum demittitur, quare à Pegaso deiectus fuit Bellerophon. Alii hoc ad totam elementorum naturam, circularémque motum generationis transtulerunt.

At Ethicè.

Sapienter esse humanam vitam transigendam demonstrabãt: quia neque aduersis nimis tristari, neq. felicibus rebus nimis gloriari opus est: quibus omnibus adhibenda est animi moderatio, & diuina clementia non minùs in prosperis quàm in aduersis imploranda. Qui enim per felicitatem Deum sibi conciliarit, is si quid aduersi postea contingat, eum iam placatum & adiutorẽ cõsequetur. At si quis nimiũ felicitate rerum præsentium efferatur, neque moderatione vti cognouerit, ille ab omnium scelerum, omnísque arrogantiæ vindice Deo de summa felicitate deiicitur.

De Rhea.

Ad exprimendam verò terræ naturam, multa fuerunt ab antiquis de Rhea, déque eius sacrificiorum ritibus memoriæ prodita: est autem Rhea vis terræ, quæ ad rerum generationem pertransit, atque lora quæ ferri & æris ponderibus rotam pulsabant, hãc ventis, & imbribus, & grandine, & omnibus quæ de cœlo decidunt, pulsari significabant. Hæc dicta est in aere pẽdere, nullámque in partem magis deuergere, quam turrita corona insignitam idcirco in curru vehi finxerunt. Vocata est omnium Deorum mater, quia (vt diximus) omnium corporum naturalium sit sedes & fundamentum, circa quam & ex qua omnis fit animalium generatio, & elementorum ferè mutationes. atque harum mutationum celeritati plurimum confert ventorum natura, qui ministri sunt frigoris & caloris: nam omnis vis naturæ plurimum ab illis adiuuatur.

De Latona.

Neque verò simplex de mundi ortu explicatio per fabulas excogitata est ab antiquis: quippe cùm ex informi materia, quam chaos appellabant, natum esse primùm Solem ac Lunam crediderint. nam Latona dicta est chaos, quòd omnia naturalia corpora in ea permista & confusa latuisse credita fuerint. Alii dixerũt Latonam esse terram, cui Iuno obstitit ne pareret Phœbum ac Dianam, ob frequentes vapores, qui mundo recente adhuc contigerunt, quibus Solem ac Lunam occultari diu accidit. cùm verò ita frequentes nebulæ contingant Sole inualescente præcipuè, pestifer fit aer, multíque grauissimi morbi animalia & plantas infestant. at vbi Sol iustas vires assumpserit, tunc cessant illi morbi ob aerem digestum, omnísque vis pestilentiæ, nisi si qua fiat è contagione, euanescit. Sic enim Apollo est dictus serpentem sagittis interfecisse.

De Curetibus & Corybantibus.

Quòd autem venti terræ, rerúmque omnium generationi plurimum conferant, patuit vel ex eo, quòd Curetes ad Corybantes, qui venti erant, matris Deum ministros esse tradiderunt, quod per eorum strepitum significabatur. per hos enim non modò pluuiæ & frigora fiunt, sed omnia naturæ opera. neque vllũ est vel plantæ vel animalis semen quod ventosum non sit & per ventum extrudatur, cùm sit generationi proximum. sic igitur venti dicebãtur salutis animalium autores, generationi rerum præfecti, & mari imperare, quod significabatur per Curetes & Corybantes.

De Cyclopibus.

Tum rursus eorum quæ fiunt in sublimi, materiam, naturámq. explicantes Cyclopum fabulam effinxerunt: dixerunt enim Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascerentur ac fierent. neque verò vapores illi, nisi per calorem solis

in aera possunt extenuari, qui partim è mari, partim è terra extrahuntur. fiunt autem frequentes vapores eo tempore, quo fieri solent fulmina, hi postea in sublimi vi Lunæ condensati, à superiore frigore detruduntur.

At Ethicè.

Cyclopas impios & Deorum cultum contemnentes faciunt, & in omne genus crudelitatis ac feritatis propensos, & eorum principem Polyphemum præcipuè, qui nihil honestum, nisi quod ventri placeret, nihil pium, nihil sanctum existimabat. Sed cùm improbitas omnis Deos vindices habeat, temeritatis crudelitatísque suæ condignas pœnas persoluit in omne vitæ tempus. Is enim vino facilè victus fuit, qui omnem Deorum immortalium potentiam antea minimè formidauerat.

De Lycaone.

Sic igitur multis rationibus ad probitatem & ad humanitatem erga hospites antiqui nos adhortabantur, quod etiã fecerunt per fabulam Lycaonis. Nam vt hospitum præsentia vnumquenque ad humanitatem incitaret, Deos etiam finxerunt ad homines in hospirium aliquãdo accessisse: Atque ingentibus supplicijs Deorum consilio illi affecti memorantur, qui crudelitate in hospites vsi fuissent: illíque rursus honorifica & vtilissima pręmia reportarunt, qui perhumani & benigni aduersus hospites extitissent.

De Ganymede.

Ganymedem fuisse à Ioue amatum, omnes antiqui consentiũt, at cur fabulosè dicatur in cœlum asportatus, nemo probabilem rationem explicauit, ex iis omnibus scriptoribus quorum monumenta ad ætatem nostram peruenerunt. Ego sanè significare voluisse antiquos per hanc fabulam crediderim, virum prudentem, & qui recto consilio polleat, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere. Nam vel nomen ipsum Ganymedis significat virum consilio præstantem, quem ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cùm stulti neque sibi, neque cæteris quidem hominib. sint vtiles. Dictus est Ganymedes pulcherrimus, quòd anima prudentis hominis nullis propè sordibus humanis sit contaminata; quæ cùm talis existat, facilè ad Iouem rapitur.

De Harmonia & Cadmo.

Enimuero vt cunctis hominibus fieret manifestum, quòd necessaria est prudentia in rebus omnibus, ea finxerunt antiqui, quæ de Cadmo fabulati sunt. Is enim Mineruæ consilio serpentem ad fontem Dircen occidit, & dentes seminauit, latronem scilicet cum sociis, quia maximè rerum omnium necessaria est prudentia imperatoris in rebus militaribus; quæ tamen omnis inanis est, nisi Dei optimi auxilium illi accesserit. at verò Harmonia Iouis & Electræ filia dicitur, quòd illam in motibus sphærarum inesse arbitrabantur, vti dictum fuit.

De Mida.

Neque verò vno tantùm exemplo,vt humanitate aduersus hospites vteremur,hortabantur antiqui:quādo Midæ etiam facinus, qui Silenum perbenignè tractauit,ita celebratur. is enim suæ liberalitatis ergò magnum accepisset præmium, si tam prudens fuisset petendo & eligendo præmio ac dono Dei, quàm liberalis fuerat in hospitem. Sed nihil certum petendum est à Diis, quia sæpius perniciosa petuntur à precantibus. Temerè nihil iudicandum monemur per hanc ipsam fabulam,quoniam vel temerariū, vel stultum, vel dolosum iudicium non patitur Deus diutius esse inultum.

De Narcisso.

Vt autem temperantes,& prudentes & viri boni essemus, nullum esse facinorosum hominem impunè tradiderunt antiqui.nā tametsi Deus aliquamdiu differt vindictam,tamen multo grauiorem illam postea concitat, quod per Narcissi fabulam explicatur.si quis enim nimis vel forma corporis, vel opum magnitudine,vel nobilitate generis,vel viribus glorietur ac efferatur, neq; cognoscat se largiente Deo hæc omnia habere: ille ob suam imprudentiam hæc sibi facit perniciosa, non minùs quàm malè affectus ægrotantis stomachus, cui vel optimi cibi fiunt noxii ob digerendi debilitatem.

De Belidibus.

Ad educationem verò liberorum Belidum exemplum pertinet. nam neque parentes quidpiam liberis contra humanitatem, iúsque naturæ, & Deorum religionem debent imperare, ne paterno consilio improbi esse consuescant:neque liberi crudelia & impia & inhumana parentum mandata exequi.Sin autem magis paterna, quàm diuina reuerentia teneantur, Deum denique sentient esse grauissimum impurorum & consceleratorumhominum vindicem.nemo enim malus est impune.

De Sphinge.

Quæ autem dicta sunt de Sphinge, hortabantur vnumquemque ad fortunam suam æquo animo ferendam,cùm omnis humanæ vitæ status sit inconstans, cùm humanum sit calamitatibus subiici, cùm vel volenti, vel inuito fortunam ferre omnino necesse sit.atque,vt summatim dicam, necesse est vnicuique vel suā sapienter fortunam perferre, vel omnino,si quis illam ferendo vincere non poterit, ab illa denique superari,& in extremas miserias incidere.

De Nemesi.

Enimuero cùm vellent demonstrare antiqui sapientes, nihil Deo gratius esse,vel vitæ hominum vtilius, quam in vtraque fortuna animi moderationem, multas fabulas finxerunt, quibus ad miserias & calamitates fortiter perferendas nos hortarentur.Sed

quia nonnulli æquo animo aduersa tulissent, at felicia & prospera ferre nescirent, Nemesin iustitiæ filiam introduxerunt grauissimam Deam, quæ de illis supplicium sumeret, qui nimis elati aliquo felici rerum successu non mediocriter extollerentur, fierénrque cæteris hominibus intolerabiles. Nam hanc Deorum iussu quàm citissimè ad superborum pœnas conuolare finxerunt.

De Momo.

Denique nemini esse grauiter ferendum aiebant, si quis vel illa quæ humaniter, quæ prudenter, quæ piè & secundum leges fecerimus, carpserit: quando neque Deus quidem placet omnibus, cùm neque ipse quidem Momi reprehensione carere potuerit. Non esse curandum quid homines imprudentes de nobis loquantur, cùm nobis multorum rectè factorum fuerimus conscii. Enimuero si quam vtilitatem studiosi homines ex hisce meis laboribus percipient, primùm gratias agere debebunt summo Deo nostro Iesu Christo, à quo omnia recta procedunt consilia, cuius ope & impulsu, vt arbitror, omnes propè antiquæ religionis fallacias & vana mysteria patefeci. Deinde gratias agere debent nonnullis viris illustribus, inter quos principem locum obtinet vir clarissimus & optimus Renaldus FERRERIVS, comitiorum Parisiensium præses, omnibus egregiis animi dotibus ornatissimus: & Valerius Faenzus, Quæsitor prauitatis hæreticæ apud Venetos prudentissimus: quorum autoritas plurimum me impulit, vt ista ipsa ederem ad omnium commoditatem, quæ mihi per vniuersum propè vitæ meæ cursum ad facilitatem meorum studiorū comparaueram. Fateor illud ingenuè, quòd nisi me tantorum virorum autoritas commouisset, nunquam eram ista in lucem emissurus: tum vt maleuolorum calumnias deuitarem, tū etiā vt meis his laboribus aliquid adiungerem. quid enim prohibet hæc fieri posse à me indies meliora? sed tantorum virorum voluntati non parere nefas putaui. plurimum igitur gaudeo me tantum opus ad honorum gratiam absoluisse, in quo præsertim patefactum est, illa quæ fuerant ab antiquis sapientibus ad probitatem excogitata, non prorsus abhorrere ab integritate & sanctitate Christianæ religionis. Nam facile est ex ipsa fabularum vniuersitate iudicare, diuinas leges, quæ sanctis illis patribus diuinitus traditæ sunt ante Christi aduentum, sub fabularum inuolucris ab antiquis Græcis fuisse occultatas. Quis enim constanter negare possit leges illas quæ datæ sunt Hebræis sanctis hominibus, primùm ad sacerdotes in Aegyptum, deinde ex Aegypto in Græciam commigrasse? Cùm præsertim omnis Græcorum theologia & philosophia occultè sub fabulis antiquitus ab Aegyptiis capta traderetur. Nam tametsi consceleratorum vel hominum vel dæmonum consilio, aut imperitorum veritatis vitio res postea fuit in populo-

populorum perniciem conuersa, qui res non satis cognitas coluerunt: tamen hæc ipsa dogmata fuerunt à sapientibus primùm ad sanctitatem, ad religionem ac Dei cultum, ad probitatē, fidem, iustitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa sunt, quæ nos pro nostri ingenii viribus colligere diuturnis laboribus studuimus, quæque sub fabulis antiqui sapientes significabant.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER PRIMVS.

VENANTVM canimus fraudes, & montibus altis
Dispersas gentes, hominúmque canúmque labores;
Coniugia, & Veneris stimulos, dulcésque Hymenæos,
Et mores, odiúmque, & agrestis tempora partus.
Tu magni, tu nata Iouis Cytherea pharetram
Quæ capis interdum nato, fessúmque tepenti
In gremio refoues, & amanti gaudia præstas
Dum pia diua ferum facilem prece reddis amorem:
Nunc Paphon, Idaliúmque tuum, nunc alta Cythera
Linquito: nunc mecum venias ad lustra ferarum
Dum canimus thalamos: nam certo tempore cuique
Inspiras tacitè blandum per pectora amorem.
Tu quoque venantum quæ fortunata virorum
Vota facis, syluis errans & retia curas,
Dic age venantes homines, robúrque ferarum,
Quo se defendunt fugientes tristia fata.
Dic genus acre canum, variorum robur equorum,
Consilia alta virûm, vestigi lucra reperti.
Dic odia inter se, & duri certamina Martis:
Túque ades, & facilis cœptis illabere nostris,
Magnanimi proles Francisci, clara propago
Roboris, eximiè quo Petri cardine valuæ
Vertuntur, non ingenijs tu cedis auitis.
Virtutis fautor, recti defensor & æqui,
Da facilem cursum, & felicem porrige dextram,
Dum rate tranquillum, ventísque fauentibus æquor

Sulcamus,madidásque vias Aquilone secundo.
Namque potes:tibi regna patent Neptunia,& altum
Aëria regionis iter,terraq́ iacentis.
Multiplici petitur certamine turba ferarum
Quæ mare,quæ terras habitant,quæq́ ætheris oras:
Ventosum quæcunque fretum,atque humentia regna
Percurrunt,reti,& duris capiuntur ab hamis.
Sunt quibus obscuram fert impia fuscina mortem.
At volucres,volucres sylua,campóque sequuntur,
Perniciémque ferunt miseris,captásque trucidant.
Hinc & odorisequi discurrunt æquora campi
Lata canes,auibúsque necem,mortémque petentes.
Exitiúmve ferunt his denso retia filo,
Et consanguineum melli viscum,altáque chordæ:
Et quæ præterea captantia multa volucres
Inuenit mortale genus per rura volantes,
Quis tamen heu Diuûm,quæ sanguinis ista cupido
Armauit feritate viros,insuetáque corda?
Vicimus in feritate feras,leuitate volucres:
Et nihil est tutum cœlóve maríve relictum.
Iam nihil est quo non penetrauerit impia ventris
Ingluuies.alius saltus indagine cingit:
Ast alius lato committit prælia campo,
Sanguine cæsarum gaudens maduisse ferarum.
Quod sequeretur eum è cunctis animalibus vnum
Inuentum,scelerísque comes,cædísque nefandæ.
Hoc docet & dominos vestigia cæca ferarum,
Atque ad lustra trahit,vocat in certamen & ambos.
Interdum aut ipsum campo pugnauit aperto.
Et querimur si nos inuadit sæpe petita
Mille dolis fera,crudeles diuósque vocamus?
Haud equidem credo quin sint primordia belli
Hinc exhausta:viris miseris hinc impia cædes,
Atque cadaueribus campi sternuntur,aprica
Planitie cæsorum alti cumulantur,aceruí.
Veris vbi aduentum mollis cantauit hirundo,
Et Zephyrus Boream gelidum legauit ad axem,
Nauita cùm primis scindit freta lata carinis,
Prætendens leuibus volitantia carbasa ventis;
Tempora tota die sunt venatoribus apta.
Nam neque tunc horrent torpentia frigora brumæ,
Nec nimio vruntur florentia prata calore.
Tum facile est reperire feras,quas vndique mollis
Cogit amor:cunctæ stimulis agitantur amorum,
Et studio cunctæ sobolis,generísque parandi.

Nil

Nil adeò est immane, ferum nil saltibus errat,
Vt blando victum non & mitescat amore.
Sic natura dedit, nam quo breuioribus vlla.
Clauduntur vitæ spatiis, numerosior illa
Hoc reparat proles. est vnica machina mundi
Perpetua. Et multos viuendo præterit annos
Phœnix, quæ sola reparatur denique prole.
Hinc querulis volucrum complentur vocibus arua.
Hinc syluæ resonant, hinc purgatißimus æther.
Nec priùs hinc saltus, ignotáve rura petamus,
Quàm fuerit notum quæ venatoribus arma
Conueniant. queis dextra viris armetur, & ipsæ
Queis sine non potuere feræ cædique capique.
In primis laquei, pedicæ, longúmque panagrum
Adsint, & falx, & lato venabula ferro.
His addas amenta, leuis cum robore pennæ,
Pugnaces arcus, vallos, furcásque bicornes,
Atque lagobolion, tum dextra flexile vimen,
Et quodcunque genus retis venantibus aptum
Viginti valli, trigintáve retia firment,
Sit retis duplex illis mensura: feraci
Caßibus adueniat lectum Carthagine linum,
Phasidis aut campis rapidi mittatur aquosis,
Anulus hinc casses suspensos plurimus ipsos
Contineat, præda vt concurrant retia capta.
At si vallorum fuerit minor vllus, in altis
Hunc poteris dorsis elatæ figere terræ.
Hinc atque inde canes teneant qui retia seruant
Vltima, dextra quibus iaculis armetur acutis.
Omnia nec nostro comprendi carmine possunt.
Retia non eadem cunctis animalibus apta,
Sunt diuersa viris pariter piscantibus illa,
Et variis confecta modis nec casse in eodem
Cum cephalo saltat thynnus, cancríque marini.
Non illo trahitur vitulus, quo sepia reti.
Nec cum passeribus veniunt ad litora cuncti.
Adde quòd & plumbum suspendit retibus imis
Piscator, quòd vallus abest qui mergat in vnda
In summis retinetur aquis à subere retis
Altera pars hominum valuit solertia tantum,
Vt velut in terra, tensos in fluctibus altis
Firmarint casses spumantis in agmina ponti.
Contrà venanti non vlla penuria terræ est:
Retia nec plumbum, nec suber molle requirunt,
Sed firmè fixis vallis, furcísque tenentur:

Commoda nec dura desunt anteridis ipsis
Aucupibus pariter non desunt vimina longa,
Nec furcæ virides,natiuo aut cortice valli.
Hæc ubi parta,canes quæruntur cursibus acres,
Quíque probi generis sint,in certamina fortes.
Nunc age quæ paruo catulo sit cura legendo,
Quis color & species,quæ forma in corpore toto
Conueniat,referam.Color est deterrimus albo.
Nec placeat niueis maculis signatus & atris:
Aut longis nimium villis,fuscóve colore.
Sit torua facie,cilio sint lumina nigro:
Os habeat latum,quos & dixere caninos
Quatuor huic valido spectentur robore dentes.
Lumina magna placent,& pectora lata,capútque
Grande satis,collum longum,villosáque cauda:
Ipsa decet,latique humeri.sint fortia crura:
Crassa magnis sint ipsa tamen postrema.micanti
Sint aures tenues,patulis & naribus efflet.
His anima aduersis nimium nec crassa legantur
Membra,nec in tenui quærantur corpore vires
Hæc catuli species,hæc laudatissima forma,
Quæ præ se fert sæuitiem:hoc est aptior vrsis
Quo magis accedet.fuerítque simillima toruis,
Cecrepius catulus est quem dixere parippum,
Indicus,Argolicus,Thrax,& Cretensis,Alanus:
Celticus,Arcadicus,Spartanus,Thessalus,atque
Corsus, & Ausonius,Bretreus,Amorgus,Iberus,
Incola arundiferi Nili,quem Caria nutrit,
Castorides,venatori gratissima turba,
Magnetes gregibus custodia fida Molossus,
Sunt quos diaponos dicunt,venantibus apti,
Tu quos ad studium venandi legeris,& quos
Dixeris hinc comites cursus,cædísque ferarum,
Quære mares:maribus maior vis est,animúsque,
Et melius tolerare valent certamina longa.
Præcipuum hinc inde à teneris impende laborem
Vt suescant pugnare feris his cernere adultos.
Et videant cornu,& voci parere vocantum.
Cùm Phœbe decies nitidum compleuerit orbem,
Paulatim suescant cursus tolerare laborem.
Fit facile à teneris quod primum discitur annis,
Et nihil est quod plus longa assuetudine possit.
Nec nulla hinc merces sequitur te digna laborum,
In loca dura canes duxeris,aspera montis
Per iuga syluestri populo vix peruia sæpe

Scilicet

Scilicet hinc vngues solidæ, corpúsque labori
Aptius est paruo, magnum quod pertulit antè.
Magna laboranti frustra sunt præmia parta,
Inde vbi creuerunt, maturáque venerit ætas,
Quos legis armento, clauis armentur acutis:
At quos venandi studio delegeris, apri
Fulmineum vt vitent dentem, morsúsque ferarum:
His fac e diploides, quas molli vellere comple.
Sed neque dura nimis collum collaria cingant,
Latáue, stelmoniæ catulis, & lora parentur.
Ast vbi iam Boreas inuadit frigidus arua,
Et glacialis hyems currentia flumina sistit,
Arcendæ à plantis concretæ frigore crustæ,
Atque armandus erit pes, ne mala frigora lædant,
Et tellus concreta gelu, spinæq; rigentes.
His actis, quoniam labuntur tempora vitæ, &
Optima quaque dies, subit improuisa senectus,
Et morbus rapit, & sæua inclementia mortis,
Est proles reparanda tibi, pecus omne nouandum
Dum licet: hoc studium viuentia cuncta requirunt.
Nam pater omnipotens qui nutu regna gubernat
Cælorum, & terras, & strati marmoris vndam,
Haud facilem cursum miseris mortalibus aui
Esse dedit, varijs torpentia pectora curis
Mouit, & ingenium fecere incommoda cautum.
Vere nouo poscunt genitalia semina terræ.
Vere magis teneri curatur vulnus amoris,
Conueniunt Veneris captæ dulcedine gentes
Squammigeræ, totus pontus tum feruet amore.
Impia tum posito mitescunt ora veneno.
Vere sonant syluæ volucrem concentibus altæ;
Et totus feruet Veneris dulcedine mundus.
Candida tum quærit cornutum bucula taurum:
Atque inter flores iungunt sua rostra columbæ.
Vere feræ, & catulis Veneris sunt gaudia curæ.
Tum cuicunque canum studium, cui Delia curæ
Castra sequi: canibus subijt iam cura parandis.
Veloces celeri iungantur, fortibus acres:
Fortibus eximij nascuntur. Alanus Iberæ,
Cares Threiciæ nymphæ iungantur, & Arcas
Eleis gens vna tamen felicior vna
Nascitur ex specie. Ponantur nomina cuique
Certa cani, teneátque ad summum syllaba bina:
Protinus vt noscat voces, & verba vocantum.
Præterea multum refert, cùm venerit hora

Lucinæ, & partus tenues in luminis auras
Ediderit connixa parens, plena vbera matris
Siccent; nec primum lactentes ora bouino,
Aut ouium imbuti tibi sint, vel lacte capellæ,
Natura, & mos nutricis cum lacte bibuntur.
Ceruarum siccent, damarúmve vbera, matris
Copia si desit, vel torua dura leænæ,
In melius vertenda tibi est natura. videmus
Sponte sua res in peius ruere. arbuta Bacchi,
Si desit cultus, si laxis palmes habenis
Huc illuc eat, & nulli sit cura colono,
Nil feret. aut paruis fiet labrusca racemis.
Hoc quoque venantes primum monuisse sagaces
Profuerit, catulus sectari montibus altis
Ne vulpem patiantur, eos à cursibus illis
Continuò reuocent, ne spinæ corpora lædant.
Sed iam cura canum cadere, & succedere equorum
Incipit, hos etiam vocat in sua Delia castra.
Capreolos, lepores, ceruos, damásque volantes
Sæpe necesse sequi spatiosa per æquora campi.
At natura viris pariter velocibus esse
Non dedit: ingenio quibus est prudentia maior.
Idcirco quæruntur equi, qui cursibus acres,
Qui gyris apti sint, in certamina fortes.
Nunc age quæ species referam, quæ forma legendis
Præpetibus quæratur equis. quæ prima iubemus
Grande satis corpus sit: membra rotunda, capútque
Exiguum, densis velentur corpora setis:
Os mediocre, breues aures, naré sque patentes:
Nec placet hirsutum cilium nimis, alba nimísve
Lumina, nec latebris veluti latitantia frons sit
Lata, solum firmo pulset grauis vngula cornu.
Sed neque dura nimis placeat; nam scinditur æstu:
Quæ tenera est, facili pariter consumitur vsu.
Sit longum corpus & densum, pectora lata.
Per lumbos duplex & agatur spina; natésque
Sint pingues, sit densa iuba, & decumbat in armo
Dextrô. compositum crus omnes flectere nodos
Possit, velocíque fuga prauertere ventos.
Cauda decet crassa, & setis densissima longis.
Est albo color haud aptus, candore niuali
Aptus equus, pariter maculis signatus amœnis.
Omnibus est aptus color hic qui purus, & ipsa
In specie syncerus adest, maculaq; nitentes.
Optimus Armenius pullus, Tyrrhenus, Achiuus.

Arca-

Arcadicus, Maurus, Siculus, Thrax, Magnes, Iberus,
Sarmaticus, Libycus, Cretensis, Erembus, Epeius,
Celticus, Ioniúsque, Epirique incola campi.
Denique quàm varium genus est mortale, & equorum
Progenies, tamen in quauis virtute videbis
Præstantes specie, nulla est ita prouida tellus,
Vt non triste ferat quid: non ita perfidus vllus,
Vt non quid pariat mortalibus vtile, campus.
Cernis vt vrtica, & spinis paliurus acutis,
Purpureæq; rosæ surgant, violísque propinqui.
Quod superest, semper quandò velocior est mas.
Quare mares arcenda procul tibi fœmina solus
Saltibus, eius odor paruulis si naribus hæsit,
Discurrunt Veneris capti dulcedine campos:
Intempestiuis hinnitibus intonat æther,
Concussæq; tremunt syluæ, nemus omne remugit,
Nil calcar, nil fræna iuuant, nil sæua morantur
Verbera, nil alti montes, nil fluminis vndæ.
Quò Deus acer agit, stimulóque potentior omni,
Huc fugiunt, huc fert animus, huc cæca voluptas.
Excutiunt equites, syluásque ferásque relinquunt,
Velocique fuga superant plana æquora campi.
Quòd si fortè tenent equites sua fræna, regúntque,
Diffugit tamen hinnitu perterrita dama,
Et quæcunque feræ syluas, montésque pererrant.
Cappadoces dicuntur equi præstare superbis
Cursibus, atque animis: veniunt venantibus vsu,
Militibúsque feris, splendentibus ære cateruis.
Præterea iuuenes quos in sua Delia castra
Eligit, haud nimium pingues, tenuésve legemus;
Nec venatori spargantur tempora canis.
Sæpe feras per densa sequi virgulta necesse est,
Sublimem vel scandere equum, aut decernere ferro;
Tardior in pugnas pinguis, cursúsque laborem,
Fert ægrè senior cursúmque & prælia longa.
Non audit voces horum Dictynna precantum.
Sunt tres bellantum species, tria castra parantur.
Hæc regit immanis Mauors, quíque impius ære,
Stultos armauitque homines, & strauit in aruis.
Militiam iuuenis petit & tua castra Cupido:
Hunc armas precibus, lacrymis, donísque, querelis.
Tertia venantum cura tibi Delia castra:
Retibus hos armas, & ferro diua nitenti.
Canus non gratus primis, non ille secundis
Accipitur castris, reiectus & ille supremis.

Quòd si consilium senibus, si plurima rerum
Visarum memori desit prudentia menti,
Iam nihilum quod restet erit: sunt fabula vana:
Quídve aliud quàm pondus iners, & inutile terræ?
Dicendum & quæ sint vestes venantibus aptæ.
Nec decorat tantum vestis gestamen honesta
Qua pro quisque suo vestitur munere, quantum
Muneribus sumptis prodest, rebúsque gerendis.
Conueniunt longæ vestes qui publica tractant
Munia, consulto iuris populúmque regenti.
Conueniunt succincta viris venantibus ipsa
Pallia ne rapiant spinæ, aut virgulta morentur
Currentes: rapido resonent neu flamine venti:
Profuit & nudis pedibus vestigia quæri
Cæca feræ, ne fracta sonent arentia ligna
Sub solea, moneántque feras sua linquere lustra:
Scilicet aduentasse viros, mortémque parari.
Semina tum credis scopulis arentibus æstu.
Læua canes ducat longis firmísque ligatos
Loris, ne intempestiui certamina tentent:
Sed tamen hos facilè & possis immíttere viso
Continuo lepori, nec vincula stricta retardent.
Venantis lato teneat venabula ferro
Dextera Venantes taceant hominésque canésque.
Hæc suescant catuli præstare silentia parui.
Quod superest, celeris catuli cui credita cura,
Nutriat illecebris hunc, & sibi iungat amore.
Sic facilè & noto domino parere iubenti
Disceret, acceptísque sequi vestigia signis.
Nam neque difficile est, natura cùm sit amicus,
Conciliare sibi catulum, custodia fida:
Inconcussus amor canis est per tempora multa.
Pyrrhus inauditum catuli testatur amorem:
Cuius (vti fama est) dominus cùm fortè iaceret
Insidijs cæsus, stabat lacrymabile corpus
Obseruans, non ille cibi, non fontis amore
Abduci poterat, cupiens miserabilis vsque,
Vsque querebatur dominum, lacrymasse putares,
Leniter interdum vultum lambebat, & ora:
Tum rursus lacrymans dominum, residénsque vocabat.
Quæ res vt Pyrrhi regis peruenit ad aures,
Indoluit: miratus enim quo vinculo amoris
Sint homini deuincta canum fidissima corda.
Nec visum est audisse satis, sed cernere coràm
Rem voluit, cupiens vlciscier impia facta.

Nullus

Nullus at in totis reperitur denique castris,
Qui fuerit cædis,qui tanti criminis autor.
Inde canis domini tumulato funere regem
Multa gemens sequitur,lætatur tempore nullo.
Non ille illecebris,non blanda voce mouetur:
Sollicitant curæ domini languentia corda,
Pectora non capiunt noctu,non luce quietem.
Pluribus exactis Pyrrhus per castra diebus
Ibat,vt instructas acies,vt viseret agmen,
(Admiranda cano,sed priscis cognita sæclis)
Fortè canis nouit dominum qui nocte cecidit,
Autorémque necis latratu concitus alto
Hunc accusabat cædis,solúmque petebat.
In pœnas poscebat eum,Pyrrhúmque vocabat
Queis poterat signis:hunc aspiciebat,& inde
In domini autorem cædis latrabat,apertè
Vt scirent omnes domini quia funeris autor.
Tum rapitur miles manibus post terga reuinctis,
Ducitur irati mox ad tentoria regis.
Hic gaudere canis posito mœrore,bonúmque
Blanditijs multis regem mulcere,proteruus
Vt daret emeritas miles pro crimine pœnas.
Intulit huic mortem,quod non sperauerat vnum,
Cognita res tandem.nec possunt impia facta
De lituisse diu.testatur Capparus olim
Actæi templi custos,rigidúsque satelles.
Nam fuerat Phœbo,nymphâque Coronide nato
Sacratum templum,sacrata in Palladis vrbe
Argenti diues,donatæ vestis,& auri:
Multáque vestibat muros votiua tabella.
Huc ægri soliti qui conualuere medelis
Munera ferre Deo,conspersa cruore iuuenci.
Vsque tepebat humus,sempérque calentia thure
Structa Deo centum stabant altaria circum.
Cuncta sacerdotum seruabat munera cura.
Hos latuit,vigilis quanta est solertia furis,
Munera multa virûm rapiens fur visa relictis
Quæ preciosa magis,argenti pondus & auri
Arte laborati.custodes non tamen omnes
Et latuit,vigil vnus erat custodia semper
Fida canis,cui Capparo erat nomen.Deus illi
Diuino afflatu seu mouit prouida corda:
Seu res quæque suas animalia cuncta tuentur,
Huic nostro,nostraq; obnoxia curæ.
Nostra putamus enim tutelæ credita nostræ.

Nescio quo templi seu res seruabat amore.
Ac veluti illius cuperet dispendia, furem
Pone secutus eum est, vllo non inde timore,
Blanditiisue minisue potest diuellier vnquam.
Quòd latuisse viros seruantes nouerat: illum
Sæpe canem saxu petijt fur, sæpe latendo
Fallere crediderat: sed nulla denique fraude
Decepisse vale:, semper comitatur euntem.
Hunc accusabat latratibus, vsque petebat
Quæ cepit dominos latitans de diuite templo:
Blanditijs alios mulcebat, non secus ac si
Auxilium peteret. quæ res vt venit ad aures
Actæi populi, multũ narrata sequentis
Forma canis, multi magnis mittuntur Athenis,
Munera raptori rapiunt, furémque reducunt.
Tum gaudere canis partis quæ amiserat antè,
Et rursus petijt templi sibi limina nota:
Fur dedit emeritas tanto pro crimine pœnas.
Tantus amor canibus, tanta est custodia rerum.
Decreuere canem patres per tempora cuncta
Nutriri lautè, merces hæc vna laborum
Digna canis, tanto sed non & commoda facto,
Possum multa canum variorum exempla referre,
Ne pigeat studium paruarum noscere rerum,
Nec parua canibus cura est custodibus ipsis
Et res, & dominus: testatur vertagus acer.
Nam solis agris, & solis saltibus errat,
Atque capit quodcunque potest, prædámque reportat.
Hinc domino: nullo tardatur munere, nullis
Blanditijs capitur. sua pignora cara putares
Nutrire, est tantæ domini custodia curæ.
Multa exempla canum sunt priscis cognita seclis;
His tamen haud nostris multo peiora diebus.
Sed res in peius tendunt, sunt deteriores,
Quàm fuerint, hodie. nummorum sola libido
Nunc omnes complet libros: nil inclyta facta
Curantur, nil egregium committere chartis
Mos est: obscuris voluuntur cuncta tenebris.
Quid nisi mollitiem nostram, lucrúmque minores,
Qua ratione, legent, mercator iunxit aceruo?
Quot nam Bergnus ait, latóque Bocatius ore,
Quæ foret æterna celari nocte decorum?
Sed reuocant Dryades, syluarum numina cæca,
Errantes ad lustra petunt, atque antra relicta
Sacrati nemoris, viridans vbi populus illa

Aita

Alta tegens ramis prædulci murmurat aura.
Nunc quo conueniat venari tempore vel qua
Parte anni, lucísque mihi narrate Camœnæ.
Nauita veliuolæ cùm pandit carbaſa puppis,
Et ſecat hyberno poſito freta lata tumultu,
Tempora tota die ſunt venatoribus apta.
Lumine cùm primo Phœbus luſtrauerit orbem,
Iámque parentur equi, caſſes, hominéſque canéſque,
Lataque rura petant quærentes luſtra ferarum.
Mox vbi ſol medium cœli conſcenderit altus,
Et paribus ſpatijs Eoæ litora terræ,
Occiduáſque domos diſtantes viderit, & cùm
Significans gregibus paſtor florentia rura
Liquerit, & natis referent plena vbera matres;
Tempus gramineis eſt prandia ſumere menſis,
Sunt vbi labentes fluuij, fontéſque perennes,
Vmbroſi nemoris natiui pumicis antra,
Vel quercus ſacrata Ioui, vel grata Coronæ
Populus Herculeæ, & ridentia marmora muſco.
Venantes homines ſequitur iucunda voluptas
Plurima, nec ſudore minor de ruperuentem.
Nunc aprum cernunt, nunc alta rupe morantem
Proſpectant ceruum. venator cominus illum
Mirantem cædit, catulos vel pone timentem
Retibus implicuit, ferróque obtruncat acuto.
Ipſa fames iucunda venit venantibus: vllas
Delitias non expectant, quas improba ventris
Ingluuies reperit: contenti ſimpliciori
Sunt menſa, nec fœmineus ſylueſtria luxus
Ingreditur: carpunt alto quæ plurima monte
Naſcuntur, quæ ſylua tulit. ſi lumina quando
Arripit ſomnus feſſis medicina laborum,
Inuitant volucrum cantus, dulcéſque ſuſurri,
Et Zephyro quæ ſylua tremit iactata ſereno.
Nec deſunt herbæ molles gratiſſima ſtrata,
Inuidioſa toris, auratis, murice tinctis.
Poſt vbi graminea feſſus requieueris vmbra,
Et ſol de medio cœli deſcenderit altus,
Lata per arua canes rurſus veſtigia quærant:
Donec in Oceanum flammatos lurida ſolis
Præcipitarit equos nox, primáque duxerit aſtra.
Mox vbi iam primum cuculus cantauerit æſtum,
Et querulis latè reſonabunt arua cicadis,
Sub lucem tremulis etiam ſplendentibus aſtris,
Iam petere arua canes celeres, ſaltúſque iubemus.

Immodici interdum delent vestigia rores,
Plurimus & grauidis diffusus nubibus imber,
Aut grauis arboribus incumbens flamine ventus,
Hoc libuit monuisse priùs, ne fortè Dianam
Incuses deleta petens vestigia frustra.
Æstate inuenies vestigia recta ferarum,
Quæ fuerant olim vernis obliqua diebus,
Cùm syluis agitabat Amor, Venerísque Cupido.
Sol vbi flammiuomus consperget lumine campos,
Excutient matutinas & gramina guttas,
Cùm grauis incumbit campis arentibus æstus.
Linquendi saltus, & limina nota petenda.
Inuisa est adeò canibus velocibus æstas.
Impediunt herbæ currentes, & premit æstus.
Vt ver est homini, canibúsque sagacibus aptum:
Nam neque tum nimius calor, aut noua gramina tardant.
Interdum rapiunt vestigia floris odores,
Cùm repetunt armenta nemus, cùm pascua lata,
Area nec Cereris grauiter gemit vsta calore,
Rusticus ad ventos paleas sed iactat inanes,
Mitior est terris solis calor: arua iubentur
Rursus adire viri venantes, atque canum vis.
Ast vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel dira Nepa cùm surgit ab vndis
Stella coronatus pomis Autumnus apricis
Collibus insidens pluuium spectabit ad Austrum,
Quantuscunque dies est venatoribus aptus.
Nam neque tunc æstus lædunt homínésque canésque
Currentes, nimium nec gramina longa retardant,
Non hyemis glacies concreta fluminis vnda.
Est eadem ratio venandi, cùm legit vuas
Rusticus, éque fauis liquentia mella premuntur,
Cùm trudunt nudos spumantia labra racemos,
Fructilegíque virent solertis tecta coloni,
Quæ fuit antè grauis, cùm primùm inuisa colubra
Candida venit auis, tellúsque nouatur aratro.
Hoc etiam meminisse iuuat: cùm candida Phœbe
E regione videt fratrem, cùm distat vtrinque
Penè æquo spatio pulsantibus æthera flammis,
Non adeò redolent vestigia cæca ferarum.
Cùm vitream glaciem turgentia flumina trudunt,
Et pontem concreta gelu dant antè carinis
Sulcata, aggeribus niueis latet abdita tellus,
Pars media est lucis duris venantibus apta.
Phœbus vbi primùm liquidis extollitur vndis,

Cœli uagit

Cæliuagis vel demit equis iuga flammea, frigus
Ferre graue est coit vnda, prius resoluta tepenti
Si qua calore fuit solis, cùm sidera surgunt:
Et noua lux acta sapiet mala frigora noctis.
Interdum rapiunt imbres vestigia densi,
Nunc glacies concreta, niues, gelidaque pruinæ.
Sunt hyemis longi tractus quos noctibus errant
Per nemora alta feræ. Sed iam demittere vela
Tempus adest primum demensis nauibus æquor.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE

LIBER SECVNDVS.

HACTENVS *arma, canes, homines, & robur equorum:*
Nunc Veneris stimulos, sæuique Cupidinis ignes,
Tempora Lucinæ, venantum furta canemus.
Hæc quoque respicias Francisci nobile germen
Roboris, Ausoniæ decus insuperabile Iuli.
Eia age rumpe moras; ventis impleto secundis
Carbasa, da pelagi tranquillos currere fluctus.
Syluarum, nemorúmque Deæ, lucíque sacrati
Cura quibus Dryades secretos pandite saltus.
Quàm varia Oceani proles sub fluctibus altis,
Quantáque turbat aquas moles, errátque per vndas:
Tam varium, tantúmque genus super æquore terra
Cernitur. est varijs diuisum piscibus æquor:
Fluctibus hic summis, ast hic versatur in imis:
Oceanus piscem tulit hunc, tulit algifer illum
Adria. nónne vides diuisas aeris oras?
In summum volucris volat hæc, volat altera in imum.
Vtq; cupit colles saxosos altera vitu,
Altera amat pinguem, lætatúrque vbere campi:
Sic quoque diuisus varijs animalibus orbis.
Florida fert magnos elephantos India, tigres
Armenia, atque alibi nascuntur dira leonum
Semina, sunt oryges alibi, sunt dorcades illic.
Denique nec passim celeres nascuntur iorci,
Nec varijs panthera notis, minúsque pithecus.

Non vna atque eadem fert omnia gramina tellus.
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque, ætheris oras,
Plura viris ignota, virûm solertia longa
Quàm norit. nam quis species, vel nomina quæ sint
Nosceret? at pridem desunt sua nomina multis,
Quòd noua nascuntur semper terráque marique.
Nec maiora freti voluuntur monstra barathro,
Quàm quæ terra tulit. Conuolui marmor ab imo
Credas, quum vasto se voluunt corpore cete,
Cete Atlantiaci fastus & gloria fluctus.
Frondosos nutare putes cum vertice montes,
Quum vasto incedunt elephantes corpore magni.
Sed tamen & tanta hæc moles, hæc corpora tanta.
Magnanimo rerum domino vincuntur amore.
Cùm niueo cerasi vestitur planta colore,
Et teneræ erumpunt viridi de cortice gemmæ,
Cúmque nouis violis redolent florentia rura,
Dispulit & nubes hybernas mitior aura,
Quatuor exactis lustris labentibus annis
Concipit ingentes elephas in pectore flammas.
Non tamen vt pugnet reliquis: huic alma decorum
Ingenium natura dedit, nec gloria digna
Creditur his super occidi, vel cædere victos.
Et quantum humanum genus est virtutis & æqui
Seruator, tantum capitur virtutis amore,
Nullus adulterium committit. fœmina másque
Secedunt, thalami cùm venit tempus, ab omni
Agmine; quinque dies simul hi, solique morantur.
Post vbi sexta diem patefecit clara serenum
Memnonis exoriens mater, stellásque fugauit,
Fontanis purgantur aquis, vel flumine viuo:
Nec prius hinc socios, & sueta armenta requirunt.
Tanta pudicitiæ cura est animalibus istis.
Exactis pariunt annis hinc parua duobus
Pignora. quod spatium partus Lucina moratur.
Æthiopi, Mauro pariter nascuntur: & Indo:
Sed tamen hos reliquis maiores India nutrit.
Tristantur rapto, parto lætantur honore
Corda elephantorum studijs obnoxia nostris.
Multiplici petitur certamine gens elephantum.
Namque alij circum fossis atque aggere cingunt.
Aggeribus clausos longa obsidione fatigant.
Ac veluti clausi muris, & turribus altis,
Quos victus tandem penuria vicit, & hostis,
Sunt faciles, fastúmque ferunt, subdúntque potenti:

Sic

Sic hi vincuntur studioque faméque sitique,
Venantur sic quos cupiunt in Martia castra.
Ascendunt alij domitos, & frena reponunt.
Hinc nemora alta petunt: armento quem procul esse
Norunt, hunc loris domitant, & verbere multo,
Donec defessus iaceat prostratus arena.
Tum domitum credunt, cùm cepit gramina primum
Humana porrecta manu, nec mitior vlla est
Humano generi fera, si quem nouerit esse
Fraude procul. Sunt qui foueis venentur, & altè
Defossis puteis, à tergo hinc agmine multo
Venator premit, vt norunt armenta elephantum,
Succurrunt lapso: saxu atque vndique ramis.
Congestu replent foueas, rediméntque cadentem.
Vsque adeò ingenium mite est elephantibus, alter
Fraterno alterius damno vt succurrat amore.
Sunt gemini exerti dentes: promuscide longa
Prosternit plantas altas, fructus legit ore.
Cauda breuis magno pro corpore. protinus ipsa
Parua carent nodu, facilique volumine crura.
Forte caput, paruaq; aures, nec lumina quanta
Hoc tantum poscat corpus, sint grandia quamuis
Nigra cutis: tergus vix est penetrabile ferro.
Huic paulo villis est venter mollior atris.
Incumbens tereti palma, fagóve virenti,
Decerpit tacitè blandum per pectora somnum.
Hac quoque venandi ratio est, ea planta secatur.
Huic cadit incumbens elephas, qua vincitur arte.
Sed neque mox facile est præ magno pondere strato
Surgere humo. siue hoc monocampti tibia cruris,
Siue pes horrendis armus spoliatus, & vngue,
Integra vix quino signatur limite planta.
Nam quibus ingenium prudens natura negauit,
Tradidit his vngues, dentes, aut cornua dura.
Laeui radices conuellit robore dentis:
At dextri venatorésque feràsque trucidat.
Sæpius hi terra vescuntur, sæpe lapillis.
Paruorum senibus mira est custodia: flumen
Tranantes primi iuuenes queis corpora parua
Ingrediuntur aquas, senierum flumina mole
Ne nimium crescant, iuuenes mergantur in vndis.
Flumine digressis senior præcedit, & agmen
Extremum claudit quicunque ætate secundus.
Omnibus est spatium longum, longissima vitæ
Tempora, viginti bis dicunt viuere lustra.

Carniuoris color est idem, mens impia sæuis
Atque cruenta lupis imitantur lumina flammas:
Nocte procul cernes radiantis lampadis instar.
Forma refert catulum, nares, & gressus, & vngues,
Horridior tamen aspectus, speciésque tremenda.
Forma Lycaonios, & terga horrentia setu
Nunc etiam referunt animos, atque impia corda.
Persæpe pecudum cæsarum sanguine gaudent.
Et cum prætereunt currentia flumina multi,
Fortior est reliquis dux: caudam mordicus illi
Pone sequens tenet ore. lupis hic omnibus ordo.
Viuere Niliacis nulli dicuntur in oris,
Montibus aut Aphris qui sunt, dicuntur inertes,
Et parui. tanti patria est, primique penates,
Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores, genitale solum quæ sidera spectet.
Est coitus meta his bis sex concessa dierum.
Ver vbi dispellit nubes, & purior æther
Deducit sine fece dies, in pectore flammas
Concipiunt, & more canum iunguntur. in vnum
Conueniunt quos cogit amor, Venerísque cupido.
Heu malè tum solis erratur saltibus. vnam
Multa lupam sequitur turba: hinc fera prælia miscent,
Prælia dura super Veneris dulcedine. victi
Vel fundunt dulces animas, victoribus vltro
Vel cedunt: cunctis est vincere certa voluntas.
Cernis vti tauri pugnantes sanguine fuso
Membra lauant, sempérque magis pulsantibus ardent
Fluctibus irarum. carpit formosa iuuenta
Interea gramen, miseros nec spectat amantes.
Tertius interdum potitur, certantibus illis
Bellorum caussa. Sic hi dum prælia miscent,
Hic fruitur felix horum mercede laborum.
Qualis capreoli venatio, & ipsa luporum.
Fert balista necem. saltus hi rete coronant
Incultos; casses nequeunt vbi tendere, ramis
Arboribúsque vias densant, vt peruia nulli
Pars ea sit, latos saltus indagine cingunt,
Discurrunt nemora alta canes, hominésque, ferarum
Si qua fugit, plantæ catuli ducuntur odore,
Et cogunt in rete; ferit qui retia seruat,
Structáque syluarum ramis magalia linquit.
Cæduntur miseri, nec spes datur vlla salutis,
Parcere quod nullis didicerunt antè. rigentes
Interdum pugnant canibus, laniántque vicissim,

Et

Et rabido quærunt extremam dente salutem.
Sic vbi planities completur qui oppida cingunt
Hostibus, atque acies longam traxere coronam,
Mœnibus inclusi sperant fera fata: sed armis
Nituntur decorare priùs post funera mortem.
Sæuorum species dicuntur quinque luporum.
Est ingens horror canibus, si pellibus horum
Indutus plantas cedas. vocem his rapit horror,
Vt rapuere priùs visis mortalibus antè.
Præterea colli si fiant tympana pelle,
Cætera cuncta silent ingenti victa sonore:
Pascitur eoi simul incola psitracus arui,
Nescio quo feruore lupis deuinctus amoris.
Par numerus canibus catulorum, & tempora partus
Nascuntur cæci, vomitúmque cientia carpunt
Gramina: vescuntur terra. cùm tollitur vndis
Scorpius, & lucem rapuit mortalibus almam
Præcipiti labens curru Phaethontius heros,
Tempora Lucinæ veniunt his: pondus in alta
Deponunt ventris sylua, cæcísque latebris.
Fœmina bisquinis vterum gestare diebus
Insuper & binis fertur. quo tempore quondam
Fugit Hyperboreis in Delum splendida Phœbi
Mater, & ignotam sumpsit mutata figuram.
Thessala terra lupos, & diuitis insula Cretæ
Ferre negant, vti fama refert, triginta diebus
Bis actis alij referunt hos edere partus.
Haud thoes pariter celeres, & cursibus acres:
Sunt breuiora quibus crura, exporrectáque cauda,
Longius & corpus. thoas natura negauit
Veloces numero fœtus æquare priores:
Nunc duo, nunc tres, ad summum sed quatuor edunt
Retibus impliciti supremam dente salutem
Experiuntur & hi: nullo in discrimine vitæ
Ponuntur, mortis duros vt vellere nodos
Vnguibus, ingenio, morsu, pede, viribus, arte,
Non tentent: grauiora pati nec morte putarunt.
Cætera quæ capiunt pugnando fortiter hosti
Vulnera, creduntur sæuæ medicamina mortis.
Est vbi temperies cœli iucunda, virorum
Ni cadat insidijs lupus, huic sunt tempora vitæ
Longa: octo fertur viuendo vincere lustra.
Humano generi natura thoes amici:
Admiranda quibus data sunt obliuia rerum.
Est quando diuersa feris natura, puellæ

Pandite Orestiades, iam vestros pandite saltus,
Et nemorum secreta mihi, collésque supinos,
Et varios campi aprici narrate colonos.
His magis hirsutæ multo nascuntur hyænæ
Aphrorum terris, catulis insmi. a propago;
Magnanimo pariter gens hæc innisa leoni.
Flectitur in medio villosi tergoris, arcta
His porrecta caput, coniungit spina: nigranti
Limite villorum tergus vestitur vtrinque.
Sunt magis hirsutæ, cùm spicea protulit æstas
Crine coronato paleis flauentia serta.
Noctiuagæ color est oculis incertus hyænæ:
Mille refert varios acies inspecta colores,
Qualis vbi aduerso radiantis lumine solis
Gutta micat nubes inter, cùm labitur imber,
Sed nondum venit ad terram sub nubibus atris.
Huic sol exoriens noctem, tenebrásque reducit:
Astra diem referunt nigro surgentia cœlo,
Fœmina præterea, másque idem creditur esse.
Sic fertur vulgo, sed non & posse videtur
Sic fieri ratione. feruntur, prouida mater
Quæ gignit natura, marísque & fœminæ amore.
Hoc generare modo possunt generata vicissim;
Atque ideo perfecta ferunt. quæ sponte videmus,
Et nullis vinclis, & nullo fœdere nasci
Coniugij, sed corruptis consurgere rebus,
Imperfecta leues surgunt in luminis auras:
Quòd reparare genus nequeunt exorta vicissim.
Hæc non natura fieri surgentia nullo
Coniugij vinclo dicendum: ast accidit illud.
Alituum, pecudúmque ge. us, quæ fluctibus errant,
Omnia permisto sexus sunt semine nata.
Præterea natura facit quod præstat, inérsque
Nil agit. & finem cunctarum sedula rerum
Prospicit. hoc fecit, melius fecisse quòd hoc est.
Commoda, & vtilitas rerum, sic esse necesse,
Alma tibi fines rebus natura creandis:
Sincerúmque cupis cunctis animalibus ortum.
At confusa magis, si hoc concedatur hyænis,
Dicenda es. binæ coeant si tempore eodem
(Nam neque concipiunt ex sese, & posse fateri
Absurdum: vt nascantur equi de flamine venti,
Perdices pariant audita voce mariti.)
Altera pars sexus iunctis cessabit vtrisque
At neque natura est illis sic esse necesse.

Diuisum

Diuisum genus est.valeant mendacia vulgi.
Æquora cùm primas patiuntur strata carinas,
Et ver dispellit nubes,cœlúmque serenat,
Flammat:s telis cuncta feriuntur amoris,
Atque mares plures vnam sectantur hyænam.
Imperitat gregibus mas,paruáque pignora castrat,
Ne comites habeat Veneris,matérque tuetur.
Ast vbi iam sextus mensis prætereuolat alis
Præpetibus,partum expectat Lucina recentem:
Hinc duo,tres rarò partu nascuntur eodem:
At paritura parens nemorum in secreta recedit,
Sint vt ab insidijs partus hominúmque ferarúmq;
Abditi.& incursus fugiant,mortísque ruinam.
Luce latens sua lustra fouet,sua pignora parua,
Nocte cibum quærit dum carpunt cætera somnum.
Ast vbi quæruntur canibus venantibus,ingens
Si sit turba canum,cursu petiere salutem.
Res vtcunque tulit,fugiunt,nec lumina cernunt:
In casséśque cadunt:ferro venator acuto
Irruit,obtruncátque trementia pectora telo.
At si nec canibus multis in rete premantur,
Nec timeant magnos strepitus hominúmque canúmque
A tergo,& possint campo committere aperto
Prælia quid valeant coràm fecisse periclum,
Tristibus auspicijs occurrit primus,& atris.
Experietur enim quantos in pectore fluctus
Irarum voluat,rabies sit qualis hyænæ.
Viuere lustra feræ septem dicuntur & istæ.
Suspendunt alij vitreis in vasibus altè
Humanum stercus,quod lati vulneris illi
Est medicina feræ;sed ne contingere possit:
Hæc sperans semper præsentem posse medelam
Nancisci,moritur decepta cupidine,& alto
Qui grauis ingreditur per pectora læsa dolore.
Post vbi iam fueris cursu,longóque labore
Defessus,solísque calor premet arua,iacenti
Præbebunt molles vmbras virgulta,perennes
Arboris haud deerunt vmbræ,vel pumicis antra
Natiui rapiet partum spelunca calorem.
Quin etiam vitreus fugiens per gramina riuus
Murmura grata ciet,placidúmque vocantia somnum.
Adde quod & poteris gratum reperire lauacrum,
Et pacare sitim.nam gaudia multa sequuntur
Venantes homines,quæ nullo dicere versu est.
Nec lepores nostro fugieris carmine molles,

Fœcundúmque genus, veluti sub tecta columbæ:
Quæ paritis toties, quoties venere calendæ.
Plurima planta quibus secta est animalia, cæcos
Emittunt catulos tenues in luminis auras.
Hoc vitium lepori facilis natura negauit.
Vna negat lepores tellus prudentis Vlyßis.
Sunt multæ leporum species, qui collibus errant
Apennine tuis, summúmque vagantur Amanum.
Creduntur niuibus pasci, niueus color illis
Est quia. cœrulea glacies quo tempore primùm
Liquitur, & gelidæ labuntur montibus vndæ,
Paulatim color est illis rubicundus. in illum
Vertitur hic candor, vix credas esse priores.
Nunc duo, nunc tres, interdum quoque quatuor edunt,
Et nemorum secreta petunt, virgultáque densa,
Ingeniosa cohors leporum: sed murmure paruo
Terrentur, facilem capiunt per membra timorem,
Interdum rapidis tolerare sonantia ventis
In syluis folia haud possunt, ob murmura frondis
Corripuere fugam, defesso corpore tandem
Quæ fugere diu patiuntur murmura tutò.
Sanguinis aerij tulit hoc natura: videmus
Quæ cursu leuiora, timent magis omnia: motus
Concipit aerius faciles in pectore sanguis.
Cernis vt immodicas pernices pectore cerui
Concipiant furias cursus, fluuiósque rapaces
Continuò tranent. nec tantum lustra morantur,
Nec syluæ, vel prolis amor, fontísque nitentis,
Quantum pulsat iners timor hos, clamórque sequentum.
Hoc, vt fama refert, horrescens murmura frondis,
Ceperunt animal furiæ, tua munera questum
Alma parens Natura, nihil quod repperit vsquam
Tristius, & tantum capiens per membra timorem.
Multa volutati placuit sententia, vel se
Præcipitare iugis, alto vel mergere fluctu.
Cùm vitrei peterent currentis fluminis vndam,
Protinus insiluit flumen perterrita rana.
Inde lepus didicit tranquillo pectore sortem
Ferre suam, tenuítque metum quem ceperat antè.
Propterea tam tempestas, & tempora nobis,
Ventorúmque dies seruandi, & sidera cœli;
Quàm freta qui sulcat ratibus spumantia pandis,
Ventosásque vias currit, nauémque gubernat,
Sidera cuncta notat. venturáque tempora discit:
Nunc spectat geminos Hœdos, clarámque Coronam,

Et nunc Arcturum, nunc te formosa Celæno,
Nunc pluuias Hyadas, nunc spectat Oriona clarum.
Nec solum quoniam strepitus, clamórque secundus
Venantum facilè inde premunt in retia ceruos,
Sed quia si flarint aduersis flatibus auræ,
Naribus accipiunt prætonsi retis odorem:
Occidua si fortè plaga, qua nocte rubentes
Præcipitat Phœbus currus, orbémque relinquit,
Aphricus aspirat, venator Cæciæ in oras.
At si spirarint æstiuo cardine Cauri,
Et leuis Argestes, Vulturni regna petantur.
Quem latet aduersum Boreæ te flatibus Auster?
Retibus & canibus leporum timidissima turba
Capta perit: venantur aues, est plurima lethi
His via, nec prodest Spartana more sagittæ
Aufugere, & rapidos cursu præuertere ventos.
Lætantur venatorum exultantia corda
Cursibus vt longis, & decertatur aperta
Planitie, clamore canes & voce sequentum
Quisque iuuat, sequitúrque simul clamore secundo:
Esse canes cupiere ferè, & decernere cursu,
Quóque valent animo leporem cepere fugacem.
Tantus amor lepores venandi, gaudia tanta.
Hic mens, hic animus, hic est & tota voluntas.
Præponunt reliquis vna hæc solatia cunctis.
Exiguo primum venandi captus amore
Mox neque sponte valet diuelli, linquere non est
Venandi studium facile, hunc tot vincula nectunt.
Sunt parui lepores, auris longissima quæ &
Promittat magnum corpus, quæ fortia membra,
Forma breuis capitis, fulgentia lumina, sed quæ
Nunquam claudantur somno: timor vsque ferarum
Sollicitat, vigilíque occurrunt semper amores.
Nec gens in syluis errat fœcundior vlla.
Namque parit catulos, & eodem tempore villis
Indutos vtero gestat, partúsque recenti
Coniugio incœpti grauida formantur in aluo.
Sunt genus ambiguum lepores, trochus acris hyæna:
Quòd tria naturam dicuntur habere duorum.
Præterea leporis villosum lingua palatum
Lambit, & hoc vni tribuit natura: decémque
Annorum spatij conclusa est limite vita.
Castorides leporem celeres sectantur aperta
Planitie: hæ duris veniunt venantibus vsu.
Plurimus Hispani, Balearísque incola ruris,

Nnn. i.

Huic aures similis dasypus, corpúsque capútque:
Crura tamen breuiora, minùs timet, & minùs illo
Velox, antra colit, fossique foramina ruris.
Huic balista necem fert, hunc viuerra necatum
Sedula fert epulum domino, prædámque reportat.
Quid tibi commemorem versu generosa leonum
Semina, quos Nessus vitreo complectitur amne,
Et quos parte alia claudunt Acheloides vndæ?
Assyriæ fuluus campus est incola terræ,
Cui iuba fulua tegit collum. cui plurimus armos
Villus habet, natura mari quod præstitit vni.
Grandius Armenio collum, Parthóque leoni:
Latius est tempus, radianda lumina fulgent.
Est adeò aspectu clarus Felicia rura
Quem genuere, ferax & campus pauit Erembus.
At plures Libyes siccis nascuntur in agris,
Exiguis & colla iubis velantur, & atro
Membra colore rigent: sed multo robore præstant.
Præterea sunt certa cibis, & certa labori
Tempora, nec cunctis epulas sumpsere diebus.
Hic vbi comprendit nox, & sol linquit in æquor
Aufugiens, rapiénsque diem mortalibus almum,
Fortia decerpunt placidam per membra quietem,
Prima vbi temperies clarum patefecit Olympum
Regia progenies domino feriuntur amore,
Concipiúntque nouas insueto pectore flammas.
Sæuities insueta capit syluestria corda,
Cùm rabies, flammæq́, domant, & feruor amoris.
Hinc vbi floriferum ver frigora prima fugarit,
Et glacies resoluta fluet deuicta tepore,
Cùm Cynosura freto quæ nunquam mergitur alto,
Custodem cecidisse maris lætabitur vndis:
Expectat partum facilis Lucina leænæ.
Nunc duo, nunc tres, nunc vnum, nunc quatuor edit.
Sunt & qui Assyrias primo quinque edere partu,
Quatuor inde ferant partu peperisse secundo:
Atque vnum numero sic semper abesse priori,
Donec sit ventum ad nihilum: tum ducere vitam
Felicem, sobolísque procul, partúsque dolore.
Quæ furiæ rapuere mares, quo tempore blandus
Pectora fixit Amor iaculis; post fœmina partum
Concipit, & toto nil est crudelius orbe.
Ingrediàr scymnus fertur sex mensibus actis,
Debile principium regi natura leoni
Præstitit: id paruum capiunt ingentia cuncta.

Nunc

Nunc vbi stant ædes, atque alta palatia Romæ,
Pastorum tuguri congestum cespite culmen
Vix pluuias arcebat aquas dominóque bouíque.
Qui fluit Eridanus, lata celeberrimus vnda,
Fluminibus multis auctus prorumpit in æquor.
Nil quod non fuerit paruum, grande esse videmus.
Maturi exiliunt scintillæ ex osse leonis:
Duricies tanta est, flammis terretur & iras
Horret apri, quarum fluctus in pectore voluit.
Nec tantum armatas hominum timet ille cateruas,
Inuisos galli quantum sub lumina cantus.
Est quadruplex ratio vincendi dura leonum
Robora. nam ferro indutæ vicere phalanges,
Cominus & lato sumpserunt prælia campo.
Tum nemus omne sonat magno clangore turbarum,
Latratúque canum, respondet vocibus æther.
Ecce leo veniens rugitu territat hostem.
Irarum magnos voluens in pectore fluctus.
Vnguibus exertis expectat prælia: magnas
Lumina significant iras, & cauda leonis.
Tristibus augurijs occurrit primus, & atris.
Tabifica lacerat quod dura contigit vngue.
Sed tamen indutus ferro venator apertè
In pectus telo expectat fera bella parato.
Concidit interdum victor, & victus vterque
Sanguinolenta venit victoria parta duobus.
Vincitur interdum canibus vis magna leonis,
Et telo; plures in retia cedere cogunt.
Nec fortis quamuis valuit contendere multis.
Sunt & qui effodiant fossas, atque aggere cingant.
Neu sit conspicuus dolus, hinc & vepribus, illinc
Obturent saxis: medio statuere columnam,
Suspenduntq́ agnum tum matris ab vbere raptum,
Hic quà currentes fluuios adiere leones.
Ille vocat crebris balatibus, hique potenti
Robore confisi superant molimina saltu.
Prima fuit priscis venatio cognita fossæ.
Tunc hi decepti foueam labuntur in altam.
Hic celeres nascuntur equi, quà labitur vnda
Euphratis, virides & texit arundine ripas.
Qui soli faciem regis spectare leonis
Audent, nec domino soli certare verentur.
His eques instruitur. venantes retia tendunt
In lunæ formam, cùm primis cornibus orbem
Visit, & Oceano tollit clarissima currum.

Extremæ retis partes sunt cura duobus:
Tertius in medijs, atque inter vtrumque locatur.
Accensis facibus pedites armantur, & omnis
Sylua sonat strepitu armorum, & clangore tubarum.
Scuta tenent læuis, quatientes illa sequuntur
Inter se pedites. strepitu fera concita, & igne,
Non audet cedens oculos attollere contra:
Hinc equites clamore leues in retia pellunt.
Tum verò ingentes voluunt in pectore flammas,
Atque indignantur secum fera corda leonum,
Sternere quòd paruum non audent viribus hostem
Eximijs, partis quòd non gaudere trophæis,
Vltra Æquatorem gens est asperrima bello,
Piscibus & premitur geminis, & flatibus Austri;
Penè quater paribus spatijs diuisa dies est,
Nóxque, semel cœli dum Phœbus perficit orbem.
Hæc genus insuetum venandi repperit. omnes
Vellere membra tegunt, & stricto fune ligantur
Quatuor, aut sex: hinc armantur casside dura,
Vt vix cernantur labra, & caua lumina, nares.
Suspendunt hastæ scutum, religántque sonorum.
Tum sic instructi speluncam protinus hostis,
Cæcáque lustra petunt. hic scutum concutit vnus,
Ecce ruit rabido ore leo, scutóque cientem
Sternit humi furijs accensus: vellera mordens,
Dentibus infremuit. tum scutum concutit alter
A tergo, primum linquens, rapit ille secundum.
Sæpius hoc faciunt donec sit membra labore
Defessus, tunc ille iacet certaminis impos
Stratus humi, manibúsque virûm vincitur anhelans.
Vincere triginta viuendo lustra feruntur.
Qui primus pugnare feris hominúmne Deúmne
Cominus est ausus, vatum mihi pandite Diuæ.
Inter mortales primus syluestria Perseus
Agmina de lustris pepulit, ferróque cecidit.
Quid referam Ledæ pueros? hic repperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum:
Ille canes primus docuit vestigia cautè,
Atque feris homines crudo decernere cæstu.
Hippolytus laqueos, pedicas, & retia primus,
Et docuit primus latos circumdare saltus.
At si, quæ insidiæ syluestri tempore genti
Noctis erunt, has venator monstrauit Orion,
Quis furor hic tantus, vel quæ fiducia mentis,
Vnde necesse mori vel forti vincere dextra.

Quòd

Quòd lacrymis victor, precibus nec flectitur vllis,
Compulit audaces homines decernere primum?
Quid? nónne & superos, cœlúmque petiuimus ipsum?
Fulmina nil terrent, quo vasto concita motu
Terra tremit, vallísque sono concussa remugit.
Hic adijt manes, & nigri tartara Ditis:
Ille penetrauit fluctus, atque ima profundi
Omnia, & Oceani patris secreta retexit.
Nec satis immensi mortali machina mundi
Visa est. qua nescit, quæve intentata reliquit?
Quid loquar Armeniæ tigres, rapidissima proles?
Nec te præterea quæ forti nasceris Indo:
Corpora quanta lupis: rapidæ sed forma leænæ
Corporis est propior. flammantia lumina cernes,
Et fuluis maculis corpus signatur, & albis
Nare tenus. fera non hac est formosior vlla,
Inter quæ syluas habitant, & montibus errant.
Et qualis volucres inter data forma pauoni;
Tigribus est species inter syluestria cuncta.
Carnosum satis est corpus, maculosáque cauda
Longa, fuga posset celeres præuertere ventos:
Namque feris cunctis tigris velocior vna est.
Fœmina quòd fertur species hæc tota, putanda
Fabula semotum vera à ratione videtur.
Quòd rarò videre mares, hinc fabula sumpta est,
Diffugiunt venatores his: fœmina natos
Direptos cursu sequitur cùm sentit ademptos.
Quatuor, aut partu catulos sex edit eodem.
Fœmineo super his rarò mas pugnat amore.
Tempore quæ verno coeunt, quæ sola vagantur,
Partibus haud coeunt eiusdem sæpius anni,
Pauca mouent Martis certamina propter amorem,
Nunc age quæ ratio capiendæ tigridis, & quis
Sit dolus, & quanto natos sectetur amore,
Carmen erit nobis. faueas tu Delia sauo
Quæ portas humero suspensam diua pharetram,
Dum nemorum secreta cano lucíque sacrati.
Cùm liquit catulos per syluam pabula quærens,
Venator rigidus cautè petit antra relicta,
Tigridis absentis partus rapit, atque paratum
Scandit equum celerem, pulsat trepidantia magnus
Corda pauor. securus enim quis talibus ausis?
Aufugit arrepto properans ad litora cursu.
Ecce venit quæ mater ijt, nunc orba rediuit,
Vt nouit deserta domus penetralia natis,

Incipit hæc mæstam lacrymabilis inde querelam,
Qualis ubi nati miratur lumina mater
Defuncti, niueásque manus, & pallida membra
Singula quæ tangit digitis, atque irrigat imbre.
Qualis ubi cepit: populatúrque ignibus hostis
Mœnia, conuoluítque fremens incendia ventus,
Conqueritur mater, stringitque ad pectora natos,
Coniugiíque faces odit, tristésque Hymenæos:
Inuisa est Lucina, fera est & pronuba Iuno.
Tantus amor prolis syluestribus esse colonis
Dicitur, haud homini tantum sunt pignora curæ.
Philtra feris, auibus, pariter serpentibus atris
In natos natura dedit, pelagíque colonis.
Hoc facit vt nigris crocitans perterrita pennis
Horreat arrectis, crepitánsque feratur in hostem.
Torua leæna virûm spernat venabula terræ
Defixis oculis, nitidóque hastilia ferro.
Scilicet hæc mens est illis, hæc certa voluntas
Vel cum pignoribus victas occumbere charis:
Vel seruare simul pugnando fortiter hosti:
Naribus hinc vbi venantum percepit odorem,
Pugnatura ruit mater velocior Euro:
Qualis ubi neruo Tyrio compulsa sagitta
Viribus eximijs stridétque volátque per auras.
Fur vbi comprensus matris cursu, iacit vnum
Qui minor è catulis, & qui deformior. illa
Corripiens ad tecta refert iterúmque reuersa
Prosequitur furem speculum iacit ille rotundum.
Illa suæ primùm lætatur imagine formæ,
Atque aliquem credit natorum. fraudibus istis
Mox decepta dolet, sequitur furiata. secundum
Inueniens speculum simili deluditur arte.
Sæpius id faciens donec sit litora ventum,
Apta fugæ præstat raptori tempora: ponti
Expectans venatorem stat littore puppis.
Protinus ingresso soluunt à littore funem,
Atque ratem conto trudunt, currúntque per æquor.
Hinc vbi peruenit fluctus & litora mater,
Ventoso aspiciens fugientis pignora ponto,
Nautas incusat: sunt litora plena querelis.
Et quàm cygnorum circa Aphrica litora ponti
Lugubris fertur cantus sua fata canentum.
Tigridis Hircanæ tam vox est flebilis orbæ.
Sunt qui direptis catulis, quoque retia tendant
Matribus, implicitas ob pignora rapta sequentes

Obtrun-

Obtruncent ferro. feritas est tanta virorum.
Heu date mortales veniam, date matris amori,
Et miseram deflere suum concedite casum.
Hic veluti ceruos sylua venatur in alta,
Et canibus sociis, & strictis cominus armis.
Octo prætereunt, vt fama est, lustra secundi
Deponunt venti, patuit iam meta laboris.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER TERTIVS.

NVNC *leuis eois ventus spirauit ab oris,*
Exoritúrque dies reserato clarus Olympo.
Solue ratem, date vela, citi considite transtris.
Terga silent tranquilla freti, vocat vnda carinas.
Nunc age cur tanto partus sectentur amore
Quæque suos, cur sit cunctis animalibus vnum
Seruandæ sobolis studium, atque amor omnibus idem,
Versibus expediam. tu nostri carminis autor,
Tu qui prima mei merito, qui summa laboris,
Porrige felicem dextram, pelagíque patentes
Pande vias, ratibúsque auras immitte secundas.
Quæ ratione carent, facilis natura gubernat.
Hinc amor, hinc odium. cupiunt bona quæq́, malúmque
Diffugiunt, hinc lucra petunt, & commoda cuncta.
Omnibus hinc iactura grauis. grauiora putamus
Damna pati: cùm grata magis res perdita cessit.
Gratius at vita nil est. vitámque videmur
Viuere per nostros post impia fata nepotes.
Adde quòd est finis cunctorum semina, & horum
Nascuntur causa flores, frons, caulis, in annum
Seu viuant plantæ, seu viuant sæcula multa,
Omnibus est vnus generandi semina finis.
Tum quoque cuncta vigent animalia, cùm sibi prolem
Persimilem reparare valent, si pignora demas,
Demitur his finis: frustra vixisse videntur.

Respuit hunc penitus natura prouida finem:
Et vacuum nil esse cupit, frustráve paratum.
Sed reuocant syluæ, strepitu nemus omne remugit:
Ad diuas vertor gaudentes cæde ferarum.
Nunc vrsi partus, formam, moresque canemus.
Horrendam faciem præ se fert: est color ater,
Et corpus totum denso velamine nigret.
Sunt nigræ nares, latum caput horrida flammas
Lumina diffundunt: quinis amatur acutis
Vnguibus huic planta, mortem pellentibus armis.
Horrendum rugit, correpta cupidine amoris
Fœmina post partum furit haud post tempore longo:
Et quinos catulos vno dat fœmina partu.
Sed parit interdum binos: nunc edidit vnum.
Prostrati iunguntur humi quo tempore primùm
Sidera Calistus pelago demersa profundo
Conduntur, syluæq; virent, aperitur & annus.
Cùm primùm tumuit rapidis Aquilonibus æquor,
Syluáque tristatur desolatissima lapsis
Frondibus, & virgulta comas iecere virentes,
Antra petunt ambo nemoris secreta propinqui,
Atque latent gelidas hyemes. hîc fœmina paruos
Interea peperit catulos, pinguescit vterque.
Nascitur vrsorum deformis partus, & antè
Parua caro, catóque minor, vix eminet vnguis:
Cætera lambentis formantur membra parentis
Lingua, nascuntur paulatim lumina: paruos
Sic lambunt vitulos olim sua pignora vaccæ.
Tempore non alio piscis qui dicitur Arctos,
Ni pariat verno, propter cognomina partus
Edidit, in gelidas hyemes & distulit horam.
Pòst vbi fugerunt torpentia frigora brumæ,
Et religata ratis completur pondere mercis,
Fœmina speluncam liquit, multo antè maritus:
Viscera quo laxentur aron per rura requirunt.
Pluribus Italiæ nascuntur partibus vrsi.
Tertia pars mundi quos Africa tota negauit,
Armeniam, Tigrímque tenet villosa iuuentus.
Nunc qua venandi ratio sit, percipe paucis,
Quis dolor, incultos certamina quanta per agros
Sint cum gente fera: catulo sint quanta pericla
Parta virûm studijs. nemorum secreta vagatur,
Naribus ad terram vestigi quærit odorem,
Atque fera percurrit iter, nec sistitur antè
Quàm dominos ad lustra trahat se ponè sequentes.

Venator

Venator rigidus telis tum prouocat hostem:
Ille fremens grauiter de lustro prosilit. at ni
Venator catulum properantem vinciat, vnguis
Sentiet vrsorum quàm sit trepidanda petenti.
Venator laeua catulum trahit: ac super armo
Stricta tenet dextra lato venabula ferro.
Ad socios redeunt dominúsque canísque latentes,
Insidiásque parant omnes, & retia tendunt.
Retis habet partes hominum custodia tensi
Supremas, alij seruant in limine portas,
Atque manu iuuenum laqueum fert quisque sinistra.
Hunc volucrum pennis ornant, quo territus vrsus
Aufugiat, ponunt in primis agmina valuis,
Insidias ramis, frondosáque arbore velant.
Tum clangore tubae reboat nemus omne propinquum,
Concussaq; tremunt syluae, tellúsque remugit.
Qualis, vbi armorum splendor squallentia complet
Arua, micat tellus non vno lumine solis,
Fit strepitus, clangore tubae quum castra mouentur,
Atque equites instructus eques vocat, agmen & agmen.
Ecce vrsus sonitu syluarum concitus exit,
Horrendúmque fremit, rugitibus intonat aether.
Turba ruit iuuenum passim clamore secundo,
Et terrent manuum strepitu, & clangore tubarum.
Ille vbi planitiem vel campum est nactus apertum,
Territus insidijs fugit, & clamore tubísque,
Et laqueis multis, paulatim in retia cedit.
Exiliunt quorum sunt retia tradita curae,
Et quacunque valent capientes summa plagarum,
Implicuere feram: quae dentibus, vnguibus, atque
Tum saeuit totis animis, tum fundit habenas
Irarum laxas, vruntur pectora flammis.
Cadere quis vinctum nescit? cadit ille sagittis
Qui victurus erat triginta illaesus in annos.
Sunt qui non dubitent in aperto praelia campo
Sumere cum populo syluestri cominus armis.
Alter in aduersos hostes ruit, ille salute,
Proque suis pugnat thalamis, patrióque recessu:
Alter pro ingluuie, vastáque voragine ventris
Non patitur vulgus syluis errare ferarum.
Vnguibus ergo vrsus venanti occurrit acutis,
Vincere vel certus, vel certam occumbere mortem.
Contrà venator cui fortiter obtulit arma
In pectus, nil horrescens ardentia frontis
Lumina, crudelis furias signantia cordis.

Concidit interdum venator victus, & vngue
Membra lacer, prostrata iacent venabula terra.
Concidit interdum telo fera cæsa potenti.
Vincere vel vinci magna est dementia. cælo
Qui seruat volucres delapsas, nulla per agros
Prælia committit, nullum subit ille periclum.
Sunt arma accipiter, casses, sunt vimina, viscum,
Noctua, quæ noscis promittant quanta pericla
Aucupibus volucres, homini quàm bella pararint
Sanguinolenta feræ, quis cum pugnare necesse est.
Vrsorum nullus defuncta in corpora sæuit,
Idcirco venatores iam robore victi
Decubuere solo strati, flatúque retento
Deuitant furiásque feræ, mortísque pericla.
Nec te caudati taceo gens mima pitheci.
Est horum triplex species. tibi simia cauda
Defuit, Æthiopum syluis erratus in altis.
Est color his flauúmque inter fuscúmque, virorum
Omnibus & studijs imitantur plurima facta.
Ambabus capiunt manibus quod ieceris. ipso
isu mortales imitantur lumina, nigret
His cilium, latíque vngues: est indice planta,
Et totidem distincta notis: his mollior auris.
Rettulit humanam speciem qui dentibus ordo.
Vt dicas olim humano de semine natas.
Pignora bina ferunt, paleæ quo tempore primùm
Surgentem ad Zephyrum vacuæ iactantur, & arua
Pressa calore gemunt: coeunt quia tempore veris.
Hunc amat egregiè natorum, inuisus at ille est
Matri, nec facile est huius cognoscere caussas.
Vngula secta quibus plures vno edere partu
Concessit natura, canis quod monstrat, & vrsus.
Quinque decémque suam vitam traducit in annos.
Quamuis mortales imitatur, at ipse pithecus
Fallitur arte tamen, nec discit fingere fraudes.
Præparat ante dolos venator, & arte cothurnos
Vincla pedum, insuetis cæca molimina fraudis.
Hinc nemus ingreditur quod simia multa frequentat.
Aucupibus noti frutices & gurgitis vnda
Piscanti: nouit saltus venator, & arua.
Induit inde sedens allatis crura cothurnis:
Deserit hic alios. veluti se fluminis vnda
Ablueret manibus iunctis & lumina, & ora,
Sic haurire putes lympham de vase iacenti:
Hinc abit. at nostras cupiens imitarier artes

Simia,pro lymphis flauentem nacta liquorem,
Vincta pedes geminos.hinc visco lumina claudit.
Infelix animal quod se virtute,dolisve
Æquiparare cupit mortalibus,his dedit vnis
Ingenium velox diuino semine natis
Maximus ille opifex,qui nutu temperat orbem.
Et quantum superi præstant mortalibus ipsis,
Tantum mortales præstant animalibus ipsis.
Est etiam proles parui dicenda sciuri
Monticolæ,qui terga tegit mollissima cauda,
Cùm grauis incumbit terris arentibus æstus:
Hinc quoque nomen habet. villorum summa nigrescunt,
Cætera puniceo paulum rubuere colore.
Lumina bina micant,geminos imitata pyropos.
At niueus ventris color est,similisque pithecis.
Iacta tenet manibus residens,& purgat inani.
In quinas dissecta notas est planta.nec arma,
Retia nec quærit venatio tuta sciuri,
Et gliris:tamen humana quæ fallitur arte
Quisque horum nobis dicendum carmine;quando
In syluis posuere domos,& montibus altis,
Ver vbi dispellit nubes,cœlúmque serenat,
Et vernis gelidæ cesserunt solibus auræ,
Concipit ingentes in paruo pectore flammas,
Et grauibus passim furijs agitatur amoris.
Mergitur Oceano cùm primùm Gnosius ardor,
Et matutinus campum repetiuit arator,
Quatuor hinc catuli tenues in luminis auras
Nascuntur.sunt fossa domus his arboris antra.
Non tamen huc prodest fugisse Cupidinis ignes.
Nec paruo natos mater sectatur amore,
Pabula quæ tulit his primùm corrodit, & illos
Edocet.hinc tempestates prædiscere cœli
Possumus.exigui seruantes facta sciuri.
Namque solet qua parte ferox spirauerit aura,
Qua surgent imbres,stipare foramina plantæ,
Parte alia plantæ fuerant quæ causa recludit.
Aduerso quæras hoc ipsa foramina vento.
Nil adeò natura tulit,nil sedula paruum,
Vt non ingenio valeat,vel viribus vllis.
Hinc venatori facilis captura,virentes
Ascendit plantas,ponítque foraminis ori
Prætensos laqueos,nec prælia dura requirit.
Non opus est lato committere prælia campo:
Nec veniunt vsu valli,venabula,falces,

Est tamen & planta qui lignum cædat, & antra
Falce secet, totámque domum populetur & omnes
Diripiat catulos paruos simul, atque parentem,
Nec glires alia capiuntur fraude, domúsque
Est simili constructa modo, locus vnus, & idem
Est cibus ambobus: hyberni frigoris iram
Quisque latet glires hyberno tempore somnus
Semper habet: capiunt longam per membra quietem,
Et quantum dapibus pinguescunt cætera lautis,
Hyberno tantum pinguescunt tempore glires,
Ast vbi iam vernis arrident floribus arua,
Frigidus & syluis Aquilo diffugit ad Arctos,
Deserit hos tandem somnus simul, atque senecta:
Ac veluti exuuias veteres cùm frigida primum
Vipera deponit latebris, antróque relicto.
Tum coeunt, cùm pressa gemunt feruoribus arua:
Tum pariunt, grauis autumnum quum diffugit æstas.
Glis sextum vitæ viuendo præterit annum.
Ingenij tantum tribuit natura, parentes
Annosos vt alant moti pietate vicißim.
Huic caput est similis spinis armatus echinus.
Ora suem referunt, niueúsque sub ilia venter,
Cætera membra feræ spinis armantur acutis.
Cùm cernit venatores, collectus in orbem
Substitit, errantes creditque latere morando,
Nec celer est adeò: vires cognoscere cunctis
Donauit natura suas animalibus alma.
Ast vbi nulla datur tandem spes certa salutis,
Mingit in horrentes spinas, quia credidit, illas
Se propter quæri vacui seruantur & illa
Vrina, hanc reperit venator prouidus artem.
Eripit interdum mentem mortalibus horror
Improuisus, & his fallendi subtrahit arma.
Frigidus in syluis Aquilo cùm murmurat, auras
Diffugiunt, latebrásque petunt, sunt præscia corda.
Idcirco stellas cœli, ventósque iubemus
Discere venantem: surgentis nescius auræ
Ne frustra in syluis erret, dum quærit echinos.
Italia nascuntur, habet simul Apher, & Indus.
Corporibus rigidis mira est prudentia paruis.
Vndique diripiunt fructus hyemique reponunt.
Pomorum super hi cumulos se sæpe volutant,
Inde domum redeunt onerati tergora pomis.
Hi quoque flammati telis feriuntur amoris:
Nil latebræ, nil spina iuuat, nil tergoris horror.

Lucida ab Oceano cùm surgit stella Leonis,
Et sol clarus equis roseis iuga prima reponit.
Cernitur exiguus in syluis partus Echini.
Atq; duos pariunt, vel tres: at tempora vitæ
Longæ si quæras, in sextum prorogat annum.
Non eris indictus versu fere bubale nostro,
Bubale frigentis Scythicæ fide incola terræ.
Corpora quanta boui: splendentia lumina: fuscus
Est color, atque caput telis armatur acutis.
Altera ramorum pars tergus spectat, & altè
Natiuis frons armatur pungentibus armis.
Hunc venatores tendentes retia, magnis
A tergo in casses tensos clamoribus vrgent.
Ast alius pugnat sumptis huic cominus armis
Et ferro, & canibus cadit auxiliaribus vrus.
Pluribus ast alij circumdant curribus illos,
Arboribúsque locos, quibus hic versatur: & inde
Ingenti clamore canes, hominésque sequuntur.
Purpureas alius vestes indutus, & illi,
Qui magis inuisus color est, occurrit, in ictus
Ecce ruit pronis iratus cornibus vrus.
Et quoniam tanta est furiarum copia, nullis
Viribus vt valeat venator sistere contra:
Deligit antè locum, ramosæq; arboris ipso
Protegitur dorso pronis in vulnera telis.
Bubalus irarum fusis huc fertur habenis,
Nec cernit plantam; furor ingens lumina velat.
Arboris infixis dorso mox cornibus, arma
Is sentit venatoris quàm fortia. tandem
Concidit, atque animam dulci cum sanguine fundit.
Hunc si quis vinctum suetis abducere syluis
Conetur, patriam vt mutet, priscósque penates,
Irritus ille labor; ni vincula dura morentur,
Protinus in patriam redijt: mora nulla retardat:
Nec tanti vmbrosæ syluæ. nec pascua læta,
Frondosi montes, natiui flumina fontis,
Deserat vt charam patriam, & sua lustra relinquat.
Nec solùm patriæ terræ mortalibus ipsis
Est innatus amor: volucres, & plurima ponti
Ad suetas rediere domus, ni vincla morentur.
In patrijs malunt mediocria pabula campis,
Quàm largos alibi fructus, atque vbere cornu.
Cùm resoluta fluit glacies, & montibus altis
De niue manantes riui labuntur in imos
Planitie campos, stimulis agitantur amoris.

Tum verò incipiunt maribus certamina, totis
Pugnatur campis, rapidas extinguere flammas
Dum cupiunt, & riualis præponitur alter.
Non aliter quàm si tauri per florea prata
Frontibus oppositis pugnent spectante iuuenca.
Exoriente die vt clarum Delphina videbis,
Expectat partus harum Lucina ferarum,
Nunc duo, nunc vnum pariunt, hos viuere lustra
Quinque suæ referunt longißima tempora vitæ.
Quis nescit paruos fœtus rapuiße ferarum
Tutius? hac ratio communis, pignora matri
Subtraxiße dolo, seruata temporis hora.
Hystrice nil syluis errat, nil nascitur vsquam
Quod magis horrendum, spinosa est & prope nares.
Sic vt echinus & hæc telis armatur acutis.
Vngula secta pedum, nigrescunt lumina, cauda
Exigua est, sonuere feræ currentia spinis
Tergora: qualis vbi sternit sata pinguia grando.
Qualis & armorum strepitus, cùm membra nitenti
Indutæ ferro procedunt ordine turmæ.
Corpora quanta lupis, paulòve minora, feraci
Aphrorum regione simul nascuntur, & Indi.
In venatores spinas iaculatur acutas,
Inq; canes qui lustra petunt, sunt tempora partus,
Et veneris stimuli paribus diuisa dierum
Limitibus: numerus prolis, tempúsque latendi.
Sed ne membra canum feriantur ab hystrice, fraudes
Inueniunt venatores, & prælia magna
Diuertunt alio à canibus, nam nuda teguntur
Corpora velleribus bibulis: quæ dura morantur
Spicula, tum casséque parant, ferróque sequuntur
Intensos, cornúque sono & clamore fatigant.
Ast alius strictis huic pugnat comminus armis.
Nil adeò natura ferum, nil sedula fecit
Horrendum, quod sit duris mortalibus horror.
Armeniæ tigres tentauimus, atque leones,
Æthiopúmque Arabúmque feros domitare dracones.
Sed nec vtrinque tibi prodest caput amphisbæna
Lethiferum monstrare: virum solertia vicit
Omnia, nil terrent morsus, nil sæua venena.
Dipsa ta nec tanti facimus: crudelior omni
Cùm sit, nónne vltro quæsiuimus aspidis ictum?
Duritie ferrum superauimus, æquora nostris
Mandatis parent, aliò turgentia cursúm
Flumina diuertunt, vincuntur & obice fluctus.

Quid? non saxosos montes prostrauimus? orbis
Nec satis est totus, cœlum quoque adiuimus ipsum:
Tartara nunc etiam seruant vestigia nostra.
Nil nos exertos dentes curauimus apri,
Præcipitis carpit somnos qui margine rupis,
Ora, pedes, oculos, auréſque simillimus, atque
Crura, suis cicuris, horrentia tergora setis.
Horridus aspectus, vox horrida. prominet illi
Dens vtrinque potens velocis fulminis instar.
Cùm tellus primùm vernis se floribus ornat,
Et patefacta silent cessantibus æquora ventis,
In pugnas blandis stimulis agitantur amoris:
Et priùs obducunt immundo tergora limo:
Solibus obdurant, limoso tergore plantas
Sæpe fricant, costas ad vulnera sæua parantes.
Arrectis ineunt setis certamina dorso,
Ore cient spumas, ingentem spiritus iram
Significat, flatúsque frequens, pulsóque timore
Solus amor Veneris, sola insatiata cupido
Sollicitat mentem stimulus, domat effera corda.
Sunt & qui referant hos primum mense Decembri
Concipere, & furias sentire & vulnera amoris.
Accidit hoc etiam solis syluestribus apris
Quòd victore cadit, paribus ni iungitur illi
Fœmina connubijs, plagis lacerata cruentis.
Tales sunt mores dispersis montibus altis
Gentibus, vsque adeò stimulis agitantur amoris.
Quis misit te dominum vitæ, mortísque fatetur
Magne Amor, & regum & populorum maxime princeps?
Lumina tu claudis mortalibus, omnia vincis.
Fuluus aper porcæ cicuri coniungitur, inde
Hibrides exurgunt diuersis patribus ortæ.
Conueniunt nigræ vestes venantibus apros,
Villosæque, feræ referentes corpora forma.
Tempora Lucinæ, numerúsque, & tempora partus
Penè eadem suibus. pellunt in rete repertos
Robora magna canum, syluis hominésque sequentes.
Interdum rapuere canes hos morsibus, atque
A dextra læuam tenuere tenaciter aurem.
Ecce ruit rigidus quatiens venabula dextra
Venator, tepido captiui sanguine ferrum
Tingit apri. multúsque scatet de vulnere sanguis.
At si fulmineis tetigit vos dentibus idem.
Impia corda canes luitis pro crimine pœnas.
Indicus est catulus venanti commodus aprum,

Gnosius, & Locro missus, paritérque Lacanus.
Retia prætendunt alij, saltúsque patentes
Inde viris, cambúsque feris, hinc rete coronant.
Ecce canis lustris quærens hic suscitat aprum,
Hic ceruum magno latratu in retia cogunt.
Interdum in venatorem fert impetus aprum,
Declinans nitidum parat hic in vulnera ferrum.
Nil timet actus aper furijs venabula, cursum
Ni teneant aurita feræ, venator, apérque
Conciderent, ferétque necis communis vtrique
Copia. si primo fixus non concidit ictu,
Nulláque sit rursus feriendi oblata facultas,
Sed tamen instet aper stratus tellure iacendo
Venator vitat mortem. timor inuenit artem.
At quos in casses pepulit studiosa sequentum
Turba canum, ferro cædit qui retia seruat
Retibus implicitos. tot sunt venantibus artes.
Te quoque cerue fugax, syluarúmque incola, plantas
Cornibus arboreis qui imitaris, versibus edam.
Namque vbi prædurus maturam rusticus vuam
Colligit, & delapsa iacent in gramine poma,
Quæq; sub arboribus ramosis poma parentum,
Poma decus nemorum, syluarum gloria poma;
Frigidus Oceani cùm primùm mergitur vndis
Arcturus: cerui blando capiuntur amore.
Nunc has, nunc illas adeunt, nec fœdera certa
Coniugij retinere valent, solísve morari.
Pectoribus tanta flammæ voluuntur amorum.
Pòst vbi sub noctem Phœbo propiore micante
Pleiades fugient mortales sidera septem;
Tempus adest ceruis maturos edere partus.
Vnum, sæpe duos pariunt vbi nota viarum
Sint loca, vel facto mortales tramite sæpe
Prætereant; nulla vt syluestris belua cernat.
Infelix animal ceruus, minùs esse rapacem,
Rursus & infelix, hominem qui credis agresti:
Tertiò & infelix turba, catulósque timentes
Quò fugitis? vel cuius opem vesana iuuentus
Imploratis? ea est fiducia digna fauore.
Nec priùs ipsa marem pateretur fœmina, quàm se
Purgarit seselis noto medicamine. ceruo
Vngula fissa pedum, ramósáque cornua frontis.
Sed tamen Illyricis esse vngula Pæoniisque
Integra narratur. pallentes ruminat herbas.
Cætera membra boui, aut paruo propiora iuuenco.

Longius os isti, sinuosáque crura, leuíque
Apta fugæ. cauda exigua est, color ipse colori
Proximus est cineris. facilis captura, stupore
Correptus miratur equum taurúmve: sequentes
A tergo venatores non prospicit. arcus
Oblitúsque sui miratur sæpe minantes.
Cornibus armatur trepidandis, cornibus illum
Quis tamen aspexit pugnantem? in retia pellit
Turba canum. ceruis maribus sunt cornua solis.
In fluuios saliunt si qua conceditur, aut se
In tergum versi pedibus calcare petentes
Quærunt hi catulos, ceruis solertia tanta est.
Hoc faciunt vbi turba frequens conuenit in vnum:
Idcirco venatores pro viribus arcent
A turba, retrahúntque canes, ferroque nitenti
Diuisos cædunt canibus sternentibus illos.
Indicus est aptus catulus, Locrensis, Iberus.
Ceruorum quærat vestigia cæca Molossus.
Conueniunt vestes virides quærentibus illos.
Hi caussis latuere tribus: quum cornua inermem
Liquerunt delapsa; cadunt namque illa quotannis.
Aut vbi pinguescunt nimium, latuisse feruntur:
Aut vbi post Venerem fodientes naribus arua,
Nigrescunt, hircum & redolent, cœlestibus antè
Quàm repetant armenta luunt sese imbribus omnes.
Punicea gentes illos petiere sagittis.
Ast alius lato ferro pugnauit apertè:
Vulneribus captis nota est medicina: sagittæ
Exiliunt, si dictami decerpserit herbam.
Ast vbi decubuere solo, serpentibus atris
Hostibus interdum ceruis pugnare necesse est.
Conueniunt acies Libycæ, (nam plurima campis
Nascitur his serpens) aures hæ, tergora cerui
Inuadunt aliæ, grauiter gemit ille dolore.
Nunc hunc, nunc illum currens sub dentibus hostem,
Ingeminas scindit partes; domat vnguibus illum.
Ast vbi peruenit currentia flumina cursu,
Fœmina cancrorum studiosè carcinas ipsi
Quæritur: illorum sola hæc medicina laborum.
Cùm tranant fluuios, imponit clunibus alter.
Alterius caput, & fesso succedit eorum
Qui prior fuerit natu, atque ætate priori.
Dicuntur cerui viginti viuere lustra.
Non tamen & partus breue tempus. & incrementum
Quod fertur sobolis parua, sic arguit esse.

Nam crescunt tardè viuentia tempore multa;
Quòd solidu constant, & densis partibus illa.
Hinc quoque dura magis, rapido nec peruia Soli.
Frigoribus facilè non hæc penetrantur acerbis.
Est prope currentis Colchorum Phasidis vndam
Non huic absimilis, si desit barba nigella,
Tragelaphus, speciem quòd cerui præstat, & hirci,
Nomen habet. villis nigrescunt mollibus armi.
Cætera persimili cautè venaberis arte:
Non tamen expectes vt te miretur, & arcum.
Non ita corripiunt istum miracula rerum.
Pandite Orestiades capreas in montibus altis
Errantes, trinúmque genus, prolémque triformem.
Sunt capreæ, rupicapreæ, sunt ibices acres.
Igneus est ollis color, atque ingentia frontis
Cornua, sunt vngues fissæ. sunt cætera quales
Quæ sub custode arrepunt virgulta capellæ.
Cursibus ast habiles aspectu dixeris istas
Esse magis, grato pinguntur membra colore.
Et magis in pugnam sunt fortes cornibus istæ
Dorcades, atque vnà viuunt, stabulantur & vnà.
Insidijs capreæ celeres, atque arte petuntur.
Nam quis eas cursu sequeretur? rupibus illas
Præcipites veluti saxis pendere videbis.
Adde, quod est mirum, saliunt in cornua rupem
Montis in oppositam, tormento vt spicula pulsa.
Quòd si præcipites ceciderunt vallis in ima,
Et spatij desint saltu sua robora neruis,
Nil patiuntur. eæ catulos se pone sequentes
Præcipites traxere, canes venator ab illis
Idcirco retrahit, quærítque has vincere fraude.
Quo non protrahitur pellis robusta leonis,
Est vulpis iungenda: facit solertia vires.
Post frutices cautus venator delitet, illas
Errantes petijt celeris munimine pennæ.
Aut leuiter syluis errans has seruat, & inter
Pascendum celeri iaculo percussit. at illæ
Currentes syluis tellurem sanguine signant.
Postera cùm Phœbo stellas oriente fugauit
Aurora, ingreditur syluas venator, itérque
Sanguine signatum spectat, capreásque requirit:
Inuenit inde procul gelida tellure iacentes.
Nec tamen his nullum naturæ munere donum
Concessum quo facta leuent, medicamina quærunt
Vulneris illati dictamum nobile gramen.

Has

Hæc si quis canibus socijs in montibus altis
Insequitur cursu, mox rupibus arceat illuc
Vertentes, ducibus victoria prima putatur
Præripuisse locos aptos, qui dorcada cursu.
Insequitur, caueat studio deserta sequentum.
Protinus euoluat ne magnas pectore fraudes
Temporibus pluuijs illam vesica fatigat
Plena, rapit vires currenti temporis horam
Nacta breuem dorcas fit cursibus aptior, atque
Continuò reparat vires, nec vincitur inde,
Caprarum numerus partus, & tempora vitæ.
Lucinæ, Venerisq; dies sunt omnibus istis:
Alpibus hæc currunt altis, syluisq; niuosis!
Quid loquar agastros dispersos montibus altis,
Aut ouium syluestre genus? natura benigna
Plurima quæ terras habitant animalia, & herbas,
Syluestri rursus reparauit sedula prole.
Hinc suibus confertur aper. quis nescit onagrum.
Cui conferre decet? bobusq; simillimus vrus,
Menthastro menthæ similes, oleaster oliuæ ,
Mandragoraq; viru, sirenumq; humida proles,
Atque hominum syluestre genus. spectatur in vndis
Scorpius, in terris, est rursus scorpius herba.
Sectatur mira agaster pietate parentes:
Sectantur pietate senes quòd pignora primum.
Hisce ferunt epulas, & summis flumina labris,
Atque cutem lingunt senibus, patresq; decorant.
Quòd si pulsa canum vi est lapsa in retia mater
Continuò natos capies, non funeris ipsi,
Non cædis tanta cura est, quàm pignora matri
Et nati venatores, mortisve pericla
Non horrent tantum, quantum sine cedere matre.
Capreolis cerui color est aspectus, & ora.
Nec facilè à ceruo primùm noscuntur inermi.
Os tamen est ceruis oblongius, & magis illi
Crescunt, nec tantum capiunt miracula rerum.
Non sic ad dominos fugiunt, nec tempora vitæ
Clauduntur paribus spatijs. numerosior istis
Est soboles. quæ plura ferunt, breuiore fluentis
Limite clauduntur vitæ: numerosa negatur
Cui proles, multis huic vita rependitur annis.
In lunam venatores his retia tendunt,
Aut quæ forma loci magis est his apta parari.
A tergo clamore canes, hominesq; sequuntur
In casses, si rete videt, mox transilit illud

Capreolus. venatores hoc rete iubemus
Tendere sublime: hoc & custodire sagaces.
Praeterea multum refert quum coeperis, ipso
Ne in cursu cesses, & praestes tempora fraudi.
Est mora consiliis aptissima, perfice tandem
Continuò consulta: facit solertia vires.
Euryceros ceruos imitatur corpore toto:
Sed tamen erumpunt armatae cornua frontis
Altius huic. reliquis sunt cornua dura rotunda
Gentibus in syluis sparsis, & montibus altis:
Ast huic lata tamen tribuerunt cornua nomen.
Aethiopum terris pariter nascuntur, & Indis.
Hae Venerem vernis repetunt armenta diebus.
Non altae syluae, vel latae fluminis undae.
Praecipites rupes tardant, vallésque profundae.
Non nemus umbrosum, vel ramis arbor opacis
Hos celare valent: magno excutiuntur amore.
Pòst ubi cùm Phoebus nocturnas dispulit umbras,
Nascitur Idaeum signum, Lucina tenellos
Expectat catulos instrati graminis herbam.
Nunc duo, nunc & tres partu nascuntur eodem.
Hae sociis canibus quaerunt animalia, & alto
In casses strepitu cogunt hominésque canésque.
Sunt & qui ferro pugnent, & cominus armis.
Fortiter audaci committant pectore pugnam.
Surripiunt alij catulos, quae captio cunctis
Communis, veluti pullos rapuisse volucri.
Nec te praetereo vulpes villosa, feróxque,
Subdola, saeua, rapax, inuentrix mille dolorum.
Corpore quot pili, totidem sunt pectore fraudes.
Nec color est idem villorum: summa rubescunt,
Ima nigrent, venter niueus. sese illa colore
Tam vario pandit, nulla deluditur arte.
Incertus color est oculis: vestigia cauda
Verrit quàm corpus poscat maiore, domósque
Defossus habitat, neu sint penetralia furi,
Neue feris canibus, vel agresti peruia genti.
Quin etiam venatorum fallantur ut arte
Insidiae, & certa porta haud capiantur, earum
Sunt totidem portae quot diuitis ostia Nili
Nec cum vulpe canis bellum sine sanguine sumit:
Tam variae fraudes sunt, tantae in corpore vires.
Praeuidet insidias, & soluit retia morsu.
Hec mox in casses lapsam vel cadere ferro
Conuenit, aut subitò fugiet. mora rebus abesto.

Vix homines multi, catulíque in retia cogunt.
Nunc huc, nunc illuc fugitans ambage sequentes
Decipit, & catulis currentibus illa recedit,
Vincitur his tandem vi, quos deceperat arte.
Cùm viridis studium patefecit terra coloni,
Et violæ, ebulúmque virent, cœlóque sereno
Hybernam Zephyrus glaciem cum frigore pellit,
Continuò vulpes flammis capiuntur amoris,
Nil valet ars, Veneris nulla vitare sagittas
Fraude valet. Æstus cùm primùm pomifer annus
Dispulit, & grauidæ liuent in collibus vuæ,
Expectat partus facilis Lucina. sed vrsi
More parit catulos informes quatuor, illos
Lambendo trahit in formam. latet abdita prægnans:
Nunc age qua fraude miseras, quáque arte volucres
Decipiat, referam. Boreas cùm frigidus arua
Inuadit, spoliátque nemus, syluásque virentes
Frondibus, & cunctis desunt sua pabula sueta
Syluicolis; prostrata iacet tellure supina.
Defunctam credunt volucres: huic plurima turba
Aeriæ gentis properant quibus illa dolosè
Implumes rapuit natos, lacerare paratæ.
Omnibus est vlciscendi sua damna cupido,
Sed nimium faciles, & credula turba volucres,
Fraus ignota quibus vulpis. non vlla putandum
Facta carere dolis. capiendi vt visa facultas,
Arripuit improuisa, auidámque recondit in aluum,
Quod superest saturæ, defossum condidit illud
Mox repetit, ieiuna fames cùm dura coegit.

NATALIS COMITIS DE VENATIONE,

LIBER QVARTVS.

QVAM *varium genus alma tulit natura animantum,*
Tam varium posuit fugiendi pectore mortem
Consilium: concessa feris sunt omnibus arma.
Hinc timidus leuitate lepus, hinc vnguibus vrsi,

Robore dentis aper, praeduris cornibus vri
Armantur, pellúntque suis pro viribus hostem.
Quis te magna parens rerum Natura creatrix
Comprendat? superans humanum callida sensum
Ingenij sine fine, tua est prudentia nullo
Limite clausa. patet multo quaesita labore
Vix quota pars rerum. nam cur magnete propinquum
Attrahitur ferrum? ne dicam singula, nil est
Simpliciter notum. cùm tellus perstet, at vnda
Cur magis ima petit leuior? grauiore petente
Ima magis tellus immergi debuit vndis.
Nunc tamen è terra tumidum decurrit in aequor
Flumen, & Oceani clauduntur litore fluctus.
Adde quòd & mundi miracula tanta tulisti,
Tam varium spectatur opus, satis esse putandum
Vt sit mirari, vesania reddere causas.
Multa tamen loquimur capti dulcedine facti
Diua tui, Bromio veluti cui corda calescunt,
De primis rerum causis iam disserit: illum
Plena docent cratera Deos, & sidera mundi.
Somnia sunt hominum sapientia, fictáque monstra.
Hinc quòd Pythagoras sapientis nomina primus
Spreuit, & se scire nihil quòd dixerit alter.
Quis genus innumerum lapidum, quis gramina nouit
Omnia? quis plantas? vel quae voluuntur in imo
Monstra freto, quis quot volucres nascuntur vbique?
Quae mare, quae terras, nemora aut vmbrosa vagantur?
Sed rursus luci sacri, syluaeq; virentes,
Ad diuas vertor gaudentes caede ferarum.
Terga notis varijs Indo signantur iorco,
Et qualis pardus maculis signatur amoenis:
Corpore praegrandis, ceruoq; simillimus alto.
Vere coit, geminósque parit. venantur iorcos
Qua ceruos ratione, canes in retia cogunt.
Tempora sunt vitae spatio conclusa minori.
Nec simul hos armant ramosae cornua frontis:
Cornua sunt quamuis hostes depellere prompta,
Non adeò mirantur, eos venator vt arcum
Mirantes feriat rapida mox cuspide pennae.
Nunc age quae species, Veneris sit quanta cupido,
Quis color, & quo se defendunt robore pardi,
Carmen erit nobis, carmen concedite Musae.
Tu nemorum tu diua faue cui retia curae,
Quaeq; cothurnata incedit succincta pharetra,
Virginibus Tyrijs, nunc & comitata Lacaenis.

Est

Est pardi Libyci duplex genus: hoc minus, illud
Grandius, ambobúsque pares in corpore vires:
Cauda minor magnis, at paruis grandior: vno
Noscuntur signo. flammas imitata micantes
Lumina sub cilijs fulgent lampyridis instar:
At subter pallent, armantur robore dentis,
Vnguibus & rapidis. cum toto corpore crura
Conueniunt, sunt terga notis signata, colórque
Cæruleum nigrúmque inter color ocyus aura
Currit, & est fortis dura in certamina Martis.
Iámque vbi nauigijs felicior incidit aura,
Labitur & glacies, Zephyríque tepore solutus
Monte fluit riuus vitrea pellucidus vnda,
Conueniunt pardi, Venerísque cupidine capti
Pectore concipiunt flammas: furor omnibus idem.
Mox vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel clara fero Cretæa corona
Sidera consurgent, campis autumnus apricis
Cum ponit folia à primis exusta pruinis,
Expectat partus facilis Lucina recentes.
Sunt herbæ virides postrata cubilia partu:
Sunt nemorum secreta domus, thalamíque superbi,
Nulla obstreticis merces mæotra parantur.
Talia nubigregi sunt nata fœdera patris.
Enixæ cibus est simplex, & qui fuit antè.
Sunt hausta potus vndæ de flumine viuo.
Delicias odere feræ, simul æquore vectas
Litore ab Eoo merces, & solis abortu.
Ipsa suo nutrit quos edidit vbere mater:
Nulláque nutrices expectant præmia lactis.
Non hæc sunt merces in syluis, nulla ferarum
Quæsiuit precio dulces contemnere natos.
Nulla adeò feritate suos armatur, & ira
Oderit vt catulos. nascuntur quatuor vnà:
Interdum geminos catulos dat fœmina, vel tres,
Quæ nunc in syluis errat, quæ montibus altis
Pardalis, & denso vestitur tergora villo,
Vitisatoris erat nutrix. huic præbuit Ino
Vbera, formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem paritérque timens hæc Penthea regem,
Penthea Echionium, qui patris sacra profanus
Orgia spreuit, & hinc soluit pro crimine pœnas,
Hunc hederæ texit ramis, hunc texit Agaue,
Autonoéque soror. simulantes mystica circum
Cymbala pulsantes, & tympana multa sonore

Vagitus texere nurus infantis, & arcam
Aonia magna matres cinxere corona,
Inque manus tradunt alij dimittere campis.
Protinus Aonij rapidis spumantia ventis
Ad maris vndisoni venerunt litora matres,
Hic reperere senem cui victus litora circum,
Qui quondam tremula captabat arundine pisces.
Sed tamen ex longo piscatus tempore lintrem
Emerat, hoc vnum longis quæsiuerat annis,
Et laceros casses, quos tunc sarcire madentes
Cœperat: at reliqua in natorum absumpserat vsum.
Hunc matres orare senem traducere cunctæ.
Ille lubens (veneratus enim quæ credidit esse
Sacra Deûm) conto subigit de litore cymbam
Oppositis cupiens matres has reddere terris.
Cùm medij nauis sulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari distarent litore tractu,
Serpere cœperunt hederæ tabulata virentes:
Et smilax, apiúmque comis frondescere adultis.
Sic fertur. stupuit miraclis nauita tantis.
Diriguere comæ, concussit protinus ingens
Membra tremor, liquit faciem formidine sanguis,
Puppis ad Euboicas currens allabitur oras:
Fertur Aristæus hic antrum coluisse virorum.
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus, & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere, & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice; primus oliuum
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.
Nutrijt hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter nymphas, Dryadásque puellas,
Aoniásque nurus multos feliciter annos,
Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,
Et ferro lapides ictu percussit eodem,
Exiluit vini dulcis de vulnere riuus,
Hinc lacerauit oues frustatim viscera, tabo
Inficiente solum, canis albentia setis,
Membráque iecit humi, rursus (miserabile dictu)
Diuisæ pecudis coierunt membra repentè,
Et virides herbas decerpsit pabula nota.
Iam vaga per vestas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monstrabat, & vrbes
Lustrando virtute sua compleuerat orbem.

Denique

Denique Thebarum populos peruenit & omnes
Occurrunt matres Cadmeides. impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic socijs hunc arctis nectere vinclis.
Inuasere Deum multi, multique sequentes
Percutiunt saxis matres, rapiúntque coronas
Compositas hederæ ramis, & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum.
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Discerpsere feræ taurum, regémque profanum,
Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.
Nunc etiam Bacchi lætantur munere vino.
Et procul arboribus densis, antróue rubentem
Venantes fontem fingunt, & flumina vino
Inficiunt veteri: potant cum flumine somnum
Pardi, nec procul hinc in strato gramine molli
Decumbunt: funes, & vincla tenacia nectunt
Venantes, facilémque parant his poculá prædam:
Bacche ferox hominum domitor, domitórque ferarum,
Nec solùm Tanaim, gentémque binominis Istri,
Bistoniósque sinus, Eoæ & litora terræ
Vicisti, atque Arabas syluarum thure superbos:
Tu pandis secreta: patent tibi cuncta animósque
Attrahis illecebris, homines dulcedine torques.
Tu grauis interpres linguarum, auiúmque peritus.
Tu pacem, tu bella geris, cratere rubenti
Tu domitas Lapithas per te Iouis altitonantis
De manibus concussa cadunt fera fulmina frustrà.
Sermones hominum claudis, litésque Deorum.
Venandi est eadem ratio pardum, atque leonem.
Fossa minor pardis. hoc suspendere columnæ
Venantes catulum: stat quernea fixa columna,
Si quis fortè lupos fouea venabitur, anser
Aptus erit. sapiunt vni non cuncta palato.
Queis gaudent epulis animalia cuncta trahuntur:
Et tigris fouea capitur delapsa repentè.
Desertis Libyæ gentes nascuntur in oris,
Quæ maculis atris signantur tergora: pardo
Iuncta leæna tulit, referunt matrémque patrémque.
Nec simplex species, retinent hinc nomina mista.
Venandi est eadem ratio quæ patribus ipsis.
Æthiopum terris speciem monstrare cameli
Et pardi, cernes animalia mista: cameli
Hinc nomen commune tenent, & pardalis acris.

Forma genúsque feris tribuerunt nomina multis
Diuersis. sed leucrocutæ quia multa sequuntur,
Nullius certè illorum sunt nomen adeptæ.
Quid loquar Assyrij Libani, aut spumantis Orontis
Syluestres acies? quid gentes versibus Aphras?
Est varijs panthera notis signata, colórque
Est fuscus: varijs maculis sunt tergora picta.
Quòd si non alium monstrarent terga colorem,
Pardus erat panthera: color distinxit vtrumque,
Quatuor in medio tumuerunt vbera ventre.
Concipiunt totidem catulos sub tempora brumæ.
Vbera bina dedit prudens natura animantum
Soliparis, illa & diuersa in parte locauit.
Inter crura iacent capris, & pectore summo
Dependent homini: melius sic esse putauit.
Viuere tot possunt partúque feruntur eodem.
Quatuor inde quibus sunt vbera, quatuor edunt,
Aut peperisse valent, quibus vbera plurima longo
Sunt sub ventre, ferunt plures & fœtibus æquant
Mammarum, numerum, ne quid sit inane paratum.
Protulit & pueros vno tres fœmina partu,
Sed tribus immanes secuerunt stamina Parcæ,
Altera tres peperit pueros, atque insuper vnum:
Quatuor his sed mox secuerunt fila sorores.
Viuunt qui gemini partu nascuntur eodem.
Quot superest, catuli pellunt in retia, magnis
Hinc homines atque inde canes clamoribus vrgent.
Venantur pariter fossis, & fraudibus istas.
Hoc tamen admonitos venantes esse iubemus,
Singula ne referam duri certamina Martis,
Quæ cornu, quæ dente feræ, quæ armantur & vngue,
Sæpe ruunt contra venantem fortiter hostem.
Omnibus est ratio communis sternere ferro
Lata per arua feras, & decertare vicissim.
Nascitur Æthiopum campis, vbi terra colonos
Vsta refert nigros, animal: cui linea tergus
Plurima distinxit varium, nigrantibus albæ
Sunt mistæ iuuenum maculæ: sensoribus atrum
Est tergus, vario pinguntur colla colore.
Omnibus est villus longus, est plurima cauda.
Ore refert vulpem. sunt parua protinus aures.
Longius est æquo collum, caput est breue. planta
In quinas dissecta notas est vngula. pars est
Postera sublimis, depressi corporis armi.
Non bene compositum corpus, nec membra videntur,

Apta fugæ. cattum referunt sed cætera. tempus
Lucinæ, Venerísque dies, tempúsque ferendi
Est ambobus idem, sunt vulpis corpora quanta.
Æthiopum cattis feritas est mira, tenellos
Namque vorant catulos ambo, matérque patérque.
Idcirco rapiunt hos matris ab vbere, matri
Supponunt alij, sæpe vbera fœmina præbet
Æthiopum. natura dedit pro corpore tantam
Sæuitiem, morem corpus, formaq; sequuntur.
Hanc laquei cepere feram, pedicaq; tenaces.
In casses alij cogunt qui retia seruant.
Continuò implicuere feram. se dentibus illa
Defendit, pellítque suis pro viribus hostem.
Est locus & cauda, & villis huic obsitus albis,
Podicis inferiórque loco, quo parcius alba
Excrementa fluunt redolentia. cepimus illa
Inter delicias: hominum dementia tanta est.
Nec te prætereo Phrygiæ gens incola terræ
Quæq; Lycaonijs erras in montibus, & quæ
Degeneras asinis proles syluestris onagri.
Corporis aspectus iucundus, lumina clara,
Longa auris, velox: color est argenteus illi,
Nigra tamen summo percurrit linea tergo.
Cingitur hæc circum niueis vtrinque coronis.
Huic breuius corpus, firmissimáque vngula, multis
Coniugibus gaudens vnus præcedit onagrum,
Et duo nunc peperit, nunc fœmina protulit vnum.
Vxorum se pone mares in pascua ducunt
Armenta, & syluis pascuntur, montis opaci
Culmine. cùm viridis iecerunt pabuli amorem.
Ad liquidos fontes ducunt, vel flumina turmas.
Protinus antra petunt ducente armenta marito,
Lumina paulatim cùm somnus repit, & ipsa
Pignoribus paruis præbetur cura parente.
Prætereunt sex lustra. Deûm tot tempora vitæ
Munere sunt concessa. canes in retia cogunt.
Venandi ratio simplex syluestribus onagri.
Proijcit in faciem lapides hominúmque canúmque
Sectantum pedibus postremis belua currens.
Præbuit ingenij tantum natura, pericla
Ingenio vt superent cauto quibus arma negantur.
Sunt qui prætendant laqueos vbi stricta viarum
Sint loca, vel pedicas multis syluestribus illis
Errant tum syluis armenta repentè tenentur.
Mirantur, nullúmque vident, vinclóque tenaci

Occumbunt, sese cupientia soluere, mortem,
Colla quibus retinentur, ea falluntur & arte.
Téque venenifera referam mus incola Ponti,
Vulpe minor, villísque nigris, aciéque nigranti
Luminis; & terram despectas sæpius: ipsa
Sub tellure lates fugiens mala frigora brumæ.
Vere vbi frondescunt sylua, tellúsque virescit,
Et Boream frigúsque tepens iam dispulit aura,
Concipiunt mures villoso in pectore flammas.
Tres pariunt fœtus, aut quatuor, astra leonis
Cùm pelago tolluntur, equis & Phœbus anhelis
Deserere incepit torrentia sidera mundum.
Retibus implicitos capiunt, laqueísve vagantes.
Illorum nil arma timet venator, & ipsi
Securi catuli latratu in retia pellunt.
Huic etiam muri proprium, quòd ruminat herbas
Stratus humi, veluti vacca, ceruíque fugaces.
Est prope Gangaridas extremæ litora terræ
Indorum regione ferax locus; vber & arui
Mirandum. bis terra ferax, bis poma quotannis
Aurea sub plantis sternuntur, bis sata messor
Colligit, & liuent in apricis collibus vuæ.
Huc dulces auræ aspirant, hic plurima cœli
Temperies, hinc æstus abest, soléśque maligni:
Nec rapidis flammis exurit Sirius agros.
Nec desunt liquidi fontes, nec fluctus aquarum.
Nascitur hic animal nigranti tergore, quantus
Est ceruus, solipésque, ferox & forma iuuencum
Ipsa refert, ceruúmque caput fortissima cornu
Armatur frons nigranti, quo territat hostem.
Sæpe venenifera veniunt ad flumina gentes,
Inficiúntque vadum tabo, tetrísque venenis.
Attingit fluuium veniens hæc belua cornu,
Quo virus fugit, & fluctus purgantur aquarum,
Hinc quoque syluicolis reliquis est purior vnda.
Virginis amplexum cupijt fera belua (nam sic
Fama refert) somnúmque capit, placidámq; quietem
Virginis in gremio optatæ somnoque soluta
Funibus inuenit sese, vinclísque ligatam.
Seu natura dedit secreti semina amoris
Virginis, atque feræ est atrox innata cupido:
Siue alia est ratio, tamen hac adducitur arte.
Nec mirum: mulieris amor te simius ingens
Sollicitat quando, dominaq; calescis amore.
Prætendunt alij laqueos, & retia, pellunt

Ingenti

Ingenti clamore.negant gens plurima viuam
Posse capi:solum tribuit cui nomina cornu.
Cur Getulus oryx cornu cùm monstret acutum
Vnum;diuersum nomen sortitus ab illo est?
Corpora sunt niueo,vernique infecta colore
Lactis,vtrinque genæ nigrent:sunt pinguia dorso
Tergora.sublimi nigrescit cuspide acutum.
Cornu,præduro penetrat quod robore cuncta.
Quantáque capreolis orygi sunt corpora.plantæ
In binas dissecta notas.in cursibus acer.
In caput huic vni villorum vertitur ordo.
Non ille horrendis vrsis,non ille leonum
Terretur furijs.si quando in prælia ventum est,
Expectat cornu furias in vulnera prono.
Non huic occurret venator corpore sicco.
Idcirco admonitos venantes esse iubemus,
Vincere,vel certam cedendo occumbere mortem,
Hisce necesse feris.non mulcent dulcia verba
Syluestres animos,nullúsque admittitur illis
Orator;laxis furiæq; vagantur habenis.
Vt grauis Æolio cùm ventus prosilit antro
Totus in arua ruens,& syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neque velinolæ puppes,neque nubila cœli
Contrà stare valent,conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frænatur,& illum
Non tenet imperium regis,nil audit,at vnus
Est cordi fragor,& strages,& murmur,& ira.
Concipiunt Veneris flammas,quo tempore primum
Arboreis latè sternuntur frondibus arua.
Hinc vnum pariunt catulum,cùm septimus exit
A coitu mensis.dicuntur viuere lustra
Octo.canésque hominésque vrgent in retia tensa.
Prælia vel sumpsit campo venator aperto,
Indutus ferro nitido,spoliisque superbis.
At binis lustris clauduntur tempora vitæ,
Qui capræ villo est,campisque vagatur Iberis,
Musmoni,& auerso decerpit gramina sole.
Quot capræ,totidémque parit.venatio duplex:
Aut balista necem fert,aut in rete canum vis
Impellit,magnísque viri clamoribus vrgent.
Hic prope Riphæos montes,vbi sidera nunquam
Merguntur,furias quia mobilis Amphitrites
Formidant,sex sunt noctes,sex tempora lucis
Perpetuos menses,cœperunt esse tenebræ

Cùm redit à Libra non recto tramite Phœbus,
Donec ad æquantem redeat sol tempore veris
Circlum: tunc illis cœpit lucescere primùm,
Dum redit in Libram quæ ducit tempora noctis.
Nascitur hic animal mira virtute, virentem,
Et nunc in niueum mutauit terga colorem,
Atque trahit quemcunque cupit, sic decipit ipsos
Venantum visus. & qualis in æquore fertur
Polypus, aut piscatorem cùm sepia vitat:
Talis & ipsius varij natura tarandi est.
Corpora quanta bouis, ramosaq; cornua frontis.
Vrsorum villus, paulóue oblongior vnguis
Ingeminas dissecta notas. in retia cogunt
Venantes, alius ferro decertat acuto.
Sollicitant Veneris flammæ quo tempore primùm
Pleiades liquidis oriuntur fluctibus, at cùm
Nonus præterijt mensis, sunt tempora partus.
Quot vaccæ, totidem pariter pariúntque ferúntque.
Est penes Indorum montes virtute Lycaon
Hic similis sunt quanta lupis huic corpora: sed si
Labantur ceruice iubæ, teneátque colorem
Natiuum, lupus acer erit, hunc pone sequentes
Corripiunt catuli morsu, ferit ille vicissim.
Rhinoceros solis Indorum nascitur agris.
Credere si libeat famæ, mas dicitur esse
Hæc species tota, & paulum flauentia terga
Purpureis signat a notis. insurgit acutum
Nare super cornu, quo marmora scinderet, atque,
Non oryge est adeo maiori corpore, quamuis
Horrida non vitet grandis certamina barri.
Ingeminas dissecta notas est vngula plantæ.
Et binos catulos edit, quo tempore frondes
Pallescunt glacialis hyems quas læsit. amoris
Corripitur flammis, quum finit Aquarius annum
Retibus implicitus ferro obtruncatur acuto:
Inde canes atque inde viri clamoribus vrgent.
Nulla adeo truculenta fera est: nil saltibus errat,
Intrepido insuetas hominum quod pectore voces
Audiat. aut illis immensi conditor orbis
Semina diuinæ vocis dedit, vndique syluis
Quo fugere feræ, syluestríque agmina gentis:
Seu magis horrendum cunctis animalibus vnus
Est homo, sæuitiem tantámque ostendit imago:
Seu potius coràm regem spectare verentur.
Omnibus hic vnus dominatur, & omnia vincit.

Omnia diffugiunt sæuam pro robore mortem.
Hinc cute sublata plagas à corpore taxus
Arcet, & in fossas gaudet penetrare cauernas.
Corporis est species felis, cinerique propinqua.
Nec maior vulpe est, diuisáque planta, gemellos
Fœmina sæpe parit, nunc tres, cùm pomifer annus
Venit, & Autumnus pallentes frigore frondes
Decutit, arboribus nudantur brachia longis.
Trux animal pedicis capitur, laqueóque tenaci:
Atque canis rapidi laceratur morsibus. illi
Si canis occurrat solus, certamine victus
Sanguinolentus abit detrectans prælia dura.
Nec te Pæonius catulus, Phrygiúsve bonase
Impune insequitur: quamuis sint cornua in orbem
Inter se reflexa, feræq́; incommoda pugnæ.
Corporis est species tauros imitata bonasi:
Demissa per colla iubæ, flauus color illis,
Atque tenus pendent oculorum. flaua bonasi
Corporis est species. venantes vincere cursu
Quærit, & hac vna trepidans sibi consulit arte.
Ast alia est ratio catulos, se pone sequentes,
Fallendi. exurit villos his stercore iacto,
Sæpe etiam venatores hac decipit arte.
Stercore quod tactum est comburitur, id velut ignis
Cuncta forat, talis sed vis est nulla quieto.
Hinc homines, atque inde canes in rete bonasum
Compellunt. similis ingens cætera tauro.
Hic vbi Sauromatis clarus conuoluitur anguis
Fluminis in morem, & binas amplectitur Arctos,
In syluis syluestre genus spectatur equorum.
Æthiopes referunt exertis dentibus illos
Armari: Æthiopum pariter nascuntur in agris.
Vngula fissa pedum, ceruóque simillima: fuscus
Est color: egregiéque pedum sectatur odores
Naribus. hi iunguntur equi quo tempore primum
Exoritur cæleste caput super æquora Tauri.
Tum pariunt, quum clara freto se stella Leonis
Celat, & Oceano primùm demergitur alto.
Gentibus his durus venator pugnat acuto
Nunc ferro, & victos latis obtruncat in aruis,
Nunc capit insidijs. est tutior hac via fraudis.
Dum licet insidijs, stultum est decernere ferro.
Venator catulos hippagri hac decipit arte.
Nam leporem tellure trahit syluestris ab antra
Matris, odorantis ducens vestigia signis:

Cùm satis erratum est, fossa tellure recondit.
Tum leporis magno catuli ducuntur odore:
Atque omnes errare vias, & quærere cautè
Fert animus studium præceps, & tota voluntas,
Per syluas & per virgulta virentia quærunt.
Denique cùm leporem fossum tellure sub ima
Norunt, hic prædam cupientes vsque morantur.
Nec facilè hinc pelles, & pulsi sæpe recurrunt.
Quærentes prædam prædæ portantur, & illos
Venator capit, atque domum redit acer onustus.
At non huic simili capiuntur fraude bisontes,
Quæ regione Getæ nascuntur. in arbore viuum
Suspendunt catulum, latratibus ille bisontem
Aduocat: accurrit ad voces protinus ille,
Hunc balista petit, ferro hic decertat acuto.
Vulneribus multis fossus cadit arboris altæ
Sub ramis, & amore cibi discedere tardus
Emoritur: veluti pantheras pardalianches,
Humanum stercus cupientes, enecat ardor.
Sunt & qui cogant in retia tensa sequentes.
Forma refert ceruum: medio sed frontis acutum
Ostendit cornu, longis nigrantia setis
Dependent per colla iubæ. Cùm terra calores
Perpetitur solis, domino capiuntur Amore.
Tum pariunt, resoluta fluit quum montibus altis
In vallem glacies, extremis cana pruinis
Sed tamen est tellus, primæ violæq; rubescunt.
Sed neque prætereo te fluminis accola vasti,
Quod septem portis tumidum prorumpit in æquor,
Ichneumon. villus niger est, & plurima cauda:
Corpora parua, dolúsque ingens in corpore paruo.
Insidijs crocodile suis cadis, impia fata
Huic pedica, laqueique ferunt, casséque canésque.
Fert cunctis cædem iaculum: si corpora ferrum
Opportuna petat, certámque ferentia mortem.
Nec procul hinc chaus quem dicunt nomine, signis
Pardorum, cui forma lupi, squallentibus agris
Errat, & huic penè est mens & natura luporum.
Pro regione tamen blando capiuntur amore,
Temperiéque loci, vernis armenta diebus,
Hic vbi temperies cœli, ventúsque benignus,
Partibus æstiuis cum primùm mitior annus
Efficitur, flatúsque tepens aspirat, & auræ.
Ast vbi vix glacies tardo resoluta calore
Æstatis rapidæ delapsa est vallibus imis,

Tardius hic Veneris capiunt animalia flamma.
Quid loquax aut damas timidos, aut carmine lynces
Æthiopum? gemina est species. quæ grandior ipsas
Sectatur ceruos, orygésque: at præda minori
Sunt lepores timidi. color est huic corporis ater,
Et varijs maculosa notis sunt tergora picta.
Est caput exiguum: flammantia lumina torquet:
Vt dicas hominem talem sumpsisse figuram.
Maiori croceæ maculæ, rutilæq; minori.
Cùm profugæ redeunt volucres regionibus illis,
Et fugiunt hyberna procul quum nubila cœli,
Tum malè desertis Libyes erratur in aruis.
Dum rabies fera corda domat, dum vulnera amoris,
Membra lupum sæuum referunt, animusq; leonem.
Venandi ratio partus, & tempora vitæ
Vix differre lupis creduntur. territa dama
Corripitur catulis per rura sequentibus: illam
Vel pauor in casses pellit. sunt corpora quantæ
Virgulta, & montis carpentis summa capellæ.
Venandi est eadem ratio. diuersa caprarum est
Syluicolûm species: hæc torto nomina cornu
Sumpsit; at hæc lato, pygargus clunibus albis.
Versibus haud nostris indictus Pontice castor
Aufugies, rapido morsu genitalia quamuis
Membra seces, totum redimásque à funere corpus,
Parte data, sedes cursum, fursásque sequentum.
Corpora quanta canis sunt castoris, armáque dentes.
Cauda refert piscem, quæ gaudet fluminis vnda.
Horrendus cuius morsus secat omnia. fuscus
Est color, & pars est totius plurima venter.
Hunc homines clamore cient, cursúque sequuntur:
Hunc capiunt laqueis tensis piscosa secundum
Flumina, cùm primò pallescunt frigore frondes.
Cernuntur catuli: cùm clari tollitur vndis
Delphini signum, Veneris capiuntur amore.
Cætera tu simili cautè venaberis arte.
Nam neque cuncta meo comprendi carmine possunt,
Quæ syluis densis, quæ latè montibus errant
Frondosis, nec nota suis regionibus vlla.
Tam variæ formæ, diuersáque corpora passim
Nascuntur, tam multa refert in luminis auras
Tellus, vsque nouum campis nascatur vt Aphris,
Ne dicam toto quod semper nascitur orbe.
Venantem sequitur maior sudore voluptas,
Deliciæq; virum, natura discere cuncti

Optamus sempérque noui quid discimus ex his.
Adde quòd & validum longa assuetudine corpus
Concipit ingentes vires, fit visus acutus,
Auditúsque celer. sic corpora sana parantur.
Militiæ propior venatio, iussa facessit
Venator cautè, seruatóque ordine perstat
Militiæ, non ille timet, sed fortiter hostem
Expectat strictis armis, syluásque per altas
Cedentes acies sequitur, quoque cedere doctus:
Nouit & accessus hostis dormire peritus
Res vtcunque tulit. magni credenda futuri
Signa ducis mala posse pati, quia multa necesse est.
Quis primus tulit ista viris? hominúmne Deúmne
Ingenijs inuenta? dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyridem primum Chirona fugaces
In sparsos per rura greges, syluáque vagantes
Armauit, fecítque vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, cytharæq; potens, cœlíque perite.
Tu patriæ defensores regésque parasti
Magnanimos. orbis terræ, rerúmque potitæ
Venantes primi posuerunt mœnia Romæ:
Argolicique duces, & decantata iuuentus
Troiana, his primis aptarunt corpora bellis.
Tu Leonarde mihi bellorum maxime scriptor
Testis ades, reges qui magnos legibus ornas
Militiæ, claróśque duces, & munera nosti.
Nunc quoque venandi studium est hoc regibus vnum
Commune. hæc res est venatio regia: magna
Nobilibus cunctis simul, & iucunda voluptas.
Cùm foret herba thorus primis mortalibus, antra
Frigida & arboribus intexta palatia, potum
Prosilientis aquæ riuus prælucidus vnda
Præberet, victúmque Ioui sacrata Molosso
Quercus, sanguineóque rubentes cortice baccæ,
Achrades, atque alta prostrata sub arbore poma,
Et genus humanum sæuarum more ferarum
Viueret, erupit venatio, cædere fossas
Illapsas saxis primùm, mox vrere flammis
Inuenere feras, non vsus æris habebant:
Nulla metallorum sceleratum viserat orbem
Vena, nec ingenti diues cumulabat aceruo,
Horrida sub terris argenti pestis, & auri,
Dormibat tutò, haud curis obnoxia nostris.
Seu voluit Fortuna potens, atque inuida rebus

Tran-

Tranquillis, quæ cuncta mouet, quæ turbine versat:
Siue aliquis superûm furijs accensus & ira,
Humanis rebus meditans incommoda tanta
Ostendítque auri venas, Erebúmque retexit:
In varias æris massas traxere figuras.
Ære feræ primùm spoliarunt viscera pelle:
Tum tepido primùm maduerunt sanguine dentes.
Pellibus induti tolerabant frigora brumæ.
Nam neque tum Phrygiæ vestes, scrutulatáve nostram
Luxuriem norat, nec pictas viserat aulas
Attalicum, viridis vestibat limina ramus.
Vtile principium sumpsit venatica primùm
Res, epulas lautas homini, vestésque parauit.
Nos quibus est victus, & vestis cultior vsus,
Ingredimur syluas capti dulcedine facti,
Venantes quoniam sequitur iucunda voluptas.

FINIS.

INDEX IN
RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN MYTHOLOgicis libris continentur.

Mar-

Ariadna

Cha-

Cyrnus

Oreadæ

Peneio-

Tyndari

Regionum, vrbium, locorúmque nomina, quæ originem ceperunt à filijs variorum Deorum antiquorum.

Thes-

Quæ plantæ,& quæ animalia quibus Dijs fuerint antiquitus consecrata.

FINIS.

FRIDERICI SYLBVRGII

NOTÆ AD MYTHOLOGIchos hosce libros.

PAG.28, versu ἕπερον, rectius leges τὰς σφαγίδας, itémque mox in versione, *alij cadenti cultros supponebant*, vt apud Virgil. Georgic.3. *Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.*

P.35. v.μηδ', & paulo pòst vers. τῶ, pro ἐναρίζων malit fortasse quispiam ἐναγίζων, *consecrans & mactans, sancto ritu mactans.* 36. rectius τοῖς δὲ φόν. Ibidem v.ἢ μέλι, legendum fortasse, δηωίῳ ἀλφίτῳ, *Cereali farina.* Δηὼ enim est ἡ Δημήτηρ, *Ceres:* forsan etiam pro ἔνθεν malit aliquis ἔνθου, *impone.*

P. 46. v.ἰητρ. scribe δίδωσι. Eodem versu alii codices habent αἰδέληνσιν, *dilationem*. Sic infra p.304, v.ἰητρ.

P.100, v.πλ. scribes' κεῖν'. Ibidem v.παρέξ, metro conuenientius σίζοντες χιὼν τ', augmento sublato, quemadmodum apud Homer. χιὼν το χαμαὶ χολάδες.

P.117, v. κυαν. quidam codices pro ἐνημμένη *insidens*, habent ἐνημμένη *innexa*, ab ἐνάπτομαι.

P. 126, v.ὅστε, suspectum est καλλίστορα πασῶν. paulo verius κήληθρον ἁπασῶν, *lenimen seu solamen omnium.*

P.147, v. τὴν scribe μορίαι per omicron. Hesychio enim μορίαι sunt ἐλαῖαι ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς, *olea Palladi sacra.*

P.169, v. πάντ. verius est ἴασιν Ionicè & poeticè pro εἰσὶ, ab εἰμὶ *sum*: vel ἴασιν *eunt*, ab εἶμι *eo*. Ibidem vers. ἀλλά, malim ἀχερουσίδος.

P.188, v.νηφ. pro ὄπας legit N. ὀπούς *succos:* sed contra metri legem. Non dubito igitur quin legendum sit vel ὀμπάς, vt apud Etymologum est, vel (vt apud alios) ὄμπνας. nam ὄμπναι sunt fruges imbutæ melle. Sic certè ex eodem Callimacho citatur, ἐν δὲ θεοῖς φλογὶ καιέμεν ὄμπνας. Initio autem versus post νηφάλιαι deest γὰρ vel similis particula. Ibidem versu sequenti metrum postulat ἄλλαχον. Ibidem quum per festinationem non liceret Orphei locum quærere, in eo mendæ remanserunt quædam. Itaque versu ἰνδύας, post σκυλάκων commaticam, post ἔθηκα periodicam distinctionem in Stephanea editione poni scias: sequentem verò versum sic legi, ὕδατι, μὶξ δ' ὀμὰς χολ.

P. 204, v.καλ. forsan scribendum νάρκο', vt sequenti etiam versu

est participium στεφανουμένη. Ibidem repone τελόδους. In Lat. vers. paulo pòst, *quercubus, & plur.*

P.206, v. antepenultimo, lege ἡ δὲ καὶ ας.

P.210, v.4, in edition. Stephanea legitur Πλουτεὺς, v.1192.

P.221, v. penultimo, legendum δατέονται. & pag. seq v.2, *carnes diuidunt & epulantur*, vt è sequentibus Herodoti verbis intelligitur. quum enim dixisset in sacrificio Lunæ de suibus, extremam pecudis caudam, splenē, omentúmque simul posita, totóque pingui quod ventrem cingit, operta, sacro ritu adoleri, subiungit, τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γεύσαιατο, hoc est, *reliquis* (s. mactatis suis) *carnibus vescuntur in plenilunio in quo sacrificauerint: alio verò die non amplius gustauerint.* Locus est in Euterpe pag.68. editionis Stephaneæ.

P.227, v. ἐγν. rectius ἐγνώκω.

P.229, v. κάλλ. mendosum est εὖξο. reponendum videtur εὔξω *vouisti*, vel εὖξαι, aut εὖξο *voue*: ipse tamen interpretatur *voui*.

Pag.246, v. penultimo, legisse videtur ἐβόσατο, dum interpretatur *vocauit*: ἐβήσατο verò significat *statuit, locauit.* Sequenti v. legendum vel βεβαρυμμένα, à βαρύνω; vel βεβαρημένα, à βαρέω.

P.343, v. ἐμμ. Stephanea editio habet ἀνὴρ pro ἢ μήν. & seq. πλασίον ἀδυφωνεύσας ὑπακούει. Ibidem v. ὡς sic legunt quidam, ὡς ἴδον γάρ σε, βραχέας μοι αὐδᾶς οὐδὲν ἔτ' ἥκει. Ibidem v. ὀμμ. Stephanus habet, βομβεῦσιν δ' ἀκ'. Ibidem v. penultimo in aliis edit. est ὀλίγου.

P.349, v. τοιοῦτο, tollendum vel ἦν vel κἂν, si constare metrum velimus.

P.354, vers *nam*, malim ὠρέων ᾧ, vt est apud Etymol.

P.357, v. ἀσ. legendum opinor κυδρότερος, vel κεδνότερος. & versu penultimo, σιτοῖν, vel σιτηθεῖν.

P.374, v. ἐρχ. scribe λεῖφ'. Ibidem versu tertio quidam codices habent χόλον pro δόλον. & versus quartus sic legitur à quibusdam, στέργων γῆν ὁσίως, ἣν μισεῖς πόλλ' ἄθεμ. nec non quinto ῥέξει pro ἔρξει.

P.383, v. ἐνν. videntur ea poetæ verba de Mercurio potiùsquàm Pane accipienda.

P.393. v, εἰς, quidam codices habent ὑψοῦ παρ βορέαο.

P.418, v. ἔρν. in quibusdam cod. est τελέουσι.

P 419, v. νεβρ. legendum videtur νεβρείς.

P.428, v. θλω. veriùs legi videtur εὐηχεῖς.

P.427, v. *tiendi*, quidam co. habent οἱ τόποι τῆς γῆς.

P.433, v. τηλοῦ, clausula versus pro Αἰγύπτοιο suprà habet Ὠκεανοῖο, p.429.

P.461, v. Κυρ alibi per φ. legitur σιλφίου.

P.474, v. εἰ, mendosum videtur καταχεῖν: verius ne sit καταρχεῖν vel καταχεῖν.

P.550, ter-

P.550, tertius Euripidei loci verſ. ἰατὴς ὁ πλοῦτος, ἀδικὸς τις ὤν, non habet legitimam dimenſionem, & ſequentis verſus ætiologia rectiùs ad ſecundum quadrat. vt ſuſpicio ſit tertium illum è margine in contextum irrepſiſſe.

P.568, v. τρέφει, legiſſe videtur ὡς τυφάγ.

P.599, v. χρὴ, ex Stobæo lege, χρὴ δ' οὔ ποτ' εἰπεῖν οὐδὲν ὄλβ.

P.644, v. εὐρ. legendum fortaſſis ἔχειν pro ἦλθον: vel ἐλθόντες εὗρεν.

P.685, v. ἐπεὶ, Romana & aliæ editiones pro ἐξῆκε habent ἔξελε: in quibus etiam verſus aliter ſunt diſtincti. Locus eſt Olymp. oda 1.

P.714, v.3, quidam codices habent μεγήρατα *valde amata.*

P.738, v. Θρηικ. malim αἰτερίψαλο. Ibid. v. καὶ. fortaſſe legendum ἴσα eunt: vel ἄφαρ erit pro nomine ταχεῖς *celeres.*

P.742, v. vltimo, legendum fortaſſis εἶεν.

P.810, v. ἔχει pro ἄλλα apud Athenæum eſt ἅλα *ſalem.* metro conuenientius χἄλα, per craſin è καὶ ἅλα. Ibidem v. ἐπεῖ apud eundem Athen. vulg. cod. habent θύρην κλεινή: pro quo θύρην, poſuit Natalis Κοράνην. vera lectio è veteri lib. eſt, ὦ παῖ, θύρην ἄγκλινε, *o puella fores reclina. i. aperi,* quo loquendi genere Herodotus quoque vſus eſt poſt Homerum. Ibid. v. vltimo legendum fortaſſe πλεῖον αὐτ.

Hoc etiam monendus es lector, autorum locos hîc aliquando citari non integros, ſed vltima parte truncatos. Sic enim p.175, ad vltimum Lycophronis verſum, vt ſtructura ſit plena, adiiciẽdus eſt hic tertius, νυμφεῖα πυντάγαμβρα δαίσασθαι γάμων. Sic etiam p.192, vt perfecta ſit Ariſtophanicorum verſuum ſentẽtia, tertius addendus, τίκτει πρῶτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠόν. Eodem modo p.207, v.1, poſt ὑλακὴ periodica requiritur diſtinctio: & ſequenti hemeſtichio addendus hic verſus, οὐδ' αὐτὸς κατὰ κόσμον ἐοῖς ἐν πάρεισι πελάσσης, poſt ὀρσύσας commate tantùm poſito. Sic p.228, verſu ἢ deeſt alterum diſiunctionis membrum, ἢ ἐφυγοῦσα τίκτει. Sic etiam p.251, in vltimo Plutarchei loci membro deeſt redditio. Itémque p.273, v 1, in Aeſchyleo loco: vt & p.400, poſtremum diſtichon in nymphas ephydriadas nec ſententiam nec ſtructuram habet integram: & p.757, locus Euripideus.

At p.161, locus qui ex Aretade citatur, apud ſcholiaſten Apollonii (editionis Stephaneæ p.102) petitus eſt partim ex Apollonio ipſo, partim ex Nymphide, nulla Aretadæ mentione. Et verſus quem p.758. citat ex Iliad. lib.5, nec illo in libro legitur, nec Il. σ. nec etiam in iiſdem Odyſſeæ libris.

Alicubi etiã autorum verba quæ citat, aliter eum legiſſe, verſio indicat. vt vnum è plurib. locis afferam præter ſuperiores. p.25, v. ſeptimo à fine, pro Εὐμόλπου: legit Εὔμολπον, nam *Eumolpum fuiſſe præconem,* (vt verſio habet) Græcè eſt Εὔμολπον γὰρ κήρυκα

κήρυκα. Quòd si Græca verba carent mendo, sensus hic est, *Nam Eumolpo natum fuisse Kerycem: ex hoc verò, Eumolpum: ex hoc, Antiphemum*, & cætera. Suidas etiam alium huic loco scrupulum iniicit. Eumolpum enim Musæi filium, à secundo Eumolpo quintum fuisse dicit: quum hoc in loco sit quartus. Vt autem hoc in loco κήρυκα pro appellatiuo accepit, sic contrà, p. 214. v. 5, μεγαμηδείδαο vertit in proprium, cùm appellatiuè potiùs accipiendum videatur aliis pro *multum consilio pollentis, consultissimi, prudentissimi.*

Hæc sunt quæ in Græcis autorum verbis recognoscendis animaduerti. de quibus perlubenter cum ipso Natale per literas, lubentius coràm, si fieri potuisset, contulissem, oculósque meos & animum pauissem variorum autorum intuitu, quos Natali videre, nobis audire tantùm contigit. Sed quum & temporis breuitas, & viæ longitudo hanc mihi felicitatem inuiderit, oro & ipsum Dn. Natalem, & æquos lectores, vt quod amore reip. factum à me est, in bonam partem interpretentur: simul etiam ignoscant vbi me Lynceum acumen, & Chironia manus defecit.

FINIS.

GEO-

GEOFREDI LINOCERII VIVARIENSIS MYTHOLOGIAE MVSARVM LIBELLVS.

Quod omnes ferè autores, poetæ præsertim, à Musarum inuocatione ordiantur.

TRIPARTITAM Philoſophi voluerunt humanitatis vitam, quam ex certamine trium dearum, Palladis, Iunonis, & Veneris, veluti hieroglyphico quodam poetæ deſignarunt: vnam ex illis quidem θεωρητικὴν, alteram πρακτικὴν, tertiam φιλαρχικὴν, cõtemplatiuam, actiuam, & voluptariam. Prima igitur contemplatiua eſt, quæ ad ſapientiam & veritatis inquiſitionem pertinet. Actiua, quæ tantum vitæ commodis anxia eſt: háncque ferè iam omnes homines norunt. Voluptaria denique, quæ libidini obnoxia, nullum honeſtum reputat bonum, ſed ſolam appetit vitæ libidinem & corruptelam. De his tribus vitæ generibus ſuperioribus libris doctiſſimè diſputatũ fuit, ac variis fabularum integumentis denudatis myſtica antiquorum ſenſa declarata. Primo quidem libro, ſecundo, octauo, nono & decimo theoretica vita continetur: atque illa ex vnius dei contemplatione, quem colimus & reueremur; vel certè plurimorum deorum conſideratione, quos introduxerunt antiqui, non quòd infinitos deos numero arbitrarentur, hoc enim nec leges naturę pati poſſunt) ſed vim & poteſtatem vnius infiniti per omnia diffuſam cùm exiſtimarent, illi pro negotiorum, locorum & effectuum varietate, diuerſa impoſuerunt nomina. vnde verum eſt dicere, vires omnes cæterorum deorum, vndique per ipſa elementa diſperſas, ab vno Ioue, cui reliqua deorum caterua affinitatis vinculo coniungitur, veluti fonte in multos riuulos fuiſſe deductas: vt optimè in procemio octaui libri. Quare iis in libris, vnius dei rerum omnium principii natura explicatur, quódque nullus deorum antiquorum fuerit ſempiternus. Idcirco ſapientiſſimè tanta deorum multitudo ad vnum refertur principium: cui ſummo bono, ipſiúſque religioni & ſacerdotibus magnus honor, magnáque reuerentia accedit. Quarto, Sexto, & Septimo libris vita actiua declaratur: primò quidem autor

commemorat vitæ huius præfectos, Genium præcipuè & Fortunam. Cúmque multis difficultatibus circumuenta sit, nulláque ex parte miseriis carere soleat hæc vita, quo animo sint ferendæ huius calamitates postea edocet. Tandem subiungit quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti: atque vt his libris, virtutibus præmia digna, sic libro tertio, & parte postrema noni, flagitiis singulis supplicia proposuit; Orcúmque, eius iudices, & vitiorum vltores, persequutus est. Quæ postremo vitæ genere continentur, sparsim ex omnibus libris, præcipuè verò ex lib. 5 colligi possunt. In quo ludorum & certaminum genera declarantur, quibus vita φιλαρχική vel corrigitur instar virorum excellentium: vel homo allicitur ad corporis vires exercendas cum voluptate. Cæterum quamuis de Musis quædam superioribus libris dicta sint: visum tamen est non abs re, supradictis aliquid adiicere, quod cuilibet Musarum conueniat: maximè verò quod ab ipsis omnes ferè autores, poetæ præsertim, opus suum ordiantur, eásque salutent: quod fecit Homerus in hymno:

Χαίρετε τέκνα Διός.

Salue Iouis inclyta proles.

Item apud Hesiodum in op. & diebus, cuius hi sunt versus:

Μοῦσαι Πιερίηθεν, ἀοιδῇσι κλείουσαι.

Δεῦτε Δί' ἐννέπετε σφέτερον πατέρ' ὑμνείουσαι.

Pierides Musæ, quarum viget inclyta cantu

Fama ducum, & nomen vestri immortale parentis

Dicite.

Et in Theogonia.

Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν.

Incipiam à Musis Heliconis carmen alumnis.

In re magna etiam ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes, Musas appellant, atque ad earum numen confugiunt, vt Homerus Iliad. β, Græcarum nauium numerum & ducum nomina prosequuturus:

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι.

Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε ἴστε τε πάντα·

Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν &c:

Dicite nunc mihi Musæ, quæ domos cœlesteis incolitis.

Vos enim Deæ estis & adestis, & omnia nouistis:

Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus.

Et Iliados λ, quot & quantas strageis Agamemnon ediderit, narraturus:

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,

Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονος ἀντίος ἦλθεν.

Dicite nunc Musæ cœlesteis domos habentes

Quisnam tunc primus Agamemnoni aduersus ierit.

Et Iliad. π, incendium nauium Græcarum descripturus:

Ἔσπετε

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι &c.
Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.
Dicite nunc mihi Musæ quomodo primo ignis incidit.

Quem locum M. Tullius lib. 1. epistol. ad Atticum ab Homero mutuatus est eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa iudicii Clodiani expositurus cuius operâ Clodius sit absolutus: verba Ciceronis hæc sunt: *Responsurum hominem nemo arbitrabatur. Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Nosti Caluum ex Nanneianis illum, illum laudatorem meum; de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per vnum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium. accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit.* Epistola 10. & Theocritus:

Πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδηφάγον ἄνδρα καθεῖλεν
Εἰπὲ θεά. σὺ γὰρ οἶσθα, ἐγὼ δ' ἑτέροισιν ὑποφήτης.
Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit,
Dicito mihi dea: tu enim nosti, ego autem aliorum vates.

Virgilius AEneidos 7, & 10,

Pandite nunc Helicona Deæ.

Et Plato in Euthydemo, *ὥστ' ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταί, δέομαι, ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μούσας τε καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι.* i. *Quare ego quemadmodum Poeta, necesse habeo initio orationis, Musas & Mnemosynen inuocare.*

In re ridicula etiam inuocantur Musæ, & εἰρωνικῶς, vt apud Horatium Satyrarum libro primo Satyra 5. his verbis:

Nunc mihi paucis.
Sarmenti scurræ pugnam, Messique Cicerri
Musa velim memores.

Hac satyra Horatius iter suum ab vrbe Roma Brundusium vsque describit, exemplo Lucilii, qui itidem iter suum descripserat. Narrat autem quæ risu digna in eo contigerint: inter quæ primum locum obtinet duorum scurrarum Sarmenti & Messii faceta contentio. Infinitis aliis locis, diuersis rationibus, opera Poetarum præcipuè, principium ducunt ab inuocatione Musarum, quas sibi Præsides & cantilenarum suarum, autores afferunt: illúdque iure optimo, vt inquit Horatius carminum libro tertio, od. 4. qua confirmat se à multis periculis, Musarum ope ereptum fuisse: malè verò cessisse omnibus qui aduersum Iouem earum patrem aliquid moliri voluerunt: quinimo dicit eas suam in cœlo habere sedem Iouis filias: his versibus,

Descende cælo, & dic, age, tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharáve Phœbi.

Quibus & multis aliis de causis adducebar vt crederem, hoc

breue opusculum si parum fructuosum videatur quòd fabulosum sit, non tamen iniucundum, quippe quòd fabulæ semper aliquid præ se ferant inauditum & incredibile. Aliquid etiam vtilitatis ex eo possumus reportare, propter ethicam explicationem, quæ non parum ad mores mortalium informandos confert: vt iã ex superioribus D. Natalis libris mythologicis possumus colligere: quamuis non tanta industria & ingenii acumine hæc pauca vobis paramus de Musis sparsim à multis tractata & dispersa, quanta doctissimus Comes fabulas suas ex multis decerptas autoribus in vnum congessit volumen aureum: angustiis enim temporis premor, viresque ingenii mei sentio quàm sint exiguæ. Non tamen tanti viri autoritas me ab instituto reuocat: at potius meliorem facit animum, cùm & honestum iudicem mihi in tertiis consistere. Itaque quamuis hoc meum (qualecunque sit) negotium emolumento careat & grauitate, illud amplexabitur tamen quisquis non erit omnino auersus à Musis. Qui verò ab omni sapientia atque eruditione sunt alieni, omnibus iis quę dicentur persuasi, vtique Musas posthac non auersabuntur: etsi hebetudine Attici Herodis sophistæ filii ac stoliditate essent: quem tam fluxuli fuisse memoria ferunt, vt ne elementorum quidem nomina perdiscere aut retinere vnquam potuerit. cui infortunio vt mederetur pater, quatuor & viginti pueros coæuos à literis cognomina habentes singulos cum filio simul educabat, vt hac saltem ratione illi insiderent. Qui verò natura prudentiores curiosique magis philosophica & arcana naturæ meditantur, de negotiis publicis ac rebus mechanicis parum solliciti, ii quidem si operam non laudent, studium tamen non despiciant. etiamsi nostri temporis ærumnosa miseria non dicendi petit studium, sed viuendi flet ergastulum; nec famæ assistendum poeticæ, sed fami consulendum domesticæ. Citius nunc aut quod amiseris fleas, aut quod edas inquiras, quàm quod dicas inuenias. Sic enim improba mœrorum angina, felicitatisque nouerca fortuna (quæ amarum quoddam humanis interserit semper negotiis) nos quasi pedissequæ insectantur. Verum enim verò ne ocii torpor nos astringat, euitantes quoad fieri poterit, calamitatum naufragia, quibus publicæ assiduè actiones diuexantur, vtilem ordimur fabulam, quam octo diebus nocturna præsule lucerna ex præclaris partim authoribus decerpsimus, partímque nos ipsi mythologiam commenti sumus: Vos interim è virginali Heliconiadum curia Iouis filiæ omnes, Gorgonei fontis aspergine madidæ, mihi breuiter scribenti præsto sitis. Non enim magnifici operis tantam assumere molem cupio, vt medio conaminis impetu, tenues in auras vanescat rebus suis mens destituta. Eritis ergo Philosophia atque Vrania huius adiutrices operis: cui vt maior fides adhibeatur, ampliora

sunt

ſunt nobis autoritatum quærenda ſuffragia. Quamtulacumque autem res fuerit, amice lector, æqui boni conſulas rogamus.

DE MVSIS IN GENERE, CAP. I.

Quod animus noſtris ingenita ſit vis quædam ſciendi à natura.

ILLVD peramplum in nobis ac magnificum eſſe arbitror, quod Plato inſinuandum cenſuit, ineſſe mortalium animis veluti ſeminarium quoddam & planè theſauros, qui mirabiles concitent amores ſui. Sic autem in Sympoſio, τὸ γὰρ τῶν παίδων τέλος ἄδηλον οἷ τελευτᾷ κακίας καὶ ἀρετῆς, ψυχῆς τε καὶ σώματος. *Incertum enim eſt, quò aut corpus aut anima puerorum, tam ſecundum virtutem quàm ſecundum vitium poſtremò euadat.* Quaſi dicat (inquit Ficinus) omnium hominum prægnans & grauidum corpus eſt, prægnans & animus. Corpori ſemina ſuorum omnium ab initio ſunt incerta: huic ſtatutis curriculis temporum dentes erumpunt, prodeunt pili, barba profunditur, procreationis ſemina defluunt. Si fœcundum corpus eſt grauidúmque ſeminibus, multò magis animus præſtantior corpore vberrimus eſt, atque ſuorum omnium ab initio ſemina poſſidet. Igitur morum, artium, diſciplinarum, rationes iamdiu ſortitus eſt animus, ſuóſque fœtus inde, ſi rectè colatur, ſtatutis temporibus promit in lucem. Quod autem rationes deorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquiſitione, inuentione, iudicio, comparatione cognoſcimus. Quis neget animum ſtatim à tenera ætate, vera, bona, honeſta, vtilia exoptare? optat autem nullus incognita. ergo inſunt iſtorum aliquæ, etiam antequam appetat, in animo notiones, per quas ſeu formas rationéſve ipſorum ea iudicat appetenda. Experimento id in ſe quiſque condiſcit, modò intendat. nam ſicubi reconditum quippiam venamur anxiè, poſteaquam abiunctis ad tempus ſenſuum & phantaſiæ moleſtis opicibus, mentis intima, velut ſecretius quoddam penetramus adytum, inibíque ratiocinamur ſubtilius, confeſtim tanquam obductam reuelamus lucem, effulgeréque protinus quod venebamu. aduertimus, propterea ſic Pythagoras:

Ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν,
Οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δείκνυσιν ἕκαστα.

His grauiſſimus ille autor hominibus addit animum, quod eorum genus faciat diuinum, auguſtiorémque naturam, quæ omnia promat in lucem. Ad hæc cùm nos conformandos exhibemus præceptoribus, multa per ſe animus fingit, formatore nullo, concipítque tanquam ſeminibus ſcientiarum perfœcun-

dus ager:cui ſi agricola maturè adhibeatur, multos ac dulces fructus deinde profert. Quod apertè declarat Plato multis in locis,ſed in Theage apertius: *Nemo à me didicit quicquam, etiamſi mea conſuetudine multi euaſerint doctiores, (ait Socrates) me tum exhortante, tum bono dæmone ſuggerente.* Sed quoniam breuiter de vi animis noſtris ingenita diximus ex Platonis ſententia, iam ad ea quæ in noſtrum diriguntur ſcopum deueniamus: vtque dictis dicenda cohæreant, cur Heſiodum exiſtimatis Muſas à Ioue & Memoria genitas pronuntiaſſe? vt habetur in Theogonia his verbis:

Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
Μνημοσύνη γουνοῖσιν Ἐλευθῆρος μεδέουσα,
Λησμοσύνην τε κακῶν, ἄμπαυμά τε μερμηράων.
Muſæ Olympiades compti Iouis ægide natæ,
Mnemoſynæ ſoboles. obliuio certa malorum,
Curarúmque quies; ſacris has mater in oris
Pieriæ, magno peperit commixta tonanti:
Mater Eleutheris præerat.

Non alia opinor de cauſſa, niſi quia ab initio ſcientiæ fons inſitus eſt nobis ab omnium patre, ſed non ſatis profluens niſi quis corriuarit. Quod Plutarch. in lib. περὶ παίδων ἀγωγῆς aduertit. quare pueris ſuadet nihil prius memoria exercendum, quòd ea ſit eruditionis ταμεῖον, i. proma quædam cella, theſaurúſque: quo argumento dictam putat Mnemoſynen à veteribus Muſarum matrem. cuius hæc ſunt verba aurea ſanè, animis diſcentium inſculpenda: Πάντων δὲ μάλιστα μνήμην τῶν παίδων ἀσκεῖν καὶ συνεθίζειν. αὕτη γὰρ ὥσπερ τῆς παιδείας ἐστὶ ταμεῖον· καὶ διὰ τοῦτο μητέρα τῶν μουσῶν ἐμυθολόγησαν εἶναι τὴν Μνημοσύνην, αἰνιττόμενοι καὶ παραδηλοῦντες, οὕτως οὐδὲν γεννᾶν καὶ τρέφειν ὡς ἡ μνήμη πέφυκε. καὶ τοίνυν ταύτην κατ᾽ ἀμφότερα ἀσκητέον, εἴτε ἐκ φύσεως μνήμονες εἶεν οἱ παῖδες, εἴτε καὶ τοὐναντίον ἐπιλήσμονες. *Sed maximè puerorum memoriam exercere & aſſueſacere debemus. eſt enim veluti diſciplinæ theſaurus. idcirco matrem Muſarum fabulati ſunt eſſe Mnemoſynen; vt oſtenderent nihil æquè conferre ad ſcientiarum generationem & conſeruationem quàm memoriam. Quocirca illam debemus exercere in vtramque partem ſiue pueri ea multum polleant, ſiue contrà ſint obliuioſi.* Quin & Mnemoſynen Orpheus mentem continere ſcribit, excitaréque omnia, ſinuoſis (vt ita dicam) animi anfractibus delitеſcentia illatebratáque. Scitum eſt Mnemoſynen originem ducere à Mneme, quo vocabulo memoria ſignificatur: vnde & Amnemones in Cnido nuncupati erant ſexaginta viri delecti ex optimatibus, quia tota negotiorum cura incumbebat: vt idem Plutarchus in Græcis petitionibus, hoc modo:

Τίνες

Τίνες ἐν Κνίδῳ οἱ Ἀμνήμονες, καὶ τίς ὁ Ἀφεστήρ; ἑξήκοντα προκρίτους ἄνδρας ἐκ τῶν ἀρίστων, οἷον ἐπισκόπους ἐχρῶντο διὰ βίου, καὶ προβούλους τῶν μεγίστων. ἐκαλοῦντο δὲ ἀμνήμονες, ὡς ἄν τις εἰκάσειε, διὰ τὸ ἀνυπεύθυνον εἰ μὴ νὴ Δία πολυμνήμονές τινες ὄντες. ὁ δὲ τὰς γνώμας ἐρωτῶν, Ἀφεστήρ. *Qui in Cnido dicuntur Amnemones, & quis Aphester? Sexaginta deliguntur ex optimis viris, velut episcopi, ad quos de maximis rebus refertur. Dicebantur verò* ἀμνήμονες, διὰ τὸ ἀνυπεύθυνον, *quia, in iudicium non vocarentur: aut certè* πολυμνήμονες, *memoriosi.* Fuerunt itaq; Musæ Iouis & Mnemosynes filiæ secundum Hesiodum, & ferè omnes alios. Pauci ex Poetis, quorum est Alcmæon, Musas cœli & terræ filias prodiderunt: cui in quodam hymno astipulatur Pindarus, sic Musam alloquens,

> Ἄρχε δὲ οὐρανοῦ θύγατερ.
> *Incipe verò cœli filia.*

Vbi commentatores, ex Aristarchi sententia & Mimnercæ, asserunt musas cæli filias. Vnde & astruunt illas fuisse ab initio: & ante Iouem, si credimus Eustathio, qui Musam interpretatur animæ cognitionem, quæ non minus sit diuinum quiddam quàm anima ipsa. Eius sententiæ videtur esse Homerus, quum θεαὶ dixit ἀπὸ τοῦ θέειν. id est à cognitionis celeritate. Ab indagine enim dicitur Musa, secundum Platonem in Cratylo; vel inquisitione, ἀπὸ τοῦ μῶσθαι: cui Pharnutus libro de natura Deorum subscribit, cùm ait: καλοῦνται δὲ μοῦσαι ἀπὸ τῆς μώσεως, ὅ ἐστι ζητήσεως, *Musæ (inquit) dicuntur ab inquisitione.* Idem sentit Suidas, proptereaque ait eas ab inquirendo dictas, quoniam ipsæ sint omnis disciplinæ causa. Alii, vt Cassiodorus, propter scientiarum & disciplinarum inter se conuenientiam, Musas vocarunt quasi ὁμούσας, vel certè quòd inuicem sicut virtutes sibi esse videantur. Vel denique (vt Diodorus scriptum reliquit) Musæ vocantur, quòd modulandi artem cæteràsque disciplinas probè teneant. Delectabatur enim Osiris Aegyptiorum Deus omni genere Musicorum & chorearum, proptereaque illum plerique Musici consectabantur, inter quos nouem fuisse puellas proditum est, quæ cantu & Musica præstarẽt: quas ideò Græci Musas appellauerũt. Quæ Diodori sententia cum Platonicis consentit. Musarum enim nomine cœlestes cantus intelligunt: quo argumento Camenas dici aliquando existimant, ex Melanchthonis sententia, qui in scholiis & illustrationibus versus illius Virgilii:

> *Alternis dicetis: amant alterna Camenæ,*

per Camenas Musas intelligit, vultq; illas à canendo dictas: hasce verò à Ioue proficisci, quoniam (vti est apud Plotinum) mundi totius animum frequenter Iouis appellatione nuncupat Platonis schola. cui consentiunt hæc verba:

Principio cælum ac terras, campósque liquentes,
Lucentémque globum lunæ, Titaniáque astra
Spiritus intus alit, totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde namque colligi, vt ab Ioue mundi totius spiritu ac mente, quoniam cælestes moueat sphæras ac regat, Musici tantus musarum nomine significati cooriantur & profluant. Quam rem innuit illud quoque in Bucolicis,

Ab Ioue principium musæ, Iouis omnia plena:

quoniam vigeat vbique Iupiter, ac impleat omnia, & cęlum velut citharam quandam verset agitétque, cęlestes ac harmonicos proliciens cantus. Quod impulit Homerum vt cantores vocauerit σωφρονιστὰς: id est, Castigatores quosdam in Clytæmnestræ custodia, vt qui philosophi sint, & ex musis omnia sciant: quod pluribus comprobat Athenæus. Ἀείδειν certè apud Græcos est canere. quod verbum si examinemus, reperiemus illud compositum ab α, particula intensiua, & εἴδειν cognoscere, quasi omnium scientiam sibi vindicent Musarum alumni. Musarum origo talis est & deductio. De numero verò earum non satis constat inter autores. Varro (vt testatur Seruius) tres inquit fuisse Musas: vnam, quæ aquæ nascitur motu: alteram, quam aëris icti efficit sonus: tertiam, quæ mera tantùm voce consistit. D. August. hanc de Varrone fert sententiam, quam Gyraldus in suo de Musis syntagmate inseruit. Non audiendi sunt (inquit) errores gentilium superstitionum, qui nouem Musas Iouis & Memoriæ filias esse finxerunt, refellit eos Varro, quo nescio vtrum apud eos quisquam talium rerum doctior vel curiosior esse possit. Dicit enim ciuitatem nescio quam: neque enim recordor nomen: (Gyraldus tamen colligit ex quibusdam autoribus dictam fuisse Sicyonem, & ex his versibus:

Tres solas quondam tenuit quas dextera Phœbi;
Sed Sicyon totidem ternas ex ære sacrauit)

Dicit igitur August. ciuitatem hanc locasse apud tres artifices terna simulachra Musarum, quæ in templo Apollinis dono poneret, vt quisquis artificum pulchriora formasset, ab illo potissimum electa emeret. Itaque contigisse vt opera sua quoque illi artifices æquè pulchra explicarent, & placuisse ciuitati omnes nouem, atque omnes emptas esse, vt in Apollinis templo dicarentur. quibus postea dicit Hesiodum poetam imposuisse vocabula: Non ergo, ait, Iupiter nouem Musas genuit, sed tres fabri ternas fecerunt. Tres autem non propterea illa ciuitas locauerat quia in somnis eas viderat, aut tot se cuiusquam illorum oculis demonstrauerant; sed quia erat facile animaduertere omnem sonum, qui materies cantilenarum est, triformem esse natura. aut enim editur voce, sicùt est eorũ qui faucibus sine instrumẽto canũt: aut

flatu,

flatu, sicut tubarum & tibiarũ: aut pulsu, sicut in citharis & tympanis, & quibusdam aliis, quæ percutiendo sonora sunt. Hæc August. Horum idolorum artifices fuerunt Cephisodotus, Strongylio & Olympiosthenes. quorum singuli ternas Musas effecerunt: & has primas fuisse quidam contendunt. Olim non plures tribus coisse conuiuas, testatum annalibus est: quandò nec plures initio creditas esse musas relatum scimus Pausaniæ monumentis, quas ait ab Aloëi filiis Oto & Ephialte sic nominatas, μελέτην, meditationem: μνήμην, memoriam: & ἀοιδὴν, cantilenam. Archestrati poetæ etiamnum superest ea in re testimonium. Hi Aloëi filii primi fuerunt qui Musis sacra fecerunt, rémque diuinam obiuerunt Musis illis tribus in Helicone, & illis nomina imposuerunt. Sunt qui duas tantùm volunt fuisse Musas. Alii quatuor fingunt, propter præstantiam quaternarii numeri: cuius tantam fuisse virtutem existimarunt Pythagorici, (sicut est apud Plutarch. in lib. περὶ ἀρεσκόντων, &c.) vt per illum tanquam per numen aliquod iurarent. οὐ μὰ τὸν ἁμετέρα ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν. *Per quaternionem sacrum, qui animæ nostræ tradit naturam æternam*, &c. Etiam quibusdam dicuntur esse quinque. Aliis septem; cuius numeri non parua est vis, vt videre est apud autores, quos esset longum in medium proferre. Nouem postea dixit esse musas Pierius Macedo. Sunt qui existiment nomina nouem filiarum Pierii Musis fuisse imposita: quæ reperiuntur apud Hesiod. in Theogonia:

> Ἐννέα θυγατέρες μεγάλου Διὸς ἐκγεγαυῖαι,
> Κλειώ τ', Εὐτέρπη τε, Θάλειά τε, Μελπομένη τε,
> Τερψιχόρη τ', Ἐρατώ τε. Πολύμνιά τ'. Οὐρανία τε,
> Καλλιόπη θ'· ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασῶν.
>
> *Cantabant arce sorores*
> *Clio, Euterpéque iuuans, & docta Thalia,*
> *Melpomene, latu & Terpsichorea choreis.*
> *His subeunt Erato, memorique Polymnia mente.*
> *Addimus Vraniam, & quæ manet vltima, quanquam*
> *Calliope cunctas supereminet vnica Musas.*

Quòd nouem fuerint Musæ confirmat item Homer. Odyss. ω:

> Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι, ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ
> Θρήνεον. ἔνθα κεν οὔτιν' ἀδάκρυτόν γ' ἐνόησας
> Ἀργείων. τοῖον γὰρ ὑπώρορε μοῦσα λίγεια.
> *Musæ autem nouem vniuersæ, alternis canentes voce suaui,*
> *Lugebant; vbi neminem lacrymarum expertem animaduertisses*
> *Argiuorum, talem luctum excitauit musa vocem claram edens.*

Hoc idem declarant nouem noctium concubitus Iouis cum Mnemosyne; de quibus veteres poëtæ, & maximè Hesiodus in his:

> Ἐννέα γάρ οἱ νύκτας ἐμίσγετο μητίετα Ζεύς.

Cui Iupiter vllo

Haud diuûm præsente nomen sub noctibus hæsit.

Non ad aliud videtur referri Orphei theologia iam à multis decantata, quam nihilominus tamen, quod ad hûc locum pertineat, afferemus. Sphærarum autem cœlestium ita animas partitur, vt cuilibet geminam contribuat vim; vnam, in cognoscendo positam: alteram, in sphæræ corpore viuificando atque regendo. In anima itaque sphæræ lunaris illam vim, Bacchum Licnitan, hanc Thaliam Musam in anima Mercurii, Bacchum Silenum, & Euterpen: Veneris, Lysium & Erato: Solis, Trietericum Bacchum & Melpomenen: Martis Bassareum atque Clio: in Iouis, hanc Sabazium, illam Terpsichoren: in Saturni, hanc Amphieton, illam Polymniam: octauæ sphæræ Perichonium & Vraniam: in anima autem mundi vim priorem vocat Bacchum Eribromium, secundam verò Musam Calliopē. Singulis porro Musis vnum præfecit Bacchum,* quoniam is symbolicas diuinæ cognitionis nectare prudentioribus monstrat. Licet autem singulis sphæris cœlestibus vnam præfecerim Musarum cum Baccho, non inferendum est tamen cœlos esse animatos, anima informante, sicut per animas animalium carnes informantur. Sed de re tam obscura, inquit Damascenus, nihil temerè credendum. Dictæ sunt Musæ virgines natiuo decore contentæ, vt inquit Lucianus in deorum superorum 3. Dialogo, quo loco appellat illas ἀτρώτυς, inuulnerabiles, i. quæ nunquam facem & sagittas Cupidinis expertæ sint: *ἀεὶ γάρ τι φροντίζουσι, καί τι ἐν ταῖς ᾠδαῖς ἔχουσι: & semper aliquid cogitent, atque in suis cantibus contineant.* Eodémque modo & Dianam vocat virginem, quámque reformidet nimis, quia venationi dedita sit. Incedunt præterea hæ virgines simul, eodémque loco versantur, & in chorum numerúmq; ludos agere dixerunt. Sorores etiam fuerunt existimatæ. Montes & loca alta habitarunt, Heliconis nempe verticem. Secessu denique & solitariis locis maximè delectatæ sunt, vt est apud Plutarch. in lib. περὶ πολυπραγμοσύνης. Coronatæ fuerunt diuerso modo à diuersis. Quidam eas palma coronatas tradiderunt. Ab aliis dicitur laurus illis sacra ad coronas: vnde & poetæ earum alumni dicũtur δαφνοφάγοι. Placuit quibusdam corollam è rosis earum capiti circumponere: vnde eleganter Sappho aduersus imperitam mulierem cecinit:

> Κατθανοῖσα δὲ κείσεαι.
> Οὐ γὰρ πεδέχεις ῥόδων ἐκ Πιερίης.
> *Mortua iacebis.*
> *Nec enim hortulum habes rosarum ex Pieria.*

Hoc autem obiter dicam de coronis hoc loco, veteres non simpliciter, sed summa cum ratione coronas instituisse. siquidem legimus

gimus Dionysum, quum vinum comperisset iucundissimum, quo liquore facile erat secum discumbentes inebriari: coronam hederaceam cōsuluisse capiti imponendā, vt hederæ frigiditate vapores acres & calidi moderarētur & repercuterētur. Hęc de Musis in genere scripta fuerūt fabulosé. quę cur ficta, & qua ratione, diligēter inuestigemus. Primū quidē ex Ioue & Mnemosyne natas fuisse musas, idcirco fabulati sunt antiqui (vt Proclus Diadochus scriptum reliquit in Hesiod. enarrationibus) quia ad procinctum in literaria velut palæstra tendentem necesse sit νοητικὸν εἶναι καὶ μνημονικόν: id est, intelligendi percipiendíque potestate, atque item retinendi præcipuè pollere: Iouem autem contribuere τὸ νοητικὸν, Mnemosynen verò τὸ μνημονικὸν. Deinde ex Mnemosyne Musas sustulisse dicitur Iupiter, quando & literarum politiorum dux est; quas certè non nisi exacta cura atque detentione suscipere datur, & sunt ad vitam transigendam maximè necessariæ. Alii verò ita interpretantur. Iupiter, aiunt, rerum omnium parens è Mnemosyne (id est, memoria & cognitione sui) Musas genuisse dicitur; quæ mentis conceptus significant, æternarum rerum contemplatores, quæ quidem res intellectu tantùm percipi possunt. Nam & (vt superius diximus) Plato Musas dictas vult indagatrices, vtpote quæ per sensus, & exteriora, quæ superna & cœlestia sunt, excogitent. Qui duas fuisse putarunt, eandem ferè habuerunt considerationem. vnam enim fecerunt contemplatiuam, quæ res à sensibus abstractas doceret, alteram, ab efficiendo, practicam, quæ circa effectionem & omnes res mechanicas versaretur. Sed Censorinus in lib. de die natali, Musas ait olim tres fuisse ideo existimatas, quoniam organum quondam tres habuit intensiones, grauem, mediam, & acutam: cui non astipulatur Plutarch. in Symposiac. quæst. 14, sic autem ait: Εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφὸς, ὅτι τρεῖς ᾔδεσαν οἱ παλαιοὶ Μούσας· καὶ τοῦτο λέγειν ἀπόδειξιν ὀψιμαθὲς εἶναι καὶ ἄγροικον ἐν τοσούτοις καὶ τοιούτοις ἀνδράσιν. Αἰτία δ', οὐχ ὥς ἔνιοι λέγουσι, τὰ μελῳδούμενα γένη, τὸ διάτονον, καὶ τὸ χρωματικὸν, καὶ τὸ ἐναρμόνιον, οὐδ' οἱ τὰ διαστήματα παρέχοντες ὅροι, νήτη καὶ μέση καὶ ὑπάτη: & multa alia quæ eodem capite de hac re traduntur. sic autem redduntur Latinè: *Dixit igitur frater meus, quod tres Musas agnouerant solùm antiqui: sed hoc velle coram tantis & talibus viris probare, fatuum erat & ridiculum. Atque huius rei caussa non est tribus Musices generibus assignanda, Diatonico, Chromatico & Harmonico: minúsque tribus Musicæ diastematis,* νήτη, *acuto:* μέση, *medio: &* ὑπάτη, *graui.* quoniam malè omnes Musas vni alligarunt scientiæ minimè completæ adhuc. est enim tantùm harmonia quædam pars Musicæ. Sed vt postea probat, multo melius antiqui, qui omnia scientiarum genera ad tria referebant, Philosophiam, Rhetoricam & Mathematicam. quod quidem

ſi ſecundum autorem expendamus, verum eſſe reperiemus & accommodatum nouenario numero. Ad hæc Cornutus in lib. de deorum natura, tres ait fuiſſe ob eius numeri perfectionem, qui etiam Deo attribuatur tanquam ſimpliciſſimus. Qui fecerunt quatuor, vt M. Tull. lib. 3. de natura deorum: aut quinque, illud referunt ad muſicorum inſtrumenta vetuſtiſſima: quæ non plures habuerunt ſonos. Qui autem ſeptem, ad illud alluſerunt; ſeptem eſſe artes liberales, & idcirco ſeptem Muſas. Sed nouem eſſe numero, iam vſu receptum eſt, & celebratum ferè ab omnibus: multis verò de cauſſis apud Plutarch. Vna eſt, quòd tanta eſt perfectio numeri nouenarii, vt ſit primum quadratum procedens ex primo numero impari, ac impariter impari: ἀπὸ πρώτου περισσοῦ τετράγωνος ὤν, καὶ περισσάκις περισσός: eſtque qui primus diuiditur in tres impares æquales. Altera, quia ex duobus primis cubis & monade conſtat, vel ex triangularibus, videlicet ſex & tribus, inde triplicato ternione. Quin & ipſarum mater Mnemoſyne reperitur eſſe nouem literarum. Reliqua ex Plutarcho diſces lib. συμποσιακῶν. Fulgentius ait, nouem Muſas cùm Apolline earum fratre & Muſagete nihil aliud eſſe quàm humanæ vocis decem modulamina: vnde & Apollinis cithara pingitur decachorda: refert etiam legis diuinæ decachordum vel pſalterium. Poſtremò (eodem Fulgentio autore) finguntur decem cum Apolline: nihil autem aliud præ ſe ferunt quàm quatuor primores dentes, quos lingua percutit; duo labra, quæ ſunt veluti cymbala verborum; linguam, plectrum; palatum, cuius concauitas profert ſonum; aſperam arteriam, quæ eſt meatus ſpiritualis: & pulmonem. qui veluti follis cōceptum ſpiritum reddit & reuocat. Finguntur autem mulieres & virgines. mulieres quidem, quia virtutes & diſciplinæ caſus muliebris nomenclaturas habebāt: virgines verò & non coniugatæ, quoniam virtutis diſciplinæ, vti virgines, abditæ atque incomptæ eſſe videntur, natiuo ſcilicet decore contentæ: id quod & de cæteris diſciplinis non incommodè dici putamus. qua ratione, Gyraldi iudicio, interiores & reconditas Cicero literas appellauit. Ad hæc conſtant & incedunt vnà, ad innuendum virtutes inſeparabiles atque indiuulſas eſſe. Deinde ſemper deorum hymnis atque miniſterio ſunt maximè intentæ: ſiquidem principium atque adeò elementum totius eruditionis eſt, ad diuina oculos perpetuò defixos tenere, atque id vitæ factum exemplar habere in ore. Dux eis fuit præfectus Apollo, propter Muſices communionem. nam & ille memoratur cithara ſcire, vt dictum fuit. Diuerſis autem operibus in montibus vacare traduntur: quandoquidem ſolitariam agere vitam, & crebrò ad loca à vulgi conſuetudine remota, ac perturbationibus ciuilibus libera ſecedere conſueuerunt hi qui philoſophiæ nomen dederunt: ſine qua nihil honeſti in ſolitaria vita inueneris. Atque huius rei gratia dicitur nouem noctibus

Mnemo-

Mnemosyne congressus Iouis sustulisse. etenim nocturna his opus est meditatione, quæ ad eruditionem spectent, vt inquit Epicharmus: *Si quid*(inquit)*sapiētius mediteris, nocturna opus est cōsideratione*: & omnia quæ ad literas pertinent, noctu potius excogitantur. Palma autem coronantur, quæ φοίνιξ Græcè, vt quidam volunt, ob agnominationem, quòd nimirum Phœnices primi fuerint literarum inuentores: vel, quod magis probat Pharnutus, éstque magis consentaneum veritati, quia pulchra, semper virens, & ascensu difficilis, & dulci fructu sit hæc planta. Qui Laurum sacrè Musis voluerunt, hanc habebant rationem, quòd plurimum Laurus valeat πρὸς τὸν ἐνθουσιασμὸν & afflatum, vt Sophocles in Cassandra docuit. illúdque vsurpauit Lycophron, quum poetam appellat δαφνοφάγον, quódque de se Hesiodus testatur: vel certè quia Laurus est semper virens, hócque pacto opera Musarum sint semper viridia. Postremò ex rosis corollam Musas habuisse, diximus ex Sappho, quia coronam ex rosis, sicut hederеam proditum est Bacchi potentiam sua frigiditate retundere: id potius crediderim vi occulta præstare. non enim tantæ frigiditatis est rosa. Quo modocunque res eant, hac corona designarunt antiqui, vini potentiam ebrietatísque violentiam hebescere: sicuti & violarum. per antipathiam enim grassantis crapulę latenter impetum repercutit, & callidi vapores ascendentes sic contemperantur. Per Bacchum autem vel ebrietatem, hoc loco omne crapulæ, libidinis, & gulæ genus intelligas velim: quod nihil æquè reprimere potest quàm corona è rosis Musarum, id est præstantissimis floribus virtutum & disciplinarum capiti imposita, vel potius intromissa.

DE CLIO. CAP. II.

Quòd omnes homines excitantur gloriæ & honoris stimulis.

ANNON magnanimum præaudáxque facinus est illud Herculeum, contra monstrosam gigantomachiam arma sumere, robustissimos quosque prædones in arenam prouocare, latrones maleficósque homines domare? horrenda denique & ardua labore & viribus vincere? Leonem Cithæronium inuulnerabilem interficere, & nudis manibus vnguibus dissecare, hydram multorum capitum bestiam suffocare, aprum Erymāthium interimere, ceruam aurea cornua gerentem capere, aues Stymphalidas repellere? &c. huiusmodi plurima monstra monomachia superare, vt aliquod tamen gloriæ & honoris nomen consequeretur, Hercules hæc sibi pericula fortiter subeunda proposuit. Quid Theseum alterum Herculem, commemorem? petra summota calceos atque ensem auferentem,

Minotaurum percutiẽtem, pedestri itinere Athenas proficiscentem, obsessam viam à maleficis viris vndecumque pacantem, Corynetam claua propria prærepta occidentem, Pityocamptem Sinim Polypemonis filium opprimentem, multáque alia non minoris periculi facta aggredientem? Quid illum infinitósque alios Romani & Græci imperii duces ad tam præclara & difficilia impulit facinora? vnus gloriæ stimulus: quo incitati, immortalem sibi laudem & gloriam compararunt. Quid? Themistocles magnus ille Atheniensium dux, nónne apud Ciceronem pro Archia poeta, eius vocem tantùm libentissimè audiebat, à quo laus sua prædicabatur? Non alio modo Homerum illustrauit Poetice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas: itidem & alii aliis modis inclaruerunt: ita vt verè hoc encomium de illis dicatur: Τιμῶντες δ' ἀρετὰς, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται, τεκμαίρει δὲ χρῆμ' ἕκαστον. *Quibus virtutes in precio sunt, ij perueniunt ad illustrem viam: nobilitat autem suum quemque opus.* Sentit benefactis potius quàm opibus parari veram gloriam, nec vno modo contingere honestam famam, sed sua quemque virtute fieri clarum. Qui autem gloriam affectat, hunc oportet ab egregio quodam facinore auspicari, vt est apud Pindarum hymno 6. Olym. ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. *In initio facinoris oportet faciem illustrem addere.* Virtutes enim periculi expertes οὔτε παρ' ἀνδράσιν, οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι. quod conuenit cum Hesiodo,

τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Virtutem posuere Dij sudore parandam.

Nemo itaque absque periculo laudem sibi magnam parauit. At contra, qui gloriosum sibi monumentum adepti sunt & apud posteros, illud frequenter à M. Tullio vsurpatum in epistolis ad Atticum habuerunt præ oculis, ex Hom. Iliad. ζ:

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Troianos ac Troianas vereórque pudétque.

Verba sunt Hectoris pudore nolentis in vrbem sese recipere, ne quis opprobraret illi, imputarétque Troianorum interitum. Dictis quibusdam de honoris & gloriæ insignibus ipsa re longè inferioribus, iam ad ea quæ de Clio gloriæ dea antiquissima fabulati sunt antiqui, breuiter explicanda accingamur. Clio itaque Iouis & Memoriæ filia fuit, (vt testatur Hesiodus in Theogonia, vtque iam dictum fuit superiori capite) prima reliquarum Musarum, quæ nouem noctium concubitibus genitæ à Ioue fuerunt. Matrem fuisse voluerunt Ialemi & Hymenæi; quamuis aliter senserit Asclepiades. Affirmat enim Apollinem ex Calliope tres filios sustulisse, Ialemum, Orphea, & Hymenæum: & propterea Martianus Capella & Claudianus Hymenæum

menæum Musa genitum fuisse aiunt. Apollodorus libro primo de deorum origine sic ait, *Clio Pierum Magnetis filium Veneris ira, quòd ei Adonidis amorem exprobrasset, deperiuit; cuius compressu Hyacinthum filium concepit.* Vnde fortasse sumptum est prouerbium apud Erasmum Chil. 2, cent 10, Μαγνήτων κακά, quæ recidunt cum Termeriis, vt est apud Suidam, κἂν τὰ τῶν Μαγνήτων κακά, κἂν τὸ τερμέριον, κἂν πάντων ἁπλῶς ἐπεξηγήσαιμι τὴν τραγῳδίαν. i. *nec si Magnetum mala, nec si Termerium, nec si totam in summa tragœdiam eloquar* Magnetes autem illi afflicti, oriundi fortassis fuerunt ab hoc Magnete: inciderant autem in tanta mala violato quodam numine, sicut & hic. Strabo Magnetum historiam Geograph. lib. 14. Ioannes Grammaticus credidit Ialemum & Hymenæum Cliûs filios id est historicę cognitionis, quoniam flebiles cantus alter excogitarit, epithalamios autem & iambicos Hymenęus. Annotat Cęlius Rhodiginus lect. antiq lib. 28. cap. 24. ad illud Menandri, ὑμὴν ὦ ὑμέναι' ὦ ὑμήν, & ad illud Catulli ab interpretibus negligenter prætermissum:

O Hymen Hymenaeque, ô
Hymen, ô Hymenae;

Ab eisdem malè concipi, Martiani Felicis autoritate, Hymenæum fuisse Veneris filium: quod Martianus suspicatur quidem. Sed malè feriati homines Tortellii deliramenta sunt insecuti. Hymenæum cantuum epithalamicorum inuentorem fuisse satis superque declarant hæc Plutarchi verba τῶν συμποσιακῶν: Ἡ δ' ὁ γαμήλιος τράπεζα, καὶ ἠχῶν ἔχει τὸν ὑμέναιον μέγα βοῶντα, καὶ τὴν δᾷδα, καὶ τὸν αὐλὸν· ἅ φησιν Ὅμηρος καὶ τὰς γυναῖκας ἱσταμένας ἐπὶ ταῖς θύραις θαυμάζειν καὶ θεᾶσθαι. *Conuiuium vero nuptiale, cum cantu coniugali Hymenæi altè clamantis, & faces, & tibiæ, vt ait Homerus, & mulieres pro foribus astantes aspicientes, & tale huiusmodi admirantes, &c.* Quo ex loco facile est intelligere, Hymenæum cantus nuptialis esse præsidem: Hæc ille. Nunc breuiter quid per hanc primam Musam Clio nominatam intellexerint antiqui, examinemus. Finxerunt itaque illam Ionis filiam; quia cùm κλειῶ nihil aliud significet quàm gloriam: si liceat gloriam & nomen bene actorum posteris relinquere, absit vt aliunde repetamus quàm à summo Deo qui è memoria, contemplationéque, bene gestæ rei famam nobis parit, nullo ęuo non celebrandam. Huius rei gratia Plutarchus in Symposio: ἡ τε Κλειὼ τὸ ἐγκωμιαστικὸν προσσέχειν. κλέα γὰρ ἐκάλουν τοὺς ἐπαίνους. *Clio quidem encomia laudum recipit. Clea enim vocabant antiqui laudes.* Non alia ratione Fulgentius lib. 1. mythologicωn Musas doctrinæ ac scientiæ dicit modos. Prima Clio, quasi prima cogitatio discendi. κλέος enim Græcè fama dicitur: vnde & Homerus, τὸ κλέος εὐρὺ καθ' Ἑλλάδα

καὶ μέσον ἄργος. Et quoniam nullus ſcientiam quærit niſi in qua famæ ſuę protelet dignitatem: ob hanc rem Clio prima appellata eſt, id eſt cogitatio quærendæ ſcientiæ: quod alio loco Homerus etiam confirmat: ἡμεῖς δὲ κλέος οἷον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν. *Nos verò ſolam famam audiuimus, neque quid ſcimus.* Plutarch. loco iam dicto circa finem myſticum Cliûs ſenſum affert. Partitur namque nouem Muſas in duo genera: alterum quidem vult præeſſe voluptatibus & ludis, id eſt cauet ne quis ſtultè in turpia & inhoneſta labatur, eúmque cantu, choreis & tibiis dulciſonis ab eiuſmodi libidinum ſtimulis retinet, alterum verò res arduas, graues & ſerias ſequitur; quod Clio, Calliopæ & Thaliæ conuenit: omnia autem debent ſymmetria & mediocritate ſumma moderari, ne è iocis ad libidinem fiat conuerſio. & è rebus ſeriis in ſenum moroſitatem imprudentes incidamus. Cornutus vult Clio dictam fuiſſe ἀπὸ τοῦ κλέους, quòd gloriam adipiſcantur literati, quódque alios laude celebrent. Diodorus verò, propter gloriam quæ ex laudibus poetarum oritur. Duos autem habuit filios, Ialemum & Hymenæum, contrariæ ſortis homines: quòd hic lætis conuiuiis & nuptiis ſemper adeſſet, vt dictum eſt ſuperius: ille verò eiulatione & luctu ſuas aleret cogitationes. Quod Ariſtophanes apud Athenæũ notat in Dictionibus Atticis ἐν γάμοις, inquit, ὑμέναιος· ἐν δὲ πένθεσιν, ἰάλεμος. *In nuptiis Hymenæus, in luctu Ialemus.* Nihil autem aliud per hos diuerſæ conditionis Cliûs filios ſignificare voluerunt, quàm qui gloriam ſibi parare cupiunt, nunc aduerſa premi fortuna, nunc ſecunda admodum delectari, vel nunc dulcem cantare hymenæum, nunc ἰαλεμίζειν, id eſt Ialemi lugentis vocem miſeram edere: de quo dictum eſt illud: Οἷος Ἰάλεμος, οἷά τε πένθη, δάκρυά τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται ἡμετέροισι δόμοις. id eſt, *Qui Ialemus vel eiulatus, quique luctus, lacrymaque ſuper lacrymas diſtillantur in noſtris ædibus.* Atque hæc de Clio breuiter dicta ſufficiant.

DE EVTERPE CAP. III.

Vnicuique eſt ſua voluptas, & ſapientibus & ſtultis.

NEMINEM adeo grauem & ſeuerum huius humanæ vitæ cenſorem exiſtimabant antiqui, etiam ſi naturam Timonis μισανθρώπου induerit, qui alicuius rei delectatione non capiatur. Alius enim generoſos equos, alius inſignes canes, alius diuitiarum expetit copiam: ſicque hoc curriculum ærumnis & calamitatibus plenum tranſigere recordatione dilectæ rei conſueuerunt. Sapientes vtique voluptatibus non carent, quippe qui meditatione aſſidua rerum ſublimium delectantur.

Plato

Plato enim in Philebo inquit: ἰδὲ γὰρ ἥδεσθαι μὲν φαμὲν τὸν ἀκολασταίνοντα ἄνθρωπον, ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν σωφρονοῦντα, αὐτῷ τῷ σωφρονεῖν· ἥδεσθαι δ' αὖ καὶ τὸν ἀνοηταίνοντα καὶ ἀνοήτων δοξῶν καὶ ἐλπίδων μεστὸν, ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν φρονοῦντα, αὐτῷ τῷ φρονεῖν· καὶ τούτων τῶν ἡδονῶν ἑκατέρας, πῶς ἄν τις ὁμοίας ἀλλήλαις εἶναι λέγων, οὐκ ἀνόητος φαίνοιτο ἐνδίκως; i. *Vide enim. Delectari dicimus intemperantem hominem; sed & temperantia temperantem: delectari insipientem, insipientibus opinionibus ac vana spe vndique plenum; sed & sapientia sapientem: quas quidem voluptates si quis dissimiles esse neget, insipiens meritò esse videatur.* Vtrisque igitur, & sapienti & insipienti, sua est voluptas. Sed tanto illius est præcellens, quanto huius vilis & abiecta. Hic enim voluptatibus corporis ad nauseam vsque saturatur: ille verò inebriatur nectare viuifico animi: cuius celsitudinem & maiestatem satis demirari nequeas. neque enim in vmbraticis quæstibus, vel etiam mundi imperio acquiescit. angustiori enim limite continetur, tanquam Gyari clausus scopulis: at mirum in modum æstuat res supra captum naturæ intelligere, miróque philosophandi studio concitatus conatur in ea curricula venire, in quibus Dei infiniti impressa sunt vestigia. Arrogans sanè & vesana est illa cupiditas; attamen magnifica, quæ humilibus & terrenis rebus minimè delectatur; sed penetrat altius, donec id tandem cogitatione pertingat, in quo mens expleta tanquam in extremo consistat. De Euterpe (i. de vera delectatione) dicturi, pauca hæc præmittenda censuimus. Est itaque Εὐτέρπη secunda Musarum ordine, à Ioue oriunda & Memoria, teste Hesiodo. Mater fuit Themistoclis, vt inquit Neanthes, libro tertio rerum Græcarum: quanquam alii (vt Amphicrates prodidit in libro de viris illustribus) Themistoclem ferunt Abrotoni meretricis filium. Tantæ autem fuit famæ Themistocles, vt κατ' ἐξοχὴν in numerum trium imperatorum celeberrimorum redactus fuerit, Periclis, Miltiadis, Cimonis; qui cum Themistocle quatuor apud Græcos dicuntur viri. Quoniam autem Themistoclis incidit mentio, hoc obiter dicam non incuriosum, & quod difficile est reperire apud autores, obseruatum nihilominus à Cælio Rodigino cap. 12, libro 14, lect. antiq. Themistoclem tres habuisse filios insignes, Neoclem, Demopolin, qui Athenis, propter singulare certamen corollis fuerunt insigniti; & Cleophantum, de quo meminit Plato in Memnone. quia autem mirum est quod de illo refertur, verba autoris subiicio: ἢ οὐκ ἀκήκοας ὅτι Θεμιστοκλῆς Κλεόφαντον τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο ἀγαθὸν, &c. *Audistin' quid Themistoclis filium Cleoph. in equestri facultate strenuum reddidit, adeò vt equis ille rectus insisteret, rectúsque ex equo iacularetur, cateráque permulta stupenda faceret, in quibus illum diligenter parens erudiuit, sapientémque in singulis quæ praceptoribus pracipua sint, reddidit.* Quod

etsi mirabile videatur Platoni, & iure: tamen hæc eadem; quæ Cleophantus faciebat, visa sunt Lutetiæ, anno 1581. fieri à quodam Italo, qui multis annis Turcæ cuiusdam captiuus, eiusmodi exercitia didicerat: deinde ab eodem manumissus in ciuitatibus celebribus ludos suos instituebat. Dicam quod vidi. Nouem cursus equo insistens in hippodromo decurrebat, habenis equi laxatis: primo quidem cursu, iaculabatur summa excurrens, tanto artificio vt in passum (qui sagittam à tergo inderet. Secundo, rectus, nullis adhibitis calcaribus equo insistebat, & vehementi robore hastam torquebat. Tertio, inaudito exercitio eandem hastam infinitis gyris circa collum & brachia (rectus equo) circumuoluebat. Quartò, quod mirabile est, scytalam ferream ad decem pondo, rectus, (& eodem modo decurrens, ac si equo insedisset admotis calcaribus) in altum proiiciebat, quæ interim semel voluebatur; eandem cadentem, quadam interiecta mora, quam temporis spatio metiebatur, ex qua parte illam proiecerat, compressa manu recipiebat. Quintò, circum ephippium equi gyrabat. Sextò, equum ascendebat currens, ter aut quater; & ex eodem descendebat vno stadio. Septimo, ensem acutissimum explicabat, & eum nudatum statim reponebat: eodémque cursu bis ascendebat & descendebat. Octauo, rectus decurrens, hasta acuta chirothecam perforabat. Nono, quod stupendum est, proiectis in altum tibiis, capite deorsum in ephippio, stadium decurrebat. quo absoluto, ingeniosè sanè in ephippium recidebat. Multa alia præclara & mirabilia multis circunstantibus fecit; quæ quoniam sunt adhuc in ore omnium, illa vlterius non persequar. Atque hæc præter rem dicta sufficiant. Nunc ad Euterpen veniamus, quæ (dea iucunditatis) dicitur admodum tibiis delectari, & iis præesse. Quare adducor, vt credam Themistoclem Euterpes filium non fuisse, in epulis enim (teste M. Tullio) recusauit lyram: quare habitus est indoctior. Lyræ & tibiarum maximam fuisse præstantiam & Euterpes inuentricis, declarauit Galenus 1. Therap. Sicut enim; inquit, lyram antiquitus tetigisse in conuiuiis honestum erat, vel id genus aliud: sic non tetigisse turpissimum, ἀπειρῶς δὲ πάλαι κατὰ τὰς τοιαύτας συνόδους, καλὸν ἐνόμιζε. Lycurgus quamuis durissimas Leges Lacedæmoniis imposuisset, lyræ tamen studium egregiè videtur amplexatus; quò transmitti laborum onus molestissimum posset facilius. Remigem (vt ait Fabius) cantus hortatur, & singulorum fatigatio quemlibet rudi saltem modulatione solatur. Tibiarum consuetudo videtur cœpisse post Medicas victorias, cùm iam Græci de se magnificè sentirent. Desita verò Athenis postea, vel quia (vt inquit Arist.) esset ὀργιαστική. i *concitatrix*: vel certè διὰ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου .i. *ob faciei deformitatem*. Tibiarum fuerunt diuersæ species. Libyes plagiaulon ex

lon ex loto: elymon ex buxo, hippophorbon ex lauro. Phorbion autem, pellis ori circumposita tibicinis, ne rimam labellum conciperet. Monaulus erat lotina tibia, nuptialis maximè, qui & photingia. Libys tibia, quæ & matroa dicitur, fuit inuentum Euterpes maximè: quamuis eam matri deorum quidam tribuant. Et propterea apud Ouidium:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco.

quòd hoc tibiarum genere præcipuè delectaretur mater deorum. Cornu incinebant Tyrrheni, ſicut Thebani hinnulorum oſſibus. Celtæ fiſtula vtuntur ex calamis, atque Oceani inſulares. Scythę, Anthropophagi, ac Arimaſpi, aquilarum & vulturum oſſa tibiarum vice inflant. AEgyptiorum polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis compingitur. Sunt tibiarum multo plures ſpecies, pro diuerſis nationum, gentium & locorum vſibus; quas aliis tractandas relinquemus. Hoc ſatis erit mihi, dicere Euterpes inuentum tenue admodum initio, pòſt mirum in modum excreuiſſe, ita vt nulla ferè regio ſit, quæ tibiis vel hymnos vel cantus alios non incinat: maximè verò in Europa Germani, à quibus & tibiæ nomen duxerunt. Apollonii & Rhodii enarratores μαθήματα (*i. diſciplinas*) inueniſſe affirmant. Alii dicunt vehementer dialectica delectatam. Vt autem vno verbo dicamus, quid per Euterpen intellexerint antiqui, afferam textum Plutarchi libro nono. Sympoſiacῶn, in quo ſic ait, Εὐτέρπῃ δὲ πᾶσαί τις ἀποδιδόασι τὸ θεωρητικὸν τῆς περὶ φύσιν ἀληθείας, οὔτε καθαρωτέρας οὔτε καλλίους ἑτέρῳ γένει παραλιπόντες εὐπαθείας καὶ τέρψεις. hoc eſt, *Euterpæ omnes tribuent contemplationem veritatis naturæ, exiſtimantes, nullas eſſe delectationes puriores, recreationéſque pulchriores illa.* Vel certè dicitur Euterpe, quod quæcunque de Muſis diximus primo capite ſint (præter gloriam quam nobis acquirit Clio) multum ſuauia & delectabilia. Vel ſecundum Fulgentium, quod primum ſit ſcientiam, honorem & gloriam quærere; ſecundum, delectari, quod quæras. Quæ conueniunt cum Plutarchi verbis ex Chryſippo: ἐγὼ δὲ μεταποιοῦμαί τι καὶ τῆς Εὐτέρπης· εἴπερ (ὥς φησι Χρύσιππος) αὕτη τι περὶ τὰς ὁμιλίας ἐπιτερπὲς εἴληχε καὶ κεχαρισμένον, &c. *Aliquid mihi tribuo quod Euterpes eſt proprium, ſi verum eſt quod ait Chryſippus, inter homines illam aliquid vrbani & decori habere.* Itaque Euterpen nihil aliud ſignificare arbitror, quàm gaudium & delectationem, quam (poſt tot labores in Muſis conſectandis & ſcientiis ediſcendis ſuſceptos) merito cōſequimur cum Oppiano in Halieuticis, πόνῳ δ' ἅμα τέρψις ὀπηδεῖ: *laborem ſequitur gaudium.* Atque de Euterpe hactenus.

DE THALIA. Cap. IIII.

Conuiuium legitimum Platonicum reficit corpus & animum.

MVLTA de conuiuii ratione apud varios, déque eius laudibus scripta prætereo. Non enim huius est loci, nec instituti mei, longam hanc disputationem persequi. Verùm quoniam de Thalia conuiuiorum dea sermonem instituimus, nonnulla breuiter ex Platone & Plutarcho notatu dignissima, quæ nobis inter legendum occurrerunt, in medium afferemus. Illud autem velim persuasum, nihil esse in vita quod animum allectet blandius, frontémque remittat gratius vno conuiuio bene instituto. Quod vt altius repetatur, Arist. placitum illud dicimus: hominem constitui ex corpore (i. mole terrena, quæ spiritus continet & humores) & animo, cui duo insunt, sensus & ratio: ex quibus voluptatis honestæ vis profluet, si bene sint temperata, inquit Galen. his autem conuiuium vnum omnibus satisfacit. Etenim quis nescit membra hinc refoueri, instaurari humores, spiritum refici, ac rationem expergefieri quodammodo? hinc à laboribus quiescimus, curas laxamus, & suum ingenio sufficitur pabulum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam vt plurimum euanescet amoris fomes, amicitiæ condimentum, ac vitæ solatium. Communio siquidem & familiaritas vitæ, rectius & honestius statuitur conuiuii finis, quàm poculorum licentior inuitatio. Quod comprobat Plutarch. in Symposiacis de Musa Thalia loquens hoc pacto: τῆς δὲ ἐπιθυμίας τὸ μὲν περὶ ἐδωδὴν, καὶ πόσιν, ἡ Θαλία κοινωνητικὸν ποιεῖ καὶ συμποτικὸν, ἐξ ἀνθρώπου καὶ θηριώδους. διὸ τοὺς φιλοφρόνως καὶ ἱλαρῶς συνιόντας ἀλλήλοις ἐν οἴνῳ, θαλιάζειν λέγουσι, οὐ τοὺς ὑβρίζοντας καὶ παροινοῦντας. *Sed quod ad cupiditates esculentorum & potulentorum attinet, Thalia facit hominem socialem in conuiuijs, qui alter fuisset inhumanus & feritatis plenus. Idcirco θαλιάζειν est apud Græcos, conuenire vnà ad lautè epulandum, non vt poculorum & crapulæ fiat liberior decertatio.* Ad hoc accedit sapiente homine multo dignius, inter epulas ex alimonia promiscua, fieri promiscuum mentis bonum, eadem voluntate. propterea Varronis concilio, qui conueniunt conuiuæ, sint musici, literati, & ab ἀχαριστία alieni, nec Musarum & Gratiarum excedant numerum. Ab hoc conuiuio arcendi sunt paulo iracundiores, aut quos atrior diuexat bilis: sed, qui (vt placuit Xenocrati) lupinorum more, dum aqua macerantur, inuitatione iucunda paulo solito dulcescant, ad hoc conuiuium vocentur. Cæterùm cœnæ adiposiores Sardanapali, ab hoc genere sodalitii, peiores cane & angue, tanquam venenosæ arceantur. Si igitur in nostris conuiuiis Thaliam habebimus, mentis ac morum nitoribus collustrabitur conuiuatorum cœtus; vitæ hilaritas condimentum longè præ-

gè præclarum & suauissimum seruabitur: sicque vitam non modò heroum, si priscorum simplicitati credimus) sed etiam deorum immortalitatem, cum hac nostra felicitate commutare nolemus. Thaliam vult Fulgentius dictam fuisse, quasi τιθέντα θάλεια per *a ponentem germina*; vnde Epicharmus comicus in Deiphilo comœdia inquit, θαλὸν, ὡς σὺ βλέπεις, βούλιμος ἐπιτάξει. i. *germen, dum non vider, fames consumit.* Alii (vt Cornutus) θάλεια deduxerunt ἀπὸ τοῦ θάλλειν, quod inter cætera maximè virere ac florere significat. Vult autem inde dictam hanc Musam, quoniam Poetis maximè faueat. epulari enim lautè consueuerunt, ac mœstitiam vitæ veluti venenum antipharmaco optimo fugare. illud autem antipharmacum (i. clarum suauéque vinum) frontem caperatam mirè exporrigit. Thalia ergo nullo tempore Poetarum famam marcescere sinit, vt est apud Virg. Ecl. 6.

Nostra nec erubuit syluas habitare Thalia.

Nonnulli Thaliæ inuentionem comœdiarum ascripserunt. Alii agriculturam, nec non plantarum curam docuisse tradiderunt. Voluerunt etiam fuisse Palæphati matrem. Palæphatus autem multa de serendis & colendis arboribus scripsit: & περὶ ἀπίστων libro 5. i. incredibilium. vnde & *Palæphatia papyrus* abiit in prouerbium, quoniam eius libri fidem non capiebant. de eo multa apud Cœlium libro 30, cap. 34, Antiq. lect. Porro hoc superest dicere, quòd quicunque Musas reliquas amplexantur, immortalitatem sibi comparant, siue Thaliam. θαλὸς enim (inquit Theocriti interpres) omne germinans significat, & θάλλειν virescere, vt dictum est. idcirco Pindarus in Olympiis appellat poemata immortalitatem comparantia, facientiáque θάλλειν καὶ οἱονεὶ ζῆν διὰ παντός. Plutarch. quæst. 14. Symposiacῶν lib. 9, de Musis loquens in genere, vult Thaliam, Calliopen & Clio circa res serias & Philosophicas versari, diuinas speculari, postremò omnia iustissimè metiri, & æquilibrio temperare. Hæc qui habeat, non ego eum summum virum existimo, sed simillimum Deo iudico, & de cuius memoria nulla vnquam ætas conticescat.

DE MELPOMENE. CAP. V.

Dulci modulatione omnia moueri.

MELPOMENE Iouis filiam, Solis vocem nominauit in dialogo de furore poetico Plato, quòd totius mundi temperatio sit & concentus. & non immerito, si ad originem eius recurramus. quid enim aliud μέλπομαι quàm *canere* significat? vel μέλος ποιεῖν, quàm *concentum facere*? quid verò magis temperatum & maiori symmetria compositum, quàm melos? Sicuti plurima

in corporibus membra. quamuis diuersum sortiantur & situm & motum, diuersóque perfungantur munere, nihilominus tamen ad vnum tantùm opus diriguntur, vnúmque habent finem veluti scopum, ita etiam ex vocum diuersitate qui consurgit concentus, melos dicitur. quod significat etiam apud Græcos membrum corporis, vt in lib. de Musica scribit Plutar. Quòd verò omne viuens cantu capiatur, inde colligit Plato, quoniam cœlestis anima, qua mundus animatur, originem sumpsit ex Musica. Strabo quidem docet elephántes cantu mulceri, & tympanorum sono: & Plutarchus in Symposiacis, brutorum pleraque deliniri afficíque plurimum cantilenis, sicuti fistulis ceruos· ὁρῶ μὲν γὰρ ὅτι καὶ μουσικῇ πολλὰ κηλεῖται τῶν ἀλόγων, ὥσπερ ἔλαφοι σύριγξιν. *Nam video ratione carentia animalia multa Musica delectari, sicut cerui tibijs.* Cantu delphinos moueri, testis est locupletissimus Pindarus: testis & Virgilius:

inter delphinas Arion.

In homine autem videtur esse peculiaris ratio, qua modulatior sonus flectat animum, pectúsque nostrum demulceat. Propterea nemo est tam fero & agresti ingenio, qui talium oblectamentorum non teneatur affectu, quíque Melpomenes voce non consistat. In veterum autem monimentis cantilenarum quinque reperiuntur species: σωφρονιστική, cuiusmodi Clytæmnestræ accinebat cantor: eiúsque cantores (vt 1. cap. docuimus) σωφρονισταὶ dicebantur. ἐγκωμιαστική, qua præstantiorum virorum præcinebantur laudes, ab Achille celebrata: θρηνητική, i. lugubris: ὀρχηματική, i. saltatoria: & denique παιωνική, qualis est apud Homer. Iliad. 1, post sacrificii absolutionem. inquit enim, καλὸν ἀείδοντες παιήονα. Pæeon autem, (seu Pæan) erat in Apollinem hymnus, non vt pestis solùm cessaret, sed & bellum; quin ad auerruncandum præsens exitium. Tragœdiis præsidere putabatur Melpomene, vt testatur Virgilius hoc carmine:

Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.

Ideóque moris est in tragœdiis singulis actibus finitis, choros introducere cantu & carmine flebili, quòd in illis quo magis ad finem vergimus, eo tristiora referantur, & amarulentius pronuntientur. Grȩcorum nonnulli, inuentionem rhetorices illi tribuerunt cuius opinionis crederem fuisse Pharnutum, quòd velit Melpomenem deriuari ἀπὸ τῆς μολπῆς, *à dulcedine vocis*, oratoris enim pars vna vel præcipua: extra opus, est actio, constans voce, motu, & gestu proprio & non indecoro. Hæ autem diuersorum autorum opiniones de Melpomenes deductione & inuentis, in vnam recidunt. Nihil enim præ se ferre aliud existimo hunc dulcem cantum & harmonicum concentum, quàm facundum & eloquentem hominem, è cuius ore melle dulcior fluit oratio, quíque omnem operam consumpsit in exercitatione

tatione dicendi. Atque vt gloriam ſupradictam conſequatur, conſilio M. Tullii eloquentiam eum ſapientia coniungat; ſicque reipublicæ non eſt parum profuturus. Poſtremo Fulgentius putat, nihil aliud ſignificare Melpom. quàm ἄνθρωπον μελέτην ποιοῦντα, id eſt, *hominem meditationem facientem:* vt primum ſit velle: ſecundum, deſiderare quod velis: tertium, delectari: quartum, inſtare meditando ad id quod deſideras. Sed de Melpomene hæc breuiter dicta ſint.

DE TERPSICHORE. Cap. VI.

Choreæ cum mundo ortæ, in honorem deorum antiquis celebrabantur.

NON minus Terpſichore ad Muſicam ſpectat, quàm Melpomene, vna enim cantum, altera verò ſaltationes & choreas plurimum obſeruat. Græci quidam ſcriptores valde choreas laudarunt: quæ cùm ſint Muſarum inuentum, & Muſæ originem à Ioue duxerint, non ſecus ſaltationum exordia è ſummis cælis, è ſtellarum ſiderúmque lationibus, eorúmque greſſu, & regreſſu, complexu ac ordine, tanquam harmonica quadam cœleſtium chorea, vnà cum mundi generatione diuinitus prodiiſſe dicunt. Atque cùm multæ ſint ſaltationum ſpecies, prior à cantu fuit nuncupata ἐμμέλεια. quæ Tragica cenſebatur, ſicuti cordax comica. eius commeminit Arrianus in commentario Indico Satyrorum fuiſſe inuentum dixerunt nonnulli, alii Bacchum choreis Tyrrhenos, Indos & Lydos, bellicoſiſſimos populos, deuiciſſe aiunt: proterea ſaltationes ſicinniſtas ab illo inuentas, vel à miniſtris ſuis tradūt: quamuis Sicinnos fuiſſe quidam affirment; vel Cretenſes, à quibus hoc ſaltationis genus maximè celebratum fuit. Ego autem cum multis magni nominis autoribus, Virgilio præſertim, choreas inuentum fuiſſe Terpſichores putarem. quod & indicant hæc verba:

Terpſichore affectus citharis mouet, imperat, auget,

quódque declarat & nominis etymon. dicitur enim τερψιχόρη ἀπὸ τοῦ τέρπειν τοὺς χορούς, *à delectando choreis.* vnde à quibuſdam cithariſtria dicitur. Quanto autem choreæ, ab antiquis habitæ fuerint in pretio, hoc vel maximè argumento eſt, quòd nulla in Delo ſacra peragerentur quibus ſaltatio non eſſet adhibita, nec vllæ celebrarentur feſtiuitates & cæremoniæ citra ſaltationem. Brachmani Indiæ populi, mane & veſpere ad ſolem conuerſi, ſaltantes eum venerabantur. Apud Aethiopas, Thraces, Aegyptios, & Scythas, chorea inter ſacrorum cæremonias habita eſt: quippe quæ ab Orpheo & Muſæo optimis ſaltatoribus conſtituta fuiſſet. Sed & alii Martis in honorem ſaltauerunt, & Lace-

dæmonii omnia choreis peregerunt. Thessali non minori in pretio vsum chorearum habuerunt. Quinetiam & ipse Socrates sapientissimus, illas discere non erubuit, iam ætate prouectus, summísque laudibus extulit, atque inter serias disciplinas numerauit. Mósque erat apud veteres saltatores, vt qui mysteria prodidissent, dicerentur ἐξορχήσασθαι: id est *desaltasse*. Saltatio autem nulla erat sine Musica, præcipuè in sacris. prodibant autem puerorum chori, (tibiis ac cithara præcinentibus, è quibus selecti saltabant. Eorum cantilenæ ab saltationis vsu dicebantur ὑπορχήματα: quæ sic dicebantur, quòd inter saltandum ferè generosum quiddam seruaretur ac virile. Cùm autem quiescentes canebant, vocabantur στάσιμα. Cæterum vbi saltantes aram obibant, & circundabant, ita progrediebantur, vt ab sinistris dextrorsum pergerent priùs, zodiaci modo; deinde à dextris læuorsum, pro ratione motus primi mobilis. quod sensit & Maro his versibus:

Delon maternam inuisit Apollo,
Instauratque choros, mixtique altaria circum
Cretésque Dryopésque fremunt pictique Agathyrsi.

Quod autem iam iam dicebamus de cantu in saltationibus poetarum clarissimus Homerus hoc probat:

ἄλλῳ δ' ὀρχηστὺν τε καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδήν.
Alij saltationem & dulcissimum cantum.

Quasi innuat eam esse prædulcem musicam, quæ non sit à saltatione abiuncta, dicatúrque deorum pulcherrimum donum. Et Hesiod. in Theogonia de Musis ita cecinit:

Καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα ποσσ' ἁπαλοῖσιν
Ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος.
Et circa fontem nigrum mollibus pedibus
Saltant, in aræ paternæ tripudiantes ambitus.

Quin & Apollinem Pindarus vocat ὀρχηστὴν, *saltatorem*. Plato 1. de legum latione: primam erudiendi rationem fieri Musarum & Apollinis opera, ineruditúmque hominem esse qui choreæ Musarum expers sit; eruditum verò, qui compos eius est. Ex quibus concludere possumus saltationem non ex musices modò, sed rhythmices atque ethices penetralibus esse petitam. Quare & Terpsichoren quæ homines choreis delectat, non parum honoris & gloriæ tribuere arbitror hominibus. Nonnulli παιδείαν inuenisse prodiderunt: id est, humanitatis disciplinam. Ex Acheloo filias suscepit Sirenas: quamuis Fulgentius ex Calliope genitas existimet. Dicitur etiam quòd Strymon Rhesum, & Mars Bistonem (à quo Bistonia regio nominata est) ex Terpsichore filios sustulerunt. quamuis Bistoniam regionem quidam autument ita nominatam à vicino lacu, vt est apud Ouidium:

Fessáque Bistonia membra lauabis aqua.

Poetæ Bistonium accipiunt pro Thracio, vt apud eundem, de pulchri-

pulchritudine Thraciorum loquentem:

Brachia Bistonia candidiora niue.

Quinta itaque Musarum Terpsichore choreis valde delectatur, vt diximus: vel quòd oblectet audientes propter bona quæ ex doctrina proueniunt: ac si dicamus, τερψιχόρη est delectans instructione. vnde & Hermes Trismegistus in Pœmandro ἀκουσ(?)λόγφης καὶ κενοῦ σώματος: id est, *absque instructione esca & vacuo corpore:* vultque Fulgētius, qui Polymniam ante hanc collocat, post inuentionem vel multam memoriam, quam vocat Polymniam, oportere discernere ac diiudicare quod inuenias. Cornutus verò, Terpsichore, inquit, quod viri boni meliorem vitæ partem delectatione ac gaudio transmittant: aut quòd delectationem videantur afferre conuersantibus, dempta χ litera, quasi τέρψον ὁρῶν: aut fortassis quia compositis à viris literatis carminibus, choreas diis composuerunt veteres. Ego verò existimarem τερψιχόρην dictam, quòd chorum musarum delectet. At vndecunque hoc nomen sortita sit, nō abs re fuit illi impositum. Suspicor autem huiusmodi Musæ fabulam nihil aliud innuere, quàm rebus seriis Musas quasdam esse intentas, vt Philosophiæ & Mathematis omnibus; reliquas verò rebus iocosis instructas: vt interim docerent antiqui, fieri non posse, vt qui bonam partem ætatis in colenda Calliope & Vrania consumpserit, non summa delectatione capiatur & omni genere gaudii; quæ per choreas, Musicam & conuiuia designarunt.

DE ERATO. Cap. VII.

Amoris vim mirabilem esse in omnibus, sed in homine magis.

IN Platonicorum sanctariis hoc memoriæ perpetuæ relictum est: Amorem (quem ἔρωτα, per metathesin dicimus Ἐρατώ. musa enim hæc, vox Veneris nominatur Platoni, propter amorem) nihil aliud esse, vel dici à rectè sentiētibus, quàm pulchritudinis desiderium. Plotinus autem triplicem constituit pulchritudinem; quæ nihil aliud est quàm gratia ex plurium concinnitate coorta. Atque ea vel est in animo ex virtutibus parta, & venustas nominatur: vel in corpore ex lineis & coloribus simul maxima congruitate coalescentibus: & decus est: postremo sonorum iucunditas pulchritudinem redolet vel maximam. Hæc triplex pulchritudo tres habet sensus illi subseruientes, interiorem mentis oculum, corporis visum, & aurem accommodam sonis percipiendis: tactui verò nullus relinquitur locus. Valeant igitur libidinis incendia, fugetur procul intempestiua titillatio ab amoris Platonici integritate: cuius amoris Socrates, Delphico sapiens oraculo, se

profitetur famulum,& qui omnium diffitebatur scientiam,amandi tamen peritissimum sese exhibet doctorem.Amoris præstantiæ multarum gentium consensus suffragari videtur. Athenis enim quotiescunque Palladi sacra fiebant, Amori in eodem templo collocato etiam res diuina peragebatur. In sacris popularibus ab omnibus ferè honorabatur amor. Lacedæmonii antequam cum hostibus congrederentur, sacra obibant: ceu salutem ac victoriam is demum pariat.Sacra cohors, Thebanis, ex amantibus & amatis conflatur, Amoríque dicatum est gymnasium. Plato in Phædro magnum Deum amorem esse pronuntiauit, apud Deos hominésque mirandum, & in Symposio hoc modo: ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ Ἔρως καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν. τὸ γὰρ &c. *Magnus Deus amor, & apud Deos hominésque mirandus, cùm propter alia multa tum maximè propter eius originem.* Hesiodus quidem de generatione Amoris loquens in Theogonia, primum quidem factum cecinit chaos, mox terram & tartarum: deinde Amorem prodiisse affirmat:

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽· αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ᾽ εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου·
Τάρταρά τ᾽ ἠερόεντα, μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης·
Ἠδ᾽ ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Primo quidem omnium chaos fuit: at deinde
Tellus lato pectore prædita, omnium fundamentum solidum semper
Immortalium, qui tenent iuga niuosi Olympi:
Tartaráque tenebricosa in recessu terræ spatiosæ:
Atque amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos.

Hic autem locus allegorico sensu & paulo reconditiore est intelligendus.non enim Veneris filium intelligit;nam quo pacto hũc nasci concipiamus,matre necdum producta?verùm alterum amorem intelligamus oportet antiquiorem: quem sub nomine huius Musæ Erato intellexerunt. puto autem esse insitam vnicuique eorum quæ sunt,naturalem vim causámque qua esse expetit vnũquodque, hoc quidem intellectu,illud autem sensu: id est, τὸ μὲν νοερῶς, τὸ δὲ αἰσθητικῶς. Et sic Amorem fabulatur Hesiodus ex Chao & terra natum. In eadem est sententia diuus Dionysius Areopagita lib.de diuinis nominibus.sic enim inquit: *Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritualem, siue animalem, seu naturalem dicas, insitiuam quandam intellige commiscentémque virtutem, quæ superiora quidem ad inferiorum prouidentiã perlicit; æqualia rursus ad socialem sui inuicem communionem conciliat; at postremo infima quæque prolectat, vt ad sublimiora potioráque conuertantur: imò veluti fomite quodam igneo ampliùs succensa resiliant.* Dignus proculdubio qui ab omnibus laudetur, non solùm ob nobilitatem generis & antiquitatem,

tatem, vt diximus ex Platone: ſed magnus ille eſt cuius imperio & homines & dii ſubiiciantur. Admirandus prætere a propter formam, illud enim quiſque amat, cuius pulchritudinem admiratur. Poſtremo laudandus propter mirificam eius vtilitatem. Itaque & ab antecedentibus, generis nobilitate, & præſentibus magnitudine; & conſequentibus, vtilitate, Amor ille admirabilis. Cæterùm Ouidii opinio nullo modo eum Heſiodi verſibus iam dictis poteſt conuenire. hoc namque verſiculo Erato deducit ἀπὸ τοῦ ἔρωτος.

Nunc Erato, & tu nomen amoris habes.

Facitque Veneris filium antiquiorem: eùm Amore ille multo pòſt fuerit genitus. Sed vt cum Græcis loquamur, Erato fuiſſe matrem Thamyræ proditum eſt, qui primus amatoria cecinit. Arcades Erato inter Muſas non recenſet, ſed vatem quampiam fuiſſe tradunt, quæ Arcadi Calliſtûs filio nupſerit, eáque mortalibus Pana oracula dediſſe. Patroclus Heſiodi commentator illi Poëſeos inuentionem tradidit, Poëta verò ſaltationem hoc verſu:

Plectra gerens Erato, ſaltat pede, carmina vultu.

Quin & ſaltandi artem inueniſſe aiunt Græci quidam commentatores. Alii verò Muſicam. Dicta autem fuit ſecundum Pharnutum ἀπὸ τοῦ ἔρεσθαι καὶ ἀποκρίνεσθαι, *ab interrogando & reſpondendo*. Quæ duo maximè ſtudioſis & diſputantibus conueniunt. Fulgentius dictam ſcribit quaſi εὗρον ὅμοιον *ſimile inueniens*. poſt ſcientiã enim & memoriam, æquum eſt vt de noſtro aliquid inueniamus. Ego verò exiſtimarem Erato dictam quaſi ἐρῶσα, vt initio exhibuimus: quòd ſit quidam amor ingenitus à natura, quem à Deo habuerunt ſapientes. vel (vt cum Areopagita loquar) inſtitutum quoddam, cuius ſplendore concitus Socrates, altiúſque ſublatus, diuina eius myſteria cecinerit; quia antea non ſolum cœleſtium, ſed inferiorum quoque omnium ſe inſcium prædicauerat. Et de his hactenus.

DE POLYMNIA Cap. VIII.

Doctos oportere fœcunda eſſe memoria.

POLYMNIA, nomen præclarum matris, vel etiam præcellentius ſibi adoptauit. Summo in honore olim fuiſſe habitã ab optimatibus & imperatoribus declarat ſatis ſupérque Themiſtocles ille Athenienſis (vt refert Tullius in Catone maiore) qui omnium ſuorum ciuium nomina didicerat. Cyrus non minori artificio omnium militum ſuorum nomina memoria tenebat; ita vt ſine monitore exercitum ſalutaret. Apud Homer. Iliad. κ, Agamemnon Menelao fratri præcipit, vt ſuo quemque Græcorum

nomine appellet, militésque honorificè salutet. Nicias etiam Atheniensis, infelix illud prœlium nauale commissurus apud Syracusas, Trierarchos nominatim & patriis, & tribuum nominibus appellans, hortatur vt fortiter pugnent: vt scribit Thucyd. lib. 7. αὖθις τῶν τριηράρχων καὶ αὐτοὺς ὀνόμασι, καὶ φυλῶν; i. *rursus Trierarcharum vnumquemque patrio nomine appellabat, & ipsos & eorum tribum commemorans* Multi prætereà memoriam excoluerunt maximè, sed inter cæteros vnus Simonides memoria excelluit: quem ferunt in extremá senecta iactantiusculè de memoria sua gloriantem scripsisse hoc distichon:

Μνήμην δ' οὔτινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν,
Ὀγδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρεπέος.
Laoprepis gnato certare Simonidi ab annis
Decrepito, memori quis queat ingenio?

Artem memoriæ primus ostēdisse dicitur, quæ à Polymnia multo antè tradita fuerat. Simonidis hæc vulgata est fabula, quòd princeps in Thessalia epulo quodam exceptus magnifico: Simonides * egressus fortuito, quòd illi duo iuuenes præstolari dicerentur, illo interim spatio collapsum conclaue ita epulãtium ora obtrita penitus confuderat, vt internosci nequiuerint. Verùm ille memor discumbentium ordinis, felici memoriæ suggestu nomina omnium edidit, & propinquis ad sepulturam corpora tradidit: hac de re admonitus, ordinē præcipuum esse memoriæ lumen: quòd & annotauit Cicero. Ammianus Marcellinus lib. 16, putat illum epotis quibusdam pharmacis vigorem memoriæ conciliasse. Itaque non parum est vtilis Polymnia iis qui sacrarium Musarum ingredi cupiunt, at potius multum necessaria, siue natura, siue artificio, siue exercitatione assidua comparetur. Natura equidem nos esse tenacissimos eorum quæ primis annis percepimus, norunt omnes. Hoc nihilominus obseruandum, pueros, & senes iam ætate prouectiores, minus valere memoria, quòd in perpetuo motu sint positi, sicut & quibus capita pro corporum vastitate non respondent: siquidem in his vis sensus primatis premitur onere inutili ac ingestabili. Qui prætereà multa crassa & obesa materia grauantur, in iis designari aut exprimi rerum formę non possunt. Plutarchus in lib. de Oraculis, memoriam antistrophon diuinationi esse scribit. Præterita namque ad memoriam pertinent, & præsentia sensibus obiiciuntur, (vt scribit Themistius) de futuris verò prædicit aruspex. Platonis verba in Philebo hæc satis confirmant vbi sic Socrates: σωτηρίαν τοίνυν αἰσθήσεως, τὴν μνήμην λέγων, ὀρθῶς ἄν τις λέγοι, κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν. *Sensus conseruationem rectè quis meo iudicio memoriam nuncupabit.* Quare memoria nec est sensus, nec imaginatio, nec intelligentia; sed aliquis horum habitus & affectio, cùm tempus additur, quo facta impressio est, & derelictum spectrum in anima. Sed iam multa nimis de memoria. Polymniam

verò

verò ex ea nomen sortitam scribit Lucian. li. περὶ ὀρχήσεως, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πολύμνιαν ἵλεων ἔχειν αὐτῇ προῄρηται καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων. *Et filiam eius Polymniam propitiam habere ei propositū est, & omnia memoria tenere conatur.* Dicitur etiā POLYHYMNIA apud Horat. lib. 1. carminum, ode 1, à multitudine cantus, vt annotat Lambinus in commentario. Iam verò & Ouidius Polyhymniam dixit, vt scribit Muretus in hunc versum:

Dissensere deæ, quarum Polyhymnia cæpit Prima,

E Virgilius:

Nam verum fateamur; amat Polyhymnia verum.

Multis aliis in locis nunc Polymnia vocatur, à memoria: nunc verò Polyhymnia: qua de causa in commentariis Argonauticōn legitur, illam lyræ præesse. Hesiodus Geometriæ præficit. Græci quidam illi literas & grammaticam tribuunt. Cassiodorus in Variis libro quarto, satis longa oratione de comœdia agens, inuentionem gestus mimorum illi concedit: Plutarchus postremò in Symposiacis historias: ἡ τὸ Πολύμνια τὸ ἱστορικόν, ἔστι γὰρ μνήμη πολλῶν. *Polymnia historia, est enim multorum memoria.* Quæ verba consonāt cum dictis: ita vt Polymnia sit veluti πολὺς μνεία; *multa memoria*. memorem namque oportet esse disciplinarum studiosum: vel (vt ait Cornutus) quasi πολυύμνητος ἀρετή. plurimum namque virtute laudamur. Et sic de Polymnia satis.

DE VRANIA. Cap. IX.

A POLYMNIA ad Vraniam, à memoria ad cœlum trahimur vel nolentes. memoriosi namque vel πολυμνήμονες, cœlum (i. totum mundum) secundum Plinium rapiunt: & omnium quę de illo inuestigari possunt, habent cognitionem. Arcana enim secretiora cùm in cælis continentur, quicunque eorum erit peritus, reliqua minima, meo iudicio, ignorare non potest. Plutarchus Vraniæ historiam satis longa prosequitur oratione his verbis: Πλάτων αὐτὸς ὥσπερ ἴχνεσι τοῖς ὀνόμασι τῶν θεῶν ἀνιχνεύσειν οἴεται τὰς δυνάμεις. καὶ ἡμεῖς ὁμοίως ἐντιθῶμεν ἐν οὐρανῷ, καὶ περὶ τὰ οὐράνια, μίαν τῶν Μουσῶν, ἣ Οὐρανία φαίνεται. καὶ ἐκεῖνα μὲν πολλῆς μηδὲ ποικίλης κυβερνήσεως δεῖσθαι, μίαν ἔχοντα καὶ ἁπλῆν αἴτιον φύσιν, ὅπου δὲ πλημμέλειαι πολλαί, πολλαὶ δὲ ἀμετρίαι καὶ παρεκβάσεις, ἐνταῦθα τὰς ὀκτὼ μετοικιστέον, ἄλλην ἄλλο χάλας καὶ ἀναρμοστίας εἶδος ἐπανορθουμένας. & cætera multa quæ de hac scribuntur re. Sic autem Latinè redduntur: *Plato, tanquam vestigijs per nomina facultates deorum inuenire autumat: eodem pacto nos vnam Musarum in cælo & circa res celestes collocamus, qua est Vrania: nam celestia varia gubernatione nō videntur indigere, vnam cùm habeant causam vniuersalem, naturam: vbi verò multi sunt errores, excessus, & transgressiones, ibi octo reliqua debent transmitti, vt vna hoc vitium, altera illud corrigat.* Vrania igitur cælestibus præficitur secundum Plutarchum: quæ

etsi mirabile videatur Platoni, & iure: tamen hæc eadem; quæ Cleophantus faciebat, visa sunt Lutetiæ, anno 1581. fieri à quodam Italo, qui multis annis Turcæ cuiusdam captiuus, eiusmodi exercitia didicerat: deinde ab eodem manumissus in ciuitatibus celebribus ludos suos instituebat. Dicam quod vidi. Nouem cursus equo insistens in hippodromo decurrebat, habenis equi laxatis: primo quidem cursu, iaculabatur summa excurrens, tanto artificio vt in passum (qui sagittam à tergo inderet. Secundo, rectus, nullis adhibitis calcaribus equo insistebat, & vehementi robore hastam torquebat. Tertio, inaudito exercitio eandem hastam infinitis gyris circa collum & brachia (rectus equo) circumuoluebat. Quartò, quod mirabile est, scytalam ferream ad decem pondo, rectus, (& eodem modo decurrens, ac si equo insedisset admotis calcaribus) in altum proiiciebat, quæ interim semel voluebatur; eandem cadentem, quadam interiecta mora, quam temporis spatio metiebatur, ex qua parte illam proiecerat, compressa manu recipiebat. Quintò, circum ephippium equi gyrabat. Sextò, equum ascendebat currens, ter aut quater; & ex eodem descendebat vno stadio. Septimo, ensem acutissimum explicabat, & eum nudatum statim reponebat: eodémque cursu bis ascendebat & descendebat. Octauo, rectus decurrens, hasta acuta chirothecam perforabat. Nono, quod stupendum est, proiectis in altum tibiis, capite deorsum in ephippio, stadium decurrebat. quo absoluto, ingeniosè sanè in ephippium recidebat. Multa alia præclara & mirabilia multis circunstantibus fecit; quæ quoniam sunt adhuc in ore omnium, illa vlterius non persequar. Atque hæc præter rem dicta sufficiant. Nunc ad Euterpen veniamus, quæ (dea iucunditatis) dicitur admodum tibiis delectari, & iis præesse. Quare adducor, vt credam Themistoclem Euterpes filium non fuisse, in epulis enim (teste M. Tullio) recusauit lyram: quare habitus est indoctior. Lyræ & tibiarum maximam fuisse præstantiam & Euterpes inuentricis, declarauit Galenus 1. Therap. Sicut enim; inquit, lyram antiquitus tetigisse in conuiuiis honestum erat, vel id genus aliud: sic non tetigisse turpissimum, ἀπῄεσαν δὲ πάλαι κατὰ τὰς τοιαύτας συνόδους, καλὸν ἐνενόμιζε. Lycurgus quamuis durissimas Leges Lacedæmoniis imposuisset, lyræ tamen studium egregiè videtur amplexatus; quò transmitti laborum onus molestissimum posset facilius. Remigem (vt ait Fabius) cantus hortatur, & singulorum fatigatio quemlibet rudi saltem modulatione solatur. Tibiarum consuetudo videtur cœpisse post Medicas victorias, cùm iam Græci de se magnificè sentirent. Desita verò Athenis postea, vel quia (vt inquit Arist.) esset ὀργιαστική. i. *concitatrix*: vel certè διὰ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου .i. *ob faciei deformitatem*. Tibiarum fuerunt diuersæ species. Libyes plagiaulon ex

lon ex loto: elymon ex buxo, hippophorbon ex lauro. Phorbion autem, pellis ori circumposita tibicinis, ne rimam labellum conciperet. Monaulus erat lotina tibia, nuptialis maximè, qui & photingia. Libys tibia, quæ & matroa dicitur, fuit inuentum Euterpes maximè: quamuis eam matri deorum quidam tribuant. Et propterea apud Ouidium:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco.

quòd hoc tibiarum genere præcipuè delectaretur mater deorum. Cornu incinebant Tyrrheni, sicut Thebani hinnulorum ossibus. Celtæ fistula vtuntur ex calamis, atque Oceani insulares. Scythę, Anthropophagi, ac Arimaspi, aquilarum & vulturum ossa tibiarum vice inflant. AEgyptiorum polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis compingitur. Sunt tibiarum multo plures species, pro diuersis nationum, gentium & locorum vsibus; quas aliis tractandas relinquemus. Hoc satis erit mihi, dicere Euterpes inuentum tenue admodum initio, pòst mirum in modum excreuisse, ita vt nulla ferè regio sit, quæ tibiis vel hymnos vel cantus alios non incinat: maximè verò in Europa Germani, à quibus & tibiæ nomen duxerunt. Apollonii & Rhodii enarratores μαθήματα (*i. disciplinas*) inuenisse affirmant. Alii dicunt vehementer dialectica delectatam. Vt autem vno verbo dicamus, quid per Euterpen intellexerint antiqui, afferam textum Plutarchi libro nono. Symposiacῶn, in quo sic ait, Εὐτέρπη δὲ πᾶς αἴτις ἀποδιδῶν τὸ θεωρητικὸν τῆς περὶ φύσιν ἀληθείας, οὔτε καθαρωτέρας οὔτε καλλίους ἑτέρῳ γένει παραλιπὼν εὐπαθείας καὶ τέρψεις. hoc est, *Euterpæ omnes tribuent contemplationem veritatis naturæ, existimantes, nullas esse delectationes puriores, recreationésque pulchriores illa.* Vel certè dicitur Euterpe, quod quæcunque de Musis diximus primo capite sint (præter gloriam quam nobis acquirit Clio) multum suauia & delectabilia. Vel secundum Fulgentium, quod primum sit scientiam, honorem & gloriam quærere; secundum, delectari, quod quæras. Quæ conueniunt cum Plutarchi verbis ex Chrysippo: ἐγὼ δὲ μεταποιοῦμαί τι καὶ τῆς Εὐτέρπης· εἴπερ (ὥς φησι Χρύσιππος) αὕτη τι περὶ τὰς ὁμιλίας ἐπιτερπὲς εἴληχε καὶ κεχαρισμένον, &c. *Aliquid mihi tribuo quod Euterpes est proprium, si verum est quod ait Chrysippus, inter homines illam aliquid vrbani & decori habere.* Itaque Euterpen nihil aliud significare arbitror, quàm gaudium & delectationem, quam (post tot labores in Musis consectandis & scientiis ediscendis susceptos) merito cõsequimur cum Oppiano in Halieuticis, πόνῳ δ' ἅμα τέρψις ὀπηδεῖ. *laborem sequitur gaudium.* Atque de Euterpe hactenus.

DE THALIA. Cap. IIII.

Conuiuium legitimum Platonicum reficit corpus & animum.

MVLTA de conuiuii ratione apud varios, déque eius laudibus scripta prætereo. Non enim huius est loci, nec instituti mei, longam hanc disputationem persequi. Verùm quoniam de Thalia conuiuiorum dea sermonem instituimus, nonnulla breuiter ex Platone & Plutarcho notatu dignissima, quæ nobis inter legendum occurrêrunt, in medium afferemus. Illud autem velim persuasum, nihil esse in vita quod animum allectet blandius, frontémque remittat gratius vno conuiuio bene instituto. Quod vt altius repetatur, Arist. placitum illud dicimus: hominem constitui ex corpore (i. mole terrena, quæ spiritus continet & humores) & animo, cui duo insunt, sensus & ratio: ex quibus voluptatis honestæ vis profluet, si bene sint temperata, inquit Galen. his autem conuiuium vnum omnibus satisfacit. Etenim quis nescit membra hinc refoueri, instaurari humores, spiritum refici, ac rationem expergefieri quodammodo? hinc à laboribus quiescimus, curas laxamus, & suum ingenio sufficitur pabulum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam vt plurimùm euanescet amoris fomes, amicitiæ condimentum, ac vitæ solatium. Communio siquidem & familiaritas vitæ, rectius & honestius statuitur conuiuii finis, quàm poculorum licentior inuitatio. Quod comprobat Plutarch. in Symposiacis de Musa Thalia loquens hoc pacto: τῆς δὲ ἐπιθυμίας τὸ μὲν περὶ ἐδωδὴν, καὶ πόσιν, ἡ Θαλία κοινωνητικὸν ποιεῖ καὶ συμποτικὸν, ἐξ ἀθρώπου καὶ θηριώδους. διὸ τοὺς φιλοφρόνως καὶ ἱλαρῶς συνιόντας ἀλλήλοις ἐν οἴνῳ, θαλιάζειν λέγουσιν, οὐ τοὺς ὑβρίζοντας καὶ παροινοῦντας. *Sed quod ad cupiditates esculentorum & potulentorum attinet, Thalia facit hominem socialem in conuiuijs, qui alter fuisset inhumanus & feritatis plenus. Idcirco θαλιάζειν est apud Græcos, conuenire vnà ad lautè epulandum, non vt poculorum & crapulæ fiat liberior decertatio.* Ad hoc accedit sapiente homine multo dignius, inter epulas ex alimonia promiscua, fieri promiscuum mentis bonum, eadem voluntate. propterea Varronis concilio, qui conueniunt conuiuæ, sint musici, literati, & ab ἀχαριστίᾳ alieni, nec Musarum & Gratiarum excedant numerum. Ab hoc conuiuio arcendi sunt paulo iracundiores, aut quos atrior diuexat bilis: sed, qui (vt placuit Xenocrati) lupinorum more, dum aqua macerantur, inuitatione iucunda paulo solito dulcescant, ad hoc conuiuium vocentur. Cæterùm cœnæ adiposiores Sardanapali, ab hoc genere sodalitii, peiores cane & angue, tanquam venenosæ arceantur. Si igitur in nostris conuiuiis Thaliam habebimus, mentis ac morum nitoribus collustrabitur conuictorum cœtus; vitæ hilaritas condimentum longè præ-

gè præclarum & ſuauiſſimum ſeruabitur:ſicque vitam non modò heroum,ſi priſcorum ſimplicitati credimus) ſed etiam deorum immortalitatem,cum hac noſtra felicitate commutare nolemus. Thaliam vult Fulgentius dictam fuiſſe ,quaſi τιθέντα θάλεια per *exponentem germina*; vnde Epicharmus comicus in Deiphilo comœdia inquit, θαλὸν,ὡς οὐ βλέπει,βούλιμος δ᾽ὑπέταξεν.i. *germen, dum non videt,fames conſumit.* Alii (vt Cornutus) θάλεια deduxerunt ἀπὸ τοῦ θάλλειν,quod inter cætera maximè virere ac florere ſignificat. Vult autem inde dictam hanc Muſam , quoniam Poetis maximè faueat. epulari enim lautè conſueuerunt , ac mœſtitiam vitæ veluti venenum antipharmaco optimo fugare. illud autem antipharmacum (i.clarum ſuauéque vinum) frontem caperatam mirè exporrigit. Thalia ergo nullo tempore Poetarum famam marceſcere ſinit,vt eſt apud Virg.Ecl. 6.

Noſtra nec erubuit ſyluas habitare Thalia.

Nonnulli Thaliæ inuentionem comœdiarum aſcripſerunt. Alii agriculturam, nec non plantarum curam docuiſſe tradiderunt. Voluerunt etiam fuiſſe Palæphati matrem. Palæphatus autem multa de ſerendis & colendis arboribus ſcripſit.& περὶ ἀπίστων libro 5.i. incredibilium. vnde & *Palæphatia papyrus* abiit in prouerbium,quoniam eius libri fidem non capiebant.de eo multa apud Cœlium libro 30,cap.34, Antiq.lect. Porro hoc ſupereſt dicere,quòd quicunque Muſas reliquas amplexantur,immortalitatem ſibi comparant,ſiue Thaliam. θαλὸς enim (inquit Theocriti interpres) omne germinans ſignificat,& θάλλειν vireſcere , vt dictum eſt. idcirco Pindarus in Olympiis appellat poemata immortalitatem comparantia , facientiáque θάλλειν καὶ οἱονεὶ ζῆν διὰ παντός.Plutarch.quæſt.14.Sympoſiacῶν lib.9, de Muſis loquens in genere,vult Thaliam,Calliopen & Clio circa res ſerias & Philoſophicas verſari, diuinas ſpeculari, poſtremò omnia iuſtiſſimè metiri,& æquilibrio temperare. Hæc qui habeat , non ego eum ſummum virum exiſtimo,ſed ſimillimum Deo iudico,& de cuius memoria nulla vnquam ætas conticeſcat.

DE MELPOMENE. CAP. V.

Dulci modulatione omnia moueri.

MELPOMENE Iouis filiam , Solis vocem nominauit in dialogo de furore poetico Plato, quòd totius mundi temperatio ſit & concentus & non immerito,ſi ad originem eius recurramus. quid enim aliud μέλπομαι quàm *canere* ſignificat? vel μέλος ποιεῖν,quàm *concentum facere*? quid verò magis temperatum & maiori ſymmetria compoſitum , quàm melos? Sicuti plurima

in corporibus membra. quamuis diuersum sortiantur & situm & motum, diuersóque persungantur munere, nihilominus tamen ad vnum tantùm opus diriguntur, vnúmque habent finem veluti scopum, ita etiam ex vocum diuersitate qui consurgit concentus, melos dicitur. quod significat etiam apud Græcos membrum corporis, vt in lib. de Musica scribit Plutar. Quòd verò omne viuens cantu capiatur, inde colligit Plato, quoniam cœlestis anima, qua mundus animatur, originem sumpsit ex Musica. Strabo quidem docet elephántes cantu mulceri, & tympanorum sono: & Plutarchus in Symposiacis, brutorum pleraque deliniri afficíque plurimum cantilenis, sicuti fistulis ceruos: ὁρῶ μὲν γὰρ ὅτι καὶ μουσικῇ πολλὰ κηλεῖται τῶν ἀλόγων, ὥσπερ ἔλαφοι σύριγξιν. *Nam video ratione carentia animalia multa Musica delectari, sicut cerui tibijs.* Cantu delphinos moueri, testis est locupletissimus Pindarus: testis & Virgilius:

inter delphinas Arion.

In homine autem videtur esse peculiaris ratio, qua modulatior sonus flectat animum, pectúsque nostrum demulceat. Propterea nemo est tam fero & agresti ingenio, qui talium oblectamentorum non teneatur affectu, quíque Melpomenes voce non consistat. In veterum autem monimentis cantilenarum quinque reperiuntur species: σωφρονιστικὴ, cuiusmodi Clytæmnestræ accinebat cantor: eiúsque cantores (vt 1. cap. docuimus) σωφρονισταὶ dicebantur. ἐγκωμιαστικὴ, qua præstantiorum virorum præcinebantur laudes, ab Achille celebrata: θρηνητικὴ, i. lugubris: ὀρχηματικὴ, i. saltatoria: & denique παιανικὴ, qualis est apud Homer. Iliad. 1, post sacrificii absolutionem. inquit enim, καλὸν ἀείδοντες παιήονα. Pæeon autem, (seu Pæan) erat in Apollinem hymnus, non vt pestis solùm cessaret, sed & bellum; quin ad auerruncandum præsens exitium. Tragœdiis præsidere putabatur Melpomene, vt testatur Virgilius hoc carmine:

Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.

Ideóque moris est in tragœdiis singulis actibus finitis, choros introducere cantu & carmine flebili, quòd in illis quo magis ad finem vergimus, eo tristiora referantur, & amarulentius pronuntientur. Græcorum nonnulli, inuentionem rhetorices illi tribuerunt. cuius opinionis crederem fuisse Pharnutum, quòd velit Melpomenem deriuari ἀπὸ τῆς μολπῆς, *à dulcedine vocis*, oratoris enim pars vna vel præcipua: extra opus, est actio, constans voce, motu, & gestu proprio & non indecoro. Hæ autem diuersorum autorum opiniones de Melpomenes deductione & inuentis, in vnam recidunt. Nihil enim præ se ferre aliud existimo hunc dulcem cantum & harmonicum concentum, quàm facundum & eloquentem hominem, è cuius ore melle dulcior fluit oratio, quíque omnem operam consumpsit in exercitatione

tatione dicendi. Atque vt gloriam supradictam consequatur, consilio M. Tullii eloquentiam cum sapientia coniungat; sicque reipublicæ non est parum profuturus. Postremo Fulgentius putat, nihil aliud significare Melpom. quàm ἄνθρωπον μελέτην ποιοῦντα, id est, *hominem meditationem facientem:* vt primum sit velle: secundum, desiderare quod velis: tertium, delectari: quartum, instare meditando ad id quod desideras. Sed de Melpomene hæc breuiter dicta sint.

DE TERPSICHORE. Cap. VI.

Choreæ cum mundo ortæ, in honorem deorum antiquis celebrabantur.

NON minus Terpsichore ad Musicam spectat, quàm Melpomene, vna enim cantum, altera verò saltationes & choreas plurimum obseruat. Græci quidam scriptores valde choreas laudarunt: quæ cùm sint Musarum inuentum, & Musæ originem à Ioue duxerint, non secus saltationum exordia è summis cælis, è stellarum siderúmque lationibus, eorúmque gressu, & regressu, complexu ac ordine, tanquam harmonica quadam cœlestium chorea, vnà cum mundi generatione diuinitus prodiisse dicunt. Atque cùm multæ sint saltationum species, prior à cantu fuit nuncupata ἐμμέλεια. quæ Tragica censebatur, sicuti cordax comica. eius commeminit Arrianus in commentario Indico Satyrorum fuisse inuentum dixerunt nonnulli, alii Bacchum choreis Tyrrhenos, Indos & Lydos, bellicosissimos populos, deuicisse aiunt: proterea saltationes sicinnistas ab illo inuentas, vel à ministris suis tradũt: quamuis Sicinnos fuisse quidam affirment; vel Cretenses, à quibus hoc saltationis genus maximè celebratum fuit. Ego autem cum multis magni nominis autoribus, Virgilio præsertim, choreas inuentum fuisse Terpsichores putarem. quod & indicant hæc verba:

Terpsichore affectus citharijs mouet, imperat, auget,

quódque declarat & nominis etymon. dicitur enim τερψιχόρη ἀπὸ τοῦ τέρπειν τοὺς χορούς, *à delectandis choreis.* vnde à quibusdam citharistria dicitur. Quanto autem choreæ, ab antiquis habitæ fuerint in pretio, hoc vel maximè argumento est, quòd nulla in Delo sacra peragerentur quibus saltatio non esset adhibita, nec vllæ celebrarentur festiuitates & cæremoniæ citra saltationem. Brachmani Indiæ populi, mane & vespere ad solem conuersi, saltantes eum venerabantur. Apud Aethiopas, Thraces, Aegyptios, & Scythas, chorea inter sacrorum cæremonias habita est: quippe quæ ab Orpheo & Musæo optimis saltatoribus constituta fuisset. Sed & alii Martis in honorem saltauerunt, & Lace-

dæmonii omnia choreis peregerunt. Thessali non minori in pretio vsum chorearum habuerunt. Quinetiam & ipse Socrates sapientissimus, illas discere non erubuit, iam ætate prouectus, summísque laudibus extulit, atque inter serias disciplinas numerauit. Mósque erat apud veteres saltatores, vt qui mysteria prodidissent, dicerentur ἐξορχήσασθαι: id est *desaltasse*. Saltatio autem nulla erat sine Musica, præcipuè in sacris. prodibant autem puerorum chori, (tibiis ac cithara præcinentibus, è quibus selecti saltabant. Eorum cantilenæ ab saltationis vsu dicebantur ὑπορχήματα: quæ sic dicebantur, quòd inter saltandum ferè generosum quiddam seruaretur ac virile. Cùm autem quiescentes canebant, vocabantur στάσιμα. Cæterum vbi saltantes aram obibant, & circundabant, ita progrediebantur, vt ab sinistris dextrorsum pergerent priùs, zodiaci modo; deinde à dextris læuorsum, pro ratione motus primi mobilis. quod sensit & Maro his versibus:

Delon maternam inuisit Apollo,
Instauratque choros, mixtique altaria circum
Cretésque Dryopésque fremunt pictique Agathyrsi.

Quod autem iam iam dicebamus de cantu in saltationibus poetarum clarissimus Homerus hoc probat:

ἄλλοι δ' ὀρχηστύν τε καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδήν.
Alij saltationem & dulcissimum cantum.

Quasi innuat eam esse prædulcem musicam, quæ non sit à saltatione abiuncta, dicatúrque deorum pulcherrimum donum. Et Hesiod. in Theogonia de Musis ita cecinit:

Καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα ποσσ' ἁπαλοῖσιν
Ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος.
Et circa fontem nigrum mollibus pedibus
Saltant, in aræ paterna tripudiantes ambitus.

Quin & Apollinem Pindarus vocat ὀρχηστήν, *saltatorem*. Plato 1. de legum latione: primam erudiendi rationem fieri Musarum & Apollinis opera, ineruditúmque hominem esse qui choreæ Musarum expers sit; eruditum verò, qui compos eius est. Ex quibus concludere possumus saltationem non ex musices modò, sed rhythmices atque ethices penetralibus esse petitam. Quare & Terpsichoren quæ homines choreis delectat, non parum honoris & gloriæ tribuere arbitror hominibus. Nõnulli παιδείαν inuenisse prodiderunt: id est, humanitatis disciplinam. Ex Acheloo filias suscepit Sirenas: quamuis Fulgentius ex Calliope genitas existimet. Dicitur etiam quòd Strymon Rhesum, & Mars Bistonem (à quo Bistonia regio nominata est) ex Terpsichore filios sustulerunt. quamuis Bistoniam regionem quidam autument ita nominatam à vicino lacu, vt est apud Ouidium:

Fessáque Bistonia membra lauabit aqua.

Poetæ Bistonium accipiunt pro Thracio, vt apud eundem, de pulchri-

pulchritudine Thraciorum loquentem:

Brachia Bistonia candidiora niue.

Quinta itaque Musarum Terpsichore choreis valde delectatur, vt diximus: vel quòd oblectet audientes propter bona quæ ex doctrina proueniunt: ac si dicamus, τερψιχόρη est delectans instructione. vnde & Hermes Trismegistus in Pœmandro ἀκουσθείσης καὶ κενῷ σώματι: id est, *absque instructione esca & vacuo corpore:* vultque Fulgētius, qui Polymniam ante hanc collocat, post inuentionem vel multam memoriam, quam vocat Polymniam, oportere discernere ac diiudicare quod inuenias. Cornutus verò, Terpsichore, inquit, quod viri boni meliorem vitæ partem delectatione ac gaudio transmittant: aut quòd delectationem videantur afferre conuersantibus, dempta χ litera, quasi τέρψιν ὄρειν: aut fortassis quia compositis à viris literatis carminibus, choreas diis composuerunt veteres. Ego verò existimarem τερψιχόρην dictam, quòd chorum musarum delectet. At vndecunque hoc nomen sortita sit, nō abs re fuit illi impositum. Suspicor autem huiusmodi Musæ fabulam nihil aliud innuere, quàm rebus seriis Musas quasdam esse intentas, vt Philosophiæ & Mathematis omnibus; reliquas verò rebus iocosis instructas: vt interim docerent antiqui, fieri non posse, vt qui bonam partem ætatis in colenda Calliope & Vrania consumpserit, non summa delectatione capiatur & omni genere gaudii; quæ per choreas, Musicam & conuiuia designarunt.

DE ERATO. Cap. VII.

Amoris vim mirabilem esse in omnibus, sed in homine magis.

IN Platonicorum sanctariis hoc memoriæ perpetuæ relictum est: Amorem (quem ἔρωτα, per metathesin dicimus Ἐρατώ. musa enim hæc, vox Veneris nominatur Platoni, propter amorem) nihil aliud esse, vel dici à rectè sentiētibus, quàm pulchritudinis desiderium. Plotinus autem triplicem constituit pulchritudinem; quæ nihil aliud est quàm gratia ex plurium concinnitate coorta. Atque ea vel est in animo ex virtutibus parta, & venustas nominatur: vel in corpore ex lineis & coloribus simul maxima congruitate coalescentibus: & decus est: postremo sonorum iucunditas pulchritudinem redolet vel maximam. Hæc triplex pulchritudo tres habet sensus illi subseruientes, interiorem mentis oculum, corporis visum, & aurem accommodam sonis percipiendis: tactui verò nullus relinquitur locus. Valeant igitur libidinis incendia, fugetur procul intempestiua titillatio ab amoris Platonici integritate: cuius amoris Socrates, Delphico sapiens oraculo, se

profitetur famulum,& qui omnium diffitebatur ſcientiam,amandi tamen peritiſſimum ſeſe exhibet doctorem.Amoris præſtantiæ multarum gentium conſenſus ſuffragari videtur. Athenis enim quotieſcunque Palladi ſacra fiebant, Amori in eodem templo collocato etiam res diuina peragebatur. In ſacris popularibus ab omnibus ferè honorabatur amor. Lacedæmonii antequam cum hoſtibus congrederentur, ſacra obibant: ceu ſalutem ac victoriam is demum pariat.Sacra cohors, Thebanis, ex amantibus & amatis conflatur. Amoríque dicatum eſt gymnaſium. Plato in Phædro magnum Deum amorem eſſe pronuntiauit, apud Deos hominéſque mirandum, & in Sympoſio hoc modo: ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ Ἔρως καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν. τὸ γὰρ &c. *Magnus Deus amor, & apud Deos hominéſque mirandus, cùm propter alia multa tum maximè propter eius originem*. Heſiodus quidem de generatione Amoris loquens in Theogonia, primum quidem factum cecinit chaos, mox terram & tartarum: deinde Amorem prodiiſſe affirmat:

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ'· αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου·
Τάρταρά τ' ἠερόεντα, μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης·
Ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Primo quidem omnium chaos fuit: at deinde
Tellus lato pectore prædita, omnium fundamentum ſolidum ſemper
Immortalium, qui tenent iuga niuoſi Olympi:
Tartaráque tenebricoſa in receſſu terræ ſpatioſæ:
Atque amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos.

Hic autem locus allegorico ſenſu & paulo reconditiore eſt intelligendus.non enim Veneris filium intelligit;nam quo pacto hũc naſci concipiamus,matre necdum producta?verùm alterum amorem intelligamus oportet antiquiorem: quem ſub nomine huius Muſæ Erato intellexerunt. puto autem eſſe inſitam vnicuique eorum quæ ſunt,naturalem vim cauſámque qua eſſe expetit vnũquodque, hoc quidem intellectu,illud autem ſenſu: id eſt, τὸ μὲν νοερῶς, τὸ δὲ αἰσθητικῶς. Et ſic Amorem fabulatur Heſiodus ex Chao & terra natum. In eadem eſt ſententia diuus Dionyſius Areopagita lib.de diuinis nominibus.ſic enim inquit: *Amorem ſiue diuinum, ſiue angelicum, ſiue ſpiritualem, ſiue animalem, ſeu naturalem dicas, inſitiuam quandam intellige commiſcentémque virtutem, quæ ſuperiora quidem ad inferiorum prouidentiã perlicit; æqualia rurſus ad ſocialem ſui inuicem communionem conciliat; at poſtremo infima quæque prolectat, vt ad ſublimiora potioráque conuertantur: imò veluti fomite quodam igneo ampliùs ſuccenſa reſiliant.* Dignus proculdubio qui ab omnibus laudetur, non ſolùm ob nobilitatem generis & antiquitatem,

tatem, vt diximus ex Platone: sed magnus ille est cuius imperio & homines & dii subiiciantur. Admirandus præterea propter formam, illud enim quisque amat, cuius pulchritudinem admiratur. Postremo laudandus propter mirificam eius vtilitatem. Itaque & ab antecedentibus, generis nobilitate, & præsentibus magnitudine; & consequentibus, vtilitate, Amor ille admirabilis. Cæterùm Ouidii opinio nullo modo cum Hesiodi versibus iam dictis potest conuenire. hoc namque versiculo Erato deducit ἀπὸ τοῦ ἔρωτος.

Nunc Erato, & tu nomen amoris habes.

Facitque Veneris filium antiquiorem: cùm Amore ille multo pòst fuerit genitus. Sed vt cum Græcis loquamur, Erato fuisse matrem Thamyræ proditum est, qui primus amatoria cecinit. Arcades Erato inter Musas non recensent, sed vatem quampiam fuisse tradunt, quæ Arcadi Callistûs filio nupserit, eáque mortalibus Pana oracula dedisse. Patroclus Hesiodi commentator illi Poeseos inuentionem tradidit, Poëta verò saltationem hoc versu:

Plectra gerens Erato, saltat pede, carmina vultu.

Quin & saltandi artem inuenisse aiunt Græci quidam commentatores. Alii verò Musicam. Dicta autem fuit secundum Pharnutum ἀπὸ τοῦ ἐρωτᾶσθαι καὶ ἀποκρίνεσθαι, *ab interrogando & respondendo.* Quæ duo maximè studiosis & disputantibus conueniunt. Fulgentius dictam scribit quasi εὑρὼν ὅμοιον: *simile inueniens*, post scientiā enim & memoriam, æquum est vt de nostro aliquid inueniamus. Ego verò existimarem Erato dictam quasi ἔρωτα, vt initio exhibuimus: quòd sit quidam amor ingenitus à natura, quem à Deo habuerunt sapientes. vel (vt cum Areopagita loquar) institutum quoddam, cuius splendore concitus Socrates, altiúsque sublatus, diuina eius mysteria cecinerit; quia antea non solum cœlestium, sed inferiorum quoque omnium se inscium prædicauerat. Et de his hactenus.

DE POLYMNIA Cap. VIII.

Doctos oportere fœcunda esse memoria.

POLYMNIA, nomen præclarum matris, vel etiam præcellentius sibi adoptauit. Summo in honore olim fuisse habitā ab optimatibus & imperatoribus declarat satis supérque Themistocles ille Atheniensis (vt refert Tullius in Catone maiore) qui omnium suorum ciuium nomina didicerat. Cyrus non minori artificio omnium militum suorum nomina memoria tenebat; ita vt sine monitore exercitum salutaret. Apud Homer. Iliad. κ, Agamemnon Menelao fratri præcipit, vt suo quemque Græcorum

nomine appellet, militésque honorificè ſalutet. Nicias etiam Athenienſis, infelix illud prœlium nauale commiſſurus apud Syracuſas, Trierarchos nominatim & patriis, & tribuum nominibus appellans, hortatur vt fortiter pugnent: vt ſcribit Thucyd. lib. 7. αὖθις τῶν τριηράρχων καὶ αὐτοὺς ὀνόμασι, καὶ φυλήν; i. *rurſus Trierarcharum vnumquemque patrio nomine appellabat, & ipſos & eorum tribum commemorans* Multi præterea memoriam excoluerunt maximè, ſed inter cæteros vnus Simonides memoria excelluit: quem ferunt in extrema ſenecta iactantiuſculè de memoria ſua gloriantem ſcripſiſſe hoc diſtichon:

Μνήμην δ' οὔτινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν,
Ὀγδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρέπεος.
Laoprepis gnato certare Simonidi ab annis
Decrepito, memori quis queat ingenio?

Artem memoriæ primus oſtēdiſſe dicitur, quæ à Polymnia multo antè tradita fuerat. Simonidis hæc vulgata eſt fabula, quòd princeps in Theſſalia epulo quodam exceptus magnifico: Simonides * egreſſus fortuito, quòd illi duo iuuenes præſtolari dicerentur, illo interim ſpatio collapſum conclaue ita epulātium ora obtrita penitus confuderat, vt internoſci nequiuerint. Verùm ille memor diſcumbentium ordinis, felici memoriæ ſuggeſtu nomina omnium edidit, & propinquis ad ſepulturam corpora tradidit: hac de re admonitus, ordinē præcipuum eſſe memoriæ lumen: quòd & annotauit Cicero. Ammianus Marcellinus lib. 16, putat illum epotis quibuſdam pharmacis vigorem memoriæ conciliaſſe. Itaque non parum eſt vtilis Polymnia iis qui ſacrarium Muſarum ingredi cupiunt, at potius multum neceſſaria, ſiue natura, ſiue artificio, ſiue exercitatione aſſidua comparetur. Natura equidem nos eſſe tenaciſſimos eorum quæ primis annis percepimus, norunt omnes. Hoc nihilominus obſeruandum, pueros, & ſenes iam ætate prouectiores, minus valere memoria, quòd in perpetuo motu ſint poſiti, ſicut & quibus capita pro corporum vaſtitate non reſpondent: ſiquidem in his vis ſenſus primatis premitur onere inutili ac ingeſtabili. Qui præterea multa craſſa & obeſa materia grauantur, in iis deſignari aut exprimi rerum formę non poſſunt. Plutarchus in lib. de Oraculis, memoriam antiſtrophon diuinationi eſſe ſcribit. Præterita namque ad memoriam pertinent, & præſentia ſenſibus obiiciuntur, (vt ſcribit Themiſtius) de futuris verò prædicit aruſpex. Platonis verba in Philebo hæc ſatis confirmant vbi ſic Socrates: σωτηρίαν τοίνυν αἰσθήσεως, τὴν μνήμην λέγων, ὀρθῶς ἄν τις λέγοι, κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν. *Senſus conſeruationem rectè quis meo iudicio memoriam nuncupabit.* Quare memoria nec eſt ſenſus, nec imaginatio, nec intelligentia; ſed aliquis horum habitus & affectio, cùm tempus additur, quo facta impreſſio eſt, & derelictum ſpectrum in anima. Sed iam multa nimis de memoria. Polymniam

verò

verò ex ea nomen ſortitam ſcribit Lucian. li. περὶ ὀρχήσεως, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πολύμνιαν ἵλεων ἔχειν αὐτῇ προέχεται καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων. *Et filiam eius Polymniam propitiam habere ei propoſitũ eſt, & omnia memoria tenere conatur.* Dicitur etiã POLYHYMNIA apud Horat. lib. 1. carminum, ode 1, à multitudine cantus, vt annotat Lambinus in commentario. Iam verò & Ouidius Polyhymniam dixit, vt ſcribit Muretus in hunc verſum:

Diſſenſere deæ, quarum Polyhymnia cæpit Prima,

E Virgilius:

Nam verum fateamur; amat Polyhymnia verum.

Multis aliis in locis nunc Polymnia vocatur, à memoria: nunc verò Polyhymnia: qua de cauſa in commentariis Argonauticõn legitur, illam lyræ præeſſe. Heſiodus Geometriæ præficit. Græci quidam illi literas & grammaticam tribuunt. Caſſiodorus in Variis libro quarto, ſatis longa oratione de comœdia agens, inuentionem geſtus mimorum illi concedit: Plutarchus poſtremò in Sympoſiacis hiſtorias: ἡ τὸ Πολύμνια τὸ ἱστορικόν, ἔστι γὰρ μνήμη πολλῶν. *Polymnia hiſtoria, eſt enim multorum memoria.* Quæ verba conſonãt cum dictis: ita vt Polymnia ſit veluti πολυμνεία: *multa memoria*. memorem namque oportet eſſe diſciplinarum ſtudioſum: vel (vt ait Cornutus) quaſi πολυύμνητος ἀρετή. plurimum namque virtute laudamur. Et ſic de Polymnia ſatis.

DE VRANIA. Cap. IX.

A POLYMNIA ad Vraniam, à memoria ad cœlum trahimur vel nolentes. memorioſi namque vel πολυμνήμονες, cœlum (i. totum mundum) ſecundum Plinium rapiunt: & omnium quę de illo inueſtigari poſſunt, habent cognitionem. Arcana enim ſecretiora cùm in cælis continentur, quicunque eorum erit peritus, reliqua minima, meo iudicio, ignorare non poteſt. Plutarchus Vraniæ hiſtoriam ſatis longa proſequitur oratione his verbis: Πλάτων αὐτὸς ὥσπερ ἴχνεσι τοῖς ὀνόμασι τῶν θεῶν ἀνευρίσκειν οἴεται τὰς δυνάμεις. καὶ ἡμεῖς ὁμοίως ἐντιθῶμεν ἐν οὐρανῷ, καὶ περὶ τὰ οὐράνια, μίαν τῶν Μουσῶν, ἡ Οὐρανία φαίνεται. καὶ εἰκὸς ἐκεῖνα μὲν πολλῆς μηδὲ ποικίλης κυβερνήσεως δεῖσθαι, μίαν ἔχοντα καὶ ἁπλῆν αἴτιον φύσιν, ὅπου δὲ πλημμέλειαι πολλαί, πολλαὶ δὲ ἀμετρίαι καὶ παραβάσεις, ἐνταῦθα τὰς ὀκτὼ μετοικιστέον, ἄλλην ἄλλο κακίας καὶ ἀναρμοστίας εἶδος ἐπανορθουμένας. & cætera multa quæ de hac ſcribuntur re. Sic autem Latinè redduntur: *Plato, tanquam veſtigiis per nomina facultates deorum inuenire autumat: eodem pacto nos vnam Muſarum in cælo & circa res cæleſtes collocamus, quæ eſt Vrania: nam cæleſtia varia gubernatione nõ videntur indigere, vnam cùm habeant cauſam vniuerſalem, naturam: vbi verò multi ſunt errores, exceſſus, & tranſgreſſiones, ibi octo reliquæ debent tranſmitti, vt vna hoc vitium, altera illud corrigat.* Vrania igitur cæleſtibus præficitur ſecundum Plutarchum: quæ

ſecundum Plutarchum:quæ quanto his inferioribus præſtant,tã-to etiam difficilia. Circa quorum ſcientiam niſi multi præclari quidem verſantur, tamen quæ pauca exiſtimant nouiſſe,denſiſſi-ma etiam caligine obuoluuntur:ita vt ancipiti verſentur & eo loco,à quo vel leui coniectura poſſint dimoueri. Zoroaſtris ſciẽ-tia inter veteres hoc teſtatur: qui & ad magiam vſque (vt volunt quidam)cæleſtium peritia,fuit pernobilis:at nihilominus à Nino victum bello & occiſum annotatum Annalibus eſt, Pompeius hiſce diuinaculis mancipatus fuit:at tamen eius miſer exitus.Nõ inferendum tamen,hanc ſcientiam non eſſe nobiliſſimam & po-tiſſimam partem mathematicarum diſciplinarum: cuius inuen-tionem falsò quidem Manilius Mercurio tribuit his verſibus, & eius profert excellentiam:

Tu princeps autórque ſacri Cyllenie tanti.
Per te iam cælum in terris,iam ſidera nota.

Vúltque Plato in Epinomide, omnes ſcientiæ huius contempla-tores à iuuentute, imò verò & à pueritia in illam incumbere de-bere. tanta eſt ipſius difficultas & excellentia. ſic autem inquit: *Nolite ignorare Aſtronomiam ſapientiſſimum quiddã eſſe. nempe neceſſe eſt,verum aſtronomum eſſe,non eum qui ſecundum Heſiodum,omnéſque e-iuſmodi,occaſum ortúmque conſideret: ſed eum potius qui circuitus octo, & quomodo ſeptem ſub primo verſentur,quóue ordine circulos ſuos ſingu-li peragant.quòd nulla natura niſi mirabilis ſit, facilè vnquam inſpiciet, vt modò diximus, & dicemus,declarantes quid oporteat & quomodo o-porteat diſcere.* Si igitur tanta eſt Aſtronomiæ laus, quo encomio inuentricem perſequemur Vraniam? huius quidem non eſt loci. contenti itaque erimus oſtendere, illam nihil aliud eſſe quàm cœleſtem Aſtrologiam,dictam ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.*à cælo*.Nam vt ſcribit Pharnutus,ὅλον τὸν κόσμον οἱ παλαιοὶ οὐρανὸν ἐκάλουν:id eſt,*integrum mundum antiqui cælum vocabant*. Et ſic Vrania vniuerſi ſcientiam perfectiſſimè callebat.vel quaſi τὰ ἄνω ὁρῶσαν: id eſt,*ſublimia ſpe-ctantem*.de qua 5.Faſt.Ouid.

Excipit Vrania, fecere ſilentia cunctæ,
Et vox audiri nulla,niſi illa,poteſt.

A cœlo itaque dicta eſt, quoniam docti vbique gentium naſcun-tur:vel dicitur Vrania, quòd viros doctos & ſui ſtudioſos ad cœ-lum vſque euehat. vel denique quòd gloria & ſapientia animos eleuat ad cœleſtium contemplationem,vt ait Fulgentius.Linum Vraniæ filium Græci quidam ſcripſerunt.Reperio tamen Vraniã dictam ab Vrano patre, alio nomine Cælio, cui Saturnus filius virilia poſt amputauit. Venus dicta etiam fuit Vrania, cuius Xe-nophon meminit in Sympoſio, & Pandemii: ſeorſum vtrique tẽ-pla prodens & altaria:atque Pandemi ſacrificia ῥᾳδιουργότερα;Vra-niæ verò ἁγνότερα. Quidam (vt Lanctantius Placidus)minacem Helenæ ſtellam vocarunt Vraniam. Cæterum cæleſtis illa con-

tem-

templatio, quam Astrologiam vel Vraniam appellarunt, nihil aliud significat, quàm post diiudicationem eligere quod dicas, vel despuas. eligere autem vtile caducûmque aspernari, cœlestis est animi, & sapientiæ fama perillustris. Est igitur Platonis 7. de repub. sententia verissima, qua Vraniam existimat animi nostri oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum perducere.

DE CALLIOPE. CAP. X.

Poetarum sensa & Philosophica multis tenebris obuoluuntur.

DVo sunt in animo potissima, cognitio & affectus, Platoni in Gorgia; quæ perpetuis agitantur motibus cognitio quidem à sophistis sub veritatis specie ad falsa detorquetur: affectus verò à poëtis popularibus, sub concinnæ voluptatis esca, in magnas perturbationes delabitur. Oratores verò qui à sapientia sunt alieni, & cognitionem & affectum perturbant. vanis enim fallunt cognitionem rationibus; affectum verò in varios motus præcipitant. Quapropter cùm deprauata illorum voluntate & verborum fuco, sæpe hominum mentes hæresibus & affectionibus perniciosis laborent; à sophistis quidem est omnino cauẽdum, tanquam pestiferis; ab oratoribus etiam & poetis quodammodo. Sophistas vbique exterminat Plato; Poetas autem non omnes, sed eos tantùm, qui de diis turpia mentiuntur, vel animos perturbatos acrius imitantur & referũt. Neque tamen vndique, sed ex vrbe, i. ex iuuenum ignorantûmque turba; qui in perturbationes admodum sunt procliues, & allegoricum poetarum non intelligunt sensum. Quare in lib. de Rep. iubet poetas expelli, nisi de Deo bene loquantur, & perturbationes reliquant: diuinos autem hymnos canãt, magnorûmque gesta virorum grauiter recẽseant. Sicque occupatio illa poëtica (quã Calliope poëtas docuit) erit à Musis. Sortita enim leuem animam, exsuscitat eam atque exagitat per cantilenas, ad genus hominum instruendum. Occupatio autem illa nihil aliud est (teste Ficino) quam raptus animæ, & conuersio in Musarum numina. Huiusmodi poesis excitat è somno corpora ad vigiliam mentis, ex ignorantiæ tenebris ad lucem, ex morte ad vitam, ex obliuione lethæa ad diuinorum reminiscentiam reuocat, exagitat, stimulat, & inflammat ad ea quæ contemplatur & præsagit, carminibus exprimenda. Quod si ad talem poësim ingenium non sufficit, & ad inuentionem multominus. Magna verò momento assequi, non humani est ingenii, sed diuinitus inspirati. Cúmque non sit à fortuna nec ab arte poësis, à Musis & à Deo tribuitur. Deum autem cùm dicit Plato, Apollinem intelligit; cùm musas, sphærarum mundi animas. Iupiter quidem mens Dei est, quæ rapit Apollinem, & illum illuminat; A-

pollo Musas, Musæ vatum animas suscitant: vates interpretes suos inspirant; interpretes auditores mouent. Ab aliis autem Musis aliæ illuminantur animæ, vt dicitur in Timæo, quòd aliæ aliis sphæris sunt attributæ animæ. Calliope Musa vox est ex omnibus re sultans sphærarum vocibus, omniúmque reliquarum excellentissima: quæ non solùm poetas afflauit, sed reges etiam concomitata est: vt est apud Hesiodum his verbis:

Καλλιόπη θ'· ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασῶν·
Ἡ γὰρ καὶ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.

Calliopéque & hæc excellentissima est omnium.
Hæc enim & reges venerandos comitatur.

Calliope autem filium habuit Orpheum, vt Theogoniæ li. secundo habetur.

Insignémque modis Orphea Calliope.

Quem quidem afflauit, sicut Musæum Vrania, Homerum Clio, Polyhymnia Pindarum, Erato Sapphôn, Melpomene Thamyran, Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Nasonem Euterpe: sicque nouem Musæ, quæ nouem sonos cęlestes referunt, vnúmque efficiunt concentum, nouem poëtas illustres rapuerunt, vaticiniúmq; illis dederunt cũ lyra & carminibus. Calliope quidem ab Hesiodo vocatur προφερεστάτη, quasi προσβυτάτη, *vetustissima*. Antiquissima est enim poesis, cuius inuentio Calliopę tribuitur, tanquam Musarum antesignanæ. Præter Orpheum quidam dicunt ex Apolline duos alios habuisse filios, Ialemum & Hymenęum, de quibus paulo antè. Hymenæus autem amatus fuit à Thamyra, qui impudicæ veneris autor fuit. Legitur etiam Calliopen ex OEagro Cymothona filium sustulisse. Quidam Calliopes Sirenas filias fuisse tradiderunt, alii Melpomenes: Orpheum Calliopes filium Venus (ob iudicii lationem in Adonidem, quem sex mensibus Proserpina debebat seruare apud se) Thressis mulieribus obiecit, quę illum discerpserũt. Vt verò tandem aliquando ad calcem hæc pauca de Calliope perducamus, nihil aliud esse Calliopen sciatis velim, quàm cantus suauitatẽ & modulationem: vnde & a bona voce, ἀπὸ τῆς καλῆς ὀπός, denominatur: ab Homero θεᾶς ὄπα φωνησάσης, *dea vocem clamantis*, vnde & illam Rhetoricæ artíque persuadendi & Poëticæ præfecerunt Cæterum tota hæc Musarum fabula nihil aliud præ se fert quàm primum esse, velle doctrinam. secundum, delectari quod velis: tertiũ, instare ad id quo delectatus es: quartũ capere id quod instas: quintũ memorari quod capis: sextũ inuenire de tuo simile ad id quod memineris: septimum, iudicare quod inuenias: octauum, eligere de quo iudicas: nouum, optimè dicere quod elegeris. Hæc Fulgentius. Ego quidem existimo quòd qui diu multúmque sese exercuerunt in disciplinis, & Musas Iouis summi

filias

filias coluerunt, tam mitiores disciplinas quàm recondita philosophorum mysteria, illos inde non solùm honorem & gloriam sed incredibilem etiam voluptatem ex tali puluere reportaturos.

De cognitionibus Musarum. CAP. XI.

Vnde & à quibus Musæ cognominatæ fuerint.

MVSARVM historiam breuiter tradidimus, & earum inuentiones. Quoniam autem à confinibus locis iuxta quos habitarunt, diuersa sortitæ sunt nomina, de iis etiam nonnulla dicamus. Fingunt itaque earum sedem esse in Helicone Bœotiæ monte prope Phocidem; à quo etiam Ouidius dictas vult *Heliconidas*, vel *Heliconiadas*, vt testatur hoc versu:

Pandite mandati memores Heliconis alumnæ.

Et alio loco,

Adde Heliconiadum comites, quorum vnus Homerus.

Ptolemæus in sua musica, *Heliconiadas* ab Helicone non deducit; sed ab organo quodam Musico, quod Helicon dicitur, in quo nouem sunt chordæ; quarũ tres sunt τὸ διὰ τεσσάρων, vel epitriti; tres autem διὰ πέντε, seu hemiolii, & tres διὰ πασῶν. Ad quod videtur etiam alludere Hesiodus, cùm ait *Nouenarius Musarum est dies Heliconiadum.* Quidam Heliconem fluuium fuisse crediderunt, qui circiter 70 stadia sub terram fluit; qui & Baphyras dicitur. Occultatur autem hic fluuius subterraneo cursu, quòd quæ Orpheum Threessæ mulieres discerpserant, in eo cùm se abluere vellent, alueum occultauit.

Aonides: ab Aonia regione, sic dictæ, vt scribit Lactantius, ab Aone Neptuni filio, qui suorum factione, Apulia pulsus, in Bœotiam se contulit: vbi populis montes habitantibus imperauit, ac de suo nomine Aones nominauit, & regionem Aoniam; vnde hoc postea *Aonis* patronymicum, quo poëtæ frequentissimè vtuntur pro Musis: apud Iuuenalem Sat. 7,

aptúsque bibendis Fontibus Aonidum.

Citæriades & Citærones dictæ fuerunt à Cithærone monte Bœotiæ, à Parnasso dissito 30 millibus passuum, in quo Orgia Bacchi celebrabantur. 3. Metamorph.

Vadit vbi festus facienda ad sacra Citharon,
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.

Quidam scripserunt Sphragidion in Cithærone antrum fuisse Cithæronidem Nympharum; quas olim ibi vaticinatas esse, constans tenet fama.

Pierides: à Pierio monte Thessaliæ sic nominatæ: quòd in illo natæ fuerint. Fuit etiam Pierius Macedo, quidam prædiues, de quo paulo antè, qui nouem habuit filias. hæ Musas ad certamen cantus prouocare ausæ, & ab illis victæ in picas fuerunt mutatæ. vnde postea Musæ earum nomen velut trophæum vsurpantes, Pierides nuncupatæ fuerunt. De his Sappho:

Nec mihi Pierides subeunt Dryadésque puellæ.

Thespiades etiam seu Nymphæ, Thespias incolentes, ab oppido in Bœotia libero, Heliconi proximo, sed magis australi, vt ait Strabo lib.9. de Thespiadibus meminit Sappho.

Sunt & aliæ Thespiades, apud quas turpe censebatur artem didicisse, vel aruo, studuisse. propterea maxima earũ paupertas fuit, de iis meminit Plinius lib.4. cap.9.

Nec me Thespiadum cætera turba iuuat.

Pegasides verò, ab equo Pegaso Bellerophontis, qui pedum vngulis fontem è terra dicitur elicuisse sacrum Musis, nomine Hippocrenen. vnde & *Hippocrenides* dicuntur. De quibus Ouidius:

At mihi Pegasides blandissima carmina dictant.

Fuit autem Bellerophon Corinthius, antiquo nomine Ἱππόνους: mox Bellero interempto, sic dictus de illo. plura apud Cœlium lib.13. cap.9. Dictæ etiam fuerunt *Libethrides*, à Libethra Magnesiæ fonte Musis sacro, & à poëtis celebrato: Mela lib.2. At Strabo lib.10, inquit Musas Libethridas nominatas à Libethro Thraciæ monte, quem postea Macedones occuparunt. sub quo & antrum ait Musis Libethridibus sacrum. Virg. ecl.7.

Nymphæ noster amor Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite.

Pimpleiades, seu *Pimplææ*, etiam à Pimpla Macedoniæ fonte ad radicem montis Pimplæi, sic dicti, quòd in eo antrum esset Musis proprium, vt inquit Martialis:

Cuius Pimplæo lyra clarior exit ab antro.

Et Sidonius de fonte loquens:

Et superet Pimplæa sitim.

Castalides pari ratione fuerunt nuncupatæ à Poëtis, à Castalio fonte Parnassi, quem etiam Musis consecratum fuisse fabulantur. sic dictus à virgine Castalia, quæ Apollinem fugitãs, præcipitata & in fontem versa est: à cuius nomine Musæ postea Castalides: cuius virginis meminit Panyasis: eámque Acheloi filiam intelligi voluit:

Παρνησσὸν νιφόεντα θοοῖς διὰ ποσσὶ περήσας,
Ἵκετο Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

Aganippides autem ab Aganippe Bœotiæ fonte, vel Ἱπποκρήνη Musis sacro, quem poetæ fabulantur vngula Pegasi equi alati factum. Alii volunt ita nominatas ab Aganippe Termessi fluminis filia. fluit autem Termessus circum Heliconem. De eo Marullus:

Nec melior vita scientia est exemplóque Aganippidum.

Ilissiades item dicuntur, (vt in Polyhistore annotauit Solinus, & Zoroastres in præceptis rei rusticæ) à fluuio Atticæ sic nominato; & in primo de Agricultura libr. vt refert Cœlius lib. 20, cap.7. quo in loco facit tria signa autumnalia, ζυγὸν, σκορπίον, τοξότην.

Quando

Quando autem Diana eadem cum luna est, transmittentibus Hilissum terræ Atticæ fluuium; vnde Hilissiades Musæ dictæ sunt, &c. Tamen obiter notabis ζυγὸν significare libram. Hilissi fluuii mentionem facit Plato in Phædro, dicitque puellis (i. Musis) proprium esse, his verbis: Ἰλισοῦ δ' ἄρ' οὐκ ἐνθένδε χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ καὶ διαφανῆ τὰ ὑδάτια φαίνεται, καὶ ἐπιτήδεια κόραις παίζειν παρ' αὐτά. i. *An non Hilissi hic grata, pura & nitida apparet aquula, puellarúmque apta ludis?*

Ligyæ etiam dicuntur ab eodem Platone, ob canorum genus, quod *ligyum* nominatur, vel etiam propter cantum ipsum. Et *Corycides* ab antro quodam apud Delphos, vbi oraculorum etiam responsa reddebantur. *Mnemosynides* etiam à matre Mnemosyne. In Pausaniæ etiam monumentis scriptum reperitur, fuisse apud Trœzenios veterem Ardali aram, super qua Musis & Somno rem diuinam peragebant antiqui, Somnum astruentes esse Musis deum præcipuè amicum. Fuit autem Ardalus hic Vulcani filius, quem tibiam adinuenisse opinantur, & ab eo Musas dici *Ardalidas*. Dictæ sunt etiam *Maonides*, à Mæonia regione. Dicuntur & *Pateides*, à fonte quoque Macedoniæ. *Nymphæ* postremo dictæ fuerunt, veluti virgines, νύμφη enim apud Græcos nihil aliud est quàm caruncula illa (κλειτορὶς nuncupata) quæ interiacet rimam muliebrem: exeritur autem post longum rerum venerearum exercitium νύμφη etiam dicitur pellicula illa, quam vocāt hymen; quæ integra, integritatem significat & pudicitiam; effracta, violatæ virginitatis argumentum est. Nymphis autem omnibus sed Musis præcipuè, dicata fuerunt antra, & solennes fontes vt meminit Capitolinus: antra quidem, propter distillantes aquas affatim affluentésque. Eadem ratione & fontes lauandis Nymphis destinati: vnde & Nymphæi dicuntur. Innuente itaque Deo vmbilicum huic narrationi de Musis & Mythologiæ impegimus, quoad breuissimè fieri potuit. Quod sicubi imprudentes lapsi sumus, aut scopum non attigimus veritatis adyta arcanósque fontes non verè recludentes, lectorem oratum volo erroris partem aliquam priuatis meis negotiis condonare & temporis angustiis. Ego verò Deum apprecabor vt quamdiu hac vitali fruar aura, si grauissimis curis incumbere mihi denegatum sit, tamen humi compascens gracculus, aliquo modo reipublicæ litterariæ subseruiam. Vale.

Τρίζυγες αἱ μοῦσαι τᾶδ' ἕστα μὲν· ἁ μία, λωτοὺς·
Ἃ δὲ, φέρει παλάμαις βάρβιτον· ἁ δὲ χέλυν.
Ἃ μὲν Ἀριστοκλῆος ἔχει χόλυν, ἁ δ' Ἀγελάδα,
Βάρβιτον· ἁ Καναχᾶ δ', ὑμνοπόλους δόνακας.
Ἀλλ' ἁ μὲν κράντειρα τόνου πέλει· ἁ δὲ μελῳδὸς
Χρώματος· ἁ δὲ, σοφᾶς εὑρέτις ἁρμονίας.

De Musarum inuentis.

Cleio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene Tragico proclamat mæsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thaleia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris Heroica mandat.
Vranie cæli motus scrutatur & astra,
Signa cuncta manu; loquitur Polymneïa gestu.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

VETE-

VETERVM PHILOSOPHORVM ETHNICORVM DE DIIS SENTENTIAE.

Ex Lilii Gregorii Gyraldi Syntagmate I. de Deorum Gentilium Historia collectae.

NOSTRAE tractationi conuenire videtur, vt Philosophorum & eorum qui sapientes habiti sunt, sententias de deis breuiter recenseamus. Scribit Origenes libro aduersus Celsum quinto, Mundum quosdam vniuersum, deum esse affirmasse: & Stoicos quidem primum Deum esse mundum, & Platonicos secundum, ex cæteris Græcis aliquos tertium mundum dixisse. At nos hîc potius singulorum philosophorum quas opiniones & sententias legimus, afferamus.

Inter hos primus habitus Thales Milesius, qui Deum dixit mentem, qui ex aqua cuncta formauerit, nec principium nec finem habiturus. Huius Thaletis sententiam sic exprimit Minutius Felix in dialogo: Thales, inquit, rerum initium aquam dixit: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta formauerit, & altior & sublimior aquæ & spiritus ratio, quàm vt ab homine poterit inueniri, à Deo tradita.

Anaximander, & ipse Milesius, Praxiadæ filius, stellas & astra deos esse cœlestes putauit nihil hic diuinæ menti attribuit, vt ait Augustinus. Sed Cicero in primo de Nat. deorum, eius ait opinionem fuisse, natiuos deos esse longis interuallis orientes, occidentésque. Vt verò ait Epiphanius, infinitum voluit esse vniuersorum principium: ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum resolui.

Anaximenes, Eurystatæ filius, & ipse Milesius, infinitum aera dixit, cui omnes causas attribuit, & deos ex aere ortos, vt ait Augustinus. At M. Cic. Aera ipsum Deum statuisse scribit, alii æ-

thera dixêre.

Democritus Abderites Deum existimauit mentem esse igneam, & mundi animam. Sed ab his diuersa Tullius, imagines & earum circuitus in deorum numero refert, ita vt imagines atomos intelligat. Democritus (inquit Arnobius) quamuis atomorum primus inuentor, nónne plerunque naturam quæ imagines fundat, & intelligentiam, Deum loquitur?

Pythagoras, Mnesarchi filius, Deum ita definiuit: animus, qui per vniuersas mundi partes, omnémque naturam commeans atque diffusus, ex quo omnia quę nascuntur animalia vitam capiant. Sunt qui scribāt, ipsum vnū tātùm principium, & Deum ipsum esse. Plutarchus in Numa: Pythagoras, inquit, primum principium, neque sensui, neque perturbationi subiectum, sed mentem inuisibilem & increatam esse censuit. Eius quoque discipuli, Lysis & Philolaus, diuersa dixêre: alter numerum ineffabilem, alter (vt sic dicam) maximi intimíque numeri summitatem. communis certè omnium opinio tenet, eum in numeris Deum constituisse, & vt Origenes scribit, monada Deum putauit, & sine hac nihil factum esse.

Archelaus Apollodori, vel vt alii dicunt, Miltonis, Atheniensis physicus, ex terra omnia facta dicit, vt ait Epiphanius: eámque voluit vniuersorum esse principium.

Pherecydes quoque, eodem auctore tradente, terram dixit ante omnia factam fuisse.

Heraclitus Ephesius, deos ex igne credidit, vt Varro & Augustinus tradunt.

Origenes intelligibilem dixit ignem. Simplicius idem sensisse Hippasum Metapontinum tradit.

Anaxagoras, Hegesibuli filius, Clazomenius, discipulus Anaximenis, homœomerias rerum principia putauit, vt Lucret. cecinit, & notant cum Epiphanio, alii plerique hic & diuinum animum sensit omnium rerum quas videmus effectorem: ita quidem Augustinus, alii verò infinitam mentem Deum statuisse scribunt, quæ per seipsa moueatur. Hunc tamen, quod Solem lapidem ignitum, dixisset, morte mulctarunt Athenienses.

Prodicus Ceus quatuor elementa deos statuit, & Solem & Lunam, vt Epiphanius scribit. ex iis enim vitalem virtutem existere credebat.

Diogenes Apolloniates, Anaximenis alter auditor, aerem quidem dixit rerum esse materiam, de qua omnia fierent: sed aerem ipsum compotem diuinæ rationis, sine qua nihil ex eo fieri possit: Augustinus, plura Simplicius. At verò Diogenes Babylonius, exponendi curam habuit: ante Iouis partum, & exortum Mineruæ: & hoc genus cæterarum rerum vocabula esse ait, non deorum, vt auctor est Arnobius.

Clean-

Cleanthes Assius, Stoicus, æthera esse statuit summum Deum: vt verò Arnobius ait, mentem modò, animum modò, modò æthera, plerunque rationem Deum esse disseruit. Straton, Naturam statuit deum, vt idem prodit Arnobius.

Antisthenes Athenienses, multos quidem esse ait populares deos, vnum tamen naturalem, summæ totius artificem.

Chrysippus Cilix (nam à quibusdam Solensis, ab aliis Tarsensis dictus) Stoicus, nunc naturalem vim diuina ratione præditam, nunc diuinam necessitatem Deum prædicabat. Zeno verò Cittieus, diuinam naturalémque legem Deum esse putauit, & simul (vt Arnobius tradit) æthera: interdúmque rationem vult omnium esse principium. Idem, interpretando Iunonem aera, Iouem cœlum, Neptunum mare, ignē esse Vulcanum, & cæteros similiter vulgi deos elementa esse monstrando, publicum grauiter arguit & reuincit errorem. Vt verò scribit Origenes ἐν τῷ περὶ φιλοσοφουμένων, hos Deum putasse principium omnium, corpus purissimum, & per omnia ipsius prouidentiam penetrare.

Xenophanes, Orthomenis filius, Colophonius, omne quod esset infinitum, adiuncta mente, Deum esse voluit. Theophrastus, vnum & vniuersum, omnéque Deum Xenophanem dixisse prodidit, vt pluribus ostendit Simplicius in Physicis.

Parmenides, Pyretis filius, Eleates, commentitium quiddam coronæ similitudine efficit, quam στεφάνην appellat, continentem ardorem lucis, orbem qui cingit cœlum, quem Deum vocat, in quo neque figuram diuinam, neque sensum (ait Cic.) quisquam suspicari potest. nam bellum, discordiam, & cupiditatem, cæteráque generis eiusdem ad Deum reuocat, quæ vel morbo, vel somno, vel obliuione, vel vetustate delentur. Sed de Parmenide & Melisso ferè consentanea affert Simplicius in primo Physicorum, eorum etiam versus & verba ascribens. Idem & ex Alexandro ait, à Parmenide libros duos conscriptos, in altero de ente vno intellectibili obscurè & iuxta veritatem, in altero iuxta vulgi opinionem plura statuit. Epiphanius Parmenidem ait statuisse, infinitum vnum esse omnium principium. Idem verò de Melisso ita retulit: Melissus, inquit, Ithagenis filius, Samius genere, vnum infinitum esse vniuersum, nihílque firmum esse natura, sed omnia corruptibilia in potentia. Leucippus eadem penè, omniáque imaginaria esse, nihílque verè, sed apparere, vt remus in aqua inflexus.

Empedocles Agrigentinus, quatuor naturas, ex quibus omnia constare censet, diuinas esse voluit, quas & nasci & extingui perspicuum, & sensu omni carere, vt in primo de Nat. deorum tradit Cicero. Origenes verò ait, Empedoclem constituisse litem & inimicitiam, & vnitatis intelligibilem ignem, vniuersi principia. Simplicius vtraque commiscuit, hoc est, quatuor elementa,

& litem & concordiam: quo loco & eius versus affert Cicero, & Plato in Theæt. Eadem Diogenes Smyrnæus, vel Cyrenæus, vt ait Epiphanius. Idem & Theodorus, qui ἄθεος cognominatus est. dicebat enim nugas esse, qui de deis sermones habentur, nec eos esse: quare omnes ad furta, periuria & rapinas hortabatur: ac ne quidem pro patria mori: vnam enim patriam mundum esse, & felicem, bonum dicebat: infelicem fugiendum esse. etiam si sit sapiens: & fatuum diuitem præferendum. hæc Theodorus, vt ait Epiphanius.

Protagoras Abderita, negabat sese omnino habere de deis quid liqueat, sint, non sint, qualésve sint.

Xenocrates Chalcedonius libros scripsit de Natura deorum, in quibus nulla species diuina descripta est. Deos octo esse prodidit, quinque in stellis vagis, vnum qui ex omnibus sideribus, septimum Solem, octauum Lunam constituit. Ex Pyrrhone Eliensi nihil certi haberi potest, nec ab eius sectæ philosophis.

Plato Atheniensis, qui omnium eius sectæ philosophorum sapientissimus iudicatus est, planè monarchiam defendit, nec æthera, nec rationem, aut naturam, sed vt est, Deum appellat, ab eóque mundum hunc perfectum mirabilémque esse fabricatum quem noster est secutus M. Cicero, & imitatus, vt alicubi de Nat. deorum, & de Legibus. quin & in consolatione sua de morte filiæ Tulliæ, Deum ita definit: Nec verò Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam & libera, & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & omnia mouens. Nihilominus Platonis quoque sententiam variam fuisse cùm alii, tum in iis quæ Philosophumenon inscripsit, ostendit Origenes: certè & in Dialogis varius est, pro varietate loquentium.

Xenophon Socraticus formam Dei veri negabat videri posse, & ideo quæri non oportere, vt prodit Arnobius: qui & Aristonem Stoicum similiter ait, Deum omnino comprehendi non posse, affirmasse.

Aristoteles Stagirites, non est Platonem doctorem secutus. nam secum ipse dissidere, & sibi inuicem repugnantia dicere & sentire videtur. in summa tamen, vnam mentem mundo præesse, & omnium causam statuit. Alia quidem Cicero: sed omnino certi aliquid de Deo, ab Aristotele afferre non possumus, licet in hoc multi laborauerint, inter quos Fr. Picus meus in libro de Prouidentia.

Speusippus, ex Platonis sorore natus, vim naturalem, animalem, qua omnia regantur, Deum esse statuit, vt in octauo scribit Arnobius.

Alcmæon Crotoniates, Soli & Lunæ, reliquísque sideribus, animóq; præterea diuinitatē dedit: qui, vt ait Cicero, non sensit,

sese

ſeſe mortalibus rebus immortalitatem dare.

Eephantus Syracuſius, Deum mentem & animum eſſe exiſti-mauit, vt Origenes ſcribit.

Epicurus Athenienſis, ex atomis deos ſuos conſtituit, & eos quidem corporeos putauit, ab hominibus tamen diſcretos, hominum tamen figura. Origenes ex Epicuri ſententia ſempiternos deos & incorruptos ait, ſed nihil prouidere. M. Tullius libro ſecundo de Nat. deor. de deis ab Epicuro conſtitutis: Non ſunt, inquit, de iis corpotibus, vt aut caſus, aut ictus extimeſcant, aut morbos metuant, ex defatigatione membrorum: quę verens Epicurus, monogrammos deos dixit, quòd ſemper iidem ſint, nec ira lætitiáve mutari. tractum ab eo picturæ genere videtur, quod monochroma eſt, vnius ſemper coloris, de quo Plinius libro trigeſimotertio & trigeſimoquinto Natural. hiſt. vel vt Nonius Marcellus exponit, macie pertenues, ac decolores: tractum ait à pictura, quæ priuſquam coloribus corporetur, lineis ex vmbra fingitur. Lucilius, Vix viuo homini, ac monogrammo. & idem alibi, Quæ pictas monogrammi. Quaſi id dicat Cicero, Deos qui ſemper ſint eiuſdem tenoris, & de deo Epicuri canit Lucretius: Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira: & reliqua, quæ ait idem poeta. Arriſit ita hæc, monogrammi vox Eraſmo, vt in ſua Prouerbia induxerit.

Brachmanæ. Indię ſapientes, Deum lumen dicebant, non vt Solem, vel ignem, ſed rationem, qua occulta myſteria ſapientibus videntur, vt ait Origenes.

Stoici vt plurimùm Deum diuinam ſubſtantiam, intelligibilem, & igneam eſſe decreuerunt, forma carentem, ſed transfmutari in quæcunque velit, & aſſimilem fieri. Origenes quidem contra Celſum libro 4. videtur Stoicos dicere deos putaſſe corporeos. Iidem philoſophi aſtra & cœleſtia omnia quæ mouentur, deos putabant: quod & Lactantius ſcribit M. Tullius in primo de Nat. deorum, oſtendit quantum inter ſe diſſiderent, nec modò Zenonem ſecum ipſum, ſed illius ſectatores, Ariſtonem, Cleanthem, Perſeum, Chryſippum, & Diogenem Babylonium.

Ariſtoteles Ponticus, varia de Deo agens, vt ſcribit Arnobius. Sed rectius Minutius Felix, vt antè oſtendimus. nam aliàs mundo, aliàs menti tribuit principatum.

Heraclides Ponticus, Platonicus, ſuos libros fabulis referſit, & tum mundum, tum mentem diuinam eſſe putauit, & mutabilem Dei formam eſſe voluit, quin & terram & cœlum in deos retulit. Arceſilaus Deum ſolùm dixit aſſequi poſſe veritatem, minimè verò hominem, vt ait Epiphanius.

M. Varro Terentius, Deum ait ſe arbitrari Animam eſſe mundi, ipſumque mundum Deum eſſe. mox adiungit: mundum diui-

di in partes duas, id est in cœlum & terram: & cœlum ipsum quoque bifariàm, in æthera & aera: terram verò in aquam & humum; è quibus summum esse æthera, secundum aera, tertiam aquam, infimam terram: quas omnes quatuor partes animarum esse plenas, in æthere & aere immortalium, à summo autem circuitu cœli, vsque ad circulum Lunæ æthereas animas esse astra ac stellas, eásque cœlestes deos non modò intelligi esse, sed etiam videri. Inter Lunæ verò gyrum, & nimborum ac ventorum cacumina, aereas esse animas: sed eas animo, non oculis videri, & vocari Heroas, & Laruas, & Genios, hæc quidem breuiter ex Varrone. Has itaque de deis opiniones philosophorum, ex multis paucas collegimus. Sed Tertullianus Septimius, vir acutus & eruditus, longè paucioribus in Apologetico recensuit: Inuentum, inquit, solummodo Deum, non vt inuenerant, philosophi disputauerunt, vt & de qualitate & de natura eius & de sede disceptarent. Alii (ait) incorporalem, asseuerant alii corporalē vt tam Platonici, quàm Stoici, alii ex atomis, alii ex numeris, sicut Epicurus & Pythagoras. alii ex igne, qualiter Heraclito visum est. & Platonici quidem curantem rerum, contrà Epicurei ociosum & inexercitum, & (vt ita dixerim) neminem humanis rebus, positum verò extra mundum Stoici, qui figuli modo extrinsecus torqueat molem hanc intra mundum: Platonici, qui gubernatoris exemplo intra illud maneat quod regat.

Sed gentium deos commemoranti, liceat & Plinii ridiculam penè de deis sententiam ascribere. Is igitur libro secundo ita propemodum scribit: Effigiem formámque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est Deus, si modò est alius, quàm scilicet Sol, & quacunque in parte, totus est sensus, totus est visus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus vitiísque hominum, vt pudicitiam, concordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (vt Democrito placuit) duos omnino Pœnam & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, vt portionibus coleret quisque quo maximè indigeret. itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem innumerabilia reperimus: inferis quoque in genera descriptis, morbísque & multis etiam pestibus, dum esse placata trepido metu cupimus & cætera non minus impia, quàm ridicula. Sed hîc tibi Panegyristæ verba de Deo subscribam, magis aliquanto pia quàm Plinii: Te, inquit, summe rerum sator, cuius tot nomina sunt, quot gentium linguas esse voluisti, quem enim te ipse dici velis, scire non possumus: siue in te quædam vis ménsque diuina est, quæ toto infusa mundo, omnibus miscearis elementis, & sine vllo extrinsecus accidente vigoris impulsu, per te ipse mouearis:

siue

siue aliqua supra omne cœlum potestas es, quæ hoc opus totum ex altiore Naturæ arce despicias: te inquam oramus, & reliqua.

Poetarum verò opiniones hîc tibi non ascripserim, quoniam nec fixę nec ratæ sunt sententiæ: nunc hanc, nunc illam, pro persona vel tempore, aliáue occasione, afferunt. vt ex Homero & Vergilio in primis, cæterísque colligimus. Orpheus tamen & Musæus, Hesiodúsque, aliíque pauci, vt in Poetarum historia ostendimus, nonnihil attulisse videntur, sed sublustri luce. At his omnibus mihi longè sapientius Simonides Ceus, poeta, lyricus, de Deo Hieroni Siciliæ tyranno respondisse videtur. cùm enim de ipso Hiero quæsiuisset, quid, aut qualis Deus esset, deliberandi sibi vnum diem postulauit, cùm idem ex eo postridie quæreret, biduum petiuit. cùm sæpiùs duplicaret numerum dierum, admiránsque Hiero quæreret, cur ita faceret? Quia quanto, inquit, diutius considero, tanto mihi res videtur obscurior. atque ita tacendo Simonides mihi videtur sapientius de Deo statuisse, quàm cæteri philosophi. Hanc tamen eandem sententiam Tertullianus in Apol. Thaleti ascribit, his verbis: Quid enim Thales ille princeps physicorum, sciscitanti Crœso de diuinitate, certum renuntiauit: commeatus deliberandi sæpe frustratus.

IN MYTHOLOGIAM NATALIS COMITIS,

Obseruationum Libellus.

ANONYMVS LECTORI, S.

Quum quædam mihi occurrissent ex probatis scriptoribus, veteribus & neotericis collecta, quæ clarissimi viri D. Natalis Comitis Mythologiæ, non tenebras offundere, sed lucem aliquam adferre posse viderentur, vt ethnicarum superstitionum fontes apparerent: ea describere & typographo committere, quæ ad operis calcem adderet, voluimus, tibi specimen magni operis, si Deus voluerit, exhibentes. His interim fruere, & Vale.

ADONIS HORTI.

De horto Edenico seu paradiso terrestri, quem Moses describit, Genes.2. extant certissima apud Ethnicos scriptores testimonia & vestigia. Ac primùm de nomine ipso *Eden* (quod Hebræis idem est ac voluptas & delitiæ) hortus delitiarum designatus est. Et Chaldæi ac Persæ, quemadmodum scribit Xenophon libris de pædia & expeditione Cyri, vocant *Pardeis*, quod Græci postea παράδεισον dixerunt, Latini verò à Græcis mutuati nominant *Paradisum* Est autem *Paradisus* omnis locus amœnissimus, & voluptatis plenissimus, vt etiam A. Gellius definit, quem etiam viuaria dici à Latinis putat, lib.2. noct. Attic. cap.20. Ex quo fit, vt Beatorum, post hanc vitam, sedes illa felicissima, Paradisus in Dei verbo passim nominetur, Luc.23.44. & 2. Corinth.12,4. & Apoc.2.7. Hæc autem omnia ad nomen Hebræum *Eden* alludunt, cuius significationem referunt ac retinent. Imo vox ipsa Græca ἡδονὴ quæ voluptatem significat, ab Hebræa Eden deducta videtur. Vnde & *Adonis* fictitius poetarum, & Adonis siue Edonis regio (quæ Edene est) sed vitiose à peregrinis Græcis pronuntiata, pro Edenis vel Edene. Sibylla etiam apud Lactantium huius horti delitiosi, idest Edenici & Paradisi disertè meminit, lib.2. cap.12. Homerus, ex veterum traditione, de campis

campis Elysiis scribit, id est felicissimo quodam huius Orbis loco & quidem in extremis finibus orbis sito, in quo beatissimè boni piíque homines viuerēt; lib. 5. Odyss. & ex Homero postea alii, tum Poetę, tū Philosophi sumpserunt. Porro *Adonis horti* & horti Hesperidum, tam celebres in Ethnicorum scriptis, quidpiam quoque his simile, atque aliquod illius horti vestigium fuisse censeri possunt: de quibus Plinius lib. 19. hist. natur. cap. 4. Præsertim verò Adonis qui dicti sunt horti fuerunt hic ipse hortus Edenicus. Præclarè enim in AEthico annotat Simlerus, *Adonis* pro *Edenis* regionem seu prouinciam illic scriptam esse, vt nos supra diximus. Vnde *Adonis*, à Græca voce ἡδονῆς, *Horti*, pro Edenis regionis horti dixerunt veteres illi istius veritatis ignari: quanquam iidem quendam Adonim regem esse volunt, (Adami nomen obscurè exprimentes) qui ex illius regionis nomine sic appellatus fuerit.

AETAS *aurea & ferrea.*

DVBITARI non potest quin Aureæ ætatis ænigmate veteres Ethnici illam vitā designarint, quam homines ante peccatū vixerunt. Aetatis verò ferreæ nomine eam, quam iā post offensum à primis hominibus Deum omnes experimur. Auream autem ætatem seculum Saturni nominant. Præclarè enim Plato in Cratylo, *Nempe quidem arbitror*, ait, *Hesiodum auream ætatem appellare, non quæ aurea quidem esset naturâ, atque auro constaret: sed bonam & præclaram significasse. Cui rei argumentum mihi est, quòd ætatem nostram ferream nominarit.* Hoc idem tempus & Saturni seculum & aureum dici tradit in Politicis, cuius summam omnibus in rebus felicitatem describit. Nam ait omnia tunc sponte homini è terra nata: ipsos homines tunc fuisse immortales, aut ex seipsis renouatos: cœli quoque temperiem tunc optimam. Ante Platonem aureæ ætatis meminerat Hesiodus lib. 1. Operum & Dierum, cuius verba & mentem expressisse videtur Ouidius lib. 1. Metamorph. his versibus:

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectúmque colebat, &c.

Quibus consentiunt ea quæ Virgilius reliquíque vetustissimi poetæ, tum Græci, tūc Latini, de Saturni seculo tradiderunt. Sed postquam homo peccauit mutata est aurea illius conditio & ætas in ferream; summa felicitas in summam miseriam & infelicitatem conuersa, qualem etiam ipsimet Ethnici declarant: adeo vt Sibylla scripserit metuendum esse, imò tempus fore, quo Deus vniuersum genus humanum deleat è terra, quemadmodum extant varii illius de ea re versus apud Lactantium in libro de Ira

Dei. Ergo Hesiodus ferrei istius hominum seculi infelicitatem & pœnam ostendit, quæ secuta est hominum mutatos mores, id est peccatum ab iis in Deum creatorem suum perfidissimè admissum, idque congruenter verbo Dei. Imò idem tradit tantam hominum miseriam (qualis nunc est) non repentè extitisse, quod verum est, sed per quosdam gradus, temporum ætates, momenta & successiones succreuisse: in quibus tamen intermiscet quædam tum ipse, tum alii de fabulis, quoniam veritas ipsa lucida, qualis est in verbo Dei, semper à suis vmbris (quas solas Ethnici habuerunt) differt. Illæ enim sunt interpolatio & obscuratio veritatis. Ergo post peccatum statim immutatæ sunt rerum vices, ipsáque huius mundi facies & felicitas amissa, quam ætatem Ioui tribuunt. Nondum tamen summa erat mundi corruptio & calamitas, quæ sequentibus temporibus propter succrescentia multiplicatáque hominum peccata demum exorta est. Ergo de Ioue illi scribunt sub eo fuisse, non sub Saturno, initium miseræ illius conditionis, quæ propter hominum peccatum in mundum iniecta est: de qua sic Virgilius, Georg. lib. 1.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,
Nec signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medio quærebant, ipsáque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris, &c.

Et si Lactantius lib. 5. cap. 5. aliter ista interpretatur. Crescente igitur hominum malitia, postquam semel esse cœpit, tandem omne genus peccati, & miseriæ in mundum irrupit. Vnde ferrea, id est miserrima, hominum ætas nata est, propter quam immissum est à Deo postea diluuium. Cæterùm de ista ætate ferrea, quanta & scelera, & scelerum supplicia pepererit, sic Ouidius lib. 1. Metamorph. *De duro est vltima ferro.*

Protinus erupit venæ peioris in æuum
Omne nefas, fugere pudor, verúmque, fidésque, &c.

Ergo & miseriæ quoque, nempe pœnæ peccatorum istorum subsecutæ sunt, quas AEneid. lib. 6. describit Virgilius. Nam iam inter nos & post peccatum est

Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallentésque habitant morbi, tristísque senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas.

Et hæc quidem de duplici illa ætate.

APOLLO.

DE prima Musices inuentione nequaquam inter Ethnicos constat. Quum enim vnaquaque gens ambitiosè, tam excellentis artis inuentum, sibi vendicare vellet, plures illius autores

tores esse dixerunt. De primo autē illo excellentíque viro, qui cū mortales docuerat, non quæsierūt. Ergo Græci contendunt Amphiona suum primum illius repertorem fuisse, vt & Plinius, lib. 9. & Plutarchus in lib. de Musica commemorant. Thraces autem id potius tribuunt Orpheo suo: AEgyptii Mercurio, qui apud se natus sit, quem eundem Toth, seu Trismegistum vocant, vt ait Euseb. lib. 1. Præpar. Euang. Plato lib. 3. de Republ. distinguit. Nam quæ lyram & alia instrumenta pulsat, ea musica, ait, ab Amphione reperta est: sed quæ voce & oris sono velut tibiis fit & modulatur, à Marsya (qui Lydus fuit) & Olympo. Plinius lib. 7. cap. 56. varios variarum musices partium variorúmque instrumentorum repertores recitat. Verùm nulli istorum primi Musicam repererunt: sed quum inuenta iam esset, eam duntaxat primi ad suos homines deportarunt & transtulerunt. Itaque Augustinus lib. 18. cap. 13. de ciuitat. Dei, irridet fabulam de Amphione Græco: nimirum eum mouisse saxa sono citharæ, quemadmodum etiam eandem explodunt & Palęphatus & Phornutus homines Græci natione, & religione Ethnici. Quin imo Plutarchus in lib. de procreat. animæ in Timæum, ait omnés pęnè veteres Deos cum musico instrumento in manu pingi solitos fuisse, quasi omnes eius artis autores essent: ac proinde illius primus autor apud eos incèrtus esset (quemadmodum, etiam scripsit Heraclides, teste Plutarcho) vel quod in omniū Deorum sacris Musica adhiberetur, sicut Arnobius lib. 6. contra Gentes docet. Sed tandem eò res rediit, vt velint Apollinem primum omnium huius artis parentem habendum esse, vt tradit lib. 6. Pausanias. Hic autem antiquissimus fuit, & longè ætate superior his omnibus, quos nominaui, nimirum Orpheo, Marsya, Amphione. Nam eum alii Cœli, alii Iouis filium (ac proinde vetustissimum) fuisse fatentur, quēadmodum apparet ex Cicer. lib. 3. de natura Deorum & Arnobii lib. 4. contra Gentes. Quamobrem eum inter Deos maiorum Gentium recensebant, vt demonstrat Lactantius lib. 1. cap. 15. Ergo quemadmodum Mercurius ille Iouis filius & antiquissimus, id est, Iabal, rei pecuariæ prima præcepta Mundo dedit: sic Apollo Iouis filius & primus (multi enim fuerunt post primum) id est, Iubal, Musices primus repertor fuit.

ATE.

QVOD Homerus Iliad. lib. 19. Aten quandam feminam canit omnibus nobis mortalibus fuisse noxiam & perniciosam, proculdubio alludit ad omnium nostrûm parentem Euam, (quæ primùm peccauit) ídque ex reliquiis veritatis, de qua Homerus quidpiam inaudiuerat. Ait enim,

Πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται
Οὐλομένη.

Filia prima Iouis, quaque omnes perdidit, Ate
Perniciosa.

Quid quod ibidem Homerus alterius fabulæ integumento eandem historiam attingit, dum ait Iouem omnium mortalium sapientissimum, tamen à Iunone vxore sua olim deceptum fuisse. Et hęc quidem de initio malorum, quódque à femina cœperit, & per eam hominum prudentissimus deceptus sit, tradit Homerus. Hesiodus verò lib. 1. Oper. & dier. idem quidem sentit & scribit, sed diuersis verbis, aliáue fabula conficta ex veteri traditione. Nam ait, à Pandora muliere (quæ omnium fœminarum & formosissima & prima condita à diis fuerat) mala omnia in orbem terrarum sparsa fuisse. Quanquam & Palæphatus de fabulosis narrationibus, & Placiades Fulgentius lib. 2. Mythologic. aliter interpretantur Pandoram, dum ad nostram veritatem non attendunt. At verò Hesiodus nobiscum facit, ex cuius carmine, quod nos contendimus, ostendetur facilè.

Ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα
Ἐσκέδασ', ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρά, id est,

Namque prius vixêre homines, verum absque labore,
Absque malis, morbóque graui, tristique senecta.
At mulier rapto de poclo tegmine sparsit
Omne mali genus, & morbos, curásque molestas.

Itaque mulierem ex ira Iouis natam & καλὸν κακὸν appellauit idem in Theogonia, vt lib. 3. contra Iulianũ scribit Cyrillus in principio libri.

BACCHVS.

PATRIARCHA Noachus is est, qui primus vitem plantauit, viníque vsum hominibus monstrauit, paulò post vniuersale diluuium, vt refert Moses, Genes. 9. 20. Ergo & *Boachus* primùm quasi Noachus, & per aphæresin vnius literæ postea *Bacchus* ab Ethnicis dictus est, primus vitis ac vini inter mortales repertor & sator. Vnde & *Lenæus genialis consitor vuæ* cognominatus est, vt scribit Ouid. lib. 4. metamorph. Nec verò dubium mihi est, quin Bacchi vox & nomen non à sono bacchantium, vt nonnulli putant, sed à veteri Noachi appellatione sit deductum, & inde primum *Boachus*, N. mutata in B. deinde *Bachus* formatum, quod duplicata litera C. postea *Bacchus* ab ignaris huius etymologię hominibus sit pronuntiatum. Id quod ante me verè & acutè Stuckius vir eruditissimus obseruauit in lib. Cõuiualibus. Itaque cum cantharo Bacchus pingebatur, vt ait Arnobius, lib. 6. contra Gentes: & vetustissimus Deorum censebatur, etiam ante Li-

æ Liberum & Vranium natus, quemadmodum lib.2.cap.2. commemorat Lactantius. Denique huius veritatis ignoratione multæ de hoc antiquissimo Baccho fabulæ & allegoriæ confictæ sunt, vt tradit & conqueritur Diodorus Siculus lib.4. Biblioth. cap.5. Nec verò Bacchus iste est ille Dionysius Græcorum recens & Thebanus:sed vetus ille & Nysius ex Nysa monte Indiæ, de quo etiam meminit Arnobius libro 5. Verùm Græci vetustissimum illum sua laude spoliarunt, vt ea hunc suum sacrilegè exornarent ac commendarent. Nec verò Noachus, Boachus, & Bacchus solùm:sed & *Oenotrius* quoque, Οἰνότριος Græcis, ἀπὸ τοῦ οἴνου, appellatus est. Multis enim modis posteritas hoc tantum Noachi beneficium celebrare voluit. Itaque variis nominibus eum appellauit. Idem enim est qui antiquissimus Oenotrius, Bacchus & Vinifer appellatur. Is autem Oenotrius, à quo Italiæ pars quædam primùm, postea tota Italia Oenotria dicta est, quemadmodum ex variis Scriptoribus apparet, est recentior, qui etiam Arcas dictus, postea nomen & inuentum vetustissimi illius Oenotrii, nempe Noachi, falsò sibi & arroganter attribuit, vtpote vir Græcus & vanus:& pro primo illo haberi colíque voluit.

CERES.

DE Agriculturæ primo inuentore acerba & vexata est inter ipsos Ethnicos digladiatio, quoniam à Mose recesserunt:& particulares eius artis apud quasdam duntaxat gentes monstratores (qui longis seculis fuerunt Adamo primo eius parente posteriores) pro primo tamen sumunt. Ergo eorum alii aiunt Cererem esse terræ frugum inuentricem, sed Græcis:ideóque vt ex Platone in Cratylo ait Cicero lib. 3. de Nat. deorum, dictam Cererem Δημήτηρ, quasi γῆ μήτηρ, quòd eos docuerit alimenta ex terra colligere. Quo verò primùm tempore hoc beneficium ab Adamo ipso, Adamíque posteris longè ante à Mundo communicatum, illa Græcis hominibus contulerit, tradit Augustinus lib.18. ciuit. Dei, cap.6. nempe regnante Argo in Peloponneso (qui ex AEgypto eò, vti & Ceres illa, venerat) postquam primi posteri Adami, imò & Noachi, iam per totum terrarum orbem sparsi fuissent. Alii malunt à Triptolemo rege Atheniensium terræ colendæ præcepta primùm tradita, sed Græcis, quemadmodum dixi. Sic Palæphatus, & Pausanias, lib.1. Alii à Brige quodam Atheniensi malunt, velut Plinius, lib.7. cap.5.6. Alii ab Osiride AEgyptio, sicut Plutarch. in Osiride. Alii denique (& hi omnino verius) ab antiquissimo illo Saturno, qui idem est atque Adamus. Itaque cum falce, qua fruges maturæ metuntur, solet à veteribus Saturnus ille vetus pingi.

DEVCALION.

QVAE de primò illo & antiquissimo terrarum diluuio Ethnici à maioribus acceperant, superstitiosis & fabulosis postea narrationibus, ambitione item fascinati, ad quasdam aquarum eluuiones peculiares, quæ in suis regionibus acciderant, transtulerunt. Vera est enim Platonis lib.3. de legib. sententia, multa quidem fuisse diluuia: vnum tamen inter cętera celebre & maximum: cuius etiam copiosius meminit in Timæo. Confuderunt igitur sæpè Ethnici particularia illa diluuia, quæ longè post secuta sunt, cum illo vniuersali, quod præcessit, vt ex fabulis in diluuio Deucalioneo sparsis colligere licet: nõ tamẽ semper, nec vbique. Vt rem hanc totam perspicuè exponam, sic ex eorum scriptis colligo: Inundationes terrarum fuisse plures. Prima, aiunt illi, nouimestris sub prisco Ogyge. Hæc sola fuit vniuersalis, & est diluuium à Mose, Gen.6. & 7. descriptum. Secunda inundatio, Niliaca, menstrua sub AEgyptiis Hercule ac Prometheo. Tertia bimestris in Achaia, sub Ogyge antiquo & recentiore. Quarta, trimestris in Thessalia sub Deucalione. Quinta, in Pharo seu AEgypto, & ipsa trimestris: quæ Pharaonica dicta est, vel à Pharaone, vel à Pharo insula, (à qua tota AEgyptus Pharos olim fuit appellata) & Prothea, nempe sub Protheo AEgyptio in raptu Helenæ. Eodem modo ex Eusebii Chronicis multoties diluuium extitisse constat, velut sub Noacho, Ogyge, Deucalione: de quibus etiam Isidorus lib.13. cap. 22. etymologic. sed etiam postea sub Mauricio imperatore, anno salutis 586. item sub Carolo v. in Hollandia & Zelandia, anno 1531. & aliis in locis sæpe.

Verùm, diluuium hoc vniuersale & primum, quod Noachi temporibus fuit, κατ' ἐξοχὴν terrarum inundationem vocarunt, à quo ad ortum Deucalionis volunt intercessisse annos septingentos. Deucalionei autem diluuii mentionem faciunt Virgilius, Horatius, Ouidius, Pausanias variis in locis, qui Deucalionem solius Phthiotæ regionis (quæ est pars Thessaliæ) regem fuisse scribit, lib. 1. & 5. Diluuii vniuersalis sub Noacho meminit Sybilla apud Lactãtium de ira Dei, cap.23. Cato in fragmẽtis Originum, Archilochus lib. de tẽporib. Ioseph. lib.1. Antiquit. Iudaic. ex Mnasea, Hieronymus AEgyptius, & Berosus Chaldæus, qui etiam Gordiæum montem nominat, Alexander polyhistor & Abydenus apud Cyrillũ lib.1. cõtra Iulian. & Plato in Timæo. Ouidius metamorph. lib. 1. Noachi & Deucalionis diluuiũ confundit: Plutarchus itẽ lib. de defectu oraculorum. vide Plin. lib. 5. cap.13. & Põpon. Mela lib.1. de situ Orbis, cap.11. In summa, quæ de Deucalione scripta extãt plæraque de Noachi diluuio intelligenda esse videntur, alioquin vt aniles nugæ explodi debent.

DII *Maiorum Gentium.*

MOSES narrat, Genes. cap.6. posteros Caini ac Cainum ipsum (qui ante Noachi diluuium vixerunt) esse potentes illos, industrios, & claros viros, qui à seculo, omnique hominum memoria celebres notique fuerunt, & per totum terrarum orbem, etiam post diluuium, laude insignes, quique fuerunt præstantissimis nominibus (velut Saturni, Iouis, Mercurii, Vulcani, Dionysii, &c.) etiam inter Ethnicos ipsos, qui Mosis scripta non legerunt, prædicati, ac rerum gestarum fama celebrati ac commendati. Postquam enim Moses eos Caini posteros recitasset, addidit, *Isti sunt potentissimi homines qui à seculo vel olim fuerunt viri nominis*, id est celebres, & fama noti inter omnes mortales, etiam post ipsorum mortem, atque adeo ipso adhuc Mosis seculo, & quum illa memoriæ literisque proderet. Ex quo perspicuè intelligitur, eos quos posteritas & Mosis ætas, & sequens quoque postea seculum magnificè celebrauit, coluit, pro summis viris, fortissimis heroibus, imò etiam pro Diis habuit, fuisse posteros Caini qui diluuium præcesserunt. Ii autem sunt, quos Ethnici, vti monui, dixerunt Saturnos, Ioues, Mercurios, Vulcanos, aliisque eiusmodi nominibus appellarunt, vt ex eorum scriptis apparebit. Illi enim, & si pro Diis ab Ethnicis culti sunt homines, tamen, & quidem mortales fuerunt: sed qui propter artes egregias à se primùm inuentas, immensáque illa dona in totum genus humanum à se primis collata, innotuerant hominibus, & apud posteros in admiratione fuerant, huiusmodi appellationibus donati celebratique sunt. Id quod mecum sentit M. Tullius, lib.1. Tuscul.quæst. & Varro in libris rerum diuin. testante D.August. lib.4 ciuit.Dei, cap.27. & lib.6. cap.6. Sed imprimis id docet verum esse Varro, eod lib ciuit.Dei, cap.24.

Præterea, obseruandum est, istas siue Græcas, siue Latinas Κρονίου, Διὸς, Ἑρμοῦ, Ἡφαιστίου, Διονύσου, i. Saturni, Iouis, Mercurii, Vulcani, Dionysi, & similium appellationes multis quidem datas & communicatas fuisse: prout videlicet vnaquæque gens quempiam vel suæ originis autorem, vel suum benefactorem, vel primum sibi notum virum strenuum & industrium celebrare, & immortalem posteritati reddere voluit studuitque. Vnum tamen fuisse, cui primùm, & ab antiquissimo tempore hoc nomen vel Saturni, vel Iouis, vel Mercurii, &c. impositum fuit: ad cuius similitudinem alii (& quidem illi primo & antiquissimo longè ætate posteriores) Saturni, aut Ioues, aut Mercurii, &c. postea nominati fuerint. Quod idem de mulierum Dearum, quæ vocantur, nominibus est sentiendum. Ergò plures reperientur, qui & diuersis temporibus, & à diuersis gentibus, & Saturni, & Ioues, & Vulcani fuerunt vocati; omnes tamen nomen ex admiratione

illius (qui primus eo nomine dictus est) sortiti ac consecuti. Ex quo fit vt in Ethnicorum libris multos dici Saturnos reperias, multos item Ioues, &c. inter quos tamen vnus est vetustissimus, ex cuius laude & celebritate nomen illud alii sibi desumpserunt, vel impositum habuerunt. Id quod locupletissimè ex Cicerone probatur Ille enim lib.3. de Natura Deorum plures Ioues, & Saturnos, & Mercurios, & Soles & Vulcanos in diuersis nationibus, variisque temporibus recenset. Verùm ex his vnum semper antiquissimum, & cæteris priorem, imò primum omnium sic dictum demonstrat. Confirmat nostram sententiam M. Varro doctissimus (quemadmodum Augustinus testatur lib.19. ciuit. Dei, cap.22.) Romanorum, qui alios Deos, ac proinde Saturnos & Mercurios, & Ioues Politicos: alios Naturales, alios Fabulosos seu Poeticos, in libris rerum Diuin. scripsit. Confirmat Diodorus Siculus, qui lib.1. Biblioth. cap.2. & lib.5 cap.1. eiusdem operis ostendit alios fuisse AEgyptiorum Ioues, Mercurios, Vulcanos, quales Osiris, Orus, Tiphœus: alios verò Græcorum. Confirmat Eusebius lib.1. de præparat. Euangel. cap. 7. & lib.2. cap.2.3. 4.5. Vbi ex vetustissimorum scriptorũ profanorum monumentis probat in vnaquaque gente, velut Phœnicum, Atlanticorum, Phrygum (præter AEgyptios & Græcos) Cretensium, suos Ioues fuisse, Saturnos, &c. Confirmat denique idem hoc autor grauissimus Arnobius lib.4. contra Gentiles. Ex quibus efficitur, nemini mirum videri debere, si quædam hîc ad Saturnum, & Iouem, & similes accommodemus, qui non omnibus iis qui Saturni, Ioues, vel Mercurii, &c. dicti sunt, conueniunt. Nos enim de primis illis loquimur, qui Ioues, Saturni, &c. vocati sunt, quique sunt celebres & potentes illi viri, qui à seculo, id est statim ab ipso mundi initio fuerunt viri commendati posteris, & fama postea semper celebrati, (quemadmodum testatur Moses, etiam post diluuium, & si ante diluuium illi vixerunt) inter Ethnicos & in vniuerso terrarũ orbe. M. Tull. Cicero in lib. de legibus ait quosdam Deos semper pro Diis habitos fuisse ex infinita quadam hominum memoria: alios verò fuisse Adscriptitios, quos in cœlum merita in vnamquamque gentem vocarunt. Id quod etiam Augustinus obseruauit, lib.8. cap.5. de ciuit. Dei. Nam, vt ait Pausanias, lib.8. Dii postea sæpe sunt ex hominibus nati. Ex Adamo & Eua primis hominibus natus est primogenitus Cainus: post Abel. Sed ex Abele nulli posteri fuerunt superstites. Caino verò plures nati sunt tum filii, tum nepotes, tum abnepotes & posteri, viri insignes, celebres & industrii, numero decem, si Noemam filiam Tubalcaini his annumeres vt Moses fecit. Quòd si his decem, Adamum & Euam addideris, fient omnes numero duodecim, qui proculdubio sunt duodecim illi antiquissimi, & maiorum gentium Dii ab Ethnicis appellati: inter quos duæ

sunt

ſunt fœminæ, nimirum Eua & Noema; id eſt Rhea, ſiue Terra, mater omnium Deorum, & Venus. Decem autem ſunt mares, nempe reliqui, Adamus, Cainus, Lamechus, Iabal, Iubal, Tubalcain, & cæteri, quos recitat Moſes ibidem, id eſt, Saturnus, Iupiter, Mercurius, Apollo, & Vulcanus, quemadmodum ab Ethnicis nominantur. Iidem iſti ſunt, quos profana antiquitas Deos Samothracum, Deos Cabiros, ideſt Deos vocat arcanos, & cæteris (qui poſtea in Deorum numerum collocati ſunt) auguſtioros habitos.

FORTVNA.

ARISTOTELES ſecundas cauſas quatuor generibus amplexus eſt, quibus & conuenientia nomina attribuit, deſumta à modo agendi indito, ſingulis in prima creatione. Τῆς ἀνάγκης voce, & cęleſtes cauſas denotat, & neceſſaria atque immutabili lege præcedentem agendi vim exprimit. Τῆς φύσεως appellationem elementaribus accommodat, quarum ſimplices quædam ſunt, quædam ſimplicium inter ſe commixtione conſtant. Vtriſque adſunt certæ ſenſibúſque obuiæ qualitates, ceu miniſtræ, aut ὥσπερ συνέργα ἤπια, quæ in ſimplicibus ſimplices καὶ σφοδροτέραι, in mixtis, præcedentibus motibus velut fractæ, & ad temperiem redactæ deprehendanrur. Προαίρεσιν transfert ad actiones arbitrarias hominum, quas libera facultate voluntas ciet atque expedit: & ſi has ſemper præit, ſæpe moderatur, iudicium deliberatióque & conſultatio rationis. Fortuitos caſus, nec cogitatos ante, nec quæſitos, ſed præter opinionem obiectos, & ab occultatis cauſis gubernatos, τῆς τύχης καὶ αὐτομάτου appellationibus notat & comprændit. Trium priorum conſideratione (quum ad præſens inſtitutum minimè pertineat) omiſſa, de fortuna agamus, quo nomine Ariſtoteles euentus vtroſque, proſperos & aduerſos complectitur, qui accidunt hominibus, præter ea quæ voluntas libera ſua ſponte, ſuáque vi, aut adiuta ſociis cauſis, inchoat, proſequitur & conficit. Latiſſimè patet hoc genus. Mirandæ ſunt enim rerum humanarum vices, mira volubilitas, & inconſtantia fortunæ. Multa cuiuis in vita præter ſpem & opinionem contingunt: multa ſapienter cogitata, & cautè prouidéque cœpta ac geſta, infelicius cadunt quàm exiſtimamus. E diuerſo alia ſtolidè atque incogitanter mota, & adminiſtrata negligenter, atque inter exordia prima variis incurſionibus inhibita & impedita, procedunt tandem feliciter, & optatos conſequuntur effectus. Sæpe, quæ pro deſperatis ac perditis contemnuntur, ſubitò reflante fortuna rurſus ſe erigunt & augeſcunt, quæ verò florent, & ad eum fulta ac ſtabilita modum putantur, vt nulla vi conuelli queant, le-

ui mométo,velut repentino flatu deiecta,corruũt,tũmq; vel maximè,cùm plurimum fortuna blanditur, fouétque & beat ſuauiſſimè. Adeo vix quicquam eſt in rebus humanis ſtabile & perpetuum. Vix vlla quæ ſuſcipimus & gerimus aut inſtitutis initio reſpondent per omnia deliberationibus, etiam ſi feliciter conficiantur, aut intra definitos limites ſe ſe continent, aut præfixum ſcopum adipiſcuntur: intercidunt multa quæ præmeditata conſilia mutant, abolent, aut turbant, aut extra metas nos rapiunt. Et, vt Herodotus ait, eſt quidam velut orbis rerum humanarum, qui conuerti, neque eoſdem ſemper fortunatos eſſe pati ſoleat.

Præbuit hæc rerum humanarum viciſſitudo occaſionem poetis, vt rotundo fortunam globo inſiſtere, & globi volubilitate nunc huc nunc illò ferri volutaríque finxerint. Quam verò τύχην Ariſtoteles nominat, ipſe inopinatorum euentuum affirmat tantum eſſe αἴτιον κατὰ συμβεβηκός. Ergo præcedere neceſſe eſt aliud καθ' αὑτὸ αἴτιον, vel vnum, vel plura, quorum vi illi diſpenſantur, producuntur, & complentur euentus. Ariſtoteles, quæ ſint illa τὰ καθ' αὑτὰ αἴτια non definit. Plato aliquas cauſas & inter eas omnium præcipuam expreſſit, cùm inquit, Θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη, καὶ καιρὸς, τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα, ἡμερώτερον, μὴν τρίτον ξυγχωρῆσαι τούτοις δεῖν ἕπεσθαι τέχνην, id eſt, *Deus quidem, & cum eo fortuna, opportunitáſque, res humanas gubernant vniuerſas: mitius tamen manſuetiúſque eſt tertium his adiungere & aſſociare comitem, nempe artem.* Et ſi verò cum veris cauſis accidentarias, fortunam nimirum & opportunitatem, confundit, & artem ita extenuat, vt eam accidentariis cauſis poſtponat & ſubiiciat: tamen rectè & ſapienter præcipuam vim confert in Deum. Non enim ex fortuita & fictitia atomorum Epicuri colliſione & coalitu hoc mundi domicilium confluxit: ſed Deus ſingula corpora verbo fabrefacta ex nihilo, ſerie tamen concinna, nexúque tam continuo coagmentauit in vnam rotundo ambitu definitam molem, vt à mente architectrice, cuius ſit ſapientia infinita & omnipotentia, ædificatam eſſe manifeſtò appareat. Nec deſerit opus ſuum, ſed conſeruat id atque tuetur, & imprimis curam agit generis humani, bona cumulans, mala depellens, vt pote cuius gratia cætera & initio conſtituit, & huc vſque ſuſtentauit: & in genere humano præcipua cura complectitur ac defendit Eccleſiam, redemtam ſanguine æterni Filii ſui, á qua, vera Filii agnitione ac fiducia colitur atque inuocatur; & propter quam reliquam profanam multitudinem fert, vt ex hoc quoque aliqui conuertantur ad filium. Confirmant adminiſtrationes Oeconomicæ, priuata vita cuiuſque, & totus ordo politicus, præſentiam Dei noſtrique procurationem. Et, ſi excuſſo abſterſóque veterno, excitare-

citaremus animos ad operum Dei notationem aliquam & considerationem, sique iis quæ fiunt pænè singulis momentis mediocriter attenderemus, perspiceremus profectò, quanta & quàm multa publicè accidant & priuatim, quæ nullo modo vel Physicis causis abditis aut conspicuis, vel nostræ diligentiæ abscribi possunt, sed in solum Deum autorem & custodes nostrorum corporum sanctos Angelos referri debent. Immo nisi Filius Dei ἀρχηγὸς noster & ἀμύντωρ clementissimè singulos nos vmbraculo alarum suarum complexos tegeret & foueret, præsidióque Angelorum stipatos muniret ac tueretur, contra immanem sæuissimi hostis rabiem, vel vno momento omnes à Diabolo enecti interiremus. Nisi politias ipse & imperia cùm Angelorum excubiis, tum sua firmaret ac defenderet dextera, eorúmque qui præsunt regeret ac fortunaret cōsilia & industriam: quæ posset quæsso aut sollertia odorari, aut vigilātia peruestigare, aut si proditæ innotuissent, quæ autoritas & potentia posset discutere ac summouere eas vel technas quas hic artifex struit in perniciem humanæ consociationis, vel calamitates, quas intentat & vibrat in ceruices nostras assiduè?

Cæterùm neque vno modo Deus, sed alias aliter, neque ex ordine præscripto causarum secundarum, sed suo consilio disponit, partitur, & administrat fata hominum atque euentus. Euehuntur improbi, affluunt opibus, florent honoribus & dignitatibus, potiuntur rerum. Contrà variis fortunæ vicibus exercentur ac iactantur boni, præmuntur tyrannide, laborant egestate & inopia, conculcantur à sceleratis, flagrant publicis odiis, eiiciuntur in exilia, periclitantur de fortunis & vita, prægrauantur iniquissimis calumniis, quandoque & crudeliter interficiuntur à tyrannis. Hæc euentuum dissimilitudo mouit multos vt dubitarent de prouidentia. Quanquam autem certo grauíque consilio, quod soli Ecclesiæ detectum atque explicatum est, Deus hoc modo & fata dispensat & differt, ac prorogat pœnas & præmia: tamen nec boni in perpetua versantur calamitate, nec stabilis ac diuturna est improborum felicitas. Hi ad summa extolluntur fastigia, vt inde excussi in fœdum præcipitati interitum sint cæteris exemplo fragilitatis humanæ, pœnarúmque superbiæ & iniustitiæ. Illi deiiciuntur & grauantur, tum ne insolescant & efferātur fiducia suarum virtutum, tum vt ex circumfusa ærumnarum mole erepti, collocatíque in tranquillum, cum gloria illustriore enitescant. Et quidem in hoc vel præcipuè lucet ac conspicitur prouidentia, quòd boni & gerunt res salutares hominum generi, & circumuenti atque interclusi difficultatibus, præter omnium opinionem, mirandis modis, superatis illis eluctantur atque euadunt, hócque quod persequuntur acquirunt & obtinent: atque ea (vt rectè Isocrates regulam interpretatur) si

non in omnibus ita vſu venire ſolent, tamen plærunque ad eum modum fiunt. Fauet enim Deus virtuti, & eam etiam ab Ethnicis requirit, & ſi non eſt ea iuſtitia quam ipſe approbat: & naturâ homines amant, amplectuntur, atque admirantur, cùm moderationem omnem & humanitatem, id eſt, iuſtitiam cõiunctam cum toto choro virtutum mitiorum, tum ſalutarem gubernationem. Et ſi verò ratio humana ignorat prorſus cauſas mirandæ huius gubernationis, ſola enim vox cęleſtis has declarat, tamen non fortuitò, aut temerè, vel ex vago, atomorum fluxu atque impetu, vel inſtabili materiæ motu ac conditione variari vices rerum humanarum, ſed diuino conſilio, agnoſcit & fatetur. Præclarè in hãc ſententiam Pindarus: *Vno cum bono bina incõmoda impertiunt mortalibus immortales: ſed ea ſtulti non poſſunt moderatè ferre. at ſapientes ea ferunt, bonis obuerſis extra.* Prudenter itaque Plato & rectè ſalutarem generis humani gubernationem præcipuè Deo acceptam refert. Nec dubito, quin & hanc ſententiam & plures alias, ab AEgyptiis ſacerdotibus, ex doctrina ſanctorum Patrum acceperit. Repetuntur enim conciones de Dei erga genus hominum philoſtorgia, de protectione & cuſtodia ſingulorum, de Regnorum conſeruatione ac defenſione, ſubinde in hiſtoriæ ſacræ contextu, & his multæ Platonicæ conſonant. Hactenus de fortuna.

GENIVS.

ETHNICIS perſuaſum erat, opinione quadam contracta ex reliquis adhuc veteris & primæ doctrinæ veſtigiis, cuilibet homini, quàm primum natus eſſet, forte decerni atque adiungi duos Genios, quos δαίμονας vocabant Græci, eóſque adeſſe homini toto vitæ curſu, omni momento, & corpore extincto animam ad Orcum deducere: vnúmque ex his bonum eſſe Genium, alterum malum credebant. Illi, quicquid proſperè eueniſſet, adſcribebant. Ab hoc triſtia noxiáque oriri & infligi cenſebant. Illum procurare ac promouere quæ ex re noſtra eſſent, ac defendere quem in fidem patrociniúmque ſuum accepiſſet, atque arcere pericula nocumentáque, & aduerſari alteri quantum poſſet, hortatorémque eſſe & impulſorem ad honeſta ac ſalutaria conſilia, ſtudia, & actiones: vnde ἀποπομπαῖον eum, ἀποτρόπαιον, ἀλεξίκακον, λύσιον, φύξιον, & δαίμονα λύοντα τὰς ἀρὰς, i. *auerſorem, defenſorem, depulſorem malorum, liberatorem, fugantem mala, Genium auerruncantem diras & imprecationes*, nominabant. Hunc contrà interuertere & eludere res bonas & ſalutares, calamitates verò & incommoda tum incutere, tum (ſi impenderent) maturare, atque in capita noſtra cogere, ac velut per præceps agere, omninóque ad ſcelera & flagitia propellere,

indéque in discrimina vitæ adducere, vel in subitum præcipitare exitium putabant: vnde *ἀλιτήριον, προστρόπαιον, παλαμναῖον*, & *δαίμονα κυροῦντα τὰς ἀράς*, id est, *noxium, sceleratũ, impurũ, Genium ratas facientem diras*, nuncupabant. De his citantur versus Græci:

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
Εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου. id est,
Suus cuique Genius est mortalium,
Vitæ initiator vniuersæ & arbiter.

Et sæpe spectra visa esse & conspici, notum est ex historiis Bruti, Dionis, Constantini Imperatoris & aliorum. Retentam verò hanc de Geniis opinionem inter Ethnicos coniicio ex Doctrina sanctorum Patrum. De discrimine inter Angelos Bonos & Malos: quorum illi, quòd perstiterunt in vera erga Deum & præfinita diuinitus obedientia, retinuerunt attributas ipsi in creatione dotes. & fruuntur Dei cõspectu & consuetudine, súntque sicut describuntur in epistola ad Hebræos, *λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν*, id est, *Administri Spiritus, qui ministerij causa mittuntur propter eos qui salutis hereditatem obtinebunt*. Hi, superbo ac contumaci contemtu violarunt obedientiam conditori debitam, & defecerunt à Deo, sua voluntate, liberè, nullius impulsu aut coactione. Ideo non conseruarunt originẽ suã, sed exuti dotibus & ornamentis summis, ac iusto Dei iudicio condemnati, & præcipitati de cœlo ad æterna supplicia, fieti hostes Dei, atque immani Dei odio, cùm deformare summis viribus Dei gloriam, excitatis in Ecclesia falsis ac blasphemis dogmatibus ac hæresibus, hísque auctis & dilatatis, tum acerrimè oppugnare Ecclesiam cœperunt: priuatim quidem moliendo exitium, aut struendo atque intentando innumera pericula singulis: publicè verò crudelitatem excitando, impulsu tyrannorum, vt dilacerent Respublicas, vt sæuiant in innocentes, vt moueant non necessaria certamina, & inflammatione inquietorum ingeniorum, vt moueant seditiones & turbent Respublicas. Contra hos sancti & casti Angeli, velut in aciem collocati, & excubias agentes, perpetuò dimicãt. Cùmque ament gloriam Dei, & verã doctrinã, promouent pia studia, reprimunt Diabolum & ferentes falsa dogmata, impediunt tyrannorum conatus & crudelia consilia: priuatim verò custodiunt, regunt & tuentur pios, arcendo ac summouendo quæ à Diabolo struuntur & intenduntur. Non diuina voluntate, aut dispensatione, mali Angeli hominibus adduntur: sed ipsi se se his adiungunt, contra Dei voluntatem, incitati Dei & hominũ odio, & cupiditate cruciandi humani generis, trahendíque id secum in æterna supplicia. Contra machinationes horum verò & conatus, comparata sunt diuinitus sanctorum Angelorum præsidia. Sed doctrina amissa, vix tenuis fa-

mæ aura de his tantis rebus(à Mose in Patriarcharum vita, variis libri Geneseos locis, abundè expressis) permanauit ad Ethnicos: vnde nouæ postea opiniones coniectutis confutæ, & ex his mox Diabolicæ idolomaniæ detectæ sunt.

GIGANTES.

Gigantes cœlo bellum intulisse,mōtes mōtibus imposuisse, & tandē à diis oppressos fuisse narrat Mythologia Ethnicorum,ex Babelis turri & historia sacra Mosis relationibus tēporum iniuria & ignoratione interpolatis, conflata. Gigantum origo præcedit diluuium Noachi. Horum successores in ædificanda turri aliquid deinde moliti sunt quod illis pessimè cessit. De prioribus illis autem nobis nunc est sermo,qui corruptissimis suis moribus horrendam iram Dei in diluuio attraxerunt. Huius rei extant in Ethnicorum scriptis vestigia,quāquam obscurata,ex eo quòd illi etiam transtulerunt ad ætates mundi, quæ secutæ sunt diluuium, ea quæ præcipuè ante diluuium contigerant, & facta fuerant, vel ignoratione temporis rerum gestarum; vel quòd eadem sæpius repetita fuisse putant, renouato sæpius mundo,quemadmodū illi autumāt,imprimis Plato in Timæo,in Politic.& lib. 3.de legibus. Ergo quæ illi Ethnici de diuersis Mundi ætatibus aiunt, & præsertim de ferrea tradunt, sunt istius morum corruptionis generalis,quę ante diluuium accidit, certissima inter Ethnicos ipsos testimonia. Quamobrem Ouid.lib.1.Metamorph.docet ferream illam mundi ætatem (quæ fuit corruptissima & deprauatissima) & Gigantum aduersus Deos pugnam præcessisse,& terrarum inundationem. Nam de ferrea illa, quæ diluuium proximè antecessit,hominum ætate sic scribit,

Viuitur ex rapto,non hospes ab hospite tutus:
Non socer à genero:fratrum quoque gratia rara est:
Victa iacet pietas,& virgo cade madentes,
Vltima cœlestum terras Astræa reliquit.

Atque hac ipsa ætate, ait idem Ouidius, Gigantes nati qui in cœlum & Deos ipsos coniurarunt,& belligerarunt.de quibus ille sic eodem loco,

Néue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cœleste Gigantes:

Ex quibus homines nati fuere,& ipsi quoque in Deum impii,& in alios homines sæui.

-- Sed & illa propago (addit idem Poëta)
Contemptrix superum,sæuaq; auidissima cadis
Et violenta fuit.

Post quas & propter quas hominum impietates, crudelitates, libidines,& omne genus scelerum,scribit idem Ouidius diluuium in terras vniuersas à Ioue,i.Deo,effusum fuisse.Ergo subiicit,

Iamque

Iámque erat in totas sparsurus fulmina terras.
Pœna placet diuersa, genus mortale sub vndis
Perdere, & ex omni contrahere nubila cœlo.
Nec cœlo contenta suo est Iouis ira: sed illum
Cærulaus frater iuuat auxiliaribus vndis.

Quid verò aptius & conuenientius nostræ veritati dici & restare potest, siue series rerum, siue immanis corruptio hominum, siue diluuii caussa spectetur & quæratur? Ergo hoc est certissimũ nostræ veritatis vestigium. Hesiod. lib. I. Oper. & dier. non procul ab istis abludit: docet enim tota ærea ætate mundi (quæ secuta est auream & argenteam) homines fuisse violentos & impios, prorsúsque periisse: quibus Heroes successerint, viri nempe meliores, quales qui ex Noacho post diluuium nati sunt ac orti. Plato in Politico, post Saturni tempus & regnum tãtam fuisse totius mundi intemperiem ait, prauitatemque hominum, vt Deus habenas regimenque mundi deseruisse censeretur. Itaque à Deo sublatám illam viuendi rationem, hominesque illos per diluuium à Deo fuisse deletos, alios autem in eorum locum substitutos & repositos. Diodor. Sicul. lib. I. de Gigantibus, qui potius mundi seculo vixerunt, loquens, ita scribit, Multi existimant, quum ii Ioui Osiridique diis bellum intulissent, omnes peremptos esse. Bello autem illo Giganteo summæ impietatis indicium primi authores istius mythologiæ Ethnici demonstrare voluerunt, Iouis nomine verum Iehouam significantes: sed sanctorum documentorum à Patriarchis traditorũ obliti sunt, propter Atheismũ post Noachi tempora per varias orbis partes à posteris sparsum & propagatum. Atque hæc illi, quamuis Ethnici, nobiscum de corruptissimis hominum moribus ante diluuium, punitumque à Deo mundum vniuersum consentientes, tradunt. Eorundem etiam libris Lactantius planè affinia his scribit. Nam lib. 2. cap. 14. postquam homines quosdam à ceteris differentes ex coitu Angelorum & fœminarum natos dixit, eos ipsos totum mundum suis artibus & exemplis ante diluuium deprauasse vult. Eusebius lib. 2. cap. 9. præparat. Euangel. *Quum primis illis ante diluuium temporibus mores hominum*, ait, *stabiliti legibus non essent, nec supplicia peccatorum imminerent, adulteria, nefanda matrimonia, maribus ereptam pudicitiam, homicidia, parricidia, confecta scelere bella, quasi res pulcherrimè gestas, diis suis attribuebant, & earum rerum memoriam, quasi perutilem, posteris tradiderunt.* Et hac ratione, ait idem, coluerunt eos qui voluptatum inuenerunt genera, vel amplificarunt: itémque maleficos & pestiferos viros, quasi Deos coluerunt. Idem, Arnobius contra Gentes, ex eorum tamen monumentis, scribit. Sed hoc ipsum quoque confirmat idem Eusebius eiusdem operis quod iam citaui lib. 7. cap. 3. ex Ethnicorum quoque scriptis, vti ex Mosaicis sic scribens, *Gigantes illi, qui per omnium ora volitant impiis factis (quod ad-*

huc vsque prædicatur) Deo, id est, virtuti & pietati bellum non erubue- runt inferre. Et qui eos produxerunt siue immortales quidam, siue morta- les, malefica quadam artificia vt magicam prauitatem, primi excogi- tasse dicuntur. Ex quibus omnibus apparet, & à Gigantibus qui primi mundi seculis fuerunt, summè corruptos fuisse hominum mores: & eam immanem corruptionem vsque ad diluuium perse- uerasse, propter quam immissum est illud à Deo. Successerunt au- tem prioribus illis Gigantibus, tum turris Babylonicæ architecti, tum alii ex Chami posteris partim in terra Chanaan, partim aliis locis, qui bellum pietati, iustitiæ, temperantiæ, id est Ioui, seu verò Deo, intulisse dicti sunt.

IANVS.

QVEM Græci & Latini Bacchum & Oenotrium vocant, eun- dem illum Syri & Aramei omnes (qui lingua Hebræa vel il- li cognata vtuntur) appellant *Ianum*, à voce *Iain* quæ vinum si- gnificat, quod est vitis à Noacho satæ fructus, & eiusdem in homi nes beneficium. Ex quo apparet Noachum dictum quoque esse Iainum, & postea Ianum: ac proinde eundem esse, qui & Noachus, & Ianus ille vetustissimus sit. Nam Iani quoque plures fuere, & re- centiores omnes antiquo, qui tamen illius inuentum & nomen ambitiosè sibi vendicarunt. De hoc antiquissimo Iano ac proinde Noacho Latini scriptores omnes Ethnici ac vetustissimi quique meminerunt. Hic & *Iane* quoque in libris ritualibus Saliorum di- ctus est, teste Tertuliano, Apologet. cap. 11. qui ante & Vranum, & Saturnum, & Iouem extitisse (quib. nominib intellige recentiores Vranos, Saturnos & Ioues à Græcis confictos) ab omnibus conce- ditur, cuique propterea prius quàm alii cuiquam Deo Ethnici sa- crificabant. De quo allegoriæ multæ confictæ sunt, quas omnes irridet Augustinus lib. 7. ciuit. Dei. cap. 7. & 8. Sunt qui Ianum, tanquam Eanum (quòd eat & redeat) dictum volũt, velut Cicero, proptereáque eum Annum esse existimant: vel Ianum nomen La- tinum, non Syrum esse somniant, à Ianua deductũ, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum: sed ii certèquidem omnes hallucinantur toto cœlo. Ianus enim à Iain, i. vino deriuatur: estque nomen antiquissimum & Arameum, ante Latinos nedum Romanos natum. Cuius nomi- nis vsus vel nullus vel rarus semper fuit apud Græcos vetustatis contemptores, nisi quod Ianassa extat apud Hyginum ex Græcis autoribus, & Ianiscus apud Pausaniam. Multus verò apud Lati- nos, qui fuerunt religiosiores, quàm Græci; de quo Virgilius & Ouid. toto lib. 1. Fastorum, Plutarch. in Quæst. Rom. Varro, Ma- crobius & alii. Mecum facit Ouid. lib. 1. Fast.

Quem tamen esse Deum te dicam, Iane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.

Verùm

Verùm Fabii Pictoris, Alberici & Athenæi tantum testimonia proferam. Fabius Pictor in fragmentis quæ extant, ait, *Iani ætate nulla erat Monarchia; quia mortalibus pectoribus nondum hæserat vlla regnandi cupiditas. Principes, quia iusti erant, & religionibus dediti, iure habiti dij & dicti. Vinum & far primus populos docuit Ianus ad sacrificia & religionem magis, quàm ad esum & potum. Primus etiam aras, & pomaria, & sacra docuit, & ob id illi in omni sacrificio perpetua præfatio præmittitur, sárque illi & vinum primò prælibatur.* Albericus de Deorum imaginibus; *Ianus,* inquit, *in Deorum numerum acceptus est, cui omnis rei initium & finem tribuebant. Taliter figurabatur. Erat rex homo sedens in throno fulgēti radijs: duas facies habebat, quarum vna ante se, altera post se respiciebat. In manu dextra gestabat clauem, in sinistra verò baculum, quo saxum percutere, & ex illo aquam producere videbatur.* Quamuis aliter Ouidius, lib. 1. Fastor.

Ille tenens baculum dextra, clauémque sinistra.

Athenæus denique lib. 15. Dipnosoph. ex Dracone Corcyreo in lib. de Lapidib. ait, *Ianum fama est bifrontem fuisse, altera facie posteriore, altera anteriore. Ianum flumen, Ianúmque montem ab eo fuisse nominatum, quòd in eo monte habitauerit, coronas illum reperisse, nauigia, rates: numum æreum ab eo primùm signatum: qua ratione ciuitates in Græcia multæ, Italia & Sicilia, monetam cudunt, impressa bifronti facie & bicipiti: & ex altera parte vel rate, vel nauigio, vel corona. Sororem Camesen duxit.* Ergo bifrons tantùm erat, & quidem primus, non autem quadrifons, quemadmodum sequens ætas imperitè finxit, eúmque pinxit: quoniam vtrumque Mundum, nempe primum (qui per diluuium deletus est) & hunc secundum, in quo post diluuium viuimus, vidit, vti Arnobius lib. 6. contra Gentes, scribit. Nam quod Ouidius duas illas Iano facies ideo datas interpretatur, quòd

Omnis habet geminas hinc atque hinc Ianua frontes,

E quibus hæc populum spectat, at illa larem,

puerile est: sed quòd duplicem illum mundum, vti dixi, viderit, bifrons fuit. Ratis ei tribuebatur, & quadrans moneta, qui illius ratem ex vna parte, ex altera bifrontem eiusdem Iani faciem habebat. Is quadrans *ratitus*, à rate, vocabatur, vt loquitur Ennius. Quapropter vera est de vno Iano hæc sententia eiusdem Ouidii,

Solus de superis, qui tua terga vides.

Atque hæc ratio est cur Noachus ex vetustissimæ illius nostræ veritatis vestigiis ab Ethnicis & Ianus dictus sit, & pingeretur bifrõs, & ratis ei tribueretur. Quòd si quis eum à Ianua dictum quoque velit, is fortasse sentētiam suã posset tueri; quod, vt Cyrillus lib. 1. contra Iulianum, ex Abydeno vetere scriptore tradit, Noachus *Xisuthus* quoque à veteribus dictus est. Xisuthus autem est à *Zuz* Hebræo, per geminationem & epanalepsin primæ literæ Z.

Sic *Zizus*, vnde Xisuthus nomen à Græcis factum. Est autem *Zus* Hebræis postis, porta, limen. Noachus igitur sic à dignitate fuerit olim appellatus. Vel quòd primi & posterioris mundi veluti postis & Ianua fuerit.

IAPETVS.

DE Iapeto seu Iapheto primogenito Noachi patriarchæ filio extant plurima apud Ethnicos vestigia. Is enim est, quem ipsi, Hebræam vocem ad suæ linguæ normam ac suauitatem inflectentes, vocant Iapetum priscum. Nam plures postea eodem hoc nomine sunt appellati. Priscus verò iste Iapetus, terræ & cœli filius ab iis fuisse dicitur: i. hominum, post renouatum & receptum ex aquis hunc mundum, antiquissimus. Quos enim heroës olim esse censebant, eos terræ & cœli, velut primorum mundi elementorum, filios vocabant. Ergo hic & ab Hesiodo in Theogonia, & à Virgil. lib. 1. Georgic è terra ipsa natus scribitur, & ab Hygino, initio lib. de fabul. Denique extitisse primis post diluuium temporibus, cuius filius dicitur fuisse quidam Prometheus, non ille quidem antiquissimus (is enim fuit Abel) sed recentior alius, qui tamen cum prisco illo confunditur ab Ethnicis hominibus, & poetis præsertim, omnia miscentibus. Huius Promethei meminere Ouid lib. 1. Metamorph. & Horat. Odar. lib. 1. oda. 3. quanquam alii aliter sentiunt. Ea verò in præsentia delibasse nobis satis est.

ISIS.

ISidem Aegyptii religioso cultu ardenter prosecuti sunt. Institutum hunc cultum ratiocinor ex tenui, vt ita dicam, aura famæ, quæ fuit reliqua de muliere paritura filium, generis humani redemptionem. Significat enim Isis seu Ischa virginem aut fœminam.

Nomen Ischæ (quo nominata est prima fœmina & vxor Adami) apparet in voce Isis, quam AEgyptii retinuerunt, magnamque & antiquissimam Deam esse voluerunt omnium parentem. Isis autem pro Issa, ex Ischa Latini & Græci pessimè postea pronuntiarunt & descripserunt. Ergo vt Ischa est vxor Adami in Dei verbo: sic ex veteri AEgyptiorum traditione Isis fuit vxor Osidis, quàm Latini Osiridem appellant; AEgyptiaca ad suum idioma mollientes & transferentes.

IVPITER.

IN Ethnicorum monumentis plurima extant vestigia, ex quibus probatur vetustissimum seu antiquissimum Ethnicorum Iouem

uem fuiſſe eum ipſum, quem S. Scriptura vocat Cainum, Adami filium primogenitum: veluti, quòd Iupiter ille, vt ſcribit Plato in Euthydemo, cognominatur ἑρκεῖος, καὶ φράτριος, id eſt, ſeptorum, vrbium, & tribuum, conſociationiſque hominum præſes. Vt autem tradit Pauſanias lib. 1. etiam πολιεὺς, quòd vrbium curam habeat. Quæ planè conueniunt Caino primi Adami filio: quia primus (vt ait Scriptura) vrbes condidit, ſocietatémque hominum in vnum locum congregauit. Sed idem Iupiter dicitur *Sabatzius*, vel, vt Græci homines pronunciant, *Sabazius*, quemadmodum ex ipſorummet profanorum literis oſtendit Clemens in Protreptico, Euſeb. lib. 4. de præparat. Euangel. & Arnob. contra Gentes lib. 5. Eſt autem Sabazius vel Sabatzius dictus Iupiter, i. tremens, trepidus, à nomine Hebræo *Sabats*, quod tremorem & infirmitatem (quæ accidit ob gladii percuſſionem) ſignificat. Quid autem meliùs Cainum demonſtrare poteſt, qui propter occiſum fratrem toto vitæ tempore & Trepidus & Pallēs fuit? Quod autem ad nomen Ζεὺς attinet, quo nominatur à Græcis: à Pythagora verò vetuſtiſſimo philoſopho Ζὰν, vt ſcribit ex Porphyrio Cyrillus li. 10. contra Iulian. ſect. 4. videtur ea vox ex voce Cain malè & ſono peregrino pronuntiata fluxiſſe: vel ſaltem imitatione Adami vocantis vxorem ſuam Chaua, id eſt, vitam, & futuræ propagationis generis humani fontem, fuiſſe nomen ζεὺς impoſitum huic homini, à ſuis poſteris, in ipſius velut autoris ſui honorem & commendationem. Ac quidem facilè fuit ex Cain Chaua facere peregrinis hominibus, id eſt, non Hebræis. Chaua autem idem eſt atque ζεὺς, & ζωὴ, i. vita, & vitæ ſeu viuendi principium dans aliis. Ergo vt grata Caini poſteritas teſtaretur futuris ſeculis hunc originis ſuæ parentem Cainum eſſe eum, à quo poſt Saturnum, primúmque hominem, ſatum eſſet genus humanum, ζῆνα eum vocauit, quod idem eſt atque Chaua. Et ſanè hoc verum eſt. Nam ex duobus Adami liberis (nimirum Abele & Caino) Abele ſine vllis liberis mortuo ſeu interempto, ſolus Cain extitit ſuperſteſque manſit, à quo genus humanum poſtea propagaretur. Itaque fuit Cainus, ſeu Chaua, ſeu ζεὺς, i. Viuentium Pater. Quanquam alii malunt vocabulum ζεὺς, pro Δεὺς (à quo poſtea fit genitiuus Διὸς) ſubſtitutum eſſe facili vſitatáque harum literarũ ζ in δ, contráq; commutatione, quemadmodum in Cratylo ſcribit Plato. Δεὺς autem vel à rigando, vt vult Phornutus in libro de nominibus Deorum, dicitur, quòd omnia irriget: vel, vt alii, quorum melior eſt ſententia, à metu: quòd hic Iupiter & homo metum ſui omnibus incuſſerit, ne quiſquam eum attingeret: quod Caino optimè conuenit, vt eſt Geneſ. 4. 15. Plato tamen in Cratylo putat in declinatione huius vocis anomala (quum dicatur primo caſu ζεὺς, ſecundo διὸς) contineri hanc ſententiam, hunc hominem eſſe generis

humani ſtirpem, δι' ὃν ἄλλοι ζῶσι, nempe per quem, & ex quo reliqui mortales propagati ſunt & viuunt.

Et hæc quidem de nomine Ζεὺς ex ipſorum Ethnicorum ſcriptis prolata, ſatis oſtendunt, Iouem hunc eorum antiquiſſimum eſſe Cainum Moſis. Verùm quoniam ea res ad damnandam idololatriam pertinet, eiúſque originem explicandam (vt intelligatur eos omnes, quos Ethnici & Idololatræ pro diis primos & communiter coluerunt, fuiſſe mortales homines, atque adeo ex impura Caini ſtirpe: alios enim peculiares Ioues & Saturnos, & primorum illorum nomine dictos, quos quæque profana & ſuperſtitioſa gens poſtea ſibi aſciuit, omitto) huius meæ ſententiæ aliquot alias rationes addam præterea, quò ſit confirmatior, veriórque cenſeatur. Eæ verò ſumuntur ex comparatione, tum perſonæ, tum rerum, quæ à Caino, & ab antiquo iſto Ioue geſtæ dicuntur, ab ipſiſmet Ethnicis, & imprimis Poetis. Nam vt lib.1.cap.11.ait Lactantius, *vera ſunt quæ loquuntur Poetæ: ſed obtentu aliquo ſpeciéque velata.* Ergo fabulas veritati admiſcuerunt Ethnici Poetæ impulſi ſpiritu Satanæ, partim vt veritas rerum verbique diuini certitudo nutaret & obliteraretur, partim vt his fallaciis & Deorum ſuorum exemplis redderentur homines ad omne ſcelus & flagitium audaciores, vti Lactantius docet lib.2.cap.15. & ex eo Auguſtin.lib.2 ciuit.Dei, cap.22. Verùm ad comparationem Caini & veteris illius Iouis Ethnicorum veniamus.

Cainus fuit primogenitus Adami: Iupiter ille primogenitus Saturni illius antiquiſſimi, quem fuiſſe Adamum alibi declarauimus. Cainus patrem ſuum Adamum ſpe ſucceſſionis, præterquam ex ſeipſo, priuauit, dum Abelem fratrem ſuum occidit: Iupiter ille Saturnum patrem caſtraſſe, Titanas expuliſſe dicitur, ne quis alius, præter ſe vnum, illi ſuccederet. Quod Plato in Eutyphrone commemorat. Vnde Iupiter iſte & ἀλάστωρ & παλαμναῖος, id eſt, homo ſanguinarius, dictus eſt, vt tradit Lactantius ex ipſis Ethnicis, lib.1. Cainus ſecundus fuit, qui tum propter ætatem, tum propter autoritatem, orbis huius totius princeps habitus eſt. Adamus autem primus fuit: Iupiter ille ſecundus dicitur toti mundo imperaſſe, patre ſuo Saturno expulſo. Cainus fuit primus in orbe homicida, & propterea à patre Adamo exul, & in Oriente ſedes habuit: Iupiter ille primus homicida, malorum & ſcelerum publicè perpetrãdorũ reliquis mortalibus autor, quique propterea, vt ſcribit Arnobius, ab Ethnicis homicidio celebratur: & vt tradit Lactant. lib.1.cap.28. Cicero item lib.3. de Natur. Deor. in Oriente habuit imperium. Cainus primus ſacrificaſſe Deo commemoratur, & propterea Abelem fratrem occidiſſe: Iupiter ille dicitur primus Cœlo ſacrificium feciſſe: Lactant. lib.1. & propterea Prometheo germano & cõſanguineo ſuo iratus, eum Caucaſo clauis affixiſſe, & feris dilaniandum expoſuiſſe. Cainus liberos & nepo-

nepotes habuit qui fuerunt artium inuentores: Iupiter ille plures liberos,vt Hyginus cap.155.& Diodorus lib.1.cap.2.asserunt, qui artes mortalibus repererunt;velut Mercurium,qui pastionem; Apollinem, qui Musicam; Vulcanum qui artem ferrariam inuenit. In Caini familia primùm veri Dei nomen blasphemari cœpit, & ipsius cultus deprauari. Ab isto Ioue tradunt Ethnici primùm ritus voluntarii cultus diuini,id est idololatriæ, inuentos,eundémque postea pro Deo ibi cultum esse,vbi & postquã fuisset sepultus. Lactan.lib.1.cap.22. Nam vt & Clemens Alexandrinus, & Cyrillus lib.10. contra Iulian.& Augustin lib.18.ciuit.Dei,cap.3.ibi primùm fuerunt falsorum Deorum templa, vbi eorum sepulchra cernebantur. Id quod in impurissimo illo Mahumete, & illius quæ dicitur Mecha,verum apparet. Primus Phlegous Ioui diuinos honores tribuit,quicũq; ille sit ex posteris Caini,vt ait Augustinus. Sepulchrum autem Iouis istius non est in Creta insula,sed in Oriente. Nam Iouis Cretensis, & longè isto Ioue posterioris, (quem Euhemerus, & ex eo Ennius descripsit, vt Lactantius ait lib.1.)ætas,vita,res gestæ,& sepulchrum est in Creta: sed non huius antiquissimi Iouis. Cainus denique sororem vxorem habuit, quam Philo Iudæus vocat,Temech: Iupiter sororem vxorem habuit,quam alii Themen esse volunt,alii Iunonem.

Iupiter Hammon inter Afros idem est,qui & Cham filius Noachi.Scribitur enim per Cheth Hebræum,quòd per suum H.Latini, & Græci per suam aspirationem pronunciant. *Mon* autem sillaba addita fuit imperitè vel ambitiosè à Græcis, vt ab arena nomen Ammonis, tanquam suum & Græcum, deducerent. Ἄμμος enim Græcè est arena. In arenosa verò Cyrenaicæ regionis parte situm est istius Iouis Ammonis templum, luculenter à Q.Curtio lib.4.descriptum,vnà cum idoli pictura & ceremoniis. At Herodotus lib.2. mauult Ammonem, quasi Amnonem, idest, arietinum vocatum, ἀπὸ τοῦ ἀμνοῦ deductum, quòd facie arietina pingeretur. Vnde illud Nasonis, *Lybs est cum cornibus Amnon.* Sed errant omnes isti imperitia veræ istius nominis etymologiæ. Chammon enim vel Chammoun, vt AEgytii pronuntiabant,à Chamo dicitur. Est enim AEgyptia lingua & gens affinis Hebrææ.

Iouem pænè omnes gentes inter numina habuerunt, & præcipuis affecerunt honoribus,tanquam cæterorum principem. Conseruata est enim memoria vocis *Iehoua*, cum obscuro, de vno vero Deo,somnio: &,post abolitam doctrinam, huic vno vero Deo addita sunt magna agmina commentitiorum Deorum.

ORACVLA.

DE origine prima Oraculorum alii aliter fabulantur,nec certò constat, quo tempore primùm extiterint, aut quando illa

quaſi arces regni ſui conſtituerit & aperuerit, velut templa proſeſſura ac celebratura religionem ac cultus diuinis contrarios, Diabolus veritatis & gloriæ Dei hoſtis. Quum verò in iis neruus Ethniciſmi quaſi conſiſtere videatur, originem iſtam excutiamus accuratè. Herodotus ait antiquiſſima fuiſſe in Libya Iouis Hãmonis, in Græcia Dodonæum: hoc tamẽ illo priùs innotuiſſe, & quæ ſitum frequentatúmque fuiſſe aliquanto ante. De ortu etſi dubitat, duas tamen recitat fabulas, vnam ex narrationibus ſacerdotum AEgyptiorum; alteram ex annotatis Antiſtitum, qui præfuerunt oraculo Dodonæo. AEgyptiaca de duobus ſacerdotibus raptis ac diuenditis à Phœnicibus, quarum vna in Libya Hammonicum, altera in Epiro Dodonæum oraculum aperuerit, commẽtitia tota eſt, & nullam veri ſpeciem habet. Dodonæa ex diluuii hiſtoria manaſſe, & à poſteris ex ignorantia hiſtoriæ antiquæ deprauata videtur, Retulerunt Antitiſtes Dodonæi, geminas ex AEgypto columbas prouolaſſe; earum alteram tranſiiſſe in Epirum, ibíque in fago primùm conſpectam, & humana voce exauditam eſſe, atque inter cætera hæc ſonaſſe mandata, vt templum in eo loco incolæ extruerent, Iouem enim affuturum, & inde oracula hominibus redditurum: ſe verò internuncios atque interpretes decretorum Iouis fore. Deucalionem tandem, cùm, reliqua Græcia inundationibus obruta ac merſa, ſolus euaſiſſet, in ea Epiri loca, quibus propter eminentiam & altitudinem aquæ non inundarant, profugiſſe, collectíſque qui ſuperfuerant ex diluuio hominibus, circa templum oppidulum ædificaſſe, atque id nominaſſe Dodonam, vel à Dodone, Oceanitide Nympha, vel à Dodone Iouis & Europæ filio. Etſi autem authore Diabolo, nata oracula Ethnica, eóque gubernatore prodita ac conſeruata fuiſſe minimè dubium eſt: tamen qua occaſione primùm exorta, & vnde hanc narrationem profectam coniiciam, recitabo.

Refert hiſtoria Geneſeos, Nohæ tres filios fuiſſe, Sem, Cham, & Iaphet; hóſque poſt diluuium prole numeroſiore auctos, cùm ſola familias tantas Paleſtina ob anguſtiam loci non caperet, ſeiunxiſſe ſeſe, & cardinibus terræ communi conſilio diſtributis, ac paulatim prolatis finibus, ex ſolo patrio, alios in alia loca cum familiis ſeceſſiſſe. Poſteros Chami Libycas gentes, & partim Aſiaticas, quæ verſus Meridiem & Solem orientem incolunt, condidiſſe & propagaſſe: Poſteros Iapheti Europæos, qui terræ tractus in Occaſum & Septentrionem vergẽtes tenent. Conſtitit arca Nohæ, cùm aquæ diluuii defluxiſſẽt, primò in Armeniæ mõtibus. His montibus quoquo verſus ſubiecta atq; adiecta loca, extenſáq; inde longo tractu, in Septentrionem, quà Colchidis Iberorum & Albanorum regio Scythiæ montes, & maria Euxinum & Caſpium attingit: in Meridiem quà ſeſe decliuitas montium in Meſopotamiam ſubmittit Syriæ adiacẽntium: in Orientem, quà Hyrcanorum,

rum, Persarum, Medorum sedes est: in Oriente, quà Cappadocum terra Asiæ minoris amplissimos campos respicit. Illa inquam, loca, primò à posteris Nohæ habitari ac coli cœpta esse: inde propagatas demanasse gentes orbis terrarum, primis à diluuio temporibus: inde posterioribus sæculis magnos exercitus, & magna colonorum agmina effusa, vel proximas versus Occidentem terras, possessoribus vel summotis, vel profligatis, subegisse, ac paulatim processisse longiùs; vel desertas adhuc, horridas, atque incultas primò ceu consitas incoluisse, dubium non est. Noham, qui vixit post diluuium annos trecentos quinquaginta, rediisse ex Armenia in veterem patriam, id est, in loca vicina Damasco, vbi primos parentes conditos esse sciebat, consentaneum est. Filii loca exporrecta in Orientem & Meridiem, posteritas Semi: In Meridiem & Occasum, posteritas Chami: In Septentrionem & Occasum, Iapheti posteritas impleuit. Iapetum, qui Iaphet est, & Chamum, qui Iupiter Hammon, tota antiquitas Ethnica celebrauit; etsi, qui fuerint illi, ignorarit. Nohæ seu Noachus patriarcha, qui vtrumque Mundum viderat, ante & post diluuium, cum tribus filiis, & intelligebat sanctâ sapientiâ tantarum pœnarum causas, quibus viderat deletum vniuersum genus humanum, in schola domestica, liberos, nepotésque piè fideliterque erudiit, de ortu mundi, de lapsu primorum parentum atque auersione eorundem à conditore suo, de peccatis generis humani, de horrenda ira Dei aduersus peccata, de pœnis testibus iræ Dei, de veris cultibus Dei, de Sacrificiorum ritibus diuina voce præceptis & commendatis.

Hi rursus, etsi auulsi à parentibus, dispersique in terræ partes diuersas, tamen imitati parentum curam & institutionem sedulam; etsi plus alii, alii minus, doctrinam & cultus diuinos conseruare, pia ac religiosa celebratione, & vsurpatione assidua, studuerũt. Condiderunt aras & tẽpla publica, in quibus πάροικοι & ὁμόφυλοι conuenerunt ad celebrandum Deum, ad audiendam explicationem doctrinæ, & recitationem historiæ de Mundi origine, déque Ecclesiæ constitutione & propagatione, ad exercendam fidem & inuocationem in sacrificiis. Cúmque excellerent donis Spiritus sancti & sapientia diuina, ex hominum imbecillitate, ex atrocibus ac multiplicibus Diaboli insidiis structis, tensisque in omnes partes, prospexerunt quæ tenebræ irrepturæ, quæ doctrinæ deprauationes peruasuræ essent in Ecclesiam. Id vt caueretur, cælestes voces, literis monumentísque idoneis procul dubio comprehensas, in templis deposuerunt, quò asseruatæ ibi & custoditæ certorum hominum diligentia transmitterentur ad posteros. Sed cùm natura hominum in superstitionem prona sit, & nouarum religionum auidissima, Diabolus, cui hoc vnicum, inde vsque ab initio, summo fuit studio, vt aspergeret & defor-

maret gloriam Dei, & doctrinam de Deo obſcuraret, non deſtitit ſtatim à diluuio, viuo adhuc Noha & filiis eius, impellere ingenia mala ad nouas & falſas opiniones ſerendas, clā ſuppeditatis & obiectis ſeminibus. Eas primùm inſigni exquiſitæ religionis ſpecie veſtiuit, quo faciliùs ſtolidos animos his captos abduceret à Patrū doctrina: deinceps progreſſu tēporis ſenſim auxit ſuperſtitiones, in aliis locis plus, in aliis minùs, prout plus minúſve ſequaces, atq; idoneos, vel aduerſantes, adeptū ſe animaduertit: donec tandē cumulata caligine extinctáq; ac ſopita luce verę doctrinæ, & euulſa prorſus ex animis omni memoria veri, & verbo atque illuſtribus teſtimoniis patefacti, Dei, ſua organa in pluſquam Cimmerias tenebras demerſit. Acceſſerunt etiam, quæ ſemper extinctam doctrinæ lucem comitantur, fœdæ & promiſcuæ commixtiones, migrationes, vaſtationes terrarum & gentium: vel petulantia, vel quòd locorum anguſtiis cogerentur dilatare terminos, aut nouas quærere ſedes, aliæ gentes aliis ſeſe miſcuerunt, ſimúlque illud, quo ipſæ iam imbutæ erant, virus cæteris affricuerunt & inhalarunt, aut pepulerunt vicinas gentes, & templis dirutis, monumētis antiquis laceratis, deſtructis aris, aboleuerūt religionem traditam à Maioribus, & nouam inſtituerunt. Et omni tempore, ex Imperiorum & gentium mutationibus; ex commixtionibus earundem ac confuſionibus, religionum tetræ confuſiones ortæ ſunt.

Doctrina abolita, alibi antiquarum hiſtoriarum ſomnia, alibi vmbræ ſacrificiorum & cæremoniarum, quæ fuerant in vſu ſanctis Patribus, remanſerunt: ſed fabulis ſunt inuoluta ab hominibus, primæ & veræ originis ignaris: alibi hæc quoque interierunt, & innouata ſunt omnia. Et quanquam alicubi monumenta etiam vetera conſeruata conſtat; vt in AEgypto, Phęnicia, &c. ex quibus repeti ac reſtitui doctrina potuiſſet: tamen, quòd in animis excæcatis à Diabolo impiæ opiniones atque idololatricæ dominarentur; non intellecta, ſed ad εἰδωλομανίαν ſtabiliendam detorta, aut commentitiis fabulis deprauata & eluſa fuiſſe, in multis videre licet. Hoc vbi perfeciſſet Diabolus, quod clam antea & dolo ſeſe inſinuans ſtruxerat, id palam poſtea aggredi & vrgere cœpit. Manifeſtis conatibus abſtractos à Deo homines, & manifeſtis furorib. percitos, ad ſeſe rapuit, quôque voluit perpulit. Loca, quæ fuerant antea domicilia & ſedes doctrinæ cæleſtis, ſanctiſſimas ſcholas Patrum, conuertit in latibula impietatis & mendaciorum: ex iis ſuas blaſphemias contumelioſas in Deum, & hominum generi pernicioſas eructauit, atque euomuit. Mihi dubium non eſt, in eo loco, in quo poſtea cultum fuit oraculum Iouis Hammonis, vel ipſius Chami, vel poſterorum eius, præcipuam Scholam: In loco oraculi Dodonæi, ſedem familiæ & eccleſiæ Dodanim nepotis Nohæ ex filio Iauan, fuiſſe. Abolita doctrina de

Deo,

Deo, cũ vagarentur animis posteri, & ductu Naturæ quærerẽt aliquod Numen, nec, quæ sequerentur vestigia, inuenirent: ex reliquis adhuc veteris historiæ somniis, pro arbitrio, finxerunt Deum, cui geminum nomen, autoris primi Cham, & veri Dei Iehoua, imposuerunt. Confirmauit figmentum Diabolus miraculis editis, nutu, aliisque signis, ex statua quæ in eo loco collocata erat. Nec Dodonæ nomen diuersum est à Dodanim nepote Nohæ, qui cùm Iauan pater Ionicæ gentis in littorali Asia consedisset, cum familia separatus à patre, in editiora Epiri loca transiit. Retinuerunt Græci & Latini, ex veterum monumentis, multa suorum & maiorum nomina, etiam postquam penitus euanuissent & periissent historiæ. Celebrant Græci Iapetum, qui est Iaphet Nohæ filius. Latini suam originem in Ianum referunt, qui à Mose Iauan nominatur: quamuis etiam nomen Iani ad Noachum ipsum, qui priorem & posteriorem Mundum vidit referri possit, vt antea dictum est in Iano. Fuit autem Nohæ nepos Iauan filius Iaphet pater vtriusque gentis, nempe Græcorum & Latinorum. Vtrique, vt vt fabulentur de etymologiis vocum Διός & Iouis, tamen valdè consentaneum videtur, vtramque ex Hebræa voce Iehoua defluxisse, quod sibi nomen tribuit verus Deus, & hoc secerni voluit ab omnibus commentitiis numinibus cuiuscunque conditionis.

Commentum de exortu Dodonæi oraculi, etsi ex commentitia fabella & narratione historica de diluuio Deucalionis temere consutum est & consarcinatum, tamen ex historia diluuii natum videtur. Figmentũ de geminis columbis alludit ad columbam semel & iterum emissam ex arca, vt exploraret defluxionem & diminutionem aquarum. Mentio diluuii ad vniuersalem Mundi κατακλυσμὸν, non ad illam solius Græciæ & quarundam partium inundationem, quæ multo post, Deucalionis seculo accidit, spectat. A diluuio vniuersali, cùm sese posteri Nohæ disiunxissent, Epirum Dodanim Nohæ nepos occupauit, excoluit, suoque insigniuit nomine, & ibidem instaurauit templa & cultus diuinos à patre quasi per manus acceptos. Constat enim antiquissimis temporibus, sicut & Stephanus annotauit, Epirum Dodonam vocatam fuisse, & longè est vetustior Dodonæ appellatio, quàm Epiri, vnde irrepsit in Græciam vocabulum, si inde non est? certè Græcam non sapit originem. Omnino igitur existimo, hæc duo oracula, quæ in historiis prima & antiquissima celebrantur, fuisse initio sanctas patriarcharum post Nohæ diluuium Scholas: Diabolum verò progressu temporis eadem primò occupata suo veneno conspurcasse ac polluisse, tum quòd in admiratione, ob priorum celebritatem esse vidit, tum quòd opinione antiquitatis facilius allectura imperitos, & fidem approbationémque meritura, præsensit. Dodonæum frequentatum est ad Dodonam amplissi-

mam & vetustissimam vrbem Molossidis in Epiro, vicinam nemori quercino, in quo vocales quercus creuisse proditum est, quæ statim vbi accessissent interrogaturi, commouerint sese atque insonuerint, expresso quod dandum erat responso; ibidémque statuam stetisse, quæ virga æneos lebetes pulsarit: hos ad moderatos ictus paulatim increpuisse, & numeris ligata responsa edidisse. Ioui Hammonis alterum à Dodonæo in extimo sinu Libyæ, apud Garamantas, vltra Cyrenen, in solitudinibus vastis, torridis, ac siccitate sterilibus, situm fuit, qui propter intensos & exurentes Solis æstus, vastámque planiciem, ardoribus Solis & ariditate infestam, non cuiuis facilè patuit.

His duabus, velut arcibus sui dominii constitutis ac stabilitis, Diabolus cumulauit post oracula, alibi aliis patefactis. Et plurima quidem in Græcia & AEgypto extruxit, quòd eas gentes præ cæteris pronas in superstitionem ruere, auidissimè nouos cultus arripere, admirari, atque amplecti noua quæuis, motu leuissimo, & stolida garrulitate effutire ea, proclamare atque extollere, eóque nomine huic suo instituto aptissimas esse nouerat. Quarum superstitionum aliquam delineationem si quis cupiat, ad Pausaniæ libros & Plutarchi commentarium de Iside & Osiride diuertere potest. Cùm ad prima illa & vetera maiore numero sciscitatum confluerent, tanquam non sufficeret expediendis omnibus locus vnus, noua oracula, quæ adornabat alibi, inde renuntiabat, locísque demonstratis & additis mandatis, vt illa percontarentur, declaratáque responsorum veritate, euentu semel atque iterum, perficiebat, vt mox inclarescerent, & consulerentur, atque amplificarentur donariis & opibus. Deinde nequid pateretur de suo vspiam dominio decedere, mox si qua bellis diruta, vastata, & exspoliata essent, aut vetustate neglecta iacerent, instaurári atque in integrum restitui, donísque exornari præcipiebat. Celeberrima fuerunt in Græcia Pythium seu Delphicum, Dindymæum apud Branchidas, Antiochenum, Syrium, Amphiarai & Trophonii, Pharense, Deliacũ & Thracium: in AEgypto, Sebenniticum Latonæ, Herculis item, Apollinis, Mineruæ, Dianæ, Martis, Iouis, Serapidis oracula: tandem ex vaccis, bobus, crocodilis de futuris rebus coniectati sunt AEgyptii. Oracula denique innumera per totum orbem sparsit Diabolus, quæ sub Christi redemptoris aduentum pleraque ferè omnia siluerunt, vt conqueritur Ethnicus scriptor Plutarch. lib. de Oraculorum cessatione.

ORPHEVS.

RECITATVR à Platone vaticinium quoddam Orphei, *Ætate in sexta cessabit machina mundi.* Iustinus Martyr aliquot

versus

versus citat, ex quodam eius poemate, quod inscripsit *Testamenta* ad Musæum discipulum: qui, quia hoc ipsum exprimunt, quod sacræ literæ de vno Deo creatore cœli ac terræ, autore bonorum omnium, ac vindice scelerum docent, præcipiunt verò de audienda ac cognoscenda doctrina diuinitus patefacta; non aliunde desumpti videtur, quàm ex ea doctrina quam à vicino populo Israelitico ad AEgyptios communicatione deriuatam apud hos didicisse, & retulisse secum in Græciam, vnà cum alterorum doctrina, & disciplinis aliis, Orpheus perhibetur. Recitantur à Clemente Alexandrino in libris στρωμάτων, & ab aliis ex Orpheo versus, qui de Dei vnica essentia inuisibili. i. perfecta, huicque soli nota, qui eiusdem vnigenitus est, & ex gente Chaldęa ortus: innuens Dei Filium, natum ex virgine Maria. An de doctrina sanctorum Patrum aliquid cognouerit Orpheus, & à quibus eam didicerit, non plura scio, nisi quòd in AEgypto cum sacerdotibus veteris doctrinæ custodibus versatum & ab iisdem edoctum tradunt de iis quæ postea versibus descripsit. Vndecunque autem acceperit has sentētias, & siue intellexerit quæ scripsit, siue non intellecta reddiderit, ex doctrina Patrum natas ac propagatas esse valdè consentaneum est. AEgyptios enim monumenta maiorum diu conseruasse, & paulatim, superstitione inualescente, deprauasse, non abiecisse subitò, multa testātur. Inde in Græciā vel discentium opera & studio aliquid illorum inuectum est, vel autoritate & potētia principum, qui ex AEgypto ductis exercitibus, Gręciæ multas partes occuparunt.

PALLAS.

GRAECI, & præcipuè Athenienses, Ἀθηνᾶν coluerunt, quam & Παλλάδα vocarunt. Eadem, Romanis culta est, Mineruæ nomine. Ridiculas admodum his nominibus Græci affinxerunt etymologias, cùm disputant dictam ἀθηνᾶν, vel quasi ἀθρήναν τινὰ οὖσαν, παρὰ τὸ τὸν νοῦν ἀθρεῖν, quòd mentem ad certum, fixúmque & euidentem contuitum rerum dirigat: vel παρὰ τὸ θῶ, quod est θηλάζω, vnde ὄνομα ῥηματικὸν, ἡ θηλάζουσα; & (si præponatur τὸ στερητικὸν α,) Ἀθηνᾶ, quod sine matre ex cerebro Iouis nata sit. Sic Palladis nomen deriuant, vel παρὰ τὸ ἀναπεπλάχθαι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς, quòd ex cerebro Iouis prognata sit & formata: vel παρὰ τὸ ἀεὶ πάλλειν καὶ κραδαίνειν τὸ δόρυ, à vibranda continenter hasta. Ridiculæ sunt omnino deriuationes istæ. Nam dubium non est, appellātiones peregrinas esse, & ex Patrum religione acceptas ac conseruatas. Appellatio Ἀθηνᾶς valde cognata est vocabulo *Adonai*, quod est nomen veri Dei: ita vt pæne non dubitem, originem inde esse, vocabulo post rem (id est, agnitionē veri Dei) amissam, translato in aliud numen commentitium. Vel est à

Thanim, quæ vox Draconem significat, vt alludat ad historiam seductorum à serpente primorum parentum: cuius memoria, vt propagaretur ad posteros, consentaneum est, certa sacrificia à Patribus instituta fuisse, quibus agerentur gratiæ Deo de promisso Mediatore, qui sit conculcaturus caput serpentis. Constat autem, Athenienses coluisse idolum, effigie Draconis, de quibus celebratum est quòd exhiberent cultus diuinos, atque obsequia præstarent tribus pessimis rebus, Draconi, Noctuæ & Populo. Appellatio Palladis est à Pale, quæ vox Hebræis significat admirabile quiddam, seu miraculosum. Et Διὸς apud Græcos, Iouis apud Latinos nomen, idem est cum Hebræorum Iehoua. Cum autem in fabulis Græcorum sit, Mineruam progenitam esse ex cerebro Iouis, moueor & appellationibus, & fabuloso ænigmate, vt existimem, huic occasionē dedisse obscuram memoriam doctrinæ sanctorum Patrum, de Dei essentia & tribus personis diuinitatis, sed nō intellecta ab Ethnicis. Videtur omnino alludere ad æternam & verè cum stupore admirandam generationem Filii, patefactam patribus diuinitus, qua Pater æternus, qui est mens æterna, ἄναρχος καὶ ἀγέννητος, gignit ab æterno Filium, coæternam & ὁμούσιον imaginem sui, καὶ λόγον θεόν. Est enim cerebrum sedes mentis, & fons cogitationum, quibus formantur imagines rerum, sed euanidæ. At Pater æternus, æterna mens, gignit Filium λόγον, καὶ εἰκόνα συναΐδιον, non euanidam, sed ἐνούσιον. Ita præcipua pars doctrinæ Patrum, de Dei essentia & de discrimine personarum Patris & filii, in fabulam commutata, excidit animis hominum, atque ex omni memoria euanuit apud Ethnicos: ipsum verò fabulosum ænigma resedit in iisdem, & perdurauit.

PARNASSVS.

STEPHANVS autor est primam oraculi Delphici sedem in vicino monte Parnasso extitisse. Moueor appellatione veteris Parnasi, vt existimem primis à diluuio temporibus, sub posteris Noha, hanc specum, terra, Diaboli opera, dehiscente, sese aperuisse, & mox coli celebraríque cœpisse eodem autore, vatidicū virus inspirante iis, quos delegerat ministros. Etsi enim Pausanias Parnassum quendam, Cleodoræ nymphæ filium, augurio rum inuentorem monti nomen indidisse, ex Græcorum fabulis refert: tamen appellatio ipsa nihil Græcum redolet: sed videtur facta ex Hebræo *Nahas*, quæ vox augurium significat & diuinationem, & *Har* montem, præposita in compositione litera P, vel potius *Parai*, i. hiatum: vt idem sonet *Parnassus*, quod vel mons, vel rectiùs hiatus diuinationum.

PROMETHEVS.

REFERT Moses, Genes. cap. 4. Cainũ Adami filiũ Deo obtulisse sacrificiũ è frugibus terræ: Abelẽ verò eidem sacrificasse postea ex primogenitis sui gregis, cuius sacrificiũ fuerit Deo gratũ, non itẽ Caini: vnde inuidia cõmotus in Abelẽ fratrem Cainus eũ occidit insidiosè & perfidiosè. Huius autem veritatis quæ in Ethnicis vestigia supersint, explicandũ. Et certè quidem multa extant, licet fabulis, velut tenebris, ea veritas à Satana fuerit inuoluta, ne perspicuè cerneretur aut intelligeretur. At verò dico ego sentióque, Sacrificium hoc per illud repræsentari, quod Ethnici scribunt à Ioue & Prometheo fuisse oblatum Cœlo auo, & in quo Promethei potiores partes fuisse aiunt: Iouis autem peiores. Nam addunt propterea Iouem in Prometheum iratum fuisse, eúmque postea afflixisse, & miserè ad tormenta sæuissima monti Caucaso affixisse & alligasse. Sic Homerus, Hesiodus, AEschylus, Plato, Hyginus, Phornutus, Lucianus & ante hos tres posteriores M.T. Cicero Tuscul. 2. Dico, inquam, ista esse huius historiæ sacræ & nostræ obscuras quidem, sed tamen verissimas, & tanquam ex tabula vetustissima relictas lineas, colores, picturas & reliquias. Hoc autem his rationibus confirmo. Ac primum quidem docui Iouẽ illum Ethnicorũ, qui fuit vetustissimus, esse Cainum Mosis. Vide, *Iupiter*. Nunc igitur mihi probandum est, antiquissimum eorundem Ethnicorum Prometheum, esse, imò fuisse Abelem Mosis. Dico autem antiquissimum: quoniam vti Ioues multi ad primi imitationem dicti sunt: sic & Promethei, præsertim à Græcis (vt ex Pausaniæ lib. 2. & 7. facilè colligi potest) qui vanitatis ambitionisque studio res notas & veteres interpolarunt, & veras obscurarunt, vt suæ genti vetustatem mundi omnem adscriberent, & falsò. Quorum errorem secutus Eusebius in Chronicis, Prometheum in annum mundi 3520. demum reiicit, quum omnium consensu ille Ioui æqualis ætate ac tempore fuerit.

Esto igitur hæc inter Prometheum & Abelem comparatio. Abel cum Caino fratre simul vixit longo tempore, & vsque quo ab eo occideretur. Sic Iupiter & Prometheus vnà simulque floruerunt, vixerunt, & conuersabantur, vti Phornutus scripsit lib. de natura deorum. Abel & Cain erant fratres: sic Iupiter & Prometheus consanguinei. Abel & Cain primi homines fuêre, viri heroes, & præstantissimi: sic Iupiter & Prometheus primi mortalium, adeo vt cæteri homines à Prometheo ficti & ex luto formati dicantur; fuerúntque hi duo viri illustres, & heroes primi ac summi. Itaque inter se ab Ethnicis comparantur Iupiter & Prometheus tanquam coæui, & virtutibus pares, quemadmodum ait Plato in epist. 2. ad Dionysium. Et vt Iupiter, Deus à posteris habitus est, sic & Prometheus, vti docet Hesiodus in Theogonia, cu-

ius etiam ara augusta habita fuit in Attica, remansitque diutissimè, quemadmodum Pausanias lib. I. tradit. Abel primus cum Caino sacrificauit Deo, fuitque piorum iudicio hoc primum hominum sacrificium: sic Iupiter & Prometheus omnium primi Cœlo sacrificarunt. Abel primus animal obtulit & mactauit Deo: sic Prometheus ille antiquissimus primus bouem mactasse Deo scribitur à Plinio, lib. 7. cap. 56. Cainus propter sacrificium (quod vterque fecerat, nimirum ipse & Abel) inuidit Abeli fratri suo, quòd potior gratiorque fuerat Abelis oblatio, quàm sua, propterea que Abelem, semotis arbitris, in Oriente occidit. Sic Iupiter in communi sacrificio (quod primum omnium fuit) inuidit Prometheo consanguineo suo, quoniam in eo potiores Promethei partes fuerant: eúmque, vti dixi, crudelissimè ob eam caussam ad Orientem in monte Caucaso, id est, in solitudine, Iupiter afflixit. Abelis sacrificium idcirco Deo gratum apparuit, quòd cœlitus ignis delapsus illud assumpsit, saltem de cœlo eiusmodi aliquod fauoris Dei signum extitit. Prometheus post sacrificium suum de cœlo ignem rapuisse, & eum hominibus dedisse ex veterũ Ethnicorum traditione fertur. Sic Hesiodus & Hyginus in fabul. cap. 66. & 144. quod Plato in Philebo interpretatur fuisse Dei in Prometheum ipsum munus, non autem Promethei furtum. Ignis autem vsum & inuentionem in Græcia Pausanias lib. 2. tribuit, ex recentiorum fabulis, Phoroneo. Augustinus tamen lib. 18. ciuit. Dei, cap. 8. hanc de Prometheo vetustissimo narrationem aliter, sed frustra, explicat. Præterea idem Hyginus tradit Prometheum instituisse, vt in sacrificiis pars victimæ adoleretur Deo, pars conuiuio reseruaretur: id quod in veris sacrificiis, & tunc etiam in Abelis sacrificio obtinuit. In summa, sacrificia esse rem antiquissimam apparet, adeóque ab ipsis Arcadibus, qui primi mortalium à Græcia fabulosa censentur, vsurpatam. Denique Prometheus dictus est non proprio nomine, sed à cognomine quodam à fide & prudentia, quòd res futuras præuideret: vti & Abel ex fide & prospicientia futuri & venturi in mundum Messiæ sacrificauit, proptereáque illius sacrificium Deo gratum fuit. Vnum autem obiici potest in ista Promethei & Abelis comparatione, quod est refellendum. Nimirum Abelem nullos liberos reliquisse: Prometheum autem plures, velut AEthnæum, vt ait Pausan. lib. 9. & Deucalionem, vt scribit Ouid. lib. 1. Metamorph. Respondeo enim Græcos in ea re deceptos æquiuocatione nominis Promethei, dum filios recentissimi cuiusdam Promethei vetustissimo illi temere & falsò attribuunt, & tempora confundunt. Falsum enim est, Deucalionem Promethei primi filium fuisse.

SACRIFICIA.

SACRIFICIORVM Ethnicorum origo ex illis est ritibus, quos à principio sancti patres, Adam, Seth, Nohe, & cæteri vsurparunt, ac piè religioséque coluerunt, conseruarunt, non autoritate, arbitrióve priuato, sed iussu mandatóque Dei. Nam, vt ante, ita post lapsum primorum parentum, cum Deus recepisset genus humanum, victus intercessione Filii & voluntaria sponsione obedientiæ integræ exoluendæ prò genere humano, eorúmque perpetiendorum atque exhauriendorum, quæ illi perferenda fuissent in æternum: tunc ergo, non voluit genus humanum, vel pecudum more vagari temere, absque lege & notitia Dei conditoris, vel petulanter fingere, ex arbitrio, numina & cultus: sed tradidit promissionem de Messia nasciturо ex muliere, conculcaturo caput serpentis, & instauraturo genus humanum, vt fieret rursus Domus sancta, & imago Dei expressa; in qua se & suam ille voluntatē cùm perspicue demonstrauit, tū illustrissimis & euidētissimis cōfirmauit testimoniis. Ad hanc promissionē & hunc in ea patefactū Deum alligauit hominū animos, & huic intentos eos atque affixos esse voluit, exclusis & prohibitis omnibus cōmentis aliis, quibuscunque & vndecunque ortis. Atque vt ante lapsum, quanquam clarissimam sapientiæ & iustitiæ lucem accensam, de æterna sua luce primorum parentum animis inseuerat, quæ, quid requireret, quæque præstari vellet immutabiliter ostendebat: tamen peculiarem expresso mandato constituebat legem, in oculos incurrentem, quę iubebat eos abstinere a fructibus arboris scientiæ boni & mali, & in hac obseruanda, suam illos sibi declarare probaréque obedientiam volebat. Sic post lapsum, etsi residuæ de prima luce scintillulæ, & paulò post subinde repetitæ ac renouatę notitię legis diuinę, satis monebant, quæ postularet Deus, quæ ipsi displicerent tamen cùm nouo modo, & aliter quàm hominum generi se patefecisset, edita noua promissione, nouum etiam ei & singularem cultum adiunxit, nimirum certos ritus sacrificiorum certorum, quos retineri in sua Ecclesia & reuerenter coli, tractari ac peragi, vera fide, intuente promissionem his præfixam, id est, fiducia venturi Messiæ, voluit.

Non temerè, nec quòd delectaretur pecudum euisceratione & combustione, ritus tales instituit: sed, cùm vellet in Ecclesia semper exstare beneficia filii, euidentibus & sensui subiectis ceremoniis velut consignata, singulari consilio & sapientia impresserat illis conspicuam promulgatæ promissionis imaginem, vt inter administrationem rituum, mactationem, immolationem & recitationem preceptarum precum, hac oculis exposita & sensibus subiecta specie, admonerentur de Messia, qui ex promisso diuino nasciturus, & vera victima futurus esset, pro peccatis generis huma-

ni: & exsuscitarentur hoc spectaculo ad cogitationem lapsus, tristissimarum pœnarum, restitutionis sui per Messiam, immensi amoris & misericordiæ Dei. Quem promissio pollicebatur, eum velut picturis adumbratum, sacrificia oculis contuendum proponebant. Deinde, occasione horum rituum, cùm repeti memoriam promissionis assiduè, & vera gratitudine celebrari tantum beneficium; tum fidem coniunctam cum firma spe & expectatione Messiæ, atque inuocationem exerceri voluit. Eam ob causam, tum vt certò statuerēt verè adesse Deum, spectaréque & discernere inter ea quæ ex vera fide proficiscerentur, & fictitia; & idcirco maiore cura & reuerentia ea administrarent, & diligentius vsque ad Messiam natum tuerentur & custodirent, frequentissimè sanctis patribus ostendit sese, accensis igne cælesti victimis. Tandem verò, cùm in populo Israelis, in quo, à cæteris omnibus gentibus separato, Ecclesiam sibi collegerat, politiam etiam certis legibus constitueret, eo fine, vt constaret certò, quæ gens Messiam mundo paritura esset: certa mandata de sacrificiorum ritibus, legibus & tēpore dedit, eósque obseruari & peragi ad præscriptū voluit accuratissimè: adeo vt si intermissa ab aliquo, aut polluta, aut secus, atq; institutū erat, perfecta essent, reus crimē subiret læsæ maiestatis diuinæ, & æterni iudicii: sique ii qui præerant populo profanationes non vindicassent, hoc expurgato sublatóve, in idem crimen & pœnas easdem totus incideret populus.

Describuntur autem in Leuitico sex genera sacrificiorum, diuina voce repetita, & ex ore Dei per Mosem excepta & constituta, quorum tria ἱλαστικὰ erant, non quòd mererentur veniam aut condonationem culpæ & pœnæ æternæ, vel expiarent perpetrata scelera, & placarent iram Dei aduersus peccata generis humani: sed vocabantur propitiatoria & fine & vsu, quòd typi erant illius victimæ quæ Deo satisfactura erat pro genere humano: & quando fiducia eiusdem offerebantur, placebant Deo, & impetrabant quæ petebantur. Cæterùm, in illo populo ad hoc proderant vt si ab illis exhiberētur, qui in se crimen aliquod admiserant, testarentur verè eos pœnitere de crimine commisso. Propterea hoc consequebantur illi, ne excluderentur à societate populi Dei. Tria ἱλαστικὰ erāt, Holocaustum, sacrificium pro peccato, & sacrificium pro delicto. Differebant autem finibus. Holocaustum διαλλακτικὸν erat, & fiebat ad placandum Deum. Reliqua duo ἀπολυτρωτικά: redimebant enim pœnas certorum delictorum. In holocausto tota victima, quam oportebat ex masculis vitulis, agnis aut hædis, turturibus, vel pullis columbinis eligi, καὶ ἄμωμον εἶ, cremabatur, & velut in fumum versa efferebatur in sublime atque euanescebat: quo significabatur oportere hāc corruptam, & fœda peccatorum illuuie contaminatam naturam destrui & renouari. Ad imitationem huius fiebat Græcorum τελετή.

Sacrifi-

Sacrificium pro peccato, θυσίαν περὶ ἁμαρτίας 70. interpretes, sacræ literæ *Hasath* nominarunt, quod est, oblationem fecit pro peccato, vel expurgauit à peccato. Expiabantur hoc sacrificii genere peccata ἀκουσίως, & ex errore aut ignorantia commissa. Victimæ quæ cædebantur differebant ratione personarum, delictorum, & ritu mactationis. Sacerdos, si hoc modo deliquisset, aut vniuersa multitudo, offerebat vitulum, cuius sanguine sacerdos conspergebat septies, tum velum prætensum sanctuario, tum altare Domini, quod ante aditum, seu sanctum sanctorum collocatum erat: reliquum, vt fiebat in holocaustis, totum comburebatur. Non enim licebat vesci cuiquam, ne quidem sacerdoti, earum victimarum carnibus, quarum sanguine altare Domini conspergebatur. Si dux populi peccasset, caprum: si de plebe quispiam, caprum, vel ouem sacerdoti mactandam deferebat. Earum sanguine sacerdos cornua altaris, inquo holocausta cremabãtur, perfundebat, reliquum omne proiiciebat ad basin altaris. De cæsa victima pinguedinem, quæ renibus adhæret περιτοναίῳ & σπλάγχνῳ, cum renibus ipsis incendebat: non enim pinguedine vel sanguine licebat vesci illi populo. Delicti etiam qualitas variabat rem offerendam, vt ex 5. Leuitici constat. Sacrificium pro delicto θυσίαν περὶ πλημμελείας καὶ πλημμελήματος, septuaginta verterunt. Est enim πλημμελεῖν, iniquè quippiã & per iniuriã agere, hoc est, ἐξυβρίζειν. Hebræi *Asam* nominarunt, quæ vox significat delictum, peccatum, rem ream, à verbo Asam, id est, deliquit. Fiebat autem ad expianda delicta ἑκουσία, quæ libera voluntate, re deliberata, sine coactione & metu, committebantur: & mactabatur aries, cuius pretium æstimabatur ex delicti magnitudine.

Reliqua tria sacrificiorum genera, εὐχαριστικά, dici possunt. Eorum vnum oblatio erat, duo ἀποπληστικά. Oblationem, seu immolationem, seu libationem, septuaginta interpretes δῶρον, θυσίαν, Hebræi *Mincha* nominant. Erat genus εὐχαριστικόν, quo offerebantur & adolebantur, vel pugillus similæ oleo persperfus, tectúsque thure, vel panes ἄζυμοι, vel lagana ἄζυμα cocta in clibano, & oleo oblita, quę panes κλιβανῖται vocabantur, vel τηγανιστά, id est frixa in sartagine: vel ἐσχάρια, i. in craticula tosta, oleóque perfusa: aut χίδρα, i. aristæ ex primis & virentibus adhuc decerptæ frugibus, leniterque ad ignem vstulatæ, & in farris morem confractæ & comminutæ, oleóque madefactæ, & thure desuper copertæ. Partem harum rerum capiebat sacerdos, reliquum, vniuerso cum thure, incensum adolebat. Fermenti verò mellísque non licebat miscere quicquam. Oblatio velut honorarium munus de terra natis Deo exhibebat, eóque testabatur à Deo esse vitam, fortunas, res vitæ necessarias, terræ fæcunditatem, salubritatem aëris, pacem; & gratias de tantis beneficiis deberi Deo: pertinebant etiam ad ministerii sacri conseruationem & sustentationem sacerdotum. Hostiam pacificorum, θυσίαν σωτηρίου septuaginta

Hebræi *Zeba Salomim* nominant, id est, sacrificium pacis. Celebrabatur enim ab iis qui Deo pro acceptis beneficiis gratias agebant, aut gratitudinem hac obedientia declarabant. Beneficia enim pacis nomine Hebræi efferunt. Et fiebat cæsis vel bobus masculis, aut fœmellis, sine discrimine; vel ouibus, vel agnis, vel capris, quas ἀμώμους esse oportebat. Incendebatur autem sola pinguedo ἀειτονάῳ , ἐπιπλόῳ , renibus, & cæteris partibus detracta, cum ipsis renibus: reliquum auferebant ii quorum erat victima: idque debitæ gratiæ testificādæ causa sacrificium si instituissent, vt ratum fieret & prodesset, eodem eos die vniuersum absumere oportebat: si ex voto, vel sponte mactassent, ante tertium: tertio si quid reliquissent ad irritā reddebat mactationem, & ipsos preuaricationis reos peragebat. Sacrificium laudis differebat ab hostia pacificorum, quòd simul fiebat, in hoc sacrificio, & pecudum mactatio, & oblatio seu immolatio libamentorum, confessionis causa: quā qui offerebant, testabātur se agnoscere & profiteri, illum Deum esse æternum, verum & viuum Deum, distinctum ab omnibus commentitiis numinibus Ethnicorum, conditorem rerum & generis humani, Dominum & huius populi, & Ecclesiæ, ex hoc populo, propter Messiam, collectę; autorem illorum beneficiorum quæ hic populus accepisset, & debere se ei obedientiam, gratitudinem & celebrationem beneficiorum perpetuam. Oportebat autem omnia sacrificia condiri sale consecrato, qui sal fœderis vocabatur, eòque accendi igne, qui in tabernaculo Domini asseruabatur & fouebatur, quem ex igne, cœlitus immisso, sacrificiis Mosis & Aaronis, susceptū fuisse coniicio, etsi nihil affirmo.

Tradidit, & commendauit initio hos ritus Deus ipse primis patribus, quorum posteri aliqui, vt Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, &c. retinuerūt eos, cum doctrina ipsa, constanter & sanctè, quibuscum fœdus iniit, data promissione, quòd amplificare familias posterorum, tuerique ac propagare vellet, & ex his ipsis nasciturum esse Messiam generis humani redētorem. Tandem cùm posteritatem eorum, iugo solutam AEgyptio, & deductam in terram illam quam multò ante Patribus promiserat, legibus obligaret atque imperio, ne sine ordine politico dissolutè viueret, deintegro etiam leges sacrificiorum, sed illi politiæ quam extruebat, accommodatas, repetiit inter cęteras, distinxitque, vt ante dictum est, & describi atque imponi populo per Mosen curauit: tū, vt scirent, non humana conditas autoritate, sed diuinitus constitutas esse atque sancitas, ad easque obseruandas atque exequendas se astringi; nec licere cuiquam aut negligere, vel violare has temere, aut diuersas ab his excogitare, & easdem inde vsque à Mundi exordio Patribus in vsu fuisse: tum vt inde sacerdotes victitarent ac sustentarentur; qui cùm Deus occupatos eos vellet esse cura ministerii, id est, doctrinæ & ceremoniarum, non poterant vacare quæ-

ir quærendis parandísque rebus ad vitam necessariis. Et iustum fuit ali ministros Dei sumptibus illorum, quorum gratia diuinis rebus operam dabant & seruiebant. A diluuio igitur, cùm Nohe & filii ipsius instaurassent genus humanũ, erudierũt id de his tantis rebus, proculdubiò, accuratissimè. Multi, ex familia Sem, & cæterorum, hanc à maioribus communicatam hæreditatem, sanctam, & salutarem, vicissim ea, qua decuit, religione, reuerẽtia, fide & pietate, ex se natis nepotibus tradiderunt; ita vt continua sit serie propagata, vsque ad constitutionem politiæ Israeliticæ. Plurimi verò, petulantia & Epicureo contemtu, aut negligentia, quòd leuius afficerentur tantis rebus, quantas hæc doctrina complectebatur, aut studio nouitatis, & Diaboli impulsu ac persuasu, corruptam maiorum hæreditatem abiecerunt & aboleuerunt.

Abolitionem doctrinæ mox consecuta est veri Dei obliuio. Ex hac nata prodigiosa commentitiorum numinum multitudo. Quanquam enim, proprio animorum iudicio, & naturæ totius præstantia conuicti, fateri cogerentur non ex bruta materia hoc mundi corpus prosiliisse, nec temere suóue nutu in hunc confluxisse ordinem, nec casu regi sustinerique; sed oportere esse Architectum qui id & initio velut tornauerit in æquabilem illam rotunditatem, & gubernet ac sustentet; eundémque oportere esse omnipotentem, sapientem, iustum, bonum, vindicem scelerum: tamen tantùm inualuerat nata ex peruersitate deprauatæ naturæ ad superstitionem propensio, vt contra illa argumenta, sensa, statutáque animorum suorum, & euidentia totius Naturæ testimonia, autorem ipsum aspernarentur, & creaturis in Dei locum, vel suo ductu, vel Diaboli, ex occasionibus aliquibus, persuasu, assumtis, adhærescerent: & cùm cognouissent Deum, non glorificauerunt vt Deum, neque ei gratias egerunt, sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est desipiens cor eorum: quum se sapientes esse profiterentur, stulti facti sunt, ac mutarunt gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem mortalis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium. Nec satis eis fuit creata corpora in Deos conuertisse: sed ipsos etiam Dæmones coluerunt, & quocunque in loco vel insolitum quid accidisset, vel inusitata specie apparuissent Dæmones, illi peculiaria adesse Numina, eaque ipsa, ne irascerẽtur neglecta, sacrificiis demulcenda retinendáque in officio & concepta beneuolentia, censuerunt: aliquando etiam quos cultus quæve sacrificia exposcerent ipsi Dæmones, ex ascititiis quibus comparebant figuris, edicebant. Hinc Græcorum, quorum post AEgyptios vanitas præcipuè celebratur ac superstitio, commenta nata, qui cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & recessibus Plutonem incluserunt & præfecerunt: singulis rursus alios infini-

to adiunxerunt, Saturnum & Cybelen Ioui, item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, Dianam; Neptuno Nereum, quem ἀλκμᾶνα & πόρκον, Latini Portumnum, nominarunt: & cohortes Nympharum, quarum aliæ νηρεΐδες & ναϊάδες, aliæ ποταμίδες, aliæ κρηνιτίδες vocatæ sunt, quòd vel mari, vel fluminibus, vel fontibus insidere ac præesse putarentur. Coluerunt & ἀλσηΐδας Nymphas dictas, Oreades item, Dryades, Hamadryades, Napeas, Agapeas, quòd singulis in natura corporibus adesse peculiare numen existimarent: & eam opinionem diabolus, numinum illorum specie sese ostentans, auxit & confirmauit. Nec pauciores Deos Romani habuerunt, inter quos recensentur Dii maiorũ & minorum gẽtium, Penates, Communes, Geniales, Lares, Genii, Præstites, Indigetes, Patrii, Tutelares, Fauni, Syluani, Satyri, Lemures: ita vt Varro qui Ethnica numina præcipua conquisiuit diligenter, supra triginta millia commentitiorum numinum reperisse se annotauit.

Extincta igitur doctrina, & deleta ex animis memoria veri Dei, etsi retinuerunt Ethnici vmbras sacrificiorum: tamen cùm non regerentur amplius norma verbi diuini, ideóque nescirent quo essent consilio instituta, & quò spectarent, quídve monerent; tum mutarunt veteres ritus, vel abrogatos prorsus, vel nouis ac subdititiis confusos pro conditione numinum quibus decernebantur: tum excogitarunt rationem, ex victimis, æstimandi occultos numinum sensus alienos aduersósque, aut propitios & addictos, quæve secutura essent, secundáne an contraria, vsurpatis, signorum loco, fortuitis, aut, sine ratione, temere confictis & constitutis indiciis, errore stultissimo: quod eos necesse fuit facere: alioquin enim in ista Dei ignoratione dubitassent perpetuò quæ essent expectanda, quæve sibi de numinibus pollicerentur ac persuaderent. Rationem & interpretationem signorum mox confirmauit Diabolus. Existimo autem his comminiscendis, post amissum verbum, præbuisse occasionem Ethnicis obscuram memoriam miraculorum, quæ ad sacrificia Sanctorum Patrum exhibuerat Deus sæpissimè, inflammatis cœlitus victimis, approbatísve ac susceptis quæ placerent, vel contra repudiatis quæ displicerent, certis atque euidentibus testimoniis. Talis itaque Sacrificiorum Ethnicorum origo est. Ecclesiæ suæ per Euangelii seu gratiæ ministerium collectæ Deus ante & post diluuium, ante & post Messiam exhibitum, signa dedit, promissioni de æterna salute adiuncta: quibus suos in spem vitæ beatæ in cœlis cum ipso Deo consequendæ confirmaret, eosdémque à profanis gentibus distingueret & separaret. Et Sancti Patriarchæ, Prophetæ, horumque pii & eruditi auditores, intellexerunt sinceram doctrinam de promissione gratiæ, de fide amplectente promissum Messiam, de vero vsu signorum. Sed magna multitudo omnibus ætatibus, cùm abolita

lita doctrina de promissione Mediatoris, & de vera iustitia coram Deo, vel sua negligentia ac securitate, vel Diaboli impulsu aut seductione, tum hac amissa, verum signorum vsum multis modis deprauauit. Ea est enim humanorum ingeniorum fragilitas, vt si non rectè, & assiduè doceantur de Deo, & vero signorum in oculos incurrentium vsu, mox solis inhæreant signis, eáque & numero, & superstitione cumulent. Alii signa verterunt in Numina: vt Chaldæi & Persæ ignem ipsum finxerunt esse Deum, quia audierant igne delapso cœlitus incensas esse victimas. Alii finxerunt ritus esse opera, quæ peccata expiarent & placarent offensa numina: & hac opinione cumularent ritus tales: nec tantùm ceremonias nouas, sed & noua numina & nouos Deos excogitarunt. Alii petulantes natura & ἄθεοι, quod de his reliquum fuit inuoluerunt fabellis & anilibus somniis. Alii arguti natura & ritus ipsos, & assutas his opiniones impias, alio cõcinniore prętextu oblitas, ita venditarunt imperitis, vt cum quadam sapientiæ specie maiore cũ applausu exciperẽtur, amarentur, ac retinerentur. Vsitatũ enim est profanis ingeniis, prętextu sapiẽti struere insidias, & offũdere bellas persuasiões, stabiliẽdæ impietati accõmodatas.

Ita factum vt, doctrina amissa, Ethnici retinuerint de Deo, de doctrina cœlesti, de Sacramentis additis doctrinæ, de veri Dei cultibus mera somnia: de externis ceremoniis vmbratiles ritus sacrificiorum, atque eos ipsos multipliciter deprauatos, & nouorum excogitatione variatos atque amplificatos in immensum. Et quidem ex Patrum religione Ethnicas superstitiones illius obliuione & natas esse, vel solæ Numinum Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, & ab ipsis Ethnicis, se ad linguarum suarum molliorem sonum accommodantibus, vsurpatæ, quemadmodum in Vesta, Pallade, Iside, Ioue & aliis ostẽdimus, argumento esse poterunt. Ad Ethnicos igitur peruenerunt, pauca quædam & nuda nomina, ex doctrina & historiis Patrum, eáque & mutilata, & fabellis obscurata, & corrupta figmentis peregrinarum opinionum, & prorsus obruta superstitionibus variis: inde tamen manasse agnosci ac iudicari potest. Auxerunt autem & cõmentitiorum idolorum numerum, & religionum deprauationem, regnorum mutationes, gentiúmque translatarum commixtiones aut nouæ & spontaneæ sedes, atque noua regna quærentium migrationes. Omni tempore enim mutationes receptarum & vsitatarum religionum cõmouerunt Imperia & Respublicas, & causas prębuerũt mutationibus: cuius rei exẽpla sunt regna Sarracenica, Persica, Turcica, occasione dissidiorũ in religione auulsa ab imperio Romano, & ex his cõflata atq; cõstituta. Aut vicissim cũ mutatis imperiis, vel deductis coloniis, religionũ innouationes inuectæ, ex cõmixtionib. gentiũ inter sese, ac cõfusionibus religionũ, perturbationes ac cõfusiones natæ sunt mirificæ ac tetræ, quas ve-

veritatis ac lucis cælestis obscuratione & abolitione sequi necesse fuit. Ex religione populi Dei aliquid in suas religiones, iam ante vitiatas multipliciter, assumserunt circumsiti vndique, & proximi huic ὁμόχωροι AEgyptii, Phœnices, Syri, Assyrii: ab AEgyptiis & Phœnicibus plurima acceperunt Græci: à Græcis Romani: quæ nouorum colonorum aduentu importata, plantatáque & propagata esse non est dubium. Religionum varietatem ac dissimilitudinem comitata est obstinata animorum cæcitas. Hæc nouis subinde diaboli furorib. accumulata, eò vsque inualuit, vt homines noua numina & cultus nouos, eósque portentosos prorsus, & abominandos, cúmque immanitate coniunctos, condentem Dæmonem, ac turpissimarum libidinum aut demonstrantem occasiones, aut præcipientē cōmixtiones, cupidissimè ac religiosissimè audirent & sequerentur: quemadmodum apparet ex Græcarum & Romanarum historiarum lectione. Semper enim Idololatriam libidinum portentosæ confusiones & omnis generis enormia scelera alia secuta sunt. Et cum oppressa doctrina Euangelii semper etiam Legis diuinæ notitia & autoritas vel obscurata elanguit, vel fracta proiectáque concidit: vt sola semper Ecclesia Dei Legis notitiam illustrē habuerit & explicatam, soláque vsum Legis rectè intellexerit atque exercuerit. Denique ita semper accidit vt ab vna & perpetua doctrinæ norma, quam proponunt Lex Dei & Euangelium, quicunque discederent, ii protinus & ab illo itinere quo recta ad Deum ducimur depulsi deuiarent, & id quo niteretur animus amitterent, cúmque perpetuis conflictarentur dubitationibus, nec regerentur amplius voce Legis diuinæ, sed incitati à diabolo ruerent, quò excæcatæ mentis erroribus & cupiditatum flammis impellerentur.

Fuit consuetudo vetustis Patribus, ante tractationem sacrorum abluere corpora, quam consuetudinem conseruarunt Iudæi qui multis vtuntur lotionibus. Patres imitati Ethnici vsurparunt easdem, creberrimè, non tantùm ad eluendas corporum sordes, sed etiam ad expiationes scelerum, & expurgationem inquinamentorum, si quæ corpori cōtaminato libidinibus, cædibus, rapinis, aut aliis similibus, adhæsissent. Romæ olim ad portam Capenam, postea Appiam vocatam, aquâ, quæ Mercurio sacra fuit, alii alios aspergebant, vt hac conspersione abstergerentur & delerentur, ceu inustæ corporibus notæ, deformitate flagitiorum, ac præcipuè periuriorum. Tali perfusione seu ablutione Peleus Patroclum absoluisse, & Acastus expiasse Peleum à cæde fratris Phoci, & AEgeus Medeam à cæde liberorum traditur. Hoc ritu Orestem expiatū esse à cæde matris Clytemnestræ, Pausanias refert in Corinthiacis. Denique piaculum & nefas esse dicebatur aliquid sacri attrectare, nisi vel corpore lustrato, vel aquæ ad vsus sacros cō paratæ, effusione ceu consecrato. Sic AEneas apud Virgilium *Ter*

socios

socios pura circumluit vnda, spargens rore leui. Et idem, ceu multa cæde pollutus, ad patrem Anchisem inquit,

Tu genitor, cape sacra manu patriósque Penates,
Me bello è tanto digressum & cæde madentem,
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Cùm autem Ethnici sacrificiis vterentur sine Dei & promissionum notitia, immò sine notitia numinum ad quæ dirigebantur, neque intelligerēt & finem, cuius gratia ritus instituti erant: meminissent tamē, ex tenui & incerta fama, solitum Deum, euidentibus testimoniis, aut, probatis sacrificiis, annuere cœptis ac votis; aut, auersatis illis ac repudiatis, negare successus: necesse fuit eos qualescunque ex hostiarū visceribus aut aliorum fortuitorum euentuum subitis inuersionibus coniecturas comminisci, ex quibus affectiones numinum erga se æstimarent. His coniecturis diabolus blanditus est, & assensit, insolitarum apparitionum & φασμάτων mirabiliter variatis ludis ac præstigiis. AEgyptiis sexcenta sexaginta sex genera sacrificiorum in vsu fuerunt. Romanis & Græcis non multo pauciora: quibus ferè aut sola anima Diis consecrabatur, quæ hostia animalis dicebatur, aut offerebatur victima, eo fine, vt inde de illius numinis voluntate coniecturæ fierēt, cuius opera, ad rem aliquam perficiendam opus erat. Mactabant autem vtplurimùm oues, sues, capras, boues, gallinaceos & anseres. Maiores victimas inauratis cornibus producebant, minores coronatas. Ex hœdis & agnis rectiùs Deos consuli, futuráque pernosci censebant, quòd, mitiores essent: ideo, diuinaturi, ex ouium genere aliquid cædebant, & mactationi semper adiungebant immolationes. Romani mola salsa litabant, quæ ex farre tosto confractóque, sale & aqua, parabatur: sine his nulla fieri sacrificia rata, & vim sali peculiarem, ad placanda commouendáque sua numina, inesse sentiebant. Idcirco peculiares, his conficiendis, dies festos destinarant, quos Fornicalia festa nuncupabant inde, quòd far in fornicibus torrerent. Græci primitias hordei, & placentas ex hordeo, sale conspersas, litabant. Sacrificii pro peccatis, ritum apud Ethnicos obseruatum, & Satanæ miris sarcasmis Iudaica sacrificia in Ethnicorum excæcatorum perniciem deridentis audaciam horrendam, describit Prudentius hymno 10. de coronis. quem locum, quòd antiquitatem Ethnicam cognitu dignissimam, & non alibi obuiam contineat, adscribere libet. Sic igitur ille sub Romani martyris persona,

Summus sacerdos: nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mirè infulatus, festa vittu tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino sericam fultus togam.

Zz z. iiii.

Tabulis supernè strata texunt pulpita,
Rimosa rari pagmatis compagibus:
Scindunt subinde vel terebrant aream,
Crebróque lignum perforant acumine,
Pateat minutis vt frequens hiatibus.
Huc taurus ingens fronte torua & hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditis cornibus deducitur:
Necnon & auro frons coruscat hostiæ,
Sectásque fulgor bractealis inficit.
Hic vt statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato diuidunt venabulo:
Eructat amplum vulnus vndam sanguinis
Feruentis, inque texta pontis subditi
Fundit vaporum flumen, & latè æstuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et veste, & omni putrefactus corpore.
Quin os supinat, obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obiicit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus:
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
Compage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex, visu horridus,
Ostentat vdum verticem, barbam grauem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant, atque adorant eminus:
Vilis quòd illum sanguis & bos mortuus
Fœdis latentem sub cauernis cauerint.

Hæc Prudentius, quibus si quis addere velit quæ de sacris hominibus, quos Græci καθάρματα vocant, apud varios autores occurrunt, volumen ingens conficiat. Nobis autem, quum libellum offeramus, ex doctiss. scriptoribus collectum, in præsentia Prudentii locum descripsisse satis erit. In sacrificiis diuinatoriis autem Romani, Græcorum & Hetruscorum discipuli, toti erant, vt qui diuino verbo destituti & in tenebris vagantes, ac de futuro solliciti, à suis Numinibus, id est cacodæmonibus, informari maximè cuperent. Hos igitur ritus seruabant. Cùm sacerdos victimam ad aram adduxisset, stans manu, aram prehendebat, & fundebat preces.

preces. Principiũ precationis à Iano & Vesta fiebat, quæ in omnibus sacris præcipua numina erant, & in votis nuncupandis compellationem primam meruerant inde, quòd, per eos, aditus ad cęteros patere opinio erat: & obseruatum in ea precatione, vt Iupiter Pater Opt. Max. omnésque Dii cæteri Patres aduocarentur. Ne quid verò verborum prætereritur, aut præposterè recitaretur, de scripto præire aliquem, rursúsque alium custodem dari qui attenderet sedulò, aliũ qui fauere linguis iuberet, & tibicinẽ canere, ne quid infanstum exaudiretur oportebat. His peractis, sacrificium, ab immolatione, sacerdos inchoabat, fruges aut molam salsam in caput victimæ deponebat, addito thure masculo. Vocabatur ritus ille immolatio, quasi molæ in caput victimæ collocatio. Deinde vinum aspergebat: sed priusquam id affunderet, scipulo aut simpuuio ligneo, vel fictili admodum paruo (quod, inter sacra vasa, cyatho nõ erat admodũ absimile) & ipse leuiter delibabat, & astantibus gustandum deferebat, vt pariter libarent. Hic ritus vocabatur libatio. Quo facto, setas inter cornua victimæ, manu euulsas, tanquam prima libamina coniiciebat in ignem, conuersúsque ad ortum, obliquum cultrum à fronte victimæ ad caudam ducebat: tandem victimam Diis exhibitam & dedicatam iugulabant ministri sacerdotis qui victimarii dicebantur, reliqui admotis vasculis emanantem cruorem excipiebant, alii victimam excoriabant, abluebant, & ignem accendebant. Ita isti Satanæ seruuli impiè summi sacerdotis & Leuitarum sacrorum pias ceremonias æmulabantur. Vbi perpurgata victima erat, mox aruspex, flamen, aut sacerdos, cultro ferreo viscera rimabatur, attentéque explorabat an perlitatum foret. Inspectis tandem & exploratis singulis, ex omni viscere & membro ministri partes certas decisas farina farris inuoluebant, & in calathis sacrificanti offerebãt. Sacerdos aris impositas foculo incenso cõburebat: quod reddere erat & litare. Vbi quod Diis tributũ erat cõflagasset, ad epulas ipsi & conuiuia conuertebantur. Inter vescendum Diis laudes canebant, pedibúsque circum aras complodentes ad numeros psallebant, & pulsatis cymbalis, choreas agebant, hymnósque suis idolis varios canebant. Græci & AEgyptii peculiares quasdam alias ceremonias obseruarunt. AEgyptii verò caput victimæ abscissum diris execrabantur, & cum precatione solenni deiiciebant in flumen; vt si quid aduersi eueniret, in illud caput verteretur. Suæ singulis Diis victimæ etiam deputatæ erant. Humano etiam sanguine litatum est, vt historiæ docent: & in populo Dei, sub Regibus Iuda & Israel, reperti sunt qui filios filiásque exurerent in gratiam & cultum Moloch idoli.

Ex hac sacrificiorum in populo Dei & Ethnicorum breui collatione patet, quæ Ethnici vel ex Patrum prima religione retinuerint, vel à Iudæis acceperint, quæ assuerint vel intexuerint

psi ex sese genita. Habuerunt vmbras veterum sacrificiorum obscuras, mutilas, cōfusas, & multipliciter deprauatas: quibus (vt necesse fuit fieri, cùm non firma certáque Dei cognitione niterentur, sed ex fictitiis penderent numinibus) significata affinxerunt testificantia de affectu numinum erga sese, & euentibus consecuturis: eorúmque notationem & interpretationem, quæ solis sacerdotibus incumbebat, ἱεροσκοπίαν nominarunt: cuius partes & ritus exquirere, præsentis non est instituti. Summa autem eorum quæ de sacrificiis dicta sunt, eò redit, vt Ethnicismi origine paulò apertiùs detecta, Satanę artes cordatus lector videat, & execretur, atque legalium sacrificiorum complementum in pretiosissimo illo vnicóque propiatorio sacrificio, quod Christus in ara crucis ad Patrem pro peccatis nostris obtulit, quærat, & de parta sibi æterna salute humili mente glorietur.

SATVRNVS.

ADAMVS Mosis est is ipse, quem posteritas, verbi Dei ignara & contemptrix, Latinè quidem vocauit Saturnum, Græcè verò Κρόνον. Veterem, Cainum Mosis dico esse antiquissimorum Ethnicorum Latinorum Iouem, Græcorum Ζῆνα vel Δία, non autem recentem quendam aut vnius duntaxat gentis cognominem Iouem. Saturnum igitur hunc qui primus orbi innotuit, esse Adamum, etiam testibus Ethnicis, ex his colligas, quòd Saturnus iste ita nominatur à voce linguæ Hebrǽ, quæ primùm omnibus mortalibus fuit communis. Vox autē illa est verbum *Satar*, quod latitare, seu occultare significat. Fuit autem hoc nomen vestigium fugæ & latitationis à Deo, quam molitus est Adamus post suum peccatum, vt est Genes. 3.8. Nonnulli verò malunt Saturnū à satione dictum: quoniam, vt scribit Arnobius ex Ethnicorum arcanis lib. 4. sationibus præerat. Quod, etsi verum fuit, tamen Saturnus à satione deriuari non potest, quum in Saturno *Sa* syllaba sit longa: in satione verò breuis. Saturnus, aiunt alii, dictus est, quòd sationibus inter Ethnicos prǽerat, vt pote qui primam rerum serendarum, terræque excolendæ, & agriculturæ rationem inuenisset, cæteróśque docuisset. Quod de vno Adamo verè dici potest. Genes. 3.17. & 23. Nam fuit in mundo primus Agricola, & Sator rerum & hominum. Quòd Saturnus cœli ipsius filius, vtpote ex nullo superiore homine genitus, dicitur creditúrque ab Ethnicis, teste Cicerone lib. 3. de Natura Deorū; Adamus autem Dei filius vocatur, Luc. 3.38. quoniam à Deo immediatè creatus est, nō ex alio homine natus: nonne nostræ veritatis vestigia sunt? Quòd Saturnus nominatur Κρόνος, vt ait Plato in Cratylo, velut χρόνος, id est æternus, & ab omni huius mūdi æuo existens: (est enim Adamus coæuus & contemporaneus Mundo ratione ortus sui.) Quòd

sub

ſub ſolo Saturno ſeculum aureũ, ac primam mundi ætatem fuiſſe conſentiunt omnes Ethnici, nónne hæc proculdubio demonſtrant hunc Saturnum fuiſſe verum Adamum, ſub quo tum ætas prima mundi tum aurea fuit ante illius peccatum? Quòd Saturnus primus in orbe terrarum imperium tenuit, nonne idem fecit primus Adamus, tum iure creationis, tum priuilegio ætatis; quum eſſet omnium hominum primus parẽs? Quòd Saturnus fuit maritus Rheæ ſeu Cybeles, quæ eadem mater Deorum, id eſt hominum (qui primi ingenio & induſtria præſtantes fuerunt) dicitur: imò eadem & Pandora quoque nominatur, vt ait Diodor. Sicul. lib.4.cap.5.& mater Iouis, vt ſcribit Euſeb. lib. 2. cap.3. preparat. Euangel. quæ mala omnia in Mundum inuexit: nónne pro nobis iſta faciunt? Eſt enim hæc Rhea ſeu Pandora Eua vxor Adami primis hominis. Denique, quòd Saturno veteres Ethnici aperto capite, quemadmodum tradit Plutarchus in Rom. quæſt. ſacrificabant, noſtram veritatem confirmat, vt veraci, & cæteris ſanctiori Deo. Fuit enim Adamus Caino filio eiuſque poſteris longè religioſior ac ſanctior. Cæterùm de Agriculturæ primo inuentore digladiantur Ethnici. Meliùs ſentiunt qui eam antiquiſſimo illi Saturno, nempe Adamo, tribuunt. Itaque cùm falce, qua fruges maturæ metuntur, ſolet à veteribus Saturnus ille pingi.

SERAPIS.

SERAPIDIS cultus præcipuus fuit apud AEgyptios, qua appellatione etſi Oſirin cultum atque exornatum aliqui ſcribunt, primos parentes tamen Deo hanc tribuiſſe exiſtimo, quòd ſit æterna lux, & æterna ſapientia. Superſtitioſa poſteritas amiſſo vero Deo, nomen retinuit, & cultus Deo deſtinatos ac debitos fictitio idolo hoc titulo præſtitit, noua ſubinde ſuperſtitione cumulatos. Fana huic AEgyptus dedicauit plurima, quorũ vetuſtiſſima fuerunt Memphitica, celeberrima Alexandrina. Græci, AEgyptios imitati, eidem Serapidi non pauca fana conſecrarunt, aſſumtis ſacrificiorum ritibus, &, religionis qua coleretur, legibus, ab AEgyptia gẽte. Nam & Athenienſes, & Spartani, & Meſſenii, & Bœotii, & plures alii hos ſecuti, Serapidi peculiares cultus exhibuerunt, AEgyptiorum exemplo. A Serapide de tribus in Deo vero perſonis oraculum Thulidi AEgyptiorum regi renũciatum perhibetur.

Πρῶτα θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτῷ,
Σύμφυτα δ᾽ εἰν ἑνὶ πάντα τάδ᾽ ἐστὶ καὶ εἰς ἓν ἰόντα,
Οὔ κοσμός αἰώνιον, σὺ δὲ ἀ κέοι ποσὶ βάδιζε,
Θνητὲ, ἄιδηλον διάγων βιότοιο τελευτήν. id eſt,

Principio Deus eſt, hinc Verbum, & flaminis aura,
Vnum numen idem tribus eſt, naturáque conſors;

Cuius vis æterna: sed hinc pede te ocyus aufer,
Mortalis, peragens incerti limitis æuum.

Id à Sacerdotibus AEgyptiis, ex veteri Patrum doctrina, concinnatum reor. Non enim dubium est veterum monumenta plurima diu in AEgypto, cura & custodia sacerdotum, conseruata esse: etsi doctrinæ verus intellectus perierit, paulatim deprauatus aut petulantium aut superstitiosorum ingeniorum commentis, quæ simpliciter dicta vel in ænigmata & allegorias transformarunt, aut picturis inuolue unt, aut dubiis & ancipitibus interpretationibus in dubium adduxerunt. Extat apud scriptores ecclesiasticæ historiæ descriptio & templi Serapidis, & idoli portentosæ magnitudinis, & præstigiarum mirificarum quibus templi antistites, imitati Satanæ artificia, imposuerunt miseris hominibus.

VESTA.

EX sanctorum Patrum religione, Ethnicas superstitiones illius obliuione natas esse, vel solæ Numinum Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, argumento esse poterunt. Coluerunt ignem Chaldæi, Persæ, Assyrii, Medi, tanquam Deum, quem *Orismada* vocarunt, quasi ignem sanctum, vel lucem diuinam, ex *Vrim-Esed*: Græci & Romani Εςίαν, seu Vestam, quæ appellatio significat Ignem Domini, ex *Esch-Ia*. Veteres illi populi ignem perennem ac peruigilem religionis ergò aluerunt, cui, ceu Deorum maximo hostias mactare, & solennia festa, statis diebus, regio apparatu & sumtibus magnificis celebrare, atque ex illo euenta rerum ediscere atque interpretari assueuerant. Hunc annuatim Persæ certis diebus festis candido impositum equo, tanquam numen, circumducebant. Cum pompa maxima sequebatur equum rex Persicus: hunc regni proceres & maxima populi multitudo comitabatur, vt Xenophon & Curtius annotarunt. Græci in Delphico templo, perpetuum fouebant ignem, cuius custodia mulieribus matrimonio solutis demandabatur. Attici in templo Mineruæ Poliadis, vna cum Palladio, lychnum inextincti luminis virginibus custodiebant. Neque AEgyptiorum numen quod initio appellatione Seraphim, in Serapin tandem commutata, celebrabatur, aliud quicquam significabat, quàm eundem ignem, quem perennem esse volebant instituto maiorum. Seraphim enim flammeum quiddam est, vel ignitum, aut lucidum, à Saraph, verbo. Romani custodiebant eum ignem tanquam arcanum & cœleste depositum, per virgines Vestales, cõditum in penetralibus sacris, & velut sanctiore recessu templi Vestæ, cum Palladio & Diis Penatibus Troia aduectis: quò nulli hominum, nisi Vestalibus & Põtifici adire fas erat: teste Plutarcho in Numa, & aliis. Insederat in animis hominum illa quæ inde vsque à Patribus manarat opinio, de in-

de inflammatis cœlitus victimis: quod ita intelligebant Ethnici, vt Deum ipsum flammea specie ex alto delapsum victimas deuorasse crederent. Inde & numen flammis illis condi tegique, &, cùm rapidissimo motu in sublime tenderet, abripi eo ab aris victimas, transferríque in cœlum, neque in vlla sacrificiorum parte clariora certioráque de numinis affectu testimonia conspici stetuebant firmiter. Quare nec quouis igne, adoleturi sacrificia, vtebantur: sed eo tantùm, quem ex fomite, à radiis solaribus inceuso, propagatum, lignis appositis, perpetuò, in peculiaribus templis, magna religione, fouebant & conseruabant, ita vt neque extingui eum finerent, neque vsurpari aliò, nisi ad solas victimas, & vt pollutum expiarent. Præterea saniores hoc existimo significare voluisse, quòd sit Deus æterna lux; vel hæc ipsa quæ in totum systema mundi fusa, supra constituit discrimina corporum τῶν ἐνεργεία διαφανῶν, infra & τὰ δυνάμει διαφανῆ traiicit ac complet, & τὰ ἀδιόπτα seu obscura subiens aliquo splendore imbuit: vel alia quæpiam abdita atque inaccessa lux. De pyromantia, capnomantia & pyroscopia Ethnicorum in sacrificiis suis nefandis disserere, non est præsentis instituti.

VVLCANVS.

ARTEM ærariam & ferrariam Tubalcainus Caini nepos ante diluuium inuenit, cui adiungitur soror ipsius Nahama, tanquam laboris socia. Huius veritatis vestigia manifestissima extant apud ipsos Ethnicos. Hæc enim sunt verba Platonis in politico: Ignis quidem à Prometheo: artes autem à Vulcano, ipsiúsque coniuge, eiusdem artis socia. Quid magis consentiens dici potest? Nam quis dubitat quin Ἥφαιστος Græcorum, id est, Vulcanus ille vetustissimus Latinorum (plures enim fuerunt, vt docet Tullius lib.3. de natura deorum & Arnob. lib.4. contra gentes) sit Tubalcainus Mosis: quum, si mutetur T. in V. quarum literarum facilis est in sese migratio, nomen ipsum & vox *Tubalcainus*, fit Vulcanus. Præterea quis nescit Nahama significare Pulchram, seu Venerem? quum ab ipsis Ethnicis dicatur, vti & Vulcanus, filia Iouis, certè soror est Vulcani: eadem verò ab iis ipsis Ethnicis dicitur vxor quoque Vulcani, vt planè illi cum Mose in eo concordent. Quis æs primus, aut ærariam artem, i. fundendi æris rationem repererit, dubitant Ethnici, & in eo sunt inter se varii, quum de primo illius autore non quærunt; sed illius inuenti gloriam posteris, & aliis, quàm primo, tribuunt. Sed constat inter omnes Ethnicos, Vulcanum eum, cui inuentionem illam tribuũt, fuisse vetustissimum, quem Iouis filium propterea vocant. Quoscunque enim antiquissimos esse volunt, eosdem faciunt filios Iouis, vel cœli. Ab huius Vulcani nomine primi, postea alii sunt

Cuius vis aeterna: sed hinc pede te ocyus aufer,
Mortalis, peragens incerti limitis aeuum.

Id à Sacerdotibus AEgyptiis, ex veteri Patrum doctrina, concinnatum reor. Non enim dubium est veterum monumenta plurima [illegible] in AEgypto, cura & custodia sacerdotum, conseruata esse: etsi doctrinæ verus intellectus perierit, paulatim deprauatus aut petulantium aut superstitiosorum ingeniorum commentis, quæ simpliciter dicta vel in ænigmata & allegorias transformarunt, aut picturis inuolue unt, aut dubiis & ancipitibus interpretationibus in dubium adduxerunt. Extat apud scriptores ecclesiasticæ historiæ descriptio & templi Serapidis, & idoli portentosæ magnitudinis, & præstigiarum mirificarum quibus templi antistites, imitati Satanæ artificia, imposuerunt miseris hominibus.

VESTA.

EX sanctorum Patrum religione, Ethnicas superstitiones illius obliuione natas esse, vel solæ Numinum Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, argumento esse poterunt. Coluerunt ignem Chaldæi, Persæ, Assyrii, Medi, tanquam Deum, quem *Orismada* vocarunt, quasi ignem sanctum, vel lucem diuinam, ex *Vrim-Esed*: Græci & Romani Ἑστίαν, seu Vestam, quæ appellatio significat Ignem Domini, ex *Esch-Ia*. Veteres illi populi ignem perennem ac peruigilem religionis ergò aluerunt, cui, ceu Deorum maximo hostias mactare, & solennia festa, statis diebus, regio apparatu & sumtibus magnificis celebrare, atque ex illo euenta rerum ediscere atque interpretari assueuerant. Hunc annuatim Persæ certis diebus festis candido impositum equo, tanquam numen, circumducebant. Cum pompa maxima sequebatur equum rex Persicus: hunc regni proceres & maxima populi multitudo comitabatur, vt Xenophon & Curtius annotarunt. Græci in Delphico templo, perpetuum fouebant ignem, cuius custodia mulieribus matrimonio solutis demandabatur. Attici in templo Mineruæ Poliadis, vna cum Palladio, lychnum inextincti luminis virginibus custodiebant. Neque AEgyptiorum numen quod initio appellatione Seraphim, in Serapin tandem commutata, celebrabatur, aliud quicquam significabat, quàm eundem ignem, quem perennem esse volebant instituto maiorum. Seraphim enim flammeum quiddam est, vel ignitum, aut lucidum, à Saraph, verbo. Romani custodiebant eum ignem tanquam arcanum & cœleste depositum, per virgines Vestales, cōditum in penetralibus sacris, & velut sanctiore recessu templi Vestæ, cum Palladio & Diis Penatibus Troia aduectis: quò nulli hominum, nisi Vestalibus & Pōtifici adire fas erat: teste Plutarcho in Numa, & aliis. Insederat in animis hominum illa quæ inde vsque à Patribus manarat opinio, de in-

de inflammatis cœlitus victimis: quod ita intelligebant Ethnici, vt Deum ipſum flammea ſpecie ex alto delapſum victimas deuoraſſe crederent. Inde & numen flammis illis condi tegique, &, cùm rapidiſſimo motu in ſublime tenderet, abripi eo ab [illegible] victimas, transferríque in cœlum, neque in vlla ſacrificiorum parte clariora certioráque de numinis affectu teſtimonia conſpici ſtatuebant firmiter. Quare nec quouis igne, adoleturi ſacrificia, vtebantur: ſed eo tantùm, quem ex fomite, à radiis ſolaribus incenſo, propagatum, lignis appoſitis, perpetuò, in peculiaribus templis, magna religione, fouebant & conſeruabant, ita vt neque extingui eum ſinerent, neque vſurpari aliò, niſi ad ſolas victimas, & vt pollutum expiarent. Præterea ſaniores hoc exiſtimo ſignificare voluiſſe, quòd ſit Deus æterna lux; vel hæc ipſa quæ in totum ſyſtema mundi fuſa, ſupra conſtituit diſcrimina corporum τῶν ἐνεργείᾳ διαφανῶν, infra & τὰ δυνάμει διαφανῆ traiicit ac complet, & τὰ ἀδιόπτα ſeu obſcura ſubiens aliquo ſplendore imbuit: vel alia quæpiam abdita atque inacceſſa lux. De pyromantia, capnomantia & pyroſcopia Ethnicorum in ſacrificiis ſuis nefandis diſſerere, non eſt præſentis inſtituti.

VVLCANVS.

ARTEM ærariam & ferrariam Tubalcainus Caini nepos ante diluuium inuenit, cui adiungitur ſoror ipſius Nahama, tanquam laboris ſocia. Huius veritatis veſtigia manifeſtiſſima extant apud ipſos Ethnicos. Hæc enim ſunt verba Platonis in politico: Ignis quidem à Prometheo: artes autem à Vulcano, ipſiúſque coniuge, eiuſdem artis ſocia. Quid magis conſentiens dici poteſt? Nam quis dubitat quin Ἥφαιστος Græcorum, id eſt, Vulcanus ille vetuſtiſſimus Latinorum (plures enim fuerunt, vt docet Tullius lib. 3. de natura deorum & Arnob. lib. 4. contra gentes) ſit Tubalcainus Moſis: quum, ſi mutetur T. in V. quarum literarum facilis eſt in ſeſe migratio, nomen ipſum & vox *Tubalcainus*, ſit Vulcanus. Præterea quis neſcit Nahama ſignificare Pulchram, ſeu Venerem? quum ab ipſis Ethnicis dicatur, vti & Vulcanus, filia Iouis, certè ſoror eſt Vulcani: eadem verò ab iis ipſis Ethnicis dicitur vxor quoque Vulcani, vt planè illi cum Moſe in eo concordent. Quis æs primus, aut ærariam artem, i. fundendi æris rationem repererit, dubitant Ethnici, & in eo ſunt inter ſe varii, quum de primo illius autore non quærunt; ſed illius inuenti gloriam poſteris, & aliis, quàm primo, tribuunt. Sed conſtat inter omnes Ethnicos, Vulcanum eum, cui inuentionem illam tribuũt, fuiſſe vetuſtiſſimum, quem Iouis filium propterea vocant. Quoſcunque enim antiquiſſimos eſſe volunt, eoſdem faciunt filios Iouis, vel cœli. Ab huius Vulcani nomine primi, poſtea alii ſunt

Vulcani dicti,isto multis seculis iuniores. Hic verò Vulcanus antiquissimus,est, vt nomen ipsum ostendit,Tubalcainus Mosis. Ab hoc igitur Vulcano ærariam & ferrariam artem, adeóque instrumentorum eiusmodi conficiendorum rationem primùm repertam esse ipsimet Ethnici scribunt. Itaque omnes opifices eiusmodi illi, consecratos esse docet Plato, lib.11.de legibus. Quare sic pingebatur, vt Albericus in lib. de imaginibus Deorum ait, videlicet Deus ignium fabri similitudine, malleum in manu tenens,& iuxta eum officina pingebatur: etsi Herodotus lib.3.ridicule eum postea ab AEgyptiis depictum fuisse narrat. De Vulcano sic scribit Homerus, ὃν ἥφαιστος ἔδωκεν, καὶ παλλὰς ἀθήνη:& apud eundem Iliad. li.18. fit mentio tripodum admirandorum à Vulcano fabrefactorum. Sed & arma ab eodem Diis facta scribit ex Ethnicis Lactantius lib.1.cap.17 quanquam Pausanias lib.9.ait nullum in tota Græcia egregium Vulcani opus extare preter sceptrum Agamemnonis. Sed nos non de Græco Vulcano, qui recens est, sed de primo, de quo Homerus & Lactantius, loquimur. Ergo hic est Vulcanus, qui etiam ab Augustino Deus artium ex Ethnicorum mente nominatur, lib.4.ciuit.Dei, cap.10. Quod & ante eum Plutarch.lib.de aquæ & ignis comparat. dixit. Nam vsum ignis ad fundendum & cōflandum metalla primus inuenit Vulcanus iste, vt ait Lactant.lib.2.cap.6.& lib.de ira Dei,cap. 13.ignis autem vsu illiusmodi reperto, facile fuit artes ærarias & ferrarias inuenire. vti docent Plato & Diodor. Sicul.lib.1.cap.1. porrò quum vox *Vulcanus* ex voce *Tubalcainus* manifestè formata sit(nam & Osirim AEgyptii vocāt Thamec, vt ait Eusebius,quem dicūt Vulcanum) inepta est Fulgentii Placiadis etymologia,qui Vulcanum quasi βυληκαπνον dici putat, id est, cupidum fumi & fuliginis hominem. Phornutus ἥφαιστον ab incendendo deriuari putat. (est autem ἥφαιστος Græcis, Vulcanus Latinis)nempe ἀπὸ τοῦ ἄφθειν, quod & spirare & inflammare significat. Meliùs Plato in Cratylo ἥφαιστον deducit à verbo φαίνειν, & φῶς, quòd quum igni præsit Vulcanus, luci quoque præfectus est. *Nahama* verò est proculdubio Venus, quæ Vulcani illius primi & soror fuit & vxor. Nam Nahama significat pulchram, formosam, venustam, & eam cuius coitu delectantur homines. Vnde pro voluptate Venus,quę fuit pulcherrima mulier, sumitur, vt docent Athenæus & Augustinus lib.4.cap.11.& lib.15.cap.20. ciuit. Dei. ab ea dictæ sunt omnes mulieres,quarum coitum viri expetunt, Veneres, qualia ferè sunt scorta. Venus autem Latinè à veniēdo dicta est, sicut Ioseph Scaliger annotauit: quoniam nulla inter populares mulier scortari sinebatur, i.quæ esset eius loci ciuis: sed duntaxat si qua erat peregrina & aduena, vt apparet ex veteribus comœdiis: imò ex ipso Dei verbo, velut ex libro Prouerbiorum, vbi meretrices adpenæ & extraneæ vocantur.

ET

ET de his quidem hactenus, tantum vt iuuenes poëtarum & mythologiæ studiosi ad scrutandas [illegible]as antiquitates alliciãtur. Si quis enim in Græcorum & Latinorum scriptis hærere pergat, & Ethnicos sub nominibus & fabulis Deorum suorum philosophiæ naturalis & moralis mysteria occultare voluisse dicit, quod primarium est omittere videtur: nempe istis idolomaniæ horrendæ artibus diabolum Dei gloriam quantum in se fuit obscurasse, miseros homines ludificasse, & tremendo summi rerum arbitri iudicio dementasse: vt in tot seculorum curriculo, in tot populis & Adami filiis, vera luce verbi diuini destitutis, superstitioni, idololatriæ, impietati, iniustitiæ, impuritati addictis, appareat verum esse quod olim Apostolus retulit, Eos qui incorruptibilis Dei gloriam mutarunt in efformatam imaginem mortalis hominis, & volucrium & quadrupedum, & reptilium, traditos fuisse à Deo cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, vt fœdarent corpora sua inter sese: vt qui Dei veritatem mutarint in mendacium, & coluerint ac seruierint rebus creatis, præterito Creatore, qui est benedictus in secula.

FINIS.